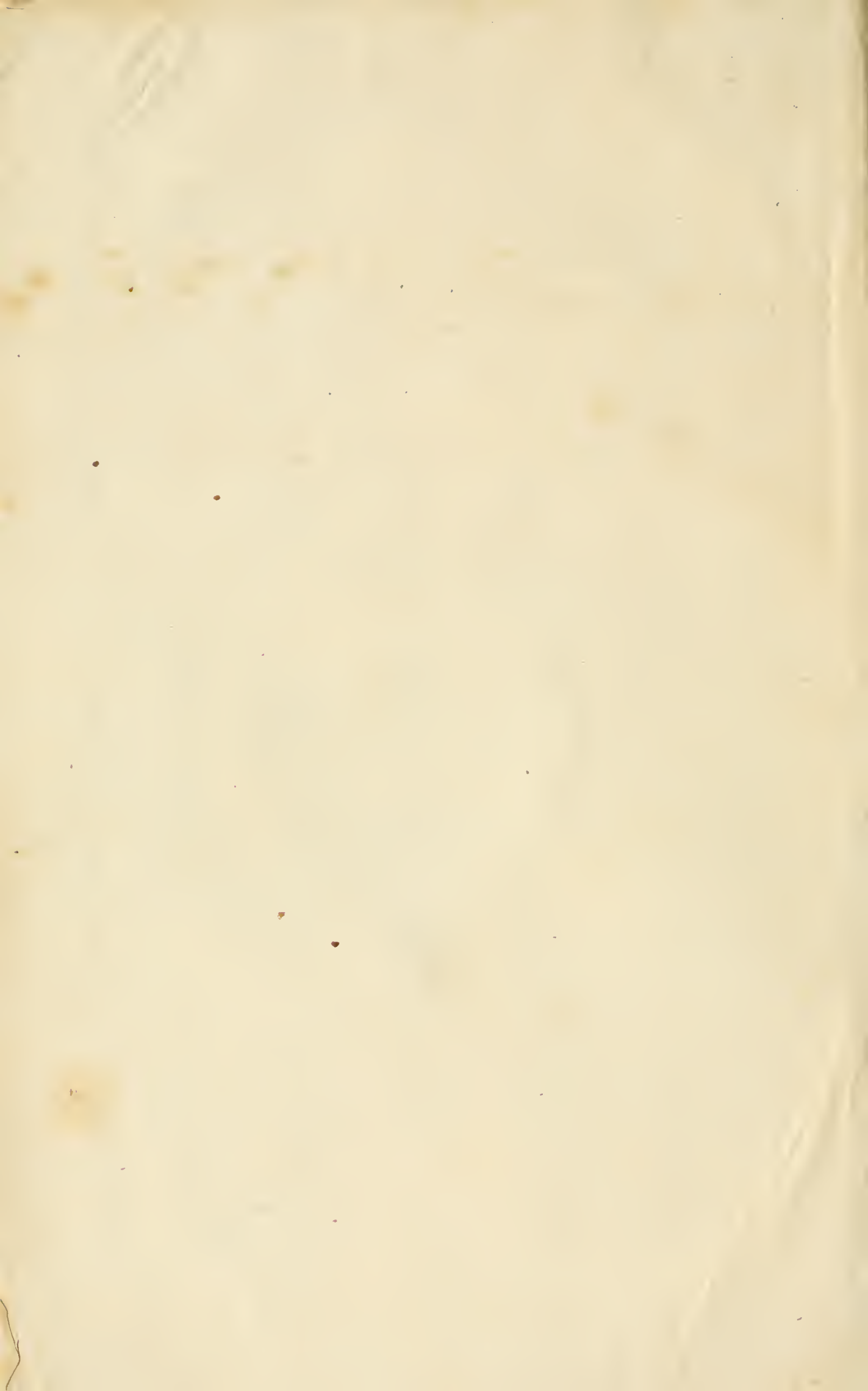

Hooft, P.C.

P. C. H O O F T S
M E N G E L
W E R K E N ,

Ten deelenooit tevooren gedrukt.

Nu op veele plaatsfen verbeterd en vermeerderd.

Tot AMSTERDAM,
By HENRIK WETSTEIN,

EN

PIETER SCEPÉRUS.

Tot LEIDEN,
By DANIEL van den DALEN.
Tot UTRECHT,

By WILLEM van de WATER.

THE HISTORY OF
JEREMY
WALTERS

BY THE AUTHOR OF 'THE HISTORY OF JEREMY WALTERS'

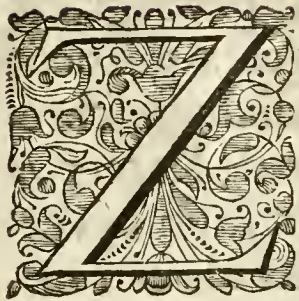

NEW YORK
PUBLISHED BY
DODD, MEAD & COMPANY

DAVID VAN HOOGSTRATEN

A A N D E N

L E Z E R.

ONDER my in te laten in den lof van den Schrijver dezer werken, dien anderen in 't breede hebben opgehaalt, heb ik u alleen te zeggen, Lezer, dat ik, wien de uitgave daarvan is toebetrouwt geweest, hier toe hebbe by een gehaalt al wat tot vermeerdering en opheldering dienen konde. Want weggeweert hebbende veele kleene misfallen, in den eersten druk gebleven, heb ik getracht den Schrijver zich zelf gelijk te maken, en tot dat oogwit my van zijne eigene Schriften, zoo gedrukte als ongedrukte bedient, en aldus bewerkt een grooter nettigheid in de spelling, en zorgvuldiger waarneming in de geslachten der Naamwoorden (waar van ik voorheen een kleene verzameling hadt uitgegeven) dan in den voorgaanden druk bespeurt is. Hoewel de Heer *Geeraert Brandt*, die deze boeken voorheen in het licht gebracht heeft, zich gehouden hadt aan de spellinge der laatste handschriften des *Drossaarts*, van hem tot aan zijne doot onderhouden. Welke met de handt geschreve papieren nog in wezen zijnde ons getoont zijn door den Heere *Geeraert van Papenbroek*, een zinlijk minnaar van alle fraeje schriften, en andere gedenktekenen onzer voorvaderen. Aan zijn Edt. is het ook, waarde lezer, dat gy schuldig zijt veele brieven, noit voor dezen in het licht gezien, doch nu tusschen de vorige naar hunne orde en tijdt behoorlijk ingevoegt; en door wiens

A A N D E N L E Z E R.

beleeftheit gy ook deel zoudt gehad hebben aan verscheide vertalingen in rijm en onrijm, zoo uit de Latijnsche als Italiaansche tale opgesteld, indien de Heer *Hooft* de laatste handt daar aan gelegd hadde. By de gedichten hebben wy zelfs veele gevoegt, die by de voorgaande verzameling vergeefs gezocht worden; onder andere het schoon gedicht geschreven in den jare M D C uit Florence aan de Kamer *In liefde bloejende*; in het uitgeven der gedichten of verzuimt, of verworpen, en aangemerkt als een onrijpe vrucht. Eenige gebreken bekennen wy dat daar in te vinden zijn, byzonder op twee plaatsen, daar de staande en slepende vaarzen de vereischte orde niet bewaren, het geen wy den dichtkundigen lezer met den vinger niet behoeven aan te wijzen. Maar deze kleene mislagen by verzinning begaan, worden zoo rijkelyk vergoedt door vernuftigheid van gedachten, en schoonheit van vonden en uitdrukkingen, dat het met gevoegelykheit niet af te scheiden is geweest van de overige vruchten, in dezen hof gewassen. Hier van hadde ik u te onderrechten, en niets hier by te voegen, dan een verzoek, dat gy eenige lichte misstellingen, die 'er nog, gelijk het gaat, mogten ingebleven zijn, goetwillig inschikt, en u bevlijtigt in het lezen en herlezen dezer onwaarderebare schriften, en uwe moedertale, zoo schendig hedensdaags verwaarlooft, met alle brave vernuften helpt begunstigen en opbouwen. In Amsterdam den 1 van Slachtmaandt des jaars c1o 1o cc iii.

G. BRANDT

AAN DEN

LESEER.

En plagh gemeenlijk by 't uitgeven van eens anders werken, iet te melden van den Schrijver en sijne schriften; om 't gemoedt des Lesers met te grooter lust tot het lesen t'ontsteken. Doch dit dunkt my, dien de sorg over desen druk van den Heere Uitgever was toe-vertrout, ontrent dit werk niet noodig. Hier is de naem des grooten Schrijvers de grootste tijtel en waerdighste lof geworden; dien hem iemant kan toeschrijven. De naem alleen van HOOFT beteekent nu den Hoofschrijver en keurighsten opbouwer der Duitse taele; den Hoofdichter des vaderlandts; den Hollandtschen Tacitus: of, gelijk hem Grotius (dat groote Wonder der geleerdtheit) noemde, den Vorst der Nederlandtsche vernuften. Een gedeelte deser Werken verdiende voor desen de gunst der schranderste geesten. De rest, als met geen minder cieraedt van welsseggen, en de bondigheyt sijnen Schrijver t'eenemael eigen, verciert en versien, sal buyten twijffel niet min behagen. Want soo wel van de schriften, die nu eerst in 't licht komen, als van d'andre, die den dagh gewoon sijn, kan men seggen, 't geen by eenen andren toepaste:

Al wat zijn pen ontmoet, zy zinkt 'er grondigh in.

Doorwroet de donkre mijn, en spit met spitlen zin

Het diepe wonder uit, dat schuil liep in de zaaken.

Dese schat van schriften, dese bladen besaeit met destige spreuken, krachtige aerdigheden, schrandre vonden, en manlijke welsprekentheid, werdt nu, met dit uitgeven in eenen bondel, gemeen gemaakt. Men heeft hier van all's; want wat soorte van stoffe liet sich niet gelukkig handelen van dese handt. De geen die geschaepen is ter regeering, vindt 'er regelen en leeringen van staet, ja de geheele wereltkunde in 't begrip van weinigh bladeren. Valt iemants leesgierigheit op andre dingen,

Hier heeft men keur van lekkerny.

Wil men sich in verscheidenheit van stoffen vermaeken, sijne brieven vormen sich naer allerley oogmerk; naer 't hof, naer 't land, naer alle wetenschappen en saeken. Hy spreek'er met luïden van veelerley staet, op meenigerley voorval; in ernst en boert.

De duyvenhals, by zonnescijn
Gelijkt turkois, saphier, robijn
En goudt en zilver en van all's.
Maar schooner dan de duivenhals
Verandert zijne veêr haar' stijl.

Eenige van sijne brieven rieken naer den oly van arbeit: andere daer en tegen vloeyen voort uit een pen, die sich uitgoot in den schoot der vrienden; en dat doorgaans met een helderheit van geest, schranderheit van gedachten, en snedigheit van slaegen, welke kracht hebben op verstandige gemoederen. 'T geen ook geseit sy, ten aensien van sijne andre schriften. Sijn' vertaelingen, met naemen uit Tacitus, waeren, sijns oordeels, niet genoegh bearbeidt om den dagh te sien. Hy was in 't verduitschen gewaer geworden, dat het staen nae de bevallijkheit der taele, niet min kon als eeniger wijze van den sin afleiden; maer sich stip bindende aen den sin, gelijk hy doorgaens deedt, wierdt het seer smaeken naer 't Latijn by sommige wansmaekelijk. Doch 't geen in desen moght gebreken, sal met het gewicht der saeken, en 't mergh van d'aenmerkelykste geschiedenissen, en diepste insichten, vergolden worden. Onder de gedichten komen ook etlijke te voorschijn, te vooren verborgen, doch den dagh overwaerdigh. Maer of u, Leser, onder al dese schriften nochiet ontmoette, 't welk den grooten Drossaerd in u oogh niet genoegh gelijkt, wijt dat het vierigh aenhouden van eenige vrienden, die den Uitgever sommige stukken, welke de laetste handt des maekers ('t sy dat hem sijn onlede in grooter saeken, of sijn schielijk overlijden, belette) niet moght gebeuren, afpersten of afbaeden. Ook konnen geen kleene vlekken de voeghlijke schoonheit deser lichaemen ontçieren. Houdt dan, 't geen ontrent desen druk gedaen is, ten goede, en de gedachtenis des Heeren Hoofst in waerde, en vaer wel. In Amsterdam desen 19. van Bloemaendt des jaers MDC LXXI.

G. BRANDT'S

G. BRANDTS
LYKREEDDE

OVER DEN HEER

P. C. HOOFT,

RIDDER VAN S. MICHIEL,

DROST VAN MUIDEN, BALJUW VAN
GOILANDT, &c.

*Uitgesproken in de Schouwburg t' Amsteldam,
den 28sten Mey 1647.*

YN HEEREN.

Ik denk hier niemant is of hy weet dat wy vergaadert zijn, om de laatste lijkplichten op d'Uitvaart van den Heere HOOFT te doen. Zoo ik nu niets als de eerbiedigheit zag, die gy dees beroemden naam toedraagt, het waar genoeg om my te doen gelooven dat uw gedachten mijn toeleg begunstigen. Evenwel acht ik datmen my met medoogende oogen aanschouwt, en verwondert is, dat ik een plaats derf bekleeden, die niet behoorde oopen te staan als voor geleerde vernuften. Ook hebt gy geen ongelijk, want als ik nu zie waar ik ben, staa ik niet min ontzet over my self, in 't zien dat de gebeden van mijn vrienden dus veel vermoogen op my hadden, om een last op mijn verstandt te leggen daar mijn jeugt niet teegens is opgewossen. Hoe lang heeft mijn ziel, en eer, en droefheit met mijn onvermoogen geworstelt? Hoe lang wederstreefden mijn gedachten mijn mondt? Hier quam my het doorluchtiglijk te vooren, en d'uitgeleefde Wijsheit die my de stof en woorden te getmoet voerde: daar zag ik ook, dat, hoë de stof meer monden oopende om zijn leven te verkondigen, hoe mijn tong van grooter lof most zwanger gaan; en niet zeggen 't geen de gedachtenis van zoo groot een man onwaardig was. Dit deedt my achterwaart gaan, en te rug zien. Doch d'inzicht van mijn plicht hadt meer macht over mijn geest, als de zorg voor mijn achtbaarheid, en de vrees van niet te kunnen ver-
noegen

G. BRANDTS LYKREED E

noegen de begeerte en hoop mijner toehoorders. want behalven dat het Vaaderlandt in 't gemeen verplicht was aan de verdiensten van zijn' pen, heeft zijn beleefde Zanggodin ook my in 't bezonder verbonden; met haar heemelsche aadem aangeblaazen, en d'ontsteeken lust tot de dichtkunst nooit voedtsel geweigert. Zoo ik zwijg, dan zullen al mijn eigen vaarzen tegens my opstaan, en klaagen: dat ik tegen haar' voestervaader tot in sijn doot ondankbaar ben, spreek ik: zuchten sullen dan hier woorden zijn; want de droefheid wil aan geen maat gebonden worden. de snaaren zelf sullen hier schuw voor de klachten zijn. Ondertusschen 't zy de droefheit mijn tong bindt, 't zy dat ik' zucht, of klaag, of met een benaauwde of flauwe stem spreek, mijn geweeten sal altijd een welgevallen scheppen in den lijkdienst daar ik sijn Uitvaart hier met eindich. Niet dat ik dees plaats voor my alleen wil affonderen, en beletten anderen uit een eedle eersucht of uit genegentheit hier te verschijnen. 't is 'er soo ver af, dat ik nergens naar tracht als hen op te wekken en aan te moedigen tot soo rechtvaardig en godtvruchtig een naaryver. hoopende dat dit van nu af aan d'Oeffenschool sal zijn, voor al die naar den Lauwrier, die in 't midden leit, willen staan. want zy konnen ook niet heerlijkers beginnen noch voor haar, noch self voor de welsprekentheit dan die soo een man toe te heiligen. Terwijl sal ik my gelukkig achten om dat het geval my toegelaaten heeft d'eerste te weesen die onze Onlatijnsche tijdtgenooten als met den vinger den weg wijs tot soo een heilig voornemen: en bidden d'opgenoomme ziel dat zy 't my vergeef dat ik de schaadow van haar lof maar afmaal. 't zal my genoeg zijn dat ik 'er de schets af maak, dat is; van niet als slechts eenige deelen van sijn geheelen lof aan te raaken, en het taaffreel dan over te geven aan die naa my sullen koomen, op datz'er d'andre eigenschappen en aangeboren deugden toevoegen. het kan my geen verdriet aanbrengen hier in van hen overtroffen te worden: in 't teegendeel sal ik hier mijn roem uittrekken, wanneer ik mijn eer (soo hier eer door verkreegen kan worden) mach opofferen aan sijn doorluchtigheid. Hierom zal ik spreken met veel minder zorg en mistrouwen; insonderheidt zoo gy my voortaan het gehoor verleent daar uw aandachtigheid my tot noch toe mée geëert heeft. dit sal ik lichtelijk verkrijgen, indien gy gedenkt waar, en waar toe gy geroepen zijt. de godtvruchtigheid begeert dat men dees geheiligde uren en plaats eerbiedigheid toedraag; want gy komt niet uit d'Uitvaart van een der burgers, of een mensche als andre menschen. ô neen! gy hebt een lijk ten graave geleit, daar eenige godlijkheit in beslooten was. Indien d'Ouden als zy haar ouders ter aarden brachten met bedekten hoofden en op soodanige wijze gingen als ofze d'offerhanden

OVER DEN HEER P. C. HOOFT.

den der Goden wilden bywoonen, dit was om te betuigen door deeze uitwendige plechtigheit, dat zy hun gestorven ouderen, en de leevende Gooden gelijke eere toedroegen: en wanneer zy hun grafsteeden genaakten, 't was met de zelfde Godtsdienftigheid als ofze in de geheiligfte plaatsen der tempelen geweest waaren. deeden zy dit hunne Vaaderen? hoe zullen wy dan d'afsche van den Vaader der Zanggodinnen, hoe zullen wy de lijkgedachtenis van den Grooten HOOFT naar den eysch van onze droefheit en sijn grootheit eeren? laat ons dit met gedachten, met traanen, met fuchten en met woorden doen. Maar waarom zoo lang aangemaant tot een plicht daar ik u toe genootsaakt en van zelf genoeg toebereit zie? laat ons dan voort vaaren, en trachten te zeggen 't geen dees plaats en droeve gelegenheit van ons verwacht. Om hier in gelukkig te wezen, zullen wy aanroepen die 't geluk en ongeluk in sijn handen heeft; die d'oorzaak van onze en van alle droefheit is. wy bidden dan

Dat d'onbepaalde Geest, die in de zaaligste eeuwen

De tongen vol van vier verdeelde, om d'Onhebreuuen,
my eedle en hooge gedachten instort, en (zoo dit een verzoek is dat verkreegen kan worden) my de genaade vergun dat ik d'eer van den grooten Man, daar ik van spreken zal, niet beschaaduw noch verduister door de ongehaaventhheit van mijn taal.

PIETER CORNELISZ. HOOFT, dan, was de oudtste Zoone van den Heer *Cornelis Pieterfz. Hooft*, Raad en Burgermeester van Amsteldam, een Man zonder vlek, zonder baat- of staatsucht, die d'eere tegens sijnen dank wierdt opgedrongen, waardig dat men dit van hem zong:

O beste Bestevaar! wat waart gy Hollandt nut?

Een stijl des Raadts, toen 't lijf van 't stoxken wiert gestut:

Een hoeft vol kreuken, een geweeten zonder rimpel.

van zoo een Vaader wierd zoo een Zoon geteelt, in een tijdt die in onze jaarboeken met bloedt is geteekent, door den Ban dien Philips den tweeden toen liet afkundigen teegen den eersten Hersteller der Hollandtsche Vryheit; die hier uit verdoemt, belaagt en ten laasten onderdrukt wierdt. zoo zag Vrankrijk ruym een halve eeuw te vooren de geboorte van haar Ronfardt op den ongelukkigen dag die haren Koning in 't velt van Pavyen als een gevangen met de Kaizerlijke boeyens aan de beenen zag. dus viel ook Hollandt in eenen tijdt een groot ongeluk en geluk te beurt. want deezen Ban ontroofden haar den Vaader des Vaaderlandts; en dees geboorte gaf haar den Ridder, die niet met den deegen, maar met den pen de wet-tigheit van den Nassauwschen oorlog bepleiten zouw; en den naa-

G. BRANDT'S LYKREED E

koomeling een afkeer doen hebben van zoo een , tot die tijdt toe , ongehoorde, doch Spaansche rechtspleeging. waar toen de laatste niet gebooren , nu zou d'eerste niet herbooren zijn ; noch leven in de Droftelijke blaaderen : hier zien wy hem , of te velde in zijn heir , of ten hoove in zijn raadt voor het landtbestier zorgen. dees heerlijke Stadt heeft dan het geluk genooten van uit haar schoot te zien gebooren worden d'opgaande Zon der Hollandtsche letterwijsheit en der Neederlandtsche Poëzy. laat Atheen , Smyrne , Rhodes, Kolophon, Salimine, Chios, en Argos moedig zijn op de geboorte van *Homeer*; Mantua op de wieg van *Maro* ; Sulmo op die van *Ovidius* ; Floren- cen op *Petracha* ; Ferrare op *Arioste* ; Padua op *Livius* : Hooft , het

* 1581.
den 28sten
van Len-
semaant.

Hooft der Poëten ; en Historischrijver is t'Amsteldam gebooren *. hier heeft zijn jeugt de beginsfelen der lettren en weetenschappen in- gezoogen : hier is zijn gemoet met geleertheit verçiert. Men bespeur- de de voortekens van zijn opwassende wijsheit lang voor den tijdt ; want hy scheen , noch staande onder het gebiet van sijnen zeede- voogt , alreede heerschappy over de letteren te hebben. hy was een Jongeling, die d'oude wijsheit ten pen uitvloeyde , en grijsse harsfenen in 't hoofd droeg. de hooge Schoolen hebben voor zijn leergierigheit open gestaan ; en zijn wijsheit is ook buitens landts roegenoomen. Hy , die de zeeden en gewoonten der uitheemsche rijkken den Hol- landeren in haare taal most naalaaten , heeft die zelf willen onderzoe- ken , en toen met zijn doordringend oordeel gezien wat den vrem- deling wel , of qualijk voegde. Italie , daar hy een taamelijken tijdt sijner jeugt heeft doorgebracht , kon hem behaagen. hier heeft hy ge- sien in hoe veel heerschappyen dat dit , wel eer wijdtheerschend Landtschap , verdeelt is. Hy zag hier het rijke Genua. laat my met zijn eigen woorden spreken :

*Hy zag van Genua de dikbemuurde wallen ,
Wiens burgers Prinssen zijn , en zelf is 't niet met allen.*

hy zag , het Fransch en Spaansch krakkeel de groote stadt Milaan ; daar *Alciatus* de verwarde Rechten heeft ontvouwt, en door de Zang- godinnen zijn naam uit de duisternis ten heemel gevoert.

*Hy zag hier ook de Stadt in haar begraave muuren
Dien Romen dank weet , dat haar tijtelen noch duuren.*

om dat een Paduaansche pen de dapperheeden der Romainen den naaneeven naaliet. Hy zag in de Slavoensche baaren de stadt die op haar' *Bembus* stoft. Hy zag den vermaarden *Pó* ; en de plaats daar *Arioste* de vaarzen schreef, die Arabien, Spanje, Vrankrijk, en Duitfch- landt in haar taalen zingen. Hy zach Roome , maar oudt Roome niet. van dien grooten naam zijn maar weinig steenen en puinhoopen

over-

OVER DEN HEER P. C. HOOFT.

overgebleeven. hoe ongelijk was Roome toen zich zelf? hier heeft hy zich verwondert over de woeste en groote verblijfplaats der Latijnsche geleerden. Hier was de Mantuaan, wiens godtlijk dicht *Eneas* van den *Xanthus* aan den Tiberboordt geleide. Hier was *Nazō*, die door sijn schrijfzucht en vernuft ellendig ten bederf liep, die, schoon den rechtvaardigen Kaizer hem veroordeelde, was vrygesprooken geweest zoo de Min hem maar hadt verantwoordt. Hier zag hy het Sabijnsche landthuis, en de plaatsen daar *Horatius* den Tiber ophieldt, die traager dan naa gewoonten naar zee liep; om te moogen luistren naar sijn nieuwe maaten. Hy zag hier Napels, het graf van *Maro*, 't welk onder het Arragonische jok d'inwendige droefheit door uitwendige vreugt ontveinsde. hy zag het schoone Florence. daar nam hy geen grijze aalouwdtheit waar, maar leerde spreken met Tuskanen; en bezigtigde toen d'Arno, die dikmaal plag te weêrgalmen op de hoogdraavende gefangen van *Dantes*, die 't aardrijk te kleen was tot de hoogste stof sijner dichten. Dees wonderen heeft hy aanschouwt, en in sijn Vaderlandt een grooter wonder gebracht, wanneer 't hem met oopen armen mocht ontfangen. toen zag het, dat hy sijn stam niet min eerde, als zijn stam hem eerde. der voorouderen deugt diende hem tot een aanleiding: en hy begeerde niet dat den Jongeling zou ontaarden, nocht de Neef sijn voorvaders ongelijk worden. toen ging hy de voetstappen van sijn' vaader naa, maar sijn tijdgenooten voor. Sijn voorsichtige naarstigheit heeft d'ervarendtheit van sijn vernuft ten Vaaderlande ten dienste opgequeekt: en sijn verdiende geeft toen al gesien door wat onbedachte ongevallen onsen Staat zou kunnen besprongen worden: hoe men die sou mogen afwenden. wat geheimen van regering waaren voor hem verborgen; toen heeft hy de veranderlijkheit der rijken ingesien; en ooverwoogen door wat raadtslaagen zich de septers opheffen en nedervallen: wat nut en rust de Vreede, en wat schaade en onrust en gevaar de oorloog naar zich sleept. De glans van dees burgerlijke wijsheit heeft hem tot het landtbestier van steeden en slooten beroepen, het Drostschap van **MUIDE** en Landtvoogdy van **GOILANDT** opgedragen*. Hier heeft hy andre geen geboden gegeven die hy zelf* 1609: niet gehoorzaam was. hy maakte zich den volkke te vriende, niet met weldaaden t'onfängen, maar te geven. de goeden hebben hem soo zeer bemint als de quaden gevreeft. hoewel hy het ongelijk dat hem aangedaan was nooit strafte, nochtans kon hy hier de misdaden, die het gemeene best en 't heilig recht te na gingen, nooit ongestraft vergeeten. hier heeft hy ook geacht dat het beter was hondert misdadigen vry te spreken, als een onschuldige te veroordeelen. hier droeg hy zich dan tegens de gemeente en onderzaaten, gelijk hy geloofde

G. BRANDTS LYKREED E

loofde dat d'alleropperste Rechter met hem sou handelen; en is het selfde oordeel getrooft dat hy over andren gestreeken heeft. De Zanggodinnen, die hem van der wieg af aan altijd bemint hadden, hebben hem feedert, om de zorgen der regeering, niet willen verlaaten. wat zongen zy regelen van staat! en de Wijsheit schreef raadt en wetten om heele rijkken naar te regeeren. hy gaf Kooningen, Vorsten, en Landtvoogden rijpen raadt; maar ontving die van niemant. Men hoor hoe hy zijn vaaderlijke stadt gewaarschouwt, en geraden heeft:

*Oft ook, o groote stad! u eenig misverstaan
Tot al te naauw een voet, van heerschen zocht te raân;
Waar door weêr tierannymogt koomen ingesloopen:
Niet edel Hoofdtak, niet Kroondraagster van Euroopen.
Houdt vry den volken toom wel staadig in der handt:
Maar voor het uiterst schroom den teugel. met verstand
Van wigt; den breidel rept, wat stijver of wat zachter,
Te ruim dat struikelt vaak, en al te kort leit achter.
In vryheit ordentlijk uw burgery laat treên,
Recht tusschen dienstbaarheid en wetteloosheit heen.
Zoo groeit? zoo bloeit, zoo wast, ô Rechterhandt der Staaten,
In moogentheit, geluk, en tal van onderzaaten.*

dit zijn woorden, waardig uitgehouwen te worden in blinkkende marmor voor al de poorten van 't Stadthuis, dat gesticht zal worden door de Koningin der Hollandtsche steeden. Waar wordt ik al heen gerukt? zal ik sijn geleerdtheit, of deugden ophaalen? ga ik tot de deugden, dan roepen my sijn godtvruchtigheit, rechtvaardigheit, oprechtigheit, maatigheit, en bescheidenheit. dan verwondert sich de Volständigkeit over sijn oprechtigheit; de Gloory over sijn nedricheit. slaa ik 't oog op geleerdtheit; dan zie ik de waarheit in sijn Historien; hier is een vryheit die geen onwettig geweldt ontziet; maar zonder zucht of inzicht de deucht prijst, en de gebreeken lastert. deeze blaaderen zijn bezaait met weereltwijze spreuken, welspreekentheit gepropt met leeringen, bondig en heerlijk. Gaan onze oogen weiden in de Poëzy, wat schrandre ziel kan sijn dichten zonder ontzetting leezen; zoo konnen de toonen van sijn maatgezangen alle onze innerlijxte gedachten en oordeel bemachtigen. zoo een vernuft als 't zijn, was machtig 't onweesentlijk tot weesentlijk te maaken; en, uit niet, dingen te doen opdonderen, zoo rijk van majesteit, en prachtig van glans, dat alles, wat maar met geen doode of gansch verdufte ziel aan der aarde gehecht leit, opgetoogen wordt, om sich in 't bespiegelen van die wonderen te vergeeten. zulke vaarzen voort te brengen derf ik voor geen teelen oft baaren

OVER DEN HEER P. C. HOOFT.

neemen : 't behoort scheppen te heeten : en zeker met meer rechts, dan men de begunstigten der Grooten hunne Schepsels noemt. Om hier hem niet te weinig lof toe te schrijven, moer ik uit hem self zijn eigen lof trachten te haalen, en zijn eigen woorden gebruiken :

Al wat zijn pen ontmoet zy zinkt 'er grondig in.

Doorwroet de donkre mijn, en spit met spitzen zin.

Het diepe wonder uit, dat schuil liep in de zaaken.

Dit's meer, die meenigmaal dat wonder wel doorgrondt

Vindt daar niet wonders in dan zijner wondren vondt.

Dies moet hy van zijn geest der wondren wonder maaken.

tot dusdanige gezangen gaf het geval hem geen oorzaak. wat song dan zijn Zangheldin als het geluk haar stof verleende? Koningrijken, Koningen, Vorsten, Staaten, en Volken steeken in zijn schult. Hy beschreef, en zong de hooge toeleggen, dappre aanslaagen, wonderwerkken van wapenen van twee eeven grooten Henrikken. hoe seer is Hollandt boven andren aan hem verplicht; die met zulke prikkelen van glory 't gemoedt van zijn hooggedachte Hoogheit doortintelde en opwekte, om d'alderstrengste tegenstrevingen door te worstelen? en den lauwrrier en heilige olijf met vrede in 't graf te draagen. Laat ons nu op het Tooneel het Tooneel niet vergeten. Hollandt sal Grieken geen' *Euripides* benijden; want het onbrak haar aan geen' *Sophokles*, die op dees Schouwplaats met levende beelden en woorden de Burgery hunne plicht aanwees: en de Hollandtsche gemeenten de niet- of naaulijx afzonderbaare plaagen der overmaatige grootheit voor oogen stelde. hy gaf ons ook Tooneelspeelen, dat vrucht en vreugt in te vinden is: daar de jeugt leert en lacht, dus heeft hy overal al andren te booven gegaan, maar zich zelf gelijk geweest. De voorgaande eeuwen hebben schrandere verstanden zien uitmunten in 't een of 't ander geslacht der Poëzy; maar in al de deelen der Dichtkonst uit te steeken, was voor onsen tijde ongehoort. *Homeer* en *Virgiel* hebben door haar heldendichten den palm wech gedraagen; *Sophokles* door zijn treurspeelen; *Pindaar* en *Flakkus* door hun lierdichten; *Menander* en *Terentius* door haar blyspeelen; *Toekritius* door zijn herderzangen. dus is d'eer der Poëzy onder veel Poëten verdeelt, tot dat in onsen daage d'eenige Fenix der Dichters haar in zijn geweldt heeft kunnen brengen, en in al haar deelen uitgeblonken door de lasternevelen en schaaduwen der onverstandige Nijdt; en ten laatste tot dit punt van lof is opgeklommen, dat zijn lof door geen laster vermindert, noch door geen lof vermeerderd kan worden. niemandt aanschouw dan des **DROSSARDS** vaarzen met oneerbiedige oogen. dees zijn het die de paalen der Hollandtsche taal uitgebreit hebben zoo ver als den dag strekt. dat onse taal, die voor het schrij-

G. BRANDTS LYKREED E

ven van den DROST verbaftert was, nu gezuivert, en het cieraadt der Onlatijnsche, en een triumpheerster over al de Barbarische taalen is, moet men den Heere HOOFT dank weeten. Wat zullen wy dan doen om naar behooren te verkondigen. 't geen wy hem schuldig zijn? wat grafsteeden, wat pronkbeelden, wat Tempelen, wat Altaaren sullen wy hem stichten? wat bloemen, wat offerhanden, wat lijkreuken zullen wy op sijn graf strooijen? in hoe veel deelen zullen wy sijn eer verdeelen, gelijk d'Egiptenaars het gebeente van haaren Vorst *Osiris* verdeelden, ten ende elk landtschap der vereenigde gewesten den RIDDER in alle steeden graaven, en gedenkteeken oprecht? wat schrijfgevechten, wat jaarspeelen, wat plechtigheden sullen wy instellen ter eeren van sijn naam; op dat al de Poëten hier jaar op jaar, op dees dag versaamelen, om onder elkandren te betwisten, wie van hun sijn jaargetijde met heerlijker gezangen kan houden? wat sal onse erkentenis zijn, om ons verlies door de tijdt niet uit te laten wisschen: nocht de gedachtenis van soo veel verplichtingen met hem in 't selve graf te besluiten. Die van *Argos* stelden *Homeer* bezijden *Apollo*, en onder de gooden van haar Vaaderlandt. de Koningen van Egipten gaaven hem tempelen en heilige plaatsen. de Koningen van Perffen zongen sijn vaarzen in haar moederlijke taal overgeset. Athenen, *Pallas* stadt, stelde een wet, uit wiens kracht sijn gedichten alle vijf jaaren in 't openbaar wierden opgezongen. het eilandt, *Chios* munte ook *Homeer* op sijn penningen, tot een bewijs dat hy hun Inboorling was. wat zal ik meer zeggen; d'aaloudtheit heeft zelf ook geloofd dat de Gooden sich bemoeiden met de begraffenis der Poëten: haar geschiedenissen verhaalen, dat als *Lysanders* leeger voor Atheenen gelegert, en ondertusschen *Sophocles* gestorven was, *Dionysius* hem in sijn droom belaste toe te laten, dat d'Athenianen sijn wellust ten grave zouden leiden; dat is d'assche van den treurdichter *Sophocles* de laatste plicht bewijzen. Hebben dees onbeleeftde vyanden zoo veel eerbiedigheit aan d'Uitvaart der Poëten gedragen, en zullen de Hollanders, onder zoo veel teekens en voorbeelden van erkentenis, alleen de naam van ondankbaar moeten voeren? zal men zeggen, dat d'Ouden geloofd hebben dat de graaven der Dichters heilig waaren, en haar begraffenis waardig, dat 'er de Gooden zorg voor droegen; en dat wy ons hier in soo koel en onachtzaam draagen? zal men zeggen dat de Barbaaren, en Noordtsche Griexsche volkren zoo godtvruchtig waaren, datze d'asch van een arm Poëet, van een blinden vremdeling, en balling in haar haavens aangedreeven, met een meer als menschelijke heerlijkheit begroeven, en hem grootze en eerlijke gedenkteekenen oprechte; en dat de Hollanders de lijkgedachtenis van haar' ingebooren Dichter niet anders eeren?

OVER DEN HEER P. C. HOOFT.

ereen? dit is geen vremdeling. nocht dees is op geen uitlandtschen boodem in ballingschap gestorven en met uitheemsche aarde bedekt; maar in 't midden van sijn Vaaderlandt is ons de DROST ontnoomen. Wat fullen al d'edelmoedige zielen zeggen, die hy door sijn pen naa haar doot uyt den graave heeft opgewekt, als zy zien dat wy d'oorzaak van haar leeven zoo weinig eerbiedigheit na sijn doot toedraagen. wat fullen dan de Vorsten, en Nassauwsche Helden seggen, wiens heldendaaden door hem aan d'eeuwigheit zijn toegeëigent? wat zal de groote Henrik,

..... dien Koning groot van moede,
Die 't rijk hem eigen van bloeds weegen, met den bloede
Daar toe gewonnen hadt,

wiens rapier alleen in onzen Ridders pen herleeft; wat sal de oude Willem, wat zal de Hollandtsche Henrik zeggen; zoo zy dees grooten Man in 't graf zien daalen sonder heerlijkheit, ontbloot van alle lijkçieraaden als een gemeen ongeacht mensche? zou onze groote Fredrik, zoo hy leevend waar, dit lijk met geen vorstelijke uitvaart ter aarden besteden, in de graf kelder van sijn voorzaten; om dat haar lof door de Slotzwaan van de Vecht de naavolgende eeuwen is toegezongen? sou hy hem op 't Nassausche graf geen praalbeeldt doen oprechten; gelijk de groote *Scipio* Afrikaan den Poëet *Ennius* op 't albast van sijn lijkbus deedt stellen? Maar hoe! moeten wy hier gaan opwekken die in haar grafsteden rusten? of moeten van hun de traanen koomen die sijn lijkvaart fullen eeren? of is hier niemandt die gevoelen en betreuren kan het ongeluk onzer landtsgenooten, die de loftrumpet van haar deugden moeten derven? of is 'er niemant meer in ons Vaaderlandt, die eenige getuigenis of teekenen van geleeft te hebben tracht naar te laten? of is 'er van nu voortaan niemant die door arbeit en gevaar naar een lof wil streven, die met het leeven eindigen, en met hem in een graf verrotten zou! evenwel weet ik niet wat voor een opwekster dat 'er in 't hart der menschen woont, die daar de geest geduurig vermaant haar werken niet af te meeten naar de kortheit van dit leeven, maar te vergelijken met de uiterste einden der toekomende tijden, en hun doen denkken dat al wat zy heerlijk doen, de naazaaten onder d'oogen moet koomen. zoo nu dees edele ydelheit ons eenige wellust toebrengh naa dat wy gestorven zijn, of dat die dan ophoudt van onse hartstochten te vervullen: ten minsten zullen wy, terwijl wy leven het genoegen hebben, van met dit blyleven te speelen, en onsen geest te vleyen met zulk een sachte en aangenaame verwachting: doch zoo hier ondertusschen noch iemandt zoo hardt van aardt, en natuur is, dat hy geen werk maakt van dees eerlijke e erzuchtigheit, en niet geraakt wort door 't verlies

van

G. BRANDTS LYKREED E

van hem, die de macht hadt de begraave deugt ten donkren graave te doen uitblinken: en hier eenige zijn die des DROSSARDTS lijkrouw niet verheerlijken met de zelfde droefheit en traanen, die wy hier schuldig zijn, dit zal tot haar eigen schande keeren: en niet tot oneer der begraave Wijsheit. Ook dienen d'uitvaartplichten, die wy hem tegenwoordig doen, niet om iets tot sijn luister te voegen: en de lijkeer die wy sijn graf trachten toe te eigenen, zou hier geen dankteeken van sijn deugt en naam; maar een gedenkteeken van onze erkentenis zijn. een gedenkteeken, dat wy zullen oprechten, voor de Zoonen van onze naaneven, op dat die ons met geen ongehoorde ondankbaarheid betichten. dat zullen die naakoomelingen zijn, die hem in sijn gedachtenis anders zullen eeren: beschaamt om dat haar Voorvaaders hem zoo ter aarde bestelden. met wat ontzichlijkheit zullen zy het graf genaaken, daar wy nu niet eens naar omzien? al de steenen van dit verheeve graf van eer, zullen dan dierbaar, eedel en geheiligt weezen: en als die door d'alvernielende jaaren van den grijzen ouderdom bynaa vergaan zijn, dan zal d'aaloudtheit dees plaats met meer eerbiedigheit heiligen. dan zullen al de Dichters der Latijnen en Onlatijnen, de Barbaren die uit de Bosphorus drinken, die d'Euphraat en Ganges voor muuren hebben, die den Taag, den Donaauw, en de Sein bewoonen; en al wat den grooten Oceaan bezeilt, haar Vaaderlandt verlaaten; om het graf van den Hooftpoët der Hollanders te sien. Hier zullen de beloften der geleerden koomen, om t'onderfoeken of op dees grafstêe de geest der Poëzy niet wort ingeblaazen. dus zal hy in sijn leeven een *Apollo*, en sijn graf, naar sijn doodt, een *Parnas* weezen. dan zullen de geleerdste Koningen der volgende tijden sijn Vaaderlandt begroeten, en het gelukkig noemen; om dat dit Licht der geleerdtheit uit haar opging. Dan zal hier naamaals noch een tweede Alexander koomen, die het graf van den Nassauwschen *Achil* met eedelhoedige traanen zal besprengen; en niet beklagen in sijn Fortuin, als dat hy niet heeft mogen leeven ten tijde van onzen grooten Hollandtschen *Homeer*; van onzen weereltwijzen *Tacitus*. maar wat andren Alexander verwachten wy? hebben wy sijn Hoogheit den Prince Willem niet? wat grooter ongeneugt kon nu dien Vorst treffen, als de handt in 't graf te zien, die sijn leeven beschrijven most? of de traanen door de grafsteenen der Prinssen van Oranje niet uitbarsten, om dat de doodt niet heeft willen gedoogen het volendigen der Nassauwsche en Hollandtsche Historien; die onvoltrokken, en onvolmaakt moeten blijven, om dat Neerlandt noch de heele weerelt geen' andren HOOFD heeft, die de handen zal derven slaan aan zoo doorluchtig een taafreel. wat penceel zal dit werk aanroeren dat dus ver begonnen is,
door

OVER DEN HEER P. C. HOOFT.

door een Appel, die zoo uitmuntend en onnaavolglyk was? doch de naazaaten zullen al haar heldendaaden uit een gedeelte kunnen afmeeten, en ter ooren koomen, dat de laatste jaaren van haar leeven wel vruchtbaar van deugden waaren; maar geen pen hadden, die waardig was dezelve der gedenkkennisse te beveelen: en dat het andre pennen aan geen heldendaaden, maar de heldendaaden aan de pen van HOOFT ontbrak.

Maar ik bedenk niet dat ik over de paalen van het verhaal ben getreden: nocht hoe ver ik het bestek, dat ik my zelf hadt voorgeschreven, te buiten ga; als die uwaandachtigheid maar dacht te vertoonen de voorvallen van ons ongeval, en niet t'onderhouden met al dees andre inzichten. hoe ben ik dus ver van den weg gedwaalt? hoe zal ik ook weêr te rug kunnen treden? want dit aanklaagen verlicht mijn smart, en dees bedenkingen vertroosten mijn ziel de grootste droefheit, laat sich geen wetten van reeden voorschrijven. gelijk een waterbeek, door slagreegen en wintersneeuw verhoogt, door haar randen niet kan bedwongen worden, maar met geweld overvloeit, en zich verspreit over velden en heuvelen: zoo is mijn geest buiten my zelf opgetrokken, en verder gevoert als mijn gedachten kunnen toereiken. niet te min moet mijn droeve en overmaatige yver my niet te ver tegens de billijkheit doen gaan, noch my doen vergeeten 't vervolg van mijn eerste verhaal, en de begeerte van dat ten einde te brengen.

De Heere HOOFT, nu ten einde van sijn jaaren gekoomen; zag uit een gewenscht huwlyk gewenschte kinderen opwasschen; en sijn hoop tot naakoomelingen vervult, en hoewel d'ouderdom en jaarziekten hem flauwe leeden naar zich deden slepen; evenwel verflauwde sijn yver tot de deugt en geleertheit niet, sijn yvrige pen, sijn geest en 't swakke lichaam worstelde geduurig: sijn gezont oordeel verviel door geen ziekte. sijn neerstigheid besteede, ten dienste des Vaderlands, een groot deel sijner laatste daagen en nachten; tot dat het Hof van Holland d'uitvaart van den laasten Zoon des ouden Welhems hield. Dees oppervörfstelijke plechtigheden most de DROST noch zien. Hy zag het, en sloot toen sijn oogen: als of naa 't ondergaan der Nassauwsche Hofzon, toen niets meer in de werelt was, dat waardig waar van hem gezien te worden. Hy zag d'Uitvaart van Oranje, terwijl de doot sijn eigen uitvaart bereide. Zijn Hoogheits geluk heeft hem in sijnen tijde zien leven; ons ongeluk zag hem op sijn uitvaart sterven. 't was de MUIDER Zangheldin niet genoeg haren Vorst te water in sijn kielen, te lande op sijnen klepper; en in de loopgraven gevolgt te hebben; zy heeft hem na haar doot tot in sijn graf willen verzellen. ô tijdt! die van geen Hollander sonder tranen te laten, genoemd kan worden, wat hebt gy ons ontroofd? de roo-

G. BRANDTS LYKREEDDE

zen van dees Lentemaandt waaren niet als heillooze doornen : gy , ô rampzaalige Bloeiemaandt zaagt nu niet bloejen als doodlijke cypressen. Die naar ons koomen zullen ons ongelukkig achten , om dat de Veltheer van onze leegers ; en de Hoofschrijver sijner dapperheit ons gelijk ontrokken wierden. de Grieken behoefden d'asch van *Achil*, en *Homeer* ; nocht de Romainen Augustus , en *Maro* niet op een dag te betreuren. sijn geleerde deugden , noch de traanen van sijn troostelooze Gemaalin en droeve kinderen hebben dan sijn sterfdag niet konnen uitsstellen ? hy is dan gestorven * ; maar hoe ? ach ! waarom mag ik hier mijn reeden niet af breeken ? waarom ben ik gedrongen dit verhaal te vervolgen ? wat wilt gy hier nu hooren ? of wat zal , wat kan ik zeggen ? de stomme traanen zijn hier nu 't welsprekenst. wat rep ik van welspreekentheit ? veer moet hier alle welspreekentheit wezen , want de DROST zwijgt. hier moeten de zuchten noch spreken noch zwijgen. hoe benaauwt de droefheit mijn ziel ! ô Waterbron des levens , help my doch aan waater ! help mijn oog aan traanen ! Dat nu d'uitbarstende droefheit en stemmen en tongen verander , om ons ongeluk door alle landen af te kundigen : om te gaan boodtschappen ; dat de Hollandtsche Poëzy , die met den Ridder HOOFT gebooren was , ook met hem gestorven is : om heel Neêrlant in haar traanen te doen wasschen : en haar vyanden medelijden met haar lijden te doen hebben. Nu houwen d'Oraaklen van de Vecht op. nu vluchten de verlaate Zanggodinnen uit Hollandt. Dat nu het klaagend Vaderlant niet alleen godtvruchte traanen over de doodt van haaren Stadthouder stort ; maar naar ons achterwaarts zie , en help den eenigen Poëet , die d'Amstel heeft voortgebracht , betreuren. Ellendig MUIDEN , die gy , noch korts , door uwen Slotvoogt , boven de machtigste steeden des aardtbodems uitmunte ,

* 1647.
den 21.
van Bloei-
maant.

<i>Muyder Slot , onthoofde Romp ,</i>	<i>Westelick zaagt van u daalen</i>
<i>Sedert u de glimp ontglomp ,</i>	<i>Van het Sonne-lijcke HOOFT</i>
<i>Sedert gy de sterke straalen</i>	<i>Dat de sterckste sterren dooft ,</i>

hoe is nu de glans van uw roem verdweenen ? en waar is uw Landtcierraadt en luister vervloogen ? wees nu hier alleen niet onkundig wat gy verliest : vermeng uw klachten onder onze lijktraanen. En gy , die hier tegenwoordig zijt , en my verzelt in dees droeve plichten , zoo dit Schoutonneel ooit weêrgalmde door de Drostelijke vaarzen , laat het nu weêrgalmen door onse droefheit. Heeft de Prins der hooge treurooneelen , in sijn leven , uw ziel konnen treffen , door de klachten der verkrachte Vrouw van Velzen : en kon hy uw de traanen ten ooggen uitparssen , door de doodt der onnozle Rycheldin , dat was door een vermomde doodt , en geveinsde traanen der tooneelspeelders ; laat ik dan nu door ongeveinsde klachten , en waare traanen uw herts-
toch-

OVER DEN HEER P. C. HOOFT.

tochten beweegen ; en den geheelen Schouwburg met waarachtigen rouw vervullen. voeg uw lijkklagten dan, by die van de Zanggodinnen en by d'onzen ; en betoon nu wat gy door sijn doot verlooren hebt. maar wat zeg ik, sijn doot? is het wel mogelijk dat dit woort mijn tong ontslipte? is het wel mogelijk dat de droefheit my zoo ontsteldt, en mijn oordeel dus gekrenkt heeft : neen ! neen ! mijn toehoorders ; stilt uw klachten, wifcht uw traanen ; want Hooft was niet sterflijk, noch de doot onderworpen. wie hem met verwijfde traanen dus beweent, verongelijkt sijn deugden. wanneer hy sijn leven eindigde, begon hy te leven. dit was niet sterven, maar gebooren te worden. de verblinde weerelt heeft de rechte naamen der dingen vergeeten : 't geen zy leven noemt is sterven. laat ons over de koorts, die hem wech sleepte, niet klaagen : wy sterven niet om dat wy ziek worden, maar om dat wy leven. de ziekten zijn maar opwekkingen ten leven. de ziekte bracht hem wel tot de doot ; maar zoo een doot oopende de poorten der Hemelen : en de deucht heeft hem ten starren ingevoerd. Zijn standvastigheid heeft het leven en de doot, den Hemel en d'Aarde overmeestert. men kan sijn leven leeren kennen, uit het geen van hem is overgebleeven. zie wat hy ons tot een eeuwig erfdeel heeft achtergelaaten : niet als leven, eenige onverderflijke en levendige overblijffelen van sijn geest ; dat zijn schriften, die hem niet alleen uit het getal der sterflijken afzonderen, en niet als d'eeuwigheit uitaademen ; maar noch t'eeniger tijdt een navolger van de dapperheit ; dien hy zong, zullen opwekken,

Die 't Hollandtsch bloedt met lust van na te treen ontsteek,

Zoo lang geen Hollandtsch hart in Hollandt en gebreek.

dus zal hy leeven, dus zal hy geleezen, en herleezen worden, hy zal bloejen, hy zal zich zelf bewaaren in de geheuchenis en gedachten der menschen ; hy zal als een Middagzon straalen en blinken, in al de weereltdeelen, zoo lang als de Hollandtsche moogentheit, en taal noch in eenige achtbaarheid is ; en zoo lang als 'er noch naaneeven gevonden zullen worden, die d'oogen op de daaden van haar voorzaaten willen slaan. hy zal geen vervolg van jaaren, noch reex van tijden ontzien. sijn geest zal op de beschreeve blaaderen onzichtbaar voor onze oogen zweeven ; en hoe zy verder zal gaan, hoe sijn vermaarthheit zich verder komt uit te breiden : in plaats dat sijn lofgerucht den roem van al de Poëten zijner tijdt in sijn leeven te booven ging, gaat het naa sijn overlijden zich zelf te booven : even als een gestloote reukvat naa dat het gebrooken is, sijnen dierbaaren reuk veel verder verspeit als van te vooren. Wat aangaat het aardtsche dekzel, daar sijn ziel met bedekt was, eer hy 't op sijn sterfdach aflei ; dat vleesch, die zeenuwen, dat geraamte, behoorden hem zoo

G. BRANDTS LYKREED E

weinig toe als het gewaadt daar 't lichaam met omhangen was. dees dingen hebben zoo weinig deel aan hem , als het graf ; 't welk zomigen meenen dat den DROST in zich beslooten houwt. Waar toe dan meer traanen ? als die sich over de schikking des Alderhoogsten beklagen , dan zijne godtloos : en als die 't opperste oordeel berichten ; dan is 't, ongodtvruchtigheit en Godtslastering. ook schijnt het dat wy sijn gelukzaaligheid benijden , zoo het ons leet is dat hy uit sijn vergankelijke en sterflijke gevangenis verloft is : dat hy uit een aardtsche en slaafsche vryheit, door een hemelsche verlossing, opvoer. Terwijl hy ons verlaat komt hy tot sich zelve. Daar wy ellendigen niets zijn, als stof vermengt met bloedt : daar wy hier dag op dag sterfen ; daar onze zielen als doodt, in ons lichaam , 't welk een beweeglijk graf is, dat wy geduurig met ons sleepen, al begraven zijn : is hy met geen lichaam noch menschelijkheid overlaf. Terwijl wy hier niet zijn als de droom van een schaadow , is hy een Licht van den Hemel. daar is hy ; daar sluit hy de gedachten van d'eertijds geleede ziekte en pijnen buiten. van nu voortaan is hy met Godt vereenigt. daar ontkleet zich natuur van top tot teen. nu ziet hy geen schijn van onbegrijpelijke dingen ; maar hy heeft d'oorsprongk , de Bron, en Zon van Wijsheit voor sijn oogen. hy ziet nu den eeuwigen Godt door geen raadtselen noch door weêrschijn , maar van aangesicht tot aangesicht. hier is de gemeenschap van Heiligen en Engelen. daar zijn verdweenen al de dampen, die sijn gesicht op d'aarde verhinderden te dringen in 't allerbinnenste des boesems van al wat was, of is. nu aanschouwt hy de bewegingen der wolken, der winden, der aardbeevingen. nu ziet hy, of de Zon, en wat de Maan, en Starren om kan drijven. nu ziet hy of *Ptolemeus* , dan of *Kopernikus* wel heeft geoordeelt. ook ziet hy ; dat d'aarde ten aanzien van den Heemel slechts een ondeelbaar punt is. Aandachtige Toehoorders, hoort nu sijn gedachten , die dus of dusdanig zijn , als hy sijn oogen nederslaat ; hy denkt : „ zou het wel mogelijk zijn, dat , dat het punt is, dat door zoo veel „ volkren, door zoo veel heirleegers, door zoo veel viers, en door „ zoo veel vlams verdeelt, en betwift wordt ? wat zijn dan de paalen, „ en staatzuchten der menschen belachelijk ? de Mieren, zoo men die „ reeden mach toeschrijven, verdeelen die niet eevens, een voet „ aarde in duizent Koningrijken ; als gy al uw leeven lang zijt te vel „ de geweest met uw leegers, uw benden in slagorden hebt gestelt, uw „ heiren aangevoert, en uw vyanden in de vlucht geslaagen, wat hebt „ gy dan meer uitgerecht als een hoop Mieren, die in een molhoop „ wroeten ? gy hebt niet meer als zy gewonnen, dat 's een klein „ gedeelte van een klein lichaam. Leer dan kennen waar gy op uit „ zijt : waar gy naar tracht ; waar gy toe koomen zult, en waar gy toe „ koo-

OVER DEN HEER P. C. HOOFT.

„koomen kunt. waarom laat gy uw van zoo weinig aarde ophou-
den, daar de Heemel altyt oopen is? daar is dan de gelukzaalige
HOOFT, maar sijn ooren worden door geen oorloogs moordtrom-
petten verbaast. daar hoort men niet als vreedezangen. daar zwijgt
ook de mondt van sijn ziel niet: daar dicht en heiligt hy Gode vol-
maakte lofgezangen toe; als hy sijn stem vermengt onder die, uit
eeuwigheit in eeuwigheit geduurig juichen: rollende den galm van
driemaal heilig elkanderen toe. hier verwacht hy den grooten Dach,
die het lichaam uit den graave zal roepen; om met sijn groote ziel
vereenigt te worden. Laat ons hier dan geen meer traanen spillen: ten
waare om onze eigen ellenden te betreuren. hoewel al onze lijkzuch-
ten en klachten getuigenissen van onze erkentenis geven; evenwel
moet de betaamlykheit haar een wet en maat voorschrijven.

De eenige lijkdiensft die wy hem van nu voortaan onder de men-
schen kunnen doen, is sijn gedachtenis in waarden te houden: en sijn
lofgerucht met zoodanige eerbiedigheit te hooren als wy sijn verdien-
ften schuldig zijn. Gy hebt dan hier, ô groote HOOFT, d'uitvaart-
plicht en laaste lijkdiensften, die uw opgeoffert worden, door een
ziel, die met een heilige genegentheit tot uw ontsteeken is. Gy hebt
hier nu de proeven en eerftelingen van mijn vernuft; zoo men vernuft
noemen mach, eenige woorden en klachten, die my de Droefheit
instorte; die niet te min zoo alsze zijn, uw zijn toegeëigent, en toe-
gewijdt. Wat lijkêer kan uw aangenaamer zijn? ik breng geen Per-
fische balssem, wiens reuk met uw begraven zou worden. ik breng
geen vioolen, nocht roozen, die moogelyk zoo haast als z'op uw
graf verspreit waaren, zouden verslenssen. Neen! maar het is een
Lijkreede, die my overleeven zal, om datze met uw lof befaat is. ô
grootte Ziel, anders kunnen wy uw geheugenis niet verheerlijken.
ontfang dan dees woorden: en begenaadig mijn gedachten en wil,
met een wenk van uw oogen. Wy doen uw geen offerhanden naar de
wijze der Heidenen; maar bieden uw aan, 't geen de godtvruchtigheit
en wetten van onze Godtsdienst ons toelaaten. wy slachten geen of-
ferbeesten op uw graf; nocht besprengen den graftop met melk en
bloedt; wy eeren uw met zulke doodelijke gaaven niet: maar slach-
ten ons zelf, door de kracht van onze droefheit: en storten, en offe-
ren uw traanen, die het bloedt van onze gewonde ziel zijn: dit is de
lijkêer, die wy uw gedachtenis toebrengen. Wy bouwen uw geen
Tempelen, nocht gehailigde plaatzen, want wy zijn verzeekert dat
gy 'er een in uw werken gesticht hebt; die onvergankelyker is, als
al de hooftegebouwen der weertelt. Wy rechten uw geen heerlijke ge-
denkgraaven op; want wy achten uw, naa uw doot geen heerlijker
graf te kunnen toeheiligen, als dees lijkrouw en algemene droefheit.

G. B. LYKREEDDE OVER DEN HEER P. C. HOOFT.

wy stellen uw geen praalbeelden ; want gy hebt uw zelf taaffreelen , afzetsels en eerbeelden door de heele weerelt opgerecht : geen stomme noch onbezielde taaffreelen , geen steene verderflijke pronkbeelden , die de schennisse des weeders onderworpen zijn ; en van zelf kunnen vallen ; maar taaffreelen die aadem scheppen , en beelden daar de reeden plaats in grijpt : want zoo veel zielen als hier in dees groote verzameling zijn , zoo veel reedelijke menschen als 'er gebooren zijn , of gebooren zullen worden , in al de landtschappen daar men duitſch spreekt , zoo veel levende eerbeelden en spreekende afzetsels zult gy hebben , die t'allen tijde uw deugden en geleerde wijsheit zullen verkondigen : tot dat dien dag verschijn , die de heele weerelt zal zien vergaan ; als het geluidt der Luchtbazuin al de graffteeden openrukt . dan zullen wy den grooten HOOFT aanschouwen , niet gelijk wy hem ten graave brachten , nocht met de droefheit daar dees geheele Schouburg noch door zucht ; maar met d'onsterflijkheit aangedaan ; blinkende door den hemelschen glans , die van het eeuwig aanschijn des alderhoogsten Godts afstraalt . Dus zullen de godtvruchtigen hem zien . Dan zal hy sijn kuische KRISTINE , getrouwe LEONORE , en waarde Zoon en Dochter omhelsen , dan zal hy bereit staan om met open armen t'ontfangen , al die sijn vriendtschap waardig waaren ;

Alleen niet die van afkomst hem bestaan ;

Want zinnen die te zaamen overdraagen ,

Voor hun geslacht elkandren neemen aan.

D'eenzeedigen zijn naader bloed dan maagen.

onder deeze verdienen d'eerste plaatzen , gy , ô wijze ZUILICHEM , en gy schrandre BARLÆUS , HOOFT der Latijnsche Poëten , die d'uitgang des doorluchtigsten DROSTS , de laatste eer beweest ; gedooft dat ik met uw beroemde Naamen mijn Reeden eindig , en wenscht met my dat een geruste aarde het Drostelijk gebeente licht val . Vaar dan wel , ô groote Ziel ! dat uw affche in vrede ruste ; in die vrede , die uw vaderlandt noch voor uw sterfdag heeft begonnen t'overschijnen . En gy , mijn Toehoorders , die met my op d'uitvaart geweest zijt ; en het gedult gehadt hebt , van een Lijkreede , vol van fuchten en traanen , aan te hooren , zult dees plaatzen verlaaten met een genoegen , 't welk door geen tijdt uitgewischt kan worden , om dat het geluk uw heeft laten leeven ten tijde van den grootsten Dichter dien Hollandt , of ooit zon zag : en verhaalen dit aan uw kinderen , en laten die dan den naaneeven en naakomelingen bekend maaken ; dat gy den Vaader der Hollandtsche Zanggodinnen , met my , de laatste plichten hebt beweezen .

MUYDEN IN ROU

Over de doot van den HEER

P. C. H O O F T,

RIDDER VAN SINT MICHIEL,

DROSSAART VAN MUYDEN, BALJUW VAN GOYLANDT.

AAN SYN' HOOGHEIT

PRINS WILLEM.

Wist dan de felle Doodt zich niet genoeg te wreken
Met in het hert van 't lant, het lant naa 't hert te steeken
Door 't sterven van haar Vorst, die met sijn edel bloedt
't Beklaaglijk Hofverlies aan Hollandt heeft geboet?
Zoo wordt de schâ verzet. 't Was dan in haar vermoogen
Te luyken in den Haag des grooten Drossaarts oogen.
Dat nu het Muyderslot verander van gewaadt;
Niet om haar Heer in 't feest- en blijde pronkçieraadt,
Met al haar burgery voor 't Huys te moet te treden;
Maar om de droeve rou des Ridders te bekleden.
Dat Naarden, tegens eer en Albaas eedt vermoord,
Nu schrik, gelijk als toen de vyandt voor de poort
Alle uren wierdt verwacht; die al was ingevallen
In 't vrezende Amersfoort en haar benaaude wallen.
De reeds gezwakte Staat krijgt weêr een nieuwe krak.
Dat Wesop dan betreur dit smertende ongemak,
Ze klaag wanneer haar stadt deez' tijding komt te hooren,
En dit gerucht haar snerpt in haar bestorven' ooren:
Gelijk of 't heele landt, door d'oorlog afgemat,
By een verleege tijdt was by de keel gevat.
Dat nu de zilvre Vecht, met al haar Mereminnen,
Doê schreyen om den Drost de blanke Stroomgodinnen.
Dat d'Amstel, door haar rouw aan al de werelt, toon',
Hoe hoog zy is verplicht aan haaren Vaders Zoon.
Maar ghy, Nassausche Ziel, die in het landtbestieren
Oranjes oorloghsdeught zult, door uw vrêe, verçieren,
Deelt deze rou met my; want na uw Vaders doot,
Was dit het waardtste pandt dat uw noch overschoot.
Dees rouw is algemeen. Wie zoekt na lof te streven,
Door kommer en gevaar, en dat ze na sijn leven
Niet opzwelle uyt sijn graf? zy wort te dier gekocht,
Die menig oorlogshelt voor 't krijgen onderbrocht,
Zoo z' hem niet overleef. Och! wie zal nu erkennen
Die nooyt beloonde deught, door 't sterven dezer pennen?

Die na uws Vaders doot versturven; op uw Hof,
 Op dat gelijke deught geen ongelijke lof
 Na haar verdienst behaal; waar van men zal gewagen,
 Als het verbaaft gerucht dit wonder om zal dragen,
 De wijde werelt door; beschreven op die blaân
 Die door geen ongena van eeuwen ondergaan,
 En door de nijdt des Tijds noyt zullen zijn verfleren,
 Zoo lang dit groot Heelal, zoo wijdt en ongemeten,
 Blijve in sijn eerste vorm; dan zullen, op een slag,
 De werelt en dit Boek verbranden in een dagh.
 Kon HOOFT dan het gerucht noch niet aan hem verplichten
 Dat het alle eeuwen door hem schootvry voor de schiiten
 Van 't Nootlot heeft gemaakt? hy heeft haar bygezet
 Een roemstof, voor haar mondt en bochtige trompet.
 Zoo krijght de deught haar loon; die niemant kan betalen
 Met gout, maar met papier; op dat haar eer sijn stralen
 Magh schieten met het licht, dat d'Avontvorst ten dank
 Doet alle daag, in zee, een schoonen ondergank,
 Herrijzende uyt het blaauw; dit hadt hy niet vergeten,
 Dit was hem hecht en vast in 't Hollandtsche geweten,
 En diep in 't hert gestampt; dit trof hem alle daag,
 Dit dwong hem van het Y te trekken na den Haag,
 Om Henriks lijkkaros te zien ten grave leyden,
 Langs straten vol van volk, daar zoo veel oogen schreyden,
 Niet anders of het landt maar ruste op een pilaar,
 En die was neêrgestort, en 't dreygende gevaar
 Haar Vryheyt en het recht scheen na de strot te steken.
 De Hofmaaght heb gedult. 't Is alles niet bezweken.
 Haar ramp was noyt voltreurt, haar droefheyt was altoos,
 Haar klagen zonder maat, haar zuchten eyndeloos;
 Zoo zy haar hertenleet, om Nassaus doot, wou zetten
 Na waarde van 't verlies, zoo zoud' het haar beletten
 De kennis van haar heyl: al kon geen Koningkrijk
 Opwegen 't ongeval van dat doorluchtiglijk,
 Maar Hollandt kon op ver uw Vader zoo niet eeren,
 Met sijne rouçieraadt op 't heerlijk te stoffeeren,
 Met Koningklijke pronk en Keyzerlijke pracht,
 Als hy met druypendt git gevloten uyt die schacht:
 Die ongemeene handt, die haar te veldt zou stuurén,
 Moet het gemeen geval nu van de doot bezuuren.
 Nu is de hoop verftikt, in al dat borgerbloedt,
 Dat zy ons voer van ver de Vryheyt te gemoedt
 In Hollandt, wien de faam haar lof niet kan vergroten,
 Daar 't alles afgeknot, heeft welig lof geschoten
 Begroeyt in dezen Staat, allengskens hecht en diep,
 Toen de geschifte Twist en tweedracht t'zamen liep.
 Zoo zocht dat schrander HOOFT, zoo hoogh in top te trekken
 Den glyende oorlogsmoedt, en zoo dien Helt te wekken,
 Die zonder wederga was, door sijn kloek beleyt,
 En door sijn deught gelijk in sijn uytmuntenheyt
 De vogel, die hem zelf een lijkvier van kaneelen
 Ontsteekt door 't zonnlicht; om zoo sijn zaadt te teelen;
 Die altijt maar alleen is, en in 't kruydigh oost
 Met geen gewisse hoop is van zijn jong getroost;

Die Fenix zagh alreê een Fenix opgewassen,
Eer dat zijn lijf op aard' noch was verteert tot asche:
Zoo was het dit alleen dat zijn geluk ontbrak,
Dat HOOFT zijn glans en eer niet, met zijn pen, ontfak.

Maar och! ik krijg niet licht, met tranen op de wangen
Het oogwit van mijn hert, door droeve lijkgezangen!
Ook twijfelt mijn gemoedt, of 't nu niet voordr zal
Met zuchten, droef van toon, betreuren 't ongeval:
Zoo strijden, in mijn hert, met onvermoge krachten,
De droefheyt en mijn plicht, met strijdige gedachten.

Nu scheurt een ieders hert dit scheurent hertewee;
Niet anders of de zon, des morgens uyt de zee
Haar voestergraf, vergat weêr schoonder op te dagen.
Hoe zou de werelt om de doot van 't leven klagen?
Zoo stelt dit heylig HOOFT Parnas en Helikon,
En Febus toegewijdt, dan vrylik by de zon.
Het is geen wonder ook, dat al de zonnestraalen
Zijn doot en zonder glans, nu zulk een licht moet dalen,
Met wiens doorluchten naam het aartrijk was vervult.
Al heeft de zon, met gout, haar hayren opgehult,
Waar berghtze toch haar licht, waar blijftze met haar pralen,
Wanneer de bruyne nacht haar schî weêr in komt halen,
En 't aartrijk kleedt in 't swart? zoo datze te gelijk
Bezit met haar de helst van haar grootmaghtig rijk.
Ook kanze met haar toorts, een dagh voorby gestreken,
Door 't flik'ren van haar valm, niet wederom ontfleken;
En 't is niet ongewoon dat zy geen schijnsel geeft,
Wanneer de droeve lucht met wolken is beweest.
De Drofsaart was het dan, die, door zijn pen, het leven
Van die verduysterde eeuw, aan Hollandt heeft gegeven,
Datze eeuwig hem bedank, zoo is zy door zijn geest
Vermaart geweest. maar och! ô ramp? hy is geweest.
Mijn hert besterft van schrik. was 't dan niet best geswegen,
Daar Klio, droef van hert, Apoll' niet kon bewegen,
Noch 't Noodtlot wederstaan? toen zy voor 't vege bedt
Dus sprekende, den Drost zoo gaaren had geredt.

O Voesterheer Apoll, stel nu te werk uw zinnen,
Om Pallas, rijk van geest, om neege Zangheldinnen,
En zoo veel andre Goôn; om 't Hooft van uwe kunst.
Te tonen in zijn nootd, een teken van uw gunst.
Ghy weet wel dat geen ramp op uw Parnas kon heffen,
En op zijn spitse top, die 't hert zoo hart kon treffen
Als 't missen van die Helt. zie hoe ik my verneêr,
En bidt om mijn cieraat en om uw eygen eer;
En dat, gelijk als een, die, met zijn recht verlegen,
Zijn rechter, streng van aart, wil tot gena bewegen.
Des acht ik my zoo veel gelegen aan dat HOOFT,
Uw van zijn voesterwieg ten outerdienst belooft,
Die hy zoo trouw bediende. Ey denk eens om de dichten,
Die, lichter dan de zon, uw heldre glans doen lichten,
Met onversterflijke eer: ook heeft hy, door zijn dicht,
Godinnen, preuts van aart, zoo tot zijn dienst verplicht,
Dat Hymen, eer verzelt met drie Bevalligheden,
Quam op den Amstelboort uyt zijne zetel treden,

Toen hy zijn bruyloft vierde; om hem, met daat en dank,
 Te kronen om zijn rijm en noit volpreze zangk.
 Gelijk de Dichter melt, die voor Parnas haar Staaten,
 Zijn leven en zijn dienst al teffens zal verlaaten;
 Wiens groote lof nu sweeft, zoo wijdt en onbepaalt,
 Die menig na zijn dootd ter naauwer nootd bchaalt.
 Kunt ghy het aartsche volk, door kruydt, het leven rekken;
 En zultge uw Kerkpoët dan niet te vordel strekken,
 Nu het de Nootd vereyscht? hoe dikwils klaaght de dootd,
 Dat ghy door artzeny haar maght om verre stoot.
 En lijdge dat zy nu, die hem heeft aangegrepen,
 Uw gaven hem verleent met hem in 't graf zal slepen?
 't Is of 't ge uw niet bekreunt, dat ghy uw kunst te werk
 Niet leght om die pilaar van uw Apollos kerk.
 Maar 't was vergeefs gebeên. de Nootdscheer knipt de draden
 Voort van zijn leven af, door 's Nootdlots ongenade.
 Is 't wonder dat de mensch dan om den Drossaart schreyt,
 Daar zelf zijn dootd beweent wordt van d'onsterflijkheyt?
 Wie wil nu roem op rijm en eer op dichten dragen,
 De Prins der Dichteren is door de dootd verflagen.
 Die, door zijn kloek vernuft de werelt door geëert,
 Zoo veel Orakelen van spreuken heeft geleert.
 „ Dat, die in euvle moedt, zijn schennis zoekt te wreken,
 „ Zich, tot zijn eygen ramp, in meerder quaat zal steken,
 „ Dan 't geen hy wreken wou. hoe dikwils ook de wraak
 „ Gaat boven nut van 't landt, en is een helsch vermaak;
 Hoe Floris in zijn hert wel anders was genegen
 Als Velzen, Machtels eer zoo swaar bestaat te wegen:
 Hoe treurt zy daar, als een geschonde gemalin,
 Maar och! wat steekt 'er pit van ware wijsheit in.
 Waar kan een Heer in nootd ook trouwer raatsman zoeken
 Dan 't sprekende verstant van deze stomme boeken?
 Zoo leert hy, in een bladt, den Vorst en onderdaan
 Zijn ampt en trouwe plicht op 't naauwste ga te slaan.
 „ Dat die een Vorst, om vrêe, wil stoten uyt zijn palen,
 „ Schijnt eeuwige oorelog daar door in 't landt te halen.
 Noch staat zijn pen niet stil; door dien hy uw altijt,
 O Hollandt, hadt zijn hert en penne toegewijdt.
 Dan zal hy 't treurtonneel, door Rycheldin, vergieren
 Met d'oorspronk der aaloude en strijdtbre Batavieren;
 Hier leyt de Wijsheit r'huys, met spreuken opgepropt,
 En in een bundel blaên hier kortelijck beknopt.
 Wat redelijck verstant is niet als opgetogen,
 Wanneer zijn Zegemondt dat goddelijck vermogen,
 Door 't tuchtboek der Natuur, zoo hemelhoog verheft,
 En in het Heydendom de waare godtsdienst treft
 In een oprecht gemodt: wie durft op 't zichtbaar stoffen?
 Daar een godtsdienstig hert heeft 's hemels wit getroffen.
 Hoe zet die Toppapin daar al haar zinnen schrap,
 Bepalende de maght van 't Heydensch Priesterschap!
 Hy bindt zich aan geen stof. Nu ziet men, op tooneelen,
 De werelt, vol van ramp, haar rol in 't zwart vol speelen,
 Den Vorsten tot een leer. Nu spant de Min de kroon,
 En wordt, door rijm en spel, gevoert ten outertroon.

Zoo streeft hy 't al voorby. Wie zou zich toch verftouten
 Te bootzen na in rijm dat heerlijk herderskouten,
 Dat Tyters naam verdooft? Waar heeft een Dichter oyt
 Helenes minnebrief zoo gierlijk opgetoyt?
 De wiltheit wort getemt. Wie laat zijn ziel niet stichten
 Door 't goddelijk geluyt van goude zededichten?
 Nu tart hy Maroos geeft en Heldenzanggodin,
 Nu Nazo, zoet van taal, nu Flakkus, diep van zin.
 Dan walght hy van het aartfeh. Wien zou hy niet bekoren,
 Om dien Hebreefchen harp in zuiver duyts te horen?
 Wie staat 'er niet verbaaft, om dat een harffenpan
 Zoo veeler Dichtren geeft alleen bevatten kan?
 En dit is maar ter loop. Wie kan het al verhalen,
 Die niet terftont verbluft zou in zijn lof verdwalen?
 Hoe hebt ghy, door uw fpel, de werelt wel behaäght,
 Granida, Erfprinfes, daar Perfien roem op draaght.
 Die goddelijke maat weet alles te beroeren,
 En, door zijn geeft, den menfeh ten hemel op te voeren.
 Mijn droefheit lijdt het niet, dat ik de Min beloön,
 En 't heerlijk bruyloftdicht, van adelijke toön,
 Befchaduw' met mijn lof; om dat mijn' tranende oogen
 De toortfen van de min nu niet verdragen mogen.
 Het voeght niet dat ik dan verheught en bly van geeft,
 Roep Zuylichem te rug op zijne bruyloftfeest:
 En proef, met Teffelscha, met dichters kiefche tongen,
 Haar Droftelijk banket wanneerze wiert bezongen
 Met Krombalg, haar gemaal: kon ik maar, droef en naar,
 Nu zingen, op die maat, waar op hy Haffelaar,
 Met Amftels burgery en Haarlems landtgenoten,
 Zijn droeviglijk, zoo nat met tranen, heeft begoten.
 Och! kon ik dan met zoo beklaghelijk een taal
 Nu fchreyen om den Droft, als Swaantjen om Reaal!
 En moght my Lauraas taal zoo fchoon in duyts gebeuren
 Als hy in rijm beweent Petrarchas grafs verfteuren,
 Wie denkt dan niet hoe nu het eenzaam Muyden fuft,
 En haar 't verftant bedwelm de doodt van dit vernuft?
 Zoo kon zijn levenstijdt dan niet zoo lang toe lengen,
 Dat hy 't begonne werk moght, tot het eyndt, volbrengen?
 O WILLEM! had de doodt den Droftaart niet belet,
 Hy hadt uw vaders roem en daden getrompet.
 Dat gy hem, ô Bourbon, hoeft eeuwigh dank te weten,
 Dat hy zoo langen tijdt heeft op uw naam verfteten:
 Ghy fchatte uw groote lof by grootheit van 't gevaar.
 Hy zette uw naam met kracht en staatzy op 't altaar.
 Gy hebt de kroon geërfst door ftrenge dapperheden,
 Hy voor uw wettigh recht met zijne pen gef treden.
 Hy was met uw te feest, waar op de wraak verwoedt,
 En dorftigh na de moordt, zoop minder wijn dan bloedt.
 En moght hy 't vaderlandt niet verder onderrichten,
 Op wat een' vaf ten grondt dat zy haar staat kon stichten?
 Die, toenze met geweldt te barften was getreên,
 Na vryheit heeft getracht, door vlam en fpietzen heen:
 Toen haar geboge moedt, hem, die haar zocht te dwingen
 Met des te feller fprong, quam voor de fchenen fpringen:

En hoe men , door 't geluk van fware slaggh op slaggh,
 Zijn vyandt heeft, met kracht , gedwongen tot verdragh:
 Hoe langzaam dat de krijgh bezadight de gemoeden,
 Wanneer Natuur zoo lang verwildert is, door 't woeden:
 Hoe, door de burgertwift, een vyandt in het landt
 Opborrelde uyt het hert en eigen ingewandt:
 En wat voor geeft het volk haar yver had gedreven,
 Die tegens eer en ampt na 's werelts staaten streven.
 En hadden, door haar stem, den staat van 't landt beroert;
 Om 't gene daar de krijgh uyt noodt schein omgevoert.
 Dat Hollandt in haar hert zal eeuwigh tegenspreken,
 Zoo lang, als zy haar hoeft magh tot haar tuyn uytsteken,
 Verstikkende al dat zaat, dat als men morrend' muyt
 Ontfonkbaar al zoo licht, gelijk als buffekruyt,
 Geblikkert heeft, toen eerst de staat begoft te leven,
 Maar, na haar afem haal, zoo vinnigh vuur gegeven:
 En met zoo fel een slaggh gebuldert door het landt,
 Dat noyt te vooren stondt zoo jammerlijk in brandt:
 En hoe die waterslang, na zoo veel tegenstreven,
 Door Hollandts Hercules noch is geraakt om 't leven.
 Dit had de werelt noch te leeren van die man,
 Voor wien een Vorst ontzagh te worden een Tyran.
 Om dat hy was beducht , dat dit beroemde schrijven,
 Zou eeuwigh in zijn naam een vuylen laster wrijven,
 En dat dan, na zijn doot, de noytbedwingbre Faam
 Zoo schamper omme spring en guyghel met zijn naam.
 Hoe ook de fware krijgh, die WILLEM heeft begonnen,
 Na dat het oorloghsmit, de Vryheyt, was gewonnen,
 Met WILLEM is volvoert; die, toen zijn Vader storf,
 Het reken van dien naam van Vrederijk verworf.
 Dunkt iemant dat de deught in 't krijgen is te loven?
 Nassausche vredelof gaat oorlogsëer te boven.
 Dat AARNOUT dan het werk ten vollen toch voltoy,
 Tot onversterflijke eer van Hollandt en het Goy.

R. A N S L O.

A A N

AAN DEN HEER
ARNOUT HOOFT,
R I D D E R,
O U T S C H E P E N
der stad Amsterdam,

*verscheide Werken van mijlen zijn Heer
vader uitgevende.*

Nec tantum Phœbo gaudet Parnassia rupes,
Nec tantum Rhodope miratur & Ismarus Orphea.

O brave telg van zulk een' braven stam,
Tot groot bedrijf en tegens last geschapen,
Van outs gewoon te cieren t' Amsterdam
De Keizers kroon van 't Graeffelijke wapen
Indien ik, heet van yver, iet misdoe,
Uw drokheit stoor, met nutter zorge en pennen
Steets bezigh, ay hou dit een pen te goê,
Die, dier verplicht, haer schult slechts komt bekennen.
Want wie is toch zoo wijdt vervreemt van kunst
En wetenschap, die zich niet eeuwich schuldigh
En dankbaer moet bekennen voor uw gunst,
Die 't vaderlant verplicht zoo menighvuldigh?
Terwijlge ons geeft in 't licht uw vaders werk,
't Zy mateloos, of nieuwe maetgezangen;
Een hemelsch licht, den nacht van Styx te sterk,
En daer te lang alle oogen naer verlangen.
Wat droomt de Griek van zangbergh, paerdebron,
En Febus, vorst en vader der poëten?
Te Muiden was de ware Helikon,
En Hooft Apol, op 't hooge slot gezeten.
Daer paste hem der dichtren lauwerkroon
(Dien gulden tijdt moet Hollant noit vergeten)
Om zijne kruin en hairen ruim zoo schoon,
Als om zijn' hals de ridderlijke keten.
Daer ley hy zich zoo klock en trou te kost,
Dat bastertspraek 't papieren velt moght ruimen,
Als om het lant door 't zwaert, gelijk een Drost,
Van woest gewelt en snoodt bedrogh te schuimen.
Wy hoonden zelfs (wat baet ons, dat men 't zwijght?)
Onze eige tael. Voert Remus heerschappye,
Waer zy met kracht de volken onder krijght,
Heur spraek niet in, als 't merk van slavernye?

En durft , of kan de vrye Batavier
 (Die noit met recht , als bloede of slaeffsch , gelastert ,
 De Cefars voer in hunnen schilt zoo fier)
 Zijn moeders spraek niet spreken onverbaslert ?
 Maer dank hebb' Hooft. by wifcht met Duitschen stijl
 De inktvlak uit ons boeken , valt aen 't ziften ,
 Aen 't zuiveren , aen 't effnen met zijn vijl ,
 En regelen van Hollants tael en fchriften.
 Hy zamelt ons een woordenschat by een ,
 Om Neêrlant , arm door traegheit , te verrieken.
 Hy leert de pen , en niet de kling alleen ,
 Des Bataviers geen volk ter werelt wijken.
 Soo lezenwe een Histori met vermaek
 Van Nederlant recht Neêrlantsch en onsterflijk .
 Vont menigh geest in kunst en wijsheit smaek ,
 Dees won een' palm , by niemant meer verwerflijk .
 Dit 's Tacitus in Hollant ; dit 's Homeer .
 Hy fchenkt ons 't puik van Latium en Grieken
 In zuiver Duitsch : en wie op lettereer
 Nu toeleght , zweeft ten hemel op zijn wicken .
 Hem zet in dicht van Baerle boven aen ;
 En Huigens , 't licht van 't geestrijk 's Gravenhage .
 Ja Vondel zelf , onze Agrippynsche zwaen ,
 Volght Hooft , en zulx , dat hy 'er moedt op drage .
 'k Hoor Anflo dus , Martinius en Six
 Uit eenen mont met Brandt en Dekker spreken .
 En spande ik oit mijn luitesnaren fix ,
 Mijn geest had aan dit licht zijn licht ontsteken .
 H.t onduitsch Hof noem' hardt nu dit , dan dat .
 Al stopten wy den mont niet der verkeertheit ,
 Schoon Hooft ; een mensch , geen Godt , zich oit vergat ,
 Zijn mislagh won 't noch ver van die geleertheit .
 O Muider Slot , een kerker al te straf
 Voor Hollants Graef , den wrok ten dienst van Velzen ,
 Schep moedt : dees Heer wifcht u die bloetsmet af
 Door poëzy . Dan ruischt geen wint in d'elzen
 De Zuidtzee op dien toon legt gladt gekemt .
 De Vechtvlit geeft gehoor , en roert geen baren .
 De nachtegael heft aen : en 't wilt , getemt ;
 Vergaert om strijdt rontom deze Orfeus snaren .
 Hoe wensche ik mijn verlangen nu geboet ;
 Door lezen en herlezen , in die werken ;
 Van Neêrlant , waer 't vernuften teelt , begroet ;
 Een bloemhof , een banket , om 't hart te sterken !
 Hoe riekt die reuk ! hoe smaekt die lekkerny !
 Hoe lust my daer uit onverwelkbre blaren ,
 Gelijk in 't Goy een wakkre honighby ,
 Geen honigh steeds , maer nektar te vergaren !
 Hoe draeft die stijl , op maet en zonder maet ,
 Vo ! zins , vol krachts ! hoe weide ik in die spreuken ,
 Historiën , en regelen van Staet ;
 Van nijdt noch tijdt te krenken noch te kreuken !
 Hier vinde ik , wat Italie meest verheft .
 'k Zie , hoe Petrach , en Tasso , en Guarini ,

*In Duitsch verkleedt , zich zelven overtreft ;
 Ook Sansovyn , Lottyn , en Boccacini.
 'k Lees Plautus nu verbetert , roept de Groot.
 'k Lees Cicero in Nederduitsche brieven.
 Plutarchus les , eer Hooft zijn Grieksch vergoot
 In Neêrduitsch , kon geen Hoven zoo gerieven.
 't Waer Henrik , hier zoo Groot , de pijn wel waerd ,
 Om Vrankrijx kroon zijn leven lang te kampen.
 En Kosmos huis , door deze pen vermaerd ,
 Getroost zich nu een Ilias van rampen.
 Civilis en Arminius , vol moedts ,
 Herleven aan den Rijnstroom , als twee helden ,
 Die 't Roomsche gebiedt en Cesars zegekoets ,
 In 't strijden voor de vryheit , palen stelden.
 Zagh Tacitus (de Zwijger , die nu minst
 Zal zwijgen) op , hy zou de nederlagen
 Des Tibers , hem vergoedt met zulk een winst
 Van eere by den Duitschman , min beklagen.
 Begreep dit elk , de Predikstoel en 't Hof
 Ontfing een' glans , en zagh uit andere oogen.
 Geen kintsch geluit , maer keur van stijl en stof
 Bekoorde elx hart met goddelijk vermogen.
 Gelukkig hy : die zu'k een letterschat
 Van andren leent tot ieders nut en voordeel!
 Gelukkig lant , zoo 't zijn geluk slechts vat ,
 Daer Wijsheit dus aen 't roer zit , rijp van oordeel!
 Gelukkig leeft gy ook , die voor 't gemeen
 Geen lessen wijdt en zijdt behoeft te zoeken ;
 Maer op hun spoor uw ouders na te treên ,
 En op te slaan uw vaders wijze boeken.
 Zoo bloeie uw stam van spruit tot spruit , mijn Heer.
 Een vier , een deught , ontvonk' daer geest en ader ,
 Als d'Amstel in uw' grootvaer kroont met eer ,
 En Nederlant met Vrankrijk in uw' vader.*

J. VOLLENHOVE.

I N H O U D T
V A N D E
M E N G E L - W E R K E N
V A N
P. C. H O O F T.

<ul style="list-style-type: none"> • Henrik de Grootte, naarder overzien, en met verscheide Aanmerkingen en leeringen van staat vermeerdert. • Rampzaaligheden der Verheffinge van den Huize Medicis. • Brieven. • Wellekomst aan den Prins van Oranje, naa't veroveren van Grol. • Vertaalingen. • Korte leeringen en opmerkingen uit verscheide Schrijvers getogen en vertaalt. <ul style="list-style-type: none"> • Korte heughenis uit d'opmerkingen van François Guicciardin. • Korte heughenis uit d'achtnemingen van Joh. Franciscus Lottinus. • Korte heughenis uit de begripselen van Sansovin. • Plutarchus berichting voor lieden van staate verkort. • Livius opmerkelijkste. • Uttoght uit den Hoveling van staate van Durus de Pascolis. • Uttoght van Monluk. • Vertaalingen uit de Nieuwmaaren van Trajaan Boccalin. • Gedichten. <ul style="list-style-type: none"> • Granida. • Geeraardt van Velzen. • Baeto. • Warenar, dat is, Aulularia van Plautus, naa's landts gelegenheit verduitscht. • Paris oordeel. • Minnezinnebeelden. • Psalmen. • Verscheide gedichten. • Zangen. • Zonnetten. • Bruiloftdichten. • Lijk- en Grafdichten. • Mengel-Dichten en byschriften. • Brief van Menelaus. • Zederijmen. 	<p>Pag 1</p> <p>177</p> <p>217</p> <p>395</p> <p>399</p> <p></p> <p>401</p> <p>405</p> <p>413</p> <p>419</p> <p>421</p> <p>ibid.</p> <p>422</p> <p>423</p> <p>447</p> <p>451</p> <p>487</p> <p>523</p> <p>554</p> <p>586</p> <p>593</p> <p>613</p> <p>621</p> <p>629</p> <p>666</p> <p>678</p> <p>690</p> <p>697</p> <p>737</p> <p>753</p>
---	--

P. C. H Ó Ó F T S

H E N R I K

D E G R Ó Ó T E.

Zyn leven en bedryf.

Naarder ooverzien , ende met verscheide
Aanmerkingen vermeerdert.

Edelen , gestrengen , hóoghgeleerden , welwijzen , ende voorzienigen heere

MIJNEN HEERE

D I E D R I C K B A S ,

R I D D E R ,

BURGERMEESTER ende RAADT

der stadt AMSTERDAM.

Edele , gestrenge , hóoghgeleerde , welwijze , zeer voorzienige heere ,

De wijde wereldt gewaaght van Belisarius Patricius , bet vermaart door onderdan door opgang , als dien de fórtuin , uit den triumphwagen in d' uiterste armoede schoppende , van eenen geweldigen overste eenen blinden bedelaar gemaakt hebbe ; tót een der krachtigste blijken , van dat'er niet zó onbestendigh ende tijdelóós is als geleende mogenheid. Deze , hebbende in den óórlógh der Góthen , Napels belegert , van wege des Kayzars Justiniaan , kreeg kundschap , hoe zekere waterleiding van buiten ende van binnen gehecht wasaan de vesten , bestaande aldaar uit een' zelfwosse klip , doorboordt pas om waters genoegh in te laten. Dit hól deed hy , om geen geluidt te slaan , in 't ronde uitschuiren , tót dat'er een gewapend man door moght , ende schikte der , onder gunst van de muiren der waterleidinge , in der nacht , vier hondert binnen , die , terwijl andere de vesten beladderen , een' póórt opbraken , ende hem in de stadt holpen. Toen die zachtzinnige René van Anjou , bezig met schilderen van een veldthoen , door gelatenheidt in onspoedt , óft lust in zijn werk , zonder daar uit te scheiden , de tijding ontving van 't verlies zijns koninkrijx Napels , was die stadt , van Alfonso van Arragon , door 't zelve open ingenomen , negenhonderdt vijftigh jaren na d' andere verovering. Wie is'er zó vreemdt , óft hy en roept hier : Wat waar hem de kennis der historien waardt geweest ? Ende indien hy 't naderhandt vernomen heeft , welke klachten wanen wy dat de zijne geweest

zijn, over opvoeders, die hem niet bet tot die letteren gehouden, over raadsluiden, die hem niet geweten hebben te waarfchouwen voor zo bederffelijk een verzuim? Gewiffelijk, als aan de hiftorie nóit ander voordeel valt geweeft ware, dan men 'er hier mede doen kon, zy had zich gequeten. Maar alle exempelen en ftrekken zo klaar een fpiegel niet; ende is't, zonder wel evene overeenkoomft van omftandigheden, hachelijk daar op aan te gaan. Nóchtans zullenze een reghtfchapen óordeel al dapper ten dienfte ftaan: zulx óók, dat het nergens meer heuls aan heeft in't beftellen van de zaken der wereldt, uitgezeidt d'ervarenheidt. Deze evenwel, al isze verkregen door langduurige oeffening in eenen ftaat, die met de voortreffelijkfte regeeringen doorgaands in voorvallen van gewicht te fchiften heeft, valt by verandering van órden ende ongeziene toevallen lichtlijk verleegen. Des heeftze't handtreiken der hiftorie van doen; de welke, boven dien, in't ftichten der zeden en huiszaaken van geen en geringen raadt en is. Ja zal zy mifchien eenen, die haar benaarftight, al op luttel na brengen tot de bequaamheidt der geen en, die men in ervarenheid acht uitgeleert. Hier van zóude Lucullus getuigen, die, in't ftuk van den óórlóg, zijnde't kommerlijkfte beleidt van alle, het zo verre gebragt heeft, met betrachten der voorledene gefchiedeniffen, dat de zon nóit zege zaghe van zulk een' glans, als de geene, die hy op Tygranes bevocht. Des de ridder Brancaccio, óudt hópman, wijft den veldtheer de rijkdommen der hiftorie aan, om d'armoede der ervarenheidt te boeten met uitlezen der merkelykfte bedenkingen, op allerlei geval van't lófse lót der wapenen. Ende indien men in een ding zo driftig, zo fchielijk, zo draaijende, dus veel aan de hiftorie heeft, wat zal zy den man van ftate dienft doen in zaken die den tredt gaan, ende overleg lijden? Dóch behoeft de geen, dien hare behulpzaamheidt ftrekken zal, wel te genoeg en aan eene middelbare belezenheidt in't gemeen, ende met zekeren eenen óft anderen fchrijver zulx zijne verkeering te maken, dat de ftóf aan hem beklijve, als óft hy daar zelf door heen gegaan waar. Want verloren is't, menighte van gefchiedeniffen van buiten gekent, ende zich aan enkele uitkoomften vergaapt. Alzo hebben, mijns óordeels, die gróte óordeelen geóordeelt, de welke, fchaffende den verftande fpijs, niet zo veel als 't zwelgen kon om te zwellen, maar verduwen om te groeijen, zich by de krachten der zelve zo treffelijk bevonden hebben. Alzo heeft Alexander de dichten van Homerus, zijnde

in der daadt historie met poëtsche sieraden verbloemt, Scipio de lessen van Xenophon, Brutus de schriften van Polybius, paus Clement de zevende die van Tacitus, kaizar Karel de vijfde de gedenkenissen van Commines, de maarschalk Pietro Strózzi die van Cæsar ingenomen, ende geëigent het voetsel der voorzienigheid, daar zy vol van zijn. Alzo heeft, t'onzen tijde, koning Henrik de Gróte doen blijken, hoe hem in de kraft zijner jaren te stude quam, 't geen zijne jonkheid, door 't vert lken uit den Latijne in 't Françóis, den zelven Cæsar had afgezogen. Voor al dient'er in getast, ende niet overgelópen, zo men gróndt raken zal van schrijvers, die, geene lust nemende in platte schildery, hun werk diepen met schaduwen, quansuis leeghbaarlijk aanroerende geheimenissen, die zy in de óren bijten den geenen die der hebben om te hóren. Oórzaak, herkoomst, toeleg, achterdócht, genegenheid, gelegenheid wegh, wijze, reden en raadt reppen, zijn leeringen voor de geenen die goede lucht hebben, óft hun vernuft, met vlijt, te bate komen. Maar onder schrijvers van gelijke deughd worden ons boven al bevolen, die uitgeven 't geen zich naast aan onzen tijdt heeft toegedragen. De waarom is, dat de gelijk-aardigheid tusschen die ende de dagelijksche handelingen behendighst onderwijst, hoe deze op 't gevoeglijkst te slijten staan. Dit inzien heeft mijne ledige uren bekoort, om zich te koste te leggen aan 't leven van den voorschreven Henrik den Gróten, ende zijn bedrijf, uit verscheide schriften opgezócht, in kort Hollandtsch te vervaten; op hope, dat de nadruk van zo treffelijke dingen ten deele zal opwegen, het geen dat mijn vermogen te licht valt. Gunst nócht ongunst is my, in 't bezonder, van dien koning bejegend. Indien ik elders zijnen lóf wat lustiger ophaal, 't moght zijn dat my gedreven hebbe de gemeene zucht onzes vaderlands, t'zijner Majesteit onsterfelijker gedachtenisse, 't welk haar toedoen, in 't opreghen van dezen staat, zo hóge is zettende: ende ik, zonder des gewaar te worden, vervallen zy in dankbaarheid voor de quijtschelding harer weldaden, die ons verplicht tót eeuwige erkentenis. Namelijk, de naaste eer aan 't betalen, is belijden, wat, ende wien men schuldigh is. Om deze reden hebben vele deftige perzonen, op het aanschijn van uitgegeve boeken, getekent de namen der geenen, waar in zy grótelijx waren gehóuden; ende ik, vólgende 't spoor der zelve, uwer Ed. dit werk willen toeschrijven, om, by mangel van vergeldinge, te verkundigen de gansten en vrundtschappen, my

van

O P D R A G H T.

van haar als r'huis gezonden, zommige eerze verwacht, ja verzócht waren. Het en heeft U. Ed. niet verdrotten, in 't drokfte der bezigheden van state, ende hare wightige ambassade aan de koninklijke Majesteit van Gróót-Britanjen, uit te breken, om my ende mijne bezondere zaken te dragen, met die zórghvuldigheid, daar landt en luiden op rusten. Gelijke goetwilligheid is mijn toeverlaat dat het gemoedt uwer Ed. zal nijgen, om 't geen ik haar hier opdraag als aangenaam aan te nemen, ende in genade de gebreken, zó wel die my de kinderliefde verbergt in deze mijne geboorte, als die ik zie, ende niet en zie te beteren, wezende misschien de minste menighte niet. Dat men óók niet alleenlijk magh, maar moet missen, weet U. Ed. de welke

*Edele, gestrenghe, hóoghgeleerde, welwijze,
zeer voorzienige heere*

ik, nevens schuldige eerbiedenis, Gódt bid in eere ende voorspoedt altijdt te bewaren, ende in hare goede gunste

Uw. Ed.

Verplichten dienstwilligen

P. C. H Ó Ó F T.

Ex epistola viri illustrissimi

D. HUGONIS GROTII

ad D. PETRUM C. F. HOOFDIUM,

Præfectum arcis Mudensis, oppidorumque
& agri Goylandiæ Prætozem.

Gratulor Magni Regis Manibus, HOOFDI vere ingeniorum nostratium Princeps, quod tantum scriptorem invenerint. Certe eam monstrasti rerum Galliæ peritiam, ut nihil Gallo cuiquam concedas. Nos interim, &c. Ego quantum te colo, tantum abs te amari semper faciam plurimi. Amicos, si quos illic habemus, salutari velim. XXVIII. Junii clō Io CXXVI. Lutetiz.

Tuus totus

H. GROTIUS.

Sur la vie de HENRI LE GRAND, de Monsieur HOOFT, Bailli de Goyland, Drossard & Chastellain de Muyden.

Tacite, réveillé du sommeil de là bas,
N'a changé de maintien, d'air, d'humeur, ni de plume :
Même vigueur le meut, même chaleur l'allume,
En même majesté, même pied, même pas.

Dégoûté seulement des foiblesses de Rome,
Du langage affadi au declin de l'Estat,
Il ose s'accuser d'un parler bas & plat,
Et quittant le fausset, entonne la voix d'homme :

La voix, les forts accens des peuples indomptez,
Le langage pareil au courage d'Hollande,
C'est la force, dit-il, que son HENRY demande,
Quoy que ses vieux Romains s'en tiennent affrontez.

Et tardez vous encor à fouiller ces Memoires,
Pour y étudier le plus grand de vos Rois ?
Et ne suez vous pas à comprendre, François,
Les beaux mots qu'a choisi le Prince des Histoires ?

Damnabis angustias Romanas, si scieris unam syllabam esse, quam mutare non possum, nisi Sen.

CONSTANTER.

*Ad Magnificum, Amplissimum,
doctissimumque virum*

D. P E T R U M C. H O O F T,

Satrapam Muydensem,

cum Inviētissimi Galliarum Regis HENRICI MAGNI
vitam & res gestas gravi oratione enarrasset,

S C A Z O N.

*Scriptor stupende, Belgici soli vates
Non æmulande, cujus incubat labris
Vocis Batavæ curiosa majestas:
Quisceptra verbis, purpuramq; transcendis,
Eburque tollis regium cothurnatus:
Sic perge Famæ, seculoque Belgarum
Debere nomen. non tuis leves curæ
Chartis inerrant, dexteramque cantatus
Hylas fatigat, pulpitisque Theseis
Pulsata cunctis. sed velut Jovi magno
Tonitru decorum est, fulminumq; sublimes
Per summa jactus, arduumq; quodcunq; est,
Incedis alte, verticique regali
Excelsus hærens, fata scribis Henrici.
Ut ille clara Borbonum genus ducens
De stirpe, regnis debitus Navarrorum,
Titulos Olympo fixerit, fidem terris.
Ut per superbos hostium cataphractus
Grassatus enses, inter horridas noctes,
Inter minaces mortis obviæ vultus,
Vicesque Martis, mobilemque Bellonæ
Rotatus axem, victor ipse Fortunæ
Magnusque sortis improbæ triumphator,
Dignam potenti straverit viam regno.
Ut turbulento Galliæ mari Castor,
Et mite sidus fulserit, cui frendens
Tumultuantes fregit impetus livor,
Longæque pacis pressit osculum Mavors.
Ut exterarum litium sequesterator,
Bellisque circum sævientis Europæ
Pacator, ipsos increpaverit Reges,
Tot partium, tot dissidentium judex,
Æquus potenti & impotentis assertor,
Cunctis tremendus, indomabilis cunctis.
Hic Federatus vindicem suum Belga,
Columenq; discit. spectat Allobrox numen,*

*Quod infidelis horruit. quod augusti
Coluere Patres Adriæ laborantis;
Nec Roma sprevit, Austriæq; regnator,
Non ipse ditis prævalens Tagi rector,
Qui dicitur unus jussa duplici Phæbo.
Magne Imperator, cui suam comam Celta,
Braccata Narbo subdidit suos fasces,
Bullam togatus: vive posteris, Princeps,
Scriptore tali. qui tuæ facem famæ,
Jam voce, jam sententiis serenatis
Præfert tiaræ. Tu Quiritium laudes
Factis adæquas: hic Quiritium sensus,
Gravemque Taciti donat ausibus tantis
Mentem disertus. Te per orbis orchestrant
Vexere pugnæ, bella, tela, ballistæ;
Hunc rebus aptus grandibus tonans sermo;
Divinitatis particeps. tibi legem
Mortalitatis fixit efferus latro,
Æternitati lingua vindicat nostras.
„Dignis coronæ laudibus parentatur,
„Cum nil malignus detrahit, nihil donat
„Favor benignus, gratiæque sectator.
„Tunc regnat ostrum, cum nepotibus seris
„Regnasse constat, seculisque venturis
„Tropæa monstrat. tunc Ducū viget virtus,
„Cum vivit ævo. fortitudinis merces,
„Regisq; fors est summa, non mori regem.
Sublimis Hoofdi, quæ Garumna narrant
Miratur, & decora Sequanæ sedes,
Et Matronæ potator, & Liger clarus,
Venerare Gallum. si tuos per annales
Borbonius ingens ambulat, per annales
Regisque gesta Maximi perennabis.
Regale crescit Liliū. Leo noster
Te sic loquente, lætior jubam quassat,
Socioque triplex ungue Liliū prensat.*

CASPAR BARLÆUS.

Op

Op des Heeren P. C. Hóófts

HENRIK DE GRÓÓTE.

't **B**erouwt my van eertijds; 'k beklage mijn onthouwen,
En wenschte 't Lely-loov en waer my noyt ontfouwen;
't Naestjongste Lely-loov, dat op de blanke blaên
't Laurierige bedrijv van HENRIK heeft gelaên.
Zoo had ick ongebuckt, zoo hadd ik ongebogen
Na 't laegher woordenpeil van platte penne-togen,
De geens-gelyke Print van uwen Zonder-gae,
Zoo verr de Zonne rijft tot waer zy onder gae,
Eerst overend gevatt, noyt Henrik min begrepén
Dan off hy Henrik waer, mijn ooghe noyt benepen
Om 't hemel-aerdigh zaed te vinden onder 't volk,
Om Henrik oyt zoo laegh te zoecken als een wolck,
Maer veêr-en vlucht-gemeen met uw' verheven toonen,
De toppen van zijn' eer beklommen daer zy wonen,
En door uw' fixe penn dat zeggen en dat doen,
Zien rijmen over een, als voet, en leeft, en schoen.
Noch wensch ick averechts; en dat berouw berouwt my,
Hooft-schrijver van mijn Land; uw' waerde wederhoudt my;
De waerde van die penn, die my ten twijffel stelt
Oft Henrik meer verdient, off die hem zoo vertelt.
'k Vergaep my aen den trek van 't schilderen zoo gierigh,
Dat mijn Gedencke klaegt mijn oogh was veel te vierigh,
Mijn opmerk veel te koel. De Noot verleydt mijn oor
Zoo, dat ik naer den zin maer stuxgewijs en hoor.
Vergeef hem, groote Vorst; ghy hebt hem danck te weten
Die zoo veel arbeyds heeft op uwen roem gesleten:
Maer nu de Tijd uw doen met u begraven heeft,
En uw rapier alleen in dese Penn herleeft,
Hy deelt diep in uw' eer, die zoo veel groote daden
Sluyt in zoo weynigh' en zoo kostelijcke bladen.
Ja, springt de rede van de Wis-konst niet te kort,
't Begrijpende is wat meer dan dat begrepén wordt.

C. HUYGENS:

G R O O T E N H E N R I K

van P. C. H O O F T,

Droft van Muyden, Baljuw van Goylandt.

WAt meester heeft beftaen, wat fchilder kon gedoogen
 In't teyknen van dien Helt, het blikfemen der oogen,
 En't goddelijk aenschijn? hoe, heeft hy niet gefchrikt,
 Wel duysentmael benaud, wel duysentmael verftikt?
 Wat ftouter pen, wat boek? wie komt ons naeder duyden
 'T geheym dat in hem fchuylt? Het is de Droft van Muyden,
 Die ons't groot-dadigh hert, en't onvertzaeght gemoedt,
 Die ons de handt befchrijft geverwt in's vyandts bloedt.
 Seght Nederlandt (dees' eer die mooght gy eeuwigh roemen:
 Nu falmen uwe tael PRINCES DER TALEN noemen)
 Seght, wie van beyden heeft den Koning beft geraekt?
 Wie is't die meer bekend den GROOTEN HENRIK maekt?
 Des schilders gulde roem die heeft zich wel gequeten:
 Maer feldfaemer kleynoodt het gout ons doet vergeten.
 Soo veel de swarte nacht wijkt voor den dagenraet,
 Soo veel de fchrandre pen't pinceel te boven gaet.
 De waerheydt vindtmen hier, en daer een fchoone logen:
 Hier is het eygen beeld, daer worden wy bedrogen.
 Wy fien de hairen wel, de lauwer-kransfen waerdt,
 Maer hier den hoogen geest, die ons den zegen baerdt.
 De bolfter fietmen daer: het pit is hier te lezen:
 Hoe dat een Prince t'huys, en buytens huys moet wesen,
 Die hongert nae de deught, en nae de glorie dorft,
 Die Pallas in den kop, en Mars voedt in de borft.
 Wat hebt gy aen een romp foo van de fiel verlaeten?
 Wat aen een ftomme pop, wat aen een vlies van plaeten?
 'T vernuft en't leven felf, nu Nederlandt gelooft
 Dat vloeyen van dees pen, en daelen uyt dit Hoofft.

Scribebam P. SCRIVERIUS.

ALIUD EJUSDEM.

O*Ra, notas belli placidamque loquentia pacem
 Artifices nobis exhibuere manus,
 Sed verum & vivum HENRICUM, penitosque recessus
 Exprimit in tabulis Hoofdia musa suis.*

c15 15 cxxvi.

Op P. C. HOOFTS

HENRIK DEN GROOTEN.

LUst iemant drang te zien van Princelijke daden,
Den kloeksten Oorlogsman in't puike van zijn gewaden,
Of teffens zo veel deuchts als ooit de Zonne zag,
En menig jaar gewoels beleven op een dag,
Dien wijs ik HENRIK aan, by wien de koenste helden,
Van aller outheit af zo weinig zijn te melden
Als Romen by zijn pracht, doen't eerst uit Troijens as
De teere vonken van zijn grootste glory las,
Dien wijs ik deze blaën: nooit nutter om te kranssen
De Zegenwinners van gevarelijke kanssen.
Nooit ginger lauwer-lof om't Keizerlijke Hooft
Dat niet van dit gieraat zijn luister wert verdooft.
De werelt was bebloet van hoofde tot de zoolen,
De waarheit na vermomt, de Christenheit aan koolen.
De Christelijkste Zoon bedoven in zijn rou,
En naauw der Vranken een die't onheil stutten wou:
Tot HENRIKS moedigheid de waarheit quam ontboeijen,
De wereltd hielp aan Vreë, en Frankrijk weër aan't bloeijen;
De vromen overend, en den verwarden hoop
Der Ingeboorenen weër dwong tot beter koop.
Dit waar hem lofs genoeg, zo't nooit en wierd vergeten,
Maar't wispelturig Rijk zal't flus naau willen weten,
Zo waar verzwegen deucht begraven ledigheid,
Had niet meer lofs die wint, als die, die onderleit.
Doch HOOFT, wiens pen metaal en marber kan verduren,
En lijdt geen ondergang van naam by zijn geburen,
Hy eeuwig al het doen van HENDRIKS kloeke hant,
En karvelt eer zo wel voor 't een als 't ander lant.
Des deelt hy in den lof zo diep als de bedrijver,
En die van HENDRIK spreekt die roemt van zijn beschrijver.
Hy hielp het Rijk aan rust, en tild' het uit zijn leid;
Dees tilde HENDRIKS naam uit de vergetelheit.

J. V. BURG.

HENRIK DE GROOTE
KONING VAN VRANKRYK
EN NAVARRE.

Voor vyandt zwichtte n'oit, óft hem genaad' ontzeide
Dit aanschijn, op wiens wenk de Christe wereld dreide.

I

P. C. H O O F T S

H E N R I K

D E G R O O T E.

An aller oudtheid ende heugenis der Historien her werd naulijx iet gevonden dat by de Roomſche treflijkheid halen moght. En ¹ byna al wat'er te dien tijden verhevens was, is komen zakken in den ſchóót van deze geweldige heerschappije; die, met de ² welgeschiktheid van haren ſtaat, etlijke eeuwen lang, de wereld heeft konnen regelen: en gebloeit in ³ ontallijkheid van doorluchtige perſonaadjen ende exempelen. Maar t'hans de ⁴ mogenheid overwightigh geworden, ⁵ 't ontzigh uit zijnde, heeft ⁶ de tucht een' ſmet, de órde een' krak gekregen, en de fortuin hare handen ruim. ⁷ Sedert hebben wy den inbrek van die rauwe vólken, uitſtortende ten Nóorden en ongezegende landóuwen, ⁸ oover het ganſche rijk en deze behavenſte plek onzes aardbodems, gehadt; ende ⁹ ontrent duizendt jaren wildernis. Na zó langduurige verwarringen, dunkt ons dat de geregeltheid ¹⁰ zich by mans leven eerſt weder heeft begoft te zetten, in de ſtaten van Europe; ende eenige trek der aalóudtheid t'openbaren in ¹¹ handel van wapenen en wetenschappen. Maar onder andere zieraden der opgaande eeuwe, heeft onlanx de klaarheid van Henrik den Gróóten, Koning van Frankrijk ende Navarre, wel aanzienlijk uitgeblonken, als die ¹² ongelijk meer lichts van de deught dan van 't geluk ontfangen had. Want ¹³ zelden óók den alleredelſten die benautheden overkomen, tegens welke 't hem niet baten moght, dat hy uit het derde geſlaght der Franſoiſche Koningen zynen óórſprong had. ¹⁴ Afkoomſt die haars gelijk onder de zonne niet en weet. Syrien, Jeruſalem, Cypers, Grieken, en 't Kaizerrijk van Konſtantinoplen, Sicilien, Napels, Toſcanen, Lombardijen, en Genua, Caſtilien, Navarren, Hongarijen, Polen, Engellandt, hebben zich laten beheeren door ranken van deze ſtam, ende onderzaten óft leen-lieden van deezen huize. Het recht tót de króne ¹⁵ ('t welk in weinig erſtaten gebeurt) is hier zonder opſpraak. ¹⁶ Want wie zoude darren zeggen, dat het rijk ongerechtelijk bezeten geweest ware by Sant Luidewijk, gehóuden voor eenen vórſt van zó bezet een gewiſſe, dat hem na zijne dóódt de naam en 't gelóóf van heiligheid gevólght is? Deeze ſtaat negende gróótvader over Anthonis, die, afgedaalt van zynen jonger zone

*Geſlaght
van Herz-
rik den
Gróóten.*

A 3

Ro-

[1] Daar 't geweld is wil 't wezen. [2] Geſchiktheid beſtaat; en ſticht andere. [3] Bloeijen van ſtaat leidt in dapperheid van daden. [4] Overwightige maght berſt uit órden. [5] Ontzich weert ontucht. [6] Orden en tucht tóómen 't geval in. [7] Loſſe regeering is te grabbel voor woefte vólken. [8] Die uit een bar in een vruchtbaar gewest valt, is een hardt vyandt. [9] Een geſlóópre ſtaat hobbelt lang. [10] Uit onórden komt entlijk

órden door 's werelds wiſſelzucht. [11] Wapen en wetenschap zijn ſtaattichters. [12] Geluk geeft achtbaarheid; maar deught de meeſte. [13] Geen afkoomſt hoe gróór óók ontwaft het ongeluk. [14] Gróóte gebóorte baart gróót aanzien. [15] Recht op erſtanden zelden onbeſprooken. [16] Een geheilight vorſt is in de gemoeden der gemeente een ſtijve ſtut voor zijne nazaten.

Zijn^{ge}-
boorte.

Dróóm
zijner
zwangere
moeder.

Zijn op-
voeding.

Robert, door de huizen van Clermont, Bourbon, la Marche ende Vendosme, den tijtel van Navarre behuwt heeft aan de koninginne Jeanne: ¹ welke uitnemende flonkerstar des huis van Albret, in deftigheid van zeden, voorzienigheid, gróótmoedigheid, Gódtvruchtigheid, by de óuwde ende naamhaftige heldinnen wel magh geleken worden. Uit dit paar is den dertienden van Wintermaant, des jaars 1553, te Pau in Bearn geboren Henrik, nu gebynaamt de Gróóte: komende alzó van moederlijken adel óók velen doorluchtigen geslachten te bestaan, ende, onder andere, gesproten uit die ontzighbare óórlóoghstam ende gestrengen bloede van Foix. Overzulx noemt hem de ² heer van Bartas, in zeker sonnet, naneef van Herkules: 't zy door Poëetsche weligheid, óft dat het volk zich zulx diets maakte van die van Foix; haast met zó veel slóts als M. Antonius te Rome daar voor wilde aangezien wezen. Maar dat zich Henrik dezer vindt niet en belghde, bleek, als naderhand zijn' beeltenis gemaalt met de waapenen van Herkules, op de triumphpenningen, Europe doorwandelde: mogelijk met gelijke toeverzicht als Alexander Olimpiaes kóut van de slang', en Cæsar het maaghschap van Ænæas aan zich lenen lieten. Namelijk ³ de dappere ydelheden, die de geringen doen uitlachen, komen den gróóten te stade. Alzó ⁴ hebben wy der óók t'onzen tijden gezien, die de afkoomst van kaizar Karel den vijfdén tot op Noach wisten te berekenen, ende zulk een' eeuwige ry te stuwen met vórstelijke perzonen. De ⁵ koningin van Navarre, onlanx eer zy van hem gelagh, dróómde datze ter werelt gebraght had eenen jongen haan, zeer schóón van kam ende verscheidenverwige vederen. Dewelke, bevochten van een' gróóten hóóp toeschietende slangen, zich wakkerlijk weerde, schuttende hun geweldt op zijne pennen, ende dragende zijnen kam moedighlijk te bergh. Mitsdien verscheen een bejaardt man van eerwaardigh gelaat, zeggende, zy had geene vrees te hebben voor haar haantjen: want de Paus genadigh ende handelbaarder wordende, zóude de slangen doen afstaan, óók hem toezeinden een' kuifsche tortelduif, ende die hem eijeren leggen, daar arenden uit gekipt zóuden worden. Hoe ⁶ verre de waarheid van dezen dróóm gegaan zy, wil by 't belóóp zijns levens blijken: schijnende het wóórdt genadigh te slaan op de betekenis van 't Latijn Clemens, ende den achtsten Paus van dien naam. De ⁷ gódljke voorzienigheid, dezen prinsse toeleggende den arbeit dien 't in had Vrankrijk te bevredigen, vlijdde alle gelegenheden, zich dat pas vertónende, in zulker voege, datze zijnen óuderen ingaven den raadt van hem ten platten lande te doen opbrengen, om by ⁸ tijds te leeren harden. 't Zy ⁹ dat het verongelukken van hunnen eerstgeboren, die zijner voester ontschoten was uit de venster in 't water, hen hebbe doen haten de tederheid ende 't gevaar der hóflijke opvoeding; ófte dat koning Henrik van Navarre zijne gróótvaderlijke genegenheid ¹⁰ vermant heb, om dezen zijnen neef blóóthóófts ende barvoets (want dit zeitmen) te hóuden, ende hem alle ongemak, door wennis tot spel te maken; met eenen behartigende het ¹¹ heil der vólken, dien aan de kindertucht hunner vórstén niet luttel gelegen is. Derhalven, gezóóght van een' boerinne, braght hy te Coraze, ende in de klippen van Bearn, een goedt deel zijner kintsheid over, geveleit en geviert met zulke lekkernijen

[1] Aart der moeder van gróót belang voor de kinderen. [2] Veel klaarheids komt den gróóten van de schrijvers. [3] Ydelheid van roem valt den gróóten strekkelijk, den kleenen kóstelijk. [4] Ongemeen geluk vindt ongemeene vlaeiers. [5] Gróóte toekomstén zijn zelden zonder eenjer voorspel. [6] Vervulling alleen de rechte nitlegger van voor- tekenen, [7] Godlijke voorzienigheid ingeeftler van

allen heilzamen raadt. [8] Van jonx op gewént houdt best stal. [9] Byster moet men zich by quade gewoonte bevinden eermenze verwerpt. [10] Kinderliefd zy manhaftigh, meer heilzaam dan behagelijk. [11] 't Leven van den Vórst, de voet der regeringe, en de zeeden der gemeente zetten zich na zijn' opvoeding.

jen ende gemaklikheden, als gewoon zijn te volgen den kinderen der huislieden, met welke hy zijn gezelschap maakte. Des ¹ gewende zijn gemoedt met luttel, ende 't geen' gereedst was, te vrede te zijn; van ceremonien óók ende andere hóóffsche uitwendigheden het niet nauw te nemen; zijn ² lighaam tot lijden van hitte ende koude, ende allen arbeid des óórlóghs. Waar door men hem t'zijner tijdt hebbelijk heeft gezien, om eenen soldaat te helpen schanssen met ³ d'eene handt; ende uit d'ander' een stuk dróógh bróóds te eten tót zijn middaghmaal, ende ⁴ genoeg en aan een' uur sluimerens op het schókken van een paardt, om drie etmaalen achter elkander te rennen zonder rust: óók gezeidt, dat hy meer laarzen dan schoenen sleet. Maar ⁵ overmits de beroerten om 't gelóóf gerezen, braghtmen hem ten bos van Vigenne, om opgevoedt te worden nevens de kinderen van Vrankrijk: ⁶ óft om eenen gijzelaar aan hem te hebben, tót ⁷ verzekeringe van de genegenheden zijner óuderen. Want ⁸ de Koningin van Navarre was openbaarlijk den pausdoome tegen, ende de Koning scheen'er nóyt gróóten yver toe te hebben: hoewel hy, veldoverste des konings van Vrankrijk, voor Rouan de quetzuur ontving die hem de dóódt deed, ende nevens eene jonger dochter dezen zoon nalaten in den óuderdom van negen jaren. Voor alle deernis met zulk eene onnózelheid, die van Guize, om ⁹ weduw ende wezen van die hun in den wege geweest was, mede ¹⁰ wegh te helpen, bróúwen eenen aanslagh, den stóutsten daarmen óyt in Vrankrijk af geweten had. Al hun bedrijf waren zy ¹¹ gewoon yver tót de kerk ende tegens de ketters te heeten: gróót op dien naam by Philips den tweden Koning van Spanjen, die voor ¹² 't hóóft der vórsten van zijne gezintheit wilde aangezien wezen, met ¹³ den tijtel Catholijk al te jammerlijk beholpen. Dezen ¹⁴ was gelegen aan 't uitróijen der wettige erfgenamen van Navarre, dien hy dat rijk onthield: zulx de ¹⁵ yver licht gróót had te zijn, die met eyge baat gevoeghd ging. Hy had, dat pas, toerustende op Africa, veel vólx van óórlóge te Barcelona bescheiden. Deze ¹⁶ gelegenheid riedt dien van Guize, met hem te handelen, van enige dier benden, over Aragon ende vóórts door 't ¹⁷ ongebaant geberghte, in Bearn te werpen, om ¹⁸ de Koningin Jeanne, met Henrik ende Catharine hare kinderen, te lichten uit den burgh van Pau, daarze zich te dier tijdt gezet had: ende te recht te stellen, voor ¹⁹ d'Inquisitie, in Spanjen. Te dien einde schikten zekeren hópman Dominicus, geboren Bearnóis, na ²⁰ Guienne, daar hy wel bedreven was, om verscheiden heeren wat ²¹ openings te doen, op dat zy, schielijk van Spanjaart hórende, handt aan de zaak, óft ten minsten rust hielden; ende daar na vóórts getrokken, den Koning Philips, ende ²² hartoghe van Liva zijnen krijgsoverste, te vertógen, van ²³ welk ver-

Zijns Vaders dóódt.

Lagen Henrik in zijne kindsheid geleidt.

lang

[1] Zich met een kleen te behelpen komt grootelijx te pas. Die aan leuren vast is, laat het ernstige lijden. [2] Een óórlóghsman moge tegens ongemak. [3] Sober eeren, wel werken ende genen tijdt verzuimen, moet men, daar 't op schanssen aankomt. Voorgang is 't krachtigste onderwijs. [4] Slaap sparen, en wegh spoeijen windt uit in óórlóghstócht [5] In beroerten dienen vórsten kinderen wel bewaart. [6] Vaak zórght voor zich zelve die schijnt voor anderen te zórgen. [7] Die 't kint in handen heeft, heeft d'ouders by 't hart. [8] Daar de vrouw parthy kiest en de man leutert, heeftmen niet aan beide. [9] Vórsten weeskinderen komt veel over [10] Staatzucht dient geen werk ten halven. [11] Schijnnyver tót godsdienst wordt lankzaam mistróúwt. [12] In eenen gedeelden staat viert elke party den gróóften buitenvórst van hare gezintheit. Die eenen vórst iet inruimt, is'er af. [13] Jammer is 't dat een vórst om eenen goeden naam by de partijge te winnen in gróóte wreetheden bewillight.

[14] Een overweldicht rijk is wankelbaar, zó lang de wettige erven leeven. [15] Dapper stijft den mensch in zijnen wil, d'inbeelding, dat hy met eenen Gode dienst doe. [16] 't Óórlóghsvólk gereedt te vinden om schielijk op te donderen, is een gróóte gelegenheid. [17] Door ongebaande wegen komtmen veeltijts veilighst en onvermoedt over. [18] Geen onrecht schaamt zich zó zeer óft men pooght het te bewimpelen met schijn van recht. [19] Daar 't menschelijk begrip geen schuld vindt, misbruikmen d'onbegrijpelijkheid van Góds óórdeelen om d'onnozele te doen verwijzen. [20] Beleidt van verlang eischt bedrevenheit ter plaatze. [21] Voorbereiding met duistere opening schikt, in bachelijke aanslagen, veel wederspoeds uit den wege. [22] De amtenaar in 't stuk van zijn beroep wil immers zó zeer gekent zijn als d'oppervórst zelf. [23] Óórber ende lichtdoenlijkheid bewegen zeer tót onderwindt.

lang dit stuk, ende hoe schóón de gelegenheidt ware. Midler tijdt werdt de hartogh van Guize door Póltrót gefchooten; ¹ doch aan Dominicus, over zulks in Guienne stalhoudende, evenwel bevolen zijne reis ende óuden last te vorderen. Dies neemt hy zijnen wegh recht van Bordeaux op Alva: ende, verscheidene reizen met den hartoghe gesproken hebbende; wordt eindtlijk na Moson aan den Koning zelf gewezen; ende hem bygevoeght Francisco Alaba, die naderhandt gezant in Vrankrijk geweest is. Onderwege aangetast van een heftige kóórts, docht hem goedt te Madril te toeven, ende dat terwyle ² Alaba voor heen toge, om den wegh te banen tót de handeling. Zyn waardt, alhier hem in zulke krankheidt ziende, doet'er by halen enen der edelluiden van de Koningin Elizabeth, dochter van Vrankrijk, man met eere, en geboortigh van Nerac: den welken de kranke, wordende wel haast gemeenzaam met hem, mits den zonderlingen dienst ende handtreiken zich bewezen, ³ verklaarde, dat hy, door deze weldaadt, gróten dank begaan zóuw by zijne meesters; ende wie die waren. ⁴ d'edelman hóorde vremd' op van zulke namen, ende ⁵ vermoedende dat'er iet schuilde, gelaat zich óft hy dier partije gunst toedroege; ende gaat alzó den onbedachten, óft door de ziekte ydelhóófdigen mensche, niet alleen 't geheim, maar óók dubbeldt ⁶ van zynen lastbrief af, mits aannemende mede ⁷ in de zake te arbeiden. Daar naa, overleggende van wat gewicht ende hoeze te steuren ware, besluit hy, alles ⁸ te openbaren aan den heer van Saint Estienne, opziender ende gróótaalmoesnier der Koninginne, ende vóórts aan hare Majesteit zelf. Elizabeth zich met allen zeer ontzettende over de gróuweljkheidt van zulk een voornemen tegens Jeanne, die zy niet álleen nanicht, maar óók gróóte vrientfchap dragende was, ⁹ begoft te weenen als zy 't hóorde; ende gemerkt dit de eer ende welstandt des rijx betref, ¹⁰ vaardicht daadtlijk brieven af, in syfer, op Moson, aan den heer van Saint Sulpiçe gezant van Vrankrijk. Daar benevens doet zy hem, door schryven des heeren van Saint Estienne, verwittigen de gedaante, wezen ende klederen van Dominicus, waar hy te Moson herbergen zoude, ende al wat'er gaands was. Ende werdt dit bestelt met zódanigh een' vlijt, dat het de bode nóch te Moson aanbracht voor Dominicus. De Fransche gezant, op zulk een' weet, ¹¹ doet hem verspieden; vóórts zijn gaan ende koomen gade flaan, by uitgezette luiden: ende wordt gewaar, dat hy driemaal, by ¹² nacht by ontijde, ¹³ toegang gehadt had by Philips, onder aanleiding van Alaba. Om dan intijds dezen slag te breeken, ¹⁴ zeindt hy zijnen geheimschrijver, die tróuw was, met brieven van gelóóf in Vrankrijk, dat hy den Koning ende Koninginne moeder alles te kennen gawe, ende, op zynen wegh door Guienne, ¹⁵ de Koningin van Navarre dede waarschuwen. Aldus is zonder gelukken, maar óók zonder wraak, gebleven dit bestaan, konnende, ten opzichte van zó ¹⁶ overdadigh eene stóutheid, in 't eerst naulijx gelóóft worden by de Koningin Catharine; dewelke, zó men acht, wel gedient was met het uitbrengen, maar ¹⁷ geenszins met vangenis van Dominicus, ende vervólgh na meerder klaarheidt. Want der genen aanzien ¹⁸ ende maght; waar mede zy zich noch dacht te behelpen, t'eenen-

Zucht van Koningin Elizabeth van Spanjen dochter van Vrankrijk tót de hare.

[1] Gróóte hóóp hangt men lang aan. [2] Die zelf verhindert is spoeyje werk door anderen. [3] Men wage geen geheimenis, zonder last óft nóót. [4] Oude genegenheidt is diep gewortelt. [5] Als een ondervóórst heimelijk aan vreemde hoven handelt, daar is 't niet klaarschapen. [6] Geen schrift van zich te geeven in bedenkelijken handel. [7] Hoop verblind wonderlijk. [8] Die vóósten dient hele niet wat zynen meester raken magh. [9] De hartstógh is maghtigh in de vróuwen. [10] Met vlijt ende bedektheidt bekruipt men de quade aanslagen. [11] Dubbeldt wis

ga een gezant in zijn' tijdingen. [12] Nachtwerk weet wat. [13] Daar de vóórst zich zelf mede moeit, dat moet wat in hebben. [14] Zaken van zwaar verlanng schrijve de gezant over by eenen vertróuden perzón, die'er op gehóórt magh worden. [15] Als het roeven vol gevaar is, magh de gezant órden stellen eer hy last heeft. [16] D'eer ende welstandt van een maghtigh ende vrunlijk Rijk te na komen, is ongelóóffelijke stóutheid. [17] Oóghluiking is vóóstenvoer. [18] Behendiger doet een vorst vaaken iet door de maght van zynen onderzaat; als zelve.

t'eenemaal neder te smijten, was haar ongelegen, ende zulk een stuk blijvende ongewroken te laten, der eere niet genoeg. De Koningin Jeanne een goetd betrouwen, door deze waarschéuwing, gekregen hebbende, zondt kórts daar nae, haren zoon Henrik ten hove, onder 'opzicht van deftige perzonen, tegens't bederf der verleideren, slibbering der vryaadjen, ende die bekoorlijkheden. Zijn bestierder was de heer van la Caze, een ² gódvrezend edelman, ende van gróóte geschiktheid, geoeffent in krijghs-handel; ende wel belezen; zonderling in Historien, 't welk de vórstengeleertheit is. Te hove werdt hy terstont gekent voor eersten vórst van den koninklijken bloede, gelijk hy was; ³ teekenende ende zegelende, daar't pas gaf, naast aan den broeder zijner Majesteit, ende voor den Cardinaal van Bourbon zijnen óóm, dienmen naderhandt getracht heeft dien naam te doen dragen, om Henrik te versteeken van de króóne van Vrankrijk. Vóórts quam hy den Koning te verzelschappen op de reize van Provençen. Nostradamus had dat pas, in dien hoek, het aanzien ende vernaamtheit van eenen overvlieger, in de konst die zich vermeet te waarzeggen uit de starren. Het is gelóóft, dat dees van ⁴ de gróóten (gelijkze nieuwsgerigh zijn) gehanteert wezende, zijne koomst tot de Fransche króóne toen al zóude voorzeidt hebben; ende de ⁵ Koningin Catharine zedert Henrik te nóder gehadt. Vast ⁶ gaat, dat de kindsheid niet verbergen kon den man die'r stak in dezen vórst. Een ⁷ bedrijvende geeft, een' dappere kloekmoedigheid zagh hem ten aanschijn uit. Zó quam de ⁸ Hartógh van Medina del Rio Seco, op de byeenkoomst van Karel den negenden met zijn' zuster Elizabeth tót Bayonne, van hem, toen ontrent twaalf jaren oudt, te zeggen: *Este principe mi parece imperador, o lo ha de ser: Dees' Prins schijnt my kaizar, óft hy heeft het te wezen.* De Maarschalk van Monluc heeft by geschrift gelaten, dat, ⁹ toen hy, inden aanvang der tweede beroerten om 't gelóóf, Lectoure verzekerde, d'ontvooghte stadthóuder Fonterailles verwonnen van spijt uitborst, met wenschen om de dóódt, mits dat de Prins van Navarre bejaart ware om bevel te voeren. Ende alzó Monluc hem daar over beriep, zeggende, dat nócht hem, nócht den zynen, van den huize van Navarre óit goetd geschiedt was, maar alleenlijk van den Koning; Fonterailles antwóórdde: 't is waar, maar zó lief is my de Prins van Navarre, dat ik wilde gestorven te zijn, ende hy dien óuderdom had'. Ontrent den zelven tijdt begaf zich de Koningin Jeanne met haren zoon, dien zy uit het hóf getogen had, ende zijne zuster, van Nerac nae Rochelle by den Prins van Condé, ende Ammiraal van Vrankrijk, die der verrassing hunner wederpartije ter nauwer nóódt ontslipt waren. Onder wege quam de heer van la Mótte Fenelon van den Koning af, om haar vroedt te maken, dat Condé ¹⁰ t'zijn ondanck vastgehóuden was van den Ammiraal, ende zy wel zóuden doen aan 't betrachten van den dienst zyner Majesteit, zonder haar ¹¹ der wapenen te moeijen, die tegens de zelve waren opgeheven. Henrik ten eersten aankomen gevraaght zijnde, van dezen, waar toe hy van huis trekende zich ging in die beroerten steeken? gaf dat pas, ontrent vyftien jaren

Henrik ten hove gezonden.

Voorzeggen van zijn koomst tot de króóne.

Zijn' kindsheid belooft wat groots.

Hy wordt gemengt in de derde beroerte des ryx.

C

ren

(1) Aan een jong vórst is veel gaa te slaan. (2) Naast gódsvrucht zijn ervarenheit ende geleertheit van de zaaken der wereldt noodigh in den bestierder van eenen jongen vórst. (3) Den naam der vórstentijdt'lijk over zaaken te laten gaan, dient om hen tót zórgte te verwekken, ende in achtbaarheid by't vólk te brengen. (4) De gróóten zijn nieusgerigh. (5) Hatelijk is by de regerende de geen dienmen hunne plaats toeleidt; al is 't buiten zijn toedoen. (6) Gemeenlijk brengt de kintsheit maere van den man die'er in steekt; en baart den wegh ter achtbaarheid. (7) Werkelijkheid ende moed belooven een door-

lughtigh leven. (8) T'zamenkoomst van hoven, zonderling naaryverige, is de waagh der gróóten. (9) Gróót gevoelen moetmen hebben van den geen diemen ten hóoghsten lieft, zonder genót, óft hoop van dien. (10) Dat een voorneemen perzonnaadje ons vrywilligh afvalt gelóóftmen traaghtlijk; óft gelaar zich des niet te gelóóven, om hem een eerlijk oopen tót wederkeer te laten. Veel doetmen om eenen gróóten aan zijn parthy te hóuden. (11) Verdoemde wapenen schijnen, die 't tegens wettige Overheid hebben,

Quink-
slagh.

ren óudt zijnde, t'antwoordt: *Om 't róuw laken te sparen. Want zómen de vórsten vanden bloede doet sterven, den eenen voor, den and'ren nae, 't komt den laatsten toe róuw over den eersten te dragen; maar t'effens omkomende, is 't hun nódelóós: Ende daarom gae ik mijn' heer mijnen óóm vinden, dat ik'er mede leven ende sterven moge.* Des anderen daaghs, hórende den zelven la Mótte zich met klagelijke redenen erbarmen, over den ellendigen brandt daar Vrankrijk in gestelt was: *Ik naeme dien, zaid hy, te blusschen met eenen eemer waters.* Ende gevraaght, hoe dat? voeghd'er op: *Met dien te doen drinken aan den ²Cardinaal van Lóthringen tot bershens toe.* Zó keerde dan la Mótte onverrichter boodtschap, ende vórdenden zylieden hunnen voorgenomen weg. Kórts daar nae ging'er gebódt in 's Konings name, 't welk alle amptlieden van der Gereformeerden zijde, verklaarde vervallen van hunne staten. Zulks Henrik van zijn landtvooghdy van Guienne, waar in hem Monluc tót stede hóuder was bygevoeght, afgezet werdt. Tót Rochel gekomen zijnde, droegh hy onder den Prins van Condé ende ³Ammiraal van Vrankrijk zijn' eerste wapenen. Deze deden hem verachten in de letteren; tót de welke dat hy niet bet gehóuden en was, alhoewel ⁴maar matelijke geleertheit in eenen vórst geprezen wordt, hem menighmaals, in zijn leven gemoeit heeft, uit lust om ⁵zijn eigen bedrijf te boek te stellen, ende Cæsar óók in dat deel te gelijken; gelijk hy 't in veel' andere ⁶getracht ende getroffen heeft. Condé ⁷droegh hem, als eersten vórst des Koninklijken bloeds van Vrankrijk, wel op, de hóoge overigheid des krijghs: dóch zijne moeder was 'er tegens, ten ⁸aanzien zijner jonkheidt. Maar ⁹Henrik meentmen, dat daar kleenen smaak in vondt, ende 't óogh worp op winst van aanhang, zich stijvende met vrundschap van vermoge perzónen, voornemelijk in 't gewest van Montalban; om niet langer onder Condé te staan, dan zich wel gevallen zóude. 't Zy dat hem eigen' eergierigheid gedreeven, óft tóchtig gemaakt hebben de geenen die hunne ¹⁰staatzucht te werke leggen, aan 't innemen der jonge vórsten, ende onder schijn van hunne verheffing te behartigen, de ongezette gemoeden met overdwaalsheid opjagen. Andere ¹¹duiden 't ten besten, ende zijner voorzigtigheid toe, de welke, gade geslagen, dat ¹²Condé inde voorlede beroerten lichtelijk met listige vredehandelingen by te brengen geweest was, getracht hebbe met zó eenen vastgaande toeverlaat, zijn' zaken in allerley uitkoomst te verzekeren. Maar de Prins van Condé te Bassac verslagen, ende de zaken der Gereformeerden, door die neêrslaagh, in deerlijken schijn gebraght zijnde; was 't de ¹³Koningin Jeanne, die den krijghslieden inden boezem hield de harten die hun ontzinken wilden. Deze, ¹⁴den verslagen Prinsse treflijken ¹⁵lóf naegevende, midden onder bevelhebbers en soldaten, prikkelde een' yder: *zy zóuden zijn' vroomheid, zijn' stant vastigheid naaryveren, ende moedt hóuden, om de ¹⁶waarheid, nevens de vryheid des vaderlandts, te beschuiten tegens de eerlóoze wapenen hunner vyanden: dat ¹⁷de gerechtigheid*

Quink-
slagh.

Zyne eerste
wapenen.

Condé's
dóodt.

(1) De vyandschappen der huizen worden den vórsten kinderen in 't zógh gegeven. (2) Eenige gestelijke begaan zijnde met hunne weerlooze achtbaarheid, zijn graagh om te doen voelen wat zy vermogen, 't welk men hun minst te goede hóudt. (3) Zijnen leergroondt te leggen, onder iredlijke oversten, is aanzienlijk. (4) Maar matelijke geleertheit is den vórst dienstigh. (5) Die zijn eigen bedrijf schrijft, weet best reden ende óorzaken te openen. (6) Het stijft zeer, in eenigh ampt, 't zy van óorlooge oft ander 't óogh op een' dapperen voorganger te hebben. (7) Voeghlijk is dat minder van bloede aan meerder het oppergezagh biede, al voegt het dezeñ niet het aan te neemen. (8) De jonkheidt, al is zy óók bequaam, derft ontzich vereifcht by 't gebieden. (9) De jenght is gaarne meester.

(10) Meenigh leidt toe, op de gunst der aankoomende vórsten, dewijlze leedigh is; ende reket hun oprijen aan voor genegenheid. (11) Vórstens bedrijf wordt meenigerwijze geduidt. (12) Die met omzettelijke verwant gescheept is, dient oft men hem ontviel, altoos eenen wijk te weeten. (13) Als een' vrouw hart tóont, schamen zich de mans te flauwen. (14) Niet weenigh beweegt het, dat een overste zelf, een' gemeente met reden aangaat. (15) Lóf strekt betaling by vuidigen ende vroomen. Een vórst die deze munt niet weet te doen gaan, komt hóopen gelds te kort. (16) Gódsdienst ende vaderlandt verplichten boven al. (17) Vast toeverlaat op de gerechtigheid zijner zaken zwicht door geene tegenspoedt.

zigheid hunner zake niet met den Prins gestorven; nocht de hope uit was. Godt ¹ had'er in verzien, door de geenen die den levenden ² Prinsse byge- staan hebbende, wakker ³ in des overledenen plaats zóuden treden. Dat de prins van Bearn daar was; jae zelf de zoon van Condé, erfgenaam des naams ende der ⁴ deughden zijns vaders: den welken, en den anderen hóófd- den zy ⁵ vertróuwde, dat zy nimmermeer der goede zake beswijken zóu- den. Aldus in 't openbaar gesproken hebbende, nam zy in ⁶ 't heimelijk haren zoon voor, met vele redenen, dienende, om 't jeugdigh gemoedt t'ontsteken. Ende zedert werd't d'óórlógh op den name van hem, ende van Henrik prinsse van Condé, eenige maanden gevoert: maar eintlijk hem, noch ⁷ geen' zestien jaren óudt zijnde, alleene ⁸ eedt gedaan van alle hóófd- den des heirs, als aan hunnen overste. 't Welk geschiedt zijnde, deden hy ende de Koningin zijn' moeder gróóte ⁹ penningen van góude slaan, hebbende aan d'ene hunn' beider tronijen, aan d'andere zyde ge- schreven: Vailige vrede, volle verwinning, óft eerlijke dóódt: ende wer- den dezer vele den ¹⁰ Hóógduytschen vereert. 't Aanvaarden ¹¹ van hóge ampten, 't bestaan van schitterige aanslagen, was nóit onbehoefstigh van verdadiging tegens opspraak, die altijds haar deel willen hebben aan de vermaardtheid. De gereformeerden konden ¹² geen' aanstóót vinden in 't hóóftmanschap van Henrik tegens zijnen Koning, gemerkt het was tót voorstandt van hunnen gótdsdiens. Maar de genen, die met werelijke redenen getracht hebben zijn' faam te vlakken van ¹³ de smette der op- roerigheid, braghten by, dat het gene hem als onderdaan van Vrankrijk ongeóórlóft was, hem vry stóndt als opperverste van Navarre; in welk rijk, ende aanklevende heerlijkheden, hy door de króone van Vrankrijk zelf merkelyk werd't verkórt. Zijne vyanden misprezen 't, met ¹⁴ eerbie- digheid, latende zijn' beeltenis in prente gaan met dit byschrift:

O ghy doorluchtigh bloedt van Vrankrijk, wat ontknópen

Wilt uw' geblindhókt óógh? kent, koener vórst, uw' schuld.

Verschéning zijnze waardt, die zich slechts eens verlópen;

Maar wie volhardt in 't quaat, die heeft zijn ramp gehuld.

Doch ¹⁵ de last des beleids quam aan op den Ammiraal Gaspar van Coli- gny. Werd ook verstaan, datmen in eenige der vailighste steden, als S. Jan d'Angely ófte Rochelle, de ¹⁶ jonge vórst en geborgen zóude hóu- den, gemerkt het gene der ¹⁷ aanzienlijkheid van de party aan hunne perzónen gelegen was. Overzulks en werden zy wyder niet gewaaght, dan om 't vólk van óórlóge goetwilligheid ende moedt in te spreken, toen de slag van Moncontour aanging, daar de gereformeerde, door den hartógh van Anjou, ongelijk sterker zijnde, een' zware nederlaagh leden. Waar over hunne zaken in gróót verlóóp gekoomen wezende, ¹⁸ is Henrik met Condé door Guienne, Languedóc, ende d'omleggende plekken getrokken, om nieuw geweldt te wege te brengen. Terwijl hy aldaar d'ene ende d'andere plaats veroverde óft verzekerde, ende in ¹⁹ acht

Henrik op-
perste veld-
heer ge-
noemt.

Opspraak-
en verant-
wóórdt der
veldheer-
schappij.

Henrik
steunt op
den Am-
miraal.

Slag van
Moncon-
tour.

C 2

maan-

(1) Bewijs van de zórg Gods over ons maakt gróó- te rustigheid. (2) Die by eenen veldtheer in bewindt geweest is, kan zijn beleid best navolgen. (3) Een parthy haar hóóft verlooren hebbende, make wak- ker een ander. (4) Ander' lieden kinderen maghen wat lóflijker ophalen dan zijn' eige; niet latende evenwel den zijnen te geven dat hun komt. (5) Ver- tróuwen verwekt tróuw. (6) Alle redenen om on- ze kinderen ter eere aan te drijven; willen in 't open- baar niet gezeidt zijn. (7) Men beezicht de namen der gróóten zó tijdelijk als men kan. (8) Een heir magh maar eenen hóóftman hebben. (9) Taal en teeken, op penningen, in vendelen, ende diertgelij- ke, geeven der gemeente te vermoeden van moed ende meening der parthye. (10) Uitheemsche huur- soldaten moetmen meest onthalen. (11) Aanzien-

lijkheid altijds besprooken. (12) Voor den góds- dienst waantmen alles vry te staan. (13) Van op- roer zuivertmen zich óft verbloemtse wel: wantze staat in 't ongelijk van een gansch óórlógh. (14) Dom- heid is 't zijnen vyandt mettergerente scherpen voor al den geenen die nóch keeren kan. (15) Onder een' heel jongen veldtheer is de kraft van 't bevel by iemandt der ervarenste. (16) Vórst en meer van naam en aanzien voor de parthy, als van dienst in den óórlógh, zijn best buiten 's scheuts. (17) Een vórst van den bloede slijt dapper d'achtbaarheid van een' parthy. (18) Om een parthy uit het onderspit te helpen dient de vórst zelve van plaats tót plaats nieuw vólk te vorderen. (19) Zwakke troepen zon- der boezem van geld ende lijfógh moeten weide wisselen.

maanden tijds meer dan vierhondert mijlen weeghs afleide, viel zijn hardste strijdt tegens het fcharp van den honger. Want 's vyands hópluiden waren in ¹ de weere, met gerucht stróijen, onbekommert in de ² lomphheidt van de logen, voor een gemeente die van hunner handt vloogh. Zy deden gelóven zulke verwoedtheit van Henrix'heir, datmen 'er menschevleesch spijfde, ja bried ende zood, tót jonge kinderen toe. In voegen, de huislieden, waarze hem te gemoet zagen, alle nóótdruft van gerak ende lijftócht voor zich voerende, opbraken. Niettemin werd, uit 's Konings naam, eenige openinge van vrede begoft te doen, ende in Lente-maandt des volghenden jaars 1570, naardien zijn' party weder schein te verkomen, een gezantschap aan hem afgevaardight, met voorflagh van paize, ende brieven van den Koning, Koninginne, ende hartóg van Anjou, ³ vol minnelijk uitbiedens aan den Ammiraal; wiens ⁴ aanzien, onder zijne bondtgenoten overtreffelijk; hun wel bekend was. Waar op Henrick ende de Ammiraal ⁵ eerbiedelijk geantwóórdt hebben, ende korts daar na gemaghtighden aan den Koning geschikt, om te handelen. Zó dat, naar een quaalijk onderhóuden bestandt, eindlijk, op den achtsten van Oegstmaandt, de vrede getroffen is: waar by de vórsten van Navarre ende de Condé verklaart werden voor ⁶ getróuwe bloedtverwanten ende onderzaten des Konings; die van hunner partije toegelaten in alle staten van overheden, met gelijke reden als zy de lasten des rijx hielpen dragen: ende ⁷ hun voor den tijdt van twee ⁸ jaren in verzekering gegeven de steden van Rochelle, Montaulban, Cognac, ende Charité. Deze vrede heeft de Koning ⁹ doen zweren, door alle de genen die in Vrankrijk gemeents wege eenig ampt bedienden. 't Zy het hem dat pas ernst, óft een van de treken was om den Ammiraal ende anderen heeren alle vermoeden uit den hóofde te slaan: ten welken einde, ende om hen te hove te tróónen, nócht uitgelezene ¹⁰ aanminnheden, nócht gunst, nócht giften gespaart en werden. Maar ¹¹ van alle listigheden is de listighste geweest, de handel van huwelijk, tusschen Henrick ende Margarite zuster des Konings, door zijne gezanten begonnen, met den beginne des jaars 1571, tót Rochelle. Daar was de Koningin van Navarre, met haren zone, ende andere hóófdén, ¹² vergadert gebleeven, sedert het sluiten van den paize, om gezamentlijk op verscheide zwarigheden, van den Koning vol-doening te verwachten; ende ¹³ orde te stellen op de betalinge der Hóoghduitschen. In de ¹⁴ aanbiedinge dezer verbintenis, waande de Koningin van Navarre veel eers te zien voor haren huize, ende de Ammiraal veel veiligheids voor zijn party: hier uit gissing makende, dat het óórlógh, al-tijds gestookt door ingeven der geestelijkheid, ende van die van Guise den Koning opgedrongen, maar inder daadt tegens de bórst ware; ende hy garen geheelt zage ¹⁵ de scheuringen, waar ¹⁶ by zijn' achtbaarheid, middelen ende geneughten zó zeer ten achteren gingen. Wert óók ¹⁷ uitgeschooten, van 's Konings genegenheidt om Nederlandt te bekrijgen, met

toe-

[1] Het gericht gaande van de tucht óft ontucht eens heirs geeft óft neemt veel. [2] Ingenome gemoeden gelooven zonder ommezien. [3] Vleijen van zijn' meerder verblindt den voorzienighsten. [4] Aan een' voorneemen amtenaar wordt veel gewonnen. [5] Bejegt geen en vórst met onwetendheid al is hy uw vyandt. [6] Pais van burgerlijke óórlógen bluscht den naam ende misdaat van oproer. [7] Vrede zonder veiligheid bedongen, is niet. [8] De tijdt kan verbittering zoeten, ende vertróuwen doen groeijen, tusschen twee parthyen. [9] Alle hooft-takken der gemeente zijnen eedt te doen zwéeren, schijnt den vórst tegens te gaan, die meinedigheidt in den zin heeft. [10] Aanminnhed, gunst, en giften sussen alle wantrouwen. [11] Aan-

bódt van vermaaghshapping maakt goeden grondt. [12] Bondgenooten vrede bekomen hebbende, dienen niet te scheiden voor datmen hun met der daadt vernoecht heeft. [13] De noodighste órden ten einde van óórlógh is om 't vreemde krijghsvólk te loozen. [14] Konst ende behendigheit is 't, voorflagen aan eene parthye te doen daar verscheide hóófdén sijn in vinden. [15] Inlandsch óórlóg valt den vórst zeer verdrietigh. [16] Achtbaarheid, middelen, ende genughten leggen den vórst naast aan 't hart. Beroerten zijn met kleenachting gemengt, slijten de middelen aan twee kanten, ende lijden niet eenen geruften slaap. [17] Uitheemsch óórlógh is nut werk voor inlandsche wargeesten.

toeverzigt dat d' Ammiraal dezen voorflagh lichtelijk zó ¹ gróót' een ge-
 loóf geven zóude, als hy daar yver ende zin toe had. Daar na trok Hen-
 rik met Condé, in gróót gezelschap van edelen, eenen keer doen ² over
 Bearn door zijne heerlijkheden, ende quam terwijl Harman van Guntault
 van Biron tót Rochelle, met zonderlingen last om van 't huwelijk te *Treken van*
 spreken, ende hen op die hope ten hove te nódigen. Dees, ³ om hen te *Biron, om*
 tóchtiger te maken, voeghd'er uit zich zelve by, dat, 't en ware zy *de gerefor-*
 verschenen, de Koning het ⁴ euvel nemen moghte, ende die van Guize *meerde*
⁵ daar uit moedt om de naaste plaats by hem in te hóuden; daar zy nu, *hóofden ten*
 uit ⁶ eenen weersmaak in 't belóop der dingen, gezint waren te ruimen. Dat *hove te tró-*
 zijn' Majesteit reeds, door des Paussen gezant Salviati, ⁷ voorbereiding *nen.*
 had begoft te maken, nópente de verbinding van 't namaaghschap ende
 verschil van gódsdienst: ende hoewel de Paus zwarigheid voorwendde van
 gunst in dezen te bewijzen; nóchtans niet te wanhopen stondt, óft hy zóude
 zich ⁸ voegen naa's Konings zinlijkheid, indien men maar der reste eens kon-
 de worden, 't welk niet dan door ⁹ onderlinge t'zamen spraak te doen en wa-
 re. Dies zóuden zy komen, ende door hun marren ¹⁰ 't gemoedt zyner Ma-
 jesteit in geen geduurigh wantróuwen hóuden. Hier op was 't antwóórdt
 der Koninginne van Navarre: Zy ¹¹ bedankte zijner Majesteit van zó gróót
 een' eere ende voordeel als die haar jonke: dóch liet haar de gemelde aanstóót
 van gezintheids verschil ende bloedtverwantschap voor als nóch niet zekers
 besluiten. Zy ¹² wilde te radegaan met hare ¹³ gódtgeleerden, ende, bevinden-
 de dat het met goeden ¹⁴ gewisse geschieden konde, alles wat men haar vergen
 moght aangaan, tót Góds eer, tót genoegen des Konings ende der Koningin-
 ne, dien zy alle onderdanigheid ende ontzag schuldigh was, tot welstandt
 ende rust des rijx, ¹⁵ waar voor zy haar leven ten besten bood. Daar was
 te dier tijdt wel iets gearbeidt, door den ¹⁶ Cardinaal van Chastillon, om
 Henrik aan de Koninginne Elizabeth van Engelandt te huwen, maar zón-
 der vrucht: 't zy overmidts ¹⁷ d'ongelijkheid van state dat pas tusschen hen
 zijnde; óft dat de Koning van Vrankrijk, ter zelve plaatze met zijnen
¹⁸ broeder Hartogh van Anjou vriende, het hebbe willen ¹⁹ omstóóten,
 ende teffens ²⁰ zich doen hóuden voor den genen, die niet gezint en wa-
 re, in zaken van 't gelóóve, voortaan zó heel scharp te gaan. Ter ande-
 re zijde was'er gehandelt over een huwelijk tusschen Margarite ende den
 Koning van Portugaal: maar dier Prinsesse niet geraden, om zó een'
 króón de ²¹ weelden des hoofs van Vrankrijk te laten drijven. Alzó is de
 Koningin van Navarre, ende onlangs daar naa Henrik zelf, in ²² staatlijk
 gezelschap, tót Blois te hove gekomen: ende eindtlijk den elfden van
 Grasmaandt des jaars 1572 geslooten, dat hy's Konings zuster tenecht
 zóude hebben, met ²³ driehondert duizent króónen tot vierenvyftigh stui- *Huwelyk*
 vers't stuk, uit te keeren door zijne Majesteit. De Koninginne moeder *gesloten.*
 verbeterde de bruidtschat, met tweehondertduizent ponden van twintigh

C 3

stui-

[1] Licht gelóófmen 't geen ons mede gaat. [2] D'onderzaat ziet garen zomtijds eens zijnen Landsheer. [3] Een gezant om zijn' boodschap te verrichten, zet by al wat dienen magh, als't maar zijnen meester niet tegens gaat. Sla ga wat hy uit last, wat hy uit zich zelve zeidt. [4] Als een vórst gunst tóont, is hy nauw te wachten. [5] Die zijn wederparthy te hove aan 't glijen heeft moet'er op aanhouden. want een windeken van gunst verwekte die hem stuten. [6] Den drijsal verdriet haast o in 't cijfer te zijn. [7] Een nieuwigheid van nadruk kanmen qualijk plótzelijk doordringen. [8] Zwaar is 't eenen vórst iet te weigeren. [9] Om van een zaak t'overdragen is 't oorbaar te wordegekomen. [10] Zich achter hóuden voedt wantróuw. [11] Zijde woorden koomen Koningen toe. [12] Raadtgebruiken ontlast den vórst van veel opspraak. [13] Y-

der kan grondighst raden in 't geen zijn beroep raakt. [14] Ontschuldiging op gewisse is zwaar om verwerpen. [15] De gróóten past mildt te zijn met hun leven voor Góds eer ende 't gemeene beste. [16] Een yverigh aanhanger onderleidt zich alles om zijner parthy te dienen. [17] Gelijkheid van staat is beter huwelijkmaakter, dan groote begaaftheit. [18] Daar meerder komt heeft minder uit. [19] Een vórst gelaat zich wel te vrijen, om eenen anderen van een huwelijk te versteeken. [20] Vrvaaide schijnt mede te brengen gelatenheit in gelóófsverschil, daar 't is. [21] Het Fransche hóf munt uit in weelde, door de maght des rijx, geest der luiden ende vryheit der vrouwen. Aangewende weelde is zwaar om verlaten. [22] Intreede ten hove wil staatlijk wezen. [23] Vórstinnen, uitgezeidt erfgenamen van landt, brengen, na haren staat, weenig in huwelijk.

*d' Ammi-
raal bele-
zen.*

*Dóódt der
koninginne
van Na-
varre.*

*Waar-
schóuw-
gen aan
Henrik.*

stuivers. De ¹ Cardinaal van Bourbon, nevens quijtschelding eeniger schulden, stondt af van zijn recht tót vaders ende moeders erf, Henrik ter gúnfte. Daarentusschen hadmen den Ammiraal, met schijn van toereeding tegens den Spanjaart op Nederlandt en Westindien, deze, ende andere vertóningen, wel vast in slaap gekregen. Zulx hy riedt, ende te wege bragt, de ² ooverlevering der steden aan ³ den Koning, eer de tijdt om was, voor welken zy zyner partije; tót hunne verzekering, waren ingewillight. De Koningin van Navarre, op 's Konings aanhouden, trok naa Paris, om de zaken ter bruilóft vereischt te bestellen. Aldaar over de helft van Bloeimaandt gekoomen zijnde, kreegh zy den vijfden van Zomermaandt een' stadige kóórtze, waar aan zy ten vijfden dage der wereldt verscheiden is, in 't vierenveertighste jaar haars óuderdoms. By haren uitersten wille, onlangs te voren beschreven, had zy, begerende zonder eenige uitwendigheid van lijksstaatsie by haren vader begraven te wezen, met een uitnemend vast betróuwen Gode haar' ziel bevolen, ende ⁴ aan haren zone, nevens alle Christelijke deughden, de leere van haren gódsdienst ende ⁵ perzoon zijner zuster, mitsgaders vrundthóudenheid jegens den Prins van Condé, ende Markgraaf van Conty, zijne naneven, ende den ⁶ Ammiraal. Henrik noemde zy haren erfgenaam, biddende ⁷ den Koning, zijn' moeder ende broeders, den zelven met zijn' zuster in hunne hoede te nemen, ende hunnes gelóófs ongemoeit te laten. Carel Cardinaal van Bourbon, óóm harer kinderen, ende ⁸ d' Ammiraal waren gestelt tót uitvoerders van haren uitersten wille. De ⁹ dóódt zó schielijk van dus een' perzonaadje, heeft veel te zeggen gegeven. Eenigen duidden 't ¹⁰ als een quaadts voorspook, ende dat het een droeve ¹¹ bruilóftstaatsie wezen zóude, die 't lijk vólghde. Anderen, ¹² gelijk den dóódt der machtigen gaarne móórdadigh gerucht nagaat, mompelden, dat zy inde harssenen vergeven ware door den ¹³ reuk van een paar handtschoenen, die haar een Milanees, Renaat genaamt, te dien einde uitgemaakt zijnde, verkóft had. Hier ¹⁴ over is by den Koning, als pógende d'opspraak te beschamen daar hy mede geheekelt werdt, ernstelijk belast, van de gesteltheit haars breins, kennisse te nemen: dóch 't zelve nagelaten, ¹⁵ door dien, 't lichaam geópent zijnde, inde slinker zijde een gezwel gevonden werdt, 't welk, uit al te gróót een' bezigheid ende vermoeijenis ontstaan, haar dóódt had veróorzaakt: zó de artzen, by hunne verklaring in druk uitgegeven, getuight hebben. De Koning, zich ¹⁶ boven mate treurigh gelatende, heeft róuw over haar willen dragen, ende 't heele hóf van gelijken; om ¹⁷ de heimelyke aanslagen die op handen waaren, onder dien dekmantel te stóppen. Debruilóftfeest ¹⁸ moest evenwel vóórtgaan, ende was bestemt, tegens den achtienden van Oestmaandt. Midlerwijle hield de Prins van Condé de zijne, alwaar Henrik zich vindende, schrijven vanden thienden van Hóimaandt, van dien van Rochelle ontfing. Die hielden hem voor verscheide ¹⁹ redenen om Konings jonst verdacht, ende zich uit het hóf, te houden: gelijk óók d' Ammiraal van vele zijden gewaarschóuwte werdt, die alreeds te Paris was. Dies niet tegenstaande heeft hy,

in

(1) Die de hoop van kinderen verworpen heeft, doet zich dank weeten voor zijn goet. (2) Die zich handhaven kan, leevt op genade niet. (3) Die ontfangt 't geen hy verstaat hem toe te koomen, weet des niemands dank. (4) Begeerten daarmen op sterft hebben gróóte kracht. (5) Twiit in een gróót gellacht zwakt den stamheer wonderlijk. (6) Een aankoomend vórst houde d'ouwe hóóftluiden te vriende. (7) D'eer verplicht de gróóten tót voorstand van de geenens die hunner hoede bevolen zijn. (8) Slappen Bloedmombere voeghtmen wisselijk een' zorghvuldigen medevooghd by. (9) Op schielijke dóódt valt veel klaps. (10) Licht hóutmen een

gemeen ongeluk voorboode van zwaardet. (11) Duidenis die geur heeft, houdtmen voor Gódt en waar. (12) Noode gelóóftmen dat gróóten eige dóódt sterfen. (13) Dat een vróuw van reuk steift, kan by geval koomen; ende des behendelijk verdadight worden. (14) Een vórst trachte 't snoodt gerucht den mond te stoppen met blijk van waarheid. (15) Die stófs genoegh heeft tót tegengerucht, roere wijder niet om. (16) Dat inwendelijk mangelt, boetmen met uitwendigheid. (17) Elk vergaapt zich aan buitengebaar. (18) Met vailige schelmstukken en gróóte aanslagen is men haatigh. (19) Zelden ver-raadt zonder waarschóuwing.

in't eerst van Oestmaandt, zich mede derwaarts vervoeght, verzelschapt zijnde met ¹ Condé ende gróót gevólgh van zijn' partije. In plaatze van hier alles effen te vinden, en is'er van Rome, nópende 't afdoen der hindernissen van't namaagschap ende verschil in gódsdienst, maar een briefken gekoomen aan den Cardinaal van Bourbon, waar in hy verklaarde niet ² geruft te zijn, om vóórts te varen met de tróuwinge, die hem opgeleidt was, te plegen. Dies moestmen breeder bescheidt vanden Paus schikken te bekoomen. De Koning geliet zich óft hem dit marren tegens ware, leggende de schuldt op den Cardinaal: de welke, hy spottelijk ³ zeide, dat met die suffery ende vieze nauwigheid van gewisse, zyn' Margrietelijn (menende zijn zuster) veel te kórt dede, dien 't een gróót lijden was zó lang de verhoopte geneuchten t'ontbeerèn. Ondertusschen wert, na veel strijdigh gevoelens, ⁴ voet gevonden, om den aanflagh uit te voeren, waar toe zó veel geveinst ende t'zamen gehaalt was. Ende toen doet men brieven vóórts komen van 's konings gezant uit Rome, meldende dat het verlóf in volkomener fórme van den Paus verworven was, 't welk met den eersten gereedt gemaakt, ende ter yl zóude werden overgeschikt. Daar op is, op zondagh den zeventhienden van Oestmaandt des jaars 1572, de handtróuw gedaan dóór den Cardinaal van Bourbon, ende des anderen daaghs de bruilóft gehóuden. In de hóóftkerke van Paris *Bruilóft.* verscheen de bruidt, verzelschapt met den Koning, Koninginne moeder, Hartogen van Anjou en Alençon, ende dien van Guize: De bruidegom met de Prinssen van Condé en Conty, den Ammiraal, den Grave van Rochefoucault, ende eenen gróóten sleep der treffelijkste Gerefórmeerden. De heeren waren op stellaadjen, in den buik der kerke, boven den drang van 't volk, waar langs bruidt ende bruidegom in 't Koor gingen, met hun gevólgh. Maar hy, terwijl de Mis gedaan wert, vertrok in de woninge van den Bisschop, naast de kerk, alwaar hy des nachts te voren geslapen had. Na de Mis, quam hy, ontboden zijnde door den heer van Damville, weder in 't Koor, der bruidt, in jegenwóórdigheid haarder magen, een kusken geven. Ende nae dat 'er een wijl gekóut was, zijn zy alle in 't hóf van den Bisschop gaan middagmaal houden. Na den eten tooghmen ten ⁵ pallaizewaart, daar 't Koninklijk banket tegens den avondt aangerecht, ende alle majestraten der stede, nevens de heeren van den Rade, Rekening, Tólhóf, ende Munte, heerlyk onthaalt waren. Ten einde der maaltydt werdt 'er gedanst voor een korte wijl; overmits de mommerijen te voorschijn quamen. Dat waren drie ⁶ gebóófte róótzten, heel verzilvert, daar de Koning, de Hartogh van Anjou, ende die van Alençon, yder boven op eene zaten. Nóch gelijke zeven vólghden 'er, daar goden ende ondieren der zee opgesteld waren, werdende al t'zamen op wagenen vóórts getogen: Ende waar zy stal hielden, hóórdemen gedichten in François, der voornaamste Poëten van dien tijdt, opheffen, van uitgeleze zangers. Hier mede liep het een gróót stuk in den nacht, ende gingmen te ruste. Des anderendaaghs onthaalde de Hartogh van Anjou te zijnent het gezelschap op het middagemaal, ende gingmen nae 't danffen tegens den avondt ten Louvrewaart. Op woonsdagh daar aan vólgende, werdende steekspelen in 't huis van Bourbon by Louvre gehóuden, ende dé prachtheden, al op vóordeel toegestelt, vertóónt. Daar was een sierlijke hemel nagebóóft, dien de Koning met zijn' broeders hielden tegens zekere doolende Ridders, gespeelt door Henrik ende de zijnen, die dien bestórmde; maar afgeslagen werden, ende gedreven in een yflik gemande hel,

[1] Alle hóóften van parthy te gelijk in handen te hebben, is bekoorlijk voor een' wraakgierigen vórt. [5] De pracht der feesten maakt heele hoven te klein. [2] Nauw bezet zijn geestelijkt wel. [3] Zelden [6] Opzichtigheid van schóuwspelen prent met lust den vólke der vórstén gróótheit in. [4] Een raadt-

hel, aan d'andere zijde toegeruft. Toen quam Mercurius, hebbende eenen haan beschreden, met Min uit de lucht gedaalt, die, naar een rede in dicht aan de verwinners gedaan, weder ten hemel keerde. Zylieden daar nae voeghden zich by twaalf nimphen, die in de Elizier velden, onder den hemel, gingen wandelen, ende leiddenze aan de springbron in den binnenhóf, ten danffe. Dat geschiedde met een versgevonde wijze van swaeijen ende keren, zeer óoghgezien. Ende nae dat het ontrent een' ure geduurt had, zó werden de verwinners door de nimphen verbeden, dat zy de verftóten uit de hel gingen verlóffen: dewelke alstoen in een gemengelt gevecht hunne speren braken. Ten laatsten, vier gegeven zijnde aan verscheide pijpen by de springbron, die met buskruidt geladen waren, is al het tóonneeltuigh verbrandt, ende 't gezelschap gescheiden. Dit ¹schóuwspel werdt op verscheide manieren gedeut. Zommigen hielden 't den aanvechteren des hemels, om datze meest Gerefórmeerden waren, te spót gedaan: anderen voor een quaadts voorspook. Immers de ²Maarschalk van Momerançi, geduurende deze vertóningen, bad den Koning óórlóf om t'huis te trekken: 't zy dan waar geweest, dat hy ³zich zelve qualijk gevoelde, óft qualijk gevoelde van den standt der zaken. Wel quam dit vertrek hem ende zijnen ⁴anderen drie broederen, die te hove bleven. Want (zó naderhandt vastelyk gelóóft is) men was gemeint in de móórdt niemantd hunner te sparen, indienmenze teffens, met alle hoop van weêrwraak, had konnen verdelgen. 's Donderdaaghs was 'er een steekspel tusschen den Koning met zijn' broeders en die van Guize, gekleedt als Amazonen, ter eenre, ende den Koning van Navarre met de zijnen, op zijn Turks toegeruft, ter anderer zijde, in den binnenhóf van Louvre, ten aanzien van de Koninginnen ende al 't vrouwentimmer, die op stellaadjen zaten. Twee dagen te voren had de Koning, ⁵op 't goetvinden van den Ammiraal zelf, dien hy, om der eere ende óouderdoms wil, zijnen vader noemde, het regiment van zijn' lijfwacht doen leggen binnen de vesten: quansuis om den ⁶geweldigden aanhang der gemeente, ende gróten sloop van gewapenden, dien die van Guize hadden, t'eenen breidel te dienen. Deze behendigheit aldus naar hunnen wensch afgelópen zijnde, zonder yemant achterdacht te geven, zó hervatmen den raadtflagh: ende heeft, naar een wijle twiftens, overmids de verscheidenheit der voorvallen, ende der perzonen die over de zaak geroepen waren, nóch niet zekers konnen besloten worden. In 's Konings raadt werdt voorgestelt:

Het ware órber den Ammiraal te doen ombrengen, door eenigen huurling, die, een paardt gereedt hebbende, ⁷datelijc ontkomen moest. Zó zóude de ⁸party van Momorançi eenen stijven stut quijt wezen, ende de Gerefórmeerden hun ⁹hóóft. Dewelke, vólghends hunne gewoonlyke hevigheid, heel gezien was dat den ¹⁰Guizarden op 't lijf zóuden lópen, hen, om der óuwde vyandtschap wil, voor zekere stichters van de móórdt hóudende: maar ongetwijfelt ¹¹te zwak, ende onder vallen. Ja zóuden'er misschien die van Momorançi mede, in zulk' een' beroerte, niet afkomen: ¹²gemerkt hoe 't vólk van Paris op hen verbittert was. Daar na zóudemén tijdt hebben, om dien van Guize den moedt te doen zinken: ¹³waar toe de klank van dezen dóódtflagh, hen nagaande, (al quam'er niet anders af) treflijken dienst zóude doen. Ende aldus alle ¹⁴partyfchappen, gerezen door de beroerten des rijx, midtsgaders de ketterijen gesmoort zijnde, zóude de Koning de vórsten

Raadslagen
over de
moordt van
Paris.

[1] Die mistrouwt, die misduidt. [2] Wis voor onwis. [3] Uitvlucht onder schijn van ziekte is zeer onfanklijk. [4] Men vertrouwe stukwijs. [5] Raadt valt vaaken averechts uit. [6] Een maatlijke benede geórdent krijgsvólx schut het t'zamenróten van een' gróóte gemeente. [7] Op gevangens zwijgen is geen verlaten. [8] Parthyen vershillende onder

elkandre, zijn 't eens tegens den oppervórst. [9] Een overste verlooren verachttert zeer. [10] Gemeent gaat by de gis. [11] Gemeente meet haar' maght niet. [12] Die qualijk met het vólk staat hoede zich als't aan't hollen is: al waar't om ander' óórzaak. [13] Daadlijkheit haadlijkheit. [14] Gedeelde gemeent, weerspannige gróóten.

sten van zijnen bloede, (want hy hadze genoegzaam in handen) ontzet van de quade raatslieden, lichtelijk tót het óuwde gelóof ende zijn' gehóorzaamheid brengen; ende 'zijn' majesteit en achtbaarheid opluiken. In den nauwsten raad der Koninginne werd nóch voorder gegaan: Datmen zich niet alleen dier van Mommorençi ende des Ammiraals ontlaan moest; maar ² óók der Guizarden, wien de Koningin te veel leeds ³ toegedreven had, om echter te vertrouwen. Daar waar het dus toe te brengen: De Guizards met hunnen aanhang zóuden, naar allen schijn, dier vanden herstelden gódsdienst, om's Ammiraals dóód op de been zijnde, ⁴ wel meester werden: maar niet zonder grótelijx gekrenkt te blijven. Dat spel had de Koning aan te zien, ende terwijle 't vólk van óórlóge ontrent Louvre by een te rukken: ende als het met d'eene partije gedaan was, ⁵ d'ander', als oproermakers, die ⁶ buiten zijnen last de ⁷ wapenen aanvaardt hadden, te ⁸ doen aantasten, en aanstikken hóuwen: midtsgaders alle de Vórstén, als hebbende yder d'een' oft d'andere zijde gedragen, ombrengen. Eer ⁹ kond'er geen rust zijn. Gemerkt zy't op de Koningin altijd geladen zóuden hebben; en dat zy, ¹⁰ buiten's lands geboren, onhebbelijk tot de regering was, stóf om te muiten. Dusdanigh verschil van gevoelen viel'er in't raadslagen, dóch was men's eens hoemen't aanvagen zóude. Ten laatsten werd verstaan, den Hartog van Guize de zaak kundigh te maken, op dat hy eenen man bestelde die de manslaght aannam te doen aan den Ammiraal. Deze dan, des *Ammiraal* vrydaaghs uit's Konings raadt komende ¹¹ voet voor voet gegaan, alzó *gequetst*. hy beezigh was met zeker geschrift te lezen, wórdt ontrent S. Germain de l'Auxerrois, door een doeken venster geschooten, met ¹² twee koegels: welker een hem den voorsten vinger van zijn' rechterhandt ten naasten by affmeet, zulx datmenze vóórt afzetten moest. D'ander, met gevaarlijker wonde, griesde hem den flinker arm; ende uitgenomen zijnde, werdt bevonden van koper te wezen. Alle die ontrent hem waren zich grótelijx ontzettende, hy ¹³ met een gelaten aangezigt, wijst hun't huis aan, daar de schoot uitgegaan was, zeindt om ¹⁴ den Koning te verwittigen, doet zich verbinden, ende gaat, al steunende opeenige van zijn gezin, vóórts te voet tót in zijn herberge, die niet ver was. De ¹⁵ deur terstondt op de vloer geworpen, daarmen't roer vondt leggen, ende den móórder weg. De Koning, op deze mare, ende zijn' moeder, ¹⁶ gelaten zich met allen zeer t'onvrede, ende zó eener overgeve stóutigheidt heftelijk aan te trekken. Ende de Koning van Navarre ende Prins van Condé, komende van den Ammiraal daadtlijk te bezoeken, ¹⁷ ende klaghte doen over zó leelijk een stuk, met bede dat ¹⁸ hun ende den hunnen, om veiligheids wil, geóórlóft ware van Paris te vertrekken, hadden tót antwóórdt van den Koning: Zy zóuden dóch blijven, om kennis te dragen van de ernstige straf, die hy zwoer ¹⁹ ende herzwoer te doen over alle de genen die'er raadt oft daadt toe gegeven hadden. Dit's aangeleidt, niet om den Ammiraal, (zeide Koningin Catharine, in's Konings reden vallende) ²⁰ maar den Koning een' tróts te spelen. Diens eigen perzóón zal men ten laatsten in zijn hóf darren aantasten, ²¹ laatmen't zó benen gaan. Zulx nóódt is

D

door

[1] Ongehoorzaamheit zaait kleinachtig. [2] Veegh is hy dien de vórst mistrout. [3] Mistrout, dien gy misdeedt. [4] D'overhandt staat dikwijls dier. [5] Men stelt party tegens party, omze beide te blussen. [6] Aantootelijk bestaan eischt blijkelijk bevel. De vórst straft wel't geen hy toelaat. Te gróóte onderzaten doemen in misdaadt vallen, omze te verdelgen met glimp. [7] Wapenroeren, kroonroeren. [8] Daatlijkheid met daatlijkheid dempen wort voor recht aangenomen. Gróóte schelmstukken ontwassen de rechtstraf. [9] Gróóte wargeesten rusten hun leeven niet. [10] Van uilandsche regeering. kanmen lutel lijden. [11] Stilstaan oft traagh

gaan op straat is den vórst onveilig. [12] Die maar eens denkt te doen, neemt het wis. [13] In schielijke ramp onbetuutert blijven is meer als manlijk. [14] Die openbaar geweld lijdt, klage daar't te klagen staat, ende sla ga wat troost daar is. [15] Een vloekplightige alleen ontkomt gemakkelijxt. [16] Vórstén gelaat quá toeverlaat. [17] Klachten van verlang dienen gedreven door perzoonen van aanzien. [18] Dat eenen schiedt kan yder schiën. [19] Lichtvaardige eedt die zweert meenedigheit. [20] Men verzoekt aan een minder hoe na men den Koning gaan magh. [21] Inbrek van geweldenary staat op der daadt te sluiten.

door alle wegen strengelijk wraak te vóorderen. Mits welke wóorden ende gelaat, Navarre ende Condé zó geruft gestelt werden, dat zy echter van geen verreizen vermaandt hebben; maar, zich verlatende op 's Konings jonste, om die immers ¹ te vieren, alle waarfschuwingen ende schijnbaarheden van gevaar, overgeslagen. Te meer, door dien hy, in ² perzoon den Ammiraal bezoekende, zich aanstelde, als verwonnen van genegenheid t'hemwaart, ende wraakgierigheid over de genen die nae zijn leven gestaen hadden. Ja men schreef aan aller landtschappen oversten, zy zóuden yegelyken doen verstaan, dat dit stuk ten hooghten euvel genomen was by zijn' Majesteit, ende in korter tijd zwaarlijk zoude gewroken worden. Men stelde in hechtenis alle die eenighsins in 't óge waren, ende ondertasteze, om welstaans wille, op 't alderscherpste. Des anderen daaghs liet de Ammiraal aan den Koning ende Hartógh van Anjou verzoeken eenigh vólk van óórlóge, tót bewaarnisse van zijn huis, om door d'aanzienlijkheid des Koninklijken ³ voorstands, in plicht te hóuden de gemeente van Paris, die wel tseftigh duizent sterk, ende alle op hem gebeten, zich in wapenen gaf. Daar werdt van hun beiden met veel voldoentheids opgeantwóórdt, ende daadtlijk de overste van 't regiment der lijfwachte gelast, voor des Ammiraals deur te waken, met een deel uitgeleze gasten, ⁴ onder welke, om quaad vermoeden te schuwen, een weinigh Zwitzers, van Koning Henrix trauwanten, gemengt werden. Vóórts deed de Koning alle gereformeerde edellieden verhuizen, ende op staande voet inde buurte van den Ammiraal herbergen, bevelende overluide eenen der Kórnellen: *Hy en zóude niet gedogen, dat eenigh Katholijk daar ontrent quame, nóchte 't leven sparen van de genen die anders deden.* Alzó werden, ⁵ onder schijn van verzekeringe, by ⁶ elkanderen gestópt, die verspreidt wezende, zwaarlijker bezet hadden kunnen werden, ende gemakkelijker ontkomen. Dat meer is, onder dit dexel van yeder zijn' herbergh toe te voegen, hadmen óórzaak om alle hunne namen op te tekenen. Al 't welk, met de lópende geruchten, genoegh was om hen te ⁷ doen opwaken, en had hun 't vernuft niet averechts gestaen. Oók was men, met rede, beducht inden Ammiraal te vervoeren, zó voor zijn' krankheit, als voor ⁸ onbenoegen des Konings. Die had al in 't eerst zeere verzócht, men zóude hem in Louvre brengen: maar behalven de zwaarhóófdigheid der artzen was 't voor hem niet veel onvailiger in Paris, zó zijn' Majesteit ter goeder tróuwe ging; ende zó niet, immers zó vailigh. Daarom, de Koning van Navarre ende Prins van Condé verstonden 't met den heere van Taligny des Ammiraals schóónzoone, hóudende datmen niet op en brake. Welk besluit door ⁹ eenen Bayancour daar tegenwóórdigh (zómen gelóóft heeft) daadtlijk den Koning aangebragt is, daar hy in den Tichelhof, ¹⁰ onder schijn van uit wandelen te zijn, voor 't laatste over 't uitvoeren der zake raadt hielt. Daar waren vergadert de Koninginne moeder, de Hartogh van Anjou, ende die van Nevers, de bastaardt van Angoulesme, Birague, Tavagny, ende Radesy; ende wert goedt gevonden, naar dien de Ammiraal gezien was van zijn quetsnure op te staan, ¹¹ 't quaad datmen in zijnen perzoon alleen niet had kunnen stuiten, te dempen met den ondergang van alle die'er mede befmet waren. Nóchtans, als 't op een omstemmen quam, nópende den perzoon van Henrik, en was'er niemant

Besluit der moordt.

[1] Vóósten jonst wordt wonder geviert. [2] Hoedt u voor boehamakers. Sterk veinzen, wordt het niet gelóóft, het doet ten minsten twiiffelen en slossen. [3] Koninklijke wacht verbluft het graauw. [4] Quaad vermoeden wort meenighmaal met een geringheid gebroken. [5] Daar wederstandt ydel is, waar best het voordeel om te vluchten. [6] De verspreide zijn

zwaarlijk te bezetten, [7] Daar een overgang van ramp beschooren is, beipeurmen een' gemeenen dut. [8] Mistrouwen wekt ontrouw. [9] Die in ongenade van zijn Overhóóft is, magh naulijx zijnen naasten vrunden betrouwen. [10] De zwaarste raadslagen houdtmen wel onder schijn van spel. [11] Aanflagh hervat is grouwelijxt.

mandt óft hy en maakte zwaarigheid in zijne moordt, met duchten, dat, een stuk van zelf hatelijker dan 't diende, door ¹ geenerlei glimp en zóude te verschónen zijn, indienmen, zonder ² aanzien van de Koninklijke waardigheid, ende nieuwgemaakte zwagerije, eenen vórst van den bloede, binnen Louvre, als onder de ógen van den Koning zijn' schóónbroeder, ende in de armen zijner bruidt, ombraghte. Om Condé, ³ overmidts den haat waar in zijns vaders naam was, viel meer te doen. Niettemin zijn' afkomst, ende ⁴ 't voorspreken van Nevers, die de zuster zijner gemalinne te wijve had, ende zich bórggh stelde voor zijn' toekomende tróuwe ende gehóórzaamheid, droegen weg, datmen hem nevens Henrik té lijf liete. Daar op gescheiden zijnde, gaan Anjou ende Angoulesme in karrósse door stadt varen, ende bestellen datmen een ⁵ gerucht stróide, hoe de Koning Mommorençi met d'uitgeleze ruiterte binnen Paris ontboden had. Oók werdt'er te dier ⁶ ure een gevangen, die vermoedt was den Ammiraal gequetst te hebben, ende bekende uit den gezinne van dien van Guize te wezen. Waar ⁷ over zýlieden, als te hove met den nek aangezien werdende, quansuis den Koning quamen óórlóf bidden om te vertrekken: die ⁸ daar op, om de veinzerijen vol te doen staan, een koelachtigh antwóórdt paste, waarschuwende vóórts den Koning Henrik: *men ⁹ moest zich hoeden voor eenige deur te openen aan die van Guize, om hunne baldadigheden ende geweldnarijen te werk te stellen. Want zy ¹⁰ 't graauw dapper ontfleeken ende op hunn' handt hadden. Des dat hy wel doen zóude, ende by zich ontbieden de getróuwste van zijn' luiden.* 't Welk Henrik aannam, ende beval aan eenige braven binnen Louvre te komen vernachten. De ervarenen zagen 't onweder wel konien, aan de gewapende die door stadt ende om Louvre hengelden, 't morren van den vólk, ende hunne dreigementen. Oók was'er veel gewears te hove gebraght. Maar ¹¹ de Ammiraal ende zijn schóónzoon bleven daar by, dat het de Koning goedt meende. ¹² Guize, dien 't beleid der zaken bevolen was, als 't nu ¹³ hóogh in der nacht liep, ontboodt eenige hópluiden vande vijsbunten der Zwitseren, ende Françoische Kórnellen, dien hy 's Konings wil te verstaan, ende smaak gaf ¹⁴ van de wrake ende den róóf, die zó licht te nemen waren. Doen bescheidt men de Zwitzers, endeenige Françoische regementen by Louvre, met bevel, om niemant van Navarres óft Condées vólk door te laten. De busschieters, die de waak hielden in de buurhuizen ontrent des Ammiraals, werden mede gelast toe te zien, dat'er niemant van de zijnen en ontquame. De bevelhebbers der Burgerye ontvingen wete, dat hun vólk op zijn geweer passen zóude, ende zy ter middernacht op 't stadthuis komen verstaan, waar toe. Aldaar, vergadert zijnde, werdt hun, door een' perzoon, zeer wel by Koning en Koningin, ende, te dien aanzien, óók by hen ¹⁵ geleden, verklaart zijn' Majesteits wil te wezen, *datmen den Ammiraal, met alle die van zijn' gezintheit, zóuw verdelgen. Dat'er niemant geborgen wierde, zóuden zy bezórgen: de Koning, datmen in ¹⁶ andere steden des rijx den zelven voet moght vólgen. Tekenen om elkandren t'onderkennen zóuden zijn, een wit kruis aan den hoedt, een wit snoer aan den slinker arm: ende om aante vallen, het kleppen van-*

*Beleidt der
moordr.*

D 2

de

[1] Heel buiten schijn van reden te gaan is den vórstee vreesfelijk. [2] Omstandigheden konnen een stuk zeer bezwaren. [3] Ondienst der ouden wordt den kinderen geweeten. [4] In schorre zaak, houdt een veel tegens. [5] Gerucht mompt een' meenighete. [6] Als 't geluk tót het veinzen slaat, zó wint het veel gelóófs. [7] Die 't gezin roert, roert den heer. [8] 't Hof speelt toonneelspeelen. [9] Wijflijk ontzetmen den baldadigen werk. [10] De waaghals zondigt op de gunst van 't graauw. [11] De achtbaarheid van een zeer voorzigtigh hóóft wordt

vaaken gevolgt tegens reden. [12] Die nevens last van Overheidt zelf zucht tót een zaak heeft, behartigtze dubbelt. [13] Het geheim eenes aanslaghs is óórber verhoelen voor de uitvoerders tót op het laatste. [14] Yder vlamt op wraak en róóf die licht te bekoomen zijn. [15] Die een gemeente bekóuten zal moet'er wel mede staan. [16] Dien mer tót een gruwlijk stuk brengen wil, moetmen vreeze van weérwraak af neemen. Een zwaar stuk maghmen niet stukwijs doen.

de uurwerx-klók aan 't pallais. Waar op gepast diende, en de ruimte van toortfen uitgesteken, om ¹ nergens in te verbyfteren. De bevelhebbers waren terstondt graagh, ende, met alle stilte mogelyk in ² zó schielijk een drokheid, bezetten de straten ende driesprongen, dóch ³ in 't eerst met wachten binnen 's deurs. Aan d'ander' zyde arbeidden Guize ende Angoulesme hun best, om de zaken ten voorgenomen einde te brengen.

De Koning
gruuzt.

De Koning daarentusschen, ⁴ toen 't'er op aan quam, ende hy zulk eener gróuwlykheidt onder d'ógen te zien, scheen niet te weten óft hy deizen wilde. 't Welk duchtende zijn' ⁵ moeder de Koningin, komt des middernachts in zijn slaapkamer: werwaarts zich dateljk ('t was zó opgezet) ⁶ Anjou, Nevers, Birague, Tavagny, ende Radesy, mede vervoegen: ende onlanx daar na Guize. Alhier, na veele redenen van wederzyden bygebracht, zeidtmén, den Koning, die als in de waaghschaal stondt, overgehaalt te wezen van zijn' moeder, hem ⁷ toedrijvende, dat hy met sukkelen verquiste zó schóón een' gelegenheidt, van Gódt verleent, om zijn vyanden te boven te geraken. De fórfse inbórst van dien vórst, wien ⁸ dit zijn eerst niet was van bloedstorten, en moght geen ⁹ aantijgen van flapmoedigheidt veelen. Hy ontsak, en beval; *men zoud'er meê door gaan.*

's Konings
woordt.

De Koningin ¹⁰ neemt wakker 't wóordt op, ende, eer ¹¹ zijn moedt weder bekoelde, gebiedt het teken, dat op een' uur voor dagh bestemt was; te vervroegen, ende de naaste klók van S. Germain de l'Auxerrois, te roeren. Het ¹² krijgsvólk hierentusschen stondt in órde daar op wachtende. De Gereformeerden, die, door 's Konings bevel, daar ontrent geherbergt waren, gerucht vernemende, springen ten bed uit, lópen óók na Louvre, vragende waar toe zó veel toortfen inde vensters, ende vólx op straat. Yder ¹³ was afgereght hun t'antwóorden: datmen speelswijs eenen strijdt zóude vertónen, ende derwaarts zulk een lóóp was. Als zy evenwel vóórts togen, werdenze van de schildwachten, die by 't slot stonden, onheusselijk gekeert, toen nageroepen, ¹⁴ ende endtlyk geslagen. Dat begoft van eenen Gascoen; ende ¹⁵ na dat'er een gequetst was, de rest verbaaft, vallen'er d'anderen op aan. De Koningin ylende, om de zaak te doen sprong nemen, ende hier van verwittight, zeidt den Koning aan, wiens

Koningin
Catharine
wil'er me-
de door.

¹⁶ wóordt zy nóchtans echter hebben wilde, *dat de sólmaat niet ¹⁷ te hóuden was, ende (zómen langer marde) alles geschapen, tegens zijn' meninge, met gróóte onórde af te lópen.* Dies ¹⁸ gaf hy bevel, dat dateljk de klók van S. Germain getrokken wierd', voor dageraadt, op den vierentwintighsten van Oestmaandt, zondagh, ende Sint Bartholomeus. Daar op, trekken Guize, Angoulesme, ende Aumale flux na 't huis van den Ammiraal. Dees, ¹⁹ gerucht hórende, leidde in 't eerst gissing, dat het vólk gaande gemaakt ware door dien van Guize; dóch lichteljk verschóijen zóude, als het quame te zien, dat zijn huis door 's Konings lijfwachten bewaart werdt. Maar desselfs overste was 't, die de póort des voorhófs van 's Konings wege eischte geópent te hebben. 't Welk geschied zijnde, werdt den genen die de sleutels bewaarde terstondt op 't lijf gelóópen, hy doorsteecken; ende doorschoten een van de Zwitzers die zulks ziende na binnen vlogen, de

's Konings
entlijk be-
vel.

deur

(1) Daatlijkheden by nacht eischen dubbel goede órden. (2) Veel schielijk werx is in stilheidt niet te doen. (3) Die eenen aanslagh niet al heelen kan, heelze zó veel nóchtans, als doemlijk is. (4) Op 't uitvoeren wordt een zwaar besluit eerst ernst. (5) In kommerlijk besluit stiftmen van tijd tot tijd den geen den men hóuden wil. Een onderhóóft van eenen aanslagh staat het besluiten lichter. (6) Veel aanraders bewegen zeer. (7) Fiere Vórfen vlieden allen schijn van suffery. (8) Die 't bloedstórtten gewent is vervalt lichter tot moordadigheidt. (9) Moedelóos is een moedgevend scheldwoordt. (10) Die reedt is toef niet. (11) 's Menschen moedt, eb en vloedt. (12) Om eenen vórst by 't besluit te vatten, moetmen alles gereedt hebben tot het uitvoeren. (13) Dat de meelte man zeidt, wordt meest aangenomen. (14) D'onderzaat wanende den wil zijner Overheidt te weeten, doetze licht, eer hy last heeft. (15) Als 't volk begint, het gaat'er meê door. (16) In wichtige zaken dient wel dubbele last. (17) Als 's volx wil den vórfte wet stelt, trachte hy ten minsten na schijn als óft hy 't hun deed. (18) In hólggaande aanslagen valt vaaken verandering van órden. (19) Lankzaam gelóóftmen 't quaadste.

deur achter zich toe kregen, en met kisten, tafelen, en ander huisraadt bebólwerkten. De Ammiraal schieten hórende op de plaatze voor 't huis, bevroedde nu te laat wat'er af was. Dies rijst hy uit den bedde, schiet een nachtkleedt aan, ende gaat staan steunen tegens de wandt om zijn gebedt te doen. Terwijle was de deur opgestórm; ende steegen de vloekverwanten de trappen op, vijf kórnelen alle gehardt, met Achilles Petrucci van Siena, ende ¹ eenen hóoghduitsch, van jongs opgetogen onder 't gezin van Guize. Op dat gedruis, alzó Merlin predikant, die 't gebedt voorsprak, uit had, keerde zich de Ammiraal tót het gezelschap, met ² onvertzaaght gelaat; ende, *Ik zie, zaid hy, waarmen over uit is. Der dóódt, nóit van my ontzien, over lang betracht, ben ik wel getróóft.* ³ *Gelukkigh, ik die in Gode sterf, ende door zijn' genade ter hope des eeuwigen levens toegerust word. Nu behoef ik geen hulp van menschen meer. Daarom vrienden, op dat u ⁴ mijn ramp niet met eenen overstelpe, ende ik schier oft mórgé, als uw' bederf, vervloekt ⁵ worde van uwe weduwen, verzieet u. Ik heb t'over aan ⁶ den bystandt Gódt's, ende tót diens goetheit verlaat zich mijn' ziele, al gereedt om haren tógh te doen.* 't Welk gezeidt zijnde, klommen zy lieden na boven, ende vóórts, yder om een goedt heen komen, de daken over. Ondertusschen bórft de deur op, ende zijne geswore vyanden ter kamer in. Alwaar de hóoghduitsch hem vindende staan om den hoek van de deure, vraaghde; *zijt ghy Colligny?* hy met een onverschrikt aanschijn gaf t'antwoordt: *O ja, ik ben't. Maar ⁷ ghy jongman, schreumt deze mijne grijze hairen. Hoe ghy 't maakt, ghy en zult dóch mijnen tijd niet verkórtten.* Eer ⁸ hy uit had, wrong hem de Duitseh 't rappier in de borst: ende verhalende, braght hem eenen dwersslagh, die al zijn ⁹ trony schendde. Vóórts volghde steek op steek, tót dat hy sterrende op de vloer viel. Na 't getuigenis van de genen die zelve over 't stuk waren, moght zich nóit man, de dóódt voor ógen ziende, min ontzetten. Guize, den welken en d'andere gróóten ¹⁰ niet gepast had handt aan dat werk te slaan, verwachtende, op de plaats, den uitgank, riep daar na den hóoghduitsch toe, *oft het volvoert was:* ende t'antwoordt krijgende dat *ja*, voeghde daar op, ¹¹ *Angoulesme en kond' het niet gelóven, voor hy en zaagh' het, men moest het lyk affmijten.* Overzulks werdt het ter venster uitgeworpen, zó bekladt van bloede, dat Angoulesme, óft beducht dat het in zulk een gewoel zich licht te ¹² vertaften ware, óft om zijnen ¹³ moedt te koelen, de tronije met eenen snuitdoek afdweilde, tót hy der kunde zeker was. Toen schopte hy 't met de voet, ende keerde weder op straat, roepende tót meermalen: *Wel ¹⁴ begonnen, spitsbroeders, al vóórts, al vóórts, zó gebiedt de Koning.* Mits hóórdemen het teeken van 't uurwerk aan 't palais, ende alomme wapen roepen. Het graauw, alzó uitgelaten, vloogh ¹⁵ terstondt na 't huis van den Ammiraal, het ¹⁵ lijk met allerlei dartele vuiligheden mishandelen. Eintlijk men smakt' het in een' stal: hieuw'er 't hóóft af, dat, ten tóón, na Rome gezonden werdt, ende sleepte de romp, geknót van alle króóft, achter straat, tót op den oever van de Seine. Daar bestonden 't de kinderen in 't water te werpen, waar uit het weder getogen, ende gevoert werdt na de galge van Monfaulcon, aan de welke men 't met yzeren ketenen by de beenen vast deed maken, ende verzengen,

Dóódt van den Ammiraal.

't Volk op de been.

D 3

met

(1) Landsman flauwt licht in Landsmans moordt, daar geen bezondere haat is. (2) De gróótmoeidige beharricht het sieraadt van zijn sterven. (3) Een vast gelóóft in Godt bewellekoomt den dóódt. (4) Des gróóten val trest al wat om hem is. (5) De welgeaarde vliedt, ten uitersten toe, 't ongerucht. (6) De vroomme heeft in den dóódt gezelschaps genoeg aan Gódt. (7) De jongeling ontzie den ouden. De voeghlijkheid, zelfs in anderen, gaat den rechteden, ook in zijn doot ter harte. (8) Aan lasterlijk

werk zetmen verwoede menschen. (9) Een eerwaardigh aanschijn is den booswicht in den wege. (10) Eerloos is 't te woeden tegens dien men over magh. (11) Een haatlijk werk doetmen geirne op eens anders naam. (12) In gróót gewoel, gaat lichtlijk mislagh. (13) Taaije wreetheit, die den vyandt overleeft. (14) Van ijslijk werk doetmen 't ijslijxt eerst. Besmette handen spoelen best vuil werk. (15) Het schium des vólx is hardt op den verwonnen.

Henrik gedwongen, om't vonnis over den Ammiraal te zien uitvoeren.

met vuur van anderen gestookt. Op dat ¹ quansuis alle elementen toegelopen zouden wezen, om zich te quijten in zijn' straffe: gemerkt hy op de aarde gedóódt, in 't water gedompelt, in de locht gehangen, ende met vuur gebrandt was. Daar hing het etlijke dagen, tót verscheide bewegeningen der geenen, die 't, anderen ² voor een heerlijk werk, anderen voor een gróuwel ende lasterlijk stuk aanzagen, dat Vrankrijk ten zuursten op zóude breken: tertijdt toe, dat de Maarschalk ³ van Mommorençi, zijn namaagh, het by nacht deed lichten; ende te Cantille, in de kapelle, begraven. Dies, eenige dagen daarna, het vonnis des dóóds, gesproken over den dóden, met ⁴ een averechts rechtsplegen, om welstaans wille, te werke geleidt is aan eenen mólijk van stró, konnende Koning, ende Koninginne moeder hunnen ⁵ moedt niet speenen van dat gezicht, nóchte van 't zelve aan Koning Henrik op te dringen. Zoodanigh was het eindt van Gaspar van Coligny van Chastillon, Ammiraal van Vrankrijk, dien in zijn leven veel over 't hóóft gewaait is, ende de voet menighmaals dwars gezét van de fórtuine; meest al om den gódsdienst, dien hy zeker ter harte nam; zonder 't hart nóchtans te vervreemden van zijnen Koning, ende vaderlandt. In treflijke begaaftheden heeft hy uitgemunt; stantvastigh, bedrijvende, zórghvuldigh, goedertier van inborst, getróuw aan zijn' parthy: ende ⁶ jammer, dat hy geen oppervórst gebooren was. Voor kleenmoedigh schólden hem zijn' vyanden: maar d'onbedeestheid in zijn' uiterste bewees wel, voorzichtigheid geweest te zijn, 't geen men schreumte geheeten had. Wie van zijn gezin in handen vielen, werden afgemaakt, zijn geldt ende kostelijkheid geplondert, zijn' ⁷ papieren verzekert voor de Koninginne. Daar op vólghde allerhande gedaante van móórdt. Teligny, over de daken, en verscheiden gevaar ontkomen zijnde, viel ten laatsten in handen van Anjous trauwanten, daar hy af sterven moest. De Graaf van Rochefoucault, geirne gezien by den Koning, om zijn' boerterye ende kluchtige bevallijkheden, had hem noch laat in den zelve nacht verzelschapt, ende al jókkende ⁸ gegeven eenige scheutjens, die den gróóten niet altyds even wel in gaan; zonderling als 'er wataan is. Zeker hófjonker, aan zijn' deure klóppende, gaf voor, dat hy hem iets van 's Konings wege te zeggen had. Hy beval te openen, ende, alzó 't gezelschap ⁹ vermomt quam, viel hem in, dat 'er de Koning was, om hem, uit dartzelheid, te gispen; zulks hy genade begóft te bidden. Hunlieden ging niet aan wat hy zeide. Zy vielen daadtlijk aan 't plonderen. Dies zaghy op, ende dat het geen spel was, wordende vóórts, door eenen van den hóóp, wreedelijk vermóórdt. Anthonis van Marasin van Guerchy, een man van gróóte dapperheid, overvallen eer hy zich kleeden kon, wederstondt ¹⁰ den móórderen met mantel ende rappier, tót dat hy omringelt gelijk in eenen strijdt viel. Yeder, in den gemeenen overgang van zó breidelóós een' verwoedtheid, ¹¹ paste, onder naam van gódsdienst, zijn' gódvergete zinnen eenen slag te voegen. Eenigen ¹² koelden hunnen wraakgierigen moedt, met de dóódt van óude vyanden. Anderen hielpen uit den wege, de geenen, die zy benijdden. Daar was 'er die zich hunne schuldenaars quijt maakten: die zich ontfloegen der geenen, welke in recht

Gruwelen in de móórdt.

(1) 's Menschen zeer moet allen elementen zeuren. Dat wy zelve doen, meeten wy voor wat wonders uit. (2) In tijdt van scheuring, hóúdt d'een overlofslijk, dat d'ander overlasterlijk hóúdt. Bloedstorting buiten gerecht óft óórlógh, is zwaár om rechtvaardigen. (3) De doorluchtige konnen gene smaadt duldten in de lijken hunner magen. (4) Ongerijmt is 't vonnis over zaak die in haar geheel niet en is. Veel doetmen om 's vólx óógh te vullen. (5) Lust in 't straffen is bewijs van wreetheid. Lijfstraf t'aanschouwen wanvoeght den vórst. (6) Her-

rechten van staat óft gódsdienst past der opperverheid best. (7) Quaadt óóg in landtzaaken ziet voor al op papieren. (8) Schótsheit op gróóten valt hachelijk: voor al, als zy 't zeer raakt. (9) Mommeryen in tijde van wantróuw zijn bedenkelijk. (10) Weer zelf in wanhoop voeght den edelman. (11) Eige zin gaat alrijt voor. Uitgelate gemeente blijft by geen bestek. (12) In oproer hoede zich die veel haats óft nijds op zich, en uitstaande schulden heeft.

recht op hen te spreken hadden: die den lieden heele landen, voor een geringheidt, by fórme van kóóp afdreighden, ende daar na gelijkewel ombraghten: die treffelijke perfonen vermóórdden, op hope van in hunne openstaande ampten te dringen. Zulx by de ongetemde hartstóghen, ende hólle begeerlijkheden, elke zonderling inzicht hebbende, toegekomen is, dat zommige¹ Katholijken om den hals geraakt, ende Gerefórmeerden verschóónt zijn. De dóóden, naakt uitgetogen, werden geworpen voor 't flót, ten tóón aan Koning, Koninginne, ende hófgezin, met gróóte toelóóp, zelfs² van het vróuwentimmer; welker nieusgierige óógen, mogende tegens zó yffeljk een gezicht, in dien algemeinen schrik ende ontsteltentisse, haarder oneerbaarheidt niet vergeten konden, ³ allerstijft beschóuwende het lijk van Karel Quellevet du Pont, om na te speuren waar 't loogh, dat hy voor onvruchtbaar gewraakt was door zijne schóónmoeder, die tegens hem, tót scheiding van huwelijk, pleit voerde. De geenen die Navarre, door 's Konings bevel, binnen Louvre geroepen had, deedmen óók op de plaatse komen, ⁴ benam hun 't geweer; ende vóórts, in 't uitstóóten, 't leven. Een van de zelve, zwaarlijk gequetst, ontliet in de kamer, ende bargh zich onder 't bedde der bruidt; die hem zeer ⁵ zórghvuldelijk, door 's Konings artzen, deed genezen. Zommigen, die den Koning beliefdén, werdt⁶ genade gegeven. Vóórts deed hy den Koning van Navarre, ende Prins van Condé voor hem komen, ende ⁷ sprak hen aan op dezen zin: *Ghylieden weet, hoe⁸ men van mijn' kintsheidt af óór-⁹s Konings lógh uit óórlógh gezaait heeft; ende tót welken nadeel van den staat: hoe reden in de deze beroerten, in 't ingewandt des ríjx, zedert haren aanvang, de Fransche¹⁰ moordt, mogenheidt hebben doen staan, als met de handen aan den lyve gebonden, kneuzende d'achtbaarheidt dezer króne, die eertijds de wereldt in plicht, aan Navarre ende de Condé. hield, ende mijne voorzaten deed opwerpen tót zegsmannen over alle vóórsfen des Christendoms. Nu heb ik 'er raad in geschaft, ende met der dóódt doen straffen dien¹¹ belhamel van Coligny. Met het ander gespuis, ende al den heilloózen hóóp der ketteren, is men vangelyken doende. Dat ghy u vervordert hebt, het beleidt over henlieden t' aanvaarden, is my niet¹² vergeeten; nóchte wat daar aan verdient is. Ende de jegenwóórdige¹³ gelegenheidt ware, om my tót een rechtvaardige wrake te verwekken, zó my de naam van¹⁴ alderchristelijxt, ende glorie der¹⁵ zachtmoedigheidt, zó hóógh geacht in de Koningen, niet waarder voor en stonden. Maar deze doen my op het¹⁶ bloedtverwandschap, nieuw aanhouwelyken, ende entlijk u lieden jonkheidt, in zulker voege 't óógh hebben, dat ik te vrede ben, Coligny, ende zynen aanhang, als u¹⁷ misleidt hebbende, de schuldt toe, ende u lieden af te schrijven: mits datmen van nu af de voorgange dwalingen, met oprechte gebóórzaamheidt, getróuwelyk in¹⁸ de rechte breng, ende zich tót het Roomsche Katholijke gelóóf bekeere. Want ik wil, datmen in mijn ríjk niet dan¹⁹ van eenen góódsdienst wete, namelijk, van den mijnen, ende zó my dien mijn²⁰ vooróuders geleert hebben. Nu hebt ghy uwe keur, van,²¹ onderdaanlyk te leven, óft hardnekkigh te sterven. Hier op begoft Henrik zeer²² óótmóedeljk te bidden, datmen hun lyf en²³ gewisse dóch* *Henrix antwoordt.* sparen wilde, zy waren gereed, in alle andere zaken, zynér Majesteit te gehóór-

(1) In oproer is niemant veilig. (2) Aanschóuwen van wreetheit misvoeght voor al den vróuwen. (3) Weelige hoven, walgende dertelheidt. (4) Vertwijffelheidt is vreeslijk. (5) Een bewijs van meédoogen munt fierlijk uit in een' gemeene verwoetheit. (6) Naulijx Tieran zóó wreedt, óft hy bewijst eenige genade. (7) Kracht hebben Konings woorden. (8) Minderjarigheidt van vóórsfen doorgaands misbruikt. (9) Hóóft van parthy lóópt veel gevaars. (10) Landsheeren en vergeet geen leedt. (11) Gelegenheidt verleidt. (12) De vóórt

voor al op naam toeleg. (13) Genade is 's Koninx waardste deughd. (14) Bloedvrundschap, vermaaghschapping, en jonkheidt zijn te verschóónen. (15) Verleider en verleiden, zijn grótelijx onderscheiden. (16) Vergiffenis bevoorwaardt beterschap. (17) Een godsdienst best in eenen staat. (18) Nóóde scheidmen van voorouderen gelóóf. (19) Een lófflijk leven voor een' lasterlijke dóódt is een bekoorlijk bódt. (20) Oótmóed smaakt den gróóten. (21) Vryheidt van gewisse valt hardt te weigeren.

Condé's
antwoordt.

*hóórzamen, t'haren vollen genoegen. Maar Condé, Heere, zeid hy, in ¹ my en kan't niet koomen, dat uwe Majesteit zó hóoge belóften, gedaan by eede aan alle Gereformeerden in 't rijk, eenighzins zal te buiten gaan; óft in dezen na mijne wederpartije luisteren. Oók is 't gelóóf ² geen ding dat men yemandt aan dwingen kan. Lijf ende goedt staan ten gebode des Konings. De verlichtinge in den gódsdienst ³ heb ik van Gode, ende dien alleen daar afrekening te doen. Zulks dat, zóómen my in dit stuk verstaat te bezwaren, het ⁴ leeven my vreesfelijker is dan de dóódt. Terstont bleek, ⁵ wat een zaak scheelt in 't beleiden: ende dat het een ⁶ weet is, oppervórst en voeghlijken te bejegenen. Navarre ⁷ had evenveel verzócht, ende tegens Condé begóft de Koning, zich stóttende aan de ⁸ schorheidt zijner redene, in heftigen tóren uit te varen: Schóldt hem tot meermaalen voor *balssterk, oproerigh, muitmaker, ende ⁹ muitmakers zoon; die, ten ware hy, binnen ¹⁰ drie dagen, tót beken quame, zijn stijfzinnigheidt met der dóódt bekóópen zóude.* Daarentuschen was de stadt een tóonneel van allerlei wreedt- en yslijkheden, vol schrix, vol duchtens, vol wantróuwens: de gassen vol gedruis, van de geenen die na 't bloedt, óft na den buit liepen: aan alle kanten het schreijen der stervenden, het kermen hunner vrienden, het werpen van dóden uit de vensteren, het slepen der lijken door 't slijk, ende door 't bloedt, dat lanx de straten by beeken quam afvlieten tót in de Seine. Hunne jaren en ¹¹ verschóonden de óuwde niet, nóchte hunne waardigheidt de doorluchtige mannen, nóchte hunne weerlóósheidt de statelijke vróuwen, nóchte hunne slechtigheidt de jongelingen, nóchte hunne onnózelheidt de kinderen; welker zommige ook, met een helsche moorddadigheidt, in ¹² moeders lichaam verdelght werden. Deze eene dagh quam te staan op ontrent tweeduizendt dóden. Aan den ¹³ avondt deed de Koning, by klank van trompetten, uitroepen: dat zich yeder van straat zóude maken, op verbeurte van 't leven; uitgezeidt zijn lijf- ende de ruitewacht. Dan, 't gespuis op de been ¹⁴ gebragt, en was niet te hóuden, óft zy en gingen dien nacht, ende navólgende dagen, den zelve gang. Maar ¹⁵ 't stuk, toen 't volvoert was, openbaarde zich eerst, na zijn ware wezen, in 't verstandt des Konings, ende begóft zelf te spreken wat het in had. Hy ¹⁶ vondt zich bedraait in 't werk. Om d'opspraak van zijnen hals te schuiven, ¹⁷ ende dien van Guize in den haat te laten steken, ¹⁸ schreef hy ten zelve dage aan verscheide óórden, *Hoe dat zy lieden, om zich op den Ammiraal te wreken, buiten zijn wil ende weten, de gemeente aan 't hóllen geholpen hadden: ende dat de razerije, boven allen raadt ende orde gestegen zijnde, niet zó tijdelijk te stillen geweest ware, als hy wel gewenscht had.* Daar na deedmen hem begripen, wat'er voor ¹⁹ gevaar stak, in die van Guize vertwijfelt te maken, ende te nóódtzaken, óft nódigen, ²⁰ om de wapenen in der handt te hóuden tegens die van Mommorençi, de welke zich gewisselijk, van des Ammiraals wege, zóuden aantrekken, al wat hun lieden, nópende het toegekomen onheil, te wijten stóndt. Ende gafmen zijner Majesteit te bedenken, hoe veel de ²¹ belijdenis van onvermogen, in 't voorkomen, stuiten ende straffen van zó vervaarlijk een' oplóóp, haar' eere ende achtbaarheid*

(1) Verklaren datmen den vórst niet toevertróúwt 't geen hy reede doet, is lasteren. (2) 't Gelóóf is niemant aan te dwingen. (3) Dat Gódt aangaat zy hem bevelen. (4) Smart van gewisse gaat boven al. (5) 't Beleidt doet veeleer' zaak verscheelen (6) Konst is 't met landsheeren leeven. (7) Best is de lieflijkheidt daarmen eeven ver meê komt. (8) 's Koninx ziel zit in zijn ooren. (9) Misdaadt van ouderen verwijt voor kinderen. (10) D'oplóópende moet tijdt hebben om dreigementen t'overwegen. (11) Oplóóp ziet ouderdoom, waardigheidt, weerloosheidt,

slechtheid nócht onnoozelheidt aan. (12) Wreetheidt gaat wijder als wraak. (13) De nacht verzwaart alle quaad. (14) Uitgelate gemeente is quaalijk in te tóómen. (15) De schelmery grijnst leelijkt van achteren. (16) By bóódsdaadt is verbijstering. (17) De vórst pooght licht den haat van zich op andere te schuiven. (18) Eerst op zijn met gerucht stróijen wint veel uit. (19) Wacht u voor wanhoop van gróóten. (20) Bekoort geenen maghtigen onderzaat tót wapenen (21) Belijdenis van onmaght, ondergang van achtbaarheid.

heidt te na ging. Derhalven, na veel haperings in 't harte, luisterende ¹ echter na zijnen aardt, sloegh hy over de strengste zijde; ende quam op dinxdaghe ² 's uchtens, staatlijk ³ ter Misse geweest zijnde, met Navarre, ende gróóten stoet andere heeren, in 't Parlement zitten, ⁴ in zijn bed van gerecht, verklarende aldaar, *dat hy zekeren aanslagh des Ammiraals, op zijnen koninklijken perzoon, ontdekt had, ende den verrader een voordeel afgezien: Zulks men weeten zóude, dat alles wat 'er te dien dage, in 't straffen van Coligny ende zijns gelijken, gedaan was, was gedaan door zijn bevel.* Dit werdt te boek gestelt; ende vóórts uitgeroepen door stadt, datmen zich onthóuden zóude van dóódtflaan ende róven. Ende heeft alzó de móórdt hier stal gehóuden. Maar aan verscheide ⁵ andere voorneme steden des rijx, heeft de razery van Paris, als een overgeslage brandt, geweldigh ⁶ vatten gevonden. Ende zijn de Gerefórmeeerden aldaar op even eene wijze, óit erger (gelijk doorgaands de laatste val de quaatst', ende ⁷ niemandt geirne de minst is in bóósdadigheid) gehandelt: alhoewel de Koning, by openbare uitkunding, verklaarde, dat het hem om geen gelóóf, ⁸ nóchte om hun te verkórtten, gedaan was; maar alleenlijk, om zich van den Ammiraal, ende zijn' verwanten, tegens hunnen aanslagh, te verzekeren. Die van Guize, daarentegens, om den haat, van den hunnen, op 's Koninx hals te wenden, berghden verscheide Gerefórmeeerden in hunne landtvooghdyen, ende zelfs in huis tót Paris. Eenige dagen hier na, de zaken wat bedarende, stondt de Koning wederom aan, om de vórfsten tót de Róomsche kerk te brengen. Waar in het juist geviel, dat ⁹ een Predikant, t'Orleans gevangen, zich uitbood, met ¹⁰ voorgang ende redenen, allen dienst te doen. De Koning dan braght dezen voor hen, in een' staatlijke vergadering: Alwaar hy, wijdtluftigh handelende van de tekenen der ware gemeente, achtervólgende afkoomst der zelve, ende órdentlijk beroep der dienaren, bestondt te bewijzen, ende met gróót sie-raadt ¹¹ van welsprekenheidt hun vroedt te maken, dat deze al t'zamen nergens, dan in de Katholische, Apostelsche, ende Roomsche Kerke vernomen werden. In veuge, dat Navarre met zijn' zuster, óók Condées ¹² gemaalinne ende schoonmoeder, hem lange, met gróóten aandacht, ge-
hoort hebbende, zijn omgezet. Condé, zelf nóch onvoldaan, ¹³ toogh den Predikant ter zijde, ende voorderd' hem in 't bijzonder af, óft het ernst was; ende alzó die daar by bleef, is eintlijk, als zich gedragende tót het gevoelen des zelve, van 't zijne óók afgestaan. Het zy dan dat het geheel menschelijk is, ¹⁴ op de kennisse zijner leeraren te rusten: ófte dat zy, om t'ontgaan ¹⁵ dóód óft eeuwige vankenis, waar toe het den gelukkigen zwaar valt te verstaan, ¹⁶ niet qualijk beholpen zijn geweest, met zó eerlijk een' gelegenheidt. Zylieden, alzó hun voorgaande gevoelens afgesworen hebbende, werden door den Cardinaal van Bourbon, uit des Paus name, gezuivert, ende gingen ter Misse. De Koning, ¹⁷ om deze bekeeringe te meer te doen klinken, sprak hun vóórts sterkelijk aan, datze brieven, ¹⁸ nópente dit stuk, aan den Paus wilden schikken, de welke de Cardinaal van Bourbon met de zijne verzelschappen zoude. Waar over Navarre geschreven heeft, als vólght:

*Vervólgh
der moords
in ander
steden.*

*Henrik
wordt Ka-
tholijk.*

E

Aller-

(1) Zelden gaatmen zijnen aardt te buiten. (2) Schijn van gódsdienst maakt alles achtbaar. (3) Staatlijkheid geeft een' zaak veel aanzens. (4) De kleenen vólgen doorgaands de gróóten. (5) In quaadt doen leidtmen noode te laagh. (6) Licht maaktmen zich diets dat anderen yet diets te maken is. (7) Vrees voor de dóód maakt andere menschen. (8) Redenen by voorgang, zijn eerst in volle kracht. (9) Welsprekenheidt vermaght veel, zonderling by

luiden van de wereldt. (10) Daarmen niet anders spreken magh dan men spreekt, haghelijk óft men ernst spreekt. (11) Zó 't de leeraar duidt, gelóóft het de meenigte. (12) De gelukkige heeft de wereldt lief. (13) Die gróóthartigen buigen zal, verzekerze tegens meer. (14) Klank van bekeering der gróóten helpt veele kleenen aan 't waggelen. (15) Schrift is een maghtigh blijk.

Allerheilighste ende gelukzalighste Vader,

Wy komen onze toevlucht nemen tót uwer Heiligheit, om onze geweten t'ontlasten, van de bezwaarnisse die het drukt, door dien wy van jonx; in deerlijke dwalingen op, ende der heilige kerke onttoogen zijn, byschult der geenen, die ¹ onze óuders ontróuwelijk bygebraght, ende leelijken misleidt hebben. Tót kennis van't welke, wy op den wegh der waarheid nugebraght zijnde, door de vermaningen onzes heeren des Konings, der Koninginne, Konings broederen, Cardinaals van Bourbon, ende des Hartogen van Mompensier, de valsche leere verzaakt, ende de belijdenis onzes gelóofs ² geleverd hebben in handen van den gezant uwer Heiligheit. Overzulks ons verlatende tót de goedertieren³, ende voor yder openstaande, barmhertigheid eenes stedehóuders van Christus, ende milddadigen uitreikers der hemelsche genaden, over de geheele wereldt, bidden uit het binnenst onzes harten, uwer Heiligheit welgevallen zy, ons t'ontfangen in den schóót der kerke, ende t'ontslaan van den bandt des namaaghschaps tusschen ons ende onze gemaalinne, daar't aan hóut, dat ons bed, ende kinderen van dien, voor echt nócht wettigh zóuden mogen bestaan. Ende op een vaste hope van dit te verwerven, werpen ons, in aller óotmoedt, neder voor de allerheilighste voeten, kussende de zelve met gróter eerbiedigheid, ende aanroepinge Góds, dat hy uwe Heiligheit beschermen, sterken, ende lang behoeden wil, in de goede regeringe, ende 't bestier van de heilige moeder der kerke. Dit Paris, den tweeden van Wijnmaandt, in 't jaar der genade XV^c LXXII.

Uwer Heiligheit

onderdanighste gehóórzaamste dienaar

Henrik van Bourbon.

Condé deed van gelijken; komende zijn brief op eenen zin uit. Waar op ³ de Paus, den eersten van Slaghtmaandt, hunlieden zeer minnelijk geantwóórdt heeft, lovende hunne gódtvruchtigheid, goedtkennende hun gelóóf, ende echtende hunner beider alrede vóltrokken hóuwelijken, by letteren elken bezonder te dien einde verleent. Den negenentwintighsten van Herfstmaandt, alzómen de feest der Ridderfchap van S. Michiel, op zijnen dagh, vierde, zijn Navarre ende Condé, in de gróte kerke van Paris, mede nevens den Koning ende andere verschenen, om den ⁴ vólke ten tóón te staan. Eenige jaren voorhenen was in Bearn, volgens ⁵ besluit ter daghvaardt genomen, door de Koninginne Jeanne, de Katholijke gódsdienst afgeschafft, ende de Gerefórmeeerde ingevoerd. Op dat nu Henrik dede ⁶ blijken, dat hem de Katholijke geheel ernst was, werd hem van de Koninginnen, zijn' schóónmoeder, en gemaalinne, mitsgaders den Cardinaal van Bourbon, aangeraden, de zelve aldaar wederom op te rechten. Zulks hy, den zestienden van Wijnmaandt, gebódt gaan deed, datmen aan alle óórden van zijn gebied, voornemelijk in 't vórstendom ende opperheerschappije van Bearn, den Katholijken Roomschen gódsdienst wederom had' in te ruimen, ende den ⁷ geestelijken hunne goederen; ⁸ yder d'offeninge des Gerefórmeeerden te verlaten,

Gebódt van Henrik, tegens de Gerefórmeeerden in Bearn.

[1] Wat een vórst misdoet, schrijftmen zijnen raede toe. [2] Belijdenis by geschrift en hapert niet, ende kan qualijk verandert worden. [3] Vórsten ootmoet moeten vaardighlijk aanneemen. [4] Men pronkt met bekeering van gróóten, om de kleenen te trekken. [5] Dat de vórst by raadt van 's lands

staten regeert, stijft en verschóónt hem zeer. [6] Den nieuwgewonnen aanhanger leidtmen dieper en dieper in. [7] Goederen der geestelijkheid tegens haren wil vervreemt, keeren veeltijds vroegh óft laat aan haar. [8] Zonder oeffening ende leeraars schijnt een' gezintheit te moeten verdwijnen.

laten, ende de leeraren 't landt, ten waar zy zich bekeerden. De Graaf van Grammont, ¹ die mede 't gelóóf afgevalen was, om in de móordt verschóont te zijn, werdt gelast, als landtvooghd't van Bearn, en van d'andere staten, dit gebódt derwaarts te dragen, ende uit te voeren. Maar de Bearnóizen zijn daar toe niet te brengen geweest, voorgevendt, dat dit bevel niet uit ² vrijen wille, maar hunnen gevangen Prinse afgeperst ware. Ende alzó die van Rochelle zwarigheid maakten, van eenen stadthóuder, van 's Konings wege, in te nemen, heeft zich Henrik óók laten verspreken, om hun, by brieven van den twaalfden in Wijnmaandt, de gehóórzaamheid ende gemeene rust aan te raden. Vóórts schikte hy den Heer du Fort van Durac, eenen statelijken perzoon uit Guienne, voor gezant aan den Paus, tót bewijs zijner eerbiedigheid. Daar na is hy met den Hartoge van Anjou voor Rochelle getogen. Deze, bezichtigende aldaar binnen de schanssen zommige plaatsen, werdt met schroot, uit een gróf stuk, tót drie plaatsen geraakt. Dóch 't had weenigh nóóds, mits Jan de la Garde Vinsy, die hem ³ zeer lief was, ziende de vlam op gaan, daar ⁴ voor schoot, ende 't zwaarste op zich liet aankomen; zulks hy een dóódtlijke wonde ontving, voor, ontrent de korte ribben; die nóchtans, door uitnemende nijverheid der artzen, óft, na datmen ⁵ zeggen wilde, met belezen, genas. Henrik was'er by, ende liep dat pas gevaar, van met ⁶ Anjou eerlijk te sterven; gelijk het onlangs daar na weenigh scheelde, óft hy en had' hem gezelschap gehouden in een' dóód van luttel lófs. Want Anjou tót Koning van Polen gekooren, met die van Rochel overkoomen, ende te Paris gekeert zijnde, bestondt aldaar een ⁷ reukeloos stuk, ende dat voorwaar niet vórstelijk was. Hy had een' wijle genoten de minne eener jonkvrouwe van doorluchtigen huize, ende als toen genegenheid om haar eerlijk uit te hóuwelijken. Waar op aangezócht zijnde Antonis Nantoillet du Prat, die een neef van wijlen den Cancellier ende Cardinaal du Prat was, van gróte middelen, ende ongehuwt, had het niet alleen afgeslagen, maar zich laten hóóren, *by ⁸ en waar de man niet, om eenigerwijze te gedógen, datmen eens anders eer, met de zijne vergelden zóude.* Dit antwóordt wert in zijn' volle fierheid, ende ten arghsten, (gelijkmen ⁹ te hove daar wel een handt van heeft) Anjou overgedragen. Hy ¹⁰ trak'es zich aan, ende beloofde zijn' meestresse, die ¹¹ 't geweldigh speet, 't zelve met ¹² trotziger hóón te wreken. Nantoillet hield zich met der woon tegens over Louvre, midwege der Seine, ende gemeen huis met zijn' zusters kinderen, zó datmen'er byna ¹³ nemmermeer en floot. Overzulx de Koning van Vrankrijk, die'er zelf ook een' hak op had, die van Polen, ende van Navarre, mitsgaders ¹⁴ de bastaardt van Angoulesme, Guize, ende anderen van de jonge vórstten, nemen een opzet t'zamen, ende komen darter wijzet' zijnent in, by nachte: ende hem smadelijk ¹⁵ gehandelt hebbende, scheuren zijn' tapisserijen, beddinge ende behangfelen aan sleteren. Vóórts, die van ¹⁶ hunnen sleep aan 't plonderen van zilverwerk, opslaan van kisten, ende buiten van 't geldt. Een ¹⁷ kleen deel der genaakende onheilen is 't, daar de menschelijke voorzichtigheid gissing op weet te maken. Ter-

Henrik voor Rochelle in 't leger,

in lijfsgevaar:

Wederom, door gezelschap van Anjou, in een wuipsheids.

[1] Een nieuw aanhanger is dikwils yverighst óft gelaat zich zo, om geloof te winnen. Die zelf verandert is, kan best verandering raden. [2] 's Vórstten gebódt, 't en zy vrywilligh, is krachteloos. [3] Zelden vórst zonder kaar. [4] De vórst kan der hebben die voor hem in den dóódt gaan. [5] Dat zeldzaam is hóúdt men voor wonder. 't Hóf is zoet op opspraak. [6] Eerlijk is de dóódt als men in 't oeffenen van zijn beroep sterft: gelijk de vórst in den óórlógh. [7] Reukeloosheid heert niet. [8] Gebruikt geen schoone woorden daar't gladdt

doen kunnen. [9] 't Hof verlaat zich op oorblazen. Ten hove vergróót men geime een' mislagh. [10] De vórst wil voor eerlijk gehouden hebben al wat hy doet. [11] Vórstten boelen terghste niet. [12] Elk is tróts voor zijn' boel. [13] Een hofflijk huisgezin is den meesten nacht onledigh. Open huis by nacht is zorglijk. [14] Wel wulpich is meest de jeughdt der gróóten. [15] Uit spijt zonder vrees, gaan de gróóten tot smaadt, niet tot moordt toe. [16] Mishandel van heeren wordt van hunnen sleep overtroffen. [17] Menschen voorzigt valt te kort.

wijl zy zich zelve wel waren gevallen in deze ¹weldige wulpsheid, verdacht op geen gevaar altóós, waakte 't óngeluk, ende had zeer naby voltogen een' ramp, daar niet alleen Vrankrijk, maar de wereld af zóude gewaaght hebben. Uit zeker krakkeel, was, tien jaren te voren, Jan van Thierry, des gemelden Nantoillets broeder, op de plaats van ²zijn eigen huis, daar hy ongewapent, tegen den avondt, tusschen zijn' zwangere gemaalin en haar' moeder, ging wandelen, leelijken omgebraght, door Antonis van Allegre Millaut. Deez, ³van zeer achtbare afkomst, ende een overvlieger, zó in wapenen, als in geleertheit, dat zeldzaam is onder den Franschen adel, had, gevangen zijnde over zó lasterlijk een stuk, eindtlijk door Anjous voorbidden, vergiffenis verworven van den Koning; ⁴doch zich niettemin federt veel in Italien en Duitslandt, ende altydts verre van 't hóf, onthóuden. Want Willem van Vitaulx, mede des dóden broeder, wezende ⁵een man die bloedt in 't óór had, ende 't leven gehadt van Goneilly, manslaghtigh aan eenen anderen zijnen broeder, hielt hem in geduurigh duchten voor wrake. Maar te dier tijdt had hem Anjou genomen in bescherming, ende onder zijn hófgezin, om mede na Polen te gaan, denkende zich aldaar ⁶te dienen van zijn latijn, daar hy wonderlijk vast in was. Vitaulx, des verwitticht, en tot Paris gekomen om hem te priemen, zonder ⁷zich aan den beschutsheer te keeren, lagh verborgen, by geval, in een' kamer daar ontrent, als 't gerucht opging, met vier braven, ⁸rapfche gasten, daar hy zich op verlaten moght: de welke, kónnende niet anders ⁹denken als dat zy beklipt, ende gezócht waren, 't geweer in de vuist, ende voor namen, met roers en rappieren in ¹⁰den hóóp te geven, ende alles af te maken; hadmen hunne deure gerept. Meer niet en gebrak 'er aan, óft alle drie de Koningen, met zulk eenen hóóp treflijke vórsten, en hadden 'er 't leven ingefchoten: gemerkt, zy ¹¹ongewapent, der plaats ¹²onkundigh, zonder yver, zonder ommezien, niet dan een gereede róóf konden zijn van een deel vertwijffelde menschen, die, nódigh wanende te dóóden óft te sterven, daar ten huize bedreven, ende op voordeel toegerust, hen, met voorbedachten moede, zóuden besprongen hebben. Ziet daar, aan hoe ¹³geringe toevallen geheele Koninkrijken, landen en lieden hangen. Want Vrankrijk, ¹⁴ontblóót van zó veel' voorneme leidsliden, zóude niet geweten hebben waar zich zelf zoeken, ende geschapen geweest, om in d'uiteerste verwarring, ja verwoesting te vallen. Maar, 't allen geluk, en quamen zy aan die kamer niet, in veuge, dat Vitaulx met zijn gezelschap verholen blijvende, naderhandt gelegenheid vondt, om zijnen aanslagh uit te voeren, ende Millaut, over lijfwacht, over Anjou, over al, by schónen mid-dage, zó hy uit het huis van Nevers quam, om den hals te helpen. Ende dies niet tegenstaande is hy, daar over in hechtenis geraakt zijnde, toen Anjou na Polen was getrokken, met een geldboete ontslagen. Met welk vonnis, het ¹⁵hóf van Parlement, de vryheid eerlijker wijze betrachtende, voor gehadt heeft, den Koning een' heuffche vermaning te doen over ¹⁶d'onbillijkheid der genade aan Millaut bewezen. Maar door 't verreizen van Anjou ontstonden nieuwe zwarigheden, daar Navarre zijn deel in had. De Hartógh van Alençon, 's Konings ¹⁷twecde broeder, zich latende

Drie Koningen tefens byna om hals.

(1) In wulpsheid waakt het ongeluk. (2) Plaats ende perzoonen by wie, bezwaren mede eenen dóódtflagh. (3) Adel, krijgskunde, ende geleertheit t'zamen verdienen gróóte gunst: ende gaan voor deughden by de gróóten. (4) 't Recht ontgaan is geen anxt ontgaan. (5) Een manhaftigh hart bewaart de eer van een gansch geslacht. (6) De Landsheer voege zich na Lands wijze. (7) De brave, wanende recht te hebben, ontziet niemandt. Beschut van schuldige maakt den vórst onachtbaar.

(8) Man by man scheelt veel. (9) Die misdoet, dien misdunkt. (10) Wanhoop weert zich. (11) Ongewapent tegens gewapent, komt niet by. (12) Plaatskunde, yver, ende omzicht zijn goedt geweer. (13) Aan kleenen toeval hangt de staat. (14) Verlies van veele regenten t'evens maakt gróóte verwarring in den staat. (15) De raadt is schuldigh den Vórst heuffselijk zijnen mislagh te doen voelen. (16) De Vórst vergeeve geen' moordt, óft stuk van gelijken gruwel. (17) Jonge Vórstten zijn nuitzuchtigh.

de voorstaan, dat het opperste bevel oover 't óórlóghs-vólk des ríjx, ¹ 't welk Anjou gehadt had, hem niet behóórde geweigert te wezen, werdt verzócht van de Gerefórmcerden, ² weder in wapenen zijnde, tót beschutsheer, ende begoft zich heimelijk ³ te verstaan met de geenen, die klagende over 't verlóóp in den staat, den naam kregen van Politiken, ende Malcontenten. Henrik, wiens ⁴ hart over die zijde gebleven was, hielt aan ⁵ hem, ende geraakte, daar over, zulk in 't óge, datmen hem in 't kasteel van 't bos van Vîçenne, wel niet bescheidelijk ⁶ vangen, maar nevens Alençon ende Condé, door 's Konings trauwanten, deed gáslaan. Ende om ⁷ d'achtbaarheid van die party te verdóven, braght hem ⁸ de Koningin Catharine daartoe, dat hy, nevens Alençon, den vierentwintighsten van Lentemaandt des jaars 1574, een' verklaring uitgaf van eenen inhóudt: *Daar by ⁹ verlóchend' hy d'oproerigen, ende yet gemeens met hun te hebben, als willende aangezien zijn voor den geenen, die, gelijk hem gódtlike ende menscheijke rechten verplicht hielden, bereidt was om goet ende bloedt, landt ende lieden, by 's Konings dienst, ende tegens de versteurders van de gemeene ruste, op te zetten.* Dan korts daar na quam aan den dagh, ende Alençon, ondervraught zijnde, bekende, hoe dat hy, mitsgaders Navarre ende Condé, toeleggh gehadt hadden om 't hóf te verlaten, ende zich by de Politiken te voegen. Henrik daar op gehóórt wordende voor den Cancelier, ende anderen daar toe gelaft, in tegenwóórdigheid van de Koninginne moeder, bestondt een' rede te voeren, die in 't minste niet ¹⁰ na de versuftheidt eener schuldtkenning smaakte: maar met een' vrymoedigheid, geardt na de ¹¹ Majesteit van zijnen staat, bórst uit tegens de Koningin, haar ¹² verwijtende *zijn' getróuwe gehóórzaamheit, die hy den Koning bewezen, ende voor had te bewijzen alle zijn leven, van 't eerste tót het uiterste; ende met ¹³ hoedanige onwaardigheden zy hem de zelve had betaalt gezet, ¹⁴ uit een wantróuwen, dat nergens op gegrondt was. Datmen hem door zulk zijn ¹⁵ gedult had doen verliezen, ende den raadt nemen van 't verzoek der Politiken, ende Protestanten, zómenze hatelijk noemt, te onderteekenen, mitsgaders zich ten ¹⁶ hove uit te maken, daar hy, nóchte in behóórlijken aanzien, nóchte zijns lijfs zeker, was. Want wat stondt hem te verwachten, daar de ¹⁷ dóódtvijanden des huis van Bourbon alles meester waren? daar die van Lóthringen in de vierigste jonste stonden, daar Guize, op voorspreken des Konings van Polen, al overste der ruitèrije, door ¹⁸ de Koninginne, genoemdt werdt? daar ¹⁹ allerlei bedrógh, achterklap, verdraaijing, leugenen, ende lagen in zwang gingen; ende d'onózelheidt nergens plaats had? daar hy ²⁰ entlijk, dagh op dagh, by monde, by boden, by brieven gewaarschouwt werdt, van zijn' vrienden, dat hy zich verzien zóude? Men had het op hem, Alençon, ende Condé, met de dóódt gemunt: waar van de ²¹ spraak lang gegaan hebbende, der Koninginne zelve wel ter óren was gekomen. Ende óft hy schóón getróóft ware, der gemeene ruste te geval, zijn' eigene behóudenis daar in te schieten, zóen stondt*

Henrik verdachte van verstant met de Politiken.

Zijn verdading.

E 3

hem

(1) Zijns gelijken in eenen staat te zien doet denken dat menze mede waardigh is. (2) Die te laagh leidt zoekt heul aan al wat helpen kan. (3) Misnoeghe en misnoeghe zijn twee, maar maken gespan, daarze zwak zijn. (4) Dwang en maakt maar schijn-bekeering. (5) Alsmen met ongelijkzinnige gescheept is, trekt ons de minste gelijkzinnigheid. (6) Gróóten te vangen ziet ver. (7) Verlies van achtbaarheid krenkt zeer. (8) Op uitering der gróóten wordt zeer gezien ende aangegaan. (9) Die verheert is moet vaaken regelrecht tegens zijn hart spreken. (10) Den gróótmoe'digen staat 'er't hóóft niet na om zich misdadiger wijze te verantwoorden. (11) Den Vórfte zy altoos zijn' achtbaarheid indachtigh. (12) Niemandt zó gróóft óft

hy moet bywijlen zijn onwil hooren. (13) Onloon voor dienst verbittert bijster. (14) Ongegrondt wantróuwen baart veel onheils. Die wantróuwt zonder vast gaan, late't niet blijken. (15) Men terge niemandt tot ongedult toe. (16) Dienmen hóuden wil daar hy onveilig is, moetmen ten minsten 't verdriet van oneer nief doen. (17) Daar uw dóódtvyandt drijfjal is, zijt ghy onveilig te hove. (18) Een driftigh vorderen is't als de vermogenste van 't hóf yemanden titel geeven eer dat hylastbrieff heeft. (19) Bedrogh, achterklap, verdraaijing, leugenen ende lagen draven te hove. (20) De gróóte heeft altoos de waarschouwingen aan 't hóóft: uit ernst, om plasdank, óft anderen verdacht te maken. (21) Gerucht wil te hove wel groeijen.

hem 't gevaar zijner Majesteit, ¹ tróuwswege, niet licht te achten. Nu was daar niemandt tegenwóordigh, óft hy en wist wel, wat'er, toen de Koning van Polen vertrok, zeggens geweest was, ² van den Koning wegh te helpen: zijnde der Roomsgezinden verstandt en ernstige meening, dat de Koning van Polen in Vrankrijk bleve, ende ³ zelf meester, de zake die hy zó ⁴ standtvast- ende manhaftigh, op eens anders name, voorgestaan had, vóórts boven allen nóódt, de ketterijen t'onderbraghte. Dat hy wel die geruchten niet gelóófwaardigh had ⁵ gevonden; maar zich nóchtans bezwaart, om de zelve geheel in den windt te slaan: ende overzulx ⁶ rondelijk daar van opening gedaan aan den Koning van Polen. De welke, des ⁷ gesteuert, op zijn afscheidt van Blamont, als hy, heel voldoende, zó d'afwezenden als jegenwóordigen beval aan de Koningin, ⁸ zijns niet eens gedacht en had. Sedert had zy hem met den nek aangezien, nóchte ⁹ plaats in den rade, nóchte aangang tót's Konings kamer laten gebeuren. In venge; dat hy niet ¹⁰ alleen 't gevaar, maar óók de smaadt, moest uitstaan. Deze zó rechtvaardige óorzaken waren, die hem hadden bewoogen tót het vertrekken, voorgenomen, ¹¹ niet tegens dienst zijner Majesteit, wiens welvaren hy boven 't zijne stelde, óft van den staat; maar om zijn eigen perzoon ende achtbaarheidt te veiligen. De Koningin van Navarre, Margarite, beroemt zich, in hare gedenkenissen, dat zy, t'zijn verzoeke, by mangel van andere raadsluiden, deze verdadiging had ingestelt. Vijf dagen daar na; hervattende de zelve klaghten voor Koningin, Cardinaal van Bourbon, ende anderen gelast om hem te hóren, maakte hy 't noch veel breeder. Niettemin, ¹² verscheide dienaars van Alençon, ende anderen, die zich dezès handels onderwonden hadden, moesten, na veel pijnigens, quader dóódt sterven. Die by tijds doorgestaan waren zeiden kluchtelijk, het gedaan te hebben, om dat zy zich niet en verstonden op het ¹³ buitenórden sche rechtsplegen. Eenige gróóten, onder de welke Condé was, ontquamen 't óók met de vlucht. Andere geraakten in de Bastille. Navarre ende Alençon werden verzekert met wachte. Niettemin, de ¹⁴ behaaghlijkheid van Henrix ommegang snoerde in zulker maniere de harten van zijne ¹⁵ wachters, dat het de Koningin Catharine daar op ¹⁶ alleen niet liet aan komen; maar om zijn' wil te hove te bekommeren, hem ter eene zijde hechtte aan een' dappere ¹⁷ hoop der algemeene ¹⁸ stadthóuderije van wapenen, ter andere zijde hem opzondt een ¹⁹ aantrekkelijke goelijkheid, daar hy zulx op verslingerde, dat hem 't een ende 't ander, wel goede gelegenheidt om t'ontslippen, deed verwaarlóózen. Doortrapte vórstin, die hem wist op zijn ²⁰ zwakste op te nemen, al te ²¹ wel gevat hebbende de les van dien ²² burgerlijken Koning Cosmo de Medici, haren oudovergróótvader, die te zeggen plagh, dat de wereldt ²³ niet te regeeren was met den paternoster in der handt. De zelfste Margarite, Henrix gemaal, verhaalt, dat zy, hebbende vrijen toegank t'hemwaarts, in karrós, met hare staatchters, zonder die t'ontmasscheren, eenen van de gevangenen

Henrik
gevangen.

[1] Tróuw ten Vórfte óft vaderlandt moetmen boven 't leven wegen. [2] Alles waantmen vry te staan voor 't gelóóf. [3] Die hóóger meester heeft kan qualijk't verloop van den staat rechten. [4] 't Heeft schijn dat die in dienst van anderen zich loslijk quijt, immer zo veel voor zich zelve doen zal. [5] Niet alle onwaarschijnlijkheidt maghmen in den windt slaan. Al wat 's Vórfsten leeven raakt, daar dient op gelet. [6] Wat Vórfst óft staat roert daar moetmen rondt gaan. [7] Bezwaarlijk is 't den Vórfste te zeggen wat hem voor opspraak nagaat. [8] Dien de Vórfst overslaat, als hy anderen in gunst beveelt, die staat'er niet wel by. [9] Den Vórfste van den bloede komt plaats in den rade ende aangang ter kamere des Koninx toe. [10] Smaat en gevaar lijdten geen marren, [11] Welstandt van rijk ende

Koning moet yder onderzaat boven zijnen eigen stellen. [12] De kleene kleeft, daar de gróóte doorraakt. [13] Buitenórden sch rechtsplegen is altijdt opspraak onderworpen. [14] Vórfsten vrundtlijkheidt geldt wel, [15] Wacht van gevangne gróóten is qualijk te betróuwen. [16] Die wis hóuden wil leg meer als eenen bandt. [17] Hoop bindt. [18] Bevel over vólk van wapenen staat den kloekmoedigen zoet voor. [19] De min doet dikwijls de grootsheidt stilstaan. [20] Menschenkundt komt meest te pas. De looze weet eens anders zinlijkheidt t'zijn voordeel te bezigen. [21] Een nutte leer kanmen te vast inneemen. [22] Konst is 't, in schijn van burger, Koninklijk gezagh te voeren. [23] De meeste kerk-luiden zijn de beste regeerders niet.

genen wel behendelijk in vrouwengewaadt hadde weten uit te helpen: maar dat zy onderlings niet verdragen konden, wie van hun beide in hechtenis blijven zoude: niettegenstaande dat, d'een geberght zijnde, d'ander geenen last van den lijve leedt, ende dat beider uitgank, mits de scherpe toezigt van de bewaarders, onmogelijk viel. Onlangs daar na; de Koning gesleten door langduurige ziekte, ende zich op zijn uiterste gevoelende, gaf zijner moeder den tijtel ende ¹ maght van Regente, voor den tijdt die tusschen zijn overlijden, ende de koomst des Konings van Polen in Vrankrijk, zoude mogen loópen. Over welk doen evenwel men niet en liet ² Alençon ende Navarre te roepen. Ende werden, ten overstaan van hun ende den Cardinaal van Bourbon, de brieven daar af gemaakt, op pinxter, ende den zelven dagh als Karel de negende quam te verscheiden. Oók was't van nóóde, dat zy lieden, nevens den zelven Cardinaal, ende gemaghtighden van 't Parlement, met óótmoedigh aanzoecken, de ³ Koningin daar toe verbaden, eer zy den voorzeiden tijtel, ende 't bestier des rijk, aanvaarden wilde. 't Welk gedaan ⁴ zijnde, schreef zy, aan alle landtvooghden ende stadthóuders, des ⁵ Konings uitersten wil ende aflijvighdeit over: beval hun de zórghe voor yeders tróuwe ende gehóórzaamheid, met vertóóning van hoope, dat de ⁶ laatst uitgegeve geboden zouden onderhouden werden. Ende tót ⁷ gróóter glimp, deed z'er brieven nevens gaan aan Alençon ende Navarre, op den zelven zin. Des niettemin, zóghtmen met pijnigen iets ⁸ t'hunnen laste te trekken uit den gevangen Grave van Mongommery, als óft zy 't verraadt; daarmen Coligny mede beschuldighde, hadden willen hervatten. Maar 't en leed niet lang aan, óft de ⁹ Politiken ende Gerefórmeeerden en overdroegen, kiezende ¹⁰ Condé t'hunnen overste, onder dien last, dat hy den gódsdienst te sveren, de gevangene Alençon, Navarre, Momorenci, Coffé, te ¹¹ verlóffen hadde; ende te recht te stellen voor onpartijdige vierfchaar, indien op hen te zeggen viel. Daarentusschen quam Koning Henrik de derde uit Polen, dien Alençon ende Navarre, op de grenzen van Savójen, te gemoet togen. Hy ontvingze met ¹² gróte vertóóning van gunst ende goetwilligheideit: ende, te Paris gekomen zijnde, deed te hunnen bywezen hóóren ¹³ Condees gezanten, gekomen om zekeren voet van vrede voor te slaan. Maar kórts daar na, Alençon uit het hóf gevloeden zijnde, om zich by de misnoegheide te voegen, deed de Koning, grótelijx ¹⁴ beducht, de plaats ¹⁵ om Paris sterk maken, ende elke aan yemandt van de ¹⁶ gróóten in bewaringe stellen: waar in men ¹⁷ Navarre, mistróuwender wijze, voorby ging. Dit speet ¹⁸ den gróótmoedigen vórst, als die, de voorlede ¹⁹ wederwaardigheden ter zijde gestelt hebbende, zich van zijn' wederpartije evene oprechtigheideit had beloofd, ende deed hem storten, op gelijken toeleg, van het hóf te verlaten. Willem ²⁰ van Altamer Fervaques, daar hy veel afhield, was de geen die 't hem riedt, ende zijne zaken daar na schikte, dat hy in Spróckelmaandt des jaars 1576, onder ²¹ schijn van jaght, de vryheideit nam van zich verre buiten

Karel de negende sterft.

Wederkoomst van Henrik den derden in Vrankrijk.

der

(1) In afwezen van den Landsheer dient yemandt gróóts gemaghticht ter regeeringe. (2) Men behelpt zich met yders ja vyands aanzien, als 't ons mede gaat. (3) De staatzuchtige zoekt den schijn van gedrongen te zijn. (4) Nieuwe regeering haar eerste werk is voet geven waar op d'ondervooghden te gaan hebben. (5) De nazaat in regeering kan veel, op name van den voorzaat, doen. (6) De nieuwe landtvooghdt hóude zich zeer aan 't ouwde: immer in 't eerst. (7) Die alleen heerscht geve in schijn ten minsten deel aan de gróóten. (8) In achterdenken van staat, zoekt de moeder 't kindt te behalen. (9) Twee zwakke parthyen trekken veeltijdst zamen in. (10) In een hóóft van parthy zietmen zeer op den afkoomst. (11) Recht steuren valt hatelijk,

't en zy men 't voor partijdigh wraakt. (12) Den nieuwen Vórst dient aanminnigheideit. (13) Hóóren van gezanten, geschie in trefselijck gezelschap. Vórst van den bloede dienen gekent in wighuigen handel. (14) Op het overloopen van eenen gróóten, valt veel bedenkens. (15) 't Hart van den staat dient best geharnast. (16) Alsmen gróótengebruikt, daarmen 't mer gemeenen doen kan, is 't dapper ernst. (17) Mistróuwen dient ontveinst. (18) Den gróótmoedigen spijt dat men hem mistróuwt. (19) Die leedt ter zijde zet, leidt zich óók zulk toe van zijne wederparthy: ende ontstelt zich te meer als dat mist. (20) Jonge Vórst en zeilen meest op anderen mans kompas. (21) Om uit het hóf te vlieden is schijn van jaght dienstigh.

*Henrik
vliedt uit
het hóf.*

der stadt te begeven, en middel vondt om te geraken binnen la Fere, de naaste stede, hem toebehórende, op de grenzen van Nederlandt. Van waar hy, ¹ om zijn vervólgers te verleiden, eenen keer te rug na Vendosme nam. Vóórts ² zandt hy, om aan Koning ende Koningin zijn onschuld te doen, over 't vertrekken ³ zonder óórlóf, ende beloofde, *dat nócht hy, nóchte de zijnen, de ⁴ Koninklijke achtbaarheid, óft gemeene ruste, in 't minste verkórtten zónden.* Tot Vendosme zijn' vrienden van alle kanten ⁵ op ontboden hebbende, ⁶ spoeid' hy, zettende te Maillan over de Loyre, zijnen wegh, ⁷ na zijn landtvooghtschap van Guienne. Aubigné, die zelf (zó hy schrijft) in Navarres gezelschap was op deze vlucht, maaktze wat werkelijker dan anderen, ende zeidt, dat hy by vórstweder, ende eenen donkeren nacht, met zware moeite, door de bossen, ende vóórts door 't landt van Beauffe, daar alom lichte paarden gespreit lagen, entlijk binnen Alençon geraakte. Het hóf versloegh zich hier inne, ⁸ als schijnende d'eene ramp d'andere te jagen: maar niet ⁹ alzó de Koning ende Koningin, die wisten wat op zódanigh eenen handel lóopt, ende zagen 't komen, dat zó ¹⁰ veel hóófden zó veel zinnen zijn zóuden, ende geen eenen wegh optrekkende, 't lichaam ¹¹ ten minsten belemmeren, misfchien ontleeden. Ondertusschen waren de krachten van Condé ende Paltzgrave Hans Cazimir ¹² vereenicht met die van Alençon. De welke, ¹³ 't opperfte gebiedt aanvaardt hebbende, met ¹⁴ Condé na Moulin toogh, om te raadtsplegen met d'ander' hópluiden. Aldaar werden, by goedvinden van de gezanten der Gerefórmeerden, ¹⁵ voornemelijk van d'Amville ende Navarre, die 'r mede geschikt hadden, beeraamt zekere punten, te vertógen uit gemeenen name aan zijne Majesteit. Waar ¹⁶ by Henrik zommige voeghde, die hem in 't bezonder betroffen.

*Raadtdagh
te Moulin.*

*Navarres
verzoek
aan den
Koning.*

*Als, dat hem, na 't sluiten der vrede, vry moghte staan, dat hy met zijn' gemaalinne naa ¹⁷ Bearn toge, om zijne zaken te schikken. Dat de Koning van waarden hielde 't verbondt ¹⁸ óuwlings gemaakt tusschen de Koningen van Frankrijk ende die van Navarre, zijne vooróuders: 't welk, niet te lang geleden, ¹⁹ Luidewijk de twaalfde met Johan ende Catharine, ende naderhandt François de eerste met Henrik zijn' gróótvader, had bevestight. Ende naar dien 't met der daadt bleek, dat zijns alderheldersten geslaghts rijk van Navarre, den wettigen Koning Johan, in 't jaar 1512, door Ferdinand van Arragon was afgeloópen, om ²⁰ geen ander' óorzaak, dan dat hy in de tróuw ende vrundtschap van Frankrijk volhardde, zó zónde de Koning hem ²¹ met maght ende middelen helpen, om dies weder meester te werden: gelijk de billijkheid vorderde, ende de ²² Koningen menighwerfs hun wóórdt gegeven hadden. Oft, zó 't de tijdt niet dragen konde, datmen, terwijl ²² de gelegenheid rijpte, ²⁴ immers ter goeder tróuwe betaalde de veertigh duizendt króonen jaarlijx, die hem, uit kracht van verdragh gemaakt met zijn' voorzaten, toequamen, tót een' geringe vergeldinge van zó
zwaar*

[1] Die vliedt ende vervolght wórdt, hóude zijnen rechten wegh niet. [2] In bespreekelijken bedrijf moetmen tijdtlijk met verdading in de weer zijn. [3] De gróóte 't Hóf verlatende zonder óórlóf wordt verdacht. [4] Den Koning behooren zijn' achtbaarheid ende de gemeene rust naast aan 't hart te leggen. [5] Een vórst geraakt in vryheid heeft wakker zijn' vrienden t'ontbieden, om zich te handhaven. [6] In aanslagen, die inen niet verbergen kan, is spoeijen 't naaste. [7] Vergadering van krachten valt best ter plaats daarmen 't meeste vermogh. [8] Als ramp op ramp vólghet, valt ons voort in dat het plagen zijn. [9] De staatkundige ziet uit een ander óógh als de gemeene man. [10] Veel hóófden, luttel eendraghts. [11] Twist scheurt, óft verleemt ten minsten een' parthy. [12] Verscheide krachten t'zaam gebraght, is verre gebraght. [13] Dap-

per stijft het den naasten aan den oppervórst, tot hóóft van zijner parthye te heben. [14] De minder hoóftluiden moeten gekent worden in den raadt. [15] Gezanten van eenen gróóten óft twee is men meer te gevalle als dien van eene gemeente. [16] Bezonder verzoek gemengt by gemeen, wort lichter verworven. [17] Die zonder óórlóf uit het hóf gescheiden is, en keere daar niet lichtelijk weder inne. [18] Oude verplichting wordt versloft. [19] Plicht van Vórst dient te met vernieuwt. [20] De aanhanger lijdt dikwils eer als 't hóóft. [21] De hóófvórst behoort den verkórtten aanhanger te baate te koomen. [22] Kóningen zijn menighmaal wel mildt in belóoven. [23] Onrijper gelegenheid kan niets gelukken. [24] Die op vergelding wacht, moet, met eenige erkentenis, onderhouden worden.

zwaar een verlies. Dat hem toegelaten wierde 't recht, 't welk hem dus lang geweigert was, ¹ tegens den Koning, naar de zede ende keuren van Vrankrijk, te vervolgen, om de gronden ende heerlijkheden, die hy staande houdt, dat hem toebehóren: Oók van waarde ² gekent wierde 't verdragh, aangegaan by Karel den achtsten met Alan van Albret, over de vergoedinge van 't recht dat hy had op het vórstendom van 't herwaartste Bretanjen. Datmen hem van de tweehonderd duizendt ponden, nóch aan de bruidschat gebrekende, voldede ³ met de renten, na gebruik des ríjx. Dat hy in zijne leen-goederen, die treffelijk zijn in Vrankrijk, ⁴ recht hadde om rechters ende Majestraten te noemen, de welke de Koning bevestige. Dat in zijn' landtvooghdije van Guienne ⁵ niet de Koning, maar hy zelf zijne stadthouders koore, gelijk zijn' voorzaten plaghten. Dat hy in zijne heerlijkheden, de Koninklijke vrydommen (zómenze noeme) hadde, ende aldaar ⁶ oversten ende wachten, staande te zijner gehoorzaamheid, na zijn goeddenken stellen moghte. Datmen hem wederleverde ⁷ zijne sloten, bezet met krijghevólk in die óórlógen. Dat nócht ⁸ hem nócht den zijnen, nu oft na maals, te laste ware, de party van Alençon gevolght te hebben. Dat ⁹ 't geene, by zijne alderhelderste vrouwe moeder ende hem, is gedaan in 't stuk van de gestelijke goederen, by koninklijke keur gesterkt wierde. De geen en die deze nevens andere punten te hove droegen, braghten luttel bescheids te rugge, anders dan dat ¹⁰ de Koninginne moeder in 't leger komen zóude, om zelve te handelen: gelijk onlangs daar na geschiedde. Alençon en vondt, in de genegentheid der Gereformeerden t'hemwaarts, ¹¹ die vierigheidt niet, daar zy Navarre mede vólghden. Zulks hem verdroot, dat hy ¹² zich zaght, met zijn' Katholijken, alleen. De Koningin, ¹³ graagh om haren zoon van d'anderen te scheiden, ende ¹⁴ ervaren in beroerten, loofde ¹⁵ ruimelijk uit, 't geen zy weenigh dacht na te doen komen. Want dewijlmen dóch de staten van Vrankrijk wilde vergadert hebben, leide zy ¹⁶ dezen verdrage toe, aldaar gewraakt te werden, ende te ¹⁷ niet gedaan buiten opspraak des Konings. Zó werdt dan de vrede besloten tusschen den Koning, zijnen broeder, Navarre, ende Condé. Waar by Alençon, tót verbetering van zijns vaders erf, ¹⁸ verworf, 't Hartoghdóm van Anjou, ende andere voordelen: de Gereformeerden, een' gemeine vryheidt, om hunnen gódsdienst ¹⁹ openbaarlijk te oeffenen, in alle plaats en by hen gehóuden. Vóórts ²⁰ werden zy verklaart, bequaam om ampten in de Parlementen te bedienen ende in de rechtskameren, die ²¹ half en half uit Katholijken ende Gereformeerden bestaan zóuden: Alle ²² vonnissen, ter óórzake van eenige aanslagen tegens hen gesproken zijnde, wederroepen: De gedachtenis ²³ der hóóftfluiden van hunne partije herstelt ten goede name: De móórdt van Sint Bartholomeus dagh verlastert. Ende ²⁴ tót zekerheidt, van 't onderhouden der voorwaarden, gafmen hun

Pais van den hartoghs van Alençon nu Anjou.

F. acht

(1) De Koning behoort geen recht t'ontwassen. (2) Verdragh van voorzaten behoort de Landtsheer te voldoen. (3) Die te laat betaalt, is renten schuldigh. (4) Hooge ende laage Overheidt dient yder zijn deel te hebben aan 't verkiezen van majestraten. (5) Ingeróómt is de Landtvooght wiens stedehouder by den Koning gestelt wordt. (6) Die oversten ende wachters onder anderen staande in zijn heerlijkheden heeft, heerscht op genade. (7) Huizen ende sloten ten platten lande worden in tijdt van óórlóg gemeenlijk met krijgsvólk beslagen. (8) In pais van inlandsch óórlógh staat den onderzaat bevrijding van zijn bedrijf te bedingen. (9) De Vórst bezórgt dat 't geen hy eens doet, stadt hóude. (10) Die zich by zijn' wederparthye vervoeght om van vrede te handelen, kan by 't woordt vaten, ende niet gevat worden. (11) Verschil van gelóóf maakt koele geneghenheidt. (12) De gróóte yvert voor zijn achtbaarheidt. (13) Moeders hart is te heet

tót beleidt van zaken. (14) In tijdt van beroerte vintmen licht uitvluchten om zijn woordt te verachten. (15) Die niet te geeven denkt, looft ruiterlijk uit. (16) Een vergadering van menighe is vrymoedigh over den Landsheer. (17) De Vórst laat over zich den meester maken, als 't hem mede gaat. (18) De staat schijnt yder eenen genoegh gerecht als hy zijn bezonder voordel gedaan heeft. (19) Datmen openbaarlijk toestaat schijnt men voor goet te kennen. Om gróóten aanhangh te maken, dientmen in 't openbaar te preeken. (20) Een parthy, versteeken van de bediening der ampten, kan qualijk opgang hebben. (21) Voor rechters hóudende onze wederparthye is 't bedenkelijk pleiten. (22) Vonnissen, gesproken ter tijdt ende óórzaak van inlandschen krijg, gaan niet te niet by den pais, óftmen en bedingt het. (23) Men moet zó wel schande als straffe poogen t'ontgaan. (24) Voorwaarden van vrede op uwen meederen bedóngen, dienen gesterkt met pandt óft bórg, óft beide.

*Henrik
verklaart
zich Gere-
förmeert,
ende uit
dwang an-
ders gesche-
nen te heb-
ben.*

*Het heiligh
verbondt,
zó men't
noemde.*

acht steden in handen, ¹ met laste, dat Alençon, Navarre, Condé, ende d'Amville, dienze vertrouwt werden, voor't verlies der zelve hadden te staan. Onder de heimelijke ² punten was, dat Condé in ³ de landtvooghdije van Picardien komen zoude, ende binnen Perónne, een sterke stadt, zijn' woonplaats houden. Daar na begaf zich Hartogh ⁴ Hans Cazimir na de grenzen, om zijn' souden te verwachten; ⁵ Alençon na zijn' nieuwe heerlijkheden; Navarre na Niort. Aldaar, zich ⁶ quansuis met de jaght wat vergetende, deed hy openbare oeffening van der Gereförmeerden godsdiens, met ⁷ verklaren, dat hy over vier jaren tót Paris ⁸ niet bekeert door onderrechtinge, maar met geweld gedwongen was zich niterlijk anders te dragen. Want hy't ⁹ gelóove, waar in hem zijn' moeder opgevoedt hadt, nóit en was afgegaan, nóchte dies van meninge geweest. Ende voor hebbende na Rochelle te trekken, zondt hy Fervagues te hove om zijn' zuster. De welke in Poictou by hem gekomen zijnde, met verlóf van Koning ende Koninginne, zó lieten de Rochellóizen, na veel ¹⁰ haperens, zich entlijk gezeggen, ¹¹ om hem, nevens vijftigh paarden alleenlijk, binnen t'ontfangen: gelijk zy deden, met de ¹² straten vol gewapenden, in schijn t'zijner eere, in der daadt uit wantrouw. Evenwel ¹³ werdt hy met gróote blyfchap onthaalt; maar ¹⁴ Fervagues, op wien zy quaadt vermoeden hadden, moest buiten staan: ja ¹⁵ Navarre zelf, om niet verdacht te werden, hem ten laastten afdanken, die de eerlijkste plaats in zijn gezin bekleedde. Zijn aanzien, na de gelegenheid leed, in de stadt gevestight hebbende, toogh hy na Brouage, ende werdt 'er van den heere met gróter feest ontfangen. Vóort nam zijnen wegh, over Sainctes, na Vesume, om op de zaken van die stadt ¹⁶ orde te stellen. Aldaar quam Condé by hem, die in Picardien, ende voor al te Perónne, niet te rechte had konnen geraken. Want zijn' vyan- den te ¹⁷ hove bestonden zich daar tegens te kanten, by der handt nemende het ¹⁸ heiligh verbondt, zó men't noemde; een ¹⁹ scheuring, die luttel scheeld' het datze't rijk niet, ten gronde toe, uit en róide. Deze ²⁰ hevige, geweldige, ende stijfgestutte partyfchap, heeft aldus haren óorsprong genomen. ²¹ De Roomsche Katholijken, gemerkt het nadeel dat hunne gezindtheit by de punten van paize leedt, hadden gróot onbenoegen; ende ²² zwegen't niet. Daar vielen ²³ die van Guize op aan, ²⁴ lasterende het verdragh, ende d'ongematightheit der Koninginne, die, om haren ²⁵ zoon tót zich te trekken, alles toegegeven had. De Koning, die, niet darrende zelf den pais breken, wel gewenscht hadde, dat het door eenigen oproer geschiedt ware, ²⁶ deed óoghluiking tót dezen handel, uit

ave-

(1) Die steden te pande stelt, weete, op wien in 't bezonder, zich te verhalen. (2) Verdragh tussen gróoten houdt veeltijds yets datmen der gemeente verbergen wil. (3) Onverkundighde punten schaamtmen zich minst te breeken. (4) Uirtheemfch óorlógshvólk, na sluiten van paize, heeft niet binnen in den lande te blijven; óók niet van de grenzen te wijken, eer't betaalt is. (5) Nieuwverkragen heerlijkheden dientmen in persoon te bezoeken, om órden te stellen, ende de gunst der onderzaten te zoeken. (6) Onder schijn van genuchte heeft vaaken de Vórst wat anders voor. (7) Van verandering in gelóove dient wel goede rede gegeven. (8) Onderrechting bekeert: dwang doet veinzen. (9) 't Gelóof daarmen in opgevoedt is, heeft diepe wortelen. (10) Dienmen veranderlijk bevonden heeft, daar maghmen niet lichtlijk op staan. (11) Alsmen eenen Vórst niet voeglijk buiten sluiten kan, men late hem ten minsten in metkleen gezelschap. (12) De wijze van, in wapenen, Vórst t'ontfangen komt wel te passé, om zich onder dexel van eerbiedingtegens hen te verzekeren. (13) Daar mitsrouwen is ende hoop van vruandschap, moetmen elkander blij-

dijk bejegenen. (14) De boersheid van stadtsregeerders toont haren aart, met haat maken, zonder nut. (15) De Vórst, behoefstigh van de gemeente, moet zich maghtigh breeken. (16) De Landvooght, een wijle buiten geweest zijnde, vindt op zijn wederkeeren genoegh te stellen. (17) Vyanden te hove kunnen veel in den wege leggen. (18) Naam van heiligheit brengt menigen by. (19) Maghtige scheuringen gaan den staat aan't leven. (20) Hevigheit, maght, en steun maken een' partyfchap vreeselijck. (21) In geloofsaken wilmen noode toegeeven, zonderling, die meent d'oudt in bezit te zijn. (22) Misnoegen blijkt haast. (23) Met meer aanzien, stijfmen't misnoegen dan men't aanheft: schijnende datmen meest voor anderen zorgt. (24) Om onbenoegen te stijven, spreekmen niet alleen op de zwarigheden, maar op de onbillijkheit der óorzaken ende schuld der regeeringe. (25) De kinderlied behoort voor gelóof ende vaderlandt niet te gaan. (26) Dat van quaden exempel is ende den Vórst nut, laat hy by óoghluiking toe.

1 averechtsche kloekheid, ziende, mits hy dat pas t'zijnen voornemen scheen te dienen, den nadruk over 't hóóft. Want, daar d'overheid zelve den onderzaten een 2 open geeft, om buiten 't spoor der gehóórzaamheid te treden, al is 't by óóghluiking, daar gebreekt het zelden aan open ógen, die 't weten te merken, ende by die gelegenheid veldt winnende, 't zelve, in 't eindt, 3 vaster te hóuden, dan de geen die 't hun dwaasfelijk inruimt. Alzó deden die van Guize, 4 oprechtende hunne achtbaarheid in de ingenome gemoeden der menschen. 't Welk bestelt zijade, tradmen 5 endtlijk in een 6 heimelijk eedtgenóódschap, onder een zeer 7 óóghgezien voorgeven, van een 8 óuwden gódsdienst te verdadigen, tegens 't gift der 9 ketterijen, ende, in de bescherming van zó rechtvaardigh eén' zake, te rechte 10 te brengen, 't geen de Koning 11 met dulden verbródde. Het 12 aanvangen geschiedde te Paris, als de hóóftstadt, daar andere op te zien hadden. Alwaar, 13 onder anderen, zeker *reukmenger *Parfu- ende zijn zoon de voorbarighsten waren, om den gemeenen man aan te meer. voeren. Al wat 14 zijn goedt in ongeregeltheit omgebraght, door tuisfchen, hoeren, en herbergen verquift had, liep toe om te tekenen, ende, door 't inlandsch óórlógh, de 15 huiswonde te verbinden met sleteren van den staat. Anderen, niet zó beróit, zagen op 16 verheffinge, amten, en eeren, die z'er dachten uit te halen. Ende een deel 17 welgestelde lieden, verblindt door 18 den haat tegens de Gerefórmeerden, mengden zich des zeer reukelóófslik, als 19 onkundigh hoe verre zulke verbintenissen 20 zien, wat'er onder 21 schuilt, 22 toeflaan, ende uit 23 komen kan. D'inschrijving 24 deedmen, om d'opzicht 25 te mijden, tót verscheide 26 plaatsfen, ende als'er iemandt zó veel 27 omziens had, dat hy na last des Konings vereifchte, dien 28 werdt vroedt gemaakt, dat zijne Majesteit, stilzwijgend, der zake gunstigh was, maar daar van geen gewagh en begeerde. Nóch- tans, nadien dat eenigen daar af sprekende met 29 den opperraadsheer van 't Parlement, Christoffel du Thou, zwaarhóófdigh 30 gemaakt waren, verslapte 31 de yver: zulk dien 32 van Guize geraden werdt, het in stadt wat aan te zien, ende ondertusschen ten platten lande den 33 adel aan te halen. Maar te Perónne ging 't heftigh vóort, quansuis door 34 nóódt

F 2

van

[1] Door de vingers zien om eenigh nut voorschands, met zaken daar staatsgevaar aan vast is, is averechtsche kloekheid. [2] Men wachte zich den onderzaat tot ongehoórzaamheid te wennen. [3] Dienmen den voet in den beugel der regeeringe laat zetten, kanmen zo licht niet schoppen. [4] Den staatzuchtigen dient achtraarheid voor al. [5] Eedgenootschap tot verandering van staat kan niet bequamelijk vallen, voor dat d'ouwe overheid in haat ende kleinachting gebraght zy, ende 't óógh geslagen op schijn van beter regeeringe. [6] De staatzucht leidt in 't heimelijk den eersten steen. [7] T'zamenróting behoeft onder aangenamen schijn te geschieden. [8] Outhed geeft den gódsdienst aanzien. Nóóde verlaaten 't geen daarmen toe gewent is. Datmen lang gelóóft heeft, waantmen entlijk te weeten. [9] Kettery valt hatelijk, als spruittende uit kiesheid, ende berweeterye zelfs in gódljke zaken. [10] Een schoone belófte is 't, het beter te zullen maken als zijn meester. [11] Dulden is bródden, in den zin der heevigen. Dulden is bródden als men de beternis in der handt heeft. [12] Een stuk van staat zonder aanzienlijken aanvang stuit lichtelijk, oft blijft steken. De kleenen volgen de gróóten. [13] De gróóten laten 't hachelijk ende 't hatelijk op de geringen aankoomen. Die minst te verliezen heeft, is tot oproer gereedt. Een drógh van zijn ambacht iste behendiger in lórs- handel van staat. [14] Overdaadt ende beróirheid drijven tot oproer. Die wilt veer gewent is zoekt alles te verwilderen, eer hy dat laten wil. [15] Eigen gaat voor gemeen. [16] Staat-baat-en eezucht doen

den mensch in zorgelijke lasteren stórtten. [17] Reukelóós is de man die middel heeft ende zich in oproer steekt. [18] Haat om gelóófsverschil verblindt wonderlijk. [19] In oproerige verbintenis treedt der meenigh die niet en weet wat daar aan verbeurt is. [20] Yder ziet niet hoe verre een onderwindt ziet, daar hy zich in steekt. [21] Onder oproer schuilt meest al ander toeleg dan men bekent staet. [22] Hagchelijke aanslagen daar slaet lichtelijk yet toe, waar doormen treedt oft valt in bijstere wreetheden oft gevaar. [23] Van oproer ende verandering in regeering zietmen meenighmaal andere vruchtendamen zich toegeleidt had. [24] Een handtschrift, een houwvalst. [25] Opzicht dient gemijdt in 't begin van t'zamenróting. [26] Toelóóp op verscheide plaatsfen valt dunner, ende min in 't óóge. [27] Meenigh wordt verrukt in oproer eer hy weet wat het is. [28] Die zich vermengt met d'oproerigen, ende achterdócht krijght, daar is lút van doen om hem te paajen. [29] Die zich bedraait vindt in hapering van staat daar hy niet door ziet, zoekt licht by eenigen van de vroomste der regeeringe. [30] Een eerlijk lidt der regeeringe raadt alle t'zamenróting af. [31] Na eenen eerlijken ende voorzichtigten regeerder wordt zeer geluift. [32] Daar de koelte in de muystery komt, is 't tijdt te staken eer datmen tegenspreekers vindt. [33] Dat de oproermaker op d'eene plaats niet te wege kan brengen, verzoekt hy op d'andere. In een landt vol adels, is 't veel dien aan zijn snoer te hebben. [34] Nóódt heetmen dat ons nut is. Met den naam van nóódt ontschuldighmen alles.

Eedt van
't heilige
verbondt.

van Condé uit ¹ zijn landtvooghdy te houden, ende geene ketterijen op de ² grenzen te laten nestelen. Aldaar werdt geraamt een ³ voet ende gestalte des verbondts, 't welk ⁴ vórfsten, heeren, edellieden, ende burgers, rakende 't heiligh Euangelie, op ⁵ pene van vloek ende eeuwige verdoemenisse, hadden te zweeren. De inhóudt was, *Dat in den ⁶ name der heilige Drievuldigheid de verbintenis geschiedde, om in haar ⁷ geheel te stellen ende te bewaren de wet Góds, ende den dienst der zelve, na órde van de Roomsche kerke, met ⁸ verlóchening ende verwerping aller dwalingen daar tegens strijdende: Om ⁹ den Koning Henrik den derden te behoeden by den staat, achtbaarheid, plicht, ende dienst, die hem zijn onderdanen schuldigh waren, ¹⁰ breeder te verklaren in de punten hem ¹¹ ter vergaderinge van de staten te leveren. Daarenboven, om elk landtschap ende staten des zelve te herstellen ¹² in de rechten, voordelen, ende vryheden, in veuge als die waren ten tijde ¹³ van Clouis eersten Christen Koning. Dat de bondtgenóten zóuden verplicht zijn, tót besteeding van goedt ¹⁴ en bloedt, in't vervólgden van alle die zich ¹⁵ daar tegen quamen te verzetten; ende tot aanhónden der handt, dat de voorschreve zaaken met der daadt wierden ¹⁶ te werk gestelt. In geval dat yemandt der ¹⁷ bondtgenóten in zich óft den zijnen wierde verkort óft gemoeit, datmen goedt nócht bloedt spaaren zóuw, om daar van wraake te nemen, 't waar door wege van recht óft ¹⁸ van wapenen, zonder aanzien van persoonen. Indien yemant (des Gódt verhoeden wilde) moght na den ¹⁹ gedanen eedt komen te deizen, óft daar uit te vaaren, onder wat voorgeven dat het óók ware, dat het yeder vry stonde, den zelve, als een' vyandt Góds, te beschadigen aan lijf ende goedt. Dat yeder alle vaardige ende ²⁰ onbepaalde gehóórzaamheid sweeren zóude aan den geenen die tót overste zóuw worden verkoren; de welke, ²¹ na zijn goetdunken, d'overtreders óft nalatigen hadde te straffen. Datmen alle ²² Katholijken, zó in de steden als ten platten lande, zóuw nódigen ende aanmanen om zich in 't heiligh verbondt te begeven, ende na yders ²³ gelegenheid, geldt, wapenen, vólk op te brengen. Datmen alle ²⁴ weigerige voor vyanden zóuw hóuden, ende, by toestaan ²⁵ van den overste, met alle quellingen ²⁶ mogen vervólgden. Datmen alle ²⁷ verschil, twist, ende krakkeel, onder de bondtgenóten ontstaande, zóude brengen voor den overste, ende niet voor de majestraat, buiten zijn believen, op straffe tót des zelve goetvinden. Zódanigh was de gestalte der lasterlijke t'zamenrótting, gefchapen om alle órden, rechten ende regelen van den rijke ²⁸ t' onderste boven te keeren, ende zó wel den Koning, in der tijdt, als zijnen*

wet-

[1] Eenen onaangenamen landtvooghdt leidtmen veel in den weege. [2] Alle beroeten zijn meest te beduchten op 's lands grenzen. [3] D'eerste t'zamenrótingen geschieden op een gemeen onbenoegen ende voorflagh van beternis; daar na komtmen tot instelling van voorwaarden en meerder scharpheid. [4] In muiery brengtmen volk van alle staten onder eenen zelve eedt: op datze na vergelijking sinake. [5] In gevaarlijke verbintenissen gebruijken de vervaarlijkste eeden. [6] Om eener zake gróót aanziet te geeven, stelt men gemeenlijk den naam Góds in den aanvang. [7] Te gelóóven dat Góds zake nevens d'onze lijdt helpt zeer tot heevigheid. [8] In't stuk van gelóóve, wil het elk na zijn verstand heel zuiver hebben. [9] Oproer behelpt zich in't eerst met woorden van gehóórzaamheid, ende wil der overheid, tegens haren dank, dienen. [10] Wat d'onderdaan den Vórfste schuldigh is, trekt een oproermaker voor eerst in twijfel. [11] Vergadering van staten toomt geirne den Vórfte in. [12] 't Volk luistert na voorflagh van zijn voordeel. [13] De staat loopt af, 'ten zy die somtijds aarzelt tot op den voet van zijn' eerste stichting. [14] Die in vloekverwantschap treedt, verbindt lijf ende goedt. [15] De oproerige ver-

vólght zijne wederparthye ten uitersten toe. [16] Vloekverwantschap beleidtmen met de krachtigste ende klaarste woorden. [17] Dat des eenen ongelijk des anders is, maakt eenen valten bandt. [18] Daar d'onderzaten belooven elkanderen met wapenen te handhaven, is de gehóórzaamheid uit. [19] Vreesfelijk is 't zich tot een' róóf der gemeente te maaken. [20] Die onbepaalde gehóórzaamheid aan eenen onderdaan sweert, steekt in oproer. [21] Aan strafpens macht na goetdunken is veel valt. [22] Als yder vloekverwant yemandt pooght te trekken, dat wint dapper aan. [23] In't bybrengen van geldt, wapenen en volk moeten yder vergen dat hem best gelegen valt. [24] Wie met de heevigen niet en is, is'er tegens. [25] Dienmen ten uitersten quellen wil, is 't nóchtans óórbaar met órden te quellen. [26] Menigh man wordt gelókt, door vrydoom van moedwil ende zijnen vyandt te plagen. [27] Eenen magthebbenden beslechter van zijn verschil, buiten den majestraat te hebben, verleidt de gewoonlijke gehóórzaamheid niet luttel. [28] Een stam gewórtelt in ordentlijke heerschappye kan quallijk verwórpen wórden, zonder alles 't onderste boven te keeren.

wettigen nazaten, ende voornemelijk dien van Navarre, den voet te lichten, ende te versteeken van de króone hunner voorvaderen. Te dien einde, hóudtmen, dat hier van d'eerste schets ontworpen zy te ¹ Rome, ende goedt gevonden den ² vólke in 't hóóft te hangen, dat het rijk, door ³ Hugh Capet, onwettelijk af handigh gemaakt ware den geslachte van Karel den gróóten, ⁴ waar uit die van Lóthringen zóuden gesproten wezen. Ende was 't alomme ⁵ drok te doen met aanlópen, aanlókken, teekenen, preeken, dichten, schrijven, en uitstróijen. Den Prinsse van Condé, dan alzó uitgesloten zijnde, werdt, in de plaats van Pérónne, ende ter tijdt toe hy aldaar te wege zóude kunnen komen, door ⁶ den Koning toegeleidt S. Jan d'Angely, 't welk ⁷ hy wis nam, ende verzeekerde. Ende alzómen nu aan alle óórden den Gereformeerden ⁸ hardt ende dwars begoft te vallen, met openbare ⁹ overtreding der paispuncten, toogh hy na Nerac, daar ¹⁰ Navarre was, om van de gemeene zake, ende op ¹¹ d'overgebraghte klaghten, onderling te handelen. 't Voorneemste, datmen daar besloot, was; Hartógh Hans Cazimir, die nóch op de grenzen lagh zijn' zoudije verwachtende, te verzoeken, dat hy een ¹² bezendinge aan den Koning wilde doen, om de gemeene zake te vorderen: 't welk geschiedde. Vóórts ¹³ voeghde zich Navarre ontrent Bordeaux, om te onderstaan, óft'er genegenheid was van hem in te laten; maar vernemende dat'er beroerte ontstondt door onbenoegen der gemeente, nam zijnen wegh elders heen, ¹⁴ om niet geweigert te werden. Het ¹⁵ wantróuwen ter wederzijde borst uit tót daadtlijkheid, ende ¹⁶ verzeekeren van plaatsfen. Niettemin, de vergaadering van de staten ging vóórt in Wintermaandt des jaars 1576, tót Blois. Alwaar ¹⁷ Navarre ende Condé lieden ¹⁸ van aanzien heene schik-

Staten te Blois vergadert in 't jaar 1576.

ten, met last om zich te beroepen ¹⁹ op 't onderhouden der uitgegeve geboden, ende tegens de vergaaderinge te verzetten, met verklaringe, datze onwettelijk ²⁰ begonnen ende gehóuden werdt. Gehóór verzócht hebbende, werden zy eenen dagh óft twee uitgesteld: maar vonden ongeraden, zich daar na te schikken; om den ²¹ schijn dien 't hebben moght, van de vergaaderinge, met gehóórzamen, goedt te kennen, naardien zy de bewegenis hunnes gemoedts hadden geopenbaart. Zó uitten zy dan hunnen last by geschrifte. By de staten werdt endtlijk besloten, datmen de geboden, ²² nópende den gódsdienst, herroepen moest. De Koning, ziende, zó hy zich daar tegens ²³ verzette, eenen zwaaren haat op hem aan komen, zó niet, een wis óórlógh, liet zich gezeggen: dóch, ²⁴ om

F 3

wat

(1) Een landsheer yemandt boven zich kennende in 't geestelijk, staar óók op genade, in 't werelijk. Gauw is de geestelijkheid; ende niet zó nieuw ót zy weet het glimp te geeven. Wa'er wightrighit aangevangen wordt in Christenheid, gaat meest al door handen van 't allergesteepenste hóf van Rome. (2) Veel voor uit heeft hy, die de gemeente kan inneemen met een vooróórdeel. (3) Zelden, óftmen weet het eerste invoeren van regeeringen voor onwettigh te wraaken. Die den naazaar in regeeringe d'onwettighheid van zijnen voorzaar wijten wil, wil de wereldt op het wildt helpen. (4) Af koomst maakt aanhang. (5) De muitmaker is bedrijvende, lóópt lieden aan, tróontse; doetse tekenen; ruidt op door preeken, door dichten, door schrijven, en stroijen van gerucht. (6) Misnoeging van gróóten moetmen verzachten met weldaadt op rekening; ende hoop van genoegen. (7) Die eens te leur gestelt is, neemt echter zijn zaken zeker. (8) Onbillijke handel gaat gemeenlijk voor 't uitbarsten van inlandsch óórlógh. (9) Die 't war zoekt, terghit eens anders geduldt. (10) Raadslagen onder gróóten valt best by in perzoon. (11) De klachten eener parthye dienen t'zamen gebraght aan handen der

hóóftlieden. (12) Pit heeft de welsprekenheid van eenen gewaapenden. (13) De jegenwoordigheit van eenen Vórst maakt vaaken beweegenis in een' gróóte stad. (14) Wanvoeghlijk is 't zich r'onderwinden des men geen meester kan wórdén. De Vórst stóót nóóde 't hóóft. (15) Wantróuwen ter wederzijden kan qualijk lang staan zonder beschaadigen. (16) In een landt daar sterkten zijn, begintmen den óórlógh met inneemen derzelve. (17) Een vergaadering geleidt om yemandt in 't ongelijk te stellen, staat hem te wraaken voor onwettigh. (18) Den Vórst staat zeer te letten op d'achtbaarheid der geenen die hy tot bezendinge gebruykt. (19) Die een koninklijk gebódt voor zich heeft, kan met glimp spreken. (20) D'onwettighheid eener vergaaderinge kan vallen in de wijze van 't beginnen en in de fórme van 't hóuden. (21) Die een' vergaaderinge gehóórzaamt, schijntze voor wettigh te erkennen. (22) Niemandt bindt zich aan órden die hy waant zijnen gódsdienst tegens te gaan. (23) Qualijk kan een Vórst op tegens overstemming van staaten. (24) Dien yets vergeht wordt dat hem tegen is, verzoeke uitsel, ende wat de tijdt geeven wil.

*Gezanten
van de sta-
ten aan
Navarre
geschikt.*

wat tijds te winnen, riedt den staten, gezanten aan Navarre, Condé, ende d'Amville te schikken, ende te proeven, óftze met redenen daar toe te brengen waren, dat zy zich 't besluit der vergaderinge onderwierpen. Daar op werden berichting ende bevelbrief by de ¹ geestelijkheid beraamt, de welke, de adel ² ende derde staat overziende, van de ergerlijke scharpheid sommiger ³ scheld- ende terghwóorden, niet zonder twisten, hebben ontledight. Pieter van Villars, Aartsbisschop van Vienne, Andries van Bourbon, van Rubempré, ende d'ontfanger Mefnager, werden gekoren om aan Navarre te trekken: anderen aan Condé ende d'Amville: die hunne reize den zefsten van Lóuwmaandt des jaars 1577 aanvaardden. De Koninginne moeder, wederkeerende tót de listen ende behendigheden, braght te wege, dat ⁴ Biron, die de gezanten ging geleiden, last ontving, om Catharine de zuster van Navarre dienstelijk te begroeten, ende eenige redenen uit te schieten, waar door zy (gelijk dan jonge ⁵ maagden van lichter inbeeldinge zijn) hope scheppen moght' van ⁶ Anjou te tróuwen, indien haar broeder zich te ⁷ hove wilde verwoegen. Navarre, dien 't voorspoedigh ging, in verscheide plaatsén, door zijn' party veroverd, had, ⁸ luisterende na 't geluk, moedt genomen om Marmande, een' sterke stadt op ⁹ de Garonne, te belegeren: Maar, verwitticht van de koomste der gezanten, brak ¹⁰ op, ende toogh naar Aginne, om hun gehóór te geven. D'Aartsbisschop van Vienne voerde 't wóordt, gevende gróót ¹¹ getuigenisse van de eer ende achting, waar inne zijn persoon, als eerste Prins van den ¹² bloede, stondt by de staten: die hem deden ¹³ nódigen op hunne vergadering, om met den Koning gezamentlijk te verzien in de ¹⁴ scheuringe van den gódsdienst: want zy eendraghtelijk besloten waren, alle ¹⁵ onderzaten des rix in 't gelóóve te vereenigen: ende daar aan lijf ende goedt te besteden. Des stondt het nu ¹⁶ aan hem, te verhoeden de ¹⁷ lasterlijke zonden, schandelijke argernissen, ende vervloekte grouwelen, vast zijnde aan de gevaarlijkheden, ellenden, steurnissen, ende verwoestingen des bederffelijken óórlóghs. Al 't welk, dewijl de Aartsbisschop ten ¹⁸ breedsten ontfóude, met wijdtluftige redenen ten tóón stellende d'ongevallen ende rampzaligheden gesleipt van eenen ¹⁹ binnenlandtschen krijgh, werdtmen gewaar, dat Navarre de ²⁰ tranen uit de ógen borsten. Kórt ²¹ was zijn mondelijk antwóordt; dat hy hun vermaan ²² voor lief nam. Vóórts, by eenen zeer minnelijken brief, bedankte de staten voor de eere ²³ van zó statelijk een' gezantschap: Prees hunnen yver ²⁴ tot gódsdienst ende vaderlandt. Dóch ²⁵ beval hun de voorzichtigheid; aanwijzende, dat de hoop ²⁶ dikwijls quade gissing maakt: ende 't verzoek aan den Koning gedaan, van geen gelóóf te dulden nevens 't zijne, ²⁷ lichtlijk anders dan wel beslagen konde. Dat óók te betrachten stondt, hoe gevaarlijk ware te verklaren, dat ²⁸ de Koning in zijn wóordt, den Gereformeerden ge-

*Antwóordt
van Na-
varre op de
bezending
van de sta-
ten.*

(1) Yder is yverigh in 't geen hem meeft geldt. De Geestelijkheid gaat scherp. (2) Onpartijdiger gevoeght by partijdigen komt toe de heevigheden te maatigen. (3) Scheld- ende terghwoorden slaan hunnen meester. (4) By gezanten wordt vaaken yemandt gevoeght als zonder last, die den wightighsten last heeft, ende by mangel van opzicht middel om werken en doorsnuffelen. (5) Jonge lieden zijn van lichter inbeeldinge, (6) Hoop van hóoge huwelijken bekoort de jeughd, zonderling vrouwen. (7) Vailigh is 't eenen koning zijne gróóten te hove te hebben. De gróóte buiten 't hóf heeft de handen ruimst. (8) Geluk maakt stóut. (9) Starkten op stróómen zijn van belang. (10) Gezanten eeren, en zich begeerigh na vrede tóónen, baart aangenaamheid. (11) De gezant legge voor al toe op gunst der genen aan de welke hy te doen heeft. (12) De gunst, die de gezant zoekt, zy voor zijnen meester. (13) In 't wightighst van den staat, dient

de Vórst van den bloede gekent. (14) Niet schadelijkers als scheuring in gódsdienst. (15) Een gelóóf in een landt best. (16) Niethaatlijkers als óórzaak van óórlógh te zijn. (17) De krijgh is een wissel van zonden en plagen. (18) Aan 't ontfóuwen eener zake is veelgelegen. (19) Inlandsch óórlógh ellendighst van alle. (20) Weltprekenheid beweeght wonderlijk. Meedoogen met de gemeente voeght den Vórst. (21) Op overdaghten voorstel kort onbehaalbaar antwoordt; om tijdt van beraadt te winnen. (22) Vermaning staat minlijk aan te nemen. (23) Eer staat perkennen. (24) Die't goedt in zijne wederparthye weet te prijzen, schijnt overwonnen van partijdigheid. (25) De Vórst spreekke heusch, ende nóchtrants met achtbaarheid. (26) Hoop leidt quá gissing. (27) Daar meer als een gelóóf in 't landt is, moetmen 't dikwils dulden. (28) Op Konings woordt behoortmen te mogen staan.

geven, niet gehouden was. Want het ¹vertrouwen uitwezende, zó, beide partijen afgeóórloght, eens de vrede ernst wierde, hoe zóudeze te treffen zijn? Dies hadden zy zich rijpelijk te beraden, ende te houden aan den gewenschten, ende voor 't rijk hóoghnodighen pais, zonder ²bevesting van den welken, hunne heilzame berichten ende besluiten, ongehandthaast ende vruchteloos bleven. Nevens den brief ging ³een berichtschrift, om te drijven de nóódtzaaklijkheid der vrede. 't Punt van 't eenighe Roomsche gelóof te dulden, waar toe hy zich zóude te begeven hebben; beantwoordde hy eintlijk in dezer maniere: Dat hy, ⁴gelijk hy altoos gedaan had, Godt bad, in kennisse van die treffelijke vergaderinge, om 't rechte verstandt des waren gelóofs, ende standvastelijk te mogen volhardden in 't geene dat hy, jegenwóórdelijk oeffenende, daar van harten voor hield; zó 't dat was: Zó niet; verklaarde bereidt te zijn, ⁵op beter berichting, dat te verlaten, ende niet alleen het ware t'aanvaarden, om daar in te leven ende te sterven; maar óók alle dwalingen te verwerpen, ende uit al zijn vermogen te bevóorderen, dat het valsche uit den geheelen rijke, jae gantsche wereltd, waar 't doenlijk, verdreven wierde. Deze ⁶laatste wóorden, dat pas opgenomen als een voorteken van de veranderinge, die nae in hem gevallen is, werden uitgedaan by de Predikanten: maar hy wilde z'er weder ⁷bygevoeght hebben, met lynen ondertrokken. Ende met deze redenen badt hy hóoghlijk, datmen te vrede ware, óft, zó men yets meer van hem vereischte, om tijdt ⁸van beraden; 't welk hy naarder doen zóude, op de vergaderinge, te houden, eerstdaaghs, ⁹by's Konings goetvinden, tot Montauban. De gezanten aan Condé werden ¹⁰anders bejegent; de wettigheid van hunnen ¹¹last gewraakt, ende hun ¹²gehóór afgeslagen: voor ¹³de rest, vrundtlijk. Nae dat zy alle, te Blois gekeert, reden van hunne boodtschap gegeven hadden, viel veel twistens op 't stuk van den óórlógh ende vrede; dóch 's Konings ¹⁴zin op deze: mits dat men den óórlógh zien ¹⁵liete, om zijn voorwaarden beter te maken. De Hartogen van Anjou, ende Majenne togen op, yder zijns weeghs, met een hairkracht, om'er alom de ¹⁶verbaastheid in te brengen. Ende was niettemin ¹⁷nieuwe bezending gedaan aan Navarre, met wien een ¹⁸bestandt voor veertien dagen gesloten werdt, dat den tienden van Grasmaandt, des jaars 1577, uitging. De zaken geraakten in gróót verlóóp: meest onder Condé. Daar was de tucht ¹⁹vervallen, klagen, onbenoegen, wantrouwen, verlóóp van vólk. Dies ²⁰Navarre nae vrede dacht te luisteren, als menze draghlijk hebben moghte. Maar zelf Condé, ende die van Rochelle vielen'er om verlegen, door dien, onder ander verlies, ²¹Brouage met den Hartógh van Majenne, die'er voor lagh, overquam. Monpensier, ²²ende Villeróy bevljigtighden den handel hartelijk. Biron ²³trok over ende weder tusschen Poictiers, daar de Kon-

Oórlógh by
orden der
staten.

[1] Daar 't vertrouwen heel uit is, valt zwaar vrede te maken. [2] Orden raamen is vergeefs by tijde van inlandsch óórlógh. Elk is genegen om zijn besluit te doen uitvoeren. Vroed maken dat yemandt aan de zaak gelegen is, beweeght meest. [3] Datmen beweeghlijken drijft, in een brief, dient daar nevens bondigh vast gemaakt met verbreding van redenen. [4] Men kan niet meer op eenen eischen in gelóófszaken als dat hy Gódt bidde om 't beste, op berichting, beter aanneemen ende handhaven wille na vermogen. [5] Die verklaart niet stijfzinnigh te zijn in zijn gelóof, waifelt in den zin der stijfzinnigen. [6] Geestelijkheid is haast geërgert. [7] De Vórst gewenne de geestelijkheid niet tot meestermaken. [8] Tijdt van beraadt is veelgeweigert, veel verworven. [9] Geen daghvaart staat den onderzaten te houden, zonder 's Vórstens verlóf. [10] Elk vólght gemeenlijk zijnen aardt, in 't handelen. [11] Daarmen de vergadering voor

houdt, daar voor behoortmen hare gezanten te houden. [12] Die men voor geene gemaghtighden ken, voeght qualijk te hooren. [13] Handel van zelven doornigh, staat met minlijkheid te verzachten. [14] Inlandsch óórlógh valt den Vórst verdrietigh. [15] Gelaat van óórlóghslust maakt goede voorwaarden. [16] Met d'eerste verbaastheid des vyands, is voordeel te doen. [17] Hoop geeven van pais, by vreeze van óórlógh, beweeght dapper. [18] Vreedehandel eischt schorfing van wapenen. [19] Onhandzaam is 't hair, daar de tucht vervalt, klaghten, onbenoegen, wantrouwen omgaat, en verlóóp van vólk. [20] Die in 't onderspit leidt, stribbele niet tegens 't ongeluk, maar stá na een'draghlijke vrede. [21] Veel verlietmen aan een zeeftadt. [22] Yver eeniger gróóten tot pais oft óórlógh zeidt veel. [23] Tussen den oppervórst ende zijne gemaghtighden dient stadigh een gaauw persoon over en weér te gaan.

*Pais van
den jare
1577.*

*Welluften
van Na-
varre ende
zijn hóf.*

ning, ende Bergerac, daar zijn' Majesteits gemachtighden, ende die van Navarre ende Condé waren. Zulks entlijk, in Herfstmaandt een gebódt uit quam van drie en tseftigh punten, waar door de ¹ hardtste voorwaarden der voorgange geboden, by verandering óft uitlegging, werden verzacht, ende de billijkheidt ter wederzyde getroffen: maar nópende eenige zaken, die 't geene van beide ² partyen óórbaar was in 't licht te laten komen, verstonden zy elkandere, datmen 'er heimelijke punten af maakte, die op zich zelve geteekent werden. Den vijfden van Wijnmaandt beswoeren de Koning, ³ Koningin, ende Anjou 't gebódt, 't welk ⁴ pleghetlijk beschreven werdt, ende Navarre toegeschikt, die vóórts de zijnen deed verwittigen. Niettemin, nóch viel'er te ⁵ haperen in 't uitvoeren ende onderhóuden van dit gebodt: waar van Navarre ende de Koninginne moeder, te Nerac, ⁶ mondtgemeen, een endt maakten. Dóch ⁷ d'onrustighste geesten, van d'een' ende d'andere zijde, en lieten zich daar aan niet binden, óft zy en hielden verscheiden' óórden in de war; zelfs op gevaar, ⁸ van verzaakt te werden van hunne oversten. Maar het hóf van Navarre, ontledight van ' ⁹ handtgebaar der wapenen, gaf zijner werkelijkheidt te doen met het praalen, hóoghtijdthouden, ende vryerspeelen; zulks verzien zijnde van edellingen ende vróuwen, die in alle fraaijgheden van aardt ende oeffening uitstaken, dat het den hove van Paris niet en waande te wijken. De koningin Margariet, met hare liefde tót geest ¹⁰ ende geleertheit, moght een helder gesteent strekken onder deze sieraaden; en had zy haren glans niet bezwalkt met de opspraak, verwekt door de ¹¹ tómelóósheidt harer lusten. Ende gelijk zy zich uit der maate toegaf, alzó en zaghe geenzins scharp op de ¹² zinlijkheden haars gemaals; dienze zelve moed aan sprak tót de dertelheidt, met voorgeven dat alle ridder die zonder minne is, zonder ¹³ ziel, ende zonder hart leeft: Jaa maakte zy uit, t'zijner bekoringe, verscheide ¹⁴ goelikheden, die van haar' handt vlogen, om t'allen tijden, ende van alle zijden, zijn gemoedt te meesteren, dat zy alleen qualijk over moght. Daar is 'er van gevoelen, dat het alle deze list te doen was, om vrede ende óórlógh in der handt te hebben, met het handelen van zijn hart, ende hem, door 't óórblazen der boelen, haren broeder den Koning, op ¹⁵ wien zy gesteecken was, wen 't haar geviel, op den hals te schennen: Jaa dat zy aan Foucoufe, een veertienjarigh meisken, 't welk den naam van Mommorancy voerde, niet gaauw genoegh bevonden, tot bystant gegeven heb een kamerdóchter Xainte genaamt, die ingewikkelt ter gemeenzaamheidt van Navarre, hem 't hóóft wist warm te maken, met redenen quansuis uitgeslagen t'zijner verkleeninge, door den Koning, Anjou, óft Guize, in bywezen der vróuwe van Sauve, ¹⁶ zijn' óude meestresse, ende zich geliet datze zijner ¹⁷ gemaalinne uyt het hóf overgebrieft waren. Immer, 't zy het deze ¹⁸ treeken deden, óft'er toe holpen, hy bewillighde in verscheide aanslagen, welker ¹⁹ geen' van verlang en gelukten, uitgezeidt die op Cahórs. Hier deed de petard zijn' eerste merkwaaarde proef, ende was hy zelf tegenwóórdigh, zonder wiens ²⁰ standtvastigheidt, uithóu-
dende

(1) Te zeer eenzijdige voorwaarden worden zelden gehouden. (2) Niet alle punten van paize dienen openbaar. De gróóten muyeren veel onder zich, dat zy nóóde bekend staan. (3) Pais tuffen Vórst en onderzaten, dient bet gesterkt als andere. (4) De staatljkheidt van 't pleegen schijnt tót de bestendigheit der zaake te helpen. (5) Na vredehandel blijft gemeenlijk yetwes te haperen. (6) Mondt-gemeenschap kórt hapering. (7) Na óórlógh in een groot rijk blijft lichtlijk hier en daar een sporlingmaker. (8) Hachelijk is 't vreedesteuren zonder rug van oversten. (9) Als': hóf rust heeft van óórlógh,

flaat het aan de welluften. (10) Geest en geleertheit maakt de vórstinnen doorluchtigh. (11) Ongetóónde lust bekladt alle fraaijgheden in een vróuw. (12) Die zelve ongebonden leeft kan geen anderen kórt hóuden. (13) De min maakt levendigheit van geest. (14) Staatzucht roeit met alle riemen. (15) Haat haalt veel t'zamen. (16) Hóón in boels byzijn spijt den minnaar meest. (17) Zelden zijn de hoven dicht. (18) Opruyen doet veel. (19) Aanslagen van verlang gelukken zelden. (20) Standtvastigheidt van achtbaren oversten, kan wonder werken.

dende tegens alle gevaar ende wanhoop, niet waar verricht geweest: gemerkt men van binnen vast ¹ even sterk als van buiten was, ende zes etmaal' tegens elkanderen in de weer, eer de zegē zijde koos. Alzó gingen de zaken, met scheuren ² ende breeken in arbeit van den pais, tót het jaar 1581 toe, dat het zefte vredegebódt alles in stilte braght. De krijghs-zórgen slapende, zó hielden ³ die van de minne de waak, ende ontfak Navarre op een personaadje, machtigh te veroveren weerbaarder herten dan 't zijne in dat stuk. Deze was vróuw Corisande van Andoins, weduw van Grammont, gravin van Guiffen, voortreffelijk in verscheide begaaftheden, ende onder andere, van zuiveren óordeel in de geestigheid der ⁴ poëzie, die een spel vol prikkels is tót de verslingering der gemocden, op de weelde, die van 't genót der schóonheid wordt ⁵ ingebeeldt. De Koning midlertijt slaande aan de lusten, en overdaadt, worp zijn' jonst op ⁶ eenige kleenen, die hy hóoghlijk optoogh en begenadighde. Dit kóste ⁷ den vólke ondragelijke lasten, ende dien van Guize hun ⁸ gróót gezagh. De welke, ziende de ⁹ geestelijkheid óók vol spijs, alle ¹⁰ deze wederwilligheden t'zamen smolten: om lieden ¹¹ te lókken (gelijk zy zich dier konst meesterlijk verstonden) over al gereedt met ¹² vrundtlijk gelaat, aanminnige meêwarigheid, vaardige behulpzaamheid, ondermengt met ¹³ klaghten over den staat, wenschen om een beter, smeeken, vlaayen, ende allerlei ¹⁴ vernedering, uit enkele gróótsheid. Zó ging dan het ¹⁵ verbondt van Perónne wederom aan; te heftiger, door dien de ¹⁶ Koning den Gereformeerden, in den jare 1582, verlengde den tijdt van 't inhóuden der steden, t'hunner verzekerteit bedongen. Want ¹⁷ Navarre zijner Majesteit had vertóoght, hoe dat, door dien de vrede van 't eerst haarder kundinge qualijk ¹⁸ onderhóuden was, de stontd van haren ingang later behóorde genomen te werden, ende dien vólghends, de vergunde zes ¹⁹ jaren zó veel dieper in den tijdt te schieten. Ende namen 't de ²⁰ verbonde vórsten hier op, dat de Koning ²¹ genegen ware tót voeden ende invoeren der ketteryen. Niet geldende, dat deze ²² steden bewoont ²³ van Gereformeerden, sterk van ²⁴ gelegenheid waren, ende qualijk te dwingen ²⁵ met geweldt. Navarre, bevroedende, dat 'er ²⁶ op hem geladen werdt, deed den Koning gedenken der ²⁷ waarschouwingen, door hem, in den jare 1576, zijner Majesteit toegezonden, nópēde 't geene op dit verbondt ²⁸ in Italiē ende Spanjen gehandelt was. Daarentuschen braght de vertwijffelde aanslag van Anjou, in den jare 1583, in gróót verlóóp de zaken der Nederlandtsche Gereformeerden, waar ²⁹ na de pais in Vrankrijk niet luttel en luisterde. Alzó dat Henrik, zich ³⁰ ziende 't onweder over 't hóóft hangen, naar Engelandt, Denemarken, Nederlande Hóoghduitslandt, aan de ³¹ Vórstē die 't pausdom verlaten had-

Zefte vredegebódt in 't jaar 1581. Henrik verliest op de gravin van Guiffen.

De koning verweeldert, schat en scheert.

't Verbonde van Perónne hervat.

Anjous val in Nederlandt.

Navarre zoekt vóórden, vrundschap

G

[1] Den bespringer van een stadt, dient sterker te zijn van vólke. [2] Een rijk vol partyfchaps komt langzaam tot bedaren. [3] D'óórlóghsbóóft boelziek in leedigheid. [4] Poëzy bekoorlijk in stóffe van vryaadje. [5] Inbeelding brilt den minnaar. [6] Veeltijds heeft de Vórst zijn troetelkindt ende kiest het uit de kleenen. [7] Weelde, overdaadt, en geringen maghtigh rijk te maken, dydt tot laste der gemeente. [8] Verheffing der geringen drukt de gróóten die in 't bewindt zijn. [9] Geestelijkheid vol spijs is gevaarlijk. Veel is 't de geestelijkheid aan zijn snoer te hebben. [10] De oproermaker knóópt misnoegens. [11] Lieden lókken is de konst der staatzucht. [12] 't Vólk vergaapt zich aan minlijk gelaat, aanminnige meêwarigheid, vaardige behulpzaamheid. [13] Klaghten over de regeeringe, wenschen om beter, smeeken en vlaaijen zijn d'eerste smet der gehóórzaamheid. [14] De staatzuchtige breekt zijn' gróótsheid uit gróótsheid. [15] Róoteryen smeulen lang; en ontfonken licht

weder. [16] 't Is al quaat wat de Vórst doet, die eens in den haat raakt. [17] Die vastigheid in krijght, ruimtze nóóde. [18] Die in bezit is, en uitsfel zoekt, vindt wel yet glimpighs. [19] Meer moetmen zien op de meening der overdragende, dan op het letterlijk luiden van een verdragh. [20] D'oproerige misduidt allen handel der Overheid. [21] Die niet van de hardste is in gelóófszaken wordt verdaght van ketterye. [22] Geeft willigh dat gy niet hóuden kunt. [23] De gezintheit der inwoonderen stijft óft zwakt een' stadt zeer. [24] Sterkte van gelegenheid is veel voor een plaats. [25] Een plaats te verduiren heeft veel voeten in de aarde. [26] By tijds in de weere; ten minsten met vrunden maken. [27] Wantróuwen onder den vyandt gebragt is veel bevochten. [28] Verstandt van onderzaten buiten 's lands valt hatelijk. [29] Na 't geluk eener gezintheit in 't eene landt, wordt dezelve in 't ander gehandelt. [30] Uiterste nóódt uiterste weer. [31] Gealijkheit van gelóóye maakt verbintenis.

buiten 't ryk, door gezanten.

Hunne
last.

den ¹een' staatlijke ²bezending afveirdighde. 't Hóóft ³hier af was de heer van Pardillan, met ⁴driederlei bezonderen last. D'eerste was, te vertógen, met welk een' ⁵kraft van ⁵listige beledingen, inwinnende driftigheidt, ende heete aanslagen, de pausgezinden den Gerefórmeerden alomme over ⁶den hals waren. Dat hy daar tegens, alhoewel ⁷verre ende in rust gezeten zijnde, ter liefde ⁸van de zaake, uitbood, zijnen ⁹persoon ende middelen: hebbende te dien einde; al wat hy aan gelde, kleenóodjen, ¹⁰ende van langerhandt verzamelde kostelikheden, by zich bevonden had, aan Pardillan in handen gestelt, om hunlieden ¹¹voor te treden. Dat hy hen van gelijken verzócht, met gemeenschap van raadt ende daadt, ¹²yder na zijn vermogen, hun gedeelte by te brengen: ende, om op de zaake met rijpheid van raade te letten, dagh ende plaats te ramen, tót verzaminge van aller gezanten. Daarentusschen zóuden zy onderlings op 't stuk van die bezendinge handelen, ende Pardillan, in't voorderen van zijn' boodtschap, ¹³met raadt ende voorschrijven, behulpigh wezen. In den tweeden last sloegh hy voor, van de geschillen ¹⁴aller Gerefórmeerde kerken onder elkan deren te slechten, na den ¹⁵zin van een gemeen Synóde, van welk forme, tijdt, wijze, ende plaats, men tijdelijk overkomen moest, ende ondertusschen ¹⁶alle besluit, tót des anderen nadeel, geschórst hóuden, met verbieden van ¹⁷'t hevigh uitvaaren, waar door de gemoeden tót zulk' een' verbitte ringe waren gebraght: 't welk hy van ¹⁸wege der Françoische ¹⁹kerken be loofde. In den derden ende heimelijksten ²⁰last, werdt de zake van 't Avondt maal, waar uit de meeste twist tusschen de Luitherschen ende de Zwingli schen, óft Calvinischen, gerezen is, nader voorgestelt, met hope van over eenkoomst. Want de Françoisen willigh waren om zich te laten berichten uit Góds wóórdt: diemmen ongelijk deede, datmenze Zwinglianen ende Cal vinisten noemde: want zy waren Christenen. Oft, als menze na eenigen mensch bynamen wilde, zó waar hun naast ²¹de naam van Luithertianen, onder den welken meer ²²martelaars in Vrankrijk geleden hadden, dan in de geheele rest van Europe. Luither hielden zy voor een' vader hunner kerke, Luither voor den genen, die, sedert den tijdt der Apostelen, de waar heidt meest gevordert had. Hy ²³bekende, dat dit stuk van eenigen der zij nen te hatelijk verhandelt, dóch over d'andre zijde óók schuld was; maar onbillijk, de ²⁴rust der kerken aan weenigh' óngeruste lieden te laten staan. Twee redenen gaven hoop van goede uitkoomst in dezen. D'eene was, dat, gemerkt in dit punt drie dingen te betrachten staan, de teekenen, de ver strekte zaken, ende de vrucht daar uit spruitende, zy lieden alle daar in, ten naasten by, eens waren. Want alle bekenden zy, het bróót en den wijn de teekenen te wezen, 't vleesch ende 't bloedt de verstrekte zaken; waar over vast gestelt werdt, met den Apóstel Paulus, de vrucht te zijn, dat het bre ken des bróóds, ende nemen des wijns, zy de gemeenschap des lichaams en de bloedts van Christus. Maar aangaande de wijze van 't aannemen, daar

men

(1) Bezendingen baren veeltijds verandering. (2) Bezending zy aanzienlijk. (3) 't Hooft der Bezendinge zy voor al deftigh. (4) De last der gezanten zy ingestelt na yders gezinthen, daar mede te handelen valt. (5) Beleidt, driftigheidt, en stoutheidt voeren alles uit. (6) Gemeen gevaar wekt op, en moedicht. (7) Die verre van eenen vyandt zit, rust lichtlijk op hoope dat hem een nader keere. (8) Dank verdient hy die zonder nóót in maatschappye van gevaar treedt. (9) Goedt en bloedt is veel gebooden. (10) De voorzichtige spaart geldt, kleinoodjen, nocht langbewaarde kostelheidt, in tijdt van nóóde. (11) Voorgang met geldtschieten beweegt dapper. (12) In opbrengen van gemeene middelen dient elks vermogen aangezien. (13) Een gezant, in vreemt geweste, behoeft wel raadt en voorschrijven van de landzaten. (14) Niet nutters voor kerk

óft staat als scheuring te heelen. (15) Overheden dient Synóden te beroepen op forme, tijdt, wijze ende plaats haar gevallende. (16) Die verdragh zoekt snijde alle verbittering af. (17) Heevige redenen verbitteren bijster. (18) 't Woordt van eenen Vórst kan heevige Predikanten inróómen. (19) Daar parthye vrundlijk handelt, is 't haadlijk voor wederparthye anders te gaan. (20) Geheimenissen van diepen zin in gelóótszaaken dienen opentlijk niet gehandelt. (21) Gemeenschap van naam maakt vrundschap. Een gezintheit hóórt geirne achten haaren insteller. (22) Geen klaarder blijk van ernst in gelóótszaaken als meenigte van martelaars. (23) Schuldtkenning opent den wegh tót gunst, ende overeenkomst. (24) De rust der kerken behóórt aan geen' weenigh lieden te hangen.

men in hapert, die bekende een yeder overaardigh ende geestelijk te wezen: Ende Luither zelf, in zekeren zynen brief aan de Zwitserse steden, datze van geen belang was. D'andere rede van goede hope was, datmen nóit ¹ ernst tót eenigheid bewezen had, oft Gód had dien gezegent. Gelijk ² t bleek aan 't versprek van Luither ende Zwinglius, in den jare 1528, ende dat driejarige, tót Maaghdenburgh, tusschen de voorneemste Gódgeleerden ter wederzijden, waar by eenstemmigheid in deze stóffe getroffen was. Ende had Luither zich genoegh gezet tegens de ³ verbrekinge, daar naa gevolght. Maar zó men 't weder tót vrede braght, zónde ⁴ d'overheid echter konnen zórgge dragen, datze gehóuden werde. Verzócht hy daarom de doorluchtigste vórstén, dit stuk ten hóoghsten te behartigen, ende te bedenken, dat zy hunne deughd ende ⁵ gódvruchtigheid nergens beter bewijzen konden, nócht den gódsdienst vórdere, nócht vesten d'onderlinge ⁶ verbintenis, waar aan hun allen zó gróótelijx ⁷ gelegen was. Hunne brieven van gelóóve liepen daar op; dat Navarre, ⁸ opgetogen in de zuivere leere, van jonx af begeerte gehad had, om de Vórstén, gestelt van Gód tót gróótmakers zijner gloriye, te bezoeken; maar te rug gehóuden was, door 't gevaar der goede zake ⁹ in zyn afwezen. Want alhoewel hy zonde maakte, van den ¹⁰ Koning yet anders, dan alle goedt, toe te vertróuwen; zó was nóchtans te duchten voor zekere ¹¹ Vórstén, die uit den ondergang van andere geslachten, hunne verheffing zóchten; ende voor de genegenheid van den ¹² Paus arbeidende door alle wegen, om dat alderbloeyenste koninkrijk in ¹³ roere te stellen, tót onverwinnelyke benaudtheid van alle staten des zelven. Waar over hy den heer van Pardaillan, van ¹⁴ voornemen adel ende zynen nausten raadt, had afgezonden, dien hun gelieven zónde in zynen last gelóóf te geven. Ook hadden zy brieven van gelóóve, ende last aan den Kaizar, byna van eenen inhóudt: maar met ¹⁵ reden, zonder der kerkzuivering ¹⁶ grótelijx te gedenken, aangeleidt, om zijne Majesteit te nijgen tot d'algemene eendraght, ende nevens lóf van ¹⁷ den gematighden Kaizar Maximiliaan, zynen vader, haar te erinneren, hoe de Pauzen den rijke ondragelijke ¹⁸ klenigheden, zó in Italien als elders, gedaan hadden, ende zich zelve, door de behendigheit van ¹⁹ s' volx eenvóudt te misbruiken, ²⁰ in tóp gevijzelt. Met dusdagnigh bescheidt togen de gezanten, in 't eerst van Herfstmaandt, van Rochelle op Engelandt, ende van daar op Hóllandt, naa Dordrecht, daar beschrijving van Staten was, om aan den Prinse ²¹ van Oranjen raadt ende óórbaarlijke berichting in dezen te zoeken. Vóórts namen hunne reize op Duitslandt, ende van daar naa Denemarken. Maar de Duitsehe vórstén van de Auxburgsche belijdenis, die uit ervarenis wisten, wat het ²² in heeft de geestelijken te vereenigen, en ²³ konden tót geen' daghvaart verstaan: dóch, om alles niet plat ²⁴ af te slaan, wendden voor, van de ²⁵ hope t'ondertasten, by gesprek, met ²⁶ zes, óft ten hóoghsten acht,

G 2

der

[1] Gódt zegent ernst tót eendraght. [2] Verdragh onder geestelijken schijnt zwaar om maaken, zwaar om hóuden. [3] Kerkenrust komt meest op de Overheid aan. [4] Gódsdienst, eer en staat een' zaak hebbende dringen dapper. [5] Een verbondt van Vórstén heeft veel vestings van doen. [6] Maatlijken Vórstén leidt dapper aan verbintenis. [7] Ingezoooge gezintheit wórdt niet licht verworpen. [8] Bywezen van eenen Vórst kan veel onheils keeren. [9] Men spreek altyds eerlijk van zynen opperheer. [10] D'ondergang van 't eene Vórstelijke geslacht is d'opgang van 't andere. [11] Een hóóft van gezintheit arbeit maghtigh om alle andere gezinthen te blusschen. [12] Beroerten om 't gelóóve ontfellen al den staat. [13] D'achtbaarheid van den gezant wórt zeer gestijft door zyn' afkoomst, ende 't aanzien dat hy by zynen meester heeft.

[14] Yder staat te trekken by 't geene daar hy aan vast is. [15] 't Misvoeght, heel t'ontveinen den persoon daarmen voor gaan wil. [16] Lóf ende voorgang van óuderen verwekt geweldig tót vólggen. [17] Kleinigheid verbittert meest de gróóten. [18] Met's volx eenvóudt is voordeel te doen. [19] Die 't vólk op zyn' handt heeft is'er boven op. [20] Veel berichting kanmen krijgen van den geenen daar óórdeel, ervarenheid en gunst by is. [21] Geestelijken zijn zwaarlijk te vereenigen. [22] Die zich qualijk bevonden heeft is schuw. [23] Men moet altydt bewijs van rekkelijckheit doen. [24] Eer men een gróót werk bestaat, dient den Vórsté ondertast óft'er hoope zy om des meester te worden. [25] Voorbereiding van verdragh in kerkelijke geschillen valt best onder weenigh personen van bekende gerustheit.

der vreedzaamste gódtgeleerden van Vrankrijk. Den Kaizar te bezoeken werdt den gezanten afgeraden, met waarschuwing, dat'er last was om hen te vangen, overmidts zy ¹ buiten óórlóf binnen de palen des rijk, ende, zonder zijne Majesteit ² te begroeten, in handelinge getreden waren met zijne Vórfen, tót ontfeltenis van den staat. Waar over Pardaillan, nevens zijne schriftelijke ³ verdading, zijner Majesteit toefchikte den brief van gelóóve, ende last aan haar hóudende. Endtlijk keerde hy den wegh dien hy gekomen was, latende Chalignon, zijn' medegezant, over Zwitserlandt trekken. Alwaar hy opening gedaan van zijn uitrichten, ende belófte van bystandt, zó't nóódt deed, verworven hebbende, mede te rug na zijnen meester gekeert is. Het inhóudt dezer gelóóf-ende bevelbrieven, ten ⁴ deele, is onlangs daar na tót Ingolstadt in druk uitgegeven, onder den naam van den ⁵ Calvinischen brandt gesticht door de gezanten van Navarre, met verscheide ⁶ duidfelen, waar by den Prinse ⁷ van Oranjen verweten werdt, dat deze pijl uit zijnen kooker quam: wiens wit ware, om ⁸ zich zelven te redden, Vrankrijk ende Duitlandt in't war te zetten. Anjou, midlertijt, keerde uit Nederlandt, daar hy, niet ⁹ te vernoegen met geregelde maght, ende door ¹⁰ reukelózen raadt, na wettelóze hóógheidt steekende, ten vuilen val geraakt was; ende ging te Chasteau Thierry leggen sterven. Deze dóódt ¹¹ gaf eenen gróten slinger aan de zaaken van Vrankrijk. Henrik zagh'er zich door vóórtgezet tót op den ¹² naaften trap aan't rijk, ende de ¹³ verbonde vórfen zich in die angste: dewelke zy, door ¹⁴ wonderlijke wegen, zóchten al den vólke aan te jagen, hun inscherpende, wat het ware, ¹⁵ eenen ketterfchen Koning te verwachten. De Hartógh van Espernon, ¹⁶ onder naam van zijn' moeder te bezoeken, ging, van ¹⁷'s Konings wege, om Navarre, waar 't doenlijk, tót de Roomsche gezintheit en te ¹⁸ hove te trekken; als zijnde zulks ¹⁹ voor hem, ende de gemeene ruste, nut ende nódig: Gemerkt dit de ²⁰ wegh was, om dien van Guize, die door den twist in't gelóóve hunnen aanhang stijfden, t'onderscheppen, ende den windt af te nemen. Ende doende zijn' boodfchap ²¹ met gelaat van yverende genegenheidt tót zijne verheffinge, voeghd' hy'er, van den zijnen, by, een' ernstige aanspraak, gericht ten zelven einde. Deze zaak, in beraadt geleidt, werdt kraftelijk ²² gedreven ende betwist door Antonis van Rocquelaure Roomsgezinden ter eenre, ende den predikant Marmet ter andere zijde, ten overstaan van Arnault Ferrier, eertijds lófslijken gezant van Vrankrijk te Venetien, ende alstoen Cancelier van Navarre. De ²³ welke, gevordert van Henrik om uitspraak, naar eenige ²⁴ verschóning, verklaarde te vinden geraden, dat hy, om ²⁵ met zijn' jegenwóórdigheit alle quaadt vermoeden te doen

Anjou
sterft.

Espernon
aan Hen-
rik gezon-
den, door
den Kon-
ning.

Raadslagh,
oft Navar-
re dient te
hove te
trekken, en-
de gelóóf te
wisselen.

(1) Bedenklijk is 't voor eenen gezant zonder verlóf in eens Vórfen landt te koomen, die niet wel met zijnen meester staat. (2) D'oppervorst lijdt nóóde datmen met zijne vórfen handelt zonder hem t'erkennen. (3) Onbenoegen moeten in de geboorte smooeren. (4) Met een schrift ten deele uit te geeven kan den zin veel te kórt gedaan wórdén. (5) Een haatelijke naam gegeven brengt dapper in haat. (6) Met duiden is alles te verdraagen. (7) Die den naam van kloek-ende ervarentheid heeft, wordt alles geweeten van wederparthye. (8) Hem, die in 't onderspit is, vertrouwtmen toe dat alles verwarren zóude, om zich te redden. (9) Vórfen van gróóte huizen zijn zelden vernoeght met geregelde maght. (10) Reukelóóze raadt ruidt de jonge Vórfen op. (11) In een erfrijk kan de dóódt van eenen man gróóte verandering geeven. (12) Nieuwe verheffing nieuwe toeleg. (13) Die zich eenen Vórf van den bloede te vyandt maakt, ziet hem licht by versterken gróóter worden dan men gewaant had. Zwaar is 't zijnen oppervórf t'envriendt te

hebben. (14) Die in anxt steekt zoekt dieze hem helpe dragen. (15) Lastigh is 't leven onder eenen Vórf van anderen gelóóve. (16) Boodfchap die niet ruchbaar dient, hebbe bequaamen dekmantel. (17) Een Vórf ziet geirne dat zijn nazaat van zijne gezintheit zy. (18) Den naaften aan't rijk dient kennis van't hóf ende zaken. (19) Een nazaat van andere gezintheit raakt zwaarlijk met rust in't rijk. (20) Niet gevoeghlijkers om den staatzuchtigen zijnen aanhang af te snijden, als datmen hóudt den zelven wegh dien hy gaat. (21) Die bewegen zal, tóóne goede genegenheidt. De verwachter van 't rijk wordt aangebeeden. (22) Yeder drijft kraftigh zijne gezintheit. (23) Na 't heftigh handelen eener zaake door wederparthyen van gezintheit, zal de Vórf wijslijk daar op den raadt van eenen gematighden neemen. (24) De voorzienige Raadshier zeidt zijn gevoelen niet als drijvende, maar als gedreeven. (25) Te hove verschijnen beneemt den Vórfte het quaadt vermoeden, dat hy licht vat op zijnen naaften.

doen verdwijnen, te hoof verschene; maar zwarigheid, ¹ in 't vertoeven: dat lichtlijk eenigen weërsmak van den eenen in den anderen medbrengen moght'. Door veranderen van ² gelóóve, dócht hem niet dat meerder zekerheid van 's Konings vrundschap, óft vrede des rijks, óft achtbare aangenaamheid by de Staten, voor Navarre te winnen waare. Deze t'zamspreking braght Philips van Plessis Mornay ³ in druk, om de Gerefórmeerden te stijven in eendraght, de welke, by ⁴ 't afvallen van zulk een hóóft, geen' kleenen krak zoude gekregen hebben. Hier mede maaktemen zich te hove ⁵ sterk tegens Navarre, als met een onwedersprekelijk bewijs van zijne ⁶ onbuighelijke hardnekkigheid. Ende nóchtans, alhoewel Espernon onverrichter zake te rugh keerde, en lietmen niet, alles ten slimsten uit te leggen, stróyende dat hy, die wonderlijken haat op ⁷ den hals had, uitgeweeft waar, om ⁸ heimelijk verbondt met de ketters, tegens de Katholijken, te sluiten. Zó ging dan alles aan, wat helpen moght, om de harten der ⁹ gemeente te króppen met onbenoegen, wederwil, ende ontsteltenis. De ¹⁰ pasquillen draven door 't hóf, ende van daar komende, met ¹¹ achtbaarheid, door de ¹² gróóte steden. Markten, plaatfen, straat-
 hoeken, ¹³ gewagen van allerlei laster ende uitflagh, tegens de eerwaarde ende aanzienlijkheid des Konings. Ende, 't geen de voorneemste fakkel-
 en zijn van den Christelijken oproer, ¹⁴ men dondert over al op, van de preekstoelen, om den lieden ¹⁵ 't beduchten, 't wantróuwen, de verbaaftheid, de stóutheit in 't lijf te doen vaaren, en hen tegens hunnen Vórst in verbittering, haat, ende tóorne verwoedt te maaken. Daar hadmen ¹⁶ 't zamenrotten, 't lichten van krijgsvólk onder de handt ende ten ¹⁷ platten lande, 't begeven van hópmanfchappen, met órde, om in ¹⁸ tijdt ende gelegenheid op te wezen. Evenwel 't moest ¹⁹ heeten, dat het geschiedde ten dienste des Konings; ²⁰ waar op eenige onnozelen bygebraght werden. Maar hy ²¹ ontkende 't, by open uitroep, verklarende *behipt ²² in misdaadt van gequetste Majesteit, alle de geenen die de wapenen namen, zonder last onder zijnen gróten zegel, ofte zich in eenige heimelijke verbonden ofte eedtgenóódtfchappen begaven. Mits dat genade gewerden zóude den geenen, die, verleidt zijnde, daadtlyk tot hunnen pligt quamen te keeren.* Het welk nóchtans een flap ²³ ter harte trekken, ende krank verzien was tegens zó maghtigh een loóp, dat ernstige wraak, ende vaardigh geweldt vereischte. Maar zijne ²⁴ gemaklijkheid deed hem luiken 't óogh des verstandts, ende luisteren nae zijn' ²⁵ moeder, die voorgaf, dat den Katholijken, zich te buiten gaande uit ²⁶ yver tót hunnen gódsdienst, die de rechte was, immer te verschónen stóndt, daarmen deze hartstógh zó onbedwingelijk bevondt in de geenen, die door een loós gelóóf verrukt werden. Want der Koninginne moeder was 't te doen om bewindt ende 't gróte wóórdt; waarmede ²⁷ zy, t'haarder bittere spijt, by

*Opruijers
des vólx.*

*Wapening
op 's Konings
naam, die
't ontkent.*

*Tóchtigheden en treken van
Koningin
Catharine.*

G 3

[1] Uit veel ommeganx tussen gróóten, onstaat lichtlijk afkeer: dat dient voorgekomen. [2] Zijn gelóóft te veranderen als'er voordeel by is, schijnt kleene gunst en genoegen te kunnen geven. [3] Mee-gaande tijing verbreidmen geirne. [4] Een parthy verliest veel aan een achtbaar hóóft. [5] Partijdigheid misduidt alles. [6] De gemeente haat voor al hardnekkigheid in ander gelóóve als 'thaare. [7] Alle achterklap kleeft op hem die in den haat is. [8] Betichting van heimelijke misdaadt, is quadt te zuiveren. [9] Muters hoop staat op 't opruijen des vólx. [10] Pasquillen, eerste wapenen van oproer. [11] Geruchten, uit het hóf koomende, loópen met achtbaarheid. [12] Smet der gróóte steden ontfelt den staat heftigh. [13] Achterklap stóót Koningen uit hunnen tróón. [14] De meeste oproer in Christendom wordt op de preekstoelen ontfteeken. [15] Beduchten, wantróuwen, verbaaftheid, stóutheit, toorn en haat tegens d'overheid, zijn de sporen

om 't vólk op het hóllen te helpen. [16] Na pasquillen en achterklap valt oproer aan 't lamenrotten; van daar aan 't lichten van krijgsvólk onder de handt. [17] Ten platten lande is men minst straffelijk. [18] Aanflagh hangt aan tijdt en gelegenheid. [19] D'oproerige pronkt met de naam van gehóórzaam. [20] Meenigh vergaapt zich aan den naam. [21] Daar de muiter 's Vórsten naam tegens hem gebruikt, hy daatlyk by uitroep de waarheid te doen blijken. [22] Wapenen óft verbonden aan te gaan, zonder last der Overheid, is majesteitschennis. [23] Tegens 't wapenen der oproerigen moet met vaardigh geweldt ende ernstige wraake verzien worden. [24] Zelfs in nóódt gaamen lankzaam tegens gewoonlyke genegenheid. Gróóte genegenheid blindt het verstandt. [25] Die tussen tweeën staat, dien is veel gelegen aan aan- óft afspreken. [26] Yver tot gódsdienst kan veel verbloemen. [27] De staat-zuchtige zoekt war, om 't gróóte wóórdt te voeren.

tijde van pais, niet door mogende, leide zy toe op verwarringen, waar in zy't gewent was te voeren. Dit zelve wit deed ¹ haar over't hóóft zien de middelen van vermeerdering des rix, door ² uitheemsche óórlóg, daar haar adem niet over behoefde te gaan, ende in den handel met het ³ verleege Nederlandt, dat den Koning aangeboden werdt, ⁴ de bród brengen. Te gragher, misschien uit ⁵ haat en nijdt tegens Henrik, de welke, als naaste ⁶ naazaat des Konings, van gróóten naam ende Gereformeerdt zijnde, den Nederlanderen de gewichtigste rede was, om Engelandt voorby te gaan. Want, behalven dat den ⁷ regerenden altijd in 't óóge zijn de geenen dien hunne plaats wordt toegeleidt, zó waren 'er onlangs te vóren zware bewegensissen van verwijdering gerezen. Dit quam toe by de tucht zijner gemaalinne, die zy te luttel in acht had; óft by des Konings ⁸ haastigheid, die zijn' zuster daar voor aanziede, óók gesteuert ⁹ om eenigen haren, 't zy waaren óft gelogen, ¹⁰ achterklap van hem, de zelve onwaardelijk ten hove had uitgedreven, ende haren man zó toegezonden. Maar Henrik, wetende wat hem ¹¹ betaamde, had haar geweigert aan te nemen, voor zy en zuiverde zich; ende verklaart, dat anders hy ware om dezen hóón te duiden ¹² als hem, ende niet haar, geschiedt. Ende alhoewel de Koning, merkende zijnen ¹³ misflagh, zeer begaan geweest was om alles weder te rechte te helpen, door Pompoune van Bellievre, te dien einde afgezonden, zó en had hy Navarre evenwel niet wyder konnen ¹⁴ brengen. De dóchterliefde der Koninginne ¹⁵ droegh dit te onverduldiger, overmits van Margarite geen kinderen waren: welke ¹⁶ hóuwvasten van vrundschap d'oplópende verbólggheden dikwils nuttelijk neder zetten. Naadien óók de Koning zonder hoop was van naakomelingen, dreef de angst, van 't ¹⁷ rijk buiten haar bloedt te zien vervallen, tót zeldtsame ¹⁸ bijsterheden, een' vróuw, die onlangs met ¹⁹ het huis vol geflaghts, als een uitnemende vertóóning van een' bloeiende stam, alle de wereldt in 't óóge gezeten had: zó verre, dat zy (gelijkze boven maten 't hart had om naa hóógedingen, ende van ongelóófelijke uitkoomst, te steeken) toegeleidt hebbe, om den wettigen, ende zó veel eeuwen ²⁰ lang ongesteurden, gang van 't opkomen der króóne, ter zijde uit te doen slaan; ende hare neven uit den hartoge van Lóthringen verwekt, tót de hope der Françoische heerschappije te verheffen. Op ²¹ dit gezicht, liet zy zich verre in met die van Guize, die haar eertijds, hóómoedshalven, waren ²² verdacht geweest, ²³ denkende, datze aan de zelve, in 't opdringen van hunne ²⁴ bloedtverwanten tót zódanigh een uitstek, geen' kleenen ²⁵ rugh zóude hebben. Boven de genegenheid der Koninginne moeder, hadden de bondtgenóten nóch ten steun Karel, Cardinaal van Bourbon, Henriks ²⁶ óóm: onder wiens ²⁷ naam zy den laatsten van Lentemaandt, des jaars 1585, hunne ²⁸ redenen uitgaven, van

*Koningin
Margarite
gweigert
van Hen-
rik in by-
wóóning.*

*Toeleg der
Koningin-
ne moeder,
om d'op-
koomst der
króóne te
verleiden.*

(1) De heerszucht gaat liefde tot kindt en vaderlandt te boven. (2) In uitheemsch óórlógh maghen wel missen 't gezagh van zulk een, diennmen in binnenlandsch óórlógh aan der handt houden moet. (3) Een uitgeóórlógh landt komt ten laaften tót verzoek van eenen uitheemschen heer. (4) Een persoon doet meer met dwersdrijven, dan veele met vórdere. (5) Afgunst prikkelt immers zoo zeer als eigenbaat. (6) In toevlucht 's eenigen Vórfte, staat te leten, op d'achtbaarheid ende gezintheit van zijnen naasten naazaat. (7) De naaste aan 't rijk is den regerenden in 't óóge. (8) Oplópendtheit doet meenigen misflagh. (9) Vórfte wordt veel overgebrieft. Gevaarlijk is den gróóten te miszeggen. (10) De vróuwen geneight tót achterklap. (11) De Vórfte vreeze misvoegen. (12) Hóón der vróuwe gedaan trefte haaren man. (13) Die eenen misflagh begaat, wakker aan 't beteren. (14) Men geeve geen' eer over. (15) Een moeder yvert voor

haaren dóchter. (16) Kinderen binden d'eendraghe van een huis, ende doen veel in 't goede neemen. (17) Nazaat van buiten 's huis is den Vórfte gróót verdriet. (18) Bijstre dingen doet een Prins om zijnen staat in zijn bloedt te vesten. (19) Verlóópend luk pooghtmen door alle wegen te houden. (20) Ouwde ende wettige órden is zwaarlijk te schókken. (21) Geirne trektmen eene lijn met den geenen diennmen van doen heeft. (22) De hóóghmoedige is den Vórfte in 't óógh. (23) Nieuw nut smoort oudt misdunken. (24) De hoveling vlamt op verheffing zijner magen. (25) Die wis wil gaan neem stijven rug. (26) Die tegens een geslacht gekant is, schijnt zich te rechtvaardigen met yemant van 't zelve op zijn zijde te krijgen. (27) Aanvang van nieuwiggheden hoeft een aanzienlijk hóóft. (28) Voordeel is 't aan de voorhaal te zijn met zich te rechtvaardigen.

van 't aanvaarden der wapenen. De 'loutere bewimpelingen zijn de zenuwen der miterije; ende geen konst die bet in oproer te stade komt, dan een slag van zijn' handeling, met zó vast ende bekoorlijk een' verwe, te blanketten, dat zy, zelfs in 't licht komende, haren schijn hóude, ende de lóóp van de lieden, daar nócht óórdeel, nócht ² ware waan in is. Het bleek dat de bondtgenóten zich hier op verstonen. Uit zó eerlijk een' óóge zagen de óórzaken, waar van zy verklaarden, tot daadtlijkheid gedreven te zijn. Want, *de Koning*, braghten zy by, *bleef onwilligh tót den krijg*, die van de ³ *Staten besloten was*. By *astijvigheid* zijner *Majesteit* liep de *króón* gevaar ⁴ van een *ketters hóóft*. *Buiten* ⁵ en *binnen* *slands* werdt toegerust ten *óórlógh*. De *Gereformeerden* ⁶ *weigerden d'in-* *gewillighde steden te ruimen*. In 't *begeven* ⁷ *der ampten*, *heffen* ⁸ *der penningen*, *stellen* ⁹ *der tóllen*, werdt *nócht* op *eer*, *nócht* op *óórber*, *nócht* op *gemeente* acht gegeven: ende al dit ¹⁰ *ongemak* den *rijke* gemaakt, van de *geenen* die *gepast* hadden alle lieden met *eere* te *stóten* uit de *jonste* zijner *Majesteit*, de ¹¹ *welke* zy, *tegens* zijne *goede* ende *gódtvruchtige* *inborst*, ten *gemeenen* *bederve*, *deerlijk* *misleijende* waren, 't *welk* zy lieden voor *hadden* te *keeren*, ende *hunne* *gerechtige* wapenen, *zonder* ¹² *vrunden* *overlast*, te *voeren*, *ter* *tijdt* *toe* alle *Staten* des *rijx* in *hun* *geheel* *zóuden* *herstelt* zijn. Dus een' *uitgelaten* ¹³ *heevigheid* hoopte *nóch* de *Koning* met *zachtigheid* te *be zadigen*. Hy schreef *Henrik*, dat *hy* *niet* *ontzeten* *zoude*, *maar* *zien* *door* *zijn* ¹⁴ *geduldigheid*, de *bondtgenóten* in 't *openbaar* *ongelijk* te *stellen*. Dat *hem* *zijn* *eige* *zaaken* *niet* *naader* *gingen* *dan* de *zijne*. Hy *opende* *hem* *zijn* ¹⁵ *gevoelen* *van* *den* *handel*, *zeggende*, 't *verbondt*, *onder* *hoe* *schóón* een' *schijn* *het* *óók* *schulde*, *had* *het* ¹⁶ *geladen* op *zijn* *persoon* *ende* *króóne*. Dat *zy* *genegen* *waren* *tót* *groeijen* ¹⁷ *en* *gróót-* *werden* *te* *zijner* *kóste* *en* *verkleeninge*, *ende* *nergens* *over* *uit*, *dan* *om* *zinnen* *staat* *te* *doen* *stórtten* *en* *verstuiven*. *Oók* *deed* *zijne* *Majesteit* *uit-* *gaan* *een* ¹⁸ *wederlegging* *van* *de* *redenen* *der* *bondtgenóten*, *ende* *pijn-* *de* *zich* 't *aanvalligh* *aangezicht* *hunn* *voorgevens* *te* *doen* *ontvallen* *in* ¹⁹ 't *óóge* *der* *gemeente*, *ende* *der* *zelve* *in* *te* *scherpen*, *dat* *vrydom*, *geregeltheit*, *ende* ²⁰ *vernoegende* *namen*, *tót* *stoffeeringe* *dienen*, *nóchte* *óit* *yemandt* *op* ²¹ *dwingelandije* *en* *verwoesting* *zijns* *vaderlandts* *toeleidt*, *zonder* *zich* *met* *die* *oft* *diergelijke* *wóórd* *te* *behelpen*. Dat *de* ²² *verbetering* *op* *dag* *belóóft* *werdt*; *maar* *d'ergernis* *gereed* *in* *quam*: *als* *bleek* *aan* *de* ²³ *moedwil*, *geweldt*, *en* *straatschenderijen*, *diemen* *alreeds* *vernam*, *ende* *meer* *en* *meer* *te* *verwachten* *had*. *Vóórts* *verdadighde* *hy* *zijn* *leven* *tegens* *de* *opspraak*, *met* *aanwijzen* *hoe* *yverigh* *hy* *zich* *altijds* *had* *gequeten*: *ende* *sprak* *allen* *man* *de* *schuldige* *gehóórzaamheid* *aan*, *meer* ²⁴ *biddender*, *dan* *gebiedender* *wijze*. *Een* *deerlijk* *ding*, *ende* *teeken* *dat* *het* *omgekomen* *is*, *als* ²⁵ *d'achtbaarste* *der* *overheden* *zijn* *toevlucht* *nemen* *moet* *tot* *vertóóghredenen*, *en* *de* *bekeerlijkheid* *der* *wederhórigen*. *Maar* *de* *bondtgenóten* *en* *fleeten* *geen* *dagen* ²⁶ *van* *doen* *met* *wóór-* *den*.

Verweerschrift der bondtgenooten.

De Koning wederleidt der bondtgenooten scherm-schrift.

(1) Dichte dekman:els zijn de bondicheidt der miterije. (2) In de gemeente is óórdeel nócht ware waan, noopende't beleidt der gróóten. (3) Haatlijk valt den Vórstet besluit der staten te wedersterven. (4) Vreeslijk is't enen Overheer te verwachten van ander gelóóf als d'onderdaan. (5) Als nabuit wapent is't hachelijk rust te hóuden. (6) Als wederparthy zich op haar hoede hóúdt moeten't óók doen. (7) In't begeven der ampten heb d'eer plaats. (8) In lichten van gelde voor den staat gaat eigenbaat vaaken voor den gemeenen. (9) Tól treffe meest de vermogene. (10)'s Vórsten troetelkinderen wordt alles geweten. (11) Den Vórstet wijtmen niet dan dat hy misleidt wordt. (12) Meest alle wapenen zijn zelfs den vrunden overlastigh. (13) Zachtigheid is verlooren tegen een voltrokke

party-schap. (14) Stelt uwen vyandt in't ongelijk. (15) Uitstórtten van zijn hart maakt vertrouwen. (16) De hóógste bóósheit is tegens den oppervórst, ende den staat voor te neemen. (17) De wasdoom der ondervórstet is der landsheeren afgang. (18) Reden van wederparthy dient wederleidt. (19) Meni verclare de óógen der gemeente. (20) Behaaghlijke namen dienen tot stoffeering. (21) Vuile zaken schóóne woorden. (22) Onórden geeft schade voor de handt, trage en onwisse baat. (23) Moedwil, geweld en straatschenderij, is 't voorspel van den óórlóge. (24) De Landsheer spreek meer gebiedender als biddender wijze. (25) Daar de hóóghste overheid vleijen moet, is't omgekomen. (26) Geen dagen van doen, met woorden te slijten.

Vreede-
breuk

Navarre
geeft een
verweer-
fchrift uit.

den. Zy maakten zich meester van verfcheide ¹ plaatfen, zonder dat'er van ² ketterije op te zeggen viel: onder andere, van Marfeille, 't welk korts daar naa weder over ging. Henrik, hebbende, om den Koning te voldoen, ³ zich onthouden van wapenen, onaangezien verfcheidene gelegenheden, die 't verfchónen konden, liet zich bedunken, dat het langer geen marrens tijdt ware; ende, als mede overbodigh zijnes bedrijs ⁴ rede te geven, fchreef een' verklaaring heel met zijn' eigen' handt; zondtze den tienden in Zomermaandt, des jaars vijftienhondert vijftentachtigh, van Bergerac, by de heeren van Clervant ende Chaffincourt, aan zijne Majesteit, ende, met ⁵ haren óórlóf, affchriften daar van aan alle Vórften van Chriftenendom, ende hóge ⁶ rechtshoven van Vrankrijk; waar van de zin hier op uit quam: *Dat de geenen, die hedensdaaghs het rijk in roere stelden (hoewel zy't op ⁷ den Koning gemunt hadden) hem zóchten te doen dragen den naam van ketter, ⁸ vervolger der kerke, verfteurder der gemene ruste, gefworen vijandt aller Katholijken, ende overzulks van hunn' gekante partije. Des hem de nóód drukte, ⁹ om zijner Majesteit, mitsgaders allen ¹⁰ Vórften, staten ende vólken, zijn' onfchuld bekent te maken. Zeidt dan, dat hy een Chriften is, die de kerke geirne ¹¹ gereinigt zage, gelijk vele Vórften, ¹² geleerden, heiligen, daarom geen kettters zijnde, wel vijfhondert jaren lang, hadden gewenscht, door een wettigh concilie: waar toe de ¹³ geestelijkheid, te zeer aan de wereldt vast, ¹⁴ onwilligh blijvende, verfcheide Vórften veróorzaakt had, zich openbaarlijk tegens de misbruiken te verklaren, ende op zich zelf handt aan de zuivering te slaan. Daar uit was de fcheuring ontstaan, ende ten tijde der zelve, als beide gezinthen in Vrankrijk, by den Koning ende gemeene Staten waren toe gelaten, hy ¹⁵ geboren, opgevoedt, ende zulks bevestight, zó by ¹⁶ onderwijs als leezinge, in de Gereformeerde, dat hyze voor de ongetwijffelde waarheid gelóofde: Dies niet tegenstaande bereidt, zich, ¹⁷ zonder eenige wederhörigheid, t'onderwerpen aan ¹⁸ 't besluit van een wettigh concilie, om zijn gelóof daar na volkomelyk te regelen. Indienmen van dat van Trenten zegghe wilde, hy gedroegh zich aan ¹⁹ 't geweten der yverighste Roomsgezinde zelf, ende aan de ²⁰ gezanten des Konings, die'er geweest waren, oft het den naam moght voeren van een vry ²¹ concilie. Oók had Vrankrijk, op dat pas, aan alle hoeken in brandt gestaan van inlandtschen óórlogh, ontsteeken door deze ²² muitmeesters, dien te ²³ lang viel d'uitspraak van't concilie af te wachten. Ende hadmen aldaar't verzoek ²⁴ der Françoische gezanten, om órde op't ²⁵ ongeregelt leven der geestelijkheid, zulks in den windt geflagen, dat, uit kracht ²⁶ van hunnen last, openbare verklaring van onbenoegen daar over by hen gedaan was; ende dien vólghends,*

't con-

(1) Die een óórlógh aanvangt, verzie zich van sterkten tot toevlugt. (2) Plat tegens zijn voorgeeven te handelen fchaamt sich leelijk. (3) Men geve, den Landsheer, toe alles, wat men kan zonder hinder. (4) D'ene parthy reden haars bedrijs gevende, kan d'andere qualijk leedigh staan. (5) Zonder verlóf van den landsheer behoortmen geene redenen uit te geven, die den staat raaken. (6) D'achtbaarste leden van den staat eiffen ook erkent te werden. (7) Voorneemen tegens d'hóoge Overigheid, moet altijds eenen anderen naam hebben. (8) Scheldnamen stijven den aanhanger, maar verbitteren wederpartije, ende vervreemden onpartijdige. (9) Daarmen onfchult doet, schijnt yet te hinken: des doetze niet als eenóóddrukt. (10) Den Vóste is veel aan goeden naam gelegen. (11) Kerkreinigen door wettigen wegh is geen kettery. (12) Eerlijk gezelschap te hebben in't gene daarmen mede beifchuldigh wordt, verfchóont zeer. (13) Geestelijkheid te zeer aan de weerelt vast. (14) Als de geen, wiens plicht is te beteren, in gebreke blijft, zó onder-

windt zich des, de geendie'raangelegen is. (15) Die twee gezinthen inwilligh, moet d'opvoeielingen van beide dulden, óft bekeeren. (16) Leezing en onderwijs van eener zijde neemen den mensch dapper in. (17) Hoe vast men in't gelóove is, men behóort reden van wederparthije te hóóren. (18) Al te verwaant is't, zijn óórdeel te willen doen gelden, boven dat van anderen van gelijke achtbaarheid ende gróóter getal. (19) Die zich aan't geweten zijner wederparthije gedraaght, vertrouwt zijn recht wel, ende ípeelt een haastigh man. (20) By handelingen van gelóofszake, dient de Vórst zijne gemaghtighden te hebben. (21) Onvryheid van raadt neemt alle achtbaarheid wegh, zó in staat als kerke. (22) Muitgeesten zijn heet en haastigh. (23) Uitvoeren voor't vonnissen recht qualijk. (24) Verzoek van gezanten met licht te slaan. (25) Ongebondenheit der geestelijke ergert alle de werelt. (26) De gezant onredelijk bejegt doe zijn onbenoegen blijken, doch niet zonder last. Dat de gezant door last doet, is 't verstandt des Vósten.

't concilie in ¹ Frankrijk onverkundicht gebleven, Zó stondt dan de wet-
tige vereffening van 't geschil nóch te maken; ende hy gereedt zijnde omze
te volgen, immers voor ² geen' ketter te houden. Maar dat moest hy ge-
weest zijn, eer hy ³ hervallen ketter zijn konde, waar voor men hem geir-
ne gangbaar zóude maken; ende door dien ⁴ onontfankelijk, al veranderde
hy schóon van gezintheit, tót de króone: aan de welke, te wenschen waar,
dat zy ⁵ niet bet dan hy en peisden. In de móordt van Paris, wist al de
wereldt; dat niet zijn ⁶ gemoedt overtuight, maar zijn' jonkheid ⁷ over-
weldicht was: gemerkt hy in dien schijn niet langer volhardt had, dan tót
⁸ zijn' vryheidt toe. De naam van vervólger der kerke, hoe kon die passen
op hem, die 't ⁹ met de zijnen quaadt genoeg had, dat zy zelf staande
bleeven? Maar den verbondtmakeren was 't ¹⁰ om hem, al 't koninklijk
bloedt, ende 't rijk, te doen; als ¹¹ bleek by d'ontdekte bewerpsels, die men nu
in 't werk stelde. Dat het óórlógh van den jare 1577 in de Statint Blois,
door henluiden ¹² besteecken was; ende aangekomen op hem, die wist ¹³ wat
'er school, zich zelven ende ¹⁴ den staat te beschutten. Nóchans en hadden
de onmenschelike ¹⁵ bitterheden by hen voorgenomen hem niet ¹⁶ ontsteeken
met yver, om die te verhalen op de ¹⁷ geestelijckheit, ter plaatsen daar hy
meester was. Hy lietze'r vry preken, ende zó ¹⁸ onbezwaart als de Koning
zelf deed, zonder haar yets af te vóorderen, dan de tienden; naardien zijn'
¹⁹ erfvelijcke goederen alomme waren aangeslagen. Oók was de vryheidt der
gewissen zó rás niet ingewillight, oft hy en had ²⁰ aanvaardt een' vrede,
ongelijk benauder voor zich ende de zijnen dan de voorgaande: ende dat
ten tijde, als een' ²¹ geweldige heirkraft, te zijner hulpe, op het punt stondt
van in 't ²² rijk te breeken. Zulks hy, in plaats van zijn schóonstaande ge-
luk te verzoeken, zó ²³ merkelyk een gevaar den Staate had quijtgeschol-
den. Zó verre was 't met hem van de Roomschgezinden te vervolgen, dat
hy, in de plaats des rijcx van Navarre, hem overgeschoten, hun alle oeffe-
ning ²⁴ toeliet daar hyze in gevonden had; te weten, over al: uitgezeidt twee.
In Bearn, wezende zó gróót een landt niet, was de herschikking gedaen
by wijlen de Koninginne zijn' moeder ende de ²⁵ Staaten 's lands, dewelke
aldaar veel vryheids ²⁶ over de Prinssen hebben, ende gezint waren, te
meër alzó daar over nóit klaghten in hunne jaarlijksche vergaderingen ge-
komen waren, het alzó te houden. Ende naa zijn verstandt, was 't eenen
Vórste ongeraden eenige órde te veranderen, ²⁷ ten waar 't hem merkely-
ke nóódt oft nut deed' doen, ende dat door den zelven ²⁸ wegh, waar door-
ze was ingevoert. Nóchans had hy den geestelyken aldaar hun onder-
houdt altydts ²⁹ doen betalen; ende de geldtboeten gestelt tegens de Room-

H

schen,

[1] Onverkundighde inzettingen verplichten niet.
[2] Een ketter is die zich geene wettige beslechting
in gelóófs geschil onderwerpen wil. [3] Wel 'on-
recht schelmen voor vervallen ketter, den geenen
die nóit bewezen was ketter te zijn. [4] Eenem ver-
vallen ketter is niet te vertrouwen: geenzins dan
een koninkrijk. [5] De staatzuchtige óordeelt and-
ers hart by 't zijn. [6] Tot waare bekeering eischt
het gemoedt overtuight te zijn. [7] De jonkheit is
licht door vreeze tót schijn van verandering in ge-
lóófszaken te brengen. [8] Datmen zonder dwang
doet, magh gelóóft worden uit der harte te koo-
men. [9] De zwakste parthy kan geen vervólghster
van de sterkste gehóuden worden. [10] Die den
Koning meent, meent zijn bloedt. [11] Onraadt
wil ergens uitbreeken. [12] Zelfs in wettige ver-
gaderingen wordt wel yet arglistelijck besteecken.
[13] Zomtijdts verneemt de geen die verre ischer-
per als die naby is. [14] Onórden is by wijlen óór-
baar. [15] De wreetheden eenen parthy verwe-
ken die van d'andere. [16] Yvert niet om quaadt
met quaadt te betalen. [17] Die vryheidt van ge-
lóof verzoekt, kanze anderen, met geene reden,

weigeren. [18] Die in binnelandsch óórlógh niet bet
bezwaart wordt by wederparthy, als by parthy
zelve, komt wel toe. [19] Een verstóoten Vórst
wil zijn verhaal zoeken, daar hy best kan. [20] Wel
vreedzaam is die nadeelige vrede aangaat. [21] Van
vreede gemaakt terwijl men óórlógen kan, heeft-
men de meeste eer, en voordeel. [22] Uitheemsche
hairkraft in een gescheurt rijk is den Landsheer
vreeselijck. [23] Die middel in de mouwe heeft om
den staat te krenken met hoop van eigen voordeel,
bewijst zijn liefde tót het Vaderlandt, indien hy 't
laat. [24] Die eener parthy laat de vryheidt daer
hyze in vindt, kan geen vervólger van de zelve ver-
den genoemd. [25] Bondigh is 't geen by Prins ende
staten eenpaarlijk ingestelt wordt. [26] De Vórst
kan veel scherpeids verschóonen met den naam
der staten, daar zy deel aan de regeering hebben.
[27] Orden dient niet verandert, als om merkely-
ken nóódt oft nut. [28] De keur niet te breeken als
ten overstaan van de geene dieze gemaakt hebben.
[29] De geestelijken van zijne wederparthy 'onder-
hóuden, ende de geldboeten tegens haar te minde-
ren, smaakt naa zachmoedighheit.

schen, van licht, als zy waaren, nóchlichter gemaakt. Jaa men zoude bevinden, dat hy vele ¹ Katholijken met treffelyke ampten, in dat landt, in zyn gezin, onder zyn' lyfswacht, ende elders, had verzien: wezende zyn gevoelen, dat d'overheidt getrouwelyk kan worden gediend, door lieden vroom van gemoedt, zó ² wel in't een als't ander gelóof, dewyl zy beide in die leeringe eenstemmigh zyn. Des ³ beminde hyze, zonder aanzien van gezintheidt, ende waande'r ⁴ óók alzó afbeminde te wezen. Ende van zyn' eige onderdanen, zich tegens hem verzet hebbende, jaa zommige zyn' eige huizen geplondert ende nedergesmeten, en was niemandt, ⁵ toen zy hem naa't eindt van den óorlógh quamen vinden, eens over dwers aangezien, óft aan zyn gelaat, wóorden, óft werken, gewaar geworden, dat hem de voorlede vyandtschap in den króp stak. Niettemin droeghmen ⁶ hem naa, dat hy 't óogh ⁷ op 's Konings dóódt, ende voor had, alsdan het Roomsche gelóof te dempen; de geestelyke ⁸ goederen aan te slaan; ende verbeurt te maken de goederen der edellieden die hem tegens waren: Jaa dat hy te dien einde tót Maaghdenburgh een verbondt, met verscheide Vórsten van zyn' ⁹ gezintheidt, gebróuwen had. Maar Gódt ende zyn gewisse waren hem getuigen, dat hy om 's Konings lang leeven wenschte, ¹⁰ belachelijk houdende het voordeel van twee jaren jonkheids, waar op men zyn' hope was vestende. Maar hy had over lang al ¹¹ goede lucht gebadt van kunnen toeleg, ende bad den Koning te peizen aan de gedenkenissen, zyn'er Majesteit toegezonden, in den jare 1576, by eenen afgeschikten ¹² edelman: 't verstandt van de welke men van dien tyd af (al kond' het de Koning niet gelóoven) had doen ¹³ voet nemen, onder den naam des heiligen verbondts, ende jegenwóórdelyk van punt tot punt te werke leidde. Hier door opgewekt, ¹⁴ had hy, by de Majesteiten van Engelandt ende Denemarken, Chur- ende Vorsten van Duitslandt, aangehouden, om de ¹⁵ splitze in 't gelóove geheel te hebben: de ¹⁶ vrundtschap vernieuwt; ende goeden voorraadt van ¹⁷ penningen opgeleidt in eenige goede stadt t' zyn'er nóódthulpe. Dóch had hy zich nóit onderwonden yet te handelen, dat met den ¹⁸ plight van eenen zeer óotmoedigen dienaar des Konings streed. Gelyk ¹⁹ hy hóoghlyk verklaarde; begeerende dat deze allen Vórsten, door zynes Majesteits gezanten, ter handt gestelt wierde, ende hy, waar 't anders, beschaamt voor een geveinst ende trónwelóozen vórst. Ende was het verdragh van Maaghdenburgh, 't welk men van alle ²⁰ preekstoelen had uitgekraait, een verzierzel, zich ²¹ zelf beschamende met de littekenen der reukelóze ²² lógenen, waar van het niet eens ²³ behendelyk t'zamen hing. Want men stelde't gesloten te zyn den veertienden in Wintermaandt des jaars 1584, ende bragt'er in, de gezanten van den Keurvórst Paltzgrave, ende Prinsse

van

(1) Die drijft het handhaaven van twee parthyen in eenen staat, bewijze dat hy haar beide vertrouwt. Die aan de zwakste parthye vast is, geeve der sterkste nóchans al 't genoeg dat hy kan zonder hinder. (2) Luiden vroom van gemoedt können in gelóove verscheelen. (3) De deughd'aamen moeten beminnen, van wat gezintheidt zy óók zyn. (4) Men vertrouwt licht bemint te zyn van den geenen, dien men bemint. (5) Met den welgeaarden Vórst is de vyandtschap uit, als 't óorlógh uit is. (6) Geen zuiverheid van leeven kan achterklap keeren. (7) Haatlyk is't naar yemands, voor al 's Landsheeren dóódt, te verlangen. (8) Niet vreeselijkers als van gódsdienst ende goederen beróóft te worden, waar aan men eeuwige ende tydlyke zaligheid vast acht te zyn. (9) Die van eener gezintheidt vermoedten licht eene lijn te trekken. (10) Die de gemeente by d'ooen heeft ontziet zich geen slechtheid van reden. (11) De Vórst verneeme scherp. (12) Schriften van verlaug heefmen

door welgetróuwen bringer te bestellen. (13) Van langer handt doet men een verstandt plaats grijpen, dat qualijk in den man wil; ende leidt het te werke als de gelegenheid rijp is. (14) Beleidt van wederparthije eícht tegenbeleidt van parthije. (15) Eenigheid van leere maakt gróote verbintenis. (16) Vrundtschappen tusschen Vórsten dienen bywijle vernieuwt, zonderling als gemeen gevaar genaakt. (17) In bedenkelijke tijden is't opdoen van voorraadt van penningen van minste opzicht ende kósten: maar dienen welverzekert. (18) Handel met uitheemsche Vórsten pooge t'ontgaan den schijn van ontróuwe. (19) Hooge verklaaringen doen gelóoven dat zy inhouden, óft immers twijfelen aan't tegendeel. (20) Dat van den preekstoel valt raakt reedit onder den man. (21) Verdichte dingen beschamen zich zelve. (22) De reukelóósheidt verzeltchap de sijnme treeken. (23) Zwaar is't leugenen wel te doen sluiten.

van Oranjen, zonder ¹ te gedenken, dat d'een over 't jaar uit der tijd geweest was, d'andre vier maanden te voren vermoórdt: met nóch gróóver ongerijmtheden. Van de vergadering tót Montaulban, was dit. De Koning had, by de vrede des jaars 1577, den Gerefóormeerden ² ingewillicht acht steden, voor zes jaren, tót hunne verzekertheid, ende op dat midlertijd ³ de verbitteringen ende hevigheden ter wederzijde moghten komen t'ontlaten. Maar was de pais, sedert, door verscheide wegen, jae zelfs door ⁴ openbaar óórlógh, een jaar lang gesteuert. Zulks dat'er, naa 't verstand van ⁵ zijne Majesteits inwilleging, aan de zes jaren te kórt quam, ende de Gerefóormeerden ⁶ ongeirne aan 't overleveren. Daarom had hy den Koning vertóónt, dat zy verscheide ⁷ bezwaarnissen badden in te brengen, de welke, afgedaan in billijkheid, de overlevering gemakkelyker zouden doen voortgaan; ende had zijne Majesteit, te dien inzichte, de vergadering ⁸ toegestaan, door den ⁹ mond des heeren van Bellievre, die, uit haaren name, van 't eerste ¹⁰ tót het laatste te Montaulban bleef zien wat'er ommeging. 't Welk meer niet was, dan datmen 'er de verzuimenissen ende overtredingen van 't vredegebódt, op een' lijst ¹¹ gestelt had, om zijner Majesteit te vertoogen; mitsgaders onderlinge belóften gedaan, van geenerlei ongelijk óft overlast met ¹² daadtlykheid betaalt, ende alzó den pais, in onvailigheid, te stellen; maar klaghten te doen aan ¹³ hem Navarre, dieze aannam voor den Koning te brengen, ende rede daar op te vóorderen: ten einde, zy, yemandt hebbende die hun 't hóóft op hield', ¹⁴ onbenóódight bleven, om tót onóórdentlyke middelen, gelijk voor dezen, hunne toevlught te nemen. Was óók den Koning zulks van hunnen handel ende 't gewicht hunner ¹⁵ redenen gebleken, dat zijne Majesteit hunlieden vergunt had, de steden nóch eenige jaaren in te hóúden. Waar over de ¹⁶ verbondtmakers nu waren sribbelende tegens hem, ende opentlyk uitgevaren tegens zijne Majesteit ¹⁷ zelve. Maar eenen yegelyken, die wist hoe 't de laatste dertien óft veertien jaaren in Vrankryk gegaan had, gaf hy te bedenken, óft de Gerefóormeerden ¹⁸ slóf hadden, om zich met den pais te paajen, zonder andere verzekering. Ende, voor zijn hóóft, wilde ¹⁹ wel rond uit gezeid hebben, dat hem 't inhóúden der voorschreve steden voornemelyk ter harte gegaan was, om met die van zijn' gezindtheit niet zonder alle ²⁰ lijfberging te blijven, tegens den stórm, dien hy uit hun t'zamenróttten zagb opkomen. Zy gaven wel voor, dat hun vermeersteren van steden mede was om ²¹ verzekert te wezen, gelijk de Gerefóormeerden. Maar, in wat ²² onzekerheid stonden zy, die, tegens acht steden, wel acht heele landtvooghdijen in hadden? Indien 't hun ²³ daar loogh, hy was, den Staat ten besten, gereedt tót levering der steden, die hem nóch twe jaren veróórlóft waren te hóúden: ²⁴ mits dat zy in 's Konings handen stelden, de geene die zy hadden ingenomen: dat meer was, droegh zijner Majesteit op, zijne ende zijnes neefs

(1) Den leugenaar dient geen vergetelheid. (2) De zwakste nederleggende de waapenen moet eenigen toevlucht hebben. (3) Met der tijd slijten de parthydigheden. (4) Gespreid óórlógh in een gróótrijk is zwaarlijk op een bótte sliffen. (5) De goede tróúwe hóúdt zich aan 't verstand meer als aan de woorden eens verdragh. (6) Ruimen van sterkten komt lankzaam by. (7) Die yet inhóúdt over tijd, bringe redenen van schijn voort. (8) De Vórst gedóóge geen vergaadering zonder zijn verlóf. (9) Verlof ongeirne oft met onzien gegeven, zy maar by monde. (10) In alle vergaaderingen hebbe d'Overheid den haaren. (11) Gevoeghde klachten hebben klem. (12) Daar elk zich zelve rechten wil, is de vrede veegh. (13) Verzoek van den landsheer geschiede door achtbaaren persoon.

(14) Die nergens heul vindt, helpt zich zelve onóórdentlyk. (15) De Vórst neemt aan, oft gelaat zich aan te neemen de redenen der geenen, dien hy, door nóódt, belieft. (16) Daarmen dieene parthy mede stilt, versteuntmen d'andere mede. (17) Uitvaren tegens den landsheer is hachelijk en onheusch. (18) Die door betróuwen is hygebragt, kan met glimp verzekering eiffchen. (19) De gróótmóedige gaat geirne rondt. (20) Nóódwéer is rechtvaardigh. (21) Dat men aan eene parthy toestaat, wil d'andere voorts mede hebben. (22) Die op verzekering staat, behóórt zijn onzekerheid te doen blijken. (23) Veel is 't parthyne zijnen dekmantel te doen ontvallen. (24) Een billijk bódt van parthyne geboden, stelt wederparthyne dapper in 'tongelyk, zó zy't weigert.

des Prinssen Landtvooghdijen, indien zy verstaan wilden, alzó met de hunne te handelen. Zó verre was't met hem van meer te eiffchen, gelijk zy zich niet en schaamden, den Koning, an end' an, met nieuw verzoek, ¹ over de handt te wezen. Het was dan goedt te zien, wie ² den staat de gróóste liefde droegh: ende ongerijmt, den huisknecht meer yvers tót den ³ gezinne toe te vertróuwen, dan den zoone zelf: al te luttel sluitende, dat vreemdelingen hun wilden vroedt maken, van zórghevuldigher te zijn voor den welstandt ⁴ des ryx, dan de geenen dien die góldt, ende overzulks deze zórgge aangeboren was. Al de wereldt wist, dat hy, van aver t'aver, ⁵ uit perzónen gespróten was, die nóit raadt óft daadt gaven, tót het ⁶ nijpen der gemeente, door schattingen, oft hónen des adels met onwaardigheit. Ende ⁷ wist al de wereldt, dat deze ⁸ vreemdelingen, zó ras zy voet in Vrankrijk kregen, opgebraght hadden ⁹ 't verkóopen der ampten, ¹⁰ 't verzieren van nieuwe op nieuwe tóllen, ende andere bysterheden. Hem aangaande, bad alle staten des rjx t'overdenken ende t'onderzoeken, óft door zijn toedoen, hoe gróót een' last hy óók op den hals gebadt hadde, 't vólk ¹¹ waar bezwaart. Ende zónde niet bevonden worden in zijn' regeringe, over 't weenigh onderzaten die hem Gódt verleent had, dat ze óit van hem, in zó gróót een' nóódt, als hy gebadt had, met schatting overladen waren: dat óit ¹² edelmanne, met wóorden óft werken, van hem ware te kórt geschiedt, in goedt óft bloedt: óft eenigh geestelijk perzoon ¹³ verongelijkt. Maar waren zy altijdts wel ontfangen, ende hy gereeder geweest met het vergeten, dan zy met het leedt doen. Dat hy altijd alle eerbiedigheit bewezen had den hóógen ¹⁴ hoven, ende den rechte; zich daar tegens nóit ¹⁵ geweldelijk verzet; óft, verzócht zijnde, ¹⁶ sterke handt geweigert te leenen; ende vrundschap gezócht met alle ¹⁷ deelen van den staat: zulx hy niet ¹⁸ licht voor een' vyandt van den zelven te nemen waar. 't Bleek dat het rijk, door de binnenlandtsche óórlogh, in d' uiterste ¹⁹ ellenden was vervallen. Maar hy hadze niet gevoert, dan door d' uiterste ²⁰ nóódt: alhoewel hy, die in 't óogh hebbende, hun een voordeel had ²¹ konnen afzien. Gelijk toen hy laatst, in de staten te Blois, by doorsteken ²² werk, van hunlieden, balling ²³ verklaardt werdt, met alle die van zijn' gelóóve: 't en waar zy't veranderden; 't welk hem misschien ²⁴ licht zóude staan, indien 't hem niet bet ernst en ware, dan hunlieden. Had óók nóit den pais ²⁵ vermindert door inzicht van eenige baat, alhoewel hy zó ²⁶ geboren was, dat zijn heil óft onheil den staat betrof. De enkele ²⁷ vailigheit voor hem ende ²⁸ zijn' gelóófsverwanten was 't, dat hy altijd gezócht had te bedingen: nóit ²⁹ gezagh, ampten, oft jaargelden. Anderzins had'er licht ³⁰ toe konnen komen, maar niet op willen staan, nóchte Anjou daar mede ophóuden, toen hy zó ³¹ toghtigh naa Nederlandt was. Ende dat deze goede Fran-

(1) Den Vórst meer en meer te vergen geeft veeltijds voordeel, maar maakt moeijelijk. (2) Zien voor zeggen. (3) Eigen gaat ter harten. (4) Den Vórst van den bloede gelt het verlóóp van den staat. (5) Gunstwaardigh is 't uit burgerlijke vooróuderen gesprooten te zijn. (6) Schatting smart de gemeente, wederwaardigheit den adel meest. (7) Invoerder van lasten wordt lankzaam vergeeten. (8) Van vreemdelingen kan men luttel liiden. De inkomeling draage zich zeedigh in landtzaaken. (9) Aan't verkóopen der ampten is veel ergernis vast. (10) 't Verzieren van nieuwe tóllen valt haatelijk. (11) Die 't vólk verschóont van geven is zijn vriendt. (12) Den adel eere toedragen, is hun harte trekken. (13) Geestelijke staan naauw te wachten. (14) De rechtshoven zijn in waarde te hóuden. (15) Den rechtshoven te wederstaan is gróóte baldadigheit. (16) D'ondervórst is schuldigh 't recht te sterken. (17) De Vórst van den bloede bewijze zijne genegenheit aan alle deelen van den staat. (18) Die zich draaght als vrundt, zalmen lankzaam vyands

naam doen dragen. (19) Niet bederffelijkers als inlandsch óórlogh. (20) Nóódt veronschuldigh alles. (21) Die om der vrede wil laat zijnen vyandt een voordeel af te zien, moet wel goedertieren zijn. (22) Besteeken raadslót smaakt naa onwettigheit. (23) Een zwaar stuk, den eersten Vórst van den bloede met veele duizenden menschen balling's lands te leggen, om gelóófsverschil. (24) Die luidt roept van godsdiens, isze vaaken minst. Dien wifelen van gelóóf licht staat, verghet het lichtlijk anderen. (25) Eige baat vermindert meenige vrede. (26) Wel oft qualijkvaart des Prinssen van den bloede betreft den staat. (27) Vailigh leeven is 't minst datmen verzoeken kan. (28) Eige baat zoeken staat vry, wannערze met het gemeene best gemengt is. (29) By sluiten van paize bedingt de gróóte gemeenlijk eenigh voordeel. (30) Kleene konit is 't schuwen 't geen daar men zwaarlijk toe geraken kan. (31) Om uit last óft tot lust te geraken, laat de Vórst zich veel afdringen.

Françoïzen den Koning een óórlógh verwekten, in zyn rijk, op dat hem niet ¹leedigh en stonde, de Nederlanden, hem aangeboden tot zyn eigen ²zeggen, aan Frankrijk te ³bechten. Wat maght ende middel, sedert dien tijdt, de zijne geweest zy, gaf hy een' yeder te bedenken, mitsgaders, welke de ⁴ongelyken ende wederwaardigheden, hem, door hun beleidt, bejegent. Het vólk waar lang in den grond ⁵bedorven geweest, had hem des zelven niet bet erbarmt, dan henlieden. Maar hy was een lidt, ⁶ende gevoelde de qualen van't rijk, al eerze hun aan de kóude ⁷klederen gingen. Ende, dus doende, had hy verdiendt den ⁸bynaam van ketter, ende hervallen ketter, vervolger der Katholyken, ende andere. Nopende't slót, van ⁹onontfankelykheit tót de króne, dat z'er uit maakten, doende den heer Cardinaal ¹⁰van Bourbon zich noemen eersten Prins van't bloedt, ende 's Konings vermoedtbaaren naazaat; dit was't punt dat hem meest ter harte ging, maar dat hem, tót nóch toe, minst ¹¹in den zin, ende laatst ¹²opgekomen was. Te vrede, hier in, met hope van't lang leven ende vruchtbaarheid des Konings, die nóch in 't bloeijen ¹³zijner jaren was, gaf hy zich; vertróuwende op zyn' zake allen Françoïzen ¹⁴bekendt, ende op ¹⁵Gódt voorstander des rechts. Ende gelijk hy in 't stuk van't gelóóve bereidt was, zich t'onderwerpen aan een algemeen óft François Conçilie, alzó in landtzaken aan een' wettige vergadering ¹⁶van staten. Daarentusschen ¹⁷zócht niet dan een gerust leven, onder gunste des gebóds van paize, mitsgaders goedt, bloedt, ende vrienden te besteden tót dienst ¹⁸zijner Majesteit, ende bescherming aller vrome onderzaten. Ende dewyl de bondtgenóten zynen perzoon wilden doen hóuden voor't wit hunner wapenen, ende hem, te dien einde, met de voorverhaalde lasteren ¹⁹besprengden, die ongetwijfelt zijner Majesteit ter óren gekomen waren; zó bad hy de zelve, hem te goede te hóuden, dat hy aldaar, behóudens d'eerbiedigheit ²⁰haar toebehoórende, verklaarde, dat zy daar aan valschelyk ende bóóselijk hadden ²¹gelogen. Ende, om hunnen achterklap met der daadt te schande te maken, bad den Koning, zonder zich dezses te bekommeren, óft te waagen ²²zijn' al te dierbaaren perzoon, met goeden óóge aan te zien, dat dit geschil tusschen hem ende henlieden moght' werden vereffent; ende ²³hoopte aan Góds genade, zó binnen als buiten 's rijx, vrienden genoegh te vinden, om d'achterklappers te brengen tót rede, ende beken van de ²⁴gehóórzaamheit, die zy zijner Majesteit, mitsgaders d'eere ende ontzigh die zy hem, onder de zelve, schuldigh waaren. Maar, om den wegh af te snijden aan de bloedstórtinge van den edeldom, bederffenisse des vólks, ende gódlóze grouwelen van den ²⁵óórlógh, waar aan hy niet ²⁶peizen kon zonder zuchten oft tranen te laten, wilde hy den Koning wel óótmoedelyk ende van heeler harte gebeden hebben, zijne Majesteit geliefde niet vreemdt te vinden het bódt,

H 3

dat

[1] Inlandsch óórlógh té verwekken is haatelijk, maar te haatelijker, wanneer 't uitlandsche aanwinst belet. [2] Geen achtbaarder aanwinst als een heerschappye zonder voorwaarden. [3] Verknóchte leden maaken sterken staat. [4] Getergh zijn, maght hebben, en dulden, zijn zeldzaam gezelschap. [5] Daar twee parthyen even hevigh zijn, is de gemeente haast bedorven. [6] Een lidt heeft zught tót zyn lichaam. [7] De staat geldt den vreemdeling de wagenhuir. [8] In regeeringe is alle opspraak door geen weldoen t'ontgaan. [9] 't Lasteren der vroomen geschiedt tót wijder eindt. [10] De listige uit zyn vuil met eenen anderen. [11] De Vórst van den bloede behóort op den dóodt des Kóninx niet te denken; maar daar 't vereifcht wordt zyn eigen recht voor te staan. [12] Veel vermaans van recht van naazaatschap voor den Landsheer is onzoet. [13] Van vruchtbaarheid in bloem der jaren, is niet licht te wanhoopen. [14] Ongetwijfelt recht met veele redenen vast gemaakt, schijnt mistróuw

te werden, ende baart eer twijfel als meer verzekering. [15] Gódt rechts voorstander. [16] Yder behóort zich in landtzaaken te laten overstemmen, van eene wettige vergadering van Staten. [17] Men behóort yder in vershil staande ongemoeit te laten, tót dat zyn' zaake wettigh gesleten zy. [18] Die in geschil met den Landsheer staat, moet niettemin vaardigh zijn om hem ende den lande te dienen. [19] Openbaare lasteringen heefmen zich aan te trekken. [20] Uitering van trótsheid voor den overheer, staat te doen met eerbiedenis jegens hem. [21] In openbaare tweedraght met zijnen minder, past den Vórst uit zynen mondte te spreken. [22] Den Landsheer buiten hagh en kommer te hóuden trekt zyn jonst. [23] De kloekmoedige hóudt zich aan hóóge hoop. [24] D'onderzaat is den Landsheere gehóórzaamheit, zynen bloedtverwanten eerbiedenis schuldigh. [25] Binnenkrijgh moort adel, bederft gemeente, giet gruwelen. [26] Een welgebooren gemoedt yst van inlandsch óórlógh.

dat hy mits dezen boodt den heere van Guize hunnen krijgsoverste, van dezen óórlógh te slijten tusschen diens ¹ perzoon ende den zynen, een tegens een', twee tegens twee, tien tegens tien, twintigh tegens twintigh, min óft meer, zó veel als Guize wilde, met wapenen onder ridders met ² eere gebruike-lijk, op een' vailige ³ plaatze, binnen óft buiten's rýx. Een' eere, ⁴ voor-waar, naa de welke de heer van Guize, gemerkt hunner perzoonen oneve-
ne waardy, en onderscheidt, een' yeder bekendt, door alle mogelijke midde-
len behóort te staan. Een ⁵ geluk óók, dat hy ende de heer Prins van Con-
dé zyn neef, zeer geirne zullen kóópen ⁶ met hunbloedt. Verklaarde vóórts
ernstelijk voor ⁷ Gódt ende ziju gewisse, dat ⁸ nócht hóómoedt, nócht haat,
nócht wraakgierigheidt, hem dezen wegh deed kiezen, maar alieen de
⁹ yver om te zien Gódt gedient ende geëert, den Koning uit quelling, den
staat in rust, de gemeente behóuden. Verzekerde ¹⁰ hy zich óók, dat Gódt
almaghtigh, die de harten ¹¹ doorzag, ende't beleid ¹² had van't lótt der
wapenen, 't recht zijner zaake, aan all' de wereldd, door ¹³ de uitkoomst,
zóude ¹⁴ bekent maaken, om den nakomelingen, ende alle eenwen t'eenen
¹⁵ spiegel te dienen. Gódt, ¹⁶ van wien hy den tóórne, wraak, vloek over
zich riep, indien zyn' verklaring valsch ware; indien hy óit quaden ¹⁷ in-
val gehadt had, tegens den Koning, tegens des zelven staat, tegens des zel-
ven onderzaten, hoedanigh die óók ziju moghten, ende van welken ¹⁸ ge-
lóóve: indien hy óit toeleg getimmert hadt op't ¹⁹ graf zijner Majesteit, óft
in zynen geest ²⁰ overlast ontworpen tegens 't Roomsche gelóóf, óft de gee-
nen die zich daar aan hielden. Gódt óók, van wien hy ²¹ zege, gunst, ende
genade verwachtte, tegens de geenen, die zonder rede ziju bederf zóchten,
ende onder de ²² schaduw van zynen naam 't rýk in roeren te stellen, alle ór-
den ²³ om verre stieten, de gemeente byster maakten, ende den ²⁴ Koning tracht-
ten te schoppen uit zynen staat. Dusdanigh was de verklaring van Hen-
rik. Maar de Koning bleef ²⁵ beteutert in 't overwegen van de maght der
bondtgenóóten, ende ziju eigen onvermogen. 't Welk ²⁶ ziende de Ko-
ninginne moeder, hield daar op aan, hem te bedenken gevende, dat hy
voor had ²⁷ Paus, Kaizar, Koning van Spanjen, Hartógh van Savóijen,
zommige Duitsche ²⁸ Vóórsten, de Katholijke Zwitfers, 't heele huis
Lóthringe, ende de gróte ²⁹ steden van Vrankrijk, al t'zamen houdende,
dat hier aan de Katholijke ³⁰ gódsdienst hing, tót behóudenis van den
welken hun opzet was 't ³¹ uiterste te waagen. De vreeze ³² dan in den
Koning boven den man zijnde, zulks datze hem klaarlijk ³³ aan te zien
was, rees der bondtgenóóten ³⁴ moedt zó veel als de zijne daalde. Des
vervóóderen zy zich hem te vergen, ³⁵ in óótmoedige wóórdén, een ver-
zoek

De Koning
sust.

Stóut ver-
zoek der
bondtgenó-
ten.

(1) Smaakelijk is der gemeente dat een Vóórst uit-
biedt haaren last alleen te draagen. (2) Die ridder
heeft in alles d'eere ende voeghlijkheid te betrach-
ten. (3) Lijf om lijf vechten eischt een plaatse daar
beide parthyen eeven vailigh ziju. (4) 't Is den min-
dere gróóte eer, dat ziju meerder zich stelt om
zonder voordeel tegens hem te vechten. (5) 't Paft
den man van wapenen geen gelegenheid te verzui-
men daar eer te winnen is. (6) Dē hóóghste eer des
Prinzen is ziju bloedt voor 't gemeene beste te stó-
ten. (7) 't Moet ernst ziju, daarmen Gódt ende
gewisse ophaalt. (8) Men stelle zich in geen lijfs-
gevaar, uit onkriftelijke oorzaaken. (9) Eerlijke
yver is die van Góds eere, 's landsheeren geno-
gen, staats rust, gemeentes behóudenis: ende daar
die betracht wórdén, gaar alles órdentlijk. (10) Go-
de zaake, goedt vertrouwen. (11) Gódt dóórziet
de harten. (12) Gódt heeft het beleid van 't lot
der wapenen. (13) Alleman oordeelt geirne een'
zaak na dat zy uitvalt. (14) Recht dient bekent te
ziju. (15) Straffe is om ten spiegel te dienen.
(16) Verklaaring onder aanroepinge Gods doet zich
zeer gelóóven. (17) 't Is veel d'armen niet denken

dar. (18) Ongelóóvigen in hunnen zin, te misgun-
nen schijnt veelen vry te staan. (19) Haarlijk is 't
op eenes anderen dóódt te hoopen. (20) Overlast
om gelóófszaaken schijnt uit geenen goeden geest
te koomen. (21) Lijden zonder verdienste tróóft
zich geirne in Gode. (22) Staatstoring wilaltijts
onder schaduwē schuilen. (23) Orden omstóóten
is den staat waagen. (24) Staatzucht spaart kleen
nocht gróót. (25) Geweeten van zwakheid weert
rustigheid van besluit. (26) 't Is een weet luimen
van luden waar te neemen. (27) Het hóóft van
zijnen gelóóve tegens te hebben valt bedenkelijk.
(28) Maghtige gebuiren staan te vrunde te hóúden.
(29) Gróóte steden ontschipperen licht hunnen Vóórst.
(30) Yver in gódsdienst baart dappre stíjzinnigheid.
(31) Die 't uiterst getróóft is valt een harde parthye.
(32) Vreeze eens gevat is licht op te jagen. (33) De
Vóórst behoort ten minsten de vreeze binnen te kon-
nen hóúden. (34) Men verheft het hart wonderlijk
op vreeze in wederparthye. (35) Den Vóórst op
het hóóft te klimmen vangtmen aan met stóut ver-
zoek in ootmoedige wóórdén.

zoek, onderteekent by den Cardinaal van ¹ Bourbon ende Hartógh van Guize, van zulk eene ² stoutigheid, dat het niet min en was dan gehóorzaamheid eiffchen van hunnen heere. Want het strekte, om hem, tegens ³ alle zijn' voorgaande geboden, te doen maken ende bezweeren een ⁴ onwederroepelijk bevel tot ⁵ uitróijing der ketterijen; de Gerefórmeerden met geweld ⁶ drijven uit d'ingeruimde steden; dien van Geneve ⁷ opzeggen zijne beschermentis; rechtveerdigen ⁸ hunne wapenen, ende door de zelve ⁹ uitvoeren den inhóudt des gebóds. Hoe zy meer opgaven, hoe hem 't hart ¹⁰ kleiner werdt. Hy overquam met hun, meest al tót hun ¹¹ eigen zeggen, ende willighde hun in, tót verzekering, twaalf zó ¹² steden als sloten, aan verscheide ¹³ óorden des rijx. Henrik, verwittigt ¹⁴ wat'er omging, schreef, den tienden van Hóimaandt, uit Nerrac, aan den Koning, *dat zijne Majesteit gedenken wilde aan de ¹⁵ brieven van haar eigen' handt; waar by hem hoop ende belófte ¹⁶ gegeven was, van zijne zaaken te behartigen gelijk als ¹⁷ haare eigene. Ende, hoe dat hy, om zijner Majesteit te ¹⁸ gehoorzamen veele gelegenheden, van zijnen vyandt ¹⁹ afbrek te doen, had laten verloren lóópen. Beklaagde zich zelven, dien men, zonder acht hier op te nemen, in d' uiterste nóódt ²⁰ liet steken; ende 't rijk, dat te ²¹ gronde ging, zómen vóórt voer met dezen handel; 't welk hy nóch ²² niet gelóóven wilde.* Eene maandt daar na gaf hy, mitsgaders de Prins van Condé, ende Hartógh van Mommorençy, een' nieuwe ²³ verklaring uit. Waar by getracht werdt te vertónen, *dat het wit des bondtgenóódschaps ware, den huize van Frankrijk een ²⁴ voordeel af te zien, tót behoef van die van Lothringen: welker handel, al van den tijdt van wijlen François den tweeden af, zó klaar ²⁵ sprak, van hunne zucht tót de króninge, dat het niet te verdóven waar met ²⁶ luidtroepen van gódsdienst; die zy by verscheide gelegenheden ²⁷ wel bewezen hadden, dat hun niet ter harte ging. Dat óók de vruchten hunner wapenen van heel een' ²⁸ anderen smaak bevonden werden, dan men den vólke ²⁹ beloofd had; ende hoe langer hoe qualijker bekomen zóuden allen ³⁰ staten van Frankrijk. Des bezwoeren zyze, dat zy zich wilden tegens de ³¹ vredebrekers kanten ende opmaken, met een' wettige ende nóódig ³² verdadinge van de grondt wetten des rijx, óorden der afskoomsten, staat ende vryheid des Konings ende der Koninginne.* Den achttienden van Hóimaandt herriep de Koning alle voorgange geboden, bevelende, den ³³ Predikanten binnen een' maandt, ende allen anderen binnen zes maanden, 't en ware zy 't Roomsche ³⁴ gelóófaanvaandeboden, 't rijk ³⁵ te ruimen, op verbeurte van lijf en goedt. Ende, vernemen-

*De Koning
zwoigt, en
overkomt
met hun.*

*Navarre,
Condé, en-
de Mom-
morency
geven nieu-
we verkla-
ring uit.*

*De Koning
herroept de
voorgange
geboden.*

de

[1] Een Vórst van den bloede voor aan eener parthy stijft dapper. [2] Die war zoekt verzoekt onrede. [3] Qualijk past het eene gebódt tegens 't ander uit te geeven. [4] Daarmén gewent lichtlijk geboden te veranderen, moetmenze entlijk met nieuwen bynaam sterken, om te doen gelóóven dat zy zullen staet grijpen. [5] In scheuring pooghtmen niet alleen te verdrücken, maar te verdelgen. [6] In bedenkelijke tijden ruimtmen geen verzeckerplaatsen dan door dwang. [7] Yver in gódsdienst zier geeene rede van staat aan. [8] D'onderzaat die wapenen licht, is begaan omze te doen rechtvaardigen. [9] D'onderdaan hebbende wapenen aanvaart, dientze te hóuden ende te gebruiken. [10] Vrees wast door hóutheid van wederparthy. [11] Vrees maakt Vórst tót slaaf. [12] Zonder vaste plaatsén staat een parthy in 't blank. [13] Een parthy gespreit door 't landt moet haar verzeckerplaatsén gespreit hebben. [14] De man van staat verneenie scherp. [15] Schrijven van 't Koninx eigene behóóren voor al vast te staan. [16] Koninx belósten behóóren voor al vast te staan. [17] Op hóóge woorden verlaatmen zich lichtlijk. [18] D'ondervórst doe veel om zijne gehóorzaamheid te rechtvaardigen. [19] Schaadlijke gehóór-

zaamheid is gunst waardigh. [20] Den gehóórzamen onderdaan in nóódt laten is haatlijk. [21] Den Vórst voeght den staat bet te behartigen als zich zelven. [22] Men gelóóve langzaam 't quaadst van zijnen opperheer. [23] De wapenvoerende onderdaan heeft veel te verantwoorden. [24] Vervreemding van de króone staat yder, voor al den Vorst vanden bloede, te weeren. [25] Staatzucht is zwaar om verbergen. [26] 't Moet een wel kenlijk gebrek zijn dat niet te verduisteren is met luidtroepen van gódsdienst. [27] Werken wijzen gódsdienstigheid best uit. [28] Vruchten van wapenen zijn zelden van de gehóópte smaake. [29] Nieuwzoekers belóven 't schóónste. [30] Inlandsch óórlógh smart alle staten. [31] Vredebrekers behooren by yder haatlijk te zijn. [32] Nóch grondwet des rijks, nóch óorden der afskoomsten, nóch staat des Landsheeren konnen geschókt worden zonder 's lands gevaar. [33] Hóóden der gezintheit hebben meest te lijden. [34] Daar 't getal gróót is dat verstaan wordt te doolen, moetmen verschóonen de geene die zich omkeeren. [35] Landtverbódt is de verschóonbaarste strafheid in zaaken van gelóóve.

Gezant-
schap aan
Navarre.

de dat Henrik, by de Duitsche Vórfsten, lichtung ¹ van vólk t'zijner hulpe te wege gebraght had, zandt t'hemwaarts, na Nerac, den Cardinaal van Lenoncourt, den heer van Pougny, ende Prezident Brulart. Deze ² onderwonden zich, den pais, met de bondtgenóten, te schuiven op de ³ nóódt, dieze den Koning had doen aangaan, om voor te komen de ⁴ scheuring der Katholijken. Zy vertóónden, als uit zonderlinge ⁵ genegtheit zijner Majesteit t'hemwaarts, dat zó wel zijn tijdtlijk ⁶ als eenwigh welwaren aan't Katholijke gelóof hing: gemerkt de nóódtwendigheid des zelven, om tót de ⁷ króone te komen. Des had hy te bevóorderen datmen 's Konings gebódt ⁸ erkende, ende ten minsten ⁹ voor zes maanden staakte d'oeffening van het Gereformeerde. Ondertusschen ¹⁰ zóud'er niet geslapen worden op gelegenheid om hem te vernoegen: willende verstaan hebben, zonder uitspreken, datmen op een ¹¹ concilie dacht. Vóórts ¹² eischten 't herleveren der steden van verzekering. Henrik hier op, zeer eerbiedelijk bedankende zijne Majesteit voor de minlijke jonste, wilde haar gebeden hebben te denken hoe qualijk hem, by wien dóch in 't stuk zijner zaligheid geen' ¹³ wereldsche inzichten vielen, passen zónde van gelóóve ¹⁴ te veranderen. Ende dat hy nóchtans voorhenen verklaart had zich te gedragen tót een ¹⁵ vry concilie. Dat het schórfsen ¹⁶ van oeffening der Gereformeerde gezindtheit, niet te bemiddelen waar door een afgeperst ¹⁷ gebódt, strijdende ¹⁸ tegens de voorgaande; nóchte aan ¹⁹ hem stondt, 't geen zó ²⁰ veel lieden met eerenbetrof. Nopende de steden van verzekeringe, waar 't eer tijdt om nóch andere te eischen, gelijk ²¹ de bondtgenóten deden, dan om ze t'ontledigen. Deze verdwijnende, deden de gezanten eenen ²² anderen voorflagh. Zó hy met de ²³ Koninginne moeder, als gelast ²⁴ van zijne Majesteit, wilde handelen, zy zónde zich verwoegen tót Champigny, mits dat hem geliefde daar toe tijdt te geven, ende zó lang te doen ²⁵ stil staan de uitheemsche ²⁶ heirkraft, gereedt om over 's ríjx ²⁷ grenzen te zetten. Des ²⁸ zóudem en wederom des Konings heirkraften doen keeren aan gins zijde der Loire. Hy sloegh ²⁹ plat af het ophóuden van 't geweldt uit Duitslandt, ende 't verkoelen van den yver zijner vrienden: voor ³⁰ de rest liet zich gezeggen. Maar, boven de krachten der bondtgenóten ende des Konings, kreegh hy nóch op den hals de wapenen der geestelijkheid, begaan om zich in ³¹ alles te mengen. Wapenen, dien 't dikwils niet ontbreekt aan wereltlijken ³² naadruk. Paus ³³ Sixtus de vijfde deed hem ende den Prins van

Navarre
in den ban
des Paus.

Con-

(1) Het eene mes hóudt (gelijk men zeidt) het ander in de scheede. (2) De gezant verdadicht al tijdt zijnen meester. (3) Nóódt ontschuldicht alles. (4) Een hóóft van parthye staat geen ding meer te verhoeden als scheuring van de zijne. (5) Eerbeding en minlijkheid van woorden voeght wel al ismen in vyandschap. (6) Tijdtlijk en eenwigh welvaren te gelijk moeten dapper bewegen. (7) De sterkste parthy in een landt geeft zich lankzaam onder Vórst van anderen gelóóve als 't haar. (8) Om tot eendraght te geraaken moetmen elkanderen te gemoet komen: voornemelijk de minte den meesten. (9) Als de meeste schijnt toe te geeven, valt den minsten haatlijk zijn eindt te hóuden. (10) Alsmen daatlijkheid van vyandschap nústelt kan ondertussen yets verschijnen dat verbittering mindert. (11) Hoope die men zelf misstróuw, dient niet gegeven met klare woorden. Een concilie te weegh te brengen valt zwaar om der Pauzen onwilligheid. (12) Men eischt veeltijds 't gróote om 't kleene te bekómen. (13) In 't stuk der eenwige zaligheid behóóren geene wereldsche inzichten plaats te grijpen. (14) Zonderling misstaat wisselen van gelóóve. (15) Aan een concilie behóórt zich yder t'onderwerpen, maar 't moet vry zijn. (16) Oeffening van gódsdienst eens ingevoert is zwaar t'afstaa- ken. (17) Een gebódt den Vórst afgedrongen wordt qualijk gehóorzaamt. (18) Een gebódt strijdende tegens de voorgaande, kan men duiden te strijden tegens 't gemoedt des gebieders. (19) Last dien de Vórst van zich schuiven kan daar mede bezwaart hy licht anderen. (20) Veelen staat lichtst yet aanslóótelijx over zich te neemcn. (21) Het schijnt vry wat verschóonings voor een' parthye als wederparthye 't zelfde doet. (22) Een gezant zy gestóffeert van verscheide voorflaghen, om d'een afgaande, d'ander te openen. (23) Aan d'aanzienlijkste gezanten heestmen best 't geen men bedingt. (24) Hoe gróót een ondervórst is, zijn woordt is windt zonder volmaght van den Landsheere te hebben. (25) Stil staan eener heirkraft verachtet dapper. (26) Uitheemsche heirkraft baart de meeste onheilen. (27) Yder dagh van een heirkraft op onzen bodem staat dier. (28) Die yet gróots eist dient 'er tegens yet te bieden dat bykomt. (29) 't Ophóuden eener heirkraft verkoelt den yver der zelve. (30) Met onderhóudt van handeling is nut te doen: maar datze ons niet en mompe. (31) Geestelijkheid onderwindziek. (32) De wereltlijken verbloemen hunne aanslagen met het óórdeel der geestelijkheid. (33) Geestelijkheid geeft geen windt over.

Condé in den ban; verklaarde hen voor hervalle ¹ ketters, ende vervólgers ² der kerke, ende verfteeken met alle hunne naakomelingen van alle recht om eenige vórstendommen te bezitten ófte te ³ erven; inzonderheid, het koninkrijk van Vrankrijk. Gehele boeken quamen hier tegens uit. Ende de ⁴ hoven van Parlemeute wilden nóit verstaan den Paus zó veel ⁵ gezaghs in te ⁶ ruimen, dat zy dezen ban van waarde kenden. Oók zandt Henrik een ⁷ wederlegging van dezen, gelijk mede Condé, aan den Paus, ende deedze, den zelfen van Slachtmaandt, hechten aan de straathoeken van Rome, waar van't voorneemste verstandt was: *Dat by zich stelde tegens de verklaring ende ban van Sixtus zich ⁸ noemende Paus, ende zich dien aangaande beriep ⁹ tót het hóf der genóten van Vrankrijk. Dat mijn heer Sixtus, hem noemende hervallen ketter, behóudens zijne heilicheit, valschelyk ende bóóffeljk ¹⁰ gelogen had; ende zelf ¹¹ ketter was. 't Geen hy aannam te bewijzen in een vry ¹² concilie. Hoopte óók, dat Gódt hem zóude begenadigen met middel, om dezen ¹³ laster, zynen Koning, zynen huize, zynen bloede, ende allen Parlemeuten van Vrankrijk gedaan, te wreken: gelijk zijne ¹⁴ voorzaten wel hadden kunnen doen, wanneer alzulke gezellen buiten ¹⁵ hunnen plicht bestonden te treden, vermengende ¹⁶ het geestelyk met het wereltlyk. Waar toe hy te hulpe riep alle ware ¹⁷ Christen' mogentheden: Op dat geweert werde de ¹⁸ tyranny des Paus ende der Françoísche verbondtmakeren, ingebonden tegens ¹⁹ Gódt, Koning, ende gemene rust der Christenheid.* Maar de Koning, ziende de Gereformeerden zich met de zes maanden, hun by't gebódt van leffleden ²⁰ Hóimaandt vergunt, ²¹ behelpen tót toerusting op tegenweer, nam't op ²² voor stófs genoegh, om, by verklaringe van den zevenden in Wijnmaandt, dien tijdt te ²³ befnijden op veertien dagen. Waar ²⁴ door menichte van menschen verjaaght ende deerlijk bedorven werden. Dit diende Henrik tót verschóning ²⁵ van órde die hy stelde, om de goederen zijner wederpartije aan ²⁶ te slaan, tót verval van de óórlóghslasten. Nietremin wendde hy alle ²⁷ middelen aan om daadtlykheid te stuiten, óft, zó't daar toe quaam, zynen vijandt in't ²⁸ ongelijk te stellen. Hy schreef, op den eersten van Lóuwmaandt des jaars 1586, aan de drie ²⁹ staten van Vrankrijk, ende stadt van ³⁰ Paris, brieven vol yvers ³¹ tót ruste, ende grouwens van de lasteren des óórlóghs; vol vieriger ³² gene-

I

(1) De geestelykheid zet geirne de gebreeken op't hóogst in. (2) Een vervolger der kerke schijnt met klaarder rede vervólgt te mogen worden van de kerke, dan een enkel ketter. (3) Ontzighelyk is de maght van Vórsten t'onterven. Die van de heerschappye verfteeken is, dien valt het vólk stóuter tegen. (4) Rechtshoven staat te yveren voor de hóogheid der heerschappye. (5) Aanneemen van nieuw gezagh heeft veel opspraak. (6) Wacht den geestelijken meer in te ruimen dan hun toekomt. (7) Daar uw recht te na gekomen wordt, zwijght niet. (8) Den geenen die eenigh vonnis velt, gaat zeer tegens datmen hem niet ken voor den geenen, die hy wezen wil. (9) Die eenen anderen rechter afstaat, bewijze ten minsten dat hy voor zynen wettigen bereidt is te recht te staan. (10) De gróóten door hunnen minderen van afkoomst, zonder ontzigh aangerast, ymen uit als tegens hunnen minderen. (11) Die yemandt voor ketter hóudt, wordt van den zelve gemeenlyk mede voor ketter gehóuden. (12) Concilie behóort vry te zyn ende is't zelden. (13) Lóóffeljk zoekten alle wat mogelijk is deelachtigh de doen schijnen aan't ongelijk dat ons bejegt. (14) 't Past den Prins te doen bliken dat hy aardt na brave voorzaaten. Daaden der vooróuderen zyn een leer van't geen hunne nazaaen moghten befaan. (15) De geestelijken voeght voor al zedigheit ende binnen hunnen plicht te bliken. (16) 't Geestelyk dient niet vermengt met het

wereltlyk. (17) Tussen waar-ende naam-Christen is gróót onderscheid. (18) Geen billijker wapenen als tot weering van tyranny. (19) Gódt, Overheid, ende gemeente zyn't dien meest toekomt. (20) De leedlijder zal tot leed van den leeddoender gebruiken alle voordeel dat hy van den zelve bekomt. (21) Men wachte zich zynen sterkeren stóf tot onbenoegen te geven. (22) De Vórst bindt zich niet langer aan zyn placcaat, dan hem goetdunkt. Als 't nauwt, kreuntmen zich geener haatlykheid. (23) Schielijk opbreken uit den vaderlande geeft maghtige schade. (24) Het is bywijlen eenen Vórst dienlijgh, dat zijne parthy mishandelt wordt, om met schóónbaarder overlast, uit wederparthye te persen de middelen, die hy uit de zynen niet zóude darren. (25) Goederen van den vyandt, onder ons geweldt gelegen, behóoren besteedt te worden in kosten van den óórlógh. (26) De zwakste vliede 't uitbersten ten óórlógh door alle mogelijke middelen. (27) Kloek beleid is't zynen vyandt in de schuldte leggen. Die de schuldte van't óórlógh heeft, heeft alle onpartijdigen tegen, ten minsten met'er harte. (28) Men bewijze schoorvoctende in't óórlógh te treden. (29) In tijdt van scheuring zoekt parthy gunst by de voorneemste leden des lands. (30) Aan de gunst eener gróóte stadt is veel gelegen. (31) De Vórst bewijze alom zijne genegenheit tot gróóten ende kleenen.

Oórlógh
geöpent.

genheidt tót adel ende gemeente. Hem ter gunfte schikten de Duitsche vórsten van zijne ¹ gezindtheit een staatlíjk ² gezandtschap aan den Koning; 't welk evenwel niet anders behaalde dan ondank en bescheide ³ woorden, daaghlijksche vruchten van bezendingen, die anderen, zonderling hunnen meerder, komen ⁴ raden óft beroepen over 't aanstellen hunner ⁵ regeringe. D'eerste slagen van den óórlóge schutte de Prins van Condé, algemeen ⁶ stadthóuder van Henrik, ende dreef den Hartógh van Mercœur uit Póictou, daar hy, met twe duizendt man ⁷ alleenlijk, bestondt den meester te maken. Daar naa belegerde hy Brouage, ende braght het in gróóte ⁸ benautheidt. Maar verstaan hebbende hoe 't slót van Angers ten behoeve van Henrik was ingenomen, vloogh derwaarts, uit het leger, met eenige scharen, om het te bezetten, zó ⁹ heet in deze hope, dat hy de Lóire over trok, onbedacht ¹⁰ op de zwarigheden van 't wederkeeren. Hy vondt het slót verloren, ende dapper te doen, om den vijandt, van alle ¹¹ kanten op hem aankomende, t'ontgaan. 't Welk hem nóchtans gelukte, mits slóópde ¹² zijne benden, ende zich ter ¹³ zee gevende naa Engelandt. Van waar hy, heerlijk ¹⁴ uitgeruist door de Koningin, te ¹⁵ Rochelle keerde. Dit ¹⁶ was 't ontzet van Brouage. Maar hy had daar na wat beter ¹⁷ gelux. in zommige aanslagen. De Gerefórmeerden hadden, om de gelegenheidt van Rochelle ende ¹⁸ de zee, hunne verzamelplaats geraamt in Póictou. Derhalven maakte zich Henrik óók ¹⁹ derwaarts, naa dat hy den Maarfschalk van Matignon had doen opbreken van voor 't slót Castels, Nerac ²⁰ verzekert, ende órde ²¹ gegeven op zijn' zaaken van Bearn. De Hartógh van Majenne stelde zich óft hy hem had' willen bestooken in 't ²² passereen van de Garonne, hebbende alreeds den Koning ²³ geschreven, dat hy niet ²⁴ mis en moght van in zijn gaaren te blijven hechten. Maar Henrik nam eenen wegh, ende zandt den heer van la Rócqve eenen ²⁵ anderen op: den welken aldaar over geraakt zijnde hy vólghde, zonder man te verliezen; hoewel Majenne maar twee ²⁶ mijlen van daar gelegert was. Daarna trok hy naa Marans, dat van den Maarfschalk van Biron, eenen óuden ²⁷ krijghsman, met ontrent duizendt paarden, ende tusschen drie ende vier duizendt voetvólx belegert was: dien hy, mits bevoorwaardende vrije ²⁸ oeffening van beide gezindtheden aldaar, deed vertrekken aan gins zijde der Charente. Het óórlógh van 's Konings zijde met kleene ²⁹ spoedt gevoerdt wordende, haalde men weder op, den voorslag van t'zamspraak ³⁰ tusschen de

Ko-

(1) Eensgezint zijn in gelóóve verplicht om elkanders zaaken te behartigen. (2) Na dat een gezantschap min oft meer staatlíjk is, is 't aangenaam ende verrichtende. (3) Vórstelíjk is 't dien hy ondank weet, daarom niet onbescheidentlijk t'ontmoeten. (4) Raden zonder geroepen te zijn, is beroepen. (5) Yder verdriet dat zich ander zijner regeringe moeit, zonderling zó dees zijn minder is. (6) Den Overste is hóóghlijk gelegen aan de hoedaanheit zijnes stedehouders. (7) Men moet de maat zijner maght weeten. (8) Een' plaats, die meer door voorval van gelegenheit als by toeleg veroverert wordt, gebreekt spoedige bystant. (9) De hitte der hoope bedwalmt d'achterdócht. (10) Een krijgsoverste begeeve zich nergens zonder veilige toevlucht te zien. (11) Vyandt dienmen overmagh bezetmen van alle kanten, anders geestmen hem open tót vlughten. (12) Scharen, die 't genoegh is 't leven te bergen, konnen slóópde eenighzins heen koomen. (13) Uit een zeegewelt is bequaam ontkomen voor weinigen. (14) Eer ende dank hebben de Vórsten van verleege Vórsten uit te rusten. (15) Een zeehaven is een gróót behulp ende toeverlaat voor eene swakke parthy. (16) Het afwezen van een voornaam hóóft doet de zaaken zeer overstuir drijven. (17) Het lót der óórlóge is wif-

peltuirigh. (18) Zamelíng van óórlóghsvólk valt wel ontrent den zeekant gelegen, tót toevoer van wapenen en listógh. (19) Den Veldoversten dient wel, zich ontrent het verzamen van 't vólk te vinden. (20) Den Veldoversten staat niet achter zich in onzekerheidt te laten. (21) De Vórst en scheide uit zijn geweest niet zonder goede órden gestelt te hebben. (22) Een der gróóste voordeelen in den óórlógh, is zijnen vyandt in 't overtrekken der stroomen te treffen. (23) D'ondervórst schrijft licht zijnen meester 't geen hem te wille waant. Men geeve geene hoope die onzeker is, aan zijnen meester. (24) De gezientle kanssen konnen ontschieten. (25) In 't overtrekken van stróómen verleidenmen vaak den vyandt met scheiden van heir, ende schijn van op d'eene plaats te willen passeren terwíjlnen 't op d'andere bestaat. (26) Eer zoudmen twee mijlen weeghs niet een heir rekken, als een stróóm passereen. (27) D'ouwe soldaat verstaat zijn stuk eerst. (28) Alsmen bedingen kan 't geen daar 't óórlógh om begonnen is, dat's der eere genoegh, ende dikwijls óórbaarlijker als op 't uiterste te staan. (29) Oórlógh zonder voorspoedt verveelt haast. (30) Daar 't maeren schadelíjk is, handelen de gróóte van parthyen best in perzoon, om te spoecien.

Koninginne moeder ende Henrik. Maar, om beter koop ¹ verdrags te hebben, werden t'eener tijdt toegerust de Koningins reize, ende twe oft drie heirkrachten, mitsgaders een vloot vertoont voor Rochelle. Waar door nochtans het mistrouwen ² zo wakkerde, dat het zich liet aanzien oft Henrik nergens ³ toe zoude ⁴ verstaan hebben. Doch tradmen entlijk over ⁵ alle zwarigheden henen, ende raamde, naa veel twistens om de ⁶ veiligheid, de gaderplaats te Sint Bris by Cognac; mitsgaders een bestandt van ⁷ vijftien dagen. Dit geviel qualijk den uitheemschen ⁸ krijgslieden, ende deed Navarre zelf duchten, dat het, het lichten van volk in Duitslandt, wel moght' ⁹ verachten. t'Elker vergadering werdt de wacht gehouden van een regement van ¹⁰ Henrik, in voege dat alle de gemaghtighden aan de ¹¹ trouw van dat krijgsvolk stonden. Op het eerste ende tweede ¹² zitten trachtte elk ter wederzijde zijn' zaak te ¹³ schonen, ende den anderen in 't ongelijk te stellen. *De Koningin, schuivende de schuldt van alle zwarigheden op de ¹⁴ wederborigheid der onderdanen tegens hunne wettige overheid, ende op de ¹⁵ stijfzinnigheid der ¹⁶ ketteryen, verschoonde met de noódt ¹⁷ den pais tusschen den Koning ende de bondtgenoten gemaakt; ende den yver der zelve, met de ¹⁸ vreeze voor eenen ketterischen Koning; verwenschte ¹⁹ veel om hem te zien in den schoót der Roomsche kerke, ²⁰ jonste des Konings, ende hope van de eerste ²¹ krone der Christenheid.* Ende zy wilt haar' wóorden als ²² uit het diep van daan te halen, en bezegeldeze met ²³ tranen; een' Vrouw ²⁴ geboren met de konst der geveinstheid, ende volleerdt ²⁵ door oeffening, haren haat ²⁶ te bewimpelen met bedriegelijke ²⁷ aanminnigheden. Deze liepen, onder schijn van gróote ²⁸ gemeenschap, zo verre, dat zy, als dertelachtiger ²⁹ wijze, hem bestondt te kittelen in zijn' zijde. Henrik, ³⁰ daar op, bevroedende dat het was om te bespieden oft hy ³¹ gehardt ging, rukte de knópen lós van zijn wambas, ende, haar tónende zijn' blóte borst, zeide: *Ziet ³² daar Mé vrouw, ik ³³ dien niemant met ³⁴ bedekter harte.* Tót verweerenis tegens hare belasting, bragt hy by: *'t breeken ³⁵ der Koninklijke geboden zo plegtigh ³⁶ bezwooren, was óórzaak der beroerten. Aan den pais met de bondtgenoten had ³⁷ noódt dwang zo veel schulds niet, als quade ³⁸ raadt.*

Mondtgemeenschap van de Koninginne moeder ende de Navarre tót S. Bris.

I 2

Ende

(1) Om goede voorwaarden te bedingen heeft men zijn krachten te toónen. (2) Dat dienstigh in 't een is, is gemeenlijk ondienstigh in 't ander. (3) Die verdrag zoekt, dien is mistrouwen zijner parthey zeer tegen. (4) Als de vyandt vrede voorstaat en óórlógh toerust, is 't vaillighst het quaadste te gelóóven. (5) Die in handelingen van staate geen zwarigheden kan overtreden, bedrijft niet. (6) Daar een hóóft van parthey zelf ter handel komt, staat wel op de vailligheid der plaats te letten. (7) Vredehandel zonder stilstandt van wapenen wort lichtlijk gesteurd door eenige verandering in den standt der óórlóoge. (8) Schórtfing van wapenen mishaaght voor al den vreemden soldaaten, dien 's lands bederf niet ter harte gaat. (9) De sólmaat trekt nóóde ten vreemden óórlóoge, die kórt schijnt te zullen vallen. (10) Den perzoon van meesten verlang komt de meeste verzekering toe. (11) Op t'zamenkoomst van mistrouwende gróóten dient op de trouwigheid van eigen volk get. (12) Op eerste oft tweede t'zamenkoomst wordt zelden veel bedreven. (13) Elk poogt ten minsten te doen gelóóven dat hy zijne eige zaake voor rechtvaardigh houdt. (14) Rede van gehóórzaamheid aan den wettigen Landsheer klinkt luide. (15) Het schijnt eene gróote stijfzinnigheid, by minderheid van stemmen zaaken van gelóóve te willen vernieuwen. Ketterye kan niet zijn zonder stijfzinnigheid. (16) Ketterye is een haatelijke naam by de gemeente. (17) De noódt ontschuldigh alles. (18) Yder vreesd onder Overheid te raaken van anderen góódsdienst als den zijnen. (19) In onderhandeling is 't behendigheit de gunst zijner wederpar-

they te ondergaan. (20) De gróóste wenschen op aarde zijn rechte góódsdienst, gunst des Landsheeren, ende vermeerdering van hóoghheid. (21) Vrankrijk is 't treffelijkste Koninkrijk der Christenheid. (22) Aan de wijze der uitspraak is veel gelegen om zich te doen gelóóven. (23) Traanen zijn van wondere beweegenis. Traanen zijn zwaar te mistrouwen. Traanen zijn een hegt slot der redene. (24) Men munt uit, daarmen den aart te baate heeft. (25) Aan den aart komt te kórt; en dat boet de oeffening. (26) Hoófch is 't zijnen haat te bewimpelen. (27) Geen bedrógh van meerder werking als aanminnigheid. (28) De gemeenschap te hove weeght over. (29) Onder schijn van spel, schuilt te hove vaaken yet ijslijx oft wightighs. (30) Wakke geeft, ende gróote ervarenheid zijn zwaar te mompen. (31) Een hóóft van parthey dient wel gehart te gaan. (32) De schrandere latende bliken dat hy zijns geveinsden vrunds treeken ken, doet het voeghlijk ende zonder bitternis. (33) Den gróóten, sonderling óórlóogsluiden staat wel hunne meeninge uit te drukken met bondige wóorden oft gebaar. (34) Openhartigheid is by de kloekmoedigen. (35) Argerlijk is 't dat d'Overheid haare geboden breekt. (36) Men wil zeggen dat de Vórt in een bezwooren gebódt; maar gehouden is t'zijnen goeddunken, maar zal dat der gemeente zwaarlijk wijs maaken. (37) Men noemt oft neemt voor noódt, vaaken dat geen noódt en is. (38) D'eerwaardye der Vórtten vereischt datmen alle hunne mishandelingen quaden raadt ende niet hunnen perzoonen wijte.

Ende verhaalde hy tót ¹ twemaal toe, dat ² s' Konings bevel hem had doen ³ ongewapent blijven, toen zijne vyanden tegens hem wapenden: ende zijn leven waagen om zijn ⁴ trouw te bewaaren. Mè vrouwe; zaid hy, gy en kunt my maar beschuldigen van al te veel ⁵ getrouwigheids. Over uw ⁶ trouw en klaagh ik niet, maar over uwen ⁷ ónderdom, de welke uwer ⁸ heugenis heeft te kórt gedaan, ende u vergeten wat ghy my hadt ⁹ beloofst. Ter derde byeenkoomft verhaalde de Koningin het geen zy hem door den ¹⁰ Burghgraave van Turenne recht te voren hadt doen aanzeggen, namelijk, dat hy ¹¹ zonder Katholijk te worden, nócht pais, nócht bestandt van den Koning te verwachten had. Waar op hy zeide wel ¹² verwondert te wezen, dat een Prinses van zó gróót een ¹³ verstande alzulke moeite quam nemen, om hem te vergen een zaak, die hem alledaaghs aan de óren klópte, ende ¹⁴ eer en vroomigheid kósten vóest, anders geschiedende dan door een vryende wettigh ¹⁵ concilie, aan 't welke hy met de zijnen zich ¹⁶ onderwerpen ¹⁶ overbodigh bleef. De medestanders der Koninginne vielen haar ¹⁷ te hulp in dit aanspreken tót bekinge. Ende zy, die door de list ¹⁸ de lichtvaardigheid niet verleerd had, quam zich te laten ¹⁹ ontvallen, dat hy door dien wegh ontgaan zoude de ²⁰ kleinheid van de Majers te Rochel achter aan te loópen, daar hy niet doen en moght wat hy ²¹ wilde. Waar op hy t'antwóordt pafte: Ik doe daar al mijn wil; want ik wil niet ²² onbehoórliks. Toen nam de Hartógh ²³ van Nevers 't wóordt, zeggende: Ghy en zóudt'er niet vermogen eenen ²⁴ tól op te stellen. Ende Henrik; 't Is waar, ²⁵ zaidt hy; óók hebben wy ²⁶ geen Italianen onder ons. Te weeten; Nevers was van den huize Mantua; ende Vrankrijk heeft de kloekheid der Italianen; aan ²⁷ menigen vondt van schatting, leeren kennen. Daar naa ²⁸ begóft de Koningin uit te schieten van ²⁹ bestandt voor een jaar, om onderwijle de Staten te vergaderen; mits dat Henrik het ³⁰ Duitsche heir te rug zóude hóuden. Waar naa hem niet en ³¹ luste te luisteren, zonder ³² verzekering van ³³ goede vrede. Endtlijk viel zy weder op den ³⁴ voorigen praát, ende dat'er niet te sluiten waar, óft hy en bekeerde zich tót de Roomsche kerke, begeérende dat hy zulks den zijnen zóude ³⁵ voorhóuden. 't Welk hy, te Nerac gekeert

zijn-

[1] Reden van gewicht lijdén wel dubbeld verhaal. [2] Veel verdient de gehóorzaamheit die met gevaar gemengt is. [3] Gewapend by ongewapent scheelt te veel. Als vyandt wapend is 't onveilig blóót te blijven. [4] Geen' gemeene vroomheid is 't, de trouw boven 't leven te zetten. [5] De deughd kan boven de maat gaan, en heillóós worden. Eige trouw te betrachten tot naadeel van landt en luiden, is van twee quaden 't zwaarste kiezen. [6] Verwijt geschiedt best in wijze óft het geen verwijt en waar. [7] De gebreeken van den wille te wijten aan lichamelijk mangel, is een gróóte heusheid. [8] Hengenis zwakt zeer met den ónderdoom. [9] Qualijk voeght belóften te vergeeten. [10] In handeling van gewicht zoekten zijne dingen te doen zelfs buiten de vergadering, door insengang. [11] Een punt van verlang dient hóóger ingezet als andere. [12] Als wederparthye scherp zeilt, dient parthye geenén windt over te geven. [13] By nóódigh laaken voeght wel onnóódigh looven. [14] Lichtvaardigh wiffelen van gódsdienst gaat aan eer en vroomigheid. [15] Eerlijke booghzaamheid is 't zich in gelóófszaaken te laten omzetten door wettigh concilie. [16] Een eerlijk en deughdelijk bódt behóórmen te staan. [17] Elk heeft geirne deel aan 't drijven van 't geen den Vórst smaakt, ende van gróót verlang schijnt. [18] List en lichtvaardigheid honden wel maatschappye. [19] De gróóte zie dat hem niet onbedachts ontvalle. [20] 't Verdriet den Vórst zijnen minder te vlacijen. [21] Qualijk voeght den Landsheer zich te laten hóóren dat hy tracht alle zijnen wil te heb-

ben. [22] Eenén Prins, die niet onbehoórlijk wil, wort lichtlijk belieft. Den Vórst pafst niet onbehoórlijk te willen, ende zich voor zulk eenen te doen achten. [23] 't Gezelschap der gróóten spreek hun geirne na den mond. [24] De Vórstén zijn graagh na 't meesterchap der scharhandel. Overgróót is de maght van onderdaanen te schatten zonder inwilliging. [25] Men heeft wel te letten op 't geen men spreekte tegens die wakker in weérwóordt zijn. Uitheemschen zijn vrymoediger in 't invoeren van tóllen als landzaaten. Geen vreemden gezagh te geeven bevat den ingezeten. [26] Een zaak zó tegens den man als schatting; wil behendeijk ingevoert zijn. D'Italiaan is doorgaands schrande. [27] Vondt op vondt van schatting valt haatelijk. [28] In handelingen dientmen verscheide voorfagen te hebben: om een ander voor te staan als d'eerste niet wel voort wil. [29] Bestant maaktmen dikwils, om tot een vrede te komen. 't is'ere entrap toe. [30] Men doet veel om een heir, voornaamlijk uitheemsch, uit zijn landt te hóuden. [31] Men noet'er zelf niet na luisteren als een parthye spreek van niet te wapenen. men moet het des te meer doen. [32] Men dient verzeekert te zijn van de vrede, eer men zich van maght ontblóote. [33] De vrede moet verzeekert en goet zijn, óft 't is beeter óórlógh. [34] Men komt dikwils tót de eerste voorfagen, in handelingen, als de tweede niet gelukken willen. [35] Men verzoekt dikwils van zijn parthy dat hy den zijnen yets wil voorhóuden, niet op hoop van verkrijgen, maar dat zy elkanderen mistróuwen zóuden.

zijnde, deed, daar't een yegelijk even ¹ vreemdt vondt. Zulks hy des anderen daaghs hare Majesteit liet. bidden om ²verklaaring; oft dit 's Konings uiterste besluit. was: in welken geval; hy met de zynen opgezet had alles ³ te wagen voor hunne ⁴ gerechtige zaakē. De Koningin; ziende dat de handel ⁵ buigen oft bersten moest; zondt den Hartogh van ⁶ Mompēsiē, ende Maarschalk van Biron aan hem; om te verschóonen dat zy zóo raauwelyk gesprooken had: ende dat die redenen waren geweest van goetdunken, ende niet ⁷ van besluit. Zy wilde aan den Koning zenden; om zijne Majesteits ⁸ naarder meeninge; verzoekende, te dien einde, het ⁹ bestandt noch zekere dagen duuren moghte. Dit werdt toegestaan, ende by Henrik niet verzuimt den Koning te doen getuigen van zynen arbeid tot des handels vórdereing. Ende alhoewel daar na voorgeflaagen werdt; van weder te wóorde te koomen, zóo liep alles te loor: te meer, door dien de Koningin; verwitticht van d'ontsteltenis der bondtgenóóten over dit gesprek, ende dat zy, als vertwijffelt, stonden, om eenige daadlijkheid voor te nemen tegens haaren zoon, naa Paris keerde. Daar stont het wonderlijken wildt, ende de burgerije gereedt om te reppen, ter eerste wenk van de hóofden des bondtgenóótschaps. Onder deze ging een heete handel om. Men dard'er wel uitslaan, van zich meester te maken over den perzoon des Konings. Maar alhoewel de raadtflagen, van dien aardt, vaake zorgelijker zijn dan de aanslagen, zó stiet nochtans het stuk, als 't op een stemmen quam, ende suften de voorbarighsten, bedódt door 't gewicht van zó gróóte gepeinzen. Ende geviel, om den slagh te breken, wel te tijde de koomst der Koninginne, die zich verzagh van de tróuwheid eeniger perzonen, om altyds verwitticht te zijn wat'er omging in de vergaderingen, die zonder haar gehóuden werden. Deze oplópende hevigheden eenigzins nedergeslagen zijnde, geraakten de zaken niet in stilstandt, dan op wat trager tredt. Maar Henrik, tot entlijk afscheidt van den Koning verkregen hebbende, dat hy niet dan zijn' zede van gódsdienst in 't rijk gedógen wilde; ende zeker des óórlóghs, davert door Póictou; dwingt Chizay tot verdragh, ende Sazay stormender handt; doet sint Mexant zich opgeven; verzekert zich van Fontenay, ende veroveret Mauleon met de ladder, gedurende 't spelen van 't gróf geschut. Daarentusschen geraakte 't weldigh heir uit Duitslandt op de been, sterk in name vijftigh duizendt mann'; in der daadt, ontrent dertigh, zó ruiterte, als landtsknechten; ende Zwitzers, met eenige Françoizen. De Koning bevroedende wat het góld; zó deze met Henriks krachten verheelden, verzagh daar tegens by tweederley middel. Van d'eene zijde deed hy bekaden de Lóirstróóm, aan alle óórden daanze waadbaar was, ende belemmeren met getakte bóómstruiken, steenen, en ketenen, om hen te schutten, ende, gelijk het den talrijken heiren gaat, te doen uitteeren, door mangel van veilige uitspanning ende toevoer, die qualijk vólgen wil daar quade betaling omgaat. Ter andre, om aan Henrik den wegh naa de Lóire te stóppen, worp hy hem voor de bórst een heir van twaalf duizendt mannen naa d' uiterste begróóting; na de beknópfte, van twee duizendt ruitere ende vijf duizendt knech-

Heete
raadtflagers
der bondt-
genóten.

Henrik
óórlóght in
Póictou.

Het heir
der Duist-
schen.

I 3

ten

[1] Men moet niet licht yet voorslaan by de zinnen dat hun vreemt schijnt, voornaamlijk op verzoek van parthy. [2] Als'er in handeling iets geëischt wort datmen geënzins wil of kan inwilgen, moetmen, hoe eer hoe liever, vragen óf dat het uiterste besluit is. [3] Als men alles tóont te willen wagen om een zaak, dat heeft eerst klem. [4] Alsmen een gerechte zaak heeft, zwicht men niet licht. [5] Alsmen tóont den handel te willen breeken, dan komt'er dikwils wel wat zachter voorslagh uit. [6] Alsmen een barden voorslagh wil verschóonen en verzachten, gebrúkten best daar toe anderen,

en luiden van gróót aanzien. [7] Alsmen yets wil verzachten daarmen te voeren vast op geslaan heeft, zeydmen dat het reedenen geweest zijn van goetdunken, niet van besluit. [8] Eer men een handel afbreekt, is 't beeter nóch eens de naader meening van de lastgeveren te onderstaan. Alsmen een' handel wat rekken wil, zegmen gemeenlijk te zullen onderstaan, óf de lastgevers niet naaders hebben voor te stellen. [9] Als men eenige naarder last verwaght, verlengt men 't bestandt wel eenige dagen. Bestanden worden licht verlengt door voorgeeven van 't een en 't ander.

ten ruim, ende t'zamen aan den kant van acht duizendt mannen, beleidt by den Hartógh van Joijeuse zijnen kaar. Henrik, heen ende weder in Gascogne geweest zijnde om zijn vermogen te hóóp te brengen, bejegende Joijeuse ontrent de stróóm van de Drógne: ende, om de zelve te doorwaden, legerde zich te Coutras. De Hartógh, daar op, gebiedt alle zijne troepen, des anderen daags twintighsten in Siaghtmaandt, des jaars 1587, te staan op een' halve mijl van Coutras, naa Rochechalóis toe, dat kiezende voor 't vorderlijkste veldt om te slaan. Henrik, sterk luttel meer dan twaalfhondert paarden, ende vierduizendt vijf hondert knechten, maakt zich op, met het kriecken van den dagh, ende naa hem toe, beslaande een vlak van ontrent zes óft zeven hondert treden breedt, gelegen tusschen de stróóm der Drógne t'zijner slinker, ende een krepelbos van eenjarige spruiten t'zijner rechterhandt; waar in het meeste deel zijns voetvólks standt nam, eer uit verkiezing dan door bevel. Ter slinker van hun worp hy honderdt twintigh busdragers voor verlore kinderen; ende stelde daar aan la Trimouille met twee hondert lichte paarden; nevens hem, wat innewaarder, den Burghgraaf van Turenne met twee honderdt twintigh paarden, makende den buik des wassenaars óft halver mane. Aan de zijde van dezen zette hy den Prins van Condé, met zes geleden, elk van vijftigh ruiteren: hield zelf de plaats daar naast, met een' schare van gelijk getal ende fórme; ende vlijdde onder zijn' luster zyde den Graaf van Soissons, met tweehonderdt paarden, in 't langwerpt vierkánt, gelijk de ruitery ter rechter. De rest van 't voetvólk stondt tusschen deze ende de Drógne; uitgezeidt honderdt vijftigh uitgeleze busdragers, die hy plante tusschen ende ter wederzijde van de vijf hóópen paarden, by vijfentwintigen, vijf in 't gelid; d'eerste vlak op der aarde, de tweede op de knien, de derde bukkende; ende de laatste maar overendt: alle van opzet niet te schieten, voor op twintigh treden naa aan den vyandt, ende zonder andere hope dan in de zege. Joijeuse stelde, tegens het voetvólk in 't bos, een blók bestaande uit het regiment van Picardijen, ende dat van Tierçelin, omheint met duizendt geharnasden, ende gevult met achttienhonderdt muskettiers. Daar nevens stonden twee scharen; d'eene van vier, onder Laverdin, d'andere van zes honderdt onder Montigny, om la Trimouille ende Turenne werk te geven; naast aan deeze de perzoon van den Hartógh, met de witte vaan, ende andere uitgeleze benden, makende eenen hóóp van twaalfhonderdt speren: in de eerste ry van de welke niet waren dan Graven, Markgraven, ende heeren; schitterende de gansche ruitery van 't overdadigh góudt ende zilver op wapenen ende gewaden. t'Zijner rechterhandt stelde hy een' troep van zeven vanen busdragers te paarde, ende het regiment van Cluseaux, met sommige andere vendelen, tót het getal van twee duizendt vijfhonderdt t'zamen. Voor deze hadden hunne plaats twee honderdt verlore kinderen. Het geschut, wezende maar twee stukken, stondt wat voor uit, tusschen 's Hartogen schar ende die van Montigny. Alles bynaa volschaart zijnde, zó werdt het geschut van Navarre gaplant op eenen heuvel, voor hem ende Soissons gelegen. Terwile zagh hy 't heir over, wat gelaat daar gehóuden werdt; ende gewendt tót den Burghgraaf van Turenne, zeide: *Ziet daar mijn rechterhandt, ik verzeker my, zy zal deezen dagh niet slinks wezen.* Tót Condé ende Soissons: *'t Kóst, mijn neven, onzen huize. Dat de drie voorneme hóófden des zelven, behoedt van Gódt tót behoudenis der andere ende van den staat, zónden vallen in handen van dien fraajen danser ende hófpoppen, waar uit het raaden.* Dit geklonken zijnde, zullen my meer benijders dan bestrijders, ende al t'zaamen deel aan de eer hebben, gelijk wy aan 't krakkeel doen. Ten laatsten tót het volk:

*Vijf heir-
krachten in
Frankrijk.*

steaurenard in den arm, ende nam hem gevangen. Een ruiter van Sanfac floegh met het stuk van zijn' speer op den koningstórmhoedt. Een ander hielt hem vast. De schildtknaap Rives raakte ter aarde, voor zijn' meester. Fonslebon schoot voor hem. De zinkroers van Navarres witte vane meest al 's avondts te voren op gemak ende zinnelijk gelaaden, met was, kurk, staale taarlingen, ende gelijke vonden, klonken dapper deur. Mits alle welke tegenspoedt des Hartogen scharen omgeworpen werden, deelende het voetvólk aan den ramp der ruiteren. In voege, dat zelf zijn perzoon dóódt op de plaats bleef, met sint Sauveur zijnen broeder, ende over de vierhonderdt edelmannen, óft die daar voor stonden; ende onder die vele van gróóten name: zich hebbende die van adel bewezen zó vróóm, ende luttel gezint tót vlieden, dat der geen' tien uit 's Hartogen hóóp, buiten 't veldt van den strijdt, in handen óft om hals quamen. Daar werden verslagen meer dan drieduizendt voetvólks, ende in alles aan den kant van vijfduizendt mannen. Een gróót getal rijke gevangenen, alle de vendelen, geschut, ende pakaadje gewonnen: zonder ander verlies dan van vijf edelmans ende twintigh soldaten. Niet is 'er maghtiger om 's menschen hart te verheffen uit zijnen standt, ende opgeblazen te doen dóbberen in overdwaalsheidt, niet dat zó licht een geregelt gemoedt der mate kan doen vergeten, als d'overhandt in een werk van wapenen, ende onder zich te zien gevelt zó gróót een menigte van mannen, die alle gespitsst quamen op het uitróijen des verwinners. Nóchans en beving de hóvaardy niet het hart van Henrik, ófte deed het zwellen van ydele verwaantheidt boven zijn' natuurlijke gróótte. Maar van zó goedertier een inborst was hy, dat hem de traanen ende zuchten uitbraken, in 't overpeinzen van den afbrek dien 't vaderlandt leed, by 't omkomen van zó veel treffelijken adels, wegh genomen door die nederlaagh. Ende viel hem in, met jammerende deernis, het rampzaligh lot van 't bedrukte Vrankrijk; 't welk t'eener tijdt gestróópt, geknaaght ende uitgemergelt werdt van vijf geweldige heiren; te weten, de twee die hier gevochten hadden, een' onder den Koning, een onder Guize, ende het Hóóghduitsche. Wederkeerende van de naajaght, deedt hy, in 't veldt van den strijdt, dankzegging voor de zege doen dien Gode, van wienze zijn gebedt verworven had. Hy deed barmhertelijk begraven zijn' verslage vijanden, ende zórghvuldelijk genezen de gequetste: schonk velen gevangenen vryheidt, jaa (zó veel in hem was) hunne eer weder, door dien hy hen, met de vendelen die hun ontjaaght waren, vereerde; verpletterende de prikkelen der wraakgierigheidt, toen hy de wraak in der handt had. Want onder anderen liet hy kóstelóós lós eenen Sautrai, die eertijds zijn zedevooghdt geweest was; ende federt bitter vijandt geworden van de Bourbons. De lijken van de twee gebroeders, gebraght in de neêrkamer zijner herberge, ging hy, zonder óógh daar op te slaan, voorby; weigerde zich te doen dienen in het góuden ende zilveren vaatwerk van Joijeuse; ende uit te komen met zijne kleenóódjen ende gesteenterijen, zeggende, *dat zich zelven te behagen, door pracht van rijklijke gewaaden, was het doen der speellende gezellen op de tóonneelen; maar 't rechte sieraadt van een' gezegenden Vórst, zijn moedt ende beleidt in den strijdt, ende zijn' genaadigheidt in d'overwinninge.* Gevraaght wat voorwaarden van verdragh hy zóude willen eiffchen, naa zulk een' toeval: geen' andere, zaid' hy, *dan die van 't vredegebódt des jaars 1577.* Dit werdt van zommigen gedeut op een' gróóte gelijkmoedigheidt. Anderen wilden zeggen, hy had wijder wit dan dat van zijn party. Welke spiegelingen vernemende, hy zich hóóren liet, *dat de billijkheidt zijns óórlógens geboren was uit de breuke*

breuke van 't gebódt. Oók deed de uitgang van dezen veldtflagh, wé-
zende d'eerste by de Gerefórmeerden gewonnen in 27 jaren tijds, meni-
gen mensche zich inbeelden, dat hunne wapenen, voorheenen onwetlijk
gevoert, nu gezegent werden als rechtvaardigh, ende aanvaardt, niet te-
gens den staat, maar tót steurnis van de aanslagen der verbondtmaakeren.
Het welk meest al de vrucht was van zó heerlijk een' overwinninge. Ge-
merkt daar niet dan weenige geringe plaatsfen door overgingen: 't zy dat
hy, om 't Duitsche heir in 't gemoet te spoeyen, geducht hebbe zich aan
belegering eeniger vaste stadt te vertuijen: óft dat het de arghdenkers ge-
raden hadden, die hem naagaven, dat, onder naam van nóódtzaaken in
Bearn te gaan redden, de wightighste boodtschap was, zijn verlangen te
lesschen met de weduwe van Grammont, der welke hy twee en twint-
tigh vendelen van órdening, ende etlijke andere, t'eener vereeringe zóu-
de hebben gebraght, ende mitsdien gróóte gelegenheden verwaarlóóft.
Maar, zonder twijffel, veel vermoght op hem 't belang van zijner wede-
partije de maat vol te meten, ende zó Koning als Gemeente in te pren-
ten, dat hy schoorvoetende te veldt toogh. 't Welk hy zijner Majesteit
echter deed aandienen; dóch te vergeefs: ende vólghde des zijn voorne-
men om de Lóire te gekrijgen, ende aan gins zijde te raaken. Maar dit en
wilde niet gelukken, overmits alle gelegenheid om die stróóm te door-
waden zulks bedorven ende gerompelt was, dat 'er geen paardt zonder
struikelen door moght, oók de Koning gelegert wat beneden Charité,
't welk hy in zijn geweld had, met middel om over ende weder te ko-
men als 't pas gawe, ende aan te grijpen de geenen die zich der overtócht
zóuden onderwinden. De Hóóghduitschen verkeeken een' schóóne kans
om te slaan; ende lieten zich verrasschen ontrent Montargis van den
Hartoge van Guize, die hun op de hakken was. Onspoedt maakteze on-
geduldigh, ongeduldt oneens, oneenigheid diets dat de raadt die ge-
vólght werdt altijds de slimste was. In voege dat'er niet dan wederwil,
morren, ende misverstandt in zwang ging, met gevaar van alles uit den
bandt te springen: hebbende de achtbaarheid der oversten den naadruk
niet om hen in klem te hóuden. De Koning, dien niet verbórgen bleef
van 't geene dat'er omging, had'er die niet flinks waren om hier onder
te roejen, zó verre dat het op een' volflage muitery uitquam; ende de
Zwitzers, omgekóft met een gróóte somme geldts, naa huis keerden.
Guize, daar naa met gróóte spoedt ende dapperheid, overrompelt de
ruiters t'Auneau, daar hun overste gelegert was. Hy braght 'er eenen
gróóten buit af, ende zulk een' schrik in, dat het heir stondt om leébreuk
te lijden, ende, elk zijns weeghs, te stróijen. Dóch schortten de Prins
van Conty, Vórst van den bloede, ende andere heeren van Henrik aan
hen gezonden, het vóórtslaan van zó verreukelóóft een besluit. De Ko-
ning, overwegende dat zy nóch krachten hadden, hachelijke, zó zy zich
berieden; strenge, zó zy vertwijfelt werden; deed hun, op voorwaarden
van nemmermeer tegens zijne Majesteit in zijn rijk te dienen, aanbieden
vailigheid om landewaarts te keeren. De tijdt, want het was in Win-
termaandt, ende andere omstandigheden deden hun deze aanvaarden voor
de gezienste uitkoomst; ende begaven zy zich, wel onthaalt door den
Hartogh van Espernon, in de Muscadel, op reize te rug! Maar Guize,
met den zoon des Hartogen van Lóthringen, en liet daarom niet hun te
doen alle mogelijken afbrek; zulks dat'er velen door zijn vervólgh, ve-
len van ongemak en quelling vergingen; ende weenigen hun vaderlandt
weder zagen. Alzó dreef over, zonder uitbreken des onweders, daar zy
mede zwanger was, deze donkere wolk, die Vrankrijk, ten dreigemente
boven 't hóóft hangende, zó dapper een angst had aangejaagt, ende in-

*'t Heir der
Hóógh-
duitschen
smelt door
Konings
toedoen.*

*Guize ver-
nielt het
overschót
der Hóógh-
duitschen.*

*Guize
wonder
zoet op de
tong der
gemeente
en geeste-
lijkheid.*

*De Koning
daar over
ontfelt,
ende echter
geterght.*

*Straat-
schanffen
te Paris.*

*De Koning
vlucht; en-
de over-
komt niet-
temin we-
der met de
bondtgenó-
ten.*

zonderheidt de onbeschutte landlieden doen krimpen van vertzaagtheit. Al't welk, hoewel't voornemelijk te wege gebraght was by's Konings bedrijf, die door raadt, zórgh, ende voorzienigheit, zó fors een' vyandt gefleten had, hem latende zijnen moedt mat maken met windbreeken, ende behendelijk aftappende zijn' bondighste krachten: zó gaf nóchtans de gemeente, die al met het óógh aan't uiterlijk vast is, den Hartoge van Guize, ten opzien van de gepleeghde handtdadigheit, den vollen lóf der overwinninge. Hy was, in hunnen zin, de geen die daar had verzekert de Katholijke gemoeden, geschut de razery van zó verwoedt een' meenighte, ende gekneuft het geweldt der uitheemschen. De geestelijkheid, de welke hy wonderlijk gewoon was te vieren, aandrijvende al wat zy voorsloegen in hunnen overvloedt van yver, verhief haar' stemme op dit stuk, uitbrommende, dat'er Saul duizendt verslagen had, maar David tien duizendt. De bondtgenóten, in stede van met eenen ingetogen wandel te stillen des Koninks verbólgenheit ende wan- gunst verwekt door dezen klank, werden vlót in zó gróót een' toevloedt van geluk ende achtbaarheid; ende wanende dat hun geen zee te hóóge moght gaan, onderwinden zich, met een' nieuwe ende ongelóóffelijke vermetelheit, zijn geduldt te tergen. Zy leggen een' daghvaardt te Nancy in Lóthringen, daar besloten werdt hem te vergen ende wet te stellen, om in te voeren het onderzoek op de ketteryen: om te verdrijven uit den hove de geenen die't hunlieden goet docht, ende andere punten van gelijke eerbiedigheit. Den Koning, wel hebbende te verzinnen dat zódanige verzoeken niet onderleidt en worden, óft men en meent middel in der handt te hebben om ze door te drijven, gingen menigh- vuldige zórgen aan: ende wies het wantróuwen, op verscheide kundt- schappen die hem van dagh te dage gegeven werden, zó hóóge, dat hy, beducht voor eenige beroerten, aan te rechten door toedoen van Guize, den zelve liet aanzeggen, hy zóude zich wachten binnen Paris te komen. Dit was óórzaak dat die zich derwaarts spoeide, ende quam'er zij- ne Majesteit vinden, den twaalfden in Bloeimaandt des jaars 1588, voorts- brengende t'zijner verschóninge, dat 's Konings zin hem niet duidelijk genoegh was vertóont, ende hy niet dacht te mishagen, komende slechts gevólgh van acht edelmannen. Maar de Koning, bericht zijnde dat'er gróót vólk van zijnen aanhang ter sluik in Paris gekómen was, beval een' huiszoeking, ende omze onverhindert te doen, vier duizendt Zwit- zers binnen der stadt te legeren, ontbiedende daarentusschen meer Fran- cóische knechten. De gemeente, der welke ingescharpt werdt dat het op een' plondering lagh, ende 't hóóft vol geblazen, van de geenen, die, ontruft in hun gewisse, zich's rechters handt ende quader dóódt toelei- den, stoof op; ende, by órdre van Guize, sloegh dwarschanssen in alle straten, dertigh treden van elkander', uitwaarts aan, naar 't slót van Lou- vre toe. 't Welk de Koning vernemende, ende hórende Biron zeggen, dat'er zó veel steden te winnen waren, als straten in Paris, ging, met een welgemoedt gelaat, te voet, uit het slót, wandelwijs, naa den tichelhóf, ende aldaar te paarde zittende zijnen wegh naa Chartres nemen, daar hy des anderen daaghs binnen geraakte. Niet tegenstaande dus onverdrage- lijk een hóón, overquam hy in Hóimaandt daar aan met de bondtgenóten, gedóóghde ontblóót te werden, en op nieuw verzien van Cancelier ende raadtslieden t'hunnen zeggen; met andere onwaardigheden van smaadt- baarenden gevólge. Ende moest hy, dezen aangaande, uitgeven ende bezweren een gebódt, inhóudende voor een zijner voorneemste punten, dat nemmermeer ketter, óft kettters goetgunstige, tót Koning zóude ge- leden worden, hoe gróót een recht óók hy aan de króne moght hebben.

Waar

Waar by genoegzaam uitdrukkelijk verfteeken bleven alle die van den huize Bourbon, uitgezeidt Karel, die Cardinaal, ende over de drie en tseftigh jaren óudt was. Jaa scheen hy van dien tijdt af omgekeert, ende heel te heulen met de bondtgenóten, hun doende deeling in de gewigh- tighste zijner zaaken, ende tót geen besluit van belang stemmende, óft hun adem en had'er over gegaan. Hy verklaarde den Cardinaal van Bour- bon eersten Prins van den bloede, maakte den Hartógh van Guize alge- meenen overste van 't krijgsvólk des rijx, ende krópteze al te famen op, met gunsten, giften, en vordernissen. 't Zy dat hy, ziende zijn achtbaarheid daar toe gebraght, dat zy te staan had ter genade óft van Navarre, óft van 't bondtgenóodtschap, over hóoger bóordt hebbe willen hellen, en- de van de nóódt een deught makende, doen gelóóven dat het ernst was, om dank te begaan, in 't geene dat hy niet verby en moght: óft dat hy, in den binnenboezem ópgefteeken hebbende eenen levendigen haat, ge- grepen uit de scharpheidt van zó dartele trótsen ende meesterspelen, hen, goedt vondt, met zulk slag van bewimpelingen, te blinddoekken, om'er, als 't pas gave, met minder moeite, zijn' rede van te hebben. Hy zandt twee heirkrachten, d'eene onder den Hartógh van Majenne naa Dauphi- né, d'ander' onder dien van Nevers naa Póictou, tegens de Gerefórmee- den. Ende, om te richten menigerlei verlóóp gekomen in de gemeene zaake, deed beschrijven de Staten des rijx, de welke te Blóis, in Wijn- maandt, verzamelden. Ondertusschen was de Prins van Condé, in Len- temaandt, te sint Jean d'Angely, aan vergif gestorven, ende by die ge- legenheid Laverdin meester geworden van d'eilanden Marans ende Char- ron, de welke Henrik, in Zomermaandt, in vier dagen tijdts wederom- me veroverde, wezende marassige plaatfen, ende met veel' kleene schanf- sen gesterkt. De Hartógh van Mercœur, terwijl Nevers toeruste, on- derwondt zich de stadt Montagu, uit de welke dien van Nantes gróte schade geschiedde, te belegeren; maar verwittight dat Navarre den negen- den van Oestmaandt uit Rochelle gescheiden was, koos de wedertóght. Niettemin Henrik verraste een regement van zijn vólk, dat zich in zijn' handen gaf. Zulx hy, daar acht vendelen ende vijftalf hondert gevan- gens afbrengende, op den velde Gódt danken deed voor de zege. Ende lustte 't hem (zó leeghbaar was hy in zijn' bedrijventheid) naa de ver- moejenis van zó vóórtsvarend' een' tóght, ende 't hóuden zijns middagh- maals onder eenen boom, ter jaght te gaan op patrijs, ende tegens den avondt Montagu te bezichtigen, om acht ende órde te geven op wacht ende wallen. Maar deze plaatse, met eenighe andere van geen gróót ver- lang, werdt onlangs daar naa gedwongen van Nevers zelf, met een leger van vijftien duizendt mannen. Waar tegens Henrik zijne krachten by elkan- dere deed rukken, ende, dewijl de Staten te Blóis ter daghvaardt waaren, te Rochelle hóuden een' vergadering van de Gerefórmeeerde kerken; in de welke hy voorzat, verzelschapt met de heeren La Trimouille ende Turenne, ende andere voornerne edelen. Hier begreep men hem over zijne schenkaadjen aan Katholijken; schaarsheid jegens Gerefórmeeerden; als óft der eenige hópluiden, door behoefstigheid, aan hunne quetsuuren gestorven waren; ende dat hy goederen van eenige der verbondtmakeren had doen ontslaan, op hoop van ydele gunsten; over de kóstelijkheid zijner vryaadjen; jaa dat hy'er 't voordeel van den slag van Coutras aan gehangen had, ende te gelijk de Hóoghduitschen verleegen gelaten; zó 't niet was door óoghwerpen op de erffenis der króóne: met andere scharpheden. Daarenboven, alhoewel hem, ontrent dien tijdt, de dóódt van twee natuurlijke kinderen ende twee boelschappen was overgekomen, en lieten de Predikanten niet de bitsheid hunner bestraffingen, óók opent

Staten te Blóis in 't jaar 1588.

Navarres leeghbare bedrijvent- heidt.

Vergade- ring iót Rochelle beroepen: daar men Henrik be- haalt, endé intómen wil.

lijk, in zó verffe wonden te wrijven. Hy droegh 't met zeldzaam geduld, zich pijnende yeder te vrede te stellen. Ende al dit bejegende hem, niet tegenstaande hy, om de spruitende misverstanden te smoren, eenen perzoon enkel in huur hield, om te vernemen wat hem naaging, ende alles over te draagen, zonder eenige wóorden óft greepen achter te hóuden, 't waar óók naa wat vuiligheid, spijt óft smaadt datze smaakten. Maar gevoelijker smart was hem, dat de landtschappen, t'zijnen bywezen, onderstonden zijn gezagh te zwichten, voorflaande van achterzórgh ende waarbórgen: wederwaardigheden, waar door de steurnissen ontfteeken zijn, die zich naaderhandt openbaarden. Vóórts werdt hier ontworpen, ende overgelevert te Blóis in de vergaderinge, op den name van de Françóizen gebannen ter zaake des gelóófs, een verzoekschrift, strekkende om te verwerven de vryheidt hun by 't eerste gebódt van Lóuwmaandt gegunt, de slechting der geschillen door een conçilie van de landtzaten des rijx, ende het ontslaan van hunne bekommerde goederen. Dóch floegen 't de Staten in den windt, hebbende zelf de Koning, met verlore moeite, veel gewichts van redenen aangewend, ten einde men aan Navarre nóch eene weet zóude doen, om zich te komen verantwóorden. Want het en moght niet vorderen dat zijne Majesteit bybragt, daar was by de laaste vergadering van Staten besloten een vry conçilie te leggen van de Françóishe kerken, om nópende 't gelóóf van dezen Vórst te vonnissen: Ende dat Gódt zelf, voor wien nóchtans alle misdaden openbaar zijn, Adam ende Cain niet verweezen had zonder stijl van recht te hóuden, ende alvoren hunne verwerenis gehóort. Henrik derhalven vervólghde zijn voordeel by wege van wapenen, ende, op aangeven des

*Niórt ver-
rast voor
Henrik.*

*Guize tót
Blóis om-
gebraght;
ende van
Henrik be-
weent.*

*De Koning
blijft by 't
verbondt.*

*Dóódt der
Koningin-
ne moeder.*

*Afval der
steden van
den Koning
aan Ma-
jenne.*

heeren van sint Gelais, floot eenen aanslagh op Niórt, een welvarende stadt: de welke, in een duisteren nacht, by beladdering, ende opening der póorte door den slagh des petards, overrompelt werdt. Maar al eer dit werk ten einde geraakte, quam hem te sint Jean d'Angely kundtschap van den gróóten slagh, den Hartoge van Guize op den hals gevallen, den drie en twintighsten in Wintermaandt, tót Blóis, ende hoe de Koning, verwonnen van ongeduld, hem in 't flót aldaar had doen afmaaken. Welke niemaar van de móórdt zijnes eertsvyandts, hoe maghtigh óók zy hem mede ging in de rechtvaardighmaking zijner wapenen, ende oprechting zijner hope, hy ontfing met een medógendt gelaat, ende, na zommigen zeggen, niet zonder tranen te laten. Te weten, zó waardt staat den gróótmoedigen de dapperheidt voor, dat zy daar den ondergang af betreuren, óók in de geenen, daar zyze geenzins zóuden wenschen opgewekt. De Koning, des anderen daaghs naa de dóódt van den Hartógh, deed óók ombrengen den Cardinaal zijnen broeder; maar, des niet tegenstaande, op een nieuw herzweeren het heiligh verbondt; verklarende daar by te willen volharden, ende 't zelve gehóuden hebben voor een grondwet des rijx; maar dat het de Guizards in verscheide punten gebroken hadden. Te bedde gestórt van ongeneght, om 't averechts uitvallen van haren toeleg, starf, zes dagen naa Guize, de Koninginne moeder, voorzeitd hebbende haaren zone, dat, 't en ware hy verzien had' in de verzekering der steden, dit werk hem qualijk bekomen zóude: gelijk gebeurde. Want de Hartógh van Majenne ende andere overgebleve hóófdten verzuimden niet, van al 't geene dat helpen konde om hun stuk te beleggen, stijvende, by toedoen der geestelijkheid, alle steden in wederspannigheidt tegen den Koning: terwijl hy, beducht voor ontfsteltenis te verwachten uit het spreijen der staten, zich pijnende de zelve by een te hóuden, in de vergadering bleef zitten. Voor al ging het te Paris aan, daar de zefftien, (dat waaren lichte lieden, opgemaakt, in elk

elk der zefstien wijken, door de hóófdén der bondtgenóten, om mēfchen in te leiden ende aan hun fnoer te krijgen) alle huizen en harten door-
 snuffelende, yeders gezindtheit verfpiedende ende aanbren-
 gende, in zulk een ontzigh geraakten, dat zy in kort, de maght ende achtbaarheit al-
 ler majeftraten over 't hóóft gewoffen, de verkiefing der zelve in dwang,
 ende alzó den dwang der regeringe in handen hebbende, een' heerfchap-
 py zonder tegenzeggen moghten drijven. Men maakte daar eenen raadt
 van ftaat, beftaande uit veertigh geringe en onervare perzoonen. Men
 gaf de ftaadtvooghdy van Paris aan den hartoghe van Aumale, recht zuster-
 ling van Guize; ende ten overftaan des Parlements, wiens opperfte
 hóóft die voortreffelijke Achilles van Harlay, door eenen pleitverzór-
 ger en zeker geboefte, uit den raadt in de gevankenis van de Baf-
 tille gehaalt was, het algemeene ftedehóúderfchap van den ftaat ende króó-
 ne van Vrankrijk, aan den Hartoghe van Majenne, die by naa gansch
 Lyonnóis, Bourgogne, ende Champagne, over zijn' zijde verzekert
 had. Men deed by de gódtgeleerden van de Sorbonne d'onderzaten
 vry kennen van den eedt ende gehóórzaamheit des Konings, ende
 onderwóndt zich, voor 't nieuw opgeworpen Parlement, hem in hals-
 recht te betrekken. Van den Paus werdt óók een' bulle verworven tegens
 den zelve, maar openbaarlijk verbrandt van beuls handt, door vonnis
 van 't óuude Parlement van Paris, dat by zijn' Majefteit tót Tours ge-
 roepen ende nedergelagen was. Navarre, terwijl te Niórt zijne fchaaren
 ingewacht hebbende, toogh op, om la Ganache t'ontzetten, daar Ne-
 vers voor lagh. Maar onder wege, tegens de felheit der kóude, vanden
 paarde geftegen, pijnde zich zó dapper aan te treden, dat hy, door o-
 vermatige vermoeidtheit, van een heftige kóórts aangegrepen werdt,
 ende met maghtigh gevaar zijns levens, in zeker dórp fint Pieter ge-
 noemt, bleef leggen. Des viel die ftaadt in 's Hartogen handen. Maar, zijn-
 de naa zonderlinge vlijt der artzen, tót gezondheid gekeert, verhaalde
 hy zijn' fchade aan fint Maixent, Maillezais, Chafte-
 lerault, Loudun, l'Islebouchard, Mirambeau, Vivonne, ende andere plaatfen, die hem de
 póórten openden. Ende verwitticht dat tuffchen de fóldaten van 't ka-
 fteel t'Argenton op de Creufe, ende die van de ftaadt, tweedraght om-
 ging; hebbende 't flot aan Majenne, de ftaadt aan den Koning, om
 hulpe gefchikt; pafte hy, met zijn' gewoonlijke fpoedigheit, beiden
 een voordeel af te zien, ende maakt'er zich meefter af: ten aanzien de-
 ze plaats fterk van gelegenheit was, ende van belang in 't trekken van
 Berry ende Nederpóictou naa Gascogne. Van daar wederom te Chafte-
 lerault gekomen zijnde, fchreef hy aan de Staten des rijks, zich zeer be-
 wegelyk erbarmende over de ellenden des vaderlandts, gefcheurt aan
 drie partijen, daar twee genoeg waaren om het te vernielen. Dat daar-
 om de Koning, met alle, een' vrede had aan te gaan. By welken raadt
 hy waande ten gemeenen beften te geven zijn' wraak over de Guizards,
 dien hy 't anders bang genoeg wift te maaken, indien de Koninklijke Ma-
 jefteit beflóot zynen dienst te bezigen. Wat zal'er worden, zaid' hy, van
 den adel, als de fteden, alle vooghden uitsluitende, fmaak vinden in den
 vrydom, een' zoetigheit die de tróuwfte burgers bekoort? Wat zal de
 fteden aangaan, als eedelen ende boeren, razende naa plondering, den
 mondt zullen gemaakt hebben op 't inflokken hunner rijkdommen? Hoe
 zullen zich hóúden de amptlieden van fchatkameren, rechtsbanken, en-
 de regeringe, wanneer met den val der Koninklijke heerlykheit, hun ont-
 vallen zullen hunne staten, die zy rekenen als eigen goet? Men moght
 het op zulk een' voet een korte wijle harden, gelyk de kranke op de koorts
 teert, maar zóude zich entlyk verleidt vinden van het dwaallicht der

*Zefstien
tot Paris
flokkebrax-
den der
muiterye.*

*Hun fchie-
lijke was-
dom.*

*Nieuwe
wereldt te
Paris.*

*De Koning
gedagh-
vaardt om
zijnen bals
te verwee-
ren aan
rechts.*

*Navarre
dódt-
krank, van
zich te o-
vergaan.*

*Genezen
zijnde, ver-
overt ver-
fcheide
plaatfen.*

*Schrijft
aan de Sta-
ten.*

schitterende vryheid, wezende nóchte behoort, nóchte gelezen, dat óit staat omkeerde zonder bederf der steden, die altijd des zelven sterkste stýlen zýn. Maar als d'edelen ende steden tegens elkander' ingebonden staan, wat rust zult ghy gemeente hebben, die 't draggbare veldt ende de koorenschuur zýt van den staat? De geestelyken spreek ik niet toe, duchtende geen gehóór te vinden. Zy vallen my harder dan beide de andere Staten. Nóchans zýn daar luiden met eere onder. Ik ben hunlieden in eenige stukken tegen, in geene vjandt, in zommige met hun eens, al en waar 't maar in 't voorstaan der kerkelyke vryheid van Vrankryk. Maar zy mogen 't overleggen, óft, alle ongeregeltheit ende gódtlóosheid in zwang gaande, hunne middelen meerderen zóuden, die zy by vrede ende gódtvruchtigheid des vólks veroveren hebben. Vóórts roept hy in 't gemeen: Zó de Koning wint, hy moet vergeven, de hóóp is te gróót om te straffen. Zó het de bondtgenóten staande hónden, wat schande zal 't Vrankryk wezen, zýnen Koning verjaaght te hebben? een klank die nóit onzen voorvaderen naa en ging. Wy zýn alle in een huis dat valt, in een schip dat zinkt. Geen uitkoomst dan pais. Om dezen bid ik den Koning mínen beer. Niet voor my alleen; maar voor allen. Anders deught hy niet. Entlyk, ter tydt toe dat Gódt den Koning wyzen raadt in 't hart stuure, verklaart hy, in schut te nemen alle die de vrede zoeken, geestelyk, wereltlyk, van wat staat óft gelóóve dat zy zýn, ende belóóft eenen yegelyken vryheid om zýnen gódsdienst te oeffenen. De Koning midlertijdt had de vergadering van Staten te Blóis, den zestienden van Lóuwmaant des jaars 1589, geëindight; ende zich ziende 't water op de lippen staan, (want de Hartógh van Majenne met achttien duizent knechten ende twee duizendt paarden van Paris getogen quam) zondt de Hartogh van Angulesme, om Navarre aan te bieden een bestandt voor een jaar, met de stadt Saumur tót verzekering van overtóght der Lóirstróóm, ende te vertógen, dat hy nóit vrede gebroken had, dan met de traan in 't óóge, gelijk klaar genoegh bleek by de wraake te Blóis, genomen over de geenen van de welke zijner Majesteit zulks op den hals gedrongen was. Henrik, die hóófsch kon, bevroedende dat men hem wel lóze liefde, maar den bondtgenóten tróuwen haat, droegh, aanvaardde 't bodt. Ende, te Saumur gekomen zijnde, verklaarde, by opene brieven van den achttienden in Grasmaandt, den óórlógh aan alle de geenen die in wederspannigheid tegens den Koning bleeven volharden. Van daar toogh hy over Lóire met vier honderdt meesters en duizendt roerruiters, tien mijlen weeghs zonder rusten, om Majenne te verrassen, die, binnen der stadt Vendosme geraakt, des Konings gróóten raadt gevangen ende zwaarlijk gefchat had. Maar de Maarschalk van Aumont quam hem onderscheppen, uit 's Konings name begeerende, dat hy zijne Majesteit te Tours zóude komen vinden. Des verleide hy zýnen wegh, ende, vier en twintigh uren te paarde gezeten hebbende, sloegh zich neder, den acht en twintighsten van Grasmaandt, te Maillé op de Lóirkant, twee mijlen van Tours. Vreeze, zonder twijfel, ging hem aan, als hy overrekende dat den Koning, bedeeft met het handthaven zijner achtbaarheid, alle uitstekentheden in den weege waren: mitsgaders wat 'er eertijds, nópende 't uitróijen der bendhóófden ende maghtigen des rijks, geraadtspleeght was. Oók gebraken z'er niet die hem te beduchten gaven, dat de Koning, die, naa 't ombrengen der Guizarden, nóch zó begaan geweest was om de bondtgenóten aan der handt te hónden, als 't vernieuwen van 't gebódt der vereenighinge bewees, wel zoeken moght hunne brandende verbólgenheid met zýn bloedt te blussen. Niettemin, naa dat zýn beraadt een' wijle over ende weder gewaggelt had, velde 't zich over de zijde zijner

Navarre
op's Ko-
nings ver-
zoek trekt
hem ten
dienste.

vrank-

vrانkke rustigheid. *De teerling is geworpen*, zaid' hy, ende ging op zondagh den lesten der maandt in 't park van Pleffis voor Tours den Koning zoeken. De welke, naa 't gesprek, weder stedewaardts keerende, bleef Henrik geherbergh in de voorstadt Sant Siphoriens, ende deed des anderen daaghs zijn' intrede te Tours. Alwaar de schorsing van wapenen tusschen hen beide bevestigt werdt. Drie dagen in onderhandeling met den Koning besteedt hebbende, hernam hy den wegh naa Saumur, om zijn voetvólk vóórts te vaardigen, daar Chastillon overste af was. Maar de Hartógh van Majenne, ziende, door de geschiftheid van 's Konings krachten, gelegenheid open om hem afbrek te doen, ende verstandt hebbende binnen Tours, daar zijne Majesteits jegenwóórdigheid, met het geheele hóf, niet aanziens genoegh had om te smoren de zórgelijke róttelijken die'r in zwang gingen, rukte zonder rusten, twaalf mijlen weeghs, ende miste den Koning te vatten dicht onder de stadt, daar hy was wandelen, geleidt, zó zommige meenen, van eenigen die hem voor hadden te leveren. Navarre dat pas te Chinon zijnde, zó ras hy hier af kundtschap kreegh, vaardighde Chastillon voor uit, zelf vólgende met het voetvólk, en zó gróót een' spoedigheid, dat hy nóch des avondts te Tours geraakte. Majenne, hebbende van 's mórgens te achten tot 's naamiddaghs te vieren de schermutsing doen gaande hóuden tegens die van binnen, ende hun, zonder gróóten wederstandt, de voorstadt afgenomen, verstandicht van Henriks koomste in perzoon, koos 't opbreken zonder trompet, ende aarzelde met even gróóte snelheid, als hy toegeschoten was. Des de Koning zijnen raadt riep, om t'overleggen óft óórber was den vyandt te vervólgén. Maar 't werdt verworpen, by een zeggen dat het dwaasheidt waar eenen dobbelen Henrik ('t zijn góuden penningen) op te zetten tegens een' Carolus; dat munt van kleener waarde is. 't Welk gespeelt was met de namen der twee Koningen, ende dien van den Hartógh. Het zy dat zijner Majesteit, ter zulke stondt, van 't harte moght te schertsen; ófte de geest geweest van eenigen raadtsman, die zich voor Koningsch uitgevende, maar heulende over de heimelijke ende getróuwste zijde met de bondtgenóten, door zulk eenen slagh van kluchtigheid, toegeleidt hebbe op versuffing van den yver der geenen die niet gezint waren den Hartógh tót aamverhalen te laten komen. De razery des oprovers van Paris, overgevlogen aan alle hoeken des rijk, ontstak met zulk een' hevigheid die schichtige vólken, dat alle voegen van den staat schenen te slópen, ende elk lidt henen te hellen, derwaarts het van de heilólóze verwoedtheid gedreven werdt. 't Ging'er op alle óórden aan, met róven, plonderen, verraden, verrassen, vangen, bannen, móórden, en verwoesten: met zulk een' walge van de Koninklijke achtbaarheidt, ende zó vertwijffeld een' bitternis tegens den naam zijner Majesteit, dat 'er lieden gevonden werden, die liever hadden opgehangen te zijn, dan te zeggen, leve de Koning: gelijk verhaalt wordt van eenigen van de Gaultiers. Dit is de naam van een deel geraapte scharen, vólk van allerlei hanteeringe, die zonder tucht, zonder órde, by beurten gebiedende, in Normandijen op de been geraakt waren. Ende de Graaf van Brissac, hun ziende een hóóft gebreeken, had'er zich toe opgeworpen, maar niet onderwonden de wanschiklijkheidt te rechten. Des van ontrent zeven duizendt, die zy sterk waren, door den Hartógh van Mompensier, Vórst van den bloede, drie duizendt geslagen, over de duizendt gevangen werden, ende de rest verstróit. In Beauffe sloegh Chastillon, met twee honderdt paarden ende even veel roers te voet van Navarre, vier honderdt paarden ende vijftalf duizendt knechten onder 't beleidt van Saveuse, eenen trótzén overste, die daar 't leven liet. Geen beter geluk en hadden

*Navarre
vervoeght
zich by den
Koning.*

*Majenne
vangt by-
nau den
Koning on-
der Tours.*

*Henrik
doet Ma-
jenne dei-
zen.
Quink-
slagh.*

*Al 't rijk
in roere.*

*Stijfzinni-
ge verbit-
tertheid.
Geraapte
heir, de
Gaultiers
genoemt.*

*Tegen-
spoedt der
bondtgenó-
ten.*

de bondtgenóten voor Senlis belegert van tien duizendt Parisienen, die door den Hartógh van Longueville, maar meest by 't beleid van la Noue, opgeflagen werden met verlies van vijftien honderdt man, trós, ende geschut. Van d'andere zijde voerden de bondtgenóten den Graaf van Soissons, dien zy te Chasteaugyron gevangen hadden, met verscheide andere heeren binnen Nantes; vermeersterden de stadt ende Parlement Grenobles in Dauphiné; braghten Alençon door belegering tót verdragh. Van waar Majenne na Paris trok de verslege burgerije verquikken met zijn' tegenwóórdigheid. Daar naa viel in 't landt te Brie, dwong eenige sloten, ende bequam wederom Montereau-faut-yónne, dat onlangs te vooren door Espernon veroverd was. Maar de Koning, gestijft met dagelijkschen aanwas van vólke, vólghde hem, die van dage te dage zwakker werdt, zó kort, dat hy, om het t'ontleggen, zich met zijn heir binnen Paris worp. Terstondt daar op werdt Gergeau stórmenderhandt gewonnen, Estampes ingenomen ende Pontóise: alwaar Longueville de troepen van Champagne, mitsgaders de nieuwgelichte Zwitzers ende landtsknechten, by de twee Koningen, aanbraght. Zijn' Majesteit derhalven nu geweldigh in krachten, ten getale toe van veertigh duizendt mannen, muntt' het op Paris, in hoope van d'andre steden wel haast tot hunnen plicht te zien keeren, als zy van dezen toeverlaat zóuden versteeken zijn. Zwaarhóófdigh in dit bestaan was meest yeder, bybrengende, 't waar de staat gewaaght. Maar Navarre, als doen en laten, dreef het door, zeggende: *vrijelijk is 't de staat gewaaght, zó schóón een stadt te zijn komen kussen zonder haar de handt in den boezem te slaan. Geen beter zeilsteen om al 't yzer van Frankrijk in 's Konings heir te trekken, dan de glory van Paris te belegeren. Stóntheid is moeder van achtbaarheid, achtbaarheid van maght, deze van overhandt, ende daarom van veiligheid.* Der bruggen dan van sint Cloud ende Charenton meester geworden, nam de Koning zijn' herbergh te sint Cloud, met dapperder hope van op een kort de stadt te doen zwichten, ende t'zijner gehóórzaamheid te brengen. Te Paris, daarentegen, schraapte men alle listen te hóóp, om de gemeente in hare hardtnekigheid te sterken, hun inscharpende de ysselijkheden der genakende wraake, ende vermakende hunnen Oppervórst, in allen schijn, óft nóit van tirannije gehóórt was, die by de zijne halen moght. In voege dat een Jacob Clement, Jacobynner monik, óudt tusschen zijn' twee en twintigh ende drie en twintigh jaren, ende van langer handt daar op afgerecht, aannam, den Koning 't leven te róven: mits dat men, eer hy uit der stadt tradt, alle lieden van aanzien zijner Majesteit toegedaan, hem te bóрге, in hechtenis stelde. Op den eersten dan van Oestmaandt, des uchtens, toegang in 's Konings kamer verworven hebbende, bood hy den zelve een pak brieven, ende, terwijl zijne Majesteit heel in 't lezen was, toogh een tweefneedigh mes uit der móuwe, haar grievende vóórts, met gróóter heftigheid, in 't week van den buik. De Koning, alhoewel zwaarlijk gequetst, rukte 't mes uit der wonde, ende trof'er den móórdenaar mede boven 't óóge; de welke op heeter daadt van de toelópende hófedelen afgemaakt werdt: tót gróót naabedenkken op eenigen der zelve. Zijn' Majesteit werdt te bedde geholpen, 't eerste verbandt geleidt, ende de quetsuur gekeurt niet dóódtlijk te wezen. Van welke hope, ende hoe deze gróuwel gewrócht was, zy daadtlijk vrienden ende bondtgenóten beval te verwittigen. Maar een' maghtige kóórts, hem op den middagh aanvallende, deed de artzen scharper acht nemen, ende gevoelen veranderen: want het gedarmte doorsneden was. Derhalven, die der genakende heerschappije te gemoet ende op tijdigen dank zagen, ondergingen hem zachtelijk, met voorstaan, *dat het gódtlijk*

*Navarre
drijft door,
dat men
Paris be-
leg.*

*Jacob Cle-
ment ver-
móórdet den
Koning.*

lijk

lyk ende wereltlyk was voor een' Vorst, het roer des rijks ende de zorgen zijns beroeps niet eer dan het leven te laten; ende voorshandts geen wigh- tiger werk, dan te verzien tegens d'ontsteltenis ende scheuring, die den Staat moght overkomen, zó 't misschien Gode goet dócht' zijne Majesteit t'hemwaarts te roepen. De Koning, vattende wat dat gezeid was, ontboodt Navarre, dien hy, de handt biedende, ten overstaan van de raden ende amptmannen der króne, 't bed omringt zijnde met drang van Prinssen, Hartogen, Genóten, Maarschalken des rijks, ende alle die zó in 't hóf als in 't heir plaatsen van aanzien bekleedden, óft in adel uitstaken, aldus toefprak: *Afgeslóoft in 't verdadigen des Koninklijken rechts, laat ik u, mijn' broeder, 't zelve wettelijk achter, ende deze króone, die u toe- komt, naa mijn verscheiden; ende bezweer u, in jegenwóórdigheid Góds ende des vaderlandts, dat ghy deze gemeente, waar over my 't hart zó zeer gehangen heeft, zachtmoedelijk queeken wilt met een rechtvaardige regeeringe: in voege niemandt verneme, dat u de toegedreven' ongelijken in den moedt steeken. Maar, om de wederspannighblyvenden onder hunnen plicht te vlijen, draagh u op al de maght die ik heb over dit heir. Daar na keerde zich tót d'omstanders, met deze rede: Mijn' vrienden, ghy zijt genoegh verzekert van 't recht mijns goeden broeders tót het rijk, ende in gewisse overtuight van schuldige gehoórzaamheid t'hemwaarts, dien ik rijp van óordeel, oeffening, ende ervarenheid weet te wezen, ende den last der heerschappije maghtigh. Ontfangt dezen Koning, dien u Gódt geeft, dien ik u voorstel van Góds wege, ende, verblyvende 't geschil des gódsdiensts aan een conçile, bewijst hem onderdanigheid. Met dit laatste gebódt bepaal ik de strekking mijner hóoge gerechtigheit. Belóoft ende zweert ghy 't? Toen staken alle de heeren ende edellingen de vingeren op, ende deden, in beider Koningen jegenwoordigheid, den langstlevenden eedt van getróuwigheid, met weeke ógen, door jammernis, over 't verlies van hunnen minnelijken Vorst. Navarre, vol droefheids, voeghde daar op, dat hy, 't gelóóf belangende, bleef by zijne belóften, van te luisteren naa de beriching eener wettige vergadering. Maar, leedt is my (zeid' hy,) te beleven dezen droeven dagh, die my overvalt met angste van te verliezen mijnen heer ende meester. Dóch kan ik my zelven nóch niet inbeelden zó gróót een' strafheid van de gramschap Góds, over 't ellendigh Vrankrijk, dat zy den bedrukten state den steun zóude onttrekken willen, nu 't daar meest op aan komt. Maar is alsnóch mijn hopen, dat de Gódtlijke goedertierenheid, zich ontfarmende dezès vólks, den gemeenen beste sparen zal uw' koninklijke Majesteit, om vredelijk ende ontzighlijk te mogen regeeren. Waar over, mitsgaders om de vryheid des gódsdiensts, mijne wapenen gewrócht hebben: zonder ander óoghmerk, dan van te leven, gelijk nóch mijn wensch is, zeer gehoórzaam dienaar ende onderdaan van uwer Majesteit. Hoewel ik de zelve óótmoedelijk bedanke, dat haar gelieft heeft my zulk een' gunste ende zó vol te doen, met het handthaven mijner waardigheid in dit Koninkrijk. Gelijk ik, in de goetwilligheid dezès adels, om uwe Majesteits welgevallen, tót mijn' vórdering, te bevlijtigen my hóoghlijk gehouden ken. Daar mede óórlóf genomen zijnde, ruimde de menigte de kamer, gemerkt de Koning zich begeerigh geliet tót ruste. Maar alzó hy zich gevoelde ten einde te wezen, naa tijds gelegenheid een weenigh gesproken hebbende, gaf zijnen geest, den tweeden van Oestmaandt tegens den dageraad. Hy was de laaft' van de telge van Valóis, die, zedert den jare 1515, Vrankrijk geregeert had, een Prins, zonder twijffel, goedertieren van inborst, gróót van geest, van zeldzame welsprekenheid onder zijns gelijken, kloek van beleid, ende bedrijvende genoegh, als hem de nóódt dreef, maar*

's Konings
reden voor
zijn dóódt
aan Na-
varre.

Henrik
wordt Ko-
ning, ende
hem eedt
gedaan.

Henrik
aan den
stervenden.

Henriks
des derden
dóódt.

*Te Paris
roept men
tót Koning
uit den
Cardinaal
van Bour-
bon.*

*Verkoeling
van den
yver des
heirs tegens
Henrik.*

*Koning
Henriks.
aanspraak
tót het heir.*

flap, als zy flapte; zoet op de wellusten, kiesch in zijn jonstdragen; ende die door achtelóósheidt inbreeken, door gemakkelijchheit sloeren liet zydgangen, met de welke hem in den haat holpen de geenen die daar 'over niet te klagen hadden. Gelijk zy hem óók opdichtten geveinstheit in den gódsdienst, die hem bet, dan mogelijk hunlieden, ernst was. Zijn' voorbarigheid in die hatelijke móórdt van Paris, gaf zijner achtbaarheid een' afzigtige streem, ende quaden klank naa. Waar tegens nóchtans de lóf der veldtflagen van Jarnac ende Moncontour, in zulk eene jeughd gewonnen, doordreef zijne verkiezing tót de króón van Polen: welke hy lasterlijk verliet om de Françóische, die hy niet dragen kon: op zijn' jaren, zonder ontzigh; voor zijn' jaren, geacht boven zijn' waarde, terwijlmen zich, van een' bevallijken aanvang, naa rede van óuderdoms rijpen, gewenschter vóórtgang toeleidt, met bedriegelijke rekening. Te Paris werdt maghtige vreugd bedreven over deze dóódt; de monik geëert als een heiligh; ende voor Koning uitgeroepen de Cardinaal van Bourbon, die, overmits hy zich in hun toeleggen gesteeken had, te Chinon van 's Konings wegen gevangen zat. Majenne, met den algemeenen raadt des bondtgenóótschaps, gaf een gebódt uit, strekkende om alle Katholijken te vereenigen tót voorstandt der Roomsche kerke, terwijlmen verwachtte de verlósing van den nieuwen Koning, Karel den tienden, zó zy hem noemden ende op geldt muntten. Maar in 't leger, daar de gróóten meestendeels tót den eedt gebraght waren, meer door aandrijven des overleden Konings, in de hitte der hartstóghen van mededógen ende verbólgenheidt, dan door gezindtheit tót den jegenwóórdigen, geviel, met der haaft, een' wonderlijke flauwing der gemoeden. D'een op hoop, d'ander uit vreeze, die uit onbenoegen aan hunnen staat, dees door dien hy, zijn voordel genoegh gedaan hebbende, 't ingehaalde zócht te beleggen, dropen stiltwijgende door; zommigen, overmits hun 't verschil van gelóóve tegen 't hart stiet: met welken sluijer zich al d'anderen bewimpelden. Henrik, derhalven, deed allen heeren ende edelen tijdt stellen, om voor hem te verschijnen, de welke vergadert zijnde, hy in dezer voegen aansprak: *Heden, mijn beeren, is 't de zeste dagh dat ik uw Koning geworden ben. Niet dat ik'er óit naa stondt, óft my zelven ingewikkelt heb door de pracherije van een' besteeke keur, gelijk het elders toegaat, maar door 't overlijden van mijnen voorzaat, wiens uiterste wil was, u lieden 't recht mijner geboorte te erinnern, ende te manen den eedt, dien ghy my schuldigh waart. Dewelke, indien hy schóón der meeste menighte van u lieden, in zó kort een' tijd, is doorgewaait, zó en zal ik daarom my zelven niet begewen, in 't blank stellende de goede zaake; maar schrap staan tegen het dwarsvallend geluk, met hulp van andere vrienden, die ik genoegh t' mijnen gebode heb; jaa óók, by middel der zelve, op enkel toeverlaat van de zekere hulp Góds: van wien my bevolen is deze plaats, ende de last, om mijn genaadroepend vólk, van zó lang gedragen' ellenden, te verlichten, tót gróótmaking zijner glorie. Hy en heeft my, van jonx op, met zó merkelyk ende meenighvuldigh een' bystandt niet gezegent, hy en heeft my door zó ongeziene ende wonderlyke wegen dus verre niet opgevoert, om zó gróót een werk ten halven te laten steeken. Des hóud ik niemandt, ende is onnódigh steelsgewijze door te gaan. Die zulks in den zin heeft, eische maar óórlóf, en hy zal 't hebben. Dat dient my beter, dan gedient te wezen van waifelaars, ende luiden die zó vróóm niet zijn, dat zy't hóóft darren bieden, ter plaatse daar koenheidt te tónen, ende eermerk te behalen is. Want, dat zy voorwenden, 't en staat hun niet vry, my te volgen, om 't onderscheidt van gódsdienst; ik weet wel, hoe veel die zwarigheidt weeght, ende zy lieden, hoe ongerijmt het is, my, die hun opperheer ben, tót omhelzing van hunne gezintheidt*

te willen parssen, met zulk eene mompeling. Voor zó eerlóós een blódigheid hoede Gódt mijn hart, dat hunne dreigementen, van my te verlaten, my zóuden doen verlaten't gelóóf, daar ik mede gezóógh ben. Wel stel ik my zó gewilligh als óit, om naa beriching te luisteren, ende heb te dien einde 't geschil verbleven aan een wettigh concilie. Maar dat moet verbeidt zijn, ende ondertusschen de oeffening beider gezindheden gedóógh: 't welk het voorneemste punt is, dat zijne Majesteit ho. lósf. gedachten, u lieden bevolen heeft, ende ik gezworen. Ende bidde u, mijn heeren, voor ongetwijffelt te hóuden, dat my geen ding bet ter herte gaat, dan mijn gódsdienst, ende mijn eedt. 't En is van heden óft gister niet dat men my ken. Oprecht François ben ik geboren: ende zeventien jaren, die ik mijn rijk van Navarre, ende andere onderzaten geregeert heb, konnen van mijnen aardt ende inborst getuigen. Daar toe gedrage ik 's my; alhoewel 't niet ontbroken heeft aan menige gelegenheid, om den vyanden van den staat te passe te brengen, de wederwaardigheden die zy my hadden doen smaaken. Ende indien ik (gelijk geen mensch volmaakt is) voor dezen ergens my heb verzuimt, ik bid u, mijn' heeren, dat ghy wilt uwe gebeden voegen nevens de mijne, om van Gode te verwerpen't geleide zijnes heiligen Geests; die my onderwijze, tót verheffing zijnes heerlijken naams, ende stichting van 't gemeene beste. Maar velen, zelfs van de voorneemste bevelhebbers, en keerden zich niet aan deze reden, zulk men, in weenigh dagen, gróóte mindering vernam. Oók ging het tegens den bóutijdt, dat d'edelen nóóde van huis blijven, om hun gewas niet te verzuimen; ende was het heir niet onbesmet van ziekten. Dóch werden hem weder vier duizendt mannen toegevoert door den Hartógh van Mompensier, dieze onder zijnen eedt had gebraght. Van d'andere zijde, nam de Graaf van Randan de stadt Iffóire in, ende braght veel wederspannigheids te wege in Auvergne. Het Parlement te Bordeaux, ende bitterder te Tholouze, uitbrullende hunne quade genegenheid te zijner Majesteit, stijfden de bondtgenóten in de miterij. Maar des nieuwen Konings eerste was een werk van barmhartigheid, ende 't geleiden van 't lijk zijnes voorzaats, dat hy te Compiegne in bewaarnis stelde, gemerkt sint Denis, stede der Koninklijke begraaftenissen, van de bondtgenóten gehóuden werdt. Onder wege bequam hy de steden Meulan, Gifórs, ende Clermont in Beauvóisis. Daar naa, vindende geen' wederstandt te velde, deeld' hy zijn vólk in drien, ende zendende het een deel, onder den Hartoge van Longueville, naa Picardijen zijn' landtvooghdy; het ander, onder den Maarschalk van Aumont, naa Champagne; behieldt by zijn' persoon ontrent twaalfhonderdt paarden, twee regementen Zwitzers, ende drie duizendt Françoische knechten: alles met zulk een' órde, dat, in geval van nóódt, hun licht moght zijn te vereenigen. Zelf toogh hy naa Normandijen, om t'ontfangen de verwachte hulpe uit Engelandt. De brug van Arche, tusschen Rouan ende Paris, bequaam om beide der steden onderhandeling af te snijden, de steden van Caen ende Dieppe bewezen gehóórzaamheid, door toedoen van de geene die daar binnen geboden. Verscheiden' andre stedekens, die tót veiliging der wegen dienden, werden óók gekregen, ende bezet met waardtgelders, van zijne Majesteit, stóf opdoende om'er, ter ve-eiffende tijdt, een zwaarlijvigh heir af te smeden. Desdigueres schutte terwile d'aanflagen des Hartogen van Savóijen op Dauphiné ende Provençen. Daar tegens vergroofde Majenne met der haaft van paarden ende voetvólk, dat hem toegevaardight werdt van den Hartoge van Parma uit Walslandt, van den Hartógh van Lóthringen, en elders. 't Welk hem deed besluiten den Koning te vólgan; die, zulks zoekende, hem

's Konings
heir slijt
door ver-
lóóp en
ziekten.

De Parle-
menten van
Bordeaux
ende Tho-
louze tegens
den Ko-
ning.

's Konings
eerste een
werk van
barmhar-
tigheidt.

Hy krijghet
eenige ste-
den in.

Waartgel-
ders tót een
toeverlaat.

Desdigue-
res beschut
Dauphiné
ende Pro-
vençen.

*Majenne
schielijk
gestijft.*

*De Koning
staat zijn
leger te
Arques.*

van zelfs daar toe bestondt te tergen, door een lóós dreigement, ende gelaat van Rouan te belegeren. Want zijn wit was, Majenne elders zó lange op te hóuden, tót dat Estampes ende Pontóise, gelegen om Paris te quellen, behóórlijk geveft moghten wezen. Maar, verwitticht van den schielijken aanwas des vyandts, die wel driemaal zó sterk van ruiterye, tweemaal zó veel knechten had als hy, ontboodt in aller yl Longueville ende Aumont: ende niettemin, midden onder alle tekenen van een schrikkelijk gevaar, onbeteutert blijvende, verftóutte sóldaten en hópluiden met den geest zijner kloekmoedigheid. Op de laatste reize naa Dieppe, had hy 't óogh, gewoon veel veldewaart in te wezen, geworpen op zekere gelegenheid, ruim anderhalve mijl van daar, die hem geschapen scheen tót afwallinge van een leger. De landóuw is deze. Van Dieppen landwaarts in strekt een stróómken, genaamt de Bethune, 't welk, een goedt stuk weeghs, ebb' ende vloedt der zee is onderworpen; smal, maar volle diep om te doorvaden. Ter wederzijden heeft het een veenigen zóóm, besloten met een' deurgaanden heuvel. Aan de linker handt, als men bynaa twee mijlen van de stadt afkomt, op het hóoge leidt een slót, den Koning toebehórende, ende beneden, een begraven dórp (de Françóizen noemen 't een' burgh) Arques geheeten. Zijn' Majesteit, om 't óórdeel te zetten tegens 't voordeel van vólke dat de vyandt had, terwijl die tijdt fleet met eenige stedekens te herwinnen, toogh herwaarts, ende de plaats vertóont hebbende den Maarfschalke van Biron, dienze strax aanstondt, viel vóórts met hem, zonder andere krijghsgebóuwmeesters daar over te roepen, aan 't aftekenen van zijn leger, op het plat des heuvels boven 't dórp; ende raamde zelf alle weeren ende strijkhoecken. Over deze nyverheid schaamde zich kleen ende gróót eenigen arbeit te sparen, in veuge, dat binnen drie dagen de wal op 't laaghste zeven voet, deurgaands hóoger was: ende werdt bezet met gróf geschut ende Zwitzers. De fórm was zulks, dat 'er geen open bleef voor den vyandt, om van de bovenste zijde 't heir te bestoken, anders dan op genade van 't gróf geschut, 't welk uit het slót al 't vlak van den heuvel bereiken kon. Het aankomen, ter zijde van 't dorp, was tusschen twee deillingen, stótende tegens de hóófden der beschanfinge, zó bequaam om eenige ruitery te leggen, dat zy van geen en zijden 's vyandts geschut te vreezen had, ende een gelegen uitvallen, indien zijn voetvólk in drang bestaan moght' de graffen te bezoeken. De Hartógh, hebbende doen bespieden den staat van 's Konings leger, schuwde den wegh op Arques, 't welk de naaste na Dieppe was, ende, verre om trekkende, quam aan gins zijde van de Bethune zich legeren, op den heuvel daar tegen over. Waar door zijn' Majesteit, beducht dat hy van den waterkant zóude mogen het dórp van Arques aanvallen, ende van daar recht naa Dieppe trekken, om zich meester te maaken van een gróote ende legerbare voorstadt Polet genaamt, deed het om laagh beschanffen, daar plantende twee stukken geschuts, ende een regement Zwitzers, mitsgaders sterken een ziekenhuis, ontrent duizendt schreden daar beneden, ende verzagh dat met Françóische knechten, ten toeverlaat van drie honderdt andere, die zy dicht op 't water legerde; dat, lager na stadt toe, niet over te zetten, was. Ende om bet te verzien in de behóudenis van Polet, dat open lach, sloegh zy een' wal om zekeren molen, die den vyandt in den wegh stondt, ende besloot daar in eenige paden naaby gelegen, doende vóórts alle d'andere aangangen toeblokken ende stóppen door de yverende burgerye. Daar na werdt zy gezindt nóch een' verloren voorwal te leggen, ontrent twee duizendt treden aan gins zijde der schanfinge t' Arques, om den vyandt bet te doen afftaan; ende liet dien

opwerpen van 't hóoge af tót voorby 't ziekenhuis. De bewaarnis van de werken aldaar, beval zy den Maarſchalke van Biron; die van de voorſtadt, den heere van Chaſtillon; ende nam zelf die van de molenſchans aan, met een goet getal heeren, ende hare óuwde benden, die, met een' krijghsbynaam, d'óuwde draken, de bekrozenen geheeten werden; alzóó zy voorzagh, dat de vyandt aldaar zijn eerſte geweldt zóuw baren: gelijk 't gebeurde. Want Majenne, hebbende zijn' meeſte paarden ende minſten hóóp der knechten gelegert in Martinglife, een dórp beneden den ingenomen heuvel, ende tegens over Arques gelegen, quam, met de reſte, zijner Majesteit op, de welke hem tegenſtiet met zulk een' ſtevigheidt, dat het onderſcheidt bleek tuſſchen nieuwgeraapt vólk ende den óuwden sóldaat, afgerecht door veelderlei ervarenheidt van ſtrijden. Derhalven, genóótzaak af te trekken, ging de vyandt legeren, zeer qua-
lijk op zijn gemak, in een afgebrandt dórp, naaſt gelegen aan de voorſtadt: alwaar hy zelf door Chaſtillon werdt beſtookt. De geenen dien te Martinglife zich nedergezet hadden, namen 't voor op Biron, die hen, door eenige kleene ſchermuſſingen aangelókt hebbende, met goeden afbrek te rugh dreef. Waar over zy, ten tweeden dage daar naa, drie ſtukken geſchuts te werke ſtelden, tegens 't ziekenhuis; dóch met kleene ſchade des zelve. Want de Koning, om de zijnen te bergen tegens dien ſlagh, deed twee ſtukken planten op 't hóoge van den legere, ende eenige koegels overwaijen, die zulk een' ſchrik in Martinglife maakten, dat men dadelijk alle de pakkaadje ende ruiters zagh opbreeken, door onveiligheidt der herberging. Van half Herſftmaandt tót den een en twintighſten toe, was men doende met deze ſchermuſſingen ende naarderniſſen. Maar Majenne, overrekenende zijn' krachten tegens die van zijne Majesteit, en wiſt niet te bevroeden dat hem d'overhand eeniger wijze ontſtaan moght. Oók was hy ſterk over de twintigh duizendt mannen. Zommigen zeggen van dertigh, 't welk der waarheidt naaſt ſchijnt te komen: ende is 'er, die 't getal tót veertigh duizendt heeft gróót gemaakt. Waar tegens al 's Konings ſcharen, over de vijf duizendt vijf honderdt vechters niet moghten uitbrengen. Des de Hartógh, ter mid-
dernacht naa den twintighſten, by duifter, zonder trompet of trom te roeren, ende met het minſte gerucht dat mogelijk was, zet over 't water, denkende den eenentwintighſten te doen opdaagen met de glory van een gedenkwaardige zege. De Koning, alles bewakende, draalde hier op niet met de zijnen te hóóp te rukken, in veuge dat beide de heiren, met de mórgenſtondt, tegens elkandere in wapenen ſtonden. Zijn' Majesteit mande de voorchans met Hóoghduiſſchen ende Zwitzers, twee vendelen van elx, daar by gevoeght eenige Françoizen: ende 't ziekenhuis met tuſſchen zeven ende acht honderdt Françoíſche roers, gerugt met drie vaanen lichte paarden onder den Grave van Auvergne; ende deze echter geſtut met een weenigh zwaargewapende ruiters. De Maarſchalk van Biron ſteld' hy om hóoge aan de wallen, met de vendelen van Chaſtillon, van Maligny, ende zommige edelmannen: het regiment van Soleure in 't midde, onder beleidt van den kórnél Hans Laurens Arger, (anderen zeggen dat het Galas was:) ende de reſt der Zwitzeren, by 't geſchut. By zijn' perzoon maakte hy een bende uit de Prinſſen van zijnen bloede, baroenen, ende ridderen van zijn' órden, ende een deel anderen adels; om over al by te wezen, ende te ſtijven de geenen, die te zwak moghten vallen. De paarden des Graven van Auvergne, ende andere ten ziekenhuis geſtelt, braaken aan, onder gunſte des geſchuts, tót in de vaane des Hartogen, daar Sagonne, voornemen overſte, onder ander' edelen, dóódt ter aarden geworpen werdt. Henlieden deed aarzelen een grós van duizendt oft

*Slagh van
Arques.*

twaalf honderdt ruiters, ende acht honderdt knechten, die Majenne voortstoude tot aan 't midde der schanse, op 't regiment van Soleure aan. Biron daarentussen, besprongen aan zijnen óórdt, laade zó heftelijk op zijnen vyandt, dat des zelve landtsknechten afgeslagen, ende dapperlijk gedrukt, bestonden hunne hóuten te rechten, roepende; leve de Koning, leve Vrankrijk; met verzoek, om in den eedt zijner Majesteit, ende binnen der schanse ontfangen te zijn, op voorwaarde van niet te verliezen aan de sóldye hun van de bondtgenóten komende, ende ten gelijken prijze vóórtaan betaalt te werden. 't Welk hun vergunt werdt, niet zonder tegenspreken van zommigen, dien zulk een' wijze van handeling mishaghe, ende vailiger dócht, datmenze aan stúkken zóude hakken, ende aan hen de zege ontginnen. Maar de bloem des heirs volghde den Hartógh. Des zijne Majesteit, ziende zó gróót een' stórm storten om de arm van Arger, stiet derwaarts, ende zeide hem: *Gevader, ik koom met u sterven óft eer behaalen*: vermaanende, in zulker voege, door zijne aanspraak ende jegenwóórdigheid, den kórnél ende zijne Zwitzers, dat hy met hunlieden afdreef dit zware geweldt, ende zich (zó 't scheen) der zege verzekerde. Maar geen verzekerer is'er aan menschelijke zaaken, ende boven al, 't geluk van den óórlógh, daar menighete van onvermoede toevallen hunne vryheid misbruiken, onbedwingelijk. Majenne hervat zijn treffen, met een' roep: *Zege, zege*: waar op d'overgekome landsknechten hunne spieffen vellen, ende lós schieten op 's Konings vólk. 't Zy dat hun dit roepen een teeken was tót den aanvang eener besteeke verraderye, óft dat de waan van 's Hartogen winste, toen op der daadt hen tót tróuwbreuk bekoort hebbe. Hier uit rees zulk een' verwarring onder 't Koninklijk krijgsvólk, dat hunlieden gelukte, dien hoek den vyandt te leveren, ende Biron ruim een' uure bezet te hóuden. De Koning niettemin joegh den Hartógh een gróót stuk ter schanse uit, ende verwitticht van de onórde in Biron's hoek, keerde op een bót, ende, zich ververfcht hebbende, met den Hartoge van Mompensier ende zijn' vaane, met noch twee andere vaanen mannen van wapenen, mitsgaders vijfhonderdt roers, rukte naa den verloren wal, wan die weder, ontzettende Biron, ende deed'er, met der veirt, planten eenige grove stukken, die van boven neder donderden in des vyandts Zwitzers, zó zy vast aftogen, met een' gruwelijke móórdt. Daar mede behieldt hy d'overhandt aan alle kanten, zonder te verliezen meer dan twee perzonen van naame, de Graven van Monbafon ende Roussi. Na zondagh, den vierentwintighsten, des middernachts, verlegerde de vyandt, trok aan gins zijde 't water, ende maakte quansuis den onvertzaaghen, met eenige scheuten, op Dieppe. Maar vernemende dat Sóssons, die uit de vangenis ontkomen was, Longueville, ende de Maarschalk van Aumont verzamelden by Pontóise, vertrok, uit vreeze van tusschen twee legers beknelt te werden, zich in vailigheidt, over de stróóm der Somme, ende werdt wel ontfangen in de steden van Picardijen. Aldaar kóft hy, met overlevering der stad la Fere, onlangs des Konings vólke ontnomen zijnde, den Spanjaart belófte van bystandt af, terwijl men te Paris de burgery met preeken paaide. Oók braghtmen daar verscheide leugentijdingen in, ende eenige Konings vaandelen, door de meinedige Zwitzers geróóft, met andere, die men zelf had doen maaken. Met welke behendigheden de gemeente gemompt, gelóófde dat zijne Majesteit binnen Dieppe te water ende te lande belegert was, ende om binnen acht dagen in handen te vallen. Zelfs te Rome hieldtmen voor zeker zijne dóódt, overgeschreven door den Spaanschen gezant te Paris leggende, Don Bernardin de Mendoza. Op wiens naam spelende Pasquijn, den drie en twintighsten, met dit gedicht te pronk stont:

*Majenne
vertrekt.*

Hen-

Henrico re di Francia & di Navarra

Terror di Spagna' in questo plico giace.

L'ambasciador Don Bernardin Mendace

Fu lancia, feritor, sepulcro, & marra.

Maar de Koning, in 't eerst giffing maakende dat Majennes vertrekken was gedaan om Sôissons te gaan bevechten, liet Biron met het heir te Dieppe, ende vervoegde zich by den Grave: nam het flót ende stadt van Gamache in; ende herwan die van Eu. Daar naa hieldt zich een wijle te Dieppe, om de zaaken van Normandijen te effenen, daar hy Mompensier tót landtvooghdt stelde; ende t'ontfangen vier duizendt Engelschen, hem te hulpe gezonden door de Koninginne Elizabeth. Van daar toogh, den een en twintighsten van Wijnmaandt, den wegh op dien Majenne gehouden had; maar te Meulan over de Seine, ende recht naa Paris: oft, door 't beschadigen der voorburgen, de vyandt ten strijde, óft immers uit Picardyen te trekken ware, daar hy zeer begon te wortelen. Den eersten van Slaghtmaandt, met den dage, stondt zijne Majesteit onder de stadt, hebbende zijn voetvólk in drien gedeelt. Den Maarschalk van Biron, met vier duizendt Engelschen, twee regementen Françoizen, een regement Zwitzers, deed hy aangrijpen de voorburgen van sint Victór ende sint Marçel: den Maarschalk van Aumont, met tien regementen zó Françoizen als vreemden, vallen op die van sint Jacob ende sint Michiel. Het voorburgh van sint Germain, deugende zó veel als een voortreflijke stadt, d'abdye van 't welke gesterkt was, mitsgaders dat van Buffy ende Nesle, alwaar men den meesten wederstandt vermoedde, beval hy Chastillon ende la Nouë te bespringen, met tien regementen Françoizen, een van landtsknechten, ende een van Zwitzers. Vóórts deed hy een goedt getal edelen van hunne paarden stijgen, schoorende daar mede de scharen van achteren, tegens alle geval van sterken wederstóót, ende voegde haar yeder twee kórtóuwen met twee slangen in den staart. Zijn' ruiterye schikte hy daar achter, van gelijken in drie scharen, om op de voorschreve plaatsen ter zelve tijdt indruk te doen; ende gaf de twee aan Sôissons ende Longueville te voeren, behóudende de derde by zijn' perzoon. De voorburgen waren beschut met gróóte begrafte bólwerken ende wallen, waar op, ten deel sóldaten, ten deel burgerye uit de stadt ende voorburgen, de waake hielden, met voorraat van gróf geschut, als kórtóuwen, slangen, ende eenige veldstukken. Maar 't getal van de waakers was te verre beneden de nóódt: zulks in min dan een uure alles verloren liep. De Koning, ontrent te zevenen, ten voorburge van sint Jacob in trekkende, verstondt dat Chastillon, wraak vorderende van de Parisien over de móórdt van den Ammiraal zijnen vader, den sóldaat zijn zat toeliet van dóódtslag, en geweldt: des hy derwaarts spoede, om de schennis te weeren, ende bloedstorting te stelpen. Maar in de andere voorburgen ging alles toe met zulk een' geregeltheit, dat het vólk, in stede van een' verbaafde vlucht, zijner Majesteit bejegende met gekrijs van vrolijkheid, roepende: *Leve de Koning*. Dit quam, door dien zy zagen dat niemant naa plonderen taalde, óft in de huizen viel: het welk op lijffstraf verboden was, ter tijdt toe, dat yeder op zijnen óórdt zóude bescheiden zijn. Daar werden geslagen ontrent acht honderdt mannen; genomen alle de vendelen tót veertien toe; veele gevangen, ende onder de zelve Bourgóin, prieur der Jacobijnen. Deze, biechtvader van Jacques Clement, ende zijn ophitser tót de móórdt des voorgangen Konings, had daar naa den zelve als een' heiligh verheven voor den vólke, met uitbraaken van vergiftige lasteringen tegens den jegenwóórdigen, ende ter zijde slaande zijn beroep, uit razenden yver, de wapen-

*De Koning
in wapeners
onder Pa-
ris.*

*'s Konings
vólk valt
in de voor-
burgen.*

nen aanvaardt, ende bestaan de wallen te helpen verdadigen, te zijner rampzaliger uure: maar ten óórbaarlijken spiegele voor 't gemeene beste. Want, te Tours gebraght zijnde, ontving lóón naa zijn' werken, wordende by 't Parlement verweezen, ende door vier paarden van een' getrokken. De maghtige verslegenheid, die deze inval binnen Paris maakte, heeft zommigen doen waanen, dat de stadt den Koning niet ontstaan zóude hebben, indien de zege op heeter daadt waar vervólght geweest. Maar hy en leidde daar op niet toe. 't Zy dat hy, zó aangaande, haar niet en zaght te behoeden voor den grouwel van een' algemeene plondering, waar door óók de sóldaat, verdertelt mits den rijkdom van den róóf geschapen waar te verlóópen: ófte dat hy bet verstondt, wat het in had alzó een' stadt te vermeerteren, ende versch vermeertert in te hóuden, tegens d'opkoomst van een heir, 't welk Majenne, aan d'andre zijde der Seine, zó naaby had, dat hy met een goedt deel des zelve, nóch dien avondt daar binnen quam. Daar is'er óók van gevoelen, dat hy geducht hebbe, de Katholijke heeren, die nieuw in zinnen dienst waren, zich vindende zeer maghtigh met den aanwas van zulk een' winste, wel moghten te zamen gespannen hebben, om hem te dwingen tót het Roomsche gelóóf: een' zaake, die hem, zijns bedunkens, aan zijn' achtbaarheid ging. Des anderen daaghs verwachtte hy, dat zy een uitval zóuden hebben gedaan: ende ten derden dage hielt al zijn vólk in slaghóorden tót aan den middagh, om den vyandt ten strijde te tróónen: maar alles te vergeefs. Des toogh op naa Estampes, dat hy in kreegh, ende deed het slót afbreeken. Alhier quam hem een edelman, wege der Koninginne weduwe, recht ende wraak verzoeken over de móordt aan den laatsten Koning begaan: dien zijne Majesteit alle vaardige gunst bewees, lastende met ernst het pleit in 't Parlement te Tours by der handt te nemen. Daar naa wan óók Vendosme, ende quam te Tours, daar zy blijdelijk ontfangen werdt, ende haar geluk gewenscht, van den Gezant van Venetien, met de króóne, ten dienst der welke hy aanbodt den bystandt ende 't vermogen van zijn' meesters. Ontrent den zelve tijd werd haar vertóónt de geestigheid van Gourdon Schótschen edelman, gevonden hebbende, dat de naam *Henry de Bourbon*, by plaatswissel van letteren, uitbraght, *De bon roy bon heur*; 't welk zó veel is, als, goedt Koning, goedt geluk; maar dat'er, by ongeval, om zó uitnemend' eene verspelling te volmaaken, een' o van buiten te hulpe gehaalt was. Dóch de Koning, *kleene zwarigheid*, zaid hy, *de derde o, al staatze in mijnen naam niet, zy staat op mijn hóóft, daar de króón aan vervallen is*. Vóórts veroverde hy Mans, dat schein 't hóóft te willen bieden; ende naa't ontfangen van verscheide kleene steden en sloten, óók de stadt met het slót van Alençon. Alzó, in twee maanden tijds, gezuivert hebbende de landtschappen van Vendosmóis, Touraine, Anjou, ende Maine, viel in Normandien, ende dwang den Graaf van Brissac, overste van lóffelijken name, Falaise op te geven, ende zich zelve tót eigen zeggen zijner Majesteit, die hem, in plaats van wraak over zijn' bittere hevigheden, zonderlinge vrundtlijkheden bewees, ende zó wist te winnen, dat zy daar naaderhandt uitnemenden dienst af had. In't eerst van den jare 1590 vielen Honfleur een zeehaven, Argentan, Falaise, Lisieux, ende Bayeux in's Konings handen. Majenne daarentusschen had het slót ten bos Vicennes veroverd; kreeg Pontóise by verdragh; ende beleide Meulan. Maar's Konings koomste deed hem opbreeken; ende verzekerde Poissy onder zyn' ógen. Van daar quam zijn' Majesteit voor Dreux, ende ontving'er kundschap, hoe de Hartógh, gesterkt met een' aanzienlijke hulpe uit Nederlandt, onder

Waarom de stadt niet aangetaft zy.

De Koning trekt op van Paris.

Gezant van Venetien is d'eerste in den Koning geluk te wenschen met de króóne.

onder den Grave van Egmond, te Mante over de Seine was getogen, met opzet om haar strijdt te leveren. Des, zeggende geen' zwaarigheid te maken van een beleg te verlaten, om een' veldtflag te belóópen, scheidde zy van Dreux, quam legeren te Nonancour, ende deed aldaar alle scharen standplaats beteekenen, tegen 's anderen daaghs, vier mijlen wijder, in 't dórpsint Andries, op den wegh van Yvry. Des avondts vertrok zich de Koning in eenigheid, ontworpen ende deed in 't plat teekenen de slaghoórden, te houden in den aanstaanden strijdt: de welke hy des mórgens heel vroegh den voorneemsten hóóftlieden vertóonde, diese onverbeterlijk vonden. Vóórts stelde hyze ter handt aan den Baroen van Biron Veldmaarschalk, om yeder zijn' plaats aan te wijzen, ende koos den heer van Vicq tót Serjeant van den slag. Men vermaande hem, dat, in gelijke gelegenheid, de gewoonte was eenige veilige wijk te kiezen, tót toeverlaat ende herzameling, by toeslaan van ongeluk: de Koning, van opzet zijnde zijn' eere niet t'overleven, *Ik heb'er*, zaid hy, *in verzien. 't Veldt van den strijdt zal ons een wijk strekken.* Daar naa begaf zich ten gebede. Zó deden óók alle die van beide gezindheden in 't leger, elk naa zijn verstandt zoen ende genade aan Gódt verzoekende. Aan gins zijde sint Andries leidt een gróót vlak, bezet, zó verre 't óógh reikt, met omleggende dórpen ende een klein bos. Hier toogh hy toe, ende stelde, met hulp der Maarschalken Aumont ende Biron, mitsgaders van den Veldtmaarschalk, het heir in órdening. Mits dat'er kundtschap quam van 's vyandts genaken, ontstak een uitgelate lustigheid onder alle de scharen; die zijne Majesteit daatlijk derwaarts wendde, ende deed hem verlaten zeker dórpsint dat hy ingenomen had. Nóchans hieldt zich de Hartógh zó achterlijk, dat het al te gróót een naadeel geweest ware hem zó verre te komen vinden. Zulks het, dien dagh, daar by bleef, ende men ter wederzijden te leger ging in de naaste dórpen. De waake bezórght, ende yeder verwitticht zijnde van zich gereet te houden tegens den dageraad, worp zich de Koning op een stróbulster neder. Twee uren geruft hebbende zondt om te vernemen wat gelaat de vyandt tóonde: ende, verstandicht dat hy te voorschijn quam, maar wel zó achterlijk als 's daaghs te voren, besloot hy, hem zó zeer te naaderen, dat de schaaren buiten mengenis niet en zóuden te houden zijn. Zijn' Majesteit dan, met die van zijn' gezindtheit, stortte weder een gebedt in 't openbaar tót Gódt, ende eischte t'ontbijten. Terwijl gingen de Katholijken ter misse, ende van gelijken 't lijf sterken. Des uchtens, den veertienden van Lentemaandt, ten negen uren, was de Koning in 't veldt, ende te tien en al 't heir in órdening. Dat stontt verdeelt in zeven hóópen, waar van d'eerste, ter slinker, geleid by den Maarschalk van Aumont, sterk was twee regementen Françoizen, gestut met twee honderdt vijftigh mannen van wapenen. De tweede, onder 't bevel des Hartogen van Mompensier, was van een regement ende drie honderdt ruiteren. De derde was van de lichte paarden, onder hunnen Kórnel den Grave van Auvergne, ende den heer van Givry zijn' bystander. Alhier had het gróf geschut, wezende twee kórtóuwen, ende vier slangen, zijn' plaats. De vierde bestontt uit ontrent acht honderdt knechten ende een' vane vólx van wapenen, waar over de Veldtmaarschalk geboodt. De vijfde was van Prinssen, Hartogen, Genóten, Graven, Vryheeren, Ridders van de órdenen, amptlieden der króone, heeren ende edelmannen van de voorneemste huizen des rijx, in vollen harnas, tót vijf honderdt toe, met den Koning voor aan, tusschen de drie regementen in, van Brigeux, Vignoles, sint Jan, ende eenige Zwitzers. Hier onder was óók de Prins van Conty, die 't ten zelve dage in aller yl aangebraght had, om deel aan de eere te winnen, met den heere van la Guiche, gróótmeeftter van 't geschut.

schut. Over den zefsten hóóp, wezende twee regementen Françoizen ende ontrent drie honderdt paarden, geboodt de Maarfchalk van Biron, fttaande een stuk innewaarts, tót eenen toeverlaat. De zevende was van ontrent twee honderdt vijftigh Duitsche ruiteren, met weenigh Franfchen te voet: ende moght, alles opgetelt, uitkomen op twee duizendt paarden, ende acht duizendt knechten. De Hartógh van Majenne was ongelijk fterker in getal, ende wordt wel gezeidt van twintigh duizendt mannen. Maar de Koning, in eenen brief, te zelve daage naa den flagh gefchreven, aan den Maire van Langres, begróót het op vier duizendt ruiters en twaalf duizendt knechten. De fórm van zijn heir, uitgezeidt dat het wat bet gehórent was, fcheen overeen te komen met die van zijn' Majesteit. In 't midden ftondt de perzoon van den Hartógh met vijfhonderdt paarden, tuffchen vijftien honderdt speerruiters in, die hem uit Nederlandt te hulpe waren gefchikt, tróts vólk. Deze fchaar waster zijden beheint met twee regementen Zwitzers, ende die wederom met Françoifche knechten. Vóórts had hy ter rechterhandt een' bende van zeven honderdt, ende ter flinker een van' vijf honderdt paarden gefteft, met twee flangen, ende twee bastaarden, wezende al zijn gefchut. De Koning, verftendicht dat alles gefchaart ftondt, hief zijn gezicht ende rechterhandt ten hemel, Gódt alzó aanroepende: *Heilige hóógheid, indien het óórlógh te bluffchen is met mijn bloedt, willigh fchenk ik het den vólke, ende biddende om mijnen sterfdagh, zó daar mede hun kommer uit is, draagh t' uwer eere mijn leven op voor hun heil. Dan, ben ik der Koningen geen, die ghy in uwen tóórñ geeft; maar gefchapen om de gemeente te verlóffen van den laft, waar mede zy afgefóolt worden, door de vyanden mijner króóne; zó laat my de genade, waar door ik alomme zege bevochten heb, te dezer ftonde niet ontvallen. Dóch dit is mijn vertróuwen, ende hier op aanvaard ik in uwen naam den ftrijdt.* Alzó gebedden hebbende, ende anderen vermaandt tót bidden, reed van zijn plaatfe, eenen keer doen voorby 't voorhóóft des heirs. Hy bezightighde de fchaaren, haar moedt infprekende, met een helder en ruftigh gelaat, ende deze óft dezen gelijke wóórd: *Uw gebaar ende deze manlijke moedigheid, spitsbroeders, die u ten óógen uit ziet, zijn gelóófwaardigh genoeg om my te doen aannemen, dat de wóórd uit der harte quamen van de geen en die ik te Paris, ende onder Meulan, hóórde wenfchen om den vyandt, ende middel van een' lóflijke proeve hunner vroomheid tegens hem te doen. Oók zijt ghy nu op een' tóóneel, dat niet alleen in 't gezicht van heel Frankrijk ftaat; maar, waar Chriftenheid, en de gansche wereldt ons voor houden zal, is in dit veldt gelegen.* Ende ziende dat de fchaaren van Majenne ftal hielden, zonder eenighzins te naaderen, zó deed hy de zijne aantrekken meer dan honderdt en vijftigh fchreden, met zulk een' zwaai, dat hy zon ende windt van achteren te hebben quam; róók, ftóf, ende ftalen den vyandt op het aanzicht aan. Als toen, der bondtgenóten heir zich openbarende de helfte gróóter dan 't zijne; Keert u, riep hy, *aan geen' menighte. Men fchat de deughdt by 't honderdt niet. Zelfs in een talrijk heir, zijn 't weenigen die den vyandt breeken. Wen 't maar hort, zó zal hun Coutras ende Arques op 't harte vallen, dat overtuight van zijn' wederspalt ende ongerechtigheid met geen en onverfufien yver naa den ftrijdt tógh. Verliest ghy vendel, wimpel, oft ftandaart, zó vólgd de witte pluimaadje, die ik op den helm voer. Is 't dat ghy die ziet aarzelen, ik hóud u't vlién ten beften.* Daar op verhief zich 't gekrijs des heirs; *leve de Koning*: met zulk een' frifheid, dat'er gifing op den uitkoomft uit waar te maaken geweest. Dat pas werdt den Koning geboodtschap, dat twee honderdt van zijne paarden uit Picardijen, op twee duizendt fchreden naa aan 't velt waren. De Maarfchalk van Biron

Biron riedt hem die in te wachten, voorflaande wat de harten waffen door alle kleen verfterken, daar men zwakft van getal is. Maar zijne Majesteit, kennende den moedt des gemeenen mans voor een bobbelend ding, dat door een' windt gaat zitten, wildeze op den sprong te werk ftellen, ende beval den heere van la Guiche daatlijk af te fchieten: die 't deed, zó spoedigh ende behendigh, dat al zijn' ftukken gefpeelt hadden, met gróóten afbrek des vyandts, al eer de zelve eens geraakte vier te geven. Zommige fcheuten over ende weder gegaan zijnde; een fchaar van ontrent zes hondert Albanóizen, Italianen, ende Françoizen, met hunne landtsknechten op zijde, deed zich vóórts om te treffen. Waar tegens de Maarschalk van Aumont aanklonk, met zulk eenen stoot, dat hyze brak, ende al flaande in 't bos dreef. Toen hielt hy ftal, ende keerde, gelijk hy in laft had, tót den Koning. Ondertuffchen quam de Duitsche ruiter, die aan Majennes rechter zijde stont, storten op zijn' Majesteits lichte paarden, naa 't gefchut toe, ende deedze zwichten; 't welk ziende de Walen ende Vlamingen des vyandts, vielen'er vóórt vierigh op aan. De Baroen van Biron, hem meenende t'onderfcheppen, bereikte niet dan den staart, daar hy in floegh, ende twee wonden, d'eene in den arm, d'ander' in 't aanzicht, haalde. Maar Mompensier stak derwaarts, werdt van 't paardt geworpen, weder op geholpen, ende baarde zó gróót' een' dapperheid, dat de Duitschen, Walen, ende Vlamingen 't veldt ruimden. Ter zelve tijdt quam de Hartógh aan, midden in zijnen gróóten hóóp, met vier honderdt carabinieri, (dat zijn roerruiters, gewapent met harnas ende helmen) ter flinker zijde; die affchoten op de schare des Konings, toen zy maar vijf en twintigh schreden daar van waren. Dat gedaan, bótfen de benden op elkander' aan, komende zijn' Majesteit voor uit geftóóten, wijder dan iemandt, tweemaal de lengte van haar paardt, ende ontginnen de breuk van 's vyandts órdening. Toen drong zy in, met haar vijf honderdt paarden, tuffchen de achttien honderdt; voght'er wel een vierendeel uurs, zonder eenigen plicht van hópman óft fóldaat te verzuimen; flóópteze ende floegh'er door, met zulk een' nederlaagh ende bewijs van geweldt, dat hy uit den velde week, ende een goedt heenkomen koos. Maar teutering was'er in 's Konings heir, 't welk dezen knik der zaaken voor geen en aanvang van overhandt wift aan te nemen, geduurende d'onzekerheid zijnes perzoons. Deze, op zijn wederkeeren, verzelschapt met twaalf óft vijftien paarden, ontmoette, tuffchen twee benden van 's vyandts Zwitzers, drie standaarden van Walen, die hy wegh droegh, latende de vendreghs, met de geenen dieze beschermen wilden, op de plaats verflaagen. Toen zijn volk hem, met den blanken vederbos op den helm, ende op het hóóft van zijn paardt, die by naa aan fleteren gereten waren, door 't hechten in zó veel speeren, zagh komen aanftuiven, heel geverwt in 't bloedt zijner vyanden, zonder een' wonde ontfangen te hebben, ging 't gekrijs in de lucht: *Leve de Koning; zege, zege*: ende danktemen Godt voor zijn' bewezen byftandt. Daarentuffchen had de Hartógh een open naa Yvry toe, daar hy, over de stróóm zettende met de geen' die beft gevólght hadden, de brug naa zich deed afbreken, onbezórght voor de geen' die achter aan quamen, ende braght het binnen Mante. De Hartógh van Nemours, met eenige andere gróóten, vlood op Chartres. By den Koning verzamelden daatlijk alle hóóftlieden zijner Majesteit, de welke met hun toog naa den Maarschalk van Biron; die, met zijn' fchaare, niet gevochten had: maar niet weenig gediend, om met zijn gelaat den vyandt het herzamelen te verbieden, ende zijnen moedt vóórts te doen zinken, als hy zich zelve aan 't zijgen, ende zódanig een' hópman nóch met een' friffe bende voorhanden zag.

*Slagh van
Yvry.*

Alhier werdt geraadtflaaght, hoe men toe zóude met de Zwitzers van Majenne, dewelke, alhoewel naakt van ruiterye, 't zy door deughdt, 't zy door nóódt, bleeven schrap staan. Daar werdt voorgeslagen, van hun op te zenden een' bende Françoísche knechten, die ter rechter zijde gestaan had, ende nóch niet t'flaagh geweest was. Maar verftondt zijn' Majesteit, datmen hen, in plaats van ze, tót kóste van vólk, vertwijfelt te maaken, in genade ontfangen zóude, ter gedachtenis van 't óuwde verbondt tusschen de Fransche króón ende hun vaderlandt. Daar op leidden zy de wapenen neder, ende quamen over: genietende de Françoizen, die onder hen dienden óft scholen, gelijke vergiffenis. De Koning, latende den Maarschalk van Biron vólgén met een geórdent grós, viel toen eerst, met een' schaar voortreffelijke heeren, ende den adel, die te eerlijk was om te buiten, yverigh aan 't naajagen, roepende evenwel, men zóude de Françoizen spaaren. Maar, vindende de brug t'Yvry aan stukken, moest hy, bynaa anderhalve mijl, uit den wege rijden, om de stróóm van de Eure te doorwaden. Niettemin, van 't voetvólk bleef'er derdhalf duizendt in 't veldt, de rest gevangen, óft gevlucht in 't bos, op genade van den boer, dieze raauwelijk onthaalde. Van ruiteren, zó geslagen als verdronken, in wil van over d'Eure te zetten, ging'er verloren over de vijftien honderdt; by de vijf honderdt gevangen: meest al voornemen' heeren. Dóch wordt het getal der dóóden, gelijk 't in alle neér-laagen onzeker gaat, bynaa de helft kleender gemaakt van anderen. Onder andere hóófteden van aanzien, liet'er óók 't leven de Graaf van Egmondt. Al de koffers ende behoeften, al't geschut van den vyandt bleef achter; ende gewonnen twintigh wimpels van ruiterye, waar onder de witte vaan des Hartogen van Majenne, de gróóte standaart van den kórnél der Spanjaarden ende Vlamingen; de standaarts van de Duitsche paarden; t'zestig vendelen van allerlei knechten, ende vier en twintigh van de opgegeve Zwitzers. Van 's Konings kant starf Clermont van Antragues, hóóftman zijner lijfwacht, Crenay, Frequieres, ende Loncaulnay óudt twee en t'zeventigh jaaren; ende ontrent twintigh edelmannen ten hóóghsten, meest alle dicht onder de zijde zijner Majesteit. De gequetsten waren óók weenigh; maar onder hen de Markgraaf van Nesle, die om d'acht dagen overleedt. De Koning gejaaght hebbende tót dicht by Mante, sliiep des nachts in 't dórp Rosny, zonder eenigh gerak van meevoer; maar vondt de rust in de zege, ende 't gemak in de vermoetheidt. Des anderen daaghs, naa den strijdt van Yvry, verliet Majenne de stadt van Mante, ende stonden de póórten open voor den verwinner. Het zwaardt dat met hem gevochten had, ende verscheide scheiden gehaalt, daar d'cene bloedt, d'andere lapkens vlees, d'andere hair in zat, hem toen vertóónt zijnde van eenen zijner lieden, om vllaaidank te behalen: *wegh daar mede, zaid' hy, in de hitte is 't een ding, maar in kóudt bloedt niet.* Zijn' Majesteit bleef hier veertien dagen 't heir ververschen, ende schreef dit geluk aan haare vrienden en bewintsluiden over; in 't bezonder aan den heere van Maiffe, haaren Ambassadeur tót Veneedje. Daar was te dier tijdt zeker edelman van den huize Bragadin, die by veelen geacht werdt, het geheim der Alchimie, om slechter metaalen in góudt te veranderen, gevonden te hebben, ende zich geliet tót 's Konings dienst genegen te wezen. Zijn' Majesteit schreef, dat men hem t'haarwaarts komen liete, niet om dat zy gelóóf in zijn' konste stelde, maar besloten had zich te laten bedriegen: zulks haare meening scheen, 't ydel gerucht zijner wetenschap te doen gelden by de geenén, die haar voor zwak in de bórze hielden. Midlerwijle spoelden verscheide kleene stedekens in haare handen, ende ontfing zy tijdinge van een' andere zege, ten zel-

ven dage bevochten door de heeren van Curton, Rostignac, ende Chazeron, die den Graaf van Rendan, hóóft der bondtgenóten in Auvergne, hadden afgemaakt. Maar de oversten der verwonnelingen stelden zich hierom niet om 't'er by te laten, nóchte en bezweek hunlieden de moedt, naa gelang van de krankheidt des gelux. Zy naamen hunne toevlucht tót d'óuwde konsten van 't vuur in 't vólk te brengen, zich behelpende onder den naam van gódsdienst ende gerechtigheidt, met alle middelen, waar door hoop ende vrees de menschelijke harten vermeersteren. 't Parlement van Rouian deed van lijf ter dóódt brengen eenige getróuwen des Konings, ende verklaarde alle die hem vólghden voor misdadigh aan gequetste hóógheidt. De predikers, op 't vinnighst uitvarende, bliezen de trompetten der wederspalt in de kerken, ende de razery der stijfzinnigheidt in de gemoeden. De geenen die door inzicht der tegenspoedt zó balóórigh waren geworden, dat zy hier naa niet en luisterden, verbijsterdmen met beuzelmaren, zijn eigen verliesende 's Konings voordeel verkleenende. Zijn' Majesteit, vindende, door dees' overwinning, nedergesmeten alles wat ten platten lande kon tegenstaan, ende de plaatsen rondom Paris leggende, vervallen in onmaght van 't hóóft te bieden, toogh met ontrent twaalf duizendt knechten, ende drie duizendt paarden, derwaarts aan, ende verzagh de steden en bestgelege sloten, met goede bezetting. Zy dwong sint Denis, dat sterk was, ende werdt bynaa alle der voorburgen meester ter wederzijden van de stadt. Zulks dat Paris, daar de Hartogh van Nemours overste binnen was, met acht duizendt vreemdelingen, ende vijftigh duizendt welgewapende burgers, het derdendeel wel sóldaten, ende de Koning in 't laatst van Grasmaandt voor quam, eer drie maanden omgingen, lagh, als met opgedolve wegen ende toegedamde wateren, in nóódt van uit zijn' handt te komen eten. Hoe scherp óók dat men 't schikk' met den voorraadt, in zó vólkrijke plaatsen, lichtlijk kan het ontschieten. 't Had dan dien van Paris goedt uit hunne gissing te gaan, daar nócht zórghvuldigheidt gepleeght in 't opdoen, nócht regel in 't rekken der lijftógh geraamt was. 't Zy dit verzuim óórsprong heb gehad uit de vermetelheidt der gemeente, hunnen Koning te klein achtende, óft uit ave-rechtsche kloekheidt der oversten: by de welke, gelaat maaken, als óft het daar niet eens op aan quaam, een' van de konsten was, om de burgerry behartst te hóuden. Maar, toen de magerheidt der maaltijen de hevigheden der gemeente begon te doen benuchteren, zóchtmen nieuwe middelen op, om hen 't vuur nóch naader te leggen. De gódtgeleerden der Sorbonne verklaren, datmen, behóudener zaligheidt, met geen zó ketteresch een' Koning moght overkomen. 't Parlement verbood, den vijftienden van Grasmaandt, eenen yegelijken daar af te spreken, op verbeurte van 't leeven. Men holf aan werk de vróuwen, als bequaam ge-reedtschap om lieden by d'óóren te leiden; ende hadden 't die van Nemours, van Majenne, van Guize, ende andere, wonderlijk drok, met het stuk der bestendigheidt te drijven, ende yeder te vermanen om eer te vergaan dan op te geven. De geestelijkheidt zelf, deed niet alleen een' óbbólligen ommevang in wapen, maar stondt zó wel op schildwacht als op stoel, ende hare beurten yverlijk uit. Daar benevens hadden de zeltien-en alom hunne verspieders, door de welke, wie van vrede óft verdragh repten, daadtlijk bedraagen ende op alle lijden gebraght werden. Onder anderen, braght men'er met de kóorde om, eenen armen papierkramer, die zijne genegenheidt tót 's Konings party qualijk had weten in te hóuden. Den welken zijne Majesteit, naa erbarming over zijn misval, eenen mattelaar van staat noemde. Was derhalven alle rond-ende openhar-

*De Koning
benauwt
Paris.*

tigheidt mors gesteurt onder de borgerye; handel ende wandel vol mis-trouwens; verkeering aan markten, aan plaatfen, vol achterdóchts, vol angstvalligheids; ende naulijx 't gezin eener huizinge zonder naa elkan-deren om te zien. 's Paus Gezant, en de Gezant van Spanjen, die de roer-hóuders der regeeringe speelden, bonden de zaaken heftigh aan: ende Majenne, die te Brussel by den Hartógh van Parme was, vergat niet, met menigen brief, hoop op hoope te geven van een maghtigh ontzet. Niet-temin, het scharp des hongers kerfde zó kraftigh in, dat deeze reepen lós begonden te springen, ende de gemeente, op de been geraakt met ge-weer in de vuist, aan 't pallais quam, pais óft bróódt roepen. Doch werdt deze moeite gestilt, met het ombrengen van twee der voorbarigh-ften. De Koning, die voor had niet de stadt te bederven, maar quijnen-de te hóuden, tót dat de razende yver quame te flauwen, ziende 't vólk met zó gróót een stijfzinnigheidt ten bederve lóópen, had, medógende over zijnen vyandt, geleden dat zy een gróót getal onnutte monden der stadt uit zetten. Maar entlijk, toen 't aan gewoon en ongewoon voedtzal gebrak, paarden, muilen, ende andere dieren, die heilloós ende onguur de nóódt eetbaar maakt, verslonden zijnde, datmen by groente, strui-ken, ende wortelen 't leven hield, uitpluizende 't kruidt dat tusschen de steenen groeit, in veuge aan 't vólk geen langer hóuden en was, verloor het besluit der Sórbonne zijn' kracht, ende helde al wat'er was tót han-delen. Ende geraadspleeght zijnde met verscheide geleerden, die ver-klaarden zulx, door hongers nóódt, vry te staan, werden aan den Ko-ning afgevaardight de Cardinaal Gondi Bisschop van Paris, ende d'Aarts-bisschop van Lion; dees, als deurtrapt, eindthóudende, ende partijdigh: die, om der aangenaamheidt wille, als wezende van een geslaght vermaart in tróuwheidt tót de króóne, ende zelf geacht by zijne Majesteit voor een' perzoon van vroom gemoedt, ende die 't geirne goedt zage. De Ko-ning ontfing hen in gesprek, ende, naa verscheide redenen over ende we-der gunde hun naa Nederlandt te trekken, om te zien, óft Majenne waar om tót een algemeene vrede te verstaan, dan óft zy een besonder ver-dragh voor die van Paris zóuden hebben aan te gaan. De Hartógh zondt hen te rug aan zijne Majesteit, met verklaring, dat hem niet liever dan pais was: maar, onder de handt, schreef dien van de stadt, dat hy liever te sterven had: ende spoede zich, 't meest dat hy moght, met eenige benden, derwaarts aan. De Koning, des verwittight, maakt zich op met een' hóópe paarden, zonder medevoer, ende leidde zeventien mijlen weeghs af, eer hy stal hield. Zulx dat het maar een uur en scheelde, óft hy en had' den Hartoge, onverziens, op 't lijf gevallen: die, om 't zelve t'ontgaan, genóódtzaakt werdt, zich in aller yl binnen Laon te bergen. Daar naa, wat versterkt zijnde, liet zich verluiden, hy wilde den Ko-ning te strijde staan. Maar zijne Majesteit, weder aankomende, vondt hem gelegert op zijn voordeel, tusschen twee stróómen, alwaar hy den bystandt van Parme bleef verwachten. De twee Hartogen verzaamt zijn-de, liep nieuw gerucht van slaan, ende quamen zy vóórt getogen tót Claye ende 't kasteel van Fresne toe, op zes mijlen na, by Paris. De Koning, wanende strijdt te hebben, begaf zich ten gebede, als naa ge-woonte in gelijk genaaken; ende toogh den negen en twintighsten in Oest-maandt van voor Paris op, bescheidende, tegen 's anderen daaghs, alle zijne scharen in 't vlak van Bondi, by 't wóudt van Livry, aan den rech-ten wegh zijns vyandts. Des vrydaaghs de eere behóuden hebbende van eenige schermutzingen, deed hy op zaterdagh ten elf uren zijn heele heir geschaart staan, daar 't de Hartógh van Parme, van eenen heuvel, beschóuwen moght. De welke, 't zelve overziende, bestondt te vragen;

De Koning trekt op, van voor Paris, om Parme ende Majenne te bejegenen.

Zijn

Zijn dat de tien duizendt mannen, daar men my van gezeidt heeft? daar is'er over de vijfen twintigh duizendt, in de schóónste órde die ik óit zagh. Oók nam hy zijn' kennis niet qualijk, alzó de Koning wel achtien duizendt knechten ende zesduizendt ruiteren sterk was. Derhalven verkoos de Hartógh, voor 't vailighste, zijn vólk, dat mede in slaghóorden stondt, aan 't arbeiden te doen vallen, ende beschanste zich in een' moeras, daar hy een wijle gelegert bleef. Daar naa toogh achterwaarts, ende by gunste van een' dikke mist ende des windts, die van den Koning af woei, beschoot, zonder dat het in 't heir zijner Majesteit gehóort werdt, het stedeken Lagny, gelegen op de stróóm van de Marne; verkrachtte, ende ontmantelde 't. De Koning, 't zy dat hem vólk mangelde, om Paris benauwt te houden, ende te gelijk Parme te doen te geven, óft dat de tijdt des jaars den edelen t'ongelegen viel om van huis te blijven, óft dat de sóldaat verversching van nóóde had, gaf veelen zijner luiden óórlóf, sterkte de steden die hy hieldt ontrent de stadt, zondt eenige scharen naa Champagne en Bourgogne, ende behield zó veel als nóódigh was om den Hartógh moede te maaken. Paris alzó aamtóght gekregen hebbende, trok Parme naa Corbeil, een' halven dagh van daar, 't welk hy veroverde, om t'ontfluiten de Seine, daar 't op gelegen is. Maar zó ras den zefften ende anderen bevelvoerder van 't bondtgenóódtchap, des Konings ontslagen zijnde, ledigh stondt zich met de kiesheden des heerschens te moeijen; duchtende voor de staatzught der Spanjaarden, bedankten zy den Hartógh van Parme, voor den dienst aan 't Roomsche gelóóve bewezen; verzoekende, dewijl zijn wérk af was, dat hem geliefde zijne hóópen te rug te wenden, ende 't landt daar van te verlichten. Bidden was het, maar geen spreken daar tegens. Want men had hun te believen, óft te zórgen dat zy met den Koning moghten overkomen. Des Parme zich op wege gaf in 't laatst van Slaghtmaant, tót dat hy de grenzen van Nederlandt won, gróóten kommer ende gevaar lóópde, door de menighte van moeilijkheden hem gemaakt door den Koning, die in perzoon hem vervólghde, ende doorgaands op de hakken hing. Parme gekeert zijnde, quamen Corbeil ende andere stedekens weder over, waar door Paris in nieuwe benauwtheit viel. Want de meeste lijftóght moest door des Konings sterkten, daarze zulx geschat werdt, dat het de middelen der burgerye uitmergelde, ende den boezem zijner hespenningen staatelijk stijfde. Oók werdt Corbie door petard ende beladding voor zijne Majesteit veroverd: ende de zelve gerieft, in 't begin des jaars 1591, door de Koningin, ende eenige kóópluiden uit Engelandt, met leening van een' goede somme geldts. De Burghgraaf van Tureine was óók in Duitslandt doende met een' schóónen hóóp vólx te lichten, onder beleid des Vórsten Christiaans van Anhalt. Waartegens de Paus Gregorius de veertiende den bondtgenóten achtduizendt knechten, ende vijftien honderdt ruiters toezeide; óók, tegens den Koning en zijnen aanhang, eenen nieuwen ban uitsprak. De vermaanbullen van dien werden verbrandt door beuls handt, op vonnis der Parlemen ten van Tours en Dijon; ende ingedaaght als Majesteitschender's Paus bode, dieze in Vrankrijk gebraght had. De Ridder van Aumale bestondt een' aanslagh op sint Denis, die hem mislukte, ende 't leven kóste: gelijk aan verscheidene óórd en des rijx veel verwoedtheit gepleeght werdt door de bondtgenóten, zonder veel te vorderen. Maar Desdiguieres dreef hen wel uit Dauphiné, ende braght Grenoble, daar 't Parlement zit aan 's Konings zijde. Die van Paris, verwitticht dat het zijn' Majesteit met eenigedaadlijkheid op hen gemunt had, bólwerkten met aarde de póórt van sint Honoré toe, die zy hielden dat het gelden zóude. Ende alhoewel 't'er

*Parme
keert nae
Neder-
landt.*

*Paris op
nieuw be-
nauwt door
den Ko-
ning.*

niet

niet toe quam, zó ging hun nóchtans zulk eene vrees aan, dat de Gezant van Spanjen daar op te wege braght een besluit van vier duizendt, zó Spaansche als Napolitaansche, sóldaten in te nemen: van de welke een deel binnen Mante geleidt werdt. Ende ontrent den zelve tijdt deed zich op een vlote uit Spanjen, die, by óoghluiking des Hartogen van Mercœur, quam havenen te Blauet, dat zy dapper sterkten. Daar tegens zondt de Koning den Maarschalk van Aumont, ende den heer van la Nouë derwaarts. De Hartógh van Nevers, zich een tijdt lang gestóóten hebbende aan 't verschil van gelóóve, trad entlijk dat afzien over, ende quam met eenige krachten zijner Majesteit ten dienst: de welke daar mede van Senlis naa Champagne toogh. Ende alzó de bondtgenóten zich zeer blijde maakten met het gerucht van eenige scheuring, daar óók wat aan was, onder die van 's Konings zijde, geliet hy zich als bekommert, ende, om daarinne te verzien, naa Tours te trekken. 't Welk by hen lichtelijk aangenomen zijnde, ontboodt hy den Maarschalk van Biron, die te Dieppe was, hy had' hem te komen vinden op den wegh van Beaufse. Maar naader laft gaf hy hem in 't heimelijk, van de stadt Chartres, onverzien van krijgsvólk, te berennen, ende zulks te sluiten, datze van allen bystandt verfteken bleve. Dit liep zó gelukkig af, dat, niet tegenstaande gróóte moedt ende weere, die die van binnen boden, zy 't naa derdhalve maandt moesten opgeven. Waar naa Aulneau ende Dourdan óók vermeestert werden, ende heel Beaufse gèzuivert. Desdiguieres ende la Valette daarentusschen troffen in Provençen de bondtgenóten, dat zy'er aan de kant van vier honderdt meesters ende vijftien honderdt buffchieters lieten. In Póictou dreven de heeren van Parabelle, Rocheposé, ende andere edelen van 's Konings zijde, den Burghgraaf van la Guerche in de vlucht, zulks hy verdrongen, ende ontrent zeven honderdt Spanjaarden dóódt bleven. In Berry moest la Chastre opbreken van voor Aubigny stadt ende slót, die hy belegert had. Wederom viel Chasteau-Thierry in handen van Majenne; ende ontquam, den vijftienden van Oestmaandt, uit het slót van Tours zijn' gevankenis, de jonge Hartógh van Guize, van boven neder glijende langs een' kóórde. Welke tijding, alsze den Koning ter óóren quam, te gelijk met de dóódt des heeren van la Noue: *Te treuren hebben wy om 't verlies van zó vroom een' Ridder; maar 't ontkomen van Guize zal 't bontgenóódschap ten val brengen*, zeide zijn' Majesteit, in 't óóge hebbende de misverstanden, hier door, uit naaryver ende wangunst, onder de hóóftfluiden 'ontstaan. Den zeventienden der zelve maandt ontving de Koning Nojon in Picardijen gelegen, op voorwaarde; daar hy den zeven en twintighsten van Hóimaant voor gekomen was. By welke gelegenheid zijn' Majesteit zommigen, die haar (zó 't schijnt) tót strafheit trachtten te verwekken, te gemoet voerde deze onsterffelijke spreuk: *De geneugt van de wraak duurt een' korte stont; maar die van de genade, ten eeuwigen dagen*. Maar de Zwitzers, binnen Houdan ende Mante leggende, stonden af de aanslagen der bondtgenóten, ende dedenze deizen. Desdiguieres bevocht óók op nieuw een' doorluchtige zege, slaande te Pont Chiarra den Overste des Hartógen van Savoije, die van den Paus een goet deel Italianen te hulp had, by de drie duizendt mannen af, ende verloor der boven drie niet. De buit werd gefchat over de twee honderdt duizendt krónen. Daarentusschen genaakte de vórst

Blauet
wordt
Spaans.

Chartres
gedwongen
door den
Koning.

Hartógh
van Guize
ontkomt
uit de ge-
vankenis.
Dóódt
des heeren
van la
Noue.

Nojon
wordt Ko-
ning sch.

De Vorst
van An-
halt komt
den Koning
ten dienst.

Christiaan van Anhalt uit Duitslandt met vijf duizendt paarden, ende negen duizendt mann' te voet. Zijn' Majesteit zandt hem den Baroen van Biron in 't gemoet, die wel te tijde quam, om met bidden, belóften, en dreigementen, te slossen een' miterij onder hen besteecken, (zó men meent) door de listigheden des bondtgenóódschaps, de welke

zó hóógh liep, dat het gefchapen fcheen, de knechten zóuden zich tót den vyandt, óft ten minften landwaarts, gekeert hebben. De Koning zich aldus geftijft hebbende, ende pakhuizen van óórlóge toegeeruft in de gebuurfteden van Rouan, floegh 'er 't leger voor, zonder gróót gewelát te baaren, anders dan aan de fterkte van finte Catharine, fttaande op eenen hóógen berg, ontrent een achtendeel mijls van de veften. Maar die van binnen bewaarden ftrengelijk het veldt tuffchen beiden gelegen, ende, kundigh dat 'er de ftadt aan hing, verzagen, ende verdadighden 't blókhuis met gróóten yver en manhaftigheid. Jaa beftonden eenen uitval, waar in zy merkelijke móórdt deden onder 's Konings vólk, ende van zeven ftukken, die 'r voor geplant waren, vijf vernagelden, ende twee in de graften worpen: naa dat 'er met fchieten luttel op bedreven was. Zijn' Majesteit kreegh hier ter hulpe over de drie duizendt Hollanders, welker fchepen zich der Seinftroóm meefter maakten, ende ftóptenze. Binnen Rouan geboodt de heer van Villars, als stedehóuder van den zone des Hartógen van Majenne, een man die zijn' party tróuwde, zich geener onverzoenlijkheid kreunende, maar zijn uiterfte vermogen te werk leggende in befchutten en befchadigen: ende niets verzuimende, wat helpen kon, om de gemeente in te nemen met overgeven' hardtnekkigheid. Want, naa dat hy daar zes honderdt paarden, twaalf honderdt musquettiers ingebragt had, deed uitzetten alle daar eenigh vermoeden op viel van den Koning toegedaan te zijn; nam alle lijftógh in bewaarender handt, ende ftófferde de preekftoelen met trompetten van tweefpalt: naa den ftijl van Paris. Maar 't geboefte aldaar, volwoffen in moedwil, dóór de langduurige ongebondenheid, beftondt een proefftuk van de wettelóófte dwingelandy, daar óit af vernomen zy. Want de zefstienen van Paris, als gezint te verzoeken óft óók eenige lafter, onder uitroep van yver tegens den Koning, in hun strafbare ware, vervorderden zich, ten overftaan van eenige geestelijken; ende op wat toeverlaats tót d'uitheemsche krijgshluiden, waar mede zy begoffen te heulen, met toelóóp van 't fchuim des vólx, by den hals te grijpen de perzonen van Briffon, eerften raadshóóftman in 't Parlement, ende twee raadsheeren, in de kamer, daar de gróóftten des rijx hun geweer aan den drempel laaten. Ende fproot deze baldaadt uit enkel achterdenken, van dat zy hadden doen ontkomen zekeren voorspraak, die befchuldight was van verftandt met den Koning, ende daar over vaftegefteldt. De raadshóóftman, met allerlei hóón van fmaat ende fchimpwóórden, wordt daatlijk gebragt in de gevangenis van 't kleen Chaftelet. Beul ende biechtvader zijn gereedt. *Hy vraaght naa zijn' misdaadt, befchuldigers, ende rechters.* Men antwoordt, *dat hy verwezen is, ende zijn' gewiffe zijn rechter:* ende verworgt hem aan een' ladder in beflote kamer. Den zelve wegh moeften de raadsheeren in: ende hingen alle drie de lichamen 's anderen daaghs, den zefstenden van Slaghtmaandt, 's morgens, op de plaatfe van Greve, in 't hemde, met papieren op de borft, die inhielden, datze verraders, handthavers der ketteryen, ende vyanden Gódt's waren. De Hartógh van Majenne, op kundfchap van zulk een' verwoedtheit, spoeit zich naa Paris, met eenigh getal van paarden ende voetvólk, ende, zich verftaande met het redelijkfte deel der burgerije, dwong eenigen die zich op de Bastille ftark hielden; deed vier der zefstienen van den bedde lichten, ende ophangen in de zale van Louvre; ende, om de reft niet vertwijfelt te laaten, afkundigen een' gemeene vergiffenis voor anderen die zich dezès gemoeit hadden. Daar mede was alles geftilt, ende 't aanzien der zefstienen uit. *Zó onmatigh is de gemeente, die fchrikken doet, ten zyze tzaaght; ende, als 'er de vrees in is, veiliglijk verfmaadt*

*De Koning
belegert
Rouan.*

*Overgeve
verwoed-
heit der
zefstienen
van Paris.*

*Zefstieners
gefchopt.*

*Parme
komt weder
in Frank-
rijk.*

wordt. Zó gróót een' nadruk van kraft is zy, op de handt die 't geweer voerdt, ende zó licht om lozen, als zy over de handt wordt. Majenne, aldus zijn' achtbaarheidt te Paris opgerecht hebbende, nam eenigen, 'daar hy quaad óóg op had, met hem, ende sloegh op wegh naar den Hartógh van Parme toe. Deze, in 't laatst van 't jaar uit Nederlandt gescheiden, met vier duizendt knechten ende drie duizent ruiters, óók gesterkt met de hulpe des Paus, onder den Grave van Montemarciano zynen neve, quam getogen tót ontzet van Roüan: maar met kleene daghreizen; om, door 't gevoelen van de nóódtwendigheidt zijnes bystands, de gemoeden booghzaam te maaken, tót bewilliging in een hóóftstuk 't welk hy voor had. Dat was, door de bondtgenóótsche staten, de króón van Vrankrijk te doen opdraagen aan de dóchter van Spanjen; die men ten echt beloven zóude aan yemandt der hóóftluden van die party. Niettemin, die van Roüan verhieven 't hart grótelijx, door de hoop dezer hulpe; zulk 't Parlement aldaar, den zevenden van Lóuwmaandt des jaars 1592, eenen yegelijken verboodt, aan 's Konings party eenige gunst te bewijzen, op peen van de galge: met meer andre scharpheden. Ende braght d'eerste raadshóóftman te wege, dat alle de inwoonders, by eede, aannamen te melden alle de geenen, die met wóorden óft werken zóuden laten bliken zijner Majesteit toegedaan te wezen. Majenne zich vervoegt hebbende by Parme ende Montemarciano, hieldmen hunne krachten t'zamen wel te belóopen ten getale van vijf en twintigh duizendt knechten, ende over de zes duizendt ruiteren: met acht stukken geschuts, ende een' gróóten sleep wagenen. Zy vólghden den wegh naar Roüan, veroverden Neufchastel vechtender handt, ende 't kasteel by verdragh. De Koning trak hun tegens tót Aumale toe, alwaar hy zich, door 't toevloeyen des adels van alle zijden, sterk vondt zes duizendt wel gewapende paarden. Maar ziende den vyandt, slaans ongezint, van Neufchastel aarzelen naa Pontdórmý, om Rue te beleggen, gaf óórlóf aan een gróót deel der edelen, die, haastigh op ontboden, veel al zonder medevoert, van dapperen dienst zijn tót een werk van wapenen, maar onbequaam om herwaarts ende derwaarts gesleept te werden, zonderling achter winterwegen. Aftrekkende van Aumale naa 't leger voor Roüan, werdt zijn' Majesteit gequetst van een carabiner in de lenden. Dóch, 't lóódt zijn' vlucht ten einde zijnde, en bezeerde maar 't buitenste vleesch. Evenwel, de sóлдаат flaaude, tót dat zy haar' perzoon aan verscheiden' óórdren zien liet. De vyandt, om 't gerucht naa te vórssen, vaardighde een' trompetter af, onder naam van wissel eeniger gevangenen te verzoeken. De Koning, hebbende dezen voor zich doen brengen, zeide hem: *Ik weet uw boodtschap wel, zeght den Hartoghe van Parme uwen meester, dat ghy my kloek ende gezondt gezien hebt, ende wel toegerust om hem t'ontfangen als 't hem gelieft te komen.* De bondtgenóóren, zonder Rue te krijgen, wendden 't weder recht naa Roüan. 't Welk de Koning vernemende, lichtte 't leger, ende toogh met het puik zijns vólx naa Pont de l'Arche. Daar is'er van gevoelen geweest, dat de Koning ter beste tróuwe niet gedient en was in dit beleg, door eenigen, welker gróótheidt by 't duuren van den óórlógh stondt, die d'overwinning willens verbróddende, den uitval uit finte Catharine klakkelóós wederstaan hadden; ende daar en boven, geduurende de tóght naa Aumale, met opbreken van zeker wachthuis, een open gegeven aan acht honderdt uitgeleze krijghslieden, om in de stadt te geraaken. De middelen van penningen quamen óók slappelijc by: 't welk den óórlóghsman onhandelbaar, óft onhóudbaar maakt. Wel werdt dit ongemak al gróótelijc geboet, door de achtbaarheidt zijner Majesteit, ende haare konst van met het vólk te leven. By exempel: een

*De Koning
gequetst.*

*Breekt op,
van voor
Roüan.*

Nederlandsch Ritmeester, gemaghticht om geldt te verzoeken, kreeg van haar t'antwoórdt: *Weet ghy 't te haalen, ik wil mede rijden.* Deze rustige rondigheid stelde de benden te vrede. Een sóldaat riep achter aan om gehóór, ende dat hy maar drie enkele wóorden tepspreken had. Zijn' Majesteit luisterende: *Geldt óft paspóort*: zaid' hy. Zy voeghde 'r op; *ik antwoord' u met vier: Nócht een, nócht ander.* Slagen, niettemin, die uitstel, ende geen' quijtschelding gaven. Zó quam dan Parme, met Majenne ende Guize, den een en twinrighften van Grasmaandt, binnen Roüan: ende ging van daar naa Caudebec, dat de wegh tusschen Roüan ende Havre de Grace onveiligh maakte: in 't veroveren van 't welke, hy aan zijn' handt gequetst werdt van een musketscheut. De Koning, weder versterkt van vólk, toogh derwaarts, ende, hen genakende, deed zijn' ruiterye ende Zwitzers in slaghóorden staan, ende ondertusschen een' van 's vyands legersteden, die met graften besloten was, aflóopen door de Hollandsche schaaren, onder Clermont van Ambóise, die 't al versloegen wat hun voor quam. Ter zelve stond stiet de Heer van Sint Denis Maillóc tót aan 's vyands geschut; maar kond' het niet hóuden. Naa datmen zes uren geschaart gestaan had, zonder verzócht te worden anders dan met schieten, trok yeder af. Zondaaghs daar aan deed hy weder een deel van zijn' hóopen in órdening aanvallen Caudebecquet, leggende een vierendeel mijs van Caudebec: floegh op, ende plonderde de scharen des Prinssen van Chimay, tót gróóte verbaastheid der bondtgenóten; gelijk de gemoeden der menschen nergens zó zeer te schudden zijn, als in onverwachte blyfchap, óft ramp die schielijk komt opdonderen: naa den aardt der gezwinde slagen, die altijds dieper ingaan. Des de Hartogh van Parme hem met gróóter eere ophaalende, naagaf, *dat de Bearnóis óórlóghde op zijn arents, ende als men hem waande ter eener plaats te zijn, schielijk ter andere quam afftorten.* Weenigh dagen daar naa toogh Parme te rug naa Nederlandt, ende quam binnen Atrecht, den derden van Wintermaandt, te overlijden; latende verscheiden gerucht naa, van de óorzaak zijner dóódt; maar de Françoizen blijde met het gevoelen dat hyze in Vrankrijk gehaalt had, ende aan de quetsuure in de handt starf, die qualijk gemeestert was. Zyn' dapperheid ende bescheidenheid verdienden den nijdt ende 't quaad vermoeden der Spanjaarden, de gunst der Nederlanderen, in zijn leeven; ende naa zijn leeven d'erbiedigheid van eenen yegelijken. Korts daar naa quam óók om, de Maarschalk van Biron, krijghsman van dapperen dienst, dien, in 't veroveren van Espernay, 't hóóft van den lijve geschoten werdt. De Koning, alhoewel zwak van vólk, naa 't beleg van Roüan, toogh voor Provins, dat hem by verdragh geleverd werdt. De Burghgraaf van Tureine, de welke, ten huwelijk genomen hebbende d'erfdóchter van der Mark, nu den naam van Hartoge van Bouillon voerde, ontzette Beaumont, ende floegh den stedehóuder des Hartogen van Lóthringen, die 't belegert had. De bondtgenóten, voor Quillebœuf leggende, braaken op tegens de koomst des Graven van sint Paul. Oók quam te Baijónne in 't licht een aanslagh daar tegens, voorgenomen by de Spanjaarden van Fontarabie; op verstandt met zekeren artz ende Spaanschen inwoonder, de welke gevangen, ende verzócht zijnde om 't verraadt te dubbelen, met zijne landslieden, door lóóze kundtschap, op een vleesbank te brengen, liêver de dóódt koos. Maar van d'andere zijde deed de Hartógh van Mercœur, in Brittanjen ende op de grenzen van Póictou, der Koninklijke party geen' kleene quelling en afbrek. Majenne kreegh Pontereau de Mer in. In Languedóc plonderde de jonge Hartógh van Joijeuse 't platte landt om Montaulban, liep de steden ende sloten af, van Mauzac, la Garde, Monberou, Monbarrier, Monbeguin, ende nevens andere plaatsen de sterkte

*Krijghsbédrijfte
Caudebec ende
Caudebec-
quet.*

*Parmá
sterft.*

van sint Maurice. Daar naa sloegh hy 't leger voor Villemur. By den Koning ging 't vast, dat hem geen óórber waar van ontrent Pariste deizen. Maar 't roer hóudende, ende slaandè de maat der voorneemste bewegissen zijner party, over 't geheele rijk, schikte ende verzagh hy in alles, wat door brieven en boodtschappen te beleiden was. Hy ontboodt de troepen van Provençen op te zijn ende Villemur t'ontzetten, gelijk zy deden in Hóimaandt. Ende naa dat Joijeuse, verftóut door zekere zege bevochten op den Seneschal van Guercy, het in Herfstmaandt daar aan weder beleidt had, gaf zijne Majesteit den Maarschalke van Mommorançy last om den belegerden hulp te bieden. De Hartógh, eens afgeslagen zijnde met merkelijke schade, toogh de schaaren van Mommorançy gezonden te gemoet. Maar, hebbende deze voor de borst, ende die van de stadt, uitvallende, op de hakken, werdt entlijk in de vlucht, het water Tar, ende zijn' dóódt gejaaght. De zaken aldus ter wederzijden als in schaalen hangende, om te luisteren ende over te slaan naa den eersten toeval van gewicht, zó quam te overlijden de Cardinaal Karel van Bourbon: de welke, geplenscht hebbende in de bróuwte des bondtgenóótschaps, ende daar by voor Koning uitgeroepen, in 't slót van Chinon was gevangen gehóuden. Derhalven de Koninklijke staat glóp, ende, naa hun verstandt, verwerfbaar staande voor den genen die onder henlieden des best waardigh waar, borrelden terstondt de goetdunkentheden boven, ende liet zich yegelijk der gróóten voorstaan, datze zynen verdiensten toequam. De Hartógh van Guize waande erfgenaam te zijn, van 't geene wijlen zijn vader aan de party te goedt had. Die van Majenne kon geen anderen de belóóninge toeleggen van den last, dien hy, in 't vallen zijns broeders, had onderschept, ende zedert gedragen. De Markgraaf van Pont, óudste zoon van Lóthringen, ende stamheer van dien huize, vondt vreemdt dat men hem zóude verby gaan: te meer, om dat hy uit een' dóchter van Vrankrijk geboren was. De Hartógh van Savóije, nemmer te laat op in gelegenheid van aanwas, zócht alle trecken ende behendigheden te hóóp om de keur op zijn' perzoon te brengen. De ydele gedachten der jonkheid braghten óók den Hartógh van Nemours in deze bekoringe. Ende was men van alle kanten wakker te werk, met ontwerpen ende instellen van gedachtenissen, aanwijzingen, berichtpunten; ende de gemaghtighden ter vergadering van Staten aan te lókken, aan te leggen, en in te nemen. Midlertijt nam de Hartógh van Bouillon, met den petárd, ende 't zeer stóut bestaan eeniger edellieden, den Lóthringer de stadt van Dunaf, die op de Maze leidt. De Koning hield óók niet op van zaaken aan te binden: verstyft zich met een deel vólx, ende, gelaat tóónende als óft hy 't op Melun gemunt had, slingert kort om naa Gournay, op de stróóm der Marne, halfwegen Meaux ende Paris, ende daar aan 't opwerpen van een' sterkte. 't Werk ging te vaardiger vóórt, door dien de Zwitserse sóldaten zelf handt aansloegen, zonder zich des te min graagh ten strijde te tóónen, toen zich de vyandt zien liet. Want Majenne, van Meaux getogen komende, maakte gebaar van d'opbóuwing te willen beletten. Maar, vernemende dat op hem gewacht was, deifde gevoeghlijk na Paris toe: ende liet van daar uitgaan een' verklaring, voornemelijk aangeleidt om de Katholijken, zelfs die's Konings party hielden, ter vergadering van Staten te trónen. Daar over schreven deze uit Chartres, by toestandt zijner Majesteit, die daar een' vergadering geleidt had, aan de verzamelden tót Paris, dat zy bereidt waren, gemaghtighden op een' onpartijdige plaats te zeinden, om met de hunne in berading te treden, nópende de middelen van vordering des gemeenen welstandts: ende kregen, naa een' wijle, t'antwóórdt van Majenne

Karel Cardinaal van Bourbon sterft in de gevangennisse.

De króone heeft veel vryers.

Verklaring door Majenne uitgegeven

jenne, dat men des te vrede was, mits niet dan Katholijken van wederzijden ter handeling komende. Maar de Koning gaf, den negen en twintigsten van Lóuwmaandt des jaars 1593, by een' wederlegging van Majennes voorgeven, *de listen, lagen, ende dubbeltheden zijner vyanden aan den dagh, die zich gelieten zijn' bekeering te wenschen, terwyl zy, onder de handt, Rome't onderste boven zetten, om's Paus óoren gestópt te houden, voor de gezanten, die, met zijn' Majesteits verlóf, uit den naam der Katholijke vorsten van zijne party, aldaar beezigh waren, met de midde-len zijner berichting te wege te brengen. 't Welk genoeg bewees, dat het nócht hunlieden aan quaade genegenheid mangelde, nócht aan gezeggelij-heid zijne Majesteit, die óók, indien men korter ende beter onderwijs wist dan een concilie, daar naa beloofde te luisteren. Ende verklaarde de vergadering tót Paris beroepen, met al haar bedrýf, voor onwettigh; de be-leiders voor misdadigh aan Majesteit schenderije; ende de vólgers van gelij-ken: 't en ware zy zich binnen vyftien dagen bezinden. Doch de Cardinaal van Placentien, Gezant des Paus, ende de Hartógh van FERIA, uit Spanjen te Paris gekomen, en lieten daarom niet stijf te staan op het kiezen van eenen Koning, dat zy voor 't maghtighste middel aanzagen, om alle onderhandeling tusschen partijen glad af te snijden. De Cardinaal had zich met zekere bulle beholpen, die de liefhebbers van den staat hielden verziert te zijn, om 't vólk vroedt te maken, dat Paus Clemens de achtste even hevigh zich de zaak der bondtgenóten ter harte trak, als Gregorius de veertiende gedaan had: ende dreef door, datmen te Paris in 't openbaar verbrandde zeker vonnis des Parlements van Chalons, waar by zijn' bulle vernietight; mitsgaders, op uitrói ende verwoesting, alle steden verpeent werden huisvesting te weigeren, den geenen die zich, om eenen Koning te kiezen, verzamens onderwinden zóuden. De Spanjaardt stofte van 't goet harte, dat zijn meester Frankrijk toedroegh, gebleeken by zó zware sommen schats aldaar besteedt tót afbrek der ket-terijen, ende zó gróót een deel óórlóghs gevoert by zijne hulpheiren ten zel-ven einde. Onder welke lasten de Katholijke Majesteit wel genegen was te volharden, op dat zy des te spoediger tót de keure van eenen Koning be-sloten te komen, dien de Katholijke gótdsdiensst ernst ware: gelijk de nóódt ben dien wegh op drong, ende geen ander' uitkoomst af te zien was. Geduurende de vergadering te Paris, lagh de Hartógh van Aumale, met ontrent zeven óft acht duizendt mann', Picardijen op den hals. Des zijne Majesteit den Hartoge van Longueville beval sint Valery te belegeren, met toeverzicht van Aumale ten strijde te trekken. Dóch de zelve, zich daar aan niet keerende, liet de stadt verloren gaan, hoewelze van belang, ende, mits de naarheid der zee, die tót dicht onder de vesten vloeit, gelegen was om Abbeville ende Amiens de neering t'onttrekken. Maar hy tróófte dit verlies met de hoop van eenen slag te slaan, waar mede 't slótvonnis der zaaken gesproken zóude geweest zijn, ende 't óórlógh uit. Gelijk het óók weenigh scheelde, óft hy en hadt het'er toe gebraght, by*

*Wederleidt
door den
Koning.*

*De Koning
in gróót ge-
vaar.*

*Verliest op
Gabrielle
d'Estree.*

ry, hy gevólght van weenigh', maar zeer manhaftige perzoonen, te Compiègne. Aumale, dit verspiedt zijnde, ende hoe dat hy van daar weder op Senlis had te keeren, verborgh vijf honderdt ruiters, in 't bos dat tuschen beide staat, de welke, in allen geval, t'eener toevlugt hadden het slót van Pierrefons, ten halven wege gelegen. Ende moght de Koning, naa allen schijn, der laage niet mis. Maar de dapperheid zijns gelux ende 't lót des rijk behielden hem, door de waarschouwing van zekeren huisman; de welke, om de straatschenderye, uit Pierrefons geschiedende, t'ontgaan, eenige bypaden hódende door 't bos, gerucht van paarden gewaar geworden was. Waar naa zijn Majesteit daatlijk twee ruiters afvaardighde, om te vernemen. Ende, alzó hun lang achterblijven bedenken maakte dat zy vastgehóuden waaren, zondt naader eenigh voetvólk, onder gelei van weghkundige huislieden, die alles ontdekten. De Koning bedacht den waarschuwer met een' belóóning, ende zich zelven zóó, dat hy, des nachts daar aan, zich in stilheid wegh, ende te Senlis maakte te zijn, eer daar de vyandt lucht af kreegh: dien 't open stondt zijn perzoon aan te randen binnen Compiègne, daar geen bezetting van krijgsvólk in was; werwaarts óók de klank van zó treffend een toeleg, alle der bondtgenóten maght opgeruit zóude hebben, om de zeventien jaren werx te voltóijen met eenen gróóten dagh. Ende in dier voege bleef zijne Majesteit den Hartoge schuldigh d'ontgeltenis van zó kostelijk een' wellust. Maar en had hy hier mede zijn' nóódt, op veel naa, niet verwonnen. Want de bondtgenóten waaren op 't punt van eenen nieuwen Koning te kiezen, met den welken d'onverzoenlijkheid der veete zóude geboren geweest zijn: de Roomschegezinden van zijn' party moede gebedt naa de gewenschte bekeering; ende langer aan geen hope te hóuden. Welke zwaarigheidt met een zwaarder zwanger ging. Dat was, 't hervatten van den lórshandel, opgeworpen ten tijde des beleghs van Chartres, om hem, als ongelóóvigh, te verzetten, ende eenen Katholijken Vórst van den bloede in zijn' plaatse te kruijen. Op dat geluk vlamde de nieuwe Cardinaal van Bourbon, ontsteeken door eenen Tucharde, eertijds zijnen pædagoogh, zich, met schoolmeesters goetdunkenheid, toeschrijvende waardy en wakkerheid om hooffsche hóogheden te beklimmen; ende Perron, die, lózer veel, doorleert in de Aristotelsche wijsheidt ende góódkunde daar uitgesproten, van een genughlijk ende overaardigh vernuft was, óók zó gelukkig in Fransche rijmen, als yemandt van zijnen tijdt. Ende had de Cardinaal, op 't verstandt van deze raadtsluiden, by verlóf des Konings, quansuis voldoentheidts halven, aan den Paus geschikt, maar met verborgen last, om dezen toeleg te besteecken, eenen Scipio Balbani van Luca, dien 't met zijne middelen misgaan was. Dees, onder wege aantreffende eenen, gezonden van den Hartoge van Majenne, om te Rome bystandt te vóorderen, maakte kennis, ende gelijk doorgaands beróide luiden licht zijn, liet zich 't geheim zijner boodtschap afpraten, ende ontfutselen het luiden van zijn berichtschrift: 't welk aan Majenne gezonden werdt, maar afgeworpen, ende den Koning ter handt bestelt. De Paus, mede verwitticht van den inhóudt, gaf hem in 't heimelijk gehóór, ende antwóórdt daar geen vatten aan was. Maar hy braght het over, gestoffeert naa de óóren zijns meesters. Van 't geene men, dezen aangaande, te Tours gebróuwen had, waar mede óók de Graaf van Sóiffons besproken werdt, was de Koning gewaarschuwt, by schrijven des Cardinaals van Lenoncourt; maar 't zelve zijner Majesteit ontdragen, door de tróuwelóósheidt van eenen der voorneemste hófedelen, ende gezonden aan de geenen die 'r in gemeldt stonden. Zulx Lenoncourt, daar door in vele wederwaardigheden gevallen,

vallen, het quaadt genoeg had, dat hem d'aanzienlijkheid des priesterdoms, tegens geweld, beschutte. Midlertijd waren een deel gróóten aan 't snoer geraakt, daar nieuwe rijting des rijx uit vólgen moest, ende de derde party onder de Françoizen. Evenwel, eenige Gerefórmeerden deden niet dan deunen daar meê, óórdeelende, zy konde geen opgang hebben. De Koning stondt toe, dat zy ondergaan zóude, maar met den ondergang van den geheelen staat. In zulk een' zee van zórgen, dewijl hy, zijn' gedachten omendom voerende, allerlei raadt overreekende, en heeft geen' ander' uitkoomst kunnen afzien, dan den ingang ter Roomsche kerke. De heer van la Noue, weleerlijker heugenis, had óók, hoe- wel Onroomsch gezindt wezende, hem overlang geweten te spellen, dat zijne Majesteit, zonder oeffening van gódsdienst te wisselen, nemmermeer d'onstuimigheden van den staat te boven, ende op hechten tróón zóude geraaken. Van d'ander' zijde dreef de heer van Villerói, op wiens raadt, nevens dien van den heere Janin, de heele Hartógh van Majenne rustte, dat'er maar drie middelen waren om Vrankrijk te redden: Vereeniging der Roomschegezinden; overgift in beschut van Spanjen; óft verdragh met den Koning. Van de welke hy 't eerste onvolbrengelijk vondt, door de stijfheid der Vórsten van den bloede, voor 't recht huns huis: het tweede te beduchten, om den strijdenden aart dier twee vólken: het derde niet ongevoeghlijk, mits dat zijn' Majesteit, zich in de Roomsche gemeente begevende, door den Paus ontfangen wierde. Ende was zijn voor- slagh van zó statelijk een aanzien, dat daar op, over midvaste, te Surenne een gesprek aangeheven werdt, tusschen gemaghtighden van de Konings Katholijken, by wille zijner Majesteit, ende van den Hartógh van Majenne, om t'onderstaan, hoe ver de zaak te brengen ware. Dan, zijn voestergelóóf, dat hem den yver zijner metgezinden bewillighde, te verzaaken, op een' misselijken toeverlaat van 's Paus genade, viel hachelijk. Maar de tijdingen van Rome, daar hy te voren windt ende stróóm tegen gehad had, begonden zulx te luwen, dat de Gezanten van de Katholijke Vórsten zijner zijde zich sterk maakten voor 't verrichten hunner bóódtchap. Óók was den Paus, schertzender wijze, te rieken gegeven, dat, zó hy zijn' zegening den Koning weigerde, de Françoizen hem ongezegent zalven zóuden. Want, gelijk het in die stadt nóit gebrak aan geiligheid van geesten, die werken moeten, darteler onder den duim, zó was in der nacht, aan 't beeldt van sint Pieter, ter eener zijde des opgangs van 't Vaticaner hóf, schótschrift gehecht, hóudende een' vraagh aan sint Pauwels, die aan d'andre zijde staat; *Waar heenen met die mandt eyeren, die hy aan den arm had? want men had hem zó uitgestreeken. Daar 't antwóordt op was; naa zijn Heiligheid, omze te laten wijden tegens Paafschan.* Waar op sint Pieter naader verzócht, *indien de wijding geweigert werdt, hoe dan toe?* ende sint Pauwels op besloot, *dat hyze dan ongewijdt eten zóude.* Nam derhalven de Koning voor, gehóór te geven, ende, zonder langer draalen, beschreef te dien einde, tot Chartres eenige geestelijke perzoonen, die in aanzien ende geleertheit uittroffen. By deze, de vestredenen der pazelijke óudtheit ontfóuwen, d'achtbaarheid der vaderen opgewogen zijnde, mitsgaders aangewezen, 't geen, nóópnde de wettige ry der priesterlijke afkoomst, gedreven wordt, ende 't beroep dat van lidt tót lidt, zonder steurnis, achtervólght zóude wezen, zó gaf zijn' Majesteit toe, ende, binnen eenige dagen, zich uit, voor bekeert, verzóekende in den schóót der Roomsche kerke ontfangen te werden. Hier op ontwaakten veelvuldige bewegnissen in de gemoeden der gemeente, ende, naa 't verschil der gezindheden, menigerlei mare ende mompeling. De hevighsten van 't gelóóf, dat hy afgang, sloegen uit, dat hy nócht

Verweking der derde, partye.

De Koning waggelt in zijne gezindtheit.

De Koning wordt Katholijk.

Godt

't Parle-
ment helt
naa den
Koning

Gódt nócht afgódt hadt. D'eenvóudigen morden, dat hy de bekende waarheidt verzaakte, om zyn' króón te verzekeren. De bescheidensten duiden 't, dat hy kraft aan zyn gewisse deed, uit medelijden van 's vólx ellenden, daar men geen en anderen raadt toe wist. Onder de Roomsgezinden kreten de bitteren, dat hy niet te vertrouwen, ende, als hervallen ketter, onverzoenbaar waar. De goede harten wilden 't beste gevoelen, ende gelóófd en dat hun mede ging. De luiden van staat lieten 't inwendige op Gódt staan, ende zich genoegh zijn, dat hy zich te ver in liet, om 'er echter uit te varen. De Geestelijken, binnen Paris, liepen óók, elk zijns weeghs, hun hóóft vólgen in 't preeken, ende sneden de gemeente aan tweek; het eene deel der bitterste, het ander der zachtste zyde naasleepende. Maar 't Parlement, de genaakende heerschappye in 't óógh kriegende, hield aan hóóger bóórdt, ende maakte, den acht en twintighsten van Zomermaandt, een raadt slót, van den Hartógh van Majenne, in tegenwóórdigheidt der andere Vórsten ende Koninklijke amptmannen die in stadt waren, vertóógh te doen, *ten einde men geen handel aanginge, om de króón aan uitheemsche Vórsten óft Vórstinnen over te zetten. Daar hy, met de maght, hem als stadthóuder bevolen, had voor te wezen, ende toe te zien, dat, onder dekzel van gódsdienst, der Salijke ende andere grondwetten des ríjx, geen afbrek over quaam. Dat óók het hóf, al 't geene tegens de zelve gedaan, óft te doen moght zijn, ten voordeel van vreemde Vórsten óft Vórstinnen, van dat pas af verklaarde voor krachteloos ende van geener waarde.* In der waarheidt, de Konings gezinden, ter handeling gemaghticht, hadden dien van 's Hartogen zijde voorgeworpen, *dat de yver ten gódsdienst den Spanjaardt had doen watertanden naa 't ríjck, om 'er eenen Hóóghduitsch in te zetten, die men daar naulijcx wist óft hy in de wereldt waar; ende nevens hem den sceppter eener dóchter in de hand te geven, regelrecht tegens de Salijke ende andere grondwetten des ríjx.* De Hartógh van Majenne hieldt hem zeer qualijk van dit vertóógh des Parlements, ende had 'er eenige stribbeling over met den raadtshóóftman De Meeester: alhoewel zommigen waanden, dat hy 't stilzwingende goetgevonden, ende in zynen heimelijken raadt het voorbesluit had genomen, om met zó een dwersslagh zich te redden door de belemmeringen, hem gevlochten van den Spaanschen anhang. Maar Villeroy, in zijne gedenkenissen, beweert het tegendeel. Gedurende dit belóóp van zaken, greep zyn' Majesteit de stadt Dreux aan, die zy, door schieten ende graaven, met der veirdt meester werdt. Vóórts, tót bewijs haarder wisseling van gelóóve, schikte naa verscheide óorden brieven af, van den vijf en twintighsten in Hóimaandt, ende ging ten zelve dage, te sint Denis in France, in 't openbaar ter misse. Deze staatsy had d'Aartsbisschop van Bourges. Voor den welken, gezeten binnen der kerkdeure in eenen stoel, zyn' Majesteit, geheel in 't wit, behalven zwarten hoedt ende mantel, zich ter aarde worp, getuigende dat zy in de Roomsche gemeente leeven en sterven wilde, met belófte van die tegens alle ende yegelijken te handthaven. Vóórts, den zelve overgelevert hebbende de belijdenis haars gelóófs by geschrift, ende daar op vergiffenis met zegening ontfangen, werdt van zekere Bisschoppen opgeheven ende geleidt, slaander tromme, midden door de kerk, ende Zwitzers ter wederzijden staande. Daar naa, te bieght, misse, ende óffer geweest zijnde, mitsgaders eenige andere staatslijkheden gepleeght, keerde ter herbergewaart, met geweldige blijdschap des vólx, dat alom deed opklinken; *leve de Koning.* Des middaghs heilighde de Aartsbisschop de maaltijdt; deed danken in maatlang; ende naa den eten een' preeke, daar de Koning zich liet vinden; ende ter vesper van gelijken. Men vertelt, dat

Koning
ter misse.

zijne

zijne Majesteit, in 't bezichtigen der Koninklijke graffteden alhier, zijner zufter zóude geweest hebben die van Huige Capet, zeggende: *Zie daar den gauwsten van allen, hy heeft zich zelven Koning gemaakt.* Vóórts op deze verandering vólghde over 't rijk een algemeen bestandt, gesloten den laatsten van Hóimaandt, om te duuren tót Slaghtmaandt toe. 't Welk, verkundicht den eersten van Oestmaandt tót Paris en sint Denis, den wegh, tusschen beide gelegen, vervulde met menigthe van menschen; uitlóopende, om zijne Majesteit ter misse te zien gaan. Onder anderen begaf zich derwaarts zeker Nederlander, overgekomen met opzet van den Koning om te brengen; de welke, beteutert door 't aanzien zijner Majesteit, zich zelven ontviel op het uitvoeren. Zulks dat hy haar zijn' schuldt quam bekennen, verklarende, *dat d'oevele moedt, dien hy tegens de zelve genomen had uit de waan haars ongelóofs, door 't vermerken haars aandachts ter misse, betemt was.* Ende vergaf 't hem de Koning van goeder harte. Maar een' ander, genaamt Pieter Barriere, uit Auvergne geboortigh, opgehitst van een' Capucijn tót Lyon, ten zelven onheil, ende daar op gebiecht door eenige geestelijken te Paris, ende binnen Melun in hechtenis geraakt zijnde, zó hy een gróót tweefnedigh mes over zich had, werdt, naa nijpen met gloeiende tangen, ende verbranden zijner rechterhandt, geleébraakt, ende op een radt te sterven geleidt, daar naa tót asch verbrandt, ende die in de Seinstróóm geworpen. Wijders, de Koning, om by de Koningin van Engelandt zijn wisselen van gódsdienst te verschóonen, heeft aan haaren Ambassadeur zijne reedenen, in dezer voege, verklaart: *Als men my eerst voor Koning erkende, belóofd' ik, by eede, my, binnen zekeren tijd, in 't Roomsche gelóof te laten onderwijzen, ende werdt op geen' andre voorwaarde aangenomen. Dit onderwijs heb ik nu vier volle jaren uitgesteld gehad; ende ben daar toe, niet dan tegens mijnen dank, onlanx gekomen; want, naa 't overlijden van den Koning mijnen voorzaat, had ik nóódtwendighlijk zijne raadsen bewindsluiden aan te houden. De stemmen van deze, als de meeste in getal, heeftmen in alle beradingen moeten vólgen: ende wat ik tegens 't eedtverwandschap voornam, 't werdt gemeldt, óft verhinderdt door hunne konstenaryen. De onroomschgezinden van mijnen naanwsten raadts verscheenen daar in zelden: zulks ik, my verlaten vindende van de geenen daar mijn' hoop op stondt, ende vreezende óók van de Roomsgezinden verlaten te werden, geen' ander' uitkoomst speurde, dan naa deze te luisteren. Terstont óók naa mijn beroep tót het rijk, gingen (ik verklaar 't u voor de oprechte waarheid) acht honderdt edelmannen en negen regimenten van de Onroomschen deur; ende lieten, zonder zich aan eenige mijne redenen te keeren, my alleen, met mijn huisgenóóten en kamerdiensers, zitten. De Roomschgezinden, dit ziende, begosten den meester te spelen, ende op mijn bekeering te dringen, zeggende, dat zy, met goede bewustenis, geenen ketter gehóorzamen konden. Nóchans heb ik, van dagh tót dagh, de zaak verwijlt, tót dat, door 't bemerken mijner kenlijke zwakheid tegens Paus, Spanjaardt, en bondtgenóten teffens, de derde parthy der t'zamenspannende Vórstén van den bloede, amtluiden der króone, prelaten, edelen by meenigthe, in handeling trad met de oversten der gewesten en steden, om my als openbaren ketter af te gaan, en de landtschappen onder zich uit te deilen. Kunnende geen ander middel verzinnen, om dezen slag te breeken, heb ik 't wóórdt gegeven, dat ik my in de Roomsche leere wilde laten onderrechten. Zy vergunden my daar toe een' maandt óft twee; ende zonden naa Rome, om, voor my, ontslagh van ban, ontfankenis in den schoot der kerke te verwerven. De bondtgenoten, om dit voor te komen, spoelden zich tót kiezen van eenen andren Koning; vele edelluiden zeiden*

*Koning is
gevaar van
móórdt.*

den Hartoge van Guize hunne hulp toe, zó hy, geraakende tot de króón, hun hunnelandtvoogbdijen, voor eigen en erflijk goedt, wilde laten bezitten. Dies besloot ik, naa rijpen overleg, my daatlijk in de Roomfche gemeinte te begeven. De prelaten, echter, weigerden my t'ontfangen; zonder met den Paus geraadspleeght te hebben. Met gróóte moeite, eintlijk, heb ik hen beweeght tót aanneemst mijner bekeeringe, zonder de punten des gelóófs te betwiften. Hier door heb ik de derde parthy ganschelijk op mijn' zijde gekregen, de keur des Hartogen van Guize gestuit, de gunst des volx gewonnen, de tróuw des Groothartóghs van Toscanen my in wightige zaken verknócht, ende den Hervórmden gódsdienst behoedt van de gewiffe kladde, die den zelven zóuw bevlekt hebben, indien mijne bekeering door twifrededen geschiedt waar. Mórlant zijn Ambassadeur vertóonde 't zelfste aan d'Engelsche Koningin, met milde aanbiedenis van de dienstwilligheid zijns meesters. Waar op zy, byster ontstelt, zijner Majesteit aldus met eigen' hand geschreven heeft:

O me? wat ween, wat opwelling van droeffenis, wat zuchten beängstigen mijn gemoedt, om 't geen ik uit Mórlant vernomen heb? Ach tróuw der menschen! wat eenw beleven wy? Is 't mogelijk geweest, dat een' wereldfche zaak u de vreeze Góds heeft doen vergeten? Kan dit werk wel gelukken? óft ghy gelóóven, dat, die u dus lang met zijn' rechterhandt ondersteunt en bewaart heeft, u nu verlaten zal? vol gevaar is 't, quaad te doen op dat'er goedt afkóme. Wijzer geest nóchtans, zó ik hope, zal u beter verstandt inblaazen. Daarentuffchen wil ik nemmer laten, in 't vuirighst mijner gebeden u Gode aan te beveelen, ende hem te smeecken, dat Esaus handt Jacóbs zegening niet en bederve. Dat ghy my uwe vriendschap hartgrondelijk opdraaght, weet ik voorwaar dierlijk verdient te hebben. Ende 't zóuw my niet beróuwen, hadt ghy slechts geen en anderen vader gekooren. Nu voortaan, zeker, zal ik u geen' zuster van vaders wege kunnen wezen; maar altijd bet eenen eigen, dan eenen aangenomen vader, beminnen. 't Welk Gódt volkomentlijk weet, die u wederom op 't rechte padt van beter raadt stiere.

Uwe zuster, zó 't zy op d'óuwde maniere,
met nieuwe heb ik niet te doen,

Elizabeth K.

Dus hóogh werdt althans dit stuk gewogen, van een' Vorstin, die, in 't jaar vijftien honderdt vyf en tseventigh, tegens den heer van Aldegonde en Paulus Buis, Gezanten des Prins van Oranje en der Staten van Hóllandt, zich had laten hóóren, *Dat de Hollanders t'onrecht, om der Misse wil, óorzaak tót zó veel jammers gaven. Zy behóorden daarom niet tegens kunnen Koning te hardebóllen. Wen hy hen niet en dwonge te gelóóven aan de Mis, zy moghten die aanzien, en denken 't waar een guichelspel. Ende oft ik (zeide zy toen, in 't wit gekleedt) nu een tóoneelspel aanvinge, zóudt ghy zonde van toekijken maaken?* Hangende de schórsing van wapenen, die tót den aanvang des jaars 1594 uitgerekt werdt, deed de Hartógh van Nevers een' reize naa Rome, om, van wege zijner Majesteit, na gewoonte der Fransche Koningen, gehóórzaamheid te bieden, ende zijn' zegening te verwerven. Dóch wild' het alzó ten eersten aanstaan niet vallen, nóchte Clement de achtste, die in den aart had met zinnen te gaan, over zó een zaak heen lóópen, zonder die met den Koning van Spanjen te overleggen; gelijk de voldoentheid is onder Vórst en, die den naam zoeken van elkanderen wel te verstaan. Weshalven Nevers afgeslaagen werdt,

*Hartógh
van Nevers
verzoekt
den zeegen
van den
Paus, over
den Ko-
ning.*

werdt, dóch heerlijker beschonken dan te verwachten waar geweest, zó men had willen omstóóten de hope van yet op te doen met ernstigh aanhóuden. Antonio Perez meldt, dat de Hartógh, in 't doen zijner boodtschap, vertoonde eenen brief, gezonden van den Koning van Spanjen aan Henrik, toen hy noch onroomschgezindt en maar Koning van Navarre was, om hem tót óórlógh tegens Henrik den derden, zijnen voorzaat, te verwekken, met toezeg van twee honderdt duizendt króónen, tót een beginsel van bystandt. Waarmeê Nevers bewijzen wilde, dat de Spaansche hulp, verstrekt aan de bondtgenóten, uit gódsdienstigheid, die alleen tót verwe diende, niet geschiedt was; maar om Vrankrijk in 't war te stellen; met óóghmerk op de Spaansche spreuk, *Areyno rebuelto, ganancia de ambiciosos*: *Oproerigh rijk, winst voor staatzuchtigen*. Perez zeidt, den brief, geschreven in Françhois, van de handt van Don Juan de Ydiaques, zelf gezien te hebben. Ten inzichte van Antonios misnoegen, en 't leedt hem wedervaren van den Spanjaardt, mochte men hier aan twifelen; 't en ware Philips van Mórny, heer van Plessis Mórly, perzoon wel gelóófwaardigh, verhaalde, dat, van wege des Koninks van Spanje, aan Henrik ten voorzeiden tijde verklaart was, men zóud' hem, om krijggh te voeren tegens Henrik den derden, middel verschaffen; ende daar in volharden, tót dat men hem de króón op 't hóóft gezet hadde; zóó hy wilde: zóó niet, men wist eenen anderen kóópman gereedt in Vrankrijk. Ende getuight Plessis, dat deze opening aan hem zelf was gedaan. Wijders, zijne Majesteit ontboodt etliken van de achtbaarste perzoonen des rijx by haar tót Mante, om hun gevoelen te verstaan op de gelegenheden dat pas voorvallende. Alwaar óók verscheenen gemaghtighden van de Gerefórmeerden, om goetdoen te verzoeken van velerlei overlast, dien zy klaagghden geleden te hebben. De Koning, gedachtigh hoe dapper zy hem gedragen hadden, óók óórber zijnde hun vertróuwen te voeden, zonderling dewijl dat van de Katholijken nóch onbegroeit was, deedze voor hem roepen, ende zeid' hun, in bywezen van den Cancelier ende eenige voorneme heeren: *Dat ik u lieden ontboden heb, mijn heeren, is om drierlei rede. Want ik zócht u uit mijn mondte te laten hóóren, hoe dat mijner óude genegenheidt t' uwaarts wankelbaarheidt aangekomen is, door toedoen mijner bekeringe. Ende naadien mijn' wederspannige onderzaten zich gelieten als willende tót eenigen pais verstaan, zaggh ik voor billijk aan, dat gy holpt waake hóuden, ten einde niets verhandelt wierd' t' uwen achterdeel: gelijk de vórsten ende amptmannen mijner króóne u te mijnen overstaan hebben gezworen. Oók vernomen hebbende de gewoonlijke klachten veeler kerken van de uwe, ben ik te wille geworden omze te verhóóren, als die daar geirne in zóude doen verzien. Hóudt het vóórts daar voor, dat myniets bet ter harte gaat, dan een getróuw vereenigen mijner goede onderzaten van beide gezindheden. Ik verzeker my, dat het niemandt beletten zal. Eenige wargeesten mogen zich in den wege stellen, maar mijn' hope is, hun te doen draagen de straffe hunner quaaftaardigheidt. Dat de Katholijken deze vereeningestaan zullen, daar voor staa ik u lieden; ende blijf weder hunlieden bórge, datze van uwer zijde zal ongebroken blijven. Dit genoeggen heb ik in mijn gemoedt, dat, mijn leven lang, al de wereldt tróuw aan my bevonden heeft. Ende niemandt mijner onderdanen heeft my meer betróúwt dan ik hem. Ik neem dan uwe vertóóghschriften aan, ende verórdene vier perzoonen uit u lieden te maghtigen, om te handelen met de geenen die ik daar toe lasten zal uit mijnen raadt. Indien daarentusschen yemandt uwer mijns te doene heeft, die magh my komen vinden in aller vryjigheidt. Ende heeft zijn' Majesteit, in dezer voege, de vlóttende harten van die party op 't dróóge*

Wordt afgeslagen, maar met hope.

Vergadring tot Mante.

Konings redetót de Gerefórmeerden aldaar klaghtigh.

geholpen. Maar, niet tegenstaande verloren gezandschap op Rome, wendden 't óók de Roomsgezinde vólken over den anderen boegh, ende begoft alles Koningwaarts zijnen wijk te kiezen. De eerst die hem roeviel was de heer van Vitry, die op kersdagh de stadt van Meaux over braght, eer 't bestandt endighde: 't welk zijne Majesteit weigerde te verlengen. Maar zy gaf een' verklaring uit, waar by eenen yegelyken genade beloofd werdt, met herstelling in zijne goederen, staten, ampten, ende waardigheden, mits haar eedt doende binnen den tijdt van een' maandt: ende dat die 't naalieten, aan Majesteitschenderije zóuden schuldigh zijn.

Provence Daar na vlijdden zich 't Parlement van Aix ende landtschap Provence
wordt Ko- aan 's Konings zijde. De bondtgenóten, onder schijn van te schorten het
ning sch. vóórtvaren des Hartogen van Nemours, die te Lyon een' eigene opper-

Oók Lyon. den 't aan om'er Spaansch krijgsvólk in te brengen. Waar op zommi-
gen, welgeneighdt te zijner Majesteit, schalk óógh kreegen, ende begos-
ten t'zamen te róttten, ende, met scheuren en breken, in vier dagen het
zó verre braghten, dat'er de kórnél Alfonso Corso, met eenige edelen
ende sóldaten in gerakende, uit 's Konings naam de zaaken quam opschik-

Orleans Die van Orleans, door toedoen des heeren van la Chastre huns o-
óók, en versten, quamen óók over, met die van Bourges, naa dat zy een bestandt
Bourges. op zich zelve voor drie maanden, om zich midlertijdt te bezinnen,
ende vergetenheid der óuwde verbeurten, bedongen hadden. Zijn' Ma-

jesteit, óórdelende dat men deze genegenheid waar te nemen had', en-
de de zaaken, aan 't glijen zijnde, eenen schop te geven, besloot de
hóóghtijdt haarder króóninge te hóuden, naa zede van óuden herkomen
gepleeght by de Françoísche Koningen; ingezien, hoe geirne zich de
vólken vergapen aan uiterlijke merken van wettigheid, ende op zó ydel
een aas aanbijten. Zo stelmten dan, dewijl Reims, daar 't anders de ge-

Króning. woonte is, voor de wederhóórigen hield, de staatsie toe te Chartres: Al-
waar, by ongelegenheden, in voortijden de zelve wel was geviert, ende
de heilige zalfvles, uit d'abdy van Marmouster buiten Tours, gebraght
zijnde, de Koning des zondaaghs, den zeven en twintighsten in Sprók-
kelmaandt, plegtelijk gekróónt ende ingeheilicht werdt. Derhalven,
niet alleen de gemeene steden, maar zelf Paris aan 't waggelen. De Har-
tógh van Majenne, ongerust in Belin, steévooght aldaar, als niet stijfzin-
nigh genoegh in zijn' party, had te wege gebraght, dat hy, zijn ampt op-
zeggende, vertrokken was; mitsgaaders eenige Italianen, Waalen, ende
Spanjaarden, onder den Hartógh van Feria staande, maakende t'zamen
wel zes duizendt mannen, ingenomen. Ende, naa veel strijdens te dezer
óórzaak gevallen tusschen hem ende 't Parlement, dat'er zich ernstigh
tegen inbondt, met wonderlijke vrymoedigheid het hóóge wóórdt voe-
rende, was hy op Soissons gereist, latende Belins plaats bewaart by den

Paris
wordt naa
den Koning
gemen
door den
Grave van
Brissac.

Grave van Brissac. Dees, vermurwt, ten tijde zijner vangenis, door 's Ko-
nings heusheid, óók ziende de gemoeden der burgerije voorbarigh ten
ommezwaay, ende te gelijk een open, om dapper baatbrengenden dank
te begaan, indien de zaaken, op het zakken staande, haar' eerste bewege-
nis van zijner handt ontfingen, stak zich in handeling met zijne Maje-
steit, van de stadt te doen buigen onder haar' gehóórzaamheid. Met
eenen aan 't toelleggen op aanhang, uitschieten van giften, gunsten, ge-
naden, ende twijfelzinnige redenen, by de geenene die hem dienstigh doch-
ten; hun zomtijds yet in 't óór bijtende, daar wenigh af naa te zeggen was,
met wat'er meer voor trecken zijn om lieden aan snoer te krijgen, ende zelf
onbehaalt te blijven. Hierentusschen had zeker scheepen der stadt, met
name l'Angloís, die een man strekken moght, zich sterk maakende 't zel-

ve werk uit te voeren, óók begoft verstandt met den Koning te hóuden, zonder dat d'een kennis had van 's anders bedrieff. Maar deed hem, toen 't pas gaf, zijn' Majesteit weten, dat hy voor Brissac rondt gaan moght. Daar op, uit den mondt gesproken hebbende, 't geen zy menighmaals den anderen, bewimpelder wijze, hadden te raden gegeven, halen zy nóch aan, l'Huillier rekenmeester, prevooft der kóópluiden, ende kórnelt van de burgerije, mitsgaders scheepen Neret. D'andere twee scheepens lietmen achterwege. De gelegenheid rijp, ende 't stuk in dwang gebragt schijnende, zeinden zy tót Senlis aan zijne Majesteit, ende verwerven affchrift aller voorgange misdaden; waar van hun briefkens geleverd werden: mitsgaders verzekering, dat niemande aan lijf, goet, staat, óft waardigheit misschieden zóude, nóchte aan veiligheit zelfs den uitheemschen krijgshlieden. Toen men 's dus ver eens was, deed Brissac aan de nieuwe póort, ende die van sint Denis, voeren eenige hóópen steens, quansuis omze toe te muuren, ende, onder dat deksel, d'aarde ende schanskórven daar uit lichten. Etlijke edelluiden ende sóldaten, in stadt gesloopen, uit 's Konings heir, werden by de hóófden van 't beléidt verborgen, om de verzekering der póorten te helpen stijven. Vóort, om het vólk in den bouw te brengen, ende stijfzinnigheit van 't partyhóuden te doen slappen, lietmen gerucht lóópen, dat Majenne met den Koning overkomen was, ende zelf goet vondt het verschijnen van eenige troepen zijner Mejesteit, om d'uitheemsche sóldaten te beter tót rede te doen verstaan. Tót tijdt des uitvoerens werdt beraamt de nacht tusschen den een en twintighsten ende twee en twintighsten van Lentemaandt. Tegens den welken de Koning, op twee mijlen na aan Paris gekomen zijnde, alle de oversten zijner benden voor zich ontboden, ontrent in dezer meeninge toesprak: *Dezen nacht, mijn' heeren, zie ik geboren te werden de rust des ríjx: 't en zy my, bedrogen in uwe getróuwheit, ontvalle de tucht, die ghy onder mijn' gezagh hebt aangenomen. Want eer mórgen zullen my open staan de póorten van Paris. Welke stadt, goet gíffing te maaken is, dat alle andere de markt zal zetten, zó men slechts zorge draaght, dat de naam, mijner genade, ende de lóf, uwer geregelde zedigheit naagaande, óngeraakt blijven. Ongeraakt blijven zullenze, mits men óngeraakt laate aan eer, have, ende perzoon, de geenen die in onze handen vallen. Óók weet ghylieden zelve wel, dat, van een' geplonderde stadt, de oversten alleen de opspraak draagen; de sóldaten den buit wegh. Maar dezer kans is mede klein onder een' burgery vol graauws, dat voor hen gereedt zóude zijn, óft op hen aanvallen, als zy, yeder zijns weeghs geschóóit, de handen vol hadden. Ende, óft'er schóón het stillen van den staat, nócht onze eer, nócht de behóudenis onzer spitsbroederen aan hing, zó staat ons, gemoedts ende Christelijken plichts halven, niet vry, der deftiger vróuwen kuisheit kraft te doen: ófte de handen met goet óft bloed onzer eigene landtsluiden te bezoedelen; óft zelfs de uitheemsche krijgshlieden, op hunne tróuwe rustende, te beschadigen, zonder nóótdwang. Wy trekken naa een stadt; die, door 't aanzien haares ónderdoms ende vermaarde gróótheit, zelfs de Spanjaarden, geboren vyanden van den Franschen naam; zóó zyze (des de hemel verhoé) met maght van wapenen overrompelden, onder de barning des inbreks verbazen, ende sluiten zóude in den lóóp hunner verwoedtheit. Zóud' het dan den adel dezés ríjx, ende anderen oprechten Françoizen van 't harte mogen, die wereldt van Paris te verwoesten? dien zetel der eerste Christen Koningen? die vierschaar der vólken, óók by de vreemde tongen in hóóger achtbaarheit gehóuden, ende voor een wisse wijsvinger des heiligen rechts? door wulpsheit de wíjven, door móórdt de mannen, door róóf de geslaghten, door brandt kerken ende klóósteren ten*

*De Koning, verwach-
tende in
Paris gela-
ten te wor-
den, ver-
maant de
krijghslui-
den tót ór-
den en
tught.*

val te brengen? Zich te verheugen in de puinhóópen der heerenhuizen, treflijke timmeraadjén, ende vórsténwooníngen, die, tót sieraadt dezés vaderlandts, ten tóppe van staatlijkheid zín opgetogen? Ende als ons niet tegens de borst geweest waar den onheilen van 't uiterste geweld scheut te laten, hadden wy te vergeefs, in dezen kreis, vijf jaren lang leger gebóunden, intóómende met zulk een' lydtzaamheid onze krachten, om, door een tredt gaande straffe, den balóórigen, in hun bederf draavende, op den teen te treden, ende te doen begríppen de genaakende ellenden, daar hen de hevigheid niet op letten liet; ende hen alzóó tót beken, ende een' staatzalige bekeering te brengen. Dewyl dan 't geene onbetamelijk blijkt óók onvailigh is, ende onze tíjdíjke welvaart vast aan 't geen wy Gode schuldigh zín, zóó zweert my, op verbandt ende verbeurte elk van uw hóóft, niemande, 't en waar hy tegenweer bood, overlast te doen, óft te gedógen, door yemandt van de uwen, gedaan te werden. De oversten zullen my instaan voor de hópluiden; de hópluiden voor de sóldaten: ende yeder by gelíjken eedt verpenen, die onder hem bescheiden zín. Aldus gepóóght hebbende zínen óórlóghshelden den geest der zachtmoedigheid in te blazen, met zóó gróót een' ernst ende yver, als zelden veldtheer trachtte de gemoeden zínner sóldaten ten aangaanden stríjde te wetten, beteekende hy hun 't gehucht Chapelle, gelegen aan den wegh ende gins zijde, een weenigh, der voorstadt sint Denis, tót zamelplaats met hunne scharen; die, onwetende waar toe, belast was, uitgeruíst te komen als op eenen stórm. Ende stak zélf zín' Koninklijke perzoon derwaarts aan op den gróóten draf. De Spanjaardt, die, binnen Paris leggende, waakende spieden in 't veldt had, kundtschap krijgende, op den eenentwintighsten, van vele paarden, ontrent Montrouge opgedaan, beeldde zich in, dat het gínste deel der stadt, 't welk van de Universiteit zínen naam heeft, last líjden zóude; ende hief daar op, ontrent ten zeven uren in den avondt, een' gróót gerucht aan. Dit quam den Grave van Brissac wel te slaage, om, onder dekzel van dien, met zín' eedtverwanten, raadt te hóuden, te wapenen, fleur van órde te veranderen, ende te doen belóópen eenen drommel van nóódtlíjkheden, die op 't uiterste staan blíjven, óft opborrelen. 't Welk met zulk een' behendigheid geklaart werdt, dat de quaaftvermoeders, op dien boeha van graagheid tót wederstandt, zich geruíst gaven, ende te elfuuren nergens gewagh was. D'eerste die binnen geraakten, waren de bezettelíngen van Melun ende Corbeil, de stróóm afgedreven tót voor de keten, die, daar over gespannen zijnde by 't Arsenaal, hun nedergelaaten werdt. De welke, vermengt met de inlaaters, zich daatlijk in órde, ende een waakhóóp stelden ontrent de Celestíjnen, om de bewaarders van de Bastille in te hóuden, welker overste buiten den handel was. L'Anglóis ging ronde doen, langs de wallen, met een deel rustige borsten, ende plantte dier een deel tusschen de Waalen ende Spanjaarden, wacht hóudende op de bólwerken; ende zich met eeníge haperíng ende dreígementen door deze gereddet, vóórts de póórt sint Denis hebbende doen openen, zondt ylíngs om 's Koníngs vólk. Vitry, die 'r op paste, ende by den werke was, schiet toe met kraft van paarden, ende, íngesnapt zijnde, bezet de póórt, íngelíjx het bólwerk dat de Spanjaardts hielden; streeft vóórts de straat van sint Denis op, latende tót verscheide plaatsén wachthóópen tót ruggesteun. Neret met zín' zonen queet zich op gelíjker wijze aan de póórt van sint Honoré. Brissac, gezuivert hebbende de bólwerken tusschen de póórt van Montmartre ende de Nieuwe póórt, vertoefde aldaar, om zín' Majesteit t'ontfangen, ende naa Louvre te geleiden. Alle de benden binnen zijnde, póórten, bólwerken, ende wíjken daar ontrent bezet, van 't eene tót het ander eindt der Seine,

Paris gaat
over.

ne, zó liet men de hópluiden der burgerye, die niet dan twee uren te voren gewaarſchouwt waren, weeten, dat het tijdt om zich te openbaaren; ende de Koning op Louvre was. Nóchtans en hadden de gróóten zijner Majesteit zulx niet toegelaaten, haar overdringende, datze te toeven had'; tót dat alles tót onbeduchte bedaartheit gebraght zóuw zijn. Maar men mompte hen met dien vondt, omze te moediger te maaken: zondt hun óók met eenen de briefkens van vergiffenis, om te stillen de geene, die de wanhoop ter weere drijven moght'. De hópluiden dan, om 't róóten der gemeente, spannen van ketenen, ende affchanslingen van ſtraaten voor te komen, ſtuuren de vernaamſte ende eerſtvóórtkomende muitmeesters van der hand, op een uitgeſtróóit gerucht, dat d'Univerſiteit beladdert werdt: bólwerken anderen haare deuren toe, óft brengenze, ten huize van getróuwe luiden, te bewaaren. Daar naa, verzekert dat, de vesten langs, alles van die zijde, welke eigentlijk de ſtadt heet, wel bezet was, aanvaarden's Konings veldtdecken, tóónen de briefkens van genaade, rechten een' wachtschaar op, en ſtellen zich in ſlaghóórden. Het graauw, dat beteutert in 't voorgaan, reukelóós in 't vólgen is, zijn' belhamels miſſende, lóópt d'anderen achter aan. Ende, gelijk het in ſchielijke veranderingen gaat, over de zijde daar 't de meesten hielden, hebben zy zich alle begeeven, opſchreeuwende: *leeve de Koning*. De te leur gezonde wargeeften, van de Univerſiteit wederkeerende, werden, gelijk d'andere, in hunne eigen' óft eerlijker lieden huizen opgeſlooten. Alle toegangen der wijken met burgerye geſtópt zijnde, tót aan de bruggen toe die over de Seine leggen, trekken de ſóldaten aan, ende, vermengelt, met de goede burgeren, planten wachtscharen op alle ſtraathoeken, ende in de gróóte ſtraaten. Vóórts bezet's Konings vólk twee wachthuizen van Spanjaarden; het eene by 't nieuwe kruis van ſint Eufſtache; het ander voor 't huis van Longueville, daar de Hartógh van Feria geherberghet was, dien zijn' Majesteit by tijdts zulke verzekering had doen hebben, dat zich niemandt vervorderde handt aan eenige zijner papieren te ſlaan. De Waalen ſtelden zich in órde, op de plaatſe van den Tempel; maar hun werdt mede veiligheid gegunt, gelijk den Spanjaarden. Der ſtadt meeſter zijnde, viel men over de bruggen van de nieuwe markt, énde van 't palais; kreegh alzó, zonder wederſtandt, de Cité, wezende het ander derdendeel van Paris, in; mitsgaders de bruggen leidende naa d'Univerſiteit. Alhier onderwondt zich een vertwijfelt menſch, van 't getal der zefftien overgeſchoten, de uitheemsche ſóldaten tót ſpitsbieding op te hitzen, maar viel hem zelf de burgery tegens. Des de Napolitanen ende eenige Fransche vaandelen, die 'r in lagen, hebbende vryheidt verworven om aan d'ander' zijde te zenden, ende verſtaan hoe 't met de Waalen, Spanjaarden, ende ſtadt ſtondt, de wapenen neder leiden. Des uchtens ten vijf uren was alles geſlecht ende onder's Konings gehóórzaamheidt. Alſtoen de prevooft der kóópluiden ende ſcheepens, zijne Majesteit in Louvre begroet hebbende, gaan, nevens d'andere wethóouders, door ſtadt, met herauten voor zich, die's Konings intrede ende genadegaaf, met trompettenklank, uitriepen. Daar naa quam zijne Majesteit uit Louvre, te paarde zittende, zelf, met den ſtórmhoedt op, ende reed langs de kaai van de Megifferije, de Lievevróuwe brug over, midden door eenen onuitsprekelijken drang van vólke, naa de kerk van Paris om der Gódtlijke goedertierenheidt lóf ende dank te weten voor zó doorluchtigh een' zegge, waar door, die geweldige ſtadt ende kraftigheden eener zó verbitterde burgerye getemt zijnde, zy zwichten zaggh alle haar' wederspannige onderzaten, ende gevelt de aanſlagen van twee derden der mogentheden van Europe, die zy hadden ten ſchóouderschoor. In het toewaaijen van

*'s Konings
gelaten-
heids in de
zege.*

zó meêlóópend een geluk, daar hy aller óógen op het lijf had, en kon-
men niet zeggen, dat eenigh teeken van uitgelate blijdfchap, óft ont-
roert gemoedt, aan den Koning vernomen wierd. Zijn mondt vermeldde
de glori Góds, ende was heufch in 't gewagen van hem zelve. Geen
verandering in aanfchijn óft gelaat: als óft hy de gróótheid meer magh-
tigh te dragen, dan'er om begaan waar. Al dit wightige werk, ende
hachelijk gijpen der gezindtheden, liep af zonder eenige bloedftorting
die te achten zy, ende met zulk gemak, dat, gelijk in de zórgelóósheidt
eener langduurige vrede, 's naamiddaghs de winkels geopent, ende te
kóóp gefteft werden de kóftelikheden, die men, ten tijde des bondtge-
nóódfchaps, hield opgefloten. Eer de avondt quam moesten zich op
maaken de vreemde ende vyandtlijke fóldaten, trekkende, met het geweer
beneden der handt, dóóve lonten, ende gevóuwe vaandelen, onder 's Ko-
nings óógen door, dienze alle, met d'eene knie op d'aard, eerbiedenis-
deden. Daarentegens werdt de Hartógh van Feria, ende hunne andere
hóófdén, met zó veel beleeftheidts bejegt, datze stóf hadden zich des
te bedanken: ende de gróótmoedigheidt zijner Majesteit, zó wel in de-
zen als in krijgshantteering, ten hóóghften te roemen. D'aanhangers
der zeftienen, die met verwoedheden nóch niet uitgehólt hadden, óft on-
der de leden eenige bezondere schelmftukken, rechts genoegh voor eenen
straffen Vórst, om zijnen moedt tegens hen te koelen, verworven óórlóf
om tē vertrekken: dóch, mits dat hun 't wederkeeren verboden ware.
Welke voorwaarde nóchtans hun naaderhandt van 's Konings zaghtmoe-
digheidt is quijtgeschólden. Paris tót zich zelve gekomen zijnde, bleef
nóch de geen die binnen de Bastille geboodt weigerigh die sterkte te rui-
men, doende eenige schade in stadt met fchieten, tót dat hy gróf gefchut
zagh. Alstoen, acht dagen bedongen hebbende, ende midlertijt verlóf
van den Hartoge van Majenne doen halen om t'overkomen, leverdze
in 's Konings handen. Daar naa keerde zich zijne Majesteit tót herfchik-
ken van alle verlóópen' órdenen: wettighde 't Parlement ende andere ma-
jestraten: geboodt, in 't breede, een eeuwich zwijgen, ende aflat van we-
derwraak, op alle fchaaden ten wederzijden gedaan, by toefstandt van de
hóófdén der partyen: verhief de geen die vaardighft te zijnen dienst
geweest waren, met staatlijke ampten ende waardigheden. Het Parle-
ment, vóórts, wederriep de maght, die den Hartoge van Majenne, als
stedehóuder der króóne, gegeven was; vorderde hem gehóórzaamheidt
af, op pene van Majesteitschennis; vereerlijkte de gedachtenis van wijlen
Koning Henrik den derden; met last, om onderzoek te doen op de móórdt
aan hem begaan: ende stelde, tót heugenis van de bekeeringe der stadt,
eenen plegtigen ommegang óft bedevaart in, die men jaarlijx te doen
had, ende te vieren den twee en twintighften van Lentemaandt: met an-
dere verklaringen, tót aanzien der Koninklijke regeeringe dienstigh. De
maare van zó órdentlijk een' verovering door 't rijk uitgedegen, dreef door-
gaands de gróóte fteden tót yver om in 't erkennen des Konings, elke
voor andere, gereedt te wezen. De heer van Villars onderworp zijner Ma-
jesteit, die hem Ammiraal van Vrankrijk maakte, de fteden van Rouen,
Havre, Harfleur, Montivillier, Pontereau de Mer, Verneuil, ende andere
van Nórmandijen. Vólghden Troijes ende Sens, óók Póictiers, mitsga-
ders Agen, Villeneuve, Marmande, ende eenige meer in Gascogne. In
Picárdijen haperde 't nóch. Des belegerde de Koning Laon, ende, dien
van binnen getóont hebbende de vaandelen van de geen die, t'hunner
hulpe komende, door hem geflagen waren, braght het tót rede. Geduu-
rende dit beleg, quam Chateau-Thierry tót gehóórzaamheidt; ende korts
daar naa bezinden zich óók Amiens, Abbeville, Beauvois, met alle fte-
den

den van Picardijen; uitgezondert la Fere, dat de Spanjaardt; ende Soifons, dat Majenne in hieldt. Deze Hartógh toogh naa Brussel, ende verworf daar een' goede som geldts, die nóchtans weenigh strekken moght, tegens zó gróót een voorspoedt des Konings. De Hartógh van Guize, met zijne broeders ende aanhang, bevroedende dat zy nergens veel hóudens aan hadden, verzoende zich met zijne Majesteit, die hen in genade nam, ende den eedt van getróuwheidt af. Waar op óók de stadt Rheims ende andere derwaarts hunne toevlught koren. In Bourgogne hielden nóch verscheide plaatsén voor den Hartógh van Majenne, die zich derwaarts begaf, omze te sterken met zijne jegenwóórdigheidt. Óók stondt het nóch wonder wildt in Bretanje, daar de Hartógh van Mercœur, een' eigene opperheerschappy in 't hóóft hebbende, met den Spanjaardt heulde: de welke, meester van Blauet, het óógh op vorder vastigheidt begon te werpen; dóch, door den Maarschalk van d'Amville, by hulpe eeniger Engelschen, gestuit werdt. Maar de Koning, die zó menigh werk van wapenen heels hóófts uitgestaan, ende 't leven door de hitte der vyandtlike verbólgénheden gedraagen had, 't scheelde weenigh, óft hy en waar binnen 's kamers, ende in zijn hóf van Louvre, door een' burgers zoon van Paris, ende d'onaardy der paapetreeken, verradelijk omgekomen. Want een schoolier der Jesuiten, weenigh meer dan zeffien jaren óudt, bequaam van botte bitterheidt tót zulk een gruwel, zich vervorderde met een tweesneedigh mes op zijne Majesteit toe te drukken; de welke, by geval, eenigen heeren haar bewellekomende, zó zy nóch gelaarst stondt, toenijgende, behoedt door hare heusheidt, den steek op de tanden schutte, die op den buik gemunt was. Waar over, verstaande dat de móórdenaar een leerjongen der Jesuiten waar, *Moesten dan, zeide zy, de Jesuiten door mijnen mond overtuight worden?* Dóch de quetzuure was klein, niet dan d'opperste lip gespleeten, het tandvleesch geraakt, ende een tand aan stukken. De handtdadige werdt gestraft, vast in eener voege als Pieter Barriere te Melun: maar zijn meester uit Vrankrijk, zijn vader uit Paris gebannen met eenige geldtboete; des zelve huis ten gronde uitgeróit, ende ten spiegele op het erf gestelt een vierkante spits van marmorsteen, inhóudende 't vonnis gestreken over zó lasterlijk een voornemen. By wijder onderzoek, zeker ander Jesuit bevonden op schrift, strekkende om der jeughdt bederffelijke gedachten ende gróuwelijk gevoelen in te scharpen, omze tóghtigh naa móórdadigheidt ende nederlaagh van Koningen te maaken, werdt ter galge verwezen. Ende, gemerkt verscheide proeven van onderwijs ende onderwindt van diergelijke gódtvruchtigheidt aan den dagh quamen, zaght 't Parlement der zake zulks in, dat het dezen ganschen gezelschappe 't rijk verboodt; ende allen onderzaten des Konings, hunne kinderen buiten 't rijk onder de zelve ter schole te hóuden: alles op straf van Majesteitschenderije. 't Welk in vele plaatsén naagekomen is, naagelaten in zommige, daar de yver der heeren, hun, tót dat zy wederkeer verworven, handt over 't hóóft gehóuden heeft; het treffen der straffe te leur stellende. 't Zy dat de regeering, onder drang van wightiger zaaken, deze versloft heb'; óft geducht voor lastiger onlust, zó menze ten uitersten bestondt door te drijven. De Koning, óórdeelende dat het meer achtbaarheids ware, open óórlógh tegens den Spanjaardt te voeren, dan, onder den enkelen naam van zijn' wederhórigen te temmen, met d'uitheemsche krachten te worstelen, deed, den zeventienden van Lóuwmaandt, des jaars 1595, den Koning van Spanjen ontzeggen, ter óorzake van des zelve aanslagen op Vrankrijk, zijnen perzoon, ende die van Camerik, in zijne bescherming wezende. Waar op de Castiliaan, ontrent twee maanden daar

*Bestandt
met Ló-
thringen.
Biron in
Bourgogne
brengt et-
lijke plaat-
sen tot ge-
hoorzaam-
heid.*

naa, met gróóter fierheidt antwóórde, noemende den Koning niet dan Prins van Bearn. In Grasmaandt, daar aan, braght de Hartógh van Mommorancy, Constabel van Vrankrijk, de stadt van Vienne in Dauphiné tót gehóórzaamheid, ende deed van dien kant afstaan de hoop des Hartogen van Savóijen. De Hartógh van Lóthringen maakte bestandt met den Koning, ende liet zó lange zijn' onderzaten den dienst zijner Majesteit gebruiken, in 't Graaffschap van Bourgogne, daar eenige plaatsen over ende weder over gingen. De Maarschalk van Biron, Veldtoverste van 's Konings vólk in dat gewest, raakte, by wil der burgerije, binnen Beaune; dwong 't flót, dat zes weken lang tegens, ende drie duizendt scheuten af stondt; mitsgaders de stadt van Nuis. Autun quam van zelf over. De Koning, op reize derwaarts aan zijnde, ontfing kundtschap van den Maarschalk, hoe de burgery van Dijon oneenigh, ende meest al tegens den overste gespist was: spoeide zich derwaarts; vondt'er Biron binnen; die, met hulp der burgerije, de wederspannigen in den burg gedreven had. Maar zijne Majesteit verwittight, hoe 't flót van Vezou, verovert onlangs te voren by de haren in 't Graaffschap Bourgognen, door den Constabel van Castiljen weder ingenomen was; ende duchtende daarom, dat hy, als wel vijftien duizendt mann' sterk zijnde, der burgh van Dijon te hulpe zóude komen, vondt zich in maghtige bekommring. Haar quam te voren, wat het in den keer scheelde, Bourgognen (wánt aan Dijon 't heel Hartógdóm hing) te missen, óft des meester te zijn; op 't welke de Hartógh van Majenne scheen zijnen uitersten tróóft gestelt te hebben; met eenen, hoe verre het zien zóude, zó 't geluk aan 't waifelen raakte, ende de zaaken hier overstuur dreven: ende nóchtans hóófdelóós werk waar, met de handt vólx die zy by zich had, zulk eenen vyandt het hóóft te bieden. Entlijk, (alle redenen geschat ende overwogen) óordeelende dat men hart hebben moest, besloot zy, met geen' reukelóoze stóutheit nóchtans, heul aan de spoedigheidt te zoeken, die haar dikwils tót eerlijke uitkomsten, ende door menige benaautheidt geholpen had. Ende zich sterk maakende, op 's vyandts ruitery, zó zyze, onverhoeds overstorten, ende afgescheiden van 't voetvólk, treffen kon, zulk eenen tórn te doen, dat 'er een dagh óft twee gewonnen zóude werden, om hare scharen in te wachten, liet den burgh affchanssen; de stadt bezet met duizendt mann'; ende sloegh op wegh met het krieken van den dagh, verzelschapt met de Hartogen van Guize, Elbœuf, la Trimouille, den Markgrave van Tremel, Montigny, Inteville, Pisany, Chasteauvieux, Mirepóis, Rocquelaure, ende Biron, die haar in 't aangaan van dezen tóght dapper gestijft had. 's Uchtens te acht uren te Lux gekomen, daar de verzaamplaats was voor hare benden, maakende duizendt geharnasde, ende vijf honderdt carabijnruiters uit, ontfing zy strijdende tijding van 's vyandts toeleg. Waar inne gróótlíx begaan, ende heftelijk geschopt, door tweedraght tusschen de vuirigheidt haars moeds ende 't behartigen van staat en perzoon, zy van meenigerlei zórgen gezwindelt werdt. 't Naast docht haar, den Baroen van Auffonville, met honderdt paarden, voor uit te schikken, met last om zóó verre te rijden, dat hy vyandt vername, ende daar af bescheidt te brengen, tegens 's naamiddaghs te drien, in een dórp genaamt Fontaine Françoize; daar zy, ter zelver tijdt, de rest van haar vólk bescheidde. Aan gins zijde van Fontaine Françoize is een heuvel gelegen, ende achter den zelven een dórp, sint Seine genaamt, daar de Seine haaren óórsprong heeft, ende de stróóm Vigenne haaren lóóp heen. Aan deze leggen twee sloten; óm de welke te bezetten, ende alzó den vyandt den besten wegh naa Dijon te belemmeren, deed de Koning zich vólgan van een vendel voetvólx. Maar een mijl aan zijne zijde van Fontaine Françoize

ze werdt hem verftendicht, door den Markgraaf van Mirebeau, die, onder anderen, al in den morgenftondt op kundtschap uitgezonden was, dat de vyandt daar aan quam; dóch zonder zekerheidt hoe fterk. Des doet hy Biron voor uit fteeken, met een' vaan paarden van den Baroen van Lux, om te weten wat'er af waar; zijne fcharen wapenen; ende rijdt zelf aan op den gróóten draf. Auffonville, den vyandt zóó onverziens ontmoet zijnde, dat hy hem op 't lijf had, eer dan tijdt om eenige gelegenheidt af te zien, werdt gedreeven, tót dat hem Biron bejegende. De welke, een maar maatelijk getal op de hóoghre gewaar wordende; voort fiet, om zekerheidt te bekomen hoe't'er achter ftondt. Ende, het boven klaar gemaakt hebbende, zaghy den vyandt ten dórpe van fint Seine intrekken; mitsgaders nevens't bos, daar by gelegen; ontrent drie honderdt paarden. Deze waren de geene die Auffonville gejaaght hadden; ende flaakten een' fchaar ter rechter ende een' ter flinker handt, om te vernemen wat'er Biron vólghde; die 't fchutte, met hun Mirebeau ende de Lux voor de borft te werpen. Ende, alzóó de gróóte hóóp naa hem toe hield, deifde hy te rug, om zijn wedervaren den Koning aan te brengen. Maar ziende de Lux in lijn, gequetft, ende zijn paardt quijt, rukte derwaarts, ende dreef die fchaar in de vlucht. Mits quaamen uit het bos vóórt etlijke benden, wel mogende, by d'eerfte greekent, uitmaaken twaalf honderdt paarden. Biron, derhalven, keert op den kleenen draf, om zijner Majesteit te boodtschappen; dat al 't heir voor handen, dóch de ruitery te bevechten was, eer 't voetvólk aan konde zijn. Maar eer hy dien tijdt had, waaren hem vijf honderdt paarden op de hakken. Weshálven, alhoewel zijn ander vólk, niet mogende tegens 't aanschóuwen van zulk een' menighre, terftondt verftoof, hy geprikkelt door de fnerpende geesten van eenen overziedenden moedt, ende welgeárdé fmaadt van een verfoeijelijk ont-koomen, met twintigh ruiteren alleen omkeerde, ende klonk'er op in. Aldaar, beslooten van een' wal gewapenden, die met onverzettelijk geweld op hem toeklemde, ontving hy, onder zó veel fcharps van alle kanten aanbikkende, twee wonden, d'eene in 't hóóft, d'ander' in den buik. Ende, zonder twijffel, hy kleefd' er, en smoorde onder den laft, 't en waar de Koning, eerft t'zijner hulpe gefchikt hebbende eenen goeden drom paarden, de welke verbaaft te rug stortten op de borft zijner Majesteit, dieze ten deel weder aanvoerde, roepende de achtbaarften by hunne naamen, hem zelf ontzet had. Dat gefchiedt zijnde, braghten zy hun vólk weder in 't verbandt: ende de vyandt hieldt ftal, inwachtende den Hartógh van Majenne ende Burghgraaf van Tavanés, met al de kraft zijner ruiterye. Alftoen, ontrent veertien honderdt in getal zijnde, deilde hy zich, onder 's Konings óógen, aan vijf hoopen, ende flingerde zijn' carabijnert voor zich. Daarentuffchen was d'uur, den vólke gefteft by zijne Majesteit, nóch niet om, nóchte zy fterk boven tweehonderdt paarden, van de welke maar ontrent honderdt twintigh in verbandt gebraght werden. Des niet tegenftaande; overleidt, dat, zóó zy, aftrekkende, haare genaakende benden gemoette, haar hoop en hart ontvallen zóude, ende alles verlooren loópen, besloot niet te aarzelen; fcheidde haar vólk aartween; gaf Biron het eene deel; ende tóónde den vyandt, dien onbewuft was óft'er meer achter den heuvel fchool, een onvertzaaght gelaat. Majenne vóórts zandt tegens hem drie, ende tegens Biron twee fcharen aan, achter elkandere, om t'elkens, met verfche vechters, te vullen de plaatfen van de geenen, die gefchókt moghten werden; en t'effens bereidt te zijn', indien der meer te voorschijn quaamen, om hun werk te geven. De Koning, geen fchutwáapen dan 't harnas: ende maar een'

hoedt op het hóóft hebbende, behart met aangebore moedigheidt, ende 't stóut betróuwen op zijn geluk en goedt recht; omheint van Vórsten en edellingen, die, een voor een', eer aan enden te hóuwen, dan een voet te verzetten waren, als hy den stórm zagh opsteeken, *Rept u*, riep *Gevecht te hy, mijn' heeren. Ende verrijze nu in yder't hart der helden zijner vóór- Fontaine ouderen, die Italien gedwongen, Rome geplondert, Cæzar belegert, Tur- Françoïze. ken en Sarazijnen, in 't uiterst van Oósten, bestookt hebben, ende het den Castiljaan zó dikmaals te bang gemaakt. Keert u aan't getal niet. Alle de vermaarde neêrlaagen, daar de wereldt den mondt af vol heeft, zijn aan menighden van weenighden overgekomen. Dit is, Gódt dank, geen burgerlyk óórlógh. Indien'er ingeboornen dezès rixx zó laf vangemoedt zijn, dat zy onder de Spaansche opgeblazenheid staan kunnen, hóudtze voor verlóghende Françoïzen. Des de glory hier te bevechten, niet van den eenen landtsman op den anderen, zonder den roem onzes vólx te vorderen, zal behaalt, maar aangerekent worden den gauschen vaderlande; dat aan onze vroomheid bevolen heeft de eer ende achtbaarheid van den Françoïschen naam. Is'er leven te dierbaar om zó waardt een pandt te verdadigen? ik waagh'er gewilligh, nevens anderen, 't mijne voor: maar, nevens my, niemandt een Koninkrijk. Gaanwe dan een gat in dien drang, ende doen'er den dagh door breeken. Ik zie de zege zeker, zó midlertijt onze makkers maaken by den werke te wezen. Zo niet: dat verzweegh hy. Ende, sterk maar tachtentigh paarden, stiet'er op toe, ende trof met zulk een' dapperheidt, dat hy den eersten hóóp, zijnde van drie honderdt ruiteren, flóópte, ende verspreijen deed. Daar naa, gepakt hebbende 't geen van de zijne, op een' sprong, by een te raapen was, viel op den tweeden, uit twee honderdt bestaande, ende scheurdeze van gelijken. 't Welk volvoert, en had zijn' Majesteit, door 't stróijen van de geenen die de vluchters naajoegen, óft anders in den lóóp bleven, niet by elkander boven vijf en twintigh paarden ten hóóghsten. Des onaangezien, rukte zy vóórts, ende brak de derde schaar, ten getale van honderdt vijftigh ruiteren. Van daar vloogh om Biron te helpen, die, zóó gequetst als hy was, geverwt in zijn eigen ende 's vyandts bloedt, óók een redding gemaakt had in de troepen hem voorgesmeten, ende de laatste verdaan, op t'festigh treden na aan den Hartógh van Majenne. Want dees was blijven halden op een gehevelte, ter toevlucht van de gejaaghden; maar werdt zelf, met al wat'er was, in de vlucht, ende, al slaande, gedreeven tót aan den hoek van 't bos. Daar langs zagh de Koning hóópen mosketten ende roers aan rijen gestelt, ende quaamen vier honderdt versche paarden den Hartógh ontfangen, op ontrent honderdt schreden buiten 't voetvólk. Zijn' Majesteit stalhóudende, ende haare benden geschift zijnde uit den vyandt, bevondt haar' bystant alstoen te zijn van niet meer dan tachtentigh ruiteren: met de welke zy bovenwaarts keerde. De vyandt bestondt haar met meest al zijn' paarden te vólgén, zonder nóchtans aan te bijten, tót op het hóóge. Daar stelde zich de Koning op nieuw in slaghóorde, ende weder aangetogen zijnde, ter plaatse toe van waar hy zijn eerste treffen had aangevangen, deilde zich echter aan twee, ende bleef, met een honderdt paarden, die maar vergadert waren, meester van 't veldt ende van de dóóden, ten aanschóuwen ende leedt van zóó ongelijk een getal. Terwijl aldaar de afgespatte verzamelden, begosten zijne vólgende benden vóórts te komen door 't dórps van Fontaine Françoïze. Maar daar en was zóó ras niet een' vaan carabijnen met twee andere aan, óft zijn' Majesteit beval de carabijnen voor uit te rijden, daar Biron naa vólghde, ende voorts haar perzoon zelf; met zulk een bewijs van strijdtbaarheidt, dat de vyandt zwichtte, ende, snellijk plaats ruimende, zich*

zich onder zijn voetvólk liep bergen. Ziet daar, als 't op een slaan aan komt, wat de stóutheit geldt; ende aan goedt bericht, van wederpar-
 rys gelegenheid, gelegen is: mitsgaders, hoe zich d'een bet dan d'ander
 overste met de landtkunde weet te behelpen, ende 't voordeel van enen
 heuvel te doen duizenden strekken. Want het vólk des Konings, die met
 dit klein getal zó maghtigh een' menigte verbluft had, ende doen ach-
 ter staan, moght, nóch in 't laatste naajagen, boven zes honderdt paarden
 niet uit maaken: daar der de Constabel wel twee duizendt, ende aan den
 kant van dertien duizendt mann' te voet in 't leger had. Honderdt en
 twintigh bleef'er van zijn zijde verflaagen, naa de hóoghste begróoting.
 Ten minsten dertigh, zeggen andere, hebbende de móórdt niet gróot
 kunnen zijn, overmits de vlugters hun voetvólk zóó naby hadden om
 'er onder te schuilen. Niet dan vier liet'er zijne Majesteit. De welke,
 beheerende beide de zijden van den heuvel, des nachts, de lichte paar-
 den te Fontaine Françóize, ende zelve te Lux herberghde. Des anderen
 daaghs toogh de vyandt te rugh over de bruggen, die hy, in 't komen,
 d'eene, binnen Grei, gemaakt, d'ander, binnen Chalon op de Saone, ge-
 vonden had. Waar op kortelings het slót van Dijon, ende meest heel
 Bourgognen over ging. Zijn' Majesteit, aldaar de zaaken in voeghlijke
 vorme gebraght hebbende, toogh den Constabel van Castiljen naa, die
 in 't graaffschap ontrent Dole, bleef in zijn voordel leggen. Zulx zy den
 platten lande eenige penningen deed afschatten, ende, als geen vermaaken
 in 't bederf des huismans scheppende, óók door voorbidden der
 Zwitseren, deze hunne gebuuren, ontlastte. Nam vóórts haaren wegh
 naa Lyon, daar zy een' heerlijke intree deed, ende tijding ontving van de
 zegening des Paus over haar uitgesproken. Want de Paus, (gemerkt
 's Konings voorspoet, hem, niet tegenstaande het weigeren der zegeninge,
 erkennen deed,) ziende de scheuring aan 't gaan, Vrankrijk vaardigh ten af-
 val, ende, by gebrek van dien steun, zijnen stoel in angst van ter Spaan-
 sche bescheidenheid te staan, had endtlijk, heenen tredende over al watmen
 in den wege worp, hem van den ban ontslaagen, ende, met gróóter feest
 en staatlijkheid, als aangenomen tót een kindt der kerke. Hier op begaf
 zich de heer van Bóisdauphin onder zijn' gehóórzaamheid, met Cha-
 steaugontier in Anjou, ende Sablé in 't landt te Maine. Maar, geduuren-
 de dit bedrijf, quam den landtschappe van Picardijen veel jammers over.
 De stadt van Han werdt'er, met gróóte bloedstorting, den Spanjaardt
 afgenomen. Die daar tegens, la Capelle, Castellet, ende Dourlans verovert
 hebbende, zijner wraakgierigheid haar zat gaf van allerlei móórdt. Den
 Hartoge van Bouillon ende Ammiraal Villars, derwaart ter hulpe trek-
 kende, werdt hun vólk afgeslaagen: Villars zelf gevangen, ende koels
 moedts doorsteeken. Al't welke zulk een' schrik gaf, dat'er óók Rouian,
 ende gansch Normandijen, af beefde. Waar over in dien hoek bestandt
 gemaakt werdt met den Hartoge van Mercœur. Camerik, door de zel-
 ve verbaaftheid, bezweek, ende ontving den Graaf van Fuentes. De Ko-
 ning, derwaarts op ontboden door zóó drukkelijke maaren, beriep de
 staten van Picardijen ter vergadering. In de welke zommige hópluiden,
 als door verzuimenis, ende verstandt met den vyandt, zóó gróót een ver-
 lóóp ingeruimt hebbende, ter dóódt verwezen werden, ende met den
 zwaarde gestraft. Daar naa belegerde ende benaude zijne Majesteit de
 stadt van la Fere: die, vijf maanden lang, van den Spanjaardt gehóuden
 werdt. Maar midlerwile besloot men een algemeen bestandt over 't hee-
 le rijk, voor den tijdt van drie jaaren. De Hartógh van Majenne, ver-
 driet in zijn' rampvalligheidt krijgende, óók van dagh te dagh onwaar-
 der, naa 't verlies van Bourgognen, was voortaan der Spaansche gunst en-

's Paus
 zegening
 over den
 Koning.

de gróótsheid even wars. Naamelijk, men had een zeggen verbreidt, uit den mondt van Koning Philips, die, in dit deel, qualijk zijne voorzichtigheid bewaarde, gemerkt het afkeer, ende geen voordeel baaren kon; *El general de la lingua fi detiene mas en la recamera, que el Bearnez a la meza; mas a la meza, que el Bearnez en la cama; y mas en la cama, que el Bearnez en tomar ciudades, y gañar batallas.* D'overste des bondtgenóótschaps maakt het langer in de achterkamer, dan de Bearnóis aan taafel, langer aan taafel, dan de Bearnóis in't bedt; ende langer in't bedt, dan de Bearnóis in't innemen van steden ende winnen van veldtslaagen. Oók was'er aan deze gemakkelijchheid; ende zóó veel, dat Koning Henrik, eens hóórende den Hartógh ophaalen voor eenen dapperen overste, gezeit had: 't is waar, maar ik heb alle daaghs vijf uren op hem voor uit; beteekenende den tijdt, dien hem de slaap t'onbruik maakte.

*Majenne
verzoekt
zoen aan
den Ko-
ning.*

Deed derhalven de Hartógh den Koning aanzoeken om genaade, alwaar het op vry achterlijker voet, dan hem de zelve, onlangs naa 't overgaan van Paris, had aangeboden. Zijn' Majesteit antwóórdde, *dat haare zeede niet en was, door tegenspoet den moedt te strijken, óft by voorspoedt in tóp te trekken:* ende verleende hem al't geen, dat hy óit bedingen moght, ten deel aan openbare, ten deel aan verhoole voorwaarden. Des quam hy tót gehóórzaamheit, met de steden ende sterkten van Soiffons, ende Pierrefons in 't eilandt van France, Chalons op de Saone, ende Seurre in Bourgognen. Als hy ten eersten male voor den Koning verscheen, 't welk tót Monceaux gebeurde, vraaghd' hem zijn' Majesteit, waar in hy, gedurende zijn bewindt, den meesten smaak gevonden had. Hy antwóórdde, *in't oeffenen der milddaadigheid.* Ende ik (zeide daar op de Koning) *wete ter wereldt geen' gróóter lust, dan te vergeven aan de geenen die my misdaan hebben.* De bezigheden des óórlóghs en hadden nóit zijne Majesteit zóó al heel in, óft zy en liet zich beuren, op 't regelen der

*Klaghten,
en verlich-
ting der
rentschul-
digen.*

burgerlijke zaaken acht te geven. Zwaare, en niet onbillijke, klaghten vielen daaghljx voor, van de rentschuldigen, die de laatste vijf jaaren, ter óorzaak van den krijgh, kleene vruchten van hunne goederen genoten hebbende, evenwel om den vollen achterstal gemaant werden. De Koning verzagh 'er in, vast door gelijk een' vondt als Julius Cæsar, te zijnen tijde, het uitgeputte Spanjen verquikt had, ende keurde, dat het derde deel der verlóópen, van alle renten, handtschriften, huwlijxgaa-ven, uitgewonne vonnissen, ende alle andere schulden zedert den tijdt van de laatste vijf jaren, zóuden, als gesmolten in de gemeene ellenden, verloren blijven voor den eigenaar, ende d'andre twee derdendeelen betaalt binnen vijf jaaren, t'elken vierendeel jaars een gelijk gedeelte. By een ander bevel was yeder gegunt, zijn' roerendé goeden, by 't bondtgenóótschap verbeurt gemaakt, weder aan te tasten waar hyze vondt, mits betaalende 't geen daarze by uitroep, ende uit kraft van gewijsde, voor verkócht waren. Waar uit vólghde, dat de kóópers van zóódanige goederen, die de wettigheid des kóóps niet en konden doen blijken, de zelve als róóf voor niet moelsten afstaan. Een óórbaarlijke zaak, om de geenen, die zoeken door zulke wegen, ende 't aanslaan van den burgerlijken buit, hunne middelen te vermeerren, te leeren, dat diergelijke kóópen aan hapermarkten onderhaavigh zijn: Ende, om voor te komen de gemeene schade, rijzende uit het vervoeren des geldts, 't welk, gebroken ende vermunt, aan penningen van ongelijke deughdt in 't rijk keerde, ende boven de waarde uitgegeven werdt, verboodt zijne Majesteit eenigh góudt óft zilver uit den lande te brengen. In 't eerst van den jaare 1596 verzoende zich de Hartógh van Joijeuse, gevólght van de stadt Tholouze, ende de Hartógh van Nemours, met zijne Majesteit. De Hartógh

*Weder aan-
spreken
der goede-
ren by 't
bondtge-
nóótschap
verkócht:
mits uit-
keerende
datze ge-
gouwen
hadden.*

*Uitvoert
van góudt
en zilver
verboden.*

van

van Guize, door toedoen ende beleidt van Pieter van Liberta, die een' póort in bewaaring had, verzekerde Marseille voor den Koning, daar 't stondt om aan den Spanjaardt geleverd te werden, doot Carel Cazault, die, onder Burgermeesters naam, een' opperheerschappy over stad dreef. Maar tegens 't uitheemsch aanvechten, werdt met ongelijk geluk gestreden. Want de Cardinaal Albert van Oóstenrijk stijfde la Fere met voorraadt, ende braght zijn vólk van óórlóge zóó behendelijk te hóóp, dat hy Calis ende Ardres wegh sleepte, eer men van de Fransche zijde t'schrap komen kon. Dóch la Fere, naa dat het de Koning gedreight had, door verleiding van de stróóm daar heenen lóópente, te verdrenken, ende eenige daagen drie voet' doen staan in 't waater, dat bet niet rijzen wilde, quam, op een eerlijk verdragh, over. Biron, vol verbólgenheidts om de voorspoedt des vyandts, viel in Artóis, stróópte 't platte landt, ende braght'er slompen buits af. De Koning, bevindende hoe zich de Spanjaardt pijnde te tóónen dat hy maght t'over had, om Frankrijk te teezen, als 't hem bet ernst waar, dan ten tijde des bondtgenóótschaps, toen hy, om tót zijn vermeeten te komen, den verlegenen grooter hoope dan hulpe boodt, zondt den Hartógh van Bouillon in Hóllandt, om 't verbondt met de vereenighde Nederlanden te bevestigen: gelijk hy óók doen deed met de Koningin van Engelandt. Ende, alhoewel den uitgeteerden rijke naulix nieuwe lasten te vergen waaren, ziende nóchtans het inkomen van den Koninklijken huize verzet, ende zich zóó diep in schulden, by gebuuren en bondtgenóóten, dat het gelóóf te slap viel, óórdeeld' hy óórbaar, wel niet de gemeene staten, die, met hunne vryheidt ende veelvóudige voorslaagen, den Koning over de handt schijnen, maar een treffelijk getal van de achtbaarfsten des rijx te beschrijven, om hun goedtdunken te hóóren, nópente 't wederstaan van den uitheemschen, ende bevredigen van den inlandtschen vyandt: ende, zonder 't over zich alleen te nemen, eenen bondigen boezem van gemeene middelen te maaken. Deze dan te Rouan vergadert zijnde, verscheen zijne Majesteit by hen, ende ving zelf 't werk aan met dusdanige woorden: *Waar' mijn' lust op lóf van welsprekenheidt gestelt, 't en zoude my aan geen staatlík opzeg gen van een wóórdtrijke reeden ontbreken. Nu steek ik naa treflijker tijtelen; ging geirne voor verlóser ende herstichter van dezen staat: ende leidt zich daar aan al mijn eersucht te kóft. Dit dit óóghmerk is deze vergadering geleidt, om my, in zóó achtbaar een' aanslagh, met uw vroedt ende vrymoedigh onderwys te scherpen. Tuwer schade is 't u, ende my te mijner bekennt, dat ik, toen Gódt my tót de króóne riep, dit rijk niet alleen bynaa bedorven vondt, maar genoeghzaam verlooren voor den François. Door de Gódtlijke genade; door de gebeden ende berichting mijner dienaaren, geen luiden van wapenen wezende; door 't zwaardt mijnes braven ende welgeaarden adels; van den welken ik mijne Vórsten niet afzonder, dewyl onze opperste roem op edelmans tróuw gedraagen wordt; door mijn' moeiten ende arbeit, heb ik het voor verlies behoedt. Behoeden wy 't nu voor den ondergang. Reedt met my óók aan dees' anderde eer, mijn' waarde onderzaten, ende doet'er uw deel toe. Niet, gelijk mijn' voorzaten, heb ik u beroepen, om u mijn welbehaagen te doen toestemmen, maar om'raadt te pleegen, om dien aan te nemen, om dien te vólgen, ende in 't kort, om my, onder mombaardije, in uwe handen te stellen. Een zinlijkheidt, die zelden aankomt den Koningen, den grijzen baarden, den overhandigen. Maar de lijdige liefde, die ik mijnen onderdanen draagh, ende brandende begeerte om met den glans dezer twee doorluchtige naamen de Koninklijke Majesteit te verheerlijken, laaten my hier in, nocht aanstóót, nócht verkleening vinden. Het begrip mijner meeninge zal u in 't breede mijn Cancellier verklaaren.*

Calis en
Ardres
vallen in
Span-
jaards
handen.

De Ko-
ning krijgh
la Fere.

Smalle ver-
gadering
van staaten
tót Rouan,
om gemeene
midde-
len te vin-
den.

ren. Naa datmen dan in 't werk getreedèn, alle manieren van ommeslaagen ooverwoogen had, en werdt voor eerst niet gevonden dat zachteliker aankomen zóude, dan de wedden der amtlieden een jaar te verachten, ende zijne Majesteit met die penningen te gerijven; mitsgaders alle kóomanschappen, (kóren uitgezeidt) ter besloore steden inkomende, met eenen schelling op 't pondt te bezwaaren, voor den tijdt van drie eerstkomende jaaren. 't Eerste middel werdt wakker te wege gebraght. Het tweede haperde in verscheide landtschappen. Maar die 't voor gereedt geldt afkóchten, deden 't meeste voordeel. Henrik de derde dóódt zijnde, de nieuwe Koning nóch niet gevest, ende 't bondtgenóótschap zonder ontzagh, zóó hadden de ontucht ende baldadigheid, eigenschappen van inlandtsch óórlógh, daar straffelóósheidt sóudy strekt, de huisluiden aan verscheide óórden, zonderling in Limosin, Perigórt, ende Póictou, zóó vertwijfelt gemaakt, dat zy, ten getale van vijftigh duizendt, de twee derdendeelen Katholijken, op de been', ende hunne maght overziende, van 't beschutten aan 't beschadigen raakten, zich entlijk verlóópende tót wraak op het krijgshvólk ende edelen, die hun, zonder dat, lichtelijk toegevallen hadden; plonderen van heerenhuizen; weigering van schatting; ende laatliden van den staat te verstellen. Men noemdeze Croquans, van zeker dórp daar 't róttèn zijnen óórsprong genomen had, ende zijne Majesteit loech'er in 't eerst om, zó lang zy 't maar op den overlast gelaaden hadden, ende zeide *te willen worden van hunne party, als wezende zeer rechtvaardigh*. Ten laatsten toen 't bynaa twee jaaren geduurt had, beducht voor den uitkoomst, diende zy zich van eenen der belhamelen, die daar aannam de scheurzucht onder te brengen: ende, gelijk'er geen veiliger verraadt is dan met gebaar van yver tót een' party, de zelve, door 't uitziften der gematighden, van krachten te zuiveren, braght, by hulp van etlijke sijne priesters, te wege, dat zich de Katholijken afzonderden van de Gerefórmeerden. Vóórts waren'er 's Konings oversten achter. Ende, d'ongeschikte menigte zonder verstandt van óórlógen, zich vindende besprongen van duizendt ruiteren, met twee duizendt knechten, had hóóren nócht zien tót haaren wille: vele bevelhebbers even ongeacht. Zóó boden'er weenigen weer, die bestonden aan een' schar te scholen. Anderen riepen, men moest zich in 't bos begeven dat'er by lagh. Midlertijdt warenze overrompelt. Daar werd' vier duizendt geslaagen. De rest verstoof elks zijns weeghs. De verworpe Gerefórmeerden hielden 't by een, tót dat hun vergiffenis bedongen was. Ende Bóissonade, een artzenygeleerde, zijnde aller opperste geweest, sloegh zich te Bórdeaux neder, om de kóst met zijn konst te winnen. Hierentusschen Paus Clement de achtste, op middelen van vrede tusschen Vrankrijk ende Castiljen denkende, zandt den Opperste der minrebroederen aan den Spaanschen Koning, ende van daar in Brabandt aan den Cardinaal Albert van Oóstenrijk, om de gemoeden te grondèn. Waar toe nóch 't geval zich gevoeghlijk bewees: hebbende de Majesteit van Vrankrijk, door 't hóóren van zekere zeer sierlijke wapenen des Cardinaals, bekoring gekregen om diergelijke te Brussel te doen smeden. De Cardinaal, des verwitticht, bestelde der, uit zijnen naam, te maaken, ende zondtze den Koning t'eenerschenkaadje, met heusse aanbiedenissen daar nevens, ende voorslagh van vrede. Zijne Majesteit aanvaartze beleefdelyk, ende antwóórdt; *hoewel zy, in den óórlógh opgewiegh, zich wel aan die oeffening hóóden wilde, nóchtans tót verlichtinge haarder onderzaten genegen te zijn: ende deed den bringer zóó veel vrundtschaps, dat de Cardinaal daar hoop uitschepte van yet heilzaams te verwerven, ende den minrebroeder verzócht*

*Croquans
een talrijk
keir van
gesteurde
baeren.*

*Liste om die
te verdrij-
ven.*

*Paus Cle-
ment de
achtste leidt
toe op vrede
tusschen
Vrankrijk
ende Span-
jen.*

*Eerste ope-
ning van
vrede.*

naa Vrankrijk te gaan, om de baan te bereijen. Deze vondt zijne Majesteit zóó voorbarigh om tót een' handeling te komen, die zijne Heilichheit haar aansprak, dat hy naa Nederlandt keerde, om plaats ende perzoonen ter zaake te beramen. In dezen staat van tijde, ende dat alles zich scheen tót vrede te zetten, wilde 't juist wezen; dat zeker Spaans hópman, Arnantello genaamt, Amiens, zich op óude handtvesten van vryheidt be-roepen, ende geweigert hebbende krijghsvólk in te nemen, verschalkte, door 't omwerpen van een' karre met appelen ende noten, in de póort, daar zich de waakers aan verydeltuidden, terwijl twee andere karren op de valbrug quamen stalhóuden; zulx zylieden gemakkelijk vermóórdt, ende twee honderdt mann', te paarde aangeronnen komende, der póorte, ende, naader hulp gekregen hebbende, der stadt meester werden. De minrebroeder, des niet te min, keert tót den Koning, om hem te doen verstaan, dat zijn' Majesteit, hierom, niet denken darde, dat de pais plat af was. De Koning, met een ongelijk gelaat, tóonde zich des verbólgén; ende naa geen' opening van vrede te willen hóóren, voor dat hy zijn' scha-de van Amiens, ende andere plaatsén, door wettigheid van wapenen, zóu-de verhaalt hebben. Ende, in der daadt, zóó ras als doenlijk was, zondt hy Biron voor uit, om het te berennen, met eenige schaaren edellieden en sóldaten, ende rustte zelf toe, om met alle de maght van den óórlógh te volgen. Vijftigh stukken geschuts, met hunnen sleep en toebehóóren, be-val hy vaardigh te maaken; overquam met luiden, daar verhaal aan was, op levering te doen, van lijftógh, ende andere nóóddruftigheden, in 't leger: zóó dat'er alles, tót zekeren en zóó billijk een' prijs, te bekomen was, als binnen de stadt van Paris. Maar de benaautheidt van gelde was te gróót, ende door de twee laaste middelen nergens naa geredt. Des zijne Majesteit zich tót vermeerdering van ampten, ende 't verkóópen der zelve keerde, instellende den derden ontfangér tót de twee, die, doorgaans in elken ontfang, jaar om jaar dienden, in veuge, dat yeder voortaan zóó veel laater zijn' beurt zóude hebben. -Waar tegens, hoewel 't ongemak door de nóódt ontschuldigh werdt, zóó veel dwersdrijvens viel, dat het Parlement zwaarigheidt voorwendde, van 't gebódt te bewaarheden. Een van de óórbaarlijkste órdenen in Vrankrijk is, dat alle, van hóóger handt komende, geboden ende wetten bewaarheidt moeten worden, by de ho-ven van Parlemeute, ende aldaar kennis gedraagen, van der zelve deught, ende opreghtigheidt, om te verhoeden het reukelóós inruimen van brie-ven óft bevelen, die menighmaals den Koningen, óft door hunne licht-vaardige, óft door onschameilheidt der verzoekeren, tót eige baat, tegen 't gemeene beste worden afgegaan. Ende krijgen de Koninklijke keuren haar' kracht, door aanteekening ten Parlemeute. 't Welk hier in geweigert wordende, en was'er niemandt, die, om zóó een nieuw ontfangerschap, van geldt wilde scheiden. Weshalven zijne Majesteit, op den voet gehóuden by haar voorzaaten in gelijke stribbeling, zelve ten hove ver-scheen, ende, in haar rechtsbedde gezeten, uit de vólkome ne maght haar-der opperoverheidt, belastte 't gebódt aan te teekenen, en de zaak door-dreef. Een ding, daar de Koningen traaghlijk toe komen, uit zorge van den ondank alleen te draagen, waar van zy zich anders ten meerendeel op de Parlemeuten ontlaffen. Men zeidt, dat in dit óft desgelijken geval van onwilligheidt, het hóf van Parlemeute, voorhóudende zijner Majesteit, door zeker getal raadtsluiden aan haar geschikt, wat wonde zódanigh ge-bódt in den staat zóude maaken, met bede, haar geliefde in 't goede te nemen 't vertóógh van een gezelschap, dat haar rechter handt was, t'ant-wóórdt ontving: *Zóó kent ghy my voor uw hóóft, aan 't welk de rechter handt moet gehóórzen.* Het bevel dan bewaarheidt zijnde, werden terstondt

*Amiens
verschalkt
ende inge-
nomen door
den Span-
jaardt,
scheurt den
vredehan-
del.*

*Toereeding
om Amiens
te beleggen.*

*Orden van
bewaarhe-
den in 't
Parlement.*

*De Koning,
in Parle-
ment, drijft
een gebódt
door, tegens
goedvri-
den van
den raadt.*

De Koning voor Amiens.

's Konings meesters in 't leger.

De Cardinaal Albert van Oostenrijk pooght Amiens t'ontzetten.

de ampten gezócht, ende een som van vijf honderdt duizendt króonen gevonden. Daar en tusschen had Amiens in zes duizendt sóldaten onder Arnantello, tróts vólk, ende in stijfzinnigh opzet om het te hóuden: gelijk de Koning om het te hebben. Daar gingen een deel maanden door met uitvallen ende schermutsen, die meenigen kloeken krijghsman 't levén kóstten. Maar zijne Majesteit, in 't leger gekomen zijnde, zelve aan 't zórgen; aan bezichtigen, van graften, wallen, en weeringen, zonder haar leven te schreumen; aan ontwerpen en uitgeven van aardewerken ende genaakschanffen, om 't bólwerk te bereiken, daar zy op voor had te stórmén. Onder al 't welke zy óók, toen nóch niet vergetel van vryaasje, zich beuren liet, het hart op te haalen met de Markgravinne van Monceaux; die, mede te veldt getogen, haar' wijk in 't leger had. Maar de manhaftigheid zijner inborst en smolt in den gloedt der minne niet. Ende, hoe-wel'er t'elken ommezien te doen viel, 't wightighste werk ging voor. Zijn' alles waarneemende wakkerheid bespiedde tót de geringste gelegheden toe, als de geene daar dikwils gróót gevólgh aan vast is. Waar van, mitsgaders van zijne gódtvruchtigheid ende liefde tót de zijnen, ten deel getuigen kan de brief, by hem, uit het leger, geschreeven, van den vólgenden inhóudt: *Mijne waarde zuster, d'eerste nieuwmaer van de voorspoedt, die my Gódt heeden verleent heeft, is voor u. Duizendt paarden van den vyandt, geleidt door hunne óudtste hóphuiden, waaren gekoomen om te verneemen naa legerstede voor hun heir, ende middel om Amiens t'ontzetten. Met twee honderdt paarden, ende honderdt vijftigh carabijnen, heb ikze verdaan, ende niet verlooren dan twee buschieters te paarde. Daar is'er drie honderdt dóódt van den vyandt. De naamen der gevangenen kanmen niet weeten voor mórgen. 't Is middernacht, ende ik koom daar effen aan. Zet van deze goede tijding mijnen goeden dienaaren by. Ik kus u honderdt duizendt maals de handen. Dezen dertighsten van Oestmaandt, des jaars 1597.* Daar naa deed hy 't bólwerk aantasten, dat dapperlijk verdadight werdt, tót verlies, onder anderen, des heeren van sint Luc, gróótmeeesters van 't geschut. Dan binnen bleef van een' muskertscheut de overste Arnantello, hebbende nóch geen volle zes maanden de vruchten van zijn beleid en geluk genooten. Door welke dóódt de sólmaat begon te glien, ende de ernst in allerlei óórlóghsambacht te slappen. Des de Cardinaal van Oóstenrijk, die met een heir van twintigh duizendt mann', ende achttien stukken geschuts, op de been' was, spoeide te bezoeken, óft daar vijf en twintigh honderdt uitgeleeze krijghsluiden in te werpen waaren. Te welken einde hy zich verluiden liet, slagh te willen leveren, hoopende, door zulk een gebaar, gelegenheid te openen, om zijn' meening te wege te brengen, ende een' veilige aftóght te doen: gemerkt de stadt licht den herfst uit ('t was in Herfstmaandt) met zulk een' hulp, ende vóórt met den winter te hóuden was. De Koning, ongewent zich aan gelaat te vergaapen, ende den Cardinaal te deftigh achtende, om, voor de behóudenis van Amiens, zóó zórgghlijk een lóte te werpen, zendt de heeren van la Noue, Montigny, de Vic, ende d'Escluseaux, met drie duizendt mannen, om te verzien, dat over de Sommestróóm geen vólk in stadt en geraakte: laat andere drie duizendt mann' in 't leger tegens't uitvallen: ende trekt zelf met vier duizendt edellieden, treffelijk opgezeeten, ende twaalf duizendt knechten, den vyandt onder de oogen. Maar, niet veldtheersch achtende, zijn' benden blóót onder den slagh van 't gróf geschut te geven, 't welk, zóó uit der stadt als uit des Cardinaals heir, elkander voorby droegh, koos Longpré, een bergsken tusschen beiden gelegen, tót veldt van vechten, ende heinde 't af met scheidvrye wallen. Daarentusschen had

had van zijn geschut de Cardinaal niet luttel te lijden. De welke, hebbende, onder 't gezicht van Longpré, zijn volk doen in slaghorde stellen, ende de schermutsing vierigh aanhechten, maar met zinnen vervolgen, zulks dat het geen gróote mengenis maaken moght, des avondts afstoogh, ende ging legeren te sint Sauveur. Des anderen morgens, heel vroegh, braght hy twee duizendt vijf honderdt mannen, met zekere konstbruggen, over de Somme. Maar zy werden door la Noue, ende de zijnen, gekeert, met verlies van de bruggen, ende eenige dóóden. De Cardinaal dan, alle aangen gesloten ziende, stelt zich weder in slaghorde; de Koning van gelijken. Dan 's Cardinaals meening was maar zijn' medevoer alzóó te verzekeren, ende toogh te rug, tót dat hy verdween. Twee daagen daar naa overquaamen die van binnen met zijne Majesteit, op eerlijke voorwaarden, dat zy de stadt zóuden ruimen, zó zy, binnen zes dagen, geen bystant van twee duizendt mann' in kregen: ende trokken, den vijf en twintighsten van Herfstmaandt, daar uit. Zyne Majesteit verklaarde haar' óógen door dat gezicht, ende verfróide 't gemoedt met het boeten van zóó smartelijk een verlies. Daar naa vólghde zy den Cardinaal tót voor Atrecht, ende donderde 'r met geschut over henen; dat 'er de stadt ende ommelanden af beefden. Maar, om 't genaaken des winters, keerde rijkewaarts in, ende gaf zijnen edelen óórlóf, om hunnen aâm te verhaalen. Amiens werdt met een' burgh gebreidelt, ende verloor zijn' óuwde vryheden; die 't evenwel, een wyl daar naa, door voorbidden van den heere de Vic, zijnen nieuwen overfte, weder verworf: tót bewijs van 's Konings goedertierenheid. Gedurende 't beleg van Amiens, gaf de heer d'Esdiquieres den Savóijardt dapper te doen; maakte zich meester van verscheide plaatsen; ende den Hartoge vruchtelóós een heir van dertien duizendt mannen. Met de verandering van Amiens, werdt de gestaakte vredehandel hervat, ende door den Cardinaal de Medici, 's Paus Gezant in Vrankrijk, nevens den Opperste der minrebroederen, zóó veel te wege gebraght, dat de gemaghtighden van zijne Majesteit, van den Koning van Spanjen, den Aartshartoge Albert, die 't Cardinaalschap opgezeidt had, ende Hartoge van Savóijen, te Vervins, zijnde een' Fransche plaats, op de grenzen van Nederlandt, in 't voorjaar 1598, by elkanderen quamen. Midlertijt deed de Koning een in Brittanjen, alwaar 't weenigh duurde, óft de Hartogh van Mercœur, verbluft door 't verlies zommiger plaatsen, gaf zich, met Nantes ende andere steden, op zekere voorwaarden, onder gehóorzaamheid; ende zijn' eenige dóchter aan Cæsar, natuurlijken zoone gewonnen van zijne Majesteit by de Markgravinne van Monceaux, ten huwlijk; 't welk naa voltrokken is. De schaarsheid van gelde niettemin hielt zóó moeilijk aan, dat de Koning voornam eenige órde te stellen; 't geen de voorgangen tijden niet hadden konnen draagen. In de welke zeker genoeg is, dat het zóó flordigh toegegaan zy, dat t'eenen dage voorraadt ontbrooken, ende op der daadt twee honderdt króonen geleendt zijn, om te bereiden de maaltijt zijner Majesteit, die voor alle bestraffing genoeg vondt, daar over zekeren schatmeestere toe te schieten, dat zy dacht zijn gast te zijn, dewijl ten hove niet 't eten was. Maar zedert dat zy haare dingen dicht had, liet zijne Majesteit, door den heer van Villeroy, Secretaris van staat, die, mids 't hanteeren van drie hoven, ende dienst van zóó vele Koningen, op den eisch der hóoge heerschappye afgerecht was, zich gezeggen, om voortaan wat zwaarder handt van regeeringe te voeren. Oók had, inder waarheid, de genegenheid om zijn' nóódt te verwinnen, den Koning menighmaals doen smeeken, dien hy te straffen; ende doen bidden, dien hy te gebieden had. Welke hebbelijckheit, gelijk zy, in het drijven van een' partyfchap, zóó lang men on-

De Cardinaal trekt achterwaarts.

Amiens den Koning geleverd.

d'Esdiquieres den Hartoge van Savóijen over de handt. Vredehandel hervat.

Bestraffing.

De Koning trekt de ongebondenheit der ampluiden wat in.

heusch in hoop, ontróuw in 't uitmeten van eige verdiensten, zich mate-
lóoze belóóningen toeleidt, ende yeder in 't yveren is, willige vólgers
maakt; alzóó, bezadighder zaaken, geen' duur hebben kan, zonder magh-
tigh ongerijf. Hy gaf dan last, om alle rekeningen van ontfangers eeni-
ge jaaren achterwaarts t'overzien. Dóch de geenen dien dit goldt, maak-
ten zwaare sommen van penningen uit; door de gereedtheid der wel-
ke, óft, om door een onderzoek, zóó ver te rug ziende, zulk een' me-
nigte van geslaghten, met geen' opspraak te besmetten, zich zijne Ma-
jesteit stillen liet, ende dit werk bleef steeken. Maar dat van den pais
ging vóórt, in zulker veuge, dat het verdragh, den tweeden in Bloei-
maandt, getroffen werdt, ende begrepen in acht en dertigh punten. De

*Pais van
Vervins, in
't jaar
1598.*

voorneemste waren, dat de heele handel, gesloten tót Camerijk, in den
jaare 1559, tusschen de twee króónen, zóude plaats hebben. Dat d'Al-
derchristelijkste den Katholijken Koning zóude wederleveren, 't geen hy
moght hebben ingenomen in den lande van Charolóis, mits dat dit
Graaffschap onder d'opperoverheid van Vrankrijk bleve. Dat de Katho-
lijke Koning, binnen twee maanden, had te ruimen de steden van Calis,
Ardres, Monthulin, Dourlans, la Capelle, ende Castelet in Picardijen,
in zulk een' staat alsze waren, ende zonder kósten van sterken te reeke-
nen: mitsgaders Blauet, ende alle andere plaatsfen in Brittanjengehóuden,
binnen drie maanden; dóch aldaar mogen slechten de vestingen by hem
gedaan maaken; óók allen voorraadt ende gereedschap van óórlóge uit-
voeren, zonder den inwoonderen aan 't hunne te verkorten. Tót verzee-
kering van 't welke werdt de Katholijke Koning gehóuden vier gijzelaars
den Alderchristelijksten, te zijner keure, in handen te stellen, om geslaakt
te werden, twee naa 't overleveren der steden in Picardijen, ende d'ande-
re twee, naa dat van Blauet. De Hartógh van Savóijen had Bettre af te
staan, met alle geschut ende krijghstuigh daar in gevonden, zonder af-
breken van sterking, óft yet daar voor te genieten; mitsgaders te verzaa-
ken den hópman la Fórtune, die de stadt van Seure in Bourgognen, on-
der zijnen naam, in hielt. De vorder verschillen, als dat van 't Mark-
graaffschap van Saluzzen, zóuden de Majesteit van Vrankrijk ende Hóóg-
heid van Savóijen verblijven aan den Paus Clement, om daar af uitspraak
te hóóren binnen een jaar, zonder midlertijt der zaaken gestalte te ver-
anderen. Al't welke alzóó beraamt, ende, op den tienden van Zomer-
maandt, door den Koning van waarde gekent wezende, werdt de pais,
op den twaalfden daar aan, te Paris uitgeroepen, met vreughde geviert,
ende, den een en twintighsten, in de hóóftkerk aldaar, ter tegenwóórdig-
heid van de Spaansche ende Nederlandtsche gezanten, met gróóter staat-
lijkheid, van zijne Majesteit onderteekent ende bezwooren. Eenige de-
zer gezanten, Paris gezien hebbende ten tijde des bondtgenóótschaps,
vermaanden tegens den Koning, dat het zedert wel toegenomen had.

*Sneedigh
antwóórdt.*

Waar op hy ter sneede antwóórdte: *Daar de meester van huis is, blijft
niet op zijn' stel.* Vóórts, ingezien dat de luiden van óórlógh de vrede
meest gevordert hadden, ende alleen daar by verlooren, aanving hyze met
belóóning van de roembaarste diensten, ende koos den Maarschalk van
Biron tót tentóónvoerder van de verheffingen; te genaaken by de gee-
nen die voor arbeit nóch gevaar gruwen. Hy rechtte zijne barony op,
tót een Hartóghdom, verzagh zijnen perzoon met de waardigheid des
Genóótschaps van Vrankrijk: ende zondt hem, in dezen staat, met
de heeren Bellievre ende Brulart, naa Brussel, om den Aartshartoge,
als gemaghticht van Spanjen, den eedt der vrede af te maanen. Alwaar
men acht dat de tróuw van Biron, die naa zóó lasterlijken omsloegh,
eerst aan 't knikken gebraght zy. Vóórts besteedde de Koning aan den

*De Koning
verbeer-
lijkt Biron.*

Mark-

Markgrave van Pont, óudtsten zoone van Lóthringen, zijn' eenige ^{'s Koning's} zuster, mits vryheid haars geloofs bevoorwaardt wezende: een' raad- ^{zuster} zaame verbintenis voor Vrankrijk; ende spiegel voor 't volk, dat tweeder- ^{trouwt.} lei gelóóf t'zaamen huishóuden kan. De naaste zórhg zijner Majesteit was, binnen 's rijx, de gemoeden zóó mak te maaken, door de zachtigheden der vrede, ende onderlinge gevoeghzaamheid, als de krachten, door oef- ^{Konsten om} fening der bitterheeden, waaren afgemat. Te dezen einde verboodt zy, ^{de vrede in} met gróóte óft kleene roers gewapent te gaan, uitgezeidt eenigen haar- ^{te voeren.} der lijfwacht, ende weenigh anderen: besneed de meenighte van krijghsvólk; ende stelde órde, dat d'afgedankte geen' onveiligheidt, by de weegen, en maakten. Al 't welke, tót gróóte opbóuwing haarder achtbaar- heidt, uitgevoerd werdt. Maar en ging zóó glad niet vóórt de naakoomst van zeeker gebódt by haar, toenze te Nantes was, ten ernstigen aanstaan van de Gerefórmeerden, gegeven. Het welk, als hunlieden vry vorderlijker dan de beveelen der voorgaande Kónigen, wederstreeft werdt van 't Parlement van Paris, zich voornemelijk daar aan stóótende, dat hun plaats in de hóóge rechtshoven, ende treflijkste ampten des rijx, geópent werdt. De Koning, mijdende weder 't uiterste recht der heerschappije te gebruiken, ende, om 't bewaarheden des bevels, perzoonlijk in 't Parle- ment te komen, ontboodt de aanzienlijkste raadtsluiden voor zich, ende, om hunne stijfzinnigheit door schrik te doen waggelen, aanvangende 't verhaal van een naar spookzel, ondergingze met dusdane vermaaning: *Toen ik, over zes en twintigh jaaren, in 't hóf van Koning Karel den* ^{'s Koning's} *negenden, mijn verblíj, ende met wijlen Hartógh Henrik van Guize, als mij-* ^{reden, om 't} *nen naamage ende gróóten vrundt, dat pas, veel verkeerings had, heught* ^{Parlement} *my, dat wy 's eens werden met teirlingen te speelen. De tafel afgeveeght* ^{te bewilli-} *zijnde, zóó men stondt om te werpen, zien wy daar eenige dróppen bloedts* ^{gen tót het} *op. Men dweildeze af eenmaals, meermaals, t'elken quamen der andere.* ^{gebódt van} *Een gróóte ring heeren stondt'er om, daar ghy onder waart, heer van la* ^{Nantes.} *Chastre, (dees bevestighde 't) ende men bevondt niemant dien uit neuze óft anders bloedt leekte, nochte van waar dit komen moght'. Toen viel my een droevigh voorspook in, ende verging de lust van 't speelen; zulx ik, gekeert tót mijn gezin, daar 't Guize niet hóoren moght, zeide: Dit staat my zwaar voor, ende zie, tusschen ons, gróóte bloedstorting naaken. Dat het my 't hart niet te vergeefs en tuighde, zyn wy, tot mijn onge- lóóffelijk hartenleedt, ende 's rijx onschattelijke schade, gewaar geworden. Laat ons, by zóó hardt een onderwíjs, geleert zyn', van nu af heilzaam- men raadt te vólgén, die kraft hebbe om de gemoeden van deze angst t'ont- slaan, met een vertróuwen, dat 's hemels vonnis voldaan zy, ende de ge- dreighde straf geleeden. Men heeft bloedts genoeg vergooten, kommers en quellings genoeg uitgestaan, stofs genoeg gehad, ende echter te ver- wachten, om eer van strýdtbaarheidt te behaalen. Nu moet men de vre- de in den arm nemen, ende, dewíjl Gódt daar mede mijne regeering begena- dight heeft, gelijkerhandt heul aan haar zoeken. Weet men van onheil zóó bederffelijk, óft 't en is ons overgekomen? van verwoedtheit zóó ysselijk, óft z'en is gepleeght? van gruwel zóó vervloekt, óft z'en heeft in zwang gegaan, gedurende de tijdt onzer gedeelttheid? kan yemandt, zonder schrik ende weemoedigheit, overpeinzen de jammeren des vólx, de won- den van den staat, de bedorvenheit der zeeden, de smaadt des godsdiensts, de dreighementen des ondergangs, met de welke wy, door de scheuring, ge- scheept waren? my gruw't'er aan te denken. Indien zich yemandt inbeeldt, dat ik dus zeer tót pais spreek, om dat my die te passe komt, die overwee- ge mijn afkoomst, mijn achtbaarheidt, mijn' denghd, mijn' geluk, mijnen staat, mijn recht, ende rechtvaardige smart, over 't ongelijk my ende mij-*

nen voorouderen gedaan. Zóó zal hy moeten bekennen, dat de moedt, de hoop, de wraak, vinnige prikkelen ten óórlógh, my, meer dan yemandt, hadden te doen toghten naa de wapenen, ende om den vyandt, binnen zijne grenzen, te bestooken: ende dat my 't óórber van u alle, immers zóó zeer als 't mijne, deze woorden uit den boezem haalt. De gemeent en magh niet meer. Deez' is my hóóger bevoolen dan de roem der wapenen, hoe waardt zy my óók voor staat. Des ik mijne eergierigheid liever heb te maatigen, dan mijnen naam by de naakomelingen belast te laten, met de schuld van verzuim der gemeene behoedenis. Ghy ziet my hier, niet uitgestreeken met Koninklijke gewaaden, nochte met kap en rappier, naa de wijze mijner voorzaaten; nócht met de pracht en staatsie van een' Vórst die Ambassadeuren gehóór geeft; maar in mijne kamerkleederen, om u, binnen 's cabinets, gelijk een vader met zijne kinderen kóut, te vermaanen, dat ghy mijn gebódt wilt bewaarheden. Indien men yemandt mijner voorzaaten gehóorzaamheid weigerde, 't waar een evle wederwaardigheid. Ende zal dit mijn dank zijn, die de verdreeve in hunne huizen, de beróóide in hun gelóof geholpen, ende den omgeworpen staat des ríjx heb opgerecht? zal my, die uw opperste, zóó wel door recht van óórlógh als van afkoomst, ben, dit ontmoeten? ontmoeten van de luiden van mijn Parlement, die hunnen zetel quijt waaren, had ik dien niet verzeekert? Goedt roemens ben ik niet: maar magh wel zeggen, dat ik niemandt heb naa te volgen dan my zelven. Ende al de streek van mijn voorgaande bedrijf heeft het aanzien verdient, om u te doen gelóóven, dat al mijn voornemen ten goeden einde wordt aangeleidt. Des had men zich onlangs, toen'er maar een gerucht ging, van Zwitzers óft andere troepen voor my te lichten, wel behóórt gerust ende zonder morren te hóuden. De proef is nóch zóó versch, aan 't wederwinnen van Amiens, daar besteedt zijn de penningen, gekomen van de geboden die ghy geschut zóúdt hebben, en waar ik zelf niet in 't Parlement gezeeten. Doch, hoewel ik tót geen' reekenschap in dezen gehóuden ben, wilze u evenwel geven. Nóódt ende nut van vrede hebben my doen yveren, omze, door dit gebódt, by goetdunken van mijnen raadt gegeven, zóó wel van binnen te verzeekeren, als ikze van buiten bearbeidt heb. Uit gelijk een' nóódt heb ik wel eer den sóldaat gemaakt: ende trok's my niet aan, wat'er af gepraat werdt. Nu ben ik Koning, ende spreek als daar toe staat. Ik bekeer gehóorzaamheid. Indien 't wederhóuden mijner geliefsten door andere Parlementen, den Gereformeerden in 't hóóft gebraght heeft, my nieuwe dingen te vergen; ik ben niet gezindt, door uw' weigering, andere nieuwigheden te laten verwekken. Men kome my niet vóórts, met het Katholyke gelóof, ende eerwaardigheid des heiligen stoels. Ik weet hoe ver mijn plicht gaat: ten eersten als Alderchristelijkste Koning, ende om de eer des naams dien ik draagh; ten anderen, als óúdtste zoon der kerke. Die zich zóó gróót maaken met den Pans, laten 't zich dunken. Ik staa beter met hem, dan zy; ende nam' u alle voor kettters te doen verklaaren, wege der wederhóorigheid: die in u lieden te lasterlijker is, om dat u d'onderhoudenis mijner geboden vertróúwt wordt. Alle de gróóte Katholyke ende geestelijke krijters ken ik wel. Den eenen een brók van drie duizendt kroonen geestelijk inkomens, den anderen van vier duizendt guldens erfelijk in den muil geworpen, zóúdenze stom maaken. Van dat geslaght zynze, die tegens 't gebódt aakwaaren. 't Is hun om óórlógh te doen. Ik ben's te vrede; ende mórgen te dien dagh, de Gereformeerden t'ontzeggen. Maar zal'er hen beenen zenden, ende zelf mijn' rust hóuden. Men maakt rötterijen in 't Parlement, ende oproerige predikers gaande. Op stoel worden wóórdten uitgeworpen, meer om de muitery te stichten, dan te stillen. Daar is'er wel eer zeer strengelijk gestraft, die min mispredikt hadden. Nu doetmen'er een zwijgen toe: ende
deze

deze verbeurten tegens my worden niet opgewoogen. Al alleens óftmen door anderen wegh tót de straatschanffen, ende by trappen tót de vadermóordt wijlen des Konings gekomen waar. Als'er een gebódt te bewaarheden is, daar spitstmen al zyn scharpheid tegens. Een wonderlyk werk! Niemandt van u, oft hy behoeft mijnes eens in't jaar, ende trest my goeder luime. Ende niettemin stelt ghy u zóó wrevel tegens my, die u zóó goedertieren val. Maar ik weet raadt met de predikers, ende, zonder my t'wver toeverzicht te verlaaten, zal dezen donder, wel beletten eenige buijen over te brengen; hun voorzeggen ydel doen blijken; den wortel alles oproers afsnijden; ende korten de geenen dieze zoeken te stooken. Heb ik óók op steévesten gesprongen 'k en zal voor geen straatschanffen blijven staan. Weggh met de middelen, daar zy toe raaden. 't Waar om't quaad te verergen met hunne ontijdigheid. Den doorluchtighsten Cardinaal, 's Paus gezant, op't stuk des vredehandels, liepmen, met gelyke redenen van last, dien de gódsdienst leedt, ter óóren. Wijvenwerk. Hy vaardighdeze, naa zyne voorziemigheid, af, met antwóordt, datmen gehóuden was, my die zórgh te vertróuwen. Wilt ghy wel doen, zóó bewijst, om Góds wille, dat ghy't goet geirne doet.

Oderunt peccare boni virtutis amore.

Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Dat is:

De goed', uit liefd' ter deughd, de zonden haat.

De quaad', uit vrees voor straf, de zonden laat.

Zeggen de dichten, die ik in dertigh jaaren nóit verhaalt heb. Anders zóud ik tót straf verstaan; ende daar naa nóch bedankt worden, een vader van zynen zoon. Maar, wilt ghy zeggen, ons was in den jaare 1594 ende 1595 een' verklaring gezonden nópende't begeeven der ampten; ende alstoen gezeidt, dat niemandt der Gerefórmeeerden met eenigen staat in't Parlement zóude werden verzien. 't Is geschiedt: maar nu een ander tijdt; een' andere gelegenheid. Men moet'er zich naa voegen. Ende evenwel zal ik bezórgen, dat'er niemandt in dienst kome, die ondienst doe. Overlegt, dat het gebódt, daar ik u van spreek, is het gebódt des laatstoverleden Konings. Óók is't het mijne. Want het is van mygegeven heeden, dat ik't bevestige. Het een in den zin te hebben, ende het ander te schryven, staat my niet aan. Al hebben't anderen gedaan, ik wil hun niet gelijken. Over al is bedrógh hatelijk, maar boven al in de Vórsten, welker wóordt onbeweeghlyk behoort te wezen. Het laatste dat ghy van my hebben zult, is om u te wijzen op de gehóórzaamheid des Hartogen van Majenne; die, aangezocht zijnde om tegens mijn welbehaagen te dwersdrijven, verklaart heeft, dat hy te hóoghlyk in my gehóuden was, ende alle mijn' onderzaaten van gelijken; onder de welke hy altijds van de geenen zijn zal, die hun leeven opzetten willen om my te believen: overmits ik Frankrijk heb opgerecht, ten ondank van de geenen die naa den ondergang van't zelve stonden. Ende naardien alzulke redenen uit hem komen, die't hóoft des bondtgenóodtschaps geweest is, wat staat u dan toe, die ik gezet heb in de plaatsen, daar ghy door de bondtgenóten waart uitgejaaght? Doet, ten geval van mijn bidden, 't geen ghy nóode zóudt doen door dreigementen. Ghy hebt'er van my geen te verwachten. Doet dat ik u gebiede, óft veel eer u bidde, ende hóudt het daar voor, dat door dit gebódt, niet zóó zeer de vrede van de Gerefórmeeerden gezócht is, als weering van óórlógh onder ons. Het Parlement, niet tegenstaande zóó duidelijc een' verklaringe zijner Majesteit, hield het nóch over de veertigh daagen in't war, eer't gebódt bewaarheidt werdt. 's Konings zuster en rustte niet, voor't was verkonlicht: 't welk geschiedde op den eersten dagh van de vaste des jaars 1599: ende behartighde zy gelyke zaaken met gróóte vierigheid. Waar door

de

de Koning, tegens zekere gemagthighden der Gerefórmcerden, quam te zeggen: *Richt u aan mijn' zuster. Uw staat is nu aan 't spinrokken vervallen.* Hy zelf, alle zijn' zinnen op de vrede geleidt hebbende, ende die te krank van grondt hóudende, zóó ze maar op zijn leeven stonde, trachtte, gelijk d'óuders voor hunne naakomelingen zórgen, haar met onderhóudt naa zijn' dóódt te verzien. Des deed hy, gelijk de Paus, ter ontfanckenis van zijne Majesteit in de Roomsche kerke, bedongen had, den jongen Prins van Condé, als eersten van den bloede, die in het Gerefórmcerde gevoelen opgevoedt werdt, te hove komen, ende innemen van Roomsche onderwijs: op dat'er, te zijner aflijghheid, geen' plaats voor nieuwe tweedragt, om't recht der króóne, en bleve. Liet daer beneven, by elke gelegenheid, blijken, dat hem niemandt aangenaam wezen kon, zonder, hier in, zijne lijn te trekken; ende had veeltijds in den mond: *dat de dapperste mannen de laatste zijn om tót óórlógh te raaden, al zijn zy d'eerste in het nit te voeren.* Een spreuk, niet lós uitgeworpen; zóó men bedenkt, dat de blóden zich op onaardige uitvluchten verlaaten, daar de vromen de nóódt moeten uitstaan. Nóch was hem niet genoegh, door de vrede, het groeijen gebraght te hebben in alle uitgeteerde leden zijns rijx: maar, als gezonden om de quetzuuren van Christenheid te genezen, leid hy zich te kóft aan't slissen van de óórlógen zijner gebuuren, ende 't schorssen van wapenen der uitheemsche vólken. Al 't welk hy, met aanzienlijkheid van zóó kloek een beleid gedreven heeft, dat hem, wijd en zijd, de naam naaging, van verstandt zóó gefleepen in 't stuk van state, als hy in óórlógh ervaren, en in alle krijgskonsten volleert was. Deze doorluchtigheid heeft den Pers zich doen vlijen naa zijn welbehágen, ende, hem te geval, de Christenen in rust laten: deze, den gróóten Turk gedwee gemaakt, om hem, met allerlei pligt van eerbiedenis, te gemoeten, ende hem toe te schrijven: *Beroemde, gróótmoeidige, ende gróóte heere van den gelóóve van Jesus Christus; uitgeleze onder de Vórsten van Messias vólk; beslechter der verschillen, die onder de Christe vólken ontstaan; heer van gróóte Majesteit ende rijkdommen; blinkende leidsman, onder d'aldergróóste* Getróuwe waardeerwóórden, ende niet boven de zaake: alhoewel de Oóstersche Vórsten, andren niet vry hóudende van hunne eigene ydelheid, in lófspraak geirne overmaat geven, en vol op van tijtels. Zelf zijne vyanden konden niet zwijgen, dat hy hun te kloek was in 't beleid van landtzaaken, ende 't spel alom te grabbel maakte; gelijk Vereiken, een voornemen amptenaar der Aartshartogen, zeide: *Ce Roy de France nous brouille toutes les cartes.* In deze werkelijkheid van hóoghziende zórgen werdt hy betrapt van een' krachtige quaale, die hem bynaa t'onbruik gemaakt had de verdiensten zijner glorie, ende zóó vloeiend' een' voorspoedt. Want zeecker vleesselijk aanwas, in zijn gemaght, leverde hem zóó zwaar een' storm, dat hy, neêrgefmeeten door de wakkerheid des weedoms, den artzen afvraagde, óft hy 't, tegens de móórdtsteeken van zóó woedende pijnen, dien dagh wel zóude mogen uitharden, om te verzien in de meeste nóódtzaakelijkheden. 't Gemoedt daarentusschen wist van geen flauwen; maar zagh, met onverschrikte rustigheid, der dóódt onder de óógen: ende stondt niettemin de middelen van genezing, die naauw genaadiger waaren dan de ziekte zelf, met ongelóóffelijke hartvochtigheid ende geduldt, uit. Opgestaan, keerde hy tót de voorgaande vlijtigheid ende onleede des rijx, om te rechte te brengen, 't geen in regeeringe, rechtspleeging, ende schatthandel, zóó door slofheid zijner voorzaaten, als door de tweedragt der tijden, verlóópen was. Maar nergens kond hy qualijker dan door de t'achterheid der gemeene middelen zien, onder zulk eenen last van ren-

ten, ende gunstwedden, die, zonder ongunst te begaan, niet en waaren af te schaffen. Niettemin, gemerkt wat het den staate góldt, nam een opzet alles te redden, ende maghtighde Maximiliaan van Bethune, heer van Rósný, die in 't gezin wijlen der Koninginne zijner moeder opgevoedt was, tót opperopziender over de middelen des rijx: een' man, by veelen stuursch en weerbarstigh gehouden, maar die, zonder zucht gesproken, met een strenge getróuwheid, de zwarigheden tegens getreden, ende d'onbillijke vyantschappen doorgeworftelt is. Zóó moedigh een versmaader van dank en ondank, dat hy, om regelrecht zijns meesters meening te vólgen, nóchte den haat van 't geheele hóf, nóchte 't vertóornen der Vórsten van den bloede, heeft aangezien. Een hachelijk ding om aangaan, en de wegh om t'elken óógenblik aan hals en havel te snevelen, onder een Vórst van minder óórdeel óft bestendigheidt. Maar de Koning hieldt hem, met allen ernst, handt over 't hóóft, zonder te lijden, dat yemandt denken darde hem den voet te lichten: tót zóó ver toe, dat, als hy uitgedaaght werdt door eenen van de gróóften des landts, zijn' Majesteit zich hóóren liet, *zóó de heer van Rósný vocht, zy zóude zijn anderde*, dat is bystander, *wezen*. Zóó heeft hy dan bezeildt, dat hy besteevent had, ende, in den tijdt van tien jaaren, de rijxarmoede verwonnen, de króón ontlast van alle schulden, den Koning volle schatkamers, ende de eere doen hebben, dat zijn' Majesteit wist wien, ende tót welke bediening te kiezen. Ende, op dat zóó frisse nyverheidt niet zonder praal van belóninge laage, maakte zy 't gróótmeesterschap van 't geschut, daar hy mede verzien was, tót een ampt der króóne, ende toogh hem, by trappen op, tot de waardigheidt van Markgrave, van Hartoge, ende Genóót van Vrankrijk. Oók rustte, nevens de geldtzórgh, meest al 't gewicht des burgerlijken bestiers op de dapperheidt van zijn vernuft. Maar met de wortelen van den staat, liet zijn' Majesteit niemandt beworden; zelve stíp op het stuk van krijghszaaken; van op- en aftellen der tóllen; van maatschappyen te breeken óft te binden; van verstandthóuden met vreemde Vórsten en vólken; van meester des roers te zijn in uitheemsche regeeringen; ende met een' eunjere doorzicht alle kundtschappen te schatten. Ende zijn van den Koning, in dat deel, alle zijne voorzaaten overtroffen, dat hy nóóit de kraft der heerschappye aan eigenzoekkelijke raadsluiden heeft laten staan, ende zich van de treeken hunner schalkheidt omzwindelen; óft, door lósse zinlijkheidt, vuige ende nuttelóze perzoonen uit den voetzande opgebeurt; die, met overdadige gunsten, ampten, en eeren gelaaden, hunne besmeurde handen aan 't bewint des rijx slaande, meenighmaals een' glimpige óorzaak van oproer strekken, voor de geenen die erger dan zy zijn. Dan, om, uit zóó gróót een' beslommering, in voorraadt te geraaken, was niet alleen zonderlinge zórghvuldigheidt, in 't behavenen des inkoomens, maar óók onbegrijpelijke moeite, tót vermeerdering des zelve, vereischt. Een gróót getal perzoonen had, op ontróuw aangeven, óft door lichtvaardige gunst, óft andere zijdgangen, ten tijde der voorgaande Koningen, brieven van edeldom verworven: welker, zóó waare als valsche, naakomelingen zich des wettigen adels vrydom van tailles ('t zijn zekere tóllen) toeschreeven, ende genootenze. Henrik de derde had'er duizendt, in 't landt van Normandijen, om geldt, tót edelen gemaakt: onder de welke zich nóch meer dan duizent daar toe, voor veredelt uitgaven. Anderen gebruikten voor hun bescheidt de weitsheidt van draght, ende speelden den jonker met hóflijk vervoeren. De welke, als die inkruipery twee óft drie afkoomsten door gesloert had, op de langduurigheidt des ongelijx, even als op recht en billijkheidt, stonden. Waar

Rósný opperopziender van de rijxmiddelen.

Verheffing van Rósný: op wien de Koning veel laat staan.

Koning zonder kaarkens.

Inkruipery ten adel.

*Onderzoek
daarop: en-
de zuive-
ring.*

uit, by aanteelen van meenighte van geslachten, met der tijdt een gróót glóp in 's Konings kasse, ende gemeene behoefte, te gemoet te zien was. Derhalven behaagde zijner Majesteit, dat met alle opmerk onderzocht wierde, wie door onwaarde wegen het lóón der dóórluchtige verdiensten gestreeken hadden. Ende zijn de beschaamden, tót hunne eerste onachtbaarheidt, te rug gezet, met veel ende geen ongeregtigh luitroepens van de geenen, die hunnen gekósten adel quijt werden, zonder dat hun, quanfuis door genót van zóó veel' jaaren vrydoms betaaldt wezende, yet anders voor hunne uitgeschote penningen werdt toegeleidt. Maar 't was vólk daar 't af moght: óók óórber elk te waarfchouwen, dat geen Koning hóuden kan 't geen de behóudenis van den staat tegengaat; om alzóó den naakomelingen dien handel te bederven: gemerkt aan dezen inbrek, zóó die eens veel jaaren quaaam geduldt te werden, geen helpen zóude wezen. Ende is aan alle hóoghgaande verrichtingen yetwes onrechts vast, dat tegens yeder met het nut der gemeente geboet wordt. Ter wederzijde trok zijne Majesteit de harten haarder onderzaten, door quijtschelding van de rest der tailles van de voorleeden jaaren, welker vruchten het óórlógh veel verslonden had. Een prachtige schenkaadje, ende de verquikking van duizenden huisgezinnen, die 't hóoghlijk van doene hadden. Doch, wanneer 't de gelegenheid leed, en liet de Koning niet uit te spannen, ende de vermaakelijtheeden haar' uure te geven. Zijn' liefste lusten waaren de jaght, ende 't gezelschap van Gabrielle, Hartoginne van Beaufórt; die hem zóó zeer scheen verknócht te hebben, dat, naa 't gevoelen van veelen, haar de eer van wettige beddenóót ende Koninginne, niet lang ontstaan kon. Niettemin, hem was vrymoedelijk gezeidt, door den heer van Sançi, dat hy de gunst des ganschen adels verliezen, jaa alle zijn' onderzaten vertoornen zóuw, en zich in meer kommers dan óit bedraijen; indien hy, zelf noch gehuwt, een' vróuw, die eenen andren getróuwt had, aansloegh, tóónende alzóó zijn' kleene zórgh voor de rust des rijx, dat, door twist om de erffenis der kroóne, dan weder in de war moest raaken. Welke redenen de Koning den heere van Sançi wel niet oevel had afgenomen, maar echter alles overgedraagen aan zijn' meestresse. Vóórts bleef zijn' gezindtheid in dezen onzeeker, door dien zy, in 't meeste blaaken der Koninklijke jonste, ende 't bekoorlijkste van haar' bloeiende jaaren, zijner Majesteit, door een' schielijke dóódt, ontschaakt werdt. Zwanger had zy zich, tót Paris, op den witten donderdagh, in een' kerk vol vólx, om naa zang te luffteren, verhit, ende heet van een' kóuuden çitroen gegeten; daar een pleuris, colijk, ende kóórts uit reezen, die haar, ende de vrucht in haar lichaam, binnen drie dagen, wegh naamen, eer de Koning van Fontainebleau kón komen, om haar, voor 't laatste, levendigh te zien. Men had zeker, schreumende d'ongeneught zijner Majesteit, zóó lange gedraalt met haar' krankheid te boodtschappen, dat zy de rijding van haar overlijden onderwege ontmoette. Deze slagh trof het gemoedt in zulker wijze, dat dat hart, onbezweken in zóó veele gevaarlijkheden van den óórlógh, hem begaf; ende hy bezweem in zijn' karóffe, tusschen de armen van zijnen gróóten stalmeester. Niettemin, wat bekomen zijnde, liet zich gezeggen, dat hy te rugge keerde, zonder der droefheid, met aanschouwen van 't lijk, voedtsel te geven. Maar niemandt van haar' dienaaren óft gezin quam hem, in lang, onder zijn' óógen, óft men speurde aan hem 't vernieuwen der smarten, die zijn geest, op heeter daadt, had moeten smaken. Zóó sneed hem 't verlies van deze, voorwaar, een' vróuwe, die niet min door zoetigheid van zeden, ende overgevene vólghzaamheid, dan door lichamelijke schóónheeden, daar zy nóchtans in overblonk, haar kraft baarde; veelen

*De Har-
tugin van
Beaufórt
overlijdt.*

*'s Konings
droefheid
over die
dóódt.*

*Lóf van
Gabrielle
d'Estree.*

gevoeghlyk, aan niemandt averchtsch, nócht óit, door zóó geweldigh een' voorspoedt, ófte 't welweeten haarder begaaftheden, ter hóvaardye geslaagen, maar altydts den Koning even versse vriendelykheit, even keurige eerbiedenis bewezen hebbende: 't zy door ontzagh dat hy wist te hóuden, óft dat zy die wet by zich zelve had. De Koning, óft hem Fontainebleau verveelde, daar verscheide plaatsfen van de hanteeringe der Hartoginne vermaanende waaren, ende veele voetstappen der verloore vreughde, toogh te Blóis 't heetste van den zomer overbrengen. Dewijl hy aldaar óude keuren verwekt, óft nieuwe ontwerpt, de beezigheidt tót tróóft zijner droeffenis beezigende, werdt hem, door den Ambassadeur van Spanjen, vertóont, hoe de heer van la Noue, ende andere zijne onderzaaten, ten dienst der vereenighde Nederlanden getrokken, 't verdrag van Vervins overtraden: 't en waare men, met arghlistiger uitvlucht, de vyandtschap door de Françoizen, in andere landen gepleegt, zijnen meester, onder vruchten van vrede, wilde toerekenen. Hier op antwoordde zijn' Majesteit, dat zy den pais ter goeder tróuwe meinde, ende deed haar' onderzaaten, op verbeurte van lijf en goedt, te huis ontbieden. Maar 't Parlement van Paris, toen het des Konings gemoedt wat bedaart dacht te wezen van de róuwe, riedt hem, met ernstige redenen, den echt t'aanvaarden; onder de welke wel de wightighste was, dat al te zelden de króón van d'eene op d'andere lijn des geslachts overgaat, zonder rijkbeeving ende vervaarlijke beweegenissen. Waar naa hy, 't huwen ter harte neemende, by den Paus deed aanhóuden, om de verbintenis met Margarite van Valóis, die nóch in 't leven was, voor onwettigh verklaart te krijgen. Een' zaak, daar Margarite zelve zich geliet niet tegens te hebben: 't zy uit de schuldtkennis; óft uit vreeze van verlooren ondank, ende opspraak te behaalen; óft uit dankbaarheid voor zijn geduldt jegens haar misdrijf bewezen; óft datmen 't, bezwaarnis van haar gemoedt in 't naamaaghschap noemen wil. Werdt óók te Rome niet naagelaaten, wat dienen moght om een eindt van 't verschil te hebben tusschen den Koning ende den Hartógh van Savóijen, om 't Markgraaffschap van Saluzzen. Dan de Paus, mijdende d'onmin, die van d'uitspraak te verwachten stondt, hieldt de zaak draagende; zulks dat de tijdt van 't jaar, waar binnen bedongen was de zelve af te doen, nóch met drie maanden verlengt werdt. Entlijk, de Hartógh zich een hinderlijk vonnis toeleggende, ende met meerder eere hier uit te geraaken, zóó hy in perzoon naa Vrankrijk toge, besloot die reize, op toeverlaat van, door overóotmoedige eerbiedenis, 's Konings jonst, ende 't Markgraaffschap te leen, te verwerven voor yemándt zijner zoonen: ófte, door schóónschijnende voor slaagen, zijner Majesteit zulk een' smaak van Italiaansch óórlógh, ende den staat van Milaan, te geven; dat zy, op hoop van Savóijen te vriende te winnen, hem Saluzzen liete vólgten: óft immer ten hoof tróuwloósheidts genoegh te vinden, om zóó maghtigh een verraadt te besteecken, dat de Koning, in óórlógh tredende, zich uit-ende inwendige vyanden op den hals zóude haalen. Zóó quam hy dan te Fontainebleau, in Wintermaandt des jaars 1599, ende werdt aanzieneljk ontfangen van zijne Majesteit. Die reed met hem ter jaght; herberghde hem te Paris in Louvre; liet hem 't hóf op zijn heerlijkste zien, ende 't Parlement op zijn deftighste: alwaar zy te saamen, uyt zeker getralyt vertrek, zonder gezien te worden, de rechtspleeging aanschóuden. De hóoghtijden, banketten, ende hóflijke weeldigheden stonden vol, zes weeken lang aanelkandere. Geduurende de welke, de Hartógh geenerlei plight ende eerbiedenis van óotmoedigen dienaar, ende zeer verleegen aanzoeker, naa en liet; zóó verre, dat, als zijn' Majesteit stondt om te paarde te klimmen,

*Klaghe
over Fran-
coizen in
Hóllandt
dienende.*

*'t Parle-
ment
spreekt den
Koning
't huwen
aan.*

*Margarite
van Valóis
bewillighe
in 't schei-
den van
haar hu-
welyk.*

Uitnemen- hy t'elken maale gereedt was met haar den beugel te bieden; alhoewel
 de óótmoe- zy zich wachtte des aan te neemen: tót weldige beweeghenis van de ge-
 digheden moeden der geenen, die overdachten; met welk' een' onwaardigheid hy,
 des Savóij- weenigh jaaren te vooren, de Majesteit des rijx vertreeden had: maar dat
 jards te- nu't lót gekeert was, ende de Hartógh, als tót een schóuwspel voor den
 gens den vólke, aan den Koning getogen quam, zich met d' uiterste booghzaam-
 Koning. heid van smeeken verneederen; hoe veel min, dan een strafvruchtigh onderdaan? Maar all' de heusheid had uit, als't wederleveren van 't Markgraaffschap gerept werdt: ende weigerde hy, met wonderlijke fierheid, yets af te staan. Daar waaren voorneeme perzoonen van wederzijden gelast om te handelen; dóch hielden niet dan een' vergadering: in de welke de Cancellor zóó stijf stondt op't herhebben, dat hy uitviel: *Men moest daar door, óft door 't rappier.* Daar naa ging de Patriarch van Konstantinoplen eenige reizen over en weder, dóch al mede den wegh mis, om 't verdragh te treffen. Des de Hartógh geen ydelheid in zijn' Majesteit vindende, omze door schóón gelaat te bekooren, besloot haar' eerezucht te verzoeken, ende ging den Koning met óóghgeziene openingen van hóoghvliegende aanslagen aan. Van't Kaizarijk, en Hartóghdom van Milaan, schoot hy uit, beloovende daar toe zijnen dienst, zonder ander lóón dan Saluzze te begeeren. Waar op zijn' Majesteit met bedaartheit hem dus, ten naaften by, bejegende: *Toen de Koning François de eerste zijn óógh op het Kaizardom worp, trof hy zijn rijk overvloeyende van voorspoedt, ende dat in die jaaren, die vaaken den jongen Vórsten het toelachen des gelux doen voor ernst houden. Dewyl óók de keur, dat pas, stondt om op yemandt buiten Duitslandt te vallen, zóó scheen een naazaat van Karel den Gróóten te naa om voorby gegaan te werden. Dat Henrik de tweede naa de glori stak van beschermmer der Duitschen te heeten, daar tróónde hem 't bidden der benaauwde, de deernis der gevange Vórsten toe, ende d' algemeene verdrukking hunner vryheid. Ik heb de hóoghzienigheid der eerstuitkomende jeught afgestóóten, ende, voor mijn lót, Vrankryk te brengen tót de welvaart, daar 't François in gevonden had. Duitslandt tegenwóórdelyk nóchte staat om regeering te veranderen, nóchte steekt in slavernye van zulk eene bitterheid, datze my zoet maaken kan op den naam van verlóffer. Het werk van Milaan zóude veel voeten in de aarde hebben. De openingen, door uwe Hóoghheid gedaan, stellen een behaaghlyke hoope ten tóón. Maar voor zóó misselijk een ding 't mijne af te staan, zóud' al te kóstelyk vallen. De Spanjaardt zit gewortelt in dat Hartóghdom; heeft Napels met Sicilien by der handt; de rijkdommen der Genuezen te pande voor hunne vryheid; ende de heerschappy der zee. Oft nu schóón 't ongeduldt der vólken overliep': de krachten en zijn zóó gróót niet als de klaghten. Ende by deze voordeelen, mogen de middelen, van uw' Hóoghheid voorgeslaagen, in mijn óordeel, niet haalen. Zet hier nevens, 't geen van beide zijden even schóón, dóch dien, die geirne vast ging, te bedenken staat; de onverwachte toevallen des gelux, dat in alle menschelyke zaaken, maar boven al in die van den óórlógh, den meester maaken wil. Met den bystandt uwer Hóoghheid alleen, waar ik ongeholpen. Weet óók niet hoe onze luiden elkanderen verstaan zóuden. Ende d' andere mogenheden van Italien wenschen niet zóó zeer met my, als tegen Spanjen. Acht' óók, naar het een kloekzinnigh geslaght is, ende veerziende in 't stuk van staat, dat zy, gemerkt d'ongewisheid der uitkoomste, zich wachten zullen, 't uiterst op te zetten, ende 't lot te werpen om de landtvooghdye den ingeboorenen nóch overschietende; die zy wel gladt quijt moghten gaan, zóó de Koning van Spanjen d'overhandt hield'. Zal hun óók nóch niet vergeeten zijn, hoe dier hun de laatste óórlógen*

's Konings
 reden op
 des Savóij-
 jards
 voorslagh,
 van Italien
 te beóórló-
 gen.

lôgen gestaan hebben; ende wat het in heeft, dat landtschap, van zóó veel verscheide regeeringen t'zaamen hangende, als 't eens in roere geraakt; weder op zijn' stel te brengen: nóchte met hoe grouwelijke ellenden; verwoesting, en wreetheden, het, toen 't laatst zijn beurt was, vertreeden, geschonden, en afgepijnght is. Dingen, die my zelf doen yzen van 't breeken der vrede; daar ik óók weenigh eers af hebben kon: wanneer 't my al schóón zóó nut docht mijnen onderzaten te zijn, als ik hun het tegendeel nóódigh hóude. Maar genomen, alles vloeyde naa begeeren: wat zóud' 't zijn? Moeite, met moeite gewonnen. Van de welke, zóóze my lust, mijn eigen rijk vol op heeft. Zoek daarom vrede te hóuden met den Koning van Spanjen, 't en zy dat het hem verveele. U, mijn' broeder, hoewel tót uw raad niet geroepen ben, dan door goede genegenheid t'uwarts, raad ik zijn' vrundtschap te raade te hóuden: ende zóó ghy t'zaamen over hóóp laaght, zóud'er my niet mede moeijen willen, dan om uw verschil te helpen byleggen. De Hartógh hier op, met veel voldoentheids, hervat zijn eerste zeggen, vóortvaarende met opstaand zeil, ende zulk' een' vierigheidt, dat hy schein middelen in den móuw te hebben, om alle duin tot del, en vliet tót veldt te maaken. De Koning hóorde toe, onderving zijne redenen, ende bezette hem, als hy uit had, met zóó wakere wederleggingen, dat hy, dezen moedt opgeevende, alle zijnen toelagh wendde tót het bestek der verraderijen. Des deed hy den handel van verdragh slappelijk gaande hóuden, ende maakte 't te Paris zóó lange, dat men'er den deun mede, ende klap in 's Konings voorkamer hield, hoe men hem zóude behoeven, by openbaare afkunding, te lozen. Twee der óudtste raadsluiden van staate schoten uit, van hem, als weenigh wóordthóudende tegens anderen, over vry geleide, vast te hóuden, om Saluzze tót beter kóóp te herhebben, dan door een óórlógh. Maar zijne Majesteit verfoeyde 't, zeggende, dat zulk' voordeel het verlies van eere niet opwegen moght: ende mer aan Kaizar Karel gevangen waar geweest, als Koning François had willen verstaan tót tróuw breeken. De Hartógh, om zijn klakkelóós vertoeven te vrijen van arger achterdócht, hief een' geveinsde vrijaadje aan, zich gelaatende bevangen te zijn met eene der achtbaarste schóónheden van het hóf; ende allest' ontslaan, als verzoopen in de zórgen der geenen, die de min binnen heeft. Maar toen hy, door nachtspraak en ontijdige vergaderingen den grondt des vloekverwantschaps geleidt had, en der voorwaarden van 't verraadt met Biron eens was, des zelve tróuw, met ongelóóffelijke belóften onderuitgehólt hebbende, ende, door slimheid van verscheide listen, zijn hart den rug ten Koningwaart doen keeren, nam hy aan het bódt, hem, van wege zijner Majesteit, gedaan, ende belóófde Saluzze te leveren, óft, in plaats van dien, het landt van Bresse, t'zijner keure, die hem drie maanden zóude open staan. Ende, als 't verdragh beschreeven ende geteekent was, vertrok hy te landewáart: gaande het zeggen door Vrankrijk, dat hy niet mede droegh dan van 't slijk. Hy daar tegens liet zich hóóren: zijn' voetstappen waaren daar zóó diep in gezet, dat men 's ten eeuwigen daagen gedenken zóude. Wonderlijk was de naam van miltheid, dien hy te hove naaliet, hebbende eenen schat verschonken, die, waar hy onder krijghshóófden besteedt, krepel heirkrachten maaken kon. Nu spild' hy vier honderdt duizendt króónen aan kamerdiens, deurwaarders, bóótsmakers, dwergen, ende luiden van gelijke stóffe; óft in 't hondert. De Koning ging de Vaste doorbrengen te Fontainebleau, daar hy zat over zekere twistreden tusschen den heer van Plessis Mornay, steévooght van Saumur ter eene, ende den Bisschop van Evreux ter andere zijde, nópende de letterlijke waarheid van een gróót getal spreuken, door Plessis uit

*Koning
verfoeit
den raad,
van den Sa-
voijardt,
over vry
geleide,
vast te hóu-
den.*

*De Har-
togh van
Savoije
vertrekt.*

*Quistga-
ven.*

*Twistreders
tusschen
Plessis
Mornay;*

*ende den
Bifchop
van E-
vreux, in
s Konings
byzijn.*

*Móórde-
res, van
wille den
Koning te
vergeeven.*

óude fchrijvers getogen, ende te zaamen gehaalt, tót beweesing zijns ver-
ftandts, in zeeker boek dat hy tegens de miffe gefchreeven had. Dóch par-
tijen en waaren maar eens aan elkandere; in welken handel zijne Maje-
fteit zich zóó gemaatight tóonde, als haar Katholijkheid eenighzins
moght toelaaten: fchreef niettemin aan den Hartoge van Espernon, dat
het Bifdom van Evreux verwonnen had dat van Saumur. Ontrent dezen
tijd begreep zeeker vróuw-perzoon, ontfteeken door de bitternis van haa-
re kranke zinnen, de móórdt zijner Majesteit; ende openbaarde haar voor-
nemen den Grave van Sóiffons, op gelóóf, dat hy; óuder veete gedach-
tigh, met zóó een' hope wel vermaakt zóude wezen, ende haar konnen
helpen aan eenigen dienst te hoove; tót gelegenheid om haar gruwelijk
opzet uit te voeren. De Graaf, antwóórdende dat het een ftuk van ge-
wight, ende naader overleg vereiffchende was, befcheidde haar, ter ge-
gener tijdt, weder te keeren: ondertuffchen fprak den Koning aan om ee-
nen vertróuwden perzoon, die in zijn cabinet verborgen, hóoren, ende
kennis draagen moghte, van 't geen dat tuffchen hen beide zóude ge-
fproken worden. De Koning beval Lomenie, Secretaris van zijn' Maje-
steits cabinet, zich daar toe te gebruiken. De rampzalige, ter beftemder
uure wedergekomen zijnde, reukelóós van verwoedtheid, hervat haar
vorige redenen, ende valt uit, hoe zy voor had, den Koning te doen
fterven van vergif. Maar de Graaf, haar uitgehóort hebbende, deedze
vaft hóuden. Gevangen ende ondervraaght zijnde, miszaakte zy alles,
met zulk een ftijfheid van ftem ende gelaat, dat Sóiffons had moeten ver-
bluft ftaan, 't en waar hy Lomenie had geweten vóórts te brengen. Maar,
door 't onvermoedt getuigenis verbaaft, zwichte zy, beleed, werdt ver-
wezen, ende levendigh verbrandt. Hierentuffchen quam de dagh om, dat
de Hartógh van Savóije Bresse óft Saluzze te leveren had. Dan, denkende
van 't een nocht van 't ander te fcheiden, maar met nestelen van uitvlucht
aan uitvlucht, den Koning den zomer t'ontfutfelen, ende dat midlertijt
het verraadt van Biron rijpen zóude, zendt hy Ambaffadeurs aan zijne
Majesteit, nu te Lyon gekomen zijnde, om haar te vertóónen, dat zijne
belóften, te Paris, in de hóóftftadt haars rix, gedaan, als niet gefproten
uit onbedwongen wille, billijk voor kraftelóós, ende van geener waarde
te hóuden waaren. Hier op leidde zijne Majesteit hun voor, de brieven
door hunnen meefter, uit Chambery ende Thurin, hóóftfteden van Sa-
vóije ende Piemont, gefchreeven, waar by hy belóófte 't verdragh van
Paris gefandt te doen. D'Ambaffadeurs voeghden daar by; de Hartógh
verftondt, dit verdragh zijnen ftaat ende kinderen zóó naadeeligh te we-
zen, dat hy geen' gróóter fchande begaan konde in 't breeken, dan in
't volbrengen. Niettemin, een van de zelve nam aan, naader befcheidt
van zijne Hóógheid te haalen. Men ging ende zondt over en weder, ende
handelde in zulker voege, dat d'eene zwarigheid afgedaan zijnde, d'an-
dre te voorfchijn getogen werdt, zonder zich eeniger ongerijmtheit van
voorflagh te fchamen. Ende hoewel de Koning genoegh blijken liet, dat-
men zijn geduldt te veel verghde, zóó en begaf zich de Hartógh nócht-
ans tót geen' toerusting ter wederftandt; maar bleef, gelijk in een gróó-
te zórgelóósheid, tót Turin mói weder fpeelen. 't Zy dat hy gedacht
hebbe, met zulk een gelaat zijn' Majesteits vóórtvarenheid te doen flap-
pen, óft zijn gelóóf gefelt in eenige waarzeggerijen, ende daar uit ree-
kening gemaakt op 's Konings aflijvigheid. Want men had voorzeidt,
dat in de naaftkomende Oeftmaandt, geen Koning in Vrankrijk zóude
zijn. Ende was de Hartógh niet vry van zulk een bygelóóf, als dien 't eer-
tijds voornemen prikkel geftrekt had, om de aanflagen op Dauphiné en-
de Provençen te maaken. Maar 's Konings lijdtzaamheid ten einde, het

*Uitvlug-
ten des
Hartogen
van Savóij-
jen, nópen-
de 't leve-
ren van
Saluzze.*

óorlógh verklaart, al 't naastgelegen krijghsvólk op ontboden, laft om nieuw aan te nemen gegeven, 't geschut ter yl toegevoert, ende zijn' Majesteit voor midden van Oestmaandt perzoonlijk in Savóijen gevallen zijnde, bleek, hoe naa dat de konst des voorwetens ende de logen aan elkandre gegrenst zijn. Want dat het rijk ledigh van Koning te zijn had', was niet in 't wildt gesproken. 't Besluit van zijn' dóódt daar uit gemaakt, ten welken einde het ander schein uitgeschoten, ging lós, naa den aardt van de uitleggingen der toekomende dingen. Biron voor uit gezonden naa Bresse, Desdiguieres in Savóijen, hadden zich met der haast meester gemaakt, d'een van de stadt Bourg, d'ander van den burgh voor Montmelian. De Generaal der minrebroederen, getijelt Patriarch van Konstantinoplen, hebbende goedt deel eers gehadt aan 't beleiden van den laatsten vredehandel, hield zich dat pas tót Thurin in 't Franciscaner klóóster, om te zien waar deze beweeghenis heenen wilde. De Hartógh van Savóijen, zóó onzacht gewekt, zich ziende blóót zitten, met zijne landen open, tegens zóó zwaar een' vyandt, koos, voor 't naast, dien in den arm te nemen, om zóó glad een' voortgang van 's Konings zaaken, met eenigen voorflagh van byleggen, aan 't slepen te brengen. De Generaal, wetende gety te kavelen, ging, als zijner Hóóghheid te geval, uit den laft dien hy van den Pauze had, ende te Grenoble den Koning voorhouden; *hoe zijner heiligheid geen ding meer moeijen moght, dan 't scheuren der eendraght, bearbeidt door haar onder de Christene Vórsten; ende de onheilen des gódlóozen óorlóghs wederom te zien storten over landen en luiden. Wel had hy niet tegens 't wedervorderen van 't zijne. Maar men hielde 't verdragh van Paris, ende onthielde zich in allen geval van 't erfgoedt des Hartogen. Anders konden nócht Paus, nócht onpartijdigen, goedt gevoelen van zijne Majesteits voornemen hebben. Waar op de Koning tót bescheidt gaf; dat zich ten hóóghsten leedt waare, zijner Heiligheid eenigh verdriet te doen, goede genegenheid der welke hy zóó overvloedelijk gesmaakt, ende nóóde te missen had: dóch zich van haare billijkheid beloofde, zy zóude hem niet vergen, yets te dulden dat der Koninklijke achtbaarheid, ende den Fransschen naame te naa ging. De nóódt rechtvaardighde genoegh zijne wapenen; gemerkt zich langer te leur telaten stellen, nócht vailigh, nócht voeghlijk was. Zóó de Hartógh van Savóijen in zyn geweten ginge, dat zóude hem verklaaren voor óorsprong alle der ellenden; mitsgaders, dat die eenen anderen verkort, al 't zijne ten buite geeft. Ik wil, heer Patriarch, hem geen verzoenlijkheid ontzeggen: maar heb zóó luttel vattens aan zijne wóórdten gevonden, dat langer ongeraden is, my anders dan aan zijne werken te houden. Ende geef u te bedenken, wat den omleggenden Vórstten te verwachten staat, van den geenen, die, toen 't rijk, gereten van de schrikkelijckste scheuringen, bedoven in 't vuur der inlandtsche óorlógen stondt, in plaats van ontfarmen over zóó deerlijke jammeren, is, vlammente om eenen róóf te haalen uit den brandt zijner gebuuren, in Saluzze komen vallen, op een verwelóós voorgeeven, van de Hugenóten daar uit te keeren: die even aleens, zonder eenigh recht oft schijn van dien, Dauphiné ende Provençen besprongen heeft, om ellendt op ellendt der ellendigen te klampen, ende hóogh te timmeren met onzen afbrek. Om welke gangen te verschóonen, hy onlangs, op den landtdagh der Zwitseren tót Baden, zich niet ontzien heeft door zijnen Ambassadeur te doen zeggen, hoe der ónderen zórgh voor de kinderen zeer natuurlijk was, ende hem te prijzen 't waarneemen der gelegenheid, om de zijne, gesprooten uit Kaizars ende Koningen, staatlijk te verzien. Een schóón ontschuldigen, om de naastgelande mogenheden op te maaken, tót verzeekering hunner staaten, ter tijdt toe, dat hy zich in den vaderlijken plicht, tot gerustheid toe, ge-*

Redenen der Generaals der minrebroederen, om 's Konings wapenen tegens Savóijen te stillen. Konings antwóórdt.

queeten, ende al zijn huis met heerschappyen vervult hebbe. En ziet my, heer Patriarch, niet aan voor den geenen, die óorzaak zoeken zóude, om uit het verdrag van Vervins te vaaren. Ik ben't van zin met zóó gróót een' opreghtigheid t'onderhóuden, als ik het heilighlyk, t'uwen overstaan, heb bezwooren. Maar het en verbindt my niet tot afstandt van mijne gereghtheid. Ende kan ik van niemant, in reede staande, beschuldight worden met het onrusten der Christenheid, dien men, mits my gelijk doende, zóó gereedt zal vinden om't geweer op te steeken, als ik traagh in't uittrekken geweest ben. De Patriarch, ingedaan van de redenen des Konings, onderstondt, óft hy waare om van eenigh bestandt te hóoren; maar

Vordering
des Konings
in Savóijen.

werdt afgezet, ende naa Lyon, aan den raadt, geweest. Zijne Majesteit zelve voor Chambéry gekomen, bood het zijne genaade aan; ende dwongen de burgers d'overheden het op te geven, eer zy tijdt hadden om den Hartógh te verwittigen. Conflans, een sterke plaats, verwachtte ontrent vijftigh scheuten: daar mede was'er zulk een schrik in, dat men 't opgaf, behóudens lijfs alleenlyk. Maar de Koning schonk dien van binnen hunne wapenen, paarden, ende pakkaadje. Van daar toogh voor Charbonnières, beschoot den tóoren met negen kórtouwen ende twee kleene stukken, van den morgenstondt af tót middagh toe. Toen bleven die van binnen, ontrent een' uure, zonder zich te vertóónen. Waar uit zommigen gissing maakten, datze maaltijdt hielden; anderen, dat zy zich bereidden tót eenige weerbieding; maar zijn' Majesteit hield, datze vergadert waaren, om hunne verdraghs punten te beraamen. Zy had het geraaden. Ende terstondt daar naa, alzóó de Koning stondt om ter taafel te gaan, verzóchten zy in gesprek te komen. Des yder verwondert was in de eunjerheid zijner Majesteit, die zulks zóó net hadt geweeten af te zien. Waar op zy zeide, dat haar óordeel in krijghszaaken nimmermeer miste, ende zy in dat stuk ervaaren was, gelijk de óuwde harders in den loóp der starren, ende't voorzeggen van windt ende weder. De belegerden, overkoomen zijnde, ontvingen, al eer de verdraghs punten geschreven waren, (zóó gróót een betróuwen hadden zy in zijne Majesteit) den Veldtmaarschalk Mórges, met vier honderdt mannen, binnen. Ende werdt hun nóchtans gehóuden, 't geen zy besproken hadden. Dóch viel 'er eenige haapering om hunne vendelen te behóuden. Maar hun verklaart zijnde, dat zijne Majesteit geen tweemaal de standers zijner vyanden zien wilde; ende merkende, dat op eenige roerscheuten van hunne zijde gegaan, met gróf geschut geantwóórdt werdt, togen zy uit de plaatse, in getal van twee honderdt mannen. De vendelen zondt zijne Majesteit aan de joffróuwe van Antragues, nu Marquize van Verneuil, tót Lyon; alwaarze in sint Jans kerke gehangen werden. Daar naa, den heere Desdiguieres bevoolen hebbende in't landt van Tarentaize te trekken, die aldaar goeden voortgang deed, keerde de Koning naa Grenoble, by goetdunken der artzen, om 't lichaam te zuiveren. 't Uitbersten dezer óólóge, hoewelze met beknópte toerusting was aangevangen, klonk over Europe, ende gaf dapper te denken ende te zeggen, om de naabyheid van Italien, en 't recht dat zich de Françoizen op Milaan en Napels toeschrijven. Des zijne Majesteit haaren Ambassadeuren aan alle óorden belaste, haare reedenen op 't aanzienlykft te vertóógen; ende d'onbillijke handelingen des Hartogen naa 't leeven af te maalen: gelijk zy deden, zonder nóchtans de grenzen der betaamelijkheid t'overtreeden, in 't spreken van een' Vórst, die met den huize van Vrankrijk vermaaghshapt was. Haare vyanden daar tegens en lieten niet de naastgelande overheden in't óór te blaazen, dat het de tijdt was om op te waaken, ende den gebeurbrandt, in zijn opgaan, te lesschen. Ende braght de Spaansche Ambassa-

bassadeur in Zwitserlandt, met het ingeeven van dit achterdenken, by de kleene Bunden, den Hartoge toestandt eener lichtinge van vólk, te weege. Dóch klaarde 't de Vic, Ambassadeur van Vrankrijk, in veuge datze vruchteloos uitviel. Den Koning, te Grenoble zijnde, quaamen ter handt zekere briefkens, gestróit in zijne kamer ende voorkamer, van inhóudt, hoe dat de heeren van Chazeul ende Bourg, hem te dienst gekomen, onder den heer van la Guiche, steêvooght van Lyon, toeleidden op het leeven zijner Majesteit. De welke, zich zeker hóudende, uit eenige omstandigheden, dat dit een' valsheid waare, gebroeit uit nijdt, van de geenen die hun misgunden, dat zy, die de party des bondtgenóótschaps gevolgt hadden, in voortreflijke lasten werden te werke gestelt, deed het hun bekent maaken, ende verklaaren, dat zy in haare tróuw ende vroomigheid ten vollen geruust waare. De heer van Bourg quam in aller yl van Lyon, daar hy beezigh was met een regement van duizendt mannen aan te neemen, zich aan zijne Majesteit vertóonen: die hem zeide, *zóó hy wist te vermoeden van wien hem dit quam, zy zóude hem, door haar' opperste maght, doen pijnigen. Maar, voeghde zy vóórts daar by, zóó ghy voortvaart met u wel te quijten in uwen plight ende aangenomen last, ghy zultze zwaarlijker straffen, dan de rechter zóude kunnen doen, als zy ontdekt waaren. Want dat men zich löffelijk draage, is 't meeste leedt dat eenen vyandt wedervaaren kan.* 't Was enkel' achterklap; ende nóchtans, voor een' Vórst van niet zóó vránk een' gemoede, stófs genoegh tót argewaen, hechtenis der gelasterden, ende eeuwige onaangenaamheidt. Ontrent den zelven tijdt ontving zijn' Majesteit waarachtige kundtschap, ende daar nevens, in schildery, de gedaante van twee verraders, die geldt ontfangen hadden, om haar 't leven te neemen. D'een werdt, tót driemaal toe, gespeurt ontrent haaren perzoon. De welke vermaant des acht te willen neemen, antwóórde; dat *haar leven aan den wille Góds hing; niet aan 't voorneemen haarer vyanden: Jaa verboodt hem aan te tasten, zeggende: laat hem gaan; 't is een bóós mensch. Zóódanige schelmstukken lóónen hunnen meester. Gódt zal hem straffen, zonder dat ik 's mymoeije.* Zóude zy geweten hebben, dat dees, zich met penningen op de handt verzien vindende, daar aan genoegh had? óft gelóóft, uit ondervinding, dat dóch alle schrik van straffen ydel is, om zóó helsche hevigheden te doen slaauwen? óft zich zóó vast verlaaten op de Gódtlijke zórg? De Koning hebbende uit Desdiguieres verstaan, dat hy te vrede was de kósten van den óórlógh te draagen, 't en ware Montmeillan, een' van de sterkste plaatsfen van Christenheidt geacht, binnen een' maandt, by wege van geweldt óft van verdragh, tót onderdaanigheidt gebraght werde, zondt 'er hem voor. 't Is een vesting met vijf bólwerken, gelegen op een steile klippe, met toegang van eener zijde alleen, die dapper afgeschanst ende opgegraven is. Men beschoot het met dertigh kórtóuwen, ende tien kleender stukken. Gedurende 't beleg, trok de Koning, om kennis van de sterkte van sinte Catharine te neemen, de welke dien van Geneve op den nek lagh. De Maarfschalk van Biron daarentusschen, al eer hy 't slót te Bourg in Bresse in had, verzócht den Koning om toezegging van 't gebiedt, ende daar in te mogen stellen dien hy goedt zóude vinden. De Koning, die alreeds een quaadt óógh op hem had, óók onveiligh vondt, de sterkten eenes landtschaps te stellen in handen van de geenen die 'r 't gemeen gebiedt over hebben, ende gezindt was een' plaats van zulk belang, op de grenzen, van de zijde naa Italien, in bewaarnis te geeven aan yemandt, die, zonder middelmeester te kennen, zijner Majesteit aanging, sloegh zijn verzoek af. Dit speet den Maarfschalk uit der maate; ge-

*Wondere
zachmoedigheid
des Konings.*

Montmeillan, een' dappere sterkte.

*Biron vol
spijts.*

Desdiguieres by den Koning. Naamelijk, 't ging hem te ver uit zijne verwaandtheit, die zich het algemeen stedehouderschap over 't krijgsvólk, gelijk voor Amiens, toegeleidt had. Maar zijne Majesteit wist wat het waardt waare, verscheide onderhóóften van gelijken aanzien te hebben; mitsgaders, dat Desdiguieres in landt- ende liedenkunde, tegens dien vyandt, zonder weêrgaâ was: ende had, hun beiden even vol doende, met tijtel van algemeenen stedehouder den Graaf van Sôiffons versiert. Al 't welk Biron onwaardelijk opnam, om'er zijn wroegend gemoedt mede te paaijen, ende 't zelve, door inbeelding van zóó een toegedreeven ongelijk, tót d'overgeevenste tróuwlóósheidt op te stutten. Zulks zijn hart zóó gróót een' gróuwlijkheid begreep, dat hy met den hópman binnen sinte Catharine leggende overquam, van hem, te zee-keren dage, te beteekenen de kleederen, ende 't paardt des Konings, om zijnen perzoone een' laage, óft met gróf geschut daar op aan, te leggen; in 't bezichtigen van de plaatse. 't Schijnt niettemin, dat hy, be- teutert in 't bestaan zulker yffelijkheid, ende van zóó onwis een uit- koomst, zijner Majesteit, toen 't 'er toe quam, afgeraadten hebbe, zelf deze beschóuwing te doen, met bybrengen, dat'er uitneemende welmik- kende buschietters binnen waaren: 't en zy zaak geweest, dat hy's Ko- nings stóutmoedigheid toebetróuwde, dat het daarom niet naablijven zóude, ende hy, in allen geval, den naam der waarschóuwing genieten. Dóch zijne Majesteit bestelde 't door anderen; ende riedt den Hartoge van Biron, zich t'ontflaan van zee-keren la Fin, eenen zórgelijken war- geest, dubbeldt, doortrapt, die van schelmery ende gódtvergeetenheid t'zaamen hing, ende hem zelf, in 't endt, bedroogh, bedroegh, ende op alle lijden braght. Vóórt deed zy eenen keer door de bergen, acht geeven- de op alle wegen ende openingen, waar door de vyandt vólk zóude mo- gen aanvoeren, ende quam alzóó voor Montmeillan in 't leger. Maar hierentusschen deed het dreunen der Savóische beweeghenissen, de mo- gentheden van Italiën opzien, ende voor óógen hebben 't belang van de gemeene ruste haarer heerlijkyen, die, by ondergang van 's Hartogen staat, leggende tót middelschót tusschen haar en Vrankrijk, kommer schein te lijden. Voor al ging den Paus de pais ter harte, dien hy gemaakt had, ende geen' kleene zórg an, dat Spanjen, wiens vrees voor Milaan de naaste was, zich plótselijk in den óórlógh zóude steeken, ende alle krachten der gespóuwe Christenheid, yeder naa zijn inzicht, dezen over- maghtigen koninkrijken achter aan draaven. Hy vaardicht dan den Car- dinaal Aldobrandin, zijnen neef, af: de welke, naa mondtgemeenschap met den Grave van Fuentes, landtvooghd van Milaan, ende met den Har- toge van Savóije, aan den Koning schikte, om te verstaan, óft zijner Ma- jesteit gevallen zóude, zich, tót Chambery, van hem te laten vinden, om enen voorflag van vrede te verstaan. Zy antwóórde, *het strekte tót verachte- ring haarder zaaken, dóch de Cardinaal zóude even wel welkoom zijn, zóó ten aanzien der achtbaarheid van den geenen wiens gezant hy was, als om zijn' eige waardije: ende haar gevoelen was, al ging 't gerucht, dat hy den Hartoge ten besten deze handeling aanveirdde, dat ze sproot uit de voorzichtigheid ende vaderlijke behartiging zijner Heiligheid, om der welke te believen, zy, be- houdens eer ende vailigheid, geene openingen van paize begerde af te slaan.* Dóch eer hy zich tót Chambery vervoeghde, deed de Koning den Gra- ve van Brandis, overste van Montmeillan, aanbieden, zijn geschut eenen dagh te doen zwijgen, mits dat die van binnen zich óók zóó lang van schie- ten wilden onthóuden. De Graaf bewillighde hier in zóó lichtel- ijk, dat zijne Majesteit zeide: *Hy is onze. De vrees is'er in.* Oók geviel 't zóó. Want hy, zonder eenigen nóótdwang, verdragh floot, belo- vende

*D'Itali-
aansche
mogent-
heden, ende
voor alle de
Paus, duch-
ten den
voorigang
van het
óórlógh.*

*Mont-
meillan
overkomt.*

vende de vesting over te geeven, 't en waare hy, binnen een' maandt, van den zestienden in Wijnmaandt af te reekenen, ontzet wierde, door een heir, dat het leger dede opbreken: niet zonder leelijke opspraak; ende zulk misnoegen zijns meesters, dat hy, zich ontziende hem onder de óógen te komen, aan 's Konings zijde bleef. Hier mede en bleef'er, be-
nóorden de bergen, meer niet dat voor den Hartógh hield, dan 't slót van Bourg in Bresse, ende dat van sinte Catharine. Den Koning, herwaarts keerende, quamen die van Geneve te gemoet, hem, ende allen den zinnen, hunne stadt, met opene póorten, vertrouwende. Ende ging Theodorus Beza, voorneemste der Gerefórmeerde predicanten, in zijnen uitersten óuderdom, spreken met zijne Majesteit, ontrent een' halve mijl van sinte Chatharine: 't welk óók zwichtte, ende, binnen weenigh dagen, over ging. De zaaken van Savóijen dus verre gebraght zijnde, gaf zich de Koning op reize, om 't huwelijk met zijn' nieuwe bruidt te voltrekken. Want de Paus, naa kennis genomen van der zaake, ende hem overgedraagen, by drie geestelijke perzoonen daar toe verórdent, had zijne Majesteit verklaart vry van verbintenis aan vróuw Margarite van Valóis, ende yeder hunner gestelt in den staat, waar in zy, voor hunne byeenkomst, waaren geweest. De redenen namp men hier op: dat zy, maagen zijnde, naa 't geestelijk recht, in de derde schrede, óók in gelóóf verscheiden, geen wettigh huwelijk hadden mogen maaken, by mangel van 's Paus toelaaten; ende des zelfs bewilligen, naa de bruilóft, verworven was op onwaarachtigh aangeeven. Gemerkt het verzoek, aan Gregorius den dertienden, op hunner beiden naame gedaan was, ende als t'hunner begeerte; daar Margarite zelve verklaarde, nóit gezint geweest te zijn tót dit huwelijk, maar gedrongen van hare moeder en broeder, zonder van dezen toestandt zijner Heiligheid te weten: gelijk óók, aan 's Konings keeren tót zijn' eerste gelóóf, genoegh gebleeken was, dat hy, in de móordt van Paris, niet dan door dwang den Paus erkent had. Ende was door zijn' Majesteit, zich lós vindende van dien bandt, by goeddunken des Paus in der tijdt, ten echt verkoren de prinses Maria de Medici, dóchter van wijlen Francesco, Gróóthartógh van Toscanen. Waar in, benevens dat zy een frisse ende welgedane jonkvróuw was, van rijper jeughdt, ende vermoedtbaare vruchtbaarheidt, de Koning schijnt het óógh gehadt te hebben op de achtbaarheidt der afkoomst: zijnde haar vaderlijk geslaght, dat, als geschapen ter regeeringe, zelfs in zijnen burgerlijken staat, met doorluchtige vernaamtheit het burgerlijk aanzien overtróffen had, opgestegen, door proeven van overvliegende wereldkunde ende gróótmoedigheid, ten tóppe des vórstelijken lófs; ende haar' moeder een dóchter geweest van Kaizar Ferdinand van Oostenrijk. De Gróóthartógh Ferdinand, haar óóm, gaf met haar ten huwelijk zes honderdt duizendt króónen; mits betaling strekkende, 't geen hy zijner Majesteit voor heen verschooten had. De tróuwing was gepleeght in de gróóte kerke van Florençen, door den Cardinaal Aldobrandin, tusschen de Prinsesse in perzoon, ende den Gróóthartógh, als gemaghticht om zijne Majesteit uit te beelden. Naa 't Koninklijk banket, prachtige wonderen van tóonneelspeelen, ende andere adellijke vermaakelijheden, was de Koningin (want men, naa 't sluiten des huwelijx, haar dien naam opdroegh) staatlijk verzelschapt, in een' overkóstelijke galeije, van Livórno op Marseille gevoert, ende alomme treflijk ontfangen; van daar vóórts tót Lyon gekomen; alwaarze acht dagen stil hield, des Konings koomst verwachtende. Men zeidt, dat een van de hófedelen tegens haar zóude uitgeschooten hebben, dat haar' Majesteit den Koning, als genegen tót het drijven der vryaadjen, zóódanige zinlijkheden ten besten te hóuden

*Echtschei-
ding tus-
schen den
Koning en-
de Marga-
rite van
Valóis.*

*Konings
huwelijk
met de
Prinsesse
van Tosca-
nen.*

had', nóchte zich des te belgen, indien hy bywijlen een speelde minne op deez' óft die schoonheid quam te werpen: ende zy daar op geantwóórdt, *datze in Vrankrijk gekomen was, niet om te besnoeijen, maar aan te queeken de lusten zijner Majesteit.* Ten avondt dat de zelve te Lyon verwacht werdt, bereiddemen de maaltijdt der Koninginne wat tijdelijk; de welke geduurende, de Koning, onbekent binnen gekomen, zich t'schuil hield achter eenige edellieden, ter plaatse, van waar hy, zonder gezien te zijn, haar ende haar gelaat met gemak moght' aanschouwen. Toenze al een' wijle aangezeten had, quam haar een edelman aandienen, dat de Koning maar een' mijle weeghs van Lyon waar, ende binnen min dan een' uure haar zóude mogen zien. Deze tijding ontroerde haar, in voege, dat haar etens ende spreekens lust verging. Opgestaan zijnde, vertrokze naa haar kamer, ende quam óók de Koning van stonden aan daar in. Zy bejegende hem met een diepe eerbiedenis, om zijn' handen te kussen. Hy groeteze, met verheffing van zijn verlangen naa dit gezicht, ende van 't genoegen, dat zy daar beide zóó uit ontvingen, als wijder te verhoopen hadden. Daar naa, verhaalt hebbende de moeilijkheden zijner reize ende verrichting in Savóije, nam afscheidt, om te gaan avondrmaal hóuden. Ende zy terwijl bereide zich om hem in 't bruilóftbed te verbeiden. Ende alhoewel 't huwelijk voltogen was, zijnde de tróuwing gepleeght door last ende volmaght zijner Majesteit, met wóórden van den staanden tijdt, gelijk de rechtsgeleerden noemen tróuwbelóften, die daatlijk kracht krijgen, ende zelfs by wille van beide zijden, niet mogen gebroken worden, zóó geliefde 't nóchtans zijne Majesteit, voor haare gemeente, in de kerke van Lyon, ten naasten zondage, den echt op nieuw te bevestigen. Alwaar hen de zelve Cardinaal Aldobrandin, als Legaat des Paus, den zegen gaf. Vóórt werden eenige góude ende zilvere penningen onder 't vólk geworpen, gingmen ten banket, ende daar naa ten dansse. Terwijl dreef de zelve Cardinaal, by maniere van middelaar, den vredehandel vóórts: Maar, verneemende datmen dien van Geneve de sterkte van sinte Catharine had laten slechten, voer daar over met hevigheidt uit. Niettemin, men hervatte 't werk, alzóó 't hem verdroot onverrichter zaake naa Rome te keeren; ende, naa veel haperens, overmits de Hartógh van Savóije tót geen zuiver besluit kon komen, werdt het zóó verre gebraght, dat hy toestondt, voor Saluzze, te leveren 't landt van Bresse, Bieugey, Verromey, ende eenige andere plaatsen. By welke mangeling de Koning, zóó zommigen meenen, voordeel van inkomen rekenen moght. Maar de gelegenheidt van 't Marquizaat tót d'Italiaansche tóchten, overtrof, in 't óórdeel van veelen, de waardy van dezen aanwas. Óók gebraken z' 'er niet, dien 't benieude, dat zijne Majesteit zich alzóó bewegen liet, om den lóóp harder zege te staaken. Maar de pais met Spanjen leedt last. De Graaf van Fuentes had eenen schóónen hóóp vólx by elkander. Biron, verstandt hóudende met hem ende Savóije, wroette binnen 's rijk; alwaar ongestuirigheden veeler gemoeden, verwildert door den ingeërterden óórlógh, nóch niet bezadight waren, ende maar al te wankel stonden, om zulk een' onrust, als hy was, toe te vallen. De gemeente was af, en gesleeten door den druk der schattingen; de tróu der onderdaanen, 't aanzien der overheden, middelen des rijk, voorneeme spieren ende zenuwen van den staat, zonder kraft, zonder klem: ende alles behoefstigh van stilte, om te begroeijen, ende zijn' aamhegthigheit met der tijdt te verwinnen. De pais verkondight, ende Koningin bevrucht zijnde, nam zijn' Majesteit de póste op Paris, alwaar de Koningin onlanx daar naa haar intreê deed. De Venetianen schikren Ambassadeurs aan hen beide, om hunne genegenheidt te bewijzen, met wensch van gelukzaligheidt over dit huwelijk. Maar de Graaf van Fuentes, wenschende zijn krijgsvólk hunne

fou-

*De Koning
komt by
zijn' bruidt.*

*Pais van
Savóijen.*

fóudye te doen verdienen, maakte eenen aanslagh op Marseille, die aan den dagh gebraght werdt, van de geenen die 't beloofden te leveren. Men hielt den Koning voor, van 't werk tót het uitvoeren toe, ende den vyandt op een' vleesbank te laten brengen. Maar zijn' Majesteit ervaren, hoe zórgghlyk zy, zynen luiden ruimte te geeven, om, zonder ommezien, met den vyandt te handelen; hoe wankelbaar een ding de tróuw der menschen is; ende wat'er, zóó wightigh een zaak in 't aangaan zijnde, onverziens toeflaan óft opdondren moght', verftont daar toe niet. Oók waar het den pais qualijk te rade hóuden geweest, hadmen 't tót zóó een daadtlykheidt laaten komen. Tegens Mets werdt mede eenige óntróuw ontdekt, ende nóchtans niet, dan met banning der beschuldighden, gestraft. In dit zelve jaar 1601 schein 't luttel te scheelen, óft de dartele kriegelheidt van weenigh' amptelóze perzoonen en had' Europe doen schudden, door de wakere beweeghenissen daar uit gereezen tusschen de twee voortreffelijke vólken. Eenigen van 't maaghschap ende gezin des heeren van Rochepót, Ambassadeurs van Vrankrijk in Spanjen, alzóó zy waaren gaan baden, geraakten met zommige Spanjaarden van sehertsen tót schelden, van schelden tót vechten, ende zóó verre, dat'er een deel der zelve dóódt bleef. De vrienden der nedergeslagenen verzóchten recht hier over aan hunnen Koning, die 't belaste hun te doen. Daar op werdt het huis des Ambassadeurs overvallen; de handtdadigen, die hy verftontd, ten aanzien zijnes ampts, niet dan Françóischen rechteren onderworpen te wezen, hem ontweldicht, ende in hechtenis genomen. De Koning, zijn meester, nam dit zeer euvel, ende entlyk zóó hóogh; dat hy den handel tusschen d'ingezetenen van beide de rijken deed verbieden. Waar uit, ende inzonderheidt toen hy zijne grenzen ging bezichtigen, de gebuuren giffing maakten op afbrek van vrede, ter tijdt toe de Paus, zelf des bekommert, te wege braght, dat de gevangens in zijn geweldt gestelt werden, ende hen overleverde den Franssen Ambassadeur te Rome. De Koning, alhoewel niet onkundigh der eerlóósheden die Biron bróuwende was, vercerde hem met eenen staatlyken last, om in gezantschap te trekken aan de Koningin van Engelandt; ende het getuigenis, in schrift aan haar, dat hy was het snijdendste gereedschap zijner overwinningen. Op welke reize hy, verzelschapt van honderdt vijftigh edellieden, met uitgelezen' aanzienlykheidt ontfangen ende onthaalt werdt. Maar hóudtmen 't daar voor, dat de Koningin, hem, onder andere merkelikheden, 't hóóft des Graaven van Effex, dien zy, onlangs te voren, oproers wege, had doen onthalzen, vertóont hebbe; heftigh uitvaarende over zóódaanigh een aard van gruwelen: ende zich hóóren latende, *dat's Konings recht, in dit stuk, te slap waare, ende zóó zy daar gezaghad, men zóude te Paris, zóó wel als te Londen, afgehóúwen' hóófden zien ten spiegel staan.* Het zy dan by geval geweest; 't zy zy verwitticht van zynen zijdgang, hem hebbe getracht te doen omzien naa zijn' pligh; óft uit eige jonst: óft ten verzoeke des Konings: dien 't jammerde, dat een' hópman, begaaft met zóó treffelijke óórlóghsdeughden, dien de deur ter eeuwiger doorluchtigheidt open stont, zóó reukelóózelyk ter schande sloegh. Ende hoopte zijn' Majesteit, dat hy hier door zijn gemelykheidt vergeten zóude, ende de lorshandelingen laaten drijven. Ondertusschen genaakte de tijdt der Koninginne, ende quaamen haar de ween over tót Fontainebleau, den zeven en twintighsten van Herfstmaandt, tegens den avondt. De Koning ende Vórsten van den bloede lieten zich vinden in de kraamkamer, als naa óuden herkomen ende 's rijx gewoonte ingevoert, om zeecker te gaan in de wettigheidt van afkoomst, ende dat geen' valsche geboorte, voor geregtelyk óir, moghte worden te vóórschijn gebraght. Te elf uuren in der nacht baarde zy eenen zoon, die de Koning Gode

*Zórgelyk
misver-
standt.*

*Birons ge-
zantschap
in Engelandt.*

De Koningin baart eenen zoon.

beval, zijnen zeegen gaf, ende, naa de staatsie der Franssche gróótheid, het zwaardt, als ten goeden voorspooke, in der hand, om het te bruiken ter eere Góds, tót bescherming zijnes vólx ende króóne. Zijn' Majesteit, doortintelt van blijdschap, verklaarde, nu, in haar leven, drie maghtige ontroernissen van geest gevoelt te hebben; d'eerste, toen, in 't bruilóftbed, het gerucht der Parijsche móórdt haar' ooren trof; de tweede, toen haar hóóft der króóne gewaar werdt; maar althans de derde en grootste. Ten dertighsten dage van zijn' geboorte werdt de Dauphin (alzóó noemmen den eerstgeboren van Vrankrijk, als wezende Prins van Dauphiné) in de wiege, op een' rósbaar, tót Paris gevoert, ende met gróóter vreughd ontfangen. Twee dagen daar naa, alzóó men hem naa sint Germain in Laye braght, hield hem de voester, zóó lang de wegh duurde, aan haar borst, om de harten der gemeente aan te haalen; die van alle óórden toedrong, om hem te zien en te zegenen. De pais alzóó plói nemende; koos de Koning tót handtgebaar de stichting der burgerlijke welvaart; stelde regel op het geldt, ende uitvoeren van dien; verboodt alle góuden ende zilveren laaken óft bóórdfel te draagen; besnoeide den woeker, van tien

Draght ende woeker geregelt.

óft twaalf ten honderdt, dienze gaf, op zes ende een óórdt: ende arbeide, door gezandtschappen, tót onderhóudt óft vernieuwing van verbintenissen by verscheide vólken. Het hóf blaakte van heerlijkheid, voltóóit door 't staatvoeren der Koninginne, met de pracht der vróuwentimmers, vruchtbaar in allerlei vondt van sieraden. Onder andere werdt een rei toegestelt, in de welke de Koninginne voordanste, sleepende acht óft negen gróóte vróuwen, elke met eenen schat van gesteenten om 't hair, waar onder de gemaalinne van zekeren opziender over de rijxmiddelen uitmunte. 't Gebeurde dat een Zwitser, op de wacht der zaalpóorte, quam te vallen zóó lang hy was, ende daar op zeker heer tegens den Koning uitschoot; 't was geen wonder van een' man die etlijke kannen wijns in 't hóóft had. *End' hoe* (zeide zijne Majesteit) *'t hóóft van me vróuw van zulk een' plaats heeft'er ongelijk meer gelaaden. Evenwel ghy ziet hoe zy 't ophóudt, ende weet van geen struikelen.* Zijne meening was, dat de rijkdom haarder perruike uit schenkaadjen herquam, die van de huisvróuwen der amptluiden in Vrankrijk ontfangen worden, onder den naam van vereeringe met den wijn ende kruiden. Maar de wijdtपालende heerschappijen en zijn nemmermeer in ongerepte rust, óft zonder dreigementen van dreunen. De tól van een schelling ten ponde, mitsgaders de inbeelding voor vermeerstering, door sloten óft sóldaten, ontfonkten,

Bevoerte in Póictou, ende Guienne, om de zóllen ende anders.

in Póictou ende Guienne, een' beroerte die bet gebrandt zóude hebben, en had' zijne Majesteit, zelve tót Póictiers komende, het vier niet spoedelijk gesmoort, met de gemakkelijkste middelen des doenlijk viel. Eenige belhamels werden gestraft, eenige wethóuders'afgezet. Maar toen 't werk in dwang gebraght scheen, quam zy, als van geen' vreeze gedreven, den vólke te gemoet, met verlichting van lasten. Zy trachtte óók ernstelijk te verzien tegens twee uitteerende quaaen van adel ende gemeente. Want zelfs de nóótdruftige huislieden werden bedorven door

Pleitzught.

't inleiden ter pleitzught, ende kóstelijkheid der rechtsgeleerden. Endé de edelen vernielden, met euvelen yver, alwaar 't een overgang van razery, óft bóózer geesten inblaazen geweest, elkanderen, door 't vechten

Vechten lijf om lijf.

lijf om lijf. Namelijk, de belghziekte, voor een' heerlijke deught geacht wordende; ende hoe eer geraakt, hoe gróótmóediger, leide men met list ende scharpzinnigheid toe op misduidenis van wóorden en werken: ende nam den minsten schijn van trótsheid, voor onboetbaren hóón, ende stóft tót uitdaagen, op. Welke overdaadt, als met geen' matelijke middelen te stuiten zijnde, op straf van gequetste hóógheid verboden werdt. D'ad-

vocaten verpeendemen tót bewijsgeven, onder hunne eigene handt, van 't geen zy, over yeder schrift óft pleit, zóuden genooten hebben, om, zóó't te hóogh liep, tót redelijkheid van den hove, gemindert te werden. Onder welke gemeene óft doorzichbare zórgen, school de bekommering over de tróuwloósheden des Maarschalken van Biron; wezende 't vloekverwantschap de vinnighste vyandt der Vórsten; als dat hen verdelght óft bedraait in onverwinnelijke opspraak. Want vaaken de medógenheid uit het aanschouwen van treffende straffe, over eenen perzoon die tót hóóger achtbaarheid geklommen is, meer vermagh in de harten der menigte, dan de gruwel, uit hóóren zeggen, van een onvolvoert verraderstuk, waar van 't geheim, de naadruk, ende zekerheid, eenen yeder niet wijs te maaken zijn. De Maarschalk had van over vierjaaren begonnen te strompelvoeten in zijnen plight, ende, luisterende naa de bekoorlijke belóften der Spanjaarden, op het dwaallicht der staatzucht, zijnen tredt aan te zetten. Verscheide ranken waaren den Koning ter óórengekomen, die hy uitterlijk als niet aan, innerlijk diep ter harte nam. Oók was Biron, gelijk fórs en róókende van overmoedt, alzóó niet stip op zijn' hoede, naa de gróótheid des gevaars: daar hy zich ingesteeken had: nócht keurigh, nócht kloek genoeg in 't aanhaalen ende aanhouden der geenen, daar hy door werken wilde. La Fin was een' wijl tijdt doen ende laten by hem; ende had al de verbórgentheden des handels in bewaaring. Naa verscheide gesprek gehóuden met den Hartoge van Savóijen, ende eenigen zijner vertróuwde luiden, deed hy, bewimpelende zijn' boodschap met yver van gódsdienst en bedevaart op Loretto, een' reize naa Italien, om met den zelve, ende den Grave van Fuentes, te kóómanfchappen. Zy bescheidten elkanderen, mitsgaders eenen Picoté van Orleans, ende den Spaanschen Ambassadeur, te Some, op den Po: daar de handel aangeboden werdt; d'uiterste krachten des vernufts te werke gestelt; alle punten ende toevallen, die te verzinnen óft te verziere waren, gewikt ende overwentelt; op allerlei gelegenheid, middel; tegen allerlei letsel, raadt geschapt. Alles was beschoren op een' ontleding des rijk van Vrankrijk, ende omdeiling des zelve onder veele kleene vórsten, dien, vólgens den voet van de keure der Kaizeren in Duitslandt, een gróót Koning te kiezen, ende met schatting zóude t'erkennen staan. Ende zóude Biron hebben voor zijn' buit de hóóge overheidt van Bourgognen, by volkoomen' opdraght van de zelve, voor zijn bruidt, de derde dóchter van Savóijen, met vijfhonderdt duizendt króonen ten huwelijk. 't Welk al de klem van den handel was, naa la Fins verklaring; die daar by voegde, dat óók van een' dóchter van Spanjen was uitgeschoten geweest, met aanbieding van ongelóóffelijke rijkdommen in baar geldt, ende Vórstelijke ampten. Naa datmen een' wijle te Some bezigh geweest was, keerde de Graaf van Fuentes naa Milaan, mede leidende la Fin, om bet op eenige punten te letten. De Graaf alhier eenige lóssigheid in 't antwóorden gewaar wordende, óft zich des dunken latende, kreegh vermoeden, dat hem de handel afzoette, ende licht staan zóude daar uit te vaaren. Oók was 't niet qualijk gegift. Want la Fin, ziende luttel verzeekerings van 't deel zijnen meester toegeleidt, waar in hy 't zijne hebben zóude, óók verstaande dat de Hartógh van Mompensier niet te bekooren geweest was, om in 't verbondt te treden, ende alzóó weenigh de Gerefórmeerden, die men door eenen hunner voornaamste Oversten verzócht had, begoft voor 't endt te zórgen, ende zijn' riemen in te leggen. Zóó verzócht hem dan de Graaf, op zijn afscheidt, in 't wederkeeren, zich nóch eens by den Hartógh van Savóijen te vervoegen. Maar la Fin, dien ergheid en ontróuw zijn' neering was, gewent op zijn

*Handel
van la Fin
wegen Bi-
ron, met
Spanjen en
Savóijen.*

hals ende met omzien te gaan, nam zijnen wegh door de Grizons, ende over Bazel: dat hem wel bequam. Want Renazé, zijn huisgenóót, door Savóijen trekkende, vastgehóuden, ende in een' gevankenis gesteecken werdt, daar hy over 't jaar zat, ende niet dan met behendigheit lós geraakte. La Fin dan, hóudende dat hy niet alleen uit had by de vloekverwanten, door ondersteek des Baroens van Lux, die, stedehouder van Biron, alle list aangeleidt had om hem gelóóf te doen verliezen, maar dat hy hun óók een tijdige dóódt zóude dunken, nam opzet vrundtschap van verre te spelen, ende, zich vergiffenis verzekerende met tijdigh aanbrenghen, hun een voordel af te zien. Des zeindt hy eenen, genaamt Cerezat, aan den Maarschalk, om hem te zeggen, dat, *'t en ware men hem Renazé deed' weder hebben, hy niet en kon zijn dienaar zijn: mitsgaders, dat hy geen langer uitstellen zaghe van den Koning te komen spreeken, verzoeckende berichthing om zijne redenen naa te beleggen.* Waar op de Hartógh antwóódde; *niet ongeraaden te vinden zijn te hoof trekken, op den kleenen voet, zonder yemandt mede te neemen die in Piemont gereist had; om den Koning te verstaan te geeven, dat hy, met zijn' reize in Italien, niet anders voor gehadt en had, dan 't volbrengen eener bedevaart op Loretto; ende in 't wederkeeren door Thurin, by den Hartoge van Savóijen gelast was, hem voor te stellen het huwelijk met des zelvenderde dóchter: ende by daar naa niet had willen luisteren, dewijl zijne Majesteit de zórghe van hem te besteeden aanvaarden wilde.* Van Renazé sprak hy, als van den geen, daar niet meer om te denken waar. Hier op was la Fin te Fontainebleau gekomen, in 't laatst van de vaste des jaars 1602; had gesproken met den Koning ende Villeróy alleen; met den Cancelier; met Rósný; met Sillery; elken op bezondere plaatsfen: met gerijmt bescheidt van de gelegenheden der zaake. Óók had hy overgelevert zeker getal van schriften, veel al van Biron eigen' handt wezende, ende achtergehóuden by den doortrapten verrader, tegens allerlei uitkoomst, tót maght voor zich zelve, om zijne verwanten in lijden te brengen, zóó zy 't anders, dan hem te wille was, moghten aanzetten. Uit deze schriften waaren zeven en twintigh gekoren, niet die den Maarschalk meest bezwaarden, maar die alleen van hem gewaaghden; de welke de Cancelier naa zich nam, ende, omze zórghevuldelyk te bergen, tót dat de tijdt anders vorderen zóude, deed in zijn wambas naaijen. Het overschót wilde de Koning niet te vóórschijn gebraght hebben, zoekende all' d'andere tót beróuw ende beetering te brengen, door straffé van hem alleen: Dat meer is, verklaarde op der daadt, *hy zóud' het den vloekverwanten vergeeuen, indien zy rondelyk openden wat'er gaands waar; ende tót bórghtócht van hunne toekomende tróuwheidt t'hemwaarts, hunne ontróuw tegens den vyandt keerden, om den zelve, in zijn' quaaden toeverlaat, ende eige laagen, te doen vallen.* Maar willende Biron gevoeghlijker wijze in haar geweldt zien te bekomen, maakte zijn' Majesteit met den Baroen van Lux, dat pas staande om naa hem toe te trekken, wat kóuts, als óft haar zeer genoeghde uit la Fin verstaan te hebben, dat de Maarschalk zich zóó deftigh was draagende, ende zy, wel bevroedde, dat 't geen van hem gestróit werdt, niet dan achterklap was. Óók schreef hem la Fin, dat hy den Koning gepaait had met het antwóórdt van hem beraamt, ende niets gemeldt, daar quaad af komen kon. Waar naa zijne Majesteit hem ontbood, *hoe zy, schalk óogh hebbende op de verzameling van óórlóghsvólk in Italien, beslooten had zes duizendt Zwitzers te lichten, ende een heir op de grenzen te hóuden onder zijn beleid.* Waar op zy, met den Constabel geraadspleeght hebbende, wiens goetdunken by geschrift zy hem toezondt, *begeerigh was het zijne by monde te verstaan; ende dat hy haar te dien einde*

*La Fin be-
draaght
Biron.*

*Behendig
aantasten
van 't ver-
raderstuk
van Biron.*

*Voorzie-
nigheidt, en
goedertie-
renheidt des
Konings.*

op 't spoedighst had' te komen vinden. Dóch de Baroen van Lux, konnende op 's Konings wóorden, hoe zacht zy waren, niet in rust raaken, *Biron te hove ontbo-* sprak de reis af. Gelijk hem óók verscheide zijne vrienden rieden, *den.* buiten scheuts te blijven, tót dat zijn zoen verworven waare: ende was'er die voorsloegen, van in 't Graaffschap van Bourgognen te wijken. Des bleef hy naalaatigh, verschóonende zijn marren, met voorgevallen' óft van verre gehaalde uitvlughten. Maar de Koning, die nemmermeer opschortte 't geen óorber afgedaan was, stondt driftigh aan, in voorneemen, zóó hy te lang toefde, van zelf om hem te haal te trekken; waar op de zes duizendt Zwitzers, met eenigh ander vólk, aangenomen, quansuis om Provençen te verzekeren, zóuden gepast hebben. Ende was alreeds des Maarschalken wapenhuis, onder schijn van verversing, met kraftelóós buffekruidt gestóffeert. Hy zondt om hem den heer van Escures; den Prezident Ianin: die hem al voeghlijk wist te doen bevroeden, hoe verre zijn' Majesteits mogenheid toereikte, ende met redenen, toegemaakt naa den smaak zijner hóoghhartigheid, een gevoelen ingaf, dat hy, door zijn' koomst, niet alleen den Koning te vrede zóuw stellen, maar, met eenige tegengaande zaaken op beeteren voet te helpen brengen, gróóte gunst by veele zijne liefhebbers, ende voordel voor hem zelve behaalen. Hy hield veel van Ianin, ende zich zelve waardt voorstaande, dat het ernst, nócht door geen verlóóp te zien waar, zonder zijn handtreiken: jaa liet zich van deze inbeelding, ende eenige pluimstrijkers, diets maaken, dat, wen hy verscheen, alle schaduwen van zwaarigheid verdwijnen zóuden, ende óft het daar toe quaaam, niemandt tegens zijn' zóó vermaarde manhaftigheid darren aangaan. Des besloot hy 't daar op aan te zetten, ende quam den dertienden van Zomermaandt te Fontainebleau, daar zijn' Majesteit, uit Póictou weder gekeert, was: de welke, denkende dat naar hem geen wachten langer waar, in den zin had binnen twee óft drie dagen te paarde te zitten, om hem op te komen. De Koning, 's mórgens ontrent zessen in den hóf wandelende, werdt hem van verre gewaar, ende zeide: *hy komt recht te pas, om naa zijn huis* *Biron komt geleidt te werden.* *te hove.* Vóórts quam de Maarschalk aantreden, gevólght van zeven óft acht perzoonen, ende deed van verre drie eerbiedenissen. De Koning omarmd' hem, ende, *ghy komt, zaid' hy weder, recht te tijde, om t'uwen huize geleidt te werden.* D'omstanders waanden, dat zijn' Majesteit sprak van zeker paviljoen in de gaarde, daar hem herbergh toegeschikt was. Maar de Hartógh, wiens smartende geweeten ras te raaken was, nam 't voor een scheut, ende als óft zijn' Majesteit meinde, dat zy hem wel lichtelijk naa huis zóude zenden: gelijk aldaar spreekens wijze is, van de geene, dien, ten hove over de handt wezende, bevolen wordt hunne rust te hóuden, om gunstelóós ende amptelóós op zich zelve te zitten. De Koning moght wel veelen dat hy 't twijfelzinnigh name, om een' inval te krijgen, van 't geen hem naakende was; 't en waar hy tót beken quam. Heeft óók mischien zijn' Majesteit gewilt, dat het een schraap zóude strekken, over zijn' reukelóze ende altoóos ontijdige uitering van mistróuwen, ondermengt met een aartjen van vervaartmaaken; als die zich zóó verre vergeeten was, dat hy zijn' lóftenis van zich by haar te vervoegen bevoorwaardt had, het zóude geschieden op een van zijne huizen ontrent Paris: quansuis óft hy daar raadt gezien had, om zijns meesters maght in dwang te hóuden. De Maarschalk hief aan met de redenen van zijn vertoeven, de welke zijn' Majesteit onbeantwóórdt affneed, hem by der handt vattende om te gaan wandelen, ende bezightigen de immeraadjen die zy begreepen had. Daar naa, hem alleen neemende, sprak hem van zijn mis- *Den Kon-* *ning strijds* *den.* drijf, met aanbieding van volle genade, ende alles verholen te hóuden, zóó

den Maar-
schalk het
stuk aan.

Die 't ont-
kent, met
fierheid.

Sóissons
vermaant
Biron.
Vergeefs.

Orden om
Biron te
vangen.

Birons on-
tijdigh kón-
ten.

hy oprechtelijk beleede, 't geen haar dóch door andere wegen genoegh geopenbaart was. Daar hy stóutelijk op antwóordde, niet ten hoof gekomen te zijn om zich, die onschuldigh was, te zuiveren; maar om te weeten wie zijn' beschuldigers waren, ende recht daar over aan zijn' Majesteit te verzoeken, óf verlóf om zich zelve te rechten. Ende werdt, van de geene die 'r naaft ontrent stonden, gade geslagen, dat den eenen met vervreemdt, den anderen met vermetel gelaat zijn' wóorden afgingen. Nóch en overtroffen zóó gróote misdaadt, stijfzinnigheid, ende hóvaardy, des Konings geduldt niet. Hy neemt hem 's naamiddaghs op nieuw in zijn cabinet voor; zonder vrucht: gaat met hem, den Grave van Sóissons, ende den Hartoge van Espernon, kaatsen: ende belast Sóissons, hem naader tót bezinning te vermaanen. Die deed het met ernstigh bidden, ende hield hem voor, *hoe den wijzen Koning niet onverhoeds uit der penne gevallen was, dat 's Konings gramschap dóodts bode is. Des hem toestondt te zien, dat hardnekkigheid, met geenen onlesfelijken brandt, den tóren zijner Majesteit, ontstake.* Deze moeite mede verloren zijnde, ontbood hem de Koning, des anderen mórgens vroegh, in den hóf, ende vernieuwde hem de redenen van 's daaghs te voren: kreegh echter niet dan 't eerste antwóordt. Des zijne Majesteit, 's naamiddaghs, haare getrouwste luiden in de galerye geroepen hebbende, voorstelde, *dat 'er geen hoop van rekkelijkheid was met Biron, ende zy nóchtans niet verstaan konde tót zóó eenen perzoon in hechtenis te stellen, óft men en ginge ontwijfelijk zeker in de blyken van geschende hóogheid.* Waar op met eendragtige stemmen verklaart zijnde, dat 'er bewijs t'over was, zóó gaf zy den hópluiden haarer lijfwacht bevel ende berichting, hoe zy hun vólk op den avondt zóuden várdigh hebben, Pralin om Biron, Vitry om den Graaf van Auvergne, dien men voor zijn metverwant hield, vast te stellen. Vitry verzócht, ten aanzien zijner vriendtschap met den Grave, wisseling met dezen last, die hem vergunt werdt. Zulks hy op den Maarschalk, ende Pralin op den Graaf te passen hadden. De Koning had liefst gezien, dat men hen niet binnen 't slót aanetaft, maar uit hunne herbergen gelicht hadde: dóch, hem vertóont zijnde dat zulx niet zonder bloedstorting kon aflóópen, bewillighde dat men 't binnen bestellen moghte. Dien avondt was Biron by den heer van Montigny ter maaltijdt, ende voerd'er breede reedenen van de deughden der Spanjaarden, ende hunnes laatst afgestorven Konings, verheffende boven al zijne gróotdage mildtheid, in 't erkennen der verdiensten van levende ende dóode: als die met rijke belóoningen dankelijk gewoon was te bedenken, de naagelaate van de geene, die voor den welstandt zijner króone gestorven waaren. Om welk t'onpas uitvallen te schorten, de heer van Montigny hem te gemoedt voerde: *die lóf werdt rechtvaardelijk den Spanjaardt naagegeven; maar dit mede, dat daar te hove geenen misdader, akwaar hy 's Konings eigen zoon, genade gebeuren moght.* Waar op Biron niet dan met een gezicht en antwóordde, ende bleef, met eenige verbaastheid, opgetogen. Naa den eten quam hy, met den Grave van Auvergne, zijne Majesteit vinden, daar zy in den hóf wandelen was, de welke hem nóodighde om te spelen. Ter póorte ingaande, zeide hem de Graaf in 't óór: *wy zijn verloren.* Zóó zwaarlijk is 't geheim der handelingen van gróót verlang te dekken, dat 'er, óft door achtelóosheid, óft door ontróuw, óft door beteuring, geenerlei lucht uitbreeke, ende vernomen werde van de geene, die wóorden, werken, gewoel, ende alles waarneemt, om 'er 't bediedt van de veiligheidt óft gevaar zijns lijfs uit te scheppen. Ende terwijl hy, de Koninginne, ende twee anderen t'zamen met de kaart speelden, quam hem Varennes, quanfuis zijn' neder-

nederzakkenden mantel opbeurende, inluisteren, dat hy om hals was, daar hy zich zóó in ontzette, dat hy miste in 't optellen, ende zijn spel verbrodde. De Koning daarentusschen, hoewel hem aan te zien was dat hy yet wightighs in 't gedacht droegh, betóónde dat het daar tegens moght, ende wist, met zóó werkelijke zórgen in 't hóóft, den onbekommerden; in 't schaakbert, te speelen: maar ging af ende aan; ende al 't beleidt, van stuk tót stuk, door zijn' handen. Evenwel kon zijn hart nergens neder slaan, nóch walende tusschen d'óude genegenheid tót Biron, zijne begaaftheden, verdiensten, ter eener; ende de rede van staat, die over zóó lasterlijk een' handel geen óoghluiking leed, ter andere zijde. Derhalven, haakende naa een eindt van zóó moeilijk een onrust, begaf zich in 't cabinet, ende ter aanroepinge Góds, *om de bystandt zijnes heiligen Geests, het stillen van den strijdt zijns gemoedts, ende sterking in een opzet dat gedijen moght' tót heil des vólx, daar hem, van zijn' lóutere genade, de zorgh over bevolen was.* 't Gebedt uit zijnde, ende de zaak met een versch óogh ingezien, quam zijn' Majesteits verstandt tót schifting, ende ankerde haar besluit. Dat was, Biron rechts te doen verbeiden, 't en waare hy de waarheid van zijn' euveldaadt openbaarde. Hier op, verwachtende den gezetten tijdt, keerde zy naa de kamer der Koninginne, nam by wijlen haar spel in der handt; ende verstaande dat de Graaf van Auvergne van daar gescheiden was, ontboodt hem wederom, gaande ondertusschen langs de kamer wandelen. Daar naa zeide, dat het genoegh gespeelt was, ende yeder te vertrekken had'; ging ten cabinet in; deed Biron daar by haar komen, ende verghde hem, nóch eens voor al, t'ontwimpelen, waar hy met den Hartoge van Savóijen ende den Grave van Fuentes over doende geweest was, hem verzekerende, dat haar' genade zijn' misdaadt overtreffen zóude. Biron, gedreeven van de kraft zijnes nóódlóts, ende reukelóós door de hóvaardye, die voor den val gaat, geeft zóó schor een antwóórdt als óit, zeggende; *dat het al te zeer geparst was 't geweten van eenen man met eere; ende niet anders omgegaan, dan hy verklaart had. Gave 't Godt, zeide de Koning. Ghy zijt niet van wille het my te zeggen'. Ik zal dan bezoeken wat men uit den Grave van Auvergne kan te weten komen. Gódt geve u goeden avond.* Alzóó scheidde Biron uit het cabinet, ende, tredende ter kamerdeur uit, bejegende Vitry, die zijn rappier aangreep, ende eischtt' het van 's Konings weege. *Mijn rappier? zaid' hy; my mijn rappier afvorderen, dat het óórlógh verdreeven, en het rýk aan pais geholpen heeft? dat my geen vyandt heeft kunnen afhandigh maaken, zullen 't my mijn' vrienden beneemen?* ende bad den Hartógh van Monbafon, den Koning te verzoeken, dat hy 't zelve zijner Majesteit in handen moght' leveren. Maar 't had het nu al wegh: ende de Koning, onbeweecht over een beróuw dat uit dwang draafde, nu de gelegenheid door was van de misdaadt te boeten met bederf der geenen die hem bedorven hadden, deed Vitry aanzeggen, dat hy last te vólggen had'. Des moest'er de Maarfschalk afscheiden, die óm end' om zagh, maar geen' kans van de vuift in eens anders geveft te krijgen. Zóó men hem heene leidde: *ghy ziet, zaid' hy, hoe men leeft met de goede Katholijken.* Gebraght zijnde in 't cabinet van wapenen, bleef hy, zonder tót rust te willen verstaan, den ganschen nacht, stoffen van zijn' verdiensten; schóldt den Koning voor ondankbaar, ende vervloekte zijn' onbedachtheid: die aller vrienden waarschouwing in den windt geslaagen had; met uitgelaten tóren, ende zulk bulderen, by buijen, óft hy raazende dul geweest waar. In der daadt, deze oplóópemde zode van spijt en verbólggenheit lichtten den vertwijfelden mensche 't brein in zulker voege uit zijn leger, dat hy, geduurende zijn' gevankenis,

Gróót vermogen des Konings over zijne zinnen.

De Koning bidt Gódt.

Goedt besluit.

Laatste gesprek des Konings met Biron.

Biron gevangener.

d'eene uure onverschóónelijke schuldt bekennende, d'ander uure uitvarende van zijn' onnozélheid, naulijx vry van krankzinnigheidt te houden was. Koelmoediger had zich de Graaf van Auvergne. Zóó men hem zijn geweer afvorderde, *Houdt daar, zaid' hy, 't en stortte nóóit bloedt, dan van wilde zwijnen. Had ik dit te gemoet gezien, ik waar lang te bed ende in slaap.* Maar uit des Konings naam werden terstondt brieven afgevaardicht aan vreemde Christe Vórsten, bondtgenóten, landtschappvooghden, ende Ambassadeurs; om, met de waarheidt der zaake, gereedt te zijn voor de geenen, die de gemoeden zóchten in te nemen, met een gevoelen, als óft hy uit was over afbrek der Roomsche kerke, ende, met beginnen aan Biron, de Katholijke heeren, een' voor een', ten ondergang te brengen. Des anderen daaghs ontbood Biron aan zijne Majesteit, dat Bourgognen, zóó zy daar niet in verzaagh, verlooren was, ende, zonder eenigen twijffel, in Spanjaardts handen gestelt zóude worden, dóór den Baroen van Lux, zóó ras hy van zijne gevankenis vernaame. Misschien heeft hy gehoopt, met dèze waarschouwing, eenigen dank te behaalen. Dan de Koning, zóó men zaidt, nam het qualijk, als óft hy hem waande vreez' aan te jaagen; óft ten minsten voor een' rank van overdwaausche vermetelheidt, die hem gelóóven deed, by de landtzaaten zóó gezien te zijn, dat het zelfs aan zijnen stedehóuder stondt, zulk een' slip van't rijk te scheuren. Ende zóude zijne Majesteit hier over uitgeborsten zijn met hóóge wóorden, verklaarende, onder andere; hoe Biron haar wel goede diensten gedaan, maar zy hem, tót driemaal toe, 't leven gebaat had; 't welk in hem quijting van onderdaans plight, maar in haar, als zijnen opperheer, overtóllige weldaadt geweest was. Des zaterdaghs werden de gevangens, te water, naa Paris gevoert, ende in de Bastille gezet. Op den avondt quam ook in stadt de Koning, ontfangen met gekrijs der gemeente, van vreughde, dat het verraadt aan den dagh gekonnen was, ende de maght benomen, den geenen, die arbeidden om Vrankrijk weder in d'óude jammeren te doen vallen. Drie dagen daar naa quamen de naaste maagen van Biron, te sint Maur des Fossez, zich voor zijne Majesteit nederwerpen. Uit welker aller naame, de heer van la Fórce geknielt, hoewel hem zijn' Majesteit geboodt op te staan, in dezer voege aanhief: *Uwe klaargebleeke zachtmoedigheidt, ó mogenste Koning, heeft ons hoop gegeven, van met smeeken en bidden geenen ondank te behaalen by uwe Majesteit. Wy vallen haar te voet, met den óotmoedt van honderdt duizendt perzoonen, die uwe Majesteit, onder Biron, ten óórlógh gevólgh hebben, ende nu al't'zaamen haare barmhertigheidt aanroepen, ten einde niet met den armen misdaader in recht getreeden werde. De goedertiere Gódt, de welke uwer Majesteit de króón, die door menschelijke middelen onverwerffelijk was, op het hóóft gezet heeft, wil, zóó hy onze misdaaden niet toereekenen zal, dat wy anderen de hunne vergeeven. Oók is de genade der Koningen hóóftdeught: de genade, de geene die de Vórsten verheft ten tóppe des wereltlyken lófs, ende als onder Gódt's zijde zet. Met overvloedt van wóorden zóuden wy nóóde verveelen. Uwe Majesteit spaare zijn leeven, ende sluite hem in zóó vailigh een' gevankenis, dat'er niet te zórgen staa. Vervloekt zy de staatzucht, ende verwaantheidt, die den ellendigen mensche, door de wellende hitte der jaaren in 't hóóft gesteegen, hebben doen tóchten naa schijn van eenen man, daar 't al om begaan ende verleegen was. Maar ghy, goeder-tieren Vórst, hebt'er meenigh in genade genomen, die zich gróóffelyker tegens u vergreepen hadden. Laat onze traanen ende gebeden quijtschelding van schandtstraf verwerpen, die hy wel verdient heeft, maar ons ende d'onnózele naakomelingen eeuwelyk onteeren zóude. Genade, en geen recht.*

De Graaf van Auvergne gevangen.

Voetval voor Biron.

Haa-

Haatelijk heeft hy (wy weeten 't) tegens den staat gezondicht; doch meer met wille, dan met werken. Slaat uw meedogend oog, heer, op zijns vaders, zijn eigen, ook op onze diensten. Zal Biron, naa zóó veel treffelyke daaden voor 't vaderlandt bedreeven, uit verbolgenheid, tót bóóze zinnen, waar van hy berouw had mogen krijgen, verleidt zijnde, gestooten vinden uwe genade, die open gestaan heeft voor zóó bittere vyanden, daar u nóóit anders als leed van wedervaaren was? Zóude uw' Majesteit, die vergeetenis der misdaaden geboden heeft, tót geene vergiffenis van quaade gedachten te verbidden zijn? Laat ons beeter hoop hebben van uwe zachtmoedigheid, tót de welke wy nu, zóó voor den gevangen, als voor de eere van 't geslaght, waar van wy 't gróóste deel maaken, met zuchten en weenen, onze gebeden storten. Toen zy uit hadden, gaf hun de Koning weder onthiet van opstaan, ende dusdanigh antwóórdt: *Nóóit heb ik den mijnen het voorbidden verboden, óft van hunnen óotmoedt een afkeer genomen. Nóchans en zóuden, by tijde mijner voorzaaten, niet alleen, nóch vrienden, nóch vermaaghshapte, maar vader, moeder, nóch broeder, voor gelijke gruwelen van misdaadt hebben darren spreken. Ende wilde nóch onlangs François de tweede niet lijden, dat de Prinses van Condé onder zijn' oogen quaaam, om hem, voor haaren man, te voet te vallen. Als ik de barmhartigheid, daar ghy op dringt, wreetheit noemde, ik gawe haar haaren rechten naam. Deze zaak raakt de króón. Betrófze my alleen ende in 't bezonder, mijne zachtmoedigheid zóude hem van zelve te gemoet komen, wen hy zich vernederde: ende, zóó veel dat aangaat, vergeve 't hem van harte. Maar de schulden tegens 't gemeene beste quijt te schelden, dat neem ik over my niet. De staat, ende mijne kinderen daarze meestendeel aanhangt, zijn van gróóter verlang: ende zóó ik hier in anders als met ernst handel, zullen 's mijne verzuimel-ende achteloosheid gróóten ondank weeten. Overzulks heb beslooten, 't reght zijnen gang te laten gaan. Dóch mooght ghy lieden hem vry allen billijken bystandt doen in zijnen nóódt, ende uw' uiterste vlijt, om zijn zaake met reeden te verdaadigen, zóó lang zy ongewezen hangt. Want nóchte den vader voor zijnen zoone, nóchte den kinderen voor hunne ónderen, nóchte den eenen echtgenóte voor den anderen, als'er vonnis van Majesteitschenderye over gestreeken is, laten de wetten toe gunst óft vergiffenis te verzoeken. Laat u, bid ik, van al te gróóte een' gunst t'hemwaarts, in geen ongunst by my ende de gemeente brengen. Zijn' schande, die ghy zóó zeer zoekt af te bidden, is de uwe niet. Denkt om den Constabel van sint Paul, van wien ik, van moeders zijde, ben afgedaalt? ende om Nemours, van wien ik erf gebeurt heb. Maar om zóó verre niet te gaan, mijn óóm van Condé waar onthalt, had Koning François eenen dagh langer geleefd. Nóchans en is daarom mijne, óft myner ónderen eer, van hun, met eenige kladder bespat. Schuld nóch straf van Biron en zullen óók op u kleeven, indienghy in getrouwheid, gelijk tót nóch toe, naa behóóren, vóórtvaart. Ende ik ben bet genegen, om uwe waardigheden, te dezer óorzaak, te vorderen, als anders. Biron's misdrijf doet my leeder als u lieden. Maar weldaadt met verraadt te lóónen, wie kan 't gedógen, die by zinnen is? Deze laatste wóórd by hem wat heftelijk gesproken zijnde, rees la Force, ende voeghd 'er op: Dien tróóst, genadighste heere, hebben wy dan, ten minsten, dat hy tegens uwen geheilighden perzoon niet en heeft aangespannen. En de Koning, met een kort antwóórdt, doet, zaid' hy, uw' uiterste, om zijn' onnozselheid in reghte te verdaadigen, ik zal hem draagen zóó veel in mijn' maght is. Toen Biron, die zich hoop gaf, alles waare slechts gedaan om hem ang te maaken, hun wedervaaren vernam, begóft hem de moedt merkelyk te ontglyn. Nóchans, niet wetende dat la Fin yets uitgebraght had, ontkende alles, wat hem tegen*

Konings
antwóórdt,
op voorbid-
den van Bi-
rons maa-
gen.

ging : ende wilde zijn stóutlijk te hoof kómen , voor bewijsreden van een onbekommert geweeten uitgeeven. Derhalven zijne brieven , aan den Koning ende anderen geschreeven , leide men hem voor ; ende daar tegens over , om te doen blijken dat het een schrift was , vier geheele bladen , 't een achter 't ander , inhóudende alle gelegenheid van 's Konings ende zijner bondtgenóten zaaken , met opening van wegh ende wijze om den rijke het meefte af brek te doen , dewelke hy la Fin vertróuwte had aan den Hartógh van Savóijen te bestellen. Het eerste bekend' hy , hoopende dat het daar al zoude wezen. Maar ziende het tweede vóórtbrengen , bestorf om zijn hóóft , begoft te waifelen , ende verzaakte 't ; noemende twee van zijn' gezin , die zijn handt zeer bescheidelijk , zóó hy zeide , wisten naa te bóótfen , ende omgekóft by zijne vyanden , dit moefsten geschreven hebben. Het darde stondt hy , stamelender tonge , toe. Ende door dien d'eerfte wóórden van dit , den zin van het tweede vervólghden , zulx zy klaarlijk aan elkanderen hingen , werd hem overstreden , dat óók het tweede zijn schrift was. Entlijk bekende hy het laatste mede ; ende naa wat sribbelens , met een be-
Biron be-
kent.
 teutert gemoedt , alle de stukken : dóch datze aan la Fin gezonden waaren ; om hem te verwittigen wat'er omging ; ende men'er nu by hing , 't waar geweest omze vóórt op Savóijen te zenden. Als toen , bevroedende waar hy toe gekomen was , viel óótmoedelijk aan 't bidden : *Mijne benijders* , zeid hy , *om datze op mijn werken niet en vinden , zoeken 't op mijn wóórden. Tót deze reukeloosheid , wijder niet , is mijn belgzucht uitgeborsten , toen my de weigering van 't slot te Bourg in den krop stak. Heb óók alles rondelijk tegens den Koning beleeden , als hy te Lyon was , ende zijne Majesteit het my genaadelijk vergeeven. De welke des gedachtigh (hoop ik) den achterklap van luiden , die nóit , voor Koning oft Koninkrijk , yet gedenkwáardighs uitvoerden , niet hóóger heffen zal , als mijne ende mijns vaders verdiensten.* Het was de waarheid , dat hy , tót Lyon ; op bekentenis eeniger punten , vergiffenis , by monde , van den Koning verworven had ; ende , uit gróótsheid , verworpen 't verstandt des Hartogen van Espernon , die hem riedt daar af bezegeltheit te verzoeken. Ende la Fin , met Renazé , hem overzeggende , dat hy naaderhandt het stuk vervólghd had , waaren wraakbaare getuigen , hoewel zy van hem voor vroom gekent waaren , eer hy wist dat d'een hem tegens , ende d'ander uit de gevanckenis ontkomen was. Des haalde men vóórt eenen brief aan la Fin , inhóudende , dat , *derwijl Gódt den Koning eenen Dauphyn verleent had , men de voorgaande ydelheden uit den zin behóórde te stellen , ende beeter te doen dan óit. 't Welk de gevange tót zijn voordeel trok , als een' klaare bewaarbeding zijnes leedtwezens.* Maar 's Konings procureur besloot daar uit , dat hy den handel hervat had ; gemerkt de brief van zóó veel jonger dagh was , dan de verleende genade. Óók lóóchende de betichte niet , yet voor den Koning verzwegen te hebben , uit waan dat het genoegh waare , zonder , 't geen hy zich schaamde , van punt tót punt , over te haalen , zijner Majesteit in 't gemeen te verklaaren , hoe de weigering van 't slót te Bourg zijn gemoet in staat gebraght had van alleste zeggen ende te doen. Ende alhoewel hem zijne Majesteit quijtschelding toegestaan had , zóó was hy nóchtans in gebreke gebleeven van de levering der zelve , ende brieven te vervólgen , zonder de welke alle vergiffenis onvolkomen , ende , in rechte , krachtelóós is. Waar op vonnis geveld , ende hy verwezen werd , om onthalt te werden , in 't openbaar , op de plaatse van Greve. Dóch de Koning , om de smaat te krimpen , ende misschien voor beroerte beducht , in zóó vólkrijk een' stadt , ende allerlei zinnen , beval het binnen de Bastille uit te voeren. Alwaar hy zich onvertzaaghdelijk ; maar vol wrevelheids , ende niet rustigh , ter dóódt begeevende , het
 leeven

Biron ver-
weezen.

leeven liet. 's Hartógen verbeurde goederen schonk zijne Majesteit aan zijnen broeder: ende als men hem, van wege der rekenkamere, eenigh vertóogh daar tegens deed, verklaarde zy, te begeeren, dat het bleeke, hoe zy Biron, nócht om geldt, nócht om goet, had doen aanklaagen, maar op dat zijne straf ten gemeinen spiegele diende: ende, dewijl zijn broeder dien ter eene zijde voor óogen had om 't quaadt te schuwen, wilde zy, ter andre zijde, den zelve, door deze weldaadt, tót weldoen verwekken. Zy zeide vóórts, in 't bezonder tegens twee perzoonen, *Men zócht my te doen gelóóven, dat, indien ik toeliete dat Biron ter dóódt gebrógh t wierde, mijn hóf woest zóude blijven, om de gróótachting, waar in hy den edeldom, en de edeldom hem hield; ende nóóit zagh ik het heerlijker gestóffeert van adel, mits elk tracht te tóónen, dat hy zich nóóit met het vloekverwantschap mengde: 't welk ik meer dan te vrede ben aan te neemen, hoewel my het tegendeel t'over bekend is.* Karel Hebert Birons geheimschrijver, het heftighste pijnigen, stijfzinnelijk ende zonder yet te bekennen, uitgestaan hebbende, werdt tót eeuwigen kerker gedoent; ende, door 's Konings goedertierenheid, daar naa vry gelaaten. Maar, verhardt in den haat zijns vaderlands, trok naa Napels; daar ál, wat om móórdt óft dóódtslag uit Vrankrijk vlughten moest, heenen zakte; ende een gespan van boevejaght, onraadt, ende heillóóze aanslagen bróuwende was, tót schennis van den staat, ende perzoon des Konings. Ondertusschen, Laverdin zijne wapenen zien, ende Janin zijne reedenen hóóren latende, hadden de zaaken van Bourgognen, met gemak in stilte gebraght: ende werdt de vooghdy van dat landtschap gegeven den gróóten stalmeester, heere van Bellegarde; ter tijdt toe dat de Dauphyn tót zijne jaeren quame. Ende de Spaansche Ambassadeur, in 't aanspreken zijner Majesteit, om vry trekken over de Rhóne, voor 't krijghsvólk dat uit Italiën naa Nederlandt daalde, bestaan hebbende zijnen meester t'ontschuldigen van verstandt met Biron, kreegh t'antwóórdt: *dat zy d'onderhandeling niet steuren wilde; maar luttel sloot, den Graaf van Fuentes, buiten last zijns Konings, zóó gróót een geldt aan dit bedrijf te kost geleidt te hebben.* Niettemin, toen alles beslecht was, quam hy, met een nergens afwetend gelaat, den Koning over den goeden uitkoomst begroeten, alzóó wel als de gezanten van Engelandt, Schótlant, ende Venetien. De Aartshartógh Albert zócht óók, al den haat zóó vervloekt eens onderwindts, van zijnen hals op Fuentes te schuiven. Jaa wilde de Hartógh van Savóijen voor vry daar van aangezien zijn. Maar zijn Ambassadeur werdt met mageren welkom bejgent. De Baroen van Lux, te hoove ontbooden, maakte zich t'zoek, gevende aan Janin t'antwóórdt, dat hy zich qualijk in zijn hópmanschap gequeeten had, met den sóldaat (Biron meend' hy) aan te voeren, zonder hem daar af te helpen. Des de Koning, begerigh uit hem te verstaan 't geen daar meer schulde, ende, naa 't wantróuwen op la Fin, gehandelt was, hem vry komen ende keeren beloofde. Waar op hy zich vinden liet, ende alzóó had, dat hem alles vergeeven, ende zijn staat bevestight werdt. Maar de Baroen van Fontanelles, beruchtight met struikróóf en tróuwlóosheden gepleeght in de laatste óórlógen, ende door list in handen geraakt zijnde, werdt geleebraakt, ende halflevende op een radt geleidt: anderen met de kóórde omgebraght, óft in gevankenis bewaart. De Graaf van Auvergne, alle middelen van verlóssing overleggende, vondt gereedst zijne makkers te melden; ende, met ongeveinst beken, 's Konings ongenaa te verwinnen. 't Welk hem gelukte. Onder anderen werdt óók bedraagen de Hartógh van Bouillon, op wien de Koning, van over een' wijle quaad óogh hebbende, al in 't laatste rei-

Bour-
gognen ge-
stilt.

Bouillon in
ongenade.

zen naa Póictiers, gevallen was met hóoge wóorden, hem overhaalende als eenen goedtgunner der wederhóorigen. Ontbouden zijnde, schreef hy eerst, *te zullen verschijnen*: daar naa *bad den Koning, zijnen aanklageren, als eerlóozen luiden, geen gelóof, maar de kennis zijner zaake te gunnen der kamere van Castres, diese, weegen zijner woonstadt te Turenne, toequam*. Hier op deed hem zijne Majesteit weten, *'t en quaame nóch op geen te recht staan an: maar zy begeerde, mondelings, hem ende zijne verdadighing te hóóren*. Hy, niettemin, vertóonde zich ter kamere, die hem des bescheidt verleende, tót gróót onbenoegen des Konings, hoewel zy, op zijn verbódt, de zaak geweigert had aan te nemen. Bouillon, derhalven, spoeide zich wegh; geraakte t'Oranjen; van daar, niet zonder gevaar, te Geneve; ende vóórt tót Heidelbergh. Maar de Koning, nergens flinksch, afziende, dat, gelijk Birons belasting van eenige Kathólijken misduidt was, dit vervólgh tegens Bouillon, de Gerefórmeerden wel ontrusten moght, ende misschien der Koninginne van Engelandt argh vermoeden geeven, vondt goedt, door zijnen gezant, met haar op het stuk te raadspleegen, verwachtende villicht van een' Oppervórstin niet anders, dan dat zy den onderzaate geen twist tegens zijnen Koning zóude kunnen ten goeden hóuden. Doch zy, naa voldoende dankzegging, voor dat hy, boven gewoonte der Vórsten, haar had willen kennen, in 't effenen van geschil tusschen hem ende eenen zijnen onderdaan, liet, volle rondelijk, antwóorden, *dat, haars óórdeels, verre zagh, zonder bree-der blijk, de waardigheidt zóó eenes perzoons te raaken: ende dat zijne Majesteit beter zóude, aan 't wenden haarer wapenen tegens den Spanjaardt, die staadigh doende was binnen, ende buiten 's rijx, met haar onrust ende moeite te bescheeren*. De Koning, hoewel hem dit qualijk smaakte, verborgh zijn mishagen: ende deed, ontrent den zelve tijd, den Prins van Joinville, betight van eenigen muithandel, verzekeren, ende stellen in bewarnis van zijnen broeder den Hartoge van Guize; mitsgaders alomme weten, dat deez' ende alle die van zijnen huize zich dezer misdaadt niet en hadden gemoeit. Gelijk óók de Prins, t'hunner bede, ende ten aanzien zijner jonkheid, daar naa in genaade genoomen werdt. De Spaansche listen, tegens den Koning ende zijnen staat, gelukten niet beter buiten dan binnen 's rijx. Want, naa dat de Graaf van Fuentes zich in velerlei voegen gepijnt had den handel om te stóóten, overquaamen de Zwitzers ende Grizons, die hun verknócht zijn, met de Françóizen, tót rekking van d'onderlinge verbintenis, ende schikten, om den eedt te doen, veertigh gezanten naa Paris. Daar werden zy heerlijk onthaalt: zelfs van stadts weege, met zulke kósten, dat de wethóouders, omze gemakkelijker te vervallen, zijne Majesteit verlóf baden om eenigen tól op de aderen der springbronnen te mogen heffen. Maar de Koning schoof dezen last van de gemeente, zeggende: *vindt eenigh ander middel; 't en is maar 't werk van Jesus Christus, van water wijn te maaken*. Ook vertrokken zy niet zonder treffelijk beschonken te zijn, ende yeder met eenen keten ende penning van góudt dat in 't rijk gevallen was. Name-lijk, zijne Majesteit alles doorziende, dat yet bybrengen moght', om de gemeene ende bezondere middelen te verzaaren, had óók orde gestelt op 't stuk van mijnen: welker eenige, dit jaar ontdekt, zich wonderlijk schóón op deeden: alhoewel de geschepte hoop, daar naa, te rugge stoot, overmits de onkósten van 't zuieren. Want, onder zóó teerigh een vólk, liep 't arbeidslóón hóóger, dan 't voordeel opwerpen kon. Ende, de menschen tót slaverny te dwingen, staat der Christenheid tegens: 't en zy eenigen op de grenzen van Europe, door 't hanteeren der ongelóóvigen, tót de woeftheid hunner zeden veraart zijn. Ende, gemerkt spaaren de

reedste

*De Koning
raads-
pleeght van
Bouillons
zaake met
de Konin-
ginne van
Engelandt.*

*Ant-
wóordt
der Konin-
ginne.*

*Verbondt
met de
Zwitzers
verlengt.*

reedste ende wiste winning is, geboodt zijne Majesteit in allen onderhandel ende openbaare schriften, vóórtaan, de geldsommen te begróóten by ponden van twintigh Fransche schellingen, die zóó veel als Hóllandtsche stuivers doen: met inzicht, dat de lieden zich vergapende aan 't getal, zonder der penningen waardy t'overwegen, te schotiger in 't spillen werden, door 't reekenen by króónen, 't welk in den jaare 1577 was ingevoert; ende dat op dezen óuden voet, als der zuinigheid naader, 't gemeene nut best te vorderen was. Maar d'ervarenheid is 'er tegengeweeft. Want, zijnde het Franssche pondt, gelijk de Hóllandtsche gulde, geen lijffelijke, maar slechts ingebeelde ende in naam bestaande munt van twintig schellingen, zóó vólghde, dat, als de króon, ende andere wezentlijke penningen, in hunnen gang eenige schellingen quaamen te rijzen, de geenen die ponden schuldigh waaren, met zóó veel min metaals betaalen konden, als de oversteigering, aan schellingen, op yeder króon beliep. Welk open tót voordel de begeerlijkheden der baatzoekeren gaande maakte, ende menigerlei vondt vóórtbraght van snóóde treeken, om verscheiden muntwerk, boven de zetting, ende uit der mate, op te jaagen. Waar door, niet alleen de geenen, die hun inkomen in gelde óft veel uitstaande schulden hadden, leelijk te kórt quaamen: maar wezende alle kloeke penningen opgezócht, aan zwakke verwisselt, ende ten lande uitgevoert, óók de gemeene welstandt de neep vernam van zóó schadelijk een woeker. In Slagtmaandt dezès jaars 1602 wies de Koning weder in geslaght; komende de Koningin te geleggen van eener dóchter, met blijfchap der geenen, die verstaan hoe zy in gróóte heerschappijen, tót stichting van verbintenissen, te stude kómen. Maar in Wintermaandt zagh hy gróóte zwarigheid te gemoet, ter óorzaake dier van Geneve, de welke, besprongen staander vrede, door den Hartógh van Savóijen, by nacht, hoewel de aanslagh mislukte, waande een geduurigh óórlógh te hebben, ende t'hunnen bystandt de krachten zijner Majesteit. Deze begaan, om zóó wel te verhoeden den haat ende opspraak, geschapen te rijzen uit een' bescherming, onder de geestelijkheid; als om te weeren de smaadt, van, in den nóódt t'ontvallen den geenen, die zich op haar hulpe verlieten, riedt hun den pais te hervatten: ende, nóchtans schuw van zich des gróótlíx te moeijen, beval den Zwitteren dien handel; op welker naam zy entlijk voltrokken werdt. Het hóf braght met weelde den winter over, bedoven in danssen, mommerijen, en tóónneelspeelen. Ende de Koning, genegen tót blygeestigheid, als d'onleede wat af liet, was niet qualijk vermaakt met zóódanigh slagh van uitspanning. Daar beneven hielt hy voor burgerlijke meêwaarigheid, onder de genuchten der gemeente, somtijds een van den hóóp te wezen: ende ging by wijlen ter schóuwplaatse, daar yeder voor zijn geldt in magh, dóch bequaame zitplaatfen afgeschoten zijn, om Isabella Andreini, een' naamhaftige poëtin uit Italiën, met haar gezelschap, hunne personaadjen te zien uitbeelden. Óók was hy zóó effen van inborst, dat schorheid van stijl nócht stóf op zijn hart en hefte, hoewel dat vólk daar menighmaal te ruig mede doorgaat, nijver om den naam van hun schamper vernuft, met de mare der doorluchtige luiden, te scheepen ende t'zeil te helpen. 't En zal niet ongerijmt zijn, onder de rijkelijke proeven van zijne rechtshapenheidt, hier af een staaltjen te tóónen. Komende, te zeekeren daage, met de Koningin, in 't spel, dat reeds begonnen was, scheidden 'er de gezellen uit, zeggende, zy zóuden, ter liefde zijner Majesteit, een nieuw beginnen. Vóórts vangen een klufst aan, van eenes Vórfsten markt-ganger, die visch, naa zijns meesters mondt, zócht. Men braght der allerlei ruim op, zonder kósten te spaaren, ende vraaghde wat hem aan-

*'s Konings
eerste dóch-
ter geboor-
ren.*

*Geneve be-
sprongen.*

Klufst.

stondt. De marktganger, stuk voor stuk beziende, liep 'er al over heen. Entlijk, vindt een Maquereel. Dat wóordt beteekent óók kóppelaar op François. Toen tast hy toe, zeggende, deez' is voor gróóte heeren, ende geen lekkerny, ter wereldt, bet hunne gading. Ende liet de Koning ongemerkt heenen gaan dezen scheut op zijn' boelaadjen, ende 't verheffen van zommigen, die men dacht dat stóf leverden aan zijne lusten; die hem zeeker te maghtigh waaren. Deze zwakheidt is boven al gebleeken aan zijne handeling nevens de joffróuw van Antragues, die over schriftelijke tróuwbelóften, op voorwaarde zóó haar eerste een manlijke vrucht viel, dat juist wezen wilde, versteeken bleef. Wel is waar, dat 'er, om haar' moederlijke afkoomst, ende andere inzichten, meer aan 't hóuden zóude misdaan geweest zijn, dan aan 't beloven: ende de Koning, naa de wetten des rijx, aan zóódanige overgift, zonder kennisdraagen van 't Parlement, niet gebonden is. Dan 't gemoedt hóudt scherper vierschaar. Maar der sterffelijken lótt had' zijnen eisch niet, 't en waare daar yet aan mangelde: ende zóude de mensch door volmaaktheit zijn maakzel verliezen. 't Geen naaft aan de geregtheit was, hy bejegende, zonder zwaare óorzaak, nóit wederwaardelijk de vróuwen, die haar tót zijne genuchten hadden overgegeeven; maar begenadighde de moeders met de kinderen: ende echtte den zoon by haar geteelt, dien hy den naam gegeeven had van Gaston van Fóix, weege der doorluchtige gedachtenisse van dien treffelijken Veldtoerste, hebbende in zijnen tijdt, voor de vervulling zijner mannelijke jaaren, Italiën met ontzagh vervult. Welke wettighmaking vast even verre ging, als die van Cæsar Hartoge van Vendosme, voor heen gepleeght, eer des eenigh exempel was: te weten, dat hem vry stonde, goederen te eigenen ende te erven, uitgenomen des rijx; mitsgaders staten van aanzien ende waardigheit te bekleeden. Daar naa deed zijne Majesteit een reis op Metz, ende veranderde aldaar de oversten van stadt en slótt, ter zaake van zeeker geschil, te hóogh gelóópen om langer te staan, tusschen hen en de burgers. Met eenen leidde zy ter neder het óórlógh gerezen tusschen den Cardinaal van Lóthringen ende Hans Jeurien van Brandenburgh, om 't Bisdom van Straasburgh. In de goede weeke wies de Koning de voeten van dertien arme mans perzoonen; kusteze, diende hun ter tafel van zijne gerechten, ende hing aan yeders hals een' bórs met dertien zilvere franken. De Koningin had zich al aleens nevens gelijk getal vróuwen, uitgezondert, datze maar halve franken omdeelde. Een' schóóne staatsi; zóó der een onder Koninklijke óft kerkelijke vernomen wordt: als die de verwaantheidt des hómoedts doet zwichten, ende het reënvergetele geluk op zijn' ronde voeten zien. De Jesuiten, verwitticht dat de Koning eenighzins begon te luisteren naa hunne goetgunners ten hoof, en sliepen op deze gelegenheidt niet; maar hem, (gelijk de harten der menschen door aandacht van gódtvruchtigheit ontslaaten) hunnes bedunkens, op zijn weekste, nemende, maakten, ten zelve daage gehóór in 't cabinet te krijgen, om door een' langduurige reeden te beweeren, dat men hun t'onrecht móórdadigheit, erfjagery, staatzucht, naagegeeven, ende Vrankrijk verboden had. Ignatius Armandus, hun Provinciaal, hoewel de Koning hem beval te rijzen, voerde 't wóordt, gebogener knie, ende smeekte, op een' wel óótmoeidige wijze, om gunst, zijne goedertierenheidt. Zijn' Majesteit liet hem uitzeggen; ende antwóórdde kortelijk: *Ik wensch den Jesuiten geen quaad. Gun ik des eenigen mensche, het koome my over. Mijn hóf van Parlement heeft yet tegens u luiden beslooten. 't Was niet zonder rijpen raadt. Vóórt ontving hy, by geschrift, 't geen by monde gesproken was, gaf hun goede hoop, ende verlóf aan Armand ende*

's Konings
effenheidt.

's Konings
natuurlijke
zoon, uit de
joffróuwe
van An-
tragues,
geécht.

De Koning
te Metz.

Schóóne
staatsi van
voetwaf-
schen.

De Jesui-
ten zoeken
genade aan
den Ko-
ning.

's Konings
antwóórdt
op der Je-
suiten bede.

Cot-

Cotton, om by hem, tót Paris, haar' zaak, daar de Paus in arbeidde, ende vóórts gekent diende, te vervólgén. Wijders toogh zijn' Majesteit op Nancy zijne zuster ende den Hartógh van Lóthringen bezoeken. Van daar, naa't bezórgen der grenzen, tót Paris gekeert zijnde, viel weder met gróóten yver aan't bevlijtigen van de gemeene welvaart. Ende gemerkt wat'er, door't verkóstelijken der kleedinge, gelde naa vreemde óft vyandtlijke vólken ging, deed zy alomme, daar't de lucht leed, den zijdworm ende menigthe van moorbezien planten. Voerde óók het linneweven ende tapijtwerken, het bakken van glaazen, ende aarde vaten in; lókkende door voordel ende vryheeden de arbeidsluiden van buiten. Schilders óók bestondt zy aan te fókken. Al't welke t'zaamen gehaalt, om 't leven in de bezondere bórzen te brengen, zonder't welke des rijx inkoomen aamechtigh is, óók stiltwijgende voor zalve diende op het scheurfel der gemeente. Want zy, aan deze ende andere konsten, neringen, ambachten, handtgebaar had tegens de leedigheid, die haar, dartel ende beróóit maakende, tót munitery en tweespalt, ten laast binnelandtsche óórlógen, deed draaven. Om de geleertheit ende wetenschappen te doen bloeijen, verzagh ze de Koning met uitnemende leeraren: de leeraars zelf met behóórlijk onderhóudt. Stelde óók schóolen in, van rijden, schermen, danssen, ende ander' eerlijke oeffeningen, onder meesters van zeedigen wandel, op dat den aankomenden adele ende andere jeughtd daar af niet anhangen bleewe, dan dat hun paste ende betaamelijk was. Nóch gaf hy verscheide wetten: als, tegens de warzoekers, die, om de straf van't uitdagen t'ontgaan, zich gelieten by geval elkanderen t'ontmoeten, ende handtgemeen te worden, uit krakkeel gerezen op staande voet: tegens de bankeroutiers, die voordel doen met achter uit vaaren. Welker zommige op galeijen gesmeten, óft met andere schandtteekens gestraft werden. Verboodt óók, om de huisluiden in de uiterste armoede van de uiterste strengheid te vryen, ploegh, wagen, paarden, óft ander gereedschap, ter landtbóuwerke dienende, aan te slaan over schuld van schattingen. Ende, voor óógen hebbende de gróótheid, waar toe de Pórtugeesche rijkdom ende 't Spaansche geweldt zijn opgeschoten, door't geluk der zee, zondt hy den heer van Mons, naa't landt datmen nieuw Vrankrijk heet, om t'ontdecken wat daar voor schatten in de aarde leggen; mitsgaders den landtzaaten het Christen gelóóf te verkondigen. Daarentusschen waaren die van't Gereformeerde te Gap vergadert, beezigh in't hervatten van den menighmaals gemisten toeleggh, om met de Luithersche t'overkomen. Tót vordering van het welke zy goedt vonden ende beslooten, in de belijdenis hunnes gelóófs te stellen, dat de Paus Antichrist was. Een punt daar zich zijne Majesteit aan stiet, die deze krachtigheid van yver, met de mildheid der liefde, wilde gebroken hebben; niet alleen geen paaijen aan den Paus ziende, maar óók schadelijke argernis onder zijne onderzaten t'ontstaan, zóó men 't dus in't tóp zette. Ingezien óók 't behulp dat d'onderhandeling der menschen heeft aan gerijf om over wegh te geraaken, deed hy, naa den eisch van de gelegenheid der gewesten, koetswagens, óft huurpaarden stellen, van plaats tót plaats; in veuge, dat alomme galijk reizen was. Maar het slót te Fontainebleau, de Louvre, Timmeftadt van Paris ende andere plaatsén, heeft hy met treffelijke timme-raadjén verheerlijkt; naatredende, in dat deel, de pracht ende breedheid van Françóis den eersten, zijnen óudóóm; daar hy eenighzins van gedaante naa zweemde, ende niet nóóde by geleeken was. Daar benevens bestondt hy, een werk van gelijken nut als gróótdadigheid, de stróóm der Lóire tót aan de Seine te brengen, door een' vaart van

Planting van neeringen en handwerken.

Geleertheit gevóordert. Ordenop de lijfoeffeningen.

Wetten tegens de warzoekers.

En bankeroutiers. Uiterste recht tegens de huisluiden verbónden.

Verzoek van't geluk der zee.

Onnódig gelóófs-punt.

Gerijf voor den reizenden mar. Timme-raadjén.

*Vaart ge-
graven.* Bryare tót Montargis, dat negen mijlen graavens was: om de grove waaren, naa Paris gaande, van vracht te verlichten; 't welk, by zijn leeven, op twee mijlen naa, voltrokken werdt: insgelijx de moerassen van *Moerassen
te droógen.* Guienne met waterloozing te verzien, ende tót vruchtbaarheid te brengen. Dat meer is, hy begreep de Garónne opwaarts tót Narbonne toe te leiden, om de kóómanschappen uit de Middelandtsche zee, te water, in den Ocean te brengen, zonder den ommewegh, door de engte van Gibraltar, te doen: ende aan dezen arbeit, alle landtlóópers ende leeghgaande geboeft van Vrankrijk, te zetten. In Lentemaandt, des jaars 1603, overleden zijnde Koningin Elizabeth van Engelandt, die in staat, in perzoon, in geluk, alle Prinseffen van den aardbodem beneden zich gezien heeft: ende tót de króón geroepen Koning Jacob van Schótlandt, zondt zijne Majesteit aan hem den Markgraaf van Rósný, in zeer aanzienlijken geleide, om den plight van 't medetreuren over de gestorvene, ende van gelukwenschen aan haaren naazaat te doen. Maar zy nam voor onbuurlijk, datmen in Spanjen de kóómanschappen met eenen tól van dertigh ten honderdt belast had, ende om hun te doen begrijpen, dat hun nócht vryer nócht gelegener was den handel te bederven, dan anderen, stelde gelijke dertigh op de waaren die uit Spanjen ende 't gebiedt der Aartshartogen in Vrankrijk quamen, óft derwaarts gingen. Niettemin hieldt de Spanjaardt zijn endt, tót dat, als zijne Majesteit, in 't jaar 1604, alle onderhandeling verboodt, de zaak, door tusschen-spreken van 's Paus Gezant, die vóder vreesde, werdt bygeleidt. Dóch, eer 't zóó wijdt quam, werdt het den Koning uit der maate moede gemaakt, ende ter óoren gelóópen van de kóópluiden, met klaagen en kermen over den stilstandt der neeringe. Al 't welke, mitsgaders t'achterdeel in zijne tóllen, hy met gróóte dapperheid overzette, ende den óórber boven d'opspraak. Een standtvastigheid, by gebrek van de welke meenigmaals zwaarder schennis over den Sraat komt, dan men door wel glimpige daaden van óórlóge, verwinnen kan. De Jesuiten ondertusschen en sliepen niet op de hoope hun, 's jaars te vooren, verscheenen Laurens Mai, een der voorneemsten onder hen, om zijne Majesteit te porren, had haar jóxgewijs toegeschooten, dat zy traager was in 't vólbrenge haarer belófnen, dan de vróuwen die heele negen maanden zwánger gaan. Waar op zy kluchtelijk t'antwóórdt paste, *dat de Koningen langer draagen dan de vróuwen.* Der waaren te hove die veel voor hun deden. Villerói riedt belóften aan den Paus te hónden. La Varenne, die meer vermoght, ende door de behaaghlijkheid der hófdiensten, in blaakende jonste stond, hieldt'er driftigh op aan, door inzicht van eigen voordel, ende om la Fleche, zijn vaderlandt, daar hy overste was, een' plaats óók daar zijn' Majesteits hart over hing, als die waande dat hem zijn' moeder daar ontfangen hadde, door school ende gesticht t'hunnen verdoen, met vólk te verrijken. Zeeker, de Koning, bevel om hen weder in te laten gegeven hebbende, toen die van 't Parlement hem hunne reedenen van bezwaar in 't verkundigen des zelve quamen voordraagen, verklaarde hun met minnelijke woorden, dat de zaak geenzins in haar geheel, maar den Pause over vijf jaaren toegezeidt, ende men nu entlijk der voorwaarden eens geworden was. Ende werdt gelóóft, dat men in 't hóf van Rome, niet door de echtscheiding van zijne Majesteit ende Margarite van Valóis had kunnen zien, zonder dit punt over te geeven. Anderen vertróuwden 's Konings voorzienigheid toe, dat hy niet door enkele genegenheid tót herhuwen, in zóó bedenkelijk een' verandering bewillight had, maar raadtzaam gevonden, door weldaadt de vrundtschap te winnen, van de geen, tegens welker vyandtschap geen verzeekering te vinden was.

Want

Want wat zóude de scharpheid van vervólgh, ende 't bannen hunner maatschappye baaten, als d'een' óft d'ander krankkóp, die, leevens wars door wroeging zijner schelmeryen, zich hadde laten diets maaken, dat zonden met gruwelen te boeten, ende aan Vórstenmóórdt de eeuwige zaligheid te verdienen zy, verhardt in zijn' dóódt wilde lóópen; om 't leeven zijner Majesteit mede te sleepen? Alzóó was Henrik de derde, door den vervloekten munnik, juist geen Jesuit zijnde, alzóó de Prins van Oranjen, door den stijfzinnigen bóóswight, in 't midde van lijfwaght, besloote stadt, getróuwe burgery, ende een landt, daar men van dat vólk niemandt vernam, onverwachter wijze, omgebraght. Lichtelijker had men den heelen hoop te verdrijven, dan elkken bezonder van hun, óft hunne zendelingen te weeren. Wel stondt te bekennen, dat hun binnen 's rijx het óórblaazen ende opruijen der gemeente reeder was. Maar als de Paus dat uit wilde, had hy andere órden, ende bitterheids genoegh t'zijnen dienste. Ende gemerkt de Spanjaardt, door 't heulen met hun; zóó dapper zijn' dingen deed, konde men niet beeter, dan hem schicken eene streek in de rechte, ende in hunne jonste voor te gaan: wezende in 't stuk van staat, nócht makkelijker middel, nócht onargerlijker om zijne wederparty te kort te doen komen, dan dat men den zelven wegh op, dien zy houdt, ende haar voorby streve. Hier benevens wilde de Koning gelóóft hebben, gelijk wel waarachtigh scheen, dat hy 't gevaar zijnes perzoons weenigh, ende zijn leven achtte in Góds geleide te zijn. Zóó ging dan hunne wederkoomst voort: dóch op zulkeenen voet, datmen den aanstóótelijken gemoeden gróótelijx te gemoet quam, met de vroetheit der voorwaarden. Maar, gelijk gebeurt daar men qualijk beheerbaare mogentheden inruimt, help weenigh worstelens hen door deze belemmering, ende de besprooke punten in vergetelheidt. Scheen óók de Koning te verstaan, datmen niet aan hen had, zóómenze maar half had; ende zette zich omze t'eenemaal te eigenen, ende zich, door overvloedige weldaden, giften, en gunsten verknócht te maaken. Zóó werdt dan tót la Fleche de hóóge school, ende een treflijk gesticht t'hunner woonstede opgerecht, rijkelijk begaaft met jaarlijx inkomen; mitsgaders een kerk op 's Konings kósten begreepen, alwaar, naa hun overlijden, zijn hart ende dat van de Koningin, zóuden hunne begraaffenis hebben. Vóórt hieldt hy een' heerlijke staatsi met zijnen natuurlijken zoon Alexander, hem in de Ridderlijke órde van Malte bestedende, met belófte aan den Prior van Vrankrijk, wiens plaats den jongen heere toegeleidt werdt, dat hy, t'zijne zestien jaaren, d'inwijding van waarde zóuw hóuden. Onder 's Konings genughten quam vallen de bitterheidt der boodschap van de dóódt zijner zuster, Hartoginne van Bar, tót Nancy overleden. Haar leven was met vleijen verzuimt, ende door 't verwerpen aller raden, dewijl de artzen ende zy zelve alle schijnbaarheidt van gevaar voorby zaagen, uit genegenheidt van haar te hóuden aan de hoop datze zwanger ging. Een deughdelijke Vórstin, ende in hóóger eeren gehóuden by haaren man, dien zy uitnemende liefde toedroegh, ende schóónvader; niettegenstaande 't verschil in gódsdienst. Deze droefheidt trof zijne Majesteit zulks, datze bliken deed hoe zy haar had bezint; tegens 't gevoelen van de geenen, die hun lieten voorstaan, dat, als zy haaren broedere zeer ter harte gegaan had', hy zóude haar, volgend' zijn' moeders begeeren, tijdelijker hebben uitgehuwt. Andere Gezanten, voldoeningshalven, in den róuw verschijnende; liet hem de boode van den Paus verstandigen, *dat hem qualijk passen zóude droefheidt te tóónen over 't verlies eener perzoon, die nóóit wel gestaan had met zijn' Heiligheidt.* Waar op zijn Majesteit deed antwóorden, *haar meening*

Alexander, natuurlijke zoon des Konings, wordt gestelt, ende Ridder van Malte. 's Konings zuster sterft.

waar niet, hem, dien aangaande, wet te stellen, maar zóude zich aange-naam zijn, dat hy zich dan zóó lang van haar gezicht wilde onthóuden.

*Onheusse
heusheid
van 's Paus
boode.*

Des de boode, ongeirne van gehóór versteeken, bedacht eenen vondt, om, buiten misnoegen zijns meesters, de fleur te volgen: ende quam, met de treurkleederen aan, zijner Majesteit vertóónen, *hoe anderen o-ver 't lichaam, maar zijn meester over de ziele róuw droegh. Ik, viel de Koning uit op zóó hard een' rede, vertróuw dat mijn' zuster behóuden zy. Want Góds genaade maghtigh geweest is, om haar in den laat-
sten snik ter zaligheid te bekeeren. Dat, zeide de Gezant, is, heere, meer een overnatuurlijk, dan een natuurlijk redeneren;* ende traaden zy vóórt in andere stóf. Ondertusschen duurde d'ongetróuwe pais. De Ko-ning, op den naam van de penningen te betaalen, die hem de Hóllan-
ders, in zijne behoefte, verstrekt hadden, quam hun jaarlijx dap-
per te baat in de kósten der óórlóge. De Spanjaardt besteedde zijn geldt aan 't omkóópen van 's Konings dienaars, ende won zekeren klerk van den

*Klerk van
Villerói
omgekócht
door den
Spanjaardt.*

Secretaris Villerói, die onder 't gezin eenes gezants in Spanjen gewoon had, door wien hy 't óógh kreegh in de geheimenissen van 't aldergróót-
ste bedragh. Maar de verraader, zich ontdekt hebbende tegens zekeren balling, die 't uitbraght om zijn landwinning te verwerven, stak op de vlucht, ende scharpelijk vervólght zijnde, geraakte in 't doorwaaden eener stróóm te snevelen. Het lijk werdt door vier paarden aan stukken gescheurt. Daar was'er die gelóófdén, dat hy zich zelve uit wanhoop verdronken had, ende die op deze gelegenheid aanvielen, om der eere zijnes meesters een' streep te geeven: ende zijn' tróuw verdacht te maa-
ken by den Koning. Maar hy zelf tróóste Villerói, hier over uit der

*Lórsbandel
des Graven
van Au-
vergne ende
zijner zu-
ster.*

maate moeijelijk zijnde, ende verstikte den achterklap. Maghtiger on-
gemak ontstondt zijner Majesteit uit de dwangelóosheid haarer minne,
ende de warzucht des Graven van Auvergne; de welke, hebbende ze-
dert zijn ontslaaken uit der hechtenis ende Bastille, nieuwe gelegenhe-
den opgezócht, óft aanveirdt die by geval voorquamen, tót d'óuwde
nukken gekeert was: een onrust in den aardt, radt ter handt, schalk,
schrander, ende den Koning niet onaangenaam om zijn' snedige boertig-
heidt. Henriette van Balsac, dóchter des heeren van Antragues, Mark-
gravin van Verneuil, zijn' zuster van moeders zijde (want hy een na-
tuurlijk zoon was van Koning Karel den negenden) puikschóón, maar
zijner Majesteit nóch bet gevallen door haar' leevendigheid van geest
ende spitsheid ter taale, had, te mildt met haare gaaven, de schótsheid
wat te gereedt, ende weenigh wetenschaps van heusschen mondt te voe-
ren. Ende liep haare fierheidt zóó hóogh, dat zy zich niet onthieldt
van de Koningin te tergen: daar de zaak vereischte, datze, door aller-
lei wijze van eerbiedenis ende onderwerping, op haare gunst toegeleid
hadde, om den naaryver der liefde, met geen' kriegelheidt van achte-
nis te stijven, ende zich erkentelijk te bewijzen voor de gevoeghlijk-
heidt haarer Majesteit; die zeker zóódanigh was, dat zy 's Konings
openbaare vryaadje, zijn vrundlijkheden, en voordienen aan haar, over
volle tafel, met goeden óóge ende doorstaanden gelaat aanzagh. Ende 't
en had geenén schijn, dat zy 't innerlijk anders neemen moght', gul van
harte, en te rondt om veel te veinzen. Jaa d'onvoorzienige joffróuw, om
quansuis bet dan een boel te strekken, liet zich verluiden, *dat haar Dau-
phin, willende zeggen haaren zoon, wettigh genoegh was; een andere
moght' zórgen hoe zy den haaren geécht kreege:* ende draagende haaren
roem op de tróuwbelóften, die zy van den Koning had, geschreven
met zijne eigene handt, ende onderteekent by de zelve, mitsgaders de
voorneemste ampluiden des rijx, (zóómen zeide) liet des niemant gebrek

*Gróóte goe-
dertieren-
heidt der
Koningin-
ne.*

brek lijden. Door alle welke vermeetele dertelheden zy der Koninginne de belgzucht aanjoegh, die zóó veel te heviger ontftak, als de zelve dacht beeter bejegening verdient te hebben, ende dit spel aanzagh voor een half aanhangen van pleit, over de wettigheid van haar huwelijk ende kinderen. Dit had de Markgraavin wel haast afgezien; ende dieper duchtende, óft veinzende te duchten, ging den Koning aan, ende 't geen zy zeggen wilde, boertender wijze, te pas brengen. Daar na leide de Graaf van Auvergne zijner Majesteit voor óógen, wat, by haare aflijvigheid, zijner zultere, van d'ongenade der Koninginne, moght bejegenen, ende braght het zóó verre, dat de Koning haar toestondt op haare hoede te zijn, ende, óft hem yet overquam, in tijds toevlught buiten 's lands, ende, lijfberging voor haar ende haare kinderen te bezórgen: mits overleverende, om de Koningin te vrede te stellen, het tróuwfchrift, 't welk haar vader in bewaaring had; die daar afscheidde voor een' som van twintigh duizendt króónen, ende de hoop van Maarschalk des rijx te werden. Maar 't ging den Koning gróóflijk uit zijne giffing met dit werk. Want in plaats van heul te zoeken, als te vermoeden was, aan de vermoge maagen die zy had in Engelandt, een rijk onder vreedzaamen Koning, ende met de Fransche króón in goedt verstandt staande, begaaven zich Auvergne ende Antragues te wóorde met Johan Taxis, Ambassadeur van Spanjen; ende vervólghden, door over ende wedergaan van zeekeren Engelschen balling, met Balthazar de Zuniga naazaat van Taxis, den aangeheven handel. 't Welk zijne Majesteit vernam, ende zich zóó naa nam, dat der Koninginne het handschrift van de tróuwbelóften niet meer gesmart had. Namelijk, van d'eene zijde tórnde hem de tóren over zulk eenen grouwel, ende 's Graven ondankbaarheidt, dien hy 't leven geschonken had; van d'andere zijde verdroot hem niet vry van de misdaadt te zien de geene, op wier perzoon hy zich zóó zeer verslingert vondt, bezuurde de min, die 't hem hart viel af te snijden, ende ondraaghlijk aan te hóuden. Geen' gevoeghlijker uitkoomft bespeurende, vergaf hy 't nóch eens den Grave, die, zonder óórlóf tót Clermont vertrokken, zwaarlijk te vangen, ende, ontboden zijnde, al weigerd' hy niet te komen, om geen uitvlughten van achterblijven verlegen was. Maar zijne Majesteit beval hem een' reis door Grieken ende Azien te doen, ende daar mede drie jaeren buiten 's landts t'zoek te maaken. 't Welk de Graaf, voor een oneerlijk ballingschap neemende, póóghde af te bidden, ende nam, in plaats van dien, aan, verstandt met den Spanjaardt te hóuden, te raadtflaan, te sluiten, ende van alles zijne Majesteit te verwittigen. Waar van hem heimelijke volmaght toegeschikt werdt, die de Koning gezegelt, ende Villerói geteekent had: gelijk men óók met verhoolen bevelbrief verzagh den geenen, die in Spanjen den handel drijven zóude. Maar de Graaf, echter verdacht, óft bevonden op dubbelheidt, werdt weder ten hoof geroepen, ende, overhóórigh blijvende, met behendigheit, onder 't staan over zeekere monsterring, gevangen, tót Paris gevoert, ende in de Bastille gesteecken: daar hy aan den kant van twaalf jaeren bleef zitten zijn' zinnen vergaderen, tót kortswijl gebruikende de boeken, die hy in zijne jonkheidt begonnen te smaaken, ende, om de hooffsche dertelheden, verworpen had. Men kamerd' hem daar Biron gelegen had, 't welk hem, in 't intreeden ende errinneren van den ramp zijnes vrunds, eenige traanen kóste. Niettemin, terstondt zijn aanschijn weder opschikkende, sloegh hy als druilende uit tegens den overste van 't flót, dat'er zóó slecht een' herbergh in Paris niet en was, ofst hy en had'er liever te leggen. Ter zelve tijdt werdt de heer van Antragues vast, ende in de gevankenis van 't palais

*Auvergne
ende An-
tragues
mórsfen met
den Span-
jaardt.*

*De Koning
vergeeft het
den Grave
ander-
maal.*

*Auvergne
weder ge-
vangen.*

*Antragues
gevangen:*

zijne dóchter in haar huis verzeekert.
Tól genaamt het jaarrecht der ampten.

Laster van 't jaarrecht.

Verdadiging van 't jaarrecht.

lais gestelt: de Markgravin, zijne dóchter, te Paris in haar huis verzeekert, onder bewaarnis van den overste der nachtwacht. Ondertuffchen van de Markgraaf van Rósný zijne Majesteit doen verstaan tót instellen van zeekeren tól over alle amptluiden des ríjx: den welken genaamt het jaarrecht der ampten, yeder, naa dat hy geschat was, 's jaars betaalende in Louw-ende Sprókkelmaandt, eigende mitsdien zijn ampt, in zulker wijze, dat het óók, by sterven, niet en moght vervreemden van zijne naakomelingen, ende den zelven vry stondt, dat te verkóópen om den meesten penning, Maar verviel het ampt van den geenen, die zonder ter gezette tijdt betaalt te hebben t'overlijden quam, aan den tólpachter, ende die maakte 't te gelde: wezende zijne Majesteit verbonden dat te gedóógen, óft zelve uit te keeren, 't geen hem daar voor geboden werdt. Geen ander doen des Konings was óit met meer misnoegens genomen, óft oneerbiedelijker besproken. *Want was 't niet lasters genoegh, dat de ampten in kóóp uitgingen, die men der deughde ende geschiktheid behóórde t' huis te zenden, al en verbondenzenze, om 'er meer vordels uit te smeeden, aan de naazaaten der amptluiden niet, omstóóttende alle hoop van verbetering in dit stuk; ende van de besnoejing der meenighde, waar over in alle vergaderingen van Staaten geroepen was? Daar een raadsheer voor een' staat in 't Parlement tien óft twaalf duizendt gulden uitgetelt hebbende, vijf honderdt gulden by vierendeelen, 's jaars tót wedden trok, ende drie honderdt gulden op een bót t'elker Louw- óft Sprókkelmaandt aan schatting uitkeeren moest, moghtmen denken óft hy bekooring leed om eer op gróótheid van geschenken, dan op recht en billijkheid te letten. Waar door de onvermogene gemeent niet alleen uitgezoopen, ende in haar' tijdlyke have verongelykt werdt; maar al de wereldt van der wegh der eere getogen, om d'averechtsche achtbaarheid der rijkdommen, ende 't snóód gewin achter aan te draaven. Jaa dat het zeer qualijk zórggh gedragen was voor de achtbaarheid ende Majesteit des Konings zelf, mordenze, die 't begeeven der staaten, ende maght om menschen te vorderen, voor 't hecht der heerschappye hóuden. Zeker, de diert is mitsdezen zulks in de ampten geraakt, dat, in weenigh jaaren, een raadsheerschap over tseventigh duizendt gulden quam te gelden, nóch opslaande van tijdt tót tijdt. Waar door gebeurt, dat het geen dienstigh schein om de ampten in de geslagten te hóuden, recht andere werking doet, overmits dikwijls niemant van de kinderen eens amptmans zóó veel voor zijn hóóft t'erve beurt, als 't ampt waardigh is, zulks het meenighmaal verkóft wordt aan de geenen, die zich hunner óuderen, ende der middelen waar door zy uit den grondt opgekomen zijn, billijk schaamen zouden. Hier tegens zeide 't Rósný zóó verre gekomen te zijn, dat staaten, ampten, ende waardigheden niet langer naa gunst ende goedduncken zijner Majesteit begeeven werden, maar haar afgedrongen door 't onschamel aanlóópen ende moeilijke driftigheid der hovelingen. Zulks óórbaarlijker uitquam, de zelve, tót verval van de gemeene lasten, te gelde te maaken: ende de Koning liefst had ontslaagen te zijn van den nóódt om te weigeren met ondank, óft te geeven daar 't qualijk besteedt was. Dan (wil yemandt zeggen) 't paste zijner Majesteit, zich te dienen van perzoonen die geen hart hadden, om 't wóórdt van yemandt onbequaams te hóuden. In tróuwe: by aldien de hoven alzóó te stóffeeren zijn. Maar de Graaf van Auvergne, voorgenomen op 't stuk van zijn misdrijf, weigerde t'antwóórdten, zich beroepende op de vergiffenis, ende zeeker briefken van den Koning. Dan, zijne Majesteit verklaarde, hem genade verleent te hebben om 'er een goeden onderdaan af te maaken, ende dewijl hy, wederhóórigh versmadende zijn gebódt van te hove te komen, in gebreke gebleeven was, van, gelijk vereischt werdt, zijn' schuldt ter goeder tróuwe te bekennen, dat zy zich aan*

ver-

vergiffenis nócht briefken gebonden hield. Het hóf moght recht doen. Derhalven, geen ander open ziende, quam hy tót belijdenis: dóch in zulker wijze, dat hy zijne zuster trachtte even diep in de schuldt te leggen, op toeverlaat van even deel aan de genade te hebben, die hy haar leidde te gebeuren. De heer van Antragues, daar tegens, verschóónende zijn' dóchter al 't best dat hem doenlijk was. Ende de gevangens gevraaght, óft zy yets hadden tegens elkanders getuigenis, verworpenze ter wederzijden, zeggende de Graaf, dat zijne zuster ende stiefvader hem haats waaren; ende zyluiden, dat hy hun quaadt hart toedroegh: als waare hún Biron een' leer geweest, dat 'er niet goedts kan komen uit het getuigenis zijnes metverwants, in misdaadt goedt te kennen, die 't vast gaat dat hy te klappen weet, onvast óft hy zwijgen wil. Behalven dat pijn óft prijs alles uitbrengt. Nevens 't handelen van zich met de Markgraavin ende haar kind, ende het handtschrift in 't geweldt van den Spanjaardt te begeeven, die daar door vatten aan de scheuring des ríjx zócht, verklaarde Antragues; *hoe Taxis, onder andere ongunstige redenen gehóuden van den Koning, uitgeworpen had, dat hy door 't kerven der jaaren, ende veel vergen aan zijn vlees, naa't eindt haafte; tegens 't welk men waare, om op een bót uit Savóijen; Piemont, Nederlandt, ende Arragon in 't ríjk te breeken, ende zóuden als dan hun veele Françoizen, geteekent met Bourgoensche kruiffen, komen toevallen: ende dat de Graaf daar op geantwóórdt had, 't en waare uit die boeken niet te weege te brengen, maar alleenlijk door 't Graaffschap van Rouffillon. Alsmen van daar met tien duizendt spíessen ende bequaam getal roers, mitsgaders tien 'stukken geschuts, ende voorraadt van óórlóge schielijk overquam, 't ríjk zóude in gróóten last zijn. Waar op Taxis gewenscht had: gawe Gódt, dat Auvergne in zulk een geval, als overste onder den hóóp, met een róódt kruis moghte verschijnen!* Ende de Graaf daar by gevoegt: *Wen zulks gebeurde, ende de Hartógh van Savóijen paste met eenen, van zijner zijde, inde weere te wezen, hy maakte zich sterk, gróóten lóf te behaalen, ende datmen, in weenig daagen, aan den mondt der Loire zijn gezegende vendelen zóude zien vliegen.* Dóch korts daar op hing hy 'er aan, als zich bedenkende, *ende óft 'er dan niet af naa te zeggen en viel, dat hy liever te sterven had, dan zulk yet te willen óft te bestaan.* Naa 't hóóren van elk een' bezonder ende alle te zaamen, óók tegens de getuigen; mitsgaders brieven, blijken, schriften van hunn' eigen' handt, rijpelijk overschat zijnde, zóó verklaarde 't hóf, by vonnis van den eersten in Spróckkelmaandt des jaars zeftien honderdt vijf, Karel, bastaardt van Valóis, Graaf van Auvergne, François van Balsac, heer van Antragues, ende Thómas Mórigan, Engelsman, die makelaar des handels geweest was, behipt in misdaadt van Majesteitschenderije, ende verwees hen om onthalt te werden, op de plaats van Greve, met verbeurte van alle hunne goederen. Der Markgraavinne werdt opgeleidt, in zeeker vróuwenklóóster, by Tours, te blijven, zonder yemandt dan de nonnen te spreken, ter tijdt toe dat men wijder naa haare zaak vernomen had. Maar de Koning, beweegt door eenen voetval van haar ende andere doorluchtige vróuwen, naamaagen der gevangenen, heette haar opstaan, zeggende; *uwer deert my, maar niet des Graaven: verboodt de vonnissen te werk te leggen, voor hy en hadde naader last gegeven: ende deed voor eerst der Markgraavinne de gunst, datze bestaan zóude mogen met op haar huis te Verneuil te blijven, zonder yemandt buiten haar gezin te spreken: ende, naa eenige maanden, verkeerde de straffen des dóódts van Auvergne ende Antragues, in eeuwige vankenis, hen herstellende ten goeden naame ende faame, ende in alle hunne goederen; landtvooghdijen uitgezeit. Mórigan gunde hy mede 't leeven, ende*

*Belijdenis
der gevangens.*

*Vonnis
over de gevangens.*

*Vergiffenis
voor de gevangens.*

de verboodt hem 't rijk. Ende niet lang daar naa, de steurnis flauwen-
de, de liefde weder boven komende, verboodt hy dieper t'onderzoeken
op het misbruik der Markgraavinne, zuiverde haar van 't geen daarze zich
in moght hebben ontgaan, ende steldeze in volle vryheid. Met de zelve
zachtmoedigheid vergunde zijne Majesteit den Jesuiten het afbreken
van de Pyramide, ende tafereel daar 't vonnis van Jan Chastel, ende hun-
ner aller verbanning in verheven stondt. Waar op de kluchtige vernuf-
ten hunnen gang gingen met dichten. Maar de Gezanten der Zwitseren,
voor den Hartogh van Bouillon spreekende, zette zy met vriendelijke
wóorden af, zeggende, *dat hun de grondt der zaaken verhoolen was, en-
de hem betaamde, met vertrouwen op zijn recht, óft op haar' genaade, te
hoof te verschijnen.* Ende verwitticht, dat Bouillon doende was met het
overfchót van Biron's aanhang by een te gaderen, om Limosin, Perigórt,
ende Quercy in roere te stellen; jaa uit, over Bódeaux ende eenige an-
dere plaatsén te verrassen, voorwendende, 't waare om Biron te wreken,

*'s Konines
jegenwóór-
digheit redt
met der
spoedt een
gróote ver-
warringe*

*Mairar-
gues zoekt
Marseille
te verran-
den.*

*Twist tus-
schen den
Koning en-
de Gezant
van Span-
jen.*

la Fin te straffen, ende 't vólk te vrijen, toogh zy naa dat geweest, ende
deed, met haar jegenwóordigheid, deze mist verdwijnen. Ende, alhoe-
wel daar veelen onklaar waaren, zóó en gedooghde de Koning niet, dat
het yemand aan den hals ginge; uitgezeidt de Baroen van Calveirac, met
nóch vier der belhamelen. Anderen was gevankenis hunne straf. Etlijke
vloten naa Spanjen óft Duitslandt, ende lieten zich bannen. Terwijl
't recht over hen ging, keerde de Koning te rug, lucht hebbende hoe de
heer van Mairargues, Overste van twee galeijen, tót Marseille, met den
Spanjaardt in handeling stondt, om hem de stad te leveren. Hy was, dat
pas, om eenige zaake uit den naame der staaten van Provençen, te Paris,
ende gemelt zijnde, door zekeren galeiboef dien hy vertrouwt had, wert
met den Secretaris des Ambassadeurs van Spanjen, in zijn cabinet belóó-
pen, ende, uitkomende, gegrepen. Zuniga, hóórende dat zijn Secretaris
in hechtenis was, bestondt den gesteurden ende verongelijkten te maa-
ken, als óft men 't recht der vólken daar mede geschonden had, ende hem
te hereischen van den Koning, met hóoghgeheve redenen. Waar tegens
zijne Majesteit, hem, zonder toegeeven, invallende, de wóorden zulks
wieffen, dat het tót openbaare bitterheidt ende heftigh krakkeelen uit-
brak. Zy vraaghde hem; *óft hy wel wiste wat het ampt van eenen Am-
bassadeur was?* Hy antwóordde: *'t was naa alle opening, den dienst zijns
meesters betreffende, te luisteren; ende dat Mairargues van zelfs zijnen
Secretaris had aangezócht.* 't Is, zeide de Koning, *te arbeiden om vree-
de ende vrundschap tusschen twee hóogheden te voeden. Ende heeft men
hem aan zijn hóf niet, om oproer, afval, ende verraadt te slichten; gelijk
uw Secretaris op bevonden is, by ontjide in de herberge ende vertrekamer
van Mairargues.* La Boderie, antwóordde Zuniga, *uwer Majesteit by
de Aartshartogen dienende, zócht wel eenen van zijne Secretarizen om te
kóópen, ende de Graven van den Bergh uit hunnen dienst in den uwen te
trekken.* La Boderie, zeide zijn' Majesteit, *trachte geen' afbrek te
doen, maar hem alleenlijk uit te haalen, om lucht van uwer luiden laa-
gen te bekomen, die ons te schurwen stonden.* De Graven van den Bergh
zijn Duitschen, buiten 't gezagh hunner Hóogheden gebooren, ende mo-
gen, ten einde hunner verbintenis, met eere van meester veranderen.
D'Ambassadeur, blijvende in de verdadiging steeken, zette 't op een
verwijten: *dat zijn' Majesteit, zedert het sluiten der vrede, veel tegens
de steden der Aartshartogen voor gehadt had: óók de Mauriscen op te
ruijen, om Arragon ende Catalóignen in 't war te stellen: óók de weder-
spannige kettens van Nederlandt, niet geldt, vólk, geschut, ende krijghs-
rusting, was stývende. Al't welk als ongemerkt ende zonder klaghte zijn-
de*

de laten doorgaan by zynen meester, wilde by deze wederwaardigheid, die hem niet te dulden stondt, hebben afgebeden, ende dat hem zyn Secretaris volgen moghte; óft anderzins, voor de gansche Christenheit roepen, over zóó zwaar een ongelijk, ende 't breeken van den vrydom der gezanten. Welk uitvaaren, de Koning, zich eenighzins ontzettende, goedt vondt met goelijk dusdanige redenen te schutten: Dat ik den Hóllanderen geschut, óft anderen voorraadt van óórloge; toegeschikt zóude hebben, daar is niet aan. Geldt? Jaa. Al de wereldt weet, dat zy't my, in mijnen nóódt, verschooten hadden. Maar mijn' onderzaten trekken hun ten dienst. Zóó doen zy óók den Kaizar, den Aartshartogen. Ende óft ghyze met den hatelijken naam van wederVonnisspanningen vermaakt; zy zijn't niet. Dan mooght ghy Spanjaarden uwervoor de onbeheinde staat zucht wijten, dat, terwyl ghy, in den dróóm der FranHólland-sche heerschappije zijnde, alle uwe krachten op ons zócht te baaren, zy desche vry- handen ruim gekregen hebben, om hunne grenzen nit te breiden, hunne slippen t'zaamen te lasschen, ende zaaken zulx op te hemelen, dat ze, tót fórm van wettige regeering geraakt, jegenwóórdelijk praalende met den naam van Staaten, by de gebuurvórstén, in Vrankrijk niet alleen, maar Duitslandt ende Italien óók, in hunne handelingen ende gezantschappen voor zulks gekent worden. Wat het gelóóf belangt; dat momaanzicht is af, ende zóó dikwils in't spel geweest, datmen niemant langer onervaren genoegh vindt om zich daar aan te vergaapen. Wanneer men in ernst bestaat de Katholijke kerk met wapenen te verheffen, zal de Koning van Vrankrijk, als naa gewoonte, d'eerste wezen met zyn' vaandelen t'ontfóurwen, en den voortócht aanvaarden. Maar't is te doen om ongeregtigen landdwang, ende die luiden met het Spaansche juk en ondragelyke slaverny te belasten. Daar zaagh ik het nóóde toe komen, ende staat my billijk voor te wezen. Want zedert het verdragh van Vervins, zijn de zijdgangen van Taxis, ende andere uwe voorzaaten, zulke geweest; datze my schalk óogh deden hebben, ende hunnen wandel gade slaan: die nóóit ter goeder tróuwe, maar aangezét werdt, om mijne onderzaaten, die door verwildering der laatste óórlógen in gewoonte van ongehóórzaamheid geraakt waaren, wederbarstigh te maaken. Alzóó heeftmen Biron in bekooring, ende entliik ter schennis gebraght: alzóó verscheide anderen bedorven: ende jegenwóórdelijk Mairargues tót dus een eerlóós stuk opgehitst. Ende, om op zyn voordeel te zyn met eenige verschóoning van zóó slimme treeken, als't daar toe komen moght', heeftmen etliken, gevangen op andere misdaden, door geweld van weedom yetwes uitgepynight; daarmen het tókkelen der Mauriscen uit spellen wil. Andere klaarheid, dan diergelijke raadselen doen, heeft het, dat de raadt uws meesters uit is, over't opreekenen der bestelpte tweedraght dezés rix, over't ontgronden van dezén Staat: ende yvert om my, mijn geslaght, ende den Franschen naam uit te róijen. Dan't is hun, door Godes genaade, tót nóch toe, gemist. Hier onderving de Ambassadeur de redenen zijner Majesteit, met bybrengen, dat de Koning van Engelandt, hoewel van het Katholijke gelóóf vervreemt, nóópende de zaaken der Hóllanderen, den pais, met zynen meester, opreghtelijker onderbielt. Waar tegens hem de Koning vermaande, te gedenken aan't menigerlei leedt dat hem van den Spanjaardt gebróuwen was: ende niet vreemdt te vinden, datmen hem met de zelve mate toemat, waar mede hy had uitgemeten. Niettemin, zóó hy voortaan beter tróuw in zynen meester speurde, hy zóude niet mangelen van zijner zijde. Ende alzóó Zuniga echter aanhielt om zynen Secretaris, gaf hem zyn' Majesteit tot afscheidt; dat zy, naa volkomen onderzoek der zaake, recht ende billijkheid, mitsgaders haare ende eenes Ambassadeurs waardigheid in acht hebben wilde. De Secretaris; hoewel vuil bevonden, werdt naaderhandt geslaakt: Mai-

De Secretaris des Gezanten van Spanjen, hebbende Mairargues tot verraadt gekóft, wordt geflaakt.

rargues onthalt en gevierendeelt. Ten daage toen hy zijne straf ontving, was de Koning ter jaght gereeden, ende des avondts in stadt komende, over de nieuwe brug, met den mantel om 't hóóft geslaagen, tegens 't quaade weder, viel hem aan zeeker mansperzoon, ende rukte hem achter over op het paardt neder. Gegreepen zijnde, niet tegenstaande hy een mes over zich had, werdt hy nóchtans, om d'ontsteltenis van verstandt aan hem bespeurt, zonder andere straf, in gevankenis bewaart, tót dat hy quam te overlijden. Zijne Majesteit, beezigh met den beslommerden boedel des rijx te redden, ende voor een hóófstuk hóudende het aflóssen van zesentseftigh honderdt duizendt króónen jaarlijksche renten, waar mede zijne voorzaaten den zelve hadden belast, ende dit geveft op het stadthuis van Paris, gaf last aan zekere heeren uit de rechtshoven, om, met eenige van stadsweege daar over geroepen, te onderstaan, in welker wijze men 't gevoeghlijk zóude kunnen te weege brengen. Naamelijk men vermoedde, datze ten deel niet behóórlijk gekóft, maar den voorgaanden Koningen afgemompt, óft anderzins onwettig verworven waaren, ende 't blussen van alzulke, der aflossinge merkelyk te baate zóude komen. Ende waeren de gemaghtighden langen tijt doende met den óórsprong van alles naa te zien, zonder dat de gemeente zich daaraan scheen te stóóten. Maar hebbende de Koning, entlijk, eenigen uit zijnen raadt gemaghticht, om zich dezese t'onderwinden, rees terstont een gerucht onder de luiden, hoemen niet zóó zeer voor had het grondrecht van alles op te zoeken, als eenen slaght daar in te slaan, ende, ter óórzaak van de ondeughdelijkheid in etlijke gepleeght, alle de renten af te schaffen, óft immers te besnoeijen, naa de maat van woeker by 's Konings bevel gestelt. Derhalven 't vólk van Paris aan 't morren; aan 't t'zaamen róóten: tot dat de Koning, op een vertóógh van de zwarigheden ende 't misnoegen hier uit te beduchten, door afkeer van de onlust, dit voornemen steeken liet. In Bloeiemaandt dezese jaars 1605 was tót Paris een vergadering der geestelijken, als naa gewoonte, gehóuden, uit de welke herquam, dat men in Wintermaandt hard aantóndt by zijne Majesteit, om de Fransche kerk gezuivert te hebben van misbruik, verlicht van overlast: waar toe 't verkundigen van 't concilie van Trenten nóódigh was. D'Aertsbiffchop van Vienne, in bywezen van den Cardinaal van Jójjeuse ende andere prelaten, voerde 't wóórdt, met een schriftgeleerde welsprekenheid, klaagende, dat de wereldtsche inzichten boven de góddelijke betracht werden: ende, alhoewel hy 't lóf zijner Majesteit hóoghlijk ophaalde, liet niet van de keur der Biffchoppen yetwes te zeggen. De Koning, wetende wat hier voor een werk in stak, om zóó aanstóótelijk eenen last behendelyk van zijnen hals te schuiven, antwóórdde met een helder gelaat; *de quelling der kerke kenlyk te weezen, ende zijne genegenheid goedt genoegh om daar tegens te verzien, hen helpende wenschen 't verkundigen van 't concilie.* Dan, dat, gelijk zy wel zeggen moghten, de aardsche redenen vaake met de hemelsche qualijk eendraght hielden. 't Welk niet tegenstaande, hy lijf ende leeven opzetten wilde voor den welstandt der kerke ende gódsdienst. De beterschap van de geestelijken, hadden die aan zich zelve, ende behóorde van daar te komen. Zyluiden zóuden hun met voorgaan eenen heilzaamen wegh wijzen: gelijk de Biffchoppen deden die hy gemaakt had, ende roemen moght, dat zy, met geleertheit, onbesproken leeven, dat een eeuwige preeke is, ende geregeltheit van zeeden, beschaamden de geene, die by zijne voorzaaten door gunst, ende voorspreeken van vrienden gekooren waaren. Op zóó breedt een nitmeeten zijnes lófs en wilde hy zich niet verheffen, dan nemen 't voor een' moedtgaaft, om der deughdelijke daaden nemmer moede te

Handel op aflossing van renten tót 's rijx last staande.

Wil niet door.

Zuivring en ontlasting der kerke verzócht by de Katholijken.

De Koning schuift dat behendelyk op anderen.

werden, maar manlyk te volharden. 't Welk, mitsgaders alle gunst t'ben-
 waarts, zy hem hadden toe te vertrouwen. Op dit afscheidt der prela-
 ten, werdt hun verzoek, dat zy by geschrift hadden ingelevert, t'zijner
 tijdt, overwoogen; ende quaamen ten laatsten twee Koninklijke geboo-
 den uit. Het eene, bewaarheidt by 't Parlement, in den beginne des jaars
 1608, hieldt verscheide regelingen in tegens 't misbruik der geestelijken,
 ende, onder andere, straf over de geene, die behipt in eenigh schelm-
 stuk, hunnen gelóóve afvielen. Het ander, hun maght geevende om de
 verkófte geestelijke goederen weder in te eigenen, voor den prijs dienze
 gegóuwen hadden, werdt niet bewaarheidt voor in Hóimaandt des jaars
 1609; ende dongen nóch de Parlementen uit, dan die veertigh jaaren
 in bezit geweest waaren, ongehóuden zóuden zijn op te staan. Boven
 alle deze blijken haarer goedhartigheidt, deed zijne Majesteit aan hun-
 ne gemaghtighden in handen stellen een' weldige som van penningen, om
 te besteeden t'hunnen welbehaagen; alzóó zy gedachtigh was der zwa-
 righeden, die haar voorzaat met hun gehadt had; mitsgaders dat haar
 veel te doen stondt, om het gewortelt wantrouwen te verwinnen; ende
 vrede zelden te dier gekóft wordt. Sedert het sluiten van den pais was
 men te hoof gewent met vastelavondtfeesten het nieuwe jaar te bewelko-
 men, ende den Koning te verfróijen met spelen die eenigh zweemzel
 van den krijgh hadden. Onder de welke, naa dat de Koningin dentien-
 den in Spróckkelmaandt van eener dóchter gelegen was, de dans te paar-
 de, in der nacht vertóónt, uitmuntte. Die geschiedde met een' uitbeel-
 ding der vier elementen: ende quam, uit het hóstel van Bourbon, naa
 Louvre getogen. De heer van Bellegarde, gróót stalmeester van Vrank-
 rijk, voerde een' bende van twaalf ridders, heerlijk uitgestreeken, drij-
 vende voor zich eene schar van meereminnen ende zeegooden, het wa-
 ter beduidende. Daar naa vólghde 't vier; dat was Vulcaan, met een'
 veem reuzen, als smitsgezellen, klinkende op een konstigh gemaakt aam-
 beeldt, dat'er gróuwzame menigte van vonken ende straalend vierwerk
 uitvloogh; óók verscheiden gedierte dat men zeidt in 't vier te leeven,
 mitsgaders twaalf andere ridders, onder 't beleidt des Heeren van Ro-
 han. Ten derden deed zich vóórts een' Juno, met arenden, ende vee-
 lerlei andere vogelen heen ende weder vliegende, daar de lucht mede ge-
 meent was, ende gelijk getal ridderen, welker hóóftman was de heer van
 Sommerive. Ten laatsten quaamen, tót beteekening der aarde, twee aar-
 dighgebóóftste elephanten aantrappen, gelaaden met tóórens vol maat-
 zangeren, maakende een lieflijk geschal, waar op twaalf paarden schee-
 nen den tredt te hóuden, gehandelt van Móóren, die den Hartógh van
 Nevers t'hunnen overste hadden. Elke schar praalde met gróóten stoet
 van paadjen in blaakende kleederen, ende kraft van tóórtsen, licht gee-
 vende van alle kanten: ende hebbende, ten aanschóuwen zijner Maje-
 steit ende des vróuwentimmers, eenen keer gedaan om den binnenhóf
 van Louvre, die met zandt overstróóit was, renden zy tegens elkande-
 ren aan zonder treffen, maar hortende met de punten der speeren tegens
 de vloer, datze aan splinters sprongen. De schichten wistenze óók te
 werpen, zonder datze, anders dan op de schilden, aan quaamen. Ent-
 lijk trokkenze aan 't zwieren door elkanderen, al te paarde, op zulk een'
 maat óft het danssen geweest waare, ende weder te rugge naa de plaats
 van hun uitkomen. Daarentusschen had de Koning ander óórlógh in 't
 hóóft, zich onverduldelyk belgende, dat, naa 't intóómen van binnen
 ende buitenlandtsche wederstreevers, de Maarschalk van Bouillon, met
 zóó langduurigh een' overhóórigheidt, de scheut zijner achtbaarheidt
 scheen te schorten; tót verrijzenis van de bóóze hoope der muitwilligen,
 die

*De Koning
 begena-
 dight de
 geestelijken
 met gunsti-
 ge geboden:*

*Oók met
 gróóts geldt.*

*Dans te
 paarde.*

*, Koning's
 óórlógh
 regens
 Bonillon.*

die onder den nadruk van zóó veele doorluchtige uitkoomsten verftikt lagh. Des zijne Majesteit den heeren van 't Parlement, by haar ontboden in Lentemaandt, uitleidde haare redenen, ende, *hoe zy beraaden was, naa Sedan te trekken met maght van wapenen, dóch ópen' armen* (die waaren haare wóórdén) *om hem genaadelijk t'ontfangen, indien hyleedweezen voor bederf wist te kiezen.* Zeeker, haar was gebleeken by verlóóp van tijdt, dit maar aan zijne beschuldigen te weezen, dat hy met Biron ende Auvergne geraadtslaaght had, om te doen zwichten eenen, (die was Rósný) de welke de wetten ontwoffen, alleen, tót verkleening der andere Vórstén, den bewinthebber des rijx speelde; vorder niet; nóchte zich in eenigen handel met Spanjaardt óft andere uitheemschen gesteecken: maar nóch onlangs de bekooringen des Graaven van Fuentes standvastelijk wederstaan. Waaron zy niet qualijk gezint was met hem te verzoenen; maar wilde, tót bewijs van óótmoedige onderdanigheid ende bórghtógh van toekomende tróuwe, voor alle dingen het slot van Sedan geleverd hebben. De Maarschalk daarentegens was overbodigh te buigen, ende met alle nedrigheid genaade te verzoeken, zelfs zijne Majesteit, met al 't hófgezin, binnen 't slót t'ontfangen; maar geenzins te bewegen tót overgift, eer dat hy zeekerheid had' van zijne zuivering. Al handelende op dit verschil, terwijl middelaars af ende aangingen, vorderde de Koning veldt, ende quam legeren te Duncher, op drie mijlen naa aan Sedan, niet alleen met het vólk van óórlóge, maar, als half speelen vaa-rende, met al den hófsleep ende 't gezelschap der Koninginne, die onlangs uit het kinderbedt was opgestaan. Deze, eer zy van Paris scheidde, had den Hartog van Bouillon heimelijk ontboden, *hy zóude, daar 't slaagh quaame, haare gunst verneemen, ende derhalven zich getróost hóuden, zonder een op al te zetten.* Het zy dan 's Konings eigen ingeeven geweest, ende een treek om hem te hoeden voor toevlught tót den Spanjaardt, óft dat haar Rósný ergens moght geraakt hebben, ende lust doen komen om zijner wederpartije het hóóft op te hóuden. Oók waaren der meer ten hoove, die 't op zijn alles drijven en draagen gelaaden hadden, duchtende, zóó deeze aanslagh spoedigh afliep, dat hem de hóómoedt boven maate rijzen zóude, ende 's Konings achtbaarheid, tót hóón van anderen, doen misbruiken. Terwijl dan hy, die 't beleggh dapper aanbodt, van der handt was, om geschut ende andere krijghsrusting over wegh te helpen, werdt gesprek hervat, ende aan Bouillon vry geleide verleent, om in perzoon tót Torçy, grensdórp van 't rijk, te wóorde te komen, met de heeren van Villerói ende Inteville, 's Konings gemaghtighden. De welke met getuigenis van de wisse goetgunstigheid zijner Majesteit ende der Koninginne hem beweeghden, om alles over te geeven watmen eischte, zelfs 't slót, voor twee jaaren, in 's Konings handen. De punten beschreven ende geteekent zijnde, quam hy, des anderen daaghs 's mórgens, met vertóóning van d'uiterste onderwerpelijkheid, zijner Majesteit, nevens de Koningin, nóch by haar bed zijnde, vergiffenis bidden: die zy hem, met minlijke manier, vergunde, zich latende hóóren, *'t was min om Sedan te doen, dan om den goeden dienst, dien zy van hem verwachtte.* De letteren van zuivering werden vóórts afgevaardight, te póst, naa Paris, nevens last vanze te bewaarheden, zonder dat de Maarschalk in 't Parlement verscheene. Daar naa deden hunne Majesteiten een' praghtige intreê tot Sedan, daar zy door de burgery, als kennende de Koningen van Vrankrijk voor beschutsheeren, met gróóter eerbiedigheid ontfangen werden; ende naamen den burgh tót hunne herbergh; den welchen de Koning, naa drie daagen vertrekkende, liet in bewaarnis des heeren van Netencour, die-

Verschoóning van Bouillon.

De Koninginne begunsticht Bouillon.

Mogenheid van Rósný in haat.

Bouillon ingenaade genomen.

ze, een maandt daar naa, door zijn bevel, den Maarschalke weder inruimde. 't Hof wederom, ende, onlangs daar naa, de Hartogh van Bouillon te Paris gekomen zijnde, zóó begaf zich zijne Majesteit van daar naa sint Germain, om 't genót van den zomer. Den negenden van Zomermaandt, in karósse gezeten zijnde met de Koninginne, de Prinsesse van Conty, de Hartogen van Mompensier ende Vendosme, om naa stad te varen, ontging zy een gróót ongeluk, dat haar beschoren scheen. Want, hebbende, overmits den regen, gelaaten af te treden te Neuilly, daar men in een' schóuwe ment, om over te scheepen, quam 't laatste paar paarden ter zijden uit te schieten, dat zy over bóórdt strompelden, zulks de wagen volgen moest, ende bedooven in 't diep raakte. De naasten van 't gezelschap vloogen daatlijk toe, zonder mantel óft rappier te verwerpen, ende toogen den Koning op: maar zijne Majesteit, als zeer wel zwemmen konnende, gaf zich, teegens beede van alle heeren, weder te water om de Koningin te behóuden. Deze en had het hóóft zóó ras niet boven, óft zy en vraaghde, al zuchtende, naa den Koning; ende begiftighde naaderhandt erkentlijk den heer van la Chastaigneraje, die haar geholpen had. De anderen werden van anderen geborgen; ende, voor 't genadig afkeeren van zóó zwaar een misval, Gode opentlijk dankzegging gedaan. De verzette Koningin Margarite van Valóis, zijnde in 't voorleden jaar 1605. gekomen om een pleit tót Paris te vervólgén, tegens haaren bastaardtbroeder, om de Graaffschappen van Auvergne ende Clermont, wonze dit jaar in reghte, ende droeghze, by fórm van gifte onder de leevendigen, op, aan den Dauphin; voorbehóudens, zóó lang zy leven zóude, de vruchten t'haaren behoefte: die zy, korts daar naa, óók afstondt, mits zeeker jaargeldt in de plaats genietende, alles op voorwaarden, dat deze goederen eeuwelijk met de Koninklijke have moesten blijven vereenight. Zy had', t'haaren verdoen, verkreegen het slót van Madril, leggende buiten Paris, ende, daar naa te hoof gekomen, veel eers ende vrundtlijkheids van Koning ende Koninginne, tredende zijne Majesteit, die zóó hóoghgezeten een Vórst was, ongesteurt over 't óude misdrijf. ende d'aanstóótelijkheid heenen: ten klaarder spiegele van zachtmoedigheid; daar dikwijls persoonaadjen van maar middelbaaren staat, met een' zinnelijke selheid van wraake, woeden tegens den naam ende 't leven hunner beddegenóten, om een gebrek, waar van zy zelve niet vry en zijn. Maar inzonderheid strekte zich 's Konings goedertierenheid over de arme edelen, ende verminkte sóldaaten, die hy tót woonplaats ingaf zeeker gesticht van Henrik den derden, in 't voorburgh van sint Marcel, genaamt het huis van barmhartigheid, 't welk, door d'inlandtsche óórlógen ende mangel van onderhóudt, bynaa vervallen lagh. Dat verzórghd' hy met het overschietende inkomen van alle andere góds-huizen: ende om hunne reekeningen, die veel al flordigh óft schandelijk gevoert werden, scherpeijk naa te zien, deed oprechten een' vierschaar genaamt de kamer der barmhartigheid, waar in de Constabel voorzat. Het gebódt hier af deed hy, duchtende voor hapering in 't Parlement, bewaarheden by den gróóten raadt. Ende, niet teegenstaande dat het tót meermaalen met gróóter ernst vernieuwt werd, bleef nóchtans zóó billijk een werk, overmits zich daar veelen tegenstelden, entlijk steeken, ende treffelijke kósten vruchtelóós. Ondertusschen hadmen te Paris met gróóter pracht begonnen toe te rusten de staatsi van 't kerstnen des Dauphins ende zijner zusteren. Want alhoewel zy, onlangs naa hunne geboorte, het doopzel ontfangen hadden, zóó was het geeven van de namen, ende andere plegtigheden, uitgesteld tót de gelegenheid van een' Koninklijke feest: de welke, overmits de sterfte in den zomer opgestaan,

*Gevaar des
Konings.*

*Trouw-
hartigheid
des Konings
jegens de
Koningin-
ne.*

*Koningin
Margarite
te Paris.*

*'s Konings
zórge van
arme ede-
len, en ver-
minkte sol-
daaten.*

*Staatsi van
doóp der
Koninklij-
ke kinde-
ren.*

van daar verleidt, ende, den veertienden van Herffstmaandt, op kruisverheffingsdagh, gehóuden werdt tót Fontainebleau, in den binnenhóf, door dien de zaalen, hœ ruim zy óók waaren, de toevloedt van vólke niet laten konden. Paus Paulus de vijfde, door den Cardinaal van Jójjeuse, als zijnen Gezant, ende Helionora de Medici, Hartogin van Mantua, in perzoon, hieven den Dauphin, hem noemende Luidewijk, ter gedachtenis van sint Luidewijk, uit wien hy gesprooten was. De Hartogin van Angoulesme, als gemaghticht van d'Aartshartogin Elizabeth Clare Eugenie, hief d'óudtste dóchter, haar heetende Elizabeth. De Hartógh van Lóthringen in perzoon, ende Don Jan de Medici, van weege der Gróóthartoginne weduwe van Tóscanen, de tweede dóchter, die Christine genoemt werdt. De Koningin verscheen in een gewaadt gestóffeert met twee en dertigh duizendt peerlen, ende drie duizendt diamanten. Ende was het onder 't vróuwentimmer te zien als in een weerlicht van kleinóodjen. Het praalen der Vórsten, de weitsheid des edeldoms, kóstelheid van banket, aanzienlijkheid van schóuwspelen, bezweken elkander' nergens in heerlijkheid. Men vertelde, dat ten zelve daage, voor ende naa het hóuden van de staatsie, een vreemdt vierstraalen aan den hemel geweest was; uit den Westen, Zuidende Oóftwaart aan, daar een hóóp vierbraakende wagenen mengelings naavólghde, opschietende spieffen, speeren, ende gewapende armen; dat werderom, ten derden daage daar aan, gelijke vieren gespeelt, óók óórlóghsvólke te voet ende te paarde eenen slagh vertóont hadden, ende, naa veel nederlaaghs ter wederzijde, verdweenen waaren: 't zy dat men 't gezien hebbe, óft zich ingebeeldt, naa den aardt der menschelijkheid, geneight om ongelóófwaardige dingen te gelóóven, ende wonderen die ze zelve verziert heeft. Onlangs daar naa werdt de Cardinaal van Jójjeuse door zijne Majesteit afgevaardicht, ende tót Rome te werke gestelt om de hevigheden te bezadigen, die tusschen den nieuwen Paus Paulus den vijfden, ende de Heerschappy van Venetien, tót zulke verbolgenheid gerezen waaren, dat alles naa óórlógh uitzagh, ende de rust van heel Italien wankelde, door 't roeren van den aanhang dien yeder party gezien was achter naa te sleepen, niet zonder beweeghenis der gansche Christe werldt, geschapen, door 't handthaven van besondere zijden; elk tegens anderen verwoedelijk aan te spannen. D'óórsprong van zóó zórghlijk een' verbittering quam uit de bóóze staatzucht eeniger Cardinalen, die 's Paus gemakkelijken geest, zóó men gelóófde, póoghden in een' verwartheit van haperingen te bedraaijen, hem leggende van ongeneught te vergaan, om, door zijn' dóódt, de keure te openen. Maar men nam 't op zekere wetten by de Venetianen gemaakt, om de onroerende goederen uit geestelijke handen te hóuden; gemerkt daar, mits verlóóp van eeuwen, onendlijke gelegenheden tót inerven verschaft, de wereltlijke overheidt in 't lef moest blijven zitten, met onderdanen van glipperige ende blinde middelen, daar de staar als niet aan hebben zóude ten onderstandt van de gemeene lasten. Een' zwarigheid die over meer dan twaalfhonderdt jaeren de Kaizars Valentinaan, Valens, ende Gratiaan hebben zien komen, ende getracht te schutten, ende waar tegens de treffelijkste Vórsten ende staten van kerstendom, zedert doorgaands, zelfs in deze lóopende tijden, by verscheide keuren, ende instellingen hebben aangearbeidt. Óók hadden die van de heerschappijee eenige geestelijke gevangens, die over gruwelijke schelmstukken by hunne dagelijksche reghters tót al te licht een' straf verweezen waaren, der wereltlijke handt onderworpen, om hun te doen draagen 't geen zy, ten gemeenen spiegele, schuldigh waaren: Dit kon men niet verduwen in 't hóf

*Vreemdt
spel in de
lucht.*

*De Koning
arbeidt tót
vreede tus-
schen Paus
ende Vene-
tianen.*

't hóf van Rome, ende riep, dat het een onlijdelijk vertreeden der kerkelijke vryheit was. De Venetiaanen dreeven, dat zy, by hantvesten van voorgange Pausen, ende óuwde gewoonte, geregticht waaren, om door de strengheid der wereltlyke vierschaar de geestelyken in te tóómen, als hunne misdaden uit de kerf gaan. Zóó bijster een' onsteltenis niettemin geraakte te rechte door 't beleid van Jóijeuse, mitsgaders de behendige nyverheid des Cardinaals van Perron, ende vlijt van 's Konings Ambassadeur Alincourt, tót geen' geringe verheffing van den naam zijner Majesteit, die met wijsheid ende 't vermogen haares aanzien den pais geschoort had, ende Christendom beschut voor een óórlógh bitter, bloedigh, bederffelikh voor verwinners en verwonnelingen. Maar, nópende den staat der Nederduitsche óórlógen, was zijne Majesteit anders gemoedt: óft om den Spanjaardt aldaar besloemt, ende hem dien dóren in den voet te hóuden; óft om de vereenighde landen, door hun verlangen naa vrede, te brengen tót eenige erkentenis, voor de zwaare rijkdommen, die zy, t'hunnen bystandt, had besteedt. Van welke genegenheid lucht in Hóllandt vernomen zijnde, begostmen met ernst de opening van vrede óft lang bestandt, door de Aartshartogen Albert ende Isabelle gedaan, in te zien; ende ging een schórsling van wapenen aan voor acht maanden, zonder daar op 's Konings goetdunken te verzoeken. Ondertusschen braght de Koningin, den zeltienden in Grasmaandt, haaren tweeden zoon ter werelt, die Hartógh van Orleans geheeten werdt; dóch van weekelijken aardt weezende, in zijne kindtsheid gestorven is. Maar zijne Majesteit, hebbende, wege der vereenighde Nederlanden, kundtschap ontfangen van den aangeheven handel, zondt de heeren Prezident Janin, Roissi, ende Busenval, in den Haage, den Gemeenen Staaten verstendigen, dat zich zóó verre in te laten met den vyandt, zonder haar te kennen, der gróótheid haarer gunste ende beweeze weldaaden niet genoegh was: dóch dat zy niettemin in haare genegenheid t'henwaarts wilde volharden, 't waare óók wat besluit dat zy namen. Vóórts verzóchten zy, men zóude gemaghtighden maaken, om met hun, dezen aangaande, in gemeenschap van overleg te komen: 't welk geschiedde. Dan de Koning, hoe vast óók zijn zin op het óórlógh stóndt, is omgezet, door konst ende 't besteeken des heeren van Oldenbarneveldt, Advocaats, dat pás, van Hollandt, zulks hy achtende de Staaten te tóchtigh om de hoop van een' heilzame rust te laten vallen, verkoos, zich aan de eer van middelaar der vrede te hóuden. Alzóó werdt endtlijk, den negenden in Grasmaandt des jaars 1609, door tusschenspreken van zijne Majesteit, mitsgaders de Koningen van Gróótbritanjen ende Denemark, ende andere Vórstén; te wege gebraght het twaalfjaarigh bestandt, op aanzienelijke ende vorderlijke voorwaarden, bedongen door de vereenighde landen van den Koning van Spanjen ende Aartshartogen, die de zelve eerst ende al vóoren kenden voor vrye landen, op de welke zy, rechts wegen, niet en hadden te zeggen: tót eindelóózen roem ende vermaarthheid der Hóllandtsche wapenen, ende onsterffelijken naam der Vórstén diese beleidt, ende, uit het stóf verheven, geplant hebben op de vesten der vryheidt, ten tróts van de vermeetelste heerschappye der werelt. Deze handel effen geslooten, had de Koning wederom aanwas van geslaght, door de geboorte van zijnen derden zoon; den Hartoge van Anjou, die ter werelt quam op den vijf en twintighsten der zelve maandt, sint Marcus dagh, ende den zelve dat sint Luidewijk, uit wien de stam van Bourbon sproooten is, geboren was, ende werdt Gaston genoemt, naa Gaston van Fóis; die, Veldtheer ende winner van den slag van Ravenne, 't leeven

Bestandt van acht maanden in Nederlandt, bijten's Konings raadt.

Tweede zoon van Frankrijk geboren.

De Koning omgezet tót toestandt van lang bestandt.

Derde zoon van Frankrijk geboren.

liet in zijn' eerste jeught; maar in doorluchtigheid van uitgevoerde zaaken veele oude oorlogsoverften overtroffen heeft. Ook schikte de Koning van Spanjen Don Pedro van Toledo, voor Gezant buiten orde, naa Vrankrijk, van wiens boodtschap het rechte verstandt naaulijx gebleeken is. In Hollandt zaidemen, dat hy's Konings dóchter quam verzoeken voor den zóon zijns meesters, die daar mede de Nederlanden ten huwelijk bood. Waar op zijne Majesteit zóude geantwóordt hebben; *dat haar dóchter verlooft waar; maar haar zoon te vrijen: indien de Koning van Spanjen hem zijne dóchter wilde geeven, met de geboden landtschappen, daar stondt een zeggen af te hóoren.* In Vrankrijk hieldmen, dat Don Pedros reis was, om den wegh te baanen tót beslechting der verschillen van Nederlandt. De Koning tóonde hem zijne timme-

Don Pedro raadjten te Fontainebleau, daar hy op zeide; dat'er niemandt qualijker gedede Toledos huist was dan Gódt: ende zijne Majesteit antwóordde; Wy Françoizen onheusch huizen Gódt in onze harten, ende niet tusschen vier muuren; ende als ghy zeggen, van den Koning be- antwóord. hem al in't harte ontfingt, zóo twijfel ik oft hy nócht niet al in steen zóude gehuist wezen. Maar deze cappel heeft haar volle beslagh. nóch niet. Haar werdt vertelt, hoe dat, als d'eerste maere van haare jichtigheidt in Spanjen quam, Don Pedro in's Konings kamer was onder andere hovelingen, die elk hunnen meester naa den móndt eenigh boertwóordt daar op uitschoten. Zijne Majesteit liet dat met een zwijgen heenen gaan; ontbood Don Pedro tegens's anderen dáaghs's uchtens te zessen in Louvre, om met hem te spreken. 's Mórgens tijdelijk opgestaan, ende ingenomen hebbende haar kandeel, met eenen dronk witten wijns, trad zy in de galerije, ende hield Don Pedro, met kóuten onder hen beiden van zaaken, vijf achtervólgende uren lang, ter wijder schrede, wandelen. Zulks men haar's naamiddaghs quam verhaalen, dat hy van lóofheidt was te bedde gelegen. *Oók is't órber (zeide hy toen) dat hy't reghte bescheidt van mijn gezontheit overbrenge, ende hoe my de jicht niet zóo lastigh is, oft, zóo de Spanjaardt aan't oorlogen wil, ik en zal zóo ras te paarde, als hy met den voet in den beugel zijn.* Maar alhoewel's Konings achtbaarheidt den pais tegens landtgenóóten ende uitheemschen staande hield, zóo en was nócht aanzien nócht ernst genoegh geducht, om de handtdadigheidt te stuiten van de geenen, die, waanende onteert te zijn met reghts verbieden, verwoedelijk ten bederve draafden, om hunne verschillen te slijten door't vechten lijf om lijf. 't Welk zijne Majesteit par-

Strenger verbódt van vechten lijf om lijf.

Derde dóchter van Vrankrijk gebooren.

Misverstandt tusschen den Koning ende Condé.

ste, om, in Zomermaandt des jaars 1609, nieuw bevel ende orde uit te geven, strenger dan de voorgaande, ende onder ander inhóudende haaren eedt van, in dit stuk, alle vergiffenis te weigeren. Daar op vólgde verbódt van zinkroers te draagen, aan perzóonen van alle staten. Ende wederom gelagh de Koningin, den vijf en twintighsten van Slaghtmaandt, van eene haare derde dóchter, ende't zefte haarer kinderen, die, dat pas, alle in'r leven waaren. Terwile rees'er een misverstant tusschen den Koning ende den Prins van Condé, waar van de grond-óorzaaken zeer bewimpelt wierden. Mompeling ging'er, die, óftze schóón onzeeker zy, niet te verzwijgen staat. Namelijk, dat de Koning op's Prinssen gemaalin, een' zeer schóóne ende frisse Vórstinne, 't óogh geworpen had, ende haar, tegens zijn goedtvinden, te hoove willen dóen verblijven. Jaa zóude haar de Koningin, in't kinderbed, op zijne begeerte, t'haaren dienst ontboden hebben; ende, bevroedende wat hy een' smaak in haare begaaftheden, nam, zich gevlijdt, om hem met den lóf ende 't opgeeven van dien, óók over nacht, t'onderhouden. Bewijs, dat geene weegen onverzócht blijven, die tót de gunst eener oppermogenheidt leiden. Ende ging'er om, dat hy, in weidmans gewaat, (zóo zóud' hem deze minne onder

der gehadt hebben) verzelschapt met slechts twee perzoonen, zich uitgeevende voor Nederlandtsche edellieden, die ten dansse quaamen tót Breteuil, een abdije by Amiens, daar Condé de feest van sint Hubert den jaager hieldt, op het wóórdt eener staatvróuwe, die hem zijn lust beloofr had, verscheenen was, maar benóódight, door achterdócht aan den Prinsse gespeurt, in aller yl onvernoeght te vertrekken. Immer die onlust baarde zulke verwijdering, dat Condé, 't rijk ruimende, naa Brabandt, ende van daar naa Milaan vloodt, om onder de wicken van Spanjen te schuilen. Ontrent den zelveu tijd quaamen in 't hóf de Gezanten der Vórsten in Brandenburgh ende Nieuwburgh heul aan den Koning zoeken, om gehandthaast te wezen in hun recht op Gulik, Cleef, Bergh, ende daaraangeheelde heerlijkijen, met der dóódt ont-ruimt, by Hartógh Johan Willem, in Lentemaandt lefleden. Name-lijk, 't vervallen van zóó gróót een' erffenis, zonder óir in rechte lijn, had tusschen verscheide gróóten, elk drijvende dat hy de naast daar toe waare, hevigen twist verwekt. Oók waaren de aangegrensdende ende omgelege Vórsten met geen' minder yver ontsteeken, yeder dringende om in 't bezit te brengen den geenen, wiens gebuurschap van meesten óórber scheen voor hunne staten. Van waar het vier zóó verre liep, dat alle de mogenste van Europe party kooren; ende zijne Majesteit zich stak in des Brandenburgers zaaken, als rechtmatightst: die óók met den Koning van Gróótbrittanjen ende Staaten der vereenighde Nederlanden gestijft werdt. Aan d'andere zijde zette zich de Kaizar in 't voorste, gedraagen van de achtbaarheid van Spanjen, met den Koning van Hongarijen, ende al wat'er is van den Oostenrijkschen naam ende aanhang: die niet zóó zeer den eenen óft den anderen van de rechtvoorwenders 't hóóft ophielden, als zy póoghden de Vórsten van Brandenburgh ende Nieuwburgh te versteeken. Zóó begoft dan aan alle kanten de onleede van 't toerusten. Men voerde geschut van Paris naa Chalons, naa Metz, naa Mezieres. Getal van ruiterteit werdt derwaart aan geschikt, om met der veirt, zóó 't nóódt deed, den Vórsten te baat te komen. Vóórts toogh, in den beginne des jaars 1610, de heer van Boissie naa de dagvaart geleidt tót Hale in Swaven, om den Vórsten van Brandenburgh ende Nieuwburgh, aldaar, onder gróót getal van heeren hunner party, vergadert, te vertóónen den yver zijner Majesteit voor de vryheid ende welstandt van Duitslandt, die voorschans der Christenheid, zonder evenwel den Kaizar in zijn recht te naa te willen treden. Ende beloofde hy, uit haaren naame, tót de verovering van Gulik, 't welk d'Aertshartógh Leopóld, in 's Kaizars naam, bezet had, acht duizendt knechten, twee duizendt ruiters, nevens geschut ende ander óórlóghstuigh; mits voorwaarde, dat men in die landtschappen de Roomsche Katholijken in hunne óuwde vryheid van gódsdienst zóude laten. Maar toen men riep van veertigh duizendt mannen in wapenen verzamelt by Chalons, onder 't beleidt des Hartogen van Nevers, dat daarenboven zes duizendt Zwitzers met eenen zet derwaarts daalden, daar de Hartógh van Rohan bevel over had: ende zóude zijne Majesteit, behalven de regementen haarer lijfwacht, nóch wel met zich gesleept hebben vier duizendt edelmannen: zóó zaagen 't veelen daar voor aan, dat zóó maghtigh een gewoel niet stillen en zóude met de nederlaagh van 't Guliksch geschil, maar wel op een schrikkeling van de keure der Kaizeren moght' uitkomen. Anderen óórdeelden, dat het op Nederlandt gemunt was, om de hóóge overigheidt der vereenighde landtschappen; ende vóórt al, wat tusschen deze ende Vrankrijk leidt, den Spanjaardt quijt te maaken: ende dat de Koning voor

*Gezanten
om d'erffenis
van Gulik aan
den Koning.*

*'s Konings
toerusten
om de zaaken
van Gulik, ver-
wekt veel
óórdeelen.*

zoo groot een' kraft van goudt aan de behoudenis van de Hollanders te kólt geleidt, zich niet met ydele handen zoude laten afzetten. Wederomme wist men niet, waar toe dan zijne Majesteit met Savóijen deed handelen, ende in dat gewest volk lichten door den Hartogh van Desdiguières, dien, Gerefórmeert weezende, zy onlangs Maarschalk van Vrankrijk gemaakt had. Daar is'er die voorgaaven, als 's Konings toelegh gepeilt hebbende, dat hy in 't eerst, duchtende aan te loópen tegens den staatyver der Christe Vorsten, die den evenaar van de Fransche ende Spaansche mogenheden nóóde zaagen overslaan, te vrede zoude geweest zijn met maatelijke vermeerdering, zonder 't rijk uit te breiden over d'ouwe grensstróómen ófte bergen. Dan dat zijne Majesteit, quanfuis slechts de glory zoekende van bevryer der verdrukten, al wat de Spanjaardt, zoo in Italien als tusschen Vrankrijk en Duitslandt, bezit, zoude omgedeelt hebben onder verscheide heeren, de welke, bondtverwanten in naam, niet door plight, maar door nóódt die bet bindt, haar hadden moeten aanhangen, ende naa den mondt zien. Een aardt van wasdom den Romainen gemeen, ende die Luidewijk den elfden behaaght had, bóven alle middelen, om 't huis van Bourgognen te vernederen. Dat men 't Kaizarrijk zoude gebraght hebben in 't huis van Baijeren; vóórts Vrankrijk, Engelandt, ende de vereenighde Nederlanden elk een vloot van zes duizendt manneu toegeruist, om van zes tót zes maanden Indien over te komen; ende alzó den Spanjaardt te beparken tusschen de Pyreneën ende de zee: neemende de Koning aan, in den tijdt van vier jaaren, tót behoef van dien op te brengen vijftien honderdt tonnen schats. Maar dat daar naa, overmits d'Aertshartogh Albert, veegh vindende zijne heerlijkyen: belooft had aan de handt zijner Majesteit te gaan, zy 't óogh worp op het Kaizardom zich eensklaps te doen inruimen, bewilligende in dubeldt van de voorzeide kósten tót verval van vijftigh duizendt gewapenden, om met d'eene helft der zelve van sint Sebastiaan, met d'andere van Perpignan af, Spanjen t'ontginnen. Waar toe alreeds met kóópluiden zoude gehandelt zijn geweest, op levering van lijstógh aldair, naa de markt van Paris. Oft de Koning dus schielijk uit alle zórgte tegens staatyver der anderen gewaant hebbe te wezen, met het toevallen des Aertshartogen, mitsgaders te boven gekomen het dwersdrijven van Paus ende pausgezinden, welker gódsdienst ende priesterdom buiten twijfel t'zijnzen zeggen stondt, naa 't uitvoeren van zoo hóoghvliegend eenen aanslagh; óft óók d'Aertshartogh, doorspaanst van jongs op, ende bekent voor naaubezet van gewisse, alle tróuwigheidt ende ontfang van zoo staatelijke weldaaden vergeetende, hebbe willen aanspannen om zijn eigen geslaght te verdelgen, 't welk hem, als genoegzaam buiten hoop van geboorte naa te laten, voorneemelijk moest ter harte gaan; alles voor den prijs van op 's Konings genade het zijne te behóuden, ende dat uit vreeze van een' uitkoomst waar toe zoo veel gelux behóorde: daar aan gelóóve yeder min óft meer, naa dat hy óórdeel heeft. Altijds geen' kleinen kommer zetten in dezen tógh de geenen, die met een ingenomen gemoedt aan de Roomsche kerk verknócht waaren, zich innebeeldende, dat het hunner gezindtheit qualijk vergaan zoude, als zy dachten dat het te doen was om eenen hunner tegenparty te vorderen, ende hoe de Koning zoo veel uiterlijke óórzaaken gehadt had om belijdenis van gelóóve te wifelen, dat van de bekeering zijnes harten geen gewisheidt was. Nóópende dit stuk zeide zijne Majesteit aan 's Paus boode, *dat, in 't verstrekken van bystandt, zy slechts acht nam wie waare vrienden, ende oprecht grondt waaren. Wat het gelóóf belangde, dat zoude geen hinder lijden.* Haar verdroot zeer der onbescheidenheidt ende hevigheden van zommi-

ge heetharssens ende oplóópnde geesten, die, door list haarer vyanden opgeruit, dit bedenken stróóiden ende uitmaten, om haare onderdaanen wederwilligh te maaken, ende te verleiden van haaren dienst. Ende viel zy, hier over, uit, tegens zeekeren perzoon, onder verbódt van naazeggen, ende sprak tót besluit: *Mijn' eerste zórgh is geweest het Katholijke gelóóf te verzeekeren in 't landt te Kleef: ende zal nemmermeer gedóógen, dat het te klaagen heb' over 't wit mijner wapenen: ende zeide ik, een dezer daagen, den Hartoge van Sully, als alle de Vórsten van Duitslandt eens waaren, om eenen, anders dan Katholijk, tót Kaizar op te werpen, ik zoud' er tegen zijn.* Zijne Majesteit had voorgenomen den negentien den van Bloeimaandt op te zijn, ende, gedurende haar afweezen, 't bewindt des rijx te stellen aan de Koninginne. Waar toe te passe quam haar' achtbaarheid te sterken, met het pleegen haarer króóninge, een' staatsie, die, als in der daadt geevende nócht neemende, tien jaaren lang verzuimt was, ende korts haar zinlijkheidt geworden, om andere Koninginnen, in dit deel, niet te wijken. Het hóuden deezer hóoghtijdt maakte zóó veel moeites, met beslechten der geschillen, vallende om 't voorgaan ende waardy der plaatsen, dat het der Koninginne, zóó zy 't van aanbegin, had' te gemoet gezien, lichtelijk zóude zijn afgezoet. Onder ander viel'er te twisten over 't voeren der lelien op de kleederen. De mantel der Koninginne was daar heel over mede gebloemt. Mijn' vróuw ende de Koningin Margariet hadden'er yeder vier op den bóórdt staan. De Vórstinnen van den bloede verzóchten'er drie. De Koning verstondt, dat het niemandt toequam dan haarer Majesteit, ende dóchteren van Vrankrijk. Om deze weigering verliet de Graaf van Soissons het hóf, ende bleef zijn' gemaalin van de staatsie. In 't aanschijn zijner Majesteit kon men speuren dat dit haar quelde. Ende maakte zy daar wóórden af tegens haare voorneemste dienaars. Den elfden in Bloeimaandt, op 't eindt des middaghmaals, tijding ontfangende, dat eenige benden ruiterte, ongeacht de Hartógh van Nevers, op den huisman leefden; beriep zy straffelijk de Ritmeesters, over 't verzuim van hun beroep. Daar naa keerde zich tót den Constabel ende andere heeren, met zeggen: *Als mijn vólk beróóit gemaakt is, waar zal ik staat op hóuden? waar zalmen de betaling vinden van uwe wedden ende jaargelden? Die in mijnen dienst zijn, moeten genoegen aan 't geen zy van my trekken. Ik heb bestelt, dat men den landlieden in reekeninge der schattinge zal laten strekken 't geen zy den soldaat hebben verstrekt; ende korten't weder den krijgshluiden voor af op de monstering. Dit boekhóuden zal, ter spijt van de alderdartelsten en baldadighsten, de krijgshucht handthaaven. Anders zóude 't'er toegaan, waaren de hópluiden in 't leger. Maar zy zijn nieuw naa króóning en triomphen. Een' onbillijke zaak, dat de schuldige pligh zóó lang lijden moet. Van honderdt míjlen ver zóud ik op eenen veldt slagh aankomen, hierom niet eenen voet verzetten; waar ik'er niet van nóóde.* 's Anderen daaghs gingen Koning ende Koningin te sint Denis vernachten: ende zóó zy zich tót werken van gódsvrucht begaf, zeide hy haar, *Mijn' vriendin, bieght voor u ende voor my.* Ter middernacht opendmen eene kerkdeur, want d'andere waaren toegemuurt, om vólk in te laten, ende d'ongeregeltheit uit te sluiten. Den dertienden, zijnde bestemt tót de feest, zaghen tijdtlijk in de kerke, daar stellaadjen trapsgewijze rondom waaren opgeslaagen, den Koning met een' werkelijke wakkerheidt alles aanbinden, ende zórghdraagen dat nergens mangel viele, vóórts den eenen en den anderen der gróóten bescheidt geeven. Haare Majesteit, waardighlijk verzelschapt ende gevólght, verscheen, in de Koninklijke gewaaden, ontrent twee uuren

over

*Koningin
gekróont.*

over middagh, tusschen de hóflijke pracht ende kóstelheden des chóórs, elkandere toefchitterende, onder 't geschal van 't blaaswerk: ende geleidt tót voor 't autaar, werdt aldaar met de gebruikelijke ceremonien gezalft, ende naa 't ontfangen der króone, door handen des Cardinaals van Joijeuse, in eenen tróon gezet. Haar hart overgoten met de geur van zóó volslaagen eene glorie, schein naauwlijx die met volle bewilliging aan te neemen. Ende als óft zy, van dezen tóop der verheffinge, een gróót stuk weeghs in der wijsheid gezien had, ging haar droefachtigh af: *Ik overpeins, dat my maar tweederlei eer in deze kerke gebeuren kan, deze, ende die van mijne begraaffenis als 't Gode gelieven zal.* De Koning (zóó geirne wil yet wrevelgeeltighs der volkomenheid van weelden een' neep geeven, ende, gelijk zeeker poëet spreekt, midden uit den ader der lieflijkheden, wat bitters opborrelen, dat in 't lekkerst der lusten angstvalligh maakt) had bynaa gelijken inval, zeggende, *dat bet aanschóuwen van zulk een' meenighthe menschen, hem deed denken om den jongsten dagh, ende hoe men opzien zóude, zóó de rechter zich vertóonde.* Hy leidde zich zeer te kóst met voorgang ende vlijt aan deze plegtighheid, om alles met gehóór, aandacht, ende achtbaarheid te doen toegaan, bybrengende, *dat de waardigheit der kerke zich gróótelijx openbaarde in de eigentlijke manieren ende ordeningen die zy heeft om de Koninklijkheid te eeren, die andere gezintheeden niet en hadden, nóchte amptenaars daar toe verschikt.* Toen de Koningin haaren gang zette, ende quam aangestreeken ten óffer, schiep hy zulk een behaagen in den zwier van 't prijken, ende de afsteekende staatsi daar zy zich mede vóórtsdeed, dat hy zich hóóren liet, *dit waare waarlijk de Koningin maaken.* Haare Majesteit weder ten tróon gekeert zijnde, werdt daar naa voor de derde reizeten autaar geleidt, ende ontfing, afzetter króone, het misbróódt. Dit was 't besluit, nevens werpen van góude ende zilvere penningen. Ende keerde zy, ontrent vier, uuren, naa haare herbergh. De Koning, voor uit getreden, quam haarer Majesteit bejegenen in de voorkamer. Toen werden hem de óógen week van hartelijke beweegenis, ende omhelsde hy haar met zóó vierigh een' vriendschap, als óft dat het laatste maal waare geweest. *Lief,* zeide hy, *looft Gódt, dat alles zóó gelukkig afgelóopen is. Nóóit zaghen yet geschieden met meerder órde ende eerlijkheid.* Ende, haar ziende bet genegen tót rust dan om ter disch te gaan, beval de kamer te ruimen. Een' wijl daar naa deed hy zijn avondtmaal, ende voer vóórts met haar in karós naa Paris, den wegh met geneuchelijk kóuten overbrengende. Zy zette zich ter tafel in 't kleene cabinet, gedient werdende van haare dóchteren. Daar quam de Koning haar nóch eens toefspreeken, ende tót tweemaal toe 't lest uit haar glas gedronken hebbende, meer uit minlijkheid dan van dorst, vertrok hy om te gaan slaapen. In 't gróóte cabinet gekomen zijnde, zeide hy steunende op den arm van Pralin, tegens hem: *Veele gevoelen qualijk van mijn' reize. Maar uit een' zaak, hunnes óordeels, quaad, naa 't mijne, zeer rechtvaardigh, zullen wy, met de genade Gódes, goede vruchten trekken.* Alzóó was overgebracht deze dagh der króoninge. D'intreê haarer Majesteit tót Paris, in Koninklijken staate, was geleidt op zondagh den zestienden, te geschieden, met zulk eene heerlijkheid ende hóvaardye, dat de stad over de acht honderdt zóó konstenaars als anderen in 't werk had, om beelden, boogen, tóonneelen op te rechten, ende diergelijke toerusting t'haarer ontfankenis. In de stóffeering haarer praal, zóude 't sieraadt geleeft hebben met een ongemeene geestighheid van vonden ende órdening; ende alles gebrageert met zulk een overdaadt, dat wonder schein, van waar al de perlen ende kleinóóden verzaamelt moghten zijn. Ende beliep het omgedeelde góuden

den ende zilveren laken wel honderden vijftigh duizendt króónen. Mid- den onder alzulke triomphen, stondt de Koning vry van schulden, rijk van schatten, zijne schuuren vol gefchuts ende allerlei voorraads van óór- lógh, in volle kraft zijner mogenheid, met dat geweldige heir reedt om te treffen daar hy dreighde, gevreeft van de vyanden, ontzien van oproe- rigen, geviert van vrienden en bondtgenóten, ende niet alleen geducht door Christendom, maar van den ondergang tót den opgang der zonne, in voege dat Turk ende Persiaan naa zijn' geliefte luisterden, ende alle Vórstén der wereldt in tucht gehóuden werden door den schrik van zija- nen naam, ende achtbaarheidt zijner wapenen. Hy blonk van glori, strij- dender handt veroverft, ende gehaalt uit den brandt der gevaarlijkheden, voorspoedigh van verstandt, van gezondtheit, van huwelijk, ende twaalf leevendige kinderen, zóó wettige als natuurlijke, daar hy nóit ramp óft steurnis onder ontstaan zagh, nócht tusschen hen, nócht tegens zijnen perzoon; eige plaagen der hóogheit, ende die de gróóftén van den aardtbodem gepijnicht hebben. In deze gelukzaligheid van welgestelt rijk ende bloeiendt huis, schein't dat schielijk het lótt begon te walgen door de zaadzaamheid van zóó veel opgehóópte genaden: óft veel eer, dat de gódtlijke voorzienigheid hem, met eenen veegh, hebbe willen lichten van onder de handen der fórtuine, om met geen' weersmaak van haar omgekeerde gunste zóó gróóte zegeningen te bezoedelen. Ende, als óft de natuur der dingen beladen waare geweest met begrip van de ellen- den naakende den geenén die hem verliezen moesten, zóó vernam men meenigerlei waarschouwingen, voorspook, teekenen aan hemel en aarde, kennelijke, twijfelbaare. Gróóte geruchten van een zwaar ongeluk dat beschooren was, ende vreemde rekeningen gingen 'er om nópende de co- meeten, eclipsen, ende vergadering der planeeten, inzonderheid van een' star, in den voorleden jaare, op klaren middagh gezien. De Lóirstróóm was overgelóópen, met gelijk geweldt, als in den dóódt van Henrik den tweeden ende van Henrik den derden, die van scharp gestorven waaren. Zijne Majesteit was vermaant op haar' hoede te zijn, ende dat 'er, geduuren- de deze vierdagen, óp haar leeven zóude toegeleidt worden. Dóch werdt haar zulks wel alteméts eens gezeidt; daar dan haar antwóórdt op was; *dat zy zich in't slaapen gaan Gode beval, ende in't opstaan den zelven óm gelei- de aanriep: in wiens handen het alles stondt; wezende, dien hy bewaarde, wel bewaart: Vóórts, dat zy zich zulks niet toeleggen kon, voor haar beleidt van leeven.* Insgelijx was de Koningin verzócht te gedenken, dat deze blyschap óp gróóter droeffenis uitkomen wilde. Oók had zy gedróómt, *Dróóm der* toen men beezigh was met haare króón van gesteente óp te maaken, dat *Konin- ginne.* alle de gróóte diamanten waaren verandert in peerlen, die de uitleggers by traanen gelijken. Op een' anderen nacht, verbaaft uit haaren slaap schie- tende, vertrok zy den Koning, hoe haar gedócht had, dat men hem eenen steek met een mes gaf, óp den kleenen trap: daar hy óp paste: *Gode lóf; dat het maar in dróóm en is:* ende raakte vóórt weder in slaap. Een mai- bóóm, geplant óp den nederhóf van Louvre, was, zonder toedoen van eenige kennelijke óorzaak, omgevallen met de króón naa den kleenen trap toe. Van welke vremdigheid Bassompierre, leggende met den Hartoge van Guize te kóuten, over d'yzere lening van 't kleene uitstek voor de ka- mer der Koninginne, ende bybrengende, dat men 't in Italien óft Duits- landt voor een euvel teeken, ende 't omvallen van den bóóm, onder wiens schaduw al de werelt school, neemen zóude: zóó stak zijne Majesteit het hóóft stillekens tusschen hen beide, zonder dat zy 't vernamen, en- de zeide hun, toen zy uit hadden: *twintigh jaaren lang heeft men my de óóren warm gemaakt met deze beduidenissen: Dat Gode gelieft zal 'er*

*De Koning
in tóp van
voorspoet
en heerlijk-
heids.*

*Voorzeggen
en voor-
spook van
's Konings
dóódt.*

*Dróóm der
Konin-
ginne.*

af

af vallen, min nócht meer. Zeeker, zy was gewoon zich in den wille Góds over te geeven, vast stellende, dat zulke zaaken van hem beslooten, ende onvermijdelijk waaren. De kelder in de kerke te sint Denis, daar de Koningen begraaven leggen, was open gevonden, ende de zark, daarmenze mede sluit, van zijn' plaatse. Koning en Koningin waaren in hunnen slaap gesteurd van eenen nachtraven, móórdtroependen vogel, die aldaar had zitten krassen aan 't venster hunner kamere. De króón van gesteepte, der Koninginne opgezet, in steê van de gróóte, toen zy naa haaren tróón trad, zóude gevallen hebben, en had zy daar niet gaauw met der handt by geweest. Ende de waskeers, die zy hield, werdt van zelfs gebluft. Den zelve avondt zeide la Brósse, een kloek artz ende wiskonstenaar, tegens den Hartógh van Vendósmé; *zóó de Koning 't ongeval, hem over 't hóóft hangende, ontging, dat hy geschapen was nócht dertigh jaaren te leeven.* Vendósmé, schuwende zijner Majesteit van zwaarigheidt te spreken, ende haar nóchtans nóóde onverwitticht latende, bad haar la Brósse te hóóren. Zy vraaghde, wat hy begeerde. Geen antwóórdt krijgende drong'er op. De Hartógh had zich geirne verschóónt. De Koning geboodt hem klaar te spreken. 't Gróóte wóórdt moest'er uit. Toen zeide zijne Majesteit: *Dwaas zijt ghy dat ghy 't gelóóft.* Vendósmé antwóórdde, *Dat het gelóóven jaa, maar niet het vreezen, in dit stuk, verboden was, ende al de wereldt, maar hy boven al, gehóúden, niet in den windt te slaan, dat haare behóúdenis raakte: óótmoedelijk biddende, dat zy voor lief name, hier toe het óór een luttel te beledigen.* Zy weigerde 't echter, ende belafte hem daar van te zwijgen. *Zóó kan ik niet min,* zeide hy, *dan het der Koninginne aandienen.* De Koning zeide hem eens ende andermaals, *dat hy hem, deed hy 't, nemmermeer beminnen zóude.* Zóó ging la Brósse heenen. Hier benevens was zijner Majesteit over lange voorzeidt, van den geenen die den Hartoge van Guize zijn ramp te Blóis, ende dien van Majenne zijne nederlaagh t' Yvry had geweeten te spellen, dat hy in dit jaar geweldiger dóódt zóude sterven. De Maarschalkin van Raiz plagh te vertrekken, hoe wijlen der Koninginne Catharine, verlangende om 't lótt haarer naakomelingen te weeten, ende tót in 't hoeveelde lidt hun de króón boven 't hóóft stondt, in zeekeren spiegel was laten zien een' zaale, om de welke yeder Koning zóó meenigen keer deed, als de jaaren zijns rijx: ende dat Henrik de derde, in 't doen der zijne, voorby gestreeft werdt van den Hartoge van Guize, gezwindt als een blixem: waar naa de Koning van Navarre quam, ende schielijk verdween, op zijn twee en twintighste. Jaa hem was bescheidenlijk verklaart, dat hy in een karóffe het leeven zóude laten. Dan 't wonderbaarlijkste van allen is geweest het voorspook van de druppelen bloedts, by hem, in 't doordrijven des gebóodts van Nantes, gedacht, dat, zóó hy waande, vervult was met de manslagting, gevallen tusschen zijne party ende die van Guize; maar sterker geslagen schijnt te hebben op de toekomst hunner dóódt, met bloedtstorting zóó schielijk, dat zy 't eer wegh hebben zóuden, dan weeten van waar. By deze en dergelijke hing men andere, die by effene tijden ongeacht, in vreeze gaageslaagen, óft naa 't ongeval gelóóft worden. Gelijk dat hy, weenigh dagen geleden, in 't gaan uit de kamer naa 't kabinet, stalhóúdende om yemandt te spreken, tót der Koninginne, die daar naa verbeiden bleef, lachendes monds gezeidt had; *gaat door, gaat door, mevrouw de Regente:* als óft hy begóft had haar in dien staat te stellen. Dat hy óók, op de króóning, den sóldaten der lijfwacht zijnen zoon den Dauphin gewezen had, zeggende: *ziet daar uwen Koning,* werdt voor een veegh teeken genomen: gemerkt de yver hunner acht

achtbaarheidt, den Koningen zulks niet ontflippen laat, voor op hun uiterste: ende hy, kennende het dorsten der jonge Vórsten naa oppermaght, eertijds eenen, die den Dauphin twaalf van zijne Majesteits jaaren toewenschte, wel geantwóórdt had, *dat hy hem niet een jaar óúwder wenschte*. Den veertienden van Bloeimaandt, de Koning, goedts tijds opgestaan, zich in 't kleene cabinet vertrokken, ende den eenen ende anderen gehóórt hebbende, ging ontrent zes uren te bedde leggen, om zich met beter vryheidt, naa gewoonte, ter aanroepinge Góds te beledigen. Het en zal niet ongerijmt zijn te verrekenen etlijke geringe bezonderheden van wóórdten ende werken te dezen daage gevallen, tót vernoegen van de geenen die zinlijk zijn, om zijnen wandel te weten, wanneer hy binnen 's kamers, als afgeleider staatlijkheidt, met zijn gezin ommeging. Is óók niet vruchteloós de kennis dier dingen; uit de welke, ten eersten aanzien van kleen verlang schijnende, menighmaals trefelijke leeringen spruiten: gemerkt het geene gelegen is aan d'ervarenheidt in den aardt der Vórsten, ende dat de zelve, zonder dit door te zien, niet grondigh begreepen wordt. Voor zijn bed quam de heer van Villerói, dien hy al een' wijle sprak van nóódtzaaken, ende endtlijk, 't overschót uitstellende tót zijne wandeling in den Tichelhóf, beval 't górdijn toe te trekken, om zijn gebedt te vervólgén, verwachtende zijne kleederen. Daar naa quam hy te voorschijn in een gezeet van zwart satijn gegraveert, zonder bóórdten, zóó wel gemoedt, dat hem de vrolijkheidt alle den uchtent ten óógen uitzagh. Hy deed afvaardigen ende zeegelen al wat de Hartógh van Savóijen bedongen had in 't verbondt, dat getroffen was, met voorwaarde van elkanderen de handt te bieden, zóó wel in 't beschadigen als in 't beschutten. In den Tichelhóf quam de Dauphin by hem, ende onderhieldt hy de heeren, met verhaal van de fraaijigheidt ende staatsie der króóninge. De mis gehóórt hebbende in 't klooster der Feuillanten, las hy aldaar in de cappel van 't geslacht van Bassompierre, de spreuk uit den psalm, luidende: *Wat zal ik den heere wedergeeven, voor alles dat hy my gegeeven heeft?* ende zaid 'er op: *Bassompierre, als een Hóoghduitsch, moest'er by stellen als vólghet: Ik zal den beeker aanvaarden.* 't Gezelschap groeide in den geest van zóó aardigd een quinkslag, ende den Hartógh van Guize bracht yets Quink-by, dat, al boertende, schijnt der gódsdienstigheidt van zijne Majesteit wat te naa gekomen te zijn. Daar zy op voeghde. *Ghy kent my niet; maar zult weten wat ik ben, als ghy my quijt zijt: ende dat eerlang.* Tegens de maaltijdt vernam zy de goede órde van 't leeger, ende middel om over de stróóm van Semói te geraaken; daar zy wat zwaarhóófdigh in was geweest. Met deze ende andere gewenschte tijdingen, zich vindende in 't midden van de amptmannen der króóne ende vóórneemste heeren, met den bloem des adels ende 't puik van flux-ende trótsheidt, uit alle landtschappen, sprak de Koning van twee duizendt edelmannen, gelezen uit vier duizendt, de spiets in der handt te geeven, ende, nevens duizendt muskettiers, de rapste van 't heele heir, onder eenen braaven overste in 't voorste te doen treffen. Alsdan, het hart ophaalende in de verbeelding van 't ontwerp zijns vernufts, viel hy uit: *Is'er ter wereldt kraft die daar tegens op kan? wat en vermogent twee duizendt Françoische edelmannen niet, onder de óógen van hunnen Koning? bergen zóúdenze omstóóten.* Over disch riep hy Nereftan, ende verblijdde zich tegens hem over de rapsheidt van zijn regement, dat van de bestgewapende, onder de eersten op de been geweest, ende overtalligh was: ende beloófde zulks te verzien met zijn' hópluiden. Nereftan antwóórdde, *dat de eer van onder d'eersten gebeezicht te weezen, in 't volvoeren van zijn' gebóden, meer*

yvers om zich wel te quijten, dan omziens naa belóoning aan hen had verdient; die dachten dat het hun niet misgaan kon, onder zóó gróót ende gelukkigh een' Vórst. Dat 's, zeide zijne Majesteit, de rechte slag. 't Vergeten der diensten komt den onderzaat, het onthóuden den Vórst toe. Daar is'er bet begenaadicht van my, dan gy, ende zy erkennen 't zóó wel niet. Die de gróote weldaden wegh heeft, vindt de dankbaarheid onnut. Vóórts werden daar gebraght zijne twee dóchters, die hy kuste ende minnelijk aansprak. Daar naa, gewaar wordende zeekeren meester van de verzoekschriften van zijn huis, trad met hem in gesprek van gelóófs zaaken, verklaarende, te verlangen naa zijne wederkomst, om zich te kóst te leggen aan 't vereenigen zijner onderzaaten, door zóó billijke ende gewisse middelen, datze niemant verwerpen zóude, 't en waare die de ziekte liever had dan 't genezen. Toen daar opgenomen was, voerd' hy lange reden tegens den prezident Janin, ende Arnaud, bewinthebber van de rijxmiddelen, nópende 't richten van allerlei verlóóp in de regeeringe; waar toe hy met ernst verstaan wilde, ende hunnen bystandt besprak. Van daar quam hy in 't cabinet der Koninginne, met d'eene ende d'andere wat kóuts maaken; die hem afgang, als óft zijn' zinnen elders geweest waaren: schijnende de blygeestigheid gebluscht in zijn' aanschijn. Hy zeide der Koninginne, dat hy niet en wist wat doen, zich duchtende te steuren, zóó hy in 't wapenhuis ging. Haare Majesteit antwóórde: gaat'er niet, mijn' heere, zendt'er yemandt. Ghy zijt goeder luime, ende zult u gaan moeilijk maaken. Alzóó scheidde hy uit haar cabinet, sloot zich in 't zijne, schreef eenen brief, ende gaf dien te bestellen. Dat gedaan, deed hy zich ter venster, ende, brengende zijn' handt aan 't voorhóóft, borst uit met deze wóórd: Mij' Gódt, daar binnen zit yet, dat my dapper ontstelt. Dóch hy verklaarde 't niet. Maar 't hart van eenen wijzen Koning brengt zijnen tijt over in de hechtenis der zórgen. Zijn' borst magh raauw gevonden hebben eenige ontróuw, door zeekeren gevangen geopenbaart, die hy gedwongen was in te króppen, tót op zijn wederkeeren: óft hem gedrukt de onlust met den geenen, dien hy 't ampt van Veldmaarschalk geweigert had, als die wist af te zien hoe ver yeders zedigheit gaan moght, zonder de hóóghte der hóvaardije te haalen: óft hem verdrotten, dat zijn heir dadelóós lagh; nóchte met die van Cuelen, aangaande de lijftócht gehandelt was, gelijk met de Luikenaars: indien dit dingen zijn voor zulke ervaare gróótmoedigheid, om zóó hóoge te heffen. Keerende uit zijn cabinet, hield hy, in de kamer der Koninginne, spraak met den Cangelier, van welwichtige ende verreziende zaaken. Naa afscheidt hem gegeven, met omarmen, ende eenen zoetelijken praat den omstaanden heeren verleent, trad hy weder in 't cabinet der Koninginne, met een opgeheldert aanschijn, zijne wóórdende gebaar aanstellende, als had hem de moedt overgelóópen van genoeg. Zeeker, haare Majesteit was daar met zijne zoonen de Hartogen van Orleans ende Anjou; daar hy genegentlijk den vader tegens speelde. Maar zijn' zinnen en stonden niet stil. Hy zeide tót der Koninginne; *Ik weet niet hoe ik het heb, ik kan niet uit geraaken.* Zy bezwoer hem te blijven. Toen zondt hy Frontenac naa 't palais, om de órde van 't Koninklijk banket te vorderen, zeggende, dat hy zelfs des anderen daaghs te zes uren daar zóude komen zien wat'er bedreeven werdt. Een weenigh daar naa beval hy Vitry, hópman zijner lijfwacht, mede derwaarts te gaan. De welke daar op antwóórde: *heere, als uw' Majesteit uit jaagen óft wandelen is met kleen gezelschap, kan ik my gerust stellen in de veiligheid van uwen perzoon, zonder daar by te zijn: maar een ander werk is 't in deze gróote stadt vol vreemdt ende onbekent volx.* Gaat heenen, zeide de

de Koning, *ghy zijt een quakkelaar, ende bleeft hier geirne met deze vrouwen kóuten. Doet dat ik u zeg. Ik heb my zóó lange gehoedt zonder hópmán van lijfwacht, ende zagb het wel alleen te doen. Dat 's onnódigb*, zeide Vitry; *Al de wacht is by der handt, verbeidende dat uwé Majesteit uitkoomé.* Entlijk zeide hy der Koninginne, dat hy beslooten had in stadt te gaan, ende, tredende op het uitstek voor haare kamer, vraaghde óft zijn' karós beneden was. Een bóóswicht, van bystere zinnen, die op zijn lijf ging, zeide in zich zelven, als hem vattende by dat wóórdt: *Ik heb u. Ghy zijt door.* Vóórts bood zijn' Majesteit der Koninginne goeden dagh, haar kussende tot driemaal toe met zulke minlijkheid, dat de Maarschalkin van la Chastre zeide: *Heere, hoe langer hoe uw' Majesteit meer verliest op de Koningin. Haare dienaars scheppen'er gróóte lust, ende gróóter hoop uit. Maar wacht u haar te mompen.* Daalende den kleenen trap af, beval hy den Maarschalke van Bóisdauphin zich gereedt te hóuden om op te zijn. In den binnenhóf sprak hy den Hartoge van Anjou toe; wees hem Bassompierre, vraagende, *óft hy hem kende?* 't Was ontrent een vierendeel uurs voor vieren als hy in karós klom, ende zette zich ter voorneemste plaats, dóch den Hartógh van Espernon aan zijn' rechterhandt. In de zelve zijde zaten de Maarschalk van Laverdin, ende van Roquelaure: in de slinker, de Hartógh van Monbafon, ende la Fórçe; voor in, Lyancour zijn eerste schildknaap, ende de Markgraaf van Mirenbeau. Onder 't welfsel van de eerste poort deed hy de karós rondtom openen. Toen meend hem de móónder; maar vondt zich van zijnen toeleg, door dien dát Espernon zat daar hy den Koning verwachtte. Vóór 't huis van Longueville gekomen zijnde, zondt zijne Majesteit haare lijfwacht te rugge; voer van daar naa 't kruis van de trekkery, zóó men 't heet, ende vóórt naa 't kerkhóf, van sint Innocent, willende naa 't wapenhuis toe. Zeekere yzerwinkels, vast staānde aan dit kerkhóf, benauwen zulk's de voorbylóopende straat, dat Koning Henrik de tweede, overmits zijn wegh veel daar door viel, die afgekeurt had, (hoewel 't versloft was) al den veertienden van Bloeimaant des jaars 1554. 't Welk, als geschiedt op gelijk eenen dagh der maandt als deze, ende in 't eerste jaar van 't leeven dezés Vórstén, by zommigen aangeteekent is voor bedenkelijk, oft daar niet yetwes wonderlijx mede gespeelt hebbe. Mits dat de Koning deze gas insloegh, werdt hy den heer van Montigny gewaar in karós, ende riep hem toe, met zijn gewoonlijke minlijkheid: *Uw dienaar Montigny, uw dienaar.* In 't enge komende bejegende hem twee karren, d'ene met wijn, d'andere met hóí gelaaden: om de welke te wijken, de karóssier heel op de luster zijde, ende t'elkens eens stal hield. De lóopende dienaars togen terwijl 't kerkhóf over, in de rechte. Hunner een, die naaft by der handt was, bleef staan, om zijn hoosbandt te binden. De edellieden hadden niet ras genoegh kunnen vólgén. De Koning zat zonder mantel, met den rechter arm op den hals van Espernon, dien hy zeeker schrift gegeven had te lezen; den slinker op de schóuder van Monbafon, die 't hóóft afgewendt hield, om geenen schijn te hebben van te luisteren naa de wóórden zijner Majesteit, alzóó zy, hellende naa Espernon ende Laverdin hun zachtelijk zeide: *Op onze wederkeeren uit het wapenhuis, zal ik u tóonen de teekening gemaakt van d'Escures, om mijn heir over te voeren. 't Zal u welgevallen, ende heeft my gróótelijx vernoeght.* In deze reden, roerende 't hóóftstuk van zijn beroep, bleef de Koning. Want de schelm vol verwoedheids, ziende alzóó zijn open, ende dat verscheide luiden tusschen de karós ende de winkels doortraden, quam aan, heel ver-

De Koning doorsteken.

mes, bekleedt met lampers, ende braght, over 't radt heenen, zijner Majesteit in een ommezien drie steeken: te stóuter, zóó te vermoeden staat, mits dat hy geen gezicht van haar aanschijn had, dat hem met vruntlijkheid óft ontzichlijkheid had mogen beteutert maaken. De Koning, voelende den eersten, die, tusschen de derde ende vierde rib in trof, sprak: *Ik ben gequetst*: ende hief den arm op, zich mitsdien bet blóót geevende voor den tweeden, die, tusschen de vijfde ende zeste rib ende 't endt der lange door, den geestader opneede, tot aan het slinker hartóór, zóó schielijk, dat hem vóórt, zeggende, 't *Is niet*, met dit laatste wóórdt het bloedt ten monde quam uitgevlogen. De derde steek werdt van Monbafon op zijn' móuw ontfangen, ende quetste maar de wambas- ende hemdsmóuw zijner Majesteit, die, van Espernon gestut, ende gebeden om Gódt te denken, haare handen t'saamen, ende óógen ten hemel slaande, scheen te verscheiden. Mits ging 't gerucht op van zijne dóódt: alle deuren en vensters toe van verslagenheid, zóó gemeen, dat de móórdenaar uit andere niet t'onderscheiden geweest waar, had hy zich 't mes uit der handt weeten quijt te maaken. Zeeker edelman trok geweer om hem te doorstóóten: maar Espernon riep, *dat het zijnen bals góld*. Des werdt hy gevat, ende in verzeekering gestelt. Die in de karós waaren, vreezende voor oproer, ende zoekende tijdt te winnen om in alles te verzien, riepen dat de Koning maar gewondt was, ende ronnen naa Louvre. Daar werdt hy op zijn bedt geleidt in 't kléene cabinet, ende gaf zijnen geest eerst naa 't gevoelen van eenigen, die zeiden, dat hy, Godes vermaant, nóch tót driemaal toe zijne óógen opfloegh; alhoewel anderen meenen, dat hy 't dus ing met de borst vol bloedts niet heeft kunnen maaken. Alzóó liet deze overtreffelijke Vórst, daar zonder twijfel de rust der Christenheid op rustte, tót onuitspreekelijken druk van alle de zijnen, het leeven, in 't zeven en vijftighste jaar zijns ouderdoms. Adel ende steden, geestelijken, wereltlijken, van 't een' ende 't andere gelóóf, bedreeven róuw boven maaten over zijne dóódt. Zy heeft wee gedaan den uitheemschen Koningen, Vórsten, ende vólken. Zóó goedertier was hy over zijne vyanden, zóó meewarigh met zijne bondtgenóten: ende even eerwaardigh in gelaat ende in reeden, ontging hy den nijdt ende opgeblazenheid, behóudener deftende achtbaarheid van den hóoghsten staat. Oók had hy veeltijds het veirs in den mondt:

*Róuw over
's Konings
dóódt.*

Parcere subjectis & debellare superbos.

Dat is:

Den onderdaan te mijden,

Den trótzzen te bestrijden:

Verklaarende, geen leedt te kunnen doen, aan de geenen die hy in staat gebraght had, dat zy 's geen konden doen aan anderen. Derhalven, als hem zeeker heer om geschut bad, ende gevraaght waar toe, antwóórde, om zijn slót te vermeesteren, ende te doen hangen die 't in hielden. *Ik en heb*, zaid hy, *geene stukken, die daar op gegoten zijn*. Ende week in gróótmoedigheid niemandt: was in de weet der regeeringe, in 't beleid van den óórlógh, te kloek allen die zich tegens hem verzet hebben. Onder andere bezonderheden zijner voorzichtigheid is aangeteekent; dat hy de grensplaatsen des rijx bezette met luiden die van aardt minst met de gebuurvólken over een quaamen: Ende, voor hebbende eenigh placcaat uit te geeven, 't gerucht daar van zóó lang te vooren verbreiden deed, dat de gemoeden zich gezet hadden ter gehóórzaamheid, eer 't verkundight werdt; by wijlen zóó zeer, dat de betering voor 't verbódt ging. Oók was zijn' manier, als hy eenigen last gegee-

veri

ven had, handt van de zaak te houden, ende den dienaaren de volle eer óft oneer van 't uitvoeren te laten. Om geenerlei gevaar dócht hem óit raadzaam zijne toevlugt te nemen tót eenige stadt, daar hy te beleggen was; ende denkende om zijnen zoon, zeide, dat het hachelijk voor eenen Koning was met de króón op het hóóft ter wereldt te komen. Aan zijn' histórischrijvers beval hy uitdrukkelijk, de waarheid, nópende de misgangen zijner voorzaaten, te melden; op dat zy den naakomelingen t'eener baake dienden, om zich te hoeden. Zijn zinspreuken; *Provocatus pugno*: Getergh vecht ik: ende; *Aut vincere, aut mori*: Winnen óft sterven: heeft hy betracht in drie veldtslaagen, honderdt veertigh strijden, op 't minste gerekent, ende drie honderdt belegeringen: ende is opgewassen geweest, tegens meer dan dertigh honderdt duizendt mannen, die de wapenen zijner wederpartije hebben gedraagen. Uiterlijker gedaante, is hy geweest van matige lenghte, welgeschapen, vróegh grijs, saluw van trony, bleek van óógen; maar diepdenkend, ende zeer ernstigh van gelaat, ende daar een' rustigheidt onder: in 't spreken kort ende kraftigh, ende wonderlijk wakker in 't wederspreken. In 't bestraffen gingen hem de wóorden af met zulk eene scharpheidt, ende den misdoenden zóó naa, dat men meent eenige daar over gestorven te zijn: als óók aan 't snijden van een gesteurt opzicht. Zijne kleeding was doorgaands onkóstelijk; zonderling, geduurende het inlandsch óórlógh: om de zuinigheidt te doen achten onder den adel, ende zich te lijden nevens de geenen die zich leden om zijnen dienst. Gelijken regel hieldt hy in zijne tafel, meer met redeneering van begaafde vernuften, dan met overdaadt van lekkernije gestóffeert. Zijn zin was, reinlijk gediend te zijn, ende van welgagessaage spijs; op zijn Italiaansch. De overdaadt der praalstaatsien ende triomphen plaght hy af te slaan, op rede, datze den behoefstigen van achtbaarheidt nóódigh waaren; niet den geenen die door deughd hunner daden zich in aanzien gestelt hadden. Van gezicht was hy uitnemende wakker; maar van gehóór gaauw, boven alle gelóóf: zulks dat hy van verre vatte, 't geen een gemeen óór van op 't naaste by inluistering niet verstaan kon. 't Geen op zijn' lóf te zeggen valt, is, dat hy eens door dwang, andermaals willens der Gereformeerden belijdenis verzaakt heeft: daar hy Gode alleene reekening van schuldigh was; ende geene menschen zich qualijk by bevonden hebben. Daar is'er geweest die hem naagaaven, dat hy nóóit den Gódsdienst zeer ter harte nam. Zeker, zijne Majesteit, die nócht uit den aardt, nócht door leer, veel op veinzen gestelt was, en stondt nóóit naa uitwendigen schijn van heiligheidt, ende plagh, tót verschóóning van 't verzuim haarder kerkgang, by wijlen te zeggen, dat het bearbeiten van den gemeenen welstandt bidden strekte, ende viel lieffst in verbórgen zijnen Schepper te voet, zich alom wel zórghvuldelijk hoedende den heiligen naam der Gódtheidt te verreukelóózen. Van de kladde der lichtvaardigheidt, hem by zijn leeven ten óóren gekomen, had hy zich gezuivert; bewijzende; dat onder zijn heele hófgezin, in veele jaaren, naaulijx yemandt van dienst verandert was, uitgezondert by versterven óft vordernis. In 't minnen ging hy de maat te buiten. Oók vervoerd' hem een' dartele wakkerheidt van geeft te zeer tót schempen: 't welk dan, naagevólght van andren, dikwijls tót zwaar krakkeel gedeegh. Wijders werdt hy beschuldicht van traagheidt in 't belóónen der diensten, ende als zelden gunst bewijzende, zóó lang hy 's kon leedigh staan. Schootigh was hy niet van overdaadige schenkaadjen, ende kreunde zich des lutrel dat hy dien naam droegh, bestvindende zijne mildtheidt door besteedde weldaaden te spreijen over de meenighte van de geenen die te eiffchen hadden: daar

nóch geen eindt aan was. Hier vonden zommige gróóten weenigh smaax in, daar dan d'eene dan d'andere sribbeling uit broedde, gelijk het hóf des onderhavigh is, die hy met zulk een' gelijkmoedigheidt niet kon overzetten, als tegenspoedt van zwaaren naadruk. Ende deed hem 't ongedult van deze moeilijkheden by wijlen om de dóódt wenschen, verklaarende, dat zijne dienaars gelukkiger leeven leidden: misschien om dat het de wightige quellingen kort maaken; daar hy hier niet door en zag. De schielijkheidt zóó leidt eener maare beliep de Koningin in haar cabinet; die, gedreven van verslagenheidt, naa 't lijk toe wilde.

Droefheid der Koninginne: door den Cancellier getróóft.

In 't uittreden bejegende haar de Cancellier, dien zy zeide: *Helaas! de Koning is dóódt.* Hy, zonder zich uiterlijk t'ontzetten, antwóórdde:

Uwe Majesteit hóude't my ten besten. In Frankrijk sterven de Koningen niet: Willende te verstaan geeven, dat de plaats des overleden niet raffer geruimt is, als des naazaats recht geboren. Vóórts haar hebbende gebeden in 't cabinet te keeren, ende ingescharpt, hoe de tijdt toezicht ende geene vruchtelóóze traanen vorderde, zetteze zulks om, dat zy, haaren moedt het uiterst vergende, viel aan 't bearbeiten van alles wat dienen moght' om den staat te vestigen, ende braght met dezen last van droefheidt ende bekommering negen nachten over zonder slaapen. De

Vlijt der Koninginne om den staat te vestigen.

Droefheidt van Koningin Margarine.

Rouw der gemeente van Paris.

Koningin Margariet, wezende dat pas te Montrouge, ontrent een' mijle buiten Paris, viel van zich zelve toen zy de tijding kreegh, ende, zich doende daatlijk naa Louvre voeren, om haaren dienst aan te bieden, zweem nóch verscheide maalen onder weege. De gemeente van Paris bewees haare smart in de wraak over den móordenaar, bekend hebbende, hoe hy dezen grouwel, ontfonkt uit wantróuwen aan 's Konings gódsdienstigheidt, drie jaaren lang in zijnen boezem gevoedt had, ende dat de zelve, mits het hevigh opstookken van 't felle preeken in de laatste vaste, volgroeit, ende tót daadtlijkheidt uitgeborsten was. Wes-

Straf des móordenaars.

halven hy, vólgends vonnis, den zeven en twintighsten in Bloei maandt door verscheide gerechten van lijden scherpzinnelijk afgepijnicht werdt; entlijk met vier paarden getogen, ende aan vieren gehóuwen. Uit gróóter verbolgenheidt verboden zy voor zijn' ziele te bidden: ende was 't'er veelen leedt, dat men hem niet overgaf ter eeuwige verdoemenis. Zy scheurden den scherprechter de stukken uit der handt, ende sleeptenze alle straaten om. Zeekere vróuw bestondt'er haare nagelen ende tanden in te zetten, met een verwoede grimmigheidt. Ten laatsten smetmenze in 't vier op verscheide hoeken gestookt; jongers ende kinderen hóut ende stróó aandraagende. Van zijn vleesch werdt gebraght tót op d'omleggende dórpen, ende aldaar verbrandt. Jaa wil men dat etliken der

Wonderlijke rouw, die verscheiden perzoonen 't leven kóft.

burgerye tót Paris van róuwe over 's Konings dóódt gestórven zijn; ende, zelfs eenige slechte vróuwen daar door zulk een afkeer van 't leeven genomen hebben, dat zy 't met vasten eindighden. Welk zeggen, de geen die 't niet voor vol aanneemen kan, ten minsten denken moet, dat uit het gróót misbaar der gemeente, ende haare vierige genegenheidt t'hemwaarts, zijnen óórsprong heeft. Oók wordt gelóóft, dat verscheide perzoonen van aanzien, ende onder andere den Abt van Marmontier, natuurlijken broeder zijner Majesteit, deze tijding zulks getroffen hebbe, dat zy daar af in ziekte gevallen zijn, ende nóóit weder opgestaan. Ten platten lande was zulk eene ontsteltenis, zóódanigh eene verslagenheidt, dat de huisluiden t'zaamen schoolden van angst, óft alles omgekomen waar geweest, ende mannen schreiden als kinderen.

Rouw der huisluiden.

Eeren des dóóden.

Verscheide, zóó beampste als besondere perzoonen, zóó binnen als buiten 's rijx, gaven getuigenis van d'eerbiedenis hunner harten t'hemwaarts, door bewijs van hunnen geest in beelden óft wóórdten:

Men

Men heeft gezien zijne trony in signet, met eenen krans van straalen; ende dit omschrift; *Homo hominum Deus*: dat is; *Een mensch der menschen Gódt*: gesneden naa zijn' dóódt, ende toen de vleijery niet te hoopen had. In Hóllandsch werdt, met beklagh zijner nederlaagh, dus van hem geschreven:

*De hemel, langer, al te gróót, ond'r het beleidt
Des gróóten Henrix, vondt de Fransche mogenheidt.
O alvoeruit vernuft! ó goedtheit ingeboren!
O zeegbaar' óórlóghshandt! geen man zóud' hem, van voren,
Licht hebben't spits geboón, als by gewapent trad,
Oft een schuimbekkendt paardt, tusschen twee spooren, had.*

Der lijkklaghten, lófredenen, graffschriften, treurspelen, en was geen endt. Maar zijn lichaam werdt, des anderen daaghs naa zijn overlijden, *Lijkstaatsie* op 't bedde in een wit satijnen wambas, voor alle de wereldt ten tóón *begonnet.* geleidt: daar naa geopent, gebalsemt, ende gekist in lóódt, dat eerst met hóut, uiterlijkst met zwart fluweel betrokken was. Zijn ingewant begroef men zonder staatsie tót sint Denis. De Jesuiten eischten ende ontfingen zijn hart, beslagen in zilver, om het te voeren naa la Flesche, daar het heerlijk heenen geleidt, prachtigh ingehaalt, ende in 't schóónst hunner kerke geplaatst werdt. Niettemin, zeeker boek van eenen Mariana Jesuyt, dat de leer der vórstenmóórdt inhieldt, werdt den achtsten in Zomermaandt, op vonnis van 't Parlement, naa vooróordeel der gódtgeleerden van Sórbonne, door beuls handt verbernt: 't welk hun scheen gróót verdriet te doen, ende meenighe pen van schryvers en weerschrijvers gaande maakte. Boven over 't lijk, in Louvre, werdt toegestelt het praalbed, zóó men 't noemt, ende daar op de beeltenis des Konings in de staatsgewaaden. Waar voor men; tien óft twaalf dagen lang, middagh-ende avondtmaal aanrechtte, in allen schijn als men plagh in zijn leeven. Daar naa, het lijkschrijn ontdekt, ende de zaal met den róuw behangen zijnde, geschiedde naa gewoonte de verkonding zijner dóódt, waar in hem, by besluit van den raadt, gegeven werdt de naam *De naam* Henrik de Gróóte, zonder gelijk in gróótmoedigheid endegenade. Op *Henrik de* het gemelde schrijn maakte André Mestral; Advocaat geboortigh uit *Gróóte den* Provence, een latijnsch gedicht, te leezen ende alleensluitende van achtren als van vooren. Het eerste paar veirzen, geacht voor 't beste, is my *Koning ge-* maar gebeurt te zien. De Koning, quansuis spreekt: *geeven.*

Arca, Serenum me gere regem, (munere sacra)

Solem, aulas, animos, omina, salva, melos.

's Dingsdaaghs, den negen en twintighsten in Zomermaandt, ging de róuw sleep van Louvre naa de gróóte kerk; voor aan de hópluiden ende schuttery van Paris, vijfhonderdt armen, veel verminkte sóldaaten, in 't zwart, met gróóte meenichte van brandende tóórtfen: alle de geestelijken, weenige uitgezondert; alle de opperhoven ende gerechten van der stadt; alle leeraars van de Universiteit. Vólghden alle de amptluiden van den Koninklijken huize, stal, ende krijgshandel: de wagen van wapenen met het lijk, die behangen was met vier en twintigh gebórduurde schilden van Vrankrijk ende Navarre, daar zes paarden voor gingen, in zwarte fluweele kleeden, met wit satijn gekruist; 's Konings beeltenis op het staatsbedde omringt met de heeren van 't Parlement, in róóde tabbaarden; het verhemelte daar over heenen, gedraagen van den prevoost der kóópluiden, ende de schepenen van Paris: de handt des gerechts, de sceptor, de króón, het zweerdt, de helm met den Koninklijken thymber, ende 't mantelken, de wapenrók, het schildt, de handtschoenen, de spooren, de pannons, de standers ende vendels van alle de benden, met
zwarte

zwarte lampers betrokken, het paardt van eere, twaalf paarden in gelijken rouw als die van den wapenwagen, ende beschreeden van twaalf paadjen: Bisschoppen, Aartsbisschoppen, Gezanten, ende Cardinalen. Hier achter, wat plaats ledigh gelaaten, quamen vijf Vórsten in den gróóten rouw, te paarde: namelijk, de Prins van Conty, Graaf van Sóiſſons, Hartógh van Guize, Prins van Jóinville, Hartógh van Elbœuf; vóórts de Hartogen van Espernon ende Monbafon: negen ridders van de órde des heiligen Geests, te voet, ende meenighte van heeren; honderdt edelmannen; weder andere paadjen, vier trómpetters, ende de vier vendelen van de vier honderdt lijffschutten met de punten sleepende, gevólght van de zelve met omgekeert geweer, alle in den rouw. De dóóde werdt gelaaten in de gróóte kerk tót des anderen daaghs, ende alstoen, naa verscheide missen, ende de lijkrede gedaan door den Bisschop van Aire, over middagh met gelijke órde gebraght naa sint Denis. Maar aan gins zijde der voorsteden zat men te paarde óft te wagen, elk om zijn gemak, ende keerde de geestelijkheid van Paris te rugge. By sint Denis werdt de órde hervat, het lijk aanzienlijk ingehaalt door de geestelijkheid der stede, ende vóórts gebraght tót in de kerke aldaar. 's Daaghs daar naa, alle de rouw vergadert zijnde, de ceremonien gehóouden, ende de lijkrede gesproken door den Bisschop van Angers, zóó zetten de edelluiden van der kamere, ende de lijffschutten het lijk in 't graf. Rondom het welke gestelt zijnde de stukken van eere, als króón, scepter, ende andere, sprak de Graaf van sint Paul, uitbeeldende den Gróótmeester van Vrankrijk, de plegtige wóorden: ende een heraut, verhaalende de zelve, riep tót driemaal toe over 't graf; *De Koning is dóódt: Bidt Gódt voor zijne ziel.* Toen roerden alle harten om, ende vólghden alle gedachten het lijk; de droefheid borst uit, ende ging het geschrei op: elk neemende zijnen toevlught tót de gebeden. Daar naa hergreep de Graaf van sint Paul den stók van gróótmeester uit het graf, ende zeide; *Leeve de Koning.* Daar op verhief de zelve heraut weder zijne stem, roepende echter tót driemaal toe; *Leeve de Koning* Luidewijk de dertiende van dien naame, onze alleropperste goede heer ende meester, dien Gódt gelukkig ende lang leeven verleene. Waar naa de trompetten, trommels; ende, de stukken van eere van 't graf genomen zijnde, de Vórsten van den voorrouw ende andere heeren ten lijkbanket geleidt werden. Naa de maaltijt brak de Graaf van sint Paul den stók van gróótmeester aan stukken, in jegenwóórdigheid aller amptluiden, hun geevende te kennen, dat des zelve ende hunne tijd uit was.

*De Koning
begraven.*

U I T.

TAFEL

T A F E L

over P. C. HOOFTS HENRIK den Gróóten.

G eslaght van Henrik den Gróóten. zijde 1	Wederkoomst van Henrik den derden in Vrank-	
Zijn' geboorte 2	rijk 27	
Dróóm zijner zwangere moeder 2	Henrik vliedt uit het hóf 28	
Zijn' opvoeding 2	Raadtdagh te Moulin 28	
Zijns vaders dóódt 3	Navarres verzoek aan den Koning 28	
Laagen Henrik in zijne kindsheidt geleidt 3	Pais van den Hartógh van Alençon, nu An-	
Zucht van Koningin Elizabeth van Spanjen, dóchter van Vrankrijk, tot de haare 4	jou 29	
Henrik ten hove gezonden 5	Henrik verklaart zich Gerefórmeert, ende uit dwang anders gescheenen te hebben 30	
Voorzeggen van zijn koomst tot de króóne 5	Het heiligh verbondt, zó men 't noemde 30	
Zijn' kindsheidt belooft wat gróóts 5	Eedt van 't heiligh verbondt 32	
Hy wordt gemenght in de derde beroerte des rijx 5	Staten te Blóis vergadert in 't jaar 1576, 33	
Quinkslaght 6	Gezanten van de Staten aan Navarre geschikt 34	
Quinkslaght 6	Antwóórdt van Navarre op de bezending van de Staten 34	
Zijn eerste wapenen 6	Oórlógh by órden der Staten 35	
Condéz dóódt 6	Pais van den jare 1577, 36	
Henrik opperste veldtheer genoemt 7	Wellusten van Navarre ende zijn hóf 36	
Opspraak en verantwóórdt der veldtheerschap-pije 7	Zeste vredegebódt in 't jaar 1581, 37	
Henrik steunt op den Ammiraal 7	Henrik verliest op de Gravin van Guiffen 37	
Slagh van Moncontour 7	De Koning verweeldert, schat en scheert 37	
Veel verrechtende loogen 8	't Verbondt van Perónne hervat 37	
Opening van vrede 8	Anjous val in Nederlandt 37	
Pais 8	Navarre zoekt voorraadt van vrundtschap buiten 't rijk door Gezanten 37	
Steden van verzeekering 8	Hunne last 38	
Handel van huwelijk tusschen Henrik ende 's Konings zuster 8	Anjou sterft 40	
Treeken van Biron om de Gerefórmeerde hóófden ren hove te tróónen 9	Espernon aan Henrik gezonden door den Koning 40	
Huwelijk gesloten 9	Raadslaght oft Navarre dient te hove te trekken ende gelóóf te wisselen 40	
D' Ammiraal belezzen 10	Opruijen des vólx 41	
Dóódt der Koninginne van Navarre 10	Wapening op 's Konings naam, die 't ontkent 41	
Waarfchouwingen aan Henrik 10	Tochtigheden ende treeken van Koningin Catharine 41	
Bruilóft 11	Koningin Margarite geweigert van Henrik in bywooning 42	
Raadtslaagen over de móórdt van Paris 12	Toeleg der Koninginne moeder, om d'opkoomst der króóne te verleiden 42	
Ammiraal gequetst 13	Verweerschrift der bondtgenóóten 43	
Besluit der móórdt 14	De Koning wederleidt der bondtgenóóten schermfchrift 43	
Beleidt der móórdt 15	Vredebreuk 44	
Den Koning gruiwt 16	Navarre geeft een verweerschrift uit 44	
's Konings wóórdt 16	De Koning suft 50	
Koningin Catharine wil'er mede door 's Konings entlijk bevel 16	Stóut verzoek der bondtgenóóten 50	
Dóódt van den Ammiraal 17	De Koning zwicht en overkomt met hun 51	
't Volk op de been 17	Navarre, Condé, ende Mommorençy geeven nieuwe verklaring uit 51	
Henrik gedwongen om 't vonnis over den Ammiraal te zien uitvoeren 18	De Koning herroept de voorgaande geboden 51	
Gruwelen in de móórdt 18	Gezantschap aan Navarre 52	
's Konings reden in de móórdt, aan Navarre ende Condé 19	Navarre in den ban des Paus 52	
Henrix antwóórdt 19	Wederlegging van 's Paus ban 53	
Condéz antwóórdt 20	Oórlógh geópent 54	
Vervólgh der móórdt in andere steden 21	Mondtgemeenschap van de Koninginne moeder ende Navarre tot sint Bris 55	
Henrik wordt Katholijk 21	Heete raadtslaagen der bondtgenóóten 57	
Gebódt van Henrik, tegens de Gerefórmeerden in Bearn 22	Henrik óórlógh in Póictou 57	
Henrik voor Rochelle in 't leger 23	Het heir der Duitschen 57	
In lijfsgevaar 23	Slagh van Coutras 59	
Wederom, door gezelschap van Anjou, in een' wulpsheidt 23	Vijf heirkrachten in Vrankrijk 60	
Drie Koningen teffens bynaa om hals 24	't Heir der Hóóghduitschen smelt door 's Konings toedoen 61	
Henrik verdacht van verstandt met de Politiken 25	Guize vernielt het overschót der Hóóghduitschen 61	
Zijn verdading 25		
Henrik gevangen 26		
Karel de negende sterft 27		

Guize wonder zoekt op de tonge der gemeente en geestelijkheid	62	De Koning trekt op van voor Paris, om Parme ende Majenne te bejegenen	82
De Koning daar over ontstelt, ende echter getergh	62	Parme keert naa Nederlandt	83
Straatschanffen te Paris	62	Paris op nieuw benaauwt door den Koning	83
De Koning vlucht, ende overkomt niettemin weder met de bondtgenóóten	62	Blauet wordt Spaans	84
Staten te Blóis in 't jaar 1588,	63	Chartres gedwongen door den Koning	84
Navarres leeghaare bedrijvenheid	63	Hartógh van Guize ontkomt uit de gevangenisse	84
Vergadering tot Rochelle beroepen	63	Dóódt des heeren van la Nouë	84
Daarmen Henrik behaalt, ende intoomen wil	63	Noyon wordt koningsch	84
Niórt verrast door Henrik	64	De Vórst van Anhalt komt den Koning ten dienst	84
Guize tot Blóis omgebracht, ende van Henrik beweent	64	De Koning belegert Roüan	85
De Koning blijft by 't verbondt	64	Overgeeeve verwoedtheit der zefftien van Paris	85
Dóódt der Koninginne moeder	64	Zefftien geschopt	85
Afval der steden van den Koning aan Majenne	64	Parme komt weder in Vrankrijk	86
Zefftien tot Paris stookebranden der mite-rije	65	De Koning gequetst	86
Hun schielijke wasdom	65	Breekt op van voor Roüan	86
Nieuwe werelt te Paris	65	Quinkslaagen	87
De Koning gedaghvaart om zijnen hals te verweeren aan recht	65	Krijghsbedrijf te Caudebec ende Caudebec-quet	87
Navarre dóódtkrank van zich te overgaan	65	Parme sterft	87
Genezen zijnde, verover't verscheide plaatsen	65	Karel Cardinaal van Bourbon sterft in de gevangenisse	88
Schrijft aan den Staten	65	De króóne heeft veel vrijers	88
Navarre op 's Konings verzoek, trekt hem ten dienste	66	Verklaring door Majenne uitgegeeven	88
Navarre vervoeght zich by den Koning	67	Wederleidt door den Koning	89
Majenne vangt bynaa den Koning onder Tours	67	De Koning in gróót gevaar	89
Henrik doet Majenne deizen	67	Verliest op Grabielle d'Estrée	89
Quinkslag	67	Verwekking der derde partije	91
Al 't rijk in roere	67	De Koning waggelt in zijne gezintheit	91
Stijfzinnige verbittertheit	67	De Koning wordt Katholijk	91
Geraapt heir, de Gaultiers genoemt	67	't Parlement helt naa den Koning	92
Tegenspoedt der bondtgenóóten	68	Koning ter misse	92
Navarre drijft door datmen Paris beleg	68	Koning in gevaar van móórdt	93
Jacob Clement vermóórdt den Koning	68	Hartógh van Nevers verzoekt den zegen van den Paus over den Koning	94
's Konings reden voor zijn dóódt aan Navarre	69	Wordt afgeslaagen, maar met hope	95
Henrik wordt Koning, ende hem eedt gedaan	69	Vergadering tot Mante	95
Henrik aan den stervenden	69	Konings rede tot de Gerefórmeerden aldaar klaghtigh	95
Henrix des derden dóódt	69	Toeval der Katholijken ten Koning	96
Te Paris roeptmen tot Koning uit den Cardinaal van Bourbon	70	Provençe wordt Koningsch	96
Verkoeling van den yver des heirs tegens Henrik	70	Oók Lyon	96
Koning Henrix aanspraak tot het heir	70	Orleans oók, en Bourges	96
's Konings heir slijt door verloop en ziekten	71	Króning	96
De Parlementen van Bordeaux ende Tholoufe tegens den Koning	71	Paris wordt naa den Koning gement door den Grave van Briffac	96
's Konings eerste een werk van barmhartigheit	71	De Koning, verwachtende in Paris gelaaten te worden, vermaant de krijghsluiden tot órden en rucht	97
Hy krijght eenige steden in	71	Paris gaat over	98
Waartgelders tot een toeverlaat	71	's Konings gelatenheit in de zege	100
Desdiguieres beschut Dauphiné ende Provençen	71	Bestandt met Lothringen	102
Majenne schielijk gestijft	72	Biron in Bourgogne brenght etlijke plaatsen tot gehóórzaamheit	102
De Koning slaat zijn leger te Arques	72	Gevecht te Fontaine Françóize	104
Slagh van Arques	73	's Paus zegening over den Koning	105
Majenne vertrekt	74	Majenne verzoekt zoen aan den Koning	106
De Koning in wapenen onder Paris	75	Klaghten, en verlichting der rentschuldigen	106
's Konings volk valt in de voorburgen	75	Wederaanspreeken der goederen by 't bondtgenóótschap verkócht: mits uitkeerende datze gegouwen hadden	106
Waarom de stadt nier aangetaft zy	76	Uitvoert van góudt en zilver verboden	106
De Koning trekt op van voor Paris	76	Calis en Ardres vallen in Spanjaardts handen	107
Gezant van Venetiën is d'eerste in den Koning geluk te wenschen met de króóne	76	De Koning krijght la Fere	107
Slagh van Yvri	79	Smalle vergadering van Staten tot Roüan, om gemeene middelen te vinden	107
De Koning benaauwt Paris	81	Croquans, een talrijk heir van gesteurde boeren	108
			List

Lift om dat te verdrijven	108	Konings antwóórdt	123
Paus Clement de achtste, leidt toe op vrede tusschen Vrankrijk ende Spanjen	108	Vordering des Konings in Savóijen	124
Eerste opening van vrede	108	Wondere zachtmoedigheidt des Konings	125
Amiens verschalkt ende ingenomen door den Spanjaardt, scheidt den vreedehandel	109	Montmeillan, een dappere sterkte	125
Toereeding om Amiens te beleggen	109	Biron vol spijs	125
Orden van bewaarheden in 't Parlement	109	D'Italiaansche mogenheeden, ende voor alde Paus, duchten den vóórtgang van het óórlogh	126
De Koning, in Parlement, drijft een gebódt door, tegens goetvindinge van den raad	109	Montmeillan overkomt	126
De Koning voor Amiens	110	Echtscheiding tusschen den Koning, ende Margarite van Valóis	127
's Konings meestres in 'r léger	110	Konings huwelijk met de Prinssesse van Toscanen	127
De Cardinaal Albert van Oóstenrijk pooght Amiens r'ontsetten	110	De Koning komt by zijn' bruidt	128
De Cardinaal trekt achterwaart	111	Pais van Savóijen	128
Amiens den Koning geleverd	111	Zórgelijk misverstandt	129
D'Esdiguières den Hartoge van Savóijen over de handt	111	Birons gezantschap in Engelandt	129
Vredehandel hervat	111	De Koningin baart eenen zoon	130
Bestraftreek	111	Draght ende woeker geregelt	130
De Koning trekt de ongebondenheit der amptluiden wat in	111	Beroerte in Póictou, ende Guienne, om de tóllen, ende anders	130
Pais van Vervins in 't jaar 1598,	112	Pleitzucht	130
Suedigh antwóórdt	112	Vechten lijf om lijf	130
De Koning verheerlijkt Biron	112	Handel van la Fin, weege Biron, met Spanjen en Savóijen	131
's Konings zuster tróúwt	112	La Fin bedraaght Biron	132
Konsten om de vrede in te voeren	112	Behendigh aantasten van 't verraderstuk van Biron	132
's Konings reden om 't Parlement te bewilligen tot het gebódt van Nantes	112	Voorzienigheit en goedertierenheit des Konings	132
Koninklijke quinkslagh	116	Biron te hove ontboden	133
Condé op zijn Katholijx opgevoedt	116	Biron komt te hove	133
Spreek	116	De Koning strijdt den Maarfschalk het stuk aan	133
Konings vlijdt tot bevreedigen van Christenheit	116	Die 't ontkent met fierheit	134
's Konings achrbaarheidt alom	116	Sóissons vermaant Biron. Vergeefs	134
Tijtelen den Koning door den Turk gegeven	116	Orden om Biron te vangen	134
Dóódrlijke pijnen des Konings	116	Birons ontijdigh kóuten	134
Rechting des verlóóps van staat	116	Gróót vermoogen des Konings over zijne zinnen	135
Rófsny opperopziender van de rijxmiddelen	117	De Koning bidt Gódt	135
Verheffing van Rófsny : op wien de Koning veel laat staan	117	Goedt besluit	135
Koning zonder kaarkens	117	Laatste gesprek des Konings met Biron	135
Inkruipery ten adel	117	Biron gevangen	135
Onderzoek daar op, ende zuivering	118	De Graaf van Auvergne gevangen	136
De Hartogin van Beanfórt overlijdt	118	Voetval voor Biron	136
's Konings droefheit over die dóódt	118	Konings antwóórdt, op voorbidden van Birons maagen	137
Lóf van Gabrielle d'Estrée	118	Biron bekent	138
Klaght over de Françóizen in Hóllandt diennende	119	Biron verwezen	138
't Parlement spreekt den Koning 't huwen aan	119	Bourgognen gestilt	139
Margarite van Valóis bewillight in 't scheiden van haar huwelijk	119	Bouillon in ongenaade	139
Uitnemende óórtmoedigheden des Savóijaards tegens den Koning	120	De Koning raadspleeght van Bouillons zaake met de Koninginne van Engelandt	140
's Konings rede op des Savóijaards voorslagh, van Italien te beóórlógen	120	Antwóórdt der Koninginne	140
Koning verfoeit den raad, van den Savóijaardt, over geleide, vast te hóuden	121	Verbondt met de Zwitzers verlenget	140
De Hartógh van Savóije vertrekt	121	's Konings eerste dóchter geboren	141
Quistgaven	121	Geneve besprongen	141
Twistreden tusschen Plesis Mornay, ende den Bisschop van Evreux, in 's Konings byzijn	121	Kluft	141
Móórderes, van wille den Koning te vergeeven	122	's Konings effenheit	142
Uirvlughten des Hartogen van Savóijen, nópende 't leveren van Saluzzen	122	's Konings natuurlijke zoon, uit de joffróuwe van Antragues, geécht	142
Redenen des Generaals der minrebroederen, om 's Konings wapenen tegens Savóijen te stillen	123	De Koning te Metz	142
		Schóóne staats van voetwassen	142
		De Jesuiten zoeken genaade aan den Koning	142
		's Konings antwóórdt op der Jesuiten bede	142
		Planting van neering en handtwerken	143
		Geleertheit gevordert	143
		Orden op de lijfoeffeningen	143
		Wetten tegens de warzoekers	143
		En bankkeroutiers	143

Uiterste recht teegens de huislieden verboden	143	Ook met gróót gelt	153
Verzoek van 't geluk der zee	143	Dans te paarde	153
Onnódig geldófspunt	143	Konings óórlógh tegens Bouillon	153
Gerijf voor den reizenden man	143	Verfchóning van Bouillon	154
Timmeraadjen	143	De Koning begunsticht Bouillon	154
Vaart gegraven	144	Mogenheid van Rósnay in haat	154
Toeleggh van een weldigh werk	144	Bouillon in genade genomen	154
Dóódt der Koninginne Elizabeth van Engelandt	144	Gevaar des Konings	155
De Koning doet den Spanjaardt zijne tóllen minderen	144	Tróuwhartigheidt des Konings jegens de Koninginne	155
's Konings standtvastigheidt tegens opspraak	144	Koningin Margarite te Paris	155
Deftige quinkslaggh	144	's Konings zórghe voor arme edelen, en verminkte sóldaten	155
Jesuiten in 't rijk gelaaten: ende om welke redenen	144	Staats van dóóp der Koninklijke kinderen	155
Alexander, natuurlijk zoon des Konings, wordt geestelijk, ende ridder van Malte	145	Vreemt spel in de lucht	156
's Konings zuster sterft	145	De Koning arbeidt tot vrede tusschen Paus ende Venetianen	156
Onheuffe heusheidt van 's Panş bode	146	Bestandt van acht maanden in Nederlandt, bujten 's Konings raad	157
Klerk van Villerói omgekocht door den Spanjaardt	146	Tweede zoon van Vrankrijk gebooren	157
Lorshandel des Graaven van Auvergne ende zijner zuster,	146	De Koning omgezet tot toestandt van lang bestandt	157
Gróóte goedertierenheidt der Koninginne	146	Derde zoon van Vrankrijk geboren	157
Auvergne ende Antragues morffen met den Spanjaardt	147	Don Pedro de Toledo 's onheusch zeggen, van den Koning beantwóórdt	158
De Koning vergeeft het den Graave andermaal	147	Strenger verbódt van vechten lijf om lijf	158
Auvergne weder gevangen	147	Derde dóchter van Vrankrijk geboren	158
Antragues gevangen: zijne dóchter in haar huis verzeekert	147	Misverstandt tusschen den Koning ende Condé	158
Tól, genaamt het jaarrecht der ampten	148	Gezanten, om d'erffenis van Gulik, aan den Koning	159
Laster van 't jaarrecht	148	's Konings toerusten om de zaaken van Gulik, verwekt veel óórdeelens	159
Verdadiging van 't jaarrecht	148	Króóning der Koninginne	161
Belijdenis der gevangenen	149	Koningin gekróónt	162
Vonnis over de gevangens	149	De Koning in tóp van voorspoedt en heerlijcheidt	163
Vergiffenis voor de gevangens	149	Voorzeggen en voorspook van 's Konings dóódt	163
's Konings jegenwóórdigheidt redt met der spoedt een gróóte verwarring	150	Dróóm der Koninginne	163
Mairagues zoekt Marseille te verraden	150	Quinkslaggh	165
Twist tusschen den Koning ende Gezant van Spanjen	150	De Koning doorsteeken	163
Vonnis voor de Hóllandsche vryheidt	151	Róuw over 's Konings dóódt	163
De Secretaris des Gezanten van Spanjen, hebbende Mairagues tot verraadt gekóft, wordt geslaakt	152	Droefheidt der Koninginne: door den Cangelier getróóft	170
Handel op aflóffing van renten tot 's rijx last staande	152	Vlijt der Koninginne om den staat te vestigen	170
Wil niet door	152	Droefheidt van Koningin Margarite	170
Zuivering en ontlasting der kerke verzócht by de Kathoijken	152	Róuw der gemeente van Paris	170
De Koning schuift dat behendelijk op anderen	152	Straf des móórdenaars	170
De Koning begenadicht de geestelijken met gunstige geboden	153	Wonderlijke róuw die verscheide perzoonen 't leeven kóft	170
		Róuw der huislieden	170
		Eeren des dóóden	170
		Lijkstaatsie begonnen	171
		De naam Henrik de Gróóte den Koning gegeven	171
		De Koning begraven	172

E I N D T.

P. C. HOOFTS

P. C. HOOFTS
RAMPZAALIGHEDEN
DER
VERHEFFINGE
VAN DEN
HUIZE MEDICIS.

ILIAS van de MEDICIS.

Aen MICHEL HINLOPEN, Rechtsgeleerde.

MICHEL, die onlangs, naer uw wenschen,
Doorzaeght het bloejende Florensen,

En 't hof van Kosmos vroom geflacht;
Die 't recht van onrecht leerde schiften,
En uit Tufkaensche en Roomfche schriften
Een' fchar van lessen overbraght:

Nu volgh me weder naer Tufkanen,
En treck met my een kleedt van tranen
En bloedt en jammerklaghten aen.
Hier wordt een Ilias geboren,
Uit ramp den MEDICIS beschoren,
Waer door ze naer de starren gaen.

't Is ydel dat men droomen troje
Van Ilium en 't paert van Troje,
Van Kolchis, Thebe en Edipus.
De waerheit kan dien nacht beschamen,
Laomedonnen, en Priamen,
Uliffes toght, en Troilus.

Een Kosmos, noit genoegh geprezen,
En als een puickbloem uitgelezen
Ter heerschappye, zal me meer
Dan een verziende Eneas strecken,
Om een' Afkaen uit hem te wecken,
Den nazact van zijn vaders eer.

Hoe solt dit huis door zijn fortuinen!
Hoe worden hier de hooge duinen
Des staats besprongen van een zee
Vol ongelucken en ellenden!
Waer zal een jongste lijffstrijt enden
En zalven al dit hartewee?

Hoe kan een schalcke Circe, een Biancke
Betovren Kosmos brave rancke!
Bezie hoe Klytemnestre loert.
Medea moet men 't nu vergeven.
Hier brengt de disch den Vorst om 't leven:
Hier schuilt een dootshooft in een toert.

Mistrouw vry heiligh en onheiligh:
Geen kerck is zelfs voor Laurens veiligh:
Hy vint geen' toevlugt aen 't altaer.
Sicheüs most by duister sneven
Aen eenen dolk door 't hart gedreven,
Doch Juliaen in 't openbaer.

Dan schijnt de heerschappye herschappen:
Dan breeckt men 't Mediceefche wapen:
Dan drijft men uit: dan haelt men in.
Wat vallen hier al ballingschappen!
Men klimt of tuimelt van de trappen.

Een ieder vlamt op zijn gewin.

Maer Alexander koelt de minne
Tot zijn bekoorzame afgodinne
Te deerlijck op een ledcant.
Men leit den jongen Kosmos lagen,
En d'outsfe zwerft door bosch en hagen,
Als haet en nijt te zamen spant.

Hoe woet de felle Razernye,
Daer Jan den moortprien van Garfye
Zijn' eigen broeder zelf gevoelt;
De straffe handt des vaders echter
Den zoon verstreckt zoo streng een Rechter,
En in zijn bloet het moordmes koelt!

Geen ongevallen d'afkomst schuwden.
Zy treffen mede d'aengehuwden,
En levren aen 't uitheemsche rijk
En aengehuwde hoven spelen,
Gevoert op bloedige tooneelen,
In rouw gekleet om lijck op lijck.

Hoe trapt Bourbon met ros en ruiter
En al het Duitsch geweld van Luiters
De sluierkroon van Rome plat!
Vaert voort, o uitgelate rotten!
Verdooft den moetwil van de Gotten:
Verdelght de nieuwe als d'oude Stadt:

De Tiber moet het toch bezuren,
Dat Klemens binnen uwe muren
Verheft het Mediceefche bloet
Door 't Sleutelampt tot aen de wolcken;
Terwijl een drang van alle volcken
Dien grooten Herder valt te voer.

Maer kan de volgende eeuw gelooven,
Dat uitgedreven en verschooven,
De Moeder der Monarchen dwael',
En zwerf, te water en te lande,
In armoede, ouderdom, en schande,
En naulix haren adem hael'?

Wie steent om 't weduwlijke jammer
Medoogender dan d'Amsterdammer,
Die haer bewelkomt zoo beleeft?
Zy suckelt vast met smarte en pijn,
Tot datze moede, r'Agrippijne
In ballingschap, den dootnick geeft.

Geslachtboom, rijk van jonge telgen,
Sta vast, en laet de Nijt zich belgen,
Dat ghy de kroon der stammen spant:
Braveer den blixem, en den donder;
Ghy wort gehanthaeft tot een wonder:
Sta vast, en hou gedurigh stant.

RAMPZAALIGHEDEN

DER

VERHEFFINGE

VAN DEN

HUIZE MEDICIS.

Onder de óorzaaken, waar door Euripides, de wijste mensch (mijns óordeels) die óóit pen op papier zette, en andre overvliegende vernuften van Athenen geport zijn tót dichten van treurspeelen, hebben misschien minst niet gewóógen deeze redenen van regeering: 't verquikken der middelbare, 't intóómen der uitsteekende burgeren, en 't verwekken van yder in 't gemein, tót liefde van 't wettigh bestier huns vaderlandts, met maalkonst van leevende beelden en wóórdén, die hun de niet óf naauwlijx afzonderbaare plaagen der overmaatige gróótheid voor óógen stelden. Met wat huislijke bitterheden de weelde het kóninkdoom van David gezult heeft; hoe weldigh de fórtuin van Augustus over den staat, hoe wrevel zy hem onder zijn gezin en naakóómst geweest is; 't eerst betuigen ons de heilige, 't ander de weirlijke letteren. Welker gelijke exempelen men overal by den wegh, in beides slaghs boeken vindt. Evenwel, naar dien, in het toebrengen van eenen tamelijken tijdt mijner jeucht tót Florense, verscheide geschiedenissen, wedervaaren den huize Medicis, 't welk althans over Toskaanen heerscht, t'mijner kennisse gekóómen zijn, die, voor een goedt deel, in geen openbaare schriften (mijns weetens) gevonden worden; zóó heb ik niet onraadzaam geacht, de zelve, nevens andere, getoogen uit gedrukte historien, der gedenkenisse te beveelen: geenzins om de glori van die doorluchtighste en waardiglijk gróórtachtbaarste stamme, waar in ik my door heusheid verplicht kenne, te bezwalken: gemerkt de snóódtheid van eenige spruiten, niet dan tót schaaduwen dienen kunnen, om het dapper bedrijf der vróóme te diepen, en bet te doen ablaaken. Geene geslachten der aarde ziet men, zelfs dat van onzen heere Christus niet, in elk lidt eeven zuiver. Ende schijnt nóódtelóttigh*, dat heldenbloedt, geheet tót hóóge deughden, bywijlen bruskelijk opborrele, en t'zijd' uitspatte.

Oorzaaken van het dichten der treurspeelen.

Wat de schrijver tót dit werk aanporde.

*Fataal.

Korts voor den jaare dertienhonderdt vindt men gewagh van den naam Medicis, en dat zy toen aanzienlijke burgers waaren. Johan van de Medicis wert, nevens andre staatlijke perzóónen, niet lang daar naa, gedóódt door den Hartógh van Athenen, die een Fransch heer was, ende geroepen, om, voor zeehren tijdt, wettelijk te regeeren, tót demping der burgerlijke oneenigheden, by behulp der zelve, de Florentijnsche vryheid overweldight had, maar haast slaaken moest. Ontrent het jaar 1380 quam Silvester van de Medicis tót gróót gezach, wert Gonfalonier óft Standaardrigh van den Staat; 't welk de opperste majestraat was, dóch maar twee maanden duurde. Thans maakte de Gemeente hem Ridder: en van Michiel Lande, een wolkemmer, maar gauw en moedigh man, dien

De naam Medicis bekent ontrent het jaar 1300, en eerst Johan.

*Everhart
wert Rid-
der.*

*Very staat
naar geen
heerschap-
py.*

*Aleman
en Antonis
worden
ballingen.*

*Antonis
wort om-
gebraght.*

*Twee an-
dren voor
weêrspan-
nelingen
verklaart.*

*Johan
van de
Biccys
helpt het
geslacht
weder op.*

*Johan
laat twee
zonen
naa, Lau-
rens en
Cosmo.*

*Cosmo
wort bal-
ling.*

*Cosmo
wort we-
der met
eere te Flo-
rense inge-
haalt.*

*Cosmoos
aart en
deughden
beschree-
ven.*

dien zy tót hóóft der stadt had opgeworpen, wert hy, met de inkóómfst van de winkels der oude brugge, begifticht. Hy, ende Thomas van de Strozzis, daar naa, raakte genoegzaam 't heele bewindt in hun gewoudt te krijgen. Everhart van de Medicis werdt óók met het ridderschap vereert. Very van de Medicis, een zachtganger, hadt eige rust liever, dan d'opperheerschappy, geschaapen hem niet t'ontstaan met de hulpe des graauws, indien hy naa den raadt van Antonio Medicis, zijnen verzoenden vyandt, hadde willen luisteren. Aleman van de Medicis, met eenige zijne naakómelingen, en Antonis, werden verdreeven, en gebannen binnen zekere paalen. Antonis, ter sluik in stadt gekoomen, met andere ballingen, werdt daar over omgebraght, in den jaare 1397. Niet lang daar naa werden twee van de Medicis voor weederspannelingen verklaart. Thans rechtte 't geslacht zijn' achtbaarheid weder op, door Johan van de Biccys van de Medicis, die gróóte rijkdóómen bezat. Dees, van wiens handt de gemeente schein te vliegen, tóónde zich wijs en bezaadight; hadt eenen Aleman, die van 't zelve huis, ende zeer fors was, tegen; en maghtige moeite met de party van de Uzanis. Johan, overlijdende, liet achter twee zonen, Cosmo en Laurens. In Cosmo schijnen natuir en geluk gestreeden te hebben, yder om hem op 't heerlijkste te versieren. Heviger dan zijn Vader was hy, maar begaaft met glinstrende deughden; ende werdt, met ongelóóflijke voorspoet in zijnen kóóphandel, gezeegent. Niet zóó verslingert, nóchtans, bleek de fórtuin op hem, óft zy tóónd'er, bywijlen, haare nukken aan. In den jaare 1433, werdt, door 't bedrijf zijner weederpartye (want nóóit stadt onderwaariger aan scheuringen en oproer, dan Florense eertijds) hy gevangen, ende liep gevaar van den lijve: dóch redde zich behendelijk, met omkóóp van 't hóóft des bewindts, uit die zwaarigheidt: moest evenwel balling naa Padoa gaan. Maar de Venetiaanen, vindende dat zijn' jegenwóórdigheidt ('t welk zelden gebeurt) zijn vermaartheidt overtrof, droegen hem zulke eere toe, dat'er een Vórst zich aan genoeght zou hebben. Óók leedt het geen jaar aan, óft hy werdt herroepen, staatelijk bewelkóómt, Beweldaadiger des vólks, en Vader des Vaderlandts gegroet. Alzóó zat hy, etlijke jaaren, aan 't roer der regeeringe: ende zaagen alle majestraaten naa zijnen mondt. Hy was in Duitslandt geweest, met Paus Johan den XXIII, die, afgezet in 't Concilie van Constans, thans gevangen werdt; niet zonder vreeze van Cosmo, die, daar over de vlucht nam. Deeze Paus, daar naa ontslaakt, ende Kardinaal gemaakt, kóós zijn wóónsteê tót Florense, ende starf aldaar. Men mompelde, dat hy, voorzien met gróóten schat, in 't heimelijk vergeeven was van Cosmo; die zich alzóó met vijf honderdt duizendt dukaaten zou verrijkt hebben. Maar, arre faam gaat geir neder gróóten uitgang naa: en staat niet te gelóóven, dat zóó erntfest een man, en beminner van oprechten lóf, zijnen gewisse heeft willen stóf geeven, tót verwijts genoegh om allen andren roem dóóf, jaa weersmaakelijk te maaken. Wel vindt men by geschrift, dat hy, uit deezen sterfhuize, gróót gelt, dóch niet by onwettigen wegh, genóóten heeft. 't Is meede waar, dat hy 't, in 't stuk van staat, niet nauwer en nam, dan men doorgaands ziet pleegen; en zich zomtijds ontvallen liet, dat de weerelt, met den Paternoster in de handt, niet te regeeren was. Van letteren had hy luttel: dóch wondre zucht tót de geleerden; en een aangebóóren verstandt, dat nergens voor staan bleef. Zijn mildtheidt was naa gelang zijner middelen, die hy ruimelijk besteedde, aan schenken, uitleenen, gaaven en werken van barmhartigheidt en gódsvrucht. Bet dan vierhonderdt duizendt dukaaten leidd' hy te kost aan stichten van kerken, klóósters, gasthuizen, niet alleen in zijn Vaderlandt, maar in

verscheide óorden der weerelt. In kleeding, gezin, omflagh, en sleep, zócht hy nóóit uit te munten: werd nóóit bekóórt om zijn' kinderen aan landsheerlijke huizen te huwen, maar gafze alt'zaamen aan inbóórlingen van Florense. Men had'er eenen Kóningh; zagh'er niet dan eenen burger aan. Geene, óft luttel slimme gangen ging de majestraat, zóó langh hy, in de kraft zijner jaaren, zich zelven, zijn huis, en den staat onderschraaght heeft. Maar teegens de zórgen, vereifcht om de regeerders te teugelen; moght de weeklijkheit zijns laatsten ouderdóóms niet, ende wert benóódight tót veele mishandelingen 't óógh te luiken. Vol glori, echter, starf hy, in 't jaar 1464, en bitterlijk betreurt van de gemeente, die de uitvaart met overvloedige traanen vereerlijkte, en den tijtel VADER DES VADERLANDS op zijn graf deedt schrijven. In 't bewindt volgd' hem zijn zoon Pieter: die, alhoewel hy by Cosmo niet haalen moght, nóchtans veel dwarsdrijvens deurworftelde. Doorgaans van 't flerezijn gefóltert; ten laatsten beroert en onmagtigh aller leeden, behalven de tong, leefde dees maar acht jaaren na zijnen vaader. Van hem bleeven twee zoonen; Laurens, gehuwt aan Clarise van de Orsinen, een der doorluchtigste geslachten van Roome; ende Juliaan, ongetrouwt. In Laurens verreezen de deugden van Cosmo, ende blonken met nóch louterer glans, ontsteeken aan 't licht der geleertheit. Want het was hem niet genoegh, veelerley luiden van letteren met rijklijke wedden t'hemwaarts te tróónen, en aan te hóuden, zonder de wetenschappen, die hy van jonx hadt ingezóógen, te queeken, te havenen, en tót heilzaame vruchtbaarheidt te brengen. Eene zijner zoetste zinlijkheeden was de poëzy, de welke hy óók heeft zelf willen oeffenen, in zijn' moederlijke taal. Ende is dit staaltjen van zijn maaxel:

*Quello che fá'l signor, fanno poi molti:
Che nel signor son' tutti gl'occhi volti.*

Dat is:

*'s Landsheeren doen wort haast gemeen bedryf:
Want de Landsheer heeft yders oogh op 't lijf.*

De hóófdn óók van zangers, schilders, beelthouwers, bóuwmeesters, begunstigde en eerd' hy hóógljik: 't welk hem, onder alle aanhangers dier konsten, gróótljik gezien en vermaart maakte. De helderste straal zijner begaaftheeden was een juistheit van óórdeel, weeger en waardeerder der dingen, dat edelste lidt en óóghelijn des vernufts. Niet is'er nóchtans volmaakt van alle kanten. En moet men bekennen, dat zijne groene jaaren geen' staághs eenpaarige fleur van vereifchte tempering, in 't stuk der regeeringe, gehóuden hebben: zulx Euripides wel zeggen magh, dat de jeucht een quaat ding is; ende zijn broeder Juliaan hem, t'eener tijdt, erinnerte, hoe te bezórgen stondt, dat men, met alles even stipschi naa zijnen zin te drijven, wel eens aan een' horzeling, en om veer raaken moght. Onder alle geslachten der stad, stak uit, in aadel en rijkdoom, dat van de Pazzis: zulx Cosmo zijn zoons dochter Bianca aan Willem Pazzis ten huwelijke gegeeven hadt: op hoope dat die band de twee huizen verknócht zou hóuden. Maar Laurens, achtende zijner gróótheit af te gaan 't geen dien van de Pazzis aangroeide, zette daar een' andre wijz' op, en hun de voet dwars, waar zy zijner gunste van doen hadden. Johan van de Pazzis hadt te wijve d'eenige dochter van Johan Borrromeis, die een zwaar rijk man was: en wiens middelen, door zijn dóódt, aan haar vervielen. Karel, niettemin, neef van den overleeden, nam bezit van een deel der goederen: en hangendes pleits om de zelve, maakte men een wet, mits dewelke, zy van haar vaaders erf versteeken wert, en Karel daar in gestelt. Waar over de Pazzis vol spijs, met zommige andren aanspan-

*Cosmo
sterft.*

*Pieter
volgd Cosmo.*

*Laurens en
Juliaan
Pieters
zoonen.*

*Laurens
was Cosmo
gelijk.*

*En lust tót
poëzy, en
andre kon-
sten.*

*Bianca Cosmo
moos nicht,
aan de
Pazzis ge-
huwt.*

*Johan
van de Pazzis
trouwt
Borrromeis
eenige
dochter.*

*Karel Borromeis
neef
maakt zich
meester van
het goet.*

*Hier uit
spruit de
vloekver-
wantschap
te Florense
tegens Lau-
rens.*

den, om den staat van Florense te wenden; en de dóódt der twee ge-
broederen zwoeren. Dit wert in deezer maniere ter handt getóógen.
Men belas tót het vloekverwantschap, voor eerst, verscheide zóó inge-
zeetenen als buitenluiden, wel ten getaale van vijftigh; raamde wie de
móórdt te doen hadden; wie 't pallais in te neemen, wie 't volk tot de
vryheit te roepen. De plaats en tijdt was bestemt op zeeker middaghmaal,
dat de Pazzis geeven zouden aan Rafaël Riario, Kardinaal van S. Joris, die
in der stadt, en meêwustig van 't werk was. Maar op den zelve morgen-
wert vernóómen, dat Juliaan van 't banket bleef. Waar over de Pazzis
besluit naamen, 't stuk, in de hóóftkerk, aan te vangen. Dit braght eerst
de bródd' in den toeleggh; mits Jan Babtist van Montefecco den dóódt-
slaggh te dier steede weigerde te pleegen, ende dat men derhalven nieu-
we verrichters bestellen moest, die, geen en tijdt hebbende om de zaak te
erkaauwen, en een vast bestek van toetredt, treffen, en hertredt, in 't ge-
moedt te prenten, gróóte dóólingen begingen. Als Laurens, nevens den
Kardinaal, in de kerk gekóómen, en de Mis begonnen was, vond men
dat'er Juliaan noch ontbrak. Derhalven gaan François Pazzis en Ber-
nard Bandin, dien t'zaamen opgeleidt was hem af te maaken, naa zijn
wóóning, ende tróónen hem, met vlayen en smeeken, ten huiz' uit. Zóó
óóver straat, als in de kerk, onderhielden zy hem met boerten en kout van
jonge luiden. Jaa François, quanfuis uit vrundtlijke gemeenzaamheit,
prangd' hem, bywijlen, met handt en armen, om te tasten óf hy met
ringkolder, óft anders moght gehardt wezen. Zóó wift hy den bob-
belenden oevelmoedt en gewortelden haat te bewimpelen. De Medicis
óók, kennende genoegh den nijdt van de Pazzis t'henwaarts, vertróuwden
dien wel toe, dat zy, by weege van burgerlijk beleidt, zouden trachten hun
't gezagh t'ondergaan; maar hadden zich nóóit gehoedt voor zóó bitter
een uitbersten tót ópenbaare handtdaadigheit: ende betaalden, daarom,
hun veinzen, met gelijke munt. Zijnde nu de kerk vol vólx, onder 't
welke de vloekverwanten, zonder schalk óóg te geeven, zich bequaa-
melijk ontrent de gebroeders vervoegen konden; zóó quam de Mis, aan
't hóógh altaar, tót de verheffing van 't Sacrament: 't welk het teiken van
aanranzen was. Bernard Bandin, dan, drijft een' dag in de borst van Ju-
liaan; die, naa weenigh schreeden, ter aarde plofte. Toen valt hem Fran-
çois Pazzis op 't lijf, en geeft hem meenighte van wonden; met zóó ver-
blindt een felheid, dat hy zich zelve zwaarlijk in een zijner beenen quet-
ste. Antonis van Volterra, die, neevens eenen paap genaamt Stefan, aan-
genoomen hadt op Laurens te passen, kon zich niet spaanen van, in 't
brengen der steeke, hem toe te snaauwen; ach verraader! welk wóórdt
de behoudenis des gedreighden, en 't bederf van den aanslaggh was. Want
Laurens, standt wisselende, wert maar effen geraakt aan de keel; ende,
naa eenige weere, berghde, met zijn gezelschap, zich in de Sacristy. Dies
naamen Antonis en Stefan, met hunne bystanders, de vlucht: maar op-
gestommelt uit hunne schuilhoeken, werden smaadelijk gedóódt, en, de
gansche stadt om, gesleept. Bernard Bandin, ziende Juliaan afgeveirdigt,
leide noch ter neêr François Noris, gróóten vrundt van de Medicis; en-
de liep voorts om de laauwheit der andren te boeten, en Laurens van ge-
lijken te taisteren: doch te spaade. In 't midde dezer yslikheeden, en
een gedruis dat de kerk scheen te storten, klampte de Kardinaal zich aan
't altaar; ende wert daar beschermt met maghtige moeiten der prieste-
ren, tót dat men hem, naa 't stillen der beroerte, op 't pallais haalde, daar
hy lang in vankenis, ende anxt voor zijn lijf, bleef zitten. Want, met het
bemaghtigen van 't pallais, ontschoot het óók den vloekverwanten. Een
deel hunner, ingelaaten ter heerenkaamere eer men argh dacht, maar
ont-

*Juliaan
blijft doódt.*

ontdekt, door de bedremmeltheid des Aartsbiffchops van Piza, hunnen aanvoerder, eer zy t'schrap raaken konden; wert op staande voet dóódt gefmeeten: zommigen by den hals gevat, aan koorden vast gemaakt, en ter venfteren uitgeworpen: onder de welke d'Aartsbiffchop François Salviatis, en twee Jacobben van den zelve huize. Al 't welk te lichter gelukte, mits een ander deel, gelaft te toeven, zich onverhoets in de Kancelery floot, die zonder sleutel niet te openen was. Bernard Bandin; middelerwijle, zich speurende van zijn veldt, mits Laurens ontgaan, en François Pazzis dapper gequetst was, pakte zich ter poort uit. François klom te paarde, om de gemeente op te hitfen; dan zich vindende te zwak door gróót verlies van bloedt, bad zijnen óóm Jacob, hóóft des geflachts van de Pazzis en ridder, dat hy voor hem wilde omrijden. Jacob, hoewel hóógh van ouderdoom, liet zich beweegen om het laatste lótt te verzoeken; ende opgezeeten met ontrent hondert gewaapenden, ftiet naa de plaats van 't pallais toe. Maar, wat hy 't vólk, t'zijner hulpe, en ter vryheidt, vóorderde; een man niet, die hem antwóórde: zóó gróót was de gunft tót de Medicis. Van de Heeren alleenlijk, uit het bovenft van 't pallais (want zijn partylingen hadden 't onderft in) werdt hy met fteenen gegroet, ende (zóó veel in hun was) met dreigementen verbluft. Dies kiest hy een goetd heenkoomen, ende, neffens zijn aanhangers, den wegh naa Romanje. Hierentuffchen was de gansche burglary in 't geweer; Laurens te zijnen huize gebraght, met fterk geley van gewaapenden; 't neederpallais veroverd van 't vólk; d'eerfte inneemers geveldt óft gevangen. Overal riep men den naam Medicis; en zaghe de kóppen, armen, en beenen der dóóden, op de punten der fpietsen en zwaarden, omdraagen; de rompen fleipen door de geheele ftadt. Elk verfpoogh de fchelmsheidt van de Pazzis, ende vervólghd' hen met wreedtheidt van woorden en werken. François werdt naakt uit den bedde gehaalt, alzóó naa 't pallais geleit, en gehangen aan de zyde van den Aartsbiffchop. Een Burger niet, óft hy vertóónde zich, gewaapent óft ongewaapent, ter wóónfteê van Laurens, met uitbiedingh van goetd en bloedt by hem op te zetten. Rinato Pazzis, die den toeleggh altijdts gelastert, en gepóóght te fteuren, dóch niet gemeldt hadt, verftondt op zijn' hove hoe 't'er gegaan was, ende zócht te vlieden in vreemde kleedren; maar werdt bekent, en naa ftadt gevoert. Jacob, óók, vingen de boeren, in 't geberghte Apennin, die meermaals gebedden zijnde, onder weege zijn leeven te kórtten, hem die genaade weigerden, en tót Florenfe leverden. Men ftreek vonnis over hem, vier daagen naa 't gebeuren van 't ftuk: desgelijx over Rinato; wiens dóódt, onder zóó veele dóóden, die de ftraaten met menschenleeden bezaait hadden, alleen met erbarming aanschóuwte werdt, om zijn' wijsheidt en goedertierenheidt, onbesmet met de hóóvaardy, die d'andre Pazzis haatlijk maakte. Jacob, eerft geleit in 't graf zijner voorouderen, werdt, als verwaaten ^a, daar uit getoogen, en aan de velte gekuult, echter opgedolven, en naakt gefleept, door de gansche ftadt, by den ftróp, waar meê hy gewurght was. Endlijk smakte men 't lijk in de Arnstróóm, zeer hóógh op dat pas. Een man van maghtige middel, zonder andere kinderen, dan een' baftaardtdóchter, was hy geweest, en gemengt van gróóte deughden en laftren: een vuil tuischer en vloeker, maar zeer milddaadigh over den armen. Ende gaat hem naa, deeze zeldtzaame zorghvuldigheidt om niemant deelachtigh te laten aan 't onheil, dat hem moght befoooren zijn: naamelijk, dat hy, des zaterdaaghs voor den zondagh bestemt tót de móórddaadt, al zijn' fchulden af betaalde, ende alle kóópwaaren, die hy van andren onder zich had, den eigenaaren aanbeweest. Jan Babtist van Montefecco, naa lange

Laurens
wort in
zijn huis
gebroght.

François
gehangen
by den
Aartsbif-
fchop.
Rinato
Pazzis ge-
vangen,
óók Jacob,

en beide ge-
recht.

^a geëx-
communi-
ceert.

Jan Bab-
riſt wort
onthalſt.
Willem
Pazzis ge-
bannen.
Juliaans
uitvaart.

Paus Six-
tus bant de
Florenty-
nen.

ondervraagingh, wert onthalt: de ſchóónbroeder van Laurens, Willem Pazzis, gebannen: zijn te liſf gebleeve neeven geſteeken in de kelderkerkers van 't ſlót te Volterra, om daar de reſt huns levens te ſlijten. Thans hield men de uitvaart van Juliaan, met overvloedige traanen der gansche burgerye. Zeeker krijgsvólk, verzaamelt in Val di Tevere, en in Romanje, om Florenſe te naaderen tót onderſtandt van de Pazzis, toogh te rugh, op kundtſchap hoe de zaake was afgelóopen. Maar Paus Sixtus de vierde, en Ferdinand, Baſtaardt van Arragon, Koning van Napels, by weeten en wil der welke alles gebróuwen was, onderwonden zich, 't geen door verraadt niet hadt willen gelukken, door openbaar óórlogh te weegh te brengen. Sixtus deedt de Florentynen in den ban: ende d'eenen d'ander zondt hun een laſtigh óórlogh op den arm; met voorwenden, dat zy 't alleenlijk op Laurens gelaaden hadden, ende niet dan de vryheidt der ſtadt begeerden. Gedenkwaardigh, voorwaar, is 't kloekmoedigh beſluit, genoomen by Laurens, in dit gewricht der dingen: 't welk men uit eenen zynen brief aan de Heerſchappy van Florenſe, ſpeuren kan; den welken hier te dubbelen my niet verveelen zal.

Hóoghverhevene Heeren,

Brief van
Laurens
aan de
Heerſchap-
py van Flo-
renſen.

DAt ik, aan uwe hóoghverhevene Heerlijkheeden, de beweeghbreede mijns vertreks verzwegen heb, is niet geſchiet uit verwaantheit, maar om dat ik óordeele, in de jegenwóordige zwaarigheid uwer ſtadt, meer de werken dan de wóorden vereiſcht te weezen. Ziende het daar voor aan, dat zy grootlijx om pays begaan en verleegen is, heb ik beeter geächt, my in eenigh gevaar te ſtellen, dan de gansche burgery daar in te houden: ende daarom voor my genoomen, my, met goeden óórlof van uwe hóoghverhevene Heerlijkheeden, te verwoegen tót Napels. Want, naardien ik de geen ben, dien onze vyanden, boven al vervóolgen, zóó zóud' ik miſſchien, met my in hunne handen te geven, moogen middel zijn om de ſtadt weeder aan ruſt te helpen. Want ik ſchatte dat een van tweeën weezen moet: te weeten, óft dat de Majesteit des koninx, gelijk zy verluiden laat, en zommigen gelóoft hebben, waarlijk deeze ſtadt bemint, zoekende veel eerder, door den wegh der beſchaadiging, uwe vriendtſchap, dan u te beróóven van uwe vryheidt; óft dat zijne Majesteit in der daadt wenscht dien ſtaat te doen ſtórtten. Zóó haare genegenheit goedt is; geen' beeter wijze om de proef te neemen, dan dat ik my vrywillighlijk in haar gewóndt ſtelle: ja ik zóude mygeirne verſtóuten te zeggen, dat dit het eenigh middel is om aan vrede te geraaken, ende om den voet, waar op men in de zelve te ſtaan hebbe, 't meeſt te ver eerlijken wes mogelijk zy. Ende, by aldien de Majesteit des koninx in den zin heeft onze vryheit te vermeesteren, 't zal (mijns gevoelens) goedt zijn, 't zelve ſpoedelijk te verſtaan, ende beeter met ſchaade van eenen, dan van al de reſt. Ende ben ik zeer wel te vrede die een te weezen, om tweederley óórzaak. D'eerſte is, dat ik, zijnde de geen, dien de vyandt voor 't wit, zijner waapenen uitkrijt, lichtlijker deeze openbaaring van 's Koninx gemoedt kan doen, overmits het zijn moghte, dat onze vyanden niet anders zóchten dan mijn onheil alleenlijk. D'andre is, dat ik, hebbende gehad, in de ſtadt, meer eers en ſtaats, niet alleen dan my toequam, maar dan miſſchien eenigh ander burger in uwe daagen, my bet verplicht vinde dan alle de andere, om te doen voor mijn Vaderlandt, tót laaten van 't leeven toe. Ende met dit goedt opzet gaa ik heenen. Want, wie weet, óft Gódt wil, dat, gelijk deeze krijg begonnen is met het bloedt mijns broeders, en 't mijne, by óók alzóó eindige door mijne handen? 't welk, zóó 't uitvalt naa mijnen wensh en hoope, my zal zeer lief zijn, mijns Vaderlands heil te beár-
bei-

beiden, en my zelven te behouden. Zóó dóch my, daar af, yet oevens overkomt, het zal my min smarten, als geschiedende tót nut mijner steede; gelijk het nóódtlijk moet. Want, zóó de wederparty niet anders wil dan my, zy zal my vrywilligh in haare handen hebben: ende zóó zy yet anders wil, men zal't verneemen. In welken gevalle ik meine verzeekert te zijn, dat all' onze burgers zich schikken zullen, tót verdadiging der vryheidt: der voege, dat zy zal beschermt worden, gelijk zy altijd geweest is van onze voorvaders. Heenen gaa ik met dit goet opzet, ende zonder ander óóghmerk, dan de welstandt der stadt. Ik bidt Gódt, dat hy my genaade verleene, om te moogen doen't geen, daar elk burger, voor zijn Vaderlandt, toe verknócht is; ende gebiede my óotmoedelijk aan uwe hóoghverhevene Heerlijkheden. Uit Sant Miniat den zevenden van Wintermaandt des jaars 1479.

Uwer Hóoghverhevene Heerlijkheden goede en onderdaanige zoon, en dienaar,

Laurens van de Medicis.

Gelijk hy geschreeven had, deed hy. Gekomen, dan, tót Napels; zonder eenigh vrygeleide, zóud' hem (naa dat men, tót Florense, verhaalt) de Koning etlijke afgehóuwe hóófden, staande op pennen, getóont hebben, ende gevraecht óft hy die wel tellen konde. Waar op Laurens (daar mochten der vijf staan) zóude begoft hebben, *Een, twee, drie, vier, vijf*, (voorts tastende naa sijn eigen hóóft) *zes*: tót bewijs, dat hy't voor zóó veel als verlooren hielt. Welke onbeteutertheid, in 't aanzicht en de maght van eenen Vórst, dien 't bloedstorten zeer licht stondt, hem tót eerste inleiding zijner achtbaarheid diende. Ende, ontfangen tót gemeenzaamheidt van wederzijdigh gesprek, deed hy zulk een boek van wereldwijsheidt open; redeneerde, met zóó doorzichtig een' kennis, van elken staat der Vórsten en heerschappyen van Italie; wist yders krachten, gangstreek, en wit, dier voege te schatten; dat Ferdinand, opgetoogen van verwondering, en bezeffende wat'er aan's mans vriendschap te winnen waar, naa eenige maanden, hem wel vernoeght, en met wenschelijke voorwaarden van paize, te heim zond. Hy keerde dan in gróóter eere, ende regeerde zedert niet alleen zijn vaderlandt; maar scheen de maate te slaan, daar 't bestier van alle omleggende gewesten zijnen trant naa zette. Ende hielt hy de moogentheden (zóó lang hy leefde) zulk in wederwight, dat yder, ziende op d'andre weenigh voordeels te haalen, nooit merkelijke onrust aanrechtte, ende Laurens voor den eevenaar der staaten van Italie gehóuden wert. Voor Pieter, zijnen oudsten zoon, en naazaat, verworf hy te wijve Alfonsina van de Orsinen; voor den tweeden, Johan, die toen maar effen dertien jaaren hadt, het Kardinaalschap; waar door zijn huis voorts ten hemel toe verheeven werd. Juliaan zijn derde zoon was nóch te jonk tót vordering. Echter is 't noch, met vloekverwantschap, op Laurens gemunt geweest, door Babtist Frescobaldis, en Baldinotto van Pistoia: daar hy gelukkig deur geraakte. Maar in 't stuk des kóóphandels hadt hy 't geluk niet meê; ende wert schendigh gefnóóten van zijne bewindsluiden; die elk Vórstene-veer wilden voeren: zulks zijn gelóóf gróóten last leed, waar' hy met stadts geldt niet geholpen geweest. Dit deed hem stijl veranderen, en gróóte sommen, aan vaste goederen, besteeden. Veel stondt hy óók uit, aan 't flerezijn, een' quaal geërft van zijn' voorouders, voor zóó veel zy niet verzwart was door overdaadigh vrouweeren; 't welk hy, ende al de Medicis weldigh in den aardt gehad hebben. In luister van vermaartheidt, waar

Vrymoedigh antwoórdt van Laurens te Napels.

Ferdinand staakt hem.

Huwelijken van Laurens zoonen.

Vloekverwantschap tegens Laurens mislukte.

*Zijn ver-
maart-
heid.*

te bevrageen, óf óóit man van zijn' foorte ter werelt, zóó hóogh gefteegen zy. Niet alleen de maghtighften van Chriften dóóm, maar de gróóte Turk, ende Soldaan van Egipten, verwekt door de klank zijner faame, dongen naa zijn gunft, met staatlijke vereeringen en fchenkaadjen. Maar, in 't midde zijns bloeijens, den jaare veertienhonderdt tweeëntne-

*Zijn dóódt,
en naadruck
van dien.*

gentigh, ende zijn vierēveertighfte, dempte de dóódt hem; en deedt zijn' glori bet opblaaken. Want, wat het aan hem verlóóren had, vernam als toen Italië, ftortende, door breidellóózen hóómoedt, en blinde staatzucht zijner Vórften, in de verwarringen en ellenden der óórlóógen, die 't zedert, over de dertigh jaaren lang, genoegzaam staadelijk getórnt hebben. Rechts voor zijn overlijden, als hadde 't den hemel ter

*Voorteeken
van zijn
dóódt.*

harte gegaan, trof een blixemflits den tóp des doms van Florenfe, ende smeed een weldigh deel van dat gebóuw ter aarde: 't welk der verfleege-

*Pieter de
zoon komt
in 't be-
wint,*

ne burgerye als een wis voorspook van 't naakend onheil inviel. In het bewindt tradt Pieter; maar vólghde, met ongelijke fchreeden, de voetftappen zijns vaders. Zijnen aardt, gebleeken van jonx op, mocht' men wel voor eene der naagaanfte quellingen van Laurens reekenen; die vaa-

*wil den in-
tócht van
Karel den
achtften
fuiten, dat
hem mis-
lukt.*

ken by zijn' vertrouwtste vrienden was uitgebórften, met klaghten dat Pieters reukelóóze vermeetelheidt het huis eens ten val brengen zóuw. Oók ftondt zijn rijk boven twee jaaren niet. Want, ziende de ftadt in anxt en fteurnis, om zijn aanfpannen met den Kóning van Napels, tegens wien Karel de achtfte van Vrankrijk, met een maghtigh heir, over de ber-

*De Flo-
rentijnen
vervólgen
hem, en
zijn broe-
ders.*

gen gekóómen was, gink hy, naaápde zijnen vader, in meening de zaaken met eeven goedt geluk te beflechten, den François te gemoet; ende (een nieuw ding) zonder de heerschappy te kennen, met den zelve, zóó flordigh een verdragh aan, dat het den Florentijnschen ftadt vijf der treflijkste fterkten kófte, die Karel in handen kreeg. Ouwde nijdt, nieuwe fpijt, en smart deezes bedrijs, baarden een' brandende verbólgenheid, door de gansche ftadt. Men verklaarde hem en zijne broeders voor weederfpannelingen, ende zette gelt op hun hóóft. 't Welk gehóórt, nam hy de vlucht naa Bolonje; daar Johan Bentivoglio, hebbende toen die ftadt onder 't juk, hem fmaadelijk verweet, dat hy, niet alleenlijk tót eigen, maar, exempels weege, tót naadeel van alle die de vryheid huns vaderlandts verdrukten, zóó vuidighlijk, ende zonder de dóódt eens eenigen mans, van zulk een' gróótheidt gefcheiden was. Zijn broeder de Kardinaal Johan fchóót een' monnixkap aan, ende zócht zich te verfteeken. Maar de monnikken van fant Markus ftieten hem ten klóófter uit, dat zijn' voorouders geflicht hadden. Niettemin hy ontquam 't: desgelijx Juliaan de derde broeder: ende zworven alle drie fint langentijt om her. Julius, natuurlijk zoon van Juliaan hunnen óóm, ende gebóóren ontrent een' maandt naa de móórdt van den zelve, vondt zich, dat pas, tót Piza, ende óók raadtzaam te vlieden. Hun huis werdt geplondert; de kóftelheidt van inboedel, kleinóódjē, schilderyen, aalouwe beelden en penningen, praal hunner voorvaaderen, een onwaardeerbare fchat, weghgerukt en verftrooit, naa tseftigh jaaren duirs hunner regeeringe.

*Pieter ver-
drinkt.*

Pieter, vólgende 't Fransche leger, verdronk in 't tiende jaar naa, met een' fchuit, die, gelaaden met gefchut, tegens den windt niet op moght, en in de ftróóm Garigliano, eertijds genaamt Liris, te gronde ging. D'andren derfden, achtien jaaren, de ftadt; binnen welken tijdt zy, om daar in te geraaken, vier proeven deden, t'elkenmaale vergeefs, ende

*De Kardi-
naal moet
omzwer-
ven.*

eenige met bederf der geenē, daar zy verftandt meē hadden. Middelerwijle ging de Kardinaal, als niet wel te hóóf fttaande, by Paus Alexander den zefsten, eenen keer doen door Duitslandt, Neerlandt, en Vrankrijk. Op welke reize hy zich doorgaands onbekent hielt, neemende geneught

elken van 't gezelschap, by beurten, den meester te laten spelen: ende plagh daar naa te zeggen, dat hem nooit leeven beeter smaakte. Kóó-mende naa Italië, over Savona, werdt hy, nevens Julius zynen neef Ridder van Rhodos, gefesteert van den Kardinaal Juliaan de Ruvere, mede verjaaght door Paus Alexander: zulks op dit banket zich drie ballingen te zaamen zaagen, yder der welke, tót bewijs der wonderlijke wisselingen van 's werelts belóóp, naamaals tót de Pauzelijke achtbaarheid verheven werdt. Gewent in gróóte ruimte, ende hebbende 't hart hóogh leggen, liet hy 't deurstaan in de gróótdaadigheid zijner voorvaderen; ende wist zóó luttel van teere naa neere te zetten, dat het dikwijls be-neepen met hem omquam, ende hy zijn zilveren vaatwerk, ter visch-en vleeschmarkt, te pande moest stellen. Juliaan de Ruvere, geworden Paus Julius de tweede, ende getreden in óórlógh, nevens de Spanjaards en Venetiaanen, tegens Vrankrijk, maakte hem Gezant ^a óft Stadthóuder over Bolonje en 't krijgshvólk der Roomsche kerke. Te dien tijde werdt die straffe strijdt van Ravenna gevochten, daar de Fransche veltheer Gaston van Fóix, hoewel verwinner, 't leeven liet, ende Johan in 's vyands handen viel. Edóch, gevoert naa de Alpen toe, ende gezeeten op een' muil, die reeds de voorste voeten in de schouw had, om over de stróóm Pó te zetten, worp hy den toom om, ende ontquam ter naauwe nóódt, by hulp van een deel der landtzaaten, te vooren daar toe bewillight. Thans ging hy den overste der Spanjaarden, Raimondo de Cardona aan, die beezigh was met het verzaamen der verstrooide troepen; ende be-weeghd' hem om dezelve tegens de Florentijnen te leiden. Waar op gebeurde, dat, naa 't bemaghtigen der steele Prato, daar men zeit bet dan vijfduizendt weerlooze menschen ontlijft te wezen, de gunstenaars van de Medicis, tót Florense, de óóren op staaken, de wederparty, onvernien van krijgshvólk, zwichten deden, en den Kardinaal met de zynen binnen ontvingen. Belhaamels van dit bedrijf, die nóchtans naamaals den Huize Medicis den nek toekeerden, waaren toen Antonis Francois Albizzis, en Bartholomeus Valoris. Pieter Soderin, gekóóren tót Standerdrig, (dat 's opperste der Heerschappye,) voor al zijn leeven, drongen zy uit zijn ampt, dat hy tien jaaren bedient hadt: dóch hólpden hem wegh in onbekent gewaad. Deez, wiens onbespróókener, bescheidener, zachtmoediger, in 't bestieren van landt en luiden, nooit uitkomen moght; ging, in ballingschap, over zee, tót Ragusa, 't overschót zijns ouwderdóóms eindigen. De Kardinaal stelde den staat naa zynen zin, en zynen broeder Juliaan aan 't roer. Naaulijx drie maanden waaren zy meester geweest, als Augustin Capponis, en Pieter Pauwels Boscolis t'hunner móórdt aanspanden. Maar Augustin liet zich, onverhoets, een briefken ontvallen, in 't welke de naamen van zommige perzoonen, dienstigh geschat tót hun opzet, geteekent stonden. Dit schrift wrong hem ten halz' uit, 't geen in de maght der pijn niet geweest was zijner hardtvochtigheidt af te persen. Pieter Pauwels beleedt óók het stuk, ende bedroegh Niklaas Valoris, die 't wel ernstigh gelastert, dóch echter geheelt hadt. De twee doemde men ter dóódt; Niklaas tót vankenis in den kerker van Vóltterra. Ontrent vier weeken hier naa, te weeten, den negenden van Lentemaandt des jaars vijftienhonderdt dertien, mits 't overlijden van Julius den tweeden, werdt de Kardinaal Johan in dies plaats gekóóren, ende nam den naam Leo de tiende. Dat gemoedt, Vórstlijker dan priesterlijk, sloegh terstondt weldige dingen aan; boven al, tót vergróóting der zynen. Juliaan koos hy tót Veltheer der kerke, ende help hem aan een dóchter van Savoye, zuster der moeder van Koning Francois den eersten van Vrankrijk. Dóch Juliaan starf zonder kinderen; uirge-

Juliaan de Ruvere wordt Paus Julius de tweede, en maakt den Kardinaal Stadthóuder over Bolonje, en 't krijgshvólk der kerke.

^a Legaat.

De Kardinaal raaké door gunstelingen weder binnen Florense,

en zet zynen broeder Juliaan aan het roer van den staat.

Vloekverwantschap tegen hem mislukt.

Kardinaal Johan de Medicis werdt Paus Leo de X, en Juliaan Veltheer der Kerke.

zeidt

zeidt een bastaardt Hippolito, gewonnen t'Urbín, by een' edele weduwe, ende geborgen door een' kamermaaght, gelaft van de moeder om de vrucht te verdoen. Dees is geweest de Magnifico Juliaan; gemeldt in 't boek genaamt de Volmaakte hooveling van den Graave Balthazar van Castiljon: ende heeft een goedt deel zijns ballingschaps overgebracht in 't hóf van Urbín, dat, te dier tijd, een opperschool van fraaje zeeden en heu-

Laurens, Pieters zoon, word Veltbeer der kerke, en komt aan de Florentijnsche regeeringe, en hei Hartóghdom van Urbín.

sche hanteering was. Terwijl dees krank lagh, gaf de Paus het bewindt over 't kerklijk krijgsvólk, aan Laurens, zoon van Pieter zijnen broeder; ende stelde den zelve, naa Juliaans dóódt, tót hóóft der Florentijnsche regeeringe. Opgeblaazen van hart, bars van aanschijn was deeze Laurens; dróómde overmatige hóóghheid, ende min niet dan een koninkrijk. Hier by quaamen de prikkelen van zijn' moeder Alfonsina, vróuw van ongerusten geest; die niet ophieldt van aankloppen by Leo, tót dat hy Francesco Maria de Ruvere, Hartógh van Urbín, uit zijnen staat verjoegh, ende Laurens daar in zette; 't welk gelukte zonder eenige bloedstórting. Maar Francesco Maria, zijnde een braaf sóldaat, herwon zijn landt; hoewel hy, mits dat zijn krijgsvólk door den Paus omgekóft werdt, weder wijken moest. Laurens hadt te wijve een Fransche dóchter van den huize Bolonje, daar men de Koningen van Portugaal zeidt uitgesproten te wezen: ende teelde, by haar, niet dan een' dóchter genaamt Catarina. Zijn' ongeregelde lusten hakten tijdtlijk den draadt zijns levens af: waar door Julius 't bestier tót Florense kreeg.

Julius Kardinaal, Laurens naa-zaat.

Deezen hadt de Paus met den róóden hoed vereert; naa bewijs, door valsche getuigen (zóó François Guicciardin melt) dat zijn' moeder in 't heimelijk met Juliaan, die (gelijk wy verhaalt hebben) vermóórdt werdt, was getrouwt geweest. Want bastaardy plagh den wegh tót het Kardinaalschap te sluiten. Twee zoonen van Pandolfo Petruccis, eertijds tieran van Siëna, Borgheze, en Alfonso Kardinaal, dreef Leo ten vaderland' uit; ende help Rafaël Petruccis, zijnen ouden vrundt, aan de heerschappy aldaar. Alfonso, derhalven, zijnde dóch anderzins een overgeeven bóóswicht, onderwondt zich, den Paus te doen ombrengen, door eenen quakzalver, die aannam vergif te plakken in zeekere lóópende zweer aan een heimelijk deel van 't lichaam des zelve. Dan de schennis werdt ontdekt, Alfonso in Engelenburgh gesmeeten, en aldaar geworcht van den moor Orlando. Eenige andere Kardinaalen, meewustigh van 't stuk, bekóchten 't met verlies hunner staaten. Eene der meeste quellingen van Leo wedervoer hem in den jaare duizendt vijfhonderdt zeventien: mits Luthers opstaan, verwekt door 't misbruik der afaatbullen. D'eerste geruchten van welke ontsteltenis de Paus nóchtans in den windt sloegh; zeggende die niet dan voor monniksche nijdigheeden te achten, ende dat broeder Marten een overfraay vernuft was. Maar thans wert hy van ander gevoelen, ende kantte zich, met gróóte scherphheid, daar teegen: hoewel 't niet lange duurde. Want hy bereikte ten vollen 't jaar vijftienhonderdt eenëntwintigh niet, nóchte 't zesenvertighste zijns ouderdóoms: ende starf (zóó gelóóft werdt) van blijdschap. Te weeten de tijding van 't verdrijven der Françoizen, uit den Hartóghdóóme van Milan: sampt van 't veroveren der steeden Parma en Placenza, voor den Roomschen stoel, overstelpte zijn hart met zulk een'

Luther komt op.

Leo sterft.

vreughde, dat'er eerst een' huivering, thanseen kóórtsken uit rees; 't welk hem niettemin wegh nam: 't en zy dan vergif geweest, gelijk by andren vermoedt werdt. De hóóghste glóóri, daar Leo naa gesteecken heeft, was van mildtheid en gróótdaadigheid, die de schatkamer wijd ten achteren stelden, met smelten van maghtigh gelt in 't aanlókken en voeden van geleerde luiden en konstenaars, in geschenken, timmeraadjen, schilderijen,

derijen, beelthouwery, tapijten, en prachtige hófhouding. In zijn plaats quam Adriaan Floriszoon van Utrecht, die geen naam wisselde, en de zeste van dien geweest is: een averechtsche Leo, eenvoudigh, klein in zich zelve, zuinigh inzonderheid. Als de stalknechten verlenging van dienst verzóchten, vraagd' hy hoe sterk dat zy waaren; ende krijgende tót antwóordt; ruim honderdt, kruiste zich, verklearende, vier meer dan bestaan te moogen; niettemin dat hy 'er tót twaalef toe houden zou, om 't getal r'óvertreffen, dat by de Kardinaalen gehóuden werdt: naardien men alzóó doen moest. Deeze manieren deden zeggen, dat hy een goet kassier der kerke zijn zou; des men wel van nóóde had om de gróóte quisting van Leo. De rest zijns handels was óók zóódanigh, dat het zelfste op hem, 't geen eertijds van Cicero op Cato gepast werdt; *Hic dicit, tanquam in Platonis politia, non in Romuli fece, sententiam.* Deeze man stemt als in den staat van Plato; niet, als in de heffe van Romulus. Men bekende wel, dat hy, in der waarheid, goed; maar voegd'er by, dat zulks niet genoegh was voor 't quaalijk gewende hóf. Zeeker, al had hy, van Kaizar Karels wege, Spanje geregeert, luttel verstond hy zich der werelt; der Italiaansche niet altóós: ende bezefte quaalijk, datmen, in zulk een' zoetigheidt van zonden, geen oppergebiedt zóó heel strak en rechtdeurgaande dulden kan. Óók zat hy geen paar jaaren, ende, naa zijn' dóódt, zwol bijster van trony: 't welk veelen aan vergift toeschreeven; anderen aan de hitte en de aassen des vólx, toelóópende om 't lijk, als van eenen Heiligh, t'aanschóuwen. Zijn graffschrift is teekenens waardigh: **HADRIANUS SEXTUS HIC SITUS EST, QUI NIHIL SIBI INFELICIUS IN VITA, QUAM QUOD IMPERARET, DUXIT.** Hier leidt Adriaan de zeste, die niet ongelukkiger voor hem, in zijn leven, dan dat hy regeerde, geacht heeft. Dit zy hier ingelascht (te liever om der eere van onzen zóó deegelijk een' landsman) op dat wy gevoeghlijk de fortune van zijnen naazaat aan die van Leo moogen hechten. 't Gelukte dan, mits de gróóte meenichte der Kardinaalen, schepselen van Leo, de drie króónen op de kruin te krijgen, aan Julius van de Medicis, die zich Clemens den zevenden deed noemen: indien het geluk heeten magh, tót eenen staat geklommen te zijn, waar in hem zóó veel ongevvals bejegende. Want, alzóó hy, naa 't geveen eener groote somme van penningen aan Kaarel van Lanoy, onderkóning van Napels, om Reggio, dat by den Hartógh van Ferrara was ingenomen, weder te hebben, zich bespót, en versteeken van de stadt en zijn gelt zagh, begon hy naa de Fransche zijde te hellen. 't Welk gemerkt by den Kardinaal Pompejo Colonna, die tegens hem om 't Pausdóóm gedongen had; zóó bestondt de zelfste, met anderen van dat Huis, vólgende 's Kaizars party, sóldaaten op den kerklijken boodem te zaamen; in schijn om 't rijk van Napels te beschermen, in der daadt om Clemens een voordeel af te zien. De Paus, gelijk hy een schrander geest was, en gesleepen door 't handelen der allerwichtighste zaaken, die Leo, te zoet op lust en leedigheidt, plagh op hem te laten staan, bezefte lichtelijk, wat'er schulde, ende paste veel sterker te werven. Hier uit vólghde een verdragh, dat de Colonnezen geene wapenen te roeren hadden binnen de grenzen der kerke; daar buiten, jaa, zóó zy den Kaizar dienst doen wilden. Ende dankte de Paus zijn vólk af, om kósten te spaaren; hoe zeer óók al zijn' vrienden daar tegen riepen. Toen voegen de Colonnezen zich Don Hugo de Moncada by; ende naa 't hermaaken en meerderen hunner krachten ter yl, kómen tót Roome inspatten: zulks de Paus vertwijfelt naa 't slót vlóódt, zóekende vergeefs hulp aan de geen, die hy, door zijn' byst're gierigheidt, der maate van hem vervreemdte hadt, dat niemant zich over zijn leet er-

Adriaan van Utrecht wordt zijns naazaat, wiens aardt hier uitgebeeldt word.

Julius de Medicis volgt Adriaan, en wordt Clemens de zevende.

Hy helt naar de Fransche zijde, waar tegens Kardinaal Colonna zich kant.

Paus Clemens dankt zijn vólk af.

Dies wordt Rome ingenomen.

barmde, hoewel hy zóó schendigh en meenedighlijk was bygebraght. 't Palais werdt geplondert van allen wereltlijken en geestelijken inboedel. De kerk van sant Pieter gink niet vry. Clemens, behoefigh van lijftóght, overquam op slórdige voorwaarden van bestandt mer Don Hugo, en bewillighd' hem de stadt te ruimen; tót bittre spijt van Pompejo Colonna, zóó wijd vervoert door staatzucht en woedigheid, dat hy aangespannen hadt om den Paus geweldige dóódt te doen sterven; in toeleggh óók (naa dat men doorgaans en vastelijk gelóófde) van, by dwang der Kardinaalen, door waapenen, om hem te kiezen, met bloedige handen 't ópperpriefterschap aan te grijpen. Dit gebeurde in den jaare vijftienhondert zesentwintigh, op sant Mattheus avondt. Uit gelijke armhartigheid quam deezen Pauze, 's jaars daar aan, nóch veel gruweliker wee over. Zich vindende zeer uitgeput, door 't óórlógen, neevens de Françoizen en Venetiaanen tegens den Kaizar, slóót hy bestandt met den Onderkóning van Napels. Hartógh Karel van Bourbon, afgefallen zijnen Koning, gebodt, dat pas, over 't heir des Kaizars: 't welk in lange niet betaalt, ende hebbende de Milaneezen ten beene toe geknaaght, veirdigh tót alle schennis, en in geen tucht te hóuden was. Dees dan, gemaant om 't bestandt aan te neemen, nastelde uitvlughten; schreef vlayende brieven aan Clemens; ende spoeide zich daarentusschen naa Rome, met gróóte daghreizen, afwinnende den wegh aan 't krijgsvólk van Vrankrijken Venetië, met de welke Clemens, begrijpende zijn gevaar, in nieuw verbondt getreden was. Maar, zich in 't eerst verlaatende op het verdragh gemaakt met den Onderkoning, had hy, ang voor geldtspillen, meest al, en zijn' beste benden, die by der hand waaren, ontfoldight; ende, als 't op 't nijpen quam, een deel gespuis aangenoomen, dat men uit de stallen der Prelaaten, uit kraamers winkels, kuffen, en kroegen, opstommelde. Bourbon, gerukt, zonder eenigh gróf geschut, tót by Rome, zondt, op den vijfden van Bloemaandt, met krijgshlijken hóómoedt, eenen trompetter, om open wegh te eischen naa 't rijk van Napels; maar door de stadt. Met het aanbreeken des vólgenden mórgens, quam hy, in opzet van te winnen óf te sterven, tót onder de vesten, slecht genoegh verzien; ende deedze bespringen. Maar ziende de Duitsche knechten laauwlijk ten stóorme treden, stiet hy voor uit, ende getroffen met een' roerkoegel, viel dóódt ter aarde. 't Verlies des hóóftmans, evenwel, verkoelde geenzins, maar ontfak de vuirigheidt der sóldaaten: zóó dat zy, naa twee uiren vechdens, meester van den wal werden. Overgestórt, vonden zy kleenen wederstandt, de bruggen ongebrooken; ende joegen alzóó ter stadt in. Toen aan 't grijpen, aan 't grabbelen, zonder geestelijk óft wereltlijk, kerken óft klóósters, altars óft heilighdóóm aan te zien: 't welk altemaal om veer gesmeeten, en met voeten getreden werdt. Thans aan 't sólteren en martelen der menschen, om hun een gróf ranfoen uit te wringen, óft achter de verhoole kóstlijkheden te raaken. Den Duitschen en Spaanschen Kardinaalen, waanende verschóónt te werden van hunne landtsluiden, ontschoot verr' hunne gissing: desgelijks anderen, zich verlaatende op den naam, van 's Kaizars party te hóuden. 't Ruighste geveeght, ging 't'er op een pleegen van hóón, en allerlei snóóde dartelheidt. Veele gevange Prelaaten werden, in hun geestlijk gewaadt, op verachte beesten, spóttelijk omgevoert door heel Roome: zonderling van de Duitsche knechten, gedrenkt met Luthers leer. De lucht loeid' 'er van 't huilen en kermen der wijven, maaghden, nonnen, bagijnen, gesleept by zwermen, tót verzaading van de gaille lust der sóldaaten: een deerlijk ding, dat de vermaarde kuisheidt der Roomsche vróuwen, door kraft, in zulk een vuiligheidt ende ellende quam te vallen.

*Hartógh
Karel van
Bourbon
bestormt
Rome, blijft
dóódt, ende
stads werdt
gewonnen.*

*Ellendige
staat van
Roome.*

vallen. Al 't welk de Paus, gevluht, met veele Kardinaalen, op Engelenburgh, genoegzaam aanschouwen moght. 't Zeggen was, dat de buit van zilver, gout, en kleinóódjje boven de tien honderdt duizent dukaaten beliep; maar ongelijk hóóger 't geen tót ranfoen betaalt werdt. Geuirende 't beleg van 't slót, dat de Kaizarfchen scherpe omringt hadden, vervóorderde zich een moesverkoópster, ter begeerte van den Paus, wat latuws in de graft te werpen, om, door eenen jongen, vastgemaakt te worden, ende boven getoogen met een koorde. Een hópman greep terstondt, ende knóópte d'óude vróuw, met zijn eige handen, op, voor de póort; daar zy etlijke daagen bleef hangen, in spijt van Clemens óógen. De belegerden moesten vier honderdt duizent dukaaten belooven, en den burgh in 's Kaizars geweld stellen; met toezegh, daarenboven, van de sterkten van Ostia, Cività vecchia, Cività Castellana, ende de steeden Parma, Placenza, en Modena te leveren; daarentusschen gevangen blijven, tót naeder órde des Kaizars. Op deezen tóght vond zich óók Prins Philibert van Oranje; die, naa Bourbons afluigheidt, by 't krijgsvólk tót overste gekooren werdt. De maere, voorts, van zóó zwaar een smak des Opperpriesters gaf hart aan andere Italiaansche mogentheden, om verscheiden slippen van de heerschappy der kerke te scheuren. Julio, Kardinaal van Cortona, die Stadthóuder tót Florense was, beducht voor opstending, slaakte tijdtlijk den tóóm; droegh van zelfs der burgerye de vryheidt op; ende vertrok met Alexander en Hippolito de Medicis, natuurlijke kinderen van Laurens, en Juliaan den laaststen; hoewel hy bedongen had, dat zy, als gebiedelóóze burgers, zouden in der stadt moogen wóonen. In de Florentijnen, thans, gedachtigh der bezwaarnissen, geleeden onder de Medicis, ende hoe zy wel by de twintigh honderdtduizent dukaaten hadden moeten opbrengen, tót verval van de kósten der óórlógen, gevoert by Leo ende Clemens, quam de verbolgenheidt boven: met oplóóp worpen zy af al de wapens van dat geslacht, zelfs de geene die gehecht waaren aan gebóuwen die 't gesticht had: ende smeeten aan stukken beide der Pauzen beelden, opgerecht t'hunner eere in de vermaarde kerk der bóódschap van santa Marie. Wijders, Clemens, hebbende honderdt en vijftighduizent dukaaten betaalt, wist in zijne gevankenis geenen raadt tót de rest, nócht om de sóldaaten te vernoegen. De gijzelaars, die hy gegeeven had, zijne beste vrienden ende maagen, hielden zy, met gróóte strengheidt, gekeetent: jaa deden, naa veele dreigementen, een galgh planten, ende braghten hen smaadelijk derwaarts, als hadden z'er daatlijk meê ter ladder opgewilt. Kaizar Karel, verstaande in Spanje de tijding, kleedde zich ende 't hóf wel in den rou; maar was des te veirdiger niet, om den Paus uit den druk te helpen. Eindtlijk, naa zes maanden zittens, bewillighden 's Kaizars gemaghtighden in zijn vryenis: ende werdt Wintermaandts negende dagh bestemt, om hem, onder geleide der Spanjaarden, naa een veilige plaats te vervoeren. Maar hy, beducht voor eenige nieuwe haapering, ende mistróuwende dien landtaardt, paste 's nachts te voeren, in kóópman's kleederen, ter burgh uit te geraaken. Buiten vertoefde hem Lodewijk Gonzaga, dienende aan 's Kaizars zijde, ende braght hem, met sterke hoede van schutten, tót Montefiascon, ende voorts met weinigh knechten tót Orvieto; daar hy des nachts binnen quam, zonder verzelschapt te zijn met eenige Kardinaalen. Zedert nam de fórtuin een keer, ende holp'er hem weer boven op: tot bewijs hoe zwaarlijk de Pauzen zulks te verneederen zijn, óft hun verschijnt haast gelegentheid om alle nóót te verwinnen; mits 't ontzigh dat hun de vólken, en den vólken de Vórfsten draagen. Beide, Kaizar en Fransche Koning pijnden zich;

*Een óude
vrouw op-
gehangen;
den Paus
ten spijt.*

*Engelen-
burgh komt
in 's Kai-
zars ge-
welt, óók
andre
sterkten en
steeden.*

*Naadrak
dezer
zwarig-
heidt.*

*Clemens
gevangen,
om lösgeldt
verlegen,*

*en naa zes
maanden
vry gekent.*

*De Paus
geraakt
weder be-
ven.*

Florense van den Kaizar belegert, en hoe het graauw daar huis hielt.

De stad gaat over, en de Paus stelt orde op de regeeringe.

Wrecheit der nieuwe regeeringe.

a confituren.

elk om 't zeerft, hem te believen. Voor zijnen natuurlijken neeve Alexander, verworf hy ten huwelijk 's Kaizars natuurlijke dóchter Margari- te, die naamaals Hartogin van Parma, en Landtvooghdes van Neerlandt geweest is. De Kaizar, voort, zond, met een maghtigh heir, tegens Florense, den Prins van Oranje, Philibert; die in dat óórlógh verflaagen werdt. Aan den kant van een rondt jaar, volharde de stad in wederftant; zóó ftijfzinnigh, dat wie-maar van daadingen rept, zijnen hals daar aan verbeurde. Te weeten; by 't graauw was de klem der regeeringe: 't welk zijn' tóómelóózen wil, met wondre verwoedtheit, uitvoerde. Laurens Soderin, eenen voortrefflijken eedelman, om dat hy brieven, van den bewindsman des Paus, uit het leger, ontfangen had, deed men ter venfter uithangen. Ficinus, kindtskindt van den vermaarden Philofooph Marfilius, werdt onthóóft, om een zeggen, *Dat d'ouwde Cosmo met recht verdient had den tytjel van VADER DES VADERLANDTS*; die eertijds op zijn graf gefchreeven, ende althans, door de verbitterde gemeente, uitgekratft was. Karel Cocchis, hebbende uitgefchooten, dat men, in een' vrye stad, alle raadtflaagen van krijggh óft vrede allen burgeren behóorde bekend te maaken, moest het met de dóódt bekóópen. Een Franciscaaner monnik, gebynaamt Rigogolo, befchuldight, dat hy met den Paus gefproken, ende gedacht had zeeker gefchut in stad te vernaagelen, werdt in de kap onthalt. Eenen zót, dóch aardigen bóótsmaaker, genaamt Antonis Carafulla, smeet men in den kerker, om dat hy gezeidt had, 't *En zóud'er niet wel gaan met de verzórging des kóórens, eer dat men d'ouwde órde van de Medicis, op dat ftuk, voor den dag haalde.* Dóch de Florentijnen, ten laafte, verlaaten van Vrankrijk, ende als 't hun aan gewóónlijk en ongewóónlijk voedtfel ontbrak, zaagen zich gedwongen om toe telaaten, dat de Kaizar den ftaat naa zijn goedtdunken ftelde. Wel werdt hun belóóft het onderhóouden hunner ouwde voorrechten, met vergeetenis van alles, wat tegens de Medicis misdaan moght' weezen. Maar de Paus, maghtigh der stad, deed'er een amptgenóótschap oprechten, van twaalf perzóónen. Onder deze, bestaande anders uit toegeéigende aankleeveren van de Medicis, vonden zich óók ('t welk om hen te betrappen gefchiedt fchijnt) Zanobio Bartholini, een van de voorvechters der vryheid, ende Rafaël Hieronymis, die, ten overgank der stad, Standerdrigh en hóóft der wederpartye geweest was. Deeze twaalf koozen voorts d'andre majeftraaten. Toen gink het woeden aan, quanfuis niet om iemandt, over 't yveren voor de vryheid, te straffen: maar men leidde den luiden te lafte, dingen, bedreeven in den tijdt huns bewints, die zy miffchien genoegh by hunne voorige meesters, dan geenzins by de nieuwe, te verantwoordten wiften. Babtista Ceis, en Luidewijk Soderin, werden, op 't raadthuis, aangetaft, en ter dóódt verweezen: óók, eenige daagen daar naa, Bernard van Castiljon, Jacob Gerardis, en François Carduccis, eertijds Standerdrigh, en heftigh voorftander des graauws. Babtista, onder andre vinnigheden, had (gink hem naa) voorgelaaen, van Katarine, 's Paus nichte, toen neegenjaarigh, tuffen twee tinnen des muurs, ten doel voor 's vyands gefchut, te zetten. Luidewijk, keerende van een gezantschap uit Bolonje, zóude valschelijck geftróóit hebben, dat 's vyands heir, by mangel van betaaling, op 't muiten ftondt; ende opgeruit eenen monnik, genaamt Fojano, om 't zelve, onder zijn pleghtigh buldren, op stoel uit te blaazen, tót verharding des vólks in tegenweer. Bernard, buiten gezonden, om den Prins van Oranje met éenigh doorfuikert óóft ^a te befchenken, ende vermaant zijnde door den Markgraave van Guaft, 't beste te doen, om Clemens aan zijn Vaderlandt te helpen, had

(ver-

(verweet men hem) getóónt een zilveren bekken, dat hy in der handt hieldt, ende den Markgraave toegesnaauwt: *De Florentijnen zóuden hunne Vaderstadt den Pauze niet anders, dan aan asch, in dat bekken leveren.* Men gaf hem óók naa, (dóch tegens waarheidt, zóó gelóóft werdt) dat hy, onder uitschót van andre bitterheeden, zijnen wederpartylingen eenen enkelen hals gewenscht had, om dien met eenen slag te moogen afhakken: ende gestemt, 's Paus nicht nemmer weder te geven; maar, wen zy tót haare jaaren quaame, in 't bórdeel te steeken. Jacob Gerardis, zeeker, had den Standerdrigh Niklaas Capponis, man van zonderlinge bescheidenheidt, snóódelijk bewroeght, en van zijn ampt doen afzetten. Men voeghde daar by, zijn smaadigh spreken van Kaizar en Paus; ende zijnen raadt, om eer den Turk te hulp te roepen, dan der vryheidt te bezwijken. François Carduccis, strengelijk gepijnicht, beledt (zóó men verluiden liet) de brieven van Balthazar Carduccis, Ambassadeur in Vrankrijk, achter gehóuden te hebben, om dat zy krankten tróóft braghten: hoe óók, door hem, bevoolen was, aan den geheimschrijver Donato Giannottis, den zin der zelve te verdraayen, op dat de gemeente, uit wanhoop van deur te moogen met de waapenen, geen toevlugt tót paishandel naame: Eindtlijk, dat hy, óp zijn eige handt, de jeught had angehitst, om in de hoeven, gelegen ontrent de stadt, ende toebehóórende aan de Medicis, en aan Jacob Salviatis, 't vuir te steeken, op dat de burgery, vertwijfelt van genaade, zich aller gedachten van verdragh ontsloege. Maar, 't geen hem meest bezwaarde; was, dat hy, zonder d'andre majestraaten te kennen, François Albizzis, met de troepen van Arezzo, naa Florense ontbooden had, om de stadt, die, zich quaalijk verzien vindende, tót daadingen neegh, ten óórlógh te stijven. Den lichaamen deezer luiden werdt nóchtans de grafsteede hunner vooróuwdren vergunt. Zanobio Bartholini werdt verbeeden door Malatesta Baglion, die den Florentijnen gediend, ende de vrede bemiddelt hadt: Rafaël Hieronymis door Ferdinand Gonzaga, eenen van 's Kaizars Oversten. Stefan Colonna, meede geweest een hóóftman der Florentijnsche sóldaaten, vervoerde Dante van Castiljon, eenen zeer sórsfen krijgsman, in een' monnikskap. Rafaël, niettemin, slóót men in den kerker van Piza, over bekentenis, onder 't sólteren, dat hy, keerende van Genua, ende zich t'huiswaarts spoeyjende voor zijne medegezanten, 't vólk met leugenen geaäst had, en hun diets gemaakt, hoe Kaizar en Paus zóó beróóit van gelde waaren, dat zy eerder 't laatste verquisten zóuden, dan eenen kanteel der vesten inkrijgen. Hy had, voorwaar, t'eenertijdt, als verre de meeste stemmen der gemeente tót verdragh strekten, het vast stellen des besluits verhindert. Men meinde evenwel dat de Paus hem dacht te spaaren; 't en waare Rafaël, geraakt in kijfwóorden met den Overste van 't slót te Piza, zijn' eige dóódt verhaast hadde. De monnik Fojano, over zijn fel uitvaaren tegens Clemens, werdt in 't diepste van Engelenburgh gestóóten, en aldaar smaadelijk omgebraght. Thomas Soderin, en Alfonso Strozis, werden gebannen op hunne lusthoeven; een' gróóte meenichte van burgers, in verscheiden steeden van Italië; de heftighsten, in plaats van ongezonde lucht, om daar de dóódt te haalen, waar van men hen te verschóónen scheen. Van Augsburgh, hier naa, quam 's Kaizars fransijn met gouden zeegel, waar by, Alexander

Alexander Medicis wordt Hóóft der re eeringe gestelt.

zonder oproer en tweedraght, geruſtelijk in hun vaderlandt te leeven; ſchreiden van blijdſchap: andren, heel anders te moede, zagh zulk een droeffenis ten neêrgeſlaagen aanschijn uit, óft zy de uitvaart hunner verhuizende en ontfchaakte vryheid gehóuden hadden. Alexander, daar op, ſpoede zich, uit Nederlandt, alwaar hy by zynen toekomenden ſchóónvader geweest was, naa Florenſe. Dóch het liep nóch ontrent zes jaaren aan, eer hy de bruidt in zyn armen kreegh. De Koning van Vrankrijk, nu, vryde zelf den Paus, die, zóó wel als de Kaizar, zich naaulix inbeelden kon, dat het ernſt was; tot dat Katarine, wettige nicht van Clemens, aanveirt werdt voor wettige gemaalinne van 's Koninx echten tweeden zoon, Hartógh van Orleans. Dees, mits 't overlijden zyns broeders, is daar naa tót de króón gekomen, en Henrik de tweede geweest. Koningin, dan, van dat Rijk heeft zy zich, maar echter niet vry gezien van 't vervólgh der plaagen, gewóón haar huis te taifteren. Want, haaren man, in een ſteekſpel, op de bruilóft haarder dóchter Ifabelle, vloogh, by ongeluk, een ſpeersplinter in 't óógh, ende rukte hem, onder 't midden der hoſlijke feeftlikheeden, uit der werelt. Haar oudtſte zoon, Francois de tweede, ſtarf, effen ten einde zynner kindtſheidt, aan een' zweering in 't óór: aan ziekte, in 't bloeijen zynner jaaren, haar tweede zoon, Karel de negende; dien zy, tót die laſterlijke en vermaarde móórdt van Paris, had opgeruit. Maar Ifabelle, getróuwt met Koning Philips den tweeden van Spanje, werdt vermoedt vergeeven te weezen: deſgelijx Francois, Hartógh van Anjou, haar vierde zoon. Henrik de derde, Konink van Vrankrijk en Poolen, haar derde zoon, werdt, van eenen monnik, met een mes, in den buik, geſteeken, dat hy 't beſtarf. Dóch en beleefde zy dit niet; maar wel een' opſtending van 't meeſte deel des Rijks tegens hem: 't welk haar, van ongeneught, te bedde deed ſtorten, en nóóit opſtaan liet. Om weder tót Clemens te keeren: zyn' laaſte voorspoedigheeden zyn niettemin gezult geweest in de bitternis van 't overlóopen der Tiberſtróóm, tót weldige ſchaade der Stadt Roome: ende met de ſpijt van te zien Modena en Reggio, tegens zyn' gilling, toewijzen aan den Hartógh van Ferrara, by uitspraak des Kaizars, aan wien 't geſchil om die ſteeden verbleeven was. Welke verdrieten voorts opgehóopt werden met de quelling, geſchept uit gansch Engelandts afval van de Pauzelijke gehóórzaamheid; mits hy ſcheidbrief weigerde aan Henrik den achtſten, die Katarine 's Kaizars moeye verlaaten wilde, om te trouwen Anna Boulain; by de welke Elifabeth geteelt is, die t'onzen tijde geregeert heeft. Aldus, laagh en hóogh, ging het met deezen Clemens, binnen eenen ouderdoom van zesenvijftigh jaaren en vier maanden, om de welke hy geſtorven is. Zyn meeſte druk is hem hergekomen uit gierigheid en anxtvalligheid. Tót het Cardinaalſchap had hy gevórdert zynen neef Hippolito, eenen geeſtigen en letterminnenden jongeling; maar lós van zinnen en zeeden: ter welke óorzaake zommigen meenen, dat Alexander, ongeleert, maar als beſtendiger van aardt, voor hem verkooren zy tót de heerſchappy van Florenſe: hoewel 't my waarſchijnlijker dunkt, dat men op zyn afdaalen van d'oudtſte lijn des geſlachts gezien heeft. Maar Hippolito, niet gepaait met de geeſtelijke gróótheid, ende vóórts opgeſtutſt door Philips van de Strozis, voortreffelijken Florentijn, die wat anders dan hem meende, onderſtondt een' laagh' van buskruit aan Alexander te doen leggen, met opzet van naa zyn dóódt de Vórflijkheidt aan te ranzen, 't welk, in 't licht gekoomen, hem uit Roome deed vlieden. Kórts daar naa quam hy, niet zonder vermoeden van vergift, aan een' koortſe te ſterven. Luttel boven zes jaaren tijdts duurde Alexanders heerſchen; die in deezer maniere een ſchrik-

*Katarine
de Medicis
tróuwt den
Hartógh
van Or-
leans, naa-
maals Ko-
ning van
Vrankrijk:
in een
ſteekſpel
veronge-
lukt.*

*Haar
zwee zoons
vroegh
overleeden.*

*Haar
dochter
Ifabelle
acht men
vergeeven.*

*Haar
zoon Hen-
rik de
derde wort
vermóort.*

*Zy ſterft
van onge-
neughte.*

*Rampen
by Clemens
geleeden.*

Hy ſterft.

ichrikklijk eindt vondt. Een, genaamt Laurens, gesprooten uit de zelfste stam, maar uit een' andre telgh, ontworp, strax naa de dóódt van Clemens, dit stuk in 't hart, ende gink'er, zonder het eenigen mensche te melden, lang meê zwanger, loerende op veilige gelegenheid, die zwaarlijk te treffen was, mits Alexander, wustigh zijns gevaars, zich altijdts sterk verzelschapt hield; en omheint met trouwanten. De beweegrede zijns voorneemens acht men geweest te zijn puiren yver tót den lóf van 't verlóssen zijns vaderlandts: óft schóón tót Florense gezeidt wordt, dat hem in den króp stak de hóón eener nichte, onteert door Alexander. De dubbelfte treeken, en diepste geveinstheeden der menschelijke deurtraptheid stelde hy te werk in 't bekruijen zijner gunste, en verwerven van gelóóf. Hy getróóste zich, te dien einde, te vallen (gelijk hy viel) in den haat van vrunden, van maagen, en schier van eige moeder. 't Verdroot hem niet, te gaan voor overdraager van vryen praat, voor tongschraaper der eerlijke luiden, en spiè van den Hartógh. 't Scheen hem niet tegen de bórst, by nacht te rótsen met Alexander, naa de huizen en klóósters; daar hy boeleerde. Jaa hy wilde niet te goedt weezen, om by wijlen in zijn' eige kaamer te brengen d'een óft d'andre daar's Hartóghs lust toe strekte. Slechtelijk gekleedt, en naa d'ouwde manier, liet hy zich willigh uitlachen, en spóttender wijze den Filosooph noemen, niet alleen van 't heerschap, maar óók van zijn' speelgenooten. Voorts gaf hy zich zelf uit voor eenen laffen en flauwhartigen mensche, ende als Alexander hem berispte, dat hy 't rappier niet droegh, plagh te zeggen; *Ik weet beeter met de boeken om te gaan, dan met de wapenen: vonde men halve mannen, ik zóu't górden, maar teegens eenen heelen ken ik my niet opgewassen. Derhalve, Heer Hartógh, vertróuw u, in dit stuk, op my niet; nóchte laat het met uw leeven, op mijne vroomheid, aankomen. Want ik hóude my zelven voor eenen moedelóózen bloedt, ende wil daarom geen geweer op zijde hangen.* Óók was hy gewóón den Hartoge de boeken van Cornelius Tacitus uit te leggen, ende hem te vertóonen de leevens dier Kaizeren, met onderwijs tót behoedenis van zijnen staat en perzoon. Door dit listigh aanleggen braght hy zich in zóó gróót een' achtting van getróuwheid, dat, indien den Hartoge een stadthóuder nóódigh geweest waare, hy geen en andren dan Laurens zóuw gestelt hebben. Daar was'er evenwel, die, óft uit nijdt, óft uit bedunken, den Hartoge in 't óór bliezen, dat deeze spiegeljaar, en droefaardige dróómgeest yet oevens broedde, en hem eens vermóorden zóu: 't welk hy in den windt sloegh. Middelerwijle gebeur'd het, dat zich Laurens met hem tót Napels vond, en de baan klaar genoegh zagh, om hem van kant te helpen: maar hy zórghe een gróót deel Florentijnschen Adels, op dat pas, daar zijnde, in lijden te brengen: óók dócht hem, mits de Kaizar nóch met gróóte maght in Italië was, dat Alexanders dóódt toen de vryheid zijns vaderlandts niet baaren kon. Hier te Napels sprak de Hartógh met Laurens, van een schóón jak van maalien, dat hem wonder wel paste, ende zeide hem dikwijls: *Zeeker, zóó dit fraay jak my zóó niet aan't lijf schilderde, ik zóuw veeltijdts ongewaapent gaan.* Laurens, diť opneemende, schikte t'eener nacht in de kaamer te raaken, greep het jak, zonder van iemandt gezien te worden, ende smeet het in de put van den huize. Ende hoe gróót een getier daarom rees onder 't gezin, men vernam nóóit waar 't vervloogen was: hebbende de Hartógh een hair op 't hóóft niet, dat zulks op Laurens vermoedde. De zelve, gekeert tót Florense, deed (gelijk hy immers zóó vol kluchtigheids als lóósheids stak) een Tóónneelspel van zijn eigen maaksel voorstellen; ende in de voorreden zeggen: *Dat dit des Dichters eerst was, wiens jonkheid de toekij-*

Hoe Hartógh Alexander door Laurens omquam.

kers verschóónen moesten, indien 't hunner niet waardigh moghte weezen: maar hy hoopte in kórt hun te schaffen een ander, zóó fraay, dat zy verbaast staan, ende zich genoegén zóuden. Als Kaizar Karel nu uit Italië gescheiden, ende zijne krachten, in Piemont, tegens Vrankrijk belemmert waaren, geviel 't óók, dat Alexander Vitellis, die 't bewindt der krijgshaakzaaken tót Florense had, van daar naa Arezzo gink. Toen neemt Laurens zijnen slagh waar, ende komt des avondts van den derden in Lóumaandt, des jaars vijftienhonderdt zevenendartigh, den Hartogé in 't óór luisteren, zóó 't zijner doorluchtigheidt geliefde, zich t'zijnent te verwoegen, hy zóude der zelve in zijne kamer leveren de geene, daar zy zóó vuirighlijk naa haakte. Hy meende een' edelvróuw van zijn maaghschap, by de welke niemandt, dan hy, lichtelijk toegank vinden kon; ende die hy zeide bekoort te hebben met belófte van een' som geldts, om den slibbrigen kóópmanstaat van haaren gemaal te redden. Alexander ontvlamt flux; laat zich ten huiz' uitleiden, met deegen ende dagg' alleen, en een' gevoederden tabbart. Als hy in de kaamer gekomen was, riedt hem Laurens, op 't bedde te gaan leggen: zijn beminde zóuw luttel marren. Hy hief hem den nachtrok af; ontgórdd' hem van dagg' en deegen; bewond die met den riem, ende worpze op een koetsken; en help hem vóórts ontnastelen. Zóó vlijdde de Hartógh zich ter neêr, in zijn kleederen: ende Laurens schoof de górdijnen toe; zeggende: *Rust u wat, Heere; ondertusschen zal ik bevóorderen, dat zy kome.* In de zelfste kamer plagh Laurens zijn dienaars dikwijls te doen speelen met schermgeweer, en stoeyen met stoelen of schabellen, om zijn gezin en gebuiren tót zulk gerucht te gewennen, op dat het, in deeze gelegentheid, niemandt benieuwen móghte, die iets hóorde. Uitgetreden, knield' hy (naa dat zedert zijn vertellen geweest is) voor eenen gekruisten Christus, ende badt om moedt en kracht, tót den aanslag, zóó die der steede heilzaam was; zóó niet, dat Gódt hem van de trappen ter aarde deede tuimelen. Voor eenen Scoronconcolo (wy zóuden schrinkinkel zeggen) man bequaam om de handen te roeren, had hy vergiffenis van eenen dóódtflag, verworven, en hem lang t'zijnen huize de kóst en te slaapen gegeven, en te verstaan, veele maanden te vooren, in wille te zijn van om hals te brengen zeekeren 's Hartogén dienaar, die hem beguighelde, ende den Philosooph noemde: waar op die gast ruitelijk zijn dienst erboden had. Laurens dan, needergedaald, gaat den zelve vinden, ende zeidt hem; *O Scoronconcolo, ik heb den vyandt in de kaamer op 't bed, ende 't is de Hartógh, dien wy afmaaken moeten; neem uwen deegen, ik den mijnen.* Scoronconcolo, hóórende den Hartógh noemen, ontfelde zich boven maate, ende wist niet hoe hy 't hadde. Deeze, zeide hy, *zijn geen' waapenen, om diergelijk een' overdaadt te pleegen: dólken behóorden'er toe.* Laurens, niettemin, braght hem zóó wijt met woorden, dat de heillóóze mensch uitviel: *Al waar't Christus (ik laat den Hartógh staan) ik ben's getróóft.* Dies neemt elk zijnen deegen, en den wegh naa de kaamer. In 't openen der deure sloegh de klink geluit. Scoronconcolo, hier over anxt krijgende: *O Laurens, zeid' hy, hangen zullen wy moeten; laat ons op onze hoede zijn. Komt,* zeide Laurens weder, *want wy hebben hem in behóuden' handt.* Vóórts voeght hy zich aan 't bed; trekt het gordijn op, zeggende: *O, heere, slaapt gy?* ende brengt hem teffens een' steek, die door en weêr door ging. De Hartógh, zich werpende ten bedde uit: om naa de kamerdeur te lóópen, kreegh van Scoronconcolo een hóuw, dwars over 't aangezicht; ende bestont te smeeken: *Ach! Laurens, om de liefde Góds, laat my 't leeven. Ik en wil,* antwóordde Laurens, *niet dan een ding alleen van u:* ende smeed hem

achterwaarts over, dat hy op 't bedde quam te zitten. Laurens hem op 't lijf. De Hartógh, aldus benaauwt, vatte eenen duim van Laurens met de tanden, ende beet zóó fel, dat hy Scoronconcolo te hulpriep. Maar, mits dat Laurens boven lagh, stiet Scoronconcolo tusschen de beenen van hem door, ende tróf t'elkenmaale de bulster. Laurens, toen denkende om een mes, dat hy te Napels gekócht, en in zijn' tasch had, trak het, ende keelde daar meê den Hartógh: vóórts, als hadd' hy gezórght dat de zelve nóch verrijzen moghte, boorde de handt in zijnen hals, ende haald'er den strót uit. Toen strekten z'hem op het bed; ende gink Laurens aan de venster verneemen, óft'er óók eenigh gerucht waare. Alles stil zijnde, floegen zy t'zaamen aan 't boerten en lachen, ende braghten zóó meer dan drie uren om. Zeeker's Hartógen kaar, genaamt Giomo da Carpi, was gekoomen tót d'onbeschaamtheit, van ten huwelijk te verzoeken een' zuster van Laurens, die reeds daar in bewillight had, door sterk aanstaan van Alexander. Ende om dat Giomo niet eenen stuiver van zich zelve had, zóó waaren hem 't palais en de goederen van Philips Strozzis beloofd. Deezen quant wilde Laurens ontbieden, om den Hartógh op reis te verzelfschappen; desgelijx eenen fant Maurits, den zelve keelen, en aan de venster hangen, tót genoeg des volx, 't welk hy bijster verbittert had: ende zonder twijfel, zy zóuden gekoomen zijn. Wijders wild' hy te haal zeinden om een bastaartzoonken van Alexander; ende klitsen 't den kóp te plettre tegens den muir der zelfste kaamer. Maar Scoronconcolo viel hem te voet, met bidden, dat hy 't daar by blijven liete, ende t'hunner gemeene behóudenis verzaage: ende wat Laurens bybraght, d'ander had'er geen' óóren toe. Toen riep hy zekren zijnen dienaar, eertijds geweest zijn paadje, die, om zijn traagheit te voet, schempswijze, met averchtschen bynaam, Treccia (dat 's Flits) geheeten werdt. Dien vertóónden zy den dóóden. Deeze dienaar, sidderende van schrik; *Ay me!* zaid' hy, *dit 's de Hartógh:* 't welk d'anderen tót lachen verwekte. Daar naa gink Laurens ten huize van drie óft vier de treflijksten der stadt, ende gaf hun eenige gelegenheden in bedenken: als, dat Vitei buiten, Italië bykans in rust was; dóch dit, zonder zijn bedrijf t'openbaaren, en alleen tót opruiding der gemoeden tegens 's anderendaaghs, als des Hartógen dóódt zich ontdekken moest. Als nu de nacht verliep, voeghde hy zich by den Bisschop van Marzi; gaf hem te leezen eenen gebóóften brief, luidende hoe zijn broeder, tót Cafaggivolo, op zijn verscheiden lagh. Ende hebbende alzóó óórlóf verworven, om, met drie póstpaarden, uit der stadt gelaaten te worden, toogh hy, nevens Scoronconcolo en Treccia, over Mirandola, naa Veneedje, ende braght de nieu-
maar aan Philips Strozzis. Thans keerde hy naa Mirandola; maar achtende, nócht aldaar, nócht elders in Italië, veilig te weezen, begaf zich weder naa Veneedje, ende vóórts te scheepe naa Constantinople. Niettemin, alzóó de gróóte Turk zijn' daad verfoeide, nam hy echter zijn' toevlught op Veneedje: daar hy, een' wjl hier naa, met zijnen óóm Soderin, betrapt en vermóórdt werdt. Zijn haastigh vertrek uit Florense, zonder wijder de handt aan 't werk der vryheid te hóuden, moght' doen óórdeelen, dat hy, in 't overpeinzen van zijn eigen bestaan, verbaast geweest waer; indien zulks te vermoeden valt, van eenen man, die dat opzet zóó lang in den boezem gedraagen, dikwijls erkaauwt, ende met zulke bedaartheit had uitgevoert. Het lóógh' hem, veillicht, aan de vuirigheid deraangesprooke perzoonen: óft hy waande misschien zich genoegh gequeeten te hebben, ende dat de burgery behóorde 't haare tot de rest te doen, daar zijne jegenwoordigheit in geeven nócht neemen kon. Zóó 't haar wel gelukte, 't weêrkeeren stond hem open: zóó niet,

*Laurens
keelt den
Hartógh.*

*Laurens
zoet om
meer móórts
aan te
rechten;*

*Laurens
ontvlucht.*

*Hy wordt
te Veneedje
vermóórdt.
Verschei-
de gevoelen
over den
móórdt by
Laurens
begaan.*

hoe verder van daar, hoe hy beeter was. Zommigen zeiden, dat hy, ten minsten, 's Hartogen hóóft op straat geworpen, óft, door eenigh ander teiken, de gemeente van zijn' dóódt moest verkuntschap hebben, om op de been te zijn, eer Alexanders aanhangers daar tegen verzaagen. Maar, hoe rijp een overlegh, lichtelijk dat'er yets ontslipt. Oók was 't niet zeer waarschijnlijk, dat, als de Vórst vermist wierd', de roep niet terstondt opgaan, en om her vliegen zóu. Van 't stuk werdt verscheidelijk gesproken, naa yders zucht en gezintheit. De party van Alexander verdoemde het, plonderde 't huis van Laurens, geschat, met den inboedel, op twintigh duizendt kroonen, ende maakte daar een' straat deur, die zy de verraaders gas noemden; strafte hem voor zulks in schildery, ende zette geldt op zijn lijf. De weérparty verhief zijn' glory ten hemel, ende maakte, van hem, eenen tweeden Brutus; om dat d'eerste vader der Roomsche vryheid, door gelijke beveinstheid, (maar niet zóó haatlijk ende wanvoeghlijk) een voordeel aan Tarquinius Superbus hadd' afgezien. Van om te brengen, jaa tierannen, zonder wettelijke rechtpleeging, en op enkel vonnis eens onderdaans, 't is, zeeker, een zorgelijke regel. Wijders, als des morgens de Hartógh niet te voorschijn quam, speurde men hem naa; vondt de kamer van Laurens in 't flót, en, naa opening, 't lijk daar. De naaste zórgh, daar aan, was de dóódt verhoolen te houden: ten welken einde men een deel maskerkleedren voortshaalde, en den roep zaaide, dat de Hartógh, hebbende al den nacht over gespeelt, nóch sliep, ende thans zóu uit mommen gaan. Midlerwijl werden Alexander Vitel, en Rudólf Baglion met krijgshvólk ontbouden; de achtenveertigh Raadtsluiden vergaadert, en overwoogen wat'er te doen stonde. Zy waaren (gelijk men denken kan) meest onderworpelingen van den huize Medicis: hadden óók versche heugenis van de balddaadigheden, gepleeght toen de gemeente meester was. En de Historischrijver Francois Guicciardin, een man van gróote voorzienigheid en ervaarenis, verklaarde plat uit, niet te zullen lijden, dat de Sciumpi (óft wy zeiden 't graauw) weder te roer raakte. 't Beleidt der zaaken stond aan den Kardinaal Cibo, gespróten van moeders zijde uit den huize Medicis, die toen in stadt was. Zy maakten dan, by raadt van dezen, een' Overheidt (men heet het daar Balja) van acht perzóonen, ende, tót hóóft der zelve, Cosmo van de Medicis, als den naasten, van dat bloedt, aan Alexander: 't welk, vólgens de instelling van Kaizar Karel, vereischt werdt. Men vindt'er, die willen dat Laurens gewraakt werdt om den móórdt; maar anderzins de naaste geweest zy: 't welk, zóó wy aanneemen; schijnt vreemt, dat hy niet getracht hebbe, den Hartógh, door eenigh vergif op tijdt te doen sterven: gemerkt van hem, komende, in zulken gevalle, tót het bewindt, de vryheidt met gróóter glóry, zonder gevaar, en op órdentlijken voet, kon ingevoert worden. Dóch, moogelijk dat hy daar toe geen middel zag; óft zórghde, dat Alexander, gedurende zijn quijnen, raadt schaffen moghte, om den staat aan zijnen bastaardt te verzeekeren. Deze Cosmo had zijnen óórspronk uit Laurens, broeder van den óuden Cosmo, die voor den grondtlegger der gróótheit van dien huize gehóuden werdt. Zijn' moeder hiet Maria Salviatis, eene welzeedige en deughtzaame Florentijnsche eedelvrouw, die hem 't aanveirden der heerschappye ontriedt. Maar hy, hoewel nóch geen' zeventien jaaren óudt, besloot den schóót op te houden, ende der aankomende fórtuin' in 't gemoet te treden. Over welke strengheid van aardt zich niemandt heeft te verwonderen, dien bewust zijn de daaden en dapperheidt van zijnen vader Johan, geschaapen de achtbaarste krijgsoverste van gansch Italië te worden; waar' hy, om zijn achtentwintigh jaaren,

*Te Florense
wordt órde
gestelt naa
den moord.*

*Cosmo de
Medicis
komt aan
het gebiedt.*

jaaren, niet, aan 't morzelen zijner dye, door den scheur van een veldstuk, gestorven. Oók was deze Johan geteelt van eenen des zelve

Johan, Cosmoos vader, geteelt by Katarine, wiens krachtigheid hier beschreeven wordt.

naams, by Katarine Sforza, bastaardt dóchter des Hartogen van Milan: de krachtigheid van welk vróuwensch blijken kan uit zeeke geschiedenis, die 't der pijn waardt is hier in te klampen. Zy was te vooren getróut geweest, ende had tót bruidtschat ingebragt de stadt Iniola, aan Girolamo Riario, Graaf van Forly, neef, óft zoon (zóó vermoedt werdt) van Paus Sixtus den vierden. Staande dat huwelijk, wedervoer haar, dat eenige steedelingen haaren man, binnen Forly, in zijn eigen huis, aanranden, en om 't leeven bragten, neemende haar, en haare kleene kinderen, gevangen. Zijnde meesters der stadt, verstonden zy dat hun 't slót gebrak, om geruft te moogen zitten: en d'Overste weigerde het hun in te ruimen. Toen beloofd' de Gravin, wilde men haar laten boven gaan, te maaken dat het in hunne maght gestelt wierde, zy zóuden zóó lang haare kinderen in gijzeling hóuden. De vloekverwanten, op zóó dierbaar een onderpandt, vertrouwen haar. Maar, zich vindende binnen de mui- ren, bestondt zy, in uitgelaate verbólgheid, hun de moordt huns Heeren te verwijten, ende dreighde hen met allerlei soorten van weêr- wraak. Jaa 't overfórs wijf, tót bewijs dat het niet om zijn' kinderen gaf, hief de kleederen op; en, met róonen van 't baarlidt, snauwd' hun toe, 't middel nóch te hebben om aan andere te geraaken. Waar over haare vyanden, vertzaaght, beróóit van raadt, en spaade bezeffende hun- nen misflagh, met eeuwige ballingschap hunne onbedachtheid boeten moesten. Wijders, op kundtschap van Alexanders afliesigheid, en op hoope van opstending des vólx, vervóorderden zich de treflijkste Floren- tijnen, verjaaght van hem, en van Paus Clemens, de grenzen te genaa- ken: ende leeverd' hen 't geluk bynaa al te zaamen in Cosmos handen, tót Montemurlo; daar zy al te onbekommert, met luttel krijgshvólx, in verwachting van 't grós, lagen te sukkelten. Men zeidt, dat Cosmo, als men de gevangenen voor hem braght, hen aanschóuwde met bezaadight gelaat, tuffen 't verstóffen en tróósten; ende hen slechts zachtelijk ver- maande, hun ongeluk te draagen met den zelve moedt, daar zy 't óór- lógh meê aanveirdt hadden. De minsten van aanzien wurghd' óft ont- halsde men openbaarlijk. De achtbaarsten, met naamen Antonis Fran- çois Albizzis, ende Bartholomeus Valoris met zijnen zoon Philips, en zijnen neeve Philips zoon van Niklaas Valoris, werden onthóóft in den kerker, ende geleevert, ter begraaffenis, aan hunne maagen. Een deel des vólx loegh in de vuist om die straf, als wel besteedt aan Antonis François, en aan Bartholomeus, zijnde de zelfste luiden, die, vijfen- twintigh jaaren te vooren, Pieter Soderin verstóóten, en de Medicis in- gehaalt hadden. Pauwels, óók zoon van Bartholomeus Valoris, Braccio Guicciardin, Very van Castiljon, Thomas Canisian, Chiurli Machia- vellis, droegen tót peen een' langduirige hechtenis. Maar Philips Strozis, verneemende dat men hem meinde te ondervraagen op 't ombrengen van Hippolito en Alexander Medicis, koos voor voeghlijker en rustiger, zelf zijn leeven af te breeken, dan 't sólteren uit te staan, met gevaar van zijn' vrienden te belasten, en de lust eener smaadige dóódt, onwaardigh zijner afkoomst, aan zijner vyanden óógen te gunnen. 't Geviel dan, dat een Spanjaardt, wachter der vankennisse, in 't uitgaan van daar, zijnen deegen vergeetelijk achterliet. Kórts daar naa, zich bezinnende, keert hy. Maar de deur, reeds toegebólwerkt, was niet lichtelijk open te stór- men. Elders óók kon zóó ras geen gat gemaakt worden, óft men vond Philips, die met den strót in 't geweer gevallen was, dóódt op den bloe- digen vloer leggen; en op de tafel een briefken, luidende, *Dat hy, heb- bende*

Cosmo be- trapt Alex- anders vy- anden.

die ellen- digh omko- men.

Philips Strozis verdoet zich zel- ven.

*Zijn aart
beschree-
ven.*

bende te luttel geweeten hoe men leeven moest, zich ten minste op sterven verstaan had. Hy was een schatrijk, milddaadigh (hoewel besprooken van onchristeljkheid en nonnemin) en zeer bemindt man geweest; zijn wit, aan Cosmo den voet te lichten, en zich zelve te zetten in 't gezach en d'achtbaarheidt van den óuden Laurens van de Medicis, gróótvader zijner gemaalinne. Johan Adimaris, Amerik Antenoris, en Leproonio Rineris, gevangenen der Spaansche sóldaaten, gingen lós om ransoen. 't Welk, tót verzoeting van zóó veel zuirs, Cosmo gedóoghde; die óók de goedren der gedoemden den erfgenaamen vólgen liet. Ontlast van deeze zórgh, kreegh hy, taai van geduldt, en verreziende boven zijn' jaaren, gemaklijk de sterkten der stadt en des ganschen staats in zijn gewelt. Om waar toe te geraaken, en te leur te stellen de schalkheden van Paus Paulus den derden, die zeer op hem gebeeten was, liy den Kaizar in den arm nam: wiens party hy stantvastelijk gehóuden heeft, dóch echter diens natuirlijke dóchter, weeduw van Alexander, niet te wijve kunnen verwerven. Tót teiken, nóchtans, dat hy de Spaansche zijde tróuwen wilde, nam hy, met 's Kaizars verlóf, ten huwelijk Helionora, dóchter van Don Pedro de Toledo, toen Onderkoning van Napels. Een dappre mannin was deeze, ende gewoon 's nachts, voor haars gemaals slaapkamer, op schildtwacht te staan, onder schijn van verflingert te zijn op kaartspel, óft teirlingen. In zulk een anxtvalligheidt flóddert een' nieuwe heerschappy, zonderling over een vólk te vooren vry gewent, ende daar men luiden vindt, die zich voorstaan laten, immers zóó goet als den Vórst te weezen. Echter, met alle vlijt en zórghvuldigheidt om zich te hoeden, quaadt genoegh nóch, dat hy niet in d'een óft d'andre wijze sneuvelde. Pandolf Puccis, Roberts zoon, tellende onder de praal zijner afkoomst drie Kardinaalen, werdt in de gevankenis geworpen op eenigh bedenken, 't welk, ydel bevonden, hem thans ontslaaken deed. Niet hy, nóchtans, slaakte den haat hier uit gevat op Cosmo; maar rustte zich toe, om het hem bitterlijk betaalt te zetten. Zijnde van maghtige middelen, overfraaijen geest, en zeer bevallijk aanschijn, wist hy zich zulk in te boezemen ter gunste van Hartógh en Hartogin, dat hy daar vet en veelvóudigh voordeel uit trok: 't welk eevenwel zijn hart niet bemurwen moght. Hy openbaarde zijn opzet aan Astolf Cavalcantis, zoon van Thomas, en aan eenen Laurens van de Medicis: thans nóch aan Rijkart van Milan, en Bernard Corbinellis: daar naa óók aan de Florentijnsche ballingen tót Roome. Al deezen smaakte de voorstel; maar, over de manier en tijdt des uitvoerens viel verschil van gevoelen. Ende bleef de zaak lang in dien staat; hoewel 't raadtslagen dikwijls hervat werdt. De stadt Siëna, de welke, gedwongen meest door toedoen en geldr van Cosmo, in 's Kaizars handen gevallen was, en geschonken, door den zelve, aan Philips zijnen zoone, werdt daarentussen te leene gegeven aan Cosmo, uit anxt dat hy, by mangel van voldoening zijns verschóts, daar de Spanjaardt geen raadt toe wist, de Fransche party zóu kiezen. Deeze weldige wasdoom, maakende 's Hartogen gróótheidt veel vreeslijker voor de ballingen, deed eenpaarlijk óordeelen dat de tijdt perste, om met het werk voort te vaaren. Zommigen sloegen voor, dat Pandolf, zijnde zóó gemeenzaam met den Hartógh, ende hebbende toegank t'zijner binnekamer, passien zóu hem daar alleen te vinden, en af te maaken. Maar 't aangaan van Pandolf alleen, regens Cosmo, met gelijke waapenen, scheen hachelijk: ende geen' hoop altóós, dat yemandt der andere vloekverwanten, nevens hem, zóó diep zóu worden ingelaaten. Raadzaamer, derhalven, werdt geschat, Cosmo, als hy door stadt reed, met een' handtbus, ter venster uit, te doorschieten. Terwijl zy, met deze gedachten

*Helionora,
een dappre
vróuw.*

*Pandolf
Puccis ge-
vangen,
wordt ge-
slaakt;*

*en ont-
werpt uit
wraak een
vloekver-
wantschap
regens Cos-
mo.*

in 't hóóft, vast een reukelóós en ruigh leven leiden, krijgth Cosmo eenige lucht: maar, hebbende 't rechte bescheit van de naamen niet, doet Cavalcantis en Medicis, om opspraak van onnatuurlijke geilheid, aantasten. Dóch, kunnende hun niets uithaalen, dat naa vloekverwantschap zweemde, vermaand' hy Astolf tót betering van zeeden; ende beval hem lós te laten: Laurens te bewaaren op 't slót van Piza. Van d'andere meêwustigen, evenwel ('t zy dat zy zóó geruft in 't zwijgen der gevangenen, óft zóó heet op den dóódtflagh waaren) niemandt, die daarom eenen voet buiten Florensé zette. Thans werden, uit Rome, de naamen der vloekverwanten overgebrieft aan Cosmo, Astolf en Laurens weder in scherpen kerker gesmeeten. Pandolf, óók gevangen, en bekoort met hoope van vergiffenis, ontfóuwde by geschrift den heelen handel. Men verwees hem echter om in 't openbaar geworcht te worden. Tefens deed men Astolf en Laurens onthalzen. Rijkart van Milan, en Bernard Corbinellis, zijnde gevloten, werden ingedaaght, ende, niet verschijnende, verklaart voor wederspannelingen. Juliaan Hieronymis, die van de zaak geweeten, maar niet daar in bewillight had, kreegh, om 't heelen der zelve, den burg van Volterra tót eeuwige vankenis. Laurens Libris, hebbende, zonder te weeten waar toe, zijn' hulp belooft aan Pandolf, werdt zuiver geschóuwen. François Medicis, en Leonard Nobilis, gevangen op vermoeden, deed Cosmo desgelijx in vryheidt stellen. Ende om de haatlijkheid des ombrengens van zóó veel aanzienlijke luiden te leenigen, begenadighde hy Pandolfs kinderen met huns vaders goederen, hoe gróót die óók waaren. 't Goedt, verwacht by Astolf van zijnen vader, die nóch leefde, 't welk, naa 'et recht van Florensé, reeds mede verbeurt ende aantastelijk was, schonk hy aan Jan Babtist, Astolfs broeder. Zeven jaaren hier naa, werdt, tót Molins in Vrankrijk, Bernard Corbinellis belaaght, ter zaake van dit stuk, door eenen braaf, genaamt Aurelio Sancio; die daar over gevangen, en, naa bekentenis, met der dóódt gestraft is. Wederom drie jaaren daar naa, betrapten Leonello Graaf van Oddi, en een zeeker Constantin den zelve Bernard, by Pallisse, op den wegh van Lion; volbraghten den móórdt, ende sneeden hem 't hóóft af: met het welke, gesteecken in eenen zak, zy te póst naa Florensé runden. Dus zagh Cosmo zijn' wil aan zijn' heimelijke vyanden. Tegens de openbaare, als de Françoizen, die hy bekrijghde uit kraft zijns verbondts met Spanje, en om Siëna uit hunne handen te krijgen, had hy óók gróóte voorspoedt. De Turk, ter zee, deed hem wel eenigen afbrek, maar van gering belang. Zeeker Bernard, óf Bernardin Medicinis, man van slechte soort, ende tólpachter tót Milan, had, ten tijde van Cosmo, gróót getal van kinderen achtergelaaten. Een, der zelve, genaamt Jan Jacob, maakt' het daar naa, dat hy voor een overstóut stuk vlees gehóuden werdt, ende, dies weege, onder de voorneemste huisgenooten van Hieronymo Moron, die, by François Sforza Hartógh van Milan, doen en laten was. Nu geviel 't, dat Monsignorin Viscontis, midts zijne gróóte gunst en vermogen by de gemcente, den Hartoge in 't óógh geraakte: zulks hy, om dier zórghe ontslagen te zijn, besloot hem uit den wege te helpen. Tót deze daadt vond hy goedt, door ingeven van Moron, te gebruiken Jan Jacob; die de zelve, met hulp van eenen hópman Pouzin, uitvoerde. Sforza, om 't uitkomen der móórdt te verhoeden, deed Pouzin heimelijk ombrengen, in voorneemen óók 't zelfste aan Jan Jacob te speelen. Te dien einde zond Moron hem aan den Overste van 't sterke slót Mus, gelegen op de grenzen van Zwitserlandt, met eenen brief, quansuis op dat hy binnen ontfangen wierde, in der daadt, op dat de burghvooght hem ontlijven deede. Maar de schalk,

*Het ver-
raadt
wordt ont-
dekt, en de
verraders
gestraft.*

*Sforza,
Hartógh
van Mi-
lan,*

*laat Men-
signorin
Viscontis
vermóór-
den, en óók
den móór-
denaar
Pouzin.*

*Jan Jaco-
cobs for-
tuin.*

vermoedende de waarheidt, hieldt dien achter, ende bóótste konstelijk, uit Sforzaas naam, eenen anderen brief, waar by de Overste gelast werdt, het slót aan hem te leveren, ende daatlijk tót Milan te verschijnen. 't Welk alzóó gelukt zijnde, zagh zich de Hartógh benoodight om 't stuk verhoolen te hóuden, door de vingeren te zien, óft aan Jan Jacob veilige voorwaarden te gunnen. De Paus, Fransche Koning, en Veneedjaanen, daar naa, ten aanzien van de gelegenheidt der plaatze, verzóchten hem zesduizendt Zwitzers te werven. In welken handel, hy (zóó François Guicciardins meldt) zich zelve, tót naadeel der bewindtgeveren, dapper zegende. Zedert, aangezócht door Antonis de Leva, tradt hy in 's Kaizars party, ende wisselde 't slót Mus om Maranjan met den tijtel van Markgraaf. Ende wordende, van dien tijdt af, in verscheide krijgen en hóóge ampten gebruikt, verworf hy gróóten naam; zonderling met het dwingen van Siëna: hoewel de Kaizar en Cosmo zich dunken lieten, en hem genoegh berispten, dat hy dien krijgh, als kóóphandel, om baat dreef, en hieldt sleepende. Dus veel mans geworden, wilde hy óók zijn' afkoomst verheerlijken: ende hoevende maar twee letters van zijnen bynaam te trekken om Medicis te heeten, gaf zich uit voor gesprooten, uit dat vermaardt geflacht, en aanveirdd'er 't wapen af. Men vindt'er nietremmin, die staande willen hóuden, dat óuwlinx eenige ballingen van dit Florentijns huis zich tót Milan zóuden neêrgezet hebben, en zijn vooróuders geweest zijn. Hoe 't zy; Cosmo liet hem niet alleenlijk tuilen, maar scheen wel verkuift met dit gevonden maaghschap: te meer, naa dat Janangel Medicinis, dien, door zijnen broeder den Markgraaf, de wegh ter gróótheidt gebaant was, tót het Pausdoorn geraakte. Dóch starf Jan Jacob een' wijl te vooren, in den jaare vijftien honderdt vijfenvijftigh; ende werdt zóó staatelijk begraven, dat de Hartógh van Alva, onze geessel, zich gewaardighde zijn' uitvaart te helpen hóuden. Hy is geweest streng van aart, sterk van leden, zeer voortvaarende, lijdzaam in waaken en arbeit; maar onmenschelijk wreedt, dubbeldt, een gróót teirlingspeeler; óók schrókkigh, en gulzigh naa goedt van andere luiden; hoewel hy 't daar naa in timmeraadjen, en aanzienlijke hófhóuding, eerlijk spilde: ende zóude ('t en waare hem die ondeughden in zijn licht stonden) in achtbaarheidt op mogen, by de treflijkste krijgsoversten zijner eeuwe. Zijn broeder, die, Paus geworden, zich Pius den vierden noemde, jookende om geacht te zijn van den zelve bloede als de Medicis van Florense, droegh aan Cosmo allerlei gunst te gemoet; verzócht de weduw van Portugaal, zuster des Koninx van Spanje, ten huwlijk voor François óudtsten zoon van dien Hartógh. Ende, om dat werk ganklijker te maaken, deed hy voorflaan van Cosmo te versieren met recht en tijtel van Konink van Toscaanen. 't Welk zóó verre was, van te smaaken aan Koning Philips, dat het in hem eenen afkeer van Cosmo verwekte. Deze hoope verdweenen zijnde, liet Cosmo niet, in alle manieren, 's Koninx gunst naa te jaagen. Ende, hebbende zedert het óógh geworpen op Johanna, jongste dóchter van Kaizar Ferdinand, zond hy François zijnen zoon in Spanje. Terwijl de zelve aldaar was, zagh de vader grouwzaam leet aan twee andere zoonen. De óutste dezer heeten Johan, was maar in zijn zeventiende jaar getreden, reeds Kardinaal, en zachtmoedigh: de jongste, genaamt Garsia, schóón en bevallijk (de Florentijnen zeggen, dat hy 't al verlieven deed, tót de steenen toe) maar fel van aardt, en overgegeven tót balddaadigheidt. De Hartógh, doende eenen keer, om den zeekant zijner heerlijkye te bezichtigen, voerde, nevens zijn' gemaalin en hófstaat, deze jongelingen meê; die, uit ongelijkheidt van zinnen, en kindschen naaryver, bittren haat op

*Jan Jacobs
aardt.*

*Cosmos en-
zijner zoonen
treurspel.*

elkanderen gevat hadden. Alhier nu, ter jaght greden, en afgedwaalt van den hóóp, vliegen zy zich onderling aan; ende, naa eenige vuiflagen over en weder, trekt de jongfte fcherp; valt den óudtften op 't lijf; doorftóót hem: ende keert, (naa zulk een' daadt) fchier zonder eenige ontfeltenis van gelaat, tót het gezelfchap. Ten einde des jaagens, als Johan niet te voorfchijn, en de avontftondt aan quam, lóópt het gezin hem naaspeuren door 't bosch. Zy vinden 't paardt zonder meester, en, by 't vólgen der voetftappen, 't lijk tuffchen de dóórnen leggen. Deze maare brengt men den vader; die, giffende wat'er af was, zóó wrang cen fmarit inkrópte, en beval de zaak te heelen, den dóóden, by duifter, in de naafte ftadt, en kamer aan de zijne te brengen; vóórts uit te stróóijen, dat, onder 't jaagen, zijn zoon, aangegrepen van een' fcherpe koorts, met heftige pijnen, naauwlijx van de plaats, daar hem de fchielijke ziekte aangekomen was, had kunnen vervoert worden. Daar naa komt hy, zonder kennisdraagers, in de kamer; vórdert Garfia alleen, ende vraaght hem naa zijnen broeder. Als d'ander, met een weérspannige ftóuthéid van trony, het ftuk lóóchende, gebiedt hy hem te genaaken, ende ontdekt het lijk: welx wonde (zóó men vertelt) midts de jegenwoordigheid des dóódtflagers, begon t'ontspringen. *Ziet daar (zeidt Cosmo toen) het bloedt uws broeders, dat Gódt en my om wraak roept. Rampzaaligh ik, die zulke kinderen geteelt heb, en zulks van hun beleeve: welker den eenen, omgebraght door vervloekte broedermóórdt, ik met deze óógen aanschónwen moet; den anderen (ten zy ik heillóós, en een partijdigh bedienaar des rechts onder de mínen wezen wil) gedwongen worde, ter eigene aanmaaning van de degelykheid, zelf uit de werelt te helpen. Een schelmftuk is 't, dat een vader zijn kindt verdoet: maar gróóter schelmftuk beging' ik, met den geenen langer in 't leeven te lijden, die, met het ontlíjven zijns broeders, fchreede gemaakt heeft tót slaghting zijns vaders, en uitróijing van al mijn zaadt, door móórdt en bloedstórting.* Garfia, daar op, bekent de daadt, met voorwenden, dat Johan 't gevecht begonnen, ende hy, zonder dien af te maaken, geen bergen aan zijn eigen lijf gezien had. Maar Cosmo, die Johans inbórst kende, zierende den dólk, daar hy meé gegriefst was, nóch aan zijns broeders riem, rukt hem dien van 't lijf, en uit de fcheede. *Ik heb (zeidt hy voorts) beflóoten heeden de huispeft, eer zy zich wijder spreide, op zulk eenen voorgank, uit mijn ingewandt te fcheuren. Ende, hoewel ik den neérslagh dies alderzoefsten zoons, niet dan met neérslagh des anderen, die hem ongelijk van zeeden is, verzoenen kan, het zal my liever zijn, by de naakomelingen voor eenen ongelukkigen en straffen vader gefchat te worden, dan berispt van onvoorzichtigheid en onrechtvaardigheid. Maar gy, die 's levens onwaardigh zijt, laat u een tróóst zijn, dat gy, moettende daar afscheiden, 't zelve in uws vaders handen, van wien gy 't ontfangen hebt, zult afleggen.* Naa deeze woorden, en aanroeping Gódt's, dat die 't werk beaangenaamen, en zijnen zoone de zonde vergeeven wilde, leidt hy by den dóóden den levenden, ende drukt hem de zelfste dagg' in 't hart. Deze ellende, bewust alleenlijk weenigen zijner getróuwften, deed hy zórghevuldelyk verbergen, op dat het gerucht de gemoeden der menschen niet afwendigh maakte van hem en zijn heele huis, zóó nieuwlíjx gegrontvesticht in d'opperheerschappye. Men liet dan eerst verluiden, dat beide de zonen krank laagen; thans, dat d'een achter den anderen overleden was. 't Welk te lichter gelóóft werdt, midts de wantemper der lucht, die, in den zelfsten zomer, veele zielen, door smettende ziekten, wegghnam. Daar naa werdt, tót Florense, met gróóte pracht, beider uitvaart gehouden; ende in openbaare lijkreed

*Cosmos ge-
maalin
sterft van
rouw om
de rampza-
lige dóódt
van Garfia
en Johan.*

*Het weder-
vaaren van
François,
Cosmos
zoon, in
't hóf van
Spanje.*

*Cosmos
voorzichti-
ge raadt
aan zijnen
zoon.*

*François
komt in
's bewindt.*

*Hy trekt
naa Wee-
nen om de
bruit.*

*Paus Pius
de vierde
sterft.*

de Garfia voorneemelijk geprezen, om alle quaadt bedenken yder bet uit den hóofde te slaan. Van ontsteltenis der maage, daar zy lang aan gegaan had, óft mogelijk van hartzeer, gezet ter zaake van deeze huiswonde, starf óók kórtelinx de moeder: zulks Cosmos huis, gekneuft met drie dóóden binnen weenigh daagen, alleenlijk onderftut werdt by de standt-
vaste manhaftigheidt van hem; die, zonder eenighzins den moedt te laaten zinken, de bezigheidt te zijnen tróóft nam, met aanwending aller vlijt, dat de gefchepte hoope van zijns óudtsten zoons huwelijk, 't welk hem dócht een ftijve zuil aan den versgebóuwden ftaat te zullen zijn, niet te leur gefteft wierde. Maar 't geviel, terwijl François aan 't hóf van Spanje was, dat Alexander Farnese, Prins van Parma, krakkeel tegens hem, om 't voorzitten, maakte. 't Welk Cosmo te meer zeurde, mits Alexander voorheenen, als zy, t'zaamen, in schijn, vrundtlijk ten zelve hove verkeerde, den Prinsse van Florense altijds geweeken had: zulks Cosmo begon te twijffelen, dat Philips quaalijk t'hemwaarts moght' genegen zijn; en dat Farnese, door opruiding, óft ten minste by weete van dien Koning, dit gefchil opworp. Dóch Alexander braght geen' andere reede by, waarom hem de eerlijkste plaats zóude toekomen, dan dat hy een zoon van 's Koninx zuster was: ende deed dit (zóó men meent) door ingeeven van Juliaan Ardingellis, Ridder van Jeruzalem: hoewel 't niet vreemdt waare, dat Margarita zijn' moeder, eertijds te wijve geweigert aan Cosmo, quaalijk hadde mogen veelen, dat nu zijn zoon den haaren de loef afsteeken zóu. Cosmo nóchtans, als een zeer voorzichtig Vórft, óórbaar vindende, tót dien afbrek van gunst, óft verkorting in achtbaarheid, het óógh te luiken, schreef zijnen zoone, *Dat hy geduldigh opnaame, 't waar óók wat, by Philips, in dit stuk, ver órdent wierd'; en zich hoeden zóude van 's Konings hart, om eenigerlei óórzaak, te vervreemden; maar schikken, zóó lang zijn verblijf in Spanje duirde, door alle weegen 't misnoegen zijner Majesteit te mijden; ende wanneer hy t'huiswaarts te keeren hadde, met haaren goeden óórlóf zijn affcheidt te verwerpen.* Twee jaaren hier naa, als François nu in zijn vierentwintighste gink, stelde Cosmo 't gansche bewint in diens handen, dóch behield aan zich de tijtels en waardigheeden: waar toe hem rieden zijn' wijsheid en goedhartigheidt, vólgende, daar in, het spoor van alle Vórften, die de nieuwverkrege heerschappye in hun geslacht hebben geveft, en overgezet aan hunne naakomelingen. Om dezen werke den tóón te geeven van een gewis en genoegzaam opdraagen des naaatschaps, werdt daar over, tót Florense, gróóte feeft en staatsy aangerecht. Sint heeft François het beleidt der zaaken gehadt; en werden, zonder naa 's vaders dóódt te toeven, vader en zoon beide voor Landtsheeren erkent. Dóch gaf Cosmo den jongelinge, tót byftand, Bartolomeus Concini, eenen man getróuw den óuwde, ende van wiens ervaarenis hy goede proeven gezien had. By raadt van dezen werdt schier alles gedreven. François, gekomen tót dezen ftaat, schikte Mario Colonna, en Julio Ricafolis, aan Kaizar Maximiliaan, om den róuw te beklaagen over Ferdinand zijnen vader, overleeden kórts te voren. Maar de hóóftstóf der boodtschap, zijnde 't herknóópen van den handel des huwelijx, eertijds verzócht in Spanje, beval hy in 't bezonder aan Julio, ende te hulpe te neemen zijnen gezant Antonis Albizzis, die lange aan dat hóf gelegen had. Endtlijk werdt de zaak klaar; ende toogh, in 't vólgende jaar vijftien honderdt vijftentstigh, François zelf, met talrijken sleep naa Weenen, daar hy, van Maximiliaan, staatlijk ontfangen werdt, hebbende, onderweege, de bruidt, tót Ynsbrugh, begroet. Thans keerde hy naa Florense, daar hy haar verwachtte, en een' blaakende bruilóft hielt. Maar onvolflaagen was die blijdschap, midts de maare der haastige dóódt van Paus

Paus Pius den vierden, eertijds Janangel Medicinis óft Medicis; eenen man, lóffelíjk van naam en leeven, zóó lang hy gebiedelóós was, óft bevel onder anderen voerde. Naa 't stijgen ten Pausdóóme, ontdekte d'opperhóoghheidt zijnen aardt; ende bevond men hem, grimmigh in 't openbaar, nijdigh in 't heimelijk; onlijdzaam en gemelijk in 't verhóóren; bitter in 't antwoorden; tóghigh tót heerschen; doortrapt in de konst van veinzen, daar hy nóchtans voor gróf en eenvóudigh wilde gezien zijn; inwendigh blood, uiterlijk gestelt om zijn anxtvalligheid met overstóut gelaat te verbergen; vergeetel der ontfangen weldaaden; graatigh om geldt by een te schraapen, alwaar 't óók onrechtvaardelijk, onvroet om 't zelve te bewaaren; overdaadigh in spijs en drank; verslingert op zijn lusten, die men gelóóft zijns levens eindt gespoeit te hebben. Veel scheenen Cosmo en François, aan deezen Paus, te verliezen. Niettemin, zijn naazaat, Pius de vijfde, neegh zich zóó zeer t'hunner gunste, dat zy der schaade niet óft naauwlijx gewaar werden. Tussen Cosmo, en Alfonso Hartógh van Ferrara, was geschil om den voorgank. Dees steunde op de óudtheid zijns geslachts van Este; die, op de waardigheid des Florentijnschen staats, van den welken hy nu 't hóóft geworden was. Ende hadden zy, ter wederzijden, om uitspraak hier op, lang vervólgh gedaan aan 't hóf des Kaizars. Deze Paus nu, in den jaare vijftienhondert negentstefstigh, versierde Cosmo met de króón en tijtel van Gróóthartógh van Toscaane; ende brak alzóó den pleite den hals. Dit verdroot gróótlíjk den Kaizar: ende Konink Philips van Spanje maakte zwaarigheid in 't toestaan van die hóoghheidt aan Cosmo. Ende deed' elk hunner aanhóuden by den naavólgenden Paus Gregorius den dertienden, dat hy den Kaizar met het slijten der twist bewerden liete; gemerkt de zelfste, wel geneegen tót Cósmo, hem geirne, met dien tijtel óft eenigen andren, begunstigen zóu. In 't verborgen, hierentussen, bróuwde de fórtuin aanvank en óorzaaken tót bitter onheil van Cosmos huis: dewelke verdienen wat hóóger opgehaalt te worden. De Strozis, drijvende kóóphandel tót Veneedje, bezighden, voor kassier, eenen genaamt Pieter, geboortigh van Florense, van maar maatige vrienden. Deeze jongman, bevallíjk van perzoon, verfstóutte zich 't óógh te werpen op een' eedele joffróuw, genaamt Bianca, van de doorluchtige stam Capellis: ende, zich uitgeevende voor een' edelman, wist zich zóó wel in te wikkelen ter zinn'lijkheid dezer zeer jonge maaght, ende 't werk zijner vryaadje zulks te besteecken, dat het hem gelukte haar te bekooren tót verlaating van vaders huis, om, op genaade van de wispeltuirige jeughdt eens vreemdelings, zich in zijn' armen te werpen, en met hem op de been naa Florense te tijgen. Hier gekomen, vondt zy 't heel anders geleege met zijne dingen, dan hy haar diets gemaakt hadt; ende zich haast in behoefte van daagelijksch onderhóudt. Te rugh te keeren tót haare maagen, was evenveel als den voet in eeuwigen kerker zetten. De handen verstonen zich op konst nócht arbeit, om eene haars gelijk te voeden. Nóchtans moest'er geteert zijn. Derhalven ('t geen daar te lande voor luchtige wijven gereedst is) slaat zy aan den kóst met haar lichaam te winnen: zijnde genoeg begaaft met schóónheidt, en veel meer met lódderlijk gelaat, en vlijmendt vlayen van aanlókkende treeken. Onlanx naa 't opzetten dezer slórdige neeringe, geviel 't, dat zeeker hófjonker een lusje met haar koelde; ende aan den Prinsé François overdroegh, dat'er een nieu hairtje, en overfraaye tesch van Veneedje gekoomen was. De Prins (gelíjk de gróóten, zonderling in Italien, op geen kussen te binden zijn) *Is 't zóó? wy moeten (zeid' hy) een gezicht daar van hebben.* Zóó gedacht, zóó gedaan. Hy gaatze bezoeken; ende wordt, met uitgeleeze tukjens van

*Geschil tus-
sen Cosmo
en den
Hartógh
van Fer-
rara.*

*Cosmo
krijght de
króón en
den tijtel
van Gróót-
hartogh
van Tos-
caanen.
Óorzaak
van onheil
in Cosmos
huis.*

*Bianca
Capellis
met eener
kassier op
de been.*

*Zy slaat
aan 't boe-
leeren.*

*Prins
François
verslin-
gert op
haar.*

overvriendtlijke aanvechting, gemeukt: ende veraaft zich der maate aan deze lekkernyen, dat hem zedert alle andere behaaghlijkheden, geleeken by deeze, wanfmaakelijk dóchten. Aldus bestrikt, en veroverft van minne, zeidt hy haaren echtgenóót, hoe hy met zijn' huisvróuw stondt; ende beveelt hem zijn rust te hóuden. Pieter speelt quansuis den man met eere; antwoordt, wen het een ander waar, dat hy zich des ervoelen zóu; maar geen hart te hebben, dat tegens 't genoegen zijns Landtsheeren kon

en wint een dóchter en een zoon by de zelve.

Biancaas man Pieter in gunst by den Prince.

^aGuardaroba.

Hy vrijdt een weduwe van Eedelenhuis.

De broeders van deeze weduwe belgen zich des, enklagen by den Prince, die zich dit luttel bekreunt:

Cosmo geeft hun verlotf zich te wrecken.

dies wordt Pieter by avont afgemaakt;

stribbelen. Jaaren duurde dit boeleeren: in de welke de Prins, by haar, een' dóchter wan; en eenen zoon, dien hy Don Anthonis noemde. Wy hebben gekent deezen heer, verkrepelt aan eenige leden. Zijn lusten, die hy niet tóómen kon, temden hem. Want banketteerende, des zomers, onder meer gezelschaps en etlijke snóllen, aan een' vlóttende tafel met fruiten, in den Arnstroom, vergat hy zich, tót dat hem de kóude des waters, en teflens der meloenen, beving: daar Don Virginio Orfin óók den arm haalde, dien hy sint in eenen sluyer droegh. Wijders eenigh beestlijk Vórst zóu Biancaas man uit den wegh geholpen hebben: dan François, die zeer goedertier van inborst was, bewees den zelve gróóte gunst, ende verzagh hem met het ampt van gewaadthoeder ^a. Maar Pieter ('t zy dat hy zich, den Prince te geval, van zijn' eigen' huisvróuw spaande, óft met het overschót haarder troetelingen niet te verzaaden was, óft de slingerliefde in den aardt, ende nóchtans 't hart te hóogh had om gemeine slóóren te hanteeren) bestond den vryer te maaken aan een' weduw van edelen geslachte. Ik heb uit eenen óoghgetuigh, dat de Prins, gaande t'eener tijdt zijn' meestres met een' avonddeun óft ferenata beschenken, ontrent haar huis zeekeren perzoon gewaar werdt; ende vermoedende, dat het iemandt zijn moght, die uit haatlijke nieuwsgierigheid quam bespieden wat daar omging, den zelve geboodt aan te ranzen. 't Welk geschiet zijnde; bevondt men dat het een vróuw in mans kleedren, en de gemelde weduw was; die, gedreven van onlijdzaame genegenheidt, aldaar om de wóoning van haaren vryer Pieter quam hengelen. De Prins, hoewel zelf uit zijnde opeen' tógh van die soórtte, begreep haar ernstlijk, over 't vergeeten der betaamlijkheid, ende dat een' vrouw van haaren staat, in zulk gezeet, by nacht by ontijdt, over straate zworf. Zy had twee broeders, krijgsluiden huns ambachts, die, verwitricht van 't verstand tuffen hunne zuster en Pieter, zich dien hóón heftelijk aantrokken. Zy droegen, niettemin, zóó veel ontzaghs den Prince, dat, in plaats van vóórts te vaaren tót eenige daadtlijkheid, zy hem aangingen met eerbiedigh verzoek, om eenige órde tót staaking van Pieters vervólgh, en tót weering der opspraak. Dan François, verleege, in stóf van minne, om redenen tót bestraffing van den geenen, wiens huisvróuw hy genóót, maakte weenigh werx van de klaghte. Waar over de verongelijkten zich tót Cosmo keerden, die, zedert d'opdraght des bewindts aan François, zijnen tijdt, doorgaans, op een' lusthoef, genaamt Poggio, toebragt. D'óude Vórst, bericht hoe zijn zoon in gebreeke bleef van d'eere dezer luiden te boeten, gaf hun, ten laatsten, verlotf, om zich zelve te rechen. François, des verftendicht, waarschuwt Pieter; raadt hem op zijn' hoede te weezen, en de gevaarlijke vryaadje uit den zin te zetten. *Heere (antwóórdde d'ander) laat my toe, zinkroers met raaden te draagen, en ik ben huns getróóft. Nu dan: draagh wat gy wilt,* zeide de Prins. Staande de dingen aldus; gaan de gebroeders toe, ende leggen, op een' nacht, t'elken einde der brugge van de Trinità, die over de Arn strekt, een' laagh van gewaapenden. Pieter, dan, genaakende 't eene eindt, werdt besprongen; ende weerde zich zóó wel, dat hy zijn' vyanden deizen deed. Maar, waanende 't lijf geredt te hebben, stort hy in de tweede laagh; en aldaar 't laatst zijns bloedts. Dit dócht

dócht den gebroederen niet genoegzaam, om de klad huns huís af te wasschen: tót een' volkooome zuivering, bezoedelen zy de handen met de móórt hunner zuster. Dezer handtdaadigheden, nu, waaren d'eerste dezer gasten niet. Onder de leden hadden z' 'er andre, die hen tót eenen uitgank, hardt, en zich schikkende by zulk een' leeven, menden. Zekere stukken, bedreven by hen op den Kerkelijken bodem, ende gekomen ter óóren van den Paus, deden hem verzoeken op Cosmo, dat hy hen, naa hunne werken, lóónen, óft aan hem overzeinden wilde. Men zeidt, dat de Gróóthartógh hun deezen nóódt te kennen, en keur gaf van naa Roome gevoert te worden, óft elk een' schaal venijns te zuipen: ende dat zy, zonder lang beraadt tuffen sterven van beuls handen, óft het uitwerpen der ziele buiten het deerlijk opzicht des vólx, den kroes koozen, deurzweggende onvertsaaghdelijk den drónk die hun de laatste was. Cosmo, naa 't overlijden van Helionora van Toledo, tróuwde Camilla Martellis; Florentijnsche edelvrouw. Onder zijne verzoekingén had de jicht haar deel; die hem 't brein zulks raakte, en 't lijf met beroerens floegh, dat hy 't gebruik zijner tonge en rechte handt ganschlijk verloor, en nóóit weder kreegh. Deze quaalen schreef men toe aan d'onmaatigheid zijner wellusten: in de welke, hoe zijn manier van leeven voorheen geregelder geweest was, hy; ontleedight van de zórgen des landtbestiers, zich zóó veel te lósser worp en weiken liet. Twee jaaren naa die neep, ende in 't achtendertighste der heerschappye, 't vijfenvijftighste zijns ouderdooms, werdt hy aflijvigh: een Vórst, hebbende, in een kleen gebiedt, den stíjl van Kaizar Augustus naargeyvert, door fraay en zinnelijk regeeren, 't versieren der stádt en landóuwe met prachtige timmeraadjen, 't queeken van geleerden, schilders, beeldthóuwers, en bóuwmeesters. Oók heeft hy, gelijk Augustus, voor zijn blaazoen willen voeren den Steenbok, hemelteiken waar meê men zeidt de stonde der gebóorte van den eenen en den anderen verheldert geweest te zijn. Niet tegenstaande zijn' zeldzaame wídzienigheid, was hem de tóóm zijns toorns somtijds ontschooten, zóó verre, dat hy, tót twee perzoonen toe, met zijn' eigen' handen dóódde, uit óorzaaken, die hy onder zich hield. By Helionora had hy, boven Johan en Garfia, welker eindt verhaalt is, geteelt nóch drie zoonen; François zijnen naazaat, dien de tijtel van Gróóthartógh door den Kaizar bevestight werdt; Ferdinand Kardinaal; Pieter, getróúwt met Helionora; dóchter van zijnen Oóm Don Garfia van Toledo; ende drie dóchters: Eene was overleden, en besteedt geweest aan den Hartógh van Ferrara. Een' andere had ten huwelijk Fabiano del Monte, neef van Paus Julius den derden. De derde was ten echt gegeven aan Pauwels Jordaan, hóóft des huis der Orfinen. Van Camilla bleef een' dóchter, die naamaals Cesar d'Este, Hartógh van Modena en Reggio tróuwde. Nóch liet hy naa, eenen naatuirlijken zoon genaamt Johan. Eenen deele dezer kinderen is bijster leet overgekomen; ende niet luttelder den geenén die hun 't zelve beschooren hadden. De gemaalin van Pauwels Jordaan was genaamt Isabelle; overzoet van zee-

*en daer naa
de weedu-
we, hun
zuster.*

*De Paus
eischt straf
over deze
gebroeders,
om hun
andere
schelmstuk-
ken:*

*dies moe-
tenze ver-
gift drin-
ken.*

*Cosmo
deerlijk
van de
jicht ge-
quelt.*

Hy sterft.

*Zijne kin-
ders.*

*Isabelle, ge-
maalin
van Pau-
wels Jor-
daan, te
gemeen-
zaam met
eenen
Toilo,
en wordt
van haar*

*Pauwels
Jordaan
van een
moórdt ver-
dacht.*

*Hy wijkt
uit Floren-
se;*

*en sterft by
Veneedje.*

*Virginia in
haar huis
vermoórt
door de
trauwanten
van Luide-
wijk Orsin.*

*De moórt
komt in
't licht, en
men be-
stóort zijn
huis te
Padoa.*

*Orsin
wordt in
den kerker
gewurght.*

Virginia Acorambona, weduw van den aflijvigen, tróuwde; 't welk een zeer slecht huwelijk by 't eerste was. De zelfste Felix, eens armen huismans zoon, werdt, kórts daar naa, Paus; ende is die braave Sixtus de vijfde geweest. Toen begon Pauwels Jordaan voor weêrwraak te duchten; ende, versteeken van veilige uitvlucht tót Florense, begaf zich, onder dexel van gezondheid in zekere baaden te gaan zoeken, op den Veneedtschen bodem; ende met der wóón tót Salona, aan den oever van 't lak Benacus, nu geheeten Lago di Garda. Alhier, overvallen van een' heftige koorts, ende hebbende een' ader doen openen, gaf hy den geest onder 't bloeden. Virginia, weder weduw, bedrijvende onuitspreeklijken róuw, ver- toogh met haare haave en kleinoodge, ende gink zich zetten tót Padoa: alwaar zy ('t magh dan Troilo te geval, óft iemandt anders geweest zijn) met Flaminio haaren broeder, daar gekomen om haar te tróósten, in haar huis, by nacht, overrompelt werdt, en wreedelijk vermoórdt, door etlijke trauwanten van Luidewijk Orsin; die, om eenen dóódtslagh, gedaan aan Vincent Vitelli, uit Rome gevlught was, en in krijgshdienst der Veneedjaanen getreden. De zelve, waanende dat dit zijn laatste stuk wel verhoolen zou blijven, óft immers dat de Veneedtsche Vroedtschap, ten aanschóuw van de verdiensten zijner maagen op dien Staat, hem, dies wege, niet hardt zóude vallen, week daarom niet eens uit Padoa: maar hield zich sterk, met vijftigh rapsche gasten, in 't huis van de Contarenis, dat hy in huur had. Dan de Heerschappy, geraakt aan blijk der zaake, wilde dat het recht zijnen gang ginge. Men komt hem dan bestooken; ende, om 't bloedt van de aanvechters te spaaren, plant gróf geschut voor 't huis. Toen verzócht hy schórsling van waapenen; schrijft eenen fórslen brief; dóch voeght'er by in 't eindt, dat hy bereidt was te gehóorzaamen, midts dat men hem en den zijnen 't lijf verzeekerde. Dit schrijven, geleezen in den Raadt, ontstak nóch gróóter verbolgenheid. Dies begintmen te beuken, ende smijt het voorste deel van 't huis ter aarde. Hy denkt echter te daadingen; ende zeindt een ontwerp van voorwaarden aan den Overste van de beleggers; die zulks wel ongerijmt vondt. Het schieten hóudt dan aan, tót dat Luidewijk, ziende zich bezet van alle kanten, ende nergens deur te breeken, zich met de zijnen, zonder eenigh verding, overgaf. Gevangen zijnde, werden zy veróórdeelt, d'een tót scherper, d'ander tót zachter straffe, naa gelegenheid van elx bedrijf. Luidewijk, als men hem de dóódt aankundighde, tóonde een onvertsaaght aanschijn, ende eischte tijdt om órde op zijn' huiszaaken te stellen. Zijn' gemaalin, Julia, gróótmoedige spruit der doorluchtige óórlóghsstamme van de Sabellis, was te Veneedje, ende had haar uiterste gedaan, met smeeken, om genaade voor haaren man. Haar maakte hy zijn' kleinoodjen, die eenen schat waardigh waaren; ende daarenboven de lijstógh van alle zijne middelen. De Veneedtsche Heerschappy wild' hy dat zijn geweer hadde: 't welk onder de waapenen des Raadts van Tienen geplaatst werdt; ende daar onder geschreven: ARMA A LUDOVICO URSINO REIPUBLICÆ LEGATA, INGENUUM JUSTÆ NECIS TESTIMONIUM: *De waapenen van Luidewijk Orsin aan den Staat gemaakt, een' welgeaarde getuigenis zijner rechtvaardige dóódt.* Vóórts beval hy zijn' dienaars aan zijn' huisvróuw; tróóste haar zeer Christelijk: ried der zelve, (gemerkt haare jonkheid) by tijdts op een eerlijk huwelijk te peinzen: ende besloot den brief met vermaan, dat zy nemmer vergeeten zóude gemaalin van Luidewijk Orsin geweest te zijn, nóchte des te zeer gedenken. Des nachts daar aan, werdt, door bevel der Vroedtschap, hy in den kerker gewurght. Virginia Acorambona had nóch eenen broeder met naamen Marcello. Dezen vóorderde de Paus van de Veneed-

needjaanen; ende deed hem, als meêpleger aan de móordt van Perettis, aan den hals straffen. Welke geschiedenissen, alhoewel niet groeivast, gebuirigh nóchtans aan die van 't huis Medicis, wy, om haare gedenkwaardigheidt, echter schaakels aan de keten dezer treurspelen laten zijn. Wijders, Johanna van Oóstenrijk, Gróóthartogin van Toscaane, quam t'overlijden, naalaatende, mits Philips haar zoon over vijf jaaren gestorven was, alleenlijk twee dóchters. Helionora, d'óudtste, was besteedt aan Vincent Gonzaga, Hartógh van Mantua. Maria zaagen wy, lang daar naa, tót Florense, by volmaght, verleeden op den Gróóthartógh Ferdinand haaren óóm, tróuwen aan den Koning van Vrankrijk, Henrik den vierden, nu gebynaamt den Gróóten: die, gesteege in glory, door zijn' deughdt en fórtuin, boven alle Vórstén zijner eeuw, als hy stondt om den tópfteen op 't gebóuw zijner gróótheidt te planten, haar onvoorziens ontviel, en aan 't móórdaadigh knijf van eenen verraader bleef. De zórgen, verwekt door deze dóódt, hielden haar negen nachten slaapelóós. De wargeesten staaken de óóren op. Inheemsche óórlógen, dartel wanontzigh, spijtige wederwaardigheden, kórven haar van alle kanten. Eindtlijk gevlooden, om de misverstánden, gerezen tussen haar en haaren zoon Luidewijk den dertienden, heeft zy, etlijke jaaren, geschuilt (hoe veel min dan balling?) in Brabant. Vertoogen van Brussel, mer sober genoegen, en genoegzaam ter sluik, naa de vereenighde Nederlanden, daar zy, nu onlanx, in de treflijxste steden, zonderlingt' Amsterdam, met toedraght van gróóte eere ontfangen wert, is zy te scheepe gegaan naa Engelandt: maar tweemaal gedwongen geweest, van wederstreevenden windt, tót onze stróómen te keeren. Aldus heeft de Majesteit dezer aanzienlijkste Vórstinne van Christendom, sint het overlijden haars gemaals, den meesten tijdt, op de gólven van kommer en verdriet, gedóbbert: ende dóbbert, terwijl ik dit schrijf, op de gólven der Nóórdtzee; óft magh althans ter gewenschte haven zijn ingekomen; zóó zy zich niet ten derden maale, door de wreedtheid des weders, vindt te rug gedreven. 't Is dan al mede haar lótt geweest, de huisplaa-gen van haar geslacht te smaaken: niet baatende daar tegen, dat zy eenen Konink, ende twee Koninginnen, te weeten van Vrankrijk, Engelandt, en Spanje, eenen Hartógh van Orleans, en een' Hartogin van Savoye, heeft ter werelt gebraght. François, haar vader, weduwnaar, en graatigh naa manlijk oir, stelde zijn' zinnen tót herhuwen, ende bezeffende, dat de vuirige boellaadje met Bianca Capellis hem verhinderen zóu tót waardigh partuir te geraaken, besloot, zich haarder t'ontsleen; ende zond ze, rijklijk verzien, naa haar vaderlandt. Maar een' geneightheidt, zóó gewortelt, zat veel te hecht in 't hart, om zich te laten uitrooyen. Eer zy ten halve wege was, komt 'er een' opwelling van vlam, ende gloeit hem borst en brein, der maate, dat hy, verwonnen van 't ongeduldt des afwezens, zijn voorneemen de schup geeft, en ruime plaats aan gansch andere gepeinzen. *Waar toe (kittelt hy zich zelf) op 't onzeeker een' zoon gezócht, daar ik, door een bruilóft, mijnen Antonis wettigh kan maaken, ende tót het naazaatschap vestigen?* Niet lang gemart: hy doet haar ylinx naajaagen, en te rug haalen; ende schrijft aan de Vroedtschap van Veneedje zijn meening over. De Veneediaanen, dien 't heughde, hoe zy, door 't huwelijk van Katharina Cornara, inboorlingesse hunner stadt, de króón van Cypers geëigent hadden, begosten strax den mondt te maaken op de smaak van gelijke fórtuin: ende, om, aan den willigen in tóóm, nóch de spooren te geeven, deeden den Gróóthartoge weeten, dat hy, aan Bianca, niet de dóchter van eenen enklen edelman, maar van de Heerschappy, zóude tróuwen; ende dat zy haar voor zulks

*Virginias
broeder
wordt mede
gestraft.*

*Johann
van Oó-
stenrijk laaz
twee dóch-
ters naa,
Helionore,
en Marie,
zedert aan
Koning
Henrik den
vierden ge-
tróuwte, die
van een
verrader
doorsteeken
wordt.*

*Marie
zwerft en-
delijk in
balling-
schap buite
Vrankrijk.*

*Verhaat
hoe Har-
togh Fran-
çois Bianca
Capellis
trouwde.*

aannamen. Hy tróuwt haar dan, met de twee kinderen onder de keurs der bruidt, om, door die plechtigheid, de bastaarden te echten: ende verheft (wonderlijk belóóp van 't geluk der werelt!) een' vróuw, die eertijds elk voor zijn geldt had kunnen hebben, tót de gróótfte Vórfstin van gansch Italië. Evenwel zórghd' hy, dat schier óft mórgen de wettigheid van eenen aaterling, als Antonis was, moghte gewraakt worden; ende póoghde, daarom, by den Paus, en den Koning van Spanje, de dingen daar naa te beleiden, dat, in geval zijns overlijdens, zy Antonis, met hunne hulp en achtbaarheid, zóuden willen ondersteunen. Maar Bianca (der welke niets, dan eer en deught ontbrak) nu verlekkert op het heerschen, en bevangen met de dampen der gróótsheid, wist niet te bezinnen, dat 'er handthaaven aan haar óft haaren zóón waare, zóó Ferdinand en Pieter, broeders van haaren gemaal, hem quamen t'overleven.

Bianca wil des Hartóghs broeder Ferdinand om hals helpen;

Dies, willende het werk wissel neemen, ontwerpt zy een schriklijk schelmstuk in haaren geest; ende besluit, voor eerst den Kardinaal, óudsten en deftighsten, uit den wege te helpen. Zy slaat dan de gelegenheid gaa, dat hy, gekomen van Roome, zich, nevens haar en den Gróóthartógh, op de lusthoef Poggio vond. Ferdinand, wel gewilt by 't hófgezin, werdt alhier, op eenen avondt, verwitticht hoe Mévróuw zelf in de keuken geweest was, te plamoeten, men wist niet wat, onder de spijze. Derhalven, op zijn' hoede, gelaat hy zich qualijk te pas te wesen; ende aangezeten ter taafel, nuttigt bynaa niet dan een weinigh bróódts. Bianca, vóórts, doet zeeker gebak aanrechten, ende zeidt hem;

Uw' Doorluchtige heerlijkheid plagh deeze toertjens niet quaat te vinden. Haar gelieve d'ouwde smaak te verzoeken.

Teffens dient zy 'er hem een voor; een haaren man; ende neemt zelf het derde. Ferdinand bedankt haar, met zeggen, dat hem des althans niet luste. De Gróóthartógh, onwustiger van 't verraadt, dan de geen daar 't op gemunt was, ende giffende dat zijn broeder argh vermoedde, wild' het hem uit den hóófde steeken; ende zeggende: *Heer Kardinaal, aanveirdt de nóóding,* snijdt een stuk van de toert, die voor Ferdinand stondt, ende begint 'er van te eeten.

maár de Hartógh eet het vergift, en zy mede;

't Welk gezien by Bianca; zeidt men, dat zy zich ontvallen liet: *'t Is gedaan;* vóórts van gelijke toetastte, en de zelfste spijs te monde sloegh. De Kardinaal, echter, onthield 'er zich af: gelijk hem óók luttel passen kon, op hunne voorproef, in te neemen, 't geen hy te vooren geweigert had. Den zelfsten nacht, gaande vóór den tienden van Wijnmaandt, des jaars vijftienhonderdt zevenentaghtigh, was François een lijk; ende vólghde hem Bianca, binnen den tijdt van vijf uiren. Ferdinand, in stede van den jongsten avondt, zagh zich in den opgaanden daageraadt eener machtige heerschappye.

en sterven den zelven nacht.

Kardinaal Ferdinand wort Hartógh.

De maare, die men loópen deed, om d'opspraak van zóó schielijke dóóden te leenigen, luidde, dat de Gróóthartógh aan een' hartvank, de Hartogin overstelpt van droeffenis gestorven was. 't Welk my verbiedt aan te neemen, 't geen zommige den Kardinaal naageeven: te weten, dat hy 't lichaam van Bianca ergens in eenen kuil hebbe doen delven: 't en zy dan, dat haar' uitvaart met een' gebóóften móólijk gehóuden is. Nóch was de fórtuin niet zat van woeden, en haare gunsten, in 't openbaar verheffen dezer stamme, haar, met plaagen binnen 's huis, betaalt te zetten. Don

Helionore, aan Don Pieter zienen broeder getróuwt,

Pieter, had (als vermaant is) ten echt zijn' nicht Helionora; die, net besneden van lidmaten, helder bruin en bloozende van aanschijn, met een paar óógen daar in van leevende git, gevoelijt met schittrende vonken, voor de volmaaktste in schóónheid van heel Italië ging. Maar (gelijk men daar te lande de vrouwen heel poezel begeert) verfoeid' hy haar' Spaansche tengerheid; scholdze voor een Robuccia, óft schreepel tes-

jen, daar niet dan vel en been aan was; ende braght, doorgaands, zijn' vreught in vreemde bedden. Dit keurlijk schepsel, mede van vlees en bloedt, geen marmor, en beter siere waardigh, kon niet faalen, in dat weeldigh gewest, bedektelijk, maar des te vuiriger vervólght te worden van aanbidders haarder begaaftheeden. Onder anderen; die haar tempels van hunne harten maakten; stak uit een jongeling genaamt Zano- bio ('t huis is my niet indachtigh.) welgeschaapen van leest, fier van moedt, voeghlijk van zeden, afgerecht op allerlei adelijke oeffeningen en hooffsche hanteering; ende die de konst doorknaauwt, de natuur te baat had, om zich ter wrangste borsten in te wikkelen, de mogentheden der zielen te breidelen, ende naa zijnen zin te mennen. Van schrijven in rijm en prooze, van paaren der stemmen met snaarengalm, van overvliegende vonden met maghtigh sieraat van taal t'ontfouwen, en zijn' hartstóghen met glimp ten tóón te stellen; weetenschappen ge- queekt in 't kabinet van Venus, ende die alle slooten van Jofferlijke boezemen kunnen openen, was hy een uitgeleert meester. Geen wonder dan, dat deze Vórstin, gemurwt in de stooving eener teedre opvoeding, ende door het daagelijx genót der hooffsche genughten, de kraft van zóó knellende bekooringen onwederstandelijk vond; ende, belezen door zóó zoete róveryën, haare liefde leidde, daar zy die beter besteedt waande. Met omzichtige vroedtheid (zóó vroedtheid in zulke stóffe plaats grijpt) werdt deze vryaadje, ter wederzijden, gedreeven; en, met tróóst der gelieven, voltóóit. Maar de werelt waar een hemel, wen zóó smaak- lijk een' hónighbeek zonder menxel van bitternis der allergroenste gal wilde vlieten. Zano- bio, waarende t'eener nacht ontrent de venster zij- ner afgodinne, werdt, aan zijn' rugh, eenigh geruis gewaar; ende, zich keerende, speurt eenen, die de blanke kling in de vuist, en het op hem gemunt had. Flux stelt hy zich schrap; rukt het rappier uit, ende biedt het punt zijnen vyandt. D'ander daarom zwicht niet, maar dringt in tót den verweerder, ende praamt hem zóó fellijk, dat hy zich niet zaght te redden, zonder hem dóódtlijk te grieven. Of de gequétste lang genoeg leefde om 't stuk te verklaaren, dan óf de neêrslager door eenigen dienaar gemeldt werdt, zóud ik niet kunnen bewaarigen: dit jaa, dat Zano- bio daar over aan recht gevórdert, en gedoemt werdt, om bin- nen korte daagen zich te vertrekken, als balling, op 't eilandt van Elba. Een' zwaare smak was dit voor den ellendigen minnaar: ende de affcheu- ring van de jegenwóórdigheidt zijner uitverkóorne deed hem wee tót in 't diepste der ziele: zulks, dat hy, verlaatende te nóóde den aardbó- dem, die (zóó hem dócht) d'eere had van door haare voeten betreden te worden, niet dan op 't uiterste óógenblik des bepaalden rijdts, zijn' hielen van 't vaste landt lichten kon, om zich te water te begeeven. De dóódtflagh, daarentussen, op zulk een' stond' en stede, baarde bijstre mompeling. Ende zóó daar iets gemerkt was tussen de gelieven, dat naa meer dan gewóónlijke eerbiedenis zweemde, 't werdt opgehaalt, ten scherpste gewogen, ten listighste uitgeleit. Don Pieter geloófde te lichter 't geen hy wist, en niet weeten wilde verdient te bebben. De nijdt, die de uitmuntende persoonaadjen, even als de schaduw de verlichte lichaamen, aanhangt, wist óórblaazers genoeg op te stommelen, om hem, tót demping van Zano- bio, den minnyver ^a in 't lijf, te doen vaar- ren: waar onder (als te denken is) zijne boelen niet lieten te stooken. Men tast dan Helionoraas vertróuwste kamernaaght aan, met hóóge belóften ter eene, rauwe dreigementen ter andere zijde. Geen' wankeling altóós (zóó lang als 't hier by bleef) in 't strijden vóor de faam haarder vrouwe. Jaa de bedrukte deirne, gehecht aan de palei, stond tien too- gen

*wordt be-
mint van
eenen Za-
nobia,*

*die hier
over by
nacht be-
sprongen,
zijnen
vyant af-
maakt.*

*en op Elba
gebannen
wordt.*

*a de jalou-
zy.
Hoe Zano-
bioos vry-
aadje met
Helionore
uitkomt.*

gen der koorde uit, zonder zich in 't minst te verklappen. Zy scheen te
 *picqueur. lesse geweest by den paardeberijder ^a van Siëna, Giorgio, een' overhardt-
 vochtigh en stóut stuk vleesch; die te zeggen plagh, dat onder 't fól-
 teren alle leden vol lijdens waaren, behalven de tong; die dan denken
 moest, wat lasterlijke lafheidt het van haar zóu zijn, zóó zy pijnelóos
 klapte 't geen, waar van den anderen, door geenerlei smart, eenigh ge-
 wagh was uit te wringen. Maar ter elfde wip, alzóó zy niet wift waar
 haare bangigheidt eindigen zóu, bezweek haar de moedt, en bekende
 zy bestelling van brieven. Men breekt in 't schrijn der Vórstinne; vindt
 'er de handt van Zanobio op verscheide papieren; ende veirdight eenen
 boode op Elba af, die den balling nóch aan strandt beliep, en met hem,
 in de zelfste sloep, overvoer. Zanobio, gekomen op het eilandt, wordt
 ten avondtmaal genóódicht van den Burghvooght aldaar. Dees, naa vol-
 doend onthaal, zeidt hem ten laatste: *Mijn' heer, aan d'oprechtigheidt
 mijner vriendschap t' uwaarts, weet ik, kunt gy geentwijfel slaan. Al wat
 ik onverknóchts heb aan mijn' wil, is u eigener dan my zelve. Maar 't geen
 ten dienste mijns Landsheeren verplicht is, vergeef het my, dat ik daar
 mede mijnen zin niet doen kan. Thans heb ik bevel ontfangen van zijn'
 Hóogheidt, om u levendigh tót Florense te leveren. Een' droeve last; dóch
 die my bet deeren zóu, 't en waar ik my beloofde, dat een edelman uws ge-
 lijk niet onder de leden kan hebben, óft hy weet het te verantwóorden.* Wat
 inval van ys toen Zanobio 't hart beklemde, is eer te peinzen dan uit te
 spreken. Hy bedankt nóchtans den Overste; stelt zich gelaatigh, en
 overbodigh om te gehóórzaamen, daar geen' wederstribbeling baaten
 moght. Gebraght in der stadt, en verstaan hebbende zijn beschuldiging,
 queeld' hy in de gevankenis een treurliedt, dus beginnende:

Son lasso,

Et non vegg'io, se non cosa che m'annoia.

Loof ben ik,

En zie niet dan dingen die my walgen.

Hoorende zijn vonnis: *Kleene nóódt* (zeide hy) *wen maar de Vórstin*
dien niet te bezuiren hadde. Ter zelfste plaatse bluschte een dwaal, met
 Zanobio *wordt ge-* verstikking zijns adems, de verdrietige gedachten der verlore vreugh-
worght. den, de gevoelzaamheidt des tegenwóordigen onheils, en zijn' lijdige
 liefde. Don Pieter, feller dan de dóódt zelf (derwelke, hadde zy óógen
 in 't hóóft gehadt, onmogelijk geweest waar zóó wreedt een werk te
 Don Pieter *doorsteekt* aanschóuwen, zonder traanen te laten) keerde zich, nócht aan jeught,
Helionore, nócht aan schoonheidt, nócht aan zijn' eige schuld, óft hy schende zij-
 ne handen aan dat zuiverlijk beeldt, met domplen eener dagg' in 't hart
 zijner erbarmwaarde gemaalinne. Thans, als óft hem kamer, en koets,
 en de steenen der straaten van Florense over zóó snóódt een' daadt, ge-
 wroeght hadden; voorts, mits de Gróóthartógh zijn broeder hem zedert
 en sterft el- met den nek aanzagh, sloegh hy op reis naa Spanje; sleet daar de rest
lendigh in zijns leevens, ende starf zóó wijdt van zijn vaderlandt. Met zóó meni-
Spanje. gerlei ramp van wederstreeving, verjaaging, ballingschap, hóón, beróóit-
 heidt, anxt, kommer, verraadt, vlucht, vankenis, vermóórdt wóorden óft
 móórden, 't welk by de vroomen eeven ellendigh is, heeft de fórtuin de
 verheffing van 't huis Medicis opgewogen; tót dat het, veróuwlijkt in
 de Vórstlijkheidt, allenskens verdraaghlijk werdt, en zijn voorspoedt
 draagen leerde.

E I N D T.

BLADT.

A.

A Driaan Floriszoon van Utrecht Paus. 189. Zijn eenvoudigheid en zuinigheid. 189. Zijn dóódt, en grasschrift. 189.
 Aleman van de Medicis en Anthonis verdreven. 180. Kant zich teegens Johan van de Biccij's. 180.
 Alexander de Medicis naatuirlijke neef van Paus Clemens, met zijnen broeder Hippolito, verlaat Florense, uit achterdocht. 191. Tróuwt Margariete, 's Kaizars naatuirlijke dóchter, naamaals Hartogin van Parma. 192. Krijght den tijtel van Hóóft der Florentijnsche regeeringe. 193. Ongelijk gelaat der gemeente in hem den eedr te doen. 193. Hy koomt uit Neêrlandt te Florense. 194. Oórzaak waarom hy rôt de regeeringe quam. 194. Hy wordt belaaght van Hippolito. 194. Hoe een zeecker Laurens voor nam hem te vermoorden. 195. 196. 197. Hoe Laurens zich naa den móórdt droegh. 197. Naadruk des móórdts. 197. 198. Zijn vyanden genaaken de grenzen, en vallen in Cosmoos handen. 199.
 Alfonzo, Pandolf Petruccis zoon, pooght Leo te vergeeven, wordt in Engelenburgh gesmeeten, en geworgh. 188.
 Anthonis Carafulla, een bóótfemaaker, te Florense gevangen. 192.
 Anthonis François Albizzis en Bartholomeus Valoris belhamels te Florense. 187.
 Anthonis van de Medicis naa ballingschap omgebraght te Florense. 180.
 Anthonis van Volterra bederft den aanslagh met uit te vaaren teegens Laurens. 182. Hy en Stefan gevlught, worden opgestommelt, afgemaakt, en omgesleept. 182.
 Augustus en Davids rampen. 179.

B.

B abrista Ceis en Luidewijk Soderin te Florense gedóódt. 192.
 Babilast Frescobaldaas en Baldinottoos van Pistoiias verraat teegens Laurens misluk. 185.
 Bernard Bandin doorsteekt Juliaan. 182. Leidt François Noris needer, en wil Laurens tasteren, dat hem mist. 182. Vlught, als hy ziet hoe Laurens ontgaan is. 183.
 Bernard van Castilie, Jacob Gerardis, en François Carduccis, te Florense gedóódt. 192.
 Bernard Corbinellis in Vrankrijk belaaght. 201. Betrapt en vermóórdt by Palisse. 201.
 Bianca Capellis met Pieter, eenen kassier, op de been. 205. Vindt zich bedroogen, en slaat aan 't boeleeren. 205. Prins François verslingert op haar. 205. Zy windt kinders by hem. 206. Haar zoon Anthonis ongebonden, sterft onder zijn snóllen. 206. Haar man wordt gewaathoeder van den Prinse. 206. Hy werdt by avondt afgemaakt. 206. Zy wordt van den Prinse verzonden, en weder gehaalt. 209. De Veneedsche Vroedschap hóúdt haar wóórdt by den Vóóft. 209. Zy tróuwt hem. 210. Zy pooght het erfvoor haar zoonen te verzeekeren en mistróuwt hunne óómen. 210. Stelt vergif toe om eerst Kardinaal Ferdinand uit den weege te helpen. 210. Die gewaarshóúwt onthóúdt zich des, en zy en de Hartógh eeren het vergif, en besterven het. 210. Ónzeeker waar Biancaas lijk bleef. 210

C.

C Lemens de zevende. Zoek Julius, Laurens broeder.
 Cosmo, d'eerste van dien naam, begaaft van de naature en 't geluk. 180. Zijn geluk met rampen gemengt. 180. Wordt gevangen, en balling. 180. Te Veneedje in eere. 180. Wordt herroepen uit zijn' ballingschap. 180. Beweladiger en Vader des Vaderlandts gegroet, en in regeeringe herstelt. 180. Had Duitschlandt met Paus Johan den XXIII. bezócht, die afgezet te Florense storf. 180. De nijdt stróóit valschelijk uit dat Cosmo deezen Paus vergeeven had. 180. Wordt verrijkt uit den sterfhuize van dien Paus. 180. Zijn spreekwoord: dat de weerelt met het paternoster in de handt niet te regeeren is. 180. Zijn deughden, godtvruchtigheid, ommegang, en braven aart beschreeven. 180, 181. Zijn overlijden, en grasschrift. 181. Laat twee zoonen naa, Laurens en Pieter. 181. Huwt zijn zoons dóchter Bianca aan Willem Pazzis. 181.
 Cosmo de Medicis, naazaat van Alexander. 198. Zijn afkoomst en aart. 198. Vangt Alexanders vyanden al teffens. 199. Bejegentze beleefdelijk voor hun dóódt. 199. Verzoet de straf van zommigen. 199. Vermeestert de stadt en den staat met gemak. 200. Neemt den Kaizar in den arm. 200. Tróuwt Helionore, dóchter des Onderkonings van Napels, een dappere mannin. 200. Vangt Pandolf Puccis, Robberts zoon, rôt zijn onschult. 200. Vloekverwantschap hier uit gebroet. 200. Krijght Siëna te leen. 200. Voor slaagen van de vloekverwanten. 200. Hy vangt en slaaktze. 200. Vangtze anderwerf en strafte. 201. Verschoónt zommigen. 201. Zijn voorspoet. 201. Hy wordt begunsticht van Pius de vierde, die hem aan Portugaal wil uithuwen, en den tijtel van Koning van Toscanen opdraagen. 202. Het treurspel van hem en zijn zoonen, Johan en Garfia. 202. 203. Zijn gemalin besterft den broedermóórdt. 204. Zijn manhaftigheid overwint zijn ongelukken. 204. Het wedervaaren van zijn zoon François in Spanje. 204. Hy raadt den zelven Koning Philips te vriendt te hóúden. 204. Geeft hem het bewint over. 204. In geschil mer Alfonzo Hertógh van Ferrara om den voorgangk. 205. Krijght de króón en den tijtel van Gróóthartógh van Toscanen. 205. Oórzaak van ander onheil in zijn huis door Bianca Capellis. 205. Hy geeft twee broederen verlof zich over hunnen hoon aan Pieter, Biancaas man, te wreken. 206. En geeft hun keur om hun andere schelmstukken te Roome gestraft te werden, óft terstondt venijn te drinken. 207. Tróuwt Camilla Martellis, en wordt van de jicht gequelt. 207. Hy sterft, en zijn gebreeken, en deughden en kinders worden aangeteekent. 207.

D.

D Avids en Augustus rampen. 179

E.

E verhardt van de Medicis wordt Ridder. 180.

Ff

Fici-

F.

- F**icinus, Marsilius zoon, te Florense onthóóft, om het prijzen van den ouden Cosmo. 192
 Foiano, de monnik, in Engelenburgh gestooten en omgebragt. 193
 François Carduccis gepijnicht, zijn belijdenis en einde. 192
 François Pazzis gequetst, beveelt zijnen oom Jacob het stuk uit te voeren. 183. Wordt met den Aartsbisschop gehangen. 183
 François Salviatis, Aartsbisschop, blijft dóódt. 183
 François Sforza, Hartógh te Milan, misbruikt eenen Jan Jacob om Monsignorin Viscontis te vermoorden. 201. Zendt door Moron Jan Jacob vergeefs naa het slót Mus, met eenen brief, waar in zijn vonnis geschreeven stont. 201. Hy gunt Jan Jacob veilige voorwaarden, om den móórdt te heelen. 202
 François, zoon van Cosmo, aan 't hóf van Spanje in geschil met Parma. 204. Wordt van den vaader geraaden Koning Philips te vriendt te hóuden. 204. Komt in 't bewindt, by 's vaders leeven. 204. Bartholomeus Concini werdt hem tót eenen Raadtsman bygevoeght. 204. Hy zendt naar Maximiliaan om den róuw over Ferdinand te beklagen. 204. Laat het eertijds verzochte huwelijk weder verzoeken, 204. Trekt naar Weenen, begroet de Bruidt te Ynsbrugh, en hóudt bruilóft te Florense. 204. Wordt begunsticht van Pius den vijfden. 205. Verslingert op Bianca Capellis. 205. Wint zoon en dóchter by deeze. 206. Begunsticht Biancaas man Pieter. 206. Weigert Pieter in te róómen, die een eedele weduwe vrijde. 206. Verzendt Bianca, zijn boelschap, en ontbietze weder. 209. Bianca door de Veneedtsche Vroedtschap hem aangepreezen. 209. Hy tróuwt Bianca, die om haar zoons erf te verzeekeren, voorneemt beide d'Oóms om te brengen. 210. Hy en zy eeten het vergif, dat voor den Kardinaal bereidt was, en besterven het. 210
 Ferdinand werdt zijn naazaat. 210

G.

- G**aston van Foix blijft in den slag van Ravenne. 187
 Gregorius, de dertiende, wordt aangezocht den Kaizar het beslechten der twisten te bevelen. 205

H.

- H**elionore, dóchter van Pedro de Toledo, een dappere mannin. 200
 Helionore, een dochter van Garfia van Toledo, getróuwt aan Pieter, Cosmos jongsten zoon. 210. Haar schóónheit afgeschildert. 210. Van den gemaal om haar tengerheit versmaat. 210. Zy verliest op Zanobio, een' bevalligen jongeling. 211. Zanobio, waarende ontrent haar venster, wordt aangerant, biedt nóódtweer, en wordt balling om den neêrslag. 211. Haar kamenier wordt ondervraught, gepijnicht, en bekent de gemeenschap tusschen Helionore en hem. 211, 212. Hy wordt op Elba gevangen, naa Florense gevoert, en geworght. 212. Zy wordt van haaren gemaal doorsteeken. 212. Haar gemaal sterft mistróóftigh in Spanje. 212
 Hartógh Kaarel van Bourbon bestormt, veroveret en plondert Roome, en vangt den Paus. 190, 191.

- Hippolito, Juliaans bastaart, is de Magnifico Juliaan by Castilion in zijnen hoveling gemelt. 188. Slijt een deel van zijn ballingschap t'Urbín. 188.
 Hippolito van de Medicis door Clemens den zevenden tót het Kardinaalschap gevordert. 194. Leidt Hartógh Alexander een laag van buskruit, en moet vlughten. 194.
 Hóóft, de Ridder en Dróft, schrijver van dit boecken, geraakt tot Florense aan kennisse der Florentijnsche geschiedenissen. 179. Vindt zich verplicht aan de Medicis, door hunne heusheidt. 179. Ontschuldicht dat doórluchtigste geslacht, over het misdrijf zommiger spruiten. 179

I.

- J**acob, het hóóft van de Pazzis, maant het vólk te vergeefs ter vryheidt aan. 183. Hy vlught naar Romanje. 183. Wordt in den Apennin gevangen. 183. Verweezen, gerecht, begraven, en opgegraaven. 183. In den Arnstróóm gesmeeren, zijn leeven en aart uitgebeelt. 183
 Jan Babtist van Montefeco weigert de hóóftkerk met móórdt t'ontheiligen. 182. Wordt onthalt. 184
 Jan Jacob, een tolpachters zóón, maakt zich meester van het slót Mus. 201. Zeegent zich met krijgsvólk te werven, wisselt Mus om Maranjan, en wordt een vermaart Krijghsoverste. 202. Neemt den bynaam van Medicis aan, en baant zijnen broedér den wegh ten Pausdóome. 202. Zijn uitvaart, en deughden en ondeughden. 202
 Johan, Laurens zóón, wordt Kardinaal. 185. Zoekt zich in een monixkap te versteeken, en wordt uit het klóóster gestóóten. 186. Reift door Duitschlandt, Neêrlandt, en Vrankrijk. 186. Wordt in Italië, met Julius, zijnen neef, van Kardinaal Juliaan de Ruvère gefesteert. 187. Zijn miltheit en gróórdaadigheit. 187. Wordt Stadthóuder over Bolonje, en Overste van het krijgsvólk der kerke. 187. Vervalt in den slag van Ravenne in 's vyands handen, dóch ontkomt nóch. 187. Hy maant d'Oversten Raimondo en Cordona teegens de Florentijnen aan, en geraakt door guntt weder binnen Florense. 187. Wordt Paus Leo de tiende, en is Vórstlijker dan Priesterlijk. 187. Jaaght den Hartógh uit Urbín, en zet Laurens daar in. 188. Verdriest Pandolf Petruccis zóónen. 188. Alfonso pooght hem te vergeeven. 188. De opkomt van Luther maakt hem moeite. 188. Sterft. 188. Zijn mildtheit, gróórdaadigheit, en lust tot geleerden en kunstenaars. 188, 189
 Johan de Medicis gedóódt door den Hartógh van Athenen. 179
 Johan van de Biccijns, van de Medicis, herfstelt d'eere van het geslacht. 180. Laat twee zoonen naa, Cosmo en Laurens. 180
 Johan van de Pazzis aan Barromeis eenige dóchter gehuwt. 181
 Johanna van Oóstenrijk, Gróóthartógin van Toscaanen, sterft, en laat twee dóchters naa, Helionore, en Marie de Medicis. 209
 Isabelle, gemaalin van Pauwels Jordaan, van haaren gemaal omgebragt. 207
 Juliaan, Cosmos zóón, blijft van het banket. 182. Wordt van François Pazzis en Bernard Bandin in de kerk getroot. 182. Van François betaft oft hy gehardt was. 182. Van Bernard

- nard Baudin en François Pazzis in de kerk doorsteeken. 182. Met deernisse begraaven. 184
- J**uliaan, Laurens derde zoon, vlucht in ballingschap. 186. Wordt in de regeeringe gezet. 187. Wordt Veldtheer der kerke, trouwt aan Savoye, en sterft zonder wettige kinderen. 187, 188
- J**uliaan de Ruvere wordt Paus Julius de tweede. 187. Treedt in óórlóge tegens Vrankrijk. 187. Zet Kardinaal Johan tot Stadhouder over Bolonje, en Overste van zijn krijgsvólk. 187
- J**ulio, Kardinaal van Cortona, Stadthóuder tot Florense; draaght den vólke van zelf de vryheit op. 191
- J**ulius, Laurens broeder, ontvlucht uit Piza. 186. Wordt Kardinaal, en Laurens naazaar. 188. Wordt Paus Clemens de zevenste. 189. Oorzaak waarom hy de Fransche zijde hóudt. 189. Kardinaal Pompejo Colonna werft vólk reegens hem. 189. Hy wordt door verdragh verschalkt, en Roome ingenoomen en geplondert. 190. Wordt van Bourbonn gevangen. 191. Is verleege om lósgeldt, en lijdt veel hóóns van Bourbonns sóldaaren. 191. Geraakt uit de gevangenis, en weder boven. 191. Zijn voorspoedt met rampen gemengt. 194. Zijn dóódt, en óórzaak zijner rampen. 194
- J**ulius de tweede sterft; en Leo de tiende komt op den stoel. 187
- K.**
- K**aarel Cocchis tot Florense gedóódt. 192
- K**aarel, neef van Barromeis, valt in het erfgoedt van zijne nichte, Barromeis erfgenaame. 181. Onheil hier uit gebooren. 182
- K**atarine de Medicis rróuwt den Hartógh van Orleans, naamaals Henrik den tweeden. 194. Hy verongelukt in een steekspel. 194. Haar twee zoonen overlijden vroegh. 194. Haar dóchter en vierde zoon acht men vergeeven. 194. Haar derde zoon wordt vermoórdt. 194. Zy sterft van ongeneughte. 194
- K**atarine Sforza, een krachtigh vróuwmensch, haar historie. 199
- L.**
- L**aurens, Cosmos zoon, gehuwt aan de Ot-sinen. 181. Cosmo gelijk in deught. 181. Geleerd, en beminmer der geleerden, en kunsten. 181. Zijn schrander óórdeel, en siptheid in 't regeeren. 181. Zoekt de Pazzis laagh te houden. 181. Effen aan de keel gequetst, wordt in de Sacristy geberghet. 182. Wordt in zijn huis gebraght. 183. Zijn brief aan de heerschappy van Florense. 184. Hy komt tot Napels, en wordt om zijn vrymoedigh antwóórdt en wereldtwijsheit van Ferdinand met eere t'huis gezonden. 185. Verwerft voor Pieter, zijnen zoon, Alfonsina; voor Johan het Kardinaalschap. 185. Wordt in kóóphandel gefnooten. 185. Van 't fterecijn gequelt. 185. Zijn vermaarthheit, en ontzagh. 185, 186. Zijn dóódt, en naadruk, en voortteeken van zijn dóódt. 186. Zijn gebanne zoonen poogen meermaals vergeefs in Florense te geraaken. 186, 187
- L**aurens, uit Mediceeschen Stamme, en neef van Soderin, ontwerpt een' móórdt tegens Hartógh Alexander. 195. Wat óórzaak geacht wordt hem hier toe aan te porren, en zijn listen. 195. Docht het te Napels te klaaren; dóch schorfte het om rede. 195. Hy smijt
- het jak van malien, daar de Hartógh steekvry door was, in eenen put. 195. Dicht en stelt een treurspel toe. 195, 196. Begint zijn voorneemen in 't werk te stellen. 196. Brengt den Hartógh in zijn kamer te bedde. 196. Neemt Scoronconcolo te hulp, die het eerst weigert, en daar naa bestemt. 196. Doorsteekt den Hartógh. 196. Roept Scoronconcolo te hulpe, en snijdt den Vórst den strót af. 197. Leidt toe op noch andere móórden, maar wordt van Scoronconcolo afgemaant. 197. Spreekt eenigen van de treflijksten aan, en vlucht naar Veneedje, en Constantinopelle; keert weder te Veneedje, en wordt met zijnen óóm vermoórdt. 197
- L**aurens Soderin ter venster uitgehangen. 192
- L**aurens, Pieters zoon, wordt hóóft der Florenrijnsche regeeringe. 188. Zijn aardt wordt beschreeven. 188. Waarom Leo den Hartógh uit Urbin joegh, en Laurens daar in zette. 188. Die aan een Fransche dóchter trouwt. 188. Zijn dóódt, en óórzaak van dien. 188
- L**eo, de riende. Zoekt Johan, Laurens zoon. Luidewijk Orsin brengt Vincent Vitelli om, en vlucht uit Roome. 208. Wordt te Padoa in zijn huis bestormt, en gevangen. 208. Zijn uiterste wil, en einde. 208
- L**uiters opkomt. 188
- M.**
- M**aria de Medicis trouwt Henrik den vierden naamaals den Grooten genoemt. 209. Haar gemaal vermoórdt, zy in 't rijk aangevochten, en vliedende in ballingschap voor haaren zóón Luidewijk, zwerft in Nederlandt en op de Noortzee naar Engelandt. 209. Haar kinders. 209
- M**ichiel Lande, een wolkemmer, tot hóóft van Florense opgeworpen 179, 180
- N.**
- N**iklaas Capponis schandelijk bewroeght. 193
- P.**
- P**auwels Jordaan, verdacht van móórdt, aan François Peretis begaan. 207, 208. Wijkt uit Florense, toen Peretis neef Paus wierdt, en sterft te Salone onder het aderlaten. 208
- P**hilibert; Prince van Oranje, belegert Florense. 192. Bemaghticht de stad. 192
- P**hilips Strozis gevangen, verdoet zich zelve 199. Zijn aart en óóghmerk. 200
- P**ieter, Cosmos zóón, komt in 't bewint. 181. Deerlijk van 't fterecijn gequelt. 181. Sterft, en laat twee zóóns naa, Laurens en Juliaan. 181
- P**ieter; Laurens zoon, trouwt Alfonsine. 186. Komt aan de regeeringe. 186. Zijn reuke-loosheid, en de korthheit van zijn gebiet. 186. Wil Kaarel den achtsten stuiten, het welk mislukt, hem in den haat brengt, waar over hy gebannen en vervolgt wordt. 186. Hy vlucht naar Bolonje, daar hem zijn vuidigheid verweeten wordt. 186. Verdrikt in eenen stróóm. 186
- P**ieter Soderin, Standerdrigh, een man zonder wederga, afgezet, en wordt balling. 187
- P**ieter Pauwels en Niklaas Valoris om verraat d'een gedóódt, d'ander gebannen. 187
- P**ius de vierde sterft. 204. Zijn gebreken uitgebeelt. 204, 205
- P**ius de vijfde begunsticht François en Cosmo. 205. Begenadicht Cosmo met króón en tij-

tel van Gróóthartógh van Toscanen. 205
 Pierer, een kassier, met Bianca Capellis op de
 been. 205. Hy staar den Prince François het
 gebruik van Bianca toe. 206. Geraakt in gunst
 by den Prinsse. 206. Vrijdt een eedele wedu-
 we. 206. Wordt beklaaght van haare broe-
 ders. 206. Vergeefs gewaarschouwt van Fran-
 çois. 206. By avondt afgemaakt, ende wedu-
 we daar naa. 207

R.

RAfaël Hieronimus laat Dánte van Castiljon
 in een monnixkap vervoeren, en wordt
 zelf in den kerker geslooten, en gedóódr.

193

Rigologo, een monnik, in de kap onthalt.

192

Rinato Pazzis gevangen. 183. Werdt gerechr.

183

Roome ingenoomen en geplondert door de Co-
 lonnezen en Hugo de Moncada. 189, 190. An-
 derwerf door Bourbon. 190. Ellendige staat
 van Roome. 190. Engelenburgh in 's Kaizars
 geweld. 191

S.

Silvester van de Medicis komt tot groot ge-
 zagh, en wordt Standerdrigh van den Staat
 en Ridder, en met inkoomen begiftrigh.

179, 180

Sixtus de vierde met Ferdinand van Arrogon,
 Koningin van Napels, wil de Florentijnen
 beóórlógen, en bantzé.

184

Sixrus de vijfde, eerst Felix, een armen huis-
 mans zoon, wordt Paus. 207, 208

T.

Thomas Soderin en Alfonzo Strozis geban-
 nen. 193

Thomas van de Strozis en Silvester van de

Medicis krijgen het heele bewindt tot Flo-
 rense. 179, 180

Treurspeelen gedicht, om welke óórzaak. 179

V.

Very van de Medicis koos rust voor heer-
 schappye. 180

Virginia, Jordaans weeduwe, te Padoa ver-
 móódrd door Luidewijk Orsins rrauwanten.
 208. Haar broeder Marcello van den Paus
 gestraft. 208, 209

Vloekverwantschap van de Pazzis teegens Lau-
 rens, en Juliaan. 181, 182. Het banket rot den
 móódrd bestemt. 182. Daar naa de hóófkerk.
 182. Juliaan doorsteeken. 182. Laurens ge-
 berght. 182

Vloekverwantschap van Babtrist Frescobaldo en
 Baldinotto van Pistoia teegens hem mislukt.

185

Vloekverwantschap van Augustijn Capponis en
 Pieter Pauwels Boscolis teegens Juliaan,
 Laurens derder zoon, mislukt. 187

Vloekverwantschap teegens Cosmo, Alexan-
 ders naazaat, mislukt. 200, 201. Het verraadt
 wordt ontdekt, en de verraaders gestraft.

201

W.

Willem Pazzis gebannen. 184

Z.

Zanobio Barrholini wordt verbeeden. 193

Zanobio, een schoen en geestigh jongeling,
 bemint van Helionore, gemaalin van Pieter
 de Medicis. 211. Wordt by avondt bespron-
 gen, leidt zijnen vyandr needer, en wordt
 op Elba gebannen. 211. De kamenier gepij-
 nigh, ontdekt deeze vryaadje. 211, 212

Hy wordt te Florense verdaghvaart. 212. en daar
 naa geworghet. 212

E I N D T.

P. C. HOOFTS

BRIEVEN.

REVISED

P. C. H O O F T S
B R I E V E N.

I.

Aan

Mijn Heere ende Neve,

Einigh daagen naa dat wy onzen laatsten aan UÊ. met eenen openen ingeslooten aan N. Badouère tot Paris hadden afgevaardicht, is ons den uwen van den 20^{en} van Sprockelmaandt ter handt gekomen. Waar in UÊ. den staat van dat rijk, de doorluchtige staatelijkheid, pracht en weelde van dat hof, als op een stelligheid levendigh vertoont. Alleenlijk verlangt my te weten, of zoo grooten gevaart van mommeryen binnens zaals wordt te weegh gebraght, of onder den hemel: en hoe hooge d'onkosten daar van wel worden geschat, alzo wy wel gissinge van haar overmaatigheid, maar niet van haar bestek kunnen maaken. Voorts, dewijl UÊ. nieuwsgierigh is om te verstaan, welk mijn gezicht zy in den Nederlandtschen vredehandel, ende alhier doch gemeen geworden is van den uitkomst te propheteeren, zal ik'er dit luttel papier aan vermallen, (denkende,

Stulta est clementia, cum tot ubique

Vatibus occurras, perituræ parcere chartæ.

[*'T is dwaze goedheit het papier te willen sparen,*

Daar zoo veel dichteren alom zich openbaren.])

uit ontzich van UÊ's. lust ongekoelt te laten. Doch met deze voorreden, dat UÊ. de schemerigheid mijner oogen in zaaken van staate, en de duistere letter van de boeken der Prinsen, daar de meesters vaak in verbijsteren, wil indaghtigh zijn. Eer ik dan mijn gevoelen ontdekke, zal ik, de redenen, daar het zelve op steunt, te voortschijn brengende, de zaake wat hooger ophaalen. Dat d'Indiaansche rijkdoomen haaren wegh wel wijs waaren, zonder lang te sussen in de schatkamer des Konings, die toen noch van Vrankrijk noch van Italië gemoeit werde, was wel te zien al in 't eerste ontvonken onzer beroerten: welker dus lichte brandt meest ontstaan is uit de mishandeling; de mishandeling uit de bedorvenheit van de krijghestucht; de bedorvenheit uit de quaade betaaling; ende deze uit de zwakheit in den gelde. Het zy dan dat Philips de tweede de koffers hol gevonden heeft, ende zijne rijken, door oorlogen op oorlogen van zijnen vader Kaizar Karel, uitgeput; of dat hem de grenzen van zoo veel verdeelde staaten, bynaa met eindelooze kosten te verzekeren, naamhaftiger als machtiger maakten; of dat, met de heimelijke verstanden, hem hebben gesnooten zijne jaargeldenaars in meest alle deelen van Christenheit, die, wel wetende dat haar voordeel meest aan den uitstel harder beloften hangt, hem met ydele hoope betaalt hebben zijne hoofdsommen, waar van hy zich geweldigen woeker hadde ingebeeld; of dat, nevens de Hooffsche wisselen, zijne Span-

jaar-

jaarden (die hy doch alles heeft moeten toegeeven) om met groote verachteringe van de gemeene zaake haar zelve boven maate te vorderen, zijne penningen onder de handt besnoeiende, hem den moordtssteek gedaan hebben; of dat hem de oorlogen, eerst in Vrankrijk, laatst tegens Vrankrijk en ons, mitsgaders de ondergank van zijn vreesfelijke vloote tegens ons en Engelandt, met al het bovengemelde t'zaamen, ter neder hebben gevelt, en gedrongen om zoo flordige vrede met Vrankrijk aan te gaan. Immers is die rekeninge licht te maaken, dat de zenuwe zijnes geldts, zedert den aanvank onzer oorlogen merkelyken is aangeslapt. Al en bewezen 't maar de muiteryen, die, tusschen dartigh ende veertigh, by middel van betaalinge, onder zijn krijgsvolk geweest zijn: de bloeijenste steden, aan haar eige zijde jammerlijken geplondert: en zeldzaame gelegenheden tot overvallinge dezer landen, en vestinge haarer heerschappye in de zelve, verzuimt. Met deze wapenen heeft Godt de vereenighde Landen beschut, ende met de nyverheid der goeder ingezetenen. Ende alhoewel zoo veel Stedehouders des Koningks meest alle in den beginne van 't geluk begunsticht waaren, zoo hebben zy haar doch te vergeefs onderwonden den krijg uit te voeren, en met maateloze onkosten weinigh verrecht. Zelfs den Marquis Spinola komen zijn vernaamtheit ende overwinningen op gruwzaam geldt te staan, hebbende wel veertien millioenen in de twee laatste jaaren gespilt. Men magh dan denken of ons veertighjaarigh oorlogh wat geholpen heeft, om den overleden ende tegenwoordigen Koning haar daagen te doen maaken, tot zoo grooten naadeel van haaren geloove ende ontfichlijkheit. Voeght hier by, dat de zilvere munte meest over geheel Spanje in koper is verandert: die men vryelijk voor geen teekenen van welgespekte borze neemen kan. Daarom is mijn gevoelen, dat,

Fraëti bello fatisque repulsi

Ductores regis tot jam labentibus annis,

[*Des Konings oversten gekneust door fellen strijdt,*

Van 't noodlot afgekaest na zulk een langen tijdt,]

de Aartshartogen, de Marquis Spinola ende de Hartogh van Lerma den Koning lichtlijk hebben vroedt gemaakt, dat hier te lande zijne zaaken om ruste uitzagen. Op de welke my blijkt uit verscheide schriften van J. Lipsius, dat het ooge aan geene zijde, al voor eenige jaaren, was vallende. Maar boven de gemeene zaake van Spanje, houdt men dat de gemelde Prinsen noch van besondere bedenkingen beweegt worden. Den Aartshartogen leidt weinigh aan haar staat in gevaar te stellen, op hoope van winninge, buiten hoope van kinderen zijnde. De Marquis ziet zijn achterstalligheit niet met krijgen te verhaalen, ende zoekt 'er misschien met zoeten monde uit te scheiden. De Hartogh van Lerma, die 's Konings kompas is, heeft anxt dat het blanke zwaardt in Spino-laas handt, zijn ongewapendt aanzien het ooge moght uitsteeken; ducht ook misschien om geldtleeninge gevergh't te worden, of hoopt op ruimer mildtheit des Koningks, indien zijn zaaken wat ruimer adem scheppen. Daar beneven heeft de Koning om zijn ooren de klagende gemeente van Spanje, onverduldigh over de schaden ter zee van de vrybuiters geleden. die alle te zaamen over een stemmen:

Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes.

[*In oorlog is geen heil, wy bidden u om vrede.*]

Maar alzoo de verleden looze voorslaagen den wegh tot handelen hadden opgedolven, overmits het mistrouwen, heeft men ons, met aanzienlijke beloften van alle gevoeghlijkheit, tot gehoor moeten troonen. Ende 't is zoo verre gebracht, dat den Marquis veroorloft is met zijn gezelschap,

schap, tot den vreedehandel gelaft, in den Haage te komen. Groot is het aanzien van dien dag geweest, op den welken de twee opzichtigste Veldtheeren onzes tijds, deze van volwassene; die van schielijktoegenomene eere, kortst te vooren strenge vyanden; onder de oogen van een overvloedige menigte van alle geslachten; staaten en ouderdoomen, elkander in 't gemoet getoogen, met eerbiedinge ontfangen hebben. Sedert is'er, tot nu toe, over 't jaar versleeten met verscheide vonden van uitstellingen. Niet dat ik houde by den vyandt onbeslooten geweest te zijn om tot verdragh te komen; maar dat hy den vryen aangang in 't midden van onzen staat, hem terwijl by yder open staande, heeft willen waarneemen; en wachten op het geluk van eenige ontleding der landen, die de vrede niet alle even driftigh zoeken. Dan, de uiterste leden; daar de meeste arbeid op aan komt, hebben 't sprookjen van den ouden Menenius Agrippa behartight, wel verzinnde dat zy zelve geen uitteeringe ontgaan konden, indien haar luiheid den buik van zijn voedsel versteeken liet. Men deede haar vertrekken uit den Haage, alwaar kortst naa haar afscheidt in een' schuiflaade, onder Richardots tafel, gevonden is de inhoudt van haar last in François geschreeven. Twee stukken daar uit (van den President Janin te domestiqueren, ende van 't punt van de souverainiteit te clausuleren, in voegen, dat de Heeren Staaten niet gewaar werden moghten, dat men retracteren wilde het geene alreede was toegestaan) onder de gemeente verstroot, hebben haare hoogh opgegeeven' oprechtigheit grootelijx beschaamt. Haar hoopen op scheuringe, verdweenen zijnde, is 't sleeten van de zaake hun lijkewel de moeite waardt geweest, op hoope van ons met het korte bestandt zoote verlekken, dat wy het lange, eer op naadeelige voorwaarden ingaan, als ontbeeren zouden. Mist hen deze hoop ook; zoo zie ik het, om de gemelde redenen, nochtans daar voor aan (hoe kostelijc zy haar ook houden) dat zy niet schielijk weder zullen in oorlogh treden; maar entlijk op een veeljaarigh bestandt over een komen met den Heeren Staaten, zoo verre die haar tot kort bescheidt willen parssen. Met sammelen, en scharp dingen kunnen zy niet verbeuren, hoewel 't hun lichter staat yers voor den tijdt van een bestandt over te geeven, als voor de eeuwigheit van een vrede. In gevalle dat het getroffen wordt, zullen zy haar hier meê troosten; dat zy middelertijdt haar schulden wat redder, onze inkomsten verslappen mogen, eerst door ontlastinge der geener die uit noodt klaagen, dan door dien elk zijn noodt al even hoogh zal voordraagen, en voorts door ooghlukinge tegens de geenen, die andren d'ontlastinge vergunnende, zelfs belast gebleven zijn: ons mistrouwen uit 'er tijdt raaken, slofheit aangroeijen; starkten onverzien in weerloosheit vervallen: ons ontoeffende soldaaten haare forsheit kneuzen, en versuffen door 't gemak:

Otium reges prius & beatas

Perdidit urbes.

[*De rust heeft eerst de Koningen bedorven,*

En al den bloei der steden.]

daar zy altijd raadt weten om eige krijgshlieden, tegens den Turk of elders beoorlooght: de landen, voor al op de grenzen, grootelijx op den smaak van de ruste verslengeren: zylieden, onder de handt, midden in 't landt, de Paapsche gezintheit toezotelen, de ouden stijven, nieuwen winnen, jongen anfokken; heimelijke verstanden aanheven, de bassenste wachters met bekoorlijke beloften in slaap suyen, en alles, wat besmettelijk is, met giften vergiften: onze neeringe glippen, de benaautheit haaperinge maaken; of in voorspoet den welvaarensten deele 't geluk in 't hoofft loopen, zulks dat het door dartelheit,

Fortunáque dulci ebriá,

[*En dronken van het zoet geluk,*]

d'afgunste van d'ander verdiene; of d'een d'ander in zijn vaarwater wezen, en daar onslisselijke twist uit rijzen: ende henlieden door deze middelen de poorte geopent worden, om ons, elders op giffende, by den hals te grijpen; of de verschillende leden, luy tot den gemeenen oorlog, moede van 't onderling krakkeelen, *civilibus discordiis fessa*, eerst onder een bepaalde gehoorzaamheit t'ontfangen, thans met dwingelandts juk t'overweldigen. Godt keere het. De Heeren Staaten (dunkt my) worden tot het bestandt geboogen, zoo door de middelaars, gezanten van Vrankrijk ende Engelandt, als door kennisse van des oorloghs wonderlijke onzekerheit, naa 't gevoelen zelve van den grootsten hopman die ooit was, of wezen zal. *Multum cum in omnibus rebus, tum in re militari fortuna potest.* Staat ook te verhoopen, dat wy onze achterlijkheit in den gelde wat zullen verhaalen, alzo de gemeente geen onbenoegen behoort te krijgen aan de gewoonlijke schattingen, om wat voorraats te verzorgen tegens den uitgangk van 't bestandt; daar zy onverduldiger geeven zoude, indienze haar op een eeuwige vrede moght verlaaten: dat des vyandts voorneemste havenen geslooten blijvende, zijne neeringe onder blijven, de onze; door de veiligheid des zeevaarts, dapper opgaan zal: dat d'ingezetenen van des vyands, ende van andre landen, door onzen geduurigen voorspoedt, ende onbedwonge vryheit, voor minst en meesten, herwaarts gelokt, onze gemeente grootelijx zullen vermenighvuldigen, welvaart vermeerderen, ende 's landts inkomen stijven: dat de onkosten den vyandt, behoevende zich binnen en buiten te verzekeren; (zwakt hy niet aan) ten minsten krachteloos houden zullen; en viellicht dat hem moeite berokkent wierdt van de Staaten der verheerder Landen; dewelke, wie weet of niet dus lang op den uitkoomst gewacht hebben, om, naa dat het ons vergink, te dwingen of te uiteren haar misnoegen van nergens gekent te worden? dat de vyandt zijne landen ook tot de ruste verwent hebbende, om niet al te verbitteren, met meerder ommezien tot den oorlog keeren zal: en of hem onze oneenigheit daar moedt toe gave, de gemeene vreeze ons wel in tijds vereenigen tegens den gebeeten vyandt: want beter zoude een Prins, dien wy geen argh opdachten, met onze haaperingen zijn voordeel doen; voorneemelijk ook dat zich de Spanjaardt, elders getergh zijnde, min verbreeken zal van handtgemeen te worden; daar hem de last dezer oorlogen geleert heeft met gedwonge lijdzaamheit veel over 't hoofd zien, waar af hy dan wel zoeken moght zijnen moedt te koelen: Ende, gelijk de quaade zuchten naa de krankste plaats des lichaams gewoon zijn haaren schoot te neemen, zoo moght het wel dat ons zeer wat aan 't heelen raakende, zich ontfeltheit openbaarde aan eenigh ander lidt van Europe, waar door de schadelijke vloedten van ons wierden afgewendt, ende wy al heel genazen. Godt geeve, dat haar hoope bedrieghlijk, ende d'onze zeker zy. Daar naa zullen 't de Heeren Staaten al veel kunnen schikken; de welke, zoo 't bestandt voortgaat, dat (naa ik verneemen kan) voor tien of twaalf jaaren zoude zijn, ik achte, dat voor haar eerste zorge zullen behartigen de eenigheit van den staat; De landen, zonderling de maghtighste en mistrouwenste, t'zaamenvlechten door krachtige verbonden, hooghlijk te beëedigen, dikwijls en aanzienlijk te vernieuwen; en met vriendelijke waarschappen in de gemoeden te verzegelen; De steden bewilligen tot beloften van haar verschillen te blijven aan de hooge Overigheit, of aan 't goetvinden van den meesten hoop, ende d'overtredende, gemeender handt, zwaarlijk te straffen; ende alle de aaneenkleevende leeden

door

door verklaaringe van onderlinge noodt, en nut, zoo diep elkanderen inlijven, dat de naaden van 't zaamengegroeide lichaam met 'er tijdt verduisteren: Daar naa, den oorlog geenfins uit den zinne zetten in de ruste; d'oeffeninge van 't krijghsvolk nergens laten stil staan; de vestingen van belange, sterk, gemant, gewapent, en verzien houden; schrikkelijk straffende de eersten, die, daar toe gelaft, haar plicht verzuimen of te buiten gaan: binnen 's landts tot voordeel, tegens hinder, alle toevallen gaauw bewaaken; ontdekkers van 's vyandts listen en lagen, en d'aanbrengers van de geenen die het door geldt of gunste met hem verstaan, in rijkdoom en eere verheffen: De betrapte naa gelegenheit yffelijk, voor al schandelijk, straffen: in de gezintheit tegens de Paapschen aanarbeiden, met de zelve middelen daar zy 't meê zoeken; uitgenomen de strengheit, die ons in den wege zoude zijn; haaren yver verhitten, ende de andre gezintheiden van onzer hulpe afschrikken: de inkomen gaande houden, de tollen in krachte; 't welk draghlijker wezen zal, zoo men met bequaame wetten den overdaadt te schande maakt, zonderling in de dingen die wy van buiten krijgen, *quis pecuniæ nostræ ad externas vel hostiles gentes transferuntur.* [*Waar door ons gelt tot uitheemsche of vyandtlyke volkeren vervoert word.*] Eenige deelen zijn noch niet verwent tot wanhoope toe van beetren door de wetten; ende de bedorvenste moghten te recht raaken, door den goeden voorgang van zijn' Excellentie, die zoo bescheidenlijk d'aanzienelijke staatelijckheit zijnes hofs met zuinigheit weet te mengen: indien de zelve haar zomwijlen verzoevende, met zijn geschikte heerlijkheit haar flordige onmaatigheit al stilzwijgend beschaamde: *Obsequium in principem, & æmulandi amor validior quam pœna ex legibus & metus.* [*De gediensstigheid tot den Vorst, en yver van te volgen is sterker dan straf uit de wetten en vrees.*] Dusdanige bekeeringe des volx zoude niet alleen groote ruimte in de bezondere huishoudingen, ende draghlijckheit in 't vervallen der schattingen, maar noch al de wereldt in 't geloove brengen, dat d'ingezetenen dezer landen met de zelve deftigheid, daar zy zoo langduurigen zwaaren oorlogh mede hebben uitgestaan, ook zonder verwildering ende reukelooze opgeblaazenheit, het bestandt (ende vrede, ofze volghde) zullen draagen; den raadt ende krachten, die haar dus wel gelukken, Gode toeschrijvende, die merkelyk op haar zijde is.

*Ipse pater nobis animos viresque secundas
Sufficit:*

[*De vader zelf verschafft ons moedt en nieuwe krachten.*]

Ende dat hun moedt door voorspoedt niet meer rijzen zal, alsze door tegenspoedt gezonken is; maar zy zedelyk genieten het geene dat met zoo veel arbeids, zoo veel gevaars, zoo veel bloedts gewonnen is en zorghvuldelyk bewaaren.

— — *Amat victoria curas.*

[*Geen overwinning zonder zorg.*]

Waar door niet alleen verre en heindgelegene volken trachten zouden naar onze vriendtschap en verbondt; maar ook herwaarts met 'er woone getrokken worden een groot getal van menschen; die de verzekerteit ende voorspoedt der landen te gemoet zouden zien; en yverigh helpen inhaalen. Hierom is Godt wel hartelyk te bidden, doch niet min om behoortlyke lijdzaamheit, indien onze bezondere wensch strijdt tegens 't algemeene beste dat hy volkomelyk gaade slaat. Met welk vertrouwen ons troostende, wy op voorspoedt hoopen, ende ons op tegenspoedt wapenen moogen, aldus:

*Vernuft des wereldts, die te weegh brengt wat'er fchiedt,
Dewyl't al gaat zoo't hoort, laat ons verdrieten niet.*

Dat onze gemeenzaamheit ende UE^s. verzoek ontfchuldigen de vermetelheit van mijn penne, die zoo onbedreeven zich dus verre t'zee gegeeven heeft. Waar aan ik luttel twijfel flaa, ende Godt biddende haar, ende my in haare jonfte te bewaaren, biede my zelve hartelijken uit ten dienfte, kuffe ootmoedelijk uwe handen, ende blijve

UE^s.

1609.

toegedaanfte Neve

P. C. H O O F T.

2.

Aan D A N I E L H E I N S.

Mijn Heere,

IK ben geen fchrijver: al heb ik zomtjids iet om de geneuchte gedicht, dat tot mijn bekommering onder de gemeente geraakt is. Ik ken mijn onvolmaaktheit zoo wel, dat ik haar noch by vroomen jonft, noch by spotters veiligheit kan verzeekeren. Doch van onberispte fchriften zal miffchien UE^s. treffelijk Treurspel't eerste wezen. 'T is troostelijk voor de zwakken, dat zelfs de lof der dapperen niet zuiver is. Jaa ik twijffel of den aldervolmaakften, door zijn fchriften, oit van billijke Rechters zoo veel eere bejegende, als wederwaardigheits van de nijdt en d'onwetentheit, die zoo geweldigen aanhang hebben. Over al dit, korts met herlezen van UE^s. Prins van Oranje, eenigh vermaan van anderen druk gewaar geworden, kan ik my niet houden van daar't mijne toe te zeggen. Vindt UE. geraaden my onder zijne loovers openbaare plaats te geven, ik zal goedt zijn om d'anderen te doen uitsteeken. Haast, dat de goede wil; voor 't werk genomen, my den toegank van UE^s. vriendschap opene, dat ik over lange gewenscht hebbe; waar my 't geluk niet in den wege geweest. Maar heb ik jonfte by UE. zoo verklaart my de gebreeken van mijn gedicht, of wijft my de fraaijgheden aan; om 't kortfte werk. Wie weet of ik wat leeren moghte? ik hoop wat tijds te hebben. Maar bidde om Latijnsch antwoordt, dat ik beter meen te verstaan als Duitsch weet te fchrijven; indien ik waardt ben iet te verwerven van de waarde handt, dewelke ik eerbiedelijk kuffe; my gebiedende van harten aan UE. dien Godt genaadelijk bezorge.

UE^s.In Amfterdam, den xx. van
Grasmaandt MDCX.*toegedaane dienstwilligē*

P. C. H O O F T.

3.

Aan Dr. J A N T E N G R O O T E N H U I S.

Eerentfeste, hooghgeleerde, voorzienige zeer bescheidene Heere,

** Deze was
weleer een
treffelijk
oeffen-
school der
Holland-
sche taal*

ONderricht zijnde van de goede genegenheit uwer E. om de verflaauwende oeffeningh der poëfije te helpen verquikken, ende haar kamer* in Amfterdam eenen fteun te ftrekken: daar benevens verzocht werdende om ook 't mijne daar toe te doen. Zoo koom ik uwer E. bedanken van den yver tot noch bewezen, en bidden om den zelve, mitfgaders handt aan te houden, dat de herfchikking, by d'eerlijkften van dat gezelschap aangeheven, ter eeren ende wenschelijken einde gedijen moge. Waar aan ik luttel twijffels flaa, indien 't UE. gelieft daar naar te beleiden, dat

dat de onnutten en ongebondenen, die alleene tegens de geregeldtheit
schoorvoeten, uit naame der Heeren Magiftraaten belaft werde; op boete
van geweldt, haar der kamere te onthouden, ter tijdt toe defzelfs over-
heden hen ander wete doen. Zonder dit kan ik der ftede en den armen
niet beters als 't verlies van dit cieraadt en genot toeleggen. Maar zoo
den broederschap de jonfte gewerden magh, zy zal met alle behoorlijk-
heit t'allen ftonden werden erkent, en UE. naam den Hollantschen Mu-
zen,

Si qua est ea gloria,

[Indien daar eenige eer aan vast is,]

eeuwelijk in 't hart leggen. Met welken toeverlaat,
Eerentfeste, hoogheleerde, voorzienige, zeer bescheidene Heere,
Ik nevens eer- en dienst-biedenis UE. den Almogenden in fchut en fcherm
bevelen zal.

UE.

dienstwillige

P. C. HÓÓFT.

1611.

4.
Aan den Buurmeesteren, Schouten en Regeerderen
van de dorpen van Goeylandt.

Eerzaame, vroome, zeer voorzienige, welgunstige goede vrienden,

MEt goeder opmerkinge heb ik overlezen de certificatien en fchrif-
tuuren, my van UL. overgezonden, nopende de queftie van de
Veenen tuffchen UL. buurluiden, en eenige ingezetenen van 't Sticht
van Utrecht, waar uit ik wel verftaa, dat by de zelve UL. buurluiden
den Stichtfchen voornoemt dikwils veranderinge is gedaan; doch geen-
fins met welk recht. Maar ter contrarie ben ik fuffifantelijk geïnformeert
van 't ongelijk dat UL. buurluiden hebben in dezen, niet alleen door
bekenteniffe van Burgermeesteren der ftede Naarden, de welke in voor-
lede tijden met UL. voorouders gezaamentlijk om deze zaake geproce-
deert en gefuccombeert hebbende, haar federt beter als de uwe aan de ge-
rechtigheit hebben laaten genoeg; maar voornemelijk, door dien my
geëxhibeert is acte van provifie van den Hove, inhoudende verbodt aan
UL. voorzeide buurluiden van eenigen turf te fteeken, heiden, of plag-
gen aan de ooftzijde van de greppel, by de welke de Ooft-en Ridder-
fche veenen afgefcheiden zijn van den lande van Goeylandt, ende Spe-
cialijk van de veenen des convents van Audwijk, op peine van vijftigh
Carolus guldens voor de eerfte reize, van geeffelinge en banniffement
voor de tweede reize, en van de galge voor de derde reize dat yemant
daar op zal werden bevonden. Welverftaande dat de Stichtfche niet mo-
gen graven aan de weftzijde op gelijke peinen. Alle 't welke by tijde van
den Heere Prince van Oranje hooghloflijker memorie, door laft van zij-
ne Princelijke Excellentie, Stadthouder Generaal, en van den President,
en Raaden over Hollandt, Zeelandt, en Weftvrieslandt, in alle de dor-
pen van Goeylandt, folemnelijken is gepubliceert. Waar by, mitsgaders
by d'instructie van den Hove, ik my zulks bevinde opgeleit te wezen;
en naa rechte te behooren, dat ik in 't voorzeide ongelijk van turf gra-
ven; op oneigene grondt, egeene ooghluinge doen kan, zonder op my
te laaden d'ongenaade van de hooge Overigheit, met quetsing van mijn
eigene eere en vroomigheit. Diene derhalven deezen, om UL. en door
UL. de gemeene buurluiden voor 't laafte te waarfchouwen, dat zy

*en poëzy,
en waaren
in den jaa-
re 1581 de
voornaam-
fte der fta-
etlijke Bur-
germeesters,
Raden en
Schepens
leden van
deze ka-
mer.*

haar in aller maniere, van de voorzeide dieveryen zullen hebben te wachten, op peine als boven; ende om de Schouten van de dorpen te lasten en te ordonneeren, dat elk van haar zijn werk maake, van goedt regard te neemen wat hierinne zal misbruikt worden, en my getrouw rapport daar af te doen, gelijk ik henlieden uitdrukkelijken laste by dezen, op privatie van haar luider officien, zonder aan te zien, wat by anderen hunne voorzaaten hierinne gediffimuleert zoude mogen wezen, alzo niemandt met eens anders misdaadt de zijne kan ontschuldigen. Waar ik UL. in der gerechtigheit voorstaan of vorderen kan, ben daar toe bereit, dat kenne Godt Almachtigh, die UL.

Eerzaame, vroomme, zeer voorzienige, welgunstige goede vrienden,
verleene gelukzaaligh te regeeren, en een goet genoeg.

U L.

Geschreeven op den Huize
te Muiden, den 9 May,
anno 1612.

ganschgunstige goede vriendt

P. C. H O O F T.

5.

Aan de Heeren Gecommitteerde Raaden van de Staaten
van Hollandt en Westvrieslandt.

Edele mogende Heeren;

UWer Ed. Mog. missive van den 16^{en} October is, overmits mijn reize naar den Haage, op den 19^{en} daaraan, my niet voor den 29^{en} door de pachters overgelevert: volgens dewelke ik terstont heb afgeveirdicht aan den Heere Maarschalk van der Eem Rijsenburgh, om den molenaar van Eemmenesse rechtelijk afgevordert te hebben, wat voor buurluiden van Laeren en Blaericom t'zijner molen geweest zijn, op den 4^{en} October, wanneer de pachters met haare assistenten des avonts zoo raauwelijk zijn gehandelt geworden, als uit de requeste, en bygaande stukken, is blijkende. Maar blijve tot noch toe onbeantwoordt: hoewel de voorzeide Heer Maarschalk zijnes devoirs niet is in gebreeke, zoo ik versta: dan schijnen de Gerechten van de plaatsen, den voorzeiden molenaar ongeirne te zullen condemneeren, om de perfoonen te melden, die de neeringe van 't maalen uit Hollandt in Sticht brengen. Door geene der andre wegen, van my onderstaan, zoo voor als naa Uwer Ed. Mog. schrijven, en is my mogelijk geweest, de minste lucht te scheppen van de geene die 't geweldt en insolentie tot Huisen mogen hebben aangerecht, ter plaatsen, daar de pachter van 't zout des nachts by zijnen Collecteur ter herberge was: nochte eenige zekerheit op te doen, van 't geene ontrent Laeren met perniciouser exempel bestaan is. Ende zouden U Ed. Mog. dit niet zeer vreemdt vinden, als haar ten vollen bekent waare de corruptie van meest de gemeente van Goeylandt, die om den anderen over allerley delicten, en boven al in deze materie, te verschoonen, onder dexel van trouwigheit, naaulijx eenige perfidie oft meinedigheidt ontzien. Jaa de Schouten zelve van de plaatsen zijn met alle dreigementen niet wijder gekregen, als om te zweeren dat zy ook uit het gerucht niet d'alderminste suspicie op yemandt van haare buurluiden weeten te leggen. Eintlijk nochtans heb ik zeeker notabel huisman door eenige hoop, en goede ciere, ook geenen raadt wetende om rechtelijk bewijs, *sub fide silentii*, [onder belofte van te zullen zwijgen] als beducht voor zijn lijf, hier toe gebraght, dat hy my bekent heeft gemaakt eenige perfoonen, die van 't gerucht onder de handt constantelijk beticht worden, den waagen, van welke de pachters beschaadicht zijn, gement

en geconvoyeert te hebben, jaa zommige aldaar op merkelijke plaatfen des lichaams gewondt, en al heimelijk gecureert te wezen, by eenigh Chirurgijn van buiten. Meerder bescheidt, oft middel om goede informatien te beleggen, tot laste der suspecten, kan ik niet wel te gemoete zien: nocht ook veel dienst der gemeene zaake, met de zelve tot Naarden in hechtenisse ofte in recht te trekken: alwaar ik uit ondervinding geen rekeninge maaken kan, dat Schepenen haar tot simpel examen zouden condemneeren. Doch maak my sterk, wel t'ontdekken, wat van der zaake zy, indien U Ed. Mog. goet vinden my te lasten, om de suspecte, op deeze voorzeide openinge, aan te tasten, en afgezondert van den anderen, in den Haage te brengen, behoudens, gelijk ik wel reverentelijk verzoeke by deezen, mijn goedt rechts ende actie tegens de vervoerdé over dit faict, als gevallen in dezen bedrijve. Waar uit (oft al schoon de gevangenen onschuldigh bevonden wierden) weenigh verzuims, (mijns oordeels) en wel groot ontzich moght volgen, tot dienst van den Lande. Zulks zal verwachten Uwer Ed. Mog. naarder ordre en bevel, de zelve hier mede,

Edele, mogende Heeren,

naar mijne ootmoedighste gebiedenissen, en wensch van gelukzaalige regeeringe, in schut en scherm des Alderhooghten beveelende.

Uwer Ed. Mog.

onderdaanste dienaar

P. C. H Ó Ó F T.

Van den Huize te Muiden, den 9 November, Anno 1614.

6.

Aan de Heeren Gecommitteerde Raaden van de Staaten van Hollandt en Westvrieslandt.

Edele mogende Heeren,

ONlanks t'mijner kennisse gekomen zijnde, hoe dat door 't beroepen des Predikants van den dorpe Huifen in Goilandt tot Bolswardt in Vrieslandt, die plaafte in mijn quartier was geraakt te vaaeren, zoo heb ik op den 25^{en} laaftleden den Schout en Gerechten van de zelve aangeschreven, dat zy, in 't verkiezen van eenen nieuwen Dienaar des H. Euangelii, haar zouden nevens my hebben te reguleeren in conformité van 't tweede artikel der kerkelijke ordonnantie van den jaare 1591, my by U Ed. Mog. mislive van den 22^{en} December anno 1615 te dien einde gezonden, waar uit ik hen lieden extract overschikte. Ende is my ten zelven daage, uit naame van Schout en Buurmeesteren, geantwoordt, dat, overmits d'absentie van eenige der Gerechten, zy voor dien tijdt geen en dagh op mijn verzoek hadden kunnen raamen, om in die befoigne te treden; maar 't zelve in tijdts te zullen naakomen, ende haare gemeente d'ordre van de Ed. Grootmog. Heeren Staaten niet te buitengaan. Sedert, om zeekere mijne affairen, op gister den 27^{en} ontrent twee uren hier t'Amsterdam gekomen zijnde, zoo hebben zich, ontrent een ure daar naa, by my vervoecht de Predicanten dezer steede Hallius en Plancius, nevens den geen en die tot noch toe tot Huifen voorschreven gestaan heeft: en getracht my te diverteeren van 't bovengemelde voorneemen met verscheide redenen, by henlieden geacht daar toe te dienen. Waar op ik hen tot antwoordt gaf, 't en waare my geenzins te doen om iemandt tot den dienst des Woordts aldaar te vorderen, die d'eenvoudige huisluiden ontrusten moght met hooghloopende questien, de welke (naa 't gevoelen van wederzijden) zonder perijkel van de zaaligheit

heit geignoreert, niet zonder perijkel van de zelve (overmits d'ongewisheit des menschelijken begrijs) gefcruteert konden werden, maar om naar te komen d'ordre van mijne Heeren en Meesters. Ende gemerkt de verkiezinge te doen by vier Gecommitteerden van de regeeringe, nevens drie oft vier van 't Classe, tot meer autoriteit des zelfs was strekkende, als 't beroep voorheene gedaan by de dorpperke alleen; dat haar gelieven zoude te letten, of 't niet beter waare der hooge Overigheden gunst te demereren, met willige concessie van 't geene t'haaren eigenen aanzien diende, als dezelve zonder vorderen te irriteren. Dat ik my ook sterk maakte, de zaake wel zulks te beleiden, dat onder de Commissarissen geene vyanden van de Gereformeerde Religie ('t welk zy scheenen te apprehendeeren) zouden werden geauthorizeert. Doch wierdt eintlijk by Hallius verklaart, de consequentie zaage te ver, ende 't Classis zoude zich op die zaake niet naarder bedenken; wilden my daarom gebeden hebben, het by den ouden te laten: ende dat de kerke van Huifen met de beroepinge, die beslooten doch noch niet geëffectueert was op den Predikant van Waverveen, forteerende onder 't zelve Classe, moght voortvaaren. Het welke ik expreffelijk verbooden heb te doen, maar hen tot afscheit gegeven, ik wilde my op de zaake wel naarder bedenken, en mijn resolutie in tijds laten weten. Nu is 't zoo, dat onder andere objectien geurgeert wordt de inhoudt van de twee resolutien, geteekent N°. 3. by de missive van den 22^{en} December 1615 voorzeit overgezonden, wezende relatief tot de kerkenordering van den jaare 1591, en luidende, dat de zelve zal werden gepractiseert in alle steden, heerlijkheden, en dorpen, daar 't goet gevonden wordt. Zulks men daar uit sustineert, dat het den Hooftofficiëren, Schouten, en Gerechten van de dorpen zoude vry staan, de zelve kerkenordre wijders niet te achtervolgen, als haar goede raadt gedraaght. Welke interpretatie, alzo zy mijn persoon alleen schijnt te exposeeren aan d'odiusheit daar de verandering mede belast wordt: zoo is mijn reverent en onderdaanigh verzoek; U Ed. Mog. gelieven uit haar autoriteit my te prescriberen, zulks my in dezen zal staan te doen, of te laten; ten einde ik, behoudens 't schuldigh respect van Uwe Ed. Mog., indien de Gerechten van Huifen des gezint zijn, de zaake laate berusten, oft anderzins hebbe, waarmede ik my solidélijk jegens de ingruerende opspraak en calumnien verzetten moge. Verwachtende hier op spoedigh antwoordt van Uwe Ed. Mog. zal de zelve hier mede, naar mijne ootmoedige gebiedenisse,

Edele mogende Heeren,

beveelen in schut en scherm des Alderhooghsten, die haare regeeringe altijds meer en meer gelieve te zegenen.

U Ed. Mog.

Geschreeven in Amsterdam,
dezen 28 October, 1616.

onderdaanste dienaar

P. C. H O O F T S.

7.

Aan H U G O D E G R O O T.

Mijn Heer,

An ding dat U Ed. mishaaghde, waande ik nooit wetends genoeg te kunnen hebben; zulks als U Ed. dichten my doen neemen. Daarom als U Ed. de zelve berispt, zoo bericht zy mijn oordeel van zijn geringheit. Zulks dat ik dubbeld in U Ed. gehouden blijf, voor dat de dichten met lust my 't hart; en 't vonnis over de zelve met leer mijn harssenen vermaakt heeft. En dus strak aan U Ed. verbonden

zijn.

zijnde, hoe geraak ik los? Niettemin 't is geen kleene trooft, daar d'een verknocht is aan den anderen, datze beide vast zijn. En de minst te wezen is 't minst niet als men 't geirne is. Der woorden *incomparabili Poëta*, [*onvergelijkelijken Dichter*,] in den gevel des boeks door U Ed. handt gestelt, was elk alleen genoeg om mijns gelijk te doen verschieten. Evenwel laat my voorstaan, (hoe weenigh ik weet van Grieks of Latijn) als ik mijn konst wilde toonen, ik naamze wel zoo uit te leggen en te verduitschen, dat'er niet veel te veel aan gezeidt zoude zijn, en U E. gemoedt in dat getuigenisse onbezwaart: gelijk ik verftaa dat het gebleven is. Baeto zal dan 't rijk aanvaarden, *Auspice te*, op U Ed. woordt: ook, zoo veel als de voeghlijkheit zal willen lijden, op wijze en wetten naar voorschrift, verleent by U Ed.: wien voor de eere, my ook in dezen betoont, geen kleene dank toekomt: zulks mijn gemoedt verlegen is, om met werken schuldtkenning te doen van zoo treffelijken ontfang. Ende in dien staat zal 't U Ed. altijd vinden, wen haar gelieven zal te verzoeken, oft'er iets in zy deugende t'haaren dienft. 'T welk och oft Godt gave! die

Mijn Heer,

U Ed. met al wat haar lief is, in gelukzaaligheid bewaare; en in haar goede gunste

U Eds.

gantschdienstwilligen dienaar

P. C. HÓÓFT.

Van den Huize te Muiden,
den 19 van Wijnmaandt
des jaars 1616.

8.

Aan den zelven.

Mijn Heer,

DEze is om aan U Ed. te richten de geringheit daar nevens gaande; dien haar gelieve te aanvaarden met zoo goeden harte alsze gezonden wordt. Met eenen zal zeggen 't geen ik te Rotterdam niet bedacht, dat de klad van d'overgezette *Aulularia* al over lange in Engelandt is gezonden, daar ze blijft: zulks 't eenigh exemplaar in 't landt by U Ed. is. De welke daarom gebeden wordt, als zy dies haar bekomste hebben zal, 't zelve my weder toe te schikken ten huize mijns vaders: op hope dat het noch eens moght dienen om eenige armen t'Amsterdam, oft hier, wat voordeels te doen, en te vervallen een deel van de kosten, noodigh om den Baeto uit te voeren. Want te dien einde zijn'er bynaa negen daagen aan gespilt: in de welke het begonnen en vol-eindt is: als hebbende in geen zinlijke handen te vallen, maar alleenlijk voorby d'oogen des volx over een toonneel getrokken te worden. Ook had het te Rotterdam anders geen boodschap, als te koomen zien, oft U Ed. geeft, zich beginnende te herhebben uit de ziekte, gedient moghte wezen met eenige afleidinge van haare wichtige gepeinzen. Maar dewijl 't U Ed. geliefde wat te behouden: heb zijn geliefte willen gehoorzaamen, als een gebodt van hooger handt, gelijk ik altijd doen zal: en U Ed. met Mejooffrouw zijn huisvrouw, hier mede,

Mijn Heer,

nevens hartlijke groetenis ook van de mijne, in Godes hoede bevoolen laten; en in haar jonste

U Eds.

onderdaanste toegedaanste

P. C. HÓÓFT.

Muiden huize den 17 van
Louwmaandt, 1617.

9.
Aan A. V.

Edele, erentfeste, hooghgeleerde, wijze, voorzienige Heere,

MY verlaatende op d'ouwe genegenheit uwer Ed. te mywaart, capabel om alle importuniteit te excuseeren, zal by dezen de vryheit nemen, van haare importante occupatien te interromperen met een nieuwe moeyelijkheid. In Goeylandt schijnt eertijds de jaght (uitgezeit van 's Graaven konijnen) weinigh geacht geweest te zijn, en overzulks zonder opzicht gebleven. Maar federt het toeneemen der delicien hier te lande, ende dat haazen en patrijzen t'Amsterdam waar geworden zijn, hebben, zoo die van Naarden, als van de dorpen, het veldt zulks begoft te schrobben, dat'er niets blijven moghte, en nootwendelijk eenige ordre vereifcht was. Maar de huislieden, daar toe instantelijk verzocht en niet beweeght zijnde konnen werden, zoo hebben ik en die van Naarden in mijnen en haaren naame een keure op dat stuk gemaakt, en doen publiceeren in de dorpen: maar zy lieden haar daar tegenstellende, my en de stadt doen roepen voor den Hove van Hollandt; en aldaar gefucumbeert; doch geappelleert aan den Hoogen Raadt. Niettemin bedught in 't succes, hebben begoft middelen van accoort voor te wenden, en eintlijk my geprefenteert in te willigen, dat voortaan alle keuren en ordonnantien, de jaght aangaande, zullen werden gemaakt en gebrooken by meerderheit van drie stemmen, waar van ik de eerste, Naarden de tweede, en de gemeene dorpen de derde zouden hebben. Welke presentatie ik goet gevonden heb te accepteren, als niet strijdende tegens de forme in 't raamen van de gemaakte keure, daar mijne en des stadts stemme concurreerden, en de dorpen over geroepen waaren, geobserveert; zoo om des billijkheits wille, als om vordere verwijdering en alienatie tusschen stadt en dorpen, mitsgaaders moeiten en kosten, te schuwen. Te meer, door dien my ter handt gekoomen is zeeker concept van accoort, by dien van Naarden ontworpen, en den huislieden voorgeleit, waar by zy wel groffelijk trachten alle gezach in deeze materie van 't jaagen, aan haar te trekken, en mijn stemme excludeerende, den oudsten Burgermeester haarder stede te qualificeeren met den naame van Houtvester. Is daar over mijn vruntlijk verzoek, U Ed. gelieve de goede handt aan te houden, zoo veel als doenlijk zy, dat de zaak voor U Ed. Collegie dienende, moge werden geaccommodeert naar 't verstandt van de voorschreeve presentatie, door de huislieden gedaan, en by my geaccepteert: ten einde alle vordere verbitteringe ten wederzijden, mitsgaders 't affront my door die van Naarden geprepareert, mooge werden verhoedt. 'T welk ik U Ed. vastlijk toevertrouwende, de zelve met alle de zijne Gode den Almaghtigen beveelen wil, en in haare gratie

U Eds.

Van den huize te Muiden,
den 17 December 1618.

goedwillige dienaar ende Neeve

P. C. H O O F T S.

Memorie voor de Buurmeesteren der Dorpen
in Goeylandt.

WIen het toegekoomen hebbe, voor de troublen, ordre te stellen op de jaght in Goeylandt, is onzeker, wezende eenige van gevoelen, dat niemant hebbe mogen jaagen, dan alleen de Baljuw, of die last van hem hadden.

En alhoewel die van Naarden by Privilegie zijn geauthoriseert, omme

me ten overstaan van den Officier keuren te maaken, zoo strekt zich dat nochtans niet wijder uit als over haare inwoonderen, en eenige weenige huizen buiten de muuren, die onder haar in alle civile zaaken te recht behooren; 't geen de dorpen niet doen. Gelijk ook niet bliken zal, dat oit iemandt van de dorpen, uit zaake van eenige keure, tot Naarden in recht zy betoogen, voor de questie, beroerende 't jaagen, ontstaan anno 1613, daar nu proces om is.

Maar in den zelve jaare 1613 hebben die van Naarden de dorpen verzocht, dat zy met haar luiden zouden willen verstaan, tot een ordonnantie op de legerhonden, en stilstandt van de jaght.

Doch de dorpen 't zelve voor dat pas goetvindende, zoo is op den 29^{en} Augusti, anno 1613 voorschreeven, een keure en ordonnantie dien aangaande gemaakt by den Baljuw van Goeylandt, mitsgaaders Burgermeesteren ende Regeerders van Naarden; en uit der zelve naame gepubliceert.

In den jaare 1614 zijn twee distincte keuren op 't stuk van de jaght gemaakt, d'eene van den 22^{en} Augusti, d'andre den 10^{en} December gedateert, beide by de Vroedschap van Naarden, niet alleen zonder de huislieden, maar ook zonder den Officier te kennen, directelijk tegens haar eigen privilegie, boven geroert.

In dezen jegenwoordigen jaare 1618, hebben die van Naarden den dorpen aangeboden, het concept van accoort in dato den 15^{en} Septembris leestleeden. Uit welke diversiteiten, by haarluiden zelve gepleeght, genoegzaam blijkt, dat zy onvast gaan in haare pretentie, en onzeker is, aan wien het staat ordre op dit stuk te stellen.

Is dan dat recht der stede niet naader als den dorpen, welker jurisdictie in 't civil haar ongelijk wijder strekt over 't platte landt, dan die van de stadt doet, zulx den huislieden aan de forme en 't instellen van alle ordonnantien op 't point van de jaght, ook naa proportie, veel meer is geleege.

Ende zouden zy genoegzaam in volle servituit werden gebracht onder de stadt, indien ze deze autoriteit alleen bequaame: gemerkt zy haarluiden t'allen tijden zoude kunnen travailleren met keuren en ordonnantien, die ten aanzien van de verscheide natuure, ende gelegenheit der landen, haar zelve licht en den dorpen ondraaghelijk zouden vallen.

Behooren daaromme de huislieden hier in naar billijkheid te werden gekent, en in allen gevalle te mogen volstaan met haare presentatie den 17^{en} December dezes jaars 1618 gedaan aan den Baljuw en Burgermeesteren van Naarden.

10.

Aan de Heeren van de Rekeninghe der Graafelijckheit van Hollandt.

Edele, mogende Heeren,

UWer Ed. Mog: schrijvens in date den 11^{en} leestleden, met de copyen van register en missive, hier by te rug gaande, is den 14^{en} ontfangen by my, en met devoir naargekoomen. Zulks ik, uit communicatie met de Regenten der stede Naarden en dorpen van Goeylandt getrokken, gelijk ook ten deele by inspectie bevonden heb, dat de plaatze, daar 't Goeyerbos voor de troublen stondt, is een hooghte gelegen ontrent een half uure gaans zuidelijk van Hilfersom, groot by giffinge aan den kant van 200 morgen biggelfteenigh en grofzandigh landts,

niet draagende dan zekere heide, dienstigh tot weide van schaapen en strojinge onder beesten, om, vermengelt met misse, den schraalhede haarder bouwlanden te baate gebraght te werden: de welke geschaapen zouden zijn mede tot heide te werden by mangel van de heide en plaggen, die zy van deeze ende andere quartieren in den zelven lande met grooten arbeit verzaamelen, als d'eenige materie, bequaam tot zulks aldaar te bekoomen. Ende zeggen zy lieden te zijn in vredige possessie, *vel quasi* van zulks te mogen doen, hoewel de grondt den Graaflijkheide toekomt, producerende tot fundament haarder pretentien een vonnis 's Hof's van Mechelen in date den 19^{en} November anno 1574, waar van 't dictum geextraheert hier by gaat: dat zy ook van oudsher betaalen zekere lasten onder den naame van bostienden, ende hun lieden, ten tijde 't bos in wezen was, competeerde elk respectivelijk te zijner beurte den houw daar in t'haaren proffijte; 't welk by de voorschreeve uitroeiingje, en 't enkel restereen van heide, grootelijks is vermindert. Ik heb niet gelaaten haar te sonderen (alzo 't een favorable zaak is, wildernis tot culture te brengen) oft zy zouden kunnen verstaan tot afstandt van 't bos, mits onlast werdende van de voorschreve tienden: maar word daar op bejegt: hoe dat Goeilandt jegenwoordelijk veel meer is gepeupleert, als voor de troublen, ook overzulks behoefziger van quantiteit oft deughde van landt, de quantiteit ontbreekende, gezocht moet werden de melioratie door de voorschreeve middelen, zoo zeere, dat de materie gesuppeditteert, boven zoo veel andere heiden, uit den grondt van 't bos noch nergens naa strekken magh: maar veele particulieren jaarlijx goede partye van lange heide, die op Goeilandt, ter zaake van 't frequent afmaayen, niet gevonden wordt, gedrongen zijn te koopen op de Vuirffe, en in verscheide plaatsfen des Gestichts van Utrecht. Ende tot bewijs van dezen noodt allegeren, dat zy lieden eenige jaaren herwaarts merkelijke kosten hebben geleidt aan 't behouden van dezen hoek, door 't planten van den helm, zonder 't welke 't zwoordt van den velde, overloopen met zandt, verdrooght, verdort, en verstoven zoude zijn geweest. Zeggen mede, dat de plaats van 't bos eertijds geënvironeert was met hooge veenen, de welke plegende te subministreeren de vochtigheidt, vereischt tot voedsel der planten, nu t'eenemaal afgegraaven zijn; zulks de grondt, gedestitueert van vruchtbaarheid, tot egeene culture zoude kunnen reufceeren. Oft het ook anders uitviel, (gelijk zy lieden haar verzeekeren neen) zoo zouden in allen gevalle haare landen, gepriveert van de heide hier ter plaatze wassende, onbequaam werden tot den last der verpondinge, en veele huisgezinnen geruineert, zoo zy zeggen. Welke extremitieit zy vertrouwen incompatibel te weezen met de vaderlijke zorgje die de Grootmog. Heeren Staaten over haare onderdaanen gewoon zijn te draagen. Is voorts mijn advijs (dewijl U Ed. Mog. dat gelieft heeft te requireeren) al waar 't ook dat alle voorschreeve pretentien, objectien en motiven moghten werden geoordeelt te weezen frivool, dat den geenen, die de resolutie neemen zouden van uit te voeren dit dessein, bejegenen zouden onentlijke obstacelen, turbeelen; affronten en ongeneuchten; gelijk d'ervarenheit aanwijft dat ordinarie vallen in zaaken die doorgedreeven werden tegens wil en dank van een gansche gemeente: en oorbaar waare, als de Heer Prinss van Portugaal verstondt hier op te vervolgen, te tenteren den wegh van accoort met de huislieden en stede; alhoewel ik my luttel hoope van succes zoude kunnen geeven. Waar mede meenende voldaan te hebben d'ordre van U Ed. Mog. wil dezelve,

Eedele, mogende Heeren,

neevens wensch van gelukzaalige regeeringe den Almogenden, en haar in gratie bevelen

U. Ed. Mog.

Van den Huize te Muiden,
den 20 October 1619.

dienstwilligen dienaar

P. C. HÓÓFT.

II.

Aan de Heeren Staaten van Hollandt en Westvrieslandt.

Edele, grootmogende Heeren,

W Eenigh daagen voor dezen hebben Burgermeesteren van Naarden my doen vertoonen de hier bygevoeghde copie van Oetroy aan U Ed. Grootmog. verworven, om in plaats van jaarlijks, volgens d'oude handtvesten, xxi personen te nomineren, (waar uit zeven Schepenen by my verkooren pleegen te werden) te mogen bestaan met nominatie van veertien. 'T welk geleezen en overwoogen, naa dat ik al een wijle te rug gehouden was door 't respect van mijn advis te ingereeren op een materie die U Ed. Grootmog. acquiesceerden, ten laatsten heeft doen prevaleren de scrupule, van door te laten staan; dat de hoo^ege Overheit met gedeguisseerde pretexten zoude werden geaggireert, oft om den tuin geleidt: en aan zoo een temeriteit met stilzwijgen te participeren. Want ik kan niet anders bevroeden, dan dat het woordt van factie in haar requeste zy geemployeert, om Uwer Ed. Grootmog. voor^ezienigheidt te doen schemeroogen en ombrage te geeven, als oft'er eenige partyschap van Staate oft Religie school, oft in zwang ging onder haar burgerye: die ik meene met zulken insimulatie ongelijk gedaan zy, en nergens, veele jaaren herwaarts, des aangaande, ongesteurder rust gehouden. Maar de waarheit is, dat het stedeken, van allen tijden af onderheevigh aan haaperingen en misverstanden, een wijle herwaarts zeer is geagiteert geweest door de animeusheden, uit questie van dijkagie ontstaan tusschen dijkplechtige en vrye ingelanden. De welke, mijns oordeels, niet te assopieren, maar geschaapen is ongelijk heftiger t'ontsteeken door deze verandering; als met de welke men schijnt voor te hebben, de regeeringe over een zijde te dwingen, en niet alleen Schepenen, die met eenen voor Heemraaden dienen, party te doen kiezen, maar ook een Vroedschap, alzo ze daar niet perpetuel, maar uit de Wethouderen van twee achtervolgende jaaren is bestaande, t'haaren propoofte te formeeren. Een zaake, die ik, door vermaaning van Uwer Ed. Grootmog. Commisariissen, op de dijken eertijds haar in loco gevonden hebbende, altoos gepooght heb voor te komen, en by d'electie uit de xxi^{en} alles in balance te houden: ook zelf te dien einde naagelaaten landen in dit geweste, hoewel met goede apparentie van profijt, te koopen, om my in geenderlei zucht oft suspicie van dien te engageren. Alzo dat het succes in dezen lichtlijk zoude kunnen deerreren van de deughdlijke intentie Uwer Ed. Grootmog. en in stede van rust te stabilieren, niet alleen zwaare verbittering gesusciteert werden in de gemoeden der gemeente, met alteratie misschien van de goede affectie, die zy doorgaands 's Lands regeeringe toedraagende is; maar ook miscontentement van elders gezeten gequalificeerde personen, die hier oft hier ontrent gelandt zijnde, haar geinteresseert zouden vinden by de sequele van dezen ploy, in 't stuk der dijkagie gezet. Ende kan niet denken, dat de Regeerders der stede Naarden van den jaare 1620 geostroyeerde eenigh essentiel motif hebben gehad behalven ditte. Gemerkt haar voorgeven, wezende, dat by privilegie van alle haare gebuurfteden, zoo kleene als groote, de keur

van Schepenen zoude geastringeert zijn aan een getal van XIV genomi-
neerden, dat is, uit twee een te kiezen, notoirlijk strijdt tegens de manier
van d'electie tot Muiden, hen aldernaast gelegen, alwaar de keur abso-
lutelijk staat aan den Baljuw in der tijdt, zonder aan eenige genomineer-
den te zijn gebonden. Schaamt ook haar zelve, de difficulteit van een
en twintigh te kunnen vinden, zonder binnen verboode graaden van
maaghschap te treden, geallegueert in dezen fleur van voorspoedt; dewijl
't hun daaraan niet ontbrooken heeft, zelfs ten tijde der droever desolatie
van haar stedeken, door den execrablen moordt by den Spanjaardt geper-
petreert; als wanneer hun, geleert den vyandt veel eer te haaten, nocht
lust nocht ledigheid overschoot, om den anderen met dusdanige traver-
sen voordeel af te zien, oft middelen van extentie haarder autoriteit te
projecteren. In consideratie van alle 't welke, by aldien U Ed. Grootmog.
gelieft haare eerstkomende Commissarisen in dit quartier, te chargeren,
om van de constitutie der zaake fundamentele kunde te bekomen, en on-
dertusschen, zonder prejudicie van 't Octroy in toekomenden tijde, zoo
bevonden wordt haar te kennen geeven in oprechtigheit gedaan te zijn,
't effect desselfs voor deze reize op te schorffen; 't welk gemaklijker
gaan zoude, als 't depossedeeren naa den inbrek: zoo zoude noodigh
zijn, my en den geoctroyeerden Uwer Ed. Mog. welgevallen te doen
verstaan voor den eersten der aanstaander maandt Februarii exclus, als
wezende de solemnele dagh der electie. Ende zulks niet geschiedende,
zal my geperstuadeert houden, dat mijne redenen van geen moment, en
U Ed. Grootmog. met d'executie van 't voorschreeve octroy best zijn
gedient: mitsgaders de zelve

Edele, grootmogende Heeren,

nevens schuldige reverentie, en wensch van gelukzaaliger regeering, Go-
de den Almaghtigen, en in haar gratie beveelen,

Uwer Ed. Grootmog.

Van den Huize te Muiden,
den 27 Februarii, 1621.

onderdanen getrouwden dienaar

P. C. H O O F T S.

i 2.

Aan A N N A R O E M E R S.

Mejoffrouw,

DE zilvere kroon van U E. hooft, die U E. 't mijne heeft toegeschikt,
Onder hairen van andere verwe, is my meer waardt dan menigen wij-
zen man een kroon van goude. Deze helpt 'er veelen aan hunnen
sterfdagh, ende d'uwe strekt oft sterkt my 't leven. Maar ghy houdt niet
op 't leven te geven, naa dat ghy 't zelve schijnt quijt te zijn, naa dat
U E. klachten vallen. Veel gelux met die doodt, in de welke U E. niet al-
leen levendigh maakt; maar, naa dat men my zeidt, vol inwendigh levens
geworden is. Dies niettegenstaande zoud ik my der ongehoorzaamheit
schaamen, indien ik U E. luidt roepen om een grasschrift op mijn doo-
ve oor liet aankomen. U E. heeft 'er dan een hier onder*: ende aan den
heer Generaal † den ouwden vriendt. Maar haaperingen met de Bewint-
hebbers maaken zijn E. keele schor in U E. lof, ende handen belem-
mert in 't kouten van verre. Dat meer is, de moeilijkheit loopt zoo
hooge, dat zijne E., die ik meende als nu in de Beverwijk te genieten,
naa Zeelandt gescheept wordt, om de Zeventienen achter aan te loo-
pen. Prusias behoeft zich nu op den ootmoedt van Annibal niet te ver-
hovaardigen; zoo hy opziet, ende hier op. T'zijner Ed. wederkoomst
denk hem U E. schrijven in te scherpen. Ondertussen gebiede my dien-
stelijk

* Dit
werdt by
de Gedich-
ten, onder
de Graf-
schriften,
gevonden.

† Laurens
Reaal,
Ondt-Ge-
neraal in
Oost-Ind-
dien.

ftelijk aan de begraavene, gelijk mijn lot is, en reken'er U E. onder,
met mijn Heere U E. man, allen den welken

Mejoffrouw,

Godt het zaligfte verftrekke, en behoede in gunft der zelve

U E.

1620.

verplichten vriendt

P. C. HÓÓFT.

13.

Aan ANNA en TESSELSCHADE ROEMERS.

Mejoffrouwen,

Verschiet niet. Hier komt de geest van den verdronken majeboom
aan. Maar die zoo lang in de hel verkeert heeft, onder de geesten
van Lucianus, wordt van geen schimmenstem vervaart gemaakt.
Indien hy niet klaar genoeg spreekt, ik bid'er voor dat hy de paley
ontgaan moge, ten aanzien dat der geesten gewoonte is binnens monds
te fpreken. En 't gedenkt my der geweeten te hebben die de duifterheit
voor de duitsheit van uitspraak verkooren, om te beter geesten te schij-
nen. Maar vraaght U E. hoe ik dus bekent met de geesten koom, dat
ik haar praajtens weet naa te vertellen. 'T is dat ik dat gezelschap ten
naaften by onder de oogen gezien heb, door 't gevaar van mijn vrouw
die nu beter is, Godt heb lof, ende U E. E.

Mejoffrouwen,

in zijn heilige hoede, nevens welke wensch ende eerbiedige groetenis ik
t'haarwaarts beveele

U E. E.

Van den Huize te Muiden, den
20 van Zomermaandt 1621.

ganschverbonden

P. C. HÓÓFT.

14.

Aan ANNA ROEMERS.

Mejoffrouw,

IK weet niet oft U E. gaaren bezoek heeft van lieden die koomen den
meester maaken. Ende nochtans is 't my daarom tegenwoordelijk meest
gedaan. U E. zusters brief, vindende in Italiaansch geschreven, heb
ik my niet konnen onthouden van den berisper te speelen, op hoope van
haar licht diets te maaken dat men voor verbeterd aanzien moet, 't geen
ik misschien verslimt heb. Van het devijs, daar haar E. schrijvens op loopt,
heb ik niet gerept, om dat wy mondeling deeze stoffe gehandelt hadden;
en U E. 't zy uit oordeel, 't zy uit genegenheit, 't zy uit heusheit, de
vondt van 't kransvlechten goetd vondt. Wie zoude waagen yets te her-
vatten dat in de vierschaar van U E. gezuivert vernuft heeft te recht ge-
staan, ende zich aan die gerustheid niet laten genoegen? gelijk ik vrees
aldaar yet te doen verschijnen, alzoo verblijde my, als 't gevaar over en-
de de proef gedaan is. Ende oft reden oft hartstoght, die U E. hebbe
doen oordeelen, en kan niet anders als eere doen aan de geene die 't von-
nis voor hem heeft. Gemerkt de roem gebonden is aan U E. uitspraak,
in veugen als 't noodlot aan de woorden Jupijns, daar de Poët afzeldt:

Onwikkelyk gewicht steekt in zijn woordt beklemt,

En 't noodlot past op al het geene dat hy stemt.

Vreezen magh hy dan die een scherpe rechtster aan U E. vindt: ende ik
wil hoopen dien last t'ontgaan, door U E. goede gunste, in de welke

ik

ik my, ende haar in die van Godt almaghtigh, beveele, nevens hartlijke groete ende gebiedenis t'haarwaarts van

U E.

Van den Huize te Muiden, den
xi van Hoymaandt 1621.

hooghlijkverbonden

P. C. H O O F T.

15.

Aan de zelve.

Mejoffrouw

U E. zuster heeft my eenige vaerzen gezonden om te beteren. Ik zend ze wat erger weder over dan ze gekomen waaren. Wat kond ik anders als de toortfen in den oven leggen; gebeden werdende van de geene die gebieden magh, ende dat uit drierlei naam, als Teffelschaa, als Roemers dochter, ende als U E. zuster? Een kabel van zulke drie strenge bindt te vast om zich t'zoek te maaken, al waar'er ook verkleening te haalen met gehoorzaamheit. Maar een kranke gehoorzaamheit is't, als zy gebiedt te beteren, en ik verslim. Nochtans zal ze ergens toe goedt zijn, hoop ik: ten minsten om haar echter de moeite te doen spaaren van my te vergen dat boven my is: maar immers hoop ik dat deze mijne brabbelingen geenen dagh zullen zien, ende dat haar wanschaa- penheit zal gesmoort worden voor haar doopsel. Want al draagen ze eenigh zwijmsel van my, my waar leedt dat z'er den naam af droegen. Die wijsheit beveel ik U E., ende, nevens wensching alles goeds van Gode, mitsgaders groete ende hartlijke gebiedenis, in haar jonste

U E.

Van den Huize te Muiden,
den 27 van Grasmaandt
des Jaars 1622.

verplichten dienstwilligen

P. C. H O O F T.

16.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

M Y deert U E. droefheit. Ik had bynaa gezeidt U E. verlies is my leedt. Maar ten aanzien niet verlooren wordt of het is eigen, kan eigentlijk geen verlies heeten afstandt van 't geen ons geleent was op voorwaarden van t'elker uure hereifcht te mogen werden. Als de menschelijke natuur met U E. wilde in recht treden, boete van ongelijk kon ze eiffchen, als bescholden zijnde, daar ze haar uiterste best gedaan heeft by den goeden Heere U E. Vader z.g. en zijne E. uit het banket dezès levens geroepen, niet eer hy verzaadt, en eer hy overlaaden was. In de laatste kroezen leidt de dwaasheid en hooftpijn. Maar voorraads dezer soorte heeft U E. ongetwijfelt de ruimte opgedaan uit geestelijke en werelijke schristen; jaa, mogelijk, genoegh aan haar eigengewas. Ende waar te wenschen dat U E. daar aangenoeghde, zonder de malligheit te moeijen van my en mijns gelijken, die zeker genoegh te doen heeft om ons de tegenspoedt te suikeren. De rijmery oft revelkal, daar U E. van gedenkt, is mijne harffenen ontsnapt, maar noch mijn handen niet. Ach wat noodight U E. deze dochter ten hoof? 't en is 'er geen maaxel naa; maar een geboorte die ik liever te smachten had als te echten. Zy is noch onder de oogen van haaren Peet niet geweest, daar zy den naam af hebben zoude. Al valt het zwaar den gek gansch af te leggen, 't is ten minsten mijn tijdt om hem in den mouw te leeren houden. Maar wel magh ik het leeren noemen, dat veel van kennen scheelt. My gedenkt, dat zeker jong borst zeide tegens een' jonge dochter alhier, datze

waar=

waarachting fraaijer van achteren als van vooren was. Alzoo dunkt my van de mijne het besluit wel zoo toonbaar als 't aanheeven: en zal dat hier onder voegen om U E. te bewaarheden de noodeloosheit van den arbeid by U E. brief gedaan, om my uit den hoofde te slaan dat het vier en vlam ernst was. Mijn koelte stilt dan hier mede:

*Zoetjes, toef wat. noch een woortjen
Ik u bijten moet in 't oortjen;
Dat mijn hoofjes rammelrad
Schoontjes, schier, vergeeten had.
Spreekje 't meisje blondt van hairen,
Past voor al haar te verklaaren,
Klaarder, dan gy 't my bediedt,
Vastaart, of gy 't meent oft niet.*

Zoo U E. van 't evel ziek is, daar etlijke grooten aan gaan, die liever dwergen en gelijke wangeboorten zien als rechtschaapenheit, ik moet op U E. overkoomst d'eerbaare vrouwen slachten, die de schaamt overtreden, om te believen die zy lief hebben. Ende zal deze mijne schreumte te passe komen om te maatigen den yver van mijn verlangen naa U E. jegenwoordigheit, die Godt,

Mijn Heere,

in waare voorspoedt doe wassen, ende in haare gunste

U E.

Op den Huize te Muiden,
den 17 van Sprokkel-
maandt, 1624.

dienstwilligen vriendt

P. C. HÓÓFT.

17.

Aan T E S S E L S C H A D E R O E M E R S.

Mejoffrouw,

DE Wijzen gebieden verliesbaar goedt loshartigh te lieven, ende 't verlooren zonder bedroeven over te zetten. Tot houden van 't eerste gebod heb ik altoos zoo weenigh wils gehad, dat het my billijk aan macht mangelt, om het tweede te volgen. Die nooit anders dan spelden en spijkers opzocht, om, 't geen hy beminde, nagelvast in zijn herte te maaken, hoe kan 't hem daar af gescheurt worden, zonder ongeneeslijke reeten te laten? Die gewoon was, zelfs de geringste gunsten en begaaftheden, van de geene die hy opperlijk bezint hield, uit te schilderen, en die beelden in zijnen binnenborst als een kapelle te metsen, hoe kan hy zonder mistroostigheit zich zien verlaaten van zijnen oppersten toeverlaat naast Godt? Evenwel heb ik het geloof niet, dat droefheit deughd is, oft kante my met stijfzinnigheit tegens allen troost. Te zeer zoude my wroegen d'ongehoorzaamheit jegens die geene, die, onder haar uiterste wille, my de verquikking mijns gemoedts zoo ernstelijk bevolen heeft. Ik zoek de rouw niet, maar zy weet my te vinden. Duizendt en duizendt dingen daaghs haalen mijn schaade op, en meeten ze ten breedsten uit. Dat d'uiterlijke zinnen in 't gedaght draagen, moet 'er nootlijk plaats grijpen. Terwijl men op leedt peinst is de troost vergeeten. Want niemand kan meer dan een ding t'evens denken. Dit's een groot mangel in den menschelijken aardt: alhoewel de snelheit der gedachten ten deele de schaade boet, verdrijvende het eene gedacht het ander dat het niet uitsluiten kon. Die fraaije meesters van de konst der heughenisse, eere zoud' ik hun geeven, konden zy ons de vergetelheid leeren. Neen ook. Zoo waard is my het vieren van de gedachtenis der verlorene edelheit, dat ik eerder wenschte meer te lijden, dan haarder

niet gedachtigh te zijn. Oft ik in verlies van overlieve kinderen, door rouwe veroverert ben, is U E. bekend. Want afbrek van haave, alhoewel uit de kerf gaande, weet U E. dat mijn vrolijkheid niet uit haaren tredt deed gaan. Die Seneca, zoo fier tegens de wederspoedt, hoort hem eens klein zingen, als hy op Corsica gebannen, den vryeling Polybius smeekt.

* *M. de Montaigne*

De Gascoensche wijzeman *, zoo waanlos, zoo oordeelvast (heb ik eenigh oordeel) dunkt dat 'er geen' zón voor hem opgaat, sedert den ondergang van zijnen Estienne de la Boetie. U E. vergeeve dan aan mijn gemoedt de verslagenheit, dat op veel naa niet, gelijk die helden, verzien is met kracht van vernuft, oft waepen van geleerdtheit, en verbidde t'mijnen trooft den goedertieren Godt, die

Mejoffrouw,

met alle genoeghen opvulle U E. en haaren waarden gemaal, aan de welke zich van heeler harten gebiedt

U E.

Van den huize te Muiden, den
6 van Hooimaandt, 1624.

verplichte, dienstwillige

P. C. H O O F T.

18.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

AL waaren de schriften, die wy, noopende de maat der rijmen, gewisselt hebben, van mijner zijde met vlijt ende rijpheit van overlegh voortgebracht, zy zouden zich evenwel ontzien voor den dagh te koomen, om staande te houden 't geen ik de voorneemste rijmers zie verstooten. Nu zijnze my met eene lossigheit uit der penne gevallen, zoo niet zonder hoofd, zeker zonder staart, daar hun wel eene van goede lengte passen zoude, te hechten aan 't lidt, daar wy 't lieten. Maar 't sop (gelijk men zeidt) is de kool niet waardt. Ende eer ik daar om een harnas aantooch tegens zulke helden, zondt liever 't wit papier om wetten r'ontfangen, zoo my die koorts niet verlaaten wil, & *in agro corde senescit.* [*en in het zieke hart veroudert.*] De dochter, die U Ed. staat om uit te geeven, verzeker ik my toonbaar genoegh te zijn, al geeft U Ed. haar geene van mijne misdraghten tot mismaakte kamenier op de hielen, om by af te steeken. Ende is daarom mijne ernstige bede, gelief my hierinne te verschoonen, die geirne een tijdiger geboorte zoude ter wereldt brengen, om haaren lof te zingen, zoo mijn ramp ende onbequaamheidt van aardt daar toe geen gespan maakten tegens mijne genegenheit. Want deze, met de welke ik U Ed.

Mijn Heere,

den Almogenden in schut beveele, blijft zulke als reden is te eiffchen van U Ed.

Van den Huize te Muiden,
den 3 van Slaghtmaandt,
1624.

dienstwilligen vriendt

P. C. H O O F T.

19.

Aan L A U R E N S R E A A L.

Edele, gestrenghe, welwijze, zeer voorzienige Heere,

DE wijl 't verlang der bezigheden U Ed. verbiedt de voorgenomene herwaartskomste, en de mijne zoo quaalijk hebben kunnen tijdt kavelen, dat zy my op morgen juist in Goeilandt vorderen, restteert met

met

met deze schuldt te doen het geen ik kan:

Di parole

Pagarvi in parte e opera d'inchioftro.

[*Ten deele u te voldoen met woorden en met fchrift.*]

Ik roep dan alle de kraft des hemels aan, om handt te houden aan 't geluk van den geweldigen aanflagh, op datze tot zijner eere, 's lands voordeel, en achtbaarheid Uwer Ed. gedye. Ende gelijk de grootheit van dit werk onderwonden, naa mijn' meeninge, by drie voortreffelijke Koningen, en twee de mogendfte staatregeeringen van den aardbodem, het gewicht der raatflaagen, 't welk ik t'eenemaal op den as van U Ed. oordeel en ervaarenheit leg te draaijen, mitsgaders het hanteeren van zoo veel perfoonaadjen van doorluchtige fortune, maghtigh waären op te wekken een gemoedt van minder vierigheit, om de klip dier glorye te beklimmen; zoo verzeker ik my dat de brandende geest Uwer Ed. zich nergens begeven zal, maar de werelt van haären lof doen gewaagen, en roepen:

Invia virtuti nulla est via.

[*Geen weg is voor de dengt oit ongebaant.*]

Daar tegens magh U Ed. zich belooven, dat my nemmermeer bezwijken zal yver oft ernst in 't behartigen van U Ed. dienst en waardigheit; doch weenigh meer van mijne geringheit. Godt beter 't, en houde U Ed.

Edele, gestrenghe, welwijze, zeer voorzienige Heere,
altijts in fchut en fcherm bevolen, nevens wel hartelijke groete en eerbiedenis van

U Ed.

Van den Huize te Muiden,
den 27 van Hooimaandt,
des jaars 1625.

verplichten vriendt en dienaar

P. C. HÓÓFT.

20.

Aan A N N A R O E M E R S.

Mejoffrouw,

U E. fchrijven van den 3^{en} is my eerft gisteren geworden: ende beftorf my in der handt, door 't yflijk lezen van U E. droomen noopende onzen grooten vriendt. Niettemin dewijl ik my altijds heb laaten voorftaan dat zommige droomen yets bedieden, doch weenige, en dat bediedfel niet wiffelijk te bevroeden is, zoo laat ons ons zelve niet ellendigh maaken voor den tijdt. 'T en gebreekt aan geen' uitleggers van zoodanige onzekerheden, die achten dat het tegendeel gemeenlijk waar valt van de droomen. Dat geeve Godt den Heere Generaal, dien ik van dagh te dage te gemoete zie: gemerkt de meeste fchepen der Engelschen al weder t'huis gekomen zijn onverrichter zaaken. Doch zal zijn' Ed. aan die opspraak geen deel toekoomen, ten aanzien zyluiden onzen Admiraal, naa dat men zeidt, niet hebben willen toefaan te landen op 't eilandt van Cadix, uit vreeze dat hy ende de Heer Reaal met onze Hollanders hun d'eere zouden afgewonnen hebben in 't beftooken van den vyandt. 'T welk U E. zal gelieven alzo voorts te zeggen naa de waarheidt ter plaatze daar 't oorbaar is, tot handthaaving van den eerlijken ende welverdienden name zijner Ed. Hier by gaan twee oft drie Pfalmen, ende 't geen Van den Vondel gemaakt heeft op 't overlijden van mijnen zaaligen vaader. Jegenwoordelijk staat mijn neef Henrik Hoofst boven d'aarde. Zoo weenigh tijds gaat'er, deeze laafte jaaren, door, zonder my iemant van de mijnen te rooven. Godt geeve dat het my alzo met den

Heer Generaal niet gaa, ende verleene U E. met mijn Heer U E. man,
 ende ons allen te zaamen, 't zaalighste, naar wensch van
 U E.

Uit Amsterdam, den 20 van
 Louwmaandt, 1626.

verplichten dienstwilligen
 P. C. H O O F T.

21.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

HEnrik de Groote in zijn leven tegens tegenspoedt opgewassen, schijnt
 gelijken lot te bejegenen naa zijn' doot. Zoo verscheide toeval-
 len hebben hem dus lang den dagh verhindert. Doch 't komt nu op 't
 verwerven van 't privilegie aan. Daar ik nochtans ducht dat de drukker
 zijn gelt aan in 't waater werpt, by gebrek van te begrijpen, dat hem
 zijn harnasduitsch ende hondert onhebbelijkheden genoegh waapenen te-
 gens 't naadrukken. Hy zal niet eer in zijn krits zijn, als toegeschikt aan
 U Ed. naardien de zelve bevrucht schijnt met de lust van die vieze vrou-
 wen, de welke meer smaax vinden in d'oude kost der arme gebuuren, als in
 de lieflijkste lekkernijen van haar' eige spijskaamer. Midlertijt komt Bea-
 to voor uit, arm heldt, en zoo quaalijk toegerust als den geenen past die om
 Gods wille gaat. Want zeker de toeleg op der arme weeskinderen voor-
 deel, met hem om gelt te laten zien, heeft zijnen berooiden adel op een
 toonneel en te voortschijn geholpen. Maar als ik en mijns gelijk van dus-
 daanige misdraghten geleggen, dunkt ons al mede wat te doen tot het
 uitsteeken van U Ed's. rechtschaape werken, door 't onderscheidt dat by
 de vergelijkinge blijkt. De lichtheit van dezen dienst, hoop ik zal de
 zwaarte der feilen opwegen, met hulp van zoo een' partijdige gunste als
 ik over mijne zijde bevind te zijn die van U Ed. de welke

Mijn Heere,

in de gunste Gods, eere en voorspoedt altyds geveft blijve, nevens groete
 en eerbiedenis van

U Ed.

Uit Amsterdam den 27 van
 Louwmaandt, 1626.

weldienstwilligen vriendt
 P. C. H O O F T.

22.

Aan den zelve.

Mijn Heere,

DEwijl al wat'er aan U Ed. is, merk van grootheit voert, zoo was 't
 wel billijk, dat zy ook haar deel had aan de gebreeken der groote
 persoonaadjen, die menighmaal niet min vermaakt zijn, met dwer-
 gen en diergelijke wanschepfels, als met het gezicht van een' bekoorlij-
 ke schoonheit. Ende niettemin denk ik U Ed. die lust te verleeren door
 de zaadzaamheid, met het vol opgeven van allerlei onvoeghlijkheden,
 waar inne uitmunt de misdraght van mijnen geeft hier nevens gaande;
 zoo men nochtans misdraght noemen magh een kindt dat nergens in ver-
 aardt van zijn' afkoomst. Des moght deze vrucht wel niet heel vruchte-
 loos wezen; die daar benevens dienen zal, om anderen, gelijke werken
 onder handen hebbende, met haare ongeschiktheden aan te wijzen, waar
 zy zich voor te wachten hebben. En komt my dan geen dank toe voor
 mijne gebreeken? O de brave eerloosheit, zijne feilen op de kaak te
 zetten, op dat'er zich de werelt aan spiegele! Vers en vergehaalde rede-
 nen (wil U Ed. zeggen) om u te troosten in de verslegenheit, die her-
 komt

kōmt uit vreeze van een' algemeenen laster. Ik heb'er niet tegens. Maar de steen is uit der handt, en moet nu zijnen gang gaan. 'T zijn de naaste die ik zien kan. Noch waar daar hoope dat de wichtigheidt der stoffe de snoothet van 't maaxel moght opwegen, viel ze alomme in handen van zulk eene bescheidenheit als die van U Ed., dewelke

Mijn Heere,

Godt in gelukzaaligheid behoede, en in haare gunste

U Ed.

Uit Amsterdam, den 9 van
Lentemaandt, 1626.

verplichten, dienstwilligen

P. C. HÓÓFT.

23.

Aan den President en Raaden van Hollandt;
Zeelandt en Westvrieslandt.

Edele mogende Heeren,

NAardien 't my, uit kracht van 't geene op de bygaande Reque-
ste geapostilleert is, incumbert te openen 't geene, naar mijn ge-
ring oordeel, in bedenken komt, nopende 't verzoek der Regen-
ten van Naarden, om hunne annuele Vroedschap te wisselen aan eene
perpetuele, zoo zal ik my by dezen des poogen te quijten, zulks my
d'importantie der zaake dunkt te vorderen, wel reverentelijk biddende,
dat, indien d'extensie loopt ter tediushet toe, U Ed. Mog. gratieuse
geliefte zy, zulks mijnen eenvoudigen yver ten goede te houden. Want
alhoewel deze plaats, nochte in luister, nochte in verlang is te gelij-
ken by de steden deel aan de hooge regeeringe hebbende, zoo zeidt noch-
tans Euripides daar de waarheit aan, dat 't geen yeder van noode heeft,
denzelve meer waardt is, als Trojen te veroveren; en komt het alhier
aan, niet op den welstandt van eenen persoon oft huis, vergankelijk in
korten tijdt, maar van eene gansche burgerye, zijnde zoo achtbaar een li-
chaam; en dat onsterffelijk. Eerstelijk dan zal, naa mijn meeninge, te let-
ten staan op het subject, aart, en eigenschap van dien, daar naa op de
commodieuste forme, die men 't zelve zoude mogen geeven, mitsgaders
in welker maniere. Ende belangende 't subject, wezende de stadt oft ge-
meente van Naarden, die staat by de Regeerders van den jaare 1459,
in 't privilegie van Hartogh Philips, gedateert den 2^{en} Junii, beschree-
ven aldus: *Dat de stede van Naarden gelegen is op de paalen van den Lan-
de van Hollandt, binnen de welke allerhande meenigerleye en diverse per-
soonen woonachtigh zijn, en daagelijks komen woonen, eenloopende en an-
dere die het gerechte weenigh oft luttel ontzien, nochte hunlieder en poo-
gen te obedieren hunne geboden.* Ende dien de constitutie der voorschreve
stede bekend is, zal moeten advouëren, dat sedert dien tijdt de gemeente
aldaar in faciliteit, obedientie, en vreedzaamheit luttel heeft toegenomen:
maar ter contrarie, alhoewel daar verscheide personen van discretie on-
der gevonden werden, dien ik niet versta te prejudiceren, doorgaands ge-
weest en noch is onrustigh, keteloorigh, wrevel, partijdigh, en gebandeert
tegens elkanderen, zoo om 't different tusschen de dijkplightige en vrye
landen, als andere misverstand en animeusheden, uit inique oft frivole
oorzaaken gereezen. De welke, gelijkze by de vastheit der binnenland-
sche vrede wel worden gesupprimeert, maar niet geopprimeert, en met
hun onheil behangen blijven, alzo by tijde van troublen tot deerlijke tra-
gedien konnen komen uit te bersten, als in de eerste beroerten onzer oor-
logen, al te klaarlijk en te klaagelijk gebleeken is, wezende aldaar, 't geen
alle der werelt niet bekend is, (Godt betere) al te zeker, dat de wraak-

gierigheid der gemiscontenteerden en uitgeweekenen tot blaasbalgen gedient heeft, om't vier der Spaansche wreetheit op te hitfen, ten bederve van hunne eige medeburgers en bloetverwanten, en zonder exceptie oft acceptie van perfoonen hun Vaderlandt te devotieren aan de verwoetheit van den moordt en den brandt. Uit de zelve ongetempertheit van humeuren en *impotentiâ animi, atque impatientiâ æqui*, [*onmacht van zichte kunnen bedwingen, en dulden het geen billyk is*] is 't, dat de Regenten der voorschreve stede zich veeltijds moeijelijk, difficiël, en irreverentelijk hebben gedraagen in 't geene hun devoir en 't respect der Graaflijkheit is concernerende, en wel onwaardelijk, van over eenige jaaren voor mijnen tijdt, op de hoogheit der zelve geëmpieert, usurperende d'exclusie van den Schout in 't nemen van resolutien en maaken van keuren; en d'applicatie van alle vechtboeten t'hunnen eigen profijte, om daar uit te vervallen de kosten der teeringe op hunne maaltijden, en den Schout voorschreven voor de moeite alleenlijk toeleggende een discretie van eenen gulden zes of acht jaarlijx; beide regelrecht tegens't geen hun eige privilegie dicteert. Ende hebben nooit willen admitteren de practique van zeker placcaat van den Hove op dit stuk, uit welimportante inzichten, ten tijde van mijnen Predeceffeur in officie gepubliceert, en door my gedaan renoveren. In welke wijze zyluiden zich hebben gecompoteert, aangaande 't recht van de waarande der Graaflijkheit in Goeilandt, de welke eenige duizenden jaarlijks waardigh zijnde, nu langen tijdt defert en vruchteloos leit, zouden de Ed. Mog. Heeren van de Rekenkamer best weten te deduceren, nevens al te veele andere preuven, die hunne Ed. Mog. hebben van dezer luiden onrekkelijkheid en ongevoeghzaamheit. Wes te meer een wel goede forme noodigh is, om de maligniteit der materie te mitigeren, met de deughd der dispositie, maar ook met eenen te zwaarder om vinden, en bedenklijker het innoveren: zijnde het nieuw altijd te lang of te kort, gelijk de negotianten zeggen, en met zich menende vermoede en onvermoede zwaarigheden, al te maghtigh om aanstoot en alteratie te maaken in gemoeden die zoo schichtigh en ras geraakt zijn. Men laate dan in consideratie en comparatie komen d'oude geabhorreerde en nieuwe gewenschte forme. D'oude heeft dit oorbaarlijks datze collusie, ofte (zoo men 't daar heet) het lijntrekken uitsluit; jaarlijks zonder ontsteltenisse, en ordinarie kan gedresseert werden, zoo zy declineert ten quaaden; het universeel gecontenteert houdt, mits ieder in zijn tour bekomt, oft *repulsam propinqua spes soletur*; Verby gegaan zich met een heinde hoope troost; in 't kort, de pernicioese desseins, als zijnde renversabel, en d'entrepreneurs comptabel by de succeffeurs, minst enfleert en tot insolentie verrukt; mitsgaders dat de digniteit der hooge Overheit in haare behoorlijke splendeur wort geconserveert by de verkiezinge gedaan door haaren Officier. Daar tegens heeft ze ondienstelijks, d'inequaliteit van den cours der regeeringe; dat de salutaire resolutien by wijlen door de naazaaten worden gerescindeert, jaa ter halver executie, tot kosten en interest der stede; de keuren en ordonnantien variëren naa den appetijt der variërende Regenten, en nemmermeer tot die veneratie geraaken, die een dochter van den ouderdom is; dat d'ervaarenheit kleen is; d'authoriteit geen; de yver en affectie tot de gemeene zaak flapper, *ita ut majore avaritiâ ac licentiâ grassentur, cum subjectos habeant cives ut suos, & viles ut alienos*; Zulx zy met uitgelaatener gierigheid en baldaadt gaan weiden, mits zy de burgers onder hebben, als eigen, en onwaardt, als geleent; dat, die schielijk vallen in bewindt van kleenen duur, gemeenelijk hongerigh zijn, en spoeijen, om zich t'approfiteren; *Cum subitis avidæ sint & festinantes manus; difficilisque tem-*

perare felicitati, qua te non putes diu usurum. Gemerkt men in schielijkheden graagh en gezwindt de handen rept; en zwaarst valt; zich in voorspoet te maatigen, die men geen en duur toeleidt. Aan d'andre zijde heeft de nieuwe en gepretendeerde forme loffelijx; een eenpaarigh vloeijen van regeeringe, handthaving der eensgenoomene resolutien; beständigheit van keuren en ordonnantien, en een formidable reputatie der zelve; experientie; autoriteit; yver en liefde tot het geen den Regeerderen voor altoos vertrouwt, en bynaa eigen schijnt; koelder baatzucht, oft immers lankzaamer gaande, en des te bet geëxcuseerde gierigheit; verzaadlijker begeerten, als die van staadigh nieuw en naakt inkomende. Wederom heeft ze lasterlijks de collusie; difficil redres der misgreepen; onbehoegen der geëxcludeerden, die geprojecteert werden tot het afsterven toe der gekoorene; quaaide desseins op toeverlaat van impunitie, en niet dan extraordinaire remedien daar tegens; insolentie en superbie van de geene *qui honorem per universam vitam agitent.* [Die de eere al hun leven in handen hebben.] Alle welke goede en quaaide qualiteiten van de voorschreeve twee formen gebalanciert, zoude my onder verbetering dinken, dat d'oude en reede ontfange forme ten erghsten min bezwaarlijk, en ten besten gedyende niet zoo oorbaarlijk kan uitvallen als de nieuwe: dat de nieuwe magtigh is meer heils ofte meer onheils te causeren. Ende gemerkt van de vitieusheit onzer materie meer te vreezen als te hoopen staat, ben gedrongen te gelooven (gelijk ook die regel, *super omnibus negotiis melius atque rectius olim provisum, Dat in alle zaaken onwlinx best en billijkt verzien is,* luttel exceptie lijdt) dat U Ed. Mog. voorzaaten, de welke den Prinzen in hunnen tijdt tot oogh der regeeringe dienden, die *ingenia* [geesten] niet quaalijk gekent hebben, toen zy aldaar de jegenwoordige forme introduceerden. Schijnt ook niet; zonder acht geeven op den aardt van dien volke, gebeurt; dat, alhoewel meest alle d'omleggende steden, van ouden herkomen, zijn geprivilegieert geweest, om te nomineeren dubbel getal, waar uit de verkiezing van Schepenen wordt gedaan, alleen driedubbel getal, en zoo veel strieter gezagh daar inne geindulgeert is aan dien van Naarden; hebbende maar eerst onlanx, zes oft zeven jaaren geleden, geimpetreert octroy, om, in plaats van XXI naamen te presenteren, met nominatie van XIV te mogen voldoen; doch zonder dat U Ed. Mog. advijs daar op is verzocht geweest. Des my conformeerende met het geene *quod sapientioribus deliberatum est, Dat wijze luiden te raade gevonden hebben,* zoude niet raadzaam vinden, die zwakke geesten, hebbende zoo luttel refrenue aan zich zelve, den ruimen toom der perpetuele regeeringe te geeven; maar *nihil mutandum, Dat'er niet te veranderen staat.* Ten waare dan dat U Ed. Mog. een derde forme aanstondt, zulks gecomponeert, *ut demtis utriusque vitiis sola virtutes misceantur; Dat de gebreken ter wederzijde weggenomen, alleenlijk de deugden vermengt werden.* Ende deze zoude men mogen doen bestaan uit XXI personen, te kiezen by Gecommitteerden van den Hove, en den Baljuw in der tijdt authoriseren, om alle jaaren zeven van de zelve, daar onder begrepen de afgestorvene, te veranderen, oft alle te continueren t'zijner discretie: ook te hebben, hy, oft zijn substituit Schout in zijn plaats, de voorstemme in 't nemen van alle resolutien, en maaken van alle keuren, en daar op de suffragien te vergaderen, verklaarende alle keuren oft resolutien anders gearresteert krachteloos en nul. 'T welk die van Naarden geenzins vreemd oft buiten reden behooren te vinden, ten regarde reede de electie van de oude en nieuwe gerechten, die 't beste deel der jegenwoordige Vroedschap maaken en de notable tot hun kiezen, aan den Baljuw is staande,

en zy, uit krachte hunner eigene privilegien, zijn verplicht over 't neemen en maaken van de voorschreeve resolutien en keuren den voorschreeven Schout te roepen; alhoewel de Schouten sedert eenigen tijdt, uit onlust van zich tegens zoo wrevele harffenen te wrijven, de digniteit der hooge Overheit in dat deel quaalijk hebben bewaart, als vooren gezeit is. Zoude ook ruim reden zijn, dat zy lieden, by deze occasie van reformeren, met eenen inwillighden de practique van 't voorseide plakkaat van den Hove, zoo dienstigh, om doodtslagen, en desolatien van familien, daar uit ontstaande, te verhoeden; ofte ten minsten ten behoeve van den Schout lieten de voorschreeve vechtboeten, die zy als nu gewoon zijn te verteeren. Wel is waar, dat het getal van xxi kleen is, en de weenigte corruptibler is als de meenighte, gelijk de Philosooph wel beweert by exempel aan 't waater, dat in kleene quantiteit eer tot putrefactie komt, als in groote, en dat de meenighte minst gepredomineert wordt van passien; d'observantie der wetten en 't gemeene nut zich hooger bevoolen houdt, maar hier inne obsteert ons d'armoede aldaar van stoffe tolerabel tot dit employ, en kan d'apprehensie van verwerpinge ten einde des jaars yder houden *al segno* [*op de wenk*] staan. In geval ook dat eenige zich geraaken te vergeeten, zoo zal naar apparentie het intervenieren van den Officier in hunne vergaaderingen maghtigh zijn alle collusien te dissipieren, meneen te traverseren, en desfeins te tronqueren: dewelke, by aldien hy zich zelve quaame te buiten te gaan, en met hun in societeit van mishandeling te treden, immers promptelijk, en dat door ordinarie wege, by U Ed. Mog. kan werden gecorrigeert. Het misnoegen van de geëxcludeerden in 't kiezen zal mede gemitigeert werden, en de desperatie uitgeslooten door 't jaarlijks openen van de deure der regeeringe, wezende d'electie. Derhalven indien de zaaken zulks konden werden gedisponeert, dat ze waaren om te admitteren het temperament van deze gecomposeerde forme, alwaar 't noch met eenige modificatie, ik zoude my darren belooven, dat de stede van Naarden met meerder æqualiteit en constantie zoude werden geregeert. Bidde daar op Godt den Almachtigen, het salutairste U Ed. Mog. te inspireren, en dezelve,

Edele mogende Heeren,

in gelukzaalige regeeringe te bewaaren, nevens welreverente gebiedenis van

Uwer Ed. Mog.

Uit Amsterdam, den 27
Julii, Anno 1627.

onderdanen dienstwilligen

P. C. H O O F T.

24.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

ALs mijn dootvyandt uit zoo vriendelijk eenen mondt sprake, als U Ed. nopende mijnen Henrik, ik had billijk te vermoeden dat het met hem op een' verraderisse moeder laage: zijnde de haat gewoon 't verstandt recht averechts te blinddoeken, dan de liefde doet. Niettemin als ik overlegh dat nocht verdienst nocht waardy U Ed. vernuft kunnen begoochelt hebben, zoo schijnt het dat ik waggelen wil, door zekere zwakheit die my stijft in een denken oft'er wel yet aan moght zijn. Ik heb eens gehoord van zekeren diamant, dien niet gebrak als hardigheit en hoogheit van geboorte: want my dunkt hy uit Noorwegen was. Om d'oneer van zijn' afkoomst ende vaderlandt te bewimpelen, noemde

men

men hem Borientaal. Toen scheidt' hy maar eenen letter van d'alleredelste. Waar de weekheit met eenen geholpen geweest, hy had misschien monster gepasseert. Zoo zoud' ik mede, waaren mijne gebreken af te wasschen door het doopsel ende den naam die U Ed. my geeft, met ruimer gewisse, als de juwelier, die het zijne wel waande bewaart te hebben met een' kleene ongelijkheid in 't spellen. Maar wat is 't? Alexander zagh aan de verwe van zijn bloedt wel, dat'er Homerus niet af en schrijft, daar hy dat van de goden afschildert: ende als 't my maar eens lust aan Tacitus te snuffelen, zoo verneem ik wel dat mijne kruiden in 't Oost niet gewassen zijn. 'T naast dat ik my dan zie vroedt te maken, is dat U Ed. noch op my nocht op 't mijne verliest is, maar op de eere die ik haar met alle reden toedraagh: *Magnes amoris amor: D'eene min brengt d'ander in:* ende dat de toght dezer minne bedwelmt de harssenen van U Ed. om haar t' mijner eere zoo zeer te doen uitvaaren, dat ik val in onmaght van te bewijzen met daatlijkheit van dank, hoe zeer,

Mijn Heer, zy

U Ed.

verplichte dienstwillige vriendt

P. C. HÓÓFT.

Ik gebiede my van heeler beeter harte aan mijnen Heere Wijts, van wiens zorghvuldigheid wy de zege over Grol voor een groot deel verwachtten.

In haast, uit Amsterdam, den
15 van Oogstmaandt, 1627.

Aan J A C O B W Y T S.

Weledele gestrenge Heere,

IK had gehoopt met ander eerlijk gezelschapeens in 't leger te komen, en mijne pen voor een luttel tijds by U Ed. rappier ter schoole te leiden, op datz' het met wat meer grondts en vrymoedigheits doen mogte, zoo 't schier oft morgen haar beurt wierdt, een krijgsles op te zeggen. Maar zeeker lijden aan mijn been heeft het niet willen lijden, alhoewel 't nu meest over, en niet zoo vinnigh als vreesfelijk geweest is, om 't getijde van 't jaar en de hondtsdaagen. Evenwel daar is niet toegeslagen als een rijmkoorts, die my twee sonnetten heeft doen rijmelen. Ende dewijl 't niet verboden is zich met het mallen van zijn vrienden te vermaaken, als de ziekte der zotheit over 't hooghste schijnt, om dat de kranke kennis van zijn' quaal krijght, zoo heb ik 'er U Ed. een af toegedacht. Doch om d'onveiligheit van den wegh, mits de vyandt niet verre is, denke U Ed. Gestr. dat ik het ander, zijne Vorstelijke Doorluchtigheit en 't gemeen betreffende, tot geleide daar heb bygevoeght. De dwaasheit van beiden blijkt daar meest uit, dat ik mijnen geest, stom ten aanzien van de doorluchtigheit der stoffe, heb willen sprekende maaken, daar my de groote Koningk François in zijn graf dicht over Madonna Laura wel gewaarschouwt hadt,

Que la parole est tousjours reprimée

Quand le subject surmonte le disant.

[De woorden zijn altijd belemmert, als de stof
Den spreker overwint.]

Maar U Ed. Geestr^s. onverdiende gunste en alverdierende deughd; doen mijn onvermogen in deze wanhebbelijkheid vervallen, die U Ed. Gestr. mijner liefde t'haarwaarts vergeven zal:

Che facilmente ogni scusa s'admette,

Quando in Amor la colpa si riflette;

K k

Wan-

[*Wanneer men iemand mint, kan by licht schult begaen.*

Hy heeft geen nood: men neemt strak zijn verschooning aen.]

en blijven,

Weledele gestrenghe Heere,

den Almogenden in schut bevolen, nevens hartelijke groete, dienst- en eerbiedenis van

Uw Ed. Gestreng^{h_{ts}}

Uit Amsterdam, den
7 van Herfstmaandt
des jaars 1627.

verplichten dienaar

P. C. H O O F T.

26.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

WEl magh Juvenalis voor een' van de meeste bitterheden zijner be-
nauwde eeuwe stellen

— *Augusto recitanteis mense poëtas:*

[*'T opsnijden van de dichters in den Oost.]*

en zeggen

— — *Tenet insanabile multos*

Dicendi cacoëthes & ægro in corde senescit.

[*Een averechtse lust tot schrijven is by velen,*

Die door geen' raadt, hoe oud zy worden, is te heelen.]

Hier heeft U Ed. de ganze weder te schreeuwen aan't oor dat opzwaane-
nezang bykans te keurigh is. Evenwel, wel weet ik niet, wien ik het
wijten wil: oft U Ed. die my den mond opgebroken heeft, oft eenen
morbo chronico, [*langdurige ziekte*] die by buyen boven komt. Immers dic
sonnet heeft aan de werelt willen wezen, ende U Ed. t'huis komen. Niet-
temin, gemeene smart rust wel, zeit men, waarom ik goed gedacht heb
den Heere Wyts die nevens U Ed. te doen draagen. Dat meer is, zijn
Ed. heeft'er noch een by voor haare besondere rekening. My dunkt ik
zie U Ed. my hierop invallen met roepen; dat zy haar' poze, ten dien
inzien, te roer gestaen heeft, als haar mijn laatste aan boord quam. Ik be-
ken't. Dan U Ed. gelieve te bekennen, dat Hercules keur wist in't strij-
den tegens twee tevens, oft tegens den eenen voor en den anderen naa.
Maar dat ik mijn vrientfchap betuigen moet met luttel leedt doen, dat
overtuight my mijn armoede van lief doen aan U Ed. 't welk my liever
waar, als't Gode geliefde, die haar,

Mijn Heere,

in eere ende voorspoedt altijdt bewaare, naa wensch, groete en eerbie-
denis van

U Ed.

Uit Amsterdam, den 7 van
Herfstmaandt, 1627.

verplichten dienstwilligen

P. C. H O O F T.

27.

Aan N. N.

Mijn Heere,

ALle drie de levens, daar Uwer Ed. welkoom bruiloftdicht vermaan
af maakt waeren te luttel om te vergelden, zoo groot een' eer en
geneghenheit, van U Ed. ende haare fantinne, t'mywaarts. Nu
is noch het eerste van drien door, voor het darde gebèden; en het twee-
de my gegeven door U Ed. veerssen. Aan dit alleen zoud' ik yet schij-
nen

nen te hebben, om mede te betaalen, waar 't eere genoeg schenkaadjen, tot voldoeninge van schult, aan te reekenen, den geenen van wien menze ontfangen heeft. Niettemin by mangel van andere munt, moet ik my met deeze behelpen, biddende Uwer Ed. welbehaagen zy, zich van dit mijn leven te dienen als van haar eighen goëdt: ende dat Godt almachtigh zoo veel genoegens, als dezelve ons is toewensfende, verleene Uw Ed. ende zijne welwaarde wedergaa, aan de welke nevens my, eerbiedelijk de handen kust de vriendelijkste vriendinne,

Mijn Heere, van

Uwer Ed.

In Amsterdam, den 9 van
Wintermaandt, 1627

toegedaansten dienstwillighsten

P. C. HÓÓFT.

28.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

DAnk heb U Ed. voor zoo goed een gevoelen, dat zy my toevertrouwt den moedt om d'onbevallikheden van een vernuft zuinighlijck by Natuure begunsticht, ende door overdaadige ongenaade van 't geluk verbluft, te pronk te stellen, tot een diepsel in de verhevene schilderije van U Ed. bloeyenden geest, die, zonder dat, genoegh uitsteekt. De proeven van vriendschap sluiten nemmer bet, dan als'er schaade by is; zonderling van achtbaarheid, dat kostelijk kleinnoodd, in den zin van de werelt. U Ed. heeft dan hier eenige dichten *non animo deducta sereno, niet gehaalt uit een' luchtigen geest; maar velut eluctantium verborum, als van uitgewrongene woorden.* Indien U Ed. keur weet in verscheide soorten van gelijke slechtigheit, en beter gedient waar met iets van anderen slag, 't heeft haar maar een woordt te kosten, en ik zal my verpijnen te doen blijken, hoe handelbaar mijn hart is in zoo hooge eene handt, als die van U Ed. Want om te zeggen zoo ik 't versta, my twijfelt zelve oft deeze verstaan zullen werden, oft verstaan zijnde, niet smaakeloozer gevonden als anders. Welke bijsterheit van mijn oordeel U Ed. wel kan doen oordeelen, dat, alwaar daar iet goeds in, om in eenigh deel te beschaamen de lofrijmen van iemandt anders, men zulks meer 't geval dan my te wijten heeft. Ik hebbe den Heer Generaal ende Van den Vondel in U Ed. Leedige uren te werke geholpen, en meene U Ed. van daar iets te verwachten heeft, dan beter geardt zal zijn, als 't geen hier by gaat; 't welk ik dacht te doen staan naa d'eere van dat gezelschap, en had my U Ed. neef van Baarle niet geport uit haaren naame. Alles met het onvoldrukte boek zal passen op den gestelden tijdt, drie weeken naa U Ed. schrijven ontfangen, den zeventienden deezer. Ondertusschen verplichten my gebruik en genegentheit om U Ed. geluk te wenschen met het huwlijck van haaren neeve en mijn' schoonzuster. 'T welk God gunne, en behoede U Ed.

Mijn Heere,

in eeuwige eere, en in hare gunste,

U Ed.

Uit Amsterdam, den 30 van
Grasmaandt, 1628.

weldienstwilligen vriendt

P. C. HÓÓFT.

29.

Aan den zelve.

Mijn Heere,

TEgens den ondank, dien ons gering onthaalen, by U Ed. met reden moet behaalt hebben, stel ik, om my wat te vrede te stellen, den dank, dien 't U Ed. vrienden aldaar te kleener konst zal zijn te begaan, om dat hun banket zal geblanket weezen, door den naafmaak van ons daagelijks broodt. Zagh ik my maar zoo wel te troosten, belangende de ooren Uwer Ed. die ik weet, dat zich wijder als de mondt in lekkerny verlooppen! Mijn zorgen is dat ze met het erkaauwen mijner kost zonder kaauw tot in den Haage toe zullen gequelt blijven; 't en zy zy niet te kiesch zijn om mijne gasten te weezen op het Deensch gerecht, op zijn Hollandsch gekookt, dat U Ed. in deezen geschotelt vindt. Mondt het hun; 't zal goedt zijn om de magerheit van mijn toorentafelken te boeten: zoo niet, ten minsten de lasheit onzer oorspijze afspoelen. Maar als zy haare bekomste daar van hebben, beding ik 't overschot te rugge van U Ed. en van 't geluk, zoo ik kan, dat de zelve,

Mijn Heere,

met haare welwaarde gemaalinne, altyds in eere en voorspoedt bewaart, in haare jonste bewaare

U Ed.

Uit het Toorentjen, den laaften
van Zomermaandt, 1628.

verplichten dienstwilligen

P. C. H O O F T S.

30.

Aan den zelve.

Mijn Heere,

HEt dierbaar duurbaar winteroofst van U Ed. vernuft heb ik bevonden wel van beter geur, als de meloenen van Roukoop, en mijnen gasten daar mede een' godlijke siere gedaan, naaryverende de grootdaadigheid des Koninx Philips van Macedonien, de welke, onder anderen; ten eten hebbende den Arts Menecrates zoo opgeblaazen, door waan van wetenschap om de doodt te verdrijven, dat hy zich Jupiter noemen deed, den zelve niet dan brandende wierook en lekkerny van reukwerk liet aanrechten. Ende om den naafmaak te bet te voeden, heb U Ed. fruiten doen uitschilderen, door een' handt, die zoo eerzuchtigh scheen, om meester Mierevelt, ten minsten in lankzaam leveren van werk, naa te yveren, als ik om Koningk Philips niet toe te geven. Nu zend ik ze te rugge, om te voldoen 't geen U Ed. bedongen had, bekennende met eenen, dat zy my hebben doen walgen, niet tot braakens toe, maar van mijne voorgaande braaxels, en de maagh zoo gesterkt, dat ik hoop, zy zal voor eerst niet lichtelijk iets uitwerpen, 't geen my beeneeme den zoeten mondt, dien my 't gewas van U Ed. hof gemaakt heeft. De Nederlandtsche treurspelen vind ik in 't handelen zoo vol rouws en ramps, dat ze wel van noode hebben, met diergelijk tussenspel, gelijk die van de aaloutheit met schorsdicht, gespekt te werden, om de verslege geesten te verquikken, en dank U Ed. voor 't geven van dien zegen. Verplichten zal ze my, even zeer als U Ed. staat in den staat, verdiensten en waardy, om etlijke bladstukken met de verwen der zelve te hoogen en te doen uitsteeken. Ook is mijn vertrouwen, dat U Ed. niet weenigh stofs, ten behoeve van dit werk, in tijdt en wijle, zal maghtigh zijn te verschaffen, zoo van besonder- en omstan-

standigheden my onbewuft, als van spiegelingen en inzichten, die de omzichtige fchrijvers, met onzichtbaarheid voor de duiflere, klaarheit voor de klaare oogen, gewoon zijn tot inflagh van hun geweeft te gebruiken. Zulker vederen, om mijne naaktheit te kleeden, beloof ik my veele van den Heere Reaal, die wy hooren, dat door den Kaizar vry gegeven, en bescheidt daar af van den heimelijken Raade verwachtende is. Dies wacht ik op zijner Ed. komen, en op het vinden van U Ed., beide met verlangen, Godt biddende, den eenen ende den anderen, met alle die hun lief zijn, en voor alle Mevrouw Huigens, in eere en voorfpoedt altydts te bewaren, naa wensch van

Uwer Ed.

Uit Amsterdam den 29 van
Wintermaandt, 1628.

gantsdienftwilligen

P. C. HÓÓFT.

13.

Aan T E S S E L S C H A D E R O E M E R S.

Mejoffrouw;

HEt schijnt dat de dochter, die wy U E. zaagen tot Muiden hebben, U E. zoo wel voeghde, dat mijne huisvrouwe, kort beraadt, goet beraadt, haar daar naa zette, om binnen ontrent acht daagen naa onze overkoomfte alhier, my gelijke vrucht in de luyeren te schotelten: en dat ik met het overwinnen van 't spraakloos kindt mijne spraaklijkheit verlooren heb. Nu komt (recht anders ging 't den zoon van Croesus) de blijdschap, ende snijdt mijne pen van den tongriem, om U E. toe te roepen de goede maare van den Heer Ridder Reaal, daar nu geen maar meer aan is. Want zijne Ed. Geftr. schrijft my van den xiv van Sprokkelmaandt uit Hamburgh, dat hy aldaar was aangekomen, om een schip oft twee van oorloge te verbeiden te zijner herwaartskoomfte, nochte der fortune, by dewelke hy in 't quaade blaaten schijnt te staan, en onder 't getal van de deughdzaame, die haaren haat verdienen, echter zoo schoon een spel te geven. Zijne Ed. Geftr. verblijdt zich van eenmaal, als uit der helle, ontkomen te zijn:

— — — *Regemque tremendum*
Nesciaque humanis precibus mitescere corda.
Den vreesfelijken Vorst, en zielen ongedwee,
Met ooren altydts dicht voor menschelijke beé.

Ik weet dat U E. de adren rijzen zullen door deze zijne verrijzenis. Voor my, het verlangen dubbelt zijnen draf, ende veeght met den voerman heen, nu 't de lucht van de stal zijner wenschen in den neus krijght; ende schiet tussen elken avont ende morgen, een geheele maandt in. Ach dat mijne hoop maar geen schipbreuk lijde, als zy in Tessel in zal zijn; en dat onze gebeden, die hem ten toppe van eeren opheffen, hem maar voor ons niet weghwerpen, ende zoo diep in de bekommering van landtzaaken, dat het ons jaaren hangelens kostte, eer men eens kan hoek hebben aan een half uurtjen van zijn gezelschap! ik vertrouw een beter. Maar hoe dikwils blinddoekt ons de onwetenheit van Midas, dien 't aan kennis gebrak om zijn gebedt wel te bewoorden? Help bidden evenwel, dat het schiprijkste ende strijdtbaarste volk ter zee aan eenen vroomen Ammiraal ende hoofd met hart en harssenengeraake. En zoudt ghy niet? Ik heb mijnen zwaager den Wachtmeester wel voor U E. broeder gebeden, dien ik meene dat men maar wat op den duim zal kloppen, om ze zoo plat te maaken dat ze tot een stopfel in zijnen mondt zal

passen. Maar vieriger gebedt stort ik voor de welvaart van U E. ende U E. beminden man, met tiwe kinderen, die Godt altzaamen in eere en voorspoedt bewaare, naa de hartelijke groete en eerbiedenis van
U E.

Uit Amsterdam, den 7 van
Lentemaandt, 1629.

verplichten dienstwilligen

P. C. H O O F T.

Aan J U S T ^{32.} U S B A A K.

Mijn Heer en Broeder,

U E. had een pleit aan de wang, over 't achterblijven van hier, 't en waare de vreez' dat het onweder U E. voorspraak zijn zoude. Ziet eens wat ik degelijker ben; die een bezoek aan U E. ten achteren zijnde, in plaats van maanen en rechtvorderen, voldoe 't geen U E. my schuldigh is; en koom eerst over. Dan 't is maar in papier, denkt ghy, dat ik U E. bezoek. Maar kleene gunst heb ik by hen, dien ik maar om mijn schoon aanzicht welkoom ben. Daar is weenigh in te spiegelen. De kout is de ziel van de bezoeken, gelijk de vreught die van de banketten. Die nestelt zoo wel in 't papier, als deez' in den wijn. Maar wat kan hy kouten, die niet nieuws hoort? Dat 's 't eerst en 't leest daar de werelt naa vraaght. Nu leeven wy hier als die de werelt gestorven zijn, oft ten minsten leeren sterven, op zijn Philosophs. D'eene dagh is den anderen zoo gelijk, dat ons leeven een schip schijnt zonder riemen, in doode stroom, en stilte. Beter stil nochtans als te hardt gewaait. Hier preekt men geen' passij, als die van onzen Heere; men dicht'er geen requesten; men raapt'er geen steenen om de Heeren naa 't hoeft te werpen. De kuslens zijn'er zoo zacht niet dat ze niemants billen bekooren kunnen. Jaa die 'er op beluft was, kreegh'er wel goedt koopeen naa 't hoeft. Ook roert men'er geen' trom; men timmert'er geen wachthuizen, en de wachtmeester behoeft zijn wijf niet in zijn ampt te laaten treden met wachten in 't bedde, terwijl hy zijn' ronde doet. Daar voelt men datm''er is: maar somtijds wat te zeer. Onze stilstant van leven is te ongevoelijker door de koude, die alles in eenen staat houdt. Quam'er een zoete zonneshijn, zy zoude de bladen uitbroeijen, om ons te leeren dat de tijdt zijnen tredt gaat. Nu schijnt zy zich te verflaapen. Schijnt, zeg ik, al loopt hy te post in der daadt. Doch maak ons dezen schijn quijt met wat nieuws uit U E. mondt, ten minsten U E. penne. Zoo zal ik bekennen dat U E. ons 't leeven inneblaast. Maar deze revelkal rolde wel tot middernacht toe, luide de klok van achten niet, die my roept, sluit, eer de veerman te bedde gaat. Dat gemak zouden wy zelve ook noode verzuimen. Daarom, goeden nacht ende een goedt jaar met alle de vrienden; die Godt in schut bewaare, nevens groete en gebiedenis,

Mijn Heer en Broeder,

aan U E. ende Joffrouwe onze zuster, van
U E.

Van den Huize te Muiden, den
8 van Grasmaandt, 1629.

weldienstwilligen broeder

P. C. H O O F T.

33:
Aan den zelven.

Mijn Heer en Broeder,

U E. brief en tijdingen zijn ten laafsten te voorschijn gekomen: mo-
start naa de maaltijd. 'T was des schippers schult. Niettemin hy is
niet al te vergeefs gekomen. Want in 't lezen dacht my dat ik eenige
daagen jonger werdt, ende vergat my in de hoope van U E. overkoomst
by haar schrijven belooft. Want al reket U E. van den tijdt af datze ge-
schreven was, ik rekende van den tijdt dat ik ze ontving, ende maakte
my met haar spreken, in woorden van den toekomenden tijdt, een ge-
heele bezoekschuldt rijker. Had ik d'onnozele Cydippe voor, ik hield
staande dat wy noch een genot van U E. tegenwoordigheid alhier in 't vat
hadden. Zy liet zich overreden, gehouden te zijn in woorden gesproo-
ken buiten haare meeninge, ende en zoude men U E. niet kunnen vroedt
maken gehouden te zijn in woorden my in schrift geleverd buiten U E.
giffinge? Indien neen: ik heb noch eenen anderen pijl op mijnen boogh,
ende zegh dat U E. maar half hier geweest is, hebbende aldaar gelaaten
onze zuster U E. helfte. Op haar dan hebben wy naa alle rechten te
spreken. Ende genoomen dat ze in rede staat, ende gereedt zy haare
schuldt te voldoen, ik maak my sterk dat ze U E. mede sleept om geen
verwijt te hooren, over de schaade die ik lijde by 't betaalen over den
dagh, zijnde de halve somme dus lang onder U E. gebleven. Laafst
t'Amsterdam zijnde waar ik licht een hardt maaner geworden, en had
ik geen harder maanster gehadt aan mijne genegenheit om 's avonts t'huis
ende weder in mijn geheel te zijn: als mede van 't volk zijnde, die on-
geirne half leven: Maar aldaar wezende verstondt niet nieuws, als dat'er
niet en was. Morgen ontfangt U E. de nieuwmaren. Zoo 't haar die op
maandaage ende voorts vervolgende gelieft over te zenden, nevens de
geene die noch ongedrukt loopen, ik zal gereedt zijn om de kosten te
helpen draagen. Op rekeninge van de ongedrukte ende by U E. over te
schrijven, zend hier inne een tijdinge uit Parnas, om de welke te ver-
staan, te weeten is, dat Girolamo Morono, Secretaris zijnde van Fran-
çois Sforza laafsten Hartogh van Milaan uit dat huis, in den naame van
zijnen meester in handelinge trad met den Markgraave van Pescara, zjin-
de een' voorneemen Overfte onder den Kaizar, om den zelven het rijk
van Napels afhandigh ende den voorschreeven Markgraaf aldaar Ko-
ningk te maaken; mitsgaders den staat van Milaan t'ontlasten van 't juk
der Spanjaarden, dat het toen op den halze had: maar dat de voorzei-
de Pescara, 't zy van beginne dubbelt gegaan hebbende, oft in 't drij-
ven van 't stuk niet konnende komen daar door te zien, ende overzulks
goet vindende zijne spelde uit het spel te trekken, zijnen meester den
Kaizar alles aan, en Morone op alle lijden braght; jaa op den trap, by
manier van zeggen, van 't schavot, dat al gemaakt was, ende hy om
's morgens zijnen hals te verliezen, en had hy 't 's nachts niet afgekocht,
ende daar vooren betaalt aan Bourbon veertigh duizent dukaaten. Ende
had Morone dezen misgreep, niet tegenstaande hy zelf tegens Guicciar-
din voorheenen verklaart had, dat de Markgraaf van snoodtheit en trouw-
loosheit geen' weergaâ, in heel Italien, had; ende daar de zelve Moro-
ne was een persoonaadje zulks begaast, dat hy, uit de gevankenisse en
beuls handen, door de kraft van zijn vernuft, in korten tijdt quam Bour-
bon zulks te bezitten, dat hy meer als een Overfte van Koningklijken
bloede uit Vrankrijk, schein een heetendoen van Morone te wezen. Maar
het papier, vervult met deze kladde, my tappeling uit de penne geloo-
pen;

pen, ende de dierbaarheid van den tijdt, gebieden my mijne gebiedenis te doen, ende U E.

Mijn Heer en Broeder,
met Joffrouwe onze zuster, ende alle die U E. lief zijn, Gode te beveelen,
naar hartelijke groete van

Van den Huize te Muiden, den
20 van Grasmaandt, 1629.

U E.

gantsdienstwilligen broeder

P. C. H O O F T.

34.

Aan den zelve.

Mijn Heer en Broeder,

TGeen ik uit Parnas heb, zal deze U E. byzetten, en doen zien wat Duc d'Alva begonnen heeft te leeren in zaaken van staate, die hy onnaa zoo wel niet verstondt als 't stuk van den oorlogh. De arme man schijnt gewaant te hebben, dat 'et al een dink was een-landt en een leger, en, zoo wel dat als dit, te regeren was met de galgh op den neus. Maar behalven dat 'et buiten 't gebruik is, dat geen kleene kracht heeft om kropzalaat te doen verdouwen, zoo scheelt het veel al 't volk by een te hebben, dat men dwingen wil, oft verspreit in verscheidene oorden, met tijdt en middel om elkanders pols te tasten, ende te wachten naa 't eerste woordt ende opgang van oproer, onder de vailigheit van vesten, ende flappe oft metlijdende, oft metwenschende Majestraten. Ik laat staan den misflagh, daar hem wijven en wichters om uitloegen: te weeten 't vorderen van den tienden penningk, dat buiten zijn boodtschap was, ende niet gemeens had met d'oorzaaken der beroerten. Een dut die hem deed verliezen de geene daar hy 't meê houden wilde, ende de vrienden te vyant maken. Maar 't schijnt, de uitheemsche deze boter tot den bodem niet geboort hebben. 'T waar anders van de geringste stoffe niet om gerucht in Parnas af te maaken. Niettemin het bedrijf van dezen dwingelandt zal, daar ter plaatze, echter noch ietwes naader ontpluift werden. Ondertussen denk misschien U E. op overmorgen te zien ter begraffenis van mijn nichjen Hasselaars. 'T welk aangeroot zy, om U E. en den Heer Generaal te hoeden voor vergeefs herwaarts-komen, oft het op dien dagh moght beraamt werden. Zoo lange blijf hier, en altijds

U E.

weldienstwillige broeder

P. C. H O O F T.

Ylinx. Van den Huize te Muiden,
den 20 van Zomermaandt, 1629.

35.

Aan den zelve.

Mijn Heer en Broeder,

BY de nevensgaande tijdinge zal Duc d'Alva weder voorhouden, en bedilt worden zijn werk dat zwaar om vollastren waar. Deze spiegelingen, alhoewel ze noch de mijne niet ontdekken die hem den sprong te grondewaart deed doen, zijn echter niet ydel, oft nutteloos voor de geene, die de bronkraanen naavorssen, daar onze opgang uit de ellenden, ende 't verloop der Spaansche zaaken in Nederlandt, uit gestraalt zijn. U E. zal hier leeren, om zich dienstelijk naa exempelen en zinspreuken te schikken; hoe zuiver een oordeel dat'er toe vereischt wordt, ende dat het niet oft nauwlijx scherp genoegh wezen kan, zonder gestreken te zijn op den wetsteen der ervarenheit. Ik blijve, naa hartelijke groete en gebiedenisse;

Mijn Heer en Broeder,

U E.

weldienstwillige broeder

P. C. H O O F T.

Van den Huize te Muiden den
24 van Zomermaandt, 1629.

Aan

36.

Aan den zelveu.

Mijn Heer en Broeder,

't G Een U E. my gister nieuw leverde, zend ik U E. oudt wederom. Als 't wijn waar, d'overoude Romainen zouden voordeel by 't verlies van den tijdt rekenen. Maar de maaren en de meisjens verdienen, door 't verwijlen, niet. Evenwel ik verzelschap het met wat nieuws uit Parnas. 'T welk, al is 't van de langste niet, daarom van de slechtste niet is. Men meet de deughdt by de elle niet: gelijk U E. weet; ende met reden het tegendeel noode zoude toestaan. Het brengt een van de meeste geheimenissen, uit het hailige der hailigen van den staat, aan den dagh. 'T zal Boccalin wel vergaan, ende hy magh van geluk spreken, vaart hy beeter in Parnas, als de winkelhouder, daar hy wil dat anderen zich aan spiegelen. Ik wil hem altijds wel verzeke- ren, dat hy geenen noodt heeft van vereedelt oft ridder geslaagen, oft opgepotst te werden met pluimaadjen van tijtelen, dewijl hy zoo behen- digh is, om die munt neder, ende onder haaren gangk te dringen. Want dit is, in zijnen zin, de rook daar der Vorsten schouw af rookt. Zoo daar iets is, ik verwacht het, ende lieft met U E. persoon ende Joffrou- we onze zuster, de welke

Mijn Heer en Broeder,

Godt in genade behoede, naa groete ende gebiedenis van

U E.

Van den huize te Muiden, den
1 van Hooimaandt, 1629.

gantsdienstwilligen broeder

P. C. HÓÓFT.

37.

Aan den zelveu.

Mijn Heer en broeder,

O ver negenen komt my d'uwe van heden ter handt. Kan echter niet laten zoo goede tijdingen, met de bygaande uit Parnas, te erken- nen. Te meer alzo de laatste zoo kort is geweest, dat ze U E. over 't hoeft schijnt gezien te hebben, niet vermaanende van den ont- fangk. Ik zandt ze op zondagh af. Nu moet by deze zeggen, indien Boccalin aan schempen op grooten, ende voorneemelijk op zijnen eer- sten opheffer, gestorven is, dat, naa mijn gissinge, deze maare hem den moordtsteek gegeven heeft; gemerkt hy daar in zich de genuchte geeft van 's Paus neef naa 't bewindtloos leeven te zien gaan, met de versle- genheit, daar de dieven mede ter galge gesleept worden. De tijdingen uit 's Hartogenbos vind ik niet onwaarschijnlijk. Eerstlijk om dat d'o- verlooper een burger is. Daar naa om dat den soldaaten buiten twijfel verdriet tot den lesten man, voor af, ter slaghtbank te gaan. Ende ent- lijk om dat de salpeter tegens verbodt uitgevoerd zijnde, den geenen die geen schuldt daar aan hebben, moet genoegen gegeven werden door de straffe der brouweren hunner ellenden. Godt bewaare wijder d'onze te- gens den vyandt, ende U E. met alle de zijne in genaade, naa wenschi en groete van

U E.

Ter vlucht van den Huize
te Muiden, den 5 van
Hooimaandt, 1629.

gantsdienstwilligen broeder

P. C. HÓÓFT.

38.

Aan den zelven.

Mijn Heer en Broeder,

* *François*
den eersten
Koningk
van Frank-
rijk.

BY de nevensgaande maare zal U E. zien, hoe dien Vorste*, daar bynaa geen maar aan schein, in Parnas de klank naagaat van een gruwlijk laster, waar mede te wenschen stondt, dat alle Vorsten besmet waaren. Ik kan niet laten blijde te zijn met de eere, die my Boccalin doet, door 't overeenstemmen van zijn oordeel met het mijne, over 't leven van zoo doorluchtigh een personaadje. Niettemin noopende 't stuk der wraakgierigheit, en kan ik het Boccalin niet gewonnen geven, zelfs op den geestigen zin, dien hy drijft van 't martelen zijner vyanden, door deughd; eer ende voorspoedt: maar ben van gevoelen, dat die allerloflijkste Koningk bestevent ende bezeilt heeft een' andere baake, te weeten 't verkeeren van vyanden in vrienden, ende die niet te doen quijnen door afgunst zijner glorie; maar te doen groeijen, door een veroverde genegenheit, in den lof ende verheffinge van hunnen weldoender. 'T welk my van zoeter inbeeldinge dunkt, als de suiker, die wy wenschen dat U E. gelieve te verzorgen, ende dat Godt almaghtigh bezorge 't heil van U E. ende de haare, aan de welke zich van harten gebiedt

Mijn Heer en Broeder,

U E.

Van den Huize te Muiden,
 den 15 van Hooimaandt,
 1629.

gantsdienstwillige broeder

P. C. H O O F T.

39.

Aan den zelven.

Mijn Heer en Broeder,

VOOR den brief van gisteren, als gehaalt uit den brant ende 't heetste uwer bezigheit, beken ik, naa maate van de moeite, ende prijs des tijdts, daar aan te kost geleit, in U E. schuldt te staan. Mijne brieven uit Parnas zijn noch niet opgebroken, om dat my qualijk heeft mogen beuren die te lezen, ende min te vertaalen. Ik zie nochtans noode U E. nieuwmaaren schreiende t'huis komen, gelijk het kindsche spreekwoort niet onbevallijk zeit. Zend'er daaromme by een briefken, dat ik wenschte, om zijne oudtheit ende bemeuzeling, geëert moght werden voor een heiligdoom, gelijk de beenen uit de knielsvaten geraapt, die men den anderen ten diersten aansmeert, met vroedtmaaken dat ze wel eer aan timmeraadjen gestaan hebben daar zielen in t'huis laagen, die nu den hemel bewoonen. Deze kosteljkheit is my gister van eenen Franschen soldaat, ende krepel van hier, uit het leger gekomen, vereert. 'T is een liefjen treet'er niet op, zult ghy zeggen. Nochtans vermeldt het eenige bijzonderheden, die ik meene door andere niet zoo stukwijs overgeschreven zijn. Als 't U E. gelezen heeft, mooght het de eere doen, die de West-Indische Bewinthebbers 't hoofd van den sint Jan hebben toegeleit, en aan Vulkaan opofferen. Ik hoor dat ze nu eenen buit uit Brasilië hebben, die hier te lande meer aanbidders vinden zal, ende by my in geen kleener waarde is, om dat ze de suiker van de dierte genezen kan, in dezen genaakenden tijdt van fruiten in te leggen, ende met zoet te zulten. Des te liever zullen wy ons tonneken heel vol zien, ende herwaarts gezonden by d'eerste gelegenheit. Ende op die zoete hoop gebie-

gebieden ons in gunste van U E. die Godt, met Joffrouwe onze zuster ende alle de haare, 'in voorspoedt behoede, nevens hartlijke groetenis van U E.

Van den Huize te Muiden, den
17 van Hooimaandt, 1629.

gantsdienstwilligen broeder

P. C. HÓÓFT.

40.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

IK schijn misschien gezondicht te hebben op U Ed. beleeftheit, die de mijne ontsteeken moest; gemerkt de traagheit in't wederzenden van de bygaande *Tragicques*; waar van het zenden zoo gereedt geweest was. In den wege zijn geweest d'een ende d'andere reize, ende gelijke onleede, die'er my niet hebben laten aanblijven, ende de smaakelijkheid van haare verloopende inzichten, die'er my langzaam heeft laten afscheiden. Lucanus en Juvenalis hebben my eertijds al wat in 't harte gelegen: ende in deze, *agnosco veteris vestigia flammae*. Der is'er niettemin, die honigh en melk voor de twee lieflijkste lekkernyen des landts van beloften houden, en als ze gemengt zijn, zouden'er geenen mondt aan steeken. Men kan te kiesch zijn. Maar zeker de *Satyra* spint klokzeelen, ende is dat de zinnelijkste draadt niet om waapenrokken te borduuren. Verworpingen van woorden, van straat op te raapen, ende doen dienen daar ze deugen, al was't onder de edelen, daar kan men eer af hebben. De dingen, zinnen en zinspreuken, dienen d'een naa d'ander te zijn. Doch dit al onder verbetering, en in bieght tegens U Ed. die ook niet houdt van zakken met zijde te naaijen, ende de welke,

Mijn Heere,

dat Godt houde in eere ende voorspoedt, bidt, nevens hartelijke groete en gebiedenis,

U Ed^{ts}.

weldienstwillige

P. C. HÓÓFT.

41.

Aan J A C O B W Y T S:

Weledele gestrenge Heere,

TErwijl ik, ten ooren toe in de boeken begraaven, om naa te delven den grondt van de grootste verrichtingen der grooten, met een pazelijke pen doe degens en spieffen speelen, leeren my U Ed. Gest^{ts} brieven, aan mijnen zwager geschreven, dat het oorlogh maar in zijn' leerjaaren was, daar ik onze Historien aanvang. Want veldtslaagen, gevechten, en diergelijke werken van waapenen, schijnen buijen van 't bloedt der ziedende krijghsjeughd, stout genoegh om een op al, ende alles op den teirling van eenen strijdt te zetten; maar angst voor den arbeit, en 't hooftbreeken, en 't leebreeken van nemmer oogh te luiken onder de pluimstrijkerye der zorgeloosheit. U Ed. schrijven werpt my een groot stuk over rugge in de eeuwen, ende zie ik verrijzen de werken voor Alexia, oft zoo elders iet gehoort is, van meerder hitsigheit in aanslaan en uitharden. Zoo klopt men der fortune op den duim, ende leert ze spoor houden: zoo dwingt men zelf die zucht tot den Spanjaardt hebben met den Prinse te wenschen, door kracht van de gunste in hun gemoedt gebaart uit de doorluchtigheit zijner aanslagen. Valt deze stadt, geen gering deel der eere zal U Ed^{ts} albewaakend ooge tebeurt vallen: 't welk

dezen gelieve te lezen, niet om de moeite van antwoordt, waar af de nieuwe last van Hooft des krijghsraads U Ed. helpt verschoonen, maar t'aanvaarden mijne gelukwenschen met dien uitsteekenden staat. Waar inne ik Godt bid U Ed. Gestr., ende in haar' loflijken toeleggh zijne Vorstelijke Doorluchtigheit, te zegenen, dien U Ed. Gestr.

Weledele gestrenghe Heere,

in schut en scherm altijs bevolen blijve, naa d'allerhartelijkste dienst- en erbiedenissen van

U Ed. Gestr.^{ts}.

1629.

toegenegen verplichten dienaar

P. C. H O O F T.

42.

Aan J U S T U S B A A K.

Mijn Heer en Broeder,

MY is leedt dat de Fransche tijdingen zijn gekomen als mostardt naa den eeten. Te meer, mits U E. met zoo goede genegenheit zijne penne te werke stelt, om mijne onwetenheit van 't geen daar omme gaat, te gemoete te komen, met kundschap die my niet alleen, maar ook den Heeren Gemaghtighden Hudde en de Rijke, hier dezen morgen weder aan geweest zijnde, onbewust was voor een goet deel. Want alhoewel de Heer Oetjens, met hunne Ed. ende eenige Gemaghtighden van de Edele Grootmogende Heeren Staaten van Hollandt, op gister deze plaats bezichtigende, my verthoont had schrijven uit Harderwijk ende Utrecht, waar in U E. maeren ten deele gemeldt waeren, zoo hadden zy nochtans geene kennisse van 't geen de Heer Wytz schrijft, ende eenige andere bijzonderheden in den uwen vervaat. Derhalven bidde, alhoewel mijne Heeren van Amsterdam aangenomen hebben my van tijdt tot tijdt, 't geen hun verstandicht wordt, mede te deelen, U E. gelieve in deze vlijt te volharden: voorneemelijk dat my toekome, 't geen de voorschreeve Heer Wyts zal overschrijven aan mijn broeder Hasselaar, die ik achte geene zwaarigheid zal maaken van opening daar afaan U E. te doen. De kundschappen uit Harderwijk ende Utrecht stemmen met U E., nopende de dierte in 's vyands heir, ende dat hunne meeste spijze is versch vleesch van 't geroofde vee. 'T welk, behalven dat men 't hun ontzetten zal, zoo ik hoope, niet wel min kan doen, als flappe en ongezonde lichaamen maaken, zonderling, in dit heete ende weeke weder, in 't welke de onmaatigheid van water drinken, by mangel van bier, te vermoeden is dat ze mede niet weenigh zal ontstellen. De voorschreeve Heeren hadden noch, dat de vyandt eenen papiermolen onder Aarnhem had afgebrandt, ende daar over by d'onze gestraft was, met verlies van sestig paarden, naa mijn onthoudt. De rest was te rug gedreven. De Heeren Hudde en de Rijke zijn weder naar Amsterdam gekeert, in meeninge van voor den middagh noch van hunne ondervindinge rekenschap te geven. De Gemaghtighden van de Heeren Staaten, zijn getrokken naa den Hinderdam, om in mondtgemeenschap te komen met de Heeren Staten van Utrecht, oft hunne Gemaghtighden. Hunne Ed. hebben my verklaart, dat over gansch Hollandt tusschen Maas ende Zijp, de zeste man van de huisluiden opgepreft werdt, met gereedtschap, om op een bot de gansche westzijde van de Vecht, tusschen hier en Utrecht, ende voorts van daar tot aan de Vaart oft Vreeswijk, te beschanffen, in voege dat ze, met een' matige maght, tegens alle geweld, met Gods hulpe, zal te houden zijn. Daar wert by verhaaldt, dat

dat Prins Maurits, hooghlof. ged., wiens woorden, in 't stuk van te verstaan wat tot's landts bescherminge dienstigh is, voor wetten gehouden worden, zoude gezeit hebben, getroost te zijn, om de westzijde van de Vecht ende Vaart voorschreven, alzo bewalt zijnde, met tien duizent man, tegens de gantsche werelt te verdaadigen. Men vindt hooghnoedigh, indien de vyandt dieper intrekt, dat ik den dijk aan de noordzijde van 't slot, ende aan de zuidzijde van Muiden zal doen doorsteeken, ende 't een ende 't ander alzo op een eilandt, mitsgaaders alle 't velt ende laage weegen onder water zetten. Doch alzo ik tot dat uiterste niet geirne en zoude koomen, nochte 't beraamen van 't punt van den tijdt daar toe, dat lichtlik wat te vroegh oft veel te spade zijn konde, op mijn oordeel laten aankomen, zonder schriftelijken last, hebben de voorschreeve Heeren gemaghtighden van Hollandt aangenomen, zoo lange zy in dit gewest verblijven, die zorge zelf te draagen, ende niet te vertrekken zonder my behoorlijke volmaght te doen houden. Maar, indien 't tot dien noodt ende 't doorsteeken komt, en twijfele niet, oft zullen, mits behoorlijk gestijft wordende met volk en behoeften, deze plaatze; Godt ten voorsten, wel beschermen. Is niettemin de hoope van de Heeren van Amsterdam, ende de mijne, dat de Heeren Staaten, nu ten tweeden maale, door de beroerten op de Veluwe, dus opgewekt, deze gelegenheit beter zullen doen sterken, ende zulks verzien, dat men in gelijken voorval den vyandt wat naeder zal mogen laten komen, ende niet van noode hebben, zoo tijdtlik tot verwoestinge van onze eigene landen, door 't water, te verstaan. Ik dank U E. voor den overgezonden Toetsteen van staate: ende verlang naa ledigheit om de deughd des zelve te mogen toetzen. Ende hier mede zal ik U E.

Mijn Heer en Broeder,

den Almogenden, met Mejoffrouw onze zuster en alle die U E. E. lief zijn, beveelen, nevens hartelijke groete en gebiedenis van

U E.

Van den Huize te Muiden
den laatsten van Hoi-
maandt, 1629.

gantsdienstwilligen broeder

P. C. HÓÓFT.

43.

Aan TESSELSCHADE ROEMER VISSCHERS.

Mejoffrouw,

MYn' verdrooghde rijmpen is, deez' daagen, een groenigheit over, ende daar van gekomen, 't geen U E. hier by ontfangt. Indien 't het beste maaxel niet is, laat het U E. niet nieuw geeven. Want behalven dat ik noit mijn heele werk maakte van dichten, gelijk schier dient te doen, die naa volmaaktheit tracht, zoo heb ik's my nu in zoo lange niet onderwonden, dat ik haast waande dit deel der werelt gestorven te wezen. Maar 't gaat my (ach arme!) als de vrouwen, die denken haar kruis van 't kinderen te kerke gebraght te hebben, ende weder mal worden in haar' ouwde daagen. 'T welk my doet duchten, dat ik deze quaal in mijn graf zal voeren, ende misselijk waar maken 't zeggen van eenen Latijn*, dat ik onlanx naa, oft vielleicht verby gekuijert heb; aldus deuhende:

Tot rijmzucht is geen raadt. dat zeer is veel te snoodt.

Een dichter zeven jaar moet dichten naa zijn doodt.

Maar als'er geen beternis te wachten staat, is 't tijdt om den zieketrooster te loopen. Ay lieve, verdien gy dat geldt. 'T welk geschieden zal, in-

* Juvenal.
lib. III,
Sat. VII;
vers. 50.

dien U E. met eenigh gedicht my te zenden, bewijst van de zelve quaa-
le niet heel genezen te zijn. Want het is geen kleene troost gezelschap
in zijn' ellende te hebben. Maar, dit evel uitgezeidt, wordt U E. ende
mijn' Heere uwen man, met alle de haare, nevens hartlijke groetenis, alle
goedt gewenscht,

Mejoffrouwe, van

U E.

Uit Amsterdam den 20 van
Sprokkelmaandt, 1630.

gantsdienstwilligen

P. C. H O O F T.

44.

Aan J A C O B W Y T S.

Weledele gestrenghe Heere,

GRootelijx heeft my U Ed. Gestr^{ts}. schrijven van den tienden dezer
begunsticht, met overbrengen van zoo een stuk gehaalt als uit den
brandt, en oorspronkelijk gekoomen uit een ervaren handt, die over
't werk geweest zijnde, zelve 't zoo bescheidenlijk heeft konnen openen ten
gronde toe, en als van stuk tot stuk ontledén. Diergelijke aantekenin-
gen waaren de rechte peillooden, om niet kennis te bezeilen de zee,
daar ik my in begeven heb. Het gaat hier by te rugge, niet zoo ras als
ik wel wenschte, maar als my mogelijk geweest is het te doen uitschrij-
ven door eenen vertrouden vriendt. De Heer van der Mijlen heeft groot
gelijk my met den gemeenen voet te meeten, gemerkt mijne zorghul-
digheit om vrienden in gelijke zaaken te voldoen, van zijne Ed. noit be-
proeft, en konst is den lieden aan te zien wat zy in den boezem voeren.
Des ik de gelegentheit afwachtende, my in zijne gunst ondertussen ge-
bieden wil. Ende de aanwijzing op den Heere Huigens, dien ik om de
beraadtsredenen van den Ridder Veer over den slag van Vlaanderen, in
Fransche taale, des te liever zal moeijen, verplicht my, nevens zoo vee-
le andere blijken van U Ed. Gestr^{ts}. genegentheit t'mywaarts, om der
zelve, en alle die haar lief zijn, allen wasdom van eere en voorspoedt
van Gode toe te wenschen, mitsgaaders eeuwelijk te blijven

Edele Gestr. Heere,

U Ed. Gestr^{ts}

onderdaanste toegedaanste dienaar

Uit Amsterdam den 24 van
Lentemaandt, 1630.

P. C. H O O F T.

45.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

DE woorden, die een onverdiende genegenheit t'mywaarts U Ed.
Gestr^{ts}. penne uit den hals gehaalt heeft, en over mijn gedicht doen
spreken, zijn sterk genoeg om die stoffe haar' aartsheit in aar-
digheit te doen verwandelen, in 't verstandt der fraaiste geesten, die in
den geest Uwer Ed. Gestr^{ts}. gelooven. Het kittelt my te zien dat U Ed.
Gestr^{ts}. geraaden heeft, waar het met dat werksken op gemunt was, by-
naa zoo zeer, als had ik bezeildt het geen ik bestevent had. U Ed.
Gestr^{ts}. sprak my geirne moedt in om den heldinnebrief van Doctör Bar-
læus burger van Amsterdam te maaken. Maar dat de hooffsche lucht
hem bet gelijken zoude, bevroed ik te wel, uit U Ed. Gestr^{ts}. aangehe-
ve vertaalinge, my getoont door den Heer Wyts. Ende gelijk geen'
heus-

heusheit van zijn Ed. Gestr. alleen komt, zoo heeft het haar gelieft my te verwittigen, hoe zekere beraadtsreden van den Ridder Veer, over den slag van Vlaanderen, in Fransche sprake onder U Ed. Gestr. berusten. Indien my die een korte wijle, om te doen uitschrijven, gewerden mogen, deze zal een eerlijk blad vullen in 't boek, dat ik van de gunsten, my door U Ed. Gestr. bewezen, ben houdende. Op welke hoope ik hoopen wil, dat de werelt noch niet verbeurt heeft zoo dierbaar een schat en sieraadt als haar is Mevrouw de gemaalinne van U Ed. Gestr. mitsgaaders Godt bidden deeze eeuwte behoeden voor zulk een duisternis, als haar door 't blussen van zoo gelieft een licht zoude overkoomen: en nevens wel hartelijke groete gebiedenisse aan beide; blijven

Mijn Heer,

U Ed. Gestr

Uit Amsterdam den 14 van
Lentemaandt, 1630.

verplichte dienstwillighste

P. C. HOOFT.

46.

Aan J U S T U S B A A K.

Mijn Heer en Broeder,

DAt ghy my te goedt rekent 't geen ik over schuldt zende, maakt my te graager om mijne middelen, onder eenen man te zetten, die daar zoo wel mijn beste mede is weetende. Dies, alhoewel my eenige bezigheid den tijdt zeer benauwt heeft, heb ik daar echter uit doen vallen het overzetten van 't stuk uit Tacitus hier nevens gaande, om de vierige lust te believen, daar ik U E. mede ontsteeken zie. Nieuws kan ik van hier niet overmaaken, 't en waar de galm van de Italiaansche loopmaaren, oft eenige Fransche tijdingen, uit den Secretaris des Ambassadeurs, in den Haage leggende, gekomen, ende my door mijn' zwager Bartelot bygezet. Ik denk dat U E. daar zijn bekoomst al af heeft. Nietemin van smaakelijke spijze doet men wel twee maaltijden achter elkander' zonder walgen. Daarom zal, op 't onzeker oft het U E. gehoord hebbe, zeggen, dat het geluk den aanvang der Françoizen in Italien lieflijk toelacht. Na 't veroveren van Pinarol en 't slot, heeft Thoiras, die braave Ridder, die de Engelschen op 't eilandt van sinte Marten 't hooft deed stooten dat 'et hun heugen zal, met drie duizendt mannen zich in der nacht op wegh begeven hebbende, door beladdering meester van Crescentin gemaakt. Deze plaats wordt gezeit van merkelyk verlangk, ende de Savojart in gevaar te zijn van 't Markgraaffschap van Saluzze te verliezen. De quaadaardigheid van dien Heer heeft het war alle zijn leven gezocht, en zoo hy 't nu zijn zat vindt, zal hem wel gegunt worden, van alle die de Fransche oft geen' zijde altoos draagen. Met een ding ben ik begaan. Dat 's de buik: en dat 'die, zich qualijk gevoert vindende; tegens 't hooft en d'andere leden zal beginnen te morren. De Heer Ammiraal van Chastillon, loflijker gedachtenisse, plagh te zeggen, als men een heir ging toerusten: *Commençons à former ce grand monstre par le ventre.* Want hoe heet parthyen op elkandere zijn, de kok is een maghtigh scheidsmen. Doch wil men dat Pinarol den wegh tot de lijftoght wat baanen zal. Ook komt de welgeaarde Bassompierre met eenen goeden hoop Zwitzers, uit dat gewest aan, ende, 't zy hy zijne krachten aan de Venetiaansche knoopt, oft een ander gat boort, zal mogelijk zoo veel ruimte maaken, dat'er de mondkost doorzakt. Doch weet ik'er niet grondighs van te oordeelen, als die nooit voor lootsman in 't gebergte

ge-

gevaaren heb. Wel wenscht' ik dat wy maar dien zoetemelx harten niet slagten, die altyds slabakken in voorspoedt, en terstondt vergeeten hoe radt een weerhaan dat het geluk is, maar meenen een spaak in haar wiel te hebben, als die wint maar een oogenblik staat: daar de grootmoedige en luiden van mijn hart, in zulk een gelegenheit, door de treflijkheit der hoope verwekt worden, om te meer op hun stuk te passen, en zoo 't verloop van geltmiddelen, als andere zaaken, te richten, en in den ouden plooi te brengen. Waaren wy zoo rijk in de hedendaaghsche gelegenheit, als ons die raadigheit maaken kon, wy moghten vraagen oft Breda en Lingen te koop waaren. Maar 't heeft te veele voeten in de aardt, ende te groot een spel in, zulk een' meenighte van hoofden onder zoo eenen wijzemans muts te brengen, als de Prins van Oranje, naa mijn verstandt, draaght. De Westindische maatschappy hoor ik dat noch een eilandt bemaghtight heeft. Dat Spanje overboudigh waar uitkoop met haar te maaken voor Potassi, om de rest van haar te leen te houden, ik weet naauw oft zy te spreken zoude zijn. Daarentussen vertelt men van een' knoet, die spaanderen onder zijn arm raapte, en bleef al staan insteeken, staan insteeken, tot dat hy gewaar werdt, dat zijn arm niet meer omvatten konnende, achter zoo veel lofte als hy van vooren was laadende. Maar dit sprookjen onder de roos: alzo ik my van de Bewinthebbereren geen' grooten dank zoude toeleggen, voor t'onderwijs dat'er in schuilt. D'ervaarenis zal beter schoolgeldt aan hen verdiënen: niettegenstaande dat'er wijze luiden onder zijn. Ook maakt het geluk wijs in de oogen der werelt, die alle raaden prijft als ze maar wel beslaagen. Als 't hun genoegh waar, dat men met hun wenschte, zy zouden een' fant van my maaken. Want my verlangt hen al te zien doen wat zy kunnen, en alles gelukken wat zy doen. Zoud men niet? 'T landt moet hun' welvaart in zijn' borze, in zijn' veiligheid voelen. De Duitfche looptijdingen mogen hier niet aarden. T'Amsterdam, al zijn ze doodtreeters, hebben'er nochtans gezelschap van haar soort', ende aldaar opgeleidt zijnde, wie weet waar ze noch eens, om 't vervolgh der zaaken dat ze inhouden, moghten te pas komen. By my hebben ze uitgedient, als ze maar eens gemonstert zijn. Want met zulk volk zoud ik niet darren eenigen aanslagh bestaan, daar ernst in vereischt waar. Maar mijn pen ter klapborze geraakt, schijnt zich zoo verre met'er praat te vergeten, dat ze zich niet hoort uitluien, met de bryklok, roepende dat het papier vol is, ende tijdt om 't hek te sluiten. Zy zal boeten moeten met een ander bladt. Vergeef het haar: want de boomen leeren zich wel kleeden, pronken, toerieken, toenijgen, toeknikken, en alle ding behalven spreken. Was Momus hier zoo wel bedreven als in den hemel en elders, hy riep; Al weêr geen deegh, en beschrobde Jupijn, dat hy aan zoo vriendelijke schepsels de tong vergeeten had. Dit zeggen zy evenwel alle jaars eens, dat het leven op een sterven uitkomt; dat de tijdt roozen brengt, en altydt voor windt voor stroom zeilt, zonder anker te werpen. Des, die wil van den Maij begeert, speele kort beraadt, goedt beraadt. want zijn quiksheit is een korte vlaagh. Kan U E. op zondagh hier komen, hy heeft blaaden en bloemen genoegh om vijfmaal aan te rechten. Jaa zal U E. onthaalen gelijk Philips van Macedonien den dwaazen Arts*, die zich Jupijn deedt noemen, reukvaten deed voorzetten, om zijn neus te spijzen. Was dat niet een' lekkerny om eenen godt goê sier te doen? Noch ging de bengel door, zonder zijnen waardt te bedanken. Indien U E. zoo heemelsch een hart niet heeft, noch zullen wy raadt om de kost vinden. Voor vrienden is ze haast gekookt. Op de rol van die, staat U E. hier als een van de

* Ziet den
30. brief.

bevelhebbers, ende wenscht t'uwent te staan; juist in 't laatste gelid
niet,

Mijn Heer en Broeder,

U E.

Van den Huize te Muiden, den
10 van Bloeiimaandt, 1630.

gantsdienstwillige broeder

P. C. HÓÓFT.

47.

Aan den zelven.

Mijn Heer en Broeder,

MY is van goeder handt overgeschreven, dat de Vroedschap van Haarlem begint te splijten, de gematighde 't hoeft op te steeken, ende de heevighste zich t'zoek te maaken van naa den Haage te gaan. Zulks de Burgermeester van Loo, ende Overkamer; zijnde gevoeglijke luiden, ter daghvaart verschijnen, met last, wel om zich tegens de handeling van 't bestandt te verklaaren, doch zoo de voorneemste leden der Staaten daar op blijven dringende, zoetlijk te volgen. Nietemin versta ik van anderen wege, dat de Burgermeester Berkel, trekkende op de onderhandeling van de wissel der gevangenen, aan de Heeren algemeene Staaten verzocht had eenigh bescheidt, dat hy den gemaghtighden van den vyandt geven moght, indien zy wederomme van bestandt voorfloegen. Waar op, naar een' wijle haperens, hem t'antwoort gegeven was, niet dat hy de handeling afflaan zoude, maar zeggen, dat men van dezer zijde noch niet gereedt was met volkomen besluit. Indien aldaar iet van verlangk is zal 't geirne vernemen. D'Italiaansche loopmaaren zeggen, dat het oorlogh daar hoe langer hoe dieper wortelt. Konden wy nu aan rust geraaken, en onze bondtgenooten, zonderling Vrankrijk, pajen met belofte, van zelfs geduurende 't bestandt onze waapenen ende middelen t'hunnen dienste te besteden, zonder dat te krenken, naa den stijl van de hedendaaghsche onpartijdigheden, door den Kaizar tegens ons, door Spanjen tegens 't Paltsgraaffschap, en anderen op gelijke wijze gevolgt, wy zouden, mijns oordeels, onze dingen niet quaalijk gedaan hebben, ende medespeelen zonder waagen. U E. zy met alle die haar lief zijn, Gode bevolen, nevens groete ende gebiedenis,

Mijn Heer en Broeder, van

U E.

Uit mijn Toorentjen, den
14 van Bloeiimaandt, 1630.

gantsdienstwillige broeder

P. C. HÓÓFT.

48.

Aan den zelven.

Mijn Heer en Broeder,

DAt de rede van Germanicus, ouwlinx door my overgezét, meer naa den arbeit ende U E. best smaakende is, en benieuwt my niet. Want ik heb dat pas my toegelaaten wat wijder van de woorden des schrijvers af te weiden, om de geur der Duisheit wille, 't welk my, alhoewel lastiger, nochtans lustiger valt, als stip aan de woorden gebonden te zijn. Nochtans om dat men zoo doende somtijds, ten minsten in schijn, afdwaalt van de meeninge in 't Latijn uitgedrukt, oft immers bedilling te verwachten heeft, ende U E. zich veele laat gelegen zijn aan 't doorgronden en inneemen van den zin, waar mede Tacitus geschreven heeft, ende dien hy zich als hy schreef had ingeprent, heb U E.

M m

dien

dien aangaande willen voldoen. In 't geene hier by gaat heeft U E. een rede van Arminius, eerst weenigh oft niet van 't Latijn afwijkende, daar naa op een bijzonder papier wat stoutelijker gehandelt. Is 't U E. aangenaam dat ik dien voet houde, zal 't van goeder harte doen.

Ik zoude hier uit de werelt wezen, 't en waare de Heer Bartelot my door zijne gunste, met verzenden van veele stukken, het Italiaansch oorlogh raakende, een' jegenwoordige werelt in mijn Toorentjen scheen te stichten. Zoo bescheidenlijk zie ik al 't woelen, wroeten, en woeden van de ydelheit der menschen daar inne voor mijn oogen. Den uitgang der welke, gelijk die gemeenlijk valt, overpeinst zijnde, my zekere dichten van den Ridder Marino dus heeft doen overzetten oft naavolgen:

* Omfon-
ken.

De mensch, die zich, met lust naa broosheit, laat ontzindelen,
En, hijgende van tocht, naa ydle winsten draaft,
Is even als een tol, die, met gestaadigh zwindelen,
Zich zelven licht den voet, en eige graffsteé graaft.*

Niettemin het laat niet vermaakelijk te zijn, met de quelling van anderen, zijn oogen te verklaaren: indien men aan Lucretius gelooven magh, daar hy dus oft ten naaste by dus zeit:

*Door 't geessen van den windt, wanneer de zee gemartelt,
Met grauwen, tegens't zwerk en vliënde wolken, spartelt;
Is 't zoet, te zien, van duin oft haven af, hoe dat
De bootsman worstelt met de doodt, in 't holle nat.
Men schept geen vreughd nochtans uit iemant zijn bedroeven;
Maar zien van 's anders ramp, doet best onz' welvaart proeven.*

Daaromme indien aldaar iet is uit den Haage oft anders, zal geen onangenaam voeder voor mijn' ooren zijn. U E. behoeft het nu op den bezigen maandagh niet te laten aankomen, maar heeft tijdt om ons breeder kundschap toe te vaardigen. Waar toe my verlaatende, wil U E. en alle de zijne, Gode bevolen hebben, naar groete ende gebiedenis,
Mijn Heer en broeder, van

U E.

In haaste, uit mijn Toorentjen, den 17 van Bloeiimaandt, 1630.

gantsdienstwilligen broeder
P. C. H O Ó F T.

49.

Aan den zelven.

Mijn Heer en Broeder,

IK dank U E. voor 't gedult van twee- oft driemaal met brieven aan te kloppen, eer U E. eens met antwoordt ingelaaten wordt. Mijne onleede heeft de schuldt, die ik ter nauwer noodt zoo veel tijds afgedwongen heb, dat 'er de bygaande overzetting uit heeft kunnen vallen. Als 't acht of tien daagen voorder is, hoope my te bekeeren, 't en zy door d'eene oft andere reize, naa elders, verleidt worde. De Harpoen is aardigh, al zal hy veelen haarigh dunken, niet min als de Roskam. My dunkt hy te genaadiger, om dat hy ieder naa geeft dat hem naakomt, en zoo wel voor een goetd betaaler, als voor een scherp maaner gaan magh. Maar verwondert U E. dat die geeft het op groote personaaden gelaaden heeft? daar aan ziet gy zijne grootmoedigheid. Hebt gy voor 't Tuchthuis niet zien staan, de spreuk die by den Poëet op Hercules gepast zijnde, van de Tuchtvaders geëigent wort?

*Virtutis est domare quæ cuncti pavent:
Het geen, daar alle man voor zwichth,
Te temmen, is manhaftheids plicht.*

Kan

Kan ook een heerlijk hart zich hooghlijker ophaalen, als met het weiden zijner gedaghten door een heerschappye, gevoert over de geene die met eenen graauw, aan Kaizars en Koningen 't hart in de schoenen doen zinken? Maak vry rekening, dat marmore zaalen en gulde galeryen niet dan prullen en poppegoedt zijn voor den geenen, die gewent is over toppen van mijters en kruinen van drievouwde kroonen te wandelen. Ik zie wel wat U E zeggen wil. Dat 'er weenige zijn, 'dien 't gelukt zonder te struikelen, oft aan die heete hoofden, zoo veel blaaren in hun voeten te branden, dat het sap de kool niet waardt is, en veelen nutter waar in een houte schotel over straat te kruipen. Te eelder is de kunst: en te meer eers heeft hy daar af, die 't löflijk uitvoeren kan. Niet dat my schempen en schieten een ridderlijke hanteering dunkt, oft, gelijk de vliegen op een glas, over 't gladde heenen te loopen, en op 't rompeligh stal te houden; maar, gelijk U E. wel zeidt, den verweenden bakhuizen hunne wanschaphenheit, en ezelen hunne ooren te toonen, op hoope, dat zy 't zoo klaar niet vindende t'hunnent, oft het een duif gelezen had, wat waters in hunnen wijn doen moogen, en kleender leeren zingen. Want anders is my tegens de borst, dat men deluiden leelijk en affchouwelijk in 't oogh der gemeente maakt, daar zy leer en stichting by te zoeken, en uit te zuigen heeft,

De Godsvrucht 's hemels gaaf, bei nut voor best' en booft',

In voorspoedt 's menschen toom, in onspoedt 's menschen troost.

Maar de Heer van Schaagen magh hem wel een' fraajen roemer op de handt zetten, voor de klank van zulk een trompet, als de geene daar hy zijn' lof op speelt. Ende als hy dat gedaan heeft, zal hy noch diep in zijn' schuldt blijven staan. Ik beken ook dat my zulke rijmen niet alle daaghs voor den neus koomen, en daarom als 'er U E. raadt om weet, zal 'er mijn' vingeren naaslikken. Zoo U E. gelieft den vriendt zulks aan te dienen, nevens mijn' groetenis, zal 't geirne gestandt doen. Komt het zijn E. ook te pas, met U E. eens over te stappen, ik zal my laten voorstaan, dat appel- en doorneboomen versche knöppen opluiken. Zeg my doch eens waar de Ridder Reaal verzonken is. Toen hy met de zoolen van zijn voeten ten naasten by tegens d'enze kuierde, was de kloot der aarde te kleen om hem zoo te beschaduwten, oft wy werden zijnen glimp gewaar. Ende als hy in de hel van Weenen lagh, en spoelde de vergeetbeek my niet uit zijner Ed. Gestr. gedachten, nu schijnt men hem quijt met lijf en met ziel. Ik denk niet dat die doorlughtige zinnen, gelijk ze t'zijner tijdt de hebbelijkheid hadden om zich tot behelzing der grootste zaaken uit te rekken, alzoö zich nu weeten in te krimpen, dat ze in een luijermant schuilen konnen, en zich aan 't toestellen der zelve te kost leggen: gelijk Tasso zeit van eenen ouden soldaat:

De zoete naam van vader en gemaal

Had nu geweekt zijn braave borst van staal.

Wel weet ik dat 'et een maandt twee drie te vroegh is, maar zoo verre van lachen niet, hoop ik, oft zijn Ed. Gestr. en magh zich beide die naamen toeschrijven. Ik gebiede my aan de zelve, 't zy dat zy t'huis oft elders is. Dat het Haarlem wat zachter opneemt, zie ik gaaren, en voorvoorzienigheit in. Heerenvoer is 't gety te kunnen kavelen. 'T is vailligh aan de handt van zijn' maghtiger te gaan, en oorbaar af te kijken waar die t'huis leidt. Ook spiegelt hy zich zacht die zich aan eenen anderen spiegelt. Daar water was, kan weder water komen, zeidt het spreekwoort. En moeten de naazaten zich niet inbeelden ontwossen te zijn, 't geen den voorzaten overgekomen is. Een bullebak van afzetting maakt by wijlen goede kinderen. Doch en weet ik niet oft hun die toe-

gegreezen heeft: maar dit wel, dat men alles duchten moet van de geene die maght tot alles hebben. Ik hoop dat de handel van stilstandt niet t'eenemaal overstuur drijft. Godt geef hem gelukkig af te loopen, en U E. 't volnoegen haarer goede begeerten, naa wensch,

Mijn Heer en Broeder, van

U E.

Van den Huize te Muiden,
den 28 van Bloeiemaandt,
1630.

weldienstwilligen broeder

P. C. H O O F T.

50.

Aan den zelven.

Mijn Heer en Broeder,

OP gisteren heb ik U E. toegeveirdicht zeker getal van papieren, de bewaarnis der welke U E. zich laate bevolen zijn. De handel van 't bestandt versta ik, uit de Heeren, die hier geweest zijn, niet geschaapen is zoo plotzelijk overstuur te drijven. Maar de gissing by U E. gemaakt, aangaande 't verschijnen van zoo veele Heeren by den Heere Prinse, heeft het wit niet getroffen. De stoffe is deze geweest: U E. heeft reede verstaan, hoe, om te stuiten de driftigheid der geenen, die een Synode van 't gemeene Landt van Hollandt hebben doen besluiten, door den hooghemelten Heere Prinse voorschreeven, was voorgeslaagen, ende by een goet deel der vergaderinge van de Heeren Edelen ende steden, goetgevonden, een bezendinge aan mijn' Heeren van Amsterdam te doen, ende daar toe gemaghticht de Heer van den Honart, nevens etlijke anderen, mitsgaders, dat deze toeleg, door de Gemaghtighden van Leiden, ende Haarlem voorneemelijk, was omgestooten. Nu is't zoo, dat zijne Vorstlijke doorluchtigheid, achtervolgende haar aanvangen, by zich heeft ontboden de Heeren van de twee Hoven van gerechte, om zich te dienen van hunnen raadt. Ende gezeten zijnde, staatliker ende plechtiger wijze, tussen de twee Hooftraaden ende d'andere Heeren ter wederzijden op een' rye, heeft, tegens zich over, doen plaats neemen de Heeren Gemaghtighden van de Ridderchap ende steden: daar naa 't voorschreeve stuk met zeer voeghlijke welsprekenheit voorgedraagen, ende de bedenkingen, daar op vallende, gehoord. Alwaar de Heer Burgermeester Bikker meer als een' volle ure 't woordt gevoert, ende van punt tot punt, tijdt tot tijdt, aangewezen heeft, in welker wijze Smoutius, zich, zoo tegens de hooge Overigheid, als onze bondtgenooten, met argerlijke, verwaande en haatelijke redenen heeft verlopen. Zulks het daar op uit gekomen is, dat zelfs de Gemaghtighden der hevighste steden, aangenoomen hebben allen plicht te bewijzen, om hunne maghtgeevers*, naader te berichten, met hoope, dat de rede by hen zal plaats vinden, ende 't Synode naablijven: 't welk ook de Heeren, hier geweest zijnde, niet gelooven kunnen, dat d'andere leden der Staaten, den Heeren Edelen ende 't meeste deel der groote steden, zoudten willen over den hals dringen. Der wijze, dat ik de voorschreeve bezendinge toelagge in de jegenwoordige vergadering beslooten te werden, ende voorts te gaan. Meene ook, gemerkt waar de gemelde Heer van den Honart t'huis is, dat mijne Heeren van Amsterdam, in hunne gerechtigheit, genoegzaam zullen te boven staan. De last der voorszede bezendinge loopt op drie punten: 't uitzetten van Smoutius, het zitten in den kerkeraad, ende (doch is my dit laatste niet zoo wel indaghtigh) de zaake der ballingen. Wijders heb ik uit den mondt van zekeren Heere, die veele aandaghtswaardige papieren onder zich be-
waart,

* Principalen.

waart, ende middel heeft om de voorneemste, 't landt van Hollandt betreffende, te bekomen, dat zijne Vorstlijke Doorluchtigheid hem onlanx afgevordert heeft, dubbelt van zeker plakkaat by Hartogh Philips den Goeden uitgegeven, verbiedende zelfs de naamen van Hoex en Kabeljauws, twee vermaarde partyschappen, te dien tijde, in den mond te neemen: van 't welke my een afschrift, nevens eenige andere aanmerkelijke stukken vereert is, die U E. eens overkomende zullen medegedeelt werden. Hier uit kan lichtlijk gespeurt worden de groote zorge, die de Heer Prins zich aanneemt, om d'ontstelde gemoeden tot bedaaring, ende 't landt in ruste te brengen. Onder de stukken raakende Schout Willem Bardes, zal U E. vinden twee gedichten van Koornhart, die naa d'eenvoudigheid onzer taale, te dien tijde, niet te verwerpen, maar geestigh, en, om der historie wille, bewaarens waardt zijn. U E. gelieve die te toonen aan Van den Vondel, op dat hy 't scherp der tongen van die eeuwe, tegens dat van de jegenwoordige moge overwegen, ende zien hoe onze stadt van heden nocht gisteren niet begonnen heeft der partijdigheid onderwaarigh te zijn. Ik vind my bedroogen in de meeninge, dat de Heer van Schaagen den schrijver van den Harpoen grooten dank zoude weten, ende verstaat dat zijne Ed. met ernst verklaart, zy zoude hem, wist zy wie hy waare, doen gevoelen dat haar leedt is, voor alle de werelt uitgekreeten te worden, als een persoon, die zijnen lust naame in 't draagen van roem, op zulk een' verrichtinge, tegens zijnen Prediker. Waar aan U E. bevindt, dat de voorzienigen ende wereldwijzen den naam schuwen, van der partijdigheid meer toe te geven, als den noodt. De kloekmoedigheid der Predikanten van 's Hertogenbosse zal U E. zien, uit den vriendtlijken ontzeggbrief, die hier nevens gaat met de belachelijke stoffeering eener Spaansche leugen, nopende onzen aanslag op Brazil: alhoewel ik ducht U E. die aldaar wel moght geleezen hebben: de welke, met alle die haar lief zijn,

Mijn Heer en Broeder,

Godt in genaade bewaare, naa wensch van

U E.

Van den Huize te Muiden,
in haaste, den 3 van Zo-
mermaandt, 1630.

weldienstwilligen broeder

P. C. HOOFT.

Alhier ontfang ik U E. aangenaamen van heden, met de loopmaaren, ende medalie, &c. Ik kan dien stookebranden ter wederzyden niet vergeeven hume reukelooze dulligheid, daar niet, dan verergering onzer quaale, uit komen kan.

51.

Aan den zelve.

Mijn Heer en Broeder,

Op gister gins ende weder t'Amsterdam zijnde, sprak t'uwent aan om U E. te bedanken voor de moeite my tē geval in den Haage gehadt; maar mijn geluk was zoo goedt niet, ende dit papier tot die plicht verschikt. Niettemin gaf ik U E. dienaar de loopmaaren van de laatste en naaftlaaste weeke, die met den Haan, dat is den François, kraaien. D'Italiaansche ontfing ik gister, die d'ellenden van Italie breed uitmeeten, en aan 't Fransch geluk mede 't hoofd ophouden, meldende van eenen schrik in Milaan, die alle 't dierbaarst der haastijke goederen op 't slot gedreeven zoude hebben. Is dit waar, zoo ziet het daar zuur

uit. De pest woedt daar alomme raazender wijze: ende dreight erger als ze noch doet. My doet wee dat de boeken van de rechtschriften federt den jaare 1558 tot eenenestigh juist verloren zijn. Een van mijne voorneemste boodschappen was Griete Proosten te vraagen, naa den tijdt van 't ombrengen van geele Fy, die zeit dat het in 't jaar 1561 geschiedt zoude zijn, ende zy lange gevangen zat. Waar uit oordeele, dat zy, ontrent den tijdt van 't schrijven des Raadsheeren de Waardt, zal aangetaft zijn, ende mits verscheidene uitvluchten, alle dien tijdt gezeten hebben. T'Amsterdam leeft een' vrouw, die in Schout Willem Dirxzoons huis gewoont heeft, daar ik ter gelegener tijdt iet uit hoop te schep- pen. De dingen van N. N. ende hun aankleven, gaan my aan, gelijk het weder, daar ik 't best in wenschen, ende niet toe doen kan. Dank heb voor d'opening van de zaaken in den Haage broeiende, zonderling den toeleg op Breda. Alhoewel my jammert dat ik 't weet, om dat ik 't alleen niet weet. Zulke raadslaagen mogen tegens de lucht niet. Vallen ze wel uit, zulks wy aan die stadt, ende Lingen zynen mantel quijt raakt, ik zal 't voor een' troeteltrek der fortune houden, die 't harte aan den Prins schijnt verhangen te hebben: lang moet het duuren, tot heil des Vaderlants. In Oofflandt woelt het met zulk een' levendigheid, oft het geen' tijdt had om langer te leven, ende een' groote moorddadigheid op handen waar. Het schijnt oft Vrankrijk ende Zweeden den Kaizar hadden laten ten einde zijnen aadem loopen, om hem dan op 't lijf te vallen. Is't waar dat Peru ende nieuw Spanjen goudt ende zilver braaken-by tonnen tef- fens, 't zal hem wel te passe koomen. Doctoor Koster plaght Amsterdam een modderpraam te heeten, om dat 'et rondom in moeren leidt. Roe- mer zaliger zaid'er tegens, dat de natuur voor zijne vailligheid gezorght had, had zy zijn' wellustigheid vergeten. Nu' zien wy dat 'et beter is in een modderpraam goê sier te maaken, als op 't harde in de genuchlijk- heit der bosschaadjen verscheurt, vertreden ende gepijnicht te werden, door 't zaaïen van oorlooge uit oorlooge. Ellendige gewesten, die alle overrompeling onderworpen, ende nemmer uit de paardevôeten zijn! Een werkelijk jaar wil't wezen, al doen wy niet dan toekijken: gelijk men van de Philosophen zaidt. Met wat verrekijker, ende van wat kijkveer, kan men 't endt afzien? De Papiſten zullen den Palts uit de klaawen niet slaaken, zoo lang zy eenen veër van den mondt kunnen blaazen. Wy ende ongelijke zullen geenen kans verkijken, hoe klein hy is, om dat hok weder in te krijgen, ende de wicken van den arent te fnuiken. De François kan den Mantuaan niet in de pekelen laten ste- ken, zonder te waanen dat de schaal, die dus lang in 't gewicht gehan- gen heeft, over de Spaansche zijde slaat. De hoop van dat overslaan staat den Spanjaart, zonder twijfel, ook zoo zoet voor, dat hy een op al zetten zal, eer ze in de affche raakt. De Nieuwenburger zoude vier tonnen schats mede gebraght hebben, ende die aan rijxdalers. Waar toe al dat geldt, ende hoe heeft men 't behendelijk kunnen voeren? Van de jonge bruidt verwondert my niet. Het trouwen is een koophandel onder meest alle de grooten. Ende de geringen dingen dikwils naa de eere der zelve grootmoedigheid. U. E. weet hoe de voorneemste onzer stadt plaghten bewijft te wezen. Euripides wist wat anders, als hy zaidt, *dat de menschen zaligh waaren, die 't wel troffen met huwen, anders, ongeluk- kigh van binnen ende van buiten.* Dit is niet by geval gekalt. Van bin- nen, om 't oorlogh in 't gemoedt: van buiten, om dat de huiszaken dan meenighmaal ook verwilderen, oft, zoo men schoon goedt aanbaggert; men heeft'er luttel wils af. In 't tweede boek van Tacitus heb ik iets begonnen, my vindende verknocht U. E. moeiten in 't afschrijven t'er-
kennen.

kennen. Hier by gaan noch twee smeekfchriften aan den Prins Willem hooghloflijker gedachtenisse, ende twee brieven, d'eene van Reinout, d'ander van Henrik van Brederode aan den Schout. Die van Henrik wilde wat zeggen in dien tijdt. Het schijnt dat men met vertooninge van't groot getal der liefhebberen in Amsterdam op dat pas, de parthye der Edelen hebbe 't hart onder den riem willen steeken, ende d'andere verbluffen. Ik verwacht dubbelt van alles t'uwer E. eerste gelegenheit, ende my gebiedende t'haarwaarts, laate de zelve met alle de haaren,

Mijn Heer en Broeder, Gode bevoolen, blijvende

U E.

In haaste uit mijn Toorentjen, den laatsten van Hooimaandt, 1630.

gantsdienstwillige broeder

P. C. HÓÓFT.

52.

Aan den zelve.

Mijn Heer en Broeder,

DE voorspoedt der Françoizen op de grenzen van Italie, verhief my ook het hart tot halfwege den hemel. Maar komende tot het overrompelen van Mantua toe, voelde den slag van die petards op de borst, ende docht het my wel een droom te zijn. Noch kan my quaalijk inbeelden dat 'et ernst is. Een stad daar haar Prins binnen is, met zoo veel volks en voorraads, daar zijn glory, staat en leven aanhangt; die belegert is, ende gewoon daagelijx den vyandt onder de vesten te hebben, te bekruipen, twee petards aan haar' poorten te klampen, en dat by een' zomerschen nacht, juist d'opening groot genoeg te maaken, geen wolfskuilen te vinden, daar in te bersten zonder gekeert te werden, spoedigh gevolght te werden van noodige meenighte krijgsvolx, dat, naar allen schijn, daar naa by, zich niet heeft konnen verborgen houden, willende de reden ende wijze van den oorlogh, daar zoo lange gedaurt hebbende, dat alle gebouw en geboomte, een goedt stuk in 't ronde zy uitgerooit, dunkt my voorwaar een droom; ende, zoo 't vervolght, zeg dat 'er een waagen met teirlingen omgevallen is, alle met zes oogen boven: ende de fortuin der oorloge zoo wiltwaaijgh, dat 'er geen gissing ter werelt op te maaken is. Veele zouden zeggen, dat 'er 't spel mede uit waar, ende my dunkt dat deze sprong het eindt des zelve verre, jaa tot uit den gezichte toe, doet aarzelen. De loopmaaren met een versch blad uit Tacitus zijn hier mede gescheept. My is lief dat U E. het zoo verre gebraght heeft met afschrijven: verwachtende alle de stukken als ze gereedt zullen zijn. De onleesbaare woorden moet ik dan zelfs ten besten helpen, konnende quaalijk overkomen om de vergelijking te doen. Blijf ondertuffchen,

Mijn Heer en broeder,

den Almogenden bevoolen, ende hartelijk gegroet van

U E.

In haaste, uit mijn Toorentjen, den 5 van Oefstimaandt, 1630.

gantsdienstwilligen broeder

P. C. HÓÓFT.

53.

Aan den zelve.

Mijn Heer en Broeder,

GEzien 't geen U E. van Mantua schrijft, houd ik niet alleen op van wangeloof, maar ook van verwonderen. Want heeft het daar zoo gestaan, dat de persoon van den Hartogh, met overleeveren van 't flot,

flot, geruimt had, zoo is de vyandt buiten twijfel in voordeel onder de wallen geweest, ende de stadt wel anders benauwt, als de voorgaande tijdingen mede braghten. Zulks het veroveren der zelve niet voor een schie-lijken aanflagh ende verrassing met den petardt kan genomen worden. Ende is zeer vreemdt, dat die van binnen, ziende hunnen Vorst zijne veiligheid aldaar mistrouwen, niet getraght hebben, op voorwaarden, hoe slecht die ook zijn moghten, over te gaan. 'T en zy de belegger, verzekert alles in zijner handt te hebben, naa geen verdrag altoos; en hebbe willen luisteren. Vondel schrijft van duizenden zielen, die men roept daar omgekomen te zijn. Dit is wel te gelooven, ende waare een' fraaije stof voor zijn' penne, om de wreedtheit des vyands ten haatelijk-ften ende yffelyksten uit te meeten, tot vernieuwing van den ouwden ende flauwenden afkeer. Ik twijfel niet, oft Italiaan ende François, zullen daar hunne konst aan te kost leggen, met een geschrey om 't heele Christendom te doen jammeren. Waar ook niet nieuws, dat alle zich duslang stilgehouden hebbende Vorsten ende Staaten, voorneemelijk Paus ende Italiaansche door deeze verbittering, anxt en nijdt gedreeven, in ernst te zaamen spanden, ende d'Oostenrijksche meer handen, als oit; op hun hoofd kregen. Maar dit wort my, misschien, door de zucht tot onze eigene zaake, dietsch gemaakt. Op 't geen U E. noopende den aardt der twee volken, redeneert, zoude veel te zeggen vallen. In ernst, in gedult, in gestaadigheid, in aan-en endthouden, wint het de Spanjaart den Fransman af: die hem wederom, in rassigheid, in stoutmoedigheid, in heftigheid, in werkelijkheit, ende aanflaghstichting* te bovengaat. Het Spaansch voetvolk steekt het Fransche de loef af: daar 't meeste deel des oorloghs mede gevoert wort. De Fransche ruitery daarentegens is de braafste te velde, ende in een werk van wapenen, dat het treffelijkste stuk van den krijshandel is. Van bewaaren weet de Spanjaart, ende by den duim te houden de geene die hy met wreedtheit en overlast pijnicht; van winnen de François; maar luttel van bewaaren, als te slappelijk gaande slaande, ende zich te weenigh hoedende voor de geene, die hy met hoon ende dertelheit terghet. De Fransche Oversten, houd ik, dat door- gaands, in wijsheit en weetenschap de Spaansche overtreffen. Ende schij- nen de Spanjaardts dit gebrek in zich zelve te kennen, gedoogende zoo dikwils hunne ingeboore trotsheit, onder 't bevel van Italiaansche Velt- heeren, te buigen. De gloory der volken, is voorwaar by de geene die weeten wat'er in der werelt om gegaan is, zeer ongelijk: zijnde al de roem van Spanje gelegen in 't behouden van Napels ende Milaan, t'zamt het veroveren der weerlooze onnozele naakte menschen van West-Indien, met zulk een voordeel van wapenen ende paarden: daar de Françoisen ouwlinx veele plaats en van Grieken, Italien, ende Asien hebben afgeloopen, ende in den middeltijt, Turken ende Saracenen in 't uiterste Oo- ften bestookt, Constantinopelen, Jerusaleem, Cypers veroverd, ende veele jaaren bezeeten: waar door hunne naam in die gewesten ten hemel geklommen, ende der wijze vermaart is, dat aldaar alle volken van Euro- pe voor een aankleef van Vrankrijk gehouden, ende Franken geheeten worden. Maar dit 's van my d'eene voet in een groote zee gezet, ende d'ander op landt gehouden, om te rugge te stappen zonder zich te laten scheepen. Ook wil mijn brief gesloten zijn, met wensche van alles goeds aan U E. ende de zijne, die Godt in genaade behoede, hartlijk gegroet,

Mijn Heer en Broeder, van

U E.

Van den Huize te Muiden, den
21 van Oestmaandt, 1630.

gantsdienstwilligen broeder

P. C. H O O F T.

Aan

* *Un hom-
me entre-
prenant*
noemenze
dengeenen
die vondt-
rijk in aan-
slaagen is.

54

Aan CONSTANTYN HUIGENS.

Edele gestrengte Heere,

Het Engelsch ooft* van U Ed. in Hollantsch suiker gezult, heeft my *Gedichten van Doctor Donn', in zijn leeven; Deken van Sint Pauls tot Londen. grootelijx verplicht, door de maghtige schaamte, die 't onze boom- oft liever aartvruchten aanjoegh, doende verwelken de festoenen by de dochter mijner huisvrouw, tot sieraadt deezer zaale opgehangen; ende alle andere siere haaren smaak verliezen. Want mijn zwáager Schuil, op dat pas hier, en een liefhebber zijnde, daareen' zoetigheid uit zoogh, die hem dacht bet te bevangen, als eenigh Rijnsch oft ander nat; daar de lekkertanden gewoon zijn hunne vingers naa te slikken. Nu 't Noorden lieflijkheden uitlevert van die geur, ende dus naa onzen mondt, zoo magh Arabië zelf, en 't uiterste van Oosten, den zijnen wel toehouden. De geest van dien man dunkt my een tijdgenoot van den Zondtvloedt, en door een' van de zoonen der andere werelt bezwangert te wesen. Want zoo hooghvliegende vonden zijn elders, als op den aardbodem, geraapt, en meer als mannelijk de kracht van adem en kloekheit der spieren, waar mede hy dit ter keel is uitzettende. Niettemin, komende van onlanx U Ed. Wijvenhater, en Ontleding*, te bezichtigen, *Een Fransche Satyra; l'Anatomie de Clo- zoud' ik geen' minder moedt hebben op de handt van deeze, ende anderen van U Ed. afkomst, als eenige van de zijne, zoo zy 't zaamen rinde. aan 't worstelen waaren. Hier ontfang' ik U Ed. laatsten met het Verlaat en Afscheidt, die my in noch dieper verwondering dompelen. Blijve doch echter daar by, dat'er U Ed. Ambreblanq, en Printen, niet voor zwichten zouden. Maar indien U Ed. in 't geslaght van mijn schrepele en krepel vernuft eenigen schijn vindt, van zoo hoogh eenen tredt naa te kuieren, daar mach het U Ed. heusheit voor danken, die 't gelieft my met U Ed. eige voeten te meten. Evenwel de schaamschoe moet uit, ende hier mede gescheept komen een deuntjen, zoo fraay (plaght meester Jan Pieterz Sweeling te zeggen) als over twee voeten gaan magh. Want U Ed. heeft my iets van de stof eerst in 't hooft gehangen, de welke nu uitgebroeit is van een' smijdige keel, die my t'elkemaal in 't oor quam kittelen, met het slieren van dat *rameine*, in deze vaarzen,

*Qui me le trouve & le rameine**L'Amour, l'Amour?**[Wie vint my dog en brengt hem weder;**De Min, de Min?]*

De rest zal U Ed. beter bekendt zijn. Ik weet niet hoe het begint. Op die wijze had' ik het dan geirne gehadt, alhoewel ettelijke woorden geweigert hebben zich naar den troetelenden toon van die silb, *mei*, te vlijen. Ik laate te zeggen dat het zwaar valt, de nuchtere stemmigheit, in 't historyschrijven vereischt, van den stijl te spoelen: om den reiger niet te gelijken, die zeide, dat'et quaat waater was, ende kon niet zwemmen. Maar zal mijn onschuldts zoeken in de gunste van U Ed. de welke te verdienen meer gewenscht als gehoopt wordt,

*Edele Gestrengte Heere, van*Uwer Ed. Gestr^s.Den 27 van Oest-
maandt, 1630.*dienstwillighsten*

P. C. HÓÓFT.

Aan J U S T U S B A A K.

Mijn Heer en Broeder,

Gisteravondt had ik schrijvens aan U E. in aller yl afgeveirdicht op Ghoope dat het dezen morghen, met een veerschuit voortsgeraakende den ingeflooten aan den Heer van Zuilichem, over wegh zoude helpen, om wat naader bescheits van 's Prinssen reize en herwaartskoomst te moghen krijghen. Heden aan den middagh komt de Schipper zeggen, dat'er geen vracht is, en hy derhalven aan landt blijft. Waar over op d'uwe van gister en eergister bet stuxwijz zal konnen antwoorden by dezen.

Den lessenaar zijnen wandel naakuijrende met overleg, oordeel dat de verscheide beweghenis desselven, wel zoude konnen verzint worden, maar tijdt behooren tot het raamen van de verdeeling des eenen omme-ganx tegens den anderen. Waar over best zal zijn, den meester die dezen gemaekt heeft, daar mede te laten gewerden, oft eenen te zien van 't Dortsche maxel, als men daar toe komen konde. 'T welk naa allen schijn niet gebeuren zal, tussen dit en maandagh naastkomende. Zulx oorbaar vinde, mits vast gaande, dat de meester van Leiden alsdant' U E. huize verschijnen zal, tegens dien tijdt eens over te komen, om hem te hooren. Want ben wel half beducht, dat als men dien maakte op de grootte van boeken in 't blad, te draaghen, dezelve dan quaalijk in mijn toorentjen, jaa door eenighe deure zoude moghen. Het brengloon en andere kosten hier op gevallen, gelieve U E. my te rekenen dat ik die vol-doe.

Den metselaar heb noch niet vernomen, en ben grootelijx met zijn werk beladen, vrezende zoo men hem uitsfel verghet, dat hy daar uitscheiden moght, en zoo niet, dat wy ter koomste zijner Vorstl. Doorl. met half gedaan werk zullen zitten, alles overhoop geraken, in 't midden gestaakt werden, en daar over geschil ontstaan zal. Wanneer ook de spoedt zoo onbegrijpelijk groot waare, dat het moght voltoghen zijn, voor de koomste derzelve, zoo kan nocht vloer nocht plaistering van muiren droogh zijn, en zullen dapper door 't loopen van zoo veel jaghts te lijden hebben en geschendt worden. Derhalven wenschte wel dat U E. alsnu alle zijne behendigheit aan Klaas te kost leide, om den zelve te doen verstaan, dat hem ook best zal zijn, zoo lange te toeven, en zoo veel te weghe te brengen, dat hy 't gewilligh doe, is 't moghelijk. Zoo hy geen gehoor geeft, kan ik'er qualijk door zien: gemerkt het werk besteedt is, en mijn woordt niet en kan verachtert worden. 'T quaatst is noch dat men niet en weet hoe lange 's Prinssen koomst al zal aanloopen. Want als men zeker waar, daar in 14 daaghen over te zijn, wellicht dat de metselaar, voor zoo een' tijdt verdragh naame. Het ongestaadigh weder, onvermoede voorvallen, kunnen zijne Vorstl. Doorl. zelfs doen mislaan in zijn' gissinge; en ons noch bet. Dies dienstighst waare geen en zekeren dagh met Klaas te stemmen, maar te bearbeiten, dat hy aannaame zoo ras te koomen, als de Prins vertrokken zoude zijn. Hy heeft het gemeenlijk zoo drok, dat hem misschien geen ongerief zijn zal, naar ons te wachten. Maar U E. zal zelfs zijnen grondt best peilen, en den oorbaar konnen schaffen, naa gelegenheit van zaaken.

Belangende de vloersteen, zal wel gedaan zijn, 't geen U E. noopende den prijs magh gehandelt hebben. Maar de ouwde steenen te ver-

houwen, en vind ik niet goet: alzo hunne geslepenheit, meer tot misstal, als sieraadt zoude strekken om der ongelijkheit wille. Derhalven moest de steenkooper die aanneemen, ten meesten prijse, des U E. bedingen kan.

Den voorflagh des Ambassadeurs van Grootbrittanjen vind ik met galossen geschoeit, en 't hard niet onder de zoolen te hebben; gemerkt hy spreekt van proeve te neemen; die ik leg op een tanttrekkery, verleiding, oft ophoudenis, en niet dan windt in 't eindt, uit te koomen. Gelijkmen zich mompen liet, als Wezel laast verlooren werdt. Want datmen den Koning van Bohemen yets meent in te ruimen, kan quaalijk in my koomen. Wel is my bekend, dat als zijne Maj^{te} de Prinses van Engelandt ten huwelijk gebeurde, de vader het oogh had, op d'erffenis van Beyeren: maar twijffel dat die Vorst sedert eighen erfgenamen gewonnen heeft, oft dat zijn broeder Keurvorst van Keulen, niet zoo verre ten geestelijkheid is ingewijdt, oft hy en zoude by gunst van den Paus, den mijter moghen verwerpen, om kinderen te teelen. De hoofden der Roomsche gezintheit zullen om hoogh nocht laagh, mijns bedunkens, niet lijden, dat een onroomsch Vorst het hoofd, in Duitslandt weder, zoo veer opsteek. Dat het verbondt tussen ons en Engelandt genoemt wort met den naam van bescherming, is een laffe eerbiedenis*, om quansuis Spanjen niet te schijnen te naa te willen gaan, en daar op genoomen, dat men niet en zoekt als 't recht van den Palsgrave te verdaadighen, zonder naa de kroon te talen.

* respect.

Dewijl 't U E. aangenaam was, zoo en heb ik niet gedekt, het geen van my aan den Ridder Huighens geschreven wort. U E. zal daar een groenigheit in vinden van de jeughd, die 't schijnt datter met my uit moest; en nochtans niet zoo veel berispiens verdient, als de schotschritten, die niet alleen geen goet maar maghtighe verbittering baaren. Ik kon quaalijk met ledighe handen t'huis koomen, den geenen, die de mijne zoo wel is vullende. Naa 't lezen kan U E. den mijnen sluiten, oft onder dexel voorts zenden, 't welk my om 't effen is, 't en zy zommighe luiden lieft den maaghdoom van een ding hebben, en minder smaak in 't geen zy weten van anderen eerst gezien te zijn. Ende alhoewel ik vreez dat mijn brief zijn Ed. nu inden Haaghe niet belooppen zal, zaghdien echter gaaren voortsgevaardight, op hoope dat die van daar wel spoedelijk te rechte geraken zal, en my eenighe zekerheit van den tijdt der Prinsfelijke overkoomte gewerden. Papier en tijdt gebieden mijne gebiedenis te doen, en U E. met alle de zijne, Gode te bevelen, met hartelijke dankzegging voor alle moeite, en groetenis

Mijn Heer en Broeder, van

U E.

Uit mijn Toorentjen den
28 van Oestmaandt 1630.

gantsdienstwilligen broeder

P. C. HÓÓFT.

Heden heb het 2de boek van Tacitus voltoghen, en zal vervolghen, mits U E. my gunne het wat zachter op te neemen. De kerklijkheden en aaloutheden maken veel sporinghs.

56.

Aan den zelven.

Mijn Heer en Broeder,

DE lasch uit Tacitus vergeeten, door dien 't web niet schein te gaapen, gelijk U E. by 't nevensgaande zien kan, heb ik op 't einde van 't bladt geklampt. My deert dat de Majesteit van Zweden zoo

schijnt te smelten. Ik waande dat, in plaatse van dien, hem aanwas ende toeval te verwachten stondt, van de geene die met haar nocte met den Kaizar beholpen, daarenboven altyds met haat tegens dezen waaren ingenomen. Zoo dit dien Koning niet gelukt, ende eenige Vorsten oft volken zich voor hem verklaaren, zie wel dat hy geen voordeel doen kan, met zijn heir t'elkenmaale in een versche weide te brengen, gelijk de noodt den geenen dwingt te doen, dien 't aan betaaling gebreekt, 't en waare dan dat hy met landtbederven; zijnen vyandt eenige goede voorwaarden wist' uit te wringen. Vinde derhalven niet zoo vreemd dat hy 't ingenomen zoekt vast te houden; ende te beleggen met schanfen en sterkten, die voeten in de aarde hebben, ende zwaarlijk uit de hand te breeken zijn. Men legt de schuldt op Vrankrijk en Venetië, als niet zoo scheutigh van gelde, als hem wel hoop gegeven was. Maar 't is d'oude wijze der grooten, meer t'omvaademen; als de lankheit hunner armen lijden wil; ende schijnt de gaauwste, die zijn' bondtgenoot, op schoone beloften, t'zee weet te helpen, om hem dan voort op genade der fortune te laten drijven. Die litzert evenwel, zal zich niet lichtelijk in gat steeken, daar hy niet door ziet, ende is voor een niet te vangen. Wie weet wat keer de zaaken noch neemen, indien de loopmaaren de waarheit hebben leeren spreken van de laading der Indische vloote? want zeker de geruchten, van de Spaansche zijde gestrooit, om hunnen rijkdoom groot te maaken, en dienen niet blaauwer. Acht millioenen te versteeken en vertrouwen onder krijghsvolk; dunkt my bedenkelijker, als die in 's Koninx handen te laten vallen. Ik versta my deze wereldwijsheit ook niet, van ontzigh te willen maaken, met bergen in arbeit te doen gaan; die, met het baaren van een muis, niet dan te beschaamder uitkomen... Ondertusschen my gebiedende, uit alle mijn vermogen, aan U E., laate de zelve Gode bevolen, blijvende

Mijn Heer en Broeder,

U E.

Van den Huize te Muiden, den
15 van Herffstmaandt, 1630.

gantsdienstwillige broeder

P. C. H O O F T S.

57.

Aan den zelve.

Mijn Heer en Broeder,

MY is leedt dat U E. zoo veel moeite, en die noch te vergeefs doet om aan Frontignaq, dat ik meen een soorte van Muskaat te zijn, te geraken: en ben dien aangaande ten einde mijner hope. Met Rynschen wijn, als gemeen zijnde en geen overpuik, ook den Heere Prinse niet zeer aangenaam, kan luttel dank behaalt worden. Waarover mijne gedachten beginnen te speelen op eenigen overvloedt van uitnemenden visch, in 't aankomen zijner Vorstelijke Doorl. ten toon te stellen; dat te beter een' val hebben zoude, mits het eigenlijk schijnt van 't gewas dezer plaatse te zijn: voorneemelijk wanneer 't met voeghlijkheit, en in tobbens onder riedt en waterruighthe schuilende, geschiedde. Konde U E. nu daarnevens eenige zeldzaame fruiten in suiker gezult bekomen, zouden waanen daar mede eenigher wijze te kunnen bestaan. Den visch zouden wy wel verzorgen. Heden was hier Monfr. Vander Molen, een groot ingewatert der Naarder meere, die zeide verstaan te hebben, dat zijn Vorstelijke Doorl. dezen avont tot Amersfoort slaapen quam, om morghen hier te zijn. Maar wy slaan alle zulke loopmaaren in den windt, op toeverlaat van den soldaat, door den Heer Wytz beloofd hier over

over derwaarts te zenden, vastlijk vertrouwende, U E. in geenen gebreke zal zijn van oog in 't zeil te houden, en ons van daar door zekeren bode te verwittigen, of de soldaat zijn bootschap hier vergate te doen. Ende smaakt naa goede zorgvuldigheid U E. voornemen, van niet naa te laten, ons kundschap te geven, zoo ras die daar is, 't en waar ik U E. te vooren verstendigt hadde des onnoodig te wezen. Bedanke U E. derhalven daar vooren, sampt voor de tijdingen in U E. laatstengeroert. Van 't verlaten van Manmaker was my yet door d'ooren gewaait, daar ik luttel staats af maakte. Maar naardien 't U E. en andere bevestighen, en U E. niet wel bericht schijnt van 't ampt door hem dus lang bedient, moet ik U E. zeggen, dat mijn neef de Rijk 't zelve plagh te noemen *niet ende altemaal*. niet, omdat hy geen zeker beroep had: *altemaal*, omdat hy toegang had, tot alle voortreffelijke vergaderingen van regeringe in Zee-landt, toeziende en genoegzaam de maat slaande op alles wat'er gehandelt word, onder tijtel van *Premier noble*, dien hem zijn Vorstelijke Doorl. als Markgraaf van Vlissingen en der Veer, toevoeght. Waar in hy zich misgaan heeft, en dit verdient, is my eigenlijk onbekent. Want over den Heere van Oldenbarnevelts zake gezeten te hebben, dat is hem met 23 anderen gemeen: zulx geenzins denk, dat het daar op genomen word. De Heer Huighens meene ook dat naa zijne bescheidenheit zich wel hoeden zal yets daar af te openbaaren. De Heer Wytz mogelijk, als min in der zake gebruikt, zoude milder zijn van eenige openinge hem door d'anderde handt gedaan, en niet recht uit van den Heere Prinse komende. Wat ik verneem, valt U E. ook ten deel. De Duitche tijdingen gedenken van eenen Gezant hunner Ho. Mog. tot Hamburgh bezigh met byleggen van 't geschil tusschen die stad, en de Majesteit van Denemarken. Zoo U E. weet wie dat zy, verstond het gaarne. 'T en zy dat het de gewoonlijke Legger Aisma magh wezen, die voor een overbequaam persoon gaat. Ik hoor dat die van de kerke zich luttel genoeghens belooven van 's Prinsen koomst aldaar, en duchten voor afzetting van vier Predikanten. Doch waar 't zoo, U E. had my des yet gemelt, dewelke den Almoghenden, met alle die haar lief zijn, bevolen blijve, naa dienstwillige groete en gebiedenis,

Mijn Heer en Broeder, van

U E.

Ter vlucht, van den Huize te Muiden, den 18 van Herfstmaandt, 1630.

gantsdienstwilligen broeder

P. C. HÓÓFT.

58.

Aan den zelve.

Mijn Heer en Broeder,

Naa dat zijne Vorstl. Doorl. in zijn voorneemen van hier over te komen, tot op eergister avondt, gewankelt had, zonden de H H. Wytz en Huighens beide hunne brieven af, tussen 10 en 11 uiren, inder nacht, uit Amersfoort by eenen zekeren boode, dieze my ten 10 uire, voor de poorte van Naarden leverde, met de fraaije onschult, dat men hem dronken had gemaakt, en daar door belet beter te spoeijen. De Heer Prins gezint heden inden Haaghe te zijn, daar hy zeer naa yverde om de dagvaart, vindt goedt gister middagh tot Naarden te eeten, na den middagh, deze plaats te bezichtighen, en des avonts zijne intrede tot Weesp te doen, 't welk als 't heden geschiede, gemerkt de tijdt daar toe, mitsgaaders 't bezichtighen van de burghers in waapenen, en geleghenheit der plaatse ondoenlijk was dezen avont zich in den Haaghe voorts te vinden. Zijne Vorstl. Doorl. heeft tot Weesp geslaapen,

ten huize van Laurens Schouten, als U E. moet bekend zijn, en trok heden morghen ontrent half achten van daar; welvernoeght, zoo 't schein, van de goedhartigheid in de lantzaten van dit geweste gespeurt, en met alle heusheit overbodigh, hun in 't geene tot versterking der plaats en dient te begunstigen. De wijn quam rechts op 't uiterste oghenblik aan, en mits het spoeijen zijner Vorstl. Doorl. ook dat de zelve en andre Heeren, tussen de maaltijden, beter met bier gedient waeren, wert luttel gedronken: zulk my dünkt ik de rest van dien van Muiden zal voor mijn voorraadt overneemen. Wiste daarom gaarne oft hy wat zal kunnen dui ren op den tap. Want als hy wat toegemaakt waare, gelijk vaaken gebeurt, als de wijnkoper rekening maakt op vaardigh uitdrinken, zoo diende daar wat op gelet. U E. gelieve my te laten weeten watze kost, dat ik de betaaling verzorghe. 'T en waare 't vertrouwen tussen ons zijnde, ik zoude my ontzien te zeggen, dat hy immers zoo luttel aards heeft van de rechte Rijnsheit als mijn Overmoezelsche; zulk dat men my, hem lichtlijk voor eenen goeden Franschen zoude doen drinken. Doch heb van de dunste tongen niet, en verlaat my bet op anderen. Weet ook wel dat U E. maar te veel moeite en zorghe hier mede gehad en my ten hooghsten verplicht heeft. Maar vermaan het, ten einde U E. daar op gelieve te letten, in 't maken van den prijs: welwenshende de zelve hier eens moght komen verzoeken.

'T is wonder hoe 't Plan alzo ook op de laatste uire, quam opgedondert. Zeker wel te passe. Want Hopman Jan vanden Bos het zijne, nevens andere papieren, op den Haaghe had gezonden, als houdende de herwaartsreize af te zijn. Ik zend' het mijn broeder Hasselaar weder; om den H H. Burgermeesteren te behandigen. Wy zouden leelijk verlegghen geweest zijn, zonder dit. Gelijk ik ook om veele niet en wilde, oft Burgerm^r. Boom en waare hier geweest.

Met de zake van M... is 't dus gelegghen. Hy heeft zijnen last ontfangen van wijlen Prinsse Mauritz Ho. Ged., noit van den jegenwoordighen, maar sedert de doot des anderen vervolghet zonder wederzeggen, tot nu toe. Zulk hy niet eighentlijk afgezet is, maar gelaten aan te houden. Niettemin schijnen hier toe wightighe redenen te zijn, die ik niet wel heb kunnen gronden, doch vatte wel zoo veel, dat hy d'achtbaarheid des Prinssen, wel wat te stijf, en quaalijk ter zaake moght hebben gedreven, tot onbenoegghen zijns meesters. De geen die nu zijn' plaats be waart, doet het maar by maniere van verzich, en tot naader orde. 'T is de H. gewoonlijk Pensionaris der een bequaam perfoon, maar genegen tot goede sier maken, en geen doot vyant van den wijn: zoo ik bericht word. 'T welk zijne misgunners breedt genoegh uit meeten. Men heeft gezeidt, dat ook de geheimschrijver verlaten was van zijn ampt; Hier is niet aan, en heb 't hem noch heden zien oeffenen, by instellen van een bescheit my rakende en ter handt bestelt, ter oorzaak van een' doodslag in mijn bedrijf gevallen.

D'eene moeite is niet over, oft ik en vindt my geperst U E. een' andere te verghen. Dat is Klaas den metselaar nu voorts te drijven, zoo veel eenighzins moghelijk is. Want de tijdt jaaght ons, en leght op zijn vertrek, als U E. weet, de welke

Mijn Heer en Broeder,

met alle die U E. lief zijn, den Almoghenden bevolen blijve, nevens hartlijke groete en gebiedenis van

U E.

Van den Huize te Muiden, den
20 van Herfstmaandt 1650. in
haaste,

gantsdienstwilligen broeder

P. C. H O O F T.

De

Deveerman heden morghen aan landt gebleven zijnde, en deze met eenen; zal hier zeggen 't geen gisteravont in der haast vergeten had, dat Sweeling hier quam op eergisteravont ontrent half zeven, als ik reeds by zijn' Vorstl. Doorl. tot Weesp was, en braght by tot zijne verschooninge, dat hy maar eerst te 4 uiren, van U E. was aangesproken. Mijn' Huisvrouwe had hem gaerne naa Weesp gehadt, maar zijn waaghen was wegh, en de duister viel, zulk wy hem daar niet en kreghen. Niettemin heeft de klavecim wat beter gestelt, en hier vernacht. Nu wilde wel dat U E. hem zijne waghevrachten betaalde van mijnen 't weghe. Zijne moeite denk by anderen weghe t'erkennen. Ende gebiede my op nieuw aan U E.

Den 21 van Herfstmaandt, 1630.

Dit's nu ten derdenmaale by mangel van bestellinge, dat ik dezen opene, ten einde van daar in te sluiten een plaaster uit Tacitus, om op de blaaren te leggen, die U E. om ons voorts te helpen, magh in de voeten gelooopen hebben. Maar ik ken my zelfs eenen ellendighen arts, en waardigh des bynaams van eenen dien de boeren in Goeylandt, Meester Jan zonderzalf heeten. Mijn' goede wil dient wel een dubbel man en teffens werk en wetenschap te strekken. 'T welk U E. gelieve haar te gunnen:

59.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

Gelijk een zwangere vrouw, die haaren mondt op een glas lekkeren wijns gemaakt had, dat haar tegens de tanden aan stukken gesmeeten wordt; oft als een Alchymist, dien een werk van zeven jaaren, ende 't grondtzap van een grondelooze hoop om zijn ooren springt; zoo stontd ik, mits het schielijk doorreizen zijner Vorstlijke Doorluchtigheit, ende uwer Ed., voor 't hoeft geslaagen, ziende te leur gestelt de lust, die ik my, uit d'eere uwer jegenwoordigheit, had toegeleght. De buschieters waaren ontbouden, de spelende gezellen besproken, om, onder 't schaffen der spijsze, ook eenige kluchten aan te rechten. Tesselscha en Joffrouw Francisca had ik in waardtgelt, om ten eersten tromslagh op te zijn, haare keelen veirdigh, ende loopplaats hier te hebben. Wy dreighden de heele zaal met festoenen van fruit en loveren te sieren: ende zoud' er U Ed. misschien van leevende braaffems, karpers, snoeken, baarzen en botten, doorvlochten met groen slijm, krooft en andere waterruigte, gezien hebben. Meester Dirk, uitneemend orgelift en zoon van meester Jan Sweeling, quam een uur oft twee te laat, om de klavesim te roeren. Al windtvang, wil U Ed. zeggen. Ook is 'er de windt meê deur; en laat ons suffigh zitten naakijken. Doch verscheen 'er een blikkerrinxken hoops, van U Ed. met Mevrouw, en haar liefste gezelschap ten naaften jaare eens hier te zien, dat zoud' ons verquikken als sprenklen rooswaters in 't aangezicht, oft Rijnsche wijn onder de neuz'. Maar om ons te troosten, in een' troost die zoo verre te zoeken is, vertrouwen, dat U Ed. zal gedient zijn, met eenigh vocht uit haar rijpe penne geleekt, tot laaffenis der verlangende harten, herwaarts te scheepen. Indien den Connestaggio d'eer van 't gelei des zelveu gebeuren magh; hy zal niet quaalijk ontfangen, wel geherbergh, ende vaaligh weder t'huis geholpen worden. Ook dar ik naauw, en waaghd' het echter geirne; U Ed. te vergen; dat zy hem een Justiniano; liefst onge-

gebonden, deed'gezelschap houden, met kundschap wat hy gelden moet. Hunnen wegh over Amsterdam neemende, zullen ze by mijn' zwaager Baak best eens uitspannen: die U Ed. aldaar dacht te begroeten, waar hy zelf dien dagh niet naar Utrecht verreift. Het heeft der heusheit des Heeren van Hauterive gelieft, my een' dankzegging, uit d'andere wereldt, ende naame zijns grooten Koninx, te brengen. Voor den oorsprongk welker eere, ik, mijns bedunkens, in U Ed. oft den Heer Wytz moet gehouden zijn. Gebiede my derhalven, op't genegenste, aan alle drie; den welken, t'zamt Mevrouw U Ed. gemaalinne ende haar huisgezin, Godt almaghtigh het wenschwaardighst verleene, nevens den wil, om te werk te stellen,

Mijn Heere,

U Ed. Gestr^{ts}.

Van den Huize te Muiden, den
29 van Herfstmaandt, 1630.

verplichten dienstwillighsten

P. C. H O O F T S

60.

Aan J U S T U S B A A K.

Mijn Heer en Broeder,

Het onweder van mijne nieuwsgierigheit gebaart, doet U E. te veel brieven op 't lijf sneeuwen. Echter my blijde makende, dat deze dorre hoek ook begint tijdingen te draagen, kan niet verzwijgen; dat men my heden bericht heeft, hoe't Prinsfelijn, zoontjen zijner Vorstelijke Doorluchtigheit, stadthouder over Utrecht verklaart is, als't komt zijnen vader t'overleven. Men zeidt dat de steden van dat gewest, traaghlijk daar toe verstaan hebben, daar de Edelen willigh waaren. Uit U E. schrijven van dezen daage, lees ik dat'er niet in staat: te weeten, dat onze veerman den mijnen van gisteravond te spade bestelt heeft. Hoope nochtans die U E. geworden zy, met gezicht van 't geene my de Heer Bartelot verstandicht. T'hans ontving ik eenen anderen van zijner E., zwanger met dien van den Secretaris des Ambassadeurs, die niet alleen den stilstandt van wapenen voor Casal, maar over alle dien oordt bevesticht. Wat hebben wy te zeggen, als met den Italiaan: *Een dwaas weet meer in zijn eigen, als een wijs man in eens anders huis*: ende met Lucanus, dus oft hier ontrent:

Naa Vorsten maat slaggh zich de werelt roert oft stilt.

Voor weenigh luiden is geschapen't menschlijk gildt.

Wy zijn maar boots van dat volk, die zy achter aansleepen. U E. gelieve my toe te zeinden den brief van Barlaeus met de vertolking; doch op U E. gemak: de welke Gode benevens hartlijke groete bevoelen blijve, en ik

Mijn Heer en Broeder,

U E.

verplichte dienstwillige broeder

Van den Huize te Muiden, den
30 van Herfstmaandt, 1630.

P. C. H O O F T S

61.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

Waar ik zoo wel een overman van de geenen, die met deeze soorte van kleenoodjen omgaan, als ik een van de gemeene gildebroeders ben, ik zoude my wel statigh aantrekken't verwijt van geen' kladbeeken uit diamanten te kennen. Noch is't naa genoegh verpeutert, met my

my voor zoo slecht aan te zien. Van droomen te vertolken, dat belgh ik my niet. Joseph bewees wel, dat'er zijn, die beter 't uitleggen, als 't uitlachchen verdienen. Als U Ed. iet bevallijx ontfangt, *vervecum ex patria*, zoo 't zommigen achten, wil het des met te quaader ooge niet aanzien; maar liever in goede genegenheit den juwelier slachten, die eenen schoonen steen, in Noorwegen geboren, een' schoonen naam gaf. *Ziet den xxiv. brief.* Ondertusschen komt hier by de Connestaggio weder te huis, met dankzegging voor den dienst, dien hy my bewezen heeft. 'T is de pijn wel waardt, dat men hem Duitsch leere kallen, doch in zommige zaken wat beter, dan hy Italiaansch spreekt. Want zeker, hy zeidt, dat, ten tijde van Koning Philips, geen' vervolging om geloofszaaken in zwang ging: dat naa's Prinsen komt tot Antwerpen, de preeke eerst ontrent die stad begon; met eenige doch weenige gelijke mislaagen, die niet sloeren mogen: nochte, mijns oordeels, geen Nederlander met overzetten behoort toe te staan. Doch ieder staat voor zich zelve te zorgen, en my, dat altijd gaan moge

Mijn Heer, voor

U Ed. Geftr.

Uit Amsterdam, den eersten
van Wijnmaandt, 1630.

verplichtsten toegedaansten dienaar

P. C. HÓÓFT.

62.

Aan ALBERT COENRAADS BURG.

Edele, welachtbaare, hooghgeleerde, welwijze, zeer voorzienige Heere, ende gunstige Neef,

IN Italië weleer hoord ik het daar voor houden, dat de gene die tot Constantinopolen hanteeren, veeltijds van daar een meer als gewoonlijke ervarenheit t'huis brengen. Waar van de rede zoude zijn, dat het gaaslaan der gemeene huishoudinge van eenen bykans anderen aardbodem, ende naa die van den onzen zoo luttel zweemende, het oog des vernufts wonderlijk komt te scherpen, ende een' leerzaame ziel als met dubbele wereldkunde stoffeeren. 'T gewest nu, daar U Ed. jegenwoordelijk verkeert, is van middelen tot gelijke onderrichting, misschien niet veel armer als Turkyen. Want van meeningen, zeden, zinlijkheden, handel, wandel, wijzen, wetten, beleidt in geestelijke en weerlijke zaken, wat is'er dat met die van 't hart der Christenheit over een komt? Ende al waanen wy anderen, dat de wanschikkelijkheit der Noorder regeeringen, als van ruwe stof, onbeschoftelijk op-ofst te hoop-gesmeeten, tegens de formen van staat der behavenste volken niet op magh, zoo twijfelt my echter niet, oft U Ed.^{ts} klaarzienigheit zal wel gedenkwaardige lessen weten uit dat drabbigh water te visschen. Een voeghlijke uitspanning voor harssenen in landtzaken afgeploeght, ende die Uwer Ed. mijns bedunkens gebeuren magh, gemerkt de wightighste bezigheeden in den aardt hebben, zelden doorgaande te zijn; maar zelfs, mits haare zwaartte, dikwijls aan den grondt rakende, getijden moeten afwachten, dat haar weder vlot maak. Maar alhoewel 't om 't een ende 't ander, Uwer Ed. quaalijk aan kortswijl gebreeken kan, ook rijker ende rijper pennen, der zelve wel licht het pit der gelegentheden van herwaarts-over voordienen, wil niettemin vertrouwen, dat de mijne met haaren yver ende goede genegenheit, U Ed. meer vernoegen, als met haar plomp- en wanhebbelijkheid, in 't afmalen van den dop der dingen, verveelen zal. Onze zaken dan (oft schoon de François alle konstenarijen

te werke stelt, om haar de vaak te verdrijven) sluimeren vast aan, veer nocht vin des oorlooghs van zich stekende; ongeterght ook van den vyandt; min nocht meer dan oft men 't aan beide kanten, slapens uur oordeelende, de klok van een waapenschorling afwachte, die van onzer zijde geschorft schijnt. Evenwel gaat den Nieuwburger naa, dat hy, om plasdank by den Spanjaart te behaalen, hun het bestandt voor volslaagen aansmeert. Mijn Heer de Prins, hebbende zijne Gemalinne tot Wezel toe geleidt, dien van daar na Aken trok, om gezontheit in de baden te zoeken, heeft, naa 't bezichtigen der grensvestingen, deze plaats niet vergeten, ende den negentienden lestleeden tot Weesp vernacht: yverende naa de dagvaart, die nochtans, korts naa zijn' aankoomst in den Haage, op herzamening gescheiden is. Amsterdam heeft uitgeholt dunkt my, ende weetm' er van geen gewagh. Maar naa dat heel Europe lang uit de venster gelegen had, om te zien hoe 't met de beweegenissen van Italië, t'zamt het stooten van 't Fransche tegen 't Spaansch geweld afloopen wilde, is die groote verwachting op een bestandt uitgekoomen, dat den vierden September inging, om met den vijftienden dezer te endigen. De Françoizen geven Spinola naa, dat hy, zich vermeten hebbende binnen Oeltmaant meester van Casal te zullen zijn, ende aan zijn' rekening te kort komende, het hier toe gebraght heeft, om d'achtbaarheid der Spaansche wapenen met eenen natten zak te dekken. Want de Heer van Thoiras, Overste dier stad, heeft, door overridderlijke ende ongelooflijke proeven van vroomigheid, alle zijn' toeleggen zoo lang te leur gestelt, dat de Markgraaf, naa groote sleet in zijn volk, door uitvallen, en pest, entlijk zelf doodtkrank te bedde gestort is. Jaa wort by veelen aangenoomen, dat reeds overleden zy. Waarover (zoo men van Frankfoort schrijft,) de posten op Antwerpen draven, om een spaak in 't wiel van de wisselen te steeken, uit vreez' dat de betaling by anderen ende verre zal te zoeken zijn. Deze toeval kon lichtelijk 't besluit zijns Koninx doen sprong neemen, dat men zeidt op den kant te staan om ook aan te tasten, 't geen zijn' onderzaten overgekregen hebben by de laatste zilvervloot, die men achtien millioenen rijk riep, dat nu op negen gekoomen is. *Mompen geldt mi:* zeidt Roemer, in een' geestelijke zinnepop, daar Jacob zijnen vader met de pelslappen loert, om 't water van Ezaus zegening naa zijnen moolen te leiden. D'ydelheit dezer leugen heeft terwijle de Spaansche borze doen rondt staan, ende hoopen hopluiden met hun soldaten zich daar aan vergaapen, die door geen een eike plank, wat een goedt man in zijn' tas, nocht van eersten in, kunnen zien, dat het ende de last draaght; maar luttel oft veel, het schijnt dat'er de koopman van zijn' veeren laten zal; zettende de Françoizen, met stijve kaken uit, dat hem althans veertigh tonnen schats, van 's Koninx weege, bekommert zijn; die, naar hun verstant, hier mede zijnen West-Indischen handel in den grondt hobbelt: tefiens dan 't geluk van Pieter Hein, dat ons niet het hondertste deel daar af waardt was. Krijgen wy dat vaarwater alleen, ik zie ons Salomons tijden koomen, en 't zilver voor slijk t' Amsterdam op straat leggen. Maar ach, zonder boerten, zoo goedt en is 't lot niet van 't ellendigh Mantua geweest, 't welk, hoe't vechtenderhandt overvallen, bezuurt heeft, dat 'et het den Kaizar zoo zuur gemaakt had, kan ik U Ed. voor niet nieuws geven. Nochtans verneeme luttel lichts van de toekoomst dier verovering, ende werpt my de twiſt der tijdingen te veel stofs in de oogen. Doch midlertijt hebben de Franſchen meest al Savoyen, welks Hartogh haastigh gestorven is, afgehoopen, op Montmeilan naa, dat een staaie vesting schijnt. Wonderlijk zijn, de nijverheit,

list, kraft, en kosten, aan dat beleg besteedt, ende boven al't gedult, 't welk dat volk zoo goed' koop niet heeft. Het laatste verhaal van daar, aan hunnen Ambassadeur, hier te lande gezonden, neemt, nevens dezen, de Moscovische reize aan. Het docht my't gezicht Uwer Ed. te verdienen. Ook hebben zy de stadt Saluzzo bemaghticht, den rugh, de toevoert vry, ende door d'overhandt van twee matelijke strijden, den Spanjaart verbaalt. Maar Piemont schijnt een heeter yzer. Oft zy over den Pò geraakt zijn oft niet, zoud ik zwaarlijk kunnen verklaren. Zoo stamelen de loopmaaren ende brieven uit Venetië. Maar deze staat rust zich op nieuw ten krijge, volk, tot hier en in Engeland toe, uit de gaaten stokende. Oft dat een gat in de scharkamer gaat, waar' kleene konst te raaden. De pest daarentusschen past op het oorlogh niet, nocht rekent, dat haar deel daarom te minder moet zijn; t'seventigh duizent menschen heeft ze tot Milaan verslonden: eenige kleiner steden tot leedige lootzen gemaakt. De Kaizar blijft tot Regensburgh op den landdagh zitten: de Sax, met andere onroomsche Vorsten, t'huis, om volk tegens den Zweed te werven. Maar 't leit'er, naa onzen zin, op een andre moer. Moght dat schiën! Zoo zag ik'er deur met dien Koningk, die groote maght op de been heeft, hondert duizent kroonen ter maant uit Vrankrijk verwacht, uit Engelandt zesduizendt mannen, maar een' stuiver aan gelt niet. 'T wil'er op een schapscheeren, dat's berooitmaken der gemeente, ende mogelijk keeren van kanffen gaan, 'ten zy de winter scheidsmen wort. Wie weet wat best is?

*Prudens, futuri temporis exitum,
Caliginosa nocte premit Deus.
[Voorzichtiglijk bewimpelt Godt
Met dikke wolk 't genakend lot.]*

Deez' verleen Uwer Ed. naa 't gelukkigh verrichten haarder boodschap, den hoogen dagh eener lofslike intrede ten vaderlande: my, naa hartlike groete, dienst- ende eerbiedenis, de eer van door werken te doen kennen,

*Edele, welachtbaare, hooghgeleerde, welwijze, zeer voorzienige Heere,
en gunstige Neef,*

U Ed.

Van den Huize te Muiden
den vijftden van Wijn-
maandt. 1650.

gantstoegenegen dienaar ende neef
P. C. HÓÓFT.

63.

Aan J U S T U S B A A K.

Mijn Heer en Broeder,

't **G**oedt weder van de voorlede week zeide ons U E. overkoomst toe, maar heeft qualijk zijn woordt gehouden. hoope dat het voortaan beter de waarheit zal leeren spreken, ende U E. met den Heere Reaal herwaarts troonen. 'T loopt op de hef, ende 't staartjen zal hoe langer hoe meer aanzuuren. Ondertussen danke U E. voor't verzoek der toegezonde gasten, die hier by t' huis komen. De vaader, dien U E. dat witte kindt geeft, kan 't niet verlooghnen. 'T is uit zijn aanzicht gesneden, ende al een krooft met zijn' zusters en broeders. Hy haalt lustigh de leemten op, die die luiden onder de leën hebben: wel bewijzende, dat'et quaadt den manken te speelen is, voor den geenen, die in de krepelstraat gewoont heeft. Niemant zal hem lichtlijk achterhaalen, op verzuim van henluiden t'achterhaalen, daar hy wis vatten vindt.

Noch zullen zy te zeggen hebben, dat hy, daar yder 't uitleggen van zijn' eigē woorden toekomt, met het zijne hun 't aanzicht besmeert, ende dan verwijt dat ze zwart zijn. Maar daar zijn plaatzen genoeg uit de kijf, daar men ziet, waar 't op gemunt is. 'T vierde artijkel is klughtigh. Want het zelve stadt grijpende naa hunnen zin, en zoude men, zelfs om geenerlei dievery, iemant van de hunnen mogen bannen, zonder henluiden eerst oorlof te vraagen. Het vijfde immers zoo zoet. Want met gelijke rede moght men vraagen, wat zy te doen hadden als zy van den vyant gevangen werden, ende tot geen vryheit geraken konden; oft dat haar gelijk ongeluk van hooger maght overquam. Dit dunkt my van 't witte. Het bruine gaat zoo wakker over zijn kooten niet. U E. zeidt niet wien 't toebehoort. 'T waar my ook konst te raaden, die de blaauwe boekjens zoo zeer niet zoekt datz' er af opslaan zullen. Ende alhoewel het niet van de Fransche levendigheid heeft, ik speur daar eenige wijzen van spreken in, die geene Duitschen uit de pen vallen zullen, 't en zy hy daar toe gewent is, oft met voordacht op toelegh. Oft my de gelegenheit vergeten zy, oft dat de dingen, by stukken ende tot verscheide tijden gehoort, zoo wel niet ingenomen worden; hoe 't komt, ik dacht niet dat die kaars, de welke, om haar' quaade luchts wille, nutter onder de koorenmaat als op den kandelaar stondt, van zoo vuil een smeer gemaakt was, als deze man beweert. Maar zoo U E. wel op het toedraagen der zaaken let, meene U E. my zal toestaan, op hem gepast te mogen werden, 't geen U E. van Libo Drusus gelezen heeft, wiens beschuldiging verscheide dingen inhieldt, wezende lomp, ydel, ende, zoo men 't zachter naame, meêdoogens waardigh. De knecht loopt met de harssen op den hoet. Doch magh men hem daarom met geen mes in der handt laten loopen. Ik heb de punten van verdragh tussen Brandenburgh en Nieuwburgh ontfangen, des U E. gedankt zy. Zy moghten'er etlijke tonnen rijxdalers om geven, dat ik zetwintigh jaaren eerder ontfangen had. Nochtans waeren ze toen zoo wel te raamen als nu, wanneer 't hun gelieft had; ende dat zonder vreemde bezettingen in te ruimen. Die Heeren behoeven nu althans geen uitlegger, die hun verklaare, wat het te zeggen is, *twist verquist*. Zoo U E. verneemen kan uit den Heere Reaal, aan wien gelieve mijne dienstige gebiedenissen te doen, wat de voorneemste handeling der vergaderinge van Staten te zijn heeft, zeer wel: maar U E. en moeye nocht zich zelve nocht zijn' Ed. Gestr. daarom, buiten goede gelegenheit. Ik meende U E. voor dezen verstedicht te hebben, dat de Secretaris van den Franschen Ambassadeur, de schorssing van waapenen in Italië bevestight. Dat Casal over zijn zoude, hebben d'Engelschen in den Haage, al voor eenige daagen, geroepen. Ik zoude vastelijk gelooven, dat het de Secretaris best weet, als hy 't zeggen wil: 't en waar ik vreesde, dat my de zucht tot den Heere de Thoiras, tot dit geloof verleidde. Van Amsterdam moet het ons hier koomen: zulks wy twee mijlen veerder van deze waarheit zijn als U E. Maar de pais tussen Venetië ende den Kaizar is my een donderslagh in de ooren. Gaat ze vast, zoo legh ik Vrankrijk te volgen. Alle de wereit preekt ons 't geloof van de onvermogenheit des Koninx van Spanje, ende schijnen zelve van ander gevoelen. Ondertussen (gaat het dus) een schoone kans voor ons verkeken, om bestandt te maken. Godt stiere alles ten beste, en houde U E. in schut en scherm bevolen, naa hartelijke groete en gebiedenis.

Mijn Heer en Broeder, van

U E.

gantsdienstwilligen broeder

Van den Huize te Muiden, den
6 van Wijnmaandt, 1639.

P. C. H O O F T.

Aan

64.

Aan den zelven.

Mijn Heer en Broeder,

U E. aangenaame, zwanger met eenen van den Heere Huigens, is my wel t'huis gekomen. Zijne Ed. zeindt niet nieuws als een gedicht in Latijn, versch uit de mouwe geschudt, op een' deerlijke ramp, die Petrarcha overgekomen is drie honderdt jaaren naa zijn' doot. Die edele geest, in zijnen tijdt ontsieken met verbolgenheit, tegens de snoode ongeregheltheden van Rome, is daar over uitgevaaren, het scheldende voor een onbeschaamde hoere, ende roepende 't hemelsch vier om op haare perruike te regenen, en noemd' het een godloos Babilonië. Een versufte monik krijgth onlanx de poppen in 't hooft, ende eenen waanheiligen yver om dit ouwde leedt te wreken: rukt met een deel dronke boeren naa zijn graf toe, ende werpt'et het onderste boven, verspreijende 't gebeente, ende den rechter arm daar af scheurende. Alle de Poësie van Italië, naa zijn Ed. zeggen, dreunt hier af, ende zijn eenige vaersfen tot in den Haage gezonden. Heinsius ende Barlaeus zouden ook gaande gemaakt zijn, maar hun werk noch niet te voortschijn gekomen. Zijn' Ed. zagh my ook geirne aan den dans. Maar eenigh lichaamelijk ongemak, en drokke bezigheden laaten my die lust niet. Behalven dat zijn' Ed. zoo veele fraaije vonden staatlijk ten toon gestelt heeft, dat my alle mijn' invallen mishagen. Dit hebbe U E. in plaatsfe van loopende tijdingen, die van hier derwaarts gaande, oudt zouden worden. Godt geev' U E.

Mijn Heer en Broeder,

de volheit van alle zijn goede wenschen, naa wensch van

U E.

Van den Huize te Muiden,
den 13 van Wijnaand,
1630.

gantsdienstwilligen broeder

P. C. HÓÓFT.

65.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

W El weet het arme Muiden, dat het met den Haage op geen' eenen dagh te noemen is. Zoo dat de Zuiderzee haare golven aan onze dijken wel spaaren magh, is't haar te doen, om deeze moedelooze plaatze den moedt te doen zinken. Maar 't schijnt, dat lang op een, den mensche zijn zinnen kosten moet; zoo zit hem het toghen naa verandering in den aardt. Ende heeft my dikwils een daagelijks wonder gedacht, dat ons vermaakelijker valt een beter aan een slechter te wisselen, als staadigh by 't beste te blijven. Dat meer is, de lekkerste wijnen, de smaakelijkste spijzen, de lieffelijkste lusten, en de zoetheit zelf, hebben de zaadzaamheit gereedst. Zoo zien wy de grooten menighmaal een hoof voor 't hof kiezen, ontduikende alle pracht, allen omflagh van heerlijkheit, & *fortuna suæ moli. en het overwicht van hunnen staat.* Op gelijke uitspanning, wenschen wy U Ed. onzen gast. Indien de wegh daar toe te banen waar met haar eerst te bezoeken, wy hadden lichtelijk ons lijf naa zoo willigh een arbeit te zetten. Doch voor de lente zal'er, naa schijn, niet af vallen. Maar zy komt hier zoo laat in 't landt, en doet haar' intreë zoo tijtlijk in den Haage, dat het gezelschap uwer Ed. en 't genot van een dubbel voorjaar, wel een bekooring worden moght, die wy quaalijk wederstaán zouden kunnen. Eenen Justiniano

niet, heeft men my t'Antwerpen weeten op te loopen; ende is mijn gelt op geen koopmanschap zoeter, als op die van deze soort. Uit den Connestaggio zal my pijnen het dienstighste te trekken, om zijn steê in U Ed. boekery niet te lang ledigh te laten. Gelukkige Petrarcha, naa U Ed. zeggen: naa 't mijne meê; om dat hem op zijn tweede uitvaart zoo hofflijk een lijkstaatzy gebeurt, ende met de groote klok van U Ed. dicht beluidt te werden. Moght d'edelhartige Koning, die zijn *En petit lieu &c.* op 't graf van Laura schreef, opzien, ik legghd' hem toe van *François premier*, Uwer Ed. *second*, te werden in 't bestooten van den babok, die zich aan zulk een rozelaar heeft darren wrijven. Waar mijn' penn' niet te plomp, hy kreeghze, tot de veêren toe, in de hant. Maar de tijtel *Laura Latroni* [*Laura aan den Rover*] lacht my wonderlijken toe. Wat kon'er meer klems hebben als die *profopopœia? zelfsprake?* Ook hangt het heele stuk te zamen van manlijke invallen, door U Ed. dier vrouwe gegeven: van alle de welke *Que quibus anteferam? Wat stel ik allerhooghst?* Ende dit noch uit eenen boezem geschudt, die met duizendt bekommelingen gestopt is; recht tegen den regel,

Pectora nostra duas non admittentia curas:

Geen dubbele zorg wil ons gemoedt gedogen:

die t'mijnent al te waar is, daar ik aan een zeer been zit, timmer te gelijk, en buiten gewoonte met dingen van mijnen dienst gequelt ben. Maar om oprechte biecht te doen, het oogh is my zoo bedorven door 't gezicht der kinderen van den geest Uwer Ed., dat het de misdraghten van den mijnen niet luchten magh. Ondertussen heb ik U Ed. grooten dank te weeten voor dit bederf, als eenen knoop te meer, om haar te verbinden,

Mijn Heer,

Uwer Ed^{ts}.

Van den Huize te Muiden, den
13 van Wijnmaand, 1630.

verplichten vriendt en dienaar

P. C. H O O F T.

66.

Aan J U S T U S B A A K.

Mijn Heer en Broeder,

DEze zal de weêrklank zijn van de Fransche tijdingen, uit den Haage. Want in dat stuk zijn wy stom, en slaghten de muuren van dit huis, die niet weeten als naa te bauwen 't geen men haar voorkalt. Zoo U E. die goedt vindt den Heere Reaal te toonen, moght ze daar naa mijn zwager Bartolot weder bestellen. Het afschrift stuit niet veel. Maar een gaauw geeft heeft genoegh aan een half woordt: *Elk wat wils*. In Italië leeft Spinola, in Vrankrijk is hy doot. Maar t'Antwerpen is zekerheit, dat'er de koopman in Spanje van zijn' zilverveêren laaten zal, luttel min als de Fransman zeidt: naamelijk voor zes en dertigh tonnen schats. Dit 's quansuis voor de kosten reeds gedaan ende noch te doen, om de vloot behouden over te haalen. De Zweed is gaande; maar op toffelen, zoo my dunkt. Dat hem die maar in 't winterslijk niet blijven steeken. Beter waar hy gelaarft en gespoort, om, by dien tijdt des jaars, door den drek van Duitslandt te stappen; oft eer 't'er toe quam, onder 't dak te wezen. De Heer Huigens schrijft my, dat hy aan 't hollen is met dichten, zendende noch drie Italiaansche quikken, op 't ongevoelijk ongeluk van Petrarcha. Hy bezweert my zoo hoogh om 't mijn', daar toe te zeggen, dat ik het quaalijk t'ontleggen zie, ende mogelijk zijn Latijn in 't Hollandsch pak steeken zal. Luke het zoo, U E. zal'er den maaghdoom af hebben. Wy houden hier gasthuis,

huis, leggende jegenwoordigh twee dienstboden en rijmelen aan de koorts.
Godt beter' het, ende houde U E. met de haaren in zijne heilige hoede,
naar hartlijke gebiedenis,

Mijn Heer en Broeder, van

U E.

Van den Huize te Muiden,
den 17 van Wijnmaandt,
1630.

gantsdienstwilligen broeder

P. C. HÓÓFT.

67.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

N Aa dat ik U Ed. het gelt van den Justiniano gezonden had, quaa-
men my U Ed. Italiaansche rijmen ter handt, die, door my, ee-
nigen vrunden tot Amsterdam, by, ende, van ons allen, hoogh, ge-
zet zijn. Zulke perlen zijn quaad naa te bootsen. Derhalven onderwind
's my niet. Doch ben, door de toverwoorden van U Ed. schrijven, zoo
verre bezwooren, dat my vervordert heb een Hollandsch loot naa U Ed.
Latijnschen diamant te smeeden, dat, behalven zijn' doofheit, noch vee-
le kladden heeft, die de zuiverheit van den zelven leelijk beliegen. Maar
aan U Ed. staat het deze hegmunt, voor bry verklaart, ter kroez' en
koolen, tot smeltens toe, te verwijzen. 'T geen dat'er by gaat, zijn-
de maar een vonk van U Ed. toorts gevallen, zal zich wel vereert hou-
den, zoo 't met een' schoezool van U Ed. maar magh uitgetreedē wor-
den. Ook is het wit van 't een en 't ander, slechts geweest, te bewijzen,
dat een' wenk van U Ed. min als een gebodt te achten, onmogelijk is.

Mijn Heer, voor

U Ed.

Van den Huize te Muiden, den
20 van Wijnmaandt, 1630.

verplichten dienaar

P. C. HÓÓFT.

68.

Aan J A C O B W Y T S.

Weledele gestrenghe Heere.

M Y hebbende geredt, door de verwartheit der eerste beroerten, en
mengelmoes van beraadingen daar op gehouden, begin ik nu, mits
't genaaken des Hartoogen van Alva, te bezeffen den noodt om
mijn' byzienige onervaarenheit tegens de komst van dien strengen soldaat,
eeniger wijze, ende zoo veel, als door middel van ernsthaftige bespie-
geling des krijshandels, doenlijk is, te scherpen en te oefenen. Ende
gemerkt tot sterking' en verklaring' van 't gezicht des oordeels in de-
zen, geen beeter ooghwaater te vinden is, als 't geene dat U Ed. Gestr.
uit de nijverlijk betrachte veldtslaagen der laatste eeuwen gefineert
heeft, zoude 't my wel groote eere en gunst zijn, die noch eens met
aandacht te moogen overlezen. Bidde derhalven U Ed. Gestr., indien
't zonder haar ongerief geschieden kan, my de zelve by brenger dezes
voor een korte wijle te laten volghen, en Godt almaghtigh, U E.

Weledele gestrenghe Heere,

met alle die haar lief zijn, in eere en voorspoedt altyds te bewaaren,
nevens hartelijke groete, dienst- en eerbiedenis van

U Ed. Gestr^{is}.

Uit Amsterdam den xi van
Grasmaandt, 1631.

ootmoedighsten en verplichten dienaar

P. C. HÓÓFT.

Aan

69.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

NAardien Alexander een van de pèklappen was, die, naa Plutarchus zeggen, bet aan 't onderhoudt, als aan de taafel kleeven, zoo weet ik nauwlijx, oft mijn lang zitten, over 't gerecht van U Ed. Gestr. geschaft, ontschuldiging van doen heeft: en neem bynaa voor vol aan, de ydelheit der hovelingen, die willens een' krommen hals droegen, om, ten minsten, hunnen grooten meester in misstal te gelijken. Altijds U Ed. Gestr. zal my gaaren vergeven, 't lang knauwen over een beetjen, dat, met zijn' lekkerny, 't breken der vasten wel verdiende. Ende hoe smaaklijk het ook is, en meene niet, dat de fijnste Roomschgezinde, op den goeden vrydagh, zelf, daar been in vinden zoude. Die ook geen broodt, voor vrienden, gewoon is te sluiten, en kon niet min, als hun mede, aan een' kant, laten lekken. Dies heb ik zoo haast niet weeten op te neemen, als U Ed. Gestr. mogelijk magh gewenscht hebben. Niettemin de schotel, hoe zeer hy hier, met lip en tonge, gegroet is, niet te leediger t'huiswaarts keerende, zal lichtlijk te wellekoomer zijn, om dat een lutsken verlangens wel lieven doet. Maar 't is een bittere naafmaak, dat ik zoo goedt een onthaal, met geen gelijke siere betaalen kan. Doch zoo de wellusten, in een heilzaamè stichtlijkheit gezult, met het grilligh malzoet van quakken te vergelden zijn, U Ed. Gestr. verloove zich elders alzo den nakenden zoomer niet, oft haar gelieve eenen dagh Muidens gast te wezen, op een potjen oft twee van de kost, die haar in den Warnar zoo bijster scheen te monden. Ik zondt ze wel licht over; maar men vindt wijnen, die tegens 't water niet mogen, en op zee uitteeren. Aan 't schenken is ook wat gelegen; ende dient wel van mijn' handt gedaan: zijnde 't Amsterdamsch een' spraak daar alleman niet in uitgeleert is. Ondertussen bedank U E. Gestr. dat wy'er wel geweest zijn, en hoe langer hoe meer verplicht te blijven,

*Mijn Heere,*U Ed. Gestr^{ts}.Uit Amsterdam den 22 van
Grasmaandt, 1631.*toegedaanste dienaar*

P. C. H O O F T.

70.

Aan J U S T U S B A A K.

Mijn Heer en Broeder,

WY zijn met scheuren en breken, entlijk eens door 't metselwerk van den trapen galerye geraakt: alhoewel zoo niet, oft duchte daar zal noch yets aan te herstellen vallen, dat my tegens staat. Nu wenscht' ik wel dat U E. geliefde meester Pieter den steenhouwer te spreken om 't geschil over de vloer gerezen te beslechten. De zaak leidt dus. Hy had beloofd te leveren voetsteenen, tot gl. 24. 't hondert. de galery is lang 30, breedt 12 voeten: dat waar met 360. steenen gl. 74--8---. Hy heeft my in plaats van voetsteenen laten toekomen steenen van negen duimen: en zeidt dat het zijn schuldt niet is, om dat het zijn volk gedaan heeft, terwijl hy in Vrieslandt was. Ik waar ongelijk beter met de voetsteenen gedient geweest. Want zy zouden de vloer gevult hebben, zonder datmen stukken had behoefte te maaken, om te stoppen. Maar *a chose faite, conseil pris*. 'T moet zoo blijven: 'T quaadst noch is dat hy deze neghenduimen tot 20 gl. 't hondert wil rekenen. Niettemin ick heb hem

hem belooft zoo veel by den hoop voor de vloer te geven als de voetsteenen bedraaghen zouden hebben. Daar is hy mede te vrede, doch brengt een' nieuwe zwaarigheid by; te weten, dat de voetsteenen, al hebbenze dien naam, maar 10. duimen en blijven, alsze gehouwen zijn. Ik heb hem gezeit dat ik my dien aangaande gedroeghe tot U E. die met hem gehandelt heeft. Indien 't nu zoo is, dat U E. onbehouwe steenen van elf duimen bedongen heeft, en dezelve door 't houwen op tien duimen besnoeit worden, zoo zalmen moeten rekenen hoe veele tienduimde steenen in een vloer van 30. voeten lang, 12 breed, gaan zouden, en ik hem moeten betalen, 't geen dat belooft. Anders magh ik met de gl. 74--8--. bestaan. Ik bidde U E. foo veel te doen, en hier of klaarheit met hem te maaken, en met eenen te vraaghen waar voor hy d'ouwe opgenome steenen zal aanneemen. Want het is my vergeten; maar staat voor van 2. ft. voor de kleene, 3. voor de groote. Verwitticht van 't een en 't ander, zal ik d'ouwe steenen verzenden, en voor de rest, aan gelde, hem bewijzen op Carel vander Wijen: oft zoo hy d'ouwe steenen te laagh schat, zal hem te vollen in gelde doen betaalen. Indien hy vermaant van de hart en blaauwe steen aan de kanteelen en den trap verwrocht, gelieve daar op te voeghen, dat Claas die betaalen moet volghends 't schrift der besteedinge. Is't ook dat U E. Claas spreekt, gelieve hem te zeggen, dat hy eens dient hier te koomen, om zelfs te oordeelen oft het werk zijnen eisch heeft, eer ik hem voor 't af betaal; want in mijnen zin heeft het dien niet. Ook moest het eerstdaaghs zijn: want ik begeer de rekening te sluiten, als hebbende mijne penningen lang genoeg gemist; en hoogh tijdt zijnde om de nieuwe rekening van dezen jaare te beginnen.

Het vraaghdicht der Academie dunkt my een van die krysgranaaten; die zwangher met doodt en bederf, niet en baaren, om ter werelt te brengen, maar om daar uit te helpen. 'T geen hier in te rugge keert; is een' felle kerne, die ik wenschte dat liever de twist verdelghde, als 'er 't vier in schoot. Ik kan niet verneemen, dat tot noch toe, eenighe vyandt, uit vreeze van dit wapentuigh, zich opgegeven heeft. Lukt het voortaan beter, 't zal my meer naa mijn' zin, als naa mijn gissing gaan.

Voorts dunkt my dat ik U E. over lang hoor klaaghen dat Tacitus wel Tacitus, dat is zwijgher heeten magh. Maar 't verstandt is my op den loop, om den wegh te doen, door alle mijn Nederlandt, en in dien verwarden doolhof etlijke stalplanten te stellen, die ik uit den tuin van Burgundius graaf. Dit werk dient, zonder ophouden voort te gaan, om de gunst niet te misbruiken van den vriendt, die my de sleutel dezer gaarde geleent heeft. Daar naa zal Tacitus sprakelijker worden: zoo 't Gode beliest, die U E. en alle de haaren in genaade bewaare, wel dienstelijk gegroet, ende gebeden deze moeite ten goeden te houden,

Mijn Heer en Broeder,

U E.

gantsdienstwilligen broeder

P. C. HÓÓFT.

Van den Huize te Muiden, den
27 van Grasmaandt 1631.

71.

Aan den zelve.

Mijn Heer en Broeder,

DAnk heb U E. voor de moeite in den Haage genomen. Geloove wel dat mijn verblijf aldaar, voor een' wijle, niet dan oorbaar wesen kon. Heb ook wel ingebeeldt, dat onder 's Prinsen papieren

P p

veel

veel te vinden zy, ende zonderling het vertoogh by zijn' Doorluchtigheit, hooghloflijker gedachtenisse, in den jaare 1566, nopende de zwaa-
righeden van dien tijdt ende 't beeteren der zelve, ingestelt, 't welk ik
uit Bor speure in Fransch geschreeven te zijn geweest, ende vermoede
by hem onvolflaagen te zijn. Zulks daar van al gedacht had den Heer
Huigens, by gelegenheit, te spreken. Nu zeit my U E. dat hy den
last aanneemt van alles te doorzien, 't welk my van d'eene zijde zeer
verlichten, en van d'andere weder grotelijx verplichten zal. Burgundius
behaaght den Heere van der Mijle zeer: zoo doet hy ook my. Zijn
stijl treedt Tacitus naa: maar nergens naa in; naa mijn oordeel. Hy
heeft hem vast: maar is mogelijk gelukkig in 't van buiten leeren, dat
dikwijls geschiedt zonder 't inwendighste mergh te smaaken. Daar is
groot onderscheidt tussen kaauwen, erkaauwen, en inschokken. 'T laatst
helpt ons even, jaa immers zoo gaauw, de spijs in 't lijf. Maar vleesch
en bloedt groeijen 'er niet even wel af. Zoo gaat het ook met de spijsze

* Periodi. van den geest. Hy gaat ook voor kort, omdat het zijn zinslooten * zijn.
Maar, mijns bedunkens, doet hem dat te meer woorden tot een zaak
bezigen. Doch dit onder de roos; alzo 't bedenkelijk is vonnis over
zulke luiden te vellen: ende lichter te berispen als te verbeteren. On-
dertusschen gebiede my dienstelijk aan U E., de welke,

Mijn Heer en Broeder,
met alle die haar lief zijn, Gode bevolen blijve van
U E.

Van den Huize te Muiden,
den 5 van Bloemaandt,
1631

gantsdienstwilligen broeder

P. C. H O O F T.

72.

Aan den zelve.

Mijn Heer en Broeder,

Gisteravond beantwoord ik, inder haast, U E. schrijven van dien dagh;
met bede, haar geliefde de zaak met den steenkooper te endighen.
Ook ben ik verre over den tijdt van 't gewoonlijk overzenden der reke-
ningen en 't vertoonen van nieuwe behoeften, om 't huis in raak' en daak
te houden. Heden heb weder een horn van Tacitus voltrokken, daar U E.
by zien zal, hoe verre de menschelijke boosheit gaat, als de wil 't ge-
welt op haar' handt heeft. De ziel van dit werk is wakker, het lichaam
quijnt. Ik voldoe my zelven quaalijk, en weet niet oft ik het mijnen
verwenheit, door 't schorsten van 't vervolgh, oft U E. zinlijkheidt
te wijten heb, die my wat stip aan de wezentlijke gedachten van den
schrijver bindt. Ook kan ik het quaalijk aan my zelven hebben, dat
mijn geest wat te veel vryheits neemen zoude, om in dezen, af te wei-
den.

De Portugees, naar U E. my laast schreeft, is een maghtigh wintbreker.
Ik ducht dat, als 't omkomt, zijn werk niet bondigher zijn zal, als zijn'
harstenen: en zoude 't mijne ongaaren stofferen met opgeblaaze ydel-
heit, daar luiden van oordeel geen en grondt op zouden kunnen vesten;
dies ben van U E. gevoelen, dat men dat diere schip aan landt laten.
U E. zal uit anderen wel kunnen 't pit dier zaaken puren, en de pun-
ten van 't meeste verlanck aantekenen, t'mijnen behoefte. Daar hoop ik
genoeg aan te hebben om dat ondier der inquisitie, met zijne eighen-
ne verwen, uit te schilderen.

Ik wenschte wel dat U E. de zuster van mijn' neef de Rijk, te wee-
ten de weduwe van den gewezenen bouwmeester Jan van Hooren, woo-
nen-

nende naast de Rijke voorzeit, en zijn huis gaaslaande, eens aanspraak, en zoo hy noch lange uitblijven zal; den brief leverde, om met goede gelegenheit aan hem bestelt te worden. De notitie voor den ontfan-ger is gister mede gegaan.

U E. ziet dat ik hoe langer hoe slordigher schrijf. 'T is quaadter zeide de reiger die niet swimmen kon. Zoo klaagh ik ook over de pennen. Maar heb niet al ongelijk, en hier geene die deughen, nocht halfgoedt pennemes. Quaaender vijf oft zes met U E. eersten overgevloghen, zy zouden welkoom zijn, en Tacitus wat beter over wegh helpen. Ik gebiede my in haar gunste, als

Mijn Heer en Broeder,

U E.

Uyt mijn Toorentjen, den
23 van Bloeiimaandt. 1631.

gantsdienstwilligen broeder

P. C. HÓÓFT.

73.

Aan den zelven.

Mijn Heer en Broeder,

OP gister avont zondt ik U E. een versch stuk uit Tacitus. Nu komt my dezen morgen 't bygaande boek van den Heere Wyts ter hant: niet eerder om dat zijn Ed. Gestr. het elders had uitgeleent. U E. zal indaghrigh zijn, hoe zy aangenomen heeft het zelve te doen uitschrijven. Belofte maakt schuld, zegt men, ende ik zoude deez' niet geirne quijtschelden. 'T zal U E. verschrikken met zijn' grootte; maar 't is niet half vol. Ik houd het voor een kleinoodt zonder wedergaâ. Want weet niet dat eenigh krijsman zijn' pen in dezen oit te werke stelde. Het is om hondert oogen aan 't oordeel in 't stuk van den krijshandel te geeven, en kan daarom (wie weet waar al? wie weet waar niet?) te passe koomen. Mijn toeleggh is der duisterheit van mijn gezicht in dezen, hier door ietwes te baate te koomen, om bescheidelijker te beschouwen 't geen zich, hier te lande, in den oorlogh heeft toegedraagen. Want de Hartogh van Alva genaakt, ende raadt my eenigen voorraadt van krijskunde op te doen. Bidde U E. derhalven te doen haasten met het uitschrijven, zoo veel als doenlijk is, ende verholen te houden, dat het geschiedt. Want ik heb daar geen verlof toe gevraagt: alhoewel my verzeekerende, dat het my gegunt zal zijn, mits niet gemeen maakende. U E. zal my met deze peerle verrijken, en ondertussen zelf in 't bezit der zelve blijven, als die t' haaren verdoen zal wezen, waar zy daar mede gedient magh zijn. Om tijdt te gewinnen, neem ik 't pak mede naa 't Bydelmeer, daar wy dezen middagh genoodight worden ten eeten by mijn' zwaager Bartolot. By den zelven, die t'avont in stadt keert; laat ik 't uwer E. toekomen, gebiedende in haare goede gunste, van heeler harte,

Mijn Heer en Broeder,

U E.

Van den Huize te Muiden, zeer
haastigh, den 24 van Bloei-
maandt, 1631.

gantsdienstwilligen broeder

P. C. HÓÓFT.

74.

Aan den zelven.

Mijn Heer en Broeder,

HOE U E. min met de veldtslaagen van den Heere Wijtz gedient is, hoe zy my bet verplicht. Niettemin achte onmogelijk te zijn, oft U E. zal uit de hanteeringe van dat krijgswerk eenige kunde ongevoelijker

wijze blijven aanhangen, die haar in tijdt ende wijle, al waar 't maar in 't kouten moght te passe koomen. Wie weet nu wat zinnen onze nakomelingen zullen hebben, om hunne pen oft rappier in deze stoffe te bezigen. 'T geen onder my beruften zal, is niet om iemand van de uwen geweigert te worden. Wel wenschte ik deeze U E. moeite, met veirdigh voortvaaren in Tacitus, ten deel te erkennen. Maar mijn History stoort my dapper. Ik heb meer als anderhalf hondert steenen geraapt uit Burgundius, ende maghtige moeite om ze in te voegen t'eenen werke, dat ik volle vast gemetst ende gevlochten vind, om zonder misstal, van bobbel oft holligheid iets versgevendens in te ruimen. Evenwel ben'er aan vast, en moet'er my deur redden 't gevoeghlijxt des doenlijk valt. U E. zal haaren dank ook hebben van 't opperen tot deze timmeraadje. Dat zy die boven haare waarde waardeert, schrijf ik harder goede genegenheit toe. De konst is klein, maar de arbeit ongelooftijk. Ik leez' met schrik de maaren uit Duitslandt. 'T zal een' quaade mangeling zijn Frankfurt aan de Oder voor Maaghdenburgh, zoo ze Godt toelaat. Deeze stadt heeft eenen grooten naam van sterkte en strijdbare burgery. Kaizar Karel stiet'er 't hoofd, naa een' lange belegering. Zulks dat Tilly niet alleen een' veste van verlang, maar geweldige achtbaarheid zoude veroveren hebben, ende de zaaken gansch een' andere plooy kunnen doen nemen. Aan de muuren te zijn, dat 's verre gebraght. Maar om my zelve wat te vlaaijen ende niet te treuren voor den tijdt, wil my troosten met het geen dat de belegerden meest verstaet. Dat is zijn heftigh aanblijven. Want dit geeft my hoope, dat hy voor een ondersteek van den Zweed vreesst, ende daarom tijdt met volk koopt, eer zy hem te kort valt. Is 't waar dat het ontzet zoo naaby is, men moet den moed niet verlooren geeven. 'T hangt daar aan oft men den vyant zijn' toevoert kan afsnijden, dan oft hy een' goeden rug heeft, oft zich des niet hoeft te kreunen, overmits overvloedt van voorraadt in zijn leger, ende gebrek van binnen. Want al kreegh hy geen nooddrust meer, zoo zoude men noch broodt tegens broodt, kruit tegens kruit, loot tegens loot moeten opwegen, en verzoeken wie aan de langste elle waar. Anders is 't, mijns oordeels, buiten schijn een begraven leger, onder zulk eenen Overste, gelijk U E. aanwijst, op te doen breken. Maar 't staat in 's hemels handt. Dien moet men 't beveelen, denkende om zeker antwoord van Koningin Elizabeth, meermaals aan Henrik den Grooten in zijnen noodt gegeven, alhoewel buiten waarheit: dat zy hem geen' hulpe meer, als met bidden, bieden kon. Wy mogen 't in ernst zeggen: ende dit met Horatius:

*Prudens, futuri temporis exitum,
Caliginosa nocte premit Deus,
Ridetque, si mortalis ultra
Fas trepidat.*

'T welk ik ter vlucht aldus vertolk:

*Voorzigtelyk bewimpelt Godt,
Met dikke wolk, 't genaakend lot,
En lacht'er om, wanneer het vleisch,
Meer siddert, als naa redes eisch.*

Den Heere Prinse van Oranje komt voor Blafoen toe de Centaurus van den doolhof, die men zeit dat van de Romainen in hunne standers gevoert wert, om te gedenken dat d'aanslaagen in 't verborgen oft 't verwarde, voor den vyandt gehouden dienen. Geen ding behaaght my bet in eenen krijsman, Godt geve hem geluk naa de wijsheit die hy hem gegeven heeft, ende U E.

Mijn Heer en Broeder,

de

de volkomenheit haarder goede begeerten, naa wensch, dienst ende eerbiedenis van

U E.

In haaste van den Huize te Muiden,
op een' van d'altijds drokke daa-
gen, den 27 van Bloecimaandt, 1631.

gantsdienstwilligen broeder
P. C. HÓÓFT.

75.

Aan den zelve.

Mijn Heer en Broeder,

DE geruchten van Maaghdenburgh, zijn, voorwaar, om eenen, de hairen te berge te doen staan. Maar zy spreken uit geen' eenen mond. Dat 's een kranke troost. Want de versche tijdingen hebben 't voor een' manier. Zy wassen onderweegh: laten'er van haar' veeren, en krijgen valsche, in de steê. Hoe meenighmaal heeft men ons 't hart onder den riem gepooght te steeken, met leugenmaaren uit Boemen, terwijl dat alles aarzeling liep? Niettemin, 't en waar ik vreefde geloof te geeven, aan 't geen my mijne genegenheit zoekt diets te maaken, ik zoude bekooring lijden, om de waarheit van 't stuk te wraaken, met de kleene waarfschijnlijkheit der omstandigheden, die men ons afmaalt. Want, waar toe zoo een schoone ende vernaamde stadt aan brandt, en zich in zulk een' haatlijkheit gesteecken, zonder voordeel? Jaa met hinder, gemerkt men zich zelve, zoo doende, versteeken zoude, van 't gerief om 't volk van oorloge te herbergen? Ook schijnt het ongerijmt, den foldaat, met uitgelaate woeftheit, tot een' algemeene plondering te laten loopen, genoegzaam onder de oogen des Koninx van Zweden; indien 't, trouwen, waar is dat hy daar zoo naaby leidt, als de loopmaaren der voorgaande weeke melden. Wil men dat het om 't exempel geschiedt, ende ten einde, dat andere steden niet tot het uiterste toe zouden hardebollen, als deze; de vyandt had ander' raadt daar toe, zonder d'inwoonders meer te verschoonen; te weeten hen altzaamen om te brengen, oft te verjaagen, om de plaats met ander volk te vullen, dat hem t'eenemaal verplicht waare. Daar kond' het hem niet aan gebreken. Ende zoude daar mede eeu bouwstadt * gesticht zijn, om, zonder kos- * *Colonia.*
ten, de gebuuren in dwang te houden. Zy zoude ons meer waardt zijn heel verwoest, heel aan koolen, als aldus. Maar wat is 't? wy oordeelen als de blinden van de verwen, en de menschen van Gods geheimenissen: daar zoo groot een verschil van gezinthen uit rijft. Dat getuigt de bitterheit der schimpschriften; ende zonderling 't laatste my van U E. gezonden, 't welk, naa mijn verstandt, geen gety altoos kavelt. Gesteren braghten d'Italiaansche maaren mede, hoe een treflijk Heer tot Venetië vastgehouden was by den Raadt van Tienen, die, gelijk U E. weet, aldaar het ampt van den Hooghgezaghhebber te Rome, waarneemen, ende alle geweld hebben om te verzien in zaaken, die spoedt vereischen, oft by talrijk amptgenootschap *, te flaauwelijk gehandelt worden. Alle * *Collegium.*
zijn misdaadt is slechts een faamroovend gedicht; ende dat in een stadt, die van haare burgeren, immers den Edeldoom, zoo veel verdraagen kan. Maar die luiden weeten wat het in heeft, ende 't quaadt in de wiege te smooren. Men deunt daar met geen' quakken, die een heele gemeente aan 't hollen kunnen helpen. Dit 's met ons verre te zoeken, zal U E. zeggen; ende ik, Godt beter 't: die U E. ende alle de zijnen in eere ende voorspoedt bewaare, ende in U E. goede gunste,

Mijn Heer en Broeder,

altijds U E.

Den eersten van Zomer-
maandt, 1631.

gantsdienstwilligen broeder
P. C. HÓÓFT.

P p 3

Aan den zelveu.

Mijn Heer en Broeder,

MEn verlangt zich hier het hart aan stukken, naa kundschap van de togt des Prinzen. Wy hebben over acht daagen gehoort dat het hair aan 't trekken was. Ende mits dat met eenen niet vernomen werdt van 't berennen der stad Brugge, 't welk om de naabyheit teffens behoorde geboodschapt te werden, heb ik my hoope gegeven, dat het op iet grooters gemunt zy. Want naa dat ik, door mijnen neef de Rijke, bericht wort, die in Vlaanderen wel bedreven is, ook van anderen, kennis van die gelegenheit hebbende, is Brug ons van kleen verlank, en groote kosten, als onbequaam om de schattingpalen veel uit te breiden, en grenzende met d'eeue zijde aan de hardde, die den vyant, tot een' gemakkelijken trap kan dienen, om het weder te veroveren. Doch zoo de Prins daar 't zeil strijkt, ik verwerp alle andere oordeelen, op vertrouwen, dat zijne Vorstlijke Doorluchtigheit haar' maate niet quaalijk genoomen zal hebben. Luttel min hongert my naa de tijdingen uit Duitslandt, en de hoope, die men hebben magh, om de schaade van Maaghdenburgh te verwinnen. De naastleste loopmaaren, zoo ik wel onthouden heb, roeren zekere harde voorwaarden aan, die de Zweed, den Brandenburger zocht op te dringen. Zoo doende moght men lichtlijk de koorde van 't nieuw verbondt aan einden trekken; alhoewel lieft te gelooven heb, dat de maght der Duitschen, dus lang by mangel van moed, en orde, onder gelegen hebbende, door de harde spooren, waar meê haar de Kaizar berijdt, zich verkloeken zal de draghlijke quellingen te dulden, ende 't bezonder leedt, den gemeenen beste, te schenken. En zeker die d'ervaarenheit hoort spreken van onze beginfelen, ende 't geen in Duitslandt onder Kaizar Karel is toegekomen, zal haar toestaan, dat de koelmoedigheid dezer volken, zich tot ernst noch yver weet te stellen, voor dat zy plat getreden zijn. De maght is ongetwijfelt groot, waar ze wel verknocht en te raade gehouden. Zoo 't de Sax goedt meent, het spel is noch niet uit: indien anders, zoo is den Zweed niet beter, als naa de daagelijksche kreet van onze maatrozen te luisteren: *houw vast, en beleg*. Om de waarheit te zeggen, ik ducht het daar op uitkomen wil, ende dat de geenen, die meest met hem behulpen hebben gescheenen, zich zijns wel meest ontdanken moghten. Wel wensch ik hier in een valsch propheet te zijn. Ook is 't mijne maar een' mijmeren, en maalen in de lucht. U E. zal, ter overkoomst van dezen, uit de Wijk, hoop ik, gekeert zijn, ende ons op morgen deelingde doen, aan 't geene dat daar omgaat. Doch is 't te drok een dagh, ik lijde my gaaren tot overmorgen, vertrouwende U E. niet eeuwlijk vergeten zal,

Mijn Heer en Broeder,

U E.

altijds dienstwilligen broeder

P. C. H O O F T.

Uit mijn Toorentjen, den
negenden van Zoomer-
maandt, 1631.

Aan den zelveu.

Mijn Heer en Broeder,

Hier nevens heeft U E. het eindt van den dwingelandt Tiberius. Zaa-
lige werelt, waar de dwingelandije met hem gestorven. De vol-
gende boeken wijzen wel anders uit. Indien U E. met der zelveu
ver-

vertaalinge gediend is, heeft hy te gebieden. Wel zoud' ik bidden, om daar in niet wat meer gemaks te mogen gaan. 'T gewicht der stoffe is anders des wel waardigh. Oft zoo U E. met de Historien beholpen is, zal die vervolgen, van daar het gelaten heb: ende zien'er wat stijver tredt op te zetten. Want de munt van U E. daagelijksche nieuwmaaren, en gunstige genegenheit, door veelerley' moeite, bewezen, en weete niet, dan met d'aaloudtheit van deze naagebootste potpenningen, ten deele te vergelden. Maar dank heb U E. voor 't bestellen van den brief aan de Rijke, ende Godt almaghtigh voor U E. gezontheit, die lange duuren moet, tot genoeg van Joffrouwe onze Zuster, ende onderstandt haars gemaals, die ik altzaamen der Godlijke genaade bevolen laat, blijvende,

Mijn Heer en Broeder,

U E.

gantsdienstwillige broeder

P. C. HÓÓFT.

Uit mijn Toorentjen, over
achten, den 20 van Zo-
mermaandt, 1631.

78.

Aan den zelve.

Mijn Heer en Broeder,

U E. welgegronde gissingen, ende 't getuigenis der loopmaaren, stijven my in 't gevoelen, dat de Zweed het schip wel half, op mooy weêr gelaaden heeft. 'T is een moedigh Heer; en zulke harten planten de voerftappen wel diep in de slijb der hoope. Hy zal zich ingebeeldt hebben, dat de Duitsche Vorsten, door 't hoogh en scherp vliegen van den Arent, op de wip staande, om hem t'ontwijken, oft een voordeel af te zien, zich door zijne jegenwoordigheit, voorts zouden laten stooten, daar 't scheen dat zy wezen wilden; te weten, in den oorlogh. Maar de Sax dunkt my een Vorst, die met loode voeten gaat, ende van 't volk die de koe gebonden willen hebben, al is ze doodt. Hy is 't roer van 't schip onder de zijnen, en alles ziet naa zijn' mondt nu. Zoo hy zijn gelt en krachten eenen vreemden in handen stelt, adieu achtbaarheid, adieu ontzich. Want men leeft dan op genaade van den geenen, dien men meester maakt. De naaryver heeft zeenuwen en spieren, in die groote gemoeden: ende noode zien zy den Oppervorst veranderen, daar 't eenighzins naa beschooren schijnt, oft zy moeten zich zelve zijn' plaats toeleggen. D'oude dienstbaarheid valt dragelijxt; niet alleen, om dat versche vliegen, met eenen leedigen buik, aankomen; maar ook, am dat het spijtig is, verby gezeilt te worden, al blijft men eeven voorlijk in de ry, ende dat d'eerste d'achterste wort. Het grauw niettemin is'er zooaan, dat het de jegenwoordige heerschappije altyds lastighft vindt, en een juk van hout zwaarder op den hals, als een van loot, dat zy niet en voelen. Verandering is altyds bekoorlijk, ende wort veeltijds zoo zeer gezocht, zeidt een wereltwijs man, van den geenen, die wel, als die quaalijk staat. Dies zoude my geen wonder doen, dat de gemeente, al oordeeld ze schoon 't bezwaar van den Zweed niet minder als dat van den Kaizar te zijn, dezen afviel, om den haat dien zy hem draagen. Want daar de schaaen gelijk hangen, doet ze 't minste gewicht overslaan: ik laat staan een hartstoght zoo groot van naadruk, als de verbolgenheit, die men niet ophoudt te tergen. Voor my, ik zie 't daar voor aan, dat de Sax en zijn bontgenooten den Zweed gaaren voor eenen bulbak zouden bezigen, om den Kaizar zoo vervaart te maaken, dat hy zich de roozen, van 't geëifchte geestelijk goedt, ontvallen liet. Dan, meene, zouden zy 't verre genoegh, ende

de

de Koning uit hebben. Maar deze vos is ook voor een gat niet te vangen. Ondertussen zal 't den anderen ook konst zijn zoo te passen, ende hunnen toelig in 't lidt te treffen. Want eer zy hier toe komen, moght Zweeden oft Oostenrijk, wel zoo verre onder oft over raaken, dat het hun, van d'eene zijde met den geestelijken brok mislukte, dien zy zouden moeten uitbraaken, oft van d'andre zijde, de Koning, over 't hoofd wies. Maar wy kouten van 't werk, gelijk de geestelijkheid van de hemelsche verborgentheden, die op heltsche openbaringen, van twist en scheuring, uitkoomen. Die 't Leipsichsche slot wist, daar waar een fraaije lantaaren, om zulke gaaten wat beeter door te zien. Noch zoud' het quaadt genoegh zijn, om de duistere letters van Heereboeken t'zaamen te brengen, ende den rechten zin daar uit te spellen. Zy moeten evenwel lijden, dat wy daar naa slaan als de blinde naa 't ey, zoo men zeidt. Even alleens leidt men en starooght in de aanslaagen des Prinzen. Ik sprak mijn' neef Pieter Janszoon Hóóft laatst ter loop; maar, 't schijnt men in de Vroedschap niet bevroeden kan waar 't vast is. My was hoope gegeven, dat het grijnzen van de twee maghten, op een aanbinden van bestandshandel, uit komen wilde. Ende vond ik, in dien gevalle, de kosten wel bestedt. Dan de maar is zoo goedt niet, naa ik hoor. Dank heb U E. voor 't gedenken aan mijn' boodschap: dat doet my vertrouwen, dat het boek van Wijtz niet vergeten wordt. Zoo doet ook Tacitus van my niet. Maar Joffrouw Tols is hier: mijn' huisvrouw heeft meer aan my in 't vat, dan dat ik zoude kunnen ledigh staan, eenige daagen in 't vier te werpen, om haar oudste speelnootjen te vieren, en speelen te leiden. Dit maakt een groot glop in mijn daagelijksch bedrijf. Ik, anders, ben niet zeer zoet, op dusdaane oorlofsdaagen: ende als ik immers uit te spannen had, deed het liever in gezelschap van luiden van wetenschap, als U E. ende den Heer Ridder Reaal. Magh 't'er uit vallen, laat ons U E. E. eens zien. Mijn Toorentjen heeft nu weenigh bezoeks, waar in ik eer lang iet van Tacitus hoope uit te broeden, dat U E. mogelijk monden zal: die, met alle de haaren,

Mijn Heer en Broeder,

Gode, in genaade, bevolen zy, nevens hartlijke groete ende gebiedenis van

U E.

Van den Huize te Muiden, den
eersten van Hooimaandt, 1631.

weldienstwilligen broeder

P. C. H O O F T.

79.

Aan den zelven.

Mijn Heer en Broeder,

T Is één hardt gelagh voor den Brandenburger, zoo de loopmaaren de waarheit zeggen, ende dat hy, genoegh uit dwang, den Zweedt tot beschermheer genomen heeft. Maar is 't een'gemaakte mouw, gelijk dikwils beurt, ende om een' achterdeur open te houden, zoo de Kaizar boven valt, dan vergeef ik hem zijn' lafheit, ende den Zweedt zijn' baldaadigheid. Doch vreeze dat het ernst is, ende 't ellendigh Duitslant in drie partijen zal geklieft blijven. Men geeft den Sax schoone woorden: ende schijnt hy te luisteren. Maar die tweemaal op een' klip verzeilt, schelt Neptuin t'onrecht, zeit het Latijnsch spreekwoordt. Is hy wijs, hy zal zich aan geen schijn vergaapen; maar peinzen hoe hem gehouden wort, 't geen in den aanvang der Boheemsche oorloge beloofd was. Fy, dat Vrankrijk nu juist de handen: met de sporling

van

van Monsieur*, gebonden zijn, en Engelandt uitgeput; eer't wist dat gelt waar was. Die kroonen kunnen anders't werk in een'andre plooy zetten. Ik bid U E. uit mijnen naame N. N. te vrede te stellen, ende Godt almaghtigh, de zelve met de zijnen, altyds te behoeden, blijvende

* Des Kōnigs broeder, Hertog van Orleans.

Mijn Heer en Broeder,

U E.

Ter vlucht, uit mijn Toorentjen, den 17 van Hooimaandt, 1631.

gantsdienstwillige broeder

P. C. HÓÓFT.

80.

Aan den zelve.

Mijn Heer en Broeder,

U E. levert my, Duitslandt, Vrankrijk; en ons leger, in mijn Toorentjen. Dat weet U E. niet weêr te leveren als de weêrklank van uwent komende. Mijn zwager Bartelot schrijft van eenige geruchten; dat Rostok Zweedsch zoude zijn, en Wismaar haaft worden. 'K weet naauw oft ik het wenschen dar. Want Maaghdenburgh waar my zoo waardt niet als die zeefteden. De rug dient voor al gewapent, om de borst niet te verraden, terwijl ze in't vechten is. Hy vermoedt, dat de Fransche troepen maar op de handen van's Koninx broeder passen. Ik ook. Maar de Kaizar zal't daar niet op laten aankomen. Want men redt zich in dat rijk, dikwils zoo licht door de misverstanden, als ze schiekelijk gerezen zijn. Ook is't niet nieuws den boeha te maaken, om een' goede gelegenheit te baaren. Ende zoude Monsieur grooten dank begaan, zoo't noch ernst is, dat hy zich zoo wel te tijde liet paaijen. Maar oft het alle de Duitschen zich in't eindt bedanken zouden, daar staat aan te twijfelen. Vrankrijk kon Zweden met geldt genoegh stijven. Volk gebreekt hem niet. Daarom zoo die krachten op den Duitschen bodem raaken, duchte datz'er een haubeet uit haalen zullen. Mets en Verdun kunnen't my vroedt maaken, die alzo ingeflokt, en nooit weder uitgebraakt zijn. Godt verleene't zaalighste, ende U E. de volkomenheit haarder goede begeerten, naa wensch,

Mijn Heer en Broeder, van

U E.

Uit mijn Toorentjen, den 23 van Hooimaandt, 1631.

gantsdienstwilligen broeder

P. C. HÓÓFT.

81.

Aan den zelve.

Mijn Heer en Broeder,

MY dunkt, uit de loopmaaren, dat het noch met Rostok en Wismaar zoo naa niet is: daarentussen de Wirtenberger, uit het Leipziger besluit gevaaren. Dit's een losse handel van dien Heer, dat hy zoo groote kosten van waapening doet, om zoo plotzelijk op zijn plat te vallen. 'T magh nochtans zijn, dat hy iets meer bedongen heeft, dan hy te vooren verwerven kon: doch is my onbekent. Zoo hy de geestelijke goederen afstaat, meene zich, van eersten af, beter stil gehouden had. Want die beloopen (heb ik recht onthouden) wel vijftien tonnen schats jaarlijx. Maar de Vorst is een kindt, ende alles het bedrijf van zijnen vooght; die mogelijk goede voorwaarden voor zich zelve gemaakt zal hebben. Dit's't gemeen beloop van bondtgenootschappen, den welken, van verscheide leden t'zaamenhangende, nu een been, dan een arm, van't lijf valt, als waarenz'er met blaauw gaaren aangenaait.

Qq

Heden

Heden had ik hier Doctor Koster, om my eenige bijzonderheit van den slag van Heiligerlee, daar de Geuzen haar' eerste zeege behaalden, te verrekenen. Want zijn vader, zaaliger gedachtenisse, heeft ze helpen winnen; ende was my iets in de heugenis blijven hangen; dat ik, in mijn' kintsheit, uit hem gehoord had. Vondel quam met eenen. Naa dat ze my 't ontkomen der gevange Leeraaren op Loevestein verhaalen, is 't geen' gemaakte mouw geweest: 't welk ik verhoopt had, om daar uit een' genegenheit der algemeene Staaten tot maatiging te besluiten. 'T is altijd zoo veel dat die mannen in de vogelesang geraakt zijn, en niet licht weder in gelijke zwaarigheid vervallen zullen. Mijn Heer de Groot, had ik voor dezen verstaan, dat zich geirne binnen Amsterdam zoude begeven willen, als de Majestraat hem gelei toezeggen wilde. Maar men geeft zich noode zoo verre bloot. Oft hy zich nu, op dit geval, daar toe zal darren vermoedigen, weet Godt, die U E. in zijn heilige hoede hebbe, dienstelijk gegroet,

Mijn Heer en Broeder, van

U E.

Uit mijn Toorentjen, den
29 van Hooimaandt, 1631.

gantsdienstwilligen broeder

P. C. H O O F T.

82.

Aan den zelve.

Mijn Heer en Broeder,

HEt zy schoon zoo, dat de Zweed, op nieuw, vier regementen geslagen hebbe, het dunkt my weenigh waardt, den Kaizar zijn' lokken oft nagelen te korten, die zoo weeligh in 't wassen zijn. Hy zet daar Maaghdenburgh tegens, dat een arm was, die niet weder aangroeijen zal, en lankzaam aangemeestert worden. De Sax is 't plechtanker; en als een koopman die met zijn eigen handelt. D'ander loopt op wissel. Ende weet U E. aan hoe dun een' draadt het geloof, en de welvaart van zulke luiden hangt. Dat deze Paus, die een ervaren, geestigh, en verziend man is, de Jesuitinnen affchaft, zal niemandt, in Italië, vreemd vinden. Onze joolen van Paapen hier te lande, hebben 't quadt genoeg, dat ze zich aan de kloppen niet zengen. Geloof vry, dat'er meenige streek, in 't heimelijk omgaat, die somtijds versuft wordt, somtijds tot openbaare argernis uitberst. Als de liefde, 't vertrouwen, de gemeenzaamheit, kracht krijgen, wil de minne geirne meespeelen. 'T waaren, zeit men, geen' gekken, die Hollandt bedijkten: dat is, onze voorouwders. Deze, als ikeensaan H. L. Spiegel dusdaane redenen voorhield, hadden, zaid' hy my, dit spreekwoordt nopende dat werk: *Zy beginnen 't met den geest, en eindigen 't met het vleesch.* Maar belangende d'Inquisitie, my dunkt nu, dat ik ze in haar nest verlakt heb, en moedernaakt voor den dagh brengen zal. Dies, alzoo ras U E. door Wijtzen veldtslagen gestreden is, zal my verftouten U E. 't voortschrijven van mijn eerste boek te vergen; ende 't geen daar af reeds gedubbelt is, t'overzien tegens 't oorspronkelijk; daar ik hier en daar ietwes ingelascht oft verandert heb. U E. vergeeve my, dat ik daar naa verlange, om redenen haar voor dezen gemeldt, ende blijve den Almogenden in schut en scherm bevolen, naa hartelijke groete en gebiedenis,

Mijn Heer en Broeder, van

U E.

Den 10 van Herfstmaandt, 1631.

weldienstwilligen broeder

P. C. H O O F T.

Aan

83.

Aan den zelveu.

Mijn Heer en Broeder,

MY dacht, laatst t'Amsterdam zijnde, dat U E. moeide de schaades by ons optrekken, met het gezelschap alhier, geleden, aan den voortgank der overzettinge van Tacitus. Derhalven verkloeke my, om die te boeten, alhoewel tot groote kosten van tijdt, ende zend hier nevens een versch gerecht. Waar uit U E. smaaken zal, den geur van 't zap daar men, te hove, de krengeu in kookt, om hun rot- en vunstigheid voor klokspijs te doen doorgaan. Die feex van Agrippina wist daar wel fraaje koks toe te vinden, alhoewel zy zelve volle hevigh om den windt te konnen inhouden, daar dikwils raauw genoegh meê doorging. U E. zal'er ook den aardt der volken zien, en hoe geirne 't graauw op 't ander bed wil. De rest maalt een' braaven krijsman af, van wien de Zweed iet schijnt onthouden te hebben; is 't zoo, dat zijn traagh voorttrekken, uit ernstige zorgh voor de rugge, spruit. Mijn' laatste houdt een' bede in, die volle vrymoedigh is: zalze daarom niet hervatten; maar deze alleen; dat Godt U E., met alle die haar lief zijn, in eere en voorspoedt, behoede, naa hartlijke groete,

Mijn Heer en Broeder, van

U E.

gantsdienstwilligen broeder

P. C. HÓÓFT.

Ter vlucht van den Huize te
Muiden, den 12 van Herfst-
maandt, 1631.

84.

Aan den zelveu:

Mijn Heer en Broeder,

AL' de naaklank der verworve zege, is met ons die van de klokken alhier, en 't schieten elders geweest. Wat de vyandt federt voorgenomen heeft, wort hier niet vernoomen. Uitgezeidt dat hy een' schans op 't Prinsenlandt zoude maaken: dat my vreemt dunkt, om diesswille, ik niet beter wist, oft het was onpartijdigh*; ende onder die belofte, staande 't oorlogh, bedijkt. Maar ziet hy ons daar door merkelyken afbrek te doen, zoo zal hem licht de lekkerny van 't beetjen bekooren, om vaste te breeken. Wat'er af zy verbeid ik morgen, nevens de loopmaaren: voornemelijk ook, hoe men 't met de gevangenen voor heefr; die, naa 't schrijven der Heeren Staaten, in groote anxt zijn, om dat ze op een' plaats, daar geen' lossing* valt, gekregen waaren. Als* *Neutral.* *Quartier.* men ze gaan liet op voorwaarde, dat de vyandt alle d'onzen, die hy jegenwoordelijk heeft, ende noch bekomen magh, zoude ontslaaken, tot dat de rekening effen stond, het waar veel bedongen. Want zoo doende zouden wy al een' wijle lang, met de Duinkerkers ende andere, te waater in handen vallende, mogen handelen als in voortijden, zonder dat wy 't zelfste van hun hadden te vrezen. Maar ik zorge, hy daar niet aan zal willen, en ons liever al 't gespuis behouden laaten, daar men mee verlegen zal zijn, om hun de kost te geven; zonder borge voor betaalinge. Indien ook dit stuk niet haast verdraagen wort, duchte dat men de gevangenen door 't heele landt verdeelen zal; ende ten aanzien van 't groot getal my ook der eenigen toezenden; die met zulk een' soort van gasten luttel beholpen ben. Tacitus zeindt U E. hier nevens eenige fruiten, die op de kermis waardschappen mogelijk van kleene smaak zullen zijn. Doch leit daar weenigh aan als zy U E.

maar monden. Ook zijn ze om te duuren, gelijk de goede genegenheit,

Mijn Heer en Broeder, van

U E.

Uit mijn Toorentjen, den 21
van Herfstmaandt, 1631.

gantsdienstwilligen broeder

P. C. H O O F T.

85.

Aan den zelve.

Mijn Heer en Broeder,

IK zie U E. niet ten vollen te bedanken voor den yver ende vlijt blaakende in U E. schrijven van heden in zulker haast voortsgeveirdight, dat U E. my bywijlen een' zelve zaake instampt. Ook zijn de tijdingen des waardigh, het is, zoo de hinkende boode daar by blijft, een doorluchtige zege, ende in veele jaaren noit gehoord van eenen strijdt zoo treffelijk geklemt, als het duuren der zelve ende 't getal der dooden uitwijft. Godt geeve dat zijn' Majesteit van Zweeden haar geluk vervolge ende tot heil der gemeene Christenheit uitvoere. Waar aan my luttel twijfelt, indien het landt daar rondsom open, ende door geene vaste plaatsfen voor den Kaizar verzekert is. Wel wenscht' ik dat het wat vroeger in den tijdt waare, duchtende dat de verwinners misschien bet gewakt zijn, als men wel roept, ende met den aanstaanden winter te min toeloops van volke, zullen hebben, en kommerlijker kans, om belegeringen uit te voeren. Doch d'eerste zwaarigheid is even groot van de Kaizarfche zijde. De veldtslaagen anders, ziet men hedensdaaghs, nu 't oorlogh meest op 't aanvechten ende verdaadigen van sterke plaatsfen draait, zoo maghtigh een' naadruk niet hebben, als van ouds. 'T best dat'er af is, dunkt my, dat die heldt, door 't partykiezen der Vorsten van Saxen ende Brandenburgh, ende den Lantgraave, als nu ten minsten een vailige uitspanning zal hebben, om, met het voorjaar, fris in 't velt te koomen. Die Heeren zijn gescheept, ende moeten'er meê over: 't en zy de Kaizar zoo koel wort, dat hy een weêrsmak krijge in de heete aanslaagen der kerkluiden, oft ten minsten schoon gelaat maake, om den Sax oft Brandenburger tot afval van den Zweed te bekooren. Ik wensche zijner Majesteit een' zedigh en gemaacticht gemoedt, dat zy de voorspoedt, tot bewaarnis ende aanwinft van vrienden, gebruiken moge. Godt geev' het, ende U E. de volkomenheit haarder goede begeerten, blijvende

Mijn Heer en Broeder,

U E.

Uit mijn Toorentjen, den eer-
sten van Wijnmaandt, 1631,
zeer haastigh:

gantsdienstwillige broeder

P. C. H O O F T.

86.

Aan T E S S E L S C H A D E.

Mejoffrouwe,

UE. heeft tot noch toe, met haar keel, de minnende harten in 't vier, menschen en dieren op aarde, de vogelen in de lucht verheught. Nu zy ook de vissen in 't water weet r'onthaalen, en hen te doen hoveren, moet ik bekennen dat ze is, *à tout faire*, ende goedt voor alle elementen. Joffrouw Duarte zal my vergeven, dat ik d'uwe voortaan boven de haare stel; gemerkt haare mildtheit zoo verre niet gaat, als 't water diep

diep is: en d'uwe strekt tot den grondt der zee. Ik heb sedert den ontfang van U E. brief onverduldelyk naa den haaren, dien U E. beloofde, gehongert; om te zien wat stof van dankzegging haare E. rijke geeft zal weeten te vinden, daar der geen' is. Want wy anderen hebben niet dan 't logge lijf, U E. en de haare, de ziel van 't gezelschap verstrekt. Wy gebieden ons zeer aan Joffrouwe Duarte, ende U E. man, de zelve met alle die U E. lief zijn, Gode beveelende; blijvende altoos,

Mejoffrouwe,

U E.

verplichte dienstwillige vriendt

P. C. HÓÓFT.

87.

Aan de zelve.

Mejoffrouwe,

D E schilder heeft, naa 't zeggen van meest alleman, mijn' schoondochter te leelijk gemaakt. Evenwel dit kan zy lijden: maar quaa-lijk, zonder klaagen, overzetten, dat U E. haar (meent ze) in 't ontfangen gedicht, schoonder gemaakt heeft, als 't wezen uitwijft, ende dan zy U E. lijnwaadt had kunnen kuifchen. Doch oordeelende, dat het niet dan U E. goede genegenheit te wijten staat, wil zy dit ongelijk in suiker opneemen, en denkt,

Wie zoud' zich stooren,

Te zijn bemindt?

Ook vindt zy zich hooghlyk gehouden in de rijmen haar toegeëigent; dan haar' kas verre ten achteren, om in de zelve munt te betaalen. Grootte benautheit is't, een rijk hart, en een' berooide borze, om zijn' schulden te voldoen. Maar al is haar dit van 't lot geweigert, echter kan zich niet onthouden, van haare dankbaarheid, met eenige geringe erkentenis, te betoonen. Dies zeindt hier by, zeker queevleesch, onlanx toegestelt. Arme wissel, zeit ze, vleesch om geest; maar neemt gedult, op vertrouwen, dat U E. gelijke gewoon zijn, den wil voor 't werk aan te nemen. Zonder dat ook, al de werelt moest achter uit vaaren. Maar de zelve staande te houden, is U E. meerder eere; waar in Godt U E. staande houde, naa wensch

Mejoffrouwe, van

U E.

verplichtsten dienstwilligen

P. C. HÓÓFT.

Uit Amstèrdam, den eersten
van Slaghtmaandt, 1631.

88.

Ontwerp van raadt en verzoek.

Aan H U I G H D E G R O O T

V Ertoon en in aller eerbiedenis een' ontallijke meenighte der ingezetenen van Hollandt, volgende de gemaatighde zijde der regeringe hoe zy met den uitersten ernst, aandacht en zorghvuldigheid overwogen hebbende, 't geen noopende zijner Ed. vertrek, oft verblijf hier te lande in bedenken komt, niet anders kunnen verzinnen, als dat zijne Ed. zoo om zich zelve, als om der landtzaaten wille, zich behoort te laten binden aan zoo veele genegentheden haar uitbondighlyk toegedaan, van luiden dien zijne welvaart ten hooghsten, ende immers

zoo zeer als haar eige ter harte gaat, nochte de getrouwheit van alzulk een getal luiden met eere, ende oprechte vrienden, te leur te stellen ende te verlaten. Met eenen gelieve zijner Ed. in te zien, hoe smaakelijk het zijn'er huisvrouw ende kinderen zal zijn daagelijx onder hunne landsluiden, bekenden ende goetgunstigen te verkeeren: van de welke zy by verscheide gelegentheden treffelijke vorderinge, dienst, ende hulpe hebben te verwachten. Ende al waar't schoon dat zijn' Ed. zich der gemeene zaake niet begeerde te bekreunen, zoo gaat het echter vast genoeg, dat de zelve blijvende buiten dienst des lands ende der stadt, maar haar eige meester, bestaande is om zich zelve by wege van haare rechtsgeleertheit, overvloedelijk ende eerlijker wijze, met aanwinst van tijdtlijke haave, te zegenen: in grooten luister, ende als *ne privatus quidem sine imperio*, zelf buiten staat niet t'eenemaal zonder gebiedt te leeven; bystaande de stadt ende d'inwoonders niet alleen der zelve, maar van 't gansche landt, in de wightighste zaaken, met haaren raadt: zulks zy voor een orakel ende mondt der wijsheit door heel Hollandt zal geacht wesen. Waar op haar vaaderlandt, voor de weldaadt van haar ter werelt gebraght te hebben, in volle betaalinge aanneemen zal de eere, die zy den zelve doet met haar verblijf. 'T welk ook een verzachtende zalve zijn zal in de wonde der scheuringe, tot het heelen der welke zijn' Ed. verscheide gelegenheden zal weten waar te neemen, die by andere verby gezien, oft niet met zoo gelukkig een' handt zouden aanveirt, ende te raade gehouden worden. Behalven dat deze zijner Ed. gevoeghlijkheit 't hart des Prinsen zal buigen, om alle die haar gunst toedraagen, met zijne goedertierenheit te begenaadigen. Daarentegens, indien zijn' Ed. zich naar buiten ende in dienst van eenigen uitlandschen Heere begeeft, staat grootelijx te beduchten, dat veele harten ziende haare zoo vierige wenschen ende beeden verwerpen, zulks voor al te bijster een' onbeweeghlijkheit zullen rekenen, ende van zijn' Ed. verwijderen. Zijn Ed.^{de} gemaalinne ende kinderen zullen nergens beloopden die genegenheit ende trouwhartigheit, die hun hier te vooren bereidt is; nochte die aangenamenheit van ommeegang: maar zoo 't gebeurde ('t welk Godt genaedelijk verhoede) dat haar' Ed. hun in kort quaaam' t'ontvallen, ende 't hoeft neder te leggen, zich in zwaare bekommeringen ende zonder eenigh heul oft troost vinden. De middelen ook, om haare kinderen te vorderen, zullen zeer ongewis ende maghtigen nijdt onderworpen zijn by de vreemden. In plaats van haar eigen Heer ende meester te zijn, zal zijne Ed. duizentderley' wederwaardigheden van meesters en knechts moeten dulden, ende in suiker opeeten, om zelf tot eenige merkelijke vorderinge te geraaken, ende, die verworven hebbende, altijds op een glad ys staan, mits de listen ende laagen staadigh te hove in zwang gaande, om den eerlijken luiden, die eeniger mate verheven zijn, 't gras onder hunne zoolen te maaijen. Ende genomen dat de fortune haar Ed. hierinne boven gewoonte mede loopen wilde, zoo is'er echter zoo zwaar een last van kosten aan de hoofsche bedieningen vast, dat zijner Ed. kinderen zich ten uiteinde daar by min zouden gevordert vinden, als by 't voordeel dat zy met haare enkele rechtsgeleertheit zouden kunnen doen. Luttel luiden voorwaar, die hun vaderlandt, zelf om billijke reden, verlieten, ziet men zich des bedankt te hebben: gelijk aan Themistocles, Coriolanus, ende andere gespeurt kan worden. Ook zoud' het den lande een' eeuwige schande zijn, zoo de naakomelingen quaamen te oordeelen, dat dus een hemellicht als zijn' Ed. is, daar uit had moeten verdreven blijven. Het onbenoegen des Prinsen over haare onbeweeghlijkheit zal drukken alle de geenen, die zijner Ed. oit gunst bewe-

bewezen, ende op nieuw een bitse bitterheit in de wonde der scheuringe wrijven, waar door zy wellicht t'eenemaal ongeneeslijk moght worden. Is derhalven d'ootmoedige bede op zijn' Ed. dat haar gelieve zich zelve, de haaren, vrienden en vaderlandt, met haar vertrek niet te bedroeven, ende van zoo groot ende genoegzaam zeeker een heil te versteeken, op d'ongewiste hoope ter werelt, nochte zich te keeren aan de ingebeelde en ongegronde zorge van verkleening te lijden, by overlevering van een verzoekschrift aan de Overigheid, om hier te lande ongemoeit te blijven wonen. Want zeker, indien daar bescheidt tot genoegen haarder Ed. op volght, zoo zal de meeste vernedering over de zijde der Overheit wezen: gemerkt zijn Ed. niet altoos, ende d'Overheit het vonnis over zijn' Ed. gestreken, nevens 't plakkaat tegens haar boek uitgegeven, zoo doende, komt te herroepen. Indien het bescheidt haar wanfmaakelijk valt, zoo zal haar vertrek by alle luiden met eere verschoont worden. Entlijk verblijvende, staat haar altoos de deure noch open om ten lande uit te gaan; ende zal zy min verplicht zijn aan de geenen die haar komen te beroepen, by oft zy geen' blijvende plaats in 't vaaderlandt vindende, zich scheene uit uiterste noodt in dienst van vreemden te begeven. Maar indien ze ditmaal 't landt verlaat, zy delst daatlijk achter zich den wegh op ter wederkoomste.

89.

Aan TESSELSCHADE ROEMERS.

Mejoffrouwe,

WY hadden wel behoort stip op onze uure te passen, met U E. te bezoeken: maar de bruiloftgang heeft zoo veel toereedens aan, dat het eenen licht uit zijn' gissing gaat. 'T was een' groote eclypsis voor mijn Sufanne, in plaats van U E. aanschijn; andere troonyen te vinden, daar 't haar niet lang in luste te starrekijken. Niettemin zy had vertrouwt, dat de wederliefde zoo koel niet geweest waar, oft U E. zoude haar's andren daaghs dat verzoek betaalt hebben; ende ons een vischen helpen eeten. Maar (ach arme!) een ongeluk komt zelden alleen. Zy was U E. quijt; en had het naakijken: min nocht meer als Psyche; als haar vryer een' glippert maakte. Nu quijnt en steent de arme tortelduif, beweeneende haar' verlaatene eenzaamheit; ende kan aan Corisca geen volslaagen ongelijk geeven, die een gasthuis van haar hart maakte, om zich aan 't vlotgras te houden, als haar de wal ontging. Maar 't magh haar een' leer zijn, dat ze zich hoede, op vryers te verslingeren, die, naa 't zeggen van haar sexe, de meisjens, in wispeltuurgheit, noch verre de loef afsteken. Had zy ook ten minsten een' ega, om den tijdt meê te korten, zoo moght zy haar droefheit noch ten deele vergeten. Nu laat ghy haar hier bedrukt en troosteloos zitten. Zy is nochtans geen Medea, om U E. Teetje te verscheuren, nocht Dido, om U E. op de bouten van uw Marie te gast te nooden; maar een zoe-
Teetje en Marie,
 temelx hartjen, dat al zijn leedt met suiker wreekt. Hier nevens gaat *dochters*
 een kisen vol. Zoo veel beetjens alsje daar in bijt, zoo veel kusjens *van Tessel-*
 zal zy zich inbeelden t'ontfangen, ende laat U E. op die zoete hoope,
schade.
 gelijk wy mede doen, met alle die U E. lief zijn, Gode bevolen: blijvende,

Mejoffrouwe,

U E.

toëgenene dienstwillige

P. C. HÓÓFT.

Aan

Uit Amsterdā, den 18 van
 Sprokkelmaandt, 1632.

Aan J U S T U S B A A K.

Mijn Heer en Broeder,

IK vinde my verplicht in U E. vlijt om de boeken van Antwerpen. Zoo de boekverkoper Bernardin de Mendoza bekomen kan, wild' het wel. Ulloa heb nu niet meer van doen, als in Italiaansch gelezen, ende luttel waardt. By de loopmaaren, zie ik 't Zweedsche geluk noch al zijnen gank gaan. Men had my te vooren de gelegenheit en 't verloop tot Augsburg vertelt. Maar weete dat Milaan, eens vast in den zelve standt zijnde, van de Françoizen gemist wert te veroveren, by mangel van den tijdt by de wicken te vatten. Der zelve vreeze en kan my niet ontslaan, voor de Koning is daar binnen: alhoewel men wil dat hy in aantoght derwaarts was. Ik heb die stad voor een' der treflijxte van Christenheit aangezien, leggende in een vlak, sterk naa dien tijdt, ende lichtlijk sterker te maaken. Zulks, mijns oordeels, 't verzekeren der zelve van weldigen naadruk zijn zoude. U E. zeidt van schreyhoek; maar die is alleen tot Amsterdam niet. Alle liefhebbers van weetenschap ende wijsheit, zijn thans daar t'huis. Noopende 't wederkeeren van dien goeden Heere*, en is mijn' hoope zoo goedt niet als d'uwe. Ik heb hem voor een' wijle eens zeer smaakelijk hooren bybrengen, daar 't in andere rede te pas quam, deze woorden: *Ego, medius fidius, non existimo, tam omneis Deos aversos esse à salute populi Romani, ut Octavius orandus sit pro salute cujusquam civis, nedum pro liberatoribus orbis terrarum.* dat is: *Ik, by de heiligheit der trouwe, en achte alle de Goden zoo afkeerigh niet van de behoudenis des Roomschen volx, dat Octavius te bidden zy voor de behoudenis van eenigen burger, laat staan, voor de bevrijders des aardbodems.* 'T is uit een' brief aan Cicero geschreven van Brutus, de welke my onlanx ingevallen is, dat van den onzen naagetreden word. Ende zoo ik dezen spijker op 't hoofd slaa, legge hem niet toe eeniger wijze te kreuken. Niettemin, men zoude mogen onderscheit speuren tussen de gelegenheden van den eenen ende den anderen, mitsgaders de staaten waar in zy gebooren zijn. Mijn Heer Reaal zoude U E. den heelen brief kunnen verduitschen, oft anders Doctor Hasius, daar wel wat op te spiegelen valt, ende meer als dit papier vermagh. 'T welk'er hier een' spelde by steekt, mits alvooren overdraagende, mijne dienstige gebiedenis ende groete, met aanroepinge Gods om den welgemelden Heere, samt U E. ende allen eerlijken luiden te verleenen alles wat zaalighst is, blijvende,

Mijn Heer en Broeder,

U E.

toegenoge dienstwillige broeder

P. C. H O O F T S.

In haafte, van den Huizé
te Muiden, den 20 van
Grasmaandt, 1632.

Aan den zelve.

Mijn Heer en Broeder,

ENiger wijze op mijn' stel geraakt, heb ik den draadt van Tacitus hervat, ende deze bladeren gevult. 'T zijn meest krijszaaken, die U E. mijns achtens niet zoo wel monden, als 't bespiegelen van beleid en tegenbeleid in stof van regeringe omgaande. Immers deze voeren mijne gedachten ernstiger speelen. Lipsius schijnt'er ook zoo aan te zijn, naa dat ik waan uit een plaats te speuren, daar hy oordeelt dat Curtius

ons treflijke dingen gelaaten zoude hebben, zoo zijn werk meer op 't stuk van den staat, als dat van 't oorlogh gedraait had. *Sed Alexander, quid nisi bella?* zeidt hy. dat is: *maar wat heeft Alexander anders als geoorloght?* Doch 't laatste van dit vijftiende boek, zal dit verdriet genoegh verzoeten, met het verhandelen van 't vloekverwantschap, dat Piso, Seneca, ende zoo veele staatlijke personaadjen ten bederve braght. Ondertuffen zijn de jegenwoordige vertellingen, verre van laf- en smaake-loosheit: ende als wy niet anders hadden, zouden 'er onze vingers naa sliken. 'T is dan een goede ly, ende die meenigen niet gebeuren magh. Maar ik verzeker my U E. houdt het ook daar voor, alzoó zeker als is,

Mijn Heer en Broeder,

U E.

Uyt mijn Toorentjen, den
27 van Grasmaandt, 1632.

gantsdienstwillige broeder

P. C. HÓÓFT.

92.

Aan den zelveu.

Mijn Heer en Broeder,

TEn ooren toe vind ik my inschulden, voor zoo gunstigh een' zorgh-vuldigheid uwer E., die my niet alleen met een' stroomende mildt-heit, overvloedt van blijde tijdingen, maar, tot eigentlijker berich-ting, de uittoghten van verscheide brieven byzet. Lief is 't my een valsch propheet geweest te zijn; alhoewel my nemmer leedt wezen zal, 't schip op quaadt weder te laaden. 'T is geen' wijzen mans woordt; zeidt men: *wie zoud' dat gedacht hebben?* Maar ik, dien 't genoegh is den gemeen-hoop te mogen volgen, vergeef my 't quaalijk begrijpen, dat men zoo maghtigh een' stadt als Augsburgh, gelegen in een vlak, indien my recht voorstaat, ende maklijk om te vestigen, daar men de bui tijdtlijk genoegh aan zagh komen, ongesterkt ende slaplijk verzien ge-laten heeft. Maar Livius magh wel zeggen: *adeo obcæcat animos Fortuna, cum vim suam ingruentem refringi non vult: Zoo zeer verblindt de Fortuin de gemoeden, als zy den slaggh haars geweldts niet wil gebroo-ken hebben.* Dat 's op onze spraak: *als Godt een landt straffen wil, be-neemt hy den Heeren de wijsheit.* 'T is een' staatlijke burglary, in pracht en heusheit, naa haar buurgewest Italië aardende. Als ik daar was, wert met de steékannen vereert, 't welk mijn zaalige vader hieldt door de Welzers, toen aldaar in groot bewindt zijnde, bestelt te wezen. Dan 't schijnt niet, dat zy zoo veel voorraads van d'Italiaansche omzichtig-heit en achterdocht gehadt hebben. Zijn ook mogelijk met een' quaa-lijkgenegeu' ende der Luithersche partye toegedaane gemeente verleegen geweest: gelijk dan mijn zwager Bartelot verftendight is, dat de zelve de tegenweer eenighzins zoude verhindert hebben. Waar op wel licht gissing gemaakt is by veelen der Wethouderen, die men zeidt, voor 't beleg, uit der stadt geweeken geweest te zijn. Maar deze hunne zwaar-igheid speelde my in 't hooft niet, als die al van mijnen tijdt af verstaan meen tē hebben, dat de Luithersche gezintheit daar dapper afgenoomen was, ende van dagh te dage sleet, door 't bedrijf van de Fokkers, aan-haalende 't graauw met weldaaden, en verschaffen van middel tot kost-winning. Waar 't nu der Majestraat eigentlijk gelogen hebbe, dat hun be-let heeft goedt te houden, is een waardige stoffe voor U E. zinlijkheit, om uit de volgende maaren naa te vorssen. 'T is, gelijk U E. gedenkt, een triomflijke tijdt, voor de geenen, dien ze mede gaat. Maar wy hebben in 't bespiegelen van dit heerlijk tooneel der dingen, wat meer

* *Constel-
latie, Star-
restant.*

als enkelijk onze oogen te verfrooijen; ende daar uit veel eer leeringen te scheppen, die heden oft morgen te pas konden komen. De werelt heeft meenigen standt van starren* beleeft, waar onder 't haar noodt geweest is van rok te wisselen. D'aaloudste aaloudtheit zag d'Egyptenaars meest heel Asië dwingen. D'Assyrische mogenheit moest voor de Medische, de Medische voor de Persische zwichten, ende deez' onder den arm van Alexander deur. Daar naa rees 't Roomsche geweld, en stiet met zijn yzer d'andere als aarde vaaten aan scherven: zoo verre, dat al 't overschot van volken tegens dit eene niet op moght, ende meer ongemoeit bleef, om dat'er weenigh te haalen en grooter heerschappy quaa-lijk te behavenen was, dan by gebrek van kraghten. Jaa had men reeds te veel omvaademt, ende ging door zijn' eige zwaarte t'zink. 'T welk Lucanus wel bezefte:

*Per se magna ruunt. Lætis hunc numina rebus
Imposuere modum.*

*'T groot stort van zelven in. End' heeft des hemels wet
Aan't steigren des gelux, dit tot een peil gezet.*

Toen werdt het der Gotten, Wendelen, en Alanen beurt, die 't vermaeste rijk aan starzen scheurden. Daar de Franken, in geroert water vischende, ook een' lap af eigenden: 't welk geen naam van een enkel volk, maar van verscheidene geweest is, die daar in eens waaren, dat zy geenen uitheemschen meester wilden lijden. Wat laater wederom raakten van d'andere zijde de Arabiers, met naamen Sarafijnen en Assafijnen op de been, en liepen een eindeloos landt af. Waar by men speurt, dat zulke dondervlaagen ook uit het Zuiden wel komen, ende niet, gelijk Bodin, meent, juist aan 't Noorden gebonden zijn. Zoo veel is'er af, dat al deze opwaateren nooit oft zelden gingen, dan over landdouwen, dien de lenden van 't gemak en de weelde gebroken waaren, daar z'in verzoopen lagen. Anders, eer de Roomsche tught een' smet, orde een' krak kreegh, vonden de Cimbren en Teutons met wien te spreken, en werden over ontel-lijk tal, over al, braaflijk gestuit. De toghten der ouwde Waalen, die onder Brennus in Rome, onder zijnen spitsbroeder in Grieken en Asië, 't welk de naam der Galaten bewijst, hunne standaarts geplant hebben, gaa ik verby: insgelijx die van de jonge Waalen onder den Nederland-schen Godefroy van Bouillon, die de wassende maane der Turken dat pas deden stil staan, en 't veroverde Jerusaleem tot een Koninkrijk oprechtten. Zy hebben, zeg ik, doorgaands met verwijfde mannen, en brooddronke volken te doen gehad. In Duitslandt schein 't nu wat anders: de krijstught, de orde van eenen aart en gestalte. De strijders ge- buuren, meest in eenerley gewest gebooren, opeenerley' wijze opgevoedt: ja 's Kaizars rappier langer als des Koninx. Zulks deez' wel met dien ouwden zeggen magh: *En voor hoe veel mannen telt ghy my?* Een dink duchte schier dat hem spijt: naamelijk de meenighte der geenen, die door zijns vyands landen verspreit, hem opentlijk oft onder den duim toege- daan zijn, en daagelijx mede vallen. Want die zijnen lof zullen trach- ten te befrijden, en zullen niet lichtelijk elders als hier aan te vatten vin- den. Doch doet het ons evenveel, die den havik op den tuin hebbende, hem nu benart en benaagelt zien in de kluiwen van eenen voghel, die voortaan Arent behoort te heeten. In somme, ik begin geloof in de droo- men mijner gedachten te stellen, ende zie dat wijdt geweest heel in een' ander pak steeken. Wat maaxel dat men 't te geven heeft, zal my groot- lijk benieuwen; ende hebbe in al een' wijle naa geen' kundschap ongedul- diger verlangt: leggende dien grooten vriendt ende heere toe van d'eer- sten te wezen, die dien grondt zullen tasten, als geschaapen, mijns oor- deels,

deels, 't voorneemst der vorme te bootsen, waar in men die groote klok te gieten heeft. Zoo 't zelve zijner E. inzicht is, vergeeve hem dat hy ons zitten laat. Zonder dat, had het wel anders gewenscht. Maar U E. verschoone mijn' eenvoudigheid, die met den vloedt van dus een' revelpen, de scheutigheit van U E. merghrijk schrijven gaeren in adem hield. Al is 't ook zoo vorderlijk niet veele inschuldenaars te hebben, daar luttel af te verwachten staat, ten minsten is 't heerlijk dat zy in U E. verplicht blijven; als doet,

Mijn Heer en Broeder,

U E.

Uit mijn Toorentjen, den tweeden van Bloeimaandt, 1632.

dienstwillighste broeder

P. C. HÓÓFT.

93.

Aan den zelve.

Mijn Heer en Broeder,

DEze weeke hebbe niet van U E. als dien met de loopmaaren gehad. Misschien is de bron der tijdingen teffens uitgeput: oft U E. ten ooren toe in koopmanschap beslommert. 'T kan ook zijn dat U E. penne afgement ende t'einde van adem is, door 't stijf en staadigh draaven van de weeke te voeren. My lijmende aan dit geloof, wil haar wat rustens gunnen, ende in haare vermoetheit, met de bygaande lesse uit Tacitus verquikken. Want als U E. wakker voorstapt, verstaat dat het gezeid is, hoe ik ook mijn' beenen wat vergen moet. Maar wat ik hoor? de vrienden hebben Regensburgh geplondert. Daar is 'er die 't daar voor houden, dat dit uit vertwijfeltheit spruit, en de soldaat zijn' parthy aan 't struikelen ziende, met vreeze dat zy 't niet lang overeindt zal houden, alhier heeft willen wis neemen, 't geen hy anders hoopen moght op zijnen vyandt te haalen. Dit oordeel zoud' ik geirne toestemmen, 't en waar ik duchte, van zucht verleid te zijn. Altijds zijn zoodaane doodsstuijen niet nieuw, by de geenen die denken dat het met hun' zaaken omgekomen is. Ende stelt onze wereldwijze man, dat eene van de vinnighste prikkels, om d'onderdaanen ten uiterste te plaagen, is *ruentis fortunæ novissima libido: de jongste lust eener vallende fortune*. Wat een gespuis zoo overgeven, als 't geen daar gemeenlijk de soldaaterij uit bestaat, geeft zich geirne zijn zat van moedwilen overdaadt, die 't denkt dat niet duuren kunnen. Ik heb ook gezien een vertoogh in Latijn, gedaan door den Spaanschen Cardinaal Borgia, aan den Paus, daar op uitkoomende, dat zijn meester de Koning, zich genoegh gequeeten heeft om de Roomsche kerke in Duitslandt 't hoofd boven te houden: ende zoo haar iet oevens overkomt, dat het zijner Heiligheit zal te wijten staan. Deze zijn redenen van yzer, alhoewel met reuk en lofwerk van eerbiedige woorden gedamaskineert. Zelden dat zoo schor een' stijl wel in trotsche ooren klonk; ende zoude my benieuwen zoo zy veel goeds, naa den wensch des Spanjaarts, by die van de geestlijkheit baarden. Maar een misdaadt die uit heiligheit komt, gelijk de voorzeide rede is luidende, kan die tot onheil gedyen? Ik hoope ten minsten voor ons niet: ende bid 'er Godt om, mitsgaaders U E. in genaade te bewaren, ende in gunste der zelve,

Mijn Heer en Broeder,

U E.

In haaste, uit mijn Toorentjen, den negenden van Bloeimaandt, 1632.

gantsdienstwilligen broeder

P. C. HÓÓFT.

Aan den zelven.

Mijn Heer en Broeder,

MEn heeft ons voor dezen willen dietsch maaken, dat het in den Paltz noch voor windt ging. 'T overgaan van Spiers wijft anders uit. Het geluk schijnt meestendeels aan 's Koninx persoon gebonden: te meer, dewijl't ongeluk niet naader als aan zijn paart heeft konnen komen. Maar heinde by kost niet. De Roomschegezinden nochtans doen, naa ik hoor, dit te klok en te kreet opklinken. Hier was gisteren een neef mijner huisvrouw, Roomschegezindt. Deez', alhoewel over die zijde genegen; verklaart dat verscheide pachters zijns vaaders in Brabandt, daar hy veel goeds heeft, elk voor hun hoofd, 't voorleden jaar wel vijftienhondert gulden schade gehad hebben by d'inlegering der soldaaterije. Maar is te verwonderen, dat het landt aldaar, des niettegenstaande, dagelijks dierder wort. Misschien dat het bykomt, door dien de luiden geen' anderen raadt weten om zich te geneeren, ende dat alle koophandel ende handwerken daar doodt zijn. Hy voeghd'er by, dat den Cardinaal Della Cueva, dien men over lange geirne geloofst had, tot tweemaal toe veertigh duizendt guldens vergunt waeren tot reisgelt, ende hy t'elkens het futselboek zoekt: jaa dat het den landtzaaten in dat gewest onmoogelijk is te harden: maar Vlaanderen aemtoghts genoeg heeft. Ook was hy van vast gevoelen, dat 'er in Vrankrijk zaamening van volk is, om in Arthois te vallen. Zoo dat gebeurt, ende de Spanjaardt alzoo van dien kant, teffens van ons aangetaft wort, ende in Duitslandt belemmert blijft, hy zal genoeg te doen hebben, om 't uiterst van zijn' hals te weeren. Mijn Zwager Bartelot schrijft my dat zommiger gissing is, men laat met voordacht het Brabandsch krijsvolk zich in den Paltz verpanden, om den paardestaart by luttel hairen teffens gemakliker te mogen uitplukken. Altijds voor den rug van den Zweed heb ik kleene zorge. Meest heel Duitslandt, door Franken, Saxen, Bruinswijk, Brandenburgh, Meklenburgh, en andre oorden, staat hem open. Ende acht ik hem oorbaarlijker, den Kaizar in zijn nest te verlakken, als zich grootelijx aan 't bedrijf der Spanjaarden ende van Pappenhaim te keeren. Want de markt van boven, daar de bron van 's vyands krachten is, zal dien van onderen stellen. Dan dit onlanx geleden gevaar behoort den Koning te vermaanen tot raamen van eenige vaste orde, in geval dat hem iets overquam. Misschien dat Gustaaf Hoorn de schouders bebben zoude, om zulk eenen last t'ontfangen. Van vrede, eer 't huis Oostenrijk, in Duitslandt onder den voet leidt, kan my qualijk iets inbeelden. Als de Zweed volkomen meester waar, daar hy jegenwoordelijk beter kans toe heeft als de Kaizar, zoo behoord' hy echter den François, Venetiaan, nocht ons zoo vreeslijk niet te weezen, als de verknochte maghten van Oostenrijk en Spanjen: jaa op veel naa niet, gemerkt hy de Duitsche Vorsten zal moeten bescheidenlijk handelen, ende niet t'eenemaal onder sweep brengen, uit vreeze dat het hem anders voor de scheenen springen moght. In somme, 't is verre te zoeken, eer hy 't alle de rest der Christenheit zoude te bang kunnen maaken, als zy met ernst wilden t'zaamenspannen. Als alleen Vrankrijk de handt van hem trok, ik laate staan tegens viel, hy zoude zich wel verlegen vinden. Dat de Venetiaanen naa de beleening van zekere steden, hem door den Spanjaart aangeboden, zijn luisterende, vind ik niet vreemd. Is 't ook zoo, denke dat zy 't gelt verschaffen zullen, ende daar naa zorgen hoe zy 't hem vruchteloos maaken moghten. Zoodaane gelegenheit verschijnt t'aller u-

re niet: ende stondt het hun te vergeven dat zy ze by 't hair greepen. Uit Italië wort bevestight dat de Paus kleenen dank van zegeningen, ommevangen en biddaagen, voor den welstandt der kerke heeft, dewijl dat'er gelt en volk toe hoort: Jaa dat men hem begint met een Concilie te dreigen, 't welk de heilige vaaders meer als de duivel het kruis vreezen. Dan hy zal dien bal wel keeren, zoo Vrankrijk hem 't ranket leenen wil. Niettemin moeite en tweedraght kond'er uit rijzen, die wy niet t'ontdanken hadden. Dat wy al dit onweder uit de haven mogen staan aanschouwen, is wel een' genaade van Godt, dien U E. met alle de haaren bevolen zy, naa hartelijke groete ende gebiedenis,

Mijn Heer en Broeder, van

U E.

Van den Huize te Muiden in
haafte, den 12 van Bloei-
maandt, 1632.

gantsdienstwilligen broeder

P. C. HÓÓFT.

95.

Aan den zelve.

Mijn Heer en Broeder,

Hier heeft U E. den bak met ouwekost te rug. De geur is my genoeg geweest van zoo zwaar een' spijsje. 'T geldt op Graaf Henrix hoeft gestelt benieuwt my niet: hem, denk ik wel, noch min; die weeten moet, dat men op zulk water zulken visch vangt. Dies achte dat hy op zijn' hoede zal zijn, tegens de geen en die hun lijf aan 't zijn zouden willen te kost leggen: van welke hartvochtigheid men zeldzaame proeven ziet. Dat hem zijn eige benden zouden overleveren, is by my een oudt wijf met lange ooren, zoo men zeidt. Want het heeft niet alleen veel snaps in, die lichtlijk uitlekt, oft beluistert wort, maar zoo veele verkens zouden dunne spoeling van dat geldt maaken, ende 't zap der koole niet waardt wezen. Maar hoe hy min volx by een krijght, hoe hy meer gevaars loopt: ende ben wel verwondert dat men van geen' grooter toevloedt hoort. Men zoude zeggen, dat hy dus een stuk niet by der handt genomen had, zonder gewissen toeverlaat. De spraak ging t'Amsterdam, ende U E. had des iets te vooren aangeroert, dat men, binnen weenigh daagen, wat zeldzaams zoude hooren opdonderen. Daarentussen floert het vast heenen, ende verneemt men nocht afval van 's vyands zijde, nocht inval van de Zweeden te zijnen bodem, daar by veelen groote staat op gemaakt wert. Men heeft nu laatst weder in vijf, ende onlanx daar naa in vijftien tonnen schats bewillight, op voorgeven, dat men in kort gewaar zoude werden, hoe oorbaarlijk de penningen besteedt wierden. Mogelijk is de zweer noch niet rijp, zeit men. Maar mijns bedunkens behoorde alles teffens uit te bersten. Nu kan'er de vijandt een' pap op leggen, en de zucht vertrekken, de bobbel doen zitten gaan. Zijn'er meer Nederlandsche Heeren misnoeght, men zal hen zoeken te paajen, ende zy blijdt toe zijn, dat ze, op 's Graaven kosten tot hun vermeeten geraaken, hem latende in de pekkel steken. Ik hoop nochtans een beter, al ducht ik dat de groote toeleg ergens haapert, ende dat zy lichtelijk geen beter geluk hebben zal, als gemeenlijk de groote aanslaagen doen. Daar behooren veel' platen tot zoo een harnas, ende hebben weldigh veel passens aan, eer ze glad aan 't lijf willen staan. Dan breekt'er noch wel een riem oft gesp; ende een half uur tijds, dat men van doen heeft, om die te verstellen, verbrodt het heele spel. Zoo komt'er vaak maar een muis voor den dagh, daar de bergen in arbedt gingen. 'T gaat evenwel noch voor windt met

ons, al waait het geen topzeil; ende dat ik geloove, men had geen' giffing, op zoo bats een' antwoordt van Maastricht, gemaakt. My verlangt onverduldelyk naa d'uitkoomst dezer belegering, ende wat het zijn magh dat 'er broedt. Hier nevens zende ik het einde der Jaarboeken: ende daar in d'allerbeweeghlykste stof tot een treurspel, die in boeken te vinden zy. De fortuna van Octavia is bitter zeker; maar die van Servilia deert my noch bet, om veele reden hier te lang: ende wort met uitgezochte erbarmenis door onzen Schryver ten toon gestelt. Dies, om'er deur te geraken, heb ook gestaakt den tredt mijner Historien: tredt, zeg ik: want deeze stijl wil nocht loopen nocht vloeyen, in mijnen zin, maar met gemeete schreden gaan. Van de Historien van Tacitus heb ik een stuk in voorraadt, ende U E. een wyl werk daar aan, ten gevalle van den welken ik willigh zal voorts vaaren: maar eerst, zoo't haar gelieft, het kort begrip van elk jaarboek vertolken. Indien 't U E. anders verstaat, ik blijve om haar orde te volgen, ende

Mijn Heer en Broeder,

U E.

Uit mijn Toorentjen, den
zesden van Zomer-
maandt, 1632.

weldienstwillige verplichte broeder

P. C. H O O F T.

96.

Aan R O C H U S van den H O O N E R T.

Edele, hooghgeleerde Heere,

Schoon't werk ten einde gebraght hebbende, moest ik voor overloon s rekenen zoo eerlijk een' getuigenis, als't uwer Ed. ende den Heere Schotte gelieft heeft, mijn' Historien op de handt te geeven. Wel vind ik, in eigen gewisse gaande, dat deze meer gunst als vergelding is; maar echter eenen zoeten troost in't winnen der goede genegenheit, van zoo waarde ende achtbaare Heeren. Ende gevoel my, hier door, niet weenigh verquikt, onder den last, dien ik op mijnen hals gehaalt heb, om mijne leedige uren te verantwoorden. Volmaakter niettemin zoude mijn genoeg zijn, waaren U Ed^{en}. gedient geweest, met mijn' doelingen aan te wijzen. Bekenne evenwel, dat dit, om de meenighvuldigheid der zelve, te veel geverght is, aan persoonaadjen bezigh in zoo prangend een' becommering, als die van d'opperste rechtspraak. Op hoope nochtans, dat U Ed^{en}. haar oordeel, aan't gemeene beste verplicht, my niet ten deele zullen weigeren, maar 't zelve ten minsten over de grooffte mijner mislaagen vellen. Heb geirne hier nevens gezonden het tweede boek met een stuk van 't derde, zoo haast de uitschryver daar afscheidde, ende eer't by my overzien was. U Ed^{en}. tijdt voor te schryven, waar te vermetel van my; dien dit kindt uit zoo hoogh een' schoole nimmermeer te spaade zal wederkeeren, als ik het maar geschikter en geleerder magh thuis krijgen; want tot hierentoe vergeef ik my 't praalen met gloorije, die anderen toekomt. Vergaave U E. slechts zoo lichtelyk de balddaadt dezer aanmoeyenis, den geen die in allen gevalle altoos genoegh verfiert zal zijn, mits oorlof van haar verwervende, om zich te mogen tekenen,

Edele hooghgeleerde Heere,

Uwer Ed^{ts}.

Van den Huize te Muiden, den
21. van Zomermaandt, 1632.

ootmoedighsten onderdaansten dienaar

P. C. H O O F T:

Aan

97.
Aan J U S T U S B A A K.

Mijn Heer en Broeder,

Heden hadden wy rekeninge op U E. koomste gemaakt, denkende dat sint Jan zich mogelijk naa de Geuzery, ende 't verleggen der Haarlemmermarkt zoude schikken, en ons de gewoonlijke warmte leveren. Maar wie zaghe hem oit zoo verkleumt in 't landt koomen? 'T schijnt dat hy hoovaardy heeft in Kersmis, ten minsten van koude en guurigheid, te gelijken: oft dat de tijdt blutfeh is van zoomers, ende voortaan niet heeft dan winterweêr, om ons by te zetten. Zoude de Spanjaart de hitte wel t'zijnent bekommert houden, om, nu 't hem aan foldaaten gebreekt, d'onze voor Maastricht, met booze daagen en bitre nachten te bevechten? Lappen en Vinnen had men van doen, om by zulk eenen hemel 't veldt te houden. Maar hoe fel dat het waait, daar komt weenigh tijdings, dunkt my, van daar herwaarts over. Dit doet my vreezen dat het in den windt is: al zeit men, geen tijng goê tijng. Ende is mijn verlangen des te vieriger opgeblaazen door die koelte. Zoo U E. eenige lucht heeft, 't zy meê-oft tegensgaande, gun'er ons de snuf af: insgelijx van Duitslandt, daar men vaart, als de bedijkers der meeren, die 't laagste waater quaalijkt boven kunnen krijgen, ende op 't laatst eerst de meeste wellen zien opborrelen. Wat plooy de zaaken in Beemen neemen zullen, met de koomst des Zweedschen Koninx, behoort men nu haast wijs te worden. De Sax heeft my schendigh uit den neste genoomen, met het goedt gevoelen dat ik eertijds van hem had. Men zeit my nu, dat hy te stip is, met op zijn' maaltijdt te passen. Een gemeen burger hoort zelden daar kijven om van zijn wijf. Maar de geschiktheit van Krijsoversten is in wat anders gelegen: ende naa dat ik hoore, weet hy zoo wel niet van opstaan, als van zitten gaan. Des Kaizars krachten zijn met geen' groote bekens uit te drinken: Godt beter 't, die U E. in gunst, ende in de haare houde,

Mijn Heer en Broeder,

U E.

gantsdienstwilligen broeder

P. C. HÓÓFT.

Ter vlucht van den Huize te Muiden, den 27 van Zomermaandt, 1632.

98.

Aan T E S S E L S C H A D E R O E M E R S.

Mejoffrouwwe,

D E roê maakt goê kinderen, gelijk U E. ziet, mits ik my gaa beteren met schrijven, naa't laatste kijven dat ik van haar gehoort heb. Want deze is alleenlijk om dat te bewijzen, ende niet om U E. van onze koomste te waarschouwen. Wy hadden'er wel onzen mondt op gemaakt, tegens deze ingaande week. Maar wat daagen hebben wy alle daaghs? Sint Jan moet zijn tijdt vergift hebben. Uit wat hoek dat de windt ook waait, geen' warmte komt'er over. Ik erbarme my over onze arme pruimen, die niet een zonneshijn gebeuren magh. Wanneer zal 't eens zijn, dat wy die rijpe geeltjes met haaren waas, onder de blaauwe van Damasco zullen zien uitsfeken, als starren aan haaren hemel? Ik waatertand'er nu meer naa, dan als ik ze in 't ooggh heb, en slaght Homerus in dit stuk, die 't levendighste gezicht had, toen hy blindt was, ende door 't verlangen naa de verwen en maxels der dingen, d'innerlij-

ke

ke verbeelding der zelve schijnt gesterkt te hebben. Ik hoorde wel eer, datje kunsjens kondt. Is 't waar, zoo spreek een hoogh tooverwoordt, ende doende meer als Circe, steek het weder in een ander bakhuis. Oft zoo U E. oogen zonnen zijn, gelijk de vryers plaghten te zweeren, zeint 'er ons een over tot geleide derwaarts aan. Oft plant 'er een in de Beverwijk om Joffrouwe... uit te lokken, die ook tegens geen' koude magh, al is ze beter gedoft met vlees en vet, dan wy zijn,

Mejoffrouwe,

U E.

Ter vlucht uit mijn Toorent-
jen, den 27 van Zomer-
maandt, 1633.

verplichte dienstwillige

P. C. HÓÓFT en H. HELLEMANS.

99.

Aan de zelve.

Mejoffrouwe,

W At voor liefkruidt heeft U E. mijn Susanne ingegeven; dat haar zoo doet quijnen, en jooken naa U E. jegenwoordigheit? 'T meisen heeft het heele holle hoofd vol Tesselschaas, ende droomt by lichten dagh van de genoote vriendschappen, lekkende haare vingeren naa den hoonigh van U E. lieflijkheit. Ik begin Huigens uit zijn' weer te zetten, ende voor vol aan te neemen, dat gy toveren kunt, oft ten minsten eenige kunsjens, die wat meer in hebben als een ydele haaring. Om zich eenighzins te verlichten van den brandt dezer koortze, heeft zy zich wat minnebloedts af laten tappen, en zeindt het hier by, tot een schenkaadje. Arme sloof, die hier door lichtenis meent te krijgen! Z'is op den verkeerden wegh. Die van tovery genezen wil; moet zelf bloedt van de kol hebben. Kan ik haar dat dietschmaaken; zoo vreeft vry onder haar' lippen te koomen. Want zy zullen U E. zoo nijpen, dat'er 't roode zweet naa volght. Dat wedde ik dat helpen zal, ende wenschte daarom U E. hoe eer hoe liever hier. Maar om niet te vinnigh een spel te drijven, waar goedt, dat wy een pleister van pruimen op het zeer leiden, ende die weeten van geen rijp worden, voor over acht daagen. Bidden dan dat U E. niet in de naaste, maar in 't eerst van de week daar aan, naamelijk met den herfst, over koomen, om haare guurigheid, met de zoete melk van U E. hart, wat te smijdigen. Zoo zullen wy 't ber van September niet voelen, dat zoo zeer naa den winter smaakt, dien hy in den mondt heeft. Zijn eerste dagh is een woonsdagh: 't welk ik zeg, uit zorge dat'er t'Alkmaar geen' almanakken zijn. U E. kieze dien tot het aanveerden der reize, oft een etmaal oft twee te voeren, naa haare beste gelegenheit: maar wy dienden 't te weeten. Ende ons daar toe verlaatende, zullen U E. met haar lieven Krombalg, en kinderen, Gode bevelen, nevens hartlijke groetenis,

Mejoffrouwe, van

U E.

Van den Huize te Muiden,
den 20 van Augustus,
1632.

verplichten dienstwilligen

P. C. HÓÓFT.

100.

Aari J U S T U S B A A K.

Mijn Heer en Broeder,

D E loopmaaren heb ik doorloopen, ende maghtige zwaarigheid, aan den Saxischen kant, daar in gespeurt. Duitslandt leert wat het draagen

gen kan, ende zijn' krachten kennen: wy daar uit, wat men met zoo-
daanigh geweldt, als 't een blok maaken wilde, op Turk oft andere Bar-
baren zoude kunnen uitrechten. 'T welk my erinnert de veirsen van Lu-
canus:

*Heu! quantum potuit terræ, pelagique, parari,
Hoc, quem civiles hauserunt, sanguine, dextræ?
Wat kon men winste doen, te water, en te landt,
Met zoo veel bloeds gestort, door burgerlijke handt?*

Is 't dat U E. iet zonderlinx heeft, vertrouwe dat'er haar' pen niet op
slaapen zal. 'T nieuw van hier slaght den schelvisch, die van Utrecht
naa Amsterdam keert. 'T versch is'er af: maar niet van de goede gene-
genheit,

Mijn Heer en Broeder, van

U E.

Van den Huize te Muiden, den
12 van Herfstmaandt, 1632.

gantsdienstwilligen broeder

P. C. HÓÓFT.

101.

Aan TESSELSCHADE ROEMERS.

Mejoffrouwwe,

WEl magh U E. haare miltheit rouwen, die mijn' lieve Leonoor ende
Sufanne, elk met een glas van vaaderlijken naame ende geest, be-
schonken heeft. Want wy slachten alle de rijke luiden, die hoe zy meer
hebben, hoe zy meer hebben willen. Ook waar ik noode doodt gedeelt,
ende had daarom geirne, op den grootsten roemer, gemaalt het voorige
ende deerlijk verongelukte

A demain les affaires.

[Morgen tot de zaken.]

Op de twee kleener daar nevens gaande, die tot last van twee schroe-
ven Bachus en Ariadne, zullen dienen, wenschte wel dat U E. geliefde
te stellen:

Speculum mentis.

Fomentum amoris.

Op twee andere kleene tot de zelfste schroeven, dunkt my dat, om de
verandering, ende voor de leeken, niet quaalijk komen zoude deze uit-
legging van 't bovenstaande:

Spiegel van de binneborst.

Dooinat op de minnevorst.

De glaazen te rug krijgende, zal ik U E. bedanken, naar behooren. On-
dertussen doen 't mijn Huisvrouw ende Sufanne ten hooghsten: ende
zenden hier nevens de bom gestoffeert met lekkernijen. Maar ik duchte
dat'ze U E. zoo wel niet zullen smaaken, als my de veirsen gevult met
overaardige invallen; zonderling dat:

Wanneer ghy blinkt, zoo taant de zonne van mijn hart.

Ik heb 't Sonnet aan den Ridder Reaal bestelt. Het Koninxliedt* staat * *Klaght*
russen hangen en wurgen, ende kan quaalijk aan zijn eindt raaken. Want *van Koning*
mijn geest is zoo verzoopen en verzonken in 't rijmeloos schrijven mij- *Henrik de*
ner Historien, dat hem de wicken te nat zijn, en in te diep een' kuil *Groote over*
steeken, om vlucht oft veirt naa de poetsche lucht te maaken. U E. verght *'t afwezen*
het hem nochtans. Maar dit zeidt hy daar toe: *der Prin-*
cessse van

'K weet van dichten, nocht van deunen.

Niet dan ketelachtigh dreunen,

Condé.

Is het, dat mijn' snaren

Baaren.

Was de keel oit glad en hel,

Zis nu bijster van haar stel;

Slaat niet, dan een schor

Gemor.

'T hart, al heeft het Phæbus tegen,

Wil, tot uw verzoek genegen,

Boven zijn vermeugen,

Deugen.

Hier ziet U E. den strijdt tussen kracht en zucht. Deze heeft'er nochtans uitgepijnicht 't geen hier nevens komt op 't verjaaren van U E. bruiloftsdagh. 'T gaat bedrukt genoeg, al brengt men 't in geen' druk. Maar zoo gy 't in uw hart drukt, het zal zijn' druk verwonnen hebben. Dan vreeze, dat zijn lot zoo goet niet zijn zal: 't en zy U E. de gunst voor de kunst aanneeme. Die hoop, gegrondt op haare heusheit, is noch niet t'eenemaal vervallen. Dies my daar mede troostende, laate U E. ende alle die haar lief zijn, den Almognden bevolen, nevens hartlijke groete ende eerbiedenis,

Mejoffrouwe, van

U E.

Uit Amsterdam, den 2 van
Slachtaandt, 1632.

hoogbverplichten dienstveirdigen

P. C. H O O F T S

102.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

Voor eenige dagen heb ik Uwer Ed. Geftr. gebiecht zekere mijne slingerzucht naa eenige Fransche rijmen. Noch loopt mijn' stoutheit hooger, en zondigende op de voorige blijken harder goede genegenheit, komt haar hier nevens vergen 't overzien van 't lidt mijner Historië, dat het beleg van Haarlem vervaat. De lange ongerijmtheden, strijdende tegens alle zeden van oorloge, in andere schrijvers gespeurt, doen duchten, dat'er my misschien geen minder uit de penne gedroopen zijn; en wenschen om de zuivering eener krijskundige handt, eer ik deeze klad in 't net doe stellen. Indien 't mijnen Heere Wytz, dien ik achte, met de jegenwoordige toerusting, ten halze toe in 't werk te steeken, niet te lastigh viel, te met een uurken, t' mijner onderrichtinge in deezen, uit te breeken, daar waar niemandt, van wien ik die, met grooter eerbiedenis, ontfinge. Indien niet; het kan U Ed. aan geen' anderen mangelen, die, haar te gevalle, my door zulk eene moeite verplichten zullen. In 't bezonder verlangt my te leeren, oft de midde-len van beschaadigen, sedert dien tijdt, toegenoomen hebben: want dat die van 't beschermen grootelijx gebetert zijn, is ook den leeken in dat stuk kenlijk. Ende indien de aanvechting dat pas even vinnigh, 't verdadigen nergens naa zoo veiligh geweest is, zoo zoude deze belegering my, onder verbeetering, wel de pijnlijkste dunken, die tot noch toe in Nederlandt is uitgestaan. 'T welk de waarom is, die mij daar aan zoo veel woorden heeft doen te kost leggen. De zaaken van den artzenyhof zijn noch in den ouden staat, en eer geschaapen te rugge, dan voorwaarts te gaan. Echter houd' ik oogh in t zeil, en zal geen windt overgeeven, om den bestevenden hoek voor onzen Brosterhuizen aan te doen. Ondertussen houde de Godlijke zorghvuldigheid in

in ſchut en ſcherm UEd. ſamt Mevrouw haare Gemaalinne, en mijnen Heere Wytz; aan alle de welke, nevens hartgrondelijke groetenis, zich in gunſte gebiedt,

Mijn Heere,

U Ed. Geſtr^{ts}.

Uit Amſterdam den 12 van
Lentemaandt, 1633.

onderdaane verplichte dienaar

P. C. HÓÓFT.

103.

Aan J U S T U S B A A K.

Mijn Heer en Broeder,

'T Waar tijdt eens op onze oude plooi van ſchrijven te komen. Voor my, ik gaa my daar toe ſtellen, met het hervatten van den draat der Corneliaanſche Historien. Oft het U E. aan den tijdt hebben zal, twijfelt my, mits 't aangroejen haarder bezigheden, zoo in eigene als andre luiden zaaken. De ſchulteſchrechten* in d'Ooſt-Indiſche Maatſchappije, zijn, hoor ik, dapper gewillight: uit een' ongeziene oorzaake, ende die het tegendeel plaght te baaren: naámeljk het aanſpannen der geenen, die de zelve hebben gezocht in d'afſche te helpen, ende op tijdt verkoft zonder verzien te wezen: 't welk hun nu dwingt tot overmaatigen prijze in te koopen, om te mogen leveren. Dit is my 't eerſte bewijs niet van de ſchadelijkheit der voorzichtigheit in veelerley toevallen. U E. heeft ook te klaagen over die deughd: doch min dan ik, die my al 't mijne in dien handel heb quijt gemaakt. 'T is my evenwel niet leedt, een' maandt vryheits van hoopen en vreezen zoo dier gekocht te hebben. Wil ten minſten anders niet zeggen, ende nooder anders denken. Maar hoe zwijght men van Rijnberk, daar ik nochtans achte 't geſchut zijnen mondt niet houdt? Zoo U E. iets daar af heeft, oft liever van den vredehandel, deelt den vrunden iets mede, die haar,

Mijn Heer en Broeder,

Met Joffrouwe onze Zuſter ende alle de haren, Gode bevolen laaten, nevens hartlijke groetenis van

U E.

Uit mijn Toorentjen, ter vlucht,
en half by duifter, den 27 van
Bloecimaandt. 1633.

weldienſtwilligen broeder

P. C. HÓÓFT.

104.

Aan T E S S E L S C H A D E R O E M E R S.

Mejoffrouwe,

IK dacht dat Krombalg quaadt was, al wiſt hy niet waarom. Want I weenigh voor ons vertrek met der zoomerwoone herwaarts, was hy t'Amſterdam; zoo wy hoorden, zonder ons eens toe te ſpreken. Maar U E. brief, my, door Doctoor Pauw (die zeer gegroet zy) toegeveirdicht, doet my gelooven, dat hy zijn' gal gezult moet hebben in de ſuiker uwer zoetigkeit. Maar hoe verlangt my naa een ooghen van U E. jegenwoordige gedaante? want ik leg'er my toe een jeughjen in te zien, en zelf uit te zuigen; naardien U E. weder aan 't rijmen geraakt, en in dien diepen Taffo verzoopen is. Alreeds word ik dronken van de geur uwer dichten, al ruik ik ze maar uit het papier. Wat zal 't zijn, als U E. de zelve met de ſtem komt bezielen? U E. gelieve Joffrouwe Francaſca ende haaren man mede te belezen, ofte te bezingen; naa dat zy ooren

ren hebben, om nevens U E. ende den uwen over te komen. Ik heb reeds den Secretaris Mostaart, ende Verburgh met Brosterhuizen besproken, om op dien tijdt te passen, en de zangmaate te helpen vol maaken. Ende laat my vastelijk voorstaan, dat wy U E. E. zoo wel zullen onthaalen, dat Krombalg niet weêr schoolziek worden zal, als in den verleden zomer. *Torni, ritorni alle dolcezze prime. Ay keert doch, keert weder tot d'eerste zoetigheên.* Als U E. keele heesch gezongen zal zijn, weeten wy raadt om ze te smeeren met gefuikerde aardbezen, die jegenwoordelijk steêhouders zullen zijn van de witte pruimen. Want deze moghten nooit quaalijker geslaaght wezen. Wy verwachten dan U E., ende in allen gevalle een briefken voor uit, om te weten, waar toe ons verlaaten mogen: ende laten de zelve, met alle die haar lief zijn, den Almogenden in genaade en gunste bevolen; blijvende,

Mejoffrouwe,

U E.

verplichte dienstwillige

P. C. H O O F T.

Uit mijn Toorentjen, den zeventen van Hooimaandt, 1633.

105.

Aan de zelve.

Mejoffrouwe,

U E. heeft hier haare muilen gelaaten. Dit's een' leelijke vergetelheit. Want het waar beter dat 'er U E. de voeten vergeeten had, en 't geen daar aan vast is. De vloer (acht ik) heeft U E. willen houden; ende ghy zijt haar ontslipt, gelijk Corisca den Satyr, daar de perruik in den loop bleef. En zeker, steenen en planken leggen en treuren, om dat ze niet langer van die zoete treedtjens gestrookt worden. Niettemin deze achteloosheit Uwer E. doet ons hoopen, dat wy noch eenigh ander overschot zullen vinden, ende mogelijk U E. hart hier in eenigen kamerhoek zal vergeten zijn. Maar wat wy zoeken, 't is 'er niet, oft het moet onzichtbaar gaan. Als 't 'er ook slechts vergeten waar, ende niet met opzet gelaaten, zoude de vondt van kleener waarde wezen. Maar zoo 't met U E. op reize geslaagen is, laat 'er ons ten minsten somtijds een zweemfel op papier afzien, gelijk men, by hoogen zonneshijn, door een' dubbelen trechter, in een' duistere kamer vertoont, 't geen buiten op straat is. Brosterhuizen en Verburgh konden hier niet duuren, toen U E. wegh was. Wy gingen ze's naamiddaghs quijt. 'T zoud' 'er anders gegaan hebben, waaren de deuntjes niet uit geweest. Ach hoe binden die keelbanden! My dunkt dat ik noch al een eindt lijns, oft liever, lijms van den zoeten zang naasleep. Francisca zy gegroet, en U E. niet min, nevens U E. E. mannen, van

U E.

verplichten dienstwillighsten

P. C. H O O F T.

Uit mijn Toorentjen, den eersten van Oestmaandt, 1633.

106.

Aan de zelve.

Mejoffrouwe,

Fœlix scelus virtus vacatur.

Gelukkige schelmery wort deughd genoemt.

W At zegt ghy van den Heer Schaap? Voor dat ghy luiden zijnen hof gestroopt hebt, zeindt hy my twaalf artichokken. My dunkt dat de

de man, Romulus te boven gaat. Want deeze troonde, om zijn' stadt volkrijk te maaken, de struikroovers derwaarts, alleenlijk met hun veilige hoede te gunnen; de Heer Schaap voeght 'er noch schenkaadjen by. Is dat niet om een' treflijker heerschappye, dan de Roomsche, te stichten? Ik veirdigh' 'er U E. E. de helfte af toe, die de zelve verdient hebt; ende eigene d'andre helft, om deel aan een' ongerechtigheit te hebben, die zoo wel beslaaght is. Gister zandt ik U E. 't paar vergete muilen. Nu bevinden, dat 'er Joffrouwe Duarte al meê van haare veêren gelaaten heeft. Die koomen hier nevens over waaijen. Bruin zijn ze, ende, zoo ik denk, uit de wicken van dat helsch Engeltjen, de Min, getrokken: ende dat het jonxken in slaap gezongen moest wezen, eer 't zich zoo ontpluimen liet. Adieu keelbanden; ende blijft hartgrondelijk gegroet, van

U E.

Ter vlucht, uit mijn Toorentjen, den
tweeden van Oegstmaandt, 1633.

verplichten, dienstwilligen

P. C. HOÓFT.

107.

Aan R O C H U S van den H O O N A A R T.

Edele, hooggeleerde, wijze, voorzienige Heere,

N Aardien mijne misdraghten die genaade in U Ed. heusheit ontmoet hebben, dat het der zelve gelieft haare wanschaapenheden zoo vruntlijk verby te zien, oft met het blanketsel eener gunstige genegenheit, lijdelijk in 't ooge te maaken, en heb ik niet gerust, d'afschrijvers te prikkelen, om U Ed. het voortshinken mijner penne te vertoonen. Maar al zoo 't luiden zijn die uit liefde dienen, en dat men, in 't spoor leggen eener taale, quaalijk huurlingen te werven weet, dien 't aan geen' aandacht en yver mangle, om de naauwluisterende stellingen gaa te slaan, en de voetstappen des voorgangers stips en juistelijk naa te kuijeren, hebbe moeten met hunne traagheit het gedult neemen, dat ik U Ed. bidde der mijne te gunnen. En zeker de strijdt en 't verschil der geenen, die in de Nederlandtsche taale deze zaaken te boek gestelt, en, voor een groot deel, van zwervende papieren mengelinx te zaamen genaait hebben, is zoodaanigh, dat het zwaarlijk bezest kan werden, dan by den geenen, dien de moeite lust, van vijftien of achtiën schrijvers te vergelijken, en een eendraghtigh geschal uit zoo twiftige stemmen te smeeden. Ik ben nu niettemin tot in den jaare 1574, en over de Mooker neêrslaagh aangefukkelt, en verhoope allenskens den wegh wat beter gebaant te vinden. Want, behalven dat de forme van den staat, haast onkenbaar, om de dwers-en dommel-kreuken in de pars der dienstbaarheid gekregen, met der tijdt zal beginnen te verhelderen, en aan eenigh noemelijk aangezicht te raaken, zoo zal my ook ondersteuten het handreiken van geesten, bet verlicht met kennisse der wereldsche dingen, en boven al te staade komen de berichting der geenen, die, aan het voltoojen der wijsheit geoppert, en naa 't vesten der zelve, hunne pooze in 't bestier der gemeene zaake te roer gestaan hebben: waar onder het overvliëgend vernuft en ervaarenheit Uwer Ed. my (kan ik zoo veel verwerven) zeekerste leidstar en kompas zullen strekken. Met eenen laat ik my voorstaan, dat, gelijk het vechten van veldtslaagen, belegeren en verdaadigen van steden, d'een achter d'andre (alhoewel het werken van praal en grooter schittering zijn) gemaklijker valt, dan met de verwarring te worstelen, velerley hoofden en handelingen waar te neemen, de goede ordeningen uit de bedorvene te schiften, en met nieuwe te stij-

ven, alzoó ook het ontfoouwen van dit laatste bedrijf meer haapering aan heeft, dan 't vertellen van 't eerste. Welk mijn oordeel, indien het de eere zal hebben, dat 'er U Ed. haar zegel aansteeke, dar ik vertrouwen dat zy my mijne langzaamheit dus verre vergeeven zal. En op dezen toeverlaat gebiede my van heeler harte, in gunst van U Ed. en mijn' Heere Schotte, dien 't den Almoogenden gelieve in gloorie en voorspoedt altijds te bewaaren, naa wensch,

Edele, hoogheleerde, wijze, voorzienige Heere, van
Uwer Ed.

Van den Huize te Muiden,
den eersten van Oegst-
maandt, 1633.

onderdaansten toegedaansten dienaar

P. C. H O O F T.

108.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

KAizar Rudolf, vertoonende te zekeren tijde eenige Chymische werken, aan mijnen neve Pieter Janzoon Hooft, U Ed. Gestr. bekend, zaid 'er by, dat het van geen' aardfche warmte gestoof was, maar zijn vuur in de straalen der zonne ontschindelt. Een merkwaardigh staaltjen van een overvliegend vernuft, gelijk men dikwijls vindt by luiden van zijner leefte.

Rarus enim sensus communis in illa
Fortuna.

Want zelden is 't verstandt by zulk een' staat gemeen.

De goede Vorst schein te gelooven, dat de rookelooze hemellichten, de stof, daar zy den brandt in steeken, van gelijke zuiverheit maaken. *Koopt ghy geen glas?* zouden onze kinkels zeggen. Voor my; ik ben van 't Kaiserlijk gevoelen: door drift van eierzucht niet, maar door ervaarenis, be-
tuigende, dat de koortze Uwer Ed. Gestr. van hooger hitte toegekomen, haaren oorspronklijken aardt, den harte ende geest, heeft aangeblaazen, en daar in, een' gloedt verwekt, die met geen' damp oft smook altoos ontheldert is: 't en zy men voor een wolcken onder die klaarheit rekenen wil, den overvloet van lof mijner penne gegeven: 't welk nochtans te vergeven staat, ten opzichte, dat

— *Pictoribus atque Poëtis, &c.*

[*Den schilders en Poëten, enz.*]

Tesselscha is noch dat ouwde evenjonge zoete hart, wel gefoorteert met mijn' lieve Leonoor, der welke zy op eenen roemer tot zinspreuk toegewijdt heeft: *Altijds vroom*. Indien U Ed. Gestr. zoo mildt van eergunst wort, als zich eens by ons te komen ververffen, zy zal' er een' jeughd uit zuigen. Wy zijn haar gezelschap quijt, maar zullen in geen gebreeke wezen van haar de veirfen toe te veirdigen, ende ik veel min van eeuwelijk te blijven,

Mijn Heere,

U Ed. Gestr.^{ts}.

Van den Huize te Muiden
den 7 van Oegstmaandt,
1633.

verplichte ootmoedighste dienaar

P. C. H O O F T.

109.

Aan T E S S E L S C H A D E R O E M E R S.

Mejoffrouwe,

MY is lief dat U E. den zwakken Huigens, met een tooghjen inkts gelaaft hebt. Wat hy meent met het topzwaar van lauwer, en kan ik

ik niet anders vatten, dan 's Prinzen triomfwaagen. Maar wat zegt ghy van die overdieffche oogen van Francisca? die niet alleen meeslepen 't geen zy belonken, maar in de ziellooze dingen, een zucht verwekken om haar naa te loopen, als zy schoon uit hun gezicht is. Geestigh is deze inval. Heeft hem Krombalg gezaait, U E. ontfangen en gebaart, ik zagh noit paar beter gepaart, om de werelt, met geestige kinderen, te bevolken: en deze werelt niet alleen, maar alle de geene, daar Alexander af droomde. Want U E. baart al ontfangende, ende behoeft geen' negen maanden om te draagen. Ay lieve, zeindt ons altemets zoo een houkindt t'huis. Zy zullen ons beter kortswijl strekken, dan de apen en meerkatten van Tassos venster. Ende ik zie 't 'er toe komen, dat het uwe wel haast met gelijken gedierte zal gestoffeert zijn. Zoo daar eenige keerffen t'Alkmaar zijn, zy moeten ontfteken aan de loogh uwer toortze, en als kleene starren om de maane zwerven. Zoo U E. ons geene zeindt van haare vruchten, lichtlijk dat wy die zelfs komen haalen. Doch 't is noch onzeker oft het ons, dezen zoomer, gelukken zal. Evenwel wy willen hoopen tegens alle reden van wanhoop aan, ende zoo zoet een speelpop niet, uit de armen van 't gedacht, ontslaaken. Ondertussen zy U E. eerbiedelijk gegroet, ende Gode bevolen nevens alle de haaren,

Mejoffrouwe, van

U E.

Uit mijn Toorentjen, den
14 van Oegstmaandt, 1633.

verplichten dienstwilligsten

P. C. HÓÓFT.

110.

Aan J U S T U S B A A K.

Mijn Heer en Broeder,

DE Zomer is een gladdetijd, en slibbert my uit der handt, terwijl deze zich opent, om vrienden te bewelkomen oft te beadvieuen. 'T is goedt dat U E. genaade met eenen open staat, om voor lief te nemen, 't geen zy niet ontfangt. Wederom heeft Tacitus een' wijl zijnen naam moeten betrachten. Nu zet hy de tong weder t'schrap, onzeker oft het lang duuren zal. Maar al weet ik geen' nieuwe deuntjes, die deze oude verbeteren moghten, hebbe zoo luttel zuchts tot den welgangk van 't gemeen niet, oft wenschte wel te hooren, waar 't met ons heir op uitkomen wil: en wat'er zy, aan 't geen men my schrijft, van vier duizendt ruiters, en drie duizendt knechten tot Wezel verwacht; mitsgaaders dat men t'Amsterdam zestien duizendt ellen oranje lint zoekt, om veldttekens te maaken. Kan men nu den volke geen' andere leuze geven, om zich van den vyandt t'onderkennen, zoo hangt de uitkoomst der toght aan 't wispelen van 't weefgetouw: ende meer aan der spoele, dan der paarden snelheit. Maar 't bescheer des hemels zal'er 't meeste, immers 't al toe doen. In welk geloof ik vertrouwe dat U E. met my over een stemt, die den zelve bevolen zy, nevens groete en eerbiedenis,

Mijn Heer en Broeder, van

U E.

Uit mijn Toorentjen,
den 14 van Oegst-
maandt, 1633.

verplichten dienstwillighsten broeder

P. C. HÓÓFT.

Aan

III.

Aan den zelveu.

Mijn Heer en Broeder,

LAng heb ik gewaakt met reizen en rotten : nu beginne tot rust te geraaken. Maar deze slaap is werklijker dan 't waaken, ende komt U E. by wijlen in hare bezigheid wederom steuren. Op gister van Ifelstein door Utrecht keerende, bewelkoomde my mijn Neef met een' tijding, de grootste daar in een' eeuwte van gehoort moght zijn. Te weeten, hoe, by drie achtervolgende eige booden bevestigt werdt, en de maghtige verslegenheit van de Keulenaars gelooven deed, dat d'Overste Walstein, met zijn gansch heir, den Kaizar af-, en den Euangelischen toegefallen was. Help my uit dezen droom. Want het dunkt'er my een: meer nochtans om de grootte der zaake, dan om de kleente der waarschijnlijkheit. Want de bedenkingen, die my hier op voor dezen in 't hoofd gespeelt hebben, waan ik over een' wijle van my aan U E. geschreven te wezen. Nu melden noch d'Italiaansche loopmaaren, van zwaar misnoegen, dat de Ridders van dien landaart hadden, over de gangen van Walstein; ende van 's Kaizars toeleg om hem den voet te lichten. Veele andere baaken koomen hier op over een. Want hy is gehoont, en verdraagen geweest van zijn bewindt. Daar naa heeft men hem weder aangenomen, ende hy zich niet bewegen laten, dan door voorwaarden, zeidt de Zweedsche soldaat *, die niet min moghten, dan zijnen meester in den krop steken. Namelijk hy bedong 't oppergebiedt over alle 's Kaizars waapenen: ende dat zelf de Koning der Hongaren niet, oft zeer weenigh tijds, in zijn leger zoude mogen verblijven. Dies is 't hem licht gevallen, Oversten en soldaaten op zijn' handt te winnen, en alle achtbaarheid t'hemwaarts te trekken. Oft hy den wil hebben zal, laat ik daar. Vast gaat het, mijns oordeels, dat het hem open staat, zich uit mombaardije te stellen, ende eenen van de grootsten in Europe te maaken: ende dat, zonder noodt van vreeze voor kanskeering. Wederstaat hy die bekooring, men magh van Duitsche trouw, en de Kaizar van geluk spreken. In lange verlangde my niet naa den uitgank van een werk, als dit. Waarover, zoo my de gunste gebeurt van toelichting in deze schemering, 't zal een knoop te meer zijn, aan de verbintenissen,

Mijn Heer en Broeder, van

U E.

reedsverplichten dienstwilligen broeder

P. C. H O O F T S

Uit mijn Toorentjen, den
tweeden van Wijn-
maandt, 1633.

III 2.

Aan den zelveu.

Mijn Heer en Broeder,

BElangende de tijdingen aldaar van Walstein, verwondert my dat men noch in die onzekerheit steekt. Dat hy op bedrogh der Euangelischen ten voorneemsten zoude toelleggen, dunkt my een Hooghduitsch vermoeden. De groove verstanden hebben dit, dat zy altijds duchten verkloekt te werden, ende de dingen meer meeten naa 't gewisse hunner bequaamheit, om bedrogen te werden, dan naa de reden: ende is het der gaauwen plaagh, dat men altijds omzien naa hen heeft. Maar 't moght wel, dat Walstein het hart niet hoogh genoegh hebbende, om een stuk van zoo groot een' gevolgh te bestaan, ende bedwelmt zijnde in 't overdenken van een werk dat de gemeene zoo wijdt te boven gaat,
den

* *Le Soldat
Suedois de
F. Span-
heim.*

den middelwegh kooze, ende eenige vrede zocht te bearbeiten, waar by hy eenigen Vorstlijken, niet Koninklijken staat, ende voorts veiligheid voor zich zelve en d'andere Vorsten moght bedingen: 't welk, mijns oordeels, zijn zoude, indien men 't rijk in dier forme ophemelde, als 't was voor 't inneemen van Bohemen door den Paltsgraaf. 'T zelfste zoude ook minder opspraak van ontrouw onderwaarigh zijn, dan 't volkomen verschuppen des Kaizars: alhoewel men, gelijk U E. weloordeelt, dit al mede zoude weeten te vergulden met glimp van redenen, die altyds de oogen der Euangelischen t'over vervullen zouden. My gedenkt, als de Ridder Reaal noch in Indië was, dat'er in mijn gezelschap op den Dam gesproken werdt, oft zoo een man zich niet gemaklijk meester van die oorden zoude kunnen maaken. Mijn zwager Kloek meinde, dat hy te vroom was om een verraader te worden. Waar op Burgermeester Graaf, dat pas, voeghde, dat men dien naam wel gewoon was te geeven aan de geenen, die stadt oft landt den vyandt leverden, maar niet aan de geenen, die 't voor hun zelve hielden. Francisco Sforza, eerste Hartogh van dien naame, gebruikte 't leger der stadt Milaan, van 't welk hy Overste was, om de zelve te bemesteren, ende bleef echter in grooten aanzien, onder d'Italiaansche mogentheden: zulks zijne naa-zaaten dien staat lange jaaren bezeten hebben, tot dat het hun aan wet- tigh oir ontbroken heeft. Toen heeft Kaizar Karel dat Hartoghdoom aan zich getogen, ende zijnen zoonne als erfgoedt naagelaaten. Dien 't luste d'exempelen van dusdaane handelingen op te zoeken, meenighte zoud' m'er vinden; en Cæsar zelf wel bekaait staan om dit punt te beantwoorden. Daarentussen hebben zoo veele, zelfs deftige ende vroomme Kaizers, geen been gevonden in 't bezit des rijx, op 't zelve recht: alhoewel de rechtsgeleerden lichtlijk verscheidene uitvluchten t'hunner rechtvaardighmaakinge zouden weeten uit te vorssen. Dat U E. in lange niet van Tacitus vernomen heeft, komt ten deele by ons rotsen toe; ten deele; door dien ik bezigh ben met mijn' jeughlijke rijmen by een te raapen, ende te verschrijven, ten verzoeke van de Heeren Verburgh en Brosterhuizen; die de zelve denken te doen drukken, en de bequaamste in 't landt zijn om de liedekens op zangmaat te stellen.... Vermagh ik U E. ergens in te dienen, U E. magh gebieden,

Mijn Heer en Broeder, over

U E.

Van den Huize te Muiden,
den vijftden van Wijn-
maandt, 1633.

verplichten broeder

P. C. HÓÓFT.

113.

Aan T E S S E L S C H A D E.

Mejoffrouw,

M Yn Sufanne is zoo verflingert op d'Ariane, dat z'er quaalijk af heeft kunnen scheiden; alhoewel op hoope van haare jegenwoordigheit haaft weder te genieten. Zy zoude nochtans eerder gekomen hebben, had zy niet getoest naa 't gezelschap van den bygevoeghden boeke. Want zoo eene schoonheit alleen te laten reizen, was een hachlijk ding. U E. verklaare nu haare oogen met de zelve. Zy zal'er veele wonderlijkheden in speuren; ende onder andre deze: dat de dichter zijnen naam in duister houdt. Ende alhoewel mijne nieuwsgierigheit gezocht heeft dien t'ontdekken; 't is my niet gelukt. Vremdt is 't wat hem wederhouden magh hebben van den zelve bekend te maaken, daar alle de werelt, en

T t

voor-

voorneemelijk in Vrankrijk, zoo graagh is naa vernaamtheit. Moogelijk zit hy in't midden van de vroolijke gezelschappen, die van zijnen lof gewaagen, ende hoort en ziet alles, zonder gehoort oft gezien te worden; gelijk eertijds de mannen op onze bruiloften plagten te doen. Ende moet het hem, in zulken geval, een' groote vreught wezen, zijn' eere alzo te nutten zonder krassen. Misschien ook dat hy bevreest voor d'aanvechting der nijdt, dus doende waant daar voor te schuilen; ende in den zin heeft zich bekent te maaken; wanneer hy van 't gemeene goetvinden zijns werx zal verzeekert zijn. 'T is buiten twijfel een braaf geest, ende die verdient van den uwen doorsnuffelt te werden. Wy hoopen op Woonstdagh van hieden over acht dagen, jaargetijde van onze bruiloft te houden. Welke feest volmaakt zoude zijn, waar 't dat haar U E. bywezen gebeuren moght. Zegent ons daar mede, is 't mogelijk: ende blijft Gode bevolen,

Mejoffrouwwe, van

U E.

verplichtsten dienstwillighsten

P. C. H O O F T.

114.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

D Ezen ingeslooten zeindt my Tesselschade, met het bygevoeght lapjen papiers: even oft ik my beter op de plechtigheden en geheimnissen van 't Hof verstonde; die daar naa ben gewoon te slaan, als de blinde naa 't ey, gelijk men zeidt; en my te troosten met de hoop van eenen gunstigen Rechter over den misflagh te vinden. Maar aldus met eere aan gelegentheit geraakt zijnde, om U Ed. Gestr. in hare bezigheden te steuren, dunkt my dat het met eene barning door den oven zal gaan, zoo ik haar teffens iet verge, dat my zelve raakt. Als U Ed. Gestr. my, in de voorleede lente, 't stuk mijner Historien weder zondt, had ik geen beleefder, maar wel wat ronder oordeel daar over verwacht. Want mijn voorneemste wit was, aanwijzing en berichting op de ongerijmtheeden, die ik niet en twijfele in 't handelen van verscheide stoffen, maar al in 't geen d'oorloge aankleeft, begaan te hebben. Mijn vertrouwen is, dat niet de goede genegenheit van U Ed. Gestr., maar haare onleedigheid, my de weldaadt zulker berispinge schuldigh gebleven is. Zeker 't waar my groote gunste, eer die dochter begint de werelt te hantéeren, dat zy wat geschiktheits leerde van heeren, bet afgericht op wereldsche zaaken, dan haar eigen' vaader is. Men kan'er my, zoo lange zy als een opgesloote maaghd leeft, niet lichtelijk te veel op schrollen: maar van 't zelve gelijkmoedelijk te verdraagen, naa dat zy voor den gemeenen dagh moght gekoomen zijn, des zoud' ik niet kunnen verzekeren.

— *Neque enim mihi cornea fibra est.*

Want ook mijn hert niet ongevoelijk is.

Derhalven, indien 't'er uit vallen magh, dat U Ed. Gestr. my zoo verre gelieve te verplichten, zy zal den aanvank mogen vinden onder den Heere Staakmans Raadsman van Staate, wege Vrieslandt aldaar, en 't vervolgh onder den Heere van den Hoonert, eersten Raadt in den hoogen Raade, welke Heeren, naa mijn' gissing, nu een wijl daar aan gekieskaauwt, en hunne bekoomst van zoo laf een' spijze zullen hebben:

alhoec-

alhoewel ze den kok vry wat moeite van zouten en schuimen gekost heeft. Is 't dat ik dit verwerve op U Ed. Gestr., zoo bidde dat haar gelieve met eenen hunne Ed. aftevorderen mijne dwalingen by haar gaa-geslaagen, en de zelve, nevens Uwer Ed. Gestr. goeddunken daar op, toe te schikken, met verklaringe voorts van al 't gene by U Ed. Gestr. en mijnen Heere Wijts, dien ik onlanx daar af geschreven heb, strafwaardigh gevonden zal werden. Ik gebiede my op 't nedrighste aan de gemelde Heeren, en U Ed. Gestr., samt Mevrouw haare gemaalinne, in verlangen naa eenig bevel, dat my maghtigh maake te bewijzen; dat eeuwlijk blijven wil,

Mijn Heere,

Uwer Ed. Gestr^{ts}.

Uit Amsterdam, denne-
genden van Louw-
maandt, 1634.

zoo toegenege, als verplichte dienaar

P. C. HÓÓFT.

115.

Aan J A C O B W Y T S.

Weledele, gestrenghe, hooghwijze, zeer voorzienige Heere,

O Vervloedelijk tuight het antwoord Uwer Ed. Gestr. van den vijf-tienden dezer, dat 'er geen uitputten aan de bron haarder heusheit is. De diepte der zelve is my een afgrondt van eeuwighbindende gehoude-nissen. Ik koome nochtans niet daar in te verzinken, als die geen die verlooren waar, zonder dus verlooren te gaan. Zeinde dan by dezen; twee stukken mijner mijmeringen, om ze aan de straffe en tuchtighing Uwer Ed. Gestr. t'onderwerpen. 'T vervolgh, dat onder de afschrij-vers is, hoop'ik eerlang Uwer Ed. Gestr. toe te schikken. Wel kan ik bezeffen, dat haare bezigheid, met d'overwightige zaaken van haar be-roep, zwaarlijk lijden zal, alles door te zien. Maar de kanttekeningen kunnen aanwijzen, wat het stuk der oorloge raakt; 't welk (gelijk het alle ander wereldsch bedrijf in schorheit en distelgheit overtreft) quaa-lijk uit de boeken te leeren is, en my, om eenigh krijskundigh handt-reiken, verleegen maakt. Want, de lompe ongerijmtheeden te speuren by andere schrijvers; *quoniam me vestigia terrent, Dewijl my hunne voet-stappen verschrikken*, doen duchten, dat 'er my misschien geen minder uit de pen gevallen zijn. Een landtzaat hangt een houten burgh, bezet met driehondert muskettiers, aan etlijke masten, voor Haarlem, in de lucht, om de verweerders van den wal te houden; en dat ten tijde als 't hun aan schut, kruidt, nocht koegels mangelde. Een groot perso-naadje in Vrankrijk stelt een blokhuis van planken op een schip toe, om de zelfste stadt te bestooken. Dingen (bedrieg' ik my niet) om hederis-daaghs uitgelacht te worden van de leken in deze stoffe. De aanvangk mijns werx beruist nu een wijle onder den Heere Staakmans, die Vries-lands plaatze in den Raade van Staaten bekleedt; een doorluchtigh vernuft, grondigh geoeffent in weetenschappen; en waardigh der kennisse en vruntschap Uwer Ed. Gestr. Ik achte zijn Ed. zal nu haare bekoom-ste van dien hebben; en 't zelve lichtelijk overleeveren aan U Ed. Gestr. zoo 't haare geliefte zy, daar over ook eens het oogh te laten gaan. Heel veel van krijszaaken is 'er niet in te vinden; en heb ik op een deel der zelve voor dezen, het oordeel van U Ed. Gestr. verstaan. Doch wor-den daar ten toon gestelt verscheidene heftige partytschappen, die hier t'Amsterdam in zwank gegaan, en 't vuur der gemeene beroerten niet flap-pelijk hebben helpen opblaazen. Ik zoude de zelve noch wel naakter

T t z

ont-

ontdekt hebben, waar my vrije toegang verleent geweest tot de schriften der stad. Maar, (ach armen!) voor zoo vreemd word' ik hier gerekent, dat my, op aanbod van eedt, om te zwijgen wat Burgermeesteren te heelen docht, niet heeft mogen gebeuren, 't geen de Heeren Staaten zoo mildelijk aan Pieter Bor, by oopenbaar schriftelijk bescheidt, gegunt hebben. Derhalven, als genoegh gewaarschouwt, zal my niet te beklagen hebben, indien mijn arbeit elders komt kleenen dank te begaan. Kreune my des ook luttel, zoo my maar de eere ten deele valt, van Uwer Ed. Gestr. en haars gelijken, t'eenigen deele te behaagen. Op welke hoope zich in de armen haarder beleeftheit is wpende,

Weledele, gestreng, hooghwijze, zeer voorzienige Heere,
Uwer Ed. Gestr.

Uit Amsterdam, den
22 in Loumaandt,
1634.

overgewonne verplichtste dienaar

P. C. H O O F T.

116.

Aan CONSTANTYN HUIGENS.

Mijn Heere,

ONze Amsterdammers, als iemandt graatighlijk ietwes te lijve slaat, zeggen, dat zy hunger krijgen van hem te zien eeten. Alzoo komt my een' vlieghzucht aan, wen ik dien Engelschen overvlieger zoo sneedigh door het opperste der lucht heen zie snuiven. Maar al worden mijn^o voeten licht, mijne schouders blijven vederloos, oft kleppen, ten hooghsten, niet dan met eene wick: ende quaadts genoegh dat het oogh hem volge. Dat de overzetsels altijds eenen rok uittrekken, is kenlijk. Maar ik geloove, dat deze dichten den ouden geirne geeven om den nieuwen, waar in U Ed. Gestr. hen gesteecken heeft. Geen licht, in mijnen zin, oft het schaamt zich by die schaduwen: zeker weledele Joffrouwen, en niet veraart van haar' afkoomst; maar, tegens welker jeughlijke frisheit, viellicht de moeder zelf niet zoude darren monstren. Als wy 'er ons moede (zat waar onmogelijk) aan gekust hebben, zoo moet het Tefschades beurt wezen: alhoewel my 't scheiden bitter zal vallen. Doch de straatkinderen (zoo 't U Ed. Gestr. gelieft hen te noemen) zullen 't verzoeten mogen. Het verbeiden der zelve verzacht alreeds de vreez' voor 't verlies van deze, met hoope

Che spenga nuov' amor vecchio desio.

[*Die nieuwe min verbant, verlangt naar d'oude weér.*]

Met huivering des harten heb ik uit den Heere Staakmans verstaan, hoe U Ed. Gestr. mijne misgeboorten ter hooghster vierschaare heeft doen verschijnen. Quaalijk is 't 'er voor haar geschooren, en om den hals gewedt; zoo de Spartaansche strafheit, in 't verdelgen der wanschepselen, daar plaats heeft. Al waaren zy ook flux genoegh van lijf en leden, zoo zijn ze doch echter niet afgerecht op zijn hooffsch, en schendigh afzichtig om de ketterye van liever wurgende woorden te gebruiken, dan onduitsche in te ruimen. Oft ze nochtans (wie weet?) het geluk hadden, van eenige genaade voor de Vorstlijke oogen te vinden, en de zelve zich verwaardigen moghten, om eenen zwenk over 't vervolgh te laten gaan; 't is by den Heere Wyts te bekomen, tot het zeste boek ten einde. Ik had het zijner Ed. Gestr. toegeveirdicht, op haare heusse overbodigheit van 't krijsbedrijf te doorzien, en de mislagen te straffen. Maar 't zal (naar ik verneeme) haar ter handt gekomen zijn, juist ontrent den droe-

ven

ven slagh zijner Ed. Gestr. , in den persoon haarder zaalige Gemaalinne, overgekomen. Zulks zijner Ed. Gestr. , mijns achtens, de lust voor eerst ontbreken zal, om zich daar meê te moeijen. Als U Ed. Gestr. de zijne komt te spreken, ik gebiede my op 't needrighst in haare gunste met een leevendigh gevoelen van de weêrgaê des ramps, my by proeve bekennt. Wijders hebbe nu geslooten het tiende boek met de doodt van den Landtvooght Requens, d'asschriften voltoogen zijnde, zullen, hoop' ik, gelijk d'andere, eens de eere genieten, van hunne ongeschiktheden te zien richten, door het tuchtmaghtigh oordeel Uwer Ed. Gestr. Ende blijft met dien toeverlaat, in 't verlangen na haare herwaartskoomste,

Mijn Heere,

Uwer Ed. Gestr^{ts}.

Uit Amsterdam, den zeventenden van Lentemaandt, 1634.

ootmoedighste dienaar

P. C. HÓÓFT.

117.

Aan den zelve.

Mijn Heer,

IN al een' wijle, niets vernoomen hebbende van Joffrouwe Krombalgh, zondt ik, op gister, by mijn' Huisvrouw, die t'Amsterdam eenige boodschappen had, zeker schrijven, om voorts op Alkmaar bestelt te worden, en te vereiffchen hoe aldaar smaaken moght' het Engelsch ooft, by U Ed. Gestr. gezult in Hollandtschen honigh. Maar mijn Huisvrouw braght den ontijdigen brief te rugge; en daar nevens deze tijding: dat Krombalghs oudste dochtertjen, een voeghlijk meisken, krank aan de poxkens, op de moeder verzocht had, de koeken, die, naa zijn overlijden en 't gebruik aldaar, den buurkinderen zouden verscheenen zijn, by zijn leven uit te deilen. 'T welk geschiedt zijnde, zaid' het, als thans meer niet te doen hebbende, gereedt te zijn tot sterven; en gaf, vier uren daarna, zijnen geest. De vader had het uit der maaten bezint, en betreurd' het naa gelange. De arts Pauw, zoon van den Leidschen Voorlezer in die weetenschap, bestondt hem eenen drank van moedtzalf in te geven; die hem oprak met een weldige zucht en eenigh bloedt, daar voorts heele plassen op volgden; en vloeiden tot hy doodt was: zulks zy beide op gisteren zouden begraaven worden. Ende om het treurspel te deerlijker te maaken, stort dus een' smak van ramp op 't zachte hart van Tesselschade. Zoo U Ed Gestr. zich verwaardight, de verlegene met een letterken van troost te bezoeken, ik verzeêker' my, ten aanzien van de hoogachtbaarheid, waarin zy U Ed. Gestr. houdt, dat het geen verlooren werk van barmhertigheid weezen zal, om deeze droefheit ietwes af te spoelen. Wy hebben lange gehoopt en gehaakt, naa de eere van Uwer Ed. Gestr. jegenwoordigheit. Zoo de zelve, nevens haar liefste gezelschap, ons alhier gebeuren moght, zouden trachten, haar met luchtige en lustige redenen te onderhouden. Ende verlangt my, met eenen te hooren, oft de Prinslijke genaade wel zoo overdaadigh zy, dat ze de mislaagen mijner Historie vergeeven kan. Ondertussen niet alleen, maar eeuwelijk daar en boven,

Mijn Heere, wil blijven

Uwer Ed. Gestr^{ts}.

Van den Huize te Muiden, den 30 van Bloecimaandt, 1634.

onderdaanste toegedaanste dienaar

P. C. HÓÓFT.

Aan T E S S E L S C H A D E R O E M E R S.

Mejoffrouwwe,

IK sloofde my af, met t'zaamschraapen van stoffe, uit alle winkelen mijner heughenisse, tot hartzalf over U E. leedt; ende vondt den heelen hoop te berooit, om ietwes te baaten tot heelnis (zoo my docht) zulk eener quetzüure: als U E. schrijven, gezult in ongelooflijke manhaftigheid, my komt onderwijzen, hoe de studien, besteedt aan 't kauwen en verduwen der waare wijsheit, maghtigh zijn een murw vrouwengemoedt zulks te verstaalen met rede, dat de felste schichten der Fortuine, kinken, jaa, daar in, maar geen' wonden kunnen maaken. Heil zy U E., heldinne, daar de helden by ter schoole behoorden te gaan. De traanen, die 't in 't geweldt des ramps niet geweest is Uwer E. af te persen, zijn tot mijn' oogen uitgewrongen, door innerlijke tederheit, gebooren uit het betrachten des overheerlijken zins, van die leerlijke en stichtlijke regelen, meldende den hoogen ende weledelen aart uwer inborst, die met het slijk der gemeene geesten niet gemeens heeft. Traanen; derhalven, meer van genoegens, dan van droefheit. De troostbehoefster komt troosten; de benaauwde, verquikken; de bedrukte, ontlasten. Al wat ik zouw weten by te brengen, waar waaterdruppen gedraagen in de zee uwer doorluchtige weetenschap: ende zaagh' ik U E. nergens beter, dan derwaarts ende tot haar zelve te zeinden; daar Seneca, Montagne, ende Plutarchus, in gesmolten zijn. Mijnen dienst in andre zaaken, zoo hy U E., by deeze gelegenheit, moght te staade koomen, heb ik haar, voor deezen, doen aanbieden; ende hoope 't zelve noch mondelinx te doen, eer acht daagen omloopen; als wanneer mijn voorneemen is, onze welwaarde dochter te koomen haalen. De rijke Godt, daarentussen, beregene U E. voorts met de schatten zijner genaade, die hy, tot noch toe, zoo mildelijk, op haaren wil, zoo gebooghzaam onder den zijnen, heeft uitgestort: waar aan het minste deel niet zal hebben,

Mejoffrouwwe,

Uwer E.

verplichtste, dienstwilligste

P. C. H O O F T.

Van den Huize te Muiden, den
15 van Zomermaandt, 1634.

Aan J U S T U S B A A K.

Mijn Heer en Broeder,

DAnk hebbe U E. voor den yver om my deelachtigh te maaken aan de goede tijdinge van den Heere de Groot. My was, ontrent een' maant verleden, ietwes daar af door de ooren gewaait, maar luttel ter harte gegaan, om dat'er over lange van geroepen, ende niets op gevolght was. T'Amsterdam zeide my mijn neef Schepen Hooft, in den Haage verstaan te hebben, dat de gemelde Heer naa den Cantzeler Oxenstern toe was: doch dat zijner E. zwager de Raadsheer Reigersbergh meinde, hy waar van den Koning van Denemarken, die zich, voor bemiddelbaar van 's Rijx vrede, bestaat uit te bieden, derwaarts afgeveirdicht. Doch 't was maar gislinge; ende heb liever te gelooven, dat het zy, om in Vrankrijk gebruikt te worden, in dienst der kroone van Zweeden. Want achte, dat zijne gaaven daar beter, te passè komen, ook erkent en beloont zullen worden. Ende is te vertrouwen, dat wy, in dien gevalle,

valle, voortaan niet alleen de ftraalen van dat doorhelder vernuft; maar ook krachtige werking van de zelve vernemen zullen. Ik beveele U E. den Almogenden, ende in haare goede gunfte,

Mijn Heer en Broeder,

U E:

Van den Huize te Muiden den
11 van Zomermaandt. 1634.

verplichten dienstwilligen

P. C. HÓÓFT.

120.

Aan J A C O B W Y T S.

Weledele, gestrenge, hooghwijze, zeer voorzienige Heere,

I Ndachtigh is, ende zal my eeuwlijk weezen, de proeve van 't aankomen zulker slaagen, als de geene die U Ed. Gestr. getroffen heeft in 't verlies haarder welwijze, deftige, en deughdzaame gemaalinne; alhoewel zy ten hemel gevaaren is met een' glorie, daar, te dezer tijdt, van weinige naa gesteecken wordt. Waar over U Ed. Gestr. wel verzekert magh zijn, dat ik mijn deel aan haar leet draagh, ende zoud' het voor dezen gemeldt hebben, 't en waar het my ongerijmt gedocht had, zoo versch en gevoelijk een' rouw te beklaagen, zonder kraft van troost by te brengen. 'T welk, als ik schoon vermogen had, nochtans water in zee gedraagen waar: gemerkt het Uwer Ed. Gestr. aan geen vernuft, geleetheit, oft ervaarenis ontbreekt; die haar de vulte verschaffen van redenen om 't gemoedt te stutten en te stijven. Ook vertrouwe ik haarder aangeboorene ende door oeffening gesterkte manhaftigheit toe, dat zy dezen wederspoedt met geen minder ernst weet te verzetten, *ut Caesar amissa unica filia, Augustus ereptis nepotibus, abstruserint tristitiam; dan Caesar naa 't verlies zijner eenige dochter, en Augustus naa 't wegbrukken zijner neven, de droefheit van zich wierpen.* 'Zelfs 't gewicht der hooge zaaken van haar beroep, hoop' ik, dat Uwer Ed. Gestr. tot verlichting van dezen druk is dienende, & *negotia pro solatiis, en beezigheid voor troost.* Hebben nu mijne schriften, door genaade van U Ed. Gestr, het geluk gehadt van ietwes daar toe te helpen, zoo moet ik bekennen groot overloon zijns arbeidts tot handtgift ontfangen te weezen, by den geenen die zich, zelfs naa 't voltrekken zijns werks, naauwelijx eenigh loon had toegeleit. Maar 't vellen, hierenboven, van zoo gunstigh een vonnis daar over, verplicht my met een' eere, die my beschaamt doet staan. Ik zie wel dat my mijn' onkunde te wijdt heeft doen verwerpen den houten burgh in de lucht gehangen, om de verweerders op den wal te kippen. Meteren evenwel, Connestaggio, en de Ridder Wiljams, stemmen daar in over een, dat het geen de Spanjaarts voor Haarlem te werk stelden, maar een huisken oft kooije geweest zy, om weenigh schutten in te bergen. 'T zelfste getuight mijn neef de Rijk, uit monde van den ouden Hasselaar: en heb ik het maaksel daar af in teekening gevonden by zee-keren plaatsnijder tot Haarlem. Dan 't manganeel, door Prins Maurits, voor Steenwijk gesticht, is voorwaar wel wat anders geweest, en mooghlijk waardigh een burgh te heeten, alhoewel het maar een tooren genoemd wordt by van Reidt. 'T geen hy daar af verhaalt, had ik voor dezen geleezen; maar niet genoegh betracht, oft quaalijk onthouden. Dies weete Uwer Ed. Gestr. grooten dank voor dit aan- en onderwijs, dat my voortaan beter op alles zal doen letten. Met hui- vering des harten verstond ik, over een wijle, uit den Heere Staakmans, 't verschijnen van mijne wanfchepsels onder de oogen zijner Vorstlijke Door-

Doorluchtigheid, en 't is een welgelukkig ontslippen voor my, zoo ik vry magh gaan met de enkele weersmaak in de hardigheid der puurduit-
sche woorden. De vieze naauwheit van gewisse in dezen mishaght my
zelve eenighzins, en hebbe somtijds in beraadt gestaan, oft niet beter
waar, den schoot te vieren, met spreken van hoofsch Duitsch. Maar
zoo men die deure open zet, ik zie niet waar 't eindigen wil met het
verloop der taale; en 't zoude misschien nutter zijn in zuiver Latijn te
schrijven: in 't welke nochtans het bedrijf eens geslachts van andre ton-
ge, mijns bedunkens, niet even eigenlijk uit te drukken waar. Der-
halven hebbe Uwer Ed. Gestr. echter te danken, dat haar gelieft met
d'achtbaarheid van haar gevoelen, my in 't mijne te bevestigen. Wel
zou' ik, dard' ik, het geirne waagen, met U Ed. Gestr. te bidden, dat
zy, daar het t'slaagh quam, by voeghlijke gelegenheit, en *mollissima tem-
pora fandi, tijden van goeder luime*, zich verweirdighde mijne redenen
drupwijs inteboezemen aan den grooten Heldt, naa wiens behaagen wy
billijk schuldigh zijn alles te richten. Waar Stevin noch in 't leven, ik
beloofde my al iet wes voorstands van hem. Nu staat mijn' eenige toe-
verlaat te hove op U Ed. Gestr. en den Heere van Zuylichem. Ten ar-
men van welker heusheit zich losselijk inwerpt, met aanroepinge Godes
om haar hooghste genoegen,

Weledele, gestrenge, hooghwijze, zeer voorzienige Heere,

Uwer Ed. Gestr.^{ts}.

Van den Huze te Muiden,
den 30 van Zomermaandt,
1634.

verplichtste ootmoedighste dienaar

P. C. H O O F T S.

121.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

Voorheenen waand' ik, dat bondige troostredenen den last van 't ver-
nieuwen der droefheit ruim opwoegen: maar ziende U Ed. Gestr. van
ander verstandt, hebbe dat, als 't behoorde, boven 't mijne gestelt. Niet-
temin, dewijl ik haaren laatsten in de Beemster, op de hofsteede van mij-
nen Zwaager Kloek, en van daar een reiken op Alkmaar deed, zoo
moght het niet min, dan tot vermaan komen van U Ed. Gestr. by wel-
ke gelegenheit, ik, speurende Joffrouwe Tesselscha standvastigh boven
mijn' hoope, en wat hertzalf het haar zijn zoude, dat een persoon, haar
zoo waardt voorstaande, zich haares treurens aantrokke, my vervordert
heb haar Uwer Ed. Gestr. brief en gedicht te vertoonen. Ende vertrouw
ik, naardien my deeze bykans ongehoorzaamheit naa wensch gelukt is,
genaadiger rechter aan U Ed. Gestr. te zullen vinden, dan de jonge Man-
lius aan zijnen vaader, toen hy, tegens 't bevel des zelve, voorspoed-
delijk gestreden had. 'T geen *in crepusculo, in schemerlicht*, door U Ed.
Gestr., noopende 't oordeel zijner Vorstlijke Doorluchtigheid, over mij-
ne t'zaamenraapsels, wordt my door den Heere Wijts wat onbewimpel-
der voorgestelt. Arger had ik my ingebeeld dan weersmaak in de schor-
heit der ongewoone woorden, en 't naatrachten eener zuivere Duitsheit,
dat vielleicht al te gemaakt komt. Maar wat zullen wy doen? waar on-
ze taal belanden? *Arduus enim omnium modus, Want de maat is in al-
le zaaken zwaarlijk te treffen*, zoo men d'uitheemsheit haaren gang
laat gaan. De vaader der Roomsche welsprekenheit, hoe noode komt
hy daar aan? Hoe zuurt het hem een Grieks woordt te laten slippen,
flechts by maniere van voorraadt, tot dat hy een bequaam Latijnsch zal
gevonden hebben? Hoe begaan Varro geweest zy, om 't verloop dier
taale

taale te stuiten, wijst zijn bynaam *Stator** uit. Niet zoo wee en deed' * *Stuiter*.
 in d'ooren van den zinlijken Tiberius, de lammigheid eener sleepende
 omspraak, als dat men hem *Emblema* † voor Latijn wilde aansmeeren. † *Teken-*
 My schoot niet over, dan t'schuil te loopen onder de schaduwe deezer *beeldt*.
 luiden, 't en waar' ik my veiliger vond' onder de vleugelen van U Ed.
 Gestr. en den Heere Wijts: die ik bidde, daar 't pas geeft, de gunsti-
 ge handt te houden boven 't hoofd,

Mijn Heere, van

Uwer Ed. Gestr's.

Van den Huize te Muiden,
 den laatsten van Zoomer-
 maandt, 1634.

onderdaansten toegedaansten dienaar

P. C. HÓÓFT.

122.

Aan J A C O B W Y T S.

Weledele, gestrenghe, hooghwijze, zeer voorzienige Heere,

DE stralen van d'onverdiende gunste Uwer Ed. Gestr. te mywaarts
 verhelderden my der wijze, dat ik niet zie hoe den genen t'ontschui-
 len, die zich niet ontzien te verkrachten mijne rechtveerdige schreum-
 te van U Ed. Gestr. d'een' achter d'andere reize moeilijk te vallen. Op
 gister heb ik Uwer Ed. overbeleefden brief beantwoordt met den mij-
 nen, dief van zoo veel tijds, dat den vaderlande t'onbruik gemaakt
 wordt. Nu vergt men my, Uwer Ed. Gestr. voorspreken by zijn Vor-
 stelijke Doorluchtigheid aan te roepen, om de zwaarigheid eener zaake
 te redden, die haar van bringer deezes zal ontfouwen worden. Hoe ont-
 gaa ik het? Hy is een geschikt en geleerd jonkman, my in maagschap
 bestaande; de vaader Willem Blaau, een verstandigh Wiskonstenaar,
 leerling van Tycho Brahe, genoeg vernaamt, en zoude het bet zijn,
 als 't hem lustte. My waar lief zoo U Ed. Gestr. hem een goedt woordt
 kon leenen, maar leeder veel, dat zy hier in iets deede dat eenighzins
 aanstootelijk, oft haar tegens de borst moght weezen: alzo mijn zin-
 lijkheden zich altijdt blijdelijk buigen zullen onder die van Uwer Ed.
 Gestr. gelijk de plicht is,

Weledele, gestrenghe, hooghwijze, zeer voorzienige Heere, van

Uwer Ed. Gestr's.

In haaste, van den Huize
 te Muiden, den eersten
 van Hooimaandt, 1634.

allereigensten en nemmerlosbaaren dienaar

P. C. HÓÓFT.

123.

Aan J U S T U S B A A K.

Mijn Heer en Broeder,

IK ben heden by Socrates te kerke geweest. Hier heeft U E. de pree-
 ke. blijve.

U E.

M D C XXIV.

gantsdienstwillige broeder

P. C. HÓÓFT.

Socrates, van de Godtheit, tegens Aristodemus,
 by Xenophon in 't eerste boek der gedenkwaarde dingen.

Voor eerst zal ik verhaalen, 't geen ik hem eens heb hooren redeneren
 van Godt, tegens Aristodemus gebynaamt den Kleenen. Want hebben-
 de verstaan, dat deze, nocht offer aan de Gooden, nocht gebeden deed,

Vv

nocht

nocht zich met wicelaarije beholp, jaa den spot dreef met alle die zulks pleegden: zeght my, zaid hy, Aristodemus, zijn'er eenige menschen, over de welke ghy, van hunner wijsheit wege, u verwondert hebt? Als hy dat toestondt; zegt ons, zaid Socrates, hunne naamen. Zeker, antwoordde die, in't dichten van heldenlof, heb ik my ten hooghsten over Homerus verwondert; in Dithyrambische veirzen, over Menalippides; in treurspel, over Sophocles; in beeldthouwery, over Polycletus; in schildery, over Zeuxis. Wie, zaid Socrates, dunken u meer verwonderinxwaardigh, de geenen, die beelden zonder vernuft en beweegenis maaken, oft de geenen, die dieren met vernuft en kragttheit, scheppen? Veel meer verwonder ik my over de stichters der dieren, indien die niet by geval, maar met zekeren raadt gemaakt zijn. Welke werken acht ghy by geval, oft door raadt gewrocht te wezen: de geene, die men niet gissen kan, uit wat oorzaak zy gemaakt zijn, oft de geene die men klaarlijk bemerkt tot eenigh nut verordent te zijn? zeker uit raadt moeten hunnen oorspronk hebben, de geene die om nuts wille gemaakt worden. En dunkt u dan niet, dat de geene, die de menschen in 't begin geschaapen heeft, hun om der nuttigheit wille bygevoeght heeft, 't middel om door de zinnen yder ding te begrijpen: te weten, de oogen om te zien 't geen dat zienlijk is; de ooren om te hooren 't geen gehoort kan worden? Zeker, de reuken wat zonden zy ons te pas komen, waaren ons geen' neusgaaten verleent geweest? Wat hadden wy kunnen verneemen van zoet, van zuur, ende van alle die aangenaambheden, die men door den mondt geniet, zoo de tonge aan ons niet geschaapen waer, die de proeffter van al ditte is? Daarenboven, dunkt u ook niet, dat dit voor een werk der voorzienigheit te houden zy, dat zy 't gezicht, dewyl het teder is, met de ooghschelen als deuren, geveest heeft, die opgaan als 't van doen is te zien; en sluiten als hun vaak bekruipt? Jaa tegens de schaadelykheit van den windt, zoo heeft de natuure daar de braauwen, als zeeven, by gevoeght, ende de zelve gedekt met de wenkbrauwen, die booven de oogen zijn, als luifen; op dat zelfs het zweet van 't hoofd afvloeyende hen niet quetsen zoude: dat ook het gehoor alle stemmen ontfangt, en nochtans nemmermeer verwult wort: dat de voorste tanden aan alle dieren gegeven zijn, als om te hakken, de kiezen daarentegen om te kleinzen, 't geen zy van de voorste ontfangen hebben; dat zy den mondt, door den welchen ten dieren ingaat al't geen daar zy lust toe hebben, dicht by de oogen en neusgaatengeplaatst heeft: ende, dewyl 't geen hun afgaat onaangenaam is, dat zy de geuten van 't zelve, afgekeert heeft, op dat het op 't veerste van de zinnen wierde uitgedreven. Twijfelt ghy dan, oft deze dingen zoo voorzichtigly aangestelt, by geval gewrocht zijn, oft met voordachten raadt? Geenszins zeker, zaid hy, maar als ik dit alzoo betracht, zoo dunkt my, dat 'er de konstigheit van eenigen wijzen werkmeester, ende zeer genegen tot de dieren, aan te speuren is. Voorts dat zy hun ingeent heeft de begeerte om vruchten te teelen, ende aan de wijven de begeerte om die op te voeden, aan d'opgevoede een overgroote genegenheit, om te leeven, en een' overgroote vreeze voor de doot: dit, voorwaar, schijnt overeen te komen, met de konstwerken van den geenen die met zekeren raadt verordent heeft, dat 'er dieren zonden zijn. Maar ghy, waant ghy niet, dat ghy zelf eenige voorzichtigheit hebt? Vraaght my, ende ik zal antwoorden. Meent ghy dat nergens anders eenige voorzichtigheit is? voorneemelyk naardien ghy weet, dat ghy in 't lichaam een kleen deel der aarde hebt, daar de zelve groot is: dat ghy weenigh vochtigheits hebt, daar de vochtigheit veel is: desgelijx van d'andre bezondre dingen, die groot zijn, naa dat ghy daar een kleen deel af ontfangen hadt, zoo is ten laatsten uw lichaam t'zaamen gevlydt. 'T vernuft nu, dat nergens alleen

alleen is, waant ghy daar, op eenige maniere, gelukkig aan geraakt te zij? Ende meent ghy, deze treflyke zaaken, die zonder cindt van getal zijn, door eenige dwaasheit, tot deze orde gebraght te wezen? Jaa voorwaar, zeide Aristodemus. Want ik zie de stichters niet, gelijk ik de werkmee-
sters zie van de dingen, die hier gemaakt worden. Maar ghy ziet ook uw eigen geest niet, de welke meester in't lichaam is. Ende derhalven, indien ghy't zoo wilt, ghy mooght zeggen, dat ghy niets uit uw oordeel doet, maar alles by geval. Toen Aristodemus: Ik, mijn Socrates, zaid' hy, en versmaade de Godtheit niet; maar houde de zelve voor te heerlijk, om mijn dienst te behoeven. Immers, zeide Socrates, hoe zy heerlijker is, ende zich nochtans verwaardicht zorge voor u te draagen, zoo veel te meer wil zy van u geëert zijn. Dan, zeide Aristodemus, ik wil dat ghy weet, dat ik de Goden niet verzuimen zoude, zoo ik meende, dat zy de menschelijke zaken gaade sloegen. Acht ghy dan niet, dat zy onze zaaken gaade slaan, daar zy, voor eerst, gewilt hebben, dat onder d'andre dieren, de mensch alleen recht opgestrekt zoude zijn (ende de recht opgestrekte forme heeft dit, dat het gezicht daar af verder gaat, ende dat de zaaken om hooge beter gezien worden, ende dat wy min beschaadicht worden) ende daar by ook 't gezicht, het gehoor, den mondt gevoeght hebben. Daar naa, aan de reste, die lanx der aarde kruipt, hebben zy voeten gegeven, die hun alleenlijk dienen, om voort te gaan: maar den mensche hebben zy ook handen by gevoeght, die veele dingen uitrichten, waar door wy zaaliger, dan d'andre zijn. De tonge nu, (daar alle dieren der eene hebben,) die hebben zy, in den mensche alleen, zoodaanigh geschapen, dat zy, door 't trekken van den mondt, nu dus, dan zoo, de stemme schijnt te vormen, ende alles betekent, wat ons onderling lust te betekenen. Dat zy nu de wellusten van 't vermengen, aan d'andre dieren zulks gegunt hebben, dat zy hen aan zekeren tijdt van 't jaar gebonden hebben, daar zy ons, tot den onderdoom toe, de zelve gestaadelyk byzetten, wat een ding is 't? Nochtans is het Gode niet genoeg geweest, zorgh voor ons lichaam te draagen: maar, 't welk 't meest is, hy heeft ook den alleruitneemsten geest aan de natuure der menschen gegeven. Want, wat geest van eenigh ander dier heeft eerst begrepen, van de Goden, dat zy het zijn, die deze overtreflyke, en verre allerschoonste dingen gebouwt hebben? Wat ander geslacht ook, behalven de menschen, is 'er, dat de Goden eert? wat ander geest overtreft den menschelijken, in 't verhoeden van den honger, den dorst, de koude, de hitte: oft in 't genezen der ziekten, oft in 't oefenen des lichaams, oft in eenige treflyker geleerdtheit te bekomen, oft in 't onthouden, met de gedachten, van 't geen hy behoort, oft gezien, oft geleerd heeft? Want is het u niet klaar en kenlyk, dat de menschen, onder d'andre dieren, als zekere Goden leven, gaande, van natuure zelf, zoo met lichaam, als met geest, d'andre te boven. Want, zoo hy 't lijf van eenen os had, 't vernuft, daarentegen, van eenen mensche, hy zoude niet hebben kunnen doen wat hy gewilt had: de geene ook, die wel handen hebben, maar geen vernuft, overtreffen d'andre niet. Ende ghy, die van beids het alderdierbaarste bekoomen hebt, acht ghy dat de Goden geen' zorge voor u draagen? Maar wat zullen zy moeten doen, op dat ghy denkt dat zy acht op u neemen? Als zy zeinden, zeide Aristodemus, gelijk ghy zeght dat zy zeinden, raadsluiden, tot de dingen die men te doen oft te laten heeft. Maar als zy aan d'Atheniensers, zeide Socrates daar op, hunnen raadt by wichelarye verzoekende, antwoorden, meent ghy niet dat alsdan ook aan u geantwoort wort? Meent ghy dat niet, als zy aan d'andre Grieken, aan 't gansch menschlyk geslacht wondertekenen toezeinden, waar door zy iets te kennen geven? Waant ghy dat de Goden, den menschen het gevoelen ingeprent zou-

den hebben, dat zy loonen en straffen kunnen, 't en waar zy't in der daadt konden? Ende waant ghy dat de menschen, eeuwelijk bedrogen blijvende, hier af niet gewaar zouden geworden zijn? En ziet ghy niet, dat de gene, die, onder de menschelyke zaaken, uitmunten in oudtheit en wijsheit, te weten steeden ende volken, den Godsdienst zeer toegedaan zyn; ende dat de voorzichtigste onderdoomen der menschen, zich de godlyke zaaken meest ter harte trekken? Leer, zaid' hy, o goede man, dat ook uw vernuft, terwyl 't in 't lichaam is, het lichaam, naa zyn goeddunken, regeert. Waarover te achten staat, dat ook die wijsheit, de welke in dit heelal is, alles der voege regeert, gelyk haar aangenaam is: niet, dat uw oogh veele stadiën verre reiken kan, ende dat Gods oogh niet alles teffens aanschouwen kan: nochte, dat uw geest zoo wel de dingen, die hier, als die in Egypten en Sicilië gebeuren, overdenken kan; ende dat Gods wijsheit niet alles teffens met haare zorgte kan omhelzen. Voorwaar, gelyk ghy verneemt, eerende de menschen, wie u wederom willen eeren; ende als ghy hen bewelddaadicht, wie u wederom bewelddaadigen willen; als ghy by andren te raade gaat, verneemt, wie voorzichtig zyn: op de zelve wijze, hebt ghy ook, met het eeren der Goden, te verzoeken, oft zy u eenigen raadt willen geeven, noopende de dingen, die duister zyn voor de menschen. Ende zult ghy alsdan verstaan, de Godtheit zoo groot en treflyk te wezen, dat zy teffens alles ziet; ende alles hoort, ende overal tegenwoordigh is, ende voor alles zorgte draagt. Als Socrates dit zeide, zoo docht my niet alleen ende zynen medeomgangeren, dat hy maakte, dat zy, waar hen de menschen aanschouwden, zich van ongodlykheit, onrechtvaardigheit, schandelykheit, onthouden moesten; maar ook, waar dat zy zich in eenzaamheit bevonden: gemerkt zy te achten hadden, dat nemmermeer iets van hun doen den Goden verborgen kon zyn.

124.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Edele, gestrengte, erentfeste, welwijze, zeer voorzienige Heere,

OM een' gelijkenis te gebruiken van 't gewas dezer landouwe, ik hoorde nooit van barmhartigheit, die, om eenen vriendt uit het vaagevuur te helpen, zich zelve in de hachlykheit van den mondt der helle ging waagen, en door zulk een vuur proeve doen, dat de fijnte zijner trouwe meer dan vier en twintig karaten mogt haalen. 'T welk van haar met minder ongerijmtheit gezeidt kan worden, dan van 't goudt van vijf en twintigh karaten, 't welk zeker Alchymist zich vermat te kunnen maaken: gemerkt de fijnte van dat metaal haar bestek heeft; die van de trouwhartigheit geenzins; gelyk ik koome van te leeren by de blijken getoont door U Ed. Gestr. die 't gelieft heeft den voorstandt van my en de mijne te beyveren, door haare genaade, op gevaar van ongenaade des Vorsten. Wat dit in hebbe, kan ik, alhoewel zonder ervaarenheit, t'over bevroeden: en moet belijden, tot grootmaaking van de haare, dat ik mijner standtvastigheit zoo veel goeds niet zouw toevertrouwt hebben. Vinde my nochtans zulk gesticht door dezen voorgangk Uwer Ed. Gestr. dat ik my darre sterk maaken, zoo mijne geringheit haar emmermeer kan te staade komen; te beschrijven den naaften trap, aan die, waar op zijne voeten gevesticht heeft de geene, die alleen, en met uitsluiting van de reste der menschen, verdient te draagen den naam van Constantijn. Maghtige redenen van de weigering des Vorsten (ongewis of ik 't wit raak) weete my wel in te beelden; ende scheppe daar uit te voller 't gewicht uws volhardens, niet bezeft te hebben de kleenig-

nigheid die 't waare voor dat hof, yeder met zijn taal te gemoet te komen, vergeeve U Ed. Geftr. aan eenen onverzochten hoveling, die 't echter wel behoort had te bezeffen, uit redenen op deeze stoffe hem meermaals voorgekomen. Ook hebben my hier in verrukt de yver tot de glorie Uwer Ed. Geftr. daar 't vaderlandt my dunkt zijn deel aan te eighenen; en te gevoelen, dat de zelve van eenigh aanzien en baat moght wezen in 't beweegen des perfoons dien wy van doen hebben. Oolijke zorgvuldigheden van luiden die 't naauw zoeken, daar 't naauw by köomt. Deez' achten met U Ed. Geftr. dat men even hoogh zeilen zal, met den zeker welkundigen Franschen brief, zoo d'achtbaarheid van den teekenaar haare waarde gelden magh. Ik kuffe ter knieje de zeeghbaare handt zijner Vorstlijke Doorluchtigheid voor de eere haarer genaade: ook de gelukkige penvoerster, die my ten beste doet hoopen van 't geluk dat voorts te verwachten staat; ende draage aan haar eeuwlijk en aaligh op,

Edele, gestrenghe, erentfeste, welwijze, zeer voorzienige Heere,

Uwer Ed. Geftr^{ts}.

Brussel, den 31 van.
Wijamaandt, 1634.

verplichtsten ootmoedighsten dienaar

P. C. HÓÓFT.

125.

Aan den zelve.

Edele, gestrenghe, erentfeste, welwijze, zeer voorzienige Heere,

WY staan alhier om eenige vrienden ten eeten te hebben: ende 't spel zouw volmaakt zijn met het bywezen Uwer Ed. Geftr. Maar haar; om zoo een' zaak, van daar te scheuren, waare tegens den staat gezondight. 'T naaste dan is, dat gebrek t'overplaaftren, en ons verdriet te mompen met inbeelding haarder jegenwoordigheid. Derhalven, om de zelve te stijven, en ons te vaster te laten voorstaan, dat U E. Geftr. een van de galten is, zeinden haar hier nevens haar tafeldeel. 'T is een arm gerecht en t'eenemaal vleesselijk. Maar U Ed. Geftr. op lekkerny van geeft te noodigen, waar een gebedelde maaltijdt toefstellen, daar zy meer brengen dan haalen moest'. Ende deeze spijs, hoe slecht zy is, zal nocht haar nocht my smaakeloos vallen, zoo U Ed. Geftr. daar uit kauen kan den honger, dien naa haare goede gunst heeft,

Edele, gestrenghe, erentfeste, welwijze, zeer voorzienige Heere,

Uwer Ed. Geftr^{ts}.

Uit Amsterdam, den 15 van
Louwmaandt, 1635.

onderdaanste ootmoedighste dienaar

P. C. HÓÓFT.

116.

Aan NICOLAAS van REIGERSBERGH.

Edele, hooghgeleerde, welwijze, zeer voorzienige Heere,

NAardien (zoo men hier verstaat) mijn Heer de Groot, U Ed. schoonbroeder, in zijn ampt getreden is, zoo zullen nu, buiten twijffel, brieven van begroeting' van luiden van lettren, en andere geleerde mannen uit alle oorden overwaaijen. Dat ik my mede dier plichtpleginge onderwinde, en inbeuren darre tussen die groote naamen, spruit uit een harte; my onder den riem gesteecken, by 't gewisse der vierige geneegenheit, die ik altijd gehadt heb, om zijne waardy en begaaftheden te zien erkent, en te werke gestelt naar behooren. 'T slaaght zeker wonderlijk naa wensch, dat zijne Ed. ter plaatse geraakt is, daar 't haar gebeuren magh ook 't nut dezès vaderlands, als verknocht aan dat van

Zweeden en Vrankrijk, te bevorderen. Gelijk ik ook geloove, naa dat my de vroomheit en rechtschaapenheit dier inborst bekend is, dat haar niet aangenaamers wedervaaren moght, dan de jegenwoordige gelegenheit, om niet alleen den voorgemelden staaten, maar ook der gansche Christenheit deughd te doen. Wijders dank ik U Ed. hooghlijk voor de eere ende goede siere aan mondt en ooren, laatstmaals genooten: haar bidde, my te vergeeven de moeite haar geveghht om den ingeleiden voorts te schikken; en Godt almachtigh U Ed. in vrede en voorspoedt altyds te bewaaren, samt in haare goede gunste,

Edele, hooghgeleerde, welwijze, zeer voorzienige Heere,

Uwer Ed.

Uit Amsterdam, den 29 van
Louwmaandt, 1635.

onderdaansten toegedaansten dienaar

P. C. H O O F T.

127.

HUGONI GROTI O.

Illustrissime, nobilissime, amplissimeque Domine,

Non semper errat fama, aliquando & eligit. Utque tandem liquere
neam verum dicere, ipse inter alios tui observantissimos, diu vivere non destiti. At gratulernè tibi de munere, an de te muneri, quod quamvis honorificentissimum, splendoris tamen multò plus à tua claritudine mutuatur, quàm tibi conciliat? Gratulor equidem tibi, cum præsertim tale sit, ut nullum (id quod vel omni gloriæ sensu vehementiùs te juvet) exercendis dignè divinæ tuæ mentis dotibus, virtutibusque, promerendoque luculentissimè de nationibus generis humani ocellis, magis opportunum contingere potuerit. Proinde & Sueciæ, & Galliæ, & huic patriæ, quarum conjuncta commoda procurandi occasio valde, ut opinor, tibi ex sententia cedit; imò Christiano orbi universo gratulor, in eo te fastigio collocatum, unde populis de extrema salute anxiiis, aliis de publicâ securitate satagentibus, propitium sidus affulgeas, & hosti juxta ac tuis venerandum, atque adeo exoptandum, ob æquitatem animi singularem. Deumque Opt. Max. enixè precor, consilia tua rei Christianæ ut prosperet; quò pro funesto hoc Germaniæ statu, ingruentiumque aliunde bellorum minis, solida aliquando fidaque pace beati, tranquilla omnia tuæ imprimis pietati pariter & solertiæ debeamus. Te denique rogo, hoc officium aliis fortassis minus probandum, tanquam elati, sibi que præsentis animi argumentum, verum ab optimo, tuæque dignitatis studiosissimo profectum, quæ tua est humanitas, ne averseris. Vale genuinum generositatis exemplar, vel potius ipsa generositas, cui se æternum dicavit consecravitque

T. T.

Amsterdam, quinto Kal.
Feb. 1635.

P. C. H O O F D I U S.

128.

PETRO C. H O O F T.

Nobilissime atque amplissime Domine,

Morator & trico meritò videar, qui ad humanitatis veræque amicitia plenas literas, legationem mihi imperatam gratulantes, tam serè respondeam, nisi causam haberem, quàm & ipse conjecturâ assequi te posse opinor, approbaturum certe non dubito. Cum enim illi homines, qui me oderunt implacabiliter, quia sine causa oderunt, etiam huic rei ad se non pertinenti obices quæsiuissent; nolui aut fama adhuc dubitante gra-
tu-

tulationes admittere, aut amicis non satis liquidum præbere gaudium. Nunc in urbem introductus, quanto cum honore maximo legati solent, à Rege vero etiam multo benignius quam alii auditus, itidemque à Regina, regii sanguinis Principibus, Proceribusque, eos qui adversis meis seridè indoluerunt, qui resurgentibus non ita dudum in me procellis amicitiam meam non erubuerunt, sed eam plurimis maximisque officiis palam testati sunt, neque deliberantem de me fortunam in consilium vocarunt; hoc solatio fraudandos non putavi, ut videant suam constantiam animumque adversus mala immotum viri maximi Oxensternii iudicio probari. Hos autem inter, vir in omni ut studiorum, ita & virtutum genere eminentissime, nisi tibi principem assignem locum, tum vero ego omnibus iis dignus sim, quibus me indignum esse tu semper judicasti. Spero laborem mihi impositum, & Suedico regno & Gallico, patriæ etiam ei mea quæ fuit, toti denique Orbi Christiano, quam semper potissimam patriam duxi, fore non inutilem: idque eo opto magis, ut hac fruatur de inimicis innocente vindicta, sitque vobis, amicis meis, unde quamvis pertinacibus possitis ostendere, non errasse vestra de me iudicia. Deus tibi, Vir Nobilissime, uxori tuæ lectissimæ feminae, liberis suavissimis det inoffensos vitæ cursus. Idem mea & mei precantur.

T. Nob. addictissimus

Lutetia xxx Martii,
1635.

H. GROTIUS.

129.

Aan NICOLAAS REYGERSBERGH.

Edele, hooghgeleerde, welwijze, zeer voorzienige Heere,

N^Och vind' ik t'erkaauwen aan de goede siere en gunste, laastmaals ontfangen van U Ed., en wordt my de smaak der zelve ververscht, door't antwoordt van mijnen Heere U Ed. Schoonbroeder. Waar uit ik speure, hoe't haar gelieft heeft het voortveirdigen van mijnen briefte behartigen. Alle welgeaarde gemoeden zijn hier ontfsteeken in uitgelaate vroolijckheit, door't verstaan der eere zijner Ed. toegedraagen van Koning, Koningin, en Vorsten van den bloede: hoewel alles te licht valt, om zijne waardy en verdiensten op te weegen. Wat belangt my, mijne zwagers, Hasselaar, Kloek, en andre vrienden; wy hebben zoo blijde een boodtschap eenen bezonderen heiligen dagh gemaakt, en op de welvaart van den Monarch der wijsheit, met schuldige eerbiedenis, eenen becker geledigt van wijn,

*Quale coronati Thræsea Helvidiusque bibebant,
Brutorum & Cassi natalibus.*

[*Als Pætus en Helvid, gekranst, wierdt ingeschonken,
Toen zy op Cassius en Brutus jaardagh dronken.*]

U Ed. is op die maaltijdt naa den geest niet gemist geworden: en op dat zy, naa den vleesche, der zelve ook eenighzins deelachtigh zy, gaat hier nevens een' kleene erkentenis haarder milddaadige geneegenheit: de welke ik toevertrouwe, dat zy de gifte niet naa haare eige geringheit meeten zal, maar naa't hart van den zeinder, en hem nemmer misgunnen,

Edele, hooghgeleerde, welwijze, zeer voorzienige Heere,
het voeren van dezen loflijken tijtel,

Uwer Ed.

Uit Amsterdam, den 17
van Grasmaandt, 1635.

onderdaanste ootmoedighste dienaar

P. C. HÓÓFT.

Aan

Aan GERARDUS JOHANNES VOSSIUS.

Achtbaare, hooghgeleerde, welwijze, zeer voorzienige Heere,

Raakt groot Britanje haast aan eenen Koning, daar 't noch te klein voor zy, 't magh Uwer E. des dank weeten, die voor hem den wegh ter geleerdheit gebaant, en den voorburgh der wetenschappen opgestormt heeft; zulks hy 't zijner moedeloosheit zal wijten moeten, verzuimt hy de bres te beklimmen, en zijnen standaardt op den top der gloorie te planten. Kracht, klaarheit, reuk, smaak, al vindt men 't in Uwer E. schriften, en jammert my geen dink bet, dan dat ik en mijns gelijke dieven uwer uren, zich niet meer ontzien 't gemeene beste te besteelen, met steurnis uws arbeidzaaligen yvers, in 't lossen der goudtmijnen van dat schatrijk vernuft. Ach! waarom is 't ons geweigert, gelijk met ander goedt, ook met eigen tijdt te doen, en mildt van den zelve te wezen? Moght dat geschieden, ik schonk een ruim rak van den mijnen aan Uw' E. daar 't zoo wel te pas koomen, en besteedt zouw wezen. Uwer E. verwondert viellicht, dat ik dus schielijk zoo deeghlijk een' inval gekregen heb, om my te bekeeren van mijn zondig leeven. Wislijk 't berouw gaat zwanger met boetvaardigheid: maar oft het daar blijde moeder van worden zal; 'k en weets: duchtende voor eenige ongeregelde lust mijner lekkerny op Uwer E. taalhoonigh, waar door de vrucht op een' storting oft misdraght moght uit koomen. De begeerlijkheit der begorde vrouwen is alleenlijk 't bederf van 't schepsel, wanneer ze onvernoeght blijft; anders zijne behoudenis. Maar zoo der my eene bevangt, die moet het kindt verstikken: 't zy dat men ze lescht, oft te leur stelt. Waar aan Uw' E. ziet, in wat waaghschaal 't beslaagen mijner beetering' is hangende. Daarentusschen worstelt de rede met de zinlijkheit, en breekt haar hoofd om eenigen vondt uit te vorschen, die mijne misdaden wat vergeeflijker konde doen vinden. Vergeefs. *Elk wat wils*; roept d'andere; en t'zaamen overkoomen zijnde, hebben gemeener stemme, my entlijk zoo verre gebracht, dat ik Uw' E. baade, als dienstigh doe by dezen, t'overleggen, oft het Uwer E. ook gelijken zoude, deze woestijne, voor etlijke dagen, tot een' uitspanning te kiezen, om midlerwijle van den overloop der onbeschofte aanzoekers ontslaagen te wezen. Zoo 't Uwer E. gevalt, wy zullen der zelve, en der papierpakkaadje, die 't haar gelieft mede te sleepen, een bequaame kamer inruimen: en ons geirne lijden met de enkele taafelspraak, zonder den minsten aanslagh op de rest haars tijds te maaken. In 't verwachten van gewenscht antwoordt, danke Uw' E. hooghlijk voor de leening' van Justellus, hooger voor de gift der overvloedige Letterkonst, en allerhooghst voor de vertoonde hoope eeniger treflijker werken. Godt gunn' 'er zijnen zeegen toe, en houde die gestrekt over Uw' E. en alle die haar lief zijn, aan de welke zich met hartgrondige groete en eerbiedenis bevoolen laat,

Achtbaare, hooghgeleerde, welwijze, zeer voorzienige Heere,

Uwer E.

Van den Huize te Muiden,
den 28 van Bloeiemaandt,
1635.

verplichte onderdaanste dienaar

P. C. H O O F T.

Aan J U S T U S B A A K.

Mijn Heer en Broeder,

Het aantekenen ende noch niet verbeurt maaken der Spaansche goederen in Vrankrijk, vind' ik gerijmt. Wie weet noch welker onder-

zaaten daar by de meeste schaade zouden lijden? dat dient eerst onderzocht. Mogelijk wacht men met eenen, oft het werk stuiten, ende daar uit eenigh verdragh moghte spruiten. Ook, dunkt my, zoud' het zeer hardt zijn, verbeurt te maaken goedren, daar gekoomen; met vertrouwen op den pais, ende gedurende den zelven: zoo dat daar mede bescheidenlijker behoort gehandelt te worden; naar dat de Spaanschen zich zullen aanstellen. Maar zoo de Spaanschen dit bedrijf voor geen' vredebreuk neemen, daar by gevoeght het ontzegg, gedaan door eenen Heeroudt binnen Brussel, zy mogen, gelieft het hun, wel houden dat de pais noch duurt als de François hun van alle zijden in 't landt zal vallen: ende kunnen 't duiden op hulpbewijs aan ons. Het neemen der schepen door de Duinkerkers betoont my genoegh dat de vyandschap is aangevangen. Men zeit dat ons leger opbreekt, zonder te weten waar heenen 't gemeent is. De brieven van dezen avont zullen 't U E. zeggen, ende my morgen (verwacht ik) die van U E. de welke met alle de haaren, den Almogenden bevolen zy, nevens welhartlijke groet- ende gebiedenis,

Mijn Heer en Broeder, van

Uwer E.

Van den Huize te Muiden, den 22 van Zomermaandt, 1635.

verplichten dienstwilligen broeder

P. C. HÓÓFT.

132.

Aan den zelven.

Mijn Heer en Broeder,

Quellen my zinkingen van kaakelzucht, U E. gelieve 't te vergeeven, aan den geenen die ze gaadert, om dat hy ze dagelijx niet loozen kan ter borze en op den Dam. U E. zeidt wel de waarheit daar aan, dat de tijdingen zulks zwindelen, en hassebassen, met elkandre te heeten liegen, dat 'er eenen 't hoeft af ommeloopen zouw, 't welk beter verhoedt waar. Maar ik gaf eens eenen, die des op my verzocht, tot zinspreuk * *De werelt dwerelt*. Zoo doet ze zeker, en wy zijn 'er in. Laat ons dan meê dwerlen op haaren dril. De strakheit der dagelijksche bezigheden, dient altemets uitgespannen. Maar dat wy zoo strijdende maaren krijgen, daar nocht Brabant, nocht Vrankrijk zoo verre leidt als Japon, zoude my bevremden, hadd' ik mijn' zaalige moeder niet hooren vertellen; hoe, als Alva voor Haarlem lagh, by wijlen driemaal, op eenen dagh, gerucht van d'opgift dier stadt, t'Amsterdam quam; ende altijd 't jongste waar moest zijn, tot het naaste toe, dat men, daar aan, hoorde. Zoo veele leugetijdingen in zoo kort een' tijdt, ende drie mijlen weeghs. Dat sint Omar belegert zy, kan quaalijk in my komen; ten eersten, om dat U E. meldt, dat de boode op 't kerkhof is; ten andren, om dat my de plaats te gering dunkt, doch ken ze niet dan by gissing; ten derden, om dat ik achte, zoo daar heirkraft ontrent waar, 't kon niet verhoelen, nochte wy zonder zekerheit van dien blijven. Anderzins, om wat te kouten, *à veüe de pays*, zeggen de Françoisen; 't welk my dunkt zoo veel te wezen, als oft wy zeiden, *naa dat de marsklimmer uit der zee, van eenigh landt oordeelen kan*; ik houd' het daar voor, dat het stuk met geen enkel intrekken, al is men schoon de sterkste, te slechten is. Want de zwakste parthy kan quaalijk tot slagh gedwongen worden, zoo lang als zy stroomen en steden tot rug en toeverlaat heeft. Waar uit volght, zoo men iets bedrijven wil, dat men tot aantasting oft beleg van plaatsen komen moet. Jaa al had men schoon den vyandt uit den velde gedreeven, zoo waar men echter benoodight de vestingen met

* *Advis.*

geweldt aan te spreken; ende dat genoegzaam een' voor eene. Waar uit te scheppen staat; dat de zaak noch veele voeten in d'aarde zouw hebben, ende alzo alles van geen leyen dak' afloopen. Om landen vol van welbewalde steden op een bot te bemeeftren; zie ik noch niet anders, dan dat men ze verwoefsten moest; ende voort's de grenzen sluiten ende maghtighlijk bezet houden, om ze, door noodt en behoefstighheit, alle te gelijk te doen zwichten. Oft wy en de Françoisen te zaamen, nu dit in onze handt hebben, daar van zy het oordeel den beleidren des weldigen aanslaghs bevoolen. Immers, indien die, zonder den gemelden wegh in te gaan, kort afloopt, het zal my meer naa wensch dan naa gissing gaan. My verwondert (ende zeyd' het deez' daagen tegens mijnen zwager) dat de Heeren van Amsterdam niet maaken slips ende zekerlijk verkundschapt te zijn; van 't geene dat'er omgaat. Zulke kosten, mijns bedünkens, zouden niet ydel zijn, nochte alleenlijk dienen tot verzaading van nieuwsgierigheit. Oogh in 't zeil te houden, komt al tijds wel te pas, ende die kennis van zaaken heeft, kan, daar 't slaaght, met achtbaarheid spreken en raadtgeeven. 'T geldt zeker geen kleentjen: een' groote kreuk, ten besten oft ten arghesten, moet de uitkoomst aan 's lands zaaken geeven. De Burgermeester Vlaaming, is 't waar dat het uit zijner E. mondt komt; zal, meen ik, U E. niet heelen 't geen de Raadtpensionaris uit Paris schrijft, noopende 't breeken oft niet van dien Koning, tegens Spanjen. Schreumt U E. de zijne daarom aan te spreken, gelief mijnen zwager Hasselaar, uit mijnen naame, te begroeten, ende te verzoeken, dat hy U E. byzette 't geen men weeten magh, om het my over te brieven. Want heel goet' schrijfs is hy zelf niet; behalven dat luiden die in regeering zijn, met rede aanstoot in schrijven van landtzaaken vinden. Want woorden zijn zwaaibaar; de letter staat pal, ende is vreemde uitleggingen onderworpen. Daar my meest naa verlangt, is te weeten oft'er noch andre Fransche schaaren, ontrent de Walsche grenzen, op de been, oft ook in aantoght zijn. Want van daar moest, dunkt my, den aantoght koomen. Anders, ducht ik. Zotte zorgen van my. Maar wie kan den bevreesden beneemen, dat hy met den rugh tegens 't hooger boordt drukt als 't schip helt; zonder te denken, dat zijn' voeten zoo veel tegenshouden, als zijn' schouders vordren, wen hy zich t'schoor stelt. Ik wil gaan wijzer worden, ende laaten den wondtheeler met het zeer bewerden: denkende van de aartsche Goden, gelijk van den hernelschen, dat zy weeten hoe men 't aanleggen moet, al komt het met ons begrip niet over een: ende zeggende in mijnen geest; heeren, uwe oordeelen zijn een groote afgrondt. Noodigh oft nut werk gaat voor: maar als 't'er met U E. anders uit vallen magh, een briefpraatjen zal my zeer welkoom wezen. In 't verwachten van dien tegens dinxdagh, beveel ik U E., met Joffrouwe onze zuster ende alle die haar lief zijn, den Almogenden, samt in der zelve goede gunste, van heelen harte,

Mijn Heer en Broeder,

U E.

Van den Huize te Muiden, den eersten van Hooimaandt, 1635:

verplichten dienstwillighsten broeder

P. C. H O O F T.

133.

Aan den zelve.

Mijn Heer en Broeder,

WY zijn dan uit den droom, met de vredebreuk van Vrankrijk: maar 't is wonder hoe een ding wezen wil. Zulke brieven aan strandt gevifcht?

vifcht? men moght het, nu 't geen sprookjen is, voor een' gemaakte mouw houden. Niettemin, daar behoort veel toe; om luiden te mompen die oogen in den nek hebben. My gedenkt, dat Richardots bericht-schrift, naa den handel van 't tienjaarigh bestandt, te zijner herberge gevonden wert, vergeeten in een' laade; ende dat mijn zaalige vaader toen vertelde, hoe dat van Licester, voor zijn vertrek uit Engelandt, ook ergens aangetroffen was by geval, ende herwaarts over gezonden: 't welk dapper te pas quam. Want het beval hem de landen in hooge overheit t'ontfangen voor de Koningin, indien hem bleek, dat zy zich zelf bedroopen konden, ende d'oorloghskosten opbrengen, zonder dat zy daar iet in schoote. Zoud' het ons, als de dingen zoo stonden, niet wel geleeken hebben zoo goed' koop van de vryheit te scheiden? *Koopt ghy geen glas?* zeggen de jongens. 'T schijnt dat het den gaauwsten uit hunne gissing gaan kan, by verzuim zoo wel als by ongeval. Maar overval van duisternis beval my hier uit te scheiden, als 'er mogelijk meer te maalen viel. Ten maale roept men my ook; ik Godt aan t'Uwer E. hehiedenis, als die blijve,

Mijn Heer en Broeder,

U E.

Van den Huize te Muiden,
den zefsten van Hooi-
maandt, 1635.

verplichte, dienstwilligste broeder

P. C. HÓÓFT.

134.

Aan TESSELSCHADE ROEMERS.

Mejoffrouwe,

MYN Susanne waardeert haare brieven naa gelange van 't geduldt, dat zy aan haare gemaklike en schrijffschuwe handt kosten. Dies dunkt haar wel degelijk dertien brieven voor een douzijn aan U E. ten achtren te wezen, ten aanzien van 't verloop des tijds, zonder eenen letter te verneemen van U E., sedert haaren laatsten. U E. magh dan wel een grof bondel gereedt maaken, wil zy voor een' goede betaalster zijn aangezien. Oft zoo dit te veel moeites is; U E. steekt doch zelf vol brieven; zy brenge ons de moeder met de jongen, ende koome in persoon over. D'aardbeezen zijn op 't bekoorlijxt, de pruimen aan 't rijpen: van d'eene zoud' U E. de bedaaghtheit, van d'andre de jeughd mogen genieten. Hadden wy dat luk! ik dar zoo veel naauwlijks wenschen. Hoope nochtans dat d'ouwde vonken van vrundtschap niet t'eenemaal gedooft oft in asche verwandelt zijn. Gelieve, ten minsten, ons met een regelken toe te luisteren, tegens wanneer wy onzen mondt op de koomste van U E. ende de jonge Tesselscha te maaken hebben. Wy gebieden ons aan de vrienden aldaar, ende boven al in gunst Uwer E., die met haare dochter Gode bevolen zy, van

Mejoffrouwe,

U E.

Van den Huize te Mui-
den, den 19 van Hooi-
maandt, 1637.

verplichtsten, dienstwilligsten

P. C. HÓÓFT.

135.

Aan CASPAR BARLÆUS:

Mijn Heere,

VAN twee oft drie maalen, dat ik U E. t'haaren huize gezocht heb, is mijn geluk niet eens zoo goedt geweest, als om haar aan te treffen,

XX 2

fen. Nu heeft de schrikvalligheid mijner huisvrouw, niet zoo zeer voor de sterfte als voor de ziekte daar in zwank gaande, ons herwaarts gedreven, om'er den herfst over te brengen: met groot verdriet, midlerwijle, van te derven de voedzaame lekkernijen van dien geest, die uit U E. mondt spreekt. Maar, een letterken, misfchien, gezult in de goede geur van dien, zal deze brief herwaarts over lokken: die tot geleide dient van een' arme handt vol onzer Goeische vruchten. Ik bely, 't zijn lichter dieren, en niet zoo wel gebekt, als zwaanen: maar zangerige vogels aan den Vorst der Poëeten te zeinden, waare met water de zee beschenken. U E. vergulde deze geringheit met een' sraal haarder heusheit, en jonste; in de welke zich, van heelen heeten harte gebiedt,

Mijn Heere,

Uwer Ed.

Van den Huize te Muiden,
den 14 in Slaghtmaandt,
1635.

onderdaanste, toegedaanste dienaar

P. C. H O O F T.

136.

Aan J U S T U S B A A K.

Mijn Heer en Broeder,

ONze gehoudenis in U E. groeit grootlijx door 't opzet van 't opzetten der wederbruiloft tot onze koomste toe. Maar de grootste maaltijden baaren my juist de grootste vreughd niet. De Heer Vossius, oft Reaal, nevens U E. zijn my alle de werlde. Onder 't getal der Gratien, noch boven dat van de Musen, moet, zeidt men, geen zoet gezelschap loopen. Eevenwel geen' regel zonder uitzondering. Grooten dank hebbe U E. voor de nieuwmaaren; ende wenschte wel dat zy middel wiste om wat zeker te verneemen van den grondt des Turnhoutfchen handels. Ik heb daar over ook aan mijnen zwaager Kloek geschreven, met aanwijzing van peilloodt, maar krijgē geen antwoordt. Waar'er bestandt in til, ik zoud' er voordeel by rekenen, om redenen hier te lange en beter by monde gezeidt: D'aanstoot dien U E. in dat werk vindt, heeft zijn' rede: maar die 't by der handt hebben, moeten weten hoe zy 't verantwoordē zullen. Dat de Paus, zoo lang hy kan, den François 't hoeft ophouden zal, gaapt als een' oven. De eevenaar der Christe mogenheden zouw anders te verre overslaan, ende hy ter genaade van Oostenrijk staan. Dat waar een hardt gelagh. Nochtans, het zal zijn' zwaarigheid hebben, zoo de dingen van Duitslandt aanhouden met achterwaarts loopen, ende dat gewest, smeêwinkel van menschen, wat adems schept. Wy zijn kijkers; maar niet zonder gevaar van gelders ook te worden: 't en zy wy alreadys daar onder getelt mogen worden. Hier hebben onze Muiders het sterkste der Fransche vendelen geloost, door voorspreken van Burgermeester Oetjens by den Prinse: zulks wy nu raadt met de rest weten, zoo zy de pijpen stellen. 'T vertrokken vendel is, naa veel sporlinx, tot Weesp ontfangen. Aangenaamier ontfank zal my zijn eenigh schrijven van U E. met wat naader bescheids van de zaak boven geroert, in verwachting van 't welke, ik U E. met Joffrouwe onze zuster en alle de haaren Gode bevolen laat, ende, naa hartlijke gebiedenis, in gonst der zeive,

Mijn Heer en Broeder,

U E.

Van den Huize te Muiden,
den 20 van Wintertmaandt, 1635.

verplichten, dienstwilligsten broeder

P. C. H O O F T.

137.

Aan N. N.

Mijn Heere,

Plato, in zijn' Io (indien 't my recht voorstaat, want ik heb mijn boek niet by my) stelt (behalven de langduurige dulligheid, ende korte raazery des toorens) drierlei beweeghenissen, waar door 't vernuft ont-kniert, oft uit zijn hengfels geheeven wordt, ende dat kompas van de pen raakt: godlijke aanademing, poëtsche geestrijzing, dampgolf van drank. De twee eerste schijnen uit den hemel te komen: de derde uit der aarde. Boven de geeneene dronkenschap, die uit kraftigh nat ontstaat, weet ik niet dat onze *Aures Batavae*, [*Hollantsche ooren*] voor dezen, van andere gehoord hebben, dan slaapdronkenschap en brooddronkenschap. Nu komt U E. ons noch aanwijzen een' speelziekte en lossigheid van zinnen, die uit eten van veldthoendren spruiten zoude, om dat die vogel zoo gail is. 'T lust my, geen vader zijnde, naa gevaders eere te staan, met dit kindt eenen naam te geeven: ende zie niet eigentlijkers, dan 't zelve vleesdronkenschap te heeten; ten aanzien dat zy uit vlees komt, ende tot vleeslijkheit terghet. Nu, naardien U E., in haare jegenwoordige gaadeloosheit, angstigh scheen voor deze soort van dronkenschap, die niet, dan met byslaapen, uit te slaapen is; zoo docht my best den misflagh te boeten met schaffen van een haasken, beest beschreven van U E. voor zwaarmoedigh: welken aardt ik waande te strijden met alle dardelheit. Maar (ach arme) 't is al weêr geen deegh: U E. komt nu vreemde ranken vertellen van zijn' ritsheit. Hoe gaa ik het aan? luchtgediert, landtgediert, U E. weet 'er een dat op. Daal' ik in zout oft zoet water: kabbeljauw is t'Amsterdam daagelijksche kost: steur staat my tegen, al waar 't slechts om den naam. Wijders twijfelt my, oft ook alle vis windtvalligheid verwekt, die men wil dat een' vyandin der kuisheit zy. Waar op misschien die regel van Pythagoras ooghde: *Piscibus abstineto*. [*Onthou u van visch.*] Op wat anders: roepen anderen. Maar zoo ik my aan dit geloof houden wil, de Spaansche Inquisitie heeft geen' nijptang, die genoegh knelt, om het my uit het hart te trekken. Hoe? men wijt wel het zelfste geblaas den boonen, ende neemt het voor rede, waarom de voorzeide goede man van U E. neering zijnen buik met dat grof grain niet heeft willen voedren;

— & *indulfit ventri non omne legumen.*

[*En alle boonen niet te lijf sloeg.* —]

Ten laatsten is my in den zin gefchooten dat halfslacht, 't welk zijn keur heeft van landt- en waterleeven. Maar hoe raak aan? Zwaanen, ganzen, middelmaatigh en kleengebeent, wildt, tams, al is 't 'er geveeght van de Franssen. De boereneinden boxen zy, by halve en heele douzijnen teffens. U E. meesmuilt, en mompelt

Projicit ampullas.

[*Wat maakt hy een boba!*]

'T is als ik haar zeg, by jaa en by neen. Een van die kabouters,

— *spoliis indutus opimis,*

[*met rijken roof beladen,*]

deed, deez' daagen, zijn' triomflijke intreê, t'onzen Rome, oft ten minsten petit Paris, met zulke platbekken, tot elf in getal; die (gelijk het de tits onder dat volk is, ongenastelt te loopen) met gerekte halzen, onder, boven, achter, voor, ter broek uit quaakten. Welke bekentenis der gevangenen, meldende alzo den roem hunnes veroveraars, hem immers zoo zeer de ooren kittelde, als den Romain het deuntjen

Cæsar subegit Gallias.

[*De brave Cezar heeft de Gallien veroveret.*]

In somme, hoe ik het aanleg, 't wil niet hotten. Maar, daar valt my in, dat de meloeneeters, tegens de killing van dat fruit, de hitte van 't kruidt Celari zetten. Ende 't waare mogelijk goedt, dat U E. (dewijl 'er zoo quaalijk spijs te vinden is, die haar ongemoeit laate) haare toevlucht naame tot eenigh koel tegengift, gelijk men zeidt de kamfar te zijn. Maar de beste baat staat, mijns oordeels, te verwachten, uit iet anders. Ende, om 'er geen doekjen om te winden, ik wenschte Uwer E. wel een' bescheide plaatsvulster van haare waarde, zaalige egade, die zich niet eens daar aan steuren zouw.

Id cinerem & maneis credis curare sepultos?

[*Of meentge dat uw vrou zich hierom stoort in 't graf?*]

Mijn wensch, evenwel, duikt onder dien van U E. Der welke gelieve my te vergeeven dit eindeloos revelen, als gevlooten uit een' zinking van klapzucht. 'T is doch altemaal jok: maar dit ernst,

Mijn Heere,

dat zich gelukkig houdt, met den tijtel van

Uwer E.

Van den Huize te Muiden,
den 23 van Winter-
maandt, 1635.

verplichten onderdaanen dienaar

P. C. H O O F T.

138.

Aan T E S S E L S C H A D E R O E M E R S.

Mejoffrouwe,

Killende Penelope, ende Heeneloopster voor de stralen van Apollo, hoe komt U E. vervaart voor 't ijs, ende begeeft u van de fleê op den waagen, daar uwe koude maghtigh is, niet alleen 't ijs te sterken, maar 't waater te doen bevriezen, beter dan sneeuw en zout zulks kunnen doen? Uw Phœbus blaakt, ende leidt d'uiteerste krachten zijnes vernufts te kost aan 't verheffen van de waardy der vrouwen. De bygaande brief, te verduitschen door den Heere Doctor Paauw, zal 't uitwijzen, ende misschien U E. ijlsijk hart bemurwen. Zoo dat niet helpen magh, zoo luistert ten minsten naa 't hier nevensgevoeghde deuntjen van mijnen nee-ve Fabri:

Faites, avec les fleurs, renaistre les amours.

[*Doet met de bloemen weêr de min te voorschijn komen.*]

'T en zy dat gebeurt; zoo zegh ik dat de Musen en Gratiënt'uwent uit hebben: niet t'uwent alleen, maar in de gansche stadt Alkmaar: doch hoope een beter, gebiede my aan alle de vrienden, ende boven al in U E. beste gunste, met bidden dat Godt in de zijne behoede d'ouwde, (hola dat 's een laster,

Ch'a donna non si fa maggior despetto,

Che quando vecchia o brutta le vien detto)

[*Men doet de vrouwen doch op aard geen grooter spijt,*

Dan als m'er ouderdom of leelijkheid verwijt.]

ik wil zeggen de bejaarde, en de minderjarige Tefselfcha: gelijk wenscht van heeler harte,

Mejoffrouwe,

Uwer E.

Uit Amsterdam, den tien-
den van Lentemaandt,
1636.

verplichtste, dienstvaardighste

P. C. H O O F T.

Aan

139.

Aan C A S P A R B A R L Æ U S.

Mijn Heere,

U Wer E. geeft en 's hemels geest denken my, speelnoots, die zijd' aan zijd', even wijd, even hoogh treden, en in alles eene lijn trekken, maakende een vroegh jaar van veirzen en van vruchten. Hunne handgift belooft ons vol op van elks: ende willen zy zoo voorts, zonder hun woordt in den hals, wy zijn geschaapen een' rijken oest daar uit, te haalen. Grootte keur weet ik echter tussen de schatten van den eenen en den andren; ende acht meer eenen voet van Uwer E. veirzen, dan duizent ellen van de spargels die hier nevens gaan: hoewel hun geslaght waant de kroon te spannen, onder alle de lieflijkheden, die de vroolijke lente uit haaren milden schoot schudt. Zonder knaaging van gewisse kan ik quaalijk van U E. verschillen in gevoelen; ende zoude my, (hadd' ik de kracht) geirne met blinde gehoorzaamheit uwen oordeele onderwerpen, als die geen' heeter eerezucht heb, dan te mogen speuren, dat mijne zinnen in de vorm der uwe gegooten waaren. Evenwel, dat diergelijke waare, als U E. my gezonden heeft; in de kraamen voor een half blank veil zouw zijn; 't en kan in my niet koomen: oft de kraamers moeten veigh wezen; oft benauwt om geldt, ter keel toe. Dat U E. my te deftigh maalt, om 't oogh op zulke gedichten te slaan; wat zal ik 'er af zeggen? Meester Dirk Baarentszoon; des vermaarden Titiaans leerling, die mijn' kintsheit heeft uitgeschildert, placht te praaten van dierderley zijn' penseelen; goude, zilvere, koopere; ende hoe hy yder berichtte naa zijn geldt. Vraaght men iemandt dier zuurmuilen, zoo staatigh als een' stoep,

*Rarus quies sermo est, & magna libido tacendi,**[Die zelden spreken, en op 't zwijgen zijn gezet,]*

die niet lachen zouw (zeid' 'er een) al waar 't dat men hem met een' vuist voor zijn' bek smeet; hy zal vonnissen, dat de schilder duimkruidt gerooken, en my een' streek met de goude penseel gegeven heeft. Lichtlijk ook liet' ik my 't zelfste voorstaan, indien ik van dat volk waar. Dan, zoo U E. my daar voor aanziet, zy heeft my, tot noch toe, wel onbekent versleeten. Met zulk eenen aardt, als de sterrekijkers, en Uwer E. gildebroeders den goedertieren Jupijn toeschrijven, houd' ik het; ende my aan de zeden van Socrates, die, daar 't pas gaf, zoo lustigh een borst als de best van zijn' makkers was. Die ons despreuk naaliet,

*Benè vivere & letari,**Weldoen en vrolijk zijn,*

is ook geen grijnspens geweest. Maar, mogen z'al deur voor menschen, die de lach, een' eigenschap der menschlijkheit, verzaaken? Wijders, belangende 't hanteeren der staatlijke Heeren Italiaanen en andre, dat ik schijne gemaakelt te hebben,

*Latiùs regnas:**Ghy heerscht veel verder.*

Zy werken in daghuur om faam; ende moeten, wen het al wel geslooft is, uwsgelijken, als hunne heerschappen, met den hoedt in de handt, naalooopen om betaaling. Een Vorst niet, daarenboven, die 't recht, zoo verr' als ghyluiden, ontwassen is; ende daar ik geen' beter kans aan zaagh' om hem tot quijting zijner schuldt te prangen, dan aan uwsgelijken, in deze stof, by aldién ghy onwilligh waart. Noch niet hoogh genoegh. Rijk wezen is geene, rijk worden doorgaands kleene, vernoecht met lut-

tel te leven de grootste konst, en de naafte trap aan de Godlijkheit, die niets altoos behoeft. Zaaligh U E. die dit van de wijsheit te bet heeft. Midlerwijle verbiedt zy niet, zich van de tijdtlijke haave te dienen; veel min zijn' beminde t'omhelzen. Ik heb Uwer E. bevel gevolgt: Uwer E. gelieve mijner bede te voldoen, kussende met den geest; zoo de mond geen weêrwerk heeft: ende vastlijk te gelooven, dat zulks den vrouwe-loozen betaamt, die geen vrouwenhaater heeten wil; immers zoo vast, dat uwe gunst wort aanbeden,

Mijn' Heere, van

Uwer Ed.

Van den Huize te Muiden, den vijfden van Bloemaandt, 1636.

onderdaansten, toegedaansten dienaar

P. C. H O O F T.

140.

Aan T E S S E L S C H A D E R O E M E R S.

Mejoffrouw,

**cotburnen.* U E. Sonnet met zijn' hemelvaart overstijght de wolken, telt met zijn' voeten de starren, ende maakt ze tot zoolen zijner broozen*. Ik, nu, heb geen' Adelaars oogen, om tegen zulk een licht op, laate staan daar door heen, te kijken, en zoo hooge geheimenissen te bereiken: 't en zy Uwer E. jegenwoordigheit my 't gezicht zalve, en sterke met onderwijjs, tegens de kraft van zoo vinnige straalen. Dit's mijn behoef naa den geest. Joffrouw Susanne heeft ook wel raadt van doen naa den lichaame, ende noch haar zeere oogh. Arnoutjen heeft 'er twee. Ende zich in den windt te begeven dient hun niet. Dies kunnen quaalijk gissing maaken, wanneer 'er een' derwaartsreiz' uit zal willen vallen. Anders ben ik zoo Geus niet, dat een verzoek te min by my geldt, om dat het door voorbede van een' lieve vrouw gedaan wort. Zoo 't U.E. lust, hier, op de jeught van 't jaar, te gast te koomen, ik hoope dat U E. all' onze quaa-len teffens genezen zal, en ons meêsleepen naa Alkmaar, tot blijk van de konst, in plaats van quakzalvers brieven. De gebrekkigen wachten op een troostelijk antwoordt van U E. handt, oft liever van U E. lippen; ende kussen midlerwijle d'een' en d'andre, met toewensch van vervulling uwer zaalige wenschen: ende blijft,

Mejoffrouw,

Uwer E.

Van den Huize te Muiden, den 10 van Bloemaandt, 1636.

onderdaane, toegedaane dienaar

P. C. H O O F T.

141.

Aan J A C O B W Y T S.

Mijn Heere,

D E nieuwmaaren van 't geen zich tussen Charon en Walstein heeft toegedraagen, hoop' ik dat Uwer Ed. Gestr. niet quaalijk zullen gesmaakt hebben, hoewel het helsche kost is. Die kon (zou men immers zeggen) niet min dan wel gaar gekookt zijn, daar men 't vuur zoo goê koop heeft. Evenwel, oft hy wat te hardt om verteeren geweest waar, ik zeind' 'er als nu eenen hemelschen dronk op. Zeker van hemelsch mout is hy gebrouwen, naardien Virgilius den honigh Nectar noemt. Ook zijn de byen niet alleen dieren des hemels naa den lichaame, maar zelfs naa den geest; gemerkt haar' wonderbaare vernuftigheit:

Unde

*Unde apibus partem divinae mentis, & haustus
Aetherios dixere.*

[*Waarom men zegt dat d'aart der byen, die dus slaaft,
Met rijp vernuft en geest van boven is begaast.*]

Wijders op U Ed. Geftr. verzoek, zoo aanftendighlijk tot meermaalen gedaan, verklaart de brouwfter, uit vreeze van anders haare neering te verliezen, wat de honigh, gegaan tot het kinneken, belooft. Welke geringheit onwaardigh is om gerekent te worden, ten andren einde, dan op dat U Ed. weete, hoe weenigh dit strekken magh, op 't veel dat ik der zelve schuldigh ben. Derhalven gelieve de betaaling uit te stellen, tot dat alle de hopluiden van hun achterweezen voldaan zullen zijn: ten minften tot dat ik eens in den Haagh, oft in 't leger koome, zoo de krijgh geen heilighavondt heeft tot op een' andren zoomer; oft dat ons de eere van U Ed. Geftr. in dezen oordt gebeur. Ondertuffen geeve Godt, dat de drank U Ed. Geftr. tot gezontheit gedije, gelijk den lande nut ende noodigh is, en van heelen harte wenscht,

Mijn Heere,

U Ed. Geftr^{ts}.

Van den Huize te Muiden,
den achtfden van Zoomer-
maandt, 1636.

onderdaanste verplichtste dienaar

P. C. HÓÓFT.

142.

Aan C A S P A R B A R L Æ U S.

Mijn Heere,

NEmmermeer heeft men veel aan vrienden, welker geest binnen 't lijf gebannen is, ende dikwijls met verbodt van de neuz' eens daar buiten te steeken: maar by tijde huns afwezens, niet altoos. Uws gelijken, daarentegen (zoo z' er zijn) quetsen zy met 's lichaams afwezigheit; zy zalven met vanding door uitgezonden geest; die geenzins, als de flek aan haar hoorentjen, oft de schildtpad aan haar harnas, veel min als de mossel aan haar schelp, vast is: maar meenigen heerlijken uittocht doet, tot verquikking der minzuchtige zielen, die om zijn' schoonheit quijnen. Jaa, die van U E. maakt ook andre gaande, om hunne wieken te proeven, den uwen naa te vliegen, ende ons in deze eenzaame vankenis te bezoeken. Maar (ach arme!) de mus, opgeblaazen van 't lof uwer veirzen, ende misschien om 'er haar' ooren op 't best van 't spel te doen uitscheiden met zoo zoet een' mondt, heeft, eer de gedichten der Heeren Plemp ende Vondel hier konden haavenen, haaren staart gelicht, en haare minnaares met eindelooze treurlust gelaaden. Onuitschrijflijk is dat schreyen van heete traanen, dat kermen; dat misbaar van de twee oudste meiskens.

*Lamentis, gemituque, & faemineo ululatu,
Tecta fremunt, resonat magnis plangoribus aether:
Non aliter, quam si immixtis ruat hostibus omnis
Carthago.*

[— 'T gebou dreunt van 't gerucht,
En 't yffelijk geschrei der vrouwen, al de lucht
Aan 't galmen op misbaar en angsten, die elk persten;
Als of de vyant quaam met kracht ter poorte inbersten;
'T aaloude Tyrus of Karthago ging te grond.]

Dank, evenwel, hebbe 't geluk, hier voor, dat haare dus bijster een' ontsteltenis toekomt, om dat zy van geen lastiger misquaam weeten. Want

meerder ramp (mijns ervaarens) wieght doorgaands den minder in slaap. Ik melde dit niet, om U E. pen tot meêdoogen,

(*quanquam, quis, talia fando,
Myrmidonum, Dolopumve, aut diri miles Ulyssæi
Temperet à lachrymis?*)

[— Hoewel wat Myrmidonsch soldaat,
Wat Doloper, of wie van wreede Ulysses bende;
Zou, zonder tranen, die verwoestinge en elende
Verhalen?]

oft tot den arbeit van eenigh troostdicht te bewegen, dat quaalijk laaten konde meer naa edik, dan naa oly, te smaaken. Alle beklagh van rouw waar een wrijten in de wond: ende

— — — *infandum renovare dolorem.*

[*Den onuitspreekbren rou vernieuwen.*]

Liever (ontbraak my't hart niet) zoud' ik het waagen, met U E. te moeijen (schoot haar eens een bedorven uurken over) dat haar geliefde iets wes t'ontfouwen van de vreughde, genooten in dat edel gezelschap van de Heeren Wytz, van Zuylichem, en andere overvliegers, elken in't zijne; uitgezeidt de waardt. Dat banket (gebeurd' hem zulks) dard' aan dat van Plato niet wijken; maar zoude, nevens het zelfste, handt aan handt, en met gelijke schreeden, den wegh der onsterfelijkheid gaan op wandelen. Dan, 't waar te hooghgezien, en te veel geverght. U E., derhalven, laate aan haar doove oor hooren dit voorspel van te onbeschoft een' vrymoedigheid; dat gebaaijert wordt van de overmaatige minne, waar meê U E. doorluchtigh vernuft mijn' harsfen bevangen heeft.

Improbe amor, quid non mortalia pectora cogis?

[*O min, waar toe vervoert gy't menschelijke hart?*]

Maar U E. laatst hier zijnde, zeide ons eenige der hondsdaagen toe. Zoo haar dat doorgewaait is; oft beloften niet binden; zy gunne't ons uit genaade. Dit gebedt verftout zich eindlijk, met gevouwen' handen, aan haare voeten te brengen,

Mijn Heere,

Uwer E.

Van den Huize te Muiden,
den 10 van Hooimaandt,
1636.

verplichte, toegedaanste dienaar

P. C. H O Ó F T S.

143.

Aan CONSTANTYN HUIGENS.

Mijn Heere,

Zyn die overaardige veirzen Uwer Ed. Gestr. ingeblaazen van dien westen windt; gezeegende zephyr: ik houd' hem voor den alderbraafsten stooker, om Poëetsche geesten te heeten. Oft weet U Ed. Gestr. zoo lekker' een hartlaaffenis uit het Y- en Zuiderzee-vocht te puuren; 't vlugge paardt, daar men zoo veel af tureluurt, magh zijn' wicken wel hangen laten, en zijn' kraamery opbreeken. Zot, en niet zar, zou men zich zuipen in dat bekoorlijk nat. Wat Engelsman was't ook? immers een Koninks broeder*, die uit veelerley weegen naa d'andre werelt, de malvazeipipe voor de keur nam? Had hem zulk sap mogen gebeuren, ik zorg' van zijnent wege, (dun van tong' is dat volk) dat hy vuuriger om een lange doodt, dan om een lang leeven zou gebedden hebben. Oft 'er de Heer Barlaeus gelijke smaak uit kaauwen zal, daar slaa ik twijfel aan, om dat U Ed. Gestr. zijner E. zoo op de teenen treedt. Doch 't quaadt, dat 'er af koomen kan, legg' ik eenen jamber-oft jammerzang

te

* Edmund,
Hertogh van
Clarence,
broeder van
Eduard den
Vierden.

te zijn; die al meê zijn geur heeft. T'mijnt is het droogh werk: behalven dat mijn zoon schijnt eenige kitteling van dichten in het hoofd te krijgen. Te middagh sprak men van zijn' zuster een masker te doen draagen, om wit te gaadren. Dan (zeid' hy) zouw ze swarter zijn. Ik konde hem geen ongelijk geeven, en teekende die kaats, als U Ed. Gestr. zien kan. De stof heeft hy verschaft: 't maaxel is mijn: plat genoegh zeeker: dan altoos een' vernieuwing. En de menschen zijn'er zoo aan, dat hun vaa-ken bet lust, beeter om arger te wisselen, dan zich gestaadigh aan 't beste te houden. 'T zal ten minsten dienen, om den tijt te lengen, die Uwer Ed. Gestr. doorgaands te kort valt. Zoo deed z'ook my in 't bywezen Uwer Ed. Gestr., de ooren der welke, zonder dat, aanstendiger van my (ducht ik) zouden gepijnicht geweest zijn, ter gunste van mijnen zwaa-ger Karel Hellemans. De zaak' is Uwer Ed. Gestr. bekend, en zal haar, (vertrouw' ik) en mijnen Heere, haaren broeder den Geheimschrijver van Staate, ter harte gaan: gelijk van harte bidt, met ootmoedige gebiede-nis aan beide, samt aan Mevrouw van Zuylichem, nevens wel hooge dankzegging' voor de eere van haar bezoek,

Mijn Heere,

Uwer Ed. Gestr^{ts}.

Van den Huize te Mui-
den, den 25 van Hooi-
maandt, 1636.

onderdaanste toegedaanste dienaar

P. C. HÓÓFT.

*Joffrouw Lijsbeth lapt haar' kaaken
Met fluweel, oft wat satijns.
'T aanzicht, om aan wit te raaken,
Krijght, tot korst, een' swarte grijns.
Slaat ze niet te dege mis?
Bleeken wil z', en gaat het maaken
Bruiner dan 't van zellef is.*

144.

Aan J U S T U S B A A K.

Mijn Heer en Broeder,

DAt de koopman eenen goeden Poëet aan U E. bedorven heeft, zeg-
gen U E. rijmelooze gedichten. 'T is echter ruim zoo lijdelijk, by
oft de Poëet den koopman bedorven hadde, om zijn' dochters, in plaats
van veldthoenderen, met malse (zoo geen' malle) woorden te aazen, ge-
lijk men van Maagerheintjen zeidt, die zijn' verkens met een praatjen
hieldt; ende om haar, in plaats van goude en zijde laaken, met keurf-
sen van lauwer en klimop te doen pronken. Want, zeker, in zulk een'
weide zoud' ik haar lankzaam leggen zoo vet te werden, als men ze in
Italië wenscht; ende wat groens moest' haar lusten, hadden zy liever
met dat dorbaar tuigh, dan met satijn en fluweel voor den dagh te koo-
men. Derhalven magh U E. wel zeggen, dat de schijnheiligh zijn weet-
jen weet. Hier by keert het boekjen van den Heere Voslius, die des
dank hebben moet, en grooter hebben zal, zoo 't zijner E. gelieft, ne-
vens U E. over acht daagen, onze pruimboomen te koomen helpen ver-
lichten van den last die der twee heeft doen scheuren. Wy zouden'er
etlijke te lijf slaan, ende midlerwijle twee vliegen met een' lap; gaande
teffens te gast op onze gasten, die zoo lekker, en daarenboven gezondt
voor de ooren zijn. Maar het diende te geschieden zonder 't voorigh
jaghten naa huis, ende met voordacht om een donkertjen twee oft drie
over te blijven, en ons bescheidelijk dronken te zuipen, aan de smaaklij-

ke most, die dien Socrates uit den mondt vloeit. Als my dat gebeuren magh, denk ik om den Griekschē kok, die zich roemde, dat hy met de puure geur zijner gerechten de luiden by de neus boeide, als zy voorby zijn' winkel gingen: ende zouw lichtlijk zeggen, met den Florentijn van d'Academy der builkist, die een verken aan de zeuny voor zijn blaazoen voerde,

Ambrosia e Nettar non invidio à Giove.

'K beny Jupijn Ambroos en Neētar niet.

Belangende den wijn; ik heb hem (mijns weetens) niet gelaakt by U E. bekenne eevenwel, dat mijn zwaager den staart voor 't volle vat verloor. Dit is (zal U E. zeggen) met den staart steeken. Zeker met dien niet: hy is uit: ende de ton gaat hier nevens, om, met wat beeters daarin, t'onzen huize bestelt te werden, zoo U E. bezigheid toelaat op deze kraamery te letten. Maar U E. heusheit is zoo krachtigh, dat zy raadt weeten zal om zoo een lapken uit haaren dieren tijdt te scheuren. In toeverlaat te dien, gebieden wy ons wederom dienstelijk t'uwer E. die, nevens Joffrouwe zuster en alle de haaren, den Algoeden bevolen zy, ende hartgrondtlijk gegroet,

Mijn Heer en Broeder, van

U E.

verplichten, dienstwilligen broeder

Van den Huize te Muiden, den 31 van Hooimaandt, 1636.

P. C. H O O F T.

145.

Aan T E S S E L S C H A D E R O E M E R S.

Mejoffrouwe,

DE pruimen beginnen all' teffens, op een bodt, te rijpen, en te roepen Tesseltje, Tesseltjes mondtje. Ertlijke deuntjes van Belufar en andre roepen daar tegen aan, Tesseltje, Tesseltjes keeltje; daar zy geirne van gezongen waaren, ende wenschten wel dat U E. Joffrouwe Francisca te hulpe meēbraght. Wat ik haar zeg, Tesseltje suit; Tesseltje heeft pen nocht inkt om een briefken te beantwoorden; zy neemen 't niet aan, ende willen dat ik U E. uit den droom wekke. Op, op dan,

Rozemondt, hoor je speelen nocht zingen?

Wy verwachten U E. op 't spoedighste, met U E. dochter, ende Joffrouwe Duart met haar' E. man: maar een briefken voor uit, om wat giffings te mogen maaken. Ondertussen zullen wy in den windt zien, ende happen naaden geenen die van Alkmaar komt; en snuffen oft hy naa U E. adem riekt. Godt behoede U E. op de reize, en eeuwlijk in genaade, met alle die haar lief zijn; gelijk van heelen heeten harte wenscht,

Mejoffrouwe,

U E.

verplichte, dienstwillighste

Van den Huize te Muiden, den eersten van Oestmaandt, 1636.

P. C. H O O F T.

146.

Aan C A S P A R B A R L Æ U S.

Mijn Heere,

Die geen betaalen in den zin heeft, moet zich hoeden voor nieuwe verbintenis. Voor heene had ik slechts vlugge toezegging, nu 't zwart in 't wit: want U E. schrijven bekent een' daageraadt aan onze pruimen

be-

belooft te hebben. 'T ontslaan van de beloften staat het aan den beloo-
ver? Indien U E. haar, zy schelden U E. niet quijt: veel min ik, die
een fcherp maaner ben, en gasten op U E. genoodight heb. Op mor-
gen oft overmorgen ten langften, zal tot Muiden Joffrouw Tefselfchade
zijn. De vermaarfte van 't landt, dunkt U E. die een haven om verby te
zeilen?

Dic aliquem, fodes, dic, Quintiliane, colorem.

[*Quintiliaen, wat fchijn van rede steekt hier in?*]

Een man een man, een woordt een woordt, zeggen d'Amfterdammers,
waar onder U E. nu gerekent wordt. Dan verwacht' ik noch een' wel-
geaarde, blygeeftige, kinderlooze, niet kindsche weduwe van Naar-
den. Leiden magh zich wat lijden, en de Heer Overbeek daar naa een
beurt krijgen. *Honneur aux dames*, [*De eer aan de Joffers*] zey die
quant.

Omnia vincit amor; —

[*De min verwint het al,*]

is 't roepen van den gemeenen afgodt, daar wy by zweeren. Dies kan
't U E. aan geen' uitvlucht mangelen, om d'andre vrienden voor een'
wyl te paaijen, ende houd' ik de veirzen hier in gijzeling, tot dat U E.
die kooft loffen. Maar niet wederom als laatftmaals op heete koolen te
zitten: tuffen die; dāt 's een ander. U E. troone (is 't mogelijk) den
Heer Moftaart meê. Alle fpijs zal te beter fmaak hebben met die faus.
Dan zullen wy 't vonnis vellen over die doorluchtige gedichten, door
weldaat der welke ons Muiden

— *Tantum alias inter caput extulit urbes.*

[*T'hoofd boven andre steên ver uitstekt. —*]

Ook heb ik noch wat nieuws van den Heere van Zuilichem, ende spaa-
re 't tot banket. Een gedekte fchuit is goedt om U E. binnen deur,
over Weesp hier te leveren,

Et formidatis auxiliatur aquis.

[*En strekt een artzeny voor 't wijdt gevreesde water.*]

In fpijt der artzenykonft. Hoe eerder gekomen, hoe U E. meer danks
begaan zal,

Mijn Heere, by

U E.

In haafte, van den Huize te
Muiden, den vijftden van
Oeftmaandt, 1636.

onderdaanften, toegedaanften dienaar

P. C. HÓÓFT.

147.

Aan ANTHONIS van ZURK.

Mijn' Heere ende gunstige Neef,

SLaagen zoo zwaar, fchielijk, en dicht d'een' op den andren, als U E.
Sende Nicht U E. huisvrouwe getroffen hebben, waaren machtigh d'al-
derwildfte vrenden te doen fuf staan van verbaaftheit en mededoogen:
ik zwijge van vrunden, die zoo vaft aan U E. E. door maaghfchap, plicht,
en geneegenheit verknocht zijn.

Nunc animis opus immensis, nunc pectore firmo.

[*Nu is'er moed van doen, en een ftantvastig hart.*]

Ik weete niet beters dan U E. te wijzen tot haaren eigen boezem, daar
zy (mijns gevoelens) allen voorraadt van troostredenen vinden zal, die
men uit den artzenywinkel der heilzaamste wijsheit zouw kunnen haa-
len. Onze zielen (U E. geloove 't) zijn daar: ende konden de lichaa-
men ietwes dienen, ze zouden niet gemijdt werden. Maar mijn huis-

vrouw heeft (als uwer E. bekend magh zijn) voor dezen, in gelijke gelegenheit, eens van ontsteltenis geen gering misquaam gekreegen: waar over ik haar, tot onbekommerde bewilliging in mijn verschijnen ter begraffenisse aldaar; niet te beweegen zie. Voor my, anderzins; ik tracht ten minsten de spreuk te betrachten,

Summum nec metuas diem, nec optes.

[*Verlang niet naar de doot, nog vrees'er voor.*]

Wéet ook, dat, *si benè spectes, ubique naufragium est*, [*als men 't wel inziet, overal schipbreuk is,*] ende ben uit den aardt luttel onderhaavigh aan die heftige ontroernissen. Godt zy gedankt, die U E. (van de bescheidenheit der welke ik ons vergiffenis deezer naalaatigheid beloove) ende nichte U E. huisvrouw 't zaalighste, dat hem alleen bekend is, verleene; ende ons al te zaamen 't zelfste, gelijk zijn' hooghste goedertierenheit op 't vuurighste gebeden wordt,

Mijn Heere, van

Uwer E.

Van den Huize te Muiden,
den 10 van Oeifmaandt,
1636.

ganschoegenegen dienstwillighsten neeve

P. C. H O Ó F T.

148.

Aan C A S P A R B A R L Æ U S.

Mijn Heere,

DÉ dingen uit een ander oogh te doen zien, dan zy hebben in der daadt, is niet nieuws by luiden van Uwer E. neering. Ende wat handt de Poëten hebben van menschen, door aardige stoffeering, te brillen, en geringe zaaken te vergrooten, weet ik van heden oft gister niet: moet evenwel belijden, dat U E. gelaat van minzuchtigheid my een' veêr door de neus geboort heeft, ende jok voor ernst aangesmeert. Lustigh heeft U E. my gehadt. Doch kleene zwaarigheid.

Enéæ magni dextra cado.

[*— Eneas handt doet my ter neder storten.*]

Daarentusschen wenscht' ik wel, dat U E. my in dien droom gelaaten, ende den eersten persoonaadje hadde blijven uitbeelden. Wat leidt'er den toekijkren aan, oft het deunen oft meenen zy, als de rol wel gespeelt wort? Ten minsten zoud' het de Joffrouwen aan geen onderhoudt gemangelt hebben. Ende wie weet waar 't spel op hadde mogen uit koomen?

— — — *sæpe*

Factus amor verus, qui modò fectus erat:

[*De liefde in 't eerst geveinst verkeerde meenigmaal*

In ware. — — —]

* *Per ana-*
gramma-
tismum.

Nú zit Tesselschade, (by verspelling*) Sachtsedeles, oft zy driakel te koop had'. Fraai bescheidt (averechtsover) van den Heere Overbeek, die U E. van het liefkoozen tot het hairklooven van koopmans krakkeel verleidt heeft. Heillooze twist, die ons met het spit slaat, zonder hoop om van 't gebraân te eeten. Zoo 't U E. noch gelieft, oft gelegen valt, in deze week eens uit te breeken,

Non equidem omnino vidua, aut deserta viderer,

[*'K zou dan niet eenzaam of geheel verlaten schijnen,*]

zoude zy mogen zeggen, die noch zoo lang denkt met ons huis te houden. Niettemin, mits d'onzekerheit der koomste van U E. die ik noode in woordbreuk vervallen zaagh, gaan hiernevens cenige pruimen, om haar ontfangen vonnis te voldoen. De zelfste mondt, die 't gesproken heeft,

heeft, dient het uit te voeren. De veirzen zullen haire reisbroeders zijn. Maar 't is wel tegens hunnen dank, dat zy van hier scheiden; ende niet dan op hoope, dat U E. hen zal doen naamaalen door eenen bequaamen schrijver, te mijnen koste, ten behoeve van dien Brusselschen lekkertandt. Ik verbeide dan het dubbeldt daar af: ende zóo de dichter bringer wort;

Mijn Heere,

Van den Hulze te Muiden,
den 12 van Oestmaandt,
1636.

Uwer E.

onderdaanste, toegedaanste dienaar

P. C. HÓÓFT.

149.

Aan den zelve.

Mijn Heere,

BY dezen zeind' ik eenen kermisgast, die, zoo men hem goede siere doet met spekken en droopen, mijns bedunkens niet onaangenaam in vrolijk gezelschap zal gevonden worden: 't en zy U E. misschien van Moises wet genoodicht heeft. Doch acht ik, dat de zaak des geenens last lijdt; alzoo ik, over acht daagen, uit de Heeren vander Mijle, Hoonardt, en Reigersbergh, verstaan heb, hoe zuur de kost, gefaust van U E. naa den mondt van Manasses Ben-Israël, Uwer E. is opgebrooken. Mijn' oogen, tot noch toe, hebben'er niet aan geslikt, nocht aan 't bitter kooket, dat men Uwer E. daar tegen heeft opgedischt. Hoewel hun zeer verlangt naa een proefken van 't een en 't ander. Maar de Haagsche Heeren hebben hunne bekoomst, zonder te raaden dat U E. zich wijder vernedere, om te boven te staan in eenen strijdt, *ubi vincere inglorium, atteri sordidum est.* [Daar 't winnen zonder eer, en het verliezen schandelijk is.] De dingtaalen van 't pleit, tussen U E. en den Heere van Zuylichem zijn my behandicht. Voor 't afschrijven ben ik hooghlijk gehouden in U E. zoone, die danklijk gegroet zy, nevens U E. ende bevolen in de zorge Gods, gelijk in haare jonste,

Mijn Heere,

Van den Huize te Muiden,
in haaste, den 25 van
Herfstmaandt, 1636.

Uwer Ed.

onderdaanste, toegedaanste dienaar

P. C. HÓÓFT.

150.

Aan den zelve.

Mijn Heere,

DEn Faamschender van wil, niet van maght over U E., maak ik my hiermeê quijt. U E. heeft hem lustigh geheekelt. Vergaat hem de lasterjeukt door dat krauwen niet, hy moet wel scheldschorftigh tot door zijn' huid zijn. Aan ongenaadiger pen moght hy zich niet schrabben: maar de eerlijkheit der zelve is hem zeker te benijden. Liever zaagh' ik haar gaan weiden in de gloory des Prinsen, zoo 't weder zich wat gevoeghlijker aanstelde, om stof daar toe te verleenen. Maar wy zorgen voor ons zelf; Godt voor 't algemeine beste. Van de behoudenis des welken een groot deel zal zijn, U E. te houden in heilzaamen staate; gelijk hem van heeler harte bidt,

Mijn Heere,

Van den Huize te Muiden, den
29 in Herfstmaandt, 1636.

Uwer E.

onderdaanste, toegedaanste dienaar

P. C. HÓÓFT.

Aan

151.

Aan J U S T U S B A A K.

Mijn Heer en Broeder,

IK bedanke U E. ten hooghsten voor de nieuwmaaren uit Duitslandt. U E. heeft ons, die als begraaven lagen in de vergeetenis der wereldt, opgewekt met zulke klokken. Koning Gustaaf schijnt verrezen, ende zijnen geeft in te blaazen, aan de helden, die zoo stout een stuk hebben darren bestaan, ende geweeten uit te voeren. Eenen maghtighen vyandt te bespringen in zijn voordeel, is meer gezien; maar hem daar uit te slaan (mijns gedenkens) in lange jaaren niet. Ende smaakt dit bedrijf naa d'onvertzaaghtheit der Zwitseren, die, op gelijke manier, 't Fransche heir, in de Milaansche oorlogen, by Novara aanvloogen, en te schande maakten. Welk werk, zoo Guicciardin meldt, by veelen, te dien tijde, geacht werdt d'allerkoenste daaden der oude Grieken en Romainen t'overtreffen. My zal benieuwen wat'er voorts op volgen wil, ende oft Maaghdenburgh, en andre plaatsfen 't hart zullen hebben, om de poorten geslooten te houden voor den verwinner. Want de Sax is het veldt quijt; ende 't krijsvolk op geen bot, door trappen met den voet, gelijk Pompejus zeide, uit d'aarde op te stommelen. Ook is de nieuwe soldaat geenzins om zulke proef te doen, als d'oude: ende 't verlies van zoo veel waagenen, geschuts, en andre krijsnooddruffs, zal langkzaam geboet worden: zulks de steden niet lichtlijk eenigh ontzet kunnen te moeten zien. Voeght hier by, dat de schrik, eens gevat, zich noode laat uitschudden: ende dat men, in dat open gewest, elkandren luttel tijds geeft, om de zinnen te vergaadren. Ik hoope, U E. zal 't geraaden hebben, dat de Kaizar den schoot wel wat vieren moglite: ende daar nevens, dat wy ons zullen dienen van de Zweedsche voorspoedt, om een' goeden pais te maaken. Doch Godt weet wat heilzaamst is, ende verleen' het den staate in 't gemein: in 't bezonder aan U E., die, met alle de haaren, den zelve bevoolen zy, ende in haare beste gunste,

Mijn Heer en Broeder,

U E.

verplichte, dienstwillighste broeder

Van den Huize te Muiden,
den 19 van Wijnmaandt,
1636.

P. C. H O O F T.

152.

Aan T E S S E L S C H A D E R O E M E R S.

Tesseltje,

Wilt' ik raadt om een' schacht uit de wicken van den Mingod, om wat aangebrandt bloeds uit het hart dat Venus voor haaren sceptor voert, en om een wit roozebladt van haar' krans, ik zoud' 'er gaan maaken pen, inkt, en papier af, om te proeven oft zy maght hadden een tooghjen van U E. handt herwaarts te troonen. 'T heught my naauw, zoo lang is 't geleden dat ik U E. laatst geschreven heb, om wat bescheids van U E. welvaart, en om 't deuntje van de Mis. Zijn U E. vingers verkleumt, oft uw inktpot bevrozen, door koude van genegenheit? dat's zeker een hardt gelagh. Maar zoo U E. bedooven in 't vryen steekt, en het daar meê zoo drok heeft, dat'er niet een briefken uit vallen magh; ik houd' het U E. ten besten, als die wel eer in 't zelve gasthuis heb ziek gelegen.

*Poi ch' io anchor per pruova intendo amore,
Potrai truovar pietá, non che perdono.*

De-

[*Dewijl ik my door proef noch op de min versta,
Vindt gy wel deerenis, al vindt gy geen genaâ.*]

Dan wie kan ontslagh * verleenen, zonder eerst bieght gehoort te hebben? * *Absolutie.*
Is 't zoo dier een tijdt van schrijven; zeindt my slechts een lokjen gezengt hairs, tot teeken, dat het alzoo met U E. gestelt is: ende daar meê zal ik mijn hoofd rusten, tot dat m' 'er de metten van U E. bruiloft meê te luijen hebbe. Dan wil ik 'er eens met raaghbezem oft boender in, om te zien oft de klepel uit het stof en de spinnewebben te redden zy, en aan 't oude beyeren te krijgen. Sufanne is t'Amsterdam; om haaren vinger te doen genezen van een' negenoogh. 'K wed, zy wilde dat zy hier zaa-te, ende die op den weêrhaan van d'ouwekerks tooren, met een' goên verrekijker voor zich, om te bespieden wat huis men tot Alkmaar houdt. Doch zy wordt van ons haast verwacht, ende is nu door 't quaadste: Godt hebbe lof, ende houde U E. met U E. dochter in zijn' heilige hoede, nevens hartlijke groete, en gebiedenis,

Mejoffrouwe, van

U E.

Van den Huize te Muiden,
den negenden van Slaght-
maandt, 1636.

verplichten, dienstwillighsten

P. C. HÓÓFT:

153.

Aan R O C H U S van den H O O N A A R T.

Weledele, hoogheleerde, wijze, voorzienige Heere,

D Uchtende dat de Heer Jacob van der Burgh, naa zoo lang verzuim^o voorts in gebreeke gebleeven zy van 't nevensgaande werksken aan U Ed. te bestellen; heb ik goet gevonden een anders afschrift te vorderen uit handen van zeekeren Heere ende vriendt, om het Uwer Ed. by deezen toe te veirdigen. De kas is 't maaxel van een' groffmit; maar daar staat een dierbaare steen in, 't en zy hy voor valsch gekeurt worde van U Ed. rechtschaapen en volsleepen oordeel; dat, gelijk het de waaghschaal des oppersten gerechts voert, altyds de kompas van het mijne moet wezen. In welke onderdaanigheit ik my op 't needrighste gebiede aan U Ed., met vuurigh gebedt dat den Almogenden haar ge-
duurighlijk in heilzaamen staate gelieve te spaaren; en de gloory haarer goede gunste,

Weledele, hoogheleerde, wijze, voorzienige Heere, voor

Uwer Ed.

Van den Huize te Muiden,
den 19 van Slaghtmaandt,
1636.

verplichten, ootmoedighsten dienaar

P. C. HÓÓFT.

154.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

V Erhuizende van buiten herwaarts, ben ik bewelkoomt met het banket, dat daar op gewacht had; Uwer Ed. Gestr. gunstigh schrijven, braaf Sonnet, Latijnsche gedichten, vol vonden van d'andre wereltd, ende dien allersmaaklijksten brief aan den Heere Barlæus: lekkernijen, zoo naa mijnen mondt, als haarsgelijke my zelden voor de neuskoomen. Gevoelende mijn' eigen' armoê, ende des te min zuchts niet, om mede eenighzins den jongen grooten metselaar voor opperman te dienen, heb ik wat steenen by de buurt geraapt, die niet lichtelijk te verwerpen zijn; hoewel my die van David zonder weêrgaa dunkt, en by dat werk te passen,

Z z

oft

oft hy daartoe gewaffen waar. In't vorderen van't mijne, ben ik gekoomen tot zekeren 's vyands aanslagh op Vliffingen, aan het tegenbeleidt des welken U Ed. Gestr. Heer Vader, zaliger gedachtenis, zijn deel gehad heeft met schaaken eens gijzelaars, tot Londen, uit het huis van den Ambassadeur Don Bernardin van Mendoça. Over d'omftandigheden van dat bedrijf, daar zonder twijfel een' eunjere behendigheit toebehoort heeft, wordt, in mijnen zin, veel te luchtigh hene gestapt, van de schrijvers die 't aanroeren. Derhalven, indien U Ed. Gestr. my aan 't juiste bescheidt konde helpen, ik mochte my belooven, dat de fijnte van zulken diamant de splinters van enkel glas, waar meê mijn' brabbelingen zich meenen mooy te maaken, ten minsten by geen' heel scherpe kenners voor gladbecken zouw doen doorgaan. De Heer Barlæus is beezigh met op den Kerstijdt, een stof op duizenderley wijzen gezongen, nooten te stellen, die d'ooren knellen. Op Saterdagh der naaste weeke zal de groote school waagen van zijn' bandelooze rede, doorspekt met eenige veirzen. Deze drokheit, en de zinnen, verzonken in aandacht en ootmoedt, gebieden hem, zijne gebiedenissen t'Uwer Ed. Gestr. te bevelen aan den babbelbek deezer penne, die 't quaat genoegh met zich zelve heeft, om uit te staamelen 't kleinste deel der onderdaanigheit en eerbiedenis, waar mede zwanger gaat, ende van de welke, by mangel van kracht, vreesst nimmer volkomentlijk te zullen geleggen,

Mijn Heere, 't hart van

U Ed. Gestr.^{is}

Uit Amsterdam, den 18
van Wintermaandt,
1636.

verplichtsten, ganscheigen dienaar

P. C. H O O F T.

155.

Aan den zelve.

Mijn Heere,

Wie kan 't geduldt der penne vollooven, over 't afleggen van zulk een' reize t'eener tocht? oft den heufchen yver haars meesters, die, my te gevalle, zoo veel tijds uit den brandt der bezigheden gehaalt heeft? Uit haare aanmelding, en de stukken hier by t'huys keerende, heb ik het werk, waardigh voorwaar van lidt tot lidt verreken te worden, ontrent zevenmaals zoo lang gerekt, als 't eerste, dat ik Uwer Ed. Gestr. toezond. Ik wenschte 't afgemaalt met zoo rijzend een' geest, als het gezicht van de schildery des Graaven van Arondel misschien iemandt zouw inblaazen. Had ik wat veel van gelijke stof, 't waar om my hoop te geven, dat de kijkers, zich daar aan vergaapende, weinigh aanstoofs vinden zouden in de wanschaapenheit van't maaxel. Dit lapken denk ik Uwer Ed. Gestr. te vertoonen, op dat ze my berichte wat 'er aan te verhanzelen staa, voor 't affchrijven. Want de pleiten dreigen my haast eens derwaarts te daagen: by welke gelegenheit ik verzoeken moghte, wat 'er te putten waar uit,

Die forsse borst tot hoogh bedrijf gebooren,

(zoo luidt mijn' Hollandtsche groet aan den Prinse,) Graave Henrik van den Bergh. Maar dewijl de veirzen boven komen, zoo hebb' er U Ed. Gestr. hier een koppel, dat uit het bespiegelen der daadt van Uwer Ed. Gestr. heer vaader, zaliger gedachtenis, gebooren is. Zekerst past men gemeenlijk de voorspoken op de geschiedde dingen: ik, zoo wiskelijk op de toekomende als op de gebeurde, 't geen hier naa volght, gespelt uit naamverfpelling:

Ghy, die met doen verheughd', en't yder heugen deedt;

Is HUIGHENS aan uw' naam, of HEUGHNIS best besteedt?

In-

Indien 'er nu wat lekkers vast is, aan 't rijden, in den zadel eener eerlij-
ke faame, op de tonge der wereldt; ik ontkenne niet, des eenige bekoor-
ring te lijden;

— *neque enim mihi cornea fibra est:*

[*Want ook mijn hart niet ongevoelig is.*]

Maar heb daar toe noit kans gezien, eer U Ed. Geftr. geliefde my te paar-
de te helpen. Die naa 't Spaawater van laat leven dorst, moet het uit die
bron van Heughnis zuipen. Uit geschrompelde adren, als de mijne, lee-
ken slechts drabbige droppen, goedt om aardtwormen huns gelijk te fok-
ken: ende zoo wy ons verftouten, de doorluchtige luiden daar meê te be-
sprenge, 't is uit enkle zucht van onze naamen met hunne vermaartheit
te scheepen, om, voor een' korte wijl, der doodt te ontzeilen. Dies is
't zoo verre van iets aan U Ed. Geftr. te kunnen leenen uit mijn' armoê,
dat ik haar noch veel van 't haare onthoude: ende doet zy, daarenboven,
zich zelve te kort, my aanzierende voor den grooten hoedemaaker; daar
ik my op dat ambacht luttel verftaa, ende min op 't stoffeeren. Maar
't lufft my, my te vleijen met dezen Uwer Ed. Geftr. misflagh te wijten
aan de gunste die elk draaght tot het geen hem eigen is; om daar uit te
besluiten t' mijner eere, dat U Ed. Geftr.

Mijn Heere,
zich gewaardicht heeft, te aanveirden den overlang opgedraagen aan
haar, ende eeuwigen eigendom van
Uwer Ed. Geftr.

Uit Amsterdam, den 13
van Louwmaandt, 1637.

onderdaansten dienaar
P. C. HÓÓFT.

156.

Aan den zelve.

Mijn Heere,

Hier by komt Henrik de Groote, iets verandert en gemeerdert: oft
Hook gebetert, waare my konst te weten, die wel gehoort heb dat Ti-
tiaan, waanende in zijn' ouwde daagen eenige schilderijen, te vooren ge-
wraacht, fraaijer te maaken, de zelve met groove kladden verleelijkte.
Dies zeind ik dit stuk, om het te strijken aan den toetsteen van Uwer
Ed. Geftr. oordeel, 't welk, daar overgestreken, my een slotvonnis ver-
strekken zal, waar naa ik my hoope in andre te richten. Twee gaan 'er
nevens, voor de Heeren Doublet en vander Burgh. Ik bid U Ed. Geftr.
de zelve aan hunne E. E. te doen houden, nevens mijne wel ootmoedi-
ge gebiedenissen; ende te houden in haare beste gunste,

Mijn Heere,

Uwer Ed. Geftr^{ts}.

Uit Amsterdam, den naaft-
lesten van Lentemaandt,
1638.

onderdaansten, verplichtsten dienaar
P. C. HÓÓFT.

157.

Aan C A S P A R - B A R L Æ U S.

Mijn Heere,

T Geen wy genieten, is geen *perpetuum ver*; *eeuwige lente*; maar wel
een *triplex*; *drievoudige*. T'Amsterdam hebben wy der een gehadt,
ende 't gezicht en den reuk van 't bloeifel, sint het opgaan tot het af-
vallen. Hier bewelkoomt ons de tweede Lente, in haar' frischte jeughd:
dank heb de guurigheid der Zuiderzee, die 't uitbroeden der knoppen

* *Zephyrus.*
 † *Ligustrum.*
 zoo lang vertraaght heeft. De derde smaaken wy uit het bloeijen van U E. geest; wiens geur, herwaarts gevoert op de wicken van Wekleeven*, onze Doorn en Monthout † met eenen adem van Lauwer en Myrt beschaamt; ende my met dat overvloedigh lof, gesprooten uit de twee onuitputtelijke bronnen van Uwer E. vernuft ende heusheit. Zeker, U E. maalt my af, even oft de schildery naa Vrankrijk moest gaan; alwaar men altyds afflaat van de schoonheit eener gemaalde troony, die van buiten komt, naa gelang van de toegift, die daar te lande, aan de fraaije vrouwen, door 't vlaaijen van de konstenaars, doorgaands te baate komt. Waar over meester Michiel van Miereveldt nemmer een aanschijn, om derwaarts gezonden te worden, afschildert, dan met de overmaat van goelijkheid, waar toe men daar gewent is. Zoo groot een gunst Uwer E. zoud' ik liever met werken, dan met woorden, erkennen: ende dewijl U E. althans wat tijds van uitspanning heeft, bid ik haar, my daar toe gelegenheit te verleenen; ende met brengster dezès over te komen, op een gerecht voor de ooren. De Naarder nachtegaal zal schaffer zijn; oude kennis van de Muzen, die alle negen geëert worden in den geest van U E.

Mijn Heere, door

Uwer E.

In haaste, van den Huize te Muiden, den 21 in Bloei-maandt, 1638.

onderdaanen, toegedaanen dienaar

P. C. H O O F T.

158.

Aan J U S T U S B A A K.

Mijn Heer en Broeder,

VErstaande op gister, uit schrijven van zwager Bartelot, de goede tijdingen, zaid' ik te duchten voor den hinkenden bode, die (gelijk ik zie by U E. brief) nu achter aan gekomen is. Zeker't was wel te vermoeden, dat de beschanfing der onzen, die in zoo kort een' tijdt quaalijk weerbaar kon zijn, zeer zwaarlijk zulk een geweld wederstaan zoude. U E. doet my vrundfchap, immers zoo groote aan 't melden der droeve als der blijde tijdingen: ende zaidt'er wijslijk aan, dat zoo hard een' smak behoort te leeren. Wie weet waar zy goedt voor zijn moge? *Ellende verdraaght men, voorspoedt bederft ons*, zaidt Tacitus met Galbaas mondt. Indien Callo noch houdt, het zal my verwonderen; ende niet min dat de vyandt de bezettingen, met weigeren van lijfsverzekertheit, vertwijfelt maakt. Mijn Heer de Prins, als weetende wat op den teiriling der oorloge loopt, ende *que les armes sont journalieres*, [dat de waapenen wisselvalligh zijn] gelijk de Franschen zeggen, zal, hoop ik, orde gestelt hebben, tegens den zwaarsten sleep van zoodaan een ongeval. Ende zal my benieuwen, oft de Françoizen, hebbende, zoo te gelooven staat, hunne handen ruim, mits 't wenden der Spaansche krachten tegens ons, niet besonders aanslaan en verrichten zullen. De zège der Spaanschen op de Mokerheide baarde de muitery, en de *Fuera vellacos* tot Antwerpen, hunn' eige stadt. Uit het verovren van Sierixzee sproot hunne opstending, die den algemeinen afval, en de Gentsche vrede veroorzaakte. Godt, beter dan eenige artz, kan 't vergif tot geneeskruiddt gebruikken. Die verleene den vaderlande, U E. ende ons 't heilzaamste, ter bede,

Mijn Heer en Broeder, van

U E.

Van den Huize te Muiden, den 24 van Zomermaandt, 1638.

verplichten, dienstwillighsten broeder

P. C. H O O F T.

Aan

159.

Aan W I L L E M B A R T E L O T.

Mijn Heer en Broeder,

Dank hebbe U E. voor de vergiffenis, gegunt aan mijne naalaatigheid in 't antwoorden, die uit gebrek van stoffe en overvloedt van onlust veroorzaakt is. Hoe zeer zy t' Antwerpen stoffen, noch verlicht het my te zien, dat zy 't getal der gesnevelden niet hooger dan op 1200 in alles begrooten, waar onder zoo wel de drenkelingen als de verslaagenen begrepen zijn; ende dat de brave Hopman Palotti ten minste 't lijf geberght heeft. Als nu de gevangenen 2500 waaren, volgens d' Antwerpsche tijdingen, zoo zouden wy niet boven 3700. mann' missen. Dies verwondert my waar d' andre belandt mogen zijn: gemerkt Graaf Willem wel ontrent zeeven duizent man by zich gehadt moet hebben. Zoo U E. hier af, ende hoe de reste ontkoomen zy, wat zekers verneemt, ik bidde om deel daar aan. Wijders trooft my 't zeggen van zekeren Turk tot Veneedje, die gevraaght zijnde, naa hun verlies van Cypers en hunne overhandt tot Lepanto, wat'er hem af dochte, antwoordde; *Ghy hebt mijnen Heere 't hair en den baardt gekort: dat zal weder aanwassen; maar nemmermeer de arm*, te weeten Cypers, *dien hy u heeft afgeslaagen*. Desgelijx is de vyandt geschaapen, niet zoo licht weder aan zijn' verlore steden te geraaken, als wy aan volk. De plaats geruijmt by d'onzen, was noch (naa dat ik begrijpen kan) van geen groot belang; want daar bleeven noch drie dijken te verovren, eer men 't Landt van Waas kon onder waater zetten: Zulks het noch veel voeten in d'aarde had. De gevangenen zullen ook, voor een groot deel weder keeren. Maar de Hopliiden hebben een groot banqueroet, zijnde ten minste een' maant soldijs quijt, ende moettende nieuwe kosten doen om geweer en volk te bekoomen. Godt behoede ons, naa dus een' neep te lande, tegens een' smaadiger ter zee, daar onze Ammiraal gedreight wort: ende verleene U E. samt Jofrouwe zuster, de vulte uwer deughdelijke begeerten, naa wensch,

Mijn Heer en Broeder, van

U E.

Van den Huize te Muiden, den
29 van Zomermaandt, 1638.*verplichten, dienstwilligen broeder*

P. C. HÓÓFT.

160.

Aan C A S P A R B A R L Æ U S.

Mijn Heere,

UIt zorge dat de voorige koelte moght' Uwer E. hebben doen doorwaaijen de gedachtenis van den tijdt, wanneer wy hier de Joffrouwen Tesselscha en Francisca verwachten, laat ik dit blad overwaaijen, om Uwer E. in te luisteren, dat Muide, op dezen avondt, oft morgen ten langste, de Meereminnen meint te zien, die 't meer geluks zullen toezingen, dan de aalouwde, daar men 't sprookjen af vertelt. Wy bidden dan wederom, ten vuurighste, U E. gezuiverde ooren op dat paar klare keelen te gaste; ende te bruiloft op het huwelijk, dat zy tussen haare ende der snaaren stem zullen maaken; ende dat U E. zonder uitsstel, de reize gelieve t'aanveiden, om eenige daagen te verquisten, die men niet lichtlijk beter zouw kunnen besteeden. My verlaatende tot deze, gebied ik my in U E. beste gunste, ende blijf,

Mijn Heer,

Uwer E.

onderdaane, toegedaane dienaar

Van den Huize te Muiden, den 9 van Oestmaandt, 1638.

P. C. HÓÓFT.

ZZ 3

Aan

Aan den zelveu.

Mijn Heere,

'T Is goe'dt te zien, dat het postpaart Pegasus Uwer E. ten dienste staat: 't welk

Non auras tantum, verum & praevertitur horas.

Want U E. brief, geschreven op den drie en twintighsten, dat is op morgen, heb ik heden ontfangen. U E. dankzeggingen dunken my woorden van verwijt; dewijl ik ongelijk dieper in U E. schuldt, dan U E. in de mijne staat. Zoo lang als U E. met de zoete Meeremin, en den Heere Mostaart dit huis van vreughde deed galmen, was ik in mijn kraft: nu,

— *Quantum mutatus ab illo*

Hectore?

[*Hoe weinig zweemend naar dien Hektor? —*]

Naardien de Heer Koster eenen andren vondt heeft opgeworpen, om de intreë der Koninginne te verheerlijken; zoo mogen wy denken, dat wy ten minste de geneught van 't naavorfen gehadt hebben, gelijk de wijzeman die naa den wortel van den boom dolf, om te begronden hoe de vijgen zoo uitneemende zoet waaren; tot dat zijn' dienstmaaght hem quam zeggen, dat ze in een pot gelegen hadden, daar honigh in geweest was. Waar meë zy kleenen dank behaalde, by hem, dien 't liever zouw geweest zijn, onweetende te blijven, om de lust van 't jaagen naa weetschap. Evenwel ons ontwerp behaaght my wel zoo zeer als dat van Doctor Koster; ende te bet om de braave veirzen van U E. in 't Latijn, sampt om de geene die Joffrouw Tesselscha daar op gerijmt heeft in Duitsch en Italiaansch. Doch U E. en de Heer Mostaart zullen verrebbeft daar van kunnen oordeelen, in 't genieten van den herfft haars gezelschaps, die met die vruchten over komt. Zoo de Koningin, gelijk U E. vermaant, door die steden, en over den Haage gaat, wil 't noch al een' wijl aanloopen, eer men haare Majesteit tot Amsterdam zal zien. 'T verdriet my, uit zucht tot de eere der stadt, dat zy alle toerustingten zal moeten gering achten, ten opmerke van 't geen zy in Italië en Vrankrijk, jaa in Brabandt, aanschouwt heeft. Eene der onthaalingen, die, mijns bedunkens, meest by haar zouden geacht worden, zoude een' treffelijke muzijk zijn. Overzulks ('t zy de Heeren zich der kosten ontzien) waar het wel raadzaam eenige vermaarde konstenaars uit andre steden t'ontbieden, ende daar in te volgen den raadt van den Orgelift meester Dirk Sweeling, wiens gelijk ik meine dat zy nooit gehoort heeft; zulks hy tot een fraai sieraadt der stadt zal dienen. Konde men Joffrouwen Tesselscha en Françisca bewegen, ende teffens die stijve stem van Rotterdam, om wat mildt met den rijkdoom harder gaaven te zijn, ende zich, daar door, een' groote stadt te verplichten; haare Majesteit zouw zich misschien verwonderen, dat Italië haar in Hollandt bejegende. Een schouwfel is 'er dat haaren oogen nergens gebeurt is, oft zal mogen gebeuren: de meenighte van scheepen, die men haar behoort te vertoonen, ende 't spel te eindigen met geklap van 't baldrende geschut. Welk geluit, uit haare ooren, zouw kunnen spoelen de weërsmak, die zy, zoo ik duchte, in onze muzijk zouw gevonden hebben. U E. gelieve deze mijne bedenkingen voor te draagen aan de Heeren Mostart ende Koster; sampt, oft het niet oorbaar waare twee verscheide vertooningen te doen; te weeten d'onze, en die van den Heere Doctoor. Ik gebiede my aan hunne E. E. ende aan U E. uit mijn meeste vermogen;

gen; desgelijx mijn' huisvrouw, met dank voor de nieuwe tijdingen: ende blijf,

Mijn Heere,

Zeer haastigh, uit mijn Toorentjen,
den 22 van Oestmaandt, 1638.

Uwer E.

onderdaanste, toegedaanste dienaar

P. C. HÓÓFT.

162.

Aan den zelve.

Mijn Heere,

Geenen geringen dank, zeker, weet ik Uwer E. voor de nieuwe tijdingen; ende zonderling voor 't juist bescheidt van de Hooghduit-sche, ontfouwen in den brief van den Heere Wikkevoort. Onze armoede van diergelijke stoffe is hier te groot tot vergelding van 't minste deel uwér milddaadigheid. Dat U E. de zege niet waardeeren kan naa de meenichte der verlaagenen, gevangenen, gequetsten, bewijst der gewisheit van U E. ernstigh oordeel. Ende acht ik, met U E., zoo d'overgank van Brisak daar niet op volgt, dat de Kaizar die schaade wel boeten zal. Eevenwel, terwijl hy daar meê bezigh is, zal 't hem te min ledigh staan, onzen vyandt te stijven, en den Zweeden en Françoizen veel werx te geeven. Dat U E. veirzen niet naa den mondt der ooren zijn; die, daar uit, den lekkersten suiker behoorden te kauwen, geeft my niet weenigh weêrsmax. Dat U E. den ouwden stijl van 't Hof der Poëeten, daar in gevolght heeft, ken ik; ende blijkt by Scaligers gedicht, dat ik eertijds gelezen, en altijds braaf geacht heb. Maar ons volk wil met geweldt berooit schijnen, om met beter glimp uitheemsche hulp te bedelen; ende op dat men binnen 's lands niet te veel aan hen, als aan 't groote hooy, plukke. In den jaare 1565 hadden zy de kas t'over gespekt, ende hieven nochtans de penningen op fret; daar de waagh af gebouwt wert, om den Koning te blinddoeken met geveinsde behoefte, op dat hy hen om geen' leening van geldt quelde. Dat zy U E. geirne iets van de Kaizarlijke kroon op 't Amsterdammer waapen hoorden zingen, dunkt my zoo vreemdt en verre uit den wege niet; gemerkt de Koningin gesprooten is uit Maximiliaan, den geever van dat sieraadt, die haar derde grootvader geweest is. Men zouw hem kunnen ten toon stellen, in bedrijf van 't kroonen der stadt; en de Koningin daar by, in 't voeghlijkste gewaadt, met deze woorden, *Instar avi*: [*Gelijk de Grootvader*:] oft anderzins, gelijk Uwer E. verheeve geeft veel beter zal weeten te verziëren. In allen gevalle waar 't goedt, verscheide pijlen tot zijn' boogh te hebben. Want alle Majesteit wil zelden gezien zijn: ende zoo de Leyenaars Berecinthia voor den dagh brengen, de haare zal verwelkt wezen, en nauw toonbaar t'Amsterdam. Doch, hoe konstigh een zanger ook; 't is (ik belijd' het) quaad queelen met heefche keel. Maar die van U E. moeste boven maate schor wezen, zoo haar de stem der Meereminne van Tessel niet gladden konde, en gaalijk maaken; wen zy slechts eens begint te neuryen,

Fœcundum concute pectus.

[*Maak maar u hart aan 't gaan.*]

Indien wy morgen verneemen, dat de Koningin op Woonsdagh oft Donderdagh zekerlijk verwacht wort, ik leg ons toe, den hoop te vermeeren, en overmorgen t'Amsterdam te zijn; en de eere van Uwer E. jegenwoordigheid,

Mijn Heere,

Uwer E.

onderdaansten, toegedaansten dienaar

Van den Huize te Muiden, den
29 van Oestmaandt, 1638.

P. C. HÓÓFT.

Aan

163.

Aan den zelveu.

Mijn Heere,

DE koorts heeft my ontslaakt: maar de keepen haarder boeijen, houden my in een' quelling, die ik niet, gelijk Socrates, met streelen verdrijven kan. Anders, ik hadde de bezoeken van U E. al over een' wyl vergolden: te weeten, naa 't getal, niet naa de waarde. Nu komt dit papier den plicht pleegen, om Uwer E. aan te dienen, dat ik, met mijnen schoonbroeder Hasselaar, volgens Uwer E. begeerte, wat van 't beschrijven der vertooningen gekout heb. Hy zeidt my, de meening van Burgermeesteren te wezen, dat U E. met keure toegaa, 't gerijmt 'er uit leeze, het overschot aan de vergeetenis beveele. Maar, lichtlijk dat de koorts zich wel kostelijk houden zal, en lang doen bidden, eer zy Uwer E. verlof geeve, om 't werk, ook alzo, af te klaaren. 'T is een' hardnekkige krib. Ik wensch haar, van Uwer E. wege, daar haar Virgilius gehuift heeft, in 't voorburgh der helle. *Illa se jactet in aula.* [*Laat zy aldaar den meester spelen.*] Maar de derdendaaghsche is beleeft, te vrede met een' deel van den tijdt, ende laat ons d'andre twee. Moy! zoo zy 33 ten 100 van tol heffen wil, dat ze flux naa Spanje toe renne, daar men 't lijden kan: in Hollandt is 't de wijze niet. Ende zeker, de twee vrije daagen, al heeten ze zoo, ik twijfel oft zy den naam ter goede trouwe voeren mogen: doch wil'er geen harnas om aan trekken, ende heb 't liever te gelooven dan te beproeven. Zy schelde U E. met een' korte proef quijt, ende blijve voorts met al 't gedrocht van haare zusters achter, zoo lang als blijven wil (dat is eeuwelijk)

Mijn Heere,

Uwer Ed.

T'Amsterdam, den 19 van
Wijnmaandt, 1638.

onderdaanste, toegedaanste dienaar

P. C. H O O F T S.

164.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

U Ed. Gestr. daghwerk deed my daatlijk heilighavondt neemen van ander werk. Ik scheidt'er niet uit, eer 't uit was, uitgezeit bed en taafel: ende besteld' het voorts aan den Heere Barlaeus. Deez', houdende noch zijn' kamer, vondt goedt het daar gezamentlijk te doorzien met de Heeren Mostart, Baak, en Vondel, die nevens my eenige avondt-uuren daaraan besteedt hebben. Maar de vergaadering hield zoo wel geen streek, dat ik ieder beletten kon 't gedicht eens naa zich te neemen, om het in 't bezonder voorts te lezen. Mostart en Vondel hebben iets aangekent dat den taalschik betreft; op dat U Ed. Gestr. overwege, oft zy zich dien aangaande met ons vergelijken konde; dewijl 't wel passen zoude daar in eenen gemeenen voet te volgen. Evenwel kan ik niet alles voor vol aanvaaten, wat hun behaaght: ende Vondel dunkt my zomtjids knorven in de biezen te zoeken. Wijders, aan zoo blinkend een daghwerk den dagh te verbieden, waare jammer, ook, mijns gevoelens, een verlooren toelegh; gemerkt het met de scherpe straalen zijner aardigheid de dompighste duisterheit konde doen verdwijnen, en midnacht tot middigh maaken. Mijn arme geest, hoewel alleenlijk gestelt (en dit noch quaalijk genoegh) om maatvry geluidt te slaan, heeft zich nochtans verpijnt de verdrooghde rijmpen te doen inkt geven. De springaader van den

den Heere Barlaeus bruift met wel een' andren toon. Deezes onderscheits zal U Ed. Geftr. aan de bygaande regelen gewaar worden; gelijk zy 't zonder twijfel verwacht heeft. De Heeren Mostart en Vondel hebben ook iets beloofd. Dat (meen ik) zal haast volgen; ende altijdts uwe geboonden, wen z'hem gebeuren moogen,

Mijn Heere,

Uwer Ed. Geftr.

Uit Amsterdam, den 21 van
Sprokkelmaandt, 1639.

verplichtste, ootmoedighste dienaar

P. C. HÓÓFT.

165.

Aan DANIEL MOSTART.

Mijn Heere,

MEt weemoedige geneught heb ik U E. treurspel gelezen; jaa zien speelen naa den geest: maar binnen vierentwintigh uuren niet; gelijk U E. zijn' afloop bepaalt. Het heeft my meer tijds afgetroetelt; by halve daagen oft schoften, mits ik mijner heele geen meester was. De schikking des werks vind' ik zeer voeghlijk; 't verzietsel van Doris met haaren zoon, het opengaan des hemels en David daar in, en andre kleenoodje waar meê de hoofstof omhangen is, aardigh: alles geschaapen om wel te beslaagen op het tooneel; 't zelve van glans en staatsy te doen weêrlichten; de gemoeden der aanschouweren uit hunne laage legers te lichten, om ze in de hooghte der deftighste gedachten te verluchten. Nevens 't gedicht, zeind' ik (naardien 't Uwer E. geliefte was) mijne inzichten zoo op het ketenen als op 't beleggen der taale. Oft zy genoeg oft te weenigh wegen, ja zelfs naa viesheit smaaken; de tong van Uwer E. oordeelschaal velle dat vonnis: die teffens proeven kan, oft de trefflikste redeneringen, gelijk die van Herodes, Ananaël, en Malkus, ook wat krachtiger kruiding vereischen. Beter zoud' U E. in dezen van iemandt anders mogen gedient worden: maar in geen dink ter wereldt met beter hart,

Mijn Heere, dan van

Uwer E.

Van den Huize te Muiden,
den zevenden van Bloei-
maandt, 1639.

verplichten, dienstwilligen

P. C. HÓÓFT.

166.

Aan TESSELSCHADE ROEMERS.

O arme Tesseltjen,

IS'er een met uw hart deur? Dit dacht ik; maar leezende strax daaraan; *Ice que n'est point mon cœur, het welk mijn hart niet is*, quam ik tot mijn' tweede gedachten, en zeide in my zelven, *c'est par là qu'elle parle François; daar is het dat ze goed Frans spreekt*. Ik heb, nu eenige weeken, de loopmaaren gelezen; dan deze tijding daar in niet; nocht iets van dien onheuschen, te heuslijk gehandelden roover, vernoomen. Dit stuk behoorde daar wel in te staan. Maar 't zal bet klinken in U E. gedicht; zoo 't onder den man komt; gelijk het behoort te doen, zijnde zeer zoet en aardigh. Wy zijn eens hier te Muide geraakt. Waar over ik den Heere Barlaeus van Uwer E. wege, niet bedanken kan voor 't boek, dan by eenen brief. Nu weet ik dat een woordt van U E. handt ongelijk waardt wezen zal, dan duizendt van de mijne. Want hy acht

A a a

dat

dat U E. niet schrijft, dan met schachten getogen uit de vlerken van den Mingodt: ende heeft my nu onlanx gezeidt (gelijk ook, voor dezen, de Heer Jacob vander Burgh) dat hy Uwer E. geeft verre boven dien van Joffrouwe Schuurmans zet; om dat haar werk naa schoolmeesterije ruikt; het uwe naa een verheven vernuft, zwanger met buitenwereldsche invallen. Wy genieten hier den maaghdoom van 't jaar; dan schaarselijc, mits de onleede van 't vuilmaaken, dat schoonmaaken heeten moet. Tegens de kraam des jaars noodigen wy U E. op de kandeel van 't pruimenzap; 't welk reeds van de zonne gekookt wort, ende zich aanzien laat wel te zullen bedijen. Dan hoopen wy U E. t'ontfangen met een' triomfboogh, braaf naar gelang onzer gelegenheit; maar deerlijk ten aanzien van de waardy der Vorstinne van de overvliegende geesten, waar voor U E. altijd gegaan heeft ende blijft gaan, behoudende 't veldt tegens alle die U E. naaryveren; groote vreughd is 't ons, dat U E. en de jonge Joffrouw Tesselscha wel vaaren. Godt geeve 't U E. E. eeuwelijk; gelijk begeert te wezen,

Mejoffrouwe,

Uwer E.

Uit mijn Toorentjen, den
achsten van Bloecimaandt,
1639.

verplichte, dienstwillighste

P. C. H O O F T.

167.

Aan A N T H O N I S van Z U R K.

Mijn Heere ende gunstige Neeve,

I N dien U Ed. ooit iet aangenaams in mijn gezelschap speurde, het moest de wedersehijn van Uwer Ed. uitgeleeze zeden, en fraai vernuft zijn. Ten zy Uwer Ed. getrouwe hartlijkheit t'mywaarts, ter quaade trouwe tegens U Ed. zelf gehandelt heeft, brillende 't klaar oogh des oordeels met glas dat wonderlijk vergroot, oft eer, daar beelden, niet gebootst naa iet wezendlijks, maar puurlijk verziert, in geschildert staan, zoo aardigh, dat zy zich voor 't leeven doen aanzien. Zeker de ernstighste genegentheden, gelijk die van Uwer Ed. inborst, weeten konstighst met die penseel te spelen, ende hoe zy waarer en louterer zijn, hoe zy meer liegen en bedriegen, met breedt uitmeeten van de waardy der geenen, verwaarts zy hellen: zulks haare valscheit in deezen tot proeve haarder oprechtigheit in de reste dient. Ende wil ik liever gelooven, dat zich Uwe Ed. op zulk eene wijze heeft laaren mompen, dan dat het lof, my toegeschreeven, uit een' pen, overvloeyende van heusheit, gevallen zy. Want hoewel, door deze duiding, mijne verbintenis t'Uwer Ed. bet komt te knellen, zoodaanige neepen smarten alleenlijk met een zoet verdriet van dankbaarheit, verlangende naa middel om zich te doen bliken. Te dezen opmerke ook, ende om de wederzijdige vrundtschap t'onderhouden en aan te voeden, slaan wy geenzins Uwer Ed. gunstigen aanzoek af: maar maaken de kermisgasten reekening de reize t'aanveerden, tegens den tweeden, oft derden der naastkoomende maandt; zoo om wat keurs van weder te hebben, als om 't ongemak te mijden, dat men dikwijls in 't heefste des aanrits, mits de meenighte van waagenen, gebeuren ziet. Waar toe zich verlaatende, blijve U Ed. met alle die haar lief zijn, den Almogenden in genaade bevolen, ende in haare beste genegenheit,

Mijn Heere ende gunstige Neeve;

Uwer Ed.

Van den Huize te Muiden, den
18 van Bloecimaandt, 1639.

toegedaanste dienaar

P. C. H O O F T.

Aan

Aan CASPAR BARLÆUS.

Mijn Heere,

En vernuft als dat van U E. is maghtigh 't onwezentlijk tot wezentlijk te maaken; en, uit niet, dingen te doen opdondren, zoo rijk van Majesteit, en prachtigh van glans, dat alles, wat maar van geen' doode oft gansch verdufte ziel aan de aarde gehecht leidt, opgetogen wordt, om zich in 't bespiegelen van die wonderen te vergeeten. Zulk bedrijf dar ik voor geen teelen oft baaren neemen: 't behoort scheppen te heeten: en zeker met meer rechts, dan men d'aanfokkelingen der Grootten schepfels noemt. Van dit vermoogen doet U E. een weldigh bewijs, met het belichaamen eener ydelheit, daar wy holhoofdige menschen onze windtuchtige gedachten meê kittelen. U E. heeft haar zoo gestoffeert en gepronkt met overvloedige kleenoodjen van veelvoudige vonden, dat het geen' ik voor een niet hield, nu in mijnen zin schier een wat wordt. Maar (gelijk Michiel de Montagne, *Thales ille Gallicus Lipsio, die Fransche Thales, als Lipsius zegt*, Ridder van de orde zijns naams, zeidt) die zich met den reuk van 't gebradte spijzen konde, zoud' het geen' fraaije besparing zijn? Ende oft ik schoon ten einde van zulk een banket, de maage even ledigh als te vooren vonde, wat hinder?

*Dum mea delectent mala me.**Terwijl my mijne quaal vermaakt.*

Ik hadde ten minste de smaak genooten. De geene, die, door U E. groote heusheit, in de koortse gekaauwt is uit eenigh maager gerecht, verschaft van mijn' huisvrouw, had niet veel meer om 't lijf. Nopende den Heere Vossius: 't is my een verdriet, gemengt met blijfchap, de bittere quaalen zijner E. ende voorts de geneezing te verneemen. Het schijnt, aan Uwer E. ziekte en aan de zijne, dat 'er een wijl tijds een' quaadaardige star en benijdtster der geleerden geheerscht heeft: jaa dat haar rijk noch niet uit is. Want ik heb met droefheit gehoord, hoe de Heer Salmasius doodtkrank oft overleden is. Maar ik verheugh my hooghlijk met U E. over de behoude reize van mijnen Heere ende Neeve van Wikkevoort, niet weenigh ook in de overkoomst van Joffrouwe onze Nichte, zijn' Ed. Gestr. schoonzuster, die ons de eere van haar verzoek toegedacht heeft; ende (zoo wy hoopen) zijn' Ed. Gestr. van die gestaadige beezigheid zal afscheuren, tot uitspanning alhier, voor eenige daaghjens. Om wat te helpen trekken, komt d'ingesloote aan zijn' Ed. Gestr. Ik bidde dat U E. gelieve, ons teffens, in zoo lief een gezelschap, met U E. jegenwoordigheid te begunstigen; ende met aanhouden der goede handt, in voege dat ons eerstdaaghs 't genot onzer wensche gebeuren moge: te meer; mits my, in 't begin der naakende maandt, een' reize naa den Haagh te doen staat. De nieuwmaaren, gemeldt van U E., zie ik niet dan met een arm dankheb te vergelden. Van Vecht en Zuiderzee gaat hier wel eb en vloedt; maar 't is 'er doorgaands doode stroom van tijdingen, zoo ze ons uit U E. hoek niet toewaaijen. Ende U E. ooren weeten werks genoegh, zonder naa de weêrklank te luisteren. Ik denk dat hun reeds dus lang een' praat, in een' ongehaavende taale, verveelt. Met rede: gelijk ten tegendeel my nemmermeer verveelen zal op U E. bevelen te wachten, en de zelve te volbrengen, naa 't beste vermogen,

Mijn' Heere, van

Uwer E.

Van den Huize te Muiden, den
21 van Bloeciimaandt, 1639.*verplichten, onderdaanen dienaar*

P. C. HÓÓFT.

Aaa 2

Aan

Aan den zelveu.

Mijn Heere,

DE blaaden van mijn' rooze zijn genoegzaam verwelkt en afgefallen: maar nap en naavel staan'er noch, al wat trotsjens, en oft ze my dreighden op nieuw te bloeijen. Om daar voor te wezen, houd ik ze uit de lucht. Deze quel schijnt een rest van mijn' herftziekte, ende noode te willen scheiden; gelijk die van U E. vinger. Haar komt noch dankheb toe, dat zy 't niet erger maakt: dewijl de byspreuk luidt, dat men 't, als 't lijdelyk is, loven moet. Jaa laat zy zich, viellicht, voorstaan, dat ik hooghlyk in haar gehouden ben, om dat my, door haar toedoen, die zoete vanding van vrienden gebeurt is. In welke goeddunkenheit ik haar niet al ongelijk zouw kunnen geeven. Want zeker, zonder haar, geen' kans voor my, om dat smaaklyk onderhoud van U E. zoo volop te genieten. Met welke trouwhartigheid U E. al de plichten, gepleeght door mijn' huisvrouw en my ten tijde van U E. krankheit en betering, ten afgronde geplonst heeft. Nu komt U E., daarenboven, haar beschenken met dat kostlyke boek: een' eere, waar meê zy zulks vermaakt is, dat de Koningin misschien uit het zelve, en den ganschen toetstel der Amsterdamsche ontfankenis, geen' grooter vreughd geraapt heeft: hoewel zoodaanige persoonaadjen, die gemeenlyk andere genugheten, als daagelyksch broodt, luttel achten, hunn' opperste lust in eenen dagh van gloorye, en in de vermaaring hunner grootheit en heerlykheit, scheppen. Ik verbly my met de Françoizen om 't verovren van Hefdin. Hebben zy noch iet goeds in den zin; de tijdt biedt zijnen dienst aan: hoewel hun weêrwerk beschooren is. De beslechting van 't heiligh krakkeel in Engelandt is my lief; zoo zy ons maar tot geen onheil gedijdt. Mijn' huisvrouw, en onze kinderen, gebieden zich wel danklyk en dienstlyk aan U E. en al de haaren; ende met geen' koeler genegenheit,

Mijn Heere,

Uwer E.

Ven den Huize te Muiden,
den 10 van Hooimaandt,
1639.

onderdaane, toegedaane dienaar

P. C. H O O F T.

170.

Aan den zelveu.

Mijn Heere,

* Hartogh
Bernhard
van Saxon
Weimeren.

Uwer E. lofzang, uitbrommende de daaden van den Duitschen Heldt*, heb ik wel vroolijk geneurijt, en 't hart daar in opgehaalt, met verbaaftheit over de pracht der taale, en den overvloedigen rijkdom der vonden, gevlooten uit den onuitputlijken bron van Uwer E. altyds baarend, altyds eeven zwanger vernuft. Ende geeft my geenzins vreemdt, dat zoo weeldrigh een ader niet te stempen is, en zelf half tegens Uwer E. dank zijne geestigheden doet opborrelen. Maar, dewijl dat geluidt mijn' ooren dus kittelt, hoe wil 't het gemoedt van den Hartogh doortintelen?

— — — *Ad hæc se*
Romanus, Grajusque, & Barbarus induperator
Erexit: causas discriminis atque laboris
Inde habuit. — — —

[*T Barbarisch Krijghoofst, en het Roomsche en Griexe kreeg*
Hier moed op, en besloot gevaren t' allerweeg
En arbeit uit te staan. — — —]

Dies

Dies staan ons dagelijks meer en meer hooge toeleggen, dappre aanslaagen, wondre werken van waapenen, van dien Vorst te verwachten: dien wy voor 't voortbrengen der zelve wel grootlijx zullen verplicht zijn; maar niet min aan Uwer E., die, met zulke prikkelen van gloory, 't zaadt daar toe in zijn' ziele zaaidt. Kroonen, Staaten, volken steeken in uwe schuldt. Ende my, die, boven zoo veel' andre genoote gunsten, op nieuw door deze schenkaadje aan Uwe E. verbonden ben, dient zulke maatschappy, in mijn onvermogen van betaaling, tot eersten troost; tot tweeden, dat ik Uwer E. mildtheits en edelaardigheids genoegh toevertrouw, om, ten aanzien mijner berootheid, zoo my eenigh zeldzaam geluk niet aan middel van vergelding helpt, den kerfstok in 't vuur te werpen. Daarentussen geloofd' ik geirne, dat my aflagh behoort te strekken het verdriet van Uwer E. achterblijven op eergilter; mits wy ons de tegenwoordigheid van Uwe E. samt Mejoffrouwen Uwer E. dochters toen genoegzaam beloofd hielden. Niettemin, al valt de schuldt zuur, ik kauw zoo veel zoets uit den ontfank van Uwer E. vriendschap, dat ik my niet speenen kan van bidden, Uwer E. gelieve ons, met den eersten, die eere te laten gebeuren, zonder den Heer Mostart, saus die alle gezelschap smaaklijker maakt, te vergeeten. Op welken toeverlaat zich dienstelijck t'Uwer E. gebiedt,

Mijn' Heere,

Uwer E.

onderdaanste, toegedaanste dienaar

P. C. HÓÓFT.

Van den Huize te Muiden, den
29 van Hooimaandt, 1639.

171.

Aan J U S T U S B A A K.

Mijn Heer en Broeder,

TIs my een' zonderlinge weldaadt, dat UE gelieft my met haare brieven te bezoeken; ende in dien van heden al de gelegenheit des arbeids te vertoonen, daar de fortuin in gaat, om een' gedenkwaardige uitkoomst, in 't stuk van den zee krijgh, ter wereldt te brengen. Ik achte, met UE. dat d'onzen den Engelsman te veel ontzighs zullen toedraagen, om iet vyandtlijx, binnen zijn' haaven aan te vangen. Dit is 't voordeel der mogenheit, ende des naams van Majesteit, dis ons verbieden leer om leer te speelen, ende zoo wel de Spaansche schepen uit Duinste haalen, als hy, over eenige jaaren, het schip des Franschen Koninx, uit Tessel weghsleepte. Doch, oft de Françoizen der eerbiedenis evenveel plaatze zullen geeven; daar aan staat, dunkt my, te twijfelen. Want de kans is overschoon, ende niet om lichtlijck weder voor te vallen. Zy moghten den Engelsman vertoornen, op toeverlaat dat hy althans geen tijdt om zich te wreken over heeft, zijnde noch in misverstandt met de Schotten. Eer dat werk afgehaspelt is, kan zijn moedt bekoelen. Misschien ook, dat hy blijde waar, met stoffe tot gramschap, om ze te laten stillen met een goedt aandeel in den buit. Hoe 't gaa, ik legh ons volk niet met gekruiste armen te zullen zitten, als de François zijn' handen roert. Maar het dunkt my voor den Engelsman een zorglijck ding, zulk een geweldt voor zijn' deure te hebben. Wierden dē Spaanschen der onzen meester; 't waar te duchten dat hy t'hunner genaade staan zouw. Maar Godt verhoed' het, dien UE. nevens Joffrouwe zuster, samt al de haaren in schut bevolen zy, met hartlijcke dankzegging voor 't gedenken aan ons, ende met groete en eerbiedenis,

Mijn Heer en Broeder, van

Uwer E.

verplichten, dienstwillighsten broeder

P. C. HÓÓFT.

Van den Huize te Muiden,
den 28 van Herfstmaandt,
1639.

Aan C A S P A R B A R L Æ U S.

Mijn Heere,

Zoo zeer als U E. de muggen laakt, moet ik ze looven: ende zoude, waar ik een Barlæus, geen flechter gedicht, dan Maroos, maaken, t'haarder eere, en tot dank voor de geene, die zy my opdraagen. Want zy, koomende my bestooken onder 't leezen van Uwer E. vloeken tegens haar, schijnen het mijne, voor Uwer E. naaste bloedt te neemen, om haar leedt daaraan te verhaalen; volgens de gemeene wijze der wraakgierigen; die aan den rechtshuldigen geen vatten vinden. Te weeten; U E. is haar ontvlooden, onder de veilige hoede eener groote stad van rechte; daar zy, oft vreezende voor straf, oft zich naar de burgerlijke beleeftheit schikkende, schroomen op het mes te spreken, en 't zelve in de scheede houden. Maar U E. schroome niet het uwe te trekken, tegens den quant, die gebondens beens hier by gaat; en zijn' uitvaart te houden, met eenigen broeder oft zuster van 't huis der Liefde tot het vaaderlandt. Want hy is een gebooren Spanjaardt, en geteelt in den oordt achter Overbeeks huis, die, om 't roosten der hitte tuffen vier muuren, den naam van Spanje voert. Zijnen makker heb ik hier ontlijft; terwijl mijn' huisvrouw schier zorghe, dat hy 't my doen zouw. Mochte onz' Ammiraal, tot zoo goedt een' koop, meester worden van de geene, die hy als in hechtenis houdt, hy moghte van geluk spreken; al zouden ook Frans-en Engelsman daar zijn' gasten op wezen. Tesseltjen zal liever vastendagh houden, en zich te vrede met de maagere kost van het drooge bladt, dat hier in steekt. De toonneelspeelen zijn te krafteloos om ons derwaarts te trekken, nu zy weigert handt aan de koorde te slaan, met belofte van zich weder herwaarts te laten leiden. 'T valt haar te zwaar; ons een' schoorsteen te vermaalen; daar men nochtans elkan dre, wel om een haverstroo, iet schildert op een' blaasbalgh, die van zijn geringste maaghschap is. Maar wy maaken gissing, ter naaste midweeke, met pak en zak over te koomen. Zoo U E. dan iets te bieghen heeft; de ooren mogen'er zich aan vergaapen: maar de lippen zullen verzegelt zijn. Mijn' huisvrouw en dochters maaken dezen tot een' wisselbrief, ende daarby, aan U E. samt Mejoffrouwen U E. dochters, d'ontfange groetenis weder over, met zoo veel woekers, als U E. zelf te wenschen weet. Zoo doet ook, nevens haar,

Mijn Heere,

Uwer E.

onderdaane, verplichte dienaar

Van den Huize te Muiden,
den naastlesten in Herfst-
maandt, 1639.

P. C. H O Ó F T.

Aan T E S S E L S C H A D E R O E M E R S.

Mejoffrouwe,

Oft schoon al de wereldt U E. fraaijgheidt gewaaght; ik weet'er een dat aan. 'T is zeker niet fraai, door Muiden, en ons, als de wilde vreemden, verby te gaan: daarenboven, zoo lang een' dagh aan 't schilderen, en 't verschijnen alhier; te neemen. Joffrouw Susanne bloeide van lust naa de toonneelspeelen: maar deze kil doet haar al haare roozen ontvallen. Zoo de Poëten geen raadt weeten, om U E. t'ontdooijen, ik leg U E. van ys wel haast kristal te worden. Doch, dan bleeve U E. noch het geen zy te voren was: naamlijk een spiegel voor de

de zinnlijkste geesten. Daar aan zie ik dat U E. het zoo niet verkeren kan, oft men zal haar altijd moeten in hooge achting houden. Dies meenen wy geduldt te neemen: dan, ter naaste midweeke, U E. indien ze zoo lang t'Amsterdam vertoeft, te komen aanschouwen, op hoope, oft een' poëtische zomerstraal, afgekaatst van U E. ys, ons wat verquikken moghte. Midlerwijl gewaardige zich U E. t'ontfangen d'ootmoedigste groete en eerbiedenis van mijn' huisvrouw en kinderen, nevens die,

Mejoffrouwe, van

Uwer E.

Van den Huize te Muiden, den
29 in Herftmaandt, 1639.

verplichten, dienstwillighsten

P. C. HÓÓFT.

174.

Aan de zelve.

Mejoffrouwe,

Quaadt met goedt te vergelden, is een zeldzaame deughd. Nochtans weet ik hier eenen, die geirne U E. krabben met kussen betaalen zouw. Doch dat is misschien zoo groot een' deughd niet in eenen die zoetigheid in U E. krabben vindt. Altijds wy meinen U E. daar voor dank schuldigh te wezen. De zeedieren waeren zoo lekker, dat wy daar af den vrunden hebben bygezet: 't welk U E. mogelijk by brief oft gedicht verneemen zal. De bruiloft is acht daagen uitgesteld. Ik hoope ende help bidden, dat U E. daar op te verschijnen hebbe. Moght'er een Roemer meêkoomen, met deze woorden, *Pergens in melius*, *de welkoomst zouw te doorluchtiger wezen. Wy beveelen ons alle in U E. beste gunste, ende U E. den Almogende, met hartlijke groetenis,

Mejoffrouwe, van

U E.

verplichten, dienstwillighsten

P. C. HÓÓFT.

Uit Amsterdam, den achtsten
van Bloeiemaandt, 1640.

* Zinspreuk
voor Jacob
Pergens, op
zijn derde
huwlijk, die
zoo veel zeg-
gen wil als,
Voortgaande
tot beter.

175.

Aan J O A C H I M van W I K K E V O O R T.

Mijn Heere ende Neeve,

U Ed. schrijven van gister met de bygaande nieuwmaaren, my behandicht, keert hier nevens te rugge; zonder andre vergelding dan van enkele dankzegging. Waar hier het minste nieuws, dat zonder schaamte onder U Ed. Gestr. oogen verschijnen darde, ik zoud' het gewislijk laaten overwaaijen, om te mogen zeggen met den Poët,

Ne che pocho vi dia da imputar sono,

Che, quanto posso, il tuttolo vi dono.

[Niet hoeft te rekenen dat hy u weinig geeft,

Die naar zijn beste macht u geeft al wat hy heeft.

Maar nu (ach arme!) is mijn armoë zoo groot, dat U Ed. Gestr. geen kans heeft om een vierde ten hondert te bekoomen, van 't geen ik haar schuldigh ben. De achtbaarheid van U Ed. Gestr. oordeel doet my gelooven, dat Piccolomini, naar zijne grootmoedigheid, liever zal hebben het uiterste te waagen, dan een onvliedbaar bederf af te wachten, eri zijn heir te zien smelten van behoefdigheit; oft een' aftoght te bestaan, die niet alleen tot verkorting zijner eere gedyen zoude, maar hem ook niet verzekeren tegens dwang tot slagh, t'zijnen grooter naadeele ende gevaar

gevaar, dan oft hy zynen vyandt te gemoet traade. Evenwel twijfel ik, oft de Veldtheer Banier niet raadzaamer vinden zal hem te laten deizen, dan den strijdt aan te gaan tegens half vertwijfelde menschen, dien meenigh Overste eertijds liever een' goude brug zouw gebouwt hebben. Ik vind zeer vreemdt, dat de Françoizen, dewijl zy hunne handen zoo ruim, en de Spaanschen in Vlaandre zoo groot een' macht op den arm hebben, zoo luttel bestaan oft verrichten: 't en zy Vrankrijk te veel werx in Savoye vindt, om hier groot geweld te baaren; ende ons gescheept heeft om den Spanjaardt van de Fransche grenzen, en hem in Vlaandre belemmert te houden: 't welk grooten schijn heeft, om dat de troepen van Chastillon, naa zoo lang een dreigen van inbrek te doen, niet te voorschijn komen. Als ik inzie hoe zuur de Françoizen het den Nederlanden gemaakt hebben, toen zy noch in eendragt ende onder eenen Heere stonden, ende dat het zwakste deel der zelve Landen althans in 't minste niet schijnt te zwichten voor ons en Vrankrijk teffens; zoo wordt my de spreuk van dien ouwden indachtigh, *Dat de Majesteit der Koningen lichtlijker van den hooghsten top tot den middelsten trap, dan van den middelsten tot den ondersten te vellen is: om dat men in't eerste sloft; maar zich uitbundighlijk pijn, als 't op een rijpen komt.* Polen, en zelfs Oostenrijk, magh de doot van den grooten Turk, samt de lafheit van den jegenwoordigen, ende de beroerten en verwarrenis daar op gevolght, wel voor een' staatlijke zege rekenen. Zy is echter zoo groot niet; oft de vreughde van die zal onvolkomen zijn, indien Oran van den Koning van Marocco, gelijk de brieven van Lyon luiden, te water ende te lande zoo zwaarlijk besprongen wordt. Ik darre U Ed. Gestr. niet vergen op morgen uit haare drokheit te breeken: maar de Dinxdagh ende volgende daagen, tot Zaterdagh toe, acht ik in 't gewoudt van U Ed. Gestr. te wezen, ende zonder verzuim hier te kunnen besteedt worden. Zoo dit geluk ons gebeuren magh, ik bid U Ed. Gestr., den Heer Barlaeus, en zulke vrienden als U Ed. Gestr. aangenaamst zullen zijn, uit onzen naame op 't hartelijxt te noodigen, ende daar toe te beleezen: ende boven al, dat U Ed. Gestr. zich gewaardige altyds in haare beste gunste te behoeden,

Mijn Heere ende Neeve,

U Ed. Gestr^{ts}.

verplichtsten, onderdaansten dienaar, ende neef

P. C. H O O F T.

Van den Huize te Muiden, den xi van Zomermaandt, 1640.

176.

Aan den zelve.

Mijn Heere ende Neeve,

DE overvloedt van U Ed. Gestr. heusheit, is de oorsprong van de dankzegging voor mijne quaade betaaling van 't geene ik U Ed. Gestr. schuldigh ben. U Ed. Gestr. schijnt het koopmansboekhouden gansch vergeten te hebben, stellende in ontfank de eere en vriendschap, die, als genooten by ons; in de uitgift haarder rekeninge behoorde gebraght te worden. Het doet my wee in 't harte, dat ik nochte de gunste van U Ed. Gestr. bezoek zoo in persoon als in papier, geener maate te vergelden weet, en veel min dien yver en arbeit, dien 't U Ed. Gestr. voor dezen, tot paaying mijner begeerte, gelieft heeft aan te wenden: ende 't slaaght my wonderlijk wel, dat ik in zoo eenes persoons schuldt vervallen ben, wiens edelhartigheit zich met zoo een wee zijnes schuldenaars genoeggen laat: hoewel die goedertierenheit de schuldt veel eer groo-
ter

ter dan kleender maakt. De tijdingen, overgezonden van U Ed. Geftr. zijn nocht niet nocht maager: uitgezeid het verlies der vier schepen in Yerlandt, 't welk my te meer verdriet, om dat het mijn' Heer de Wilhelm en zwaager Bartelot raakt. Het is nochtans over te koomen: ende wat lijdelyk valt, moet men (zeidt de byspreuk) looven. Maar, oft goede, oft quaade nieuwmaaren, zy zijn my altyds welkoom, om dat ze leeren de wereldt kennen. 'T waar te wenschen dat men'er beter op staan moghte. U Ed. Geftr. schrijven ende dat van den Heere de Groot strijden *à diametro* [regelrecht] tegens elkandre, noopende 't geen tussen de Veldtheeren Banier en Piccolomini is omgegaan. Eeven quaalyk koomen die van den Heere de Groot en van de Fransche loopmaaren over een, in de zaaken van Turin. Maar de pronk der volwapende Hartoghinne van Savoije heeft my en mijn' huisvrouw verheught met het schilderachtigh dat'er in is. Fraaije stof voor de Poëeten, voorneemlyk hunnen Oppervorst, den Heer Barlaeus, om hunnen geest gaande te maaken, met zoo eene *Borboniâ de gente Camillâ*. [Zulk een' Kamille van 't geslachte der Bourbons.] Maar aan de rouwe over de gemalin van den Maarshalk Banier neem ik gewislyk deel, ten aanschouw van 't oordeel, gegeven als nu by U Ed. Geftr. van haaren persoon, ende van 't geene ik voor dezen, dien aangaande uit U Ed. Geftr. gehoord heb: naamlyk dat zy haares gemaals genegenheit tot het gemein gebrek der Hooghduitschen, met haare bescheidenheit konstelyk wist te temperen, neemende de zorgh der zaaken op zich, als hy zijner lust te veel toegaf. Ik help wenschen dat zijne droeffenis zich door andre middelen, dan dien van den dronk, leere troosten, en inzonderheit door bezigheid, waar aan 't hum nu niet ontbreken kan. 'T stond'er anders quaalyk geschooren. De Kaizarschen, beginnende zich te roeren in Westfaalen, zouden ons wel mogen doen omme zien, en te duchten geeven, dat het geschiedt om eenigen aftrek te maaken ter gunste van den Spanjaardt, en ons te benoodigen tot zending van eenige zeenuwe krijsvolx op die grenzen: 't welk den vyandt wel te passe zouw koomen, nu hy de Françoizen zoo sterk op den arm krijgth. De Koning van Engelandt heeft (mijns achtens) noch geene gedaan werk: alzo weenigh als ik zoude hebben in 't erkennen van U Ed. Geftr. beleeftheden, wen ik schoon dit heele blad, met dankzeggingen van beter aardigheit, dan de geene daar mijn' arme pen meê begaafst is, vervulde. Dies zal ik het hier staaken: maar nemmer de genegenheit ten dienste van U Ed. Geftr. aan de welke ik my op 't nedrighste gebiede, ende, met haaren oorlof, aan Mevrouw U Ed. waarde helfte, met kussen der waarde handen; gelijk ook doen mijne huisvrouw en dochters, nevens,

Mijn Heere ende Neeve,

Uwer Ed. Geftr.

Van den Huize te Muiden,
den 24 van Zomermaandt,
1640, in haaste.

*onderdaansten, ootmoedighsten, en hoogst-
verplichten dienaar ende neef,*

P. C. HÓÓFT.

177.

Aan den zelve.

Mijn Heere ende Neeve,

M Yn verdriet, geschept uit de moeite, die ik U Ed. Geftr. koste, is zeer verzacht met de geneughte, gesmaakt in zoo bescheidenlyk een' vertooning van de wightighste zaaken, die althans in Christendoom omgaan.

Bbb

gaan. Hoewel U Ed. Gestr. schrijven my onlanx voor den ondergank der zonne ter handt quam, het heeft my niet verveelt het zelve, en alles wat'er in geslooten was, te doorlezen: 't welk ik hier in te rugh zeinde, denkende dat U Ed. Gestr. misschien eenige stukken op morgen elwaarts heen heeft te veirdigen. 'T meeste deel der tijdingen is niet zeer behaaghlijk. De Zweeden en hunne hulpers schijnen in benauwtheit en gevaar te wezen, zonder veiliglijk oft eerlijk te kunnen deizen, dewijl zy zoeken slag te waagen tegens eenen veel sterker vyandt. Dat de bezettingen van Atrecht geslaagen en voorts verstroot zijn, hun Overste uit de stadt geslooten, geeft wat verquikkings. Want hoewel 't eindt den last moet draagen,

Dimidium facti, qui bene cœpit, habet.

[Die wel begonnen heeft, heeft reeds de helft gedaan.]

En 's Koninx jegenwoordigheit tot Amiens oft Dourlans, is te hoopen dat werken zal.

Urget præsentia Turni.

[De tegenwoordigheit van Turnus helpt hier toe.]

Ik dank U Ed. Gestr. inzonderheit voor den brief, die niet voor alleman is; te weeten dien van den Heere van Zuylichem. De Latijnsche Redenaar verdient ook het lezen wel, als zijnde van klaare kennis in de dingen nu in zwang gaande. Maar zijne partijdigheit vind ik volle heet: weet ook niet oft Vrankrijk, hoe zeer het ook gevleit wort, wel zal kunnen verduwen, dat die schrijver alle volken zoo zeer tot een' vryheit aanmaant, die de Fransche Koning niet geirne den zijnen zouw inruimen. Om 't schrift des Heeren van Zuylichem, van de Orgels, t'zaamen te lezen, wenschte ik wel dat U Ed. Gestr. met de Heeren Barlæus en Mostart, geliefde hier eenen dag te koomen besteden. In allen gevalle verwachten wy Joffrouwe, de dochter van den Heere Barlæus, hier op morgen oft overmorgen; zoo zijn' E. niet verlooft heeft ons eenige beloften te houden; gelijk Kaizar Maximiliaan d'eerste, gelijk zommige willen, verzworen had emmermeer naa te koomen 't geen hy den Françoizen zwoer. Ik bid U Ed. Gestr. uit mijnen naame Mevrouw de Groot te begroeten, met verzoek, om, voor haar vertrek, ons, nevens U Ed. Gestr. en Mevrouw U Ed. Gestr. gemaalinne, der welke ik en mijn' huisvrouw, met verlof van U Ed. Gestr. ootmoedelijk de handen kussen, alhier de eere haarder jegenwoordigheit te gunnen: ende dat U Ed. Gestr. zich gewaardige my dit stordigh schrijven in 't goede af te neemen, samt in haare beste gunste te bewaaren,

Mijn Heer ende Neeve,

U Ed. Gestr^{is}.

Van den Huize te Muiden, ontrent
middernacht naa den eersten van
Hooimaandt, 1640.

*onderdaansten, ootmoedighsten dienaar,
ende neef,*

P. C. H O O F T.

178.

Aan den zelve.

Mijn Heere ende Neeve,

DE geen, die althans mijn Apollo is, zeidt van Vitellius, *Nuncios claudis occultans, stultâ dissimulatione, remedia potius malorum quam mala differebat. Quippe consitenti, consultantique supererant spes viresque: cum è contrario læta omnia fingeret, falsis ingravescebat. Verbergende de tijding der nederlaage, stelde hy, met een zot ontveinzen, veel eer de betering des quaadts dan het quaadt uit. Want, hadt hy zijn' noodt beleden,*
ende

ende daar op geraadt slaaght, daar schoot noch hoop en maght over: ten tegendeele, dewijl hy verzierde dat alles voor windt ging, wies zijn zwaa-
 righeid door de valscheit. Een' goede vermaaning voor luiden, die hun
 deel aan 't beleid van wereldsche zaaken hebben. Daarentussen is zy an-
 dren, die, gelijk ik, zich daar buiten vinden, niet ondienstigh: *cum
 tela prævifa minus feriant; Dewijl de slagen die men voorziet minst tref-
 fen*: ende dewijl het draghlijker valt; zich allenskens te gewennen tot te-
 genspoedt, dan, naa rekening gemaakt op voorspoedt, de ongenught plotse-
 lijk op het hart te krijgen. De Fortuin zet ons zeker haar eerste lachen wel
 betaalt met zulk eene neep, als 't verlies van zoo treflijke krijsluiden is,
 ende van een stuk geschuts, 't welk, hoe kleen ook, ons betuight, dat
 de wederparthy meester der waalplaatse gebleeven is. My verwondert,
 indien ons heir geheelijk den voet op 't vaste had, waar het aan ontbree-
 ken moght, dat men den Graave Henrik Cazimir, wiens ongeluk ik,
 oordeelende alleens als U Ed. Gestr. van de waardye zijns perfoons, met
 groote deernis verstaã, niet beter heeft ingevolght. Hier speurt men de
 waarheit der byspreuke, *een hondt is stout op zynen eigen dam*: ende blijkt
 dat de Spanjaards bezeffen, dat men hun naa de kroone steekt, naardien
 zy zoo groot een' stijfzinnigheit der onzen, met grooter; niet alleen heb-
 ben wederstaan, maar doen zwichten. Hoe magh doch deeze harde be-
 tegening *bygekomen zijn? hoe sterk de vyandt geweest? hoe zwak de
 onzen? zouden deze wel verrast zijn, door verzuim van vlijtige kund-
 schaphaalers in 't veldt te hebben? Ik hoope hier op wat naader bericht
 te worden door U Ed. Gestr. als ik, gelijk my eerlang te doen staat, tot
 Amsterdam koom. Maar de hoope van gewenschte uitkoomst ontzijght
 my, in U Ed. Gestr. waarneemen, dat de vyandt gewaarschuwt is, en 't
 weder zoo ongunstigh. Atrecht geeft eenigen troost; moghte die langer
 duuren, dan de Françoizen gemeinlijk doen in hunne vuurigheid: hoewel
 deze verquikking niet volmaakt is, mits den ramp des Markgraaven van
 Gefvres; van wiens deughd ende heusheit my gedenkt dat ik U Ed. Gestr.
 meermaals hoorde zeer lofsijk gewaagen. Dat twee hondert Spaansche
 bevelhebbers getracht hebben zich in die stadt te werpen, bewijst de ernst-
 hastigheit van dien landtaardt, de neirftigheit der hooge bewindsluiden,
 ende in wat achting zy de plaats houden. De hoope des herwinnens van
 Turin vlaait my grootelijx: maar de vreeze van U Ed. Gestr. die onge-
 woon is het schip op mooi weder te laaden, jaaght my geen' kleene anxt
 aan. Konde de François zijn' stonde in Cataloigne waarneemen, het waa-
 re, mijns bedunkens, den Spanjaarde't vuur zoo naa geleidt, dat hy werk
 zoude vinden om de rest van zijn huis te behoeden. Het scheursel van
 Engelandt en Schotlandt, is niet geschaapen lichtelijk zoo tē heelen, oft
 het zal somtijds weder uit komen. Daar het wantrouwen eens zoo verre
 inwortelt, wil het gemeinlijk, den ganschen tijdt door, bittre bloemen,
 oft vruchten van quaadtvermoeden draagen. Doch, indien dier vruch-
 ten eene is de genegenheit tot verdragh met d'Oostindische Maatschap-
 py, zoo hebben wy voor eerst geen klaagen daar over: alzoö weinigh
 als over den kleenen schijn tot een verdragh, waar by de Engelsche Maat-
 schappy den vryen handel in beide de Indiën bedingen moghte: 't welk
 ik verre te zoeken acht. Evenwel, 't is, niet my alleen, maar wel wijzen
 luiden, dikwijls uit hunne gissing gegaan. Mijn Heer Barlæus zal mijn
 getuigh zijn, dat ik U Ed. Gestr. groetenis aan zijne E. én haare dochter
 gedaan heb. Zijn' E. is niet zoo zeer mijn gast geweest, als ik de haare
 op geestelijke spijz', die my 't hart gezalft heeft. Uit den grondt van
 't zelve gebieden ik, mijn' huisvrouw, ende dochters ons in de beste
 gunste van U Ed. Gestr. ende kussen op 't nedrigste, met U Ed. Gestr.

*rencontre.

oorlof, de waarde handen van Mevrouw; onze nichte, gelijk verplicht is,
Mijn Heere ende Neeve,

U Ed. Geftr.

Van den Huize te Muiden,
 den achtften van Hooi-
 maandt, 1640.

onderdaanfte, ootmoedighfte dienaar

P. C. H O O F T.

179.

Aan den zelve.

Mijn Heere ende Neeve,

HET is zoo verre, met my, van stoffe te hebben tot klaagen over verzuim van U Ed. Geftr. in 't zeinden der nieuwmaaren op gister, dat ik geirne beken eenes ongezouten verwijts waardigh te wezen, om dat ik al de heusheit, die U Ed. Geftr. zich gewaardicht my te gemoete te draagen, zoo lichtelijk laat aan my leenen. Daarenboven weet ik, dat de brieven spaade aankoomen; en de lankheit van tijdt, vereifcht tot het beantwoorden, niet lijden wil, dat U Ed. vroegh daar uit scheidé. Maar de smaak, die ik vind in U Ed. Geftr. blaaderen, en in de vruchten, die zy in den buik draagen, is al te bekoorlijk om geweigert te worden. Dat de Françoizen, onder den oproer in Cataloigne niet helpen roeijen, staat hun te vergeeven; dewijl zy zelf de handen zoo vol werx hebben, als in Arthois, Duitslandt, Piemont, Borgonje; jaa tot Dijon en Molin met inwendige moeite van mouterijen belemmert zijn. Ook zeidt mijn Heer de Groot, dat de beroerten van Cataloigne niet dan ten platten lande in zwang gaan. Leidt het daar zoo, ik legh ze kort af te loopen; 't en zy de boeren geberghte t'hunner toevlucht hebben: in welken gevalle ik echter ducht, dat zy 't niet lang zullen harden kunnen. Vyantschappen van die soorte doen den Vorsten, daar zy 't op gelaaden hebben, wel dikwijls groote vriendschap. Men wil, dat die befaamde Isabella van Kastilje plagh te wenschen om een' opstending van Arragon, om oorzaak te vinden tot affchaffing der voorrechten en vrydoomen van dat Rijk, en te raaken aan den tijtel, die althans in Spanje, onder 't beeldt van Philips den Tweeden, staat: *Allanó a Arragon; Hy verplette Arragon*. De zelve Heer de Groot wilde wel dat wy Hollanders den wederspannelingen (indien die naam op de geenen past; die tot verdaading hunner gerechtigheden gepraamt worden) de handt boden. Dat moeste te waater geschieden; daar een Duinkerke het ons zuur genoegh maakt. Zonder 't oordeel van zulk een vernuft, dien ik gehouden ben het mijne t'onderwerpen, ik liete my voorstaan, dat het oorlogh te lande zouw behooren voor te gaan; gemerkt wy geschaapen schijnen 't verloop daar in nemmer zoo lichtelijk te kunnen richten als wel te waater, wen het ons ernst zal zijn. Wat vattelijker is voor my 't gevoelen van den zelve Heere, dat de Kaizar wijslijk gedaan heeft aan 't schuwen van eenen veldtflagh, waar aan een groot deel zijner achtbaarheid hing, die gespaart diende, als nut tot allen tijde, maar hooghnoedigh om de vergaading der Staaten t'zijnen wille te hebben. Gaave Godt maar, dat hy, zonder zoo zorgelijk een lot te waagen, der goede parthije niet vast evenveel afbreks deede, dan met een' bloedige zege. Want my dunkt dat Banier en zijne bondtgenooten met de zeilen voor de mast leggen; naar 't geen af te neemen is uit het schrijven haarder Hoogheit van Hefsen, en uit het breeken van 't bestandt door de Kaizarschen: waar by ik vreeze dat niet alleen deze onze staat geen' zijde zal spinnen, maar haare Hoogheit wel in zwaare ongelegenheit vervallen moghte. Oft nu de traagheit van andren in 't eerste verzaamen der troepen; oft het lundren van den

den Maarfchalk in het trekken naa Frankelandt; oft de naaryveren kriegelheit der Hoofden, oorzaak van deze byfterheit zy; oft al deze doolingen t'zaamen; haar' Hoogheit kan 't beft weeten. *Interim infistendum eft fpei; Ondertuffchen heeft men moedt te houden.* Wat d'onze, naa den eerften en den tweeden wederftoot, gevonden in Vlaandre, zullen aanslaan, verlangt my te hooren, uit monde van U Ed. Geftr. zoo 't haar gelieft; gelijk wy hartgrondtlijk, nevens dankzegging voor de genooten' eere en goede fiere, bidden, op Dingsdagh tegens den middagh, oft (zoo haare bezigheden zulks niet toelaaten) den avondt ons met haar verzoek, famt dat van Mevrouw, U Ed. Geftr. waarde helfte, en van den Heere Barlaeus, te begunftigen, ende een daghsken ofte twee te spillen, in 't gezelschap der Heeren van Taamen ende Poelsbroek, onzer neeven. Dit bidden wy andermaals op 't vuurighfte, ende teffens; dat U Ed. Geftr. gelieve in haare beste gunfte altijds te bewaaren,

Mijn Heere ende Neeve,

U Ed. Geftr.^{is.}

verplichten, ootmoedighften, en onderdaanighften dienaar

Van den Huize te Muiden, den 15 van Hooimaandt, 1640.

P. C. HÓÓFT.

180.

Aan den zelve.

Mijn Heere ende Neeve,

OP gister ontving ik U Ed. Geftr. welaangenaam fchrijven, niet tegenstaande dat het, voor zoo veel de gemeine zaak aangaat, schier niet dan bezwaarende tijdingen meldt. 'T is voorwaar een hardt gelagh voor haar' Hoogheit van Hessen, de dingen van Duitslandt alzoo verbrodt te zien; ende (gelijk U Ed. Geftr. oordeelt) niet buiten zorgh, dat al de krachten des Kaizars en zijner bondtgenooten zullen op onzen arm komen storten. De voorspoedt der behoudene overkoomfte van zoo veele rijke fcheepen zoude daar tegens een kranke trooft zijn: jaa mogelijk dit goudt een zeilsteen om het Duitsche yzer herwaarts aan te trekken. Kunnen de Roomsgezinden aldaar der Zweeden en Françoizen eens ontflaagen worden, het staat zeer te duchten, dat zy al hun geweldt tegens ons zullen wenden, op hoope van den oorspronk der moeite, die men den Spanjaardt in beide de Indiën maakt, met vellen van onzen staat, te dempen. Al wat ik, tot lichtenis dezer vreeze te verziere weet, is d'ervaarenis van d'ongestaadigheit der wereldfche zaaken; dat de goede parthy in Duitslandt uit grooter benaauwtheden zich voor dezen geredt heeft; dat de Kaizarschen, willende de Zweeden vervolgen, in gelijke ongelegenheit mogen vervallen, komende ter plaats en daar alles kaal gegeeten is; dat zy zich misschien naa Brisak oft het Graaffchap van Borgonje zullen keeren, en aan eenige kommerlijke belegering vertuijen, die veeltijds de talrijkste heiren doet smelten, en den verlegenen tijdt geeft om weder t'schrap te raaken; ende dat wy, ten quaadste komende, grenzen van yzer hebben, mits de stroomen en moerassen voor ons vechten, tot verovering der welke, ende der sterke steden, geen heir, zonder wel betaalt te worden, bestaan kan, dewijl 't hun niet beuren magh, t'elken maale als 't aan lijftoght mangelt, die zonder geldt niet volgen wil, een' versche weide te zoeken; gelijk men in Duitslandt gewoon is. U Ed. Geftr. zal beft kunnen oordeelen, oft het geen misflagh zy, dat men de Kaizarschen niet eerst en vooral uit Westfaalen heeft doen verhuizen, daar zy zich nu zoo sterk maaken, dat d'andre parthy zich van vooren van achter gepraamt vindt. Maar wat wanraadigheit is 't, soldy voor

vier en seftigh hondert mannen verſchaft te hebben, tot hulp van Longueville, ende dat men, nu 't omkomt, slechts duizent mannen geworven vindt, die geſchaaopen ſchijnen naa 't leger voor Atrecht te gaan? Belangende de dreigementen, van de Françoizen aldaar in hun voordeel te beſpringen; ik houde ze voor geveinf, om hen in ſlaapte wiegen, ende terwijl zy aldaar den vyandt verwachten; 't geleide der lijttocht aan te vallen; waarinne, zoo hy boven ſtaat, de behoudenis der ſtadt gelegen ſchijnt. Maar 't werk moghte, in zulken geval, wel op een' veldtſlagh uitkomen, dien ik achte dat de Spanjaardt niet lichtlijk waagen zal, indien hy meint twaalf duizent knechten en vier duizent ruiters t'ontmoeten; behalven de geenen die hun uit het leger te baate kunnen koomen. Ik weet niet te bezinnen, wat miſduidfels men in Vrankrijk, op 't faalen van 's Prinſen aanſlaagen in Vlaandre, vinden kan. My gedenkt, van leezen, hoe de Françoizen, als de Cardinaal Pompejo Colonna, zijnen inval, onlanx voor dien van Bourbon, ter ſtadt Rome deed, zich dietsch maakten, dat de Paus zich willends liet plondren. Ook verwondert my te hooren, dat de zes duizent te voet, en vijftien hondert te paarde, verordent tot byſtandt des Graaven van Harcourt voor Turin, dus lange marren; daar men al over een' wijle gezeidt heeft, dat zy in aantoght waaren. U Ed. Geſtr. vreeze, dat, wen zy ſchoon in 't leger koomen, 't zelve niet zal kunnen opbreeken zonder gevaar van eenen ſtrijdt te loopen, doet my duchten, dat men aldaar meer op een' veilige hertredt, dan op de verovring der ſtadt, peinf. Indien nu, zoo wel Atrecht, als Turin, den Françoizen ontſlipt, ende wy, gelijk het zich aanzien laar, ook in Brabandt niet uitrichten, 't wil een' byſtre krak aan de achtbaarheid geeven. Moghte men noch 't Slot van Gennep, 't welk geacht wort van groot belang te wezen, bemaghtigen, het zoude de ſmart van zoo zwaare koſten eeniger wijze verzachten. Maar 't weeke weder, en 't verloopen des zoomers, toonen daar kleiner gunſte toe, dan de geene, die 't U Ed. Geſtr. gelieft heeft my te bewijzen, met het zinlijk en welberedent inſtellen van haaren langen, ende voor mijne nieuwsgraatigheid geenzins te lang eenen brief; tot vergelding des welken my ſtoffe ontbreekt, 't en waare dat U Ed. Geſtr. zich vermaaken konde met het vermaak, genooten by ons, naa haar ſcheiden van Goudeſtein. Doch mijne pen is zoo wel niet gebekt, als mijn Heer Barlaeus betongt, om U Ed. Geſtr. daaraf 't verſlagh te doen. Zijn' E. heeft aangenomen, onze ootmoedighſte gebiedenis aan U Ed. Geſtr. te doen, die ik bidde de zelve by dezen vernieuwt te houden; en te gedoogen dat ik alhier, nevens die van U Ed. Geſtr. ook de handen kuffe van Mevrouw onze welwaardichte nichte, gelijk nevens my doen mijn' huisvrouw ende dochters, op vaſt vertrouwen, dat U Ed. Geſtr. altijd zal houden,

Mijn' Heere, ende Neeve, voor

U Ed. Geſtr.

Van den Huize te Muiden, den
24 van Hooimaandt, 1640.

ootmoedighſten, onderdaanſten dienaar

P. C. H O O F T.

181.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

DE bedenking van U Ed. Geſtr. op het gebruik der Orgelen vind ik t'eenemaal opgeleidt van onverwikkelijke redenen, zoo in 't be-weeren als in 't wederleggen: maar dit getempert met een' beſcheidenheit, zoo omzichtig ende ontziende, dat het der tegenparthije niet
alleen

alleen de maght, maar ook den wil, tot strijden, beneemen moet,

Animo quoque subjugat hostes.

[*T beneemt den vyanden de kracht en ook den moet.*]

Hier by gaan eenige veirzen, zoo maager ende ongedaan als hun Dichter, die uit zijn' tweede ziekte, federt twee maanden herwaarts, komt. Maar Johannes Rulæus, Predikant, beroepen van hier tot Rotterdam, raakte onlanx met my te kouten van deze stof; in 't bezonder van de kracht der gulle klanken, die geene, ofte ('t welk evenveel is) onverstaaelijke woorden vervatten: ende verhaalde my deze geschiedenis. Een Roomsgezint Schipper van Hoorn quam, te lande gereift, uit Italië, over Geneve; en hier ter preeke van den Heere Beza, uit enkle nieuwsgierigheid, oft om tijdtverdrijf, alzo hy 't François niet beter kende dan 't Hebreuwfch. De voeghlijke leiding der stemme, de beweegende lieflijkheit van 't geluidt (het gelaat moght'er toe helpen) wracht, in den goeden man, een' graatigheit naa onderwijs in de leere, die hum docht naa gelijke zoetigheit te moeten smaken. Hy liet zich berichten, en verliet het Pausdoom. Oft dit voorbeeldt ergens een hoeksken verdient in 't werk van U Ed. Gestr. zy haaren oordeele bevolen: samt in haare beste gunste,

Mijn Heere,

U Ed. Gestr.

onderdaanste, ootmoedighste dienaar

P. C. HÓÓFT.

Van den Huize te Muiden, den zefsten in Herftmaandt, 1640.

182.

Aan G E O R G D O U B L E T.

Mijn Heere,

MEt den opgank van U Ed. tot Medelidt van den Hoogen Raadt, heb ik my ten hooghsten verheught, in de waardigheit, waar mede het ampt U Ed. ende zy het zelve versiert: en teffens in 't oordeel, zooder Ed. Grootmoogende Heeren Staaten, als zijner Hoogheit; 't welk houdende dien voet van keure, geschaapen schijnt, de beklaghlijke verdorvenheit dezer eeuwe grootlijx in haaren loop te schorsen. Al het geluk, dat U Ed. zich zelve met deze eere wenschen kon, heb ik haar, van eerst af, toegewenscht, met heelen heeten harte. Maar de pen heeft deze plichtpleeging, tot noch toe, op den mondt laten staan, mits ik, van tijdt tot tijdt, verwachtte, dat de noodt my zouw derwaarts daagen, om U Ed. en andre Heeren, haare Metgenooten, tot afveirdiging van zekre mijne daar hangende zaaken, te versmeeken. Dan, dewijl de gelegenheden te Hove niet eeven vlijtelijk rijpen, als het ooft, en op haaren herfst passen; ende die van mijne dingen uitstel genoomen heeft, tot in den winter, zoo komt dit blad, der tonge dat aangenaam werk afneemen, en U Ed. begroeten, met vuurigh gebedt, dat de Godlijke goedertierenheit deze verheffing van U Ed. t'zijner gloorie en t'haarder meeste vernoeging gedijen doe. In 't verwachten van welke hemelsche gunste, zich op 't needrighste aan de haare beveelt, en t'haarwaarts nijght,

Mijn Heere,

U Ed.

onderdaanste, ootmoedighste dienaar

P. C. HÓÓFT.

Uit Amsterdam, den 22 van Wijnmaandt, 1640.

Aan

Aan JOACHIM van WIKKEVOORT.

Mijn Heere ende Neeve,

Mits wy alhier, nocht van dochter, nocht van zoon, eenige lucht hadden, zoo is de blijfchap, waar meê U Ed. Gestr. door 't aannemen van de geboorte eens Hartogen van Anjou, ons vermaakt heeft, te grooter. Godt geeve (wensch ik met U Ed. Gestr.) dat hy een' schraagh des geslaghts, Ruwaart* des Rijks, rug der Bondtgenooten, strekken moge. Zoo 't den Françoizen nu noch gebeurt, gelijk het zich aanzien laat, Turin te verovren, zy mogen, tellende Atrecht daar onder, van drierley geluk spreken, dat de Hemel hun, binnen den tijdt van een half jaar, in den schoot geworpen heeft. Zeker, in dien oordt schijnt een sterker, oft veel eer zorghvuldiger geest te heerschen, dan voorheen; dewijl men niet alleen de aanslaagen, met beschikken dat de behoeften ruim omkoomen, wisser neemt; maar ook de winningen met wonderlijke vestwerken pooght te verzekeren. Men zal hen voortaan, houden zy dezen voet, niet voor spink-, maar wel gespoorde, jaa geyspoorde, haanen aanzien. *Hem! Homo homini quid praestat?* [*Och, wat is de een mensch beter dan d'ander?*] naardien een Cardinaal zulk een' wijz' op den Koorzang kan zetten. Met deze voorspoedigheden der vrinden, mogen wy 't verdriet onzer sobre verrichtingen troosten. Ik wensch der Fransche kroone een' bestendige gunst der fortune toe: maar, indien zy haar' oude gewoonte niet verwerpen kan, en geen' eere van gestaadigheid, dan in gestaadigh wisselen, stelt; dat zy zich genoeggen laate met beurte te houden tussen ons en onze Bondtgenooten, ende dan d'eenen, dan d'andren, jaar om jaar, begunstige: zoo zouden wy, ten naastvolgenden zoomere, verhaal van den geleden wederstoot mogen bekoornen; en de Spanjaards anendan ten achtre gaan. Maar deze zetten zich t'schrap, naar ik hoor, en de Catalaanen beginnen aan de handt te gaan. Yemandt, genegen 't schip op mooy weêr te laaden, zouw zich voorstaan laten, dat de Castiljaan, op den voorgenoomen tocht, niet veel hebben zal aan een volk, dat zich, niet uit goede genegenheit, maar by mangel van middel om zijnen dwang t'ontgaan, t'zijner gehoorzaamheit voeght: jaa dat het zelve, zoo hum eenige ramp ontmoet, wel met zijnen vyandt moghte aanvallen: gemerkt, dat onderling wantrouwen, daar de smart der wederzijdige en effen geheelde wonden noch nauwlijx uit het gevoelen is, gemeinlijk belemmering, en dikwijls kreple heirkraften, maakt. Maar ik vreez' al te zeer, dat de Catalaanen, aangenoomen in genaade, zich verkloeken zullen, om de schuldt der opstending, door veirdige gevolghzaamheit, en tijdige dienften, uit te veegen. 'T zoude my een grof verzuim dunken, dat de Françoizen deze luiden met geenen onderstandt gestijft hebben, en zich zoo schoon een' gelegenheit, om den Spanjaardt aan zijn ingewant te tornen laten ontglippen: 't en waare, dat de rest van 't beleidt my dwonge te oordeelen, dat slofheit daar geen' plaats heeft; ende dat zy, vindende zich elders met de handen zoo vol werx, geducht hebben, zoo zy zich ook dezès onderwonden, meer in den arm te neemen dan zy zaagen te bevatten. 'T verovren van Kalkar is my een donderslagh in de ooren; zoo weinigh hadden wy daar af vernomen: immers niet altoos. De deughd der plaats is my onbekent: uit de gelegenheit scep ik hoope dat het houdbaar zal wezen, als hebbende, van de Hooghduitsche zijde, den Rijn ende steden van Wezel, Rees, Emmerik, voor de borst. Ik verblijde my daar over, met U Ed. Gestr. van wege haarder Hoogheit;

* Ruwaart
Zeggenze, is
Rustwaarder.

in vertrouwen, dat de Hooghmogende Heeren Staaten, oft zy schoon zwaarigheid in openbaaren bystandt maakten, zich nochtans niet ontzien zullen, tot behoeding dezer winste, in 't verhoolen de handt aan haar' Hoogheit te bieden. Wat'er aan gevangen zy, hoop ik, op Vrydagh oft Saterdagh naastkoomende, van U Ed. Gestr. te leeren; alzo wy voorgenoomen hebben, alsdan naa Amsterdam te gaan, om ons huisheir aldaar in zijn winterleger te brengen. Mijn' huisvrouw en dochters kussen eerbiedighlijk, nevens my, met U Ed. Gestr. oorlof, de handen van Mevrouw onze welwaarde nichte, ende gebieden zich aan de beste gunste van U Ed. Gestr. die ik bidde dat altyds open staa,

Mijn Heere ende Neeve, voor

U Ed. Gestr^{is}.

onderdaansten, ootmoedighsten dienaar

...van Wintermaandt, 1640.

P. C. HÓÓFT.

184.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

IK dank U Ed. Gestr. hooghlijk, voor 't lof van 't stichtelijk orgelspel, en voor den dank, dien ik, van den Heere Mostart, en d'andre, tot leeverloon, ontfangen heb: desgelijks voor 't gehoor der geestige quiken, gezonden van U Ed. Gestr. aan den Heere Barlaeus. U Ed. Gestr. gedenkt misschien der veirzen, gedicht van zijne E. over een' wijle, op den metaalen duim des Hartogen van Alva; welk overschot, als een steen, uit 's lands lenden geloofd, by my bewaart wort; ende dat zy U Ed. Gestr. ooren niet ten volle gevielen. My, nu, peinzende aan Cleopatra, ende hoe zy, ervaren in veelerley taalen, zich met elke beholp, naar dat zy elken haaren zin, daar in, aardighst zaght uit te drukken; is een' lust aangekomen, om te proeven, oft men ook eenige wijze van praat der onze, op 't spelen met dezen vinger konde passen, die ons eertijds zoo veel quaadt spels gemaakt heeft. Oft het kindt, dat ik U Ed. Gestr. in deze luijeren t'huis breng, opwiegens, oft weghwerpens waardigh zy, bid ik U Ed. Gestr. te oordeelen; ende altyds het beste, van d'onderdaanigheid haar toegewijdt,

Mijn Heere, van

U Ed. Gestr^{is}.

verplichtsten, ootmoedighsten dienaar

T'Amsterdam, den 12 in
Lentemaandt, 1641.

P. C. HÓÓFT.

Op den Duim van 't metaalen beeldt des Hartogen van Alva.

DEn Duim, de rechte wederhandt*,
Die, eertijds, van gansch Nederlandt,
Zich kussen deed, terwijl hy't schond,
Heeft nu Matroos in zijnen mond,
Oft wringt hem, wil hy, in een hol,
En bruikt den dwinger voor een' dol.

* zoo noemert
die de Grie-
ken, ἀρτιχέις.

185.

Aan G E R A R D U S V O S S I U S.

Mijn Heere,

VAn eenen raffelaar, die klap zonder slot uitlaat, zeidt men, in onze taal, dat hy hemelval kalt. 'T zelfste magh men my naageven, in

Ccc

wiens

wiens hoofd, de stof dezer veirzen, heden, met de sneeuw, schijnt van den hemel gevallen. Zeker, daar uit niet; dewijl 't my nergens naa zoo wel gelukt is U E. geestelijke gedaante te treffen, als den schilder de lichaamelijke. Dit is my wel een verdriet: maar ik heb 'er tweederley troost in. De eene is de spreuk,

In magnis voluisse sat est:

In groote daân,

Magh wil bestaan:

d'andre, dat zielen, verheeven als de uwe, meer op de deughdt des wils, dan des werks, oogen. Ende dit doet my vertrouwen, dat de vermeetheit, gepleegt in 't laaden van dus een pak op zoo zwakke schouderen, niet mindren zal de gunste, tot noch toe beweezen,

Mijn Heere,

U E.

T'Amsterdam, den 13 van
Grasmaandt, 1641.

onderdaanssen dienaar

P. C. H O O F T.

Op het afbeeld van den hooghstgeleerden Heere,
Heere G E R A R D U S V O S S I U S.

E En' inborst, blanker noch van deughdt,
Dan 't hoofd van lokken, die 't besneewen,
Draaght deze Nestor. Griek wat meught
Ghy veel van 's uwen wijsheit schreewen.
Leefd' hy der drie; den onzen heught
Van meer dan een halfhondert eeuwen.

186.

Aan JOACHIM VAN WIKKEVOORT.

Mijn Heere ende Neeve,

DE voldoentheit van U Ed. Geftr. heeft eind nocht maat, dewijl zy zich, nocht van 't gewicht, nocht van de meenighte haarder bezigheden, zulks begrenzen laat, oft zy weet uit te breeken, omme my der wereldtsche zaaken deelachtigh te maaken. Mijn leeven lust my te beter, dewijl ik zie dat den Heere Barlaeus het zijne zoo wel lust, als de weeldigheit zijner veirzen uitwijft. Ik leg my toe, in de naaste weeke, eens tot Amsterdam te komen, ende, zoo zijn' E. alsdan daar is, mede aan eenen kant van 't zoet zijner geestigheit te lekken. Wy hebben hier, nevens mijnen zwaager Kloek, den Heer Reigersbergh gehadt, die my zeide uit eigen monde van den Heere Artifoxki, dat de zelve geenzins was overkomen met den Portugeeschen gezant, nopende 't werven van een regement volx; overmits men de voorwaarden, waar op zijne onderbevelhebbers dienen zouden, te zeer besnijden wilde. Ook waant hy anderzins te speuren, dat het den nieuwen Koning aan duimkruidt mangelt; zonder 't welke alle handt de klem quijt is, (immers by onzen tijdt) om de wapenen vast te houden. Jaa men zoude hem bericht hebben, dat in Portugal beslooten zy, kooper geldt te munten. Op welke lucht geen' uitheemsche soldaaten geschaapen zijn aan te komen. De zelve Artifoxki verhaalde, dat hy, koutende met den Ambassadeur, rondelijk verklaart had, zoo veel staats van eenen Castiljaan, als van zeven Portugeezen te maaken. Ende als de Ambassadeur hoogh opgaf, van de afgerichtheit zijnes landaards op 't handelen der wapenen; ende bybraght, hoe zy zulks goeffent waaren, dat ze eenen vogel in de vlucht zouden schie-

schieten; had Artifoxki daar op geantwoordt, dat dat lichter viel, dan eenen man te treffen, van wien men gelijke wonde verwacht, die van den vogel niet te vreezen staat. Ooren, gedrenkt met de bitterheit dezer redenen, weeten weinigh suikers, uit de aanvallige tijdingen van Brazil, te kauwen. Dat, daarenboven, de Castiljaan niet buiten hoope is, van de zaaken in Catalonje by te leggen, valt my zwaar op het hart: en de gauwigheit der Françoizen zoude my beter troost geeven, indien'er doorgaands zoo los een' verzuimelheit niet onder liep. My verlangt naa de uitkoomst der belegeringe van Invrea. Zoo Harcourt daar't hoofd stoot, men zal terstondt gelooven, dat de Fortuin zijnes moede is: en de Spaanschen hebben verstandt, van hun geluk ten breedste uit te meeten. Ook verneem ik geen vervolgh van de beroerten in Arragon. Ginge die brandt op; het waare te achten (naar mijne ruige kennis van dat gewest) dat de parthyen aldaar, ten naaste by, gelijk zouden zijn. Opstending in Napels, Sicilië, Milaan, kan ik my quaalijk inbeelden; om dat die volken, gewoon geregeert te worden door Vorstlijken arm, zich tot vryheit niet zouden kunnen schikken, nocht andren meester vinden, die hun bet dan de Spanjaardt behaaghde: zijnde de stam hunner ingeboorene heeren over lange gefaalt, en de gedachtenis der Françoizen aldaar niet zeer lieflijk: behalven dat d'Italiaansche Mogentheden, als weetende kleene keur tusschen 't Fransche en 't Spaansche gebuurschap, noode tot verandering, die zonder groot bezwaar en zorglijkheit niet geschieden kan, verstaan zullen. Wy meinden, dat Banier genezen was: nu schijnt U Ed. Gestr. hem voor doodkrank te houden, en de gemeene zaak der Zweeden voor niet veel gezonder. U Ed. Gestr. veerzienigheit doet dat de vreeze my naadert. 'T is zeker te vermoeden, dat Bouillon en zijn' verwanten, 't en waar zy in U Ed. Gestr. gevoelen stonden, zich zoo diep niet met den Spanjaardt zouden t'zee begeeven. De Heer Reigersbergh, nochtans, had gehoord, dat die wolk noch wel zonder regen moght' over drijven, en 't misverstandt voeghlijk gesleeten worden. Maar de aanmoedigheit dezer maare laat zich ruimelijk opwegen van de ongeuegheit, geschept uit het hooren van 's Prinsen ongezontheit, dien men ons zeidt, daar over, weder naa den Haagh gekeert te zijn, tot zwaare verachtering van 't groote werk, dat men houdt op handen te wezen. Godt verleene zijner Hoogheit spoedige verlichting, en Uwer Ed. de volkoomenheit haarer deughdzaame begerten, gelijk van heelen harte wenscht,

Mijn Heere ende Neeve,

U Ed. Gestr^{ts}.

onderdaanste, ootmoedighste dienaar

P. C. HÓÓFT.

Van den Huize te Muiden, den 25 van Bloei-
maandt, 1641.

187.

Aan den zelve.

Mijn Heere ende Neeve,

DE blijdschap om Arien is dan ydel geweest: zoo is ook 't meeste deel der menschelijke. De Portugezen stoffen van de veroverde schepen, als oft hun 't geluk van zelf quaam in den mondt loopen. Kunnen zy 't met de tanden houden, het zal hun wel te passe koomen. Het moght' hun lichtlijk ontslippen, zoo Terragona den Françoizen ontslipt. Maar zy denken my de gezienste kans te hebben, zoo 't'er op enkele vijf daagen aankomt. 'T waar al te spijtigh, de fortuin van eenen schipstrijt niet zoo lang te kunnen verwijlen, zonderling daar zy de haaven en 't slot te baat hebben. 'T werk van Sedan wil ook wat zeggen: en ik ducht al te

zeer, dat die Heeren, voorneemlijk Bouillon, die t'over weet wat op den teirling der oorloge loopt, zich zonder tweebak niet hebben t'schepe begieven. Doch 't is weleer wijzer gemist: en men geeft alreeds hoope, dat de honger die stad zal opeeten. Maar 't schijnt, dat *Gallia tumeant*, [*de Gallien opzwellen*,] en verscheiden' oorden al opstendigh zijn. Dat de boeren onder Bern van 't zelve evel ziek waaren, wist ik niet: en luttel meer van de gesteltenis der Hooghduitsche zaaken, eer U Ed. Gestr. my daar af quam verstendigen. De gewoonte moet daar bykans eeldt gemaakt hebben tegens de scherpheit der ellenden, gelijk zy schijnt by ons gedaan te hebben. In Italië schijnt het een doode tijdt te zijn: en, vlicht, een' wijle te blijven, mits beide de partijen zich elders belemmert vinden, en elkandre zoo dapper in 't hair zitten. Gelukkig de geen, dien 't gebeuren magh toe te kijken, en met zoo goede oogen als die van U Ed. Gestr. en uit zoo veilig een venster, als dat van de hoeve, waar uit zy helpt de maate slaan, daar de Duitsche dans op trantelt. Van U Ed. Gestr. daar te bezoeken, is geen' onmogelijke bede. Maar wy kunnen wel bevroeden, dat ons deze eere in 't vat staat te houden, tot dat U Ed. Gestr. daar op haaren stel zal zijn. Dan denken wy, met den Heere Barlaeus daar eens om te springen, en eenen dagh oft twee in 't vuur te werpen. Ik gebiede my aan zijne E. en, van heelen harte aan U Ed. Gestr. ende, kussende, met haaren oorlof, de waarde handt van Mevrouw haare gemaalinne, blijf,

Mijn Heere ende Neewe,

U Ed. Gestr.

Van den Huize te Muiden,
den eersten van Hooi-
maandt, 1641.

onderdaanste, ootmoedighste dienaar

P. C. H O O F T S.

188.

Aan C A S P A R B A R L Æ U S.

Mijn Heere,

O'P, op. U E. leirze, spoore, en rustte zich toe ter herwaartsreize. O' T is op lestleden Dinxdagh nieuwe maan geweest: op naastkoomenden Dinxdagh zal 't nieuwe zon zijn. Wat dunkt U E. van zoo een' starrekijker, die dat afzien kan? zoud' hy 't Galileo Galilei niet wel te raaden geeven? Een ander wonder: in 't Noorde zal ze rijzen, aande Zuiderzee dalen; 't en zy dat wolk oft onweêr haar 't hoofd eer doe onder halen. Ik legh haar dapper op onze pruimen te vlammen; en op haar, U E., die ik zie een gat in den hemel slaan, om dat Alkmaar in Ormus verandert schijnt; jaa rijker, dan dat, van blinkende waare. Zoo U E. vlijtigh opwaakt; daar waar wel nieuwer ding gebeurt, dan oft U E. eens priester wierde *in bonæ mentis sacello; in de kapel van goede zinnen*. Doch in dit stuk kijk ik zoo klaar niet; ende zoud' 'er geen Almanachen af darren uitgeeven. Het is nochtans wel eer geschiedt, dat een vrijer om den deun, oft om welstaans wil, zich zengde aan 't vuur, daar hy meê meende te speelen.

Factus amor verus, qui modo fictus erat.

[*De liefde, in 't eerst geveinst, verkeerde meenigmaal*

In ware. —]

Wy hoopen, uit U E. monde te hooren, waar zich mijn' Heere ende Neef van Wikkevoort bevindt; en t'zaamen t'overleggen, tegens welken tijdt wy de eere van zijner Ed. Gestr. jegenwoordigheit hier zouden mogen genieten: en, in verlangen daarna, blijft,

Mijn Heere,

U E.

Van den Huize te Muiden, den
1x in Oestmaandt, 1641.

onderdaane, toegedaane dienaar

P. C. H O O F T S.

189.

Aan JOACHIM VAN WIKKEVOORT.

Mijn Heere ende Neeve,

ONS genoegen van wege Uwer Ed. Gestr. overkoomste wordt zeer be-
snoeit, door 't verstaan dat ze voor ons niet is. Joffrouwe Tesselscha
is al vertrokken: en van den Heere Barlæus verneemen wy nocht wordt
nocht windt. Mijn' huisvrouw zeidt, dat hy, gewoon zijnen toehoorde-
ren briefkens voor gereedt geldt aan te smeeren, wanneer zijn' E. zich
in leezens tijdt t'zoeken maakt, gewaant moet hebben, op de zelve wij-
ze voor de Joffrouwen te mogen bestaan, met betaaling zijner schuld in
inkt en papier. Maar de Joffrouwen laten zich daar meê niet paaijen.
Hadde ons de eere van U Ed. Gestr. mondelinge noodinge hier mogen
gebeuren; wy waaren, viellicht, bekalt geweest, om in dezen herfst noch
eens ter kolve te koomen kouten. Nu zouten wy die vreughd op, tot
U Ed. Gestr. wederkeeren t'Amsterdam. Immiddel bedanken U E. Gestr.
voor haare heusheit; ende niet min voor de aardige schildery van 't je-
genwoordigh toonneel der wereldsche zâaken. Geen stuk van Raphaël
oft Michel Angelo kon mijn' oogen meer verklaaren; oft mijnen geest
bet versfrooijen, dan dat verhaal, gehooght met schoone woorden, en
gediept met schaaduwen van verreziende bedenkingen. Nopende 't be-
legh van Arien door de Spaanschen, heeft mijn oordeel de eere van zich
op 't zelfste spoor met dat van U Ed. Gestr. te vinden. Zeker, als men
eerst begon te zeggen, dat in Vlaandre gewedt werd, op 't wederover-
gaan der plaatze voor den aanstaanden winter, het docht my een droom.
Maar de gissing, gemaakt by U Ed. Gestr. en de redenen daarnevens
gevoeght, doen my al te zeer vreezen, dat de droom wel moghte waar
worden, zôo de Françoizen, daarin, de Spanjaards niet steuren, en wak-
kerlijk schikken by de werken te weezen. Wat den Hartogh van Bouil-
lon geport hebbe naar verzoening te luisteren, heeft U Ed. Gestr.; in
mijnen zin, recht geraaden. Hy moest dezen wegh in, 't en waare hy
liever had, Sedan in Spaansche, dan in Fransche handen te zien ver-
vallen. Misschien ook, dat hy zich van zijn veldt heeft gevonden, door
de doot van Soissons, die de pen van 't kompas scheen te zijn, oft het
eerste beweeghraadt, 't welk d'andre deed roeren, met de kracht zijner
bemintheit en achtbaarheid; waar in nocht Bouillon, nocht Guize, by
hem haalen mogen. De trouwloosheit van den Lottringer is niet te ver-
bloemen, ende schaamt zich door alle blanketsel heen. Hy schijnt een
leerling van den ouden Savoyardt, en van hem dat houten aanzicht ge-
erft te hebben. Vinnige vreez, oft hooge hoop, bekoort menigen Vorst,
een punt zijns geloofs van deze Kaizarlijke (want Cæsar, zeidt men,
hadze dikwijls in den mondt) spreuk te maaken:

*Si jusjurandum violandum est; regnandi gratiâ**Violandum est.*

[Indienge een' eed moet breken, breek een eed,

Zoo gy daar door een rijk te krijgen weet.]

Maar, noch weeten zy doorgaands eenige verwe te vinden, en den mein-
eede een' glimp te geeven: en deze man schijnt (naar de kennis die ik
van de gelegenheit zijner dingen heb) niet geschaapen, door dit bedrijf
weder in den zadel te raaken, oft merkelyk voordeel te bejaagen. Het
waare my konst uit te vorfen wat hem hier toe hebbe opgestutst; dewijl
U Ed. Gestr. het zoo quaalijk weet te bezinnen. Toen hy 't momaan-
zigt aftrok, stonden 's Kaizars zaaken noch zoo los, (naar my dunkt)

dat'er niet veel op te bouwen viel: inzonderheit ten aanschouw van de wapening des Turx, dien men nu zeidt met beroertheit geslaagen te zijn; en van de baaren, die den Spanjaardt over 't hoofd gaan. Sedert is zijn kans niet veel verbeterd, met den aanslag om Wolfenbittel t'ontzetten. Doch, dewijl U Ed. Gestr. het daar voor houdt, dat het werk aldaar noit in zoo bedenklijken staat van gijpen gestaan heeft als jegenwoordelijk, buigh ik mijn gevoelen onder dat van U Ed. Gestr. De Lottringer, eevenwel; moest een' goeden verrekijker gehadt hebben, om dit af te zien; onder de dwerling *des armes journalieres*: [*der wisselvallige wapenen*] ende heeft hy zoo gauw een oogh, 't is vreemdt; dat men hem overal op rugh en borst geslaagen heeft. My deert der edelaardige en grootmoedige Heldinne, U Ed. Gestr. Meestresse*, indien men haar onder den last laat, die ons teffens dreight t'overstelpen. En ik weet niet te begrijpen, waarom wy de onzijdigheid † zoo veel scherpelijker hebben t'onderhouden dan de Kaizarschen, die hunne krachten meermaals onzen vyandt hebben bygezet. Dat de Deen zijn' vrijheit wil behouden, in 't verhoogen oft verlaagen der tollén, dunkt my niet zeldzaams. Men heeft echter t'Amsterdam kloeke hoope op eenen gewenschten uitgang des handels. De loopmaaren vertellen ons veel voorspoeds der Françoizen te waater; by Terragona. Maar, nu U Ed. Gestr. daar af zwijghr, acht ik alles voor windt. U Ed. Gestr. achte voor gulle waarheit, dat is, en altyds blijven wil,

Mijn Heer ende Neeve,

U Ed. Gestr^{ts}:

Van den Huize te Muiden,
den 27 van Oestmaandt,
1641.

onderdaanste, ootmoedighste dienaar

P. C. H O O F T.

190.

Aan J O H A N A L B E R T B A N.

Mijn Heere,

Hier krijgt U E. de deuntjes te rug; met mijn' aantekeningen op den kant. Oft U E. hier en daar, een silbe affnoeit oft inent, des kreuri ik my weinigh: al zoud' het ook den zin zwakken; wen het dien slechts niet verleemt. Dat U E. zich gewaardicht heeft, mijne waterlandsche Muzen in 't pak te steeken; daar over vind ik my ten hoogliste aan U E. verplicht: hoewel niet zonder zorge, dat dit hoofsche gewaadt haare boersheit maar te meer beschaamen zal. Ook blijf ik U E. grooten dank schuldigh, voor de geneught, my gegunt te raapen uit dien wonderlijken brief aan de hooghedachte Joffrouwe Schuurmans; waar in U E. met overaandachtige schranderheit; het diepste geheim, uit den grondt der zangkonste, opgraaft, en haare aardighste eigenschappen, met geen' minder aardigheid, ten toon stelt. Dard' ik, die my wel voor eenen vuurigen beminner, maar geen' kenner der zelve ken, de vermeetelheit, van zonder ooren in dezen te oordeelen; over my neemen, ik ontzage my niet, al de keuren, gemaakt by zoo groot eenen wetgeever, als U E. my is, met franken gemoede t'onderschrijven. Maar, zijnde niet dan een leekbroeder en blindt yveraar, moet my binnen mijn schelp houden, met de zelve ootmoedt, waar meê ik aan U E. beste gunste beveele;

Mijn Heere,

T'Amsterdam, den 17 van
Grasmaandt, 1642.

U E.

onderdaanen dienaar

P. C. H O O F T.

Aan

191.

Aan J A S P A R V A N V O S B E R G E N.

Weledele, gestreng, hoogbwijs, zeer voorzienige Heere,

G Ehoort hebbende te voore, uit den boekdrukker Elzevier, met hoe minlijke genegenheit U Ed. Gestr. zich gewaardighde te bevorderen, dat mijne Historien, eerstdaaghs, begenaadicht met Octroy der Hooghmogende Heeren Algemeine Staaten, in 't licht moghten verschijnen; zie ik nu 't zelve by 't schrijven van den eersten dezer, waar mede U Ed. Gestr. gelieft heeft my te vereeren. Grooten dank ken ik U Ed. Gestr. voor deze onverdiende gunst schuldigh te zijn: ende hadde liever (liete mijne geringheit het toe) den zelve met dienst van eeniger waarde, dan met woorden, te bewijzen. Want, dat my, voor 't eerlijk gewagh, gemaakt van U Ed. Gestr. Heere Väder, zaliger gedachtenis, eenige erkentenis zoude toekomen, kan ik niet reekenen, die gehouden ben geene waarheit van belang, 't en waare zy tot schaade mijns vaderlands strekte, te verzwijgen; inzonderheit lof nocht laster: achtende mijn Meester, *præcipuum munus annalium, ne virtutes sileantur, utque pravis dictis factisque ex posteritate & infamiâ metus sit*; 't Voornaamste ampt der Jaarboeken te zijn, dat de deugden niet verzwegen blijven, samt op booze woorden en werken een' vreeze voor de naakomst, en quaaden naam gestelt werde. Uit kracht van welke wet, en om geen geloof te verwaarloozen, ik ook benoodicht geweest ben, bywijlen eenige snootheden, begaan aan onze zijde, doch reeds gemeldt door andren van de zelve, op te haalen. Ende bid ik, dat daar op redelijk inzicht, ende my zulks niet quaalijk, af warde genoomen: zijnde my daarentussen zeer lief, dat U Ed. Gestr. tot noch toe niet aanstotelijx gemerkt heeft. Haare smaak (indien U Ed. Gestr. eenige vindt in 't leezen der blaaden, die onder haar berusten, zal geen kleen deel der vergeldinge van mijnen grooten arbeit zijn. Noopende haare heusche erbijding, van d'andre Heeren andermaals aan te maanen, tot verslagh te doen van de stukken aan hunne Ed. behandicht, zie ik niet naaders, dan my te gedraagen tot de bescheidenheit Uwer Ed. Gestr. die verre best zal kunnen oordeelen, oft het hunne Ed. verveelen moghte. Wijders, mijn' Heere, naardien onze parthy, hoewel het recht voor haar, en daarenbooven de Spaansche in billijkheit van handel geenzijs by haar te gelijken is, echter niet heel zuiver van zonden blijkt, zoo wenschte ik de behulpzaamheit van U Ed. Gestr. wijzen raadt wel; om te raamen oft ook iemandt van achting zich daaraan keeren zoude, dat men 't gesleeten veirs,

*Iliacos intra muros peccatur & extra,**[Men zondicht binnen en ook buiten Trojes muuren,]*

onder den tijtel van 't boek stelde; uitbeeldende voorts met personaadjen, aan den eenen kant, het geweldt gepleeght by de Trojaanen in 't schaaken van Helena, aan den andren den twist in 't Grieksche leger, tussen Agamemnon en Achilles. 'T welk ietwes helpen moghte, om den boeke ook toegang by luiden te oopenen, die daar in de deught onzer zaake, en de ondeught der hunne, zouden zien afgemaalt. Voor my; ik schep in zoodaanigh kermiswerk geen groot behaagen; maar de Drukker, waanende dat zich meenigh ijdel mensch aan sieraadt van tijtels vergaapt, en des te lichter van zijn geldt scheidt, moeit my om eenigen vond van pronk voor 't voorhoofd des werks. U Ed. Gestr. vergeeve 't my, zoo ik haar geduldt met dezen langen brief ende nieuw ver-

zoek

zoek te veel vergh, en bewaare, bid ik nevens wel eerbiedige groetenis,
in haare goede gunste,

Weledele, gestrenghe, hooghwijze, zeer voorzienige Heere,

U Ed. Gestr^{ts}.

T'Amsterdam, den 5 van
Hooimaandt, 1642.

onderdaansten, ootmoedighsten dienaar

P. C. H O Ó F T.

192.

Aan den zelve.

Weledele, gestrenghe, hooghwijze, zeer voorzienige Heere,

IK staa ten hooghste beschaamt over mijn armoê, die zich niet alleen berooit vindt van middel, om de voorige vrundtschappen, en zonderling deze jongste, gemelt in U Ed. Gestr. schrijven van den dertighsten lestleeden, gereedelijk te verschuldigen; maar ook van hoope tot emmermeer my zoo veel beeter man te zien worden, dat ik de eerlijkheit mijner inborst, met betaaling van tien ten hondert, zoude kunnen bewijzen. Een bankbreuk, zeeker, slecht; en om nergens genaade te vinden, dan in de mildigheit van zoo een edel gemoedt, als dat van U Ed. Gestr. Dank hebbe 't geluk, dat my deed vallen in handen, die frank genoegh zijn, om zich te genoegen met den ontfank van een hart, overboodigh zich te laten buigen en kneeden naar haar welbehaagen: gelijk het geene, 't welk aan U Ed. Gestr. toeëigent,

Weledele, gestrenghe, hooghwijze, zeer voorzienige Heere,

U Ed. Gestr^{ts}.

T'Amsterdam, den
tweeden in Herfst-
maandt, 1642.

onderdaanste, ootmoedighste dienaar

P. C. H O Ó F T.

193.

Aan ANTONIS STUDLER VAN ZURK.

Mijn Heere ende Neeve,

WY hebben, door U Ed. gunst, de eere genooten, van den Jonkheer van Bergen aan 't waatervat voor te draagen, omme met zienlijk nat gedoopt te worden. Nu geeven wy ons de eere, van een paar vuurvaaten voor te draagen aan zijn Ed. tot zinnebeelden van den onzienlijken doop, die met ontfonking der ziele in liefde tot God en de deughd, door den H. Geest, zal geschieden, indien d'Alderhooghste, gelijk wy vertrouwen, ons gebedt zoo genaadelijk verhoort, als wy het hartelijk doen. U Ed. gelieve gedient te zijn met deze geringe gaaven, van zientweege, t'aanveirden; ende daar by te gedenken, hoe zeer wenschen altyds te blijven en blijken,

Mijn' Heere ende Neeve,

van U Ed., samt Mevrouw U Ed. gemaalinne,

T'Amsterdam, den
18 van Winter-
maandt, 1642.

d'ootmoedighste, onderdaanste dienaar en dienaress

P. C. H O Ó F T, HELIONORA HELLEMANS.

194.

Aan JERONIMO KOEIMANS.

Mijn Heere ende Neeve,

'TIs de schuldt eenes traagen boekbinders, dat ik my van de mijne, gemaakt door belofte aan U E., niet eer heb gequeeten: gelijk ik

nu

nu doe, door 't zeinden eener gaave, die, met de duifternis daar in gevonden van veelen, U E. geeft, misschien, meer vermoeijen dan vermaaken zal. Doch 't moest wel een donkre zin zijn, die niet opklaarde, wanneer hy van de heldere straalen uwes scherpszichtigen verstands bescheenen wierde. En op dit gevoelen verftout ik my te hoopen, dat het betrachten mijns woords in deezen, voor geen en ondienst zal toegereekent worden, aan eenen, die liever wenschte, zich met der daadt, dan met de pen, te teekenen,

Mijn Heere ende Neeve,

U E.

1642.

toegedaansten, dienstwillighsten neef en dienaar

P. C. HOÓFT.

195.

Aan G E O R G D O U B L E T.

Edele, hooghgeleerde, wijze, voorzienige Heere,

WEN ik snoodt genoeg bleeke, om iemands gewisse, en met een' zelve kreuk het recht, te willen krommen; noch zoud' ik misschien niet dom genoeg zijn, omme my aan den deughdigen Doublet te vergrijpen. Maar U Ed. gelieve te gelooven, dat my eeven leedt waare, zood zuiver een gemoedt in 't minste te bezoedelen, als my mijn eigen, met d'alderminste vlek, afzichtigigh te maaken. 'T gezonden boek heb ik U Ed. niet geschonken, maar gedacht ten dierste te verkoopen, omme met arbeit vergolden, oft (eigentlijker gezeidt) vermangelt te worden aan de moeite, die ik U Ed. verghde te doen in 't ontdekken, aanwijzen, en verbeeteren mijner mislaagen. En het wil (indien ik dit maar ten deele verwerf) zoo verre met my zijn, van U Ed. verplicht te hebben, dat ik, geplonst in eenen afgrondt van gehoudenissen t'haarwaarts, zal achter uit moeten vaaren, zoo zy in uitgift van reekeninge, voor geene betaaling laat doorgaan mijne gebeden tot Godt, dat hy U Ed. tot heil en sieraadt onzes Vaaderlands, meer en meer in eere en voorspoedt zegene, naa wensch van haar zelve, ende,

Edele, hooghgeleerde, wijze, voorzienige Heere, van

U Ed.

onderdaansten, ootmoedighsten dienaar

P. C. HOÓFT.

196.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

IK vertrouw, my van U Ed. Gestr. niet toevertrouwt te weezen, dat ik ooit gewacht, ja gedacht heb, op eenigh diergelijk overloon, als 't geene, waar mede het zijner Hoogheit gelieft heeft, mijne schaarsche betaaling van schuldt te vergelden. Haare goude, waar af U Ed. Gestr. gewaaght, konnen de waarde mijner koopere woorden ook wijde genoeg opweegen, zonder zoo veel zilvers aan de voorstaande schaal te hangen. *Muneribus tamen ejus obniti non debui. Evenwel heb ik zijne geschenken niet mogen afslaan.* Waar over ik, hier by eenen brief van dankzegging voegh; stellende niettemin ter bescheidenheit van U Ed. Gestr. het overleeveren van dien, oft het achterhouden, en de boodschap, daar in vervaat, by monde te doen. Want hy spreekt misschien geen goedt hooffsch, oft moghte zijner Hoogheit, door verlet van haare meenigvuldige

D d d

dige

dige en praamende beezigheeden, verveelen. Van de deughde der waaren, die haar weezen en maxel van U Ed. Geftr. verstandt en handt ontfangen, ben ik zulks verzeekert, dat ik ze wel blindelings zouw daren koopen, zonder zorge voor berouw van mijne graatigheid in 't toetasten. Wy wenschen slechts der penne, die U Ed. Geftr. gedichten affschrijft, de snelheit der vlerke, waar uit zy getoogen is. Mijn' huisvrouw zwijgt voortaan van U Ed. Geftr. bondtschrift ter borze op te veilen: oordeelende uit de goedtheit van 't doode hart, dat het leevende te vroom zal zijn, om ons verlies van tijdt met geen en billijken woeker naar gelang te boeten. Zaage ik maar, zoo gemakkelijk, als U Ed. Geftr. deze schuldt kan afleggen, my te quijten van de geene, die U Ed. Geftr. van my komt, voor zoo veele eeren en gunsten, onlangs opgehoopt met de moeite genomen, zoo ter zaake van de boeken, als van mijnen neeve Hulft. Maar wie doch magh in heusheit op, teegens de heusheit zelf, naame-lijk U Ed. Geftr.? Dies geef ik den moedt verlooren, en my vlijende met denken, *Heröis summi dextrâ cadis; Ghy sneuvelt door de handt van d'aller grootsten Held*, ben der gloorrijke armoede getroost, die my zal in mijn graf doen draagen den tijtel,

Mijn Heere, van

U Ed. Geftr⁵

T^o Amsterdam, den 19
van Louwmaandt,
1643.

hoewel ootmoedighsten, nocht ans verplichtsten dienaar

P. C. H O Ó F T.

197.

Aan Z Y N' H O O G H E I T.

Doorluchtighste, hoogstgeboore Vorst, genaadighste Heere,

Zoo verre als ik, in 't opdraagen mijner Historien aan Uw' Hoogheit, geweest ben van te zien op eenigh ander voordeel, dan de gloorie van een' goedertiere beangenaaming mijner ootmoedige geneegenheit, zoo zeer heeft het Uwer Hoogheit gelieft, het oog meer op haar' eighene grootheit, dan op mijne geringheit te houden, in 't overtreffen mijner wensche, met de staatlijke schenkaadje, my ter handt bestelt, uit haaren naame, door den Heere van Zuylichem. Waardigen dank voor een' eere van die soorte te bewijzen, ben ik alleen nocht maghtigh, nocht schuldigh. Uw' Hoogheit heeft in my alle mijne naakoomelingen verplicht: en die zilvere letteren van loffeljk getuigenis, zullen teffens hun, zoo wel als my, zijn brieven van maaninge om eeuwige erkentenis, en van vermaan tot d'uiterste vlijt om deze Vorstlijke weldaadt eeniger maate te verdienen. Godt geeve maar, dat de gelegenheit verschijne, waarin het Uwer Hoogheit behaage my met haare gebooden te begenaadigen. 'T welk ik van ganschen gemoede bid, kussende, op 't needrighste de onverwinlijke handt Uwer Hoogheit, en my nijgende t'haarwaarts, met eenen yver, betaamende,

Doorluchtighste, hoogstgeboore Vorst, genaadighste Heere,

Uw' Hoogheits

T^o Amsterdam, den 19
van Louwmaandt,
1643.

getrouwsten onderdaan, en ootmoedighsten dienaar

P. C. H O Ó F T.

198.

Aan C A S P A R B A R L Æ U S.

Mijn Heere,

U E. vertrek, op Zondagh leestleeden, aanschoud' ik met een treurigh en meêdoogend oogh: dewijl U E. in plaats van 't gemak der schui-
te,

te, zich met den schokkenden waagen moest lijden, en booven dien, aarzelings vaaren. Doch ik troostte my met den troost, dien U E. daar uit scheppen moght, dat U E. zoo fraay een' weduw voor zich, en zich nochtans gestaadelijk van haar gevolght zaght, zoo snellijk als twee paarden loopen kunnen. Waare zy zoo veel jonger dan U E. als zy ouder is, ik zoude haar beklagen, die't, in twee uren tijds, niet gelukken wilde, met voorwaartsgaan eenen achterwaartsgaanden weeuwenaar t'onderhaalen. Nu laat ik my dunken dat zy 't slechts om den deun deed. Eergister bezocht my een Predikant van der Goude, en beloofde my eenige merkwaarde gedenkenissen van daar te verschaffen. Dit bygaande zaage ik geirne aan hem bestelt. U E. gelieve my deze aanverging, en teffens de soobere siere, hier genooten, te vergeeven, op hoope van een' beeter wanneer Tessala de fause zal zijn. In welken toeverlaat zich op 't hartelijkste t'Uwer E. gebiedt,

Mijn Heere,

Van den Huize te Muiden, den
18 van Zomermaandt, 1643.

U E.

õnderdaane, toegedaane dienaar

P. C. Hóóft.

199.

Aan K A R E L E E V E R W Y N.

Mijn Heere,

IK vindt my nu tweemaal onthaalt van U E. met zoodaanigen overvloedt en verscheidenheit van vernustspijze, dat my, ongewoon om andre dan oorlekkerny op gastebooden te gaan, niet gedenkt ojt voller oft beeter siere genooten te hebben. Een banket, zoo zinnelijk toegestelt, zelf met een' lijst der gerechten vooraan, naar de wijze der overweeldige Sybaryten, welke wilden dat yder gast wiste waar toe hy zijnen honger te spaaren hadde, eenen vreemden t'huis te zenden, is zeeker een' uitwerking van een weleedel en milddaadigh gemoedt. 'T welk zich hier inne te meer meldt, dat U E. zoekt zich zelve van allen dank te versteeken, met my noch dank toe te weten voor 't lof den Heere Villers U E. grootvaader naagegeeven, van my, die 't zijner Ed. met geenerley recht onthouden kon. Zijne redenering op 't recht der Vorsten had ik al over een deel jaaren geleezen, erkauwt en doen naaschrijven, zonder anders te weten, dan dat ze uit de penne des Heeren van Aldegonde, gelijk men my zeide, gebooren was. Nu is van my, door berichting van U E. dezen kinde zijn wettige vaader toegeschreeven. Aan etlijke der andere stukken heb ik ook oude kennis: de reste doorloopen, en daar uit aangeteekent het geen my dienen moghte. Dies keeren ze hier by te rugge. Waaren zy my behandicht geweest voor 't uitgeeven mijner twintigh Histoorigboeken, ik hadde den grondt van eenige zaaken wel naader kunnen ontdekken, ende niet verzuimt de eere, verdient by U E. heer vader, op te haalen naa mijn vermogen. Nu hangt het aan de smaak, te vinden by de gemeente in de gemelde schriften; oft men ze, by mijn leeven te herdrukken hebbe: in welken gevalle ik hoop, met eenige beetering en meerdering der zelve, mijnen plicht te betrachten. Maar my verdriet niet weinigh het haaperen van U E. herwaartskoomste; en ik bid dat U E., wen het beletfel uit den weege zal zijn, gelieve, my de eere te doen, van geen' andre herbergh, dan by my, hier oft op 't Huis te Muiden, te neemen: op dat ik mijne dankbaarheid voor de gunste, my van U E. zoo vrundtlijk te gemoete gedraagen, eenighzins mooge uitspreken met werken, betaamende,

Mijn Heere,

U E.

õnderdaanen, toegedaanen dienaar

Ddd 2

P. C. Hóóft.

T'Amsterdam, den 23 in
Slaghtmaant, 1643.

Aan T E S S E L S C H A D E R O E M E R S.

Mejoffrouwe,

IK moet U E. wat vreemds vertellen. Joffrouw Maria U E. dochter is onlanx hier geweest, en weeder vertrokken, zonder eens t'onzent aan te spreken. Smaakt dat niet meer naar vervreemding, dan naar vriendschap? Nu heb ik U E. wat nieuws te zeggen. Onze Constantia is de bruidt met den Heere Johan van der Meide, Oudscheepen en Raadsperzoon tot Rotterdam. De bruiloft meent zy te houden op den laatsten dagh van May, ende U E. met U E. dochter daar op te noodigen. Smaakt dit nu niet meer naar vriendschap dan naar vervreemding? Over een' ruime wijle heb ik aan U E. geschreeven, en antwoordt verwacht: maar taal nocht teeken vernoomen: doch wil my niet daarom inbeelden uit de eere uwer gunste geworpen te wezen: maar hoop dat U E. de staatsi zal gelieven met haar byweezen te versieren. Anders zoude 't goudt en zilver zijn' luister, de groente haare vroolijkheit, de spijs' haare lekkerny, verliezen. Want, *Mai senza voi mense festanti*, [*Zonder u is de vreugt noit volmaakt.*] Ach! magh'er niet minlijx af, laat dochten minste een lettertjen van beleeftheit over waajen: en een bladtpapiers den voerman zijn, zoo een glas daar te goedt toe is. Doch, hoe 't U E. gelieve met my omme te springen, 't zal zoo veel winds niet bybrengen, dat het de geneegenheit blusich, die bynaa een halfhondert jaaren geblaakt heeft,

Mejoffrouwe, in

U E.

onderdaansten, dienstwillighsten

P. C. H O O F T S.

T'Amsterdam, den 27 van
Grasmaandt, 1644.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

Gelijk het schijnsel der zonne, in 't straalen door eenen gehoolden spiegel, kragt van het heldere glas krijgt, om doove stoffen daatlijk tot vuur te maaken: alzoo groeit de glans der eeren, die by bemiddeling van U Ed. Gestr. verworven worden, diermaate, in 't glijen door haare handen, ende neemt zulk een' bekoorlijkheit aan, dat het der zeedigheid zelf kunst waare, zich te hoeden van heeter en heeter toght naa meer, hoe veel zy ook moghte ontfangen hebben. De schoonheit der weldaaden, die met de gloorie van U Ed. Gestr. gunste blaaken, is te geweldig een' brandtsichtster:

Animum, mentemque perurit.[*Zy blaakt mijn hart en ziel.*]

Uw Ed. vergeeve my dan, dat deze pen, denkende aan haare onmaght, in plaatze van dankzegging voor de vordering van mijnen toekoomenden schoonzoone, een nieuw smeekschrift uitkipt. De uitbundige beede van my en mijn' huisvrouwe ter aanstending van Bruidt en Bruidgom, is, dat U Ed. Gestr. zich gewaardige, neevens haaren zoon Jonkheer Constantijn, de feest te koomen versieren, die wy hier, op den laatsten deezer maant, meenen te houden: doch indien een fel gebodt des Prinsen van Oranje U Ed. Gestr., gelijk ik ducht, moghte ophouden, dat dan immers U Ed. Gestr. welgemelde zoone gelieve zich tot aanveir-

veirding dezer noodiginge te verneederen. Ik hoop, dat het gezelschap van mijnen Heere ende Neeve van Wikkevoort de hardigheit dezer aanverginge eenighzins zal verzachten, en beloof my dies tē liever een troostelijk antwoord van U Ed. Gestr. onuitputtelijke heusheit: waar aan zich, uit het middelpunt zijns harten, op 't ootmoedighste beveelt,

Mijn Heere,

U Ed. Gestr^{ts}.

T'Amsterdam, den 13 van
Eloeimaandt, 1644.

onderdaanste, verplichtste dienaar

P. C. HÓÓFT.

202.

C A S P A R O B A R L Æ O Filio.

Clarissime Vir,

QUamvis plus satis fuerit saepius rogatos nos in hoc ipsum verbis summi viri patris tui; tibi tamen, pro humanitate ingenitâ, morumque elegantia tuorum, visum est nos insuper, ad tuas lectissimæque sponsæ Pelgromiæ nuptias, litteris invitare. Ego verò, quid, nisi, actis pro honore tam effusè delato gratis, spondeam nos affore? ut tot eximiorum hominum convictui, inprimis verò eo, quod ex conspicienda coram impletione voti tui haurient oculi nostri, gaudio fruamur. Precor interim Deum Opt. Max. faxit utrique vestrum, quod paratis conjugium, felix faustumque ut sit: Parentique simul tuo, & tibi, enixè commendo

Mada, in arce, XIII Kal.
Sextileis. CIO IDCXLIV.

Vobis obstrictissimum

P. C. HOOFDIUM.

203.

Aan JOACHIM VAN WIKKEVOORT.

Heere Neeve,

GELIJK ik niet ophoude van U Ed. Gestr. anendan te moeijen, alzo laat U Ed. Gestr. niet af van zich onvermoeijelijk te toonen in bevorderen van 't geen ik haar, van tijdt tot tijdt, koom verghen. Grooten dank hebbe U Ed. Gestr. voor de kundschap my gegeeven van 't verblijf der Vrouwe Graavinne Weeduwe van Nassou; en voor zoo veele andre wenschelijke tijdingen. Grooter dank zal U Ed. Gestr. winnen, indien 't haar gelieft; gelijk wy hartgrondtlijk bidden, neevens mē Vrouw, U Ed. Gestr. gemaalinne, ons te begunstighen met de eere haarer teeghenwoordigheit op deezen Huize; ende daar toe Mijn' Heer den Fiscaal Graswinkel ende zijner Ed. waarde wederhelfte meede te beweegen: 't welk ik ook op den Heer Barlaeus ernstelijk verzoek, gelijk U Ed. Gestr. op dit zelfste bladt gelieve te zien. *Etenim Amicorum omnia sunt communia.* Mijn' Huisvrouw zeidt, dat zy zich doot schaamt, over 't blijven in gebreeke van de eere en goede siere, genooten by den voorzeden H. Graswinkel, met eenigh bewijs van daatlijke dankbaarheid te erkennen; ende desgelijx de gloori, die 't ons is zoo meenigh maal en staatelijk van U Ed. Gestr. onthaalt geweest te zijn, zonder 't zelve in 't minste te kunnen verschuldighen. Doch wy leeven op hoope, die U Ed. vervullen kan met een troostelijk besluit en antwoordt op deezen. In welken toeverlaat zich, van ganschen gemoede, in U Ed. Gestr. beste gunst beveelt,

Heere Neeve;

U. Ed. Gestr.

onderdaanste, ootmoedighste dienaar

P. C. HÓÓFT.

Aan CASPAR BARLÆUS.

Mijn' Heere,

DAt U Ed. in den Haaghe oft elders buiten Amsterdam moest zijn; hebben wy wel konnen droomen, houdende U Ed. voor te eerlijk om anders ons de eere schuldigh te blijven die U Ed. ons beloofd had te doen met haar bezoek in gezelschap der nieuw gehuwden. Nu quijt U Ed. zich ten minste met een bezoek op zijn grootmeesters, te weeten in schildery; niet van U Ed. uiterlijke gedaante, gelijk zy doen; maar van U Ed. gunste r'onswaarts, die, zonder bonte verwen, ons, met een afmaafsel in wit en zwart, vertoont wort. Waar voor wy Uwer Ed. te meer verplicht zijn, bemerkende dat het gezelschap van zoo veele hooghe en doorluchtighe heeren niet vermoghen heeft onze geringheit uit U Ed. gedachtenis te wiffchen. De tijdingen, vermeldt in U Ed. wel welkoom schrijven van den achtsten deezer zijn ons zeer smaakelijk geweest, uitgezeidt het hervallen zijner Hoogheit in de jicht, die ik vreez dat haar beletten moghte zoo zorghvuldelyk over alle zaaken te gaan, als haare gewoonte is, en de teeghenwoordighe gesteltenis der dingen schijnt te vereifchen. Belangende 't wijf, 't welk, overgelopen uit het Sas, verklaart dat daarin geen voorraadt van monde voor veertien daaghen is: ik wilde, zoo zy op dat zeggen in gevankenis gaat, dat de vyandt zich aan haare verlossing zoo veel liete geleeghen zijn, dat hy, om haar te ranfoenen, de plaats in handen zijner Hoogheit wilde leveren. Want ik heb geleert, dat, gelijk de uitteerende zieken doorgaands het leeven langer behouden dan men gemeent had, alzo ook de plaatsen, die men denkt uit te hongeren, de giffing van den belegger gemeenlyk bedrieghen: overmits men, ter noodt, zich met het derdendeel der spijsze kan onderhouden, die men anders daaghelijx gewoon is te verflinden. T'onzer eerste byeenkoomste verwacht ik uit U Ed. te hooren, oft de H. van Zuilichem zelfs zijne gedichten aan den H. de Groot heeft gezonden, en wat U Ed. gevoelen is van de twee veirskens daarop te rug gekoomen. Ondertussen zy U. Ed. gebeden, dat haar gelieve, uit onzen naame, den H. Fiscaal Graswinkel dienstelyk te begroeten, ende nochtans scherpelyk te maanen om voldoening der beloften, waar door zijn Ed. zich verbonden heeft, ons de eere van haar verzoek te gunnen in 't gezelschap van zijner Ed. gemaalinne, voor 't uitgaan des jeghenwoordigen stilstandts van pleiten. Wy vertrouwen dat onze Heer ende Neef van Wikkevoort, nevens de zijne, zich meede daartoe zal verneedren en beleedighen, om eenighe daagen in 't vuur, oft het huis ter vensteren uit te werpen. Indien de Heer Crosek zich kan gewaardighen 't getal te vermeerderen, de eere zal des te grooter, en 't spel te volmaakter wezen. De pruimboomen beginnen om lichtenis te roepen, en wy hebben de smaak hunner vruchten van dit jaar al wegh. Altijds gelieve U Ed. het nieuwgehewde paar van Baarle niet te vergeeten; maar te bevorderen dat het zijn aandeel der vreughde meede koome byleggen. Indien onze dochters, gelijk ik meen, met haare mannen, in den Haaghe zijn, U Ed. gelieve de zelve, van onzent weeghe hartlyk te groeten, ende aan vander Perre te zeggen, dat onze Neef Jeronimo Koeimans ons noch, in onzeekerheit van den tijdt zijner koomste tot Amsterdam, houdt. Ik hoor U Ed. dunkt my, morren: ziet daar een' fraaije beleeftheit, ik meen speelen te vaaren, en men komt my 't hooft breeken met een' werelt van boodschappen. Ik bid om vergiffenis van te zondigen op U Ed. goeder-tierenheit: hoewel ik U Ed. zoude kunnen verwijzen, dat U Ed. my,

met

met de zelve, en met haare goetwilligheid in 't bestellen van andre zaaken, die moeilijker en wightigher waaren, dus heeft verwent, ende doen vertrouwen, dat ik het niet lichtelijk zulx verkerven kan, oft U Ed. zal altijd in haare beste gunste bewaaren,

Mijn' Heere,

U Ed.

Van den Huize te Muiden, den
12 in Oestmaandt, 1644.

onderdaanen dienaar

P. C. HÓÓFT.

205.

Aan C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Mijn Heere,

T Erwijl U Ed. Geftr. daar dondert en blixemt, teegen 't Sas, met groo-
ve stukken van metaal; dondren en blixemen wy hier, met sijne stuk-
ken van kristaal, teegens U Ed. Geftr. achteloosheit in 't stuk van woordt-
houding aan dit huis, dien d'eeere van een bezoek beloofst was, by hant-
teeken en zeegel. D'een vermeet zich te bewijzen, met den beeker in
de handt, dien hy aanneemt daarop uit te veegen, dat de windt slechts
anderhalf aaz' meer weeght dan U Ed. Geftr. D'ander wil staande houden
met het zelfste geweer, dat U Ed. Geftr. wel drie aazen lichter is. De
derde drijft, tot naadeel van U Ed. Geftr., dat het noch veel meer scheelt:
ende voeght 'er by, noit tot noch toe geloofst te hebben, dat 'er ydel in
de natuur was; maar dat hy nu, overtuight door ondervinding, het tee-
gendeel bekennen moet, houdende U Ed. Geftr. voor 't ydel. Elk wat
verzacht, door 't drinken van den nectar ons geschonken in U Ed. Geftr.
laaft uitgekoome gedichten, bidt daarentussen voor U Ed. Geftr. bekee-
ring; ende maakt beurtelinx daar op, gelijk t'effens op haare behoude-
nis, en den ondergang van 't Sas, een versch vat van een mutsken lee-
digh. Ach, moghte dat leedighe wat helpen om U Ed. Geftr. eens zoo lee-
digh te maaken, dat zy zich quaame te beleedigen tot voldoen van haa-
re beloften! dat waare om op te vullen met vreughde,

Mijn Heere,

U Ed. Geftr^{ts}.

ootmoedighste dieners en dieneressen

Van den Huize te Mui-
den, den 30 van Oest-
maandt, 1644.

Leonora Hellemans. Tesselschade Roemers.
P. C. Hóóft. T. Graswinkel. C. Barlaeus.

206.

Aan C O N R A D U S G O D D Æ Ū S.

Eerwaardige, hoogheleerde, welwijze Heere,

G Elijk U E. geen' zijde spint by 't vergelden eener geringe gifte met
zoo uitbundigh een' geneegenheit t'mywaarts: alzoo zal U E. by dit
kooperen Duitsch, over gemaakt in betaaling van U E. gouden Latijn,
niet alleenlijk niet aan den wissel winnen, maar verre aan 't kórtste eindt
blijven. Zoo groot een getuigenis als U E. van mijne schriften geeft,
hoewel ik het meer uit zucht dan uit oordeel gesprooten waan, laat my
daarom niet lief te weezen: dewijl men 't verwerven, zelfs der minste
plaatze, in de gunst van mannen zoo uitmuntende in vernuft en geleert-
heit als Uwer E. gelijken, niet voor de minste eere moet reekenen. My
genoegende met deze, zend ik, zonder voor aflagh mijner achtbaarheid
by U E. (indien daar eenige is) te vreezen, de nieuwe vrucht van onzen
hooghstvliegenden geeft, die zich gewaardicht heeft mijner huisvrouw

zoë

zoo een' krans op de kruin te planten. Het overvoeren van dit pak dat ik den Heere Franciscus Martinius vergen: die neevens U E. tot een bewijs dient, dat het den doornen van dat gewest aan maght mangelt om de roozelaars te verftikken. Dank hebbe U E. die my toegang ter kennisse van zoo waardigh een' perfoon heeft geopent; wien mijn' wensch wel waare dat ik meer vrundschaps hadde kunnen betoonen. Ende indien het gebeurde, dat U E. geliefde ook eenen van slechter verdienste my aan te beveelen, ik zoude hoopen te doen blijken, dat deze pen last van een' oprecht hart heeft, omme my te teekenen,

Eerwaardige, hoogheleerde, welwijze Heere,

U E.

T'Amsterdam, den zeven-
den in Lentemaandt,
1645.

ganschtoegedaanen, dienstwilligen

P. C. H O O F T.

207.

Aan T E S S E L S C H A D E R O E M E R S.

Mejoffrouwe,

U E. brief, laast ontfangen, magh ik wél godlijk noemen; eerslijk om dat hy naa eeuwige vriendschap smaakt; daarnaa, om de heemelsche geestigheid der invallen, die hy behelst; en eintlijk, om dat hy, gelijk de Gooden, altijd eeven jong zal blijven, dewijl hy geenerley merk draaght van den dagh zijner geboorte. Ende, aangezien hy doch niet oudt worden kan, zoo heb ik te min geschreumt hem een' wijl onbeantwoordt te laten, en ter tijdt toe dat ik den Heere Barlaeus zoude gesproken hebben, om te hooren oft zijn' Ed. eenige kennis hadde aan 't gedicht van Vastaardt, dat in U E. veirzen schijnt het smalle weewenlof genoemt te worden. Want, zonder 't zelve gezien, oft den zin van dien verstaan te hebben, wist ik nochte dien tijtel, nochte den naam byzit wel t'huis te brengen. Nu is zijn Ed. het eerst in ontrent acht daagen ('t welk zelden gebeurt) my op gister koomen bezoeken: maar weet van 't voorzeide gedicht van Vastaardt meer niet dan ik. Dies moeten wy in den droom blijven, tot dat U E. gelieve ons 't zelve toe te zeinden. Ik verbly my in den opgang van de nieuwe zon der Poëzije, waar af U E. vermaan maakt, ende dank dat geestigh paar, voor dat hun gelieft heeft my daar meê te bedenken. Mijn' dochter Christina is noch tot Rotterdam. Ik weet niet hoe men haar van de nietwe vrucht, die mijn' huisvrouw oudt maakt, zal kunnen afscheuren. Want haar' hooghste weelde schijnt schier te bestaan in weldoen aan jonge kindren. Daarentussen zal zy, zoo ik iet op haar vermagh, niet laten; onder andre vrundtlijkheeden, Joffrouwe U E. dochter met schrijven te behaagen, indien haare E. daar meede vermaakt is; ende niet schuw van weder-schrijven. Want, gelijk U E. weet, de eene min brengt d'ander' in. Voor my, ik hoop U E. nemmermeer oorzaak te geeven tot zwakking van 't vertrouwen dat U E. stelt op de geduurigheid en vuurigheid der vrundschappe, U E. toegedraagen,

Mejoffrouwe, van

U E.

T'Amsterdam, den sesden
in Grasmaandt, 1645.

verplichten, dienstwillighsten

P. C. H O O F T.

Aan

Aan C A S P A R B A R L Æ U S.

Mijn Heere;

M^Agh men niet wel zeggen 't is den luideu niet aan te zien? Wie zoude gedroomt hebben dat die Predikant*, laastmaals met U E. en den Heere Poirier, t'mijnent ten eete geweest, toegang ten heilighdoome der zanggodinnen gehad hadde? Daarentussen zeindt hy my dit gedicht, waar in ik veele aardige slaagen en schrandrheeden speur, die my doen gelooven, dat hy voor geenen van onze Duitsche rijmers (ik zonder altijds den Heer van Zuylichem uit) zouw behoeven te wijken, wen het hem lustte zijnen geest aan de Poëzy te koste te leggen. Vondel heeft een veirs gemaakt op 't wonder, waar af de Heilige Steê haaren naam draaght: en laat het openbaarlijk voor de boekwinkels ten toon hangen, gelijk de voorvechters de messen in de luifen steeken, om de oogen van de verbygangers te tergen, als met zeggen, wie 't hart heeft, pluike. My deert des mans, die geenes dings eerder moede schijnt te worden, dan der ruste. 'T schijnt dat hy noch 300 guldens in kassè moet hebben, die hem dreigen de keel af te bijten. Noch weet ik niet oft het hem niet wel dierder moghte koomen te staan; ende d'een' oft d'andre heetharsen, by ontijde, de handen aan hem schenden, denkende dat'er niet een haan na kraaijen zoude. Dit spel, immers, maakt zulk een brabbeling in de wacht, dat'er alle daaghs nieuwe krabbeling uit rijft. Ik zend hier by een paar staaltjens, niet de fijnste die ik gezien heb, maar die ik althans bekoomen kan: want dit tuigh gaat ter greep wegh: in den Haage wel wat anders om; en U E. in grasduinen van nieuwe tijdingen. De laaste, van daar gekreegen op den zeventienden dezer, zond ik, dien zelven avondt, te rugge aan Heere ende neeve van Wikevoort. U E. gelieve aan zijn' Ed. Geftr. samt Mevrouw onze waarde nichte, uit onzen naame, te doen de ootmoedige gebiedenissen; die hier aan U E. gedaan worden met hartlijke groetenis,

*Franciscus
Martinus,
Predikant
tot Epe op de
Veluwe.

Mijn Heere, van

U E.

onderdaanen dienaar

P. C. HÓÓFT.

T'Amsterdam, den 20 van
Grasmaandt, 1645.

Aan C O R N E L I S D E G R A A F.

Mijn Heere ende Neeve,

B^Urgermeesteren van Weesp, staande, mits 't overlijden van den Maajoor oft Wachtmeester aldaar, om te verzoeken aan 't Collegie der Edele Mogende Heeren Gecommitteerde Raaden, dat zijn' plaats met eenen andren bequaamen persoon moghte worden bekleedt, hebben goedt gevonden, daar toe aan hunne Edele Mogenden voor te draagen Dirk Simonszoon van Eik. Deez' bedienende van mijnent weege de Schoutampten van Weesp ende Weesperkerfspel, heeft zich etlijke jaaren zulks daar in gedraagen, dat ik, niet min ter aanstendinge van mijn' eige genegenheit, dan van hem, wel vrundlijk koom verzoeken by dezen, dat U Ed. gelieve de beste handt aan 't vorderen van zijnen persoon tot het wachtmeesterschap te houden. Hy is een man van gereegelden wandel, gemaatight in 't stuk van den Godsdienst, zorghvuldigh en getrouw in 't waarneemen van zijn beroep, ende, in 't kort, zoodaarnigh, dat men, mijns gevoelens, in heel Weesp, geen bequaamer zou-

Ee e

de

de kunnen opsporen. Welke waarheit ik U E. bid te gelooven; ende immers zoo vastelijk deze, dat ik, die my op 't eerbiedighste in de goede gunste van U Ed., samt Mevrouw onze welwaarde nichte, beveel, by alle gelegenheit wensch te doen blijken, hoe zeer ik tracht naa de eere van my oprechtelijk te moogen teekenen,

Mijn Heere ende Neeve,

U Ed.

Van den Huize te Muiden, den 25 van Bloei-
maandt, 1645.

toegedaansten, dienstwillighsten neef

P. C. H O O F T.

210.

Aan G E O R G D O U B L E T.

Mijn Heere,

M Yn ellendigh gaan, zitten, en leggen, eerst etlijke maanden aan de vierdendaaghsche koorts, die ook niet liet de grenzen haares rijx t'oovertreden, en op de tussenloopende uuren scherpelijk met den staart te steeken; daarna veele weken aan 't fleeresijn in de voeten en slinkehandt, die noch op haaren plicht niet past; hebben my eenen schoonen tijdt t'onbruik gemaakt. Een verdriet, dies te grooter, om dat ik niet zagh, de stoffe, vervaat in de papieren my verstrekt van U Ed., af te handelen in mijn schrijven, zonder haar' heusheit en lang gedult veel te vergen. Dit beken ik reeds geschiedt te zijn, smeek om vergiffenis, ende zend, met hartgrondige dankzegging, de vertrouwde panden hier neevens over; hoopende my met eenige gedenkenissen, daar uit getoogen, voortaan te behelpen, oft, daar zy niet moghten toereiken, verlos tot nieuwe naazicht ten huize van U Ed. te verwerven. By zee-keren brief, te behandigen, door mijnen schoonzoon vander Meide, aan mijnen Heere Reigersbergh, bid ik zijn Ed. gelijk U Ed. by dezen, dat haar gelieve, aan d'afveirdiging van twee zaaken hangende voor den Hoogen Raade, d'eene van groot, d'andere van zeer klein belang, de beste handt te houden. 'T welk ik zal houden voor een toestaan van U Ed. aan my, om'te moogen voeren den zoo hoogen als waarachtigen tijtel,

Mijn Heere, van

U Ed.

T'Amsterdam, den 21 in
Zoomermaandt; 1645.

onderdaansten, ootmoedighsten dienaar

P. C. H O O F T.

211.

Aan J A C O B P E R G E N S.

Mijn Heere en welwaarde Zwaager,

D Eezen morgen komt my mijn' huisvrouw, met een verbaast en bestorven aanschijn, tot een bitter ontbijt brengen het deel dat U E. gelieft, by schrijven van gister, ons aan U E. droefheit te gunnen. Een' deerlijke gunst; gunst nochtans, en die ik in hooger dank aanneem, dan oft U E. my tot gemeenschap van eenige vreughde noodighde: dewijl 't een krachtiger bewijs van vertrouwen op iemands vrundschap is, hem tot meededraager van druk, dan tot meedegenieter van blijdschap te kiezen. Want, tot bedrijf van geneughte roepen wy lichtlijk den eenen oft den andren, zonder ons juist van den grondt zijner goede geneegenheit t'onswaarts verzeekert te houden: maar, tot gezelschap in leedt, alleenlijk de geenen, dien wy vastelijk gelooven 't zelve ter harte te gaan. Dit dan

dan is de eerste troost in ons medelijden: de tweede, dat U E. in haar lijden zich weet te troosten met Gods altijd heiligen wille, en dat U E. verlies den kinde tot gewisse behoudenis gedijdt. De doordeughdige Hiob, zittende onder getal van zoonen en dochteren, in zijn breedbloei-jendt huis, werd, als op een bot, uit al zijn' welvaaren geworpen. Hy verdroegh het met geduldt, en zagh zich thans met heerlijker voor-spoedt gezeegent dan te vooren. Ik ('t zy gesprooken met schaamte, en zonder my eenighzins by zoo groot een' man te willen gelijken; maar om dat versche exempelen en van bekende luiden, doorgaands 't gemoedt meest raaken) verloor drie zoonen en een' dochter; den oudsten van ontrent twaalf jaaren, dien ik met eigen' handt geformt en afgerecht had, met den jongsten, en laatsten, ook teffens mijn' liefste en verlieste huis-vrouw in den tijdt van zeventien maanden, en stond zulks verbluft van zoo zwaare slaagen, dat my de wereldt docht van onder mijn' voeten ontzonken te zijn. Deze schaade, die noch binnen den zelven tijdt met berooving van een groot deel mijner middelen verzwart werd, is nochtans genaadelijk geboet van Godes goedertierenheit, die ook de uwe mildelijk verzetten kan. En al waare't ook dat hem geliefde my het nieu-wlijx verleende weder af te haalen, ende U E. geen' vergoeding te doen: zoo moesten wy echter zijn believen voor lief neemen. Heidenen, ende hoogstverheeve Vorsten daar onder, die ongemeete heerschappy over koninkrijken hoopten naa te laten aan hunne kinderen, hebben 't verlies der zelve, en 't uitrooijen van den wortel hunner stamme wel stantvastelijk overgezet, en de droefheit met eenen manlijken moedt verstooten. Ons, die Christenen waanen te weezen, zoude zulks te doen, uit sterker reede, betaamen. Ons erbarmt der versleegene moeder zeker, aangezien de zwakheit dier sex in zoodaanigh ongeval: en, zoo wel mijn' huisvrouw als ik, maakt staat van op de uure der begraaffenisse teegenwoordig te zijn, om 't weinigh vermogens dat in ons is, aan 't verlichting oft verleiden haarer treurige gedachten te besteeden. Immiddels moeten U E. E. den Allerhooghsten bevoolen zijn, ende eerbiedelijk gegroet,

Mijn Heere ende welwaarde Zwaager, van

U E.

*onderdaansten, toegedaansten
zwaager ende dienaar*

P. C. HÓÓFT.

Van den Huize te Mui-
den, den 16 van Herfst-
maandt, 1645.

212.

Aan Broeder G A B R I E L , Capucyn tot Looven:

Eerwaardige Heere,

U Eerw. brief van den vijftwintighsten in Oestmaandt is my eerst onlanx ter handt gekoomen. 'T welk diene tot verantwoording van 't lankzaam verschijnen deezes antwoords, op een schrijven, dat vervult met betoog van ganschelijk onverdiende geneegenheit, en met al te eerlijk een oordeel, gestreeken over mijne schriften, my tot spoedigh herschrijven verplichtte. Mijn' hartlijke wensch waare, U Eerw. begeerte, met ooverzenden van 't vervolgh mijner Historien, te moogen voldoen. Maar, behalven de verhinderingen, daagelijx ontstaande, uit het noodtlijk waarneemen van ampt en huiszaaken, ben ik, sint een' ruime wijl herwaarts, door verscheide ziekten oft quaalen, in mijnen arbeit gesteurd. Daarenbooven houdt de verwartheit der dingen, voorgevallen ten tijde des Graaven van Leicester, met wien men hier veel te schiften oft ontmengelen gehadt heeft, mijn' pen althans niet luttel be-

E e e 2

lem-

lemmert. Mits al 't welke, mijn werk zich zoo verre vindt van onder de perse te weezen, dat ik het niet lichtlijk zie in eenige jaaren daar toe te raaken. Indien 't U Eerw. daarentussen gelieft my eenige aanwijzing van plaats te doen, daar U Eerw. verhaal van de zeldzaamheden, gebeurt onder haare orde, te krijgen zy, ik zal 't voor een zonderling teeken houden van U Eerw. goede gunste; aan welke, gelijk ook aan die van den hoogstgeleerden ende wijdvermaarden Heere Puteanus, ik met schuldige dankzegging voor de toegedragen' eere, op 't vuurighste beveel,

Eerwaardige Heere,

Van den Huize te Muiden, den
21 in Herfstmaandt, 1645.

U Eerw^{ts}.

ootmoedigen dienaar

P. C. H O O F T.

213.

Aan J O O S T V A N D E N V O N D E L.

M Y gedenkt, dat, als eens de Heeren Staaten van Hollandt, hoewel hun werks genoeg overschoot, zeer geneegen scheenen tot scheiden, om eenige Heilige daagen te vieren, de Heer van Oldenbarneveldt, zaliger gedachtenis, prijzende hunnen yver, nochtans om hunne Edele Grootmogenheden tot blijven te beweegen, daar by voeghde: *Qui non cessat bene facere, non cessat orare; Die niet aflat van wel-doen, laat niet af van bidden.* Van geene wet, die zorgen, zoo wet-tigh, zoo wightigh, aan zeekeren tijdt van ruste bindt; en daarom, van geen Staat Sabbath, weet ik dan: maar Uwer E. driebubben dank voor den arbeit besteedt aan 't vertolken van Maroos werken, voor het toe-eigenen van dien aan zoo getrouw een' beminmer mijnes vaaderlands, en voor het boek my vereert. Ik vertrouwt dat het veelen te nutte zal dienen. U E. vertrouwe te weezen

ten dienste van U E.

Van den Huize te Muiden,
den 27 in Hooimaandt,
des jaars 1646.

P. C. H O O F T.

214.

Aan C A S P A R B A R L Æ U S.

Mijn Heere,

G Ister, op den middagh, aan den avondt, trokken wy hier op, onder 't beleid van den ouden soldaat Sammer, naa de veerschuit, ende stonden daar ter praale, oft (om een' krijsmans *phrasis* te gebruiken) *en parade*, met goede meening van U E. treflijk t'ontfangen en in te haalen. Maar, die niet quam, was de Poët, naa wiens gezelschap al het gezelschap hier hongert. Lust het nu U E. te gaste te koomen by luiden die honger lijdten; wy zien 't aan: en U E. niet alleen, maar ook de Excellentie van Doctor Koster, U E. zoon en schoondochter, Jofrouw Mostardt, en alle die 't U E. gelieven zal ons toe te voeren, zullen ons vriendschap doen met koomen: mits dat zy zich vernoeegen met een banket van lauwer-en klimopblaaden, oft, ten hooghste, van festoenen, die georbert dienen, en niet veel langer duuren moogen. Valt 'er dan iet anders toe, dat mooghen ze voor een gelukjen reekenen: want de hal zal geslooten zijn eer mijn' huishoudster daar een briefjen krijgen kan. Waare U E. een Jan Hen, die zulke getijden wiste te kaavelen; wel zoud' het ons te passe gekoomen zijn; alzoo U E. in dien gevalle, wel
wat

wat eer zoude geschreeven hebben. Nu, met zijn Excellentie voorzeidt zijn wy niet bekomert: die kan genoeg by 't loof leeven; jaa enkelijk by het tellen van de blaaden der boomen. Voor graager volk is 'er noch een' rest pruimen, en misschien een deel fricadellen, vrijsters kost, naar Kofsters gevoelen, oft een verkensbil ten beste. Tesseltjen quijnde gister (wie weet oft het om U E. was?) ende at 's middaghs niet, 's avonds een kommetjen bierenbroods. Een paar Doctooen, gelijk U E. en de Heer Kofster, zouden misschien practijx genoeg hebben om haar voort uit deze bedroefde, bedorvene werelt te helpen, die zy doch half gestorven is. Deze zijn de nieuwmaaren, die ik U E. van hier weet te schrijven. U E. zal zeggen, 't is altemaal jok. Zoo zijn ook dikwijls de looptijdingen. Maar dit is ernst, dat U E. met een heel heir ook, ons zal welkoom wezen; ende altijds blijven wil,

Mijn Heere,

U E.

Ter vlucht van den Huize
te Muiden, den eersten
van Herfstmaandt, 1646.

ootmoedige onderdaane dienaar

P. C. HÓÓFT.

215.

Aan den zelven.

Mijn Heere,

TEn laatste zend ik U E. eens het leeven van Peyreskius te rugge: bedank U E. zeer voor haare lijdzaamheit in 't lang ontbeeren van 't boek: ende wenschte wel dat U E. my eens quaame ontdanken over zijn' traagheit in 't wederkeeren. Maar wy gaan morgen naa Utrecht, en maaken gifling op Dinxdagh oft Woonsdagh weder hier te weezen, en een hoppezak vol tijdingen meê te brengen. Dat waare te veel om in een blad papiers op Amsterdam gezonden te worden. Derhalven, zoo U E. lust daar toe heeft, men zal 'er hier banket meê houden. Van 't groote boek* kan ik noch niet scheiden, vindende kost daar in, die lekker is voor de geenen dien ze wel smaakt: gelijk my en mijns gelijken. Ik vind 'er U E. naam al meede gespelt, en, om zoo te zeggen, met roode letters. Waare de schrijver Paus geweest, U E. stonde in den Almanach. Doch het is ruim zoo goedt in de gunste des Prinsen te staan, gelijk U E. doet: aan de welke zich op 't hartlijkste gebiedt,

* *De Kerkelijke Historie van J. Uitenbogaart.*

Mijn Heere;

U E.

Ter vlucht, van den Huize
te Muiden, den 13 van
Herfstmaandt, 1646.

ootmoedige dienaar

P. C. HÓÓFT.

216.

Aan A N T O N I S V A N Z U R K.

Mijn Heere ende welwaarde Neeve,

D E overgezonde haas heeft ons de aangenaame tijding van U Ed. gezontheit gebraght, meldende haar' oeffening ter jaght, en teffens hoe U Ed. daar op zoo wijd niet gaat uitweiden, dat haar hart ons uit den ooge verliest. Hartelijk zy U Ed. voor deeze gunsten en voor den boode bedankt, Godt voor U Ed. welvaart, en laat de zelve duurzaamer weezen dan de mijne, die van tijdt tot tijdt, door verscheide quaalen gesteurd wort. In 't bestandt (want ik dar het noch geen' pais noemen) my verleent van 't sleresijn, ben ik van koortze, doch d'ongenaadighste niet, en van ontfstelenis der maage, ontrent twee maanden geplaaghr ge-

E e 3

weest.

weeft. Ik maak my dietsch dat de Herfst de schulden, die ik in den zomer gemaakt heb, komt inmaanen, en zoude liever mijn leedt de persen en pruimen wijten dan den ouderdoome: hoewel ik dezen met geen goet gewisse kan vry kennen. Nu begint my 't leeven weeder toe te lachen met de nieuwe smaak der verquikkinge. Maar onze schoonzoon van der Perre, hebbende lang in een quaad vel gesteecken, leit althans gevelt van een' overfelle koortze en zoo stijfzinnigh, dat ze in zes etmaalen (zoo de arts oordeelt) niet zuiver is afgegaan. Tussen zijn waater en puur bloedt is by wijlen nauwlijks, tussen zijn bloedt en enkle gal geen onderscheidt. Gister werd hem des een deel afgelaaten, heeden morgen weeder; en naa middagh ten derden maale. 'T geen ons de wanhoop eenighzins afweert, is, dat men in hem noch reedelijke krachten speurt. D'Allerhooghste, welke weet wat hem zaalighst is, geev' het hem. Met welke veilige wensch, ook voor U Ed. en alle die haar lief zijn, zich op't needrighste t'haarwaarts de mijnen gebieden, gelijk doet,

Mijn Heere ende welwaarde Neeve,

U Ed.

T'Amsterdam, den 21 van
Wintermaandt, 1646.

onderdaane dienaar

P. C. H O O F T.

217.

Aan Broeder G A B R I E L, Capucyn tot Looven.

Eerwaardige Heere,

ALs ik U E. schrijven van den drieëntwintighsten in Slaghtmaandt leestleeden ontving, ontbrak my gelegenheit om het hierneevensgaande pak aan U E. te bestellen. Daarna maakte 't fleeresijn de rechte handt my, voorts het ijs den schipluiden de waateren t'onbruik. Nu zend ik het; doch ongebonden; om dat ik hoop binnen korte jaaren, noch tien boeken uit te geeven, die bequaamelijxt by de voorige twintigh zullen kunnen gevoeght worden: zijnde mijn'zorgh, dat my, niet gelukken zal het werk wijder te brengen, by mangel van gezontheit, oft leeven. Want d'eeene wort dikwijls bestreeden; en't ander luistert my, die staa om op den zestienden deezer maant in mijn zevenensfestighste jaar te treden, in't oor: *Tempus abire mihi; 'T is mijn tydt vanscheiden.* D'ondergang van U E. Braabandsche zonne, den Heere Puteanus, is hier, tot bedroefenis der fraaje vernuftten, over een' wijl, ruchtbaar geworden: gelijk daar by U E. (mijns achtens) die van den Heere de Groot, onze Hollandsche, hoewel zy ons in lang zelden had toegescheenen. Daarentussen is't geen' geringe troost, dat het licht, gebooren uit dusdanige zonnen, ons naa den ondergang der zelve byblijft; daar't licht der andre ons teffens met haar ontvalt. Boovendien, gelijk de hemelsche haaren tijdt van daalen en weeder van rijzen heeft; zoo doen ook de aardsche zonnen; waar onder ik alle schrandre opbouwers hunner vaaderlandsche taale tel, en inzonderheit U E. wien Godt langduurige welvaart verleenne, naar hartlijke wensch,

Eerwaardige Heere, van

U E.

T'Amsterdam, den 12
in Lentemaandt;
1647.

ganschoegeneegen dienaar

P. C. H O O F T.

W E L.

218.

W E L L E K O M S T

aan zijne Vorstelijke Doorluchtigheid den Prinse van Oranje, op
zijn wederkeeren naa het veroveren van Grol.

Doorluchtigste, hooghebooren Vorst, genadighste Heere,

WEl was 't een uitgelate geneuchte, daar de Stadt Delft in verdoolde, toen haar te lot viel de glorie van de geboorte eens Vorsten, die den ganschen lande van Holland, in veel' hondert jaaren, niet had mogen gebeuren. Wel smolt de burgery van Brunswijk in tranen van tederheid en bewegenis, toen 't schitteren van uw geweer, als geteekent met het merk der Vryheit, verdwijnen deedt de schaduwe der slavernye, die haar als een verftikkende mist op de borst gevallen, bynaa allen adem t'onbruik maakte, uitgezeit het zuchten; als zoo fors een vyandt gedwongen werdt, zijn hopen aan vreezen te wisselen, zoo groot een voordeel verlaatende; en al dat geweld van ruiteren en knechten, verstoof ten opgang van de achtbaarheid uwer wapenen. Groot, ongemeten groot was de blyschap, die de harten vervoerde van 't overhandigh heir, dat den uitheemschen hooghmoedt, voor Nieupoort, ten veld uitsloeg, daar uwe Vorstelijke Doorluchtigheid den dubbelen plicht van voorzichtigen Overste, en stouten soldaat voldaan hebbende, zich zoo zonder ydelheit roemen kan:

*Testor, in ancipiti casu, nec tela nec ulla
Vitavisse vices pugnæ, & si fata fuissent
Ut caderem, meruisse manu.* ———

[Ik kan getuigen, dat ik in't vergaan en vallen
Der vaderlantsche stad my zelf niet heb gespaart,
Nog geen gevdaar gevreesst, nog vyanden nog zwaart;
En had het lot gewilt, dat alles quam bederven,
'K had ruim genoeg verdient van's vyants hant te sterven.]

'T welk geen ander Vorst ter werelt dezen vaderlande aanrekenen, en met waarheit uwer Vorstelijke Doorluchtigheid mag naazeggen. Ach! in welk een overvloedt van vreughde zwom het Vereenighde Nederlandt, als de kreet dier overwinning opging, en Spanjen, Vrankrijk, Duitslandt, Italië, Engelandt, en andere Koninkrijken, in den boezem klonk, ontroerende zelfs de wangunstige volken, met een huivering van schrik, die niet vry was van zekre opgedrongen eerbiedigheit, die hun, tegens hunnen dank, een stilzwijgende gunst in 't harte baarde, tot de lofsijkheit van zoo doorluchtigh een daadt: om 't volvoeren van de welke uwe Vorstelijke Doorluchtigheid zijn dierbaar bloedt, en zoo jong een leeven, voor den Staat, heeft opgezet. Maar volmaakter vrolijkheit is die van d'ingezeten dezer plaatse, om de eere van binnen hunne vesten t'ontfangen, den geenen, die met het bemaghtigen der sterke stad Grol, de holle hope der vyanden verplet, en hunne opgeblazentheit voor windt verklaart heeft, schuttende den scheut hunner voorspoet, door zijnen onverwinnelijken moedt, vaardigheit, en voorzicht. Zulks, in dit algemeen verloop der zaaken van Christendom, dien 't juk over den hals hangt, alle liefhebbers der vryheit, niet te vergeefs, het oogh op hem, als den eenigen toevlucht der zelve, en hunnen verlosser geworpen hebben: Te meer, door dien zy den glans uwer Vorstelijke Doorluchtigheid, dien de vyandt gewaar wordt als eenen blixem, als een vuur van wraak en van toorne, onder zich, gelijk de Wijzen uit het ooft, zien rijzen als een

een starre van vrede, en van eendraght. Des zy hunne gevouwen handen, en ontfouwe gebeden, teffens ten hemel verheffen:

Hunc saltem everſo juvenem ſuccurrere ſæclo

Ne prohibeto Deus.

[*Geeft dezen jongling dat hy dees bedorven tijd
Ten minſten kom te hulp, o hemel, met zijn vlijt.*]

Ende is hun leet, dat zy niet hebben de middelen van de Roomſche moogentheit, om in tropheen van marmor te graveeren de tijtels uwer zeege, en de merken hunner ootmoedt. Uwer Vorſtelijke Doorluchtigheit gelieve niet te verſmaden de bogen van triomfe, die zy haar oprechten op de eerlijkſte plaatſe hunner harten: bogen, die den boog uwer deughden, door de gedenkeniſſe, aan de naakomelingen zullen uitmeeten en inplanten. Deze, Doorluchtigſte Vorſt, zijn de heerlijkſte en onvergankelijkſte gebouwen der eere. Want die men van ſteen ſticht, zijn de ſchenniffie des weders, en der alvernielende jaren onderworpen, en zoo de gemoeden der menſchen hun tegenſtemmen, worden als graven verfoeit. En in de treffelijkheid van dit inwendigh metselwerk, willen wy niemanden op den aardbodem wijken, nochte in wenschen om de grootheit van uw doorluchtigh Huis, en de verheffinge uwer glorie, biddende den Godt der heirkrachten, uwe Vorſtelijke aanſlagen zulks te zegenen, dat de grootheit van uwen naam, eens, gelijk die van eenen onverwonnen Alexander, door de ſplitſe van over de * vijftigh pennen, ten eeuwigen leven der vermaarthheit, werde ingeënt.

* 52 Hiſtoriſchrijvers hebben van Alexander geſchreven.

E I N D E.

TAFEL

TAFEL DER BRIEVEN.

A.

A *An Albert Koenraads Burgh, Ambassadeur der Ho. Mog. Heeren algemeene Staten der vereenigde Nederlanden, aan den Grootvorst van Moscovien, Burgermeester en Vroedtschap der Stadt Amsterdam. 62te Brief.*

A. V. 9.

Anna Roemers. 12. 13. 14. 15. 20.

Antonis Studler van Zurk, Heere van Bergen... 147. 167. 193. 216.

B.

Buurmeesteren, Schouten, en Regeerders der dorpen van Goeilandt. 4.

C.

Caspar Barlaeus, Professor der Philosophie tot Amsterdam. 135. 139. 142. 146. 148. 149. 150. 157. 160. 161. 162. 163. 168. 169. 170. 172. 188. 198. 204. 208. 214. 215.

Caspar Barlaeus de zoon. 202.

Conradus Goddæus, Bedienaar des heiligen Evangeliums tot Vaassen op de Veluwe. 206.

Constantijn Huigens, Ridder, Heere van Zuilichem, Raadt en Geheimschrijver van zijn Hoogheit. 16. 18. 21. 22. 24. 26. 28. 29. 30. 40. 45. 54. 59. 61. 65. 67. 69. 102. 108. 114. 116. 117. 121. 124. 125. 143. 154. 155. 156. 164. 181. 184. 196. 201. 205.

Cornelis de Graaf, Vryheer van Zuid-Polsbroek, Oudt-Burgermeester en Raadt der Stadt Amsterdam, Gecommitteerde Raadt der Ed. Grootmoogende Heeren Staaten van Hollandt en Westvrieslandt. 209.

D.

Daniel Heins, Professor der Historien tot Leiden. 2.

Daniel Mostart, Geheimschrijver der Stadt Amsterdam. 165.

G.

Broeder Gabriel, Capucyn tot Loo-ven. 212. 217.

Aan de Edele Mogende, Gecommitteerde Raaden van de Ed. Groot. Mog. Staaten van Hollandt en West-Vrieslandt. 5. 6.

Georg Doublet, Raadsheer in den Hoogen Raade. 182. 195. 210.

Gerardus Johannes Vossius, Professor der Historien tot Amsterdam, Kanonik der Aartsbisschoppelijke Kerke tot Kantelberg. 130. 185.

H.

Aan de Edele Mogende Heeren President en Raaden van 't Hof van Hollandt, Zeelandt, en West-Vrieslandt. 23.

Zijn' Hoogheit, den Prinse van Oranje. 197. 218.

Hugo de Groot, eertijds Raadt en Pensionaris der Stadt Rotterdam, daarnaa Gezant van de Koninginne en kroone van Zweeden aan den Aller-Christelijksten Koning. 7. 8. 88. 127.

I.

Jacob Pergens. 211.

Jacob Wijts, algemeen Wachtmeester van 't leger, en President van den Krijghsraadt der Vereenigde Nederlanden. 25. 41. 44. 68. 115. 120. 122. 141.

Jan ten Grotenhuis, toen ter tijd Raadt en Oudt Scheepen der Stadt Amsterdam. 3.

Jaspar van Vosbergen, Ridder, gecommitteert ter vergaderinge van de Hoog. Moog. Heeren algemeene Staaten der vereenighde Nederlanden. 191. 192.

Jeronimus Koeimans, Heer van Meerestein. 194.

Joachim van Wikkervoort, Raadt en Resident van haar' Hoogheit

Fff

de

de Landtgravinne van Hessen.
175. 176. 177. 178. 179. 180. 183.
186. 187. 189. 203.

Johan Albert Ban. 190.

Foest van den Vondel. 213.

Justus Baak. 32. 33. 34. 35. 36. 37.
38. 39. 42. 46. 47. 48. 49. 50. 51.
52. 53. 55. 56. 57. 58. 60. 63. 64.
66. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77.
78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 90.
91. 92. 93. 94. 95. 97. 100. 103.
110. 111. 112. 119. 123. 131. 132.
133. 136. 144. 151. 158. 171.

K.

*Karel Eeverwijn, Bedienaar des
Goddelijken woordts in de Fran-
sche gemeente ter Goude.* 199.

L.

*Laurens Reaal, oudt Generaal in
Oost-Indië.* 19.

N.

N. N. I. 27. 137.

*Nicolaas van Reigersbergh, Raadts-
heer in den Hoogen Raade.* 126.
129.

P.

Petro C. Hoofdio Hugo Grotius. 128.

R.

*Aan d'Edele Mogende Heeren van
de Reekeninge der Graaflykheit
van Hollandt.* 10.

*Rochus van den Honart, eersten
Raadt in den Hoogen Raade.* 96.
107. 153.

S.

*Aan d'Edele Grootmogende Heeren
Staaten van Hollandt en West-
Vrieslandt.* 11.

T.

Tesselschaade Roemers. 13. 17. 31. 43.
86. 87. 89. 98. 99. 101. 104. 105.
106. 109. 113. 118. 134. 138. 140.
145. 152. 166. 173. 174. 200.
207.

W.

Willem Bartelot. 159.

P. C. HOOFTS

VERTAALINGEN.

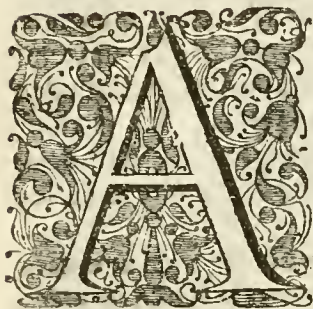
I. C. HODGINS
WESTMINSTER

KORTE LEERINGEN

EN

OPMERKINGEN.

Uit verfcheide Schrijvers getoogen en vertaalt.

KORTE HEUGHNIS UIT D'OPMERKINGEN
VAN FRANÇOIS GUICCIARDIN.

- An kleene dingen hangt dikwils zeer veel.
2. Die wel staat, houde dat hy heeft.
 3. Ongelyk van grooter, moet men ontveinzen.
 4. Geluk van oorlooge keert alleshands, dies sufter op, nocht steunt'er op; maar slaat de gelegenheit ter vlucht.
 5. De koopman faljeert, de bootsman verdrenkt, de langregerende komt gemeenlijk ten val.
 6. Dat al de wereldt wenscht, beurt zelden; want weenigh luiden geven de zaaken hun beweeghnis, en dat naar haar egenheit.
 7. Alle verzekering neemt van uw vyandt, maar evenwel geeft u niet bloot, kond ghy.
 8. *Magistratus virum ostendit*: het ampt toont den man, zoo in zijn bequaamheid, als in zijn gemaatightheit.
 9. Past op uw Overheid, want al meent ghy zuiver te leven, zy kan by veele onbedenklijke gelegentheên, zonder kriegel te schijnen, u te pas brengen dat ghy haar onwaardelijk bejegt hebt.
 10. Alle misdaaders straft, tegens vijftien schellingen 't pondt magh bestaan. Genaade doet zomtjids, maar van geen gruwlijke stukken.
 11. Dienaars zijn doorgaands ondankbaar, dies houdt ze meest met hoop van vordering, en te dien einde vordert'er zomtjids een, zoo zal zich elk zulks toeleggen.
 12. Maakt geen rekening op vergelding van weldaadt, het beurt te zelden, maar verlaat u op den geen, die u van doen heeft.
 13. Legt altijd toe op vrunden te maaken. Dit weet ieder, maar betracht men te weenigh.
 14. Dicht wezen voor een regeerder, verhoedt niet alleen tegenbeleidt, maar maakt alleman beducht en opmerkende op zijn dingen, 't welk aanzien geeft. Des doet al verzwijgen wat niet nut gekundight is.
 15. Koning Ferdinand van Arragon, eer hy een zaak by der handt nam van verlang, deed behendelijk gerucht strooijen, dat oorbaar oft behoorlijk waar zulks te doen; in plaats van naa 't werk te verdadigen.
 16. Den staat veranderen is gevaarlijk, gelukt zelden, geeft zelden 't genoeg dat men zich inbeelt, en gelukkende houdt de beleeders in stadigen anxt van verkeeringe.
 17. Aanslaagen worden meest bedorven, door begeerte van groote vailligheit in 't uitvoeren.
 18. Die iet op de leden heeft, laate zich niet vangen. Want 't geen men waant wel verborgen te zijn, kan door 's rechtters vlijt lichtelijk ontdekt werden.
 19. In 't verwerven van eere en voordeel is niet 't geen dat men waant.

20. In de hoogheid steekt kommer, gevaar, anxt, zorgh, arbeit. 'T bevallijkt ziet men van buiten. Maar zelfs de gezuiverde vernuften schijnen wat schoons te achten dat ze boven anderen gestelt zijn, als wat godlijx zijnde.

21. Niet te verflaan in schielijke ramp, is wat groots.

22. 'T waar beter kort recht te hebben en vonnis tegen, als dikwils vonnis voor, en lange quelling met kosten. Zulks het rechtpleegen in Christenrijk quaalijk gaat.

23. Een dienaar, behoudens eer en trouw, zorge voor zich zelve: want de Heeren zorgen voor him niet.

24. Alle verstandt valt te kort zonder ervaarenheit. Niettemin is mijn' meeninge, dat men met lezen der Historien bykans al de bequaamheid kan haalen die d'ervaarenheit geeft. Te weten, indien men niet te veel bevaaten wil: maar wenigh uitneemende dingen zulks inneemt door meenighvuldigh overlezen en naardenken, dat alle omstandigheden eenen voorstaan, gelijk oft men ze zelve doorgegaan waar. En is door deeze vlijt beter raadt te vinden tegens nieuwe zwaarigheden, dan door d'ervaarenheit, die te arm van exempelen is, en doorgaands eenerley wegh gewoon te gaan.

25. Een quistend' Vorst is aangenaamer dan een zuinige: en nochtans schaadelijker. De reden is, dat de hoop sterker hartstoght is dan de vrees. Des hoopt yder op eenigh voordeel, zonder de gemeene lasten te vreezen.

26. Vrundschap met zijn' maagen te onderhouden, geeft veel nuts en aanzien.

27. Aanzien en heerschappije, kan men verder doen toelangen dan ze strekken. Want yder meet haar bestek zoo nauw niet, en waant licht dat men zoude dwingen kunnen, daar men niet en kan.

28. Gelegenheid is veranderlijk, dus als ze u dient, grijpt ze. Als ze u niet dient, zoo futfelt zoo lang ghy kunt, zy zal voorbygaan.

29. *Ducunt volentes fata, nolentes trahunt.* Het noodtlot leydt de gewilligen, d'onwilligen trekt het. 'T is uitneemende wel gezeidt.

30. Dien een beestigh dwingelandt overkomt, die vertrekke. Maar is de dwingelandt voorzichtig, zoo doet u houden voor een man, maar voor rustzoekende.

31. Het scheelt, d'onderzaten t'onvreden te hebben oft vertwijfelt. Dees muiten zonder omzien, die wachten op gelegenheid.

32. Strafheit is noodigh in 't regeeren, maar 't moet blijken dat men 'er noode toe komt, en door noodt.

33. Yder is beholpen met vruntlijk bejengt te worden.

34. Belooven dat men niet houden kan, past niet. Weigeren, al is 't met reeden, wort voor ongunst genomen. Des laat men best yder met onzekere hoope gaan.

35. Wacht u voor 't geen hinderen kan en niet vorderen, gelijk zonder noodt iet te zeggen dat mishaaht.

36. De gevaarlijkheden, die zich openbaaren, komen niet alle tot'er daadt. Daarom weeght ze niet zoo hoogh als ze schijnen, zoo ghy iet eerlijx voorhebt.

37. De Vorst is voor 't volk gemaakt. Denkt hy anders, hy is een dwingelandt.

38. Een Vorst die koopmanschap doet, is Tiran, en misdoet zoo veel als een onderzaat die zich met het Vorstendoom moet.

39. Ervaarenheit leert, dat meest altijd de gissingen der voorzichtigen bedrieghlijk zijn. Men kieze dan liever een zeker goedt dat kleender is, als een onzeker grooter zijnde.

40. Om te giffen wat een Vorst in deez' oft die gelegenheid doen zal, moet niet alleen gelet worden op't geene hem dienstelijkst schijnt: maar ook op zijnen aart.

41. Die gebruikt wil wezen, zie toe dat zijn bezigheid niet gestaakt werde, want het geeft aanzien, en van 't eene komt het ander werk.

42. Zoo ghy misnoegen hebt op iemandt, ontveinst het; want zoo hy 't weet, hy werdt uw vyandt; zoo hy 't niet weet, licht dat hy u noch dienst komt te doen.

43. D'aanslaagen die met tijdt uitgevoerd worden, vallen altijd langer dan men gift, gelijk oorlogen, die men wil eindigen met honger, kommer en mangel van geldt: evenalleens als de teerende ziekte langer duurt dan d'artzen waanden, en de bankeroutiers het langer staande houden dan men dikwils gift.

44. Vrundtlijk gelaat van Grooten, steunt'er niet op.

45. Hebt altijd de eer in waarde. Daar is niet oorbaarlijkers: hier op zeidt de François: *il n'y a plus grande finesse, que d'estre homme de bien*. Daar is geen grooter gaauwheit, dan een eerlijk man te zijn.

46. Van de geene, die om 's landts vryheid roepen, is'er weenigh, dien ze ernst zoude zijn, als ze in een scharpe regeering meer voordeels zien konden.

47. Een vroom man moet maaken wel te staan met den dwingelandt, niet alleen om zijn' veiligheids, maar ook om te met een quaaden slagh te breeken. Want de staat waar al te ellendigh, als'er niet dan booze ontrent hem waaren.

48. Geen zijde kiezen in oorlogh, is goedt voor den geenen die grooter is als een van beide parthijen; maar die kleender is behaalt den zekeren haat van beiden*.

49. 'T volk is als de Vorsten, hoe ghy hen meer inruimt hoe ze meer hebben willen. Men weigere dan in 't eerst, als men 't doch in den zin heeft.

50. Wederstandt van oorloge te laten aankomen op sterke steden, is goedt als men de gemeente met zich heeft: anders niet.

51. D'aanslaagen moeten met gelegenheid gedaan werden; anders steurt men licht de gelegenheid die komen konde.

52. In een zake daar men genegen is tot verdragh, moet men 't niet verzoeken, maar parthy met sleepen en anders zoo moede maaken, dat zy't zelve verzoekt.

53. Geen konst is't voor een' Overste gevreesst te werden: maar konst is't hem, weenigh strafheidts te gebruiken, en evenwel gevreesst te zijn.

54. Die staaten houden wil, moet bloedt storten: maar zoo luttel als hy magh; want het maakt haatlijk, en dikwils komen quaader in plaats van den dooden.

55. De meeste voorzichtigheit en bequaamheit ter wereldt heeft een Krijsoverste van doen, om de verscheidenheit der voorvallen, en menigte der zaaken.

56. Als de verheffer den verhevenen wil regeeren, zoo verliest hy met recht den dank.

57. Achtting, zonder waardy in der daadt, is nochtans nut.

58. De meester kent den knecht quaalijk, en de heer den onderdaan; want men verthoont hun 't schoonste.

59. Die te hove gebruikt wil wezen, moet schikken by der handt en in 't ooge te zijn, anders komt men tot hem niet.

60. 'T wit der vryheit is de billikheit en 't Recht, als men dat heeft in de regeering van eenen oft weenige, zoo behoeft men geen gemeents regeering.

* Pierre Mathieu voeght hier by, dat de geen die grooter is het licht daar toe brengt, dat hy zagsman rustigen beiden word: ook van een van beiden tot hulp wort geroepen, met groot voordeel.

61. Tijdingen zonder man die heel onvermoedt en onwaarschijnlijk zijn, zijn beter te gelooven dan waarschijnlijk, die ieder te gemoet zien en verziere kan.

62. Ziet toe dat ghy u niet vindt daar verlooren wordt. Want al is 't buiten uw schuldt, dat 's ieder niet wijs te maaken. Alzoo deelt men mede aan d'eere, buiten verdienst, ter plaatse daar men wint.

63. In bezit te zijn van bezondere zaaken, is groot voordeel: maar in zaaken van staate noch grooter. Want dewijl die dingen aan geen vastigheid van rechte gebonden zijn, zoo kan 't licht komen, dat men gehandhaaft werdt in 't bezit van 't geene, daar een ander op wil te spreken hebben.

64. Die gunst by zijn meerder zoekt, draage hem groot ontzich, want mangel van dat valt den grooten verdrietigh.

65. Een staat die zich vrijdt van een dwingelandt, moet hem en zijn zaadt bluffchen. Want zijn aanhangers behelpen zich met het geene dat van hem overschiet.

66. In 't verongelijken is 't best voor een ander gereedt te zijn, als men vast gaat in 't gevoelen van zijn quaaden wille.

67. Gedult en heftigheid kunnen beide verwinnen, want d'een dringt en verkracht de menschen en dingen, d'ander mat af en drijft door met den tijdt en gelegenheit. Des, daar d'eene let, vordert d'ander, zulks dat die ze beide te zijner tijdt gebruiken konde, Godlijk waare. Maar naardien dat onmogelijk is, zoo dient het geduldt den Vorste best, om alles te volvoeren.

68. De zuinigheit zoekt men gemeenlijk in 't affchaffen van d'onnodige kosten. Maar men moet ze ook zoeken in de staadigheid van den blank (gelijk men zeidt) een stuiver te doen strekken.

69. Spilt op uw' winning niet meer, dan uw' hoofsfom lijdten magh. Want de winning ophoudende, zoudt ghy staat moeten minderen, tot oneer.

70. Meer eers geeft een ducaat in de beurze, dan tien die men gespilt heeft. Mits dat men niet laate de kosten te doen die d'eere vereischt.

71. Schriftuuren worden zelden vervalscht van eersten in; maar wel wanneer de lieden beginnen te zien waar in de valscheit hen zoude kunnen dienen. Daarom ziet ze terstont geauthentizeert in handen te bekomen.

72. Diensten aan 't gemeen gedaan worden slappelijk erkent, en zelden dat 'er iet anders afkomt dan de goede naam. Die is echter genoeg om goet te doen.

73. Al ziet men geen vrucht van 't weldoen, zoo vordert men nochtans zijn' goeden naam en geweeten.

74. Die een belegerde stadt heeft te beschermen, zoek alle middel om verlengen; want een dach langer gehouden is dikwils verlossing.

75. In wichtige zaaken kan niemandt oordeelen zonder alle bezonderheden te weeten. Want een der minste omstandigheden kan de zaake doen verschillen: noch moet men 't verstandt wel zuiver van hartstochten hebben, om, met kennis van alle omstandigheden, wel te oordeelen.

76. D'eerste tijdingen zijn de heetste; dies wacht, zoo ghy kunt, tot jonger en jonger; om u daar naa te richten.

77. Strijdt nemmermeer tegens den Godsdienst, oft zaaken die middeloozelijk van Gode schijnen te hangen. Dit stuk is te kraftigh in de gemoeden der menschen.

78. Om gunst te hebben van de geen en die men van doen heeft, is zeer dienstigh hen te vertoonen, dat men haar maaken oft houden wil, voor autheuren van 't vereischte beleidt.

79. De natuuren der menschen zijn veelderley, zoo dat men niet licht ver-

verwerpen moet voor onwaar, 't geen dat men van iemandt verstaet gezeyd oft gedaan te wezen, al dunkt het eenen onnatuurlijk.

80. Als men wist wat 'er zijn zoude, indien men een zaake niet gedaan had die men gedaan heeft, men zoude dikwils 't gedaane minder lofs geven.

81. De Vorsten die haar voorzigtelijk draagen, moeten haar lusten en genegtheden min volgen, dan andere.

82. Als men beslooten heeft, zoo komt gemeenlijk het zwaarste den verstande te vooren, om dat men dan des anderen weghs, en dat daar op loopt, ontslaagen is. Zulks men zich inbeeldt quaalijk gekooren te hebben; des is noodigh alle redenen tē wederzijden op nieuw t'overloopen; om 't besluit vast te houden.

83. D'onvoorzigtige heeft raadt van noode. Maar 't is gevaarlijk die te nemen. Want zoo de raadtgever in 't minste aan de zelve zaak gelegen is, hy let licht meer op zijn eigen baat ofte schaade, dan op des raadtzoekers.

84. Die gissing maakt op toekomende dingen naar inbeelding dat zulks dus, en dat dan zoo zal gaan, en daar uit 't geene volgen, vindt zich; overmits de veranderingen en toevallen, vaake bedroogen.

85. Als 'er in 't raadt slaagen twee strijdende gevoelens zijn, en dan iemandt eenigen middelraadt te voorschijn brengt, dien volgt men gemeenlijk; niet om dat de middelraaden doorgaands de quaadste niet zijn: maar om dat de tegenspreekers liever het tot daar toe laten vallen, dan al heel. En de andere ook, oft om niet te mishagen, oft uit onwetenheit volgen 't geen hen dunkt 't minste verschil van gevoelens onderworpen te zijn.

86. Een bezonder oft ampteloos persoon kan van zaaken der Vorsten niet oordeelen; niet alleen om dat Heeren boeken duister om leezen zijn; maar ook om dat Vorsten 't verstandt anders staat dan den ampteloozen, zulks d'een, met een andre maat, de dingen meet, dan d'ander.

87. Die verzocht wordt om gunst tot een zaake daar geen hoop toe is, indien hy dat rondelijk verklaart, wordt gehouden voor ongunstigh, hoewel hy daar trouwheidt aan doet. De geene die hoop geeft al is zy 'er niet, schijnt met den verzoeker te wenschen en begaart gunst, al is 't ook dat het quaalijk uitvalt. Zoo zeer acht men de hoop vast te zijn aan de begeerte.

KORTE HEUGNIS uit D'ACHTNEMINGEN

VAN

JOHANNES FRANCISCUS LOTTINUS.

DE Vorst moet voor zijn werk behouden te zorgen voor den wortel van den staat, en tot andere zaaken anderen gebruiken. Wortelen zijn Krijgh, Kooren, Godsdienst, Recht.

2. Theopompus, Koning tot Lacedæmon, gevraaght naa de wijze om wel te regeeren, antwoordde, dat ze in twee leeringen konde begrepen werden. Te weten, dat men zijn begeerten gemeen maakte den vrunden, en niemandt liete verongelijken.

3. Ik meen bevonden te hebben, dat de geenen die deze eerste en tweede Achnemingē voorbygaande, meest alles aan zich zelve hebben willen behouden, zulks ontbloedt zijn van vrunden en aanhang; en overvallen van werk, dat het hen heeft te gronde doen gaan.

4. Vorsten kinderen worden zoo ontzien, dat hen niemandt wel onderwijzen darf. Daarom komt zulks hunnen vaaderen toe.

5. Een Vorst, die maar zich zelve en zijn lusten zoekt, is een ampteloos booswicht die groote magt heeft.

6. Geen grooter quaadt voor een' Vorst, dan alles op anderen te laten staan. Want dat is als oft ze slapen. Nu zeidt het spreekwoordt, dat tusschen een groot en een ampteloos persoon, als ze slaapen, geen onderscheidt is.

7. Dat de Vorst zich zelve mede onder een wet begrijpt, is den volke zeer aangenaam. En evenwel heeft hy 't onderhouden oft niet, aan zich zelve. De Koningen van Ægypte maakten veel' wetten over zich zelve, onder de welke een was, dat ze alle amptlieden deden zweeren, niet onrechtvaardighs te doen, alwaar 't dat het de Koning hun geboodt, onder wat dexel ook dat het waare.

8. Daar zijn Vorsten die niet verstaan kunnen, dat met gedult en gevoeglijkheit veele lieden moeten tot gehoorzaamheit gebraght worden en gehouden. Daar zy nochtans 't zelve wel verstaan in de paarden.

9. Geen dienaar zoo trouw oft men moet hem gaade slaan. En de sterkste plaatsen moet men bewaaren met den meesten ernst; want het verlaten op haar sterkte, doet ze vaak verzuimen en verliezen, tot groote schaade en oneer.

10. Men kan zoo sterk waapenen dat men vermaest is: en plaatsen zoo sterken dat men'er kleene weer uit bieden kan. Ook moet de voorneemste magt van een staat wezen een veldleger, en niet de muuren.

11. Een Vorst heeft groot voordeel om 't volk in toom te houden. Want die zonder beleid opstaat, valt van zelve. En die met beleid, daar behoort zoo veel toe, dat de Vorst licht voor hem reedt kan zijn.

12. In tijdt van oproer, verzekere een Vorst zijn persoon, en biede moedigh wederstandt, hy zal lichtlijk te boven staan. Want de meeste hoop houdt zich aan d'achtbaarheid van den staanden staat, en leeft ongeirne op hoop van den geenens, die 't noch zoude mogen werden. Maar indien hy slaauwt, zoo valt hem groot en klein af, door de zekerheit die ze meenen te zien van verandering.

13. Liedens van los en ongeregeldt weeldigh leeven, voornaamlijk de hoofden, zijn niet altijd flap van gemoedt. Daarom moet men ze gaade slaan. Want quisters maaken anhang, en zoeken uit noot oft uit lust, door nieuwigheit, middel om dat leven te vervolgen.

14. Weinigh boeven leedigh gaande op 't bederven der jeught, haar aanleidende tot drinken, speelen en alle ongeregeltheit, daar dan besteele van eigen ouderen en andere quaaden uit volgen, behoort men met behendigheit werk te geven, oft ook, zonder aanzien van aadel, de stadt en landt te doen ruimen.

15. Ledigheit is den steden schaadelijk, en moet door alle weegen geveert worden. Die niet te doen heeft, leidt vaak toe op quaadt doen, oft besteedt zijn tijdt in kindsche genuchten, die d'achtbaarheidt schaadens. Ik zeg: *O de braave man, die leedigheit wel bruiken kan.*

16. Het te niet doen van een wet, doet al d'andere waggelen, beginnende 't volk te denken, dat het daar ook zoo mede gaan magh, en wende van dien aardt, dat het zich meer laat binden van 't oudt gebruik, dan van de reden.

17. Beter geen wet gemaakt, dan niet onderhouden.

18. In 't gemeen wenscht men wel om wetten tegens ongeregeltheit. Maar als ze komen dan lastert men ze dikwils, om dat'er d'een oft d'ander vrundt door in zwaarigheit raakt, dat men niet gewaant had.

19. Alle kleene dingen by wet te verbieden is ongeraaden, want zy zouden vaak overtreden werden, en alzoo de lieden gewinnen tot over-

trekking en kleenachting der wetten. Daarom dient dat zoodaanige dingen; door ouders, meesters en bejaarde perfoonen berispt en bestraft werden. Want verzuimt zijnde, valt de jeught in schendige gewoonten.

20. Geen meerder kracht om de wet te doen houden, dan de voorgang van den Vorst.

21. De al te straffe wetten zijn vaak schaadelijk; zoo aan de goeë als quaade borgeren. Want weinigh zijn ze die nemmermeer zich te buiten gaan.

22. Menigthe van wetten teeken van verwerring. De Vorsten komen daar toe door faamzucht, om quanfuis op alles te verzien, oft door vreeze en haat van de geenē, die ze met die wetten hebben willen quellen.

23. Een borger, die de wetten breeken wil om den staat te vorderen, zy getrooft zich daar naa den gerechte te onderwerpen. Want die dat doen wil, zonder wettigh te verantwoorden voor vrije rechters, heeft een quaad geweten: oft immers doet erger met het exempel, dan nut met de daadt.

24. Yder, maar meest de Vorst, moet hem wachten van geweekt te werden door de weelde, en van te vervallen in behoefteghheid, die tot groote quaaden parst.

25. De Vorst moet ten minsten schijn van goedtheit over zich hebben, en zijn zaaken daar naa aanleggen, voorneemelijk in 't eerste van zijn regeeringe, om haat t'ontgaan.

26. Al zit men onder een' goeden Vorst, noch heeft men zijn gunst te zoeken, om in goedt vertrouwen te staan, en geen ongelijk te lijden: Want volmaakt zijn ze niet.

27. De Vorst zy niet begeerigh om verborgen gebreeken zijner onderdaanen t'ontdekken. Oft wil hy ze weten, hy zwijgh ze. Want het exempel doet niet alleen quaad, maar deze deunheit oft scharpheit van onderzoek, houdt menigh in gestaadige vreeze en onbenoegen, die licht doen denken op verzekering daar tegens. Men dekke leelijkheden, die niet schaden kunnen.

28. Alles te voorzien is onmogelijk. Maar moet men zich waapenen tegens 't onvoorzien. Gelijk is; niemant, al zy hy noch zoo vertrouwt, alles te vertrouwen, oft in een' plaats te hebben alle toerusting en weertuigh.

29. Een Vorst heeft moedigh volk van doen, en magh zich daar op verlaaten, als hy ze beter staat doet hebben dan ze in der vryheit verwachten kunnen. De gereegelde en beminde Vorst, jaa. Maar den dwingelande is 't gevaarlijk moedige lieden te verheffen.

30. Van Raadslieden die meer schalk zijn dan voorzichtig, komt ten laatsten meer quaads dan goeds: en de eerlijkheit past by de regeeringe.

31. 'T is goedt, meer dan eenen dienaar in een zelven aardt van zaaken te hebben. Want zy slaan elkander gaâ, en by ziekte van den eenen, oft andren, blijft de Vorst niet verleege.

32. De Vorst moet acht geven op den aardt van zijn' dienaaren, en die met eer beholpen is, met eere paaijen, die met goedt, met goedt.

33. Zommige perfoonen zijn bequaam tot kleene zaaken heel wel te doen, en geen groote. Andere, daar dapperheit van gemoedt by is, tot groote, en niet tot kleene. Het pennemes met zijn scharpte zoude bykans een hair klooven. De bijl zoo bot als hy is, klooft een hout, jaa een naagel, dat hy niet doen zoude waar hy zoo scherp als 't pennemes.

34. Elk heeft zijn' natuur in handelen, d'een deftigh, d'ander minlijk, die moet men haar laten volgen zonder voor te schrijven.

35. Die eenen Vorste zoekt te dienen; lette op zijne begaaftheden, en oft die dien Vorste aangenaam zijn van natuure, oft ten minsten draage zorgh, dat'er iets in hem zy, dat de Vorst niet ontbeeren kan. Oft heeft hy geen van beiden, en evenwel moet dienen, zoo zette zich om allerley onwaardigheid te dulden zonder belooning te hoopen.

36. Die met den Vorst deel aan zijn ongeval gehad, oft gevaar van te hebben, geloopt heeft, is reden dat deel aan zijn geluk hebbe. Maar de Vorst moet niemant te loon geven vryheit om onrecht te doen, oft het zal hem geweten worden.

37. Hoe bequaam dat een Prinssen dienaar is, hy moet zich niet laten voorstaan dat hy alles alleen behoort te doen. Gelijk zommige, die in 't raadslaagen alzo stemmen, dat ze altijd een achterdeur open houden, om te belasten den verkooren uitvoerder, zoo de zaak mislukt.

38. Een gemaghtighde al heeft hy volmaght, moet tot geen besluit van handel komen, ten zy 't hem aan tijdt gebreekt, voor hy en heeft ten overvloedt zijn' meester noch daar van verwitticht en nieuwe last verkregen, verbindende niettemin parthije zoo veel hy kan.

39. Die alle zijn' goederen in een landt heeft, beschermt het zomtjids flauwelijker, om tot goedt verdragh te komen als 't noodt doet, dan die noch elders heeft om te leeven: die goedt op de grenzen heeft, behoort in geenen raadt van pais oft oorlogh te komen.

40. Die bequaame begaaftheden heeft om tot vordering te geraaken, zie toe dat hy ze niet verwaarlooze met al te haastigh te wezen, en door onvailige wegen te zoeken, daar hy vailigh toe komen kan.

41. Die begint opgetogen te werden, staa op de zedigheit en matigheit. Want de pracht zoo vroegh gebruikt, maakt nijdt by uws gelijke, en walge by de grooten, zulks dat u yder zoekt in den wege te wezen.

42. Een onbequaam persoon gevordert door zijn' meester tot groote zaaken, moet men evenwel ontzich draagen om den meester niet t'ontvrundt te maaken. Maar die doet quaalijk dat hy lieden vordert die ongeacht zijn.

43. Zelden duurt gunst van Vorsten ten einde 's levens toe in der daadt, wel in schijn. Als aan Mæcenas by Augustus, en Salustius by Tiberius bleek. Maar de Vorsten behoorden ze by zich te houden, tot blijk van hunne weldaadigheid.

44. Gezanten oft andre gemaghtighden van Vorsten, indien ze van geen achtbaarheid zijn, geven aanstoot, verachttheid en achterdeel, voor hunn' meesters.

45. Gezanten oft andre dienaars, die uit den oogen van de meester zijn, worden zelden zoo wel geloont als de geene die by der handt zijn, om dat de jegenwoordige dienst dieper in 't gedacht zinkt, en die verre is, alle gelegenheden niet kan waarnemen om vordering te verzoeken.

46. 'T quaatste voor een' Vorst, en daar hy licht in vervalt, is te denken dat hem vrystaat al wat hy vermogh. Des moet hy zich hoeden voor de vleijers, en zijn' luiden gaade slaan hoe ze zich draagen. 'T welk de vroomen niet quaalijk neemen.

47. De Vorst ziet gemeenlijk liever die met zijn zin over een gekomen zijn, in 't geven van een' raadt die quaade uitkoomst genomen heeft, dan de geenen die tegens zijn gevoelen 't beste geraaden hadden. Want hun jegenwoordigheid dient hem tot verwijt.

48. Zommigen vinden niet onbetaamelijk te prijzen een quaadt werk van een Vorst, mits dat men 't duide gedaan te zijn door billijke oorzaak. Want de Vorst zulks hoorende en vindende in zijn gewisse, dat het

het anders is, moet daar over wroeging gevoelen, en dienvolgens zich echter hoeden. jaa: maar een deughniet zal'er door verharden, ziende dat men op quaade werken goede meeningen kan vinden.

49. Alle ding zelve te willen doen, maakt verwarringen groote onvolkomenheit, mitsgaaders onbenoegen by anderen die hun deel aan de regeering begeeren. Hier komt in bedenken, dat alle zaaken by luttel perfoonen gedreven zijnde, min aanziens en meer haats hebben, wezende de reeden, dat Mæcenas Augustus riedt by Dio, den grooten raadt te behouden, en op diens naam de dingen te laten gaan.

50. Lichtlijk aanvaardt men een aangeboden staat daar op magtiger heeft te spreken, denkende men kan'er altijd afscheiden. 'T welk waar is, maar te bedenken, dat die den aanvaarden eens in den noodt laat, niet licht van anderen weder verzoght zal werden, om hunnen staat t'aanvaarden.

51. Men moet trachten den volke in te prenten, dat alle toll en gelijke lasten uit noodt ingestelt werden, en te dien einde zomwijlen by goede gelegenheit een tol afschaffen: van gelijken eenige genaade doen naar straf rechthouden. Want het leest heught den lieden gemeenlijk best.

52. D'inzettingen van opbrengen moet men maaken naar de gelegenheit van 't landschap, te weten, lijftoght den vruchtbaaren lande eischen: bootsvolk den zeeplaatsen, krijgsvolk den krijgshoeffenenden, geldt den koopsteeden. Anders valt het zwaar en verdrietigh.

53. Een Vorst, in 't heest van zijn lust, te willen raaden tegens zijn lust, al is 't kennelijk te zijnen besten, dat heeft gevaar van u te doen vallen. Maar de vermaaning moet geschieden by tijds, oft als de hitte over 't hooght is.

54. Een Vorst bezorge, dat alles wat hy van doen heeft in zijn landt valle. Oft is 't niet doenlijk, zoo zie te wege te brengen, dat de geen uit welker landt hy iet van noode heeft, daar tegens het zijne ook niet missen moogen. En van alle zulke nooddruft moet hy stadigh voorzien zijn voor twee jaaren.

55. Vorsten die onzuiver en verwart van besluit zijn, gebeurt dikwils, al zijn ze besloten, dat, de zaak iet wat haperende, zy terstondt duchten 't quaadt gekoren te hebben, en overzulks moedeloos en traaghlijk vervolgende, niet goeds uitrechten.

56. Die zijn verzoek ziet afgeslaagen op een uitvlucht van kleenen schijn, gelaate zich evenwel die te houden voor redelijk, op dat hy den Vorste niet geve bedenken van gesteurtheit; en oorzaak van afkeer.

57. Daar veelen zijn die den Vorst vreezen, en zich onder hem onvailigh houden, daar ziet d'een den ander de vrees in 't aanzicht, en by d'eerste gelegenheit, die de veranderlijkheit der dingen lichtlijk geven kan, spannen zy lichtlijk te zaamen.

58. De naam van goedtheit is den Vorste wenschelijk. Maar op dat'er niet op gezondicht werde, is 't dienstigh die te matigen met strafheit, en te doen houden gelijk den zoeten wijn, die omkeerende den alerzuursten edik wordt.

59. De Vorst ziende meer op reede dan op zijn maght, en den onderzaat ziende meer op 's Vorsten maght dan op de reeden, zullen zoo doende gevoeghlijckft te zaamen klaaren, 't geen zy t'ontmengelen zullen hebben.

60. Een quaadt Vorst heeft van honderden niet eens zijn wil, en een goetd vorst moet duizendt quaade zaaken door de vingeren zien, willen zy zich beide staande houden, zoo dat de Vorsten en 't volk in eeven groote slaaverny zijn.

61. Weldaadt zoo groot, dat ze niet te vergelden is, wordt van den Grooten met haat meeft alijt geloont. Daarom laate zich niemandt verluiden, dat hem de Vorst schuldigh zy, maar dat hem eer en genoeg is, dat den Vorst gelieft heeft van hem gediend te werden.

62. Geen verandering, hoe kleen zy ook zy, zy geleeden zonder gaaflaan, in 't bedienen der gemeene zaaken: want 't geen daar men eerst om lacht, zet vaak den heelen staat om.

63. Zomtijds zijn twee volken afgeoorloght, en niemandt wil d'eerft zijn om van pais te spreken. Die zich dan tot middelaar opwerpt, behaalt met kleene moeiten grooten dank en loon.

64. Verbonden slappen met'er haast. Dies moet de geen dien 't meeft betreft, in 't begin bezorgen dat alle behoeften bestelt werden.

65. Verbonden hebben gemeenlijk den naam dat ze geschieden om te verweeren. Maar als'er een groote onder is die alleen tegens u bestaan kan, zoo zijt wel op uw' hoede; want alle besluit zal naa zijnen zin zijn, en ghy licht zelve bevochten werden.

66. Meer magh men zich verlaaten op verbintenis met zijn minder en die eenen ontziet, dan met zijns gelijke daar naaryver by is, die veel steurnissen veroorzaakt.

67. De Vorst zoeke vrylijk t'ontdekken alle eedtgenootschappen tegens zijn perfoon, maar en geeve niemandt oorlof de lieden daar toe te bekooren; want zulk een door de veiligheit van 't handelen hem lichtelijk zoude kunnen eenen quaaden trek speelen.

68. De rijken muiten uit hooghmoedt, de arme hebben genoeg om de kost te doen, zulks zy op geen' verandering denken; 't en zy men ze te zeer belaft met tollen, oft met oorlogh, die hun handwerk doet stilstaan, oft anderen noodt.

69. Aristides, wetende dat Themistokles tegensprak al wat hy bestondt te raaden, deed zijn gevoelen voordraagen door een ander. Dat's ook goedt als men vreeft dat de raadt quaalijk uitvallen moght: om zich in zulken geval buiten opspraak te houden, en zoo ze wel uitvalt, kan men ze bekent staan. Ik zegh hier by, dat'et ook oorbaar is als men verdacht is dat de raadt, dien men geven zoude, tot ons eigen voordeel dient: want in zulken geval ontgaat men den nijdt te lichter, en maakt beter vroedt 't geen van een ander voorgestelt wordt, dan dat men zelf voorstelt.

70. Bezige onderzaaten geven voordeel in tollen. Ledige zoo niet. Zet'er by, dat de ledige lichter tot beroerte komen.

71. De gelegenheid in zaken van Staate, moet worden verwacht, en niet aanvaart voor ze rijp is.

72. Om goede Vorsten moet men wenschen, en dulden allerhande.

73. Niet broffers dan maght, die aan een ander hangt, gelijk 's Paus maagen de hunne.

74. Liedn voor geleert en wijs geacht, doen groot quaadt met quaa-de reden en zeden ten spiegel der gemeente, en staat daar voor te zien met ernstige straffe.

75. Die uitnemende wezen wil, moet het zoeken in uitnemende groote dingen, en laaten de kleene.

76. De noodt is d'uiteerste prikkel. Maar nochtans doet ze de vreesachtige verflaagen werden, gelijk ze de vroomen stout maakt.

77. Ervaarenheit is de beste meestersse in zaaken van staate: maar men kan ze niet bekomen van alles zonder gevaar van ondergank. Des is 't genoeg, dat de Vorst verscheiden lieden om zich heb, die er vaaren zijn, al is hy 't zelve niet: en dat men er vaaren zy in zaaken ten naaftenby van zulken aardt als'er voorvallen.

78. De

78. De verftanden zijn van verſcheiden aardt, naar de geſtalte der zinnen, en moet men daarom by elk zulke redenen van beweegeniſſe te werke ſtellen als hem ſmaaken, en te dien einde de menſchen wel leeren onderkennen.

79. 'T is niet goedt op te haalen de redenen van zijn tegenparthije: ten zy door noodt, oft dat ze zeer ydel en belachelijk zijn: want lichtlijk dat ze iemandt wel ingaan.

80. Die een waarheit voorſtellen wil, de welke ongelooffelijk is, beginne met bekent exempel van zulken aardt.

81. Schoone woorden hebben veel krachts, om quade werken te verbloemen.

82. De geene die veinſt, veinſt vorder niet dan hy meent gaade geſlaagen te werden. Daarom zal een Vorſt zijnen dienaar al waars laten meenen, in 't ſtuk daar hy zijn veinzen wil gebruiken: op dat hy alom veinze en met ernſt.

83. De waarheit is krachtigh. Nochtans wordt ze vaake verborgen, door dien men meer luifert naar welſprekenheit, achtbaarheid, en eigen' hartſtoghten dan naar reden.

84. Die in raadſlaagingen komt, moet groot gedult bewijzen, in 't aanhooren ook van ongerijmtheden, en wederleggen ze met alle zoetigheit; op dat men niet in ſtede van te twiſten om de zaake, en geraake te twiſten om de zaake en om d'eere.

85. Die in 't beraaden alles zoude willen vorderlijk zien, zoude nemmermeer beſluiten. Maar 't is genoegh dat van tien zaaken de zes voor zijn, om daar mede te boven te komen de zwaarigheid van d'andre die tegen zijn.

86. Zoo in den raadt iet onoorbaarlijx beſlooten wordt, draaght zorge dat blijke van uw tegenspreken.

87. Als men eens beraaden is, zoo moet men daar by blijven en de zaak vervolgen, ten zy nieuwe zwaarigheidt opſtaa: want zommige hebben die konſt, dat als ze een zaak niet kunnen afraaden; zoo werpen ze die d'eene reis achter d'ander in beraadt, om ze ſtil te doen ſtaan, en 't uitvoeren te verhinderen.

88. Indien uw vyandt in gemeene vergaadering oorzaak geeft om berifpt te worden, doet ghy 't daarom niet: maar wacht dat het een ander doe, dien men vertrouwt dat uit geen hartſtocht ſpreekt.

89. Gevaarlijke zaken moet men niet beraadſlaagen met de geene die ze uitvoeren zullen. Want zy zullen ze afraaden om 't gevaar t'ontgaan; ook lichtlijk ſlaauwen door 't aanhooren en overwegen der zwaarigheden.

90. Laat nemmermeer groote vergaderinge van volk toe, zonder dat 'er iemandt van der Overheit wegen jegenwoordigh zy, om te zien wat 'er om gaat, en ook om 't aanzien te bewaaren: want onder veelen is 't heel waarſchijnlijk, dat 'er zijn die de gelegenheit waar zouden nemen als ze hun voorquam.

91. In 't kiezen der hooge Magiſtraaten moet men achten, dat d'alderminſte feil die ze doen kunnen den ſtaat bederffelijk is.

92. Om zich van een' verwonnen ſtaat te verzekeren, is de gemaklijkſte middel 't invoeren der welluſten en gemaklijkheden: gelijk Xerxes te Babilon. Want dat bederft de menſch innerlijk, en maakt dat hy de deught niet kan naajaagen.

93. Woorden door gramſchap uitberſtende, verbitteren niet alleen den geenen dien ze treffen, maar quetsen 't aanzien ook van degeen' die ze ſpreekt.

94. Korzele luiden, als men ze verdacht heeft van quaadt te willen aanrechten, moet men dapper vervaart maaken, kleene vreeze kan ze niet toomen.

95. Hard en onbeschaamt aanstaan doet verkrijgen.

96. Staatzucht en wanhoop doen beide groot quaadt, maar wanhoop meest; want zy neemt geen uitstel.

97. Alle zaaken zelf te willen doen, maakt veel vyanden, en de menigte der zaaken geven geen aanzien, maar 't gewicht der zelve.

98. Die weeten wil, wat een vertoorent perfoon in den zin heeft tegens den geenen die hem versteurt heeft, moet het onderstaan terwijl de toorn in zijn hitte is.

99. Als een volk ingenomen is met vreeze van vyands maght groeter in schijn dan in der daadt, zoo moet men tijdt hebben om den volke met behendigheit de waarheit te doen verstaan, en alle besluit zoo lang verhinderen. Een Vorst moet ook nemmer proeven laten zijn krachten, die meer in achting zijn dan in der daadt. Want dat doende, zou de maght, die hy in der daadt heeft, ook wel valsch geoordeelt worden.

100. Die door een oude wet gestraft wordt, weet het niemandt te wijten. Maar die door een nieuwe wet gestraft wordt, wijt het den wetgever. En een volk muit zoo licht om een nieuwe wet, die haar onaangenaam is, als om verandering van regeering.

101. Slaat geen handt aan waapenen, om iet te beteren in den staat, ten zy ghy 't quaadt maghtigh zijt.

102. Hoedt u voor alle verwarringen, al zijn ze kleen; want men weet niet hoe ver zy loopen kunnen.

103. Naar 't eerste geluk ten oorlogh oordeelt men gemeenlijk de rest te zullen zijn: want men hout dat yder dan in zijn volle kracht en order is.

104. Oorlogen in eens anders landt geeft meer moeds en gelegenheit om 't hart van den staat te treffen, mitsgaaders de middelen te beletten van weder op te staan.

105. Men moet zijn' staat vesten eer men staan zal naar andere. Doch zomtjids kan men zijn' staat niet verzekeren, ten zy men eenigen anderen vermeestere.

106. De sterkste plaatsfen zijn dikwils lichtst om te winnen, door dien men zich daar op verlaatende, verzuimel is om ze wel te verzien.

107. Schielijk overvallen verbaast d'alderstoutsten, en 't valt bynaa onmogelijk zich in de verbaaftheit te redden, al is 't tegens zwakker vyandt.

108. Een staat die aan 't verliezen raakt, maake pais. De Maajesteit der Vorsten is zwaarder van den top tot het midden te stooten, dan van 't midden t'onder.

109. De strengheden gebruikt tegens een versverwonnen volk, worden duldigh gedraagen: maar de lasten, naat dat de verusftheit over is, opkomende, verbitteren geweldigh.

110. Naagebuuren van minder maght, die men nochtans op een bot niet t'onderbrengen kan, moet men vruntlijk handelen. Zoo zullen ze u voor zeghs mannen, en schutsheeren aanneemen, en zich draagen als onderdaanen: anders zich verbinden met anderen, en uw' ondergang veroorzaaken, oft stadige zorge.

111. Kinderen behooren niet te zien oft hooren, dan dat eerlijk, schoon en voeglijk is: want daar hanght altijt wat van aan; voornaamlijk van de ouders.

112. Ruimt geen nieuwigheit in, zonder noodt.

113. In Ægypte stondt het vry een speelder oft tuiffcher alle gebreeken teverwijten, zonder bewijs: want zy oordeelen, dat men met recht alle quaat vermoeden van die geenen had, die daar toe genegen waaren.

K O R T E H E U G H E N I S.

U I T D E

B E G R I P S E L E N van S A N S O V I N.

Gezelschap van verscheide gelijkmagtige Vorsten is onderhevigh van naaryver, en twist, mitsgaaders schaade daar uit rijzende.

2. 'T volk volghet altijd den Vorst naa; slaat zijn gangen acht; en zoo 't hem eens in goedt oft quaad gevoelen heeft, daar blijft het by.

3. De Tiran zoekt d' onderdanen te maaken kleenmoedigh, tweedrachtigh, en ongewaapent.

4. Die naar staat tracht, schik zich naar 's volx zinlijkheit.

5. In tijdt van beweeghenisse moet men naar groote zaaken steeken. En 't is quaad still staan, daar de rust gevaarlijker is dan 't waagen.

6. Zich tegens 't gerecht te verzetten, is van grooter argernis in den staat.

7. Ziet toe op ongeregelde luiden, die ontstellen den staat.

8. D'uitneemende jonken van een Vorst tot den eenen, meer dan tot den anderen, maaken grooten oproer.

9. D'onderzaaten hebben geirne den Vorst ontrent zich. De goeden hebben meer hoop om geloont; de quaaden vrees om gestraft te worden. En kan zijn jegenwoordigheit veel onheils keeren.

10. De grootheit is beeter te bewaaren met gemaatighden raadt, dan met hevigheit oft strengheit.

11. D'oorlogen worden gewonnen met voorvaardigheit en afwendrijje. En die een anders oorlogh zijn eigen maakt zonder noodt, is quaaelijk beraaden.

12. Die een beleegerde stadt regeert, heeft dapper te letten op tijdtverlang; want een uur langer gehouden is zomtijds 't ontzet.

13. D'oorlog hangt meest aan d'achtbaarheid. Als die vergaet, zoo vergaet de deughd der soldaaten, trouw der volken, en inkomen der middelen: de vyandt krijght moedt, de twijffelachtigen vervreemden.

14. De schrik in de gemeente gebraght, verdwijnt haast, zoo ze niet ververscht wordt.

15. Godsdienst, wetten en waapenen, magh men niet scheiden.

16. Te staadige strafheit verbittert de harten: maar te veel toegevens maakt dertel, zonderling de Grooten.

17. Die aanslaagen by nacht raaden, hebben dikwils 't ooge op 't bedrijven van onregeltheit.

18. Nieuwe en ongehoorde voorflaagen hebben dikwils grooten schijn; maar doorgaands bevint men zich best by gebruikelijke en oude.

19. Gevaarlijke en heete aanslaagen zijn van lieden die gevaarlijk staan, oft heet in staat- oft eerezucht zijn.

20. Raadflaagen van verlang loopen op vijf dingen: inkomen, pais en oorlogh, wacht des lands, lijftoght in en uit, en wetten. En om wel te raaden, moet men dezen aangaande van alle gelegenheden goede kennis hebben.

21. Franciscus Carmagnola zeidt: verlaat u op geen uiterlijken schijn van Vorsten gunst: want ooghmerk op voordeel doet hen alle haat en

vrundſchap ter zijden zetten, als 'er maar eenige ſchijn van eerlijkheit by is: en dat dit de voorneemſte regel te hove is.

22. Die by de gemeente in goedt gevoelen is, raakt'er niet lichtlijk uit. 'T volk houdt d'eerſte inbeeldingen vaſt.

23. Die gebruikt wordt om vrede te handelen, moet zijn meeſter gunſtigh zijn, en van maatigen ouderdoom, om door ſlapmoedigheid niet te doen dat quaalijk betaamt.

24. Als ze trouw zijn, wordt'er veel gewonnen aan lieden die uit vyands dienſt in den uwen komen.

25. Volk, waapenen, geldt en lijftoght zijn zeenuwen des oorloghs, maar d'eerſte twee noodighſt.

26. Ongewoone dingen ontſtellen een heir. Dies moet men de ſoldaaten door kleene ſchermutſingen gewinnen tot eenen nieuwen vyandt.

27. Een hoofd van tien duizent man, dat verſtandt heeft, is meer te duchten, dan tien bondtgenooten, elk met zes duizent.

28. Mondtgemeenſchap van Vorſten, 't en zy die noch jong en wulpſch zijn, baart gemeenlijk onbenoegen en nijt.

29. Uitvallen van een belegerde ſtadt is bedenkelijk, om de koſtelijkheit van volk, die binnen is.

30. Die zijn' heer in vreeze houden wil, is onaangenaam, en neemt gemeenlijk een quaadt einde.

31. Die gebiedt heeft kan 't doen gelden boven zijn maght; want d'onderdaan weet zoo nauw niet te mikken hoe ver de maght ſtrekt: maar 't waagen van zijn gezagh is bedenkelijk.

32. De lieden verſtaan nemmermeer tot ſtellen van nieuwe orden, zonder 't gevaar voor oogen te zien, en dan is 't gemeenlijk te laat.

33. Ariſtoteles wil; dat men 't volk gemaakte vrees aanjaage, om het tot nieuwe orde te beweegen.

34. De wetgever laate zich voorſtaan dat alle menſchen boos zijn.

35. D'onpartijdige vertoornt beide zijden, den grooter, om dat hy zich laat dunken, dat men hem behoort aan te hangen: den kleener, om dat die zich laat dunken, men behoorde hem te beſchermen.

36. Maar een maghtiger dan de twee parthijen, wordt gemeenlijk zeghsman tuſſchen beiden.

37. Geen beſluit kan zijn zonder alle zwaarigheid; men kieze 't geen de minſte heeft.

38. Den Vorſte van verre te dienen, heeft groote zwaarigheid van hem te vernoegen. De feilen kunnen zoo licht niet gebetert werden, en alles in geen berichtpunten vervaat. De gelegenheden van belooning by den Vorſt verſchijnende, worden door anderen aanvaart, die by der handt zijn.

39. Ook is zulken dienaar lichter t'ontgronden, konnende quaalijk daar tegens verzien: maar minder haat en nijdt onderworpen, dan die ſtaagh in 't ooge is.

40. Loven en laaken van perſoonen geſchiede met maate: want dikwils zijn der die zich in 't een en 't ander argeren.

41. Nieuwe wetten by verloop van regeering, zijn niet genoegh zonder nieuwe orde.

42. Bondtgenootſchappen zijn goedt, om eenen aanſlagh te doen daar weenigh tijds toe behoeft: want in 't eerſt zijn ze van gewelt, doch dueren weinigh tijds.

43. Soliman, de groote Turk, zeide, dat men eenen dienaar maar eens moeft bezigen: om dat ze dan ſchoonſt dienen, om in de gunſt te raaken.

44. De Vorſt laat te antwoorden op gedaan verzoek, door genegenheit

heit om zich bet te bedenken, oft om stilzwijgende te weigeren; oft door kleenachting van den verzoeker, oft den geenen daar men door verzoekt, oft dat hy wacht naar eenigh bescheidt: waar op een voorzichtig handelaar heeft te letten.

45. Nocht spiën, nocht t'zaamspreken, nocht verhaal; zijn zoo bequaam voor een Vorst, om kennis van andere regeringen te bekomen, als de Gezant; want altyds handelende met Grooten, en nijverlijk wikkende de woorden, zeden, raadt, en waardy van een yder, kan hy zijn meester met grondigh bescheidt berichten, niet alleen op 't jegenwoordige, maar dikwils op 't toekomende.

46. Lang gezagh moedt gebreidelt zijn: anders bederft het lichtelijk een gezonde stoffe.

47. Bet magh men zich beloven van eenen die uit meerder ampt tot minder komt, dan anders.

48. Tegens een groot verloop orde te stellen, is zorgelijk, en betet te wachten wat'er af komen magh.

49. 'T meeste quaadt in een' zwakken staat is, dat men geen vast besluit neemt: want de noodt is altyds meester van hunn' besluiten.

50. Alle straffigheden moet men op een bot doen, en dan de lieden geruft stellen, anders worden ze vertwijffelt.

51. Let op de borgers, dat onder schijn van zich wel te draagen geen argh schuile, noch dat ze zulk aanzien hebben dat der vryheit vorderlijk zy.

52. Een voorzichtig man vreeze niet het oordeel des volx in 't stuk van eere: want het volk oordeelt hier in gemeenlijk beter dan weenigen.

53. Een kleene staat kan geen groote heerschappije houden, gelijk geen kleene stam een groote kroon draagen.

54. Vertrouwt u op geen huurfoldaaten: en gaat liever alle andre voorwaarden aan.

55. Men moet d'onderdaanen zoo houden, dat ze niet kunnen oft niet willen muiten. dit 's regeeren.

56. Een vrygewezene staat moet men, by geval van oordeel, dempen oft weldoen, niet middelmatighs.

57. Den vyandt te schelden moedight hem zonder uw voordeel. Ook maakt het uw' soldaaten wel vertwijffelt van genaade, en daar door stijfmoedigh.

58. Die van zijn meerder besprongen wordt, aanvaarde alle aangeboden verdragh, als 't iets by komt.

59. Een groot persoon verongelijkt, is gevaarlijk in alle staaten.

60. Een maghtige Staat geeft geen jaargelden aan de gebuuren, maar ontfangt ze: recht anders een zwakke.

61. Die onbenoegen heeft tegens een' Vorst, zet'er zich tegens met openbaar geweld, zoo hy de maght heeft: zoo niet, zoeke hem in alles te believen. Dit doet vayligh leven, en geeft gelegenheit tot uw vorenemen.

62. Zoo dicht niet by Vorsten te staan dat hun val u bestelpen kan; zoo verre niet van hun, dat ghy te laat zoudt komen om'er op te klimmen.

63. De Vorsten beginnen te vallen, als zy beginnen d'oude rechten te breeken.

64. Een Vorst heeft meer te vreezen 't vloekverwantfchap, van de geenen die in hem te veel gehouden zijn, dan van dien hy zeer misdaan heeft: want die hebben beter gelegenheit, en de staatzucht is zoo heevigh als de wraakgierigheit.

65 Vloekverwantschap is des Vorsten grootste ramp, want het kost hem zijn leven oft zijn faam.

66. Ontdekt geen vloekverwantschap, voor ghy en zijt genoegh op uw tegenweer.

67. Men moet zijn zeeden aanstellen, voornaamlijk in dingen van belang, naar 't beloop der tijden: anders leeft men ongelukkigh.

68 Een Man, geen opperste zijnde, kan een onbedorven gemeente niet zoo ras bederven, dat hy daar vrucht af trekke: en als dat doenlijk waare, zoo zoude zijn staatzucht te zeer ijlen om dat af te wachten.

69 Een staat die bestaan zal, moet dikwils met nieuwe wetten en orde herstelt worden in zijn eerste wezen.

70 'T is zoo zwaar een volk vry te maaken dat slaaf leven wil, als slaaf dat vry leven wil.

71. De noodt doet stoutelijk strijden: daarom moet men'er de soldaaten toe brengen.

72. Steden, die eens gemuit hebben, zijn quaalijker te winnen, om dat ze de straffen vreezen. Biedt haar verdragh aan.

73. Krijsoorde is meer van noode, om door kleenen toeval niet verbystert te werden, dan om ordentlijk te strijden.

74. Een wijs Krijsoverste moet zijn' soldaaten gewennen op zekere lieden, van welke zy zijn orde verstaan.

75. Beter een gemeen Krijsoverste dan twee uitnemende.

76. De menighte is beter te bestieren met strafheit dan met toegeven: zoo nochtans, dat men de haat ontgaâ.

77. Bemindt wort licht veracht, gevreeft wordt licht gehaat. dit moet men te rechte brengen met een uitnemenheit van deught.

78. Die te gebieden heeft lette op zijn vermogen: en zwaare geboden konnen zonder zwaare peenen niet gehouden werden.

79. Die zwaare dingen gebieden wil, moet ze zelve konnen doen, oft daar voor geacht zijn.

80. Een heirkraft moet vertrouwende wezen om te konnen winnen: daarom wel toegeruft, welgeordent, en bekent onder den anderen. Den Overste moeten ze hebben in achtting. Dat zal zijn, zoo hy voorzichtig, geschikt, bezorght en moedigh zy, en zijn aanzienlijkheit weete te bewaaren. 'T welk geschiedt, mits hen straffende over hunn' misdaden, niet quellende met verlooren moeite, hun houdende zijn beloften, en vertoonende den wegh, tot de zege, licht te zijn.

81. Die naar een Majestraat staat, maake gissing op haat en afgunst van veelen, en neeme opzet van nergens om te vertoornen, al bejegent hem quaad, daar hy goedt van verwachtte: nochte en houde niet af om eenige reizen weigerens.

82. Oudtheit spreekt zeer voor den geenen die naa ampten dingt. Maar gevoelen van andere bequaamheden, zonderling van goedtheit, moet'er by wezen.

83. De zaaken die voorspreken om tot ampt te komen, moet de geene, die 't zoekt, zoo groot in zich doen schijnen als mogelijk is, en dat alomme.

84. Om in aanzien en gunst by 't volk te komen, is nodigh iet merkelyx te bestaan.

85. Raaden is gevaarlijk om d'onzekerheit van uitkoomst, daarom raadet met gemaatightheidt zonder yver: op dat de geene, die den raadt volght, zich niet laate voorstaan daar toe getrokken te zijn door uwe moeilikhheit.

86. Met onverziens en stoutlijk eiffchen wordt dikwils gemaakt, dat men niet darf weigeren.

87. Groo-

87. Groote feilen des vyands zijn verdaght te houden van gemaaktheid.

88. Een staat te veranderen, is 't gevaarlijkste en zwaarst van alle dingen: want men maakt laauwe vrienden en heete vyanden.

89. De grooten vergeten geen oudt leedt om nieuw lief.

90. Een Vorst maake al zijn werk van krijshandel: want die maakt zelf Vorsten van geringe perfoonen.

91. 'T misnoegen van iemands hart is wel te weten, als men maar gedult heeft om uit te hooren: want yder is genegen om zijn leedt uit te storten.

92. Onder ander quaad dat den Vorste komt van ongewaapent zijn, is de kleenachting.

93. Een Vorst moet zich oeffenen tot den oorlogh, (want hy kan anders by de soldaaten niet gezien zijn,) met zijn orderzaaten te ordonneren en oeffenen, met de jaght, en door 't leezen der Historien.

94. Die in alles goedt wil zijn, en doen zoo men behoort, bederft dikwils door toedoen der quaaden.

95. Een Vorst vreeze niet den naam van gierigh, als hy maar zorge draaght, dat hy de gemeente niet behoeft te bezwaaren met tollen.

96. Min wreetheds is 't te straffen, als onorden in te ruimen. En de nieuwe Vorst kan geen naam van wreetheit ontgaan.

97. De Vorst regeere zich voorzigtelijk, tusschen 't vertrouwen en 't mistrouwen; en doe geen van beiden lichtelijk: 't een maakt den mensch onvoorzigtigh, 't ander onverdraaghtlijk.

98. Lichter doen de lieden leedt aan de geen die ze minnen, dan aan dien ze vreezen. Ik zeg: als aan een dien ze ontzien: want die vreeft die ziet quaad komen, en wil 't schutten, zelfs met bederf van den gevreesden.

99. Een Krijsoverste dient wel wreedt gehouden te zijn, om 't volk eenigh, en dienstvaardigh, te houden.

100. Veel' menschen oordeelen naa den schijn, weenigh naa de daadt, en de weenigen darren zich niet verzetten tegens de veelen die op 't kussen zitten.

101. Een Vorst zy vos en leeuw: dewijl hy doch de beest moet spelen.

102. Daar de zaaken binnens lands wel geveft zijn, is weenigh zwaarheids van buiten.

103. Een Vorst bemint van 't volk, behoeft weenigh te vreezen voor vloekverwantschap: maar wel die gehaat is; want niemant is zoo arm, oft hy kan wel een mes krijgen.

104. Sterkten bewaaren den Vorst tegens een' quadtwillige gemeente, niet tegens buitenvyandt: maar om ontzien te zijn, is best altyds treflijke aanslaagen by der handt te hebben.

105. De Vorst moet zich beraaden als hy 't goedt vindt, en niet als 't een ander goedt vindt. En goede raadt kan hem niet helpen, ten zy hy zelf wijs zy; oft dat hy alles staan laate op een persoon.

106. Die den grooten dienen wil, schikke altydt onder hun' oogen te zijn; want een gelegenheidt is dikwils de toegang tot groote zaaken, en wordt licht verzuimt.

107. 'T veranderen van een staat, waar by der handt te nemen, kond' men 't alleen doen: maar doorgaans moet men 't doen met hulp van dwaazen.

108. Soldaten, die den krijgh voor hun ambacht doen, zijn gevaarlijk; want men moet staadigh oorlogen, oft vergeefs betaalen, oft zijn' staat verliezen door hun mouterije.

109. Een Hopman te waater is bequaamer te lande, dan een Hopman te landt te waater is.

110. In vrije Staaten ziet men gemeenlijk de naazaaten, tot den Magiftraat kiezen, van heel ander aardt dan de voorzaaten, uit oorzaak, dat alle dingen hunne zaadtzaamheit hebben, en 't laaste quaad den menschen best heught.

111. De gemeene verstanden zijn bequaamer om regeeren dan d'overvliegers; door dien zy zich aan 't oude houden, en d'andere eere zoeken uit vernieuwing. De grooter zijn bequaamer om orde te stellen, ten tijde van verloop en onverwachte zwaarigheden, ook om een' staat, van eersten af, te schikken.

112. Weldaadt oft genaade aan een geheele gemeente bewezen, wordt gemeenlijk dankelijk erkent; maar genaade aan eenen, voornemelijk uws gelijk, bewezen, wordt vaake met ondankbaarheid geloont.

113. Het beste middel voor een achtbaar man, om t'ontgaan den nijdt, en te handthaaven zijn' achtbaarheid, is, zich afgezonderd te houden van de gemeenschap des volx.

114. Als men van vrede oft verdragh handelt, ziet toe: voornemelijk die belegert zijt.

115. In een vrijen staat kan men niet beletten, dat'er oneenigheidt zy: maar moet zien dat de lieden geen aanhang zoeken door besondere weldaaden, want dat gedijdt tot scheuring. Maar d'achtbaarheid, die de lieden bekomen door 't wel uitvoeren van gemeene ampten, maakt zoo geen' besondere aanhangers, en kan quaalijk scheuring veroorzaaken. En dat onder zoodaanige lieden oneenigheidt is, dien om d'een den ander gaade te slaan, en in toom te houden.

116. Goedt is dat de soldaat al zijn veroverde middelen by zich heeft, want hy denkt, al behoedt de vlucht het leven, zy verliest het goedt.

117. Een stadt, ongewoon den vyandt om haar wallen te zien, is wel te verbaazen; maar zoo ze d'eerste verbaaftheidt over komt, zal ze echter wel moedt houden.

118. Een Veldtheer moet met alle list poogen de krachten des vyands te scheiden, 't zy met hem in quaad vermoeden te brengen by zijn eigen volk, oft hem oorzaak te geven, om ze van elkander te deelen.

119. Voor al betaalt wel, en straft uw soldaaten: want zoo ghy niet wel betaalt, 't is onmooghlijk wel te straffen.

120. Zeesteden slachten de schepen, die altyds veel kooplieden in hebben, en zijn veel meer ongestaadigheds onderworpen, dan de landtsteden, welker welvaart bestaat by landbouwery oft handwerken; en bevindt men d'oude heerschappijen meest al bestaan te hebben, by steden verre van zee gelegen.

121. Bestrijdend oorlogh is beter dan beschermendt: want de bestrijder verzielt zich bet van te vooren, en de bestreden' heeft geen hoop van winst.

122. Die naa eere staat, hange perfoonen aan, die geest, aanhang en stoutheidt hebben: gelegenheidt om vrienden te maaken heeft men altydt, maar moet ze meest waarnemen, wanneer een kleene dienst grooten dank en gunst kan behaalen.

123. De vrunden moet men maaken, eer de tijdt komt dat men ze gebruiken wil.

124. De goedwilligheidt wordt dikwils zoo wel gewonnen met eerbiedenis en met ontfangen, dan met geven. En maakt het een zekere vertrouwendheidt, dat men somtijds zijn meerder verzoekt om eenigen dienst die hun luttel moeite kost.

125. Die naar eere staat, moet zijn' toeleg doen beleiden door anderen: niettemin yder vruntlijk zijn, en allen aangeboden dienst aannemen, als van groot belang: want de lieden doen geirne daar zy meenen grooren dank af te hebben.

126. Die naa eere staat, moet zich doen houden voor goedaardigh en vruntlijk, en letten op den aardt en 't voorhebben en voordeel van den geenen die hem aanspreekt, hem gevende groote hoope van tot zijn begeerte te komen: want die op hoope leeft is veel naartiger en gedienstiger, dan anderen.

127. Die arbeidt om anderen tot eere te brengen, moet hebben goet verstandt en beter uitspraak: ook moet hy stout zijn; want daar komen gelegenheden, daar de geen, die 't geluk bet onder de oogen darf zien; boven staat. By zulke stoutheit moet wezen groote afkoomst, aanhang en deughdt.

128. De lieden zoo gemaniert, dat ze zich doen beminnen, moet men te werke stellen: de wrevele geesten die zich onbemint maaken, alleenlijk te vriendt houden; op dat ze geen letsel doen, gelijk men dagelijx ziet, al waar 't slechts met woorden.

129. Een besonder persoon vermaagh'schapt met een Vorst, zoeke hem alle genoeg te geven, en neem geen onderwindt van zelfs aan over zijn staat oft hof.

130. Een Vorst doet den Staat niet te kort met zijn wellust: maar met verzuim van recht, lijftoght en rust des volx.

131. Een Vorst weete in voorspoedt het best te kiezen, in onspoedt het vailighst; en doe gunst op verdienste, niet op hard aanhouden.

PLUTARCHS BERICHTING,

voor lieden van Staate verkort.

DE man van staate kenne den aardt van de gemeente.

2. Zijn leven zy onbesprooken, zijn gelaat en zeeden deftigh.

3. Hy oeffene zich in welsprekenheidt.

4. Reeden tegens de gemeente zy rond, vol vaderlijke genegenheids en voorzichtigheids, deftigh; gelijk de Philippische van Demosthenes; de reeden van Stenelaidas den Ephorus, van den Koning Archidamas te Plateën, van Pericles naa de pesttijd, by Thucydides.

5. Twee wegen zijnder om in aanzien te geraaken, d'een met een sprong, d'ander voet voor voet: met een sprong geschiedt door 't afwerpen van een man die groot gezagh, en haat op zich gelaaden heeft, door 't breeken van de macht van eenigen Raadt oft Vroedschap: maar dit 's gevaarlijk; d'andere wegh is langer, doch veiliger, door 't aanhangen van een groot persoonaadje, en maaken van eerlijke vrienden.

6. Middelen om vrienden te vorderen zijn, dat men hen helpt aan goeden koop pachts van eenigen tol, hen aanbestedt 's gemeentes werken daar voordeel aan is, hen laat waaren leveren aan 't gemeen.

7. De nijdt moet men trachten te blusschen. Daar toe zijn verscheiden gangen met zoetelijkheid: onder andre 't prijzen van wederpartijs deughden. Ik zeg: dit doet wel onpartijdigh houden, maar stijft des wederpartijs aanzien geweldigh.

8. Alle ampten niet te zoeken; ook niet te veel af te slaan.

9. Men verzaade 't volk niet met zijn' tegenwoordigheit, en met te veel onderwinds oft beschiks aan te nemen.

10. Men doe alles alleen niet, maar meest door andere, en heb'er nochtans 't ooge op.

11. Om

11. Om schijn van t'zaamenheuling te vlieden, kan men zich doer tegen spreken van zijn eigen aanhangers, die 't daar naa gewonnen geven.

12. De groote ampten moet men bedienen met wat min staatlijkheids, en de kleene met wat meer: om in d'eerste niet gehaat, of veracht in d'andere te zijn.

13. Onderstaaten moeten een voorstander by d'Opperheeren hebben.

14. Den Opperheeren moet men geen aanstoot tot afkeerigheid geven, ook niet te veel inruimen.

15. 'S volx misdaden moet men verdaadigen, al heeft me'r zelf geen schuld aan.

16. Grooten moet men vrijen, gelijken eeren, minderen vorderen. Als men den grooten benijt, met gelijken oneenigh wort, en de minderen veracht, dat maakt alle vyantschap.

17. De meeste konst van regeeren is, dat men d'onderzaten leert gehoorzaam zijn.

18. By eisch van wightige gelegenheid, magh men ook buiten ordre gaan om best wille, gelijk Epaminond, Philopœmen, en Xenophon.

19. Nauwbezetheid is quaad in kleene zaaken: daar moet men schoot vieren: maar in groote trachten te bezeilen al wat men besteevent.

20. Als men 't volk gemoeit heeft, moet men 't verzoeten.

21. Bezwaarlijke Ambassaden, pleitvoeringen en gelijke lasten, daar groote moeite en kleene eer in steekt, moet men met behendigheit afslaan, en op de geenen schuiven die ze voorstellen.

22. Lastgenooten, die van verscheiden' begaaftheden zijn, doen den anderen min moeitens door naaryver.

Tot bygevoeghden moet men nemen de geenen, daar men dienst af hebben kan, en die van aanzien zijn.

23. Beelden, en andere uiterlijke eeren schijnen de goede diensten te betaalen: maar 't volk waant schuldigh te blijven, den geenen, dien 't zulks niet geeft. Cato wilde liever, dat men vraaghde waarom hy geen beelt had.

24. Eerteekens duuren best weenigh en eenvoudigh.

25. Vertrouwt te zijn en bemint van de gemeente, is hooghnodigh om iet te verrichten, en den nijdt te kunnen draagen.

26. Men koope geen gunst: en draage zich met schenkaadjen naa zijne middelen, en naa dat andere doen: want het volk is liever bestolen van de behoeftigen, als gierigh gehandelt van de rijken: want zy meenen dat het een uit kleinachting komt, en 't ander uit noodt.

27. In tijdt van scheuring, blijve de wijze onpartijdigh, om verdragsman te mogen zijn. Ik zeg: Solons wet wilde dat men zijde koos; maar zoo men 't daar voor houdt, dat ghy uit landliefde u onpartijdigh stelt, zonder begeerigh te zijn naa staat, ghy zult misschien zelfs tot bewint geroepen werden. Dan indien ghy staatgierigh gehouden zijt, ghy zult wel behouden blijven, maar niet gevordert: want yder zal u benijden, om dat ghy geen gevaar hebt geloopt. Kiest parthy zonder bitterheit.

28. Bequaamst is om verschil te slechten, de gene die zelfs bekend is voor licht te vredenstelbaar.

29. Kosten, den volke te geval, moet men besteden aan eerlijke en stichtelijke zaaken, gelijk in Godsdienst. Men gebruike zich tot dienst van anderen, beklaage hun leedt, verblijde zich met hun in voorspoedt, kleede burgerlijk, en huishoude ook alzo. Ik zeg: let op de gelegenheit en genegenheit der onderzaaten in dezen.

30. De voorneemste wetenschap in 't regeeren is 't weeren van weder-

span.

ſpannigheden en partyſchappen; die voeghlyk nedergeleidt kunnen werden, met zich te richten aan de verkorte zijde, zich gelaatende mede verkort te wezen, om de zelve alzoo beter neder te zetten.

31. Bezondere krakkeelen moet men ſmooren: gemerkt daar uit dikwils gemeene ontſtaan.

L I V I U S O P M E R K E L Y K S T E.

DE Roomsche Koningen ſtijfden de ſtadt met vreemden in burgerſchap en regeering te nemen. Dit magh men doen als ze van eenley aardt en deughtd zijn met d'ingebooren, anders is't gevaarlijk.

2. 'T verciere des vaderlands met heerlyk gebouw, verwekt achtbaarheid en genegenheit des volx.

3. Een geſcheurden ſtaat moet men niet beſpringen, maar vertoeven tot dat een van de partijen u roept.

4. Eenige jongelingen, Lucanen, geeffelen elkander, en zeggen, dat het Romeinen gedaan hebben, om dat ze in hun leger gekomen waaren, met welke loogen zy hunne gemeente hebben doen opſtaan tegens Rome, waar toe zy gekoft waaren.

5. L. Poſtunius gedoemt, om dat hy der ſoldaaten arbeit gebruikt had, om zyn hoeve te bouwen.

6. Annibal ziende, dat zekere drie duizent mannen, door de zwaarheit des weghs in 't Pyreneefche woudt wegh trokken; veinſde zich oft hy hun verlof gegeven had, en om dat beter te doen gelooven, zandt noch over de zeven duizent man te rugge, op dat d'andere geen exempel in't oogh zouden krijgen van vertrekken zonder oorlof ongeftraft.

7. De Waalen ſlaan de Romainen op een wonderlyke wijze: zy lieten ze in een woudt trekken daar alle boomen ten naaften by afgezaaght waaren, en ſtieten alſtoen d'uiteerſte boomen om, die vielen d'ander om verre, en die d'ander voorts tot op de Romainen: in maniere dat'er zeer luttel afquaamen.

U I T T O G H T u i t d e n H O V E L I N G v a n S T A A T E
v a n D U R U S D E P A S C O L I S.

DE Hoveling in dienſt koomende, maake goede voorwaarden met den Vorſt, en doe 't ſchrift daar van gemaakt wel bewaaren buiten dat landt, om 'er zich by noodt af te dienen.

2. Voorſtemmen is zeer bedenkelijk, en dient met groote matigheit gedaan.

3 In huwlykmaaken en geheimeniffen van Vorſten, ſteekt u alleen niet.

4 'T geen ghy drijft, heelt zoo lang doenlyk is, om geen dwersdrijvers te krijgen; en op dat niet ſchijne dat ghy te lang daar over zijt.

5. De Roomsche Gezanten lieten hunne geſchenken tot voordeel van 't gemeen komen.

6. Alle vordering van de eerſte handt, dat is den Vorſt zelfs, te genieten, veſtight, en weert nijdt.

7. By eenen nieuwen Vorſt is 't tijdt om voordeel te verzoeken.

8. Men miſt ſomtijds; eens, dat men een ding aangaat; en ten tweeden, dat men 't laat ruſten, als 't begonnen is.

9. Die uit een groote waardigheit gezet wordt, leeft eerlijker ampte-loos, dan in minder ampt.

10. Op de hofartzen staat wel te letten.
11. Die te hoof iemandt bederven wil, doet hem vaake beschuldigen door een' derden, en speelt zelf den rechter tuffen tweek.
12. Viert 's Vorsten vrienden, maar zet'er al 't uwe niet by op.

UITTOGHT uit MONLUK.

Soldaaten muiten zelden, zonder dat de Hopluiden hun 't hooft ophouden.

2. Meer mangels valt by Hopluiden dan by soldaaten.
3. Opbreken onder d'oogen van den vyandt, is uit'er maate gevaarlijk.
4. Zeege vervolgen naa slaght oft plaats gewonnen; is zeldzaam.
5. Beeter vernoeght den soldaat luttel buits, dan veel soudijs.
6. Voetvolk leidt meer wegghs af dan ruiters, verstaat als de weggh lang duurt.
7. Geteekent volk yvert dapper: als Monluks geele stormhoeden.
8. Zoo lang 't vuurgeweer speelen kan, wil 't volk aan den man niet.
9. Op een grooten toght te voet, neemt ververfing van wijnen broodt mede.
10. Een Overste van landschap, in tijdt van beroerte, zy nergens stil, dat houdt de muiters in beduchten.
11. In binnenlandsche oorloogen, moet d'een meester d'ander knecht zijn; en is schaadelijk gevangens te nemen; want het voordeel doet den soldaate verlekken en krijgh verlengen.
12. Een goedt paardt, veel waardt, voor een krijsman.
13. Edelluiden vechten best.
14. Om gedeeltheit te heelen in een heir, moet men een algemeen Oversten zenden van groot aanzien. Kundschap van plaats oft heir dient men zelfs te neemen: daar leidt wonder veel aan.
15. Belegeren van sterkten is 't zwaarste van den oorlogh.
16. De nacht heeft geen schaamte.
17. Hoort yders raadt.
18. Grooten te dienen is moeilijk en hachelijk.
19. De rechtvaardighste Stadthouder geeft in twee jaar stofs genoegh tot zijn doodt in rechte.
20. Op groot beleid valt veel zeggens.
21. De vrouwen te hoof voeren den achterklap.
22. Een vyandt te hoof, doet meer quaads, dan dertigh vrienden goeds.
23. Men moet draagers ten hoof hebben; en iemandt van de zijne, om quaade slaagen te breeken.
24. Spien zeer noodigh in den oorlogh.
25. Bindt u niet te stip aan de krijsregels.
26. 'T is quaadt bestrijen, die 't vechten niet en zoekt.
27. Daar de Vorsten rust houden, rust alles.
28. Een mislaght is 't, dat d'Edelen d'overampten der steden vlieden.
29. Maghtige onderzaaten moet men op geen grenzen laten zitten.
30. Die iet hachelijx aangaat in oorlogh, zy snel en dicht.
31. Staadige vlijt dienstigh in oorlogh: voor al, in belegering.
32. In oorloghs aanvang maakt schrik, aan de geenen die 't hooft bieden: handelt de buigenden minlijk.
33. De soldaat kan geen gierigh Hopman lijden.

34. Als men hoort van vrede te sluiten, zoo is'er geen volk te krij-
gen.
35. Spijt doet den Vorsten dienaars verliezen.
36. Overloopers zijn alom over de handt, en is noch beter t'huis wat
te verdraagen.
37. 'S Konings tegenwoordigheid in 't leger doet veel.
38. Verhaast uw raadt niet in 't oorlogh.
39. Maarschalk van 't leger, Legermeester, en Schutmeester, daar komt
meest alles op aan, naa den Oversten.
40. Krijsoversten behoort men proef te doen doen, gelijk Rechts-
geleerden eer men ze tot ampt ontfangt.
41. Een boek van eeren, daar men allen in teekende, die zich braaf
quijten, zoude grooten yver maaken.
42. Oorlogsvolk is onbeschaamt in 't eiffen.
43. Met brieven kan een Vorst veel luiden te vrundt houden; maar
zy moeten niet te gemeen zijn, en van verscheiden stijl.
44. Die Grooten ten hoof volght, is somtijds in een haapering eer hy
't weet: jaa wordt licht gevangen op schuldt van de geenen dien hy
viert.

VERTAALINGEN uit de SCHRIFTEN
van TRAJAAN BOCCALIN.

Eerste Nieuwmaar uit Parnas van 't eerste hondert.

*Het *gildt van de luiden van Staate ontsluit een †kraamhuis, in Parnas, ^{*Universit.}
daar verscheide waaren, nut tot het dengdtzaam leeven der geleerden, †fondaco.*

DE handel, den welken het gildt der luiden van Staate zoo veele
maanden lang gedreeven heeft, met de bewindtsluiden der kaa-
mere, om in Parnas te mogen openen een algemeen kraamhuis
van hunne landsluiden, werdt de voorledene weeke geslooten, en geves-
tigt met treflijke vrijheden voor de luiden van Staate, de welke op gi-
fteren, een prachtige en zeer rijke vertooninge deden, van alle de waa-
ren, die de menschen meest van doen hebben, en gelijk de *legger voor ^{*menante}
geene moeite rekenen zal, de voorneemste hier te beschrijven, alzo ge-
looft hy vastelijk dat het allen †hupschen lieden niet verveelen zal dat <sup>†galani
huomini.</sup>
te leezen. In den eersten dan, wort in dit wonderlijk kraamhuis verkocht
grootte meenigte van vlokken, 't welk by den gemeenen man voor oo-
lijk gehouden wordt, maar ten diersten gekocht by de schrandere Ho-
velingen, die vernomen hebben, dat het is het scheerhair van die koste-
lijke lakenen der voorzienigheit, de welke de wijze luiden maaken van
de overfijne wolle der lijdzaamheit, en dienen om te voederen de ezels-
zadels der slavernije, op dat ze al zachtelijk de lenden der ellendige Hof-
jonkeren mogen drukken, zonder hen zoo leelijken te ribzakken, als
men ziet dat ze doen de geenen, die alhoewel zy doodtvyanden van ar-
beit en moeite zijn, echter van zinne worden, om zich in 't hof te be-
geven, met een vaste hoope van mooy weeder te speelen, en over ande-
ren te gebieden als ze zelf in slavernije zijn. Het is aangeteekent van veelen
voor wat zonderlings, dat van zoo dier een scheerhair een' grooten hoop
aangeslaagen hebben eenige jongelingen, de welke alhoewel zy wonen in
huns vaaders huis, nochtans met het zelve hebben gevult eenige kleene
ezelszaadels, tot de welke zy zich gewennen, in de †burgerlijke huizen, ^{†private.}

alles, ten einde dat ze niet als voolens te hoove zouden komen, en in 't eerste laaden van den zwaaren ezelszadel der hoofsche flavernije, zich te verzekeren om niet te begaan die zotte ongerijmtheden; de welke dwingen de Hofmeesters (harde hoofsche stootrammen) hun te geven overvreedde bullepeeslaagen, van bittere wederwaardigheden, om hen bequaam te maaken tot het dulden van zoo moejelijk eenen dienst. In 't zelve kraamhuis zijn noch te koop meenigte van penfeelen, zonderling dienstigh voor die Vorsten, de welke in gelegtheden van dringenden noodt, gedwongen zijn hunnen volken het wit voor 't zwart te schilderen. En alhoewel dit alleenlijk Vorsten koopmanschap is, zoo doen nochtans ook daar af op, de valsche geesten, die zich geneerende met den handel van schijnbaarheid, hun werk van niet anders maaken, als van d'eenvoudigen uit te lachchen, te bedriegen, en om den tuin te leiden; met schoone woorden en snoode werken. Noch hebben zy te koop een ontelrijk getal wonderlijke brillen, van verscheide krachten: want zommige dienen, om licht te geven aan die gaile luiden, de welke in de razerije der lusten oft zoo stikziende worden, dat ze geen onderscheit maaken tusseneer en schande, nocht kennen vriendt uit vyandt, den vreemden uit den bloetverwant, nocht iets anders aanzien, daar op gelet behoort te werden. De luiden van Staat vertieren zoo groot een' menigte van deeze brillen, dat men klaarlijk bevindt, dat'er weenigh menschen zijn, die in de vleesselijke lusten goedt gezicht hebben.

Andere brillen zijn 'er daar naa, die dienen, om den lieden 't gezicht te verduisteren, en de luiden van Staate zeggen 'er veel toe, dat alhoewel deeze allen menschen nut zijn, dat ze, zonderling den Hovelingen, noodiger zijn als de verrekijkers: uit reede, dat dikwils voor de oogen der hupsche luiden, zich uitermaate mishaaoghlijke dingen vertoonen: en om dat, indien men die den rugge toekeeren wil, men meenighmaal, daar door, den haat der grooten op zijn' hals haalt; en de zelve te aanschouwen een bitter lijden is, zoo wort door 't zetten van deeze brillen op den neuze, ter zulker stondt, te weghe gebraght, dat men zich zelve verlost van de pijn van te zien de walgende zaaken dezer bedorvene werelt: en men den slechthoofden diets maakt, dat men ze wil bezichtigen met meerder zinlijkheit.

Andre brillen dienen om te bewaaren 't gezicht van die onvriendelijke luiden, dien, op den eersten dagh, dat ze tot eenige nieuwe waardigheit gevordert worden, 't gezicht komt te breken, tot zoo verre toe, dat ze ondankbaar worden. Deeze luiden van Staate van 't kraamhuis zeggen, dat ze gemaakt worden van de dierbaare stoffe van de vasthoudende heughenis der ontfange weldaaden, en van 't gedenken der voorledene vriendschap.

Maar wonderlijk zijn die brillen zoo meesterlijk gemaakt, dat ze eenen doen vloojien voor elephanten aanzien, de Pigmeen voor reuzen. Deeze gaan ter greep wegh voor rekening van eenige Grooten, die daarna de zelve zettende op de neuzen van hunne rampzaalige hovelingen, het gezicht der zelve zoo zeer ontstellen, dat ze zoo veel dan een inkomen van vijfhondert kroonen 's jaars, achten het gering gunstjen, dat hun 't heerschap de handt eens op de schouder leit, oft een ginnekend oogh op hen werpt, hoe gemaakt, en geveinst dat het komt.

Maar de brillen, onlangs in Nederlandt gevonden, worden tot grooten prijzen opgekost van de zelve groote personaadjen, en daar naa verschonken aan hunne hofjonkers, de welke gebruikt, hunlieden doen zeer naaby schijnen de belooningen en verheffingen, die hun oogh, jaadikwils de tijdt hunnes levens niet bereiken kan.

Daarenboven verkoopt men in 't zelve † kraamhuis (doch tot zeer die-
ren prijs) menschen oogen, en die zijn van wonderlijke deughd: want het
is ongelooffelijk, hoe veel beeter men zijn eige dingen maakt, als men ze
bezieet met andermans oogen. Dat meer is, de luiden van Staat zelf ver-
klaaren op hun * gewisse, en willen ze daar op verkoopen, dat men met
geen gereedschap ter werelt beter kan geraaken aan 't geluk, van te ver-
werven die alleruitnemendste deughd, daar groote perfoonen zoo zeer naa
staan, van † *Nosce te ipsum*.

† *fundaco*,
pandt.

* *confienza*

† Ken u
zelven.

Noch zijn 'er in 't zelve pandt te koop, zekere passers, gemaakt niet
van zilver, koper, oft staal, maar van den louteren yver der allerfijnste
achtbaarheid, die gevonden wort in de gansche mijne der eere; en 't is
meer dan wonder hoe dienstigh dat die zijn, om eigen handel te meeten,
naardien d'ervarenheit eenen iegelijken klaarlijk heeft doen blijken, dat
de passers, gemaakt van de slechte stof der * eigenzinnigheit, en baat-
zucht, gants niet net bevonden worden van de geenens, die in hun bedrijf
poogen † gelijklopende lijnen te trekken. Behalven dat diergelijke pas-
sers, zeer dienstigh zijn den genen, die de konst hebben van die wel te ge-
bruiken, om de juiste maat te neemen van de wijtte van die grafen, die
men, om zijner achtbaarheid wille, gehouden is net over te springen,
zonder hagh te staan van daar midden in te vallen, en zich schandelijk
levendigh te begraaven in 't slijk der onvoorzichtigheit; en die spilpen-
ningen, de welke maar hebbende gemeenen mans borze, tegens Vorsten
teeren willen, en leeren de noodige deughd, van de schreede te doen
naar dat hunne beenen lang zijn, met geen ander gereedschap zoo wel als
met deeze passers.

* *capriccio*,
potigheit.

† *parallele*,
evenwijdige.

Noch hebben de voorzeide luiden van Staate te koop, groot getal van
compassen, die de Landmeeters gebruiken, die meer als noodigh zijn,
om van alle kanten met hoeken af te zien de geenens, met de welke men
heeft zaaken van gewichte te handelen, oft dien men heeft geheimenif-
fen van verlang te vertrouwen. Groote trek is 'er ook in dat pandt, in
zekere yzers, zeer gelijk zijnde den geenens, die dikwijls worden gebruikt
van de barbiers en van de tandtrekkers, en dienen, om de kaken te wij-
den, aan die ongelukkige hovelingen, de welke, moete van de noodt
een deughd maken, meenighwerf gedwongen worden groote pillen als
* pompoenen in te zwelgen, in plaatze van kleene mastikpillekens.

* *coco-z-z-z*

Noch vint men daar grooten overvloedt van bessenen, gemaakt van
omzichtigheit, van de welke de gauwe hovelingen voorraadt opdoen,
om alle morgen en avont, naarstelijk de trappen te veegen en te reinigen
van die gevaarlijke erweiten, de welke daar op gestroit worden van zom-
mige booswichten, die grooter genucht scheppende in 't bederven van
ander lieden werk, als in 't welschikken van hun eigen, zich alleenlijk oef-
fenen, in 't schandelijk ambaght, van de achtbaarheid der eerlijke lieden
den hals te doen breken.

Noch vint men in 't voorzeide pandt te koop (doch men weeght ze
tegens goudt op) van dien alderfijnsten inkt, ongelijk kostelijker als
't blauw † ultramarin, de welke uit de pennen van de geleerde schrijvers,
uitgebreit over 't papier, dient om te balfemen, en welriekende te maken
de lijken der deughd-en eerrijke perfoonen, daar die van de onweeten-
de, eenen ondraghlijken stank van zich geven, en met 'er haast tot asche
worden, en met dezen eenigen inkt, wordt in de gedachtenis der volken,
onsterffelijk gemaakt die naam der geleerden, de welke, in de weetnieten,
zoo ras overlidjt als zy de oogen luiken: een balfem voorwaar van meer
als menschelijke deughd, gemerkt de geenens die zich daar mede zalven,
levende blijven, al is 't dat ze sterven; en verhuizende alleenlijk met het

† van over
zee.

lichaam uit der werelt, blijven daar, met de gedachtenis hunner schriften, eeuwelijk met'er woone.

Groot gelt maaken ook deze luiden van Staate; van een olye, die zy verkoopen, en die by ervarenheit meenighmaal bevonden is uitnemende goet, tot versterking van de maagen der hovelingen, ten einde, dat, zonder de welvaarenheit des gedults te krenken, de rampzaaligen rustigh mogen verteeren, de bittere weêrfmaaklijkheeden, die zy zoo dikwijls te hove gedwongen zijn te verzwelgen.

* *factoor.* Noch verkoopen zy in eenige kleene vlesjens van glas (en de * legger, die dezen schrijft, heeft het geluk gehad van een dezer te bekomen voor eerlijken prijze) het welriekend menschenzweet, wonderbaarlijk zijnde om lieflijk te doen luchten, de geenen, die met de geur van de musk en sivet hunner eerlijke werken, traghten om met de penne in der handt te mogen verschijnen onder de luiden van letteren.

* *morfelletti.* Groote trek is'er noch, in dat pandt, in eenige * beetjens gemaakt van 't allerfijnste koninxdeegh, uitnemende goet, om den honger te wetten, van zekere Stoischen, op dat ze met groote graatigheid leeren eeten de walghaghtigheden dezer werelt; dewelke, al is't, dat ze dapper tegens den man zijn, tot braken verwekken, en in der daat strijden tegens de smaak der vroome menschen, men niet te min, om t'ontgaan de verbolgenheit der meest vermogenden, en alzoo zijn'eige zaaken te verachten, gedwongen is, gelaat te toonen, van daar grooten trek naa te hebben, en te eeten met heete graatigheid en razenden honger.

Daar naa ziet men daar noch in de winkels veele groote vaaten met gemuskeerd † zult, zeer dienstigh om eenen goeden adem te maaken, voor die Raadsheeren, Geheimschrijvers, en Vroedschappen van vrije Regeeringen, die verplicht zijn zich de geheimenissen te laten rotten in 't lijf.

* *passoje.* Voorts verkoopen ze in een pakhuis op zich zelve, kluijsters *, gemaakt van 't yzer der bedaartheit; en alhoewel eenige van kleen verstandt de zelve als beestentuigh in grooter onwaarde hebben, zoo werden ze nochtans, door de luiden van oordeel, zoo hoogh gezet, dat'er groot gelt voor gegeven wort van die voortslaande geesten, de welke eenen grooten schrik hebbende van de oordeelrijke bedaartheit van den gemeenen reizenden boode, hun genuchte nemen in alle hunne zaaken, over hol over bol, te post te bestellen en af te vaardigen.

* *Herbario.* Maar in geen' koopmanschap van dat rijke pandt, en is maghtiger fleet, als in zekere waajers, niet van struis-oft pauwe-, oft andere schoongekleurde vogelsveederen, maar van kruiden en bloemen; en overmits mijn Heer Andrea Martioli Delfisch * kruidenier onder die bloemen en die kruiden, heeft gevonden het helfsch *Napello Retino*, zoo zijn de gauwe doorluchtige van Parnas gewaar geworden, dat deze waajers van verborgenheit, geenzins dienen om iemandt koelte te maaken, in den zomer, maar om die quellijke vliegen van den neus te jaagen, die zommige luiden van kleen oordeel, zich hebbende willen quijt maaken met den ponjaart, zich zelve hebben den neus afgesneden, en huneigen aanzicht geschent.

Twee en twintighste Nieuwmaar uit Parnas van 't eerste hondert.

* *Botterikken.* De Heeren Academisten Intronaten *, hebbende in hunne Academie aangenomen de voornaamste Poëterssen van Parnas, zoo gebiedt Apollo, dat men ze wegh doe.

D'Uitmuntenste Heeren Botterikken ontfingen; tegen hunne oude instellingen, nu eenige maanden geleden, in hunne Academie, de

over-

overfraaije , of zeer verftandige vrouwen , Vittoria Colonna , Veronia Gambara , Laura Terracina en andere meer de vermaartfte poëterffen van Parnas , en dat met zulk een toejuichen der geleerde luiden , dat d'Academiften , verhit door de fchoonheit van die vrouwen , niet alleen gezien werden zeer vlijtigh in d'oeffeningen van letteren , maar gaaven alle daagen zulke gedichten uit , dat de Zanggoddinnen daar over verbaaft ftonden ; maar het leed niet lang , of zekere zeer onaangenaame reuk quam ter neuze van zijne Majesteit , waar over hy den Aartsbotterik beval , dat men in aller manieren , die handeling hadde af te fchaffen , om dat men eintlijk gewaar geworden was , dat de rechte rijmkonft der vrouwen , was de naalde , en 't spinrokken , en dat het oeffenen der letteren van de vrouwen met de geleerde mannen , gelek het fpringen en fpeelen dat de honden t'faamen hebben , 't welk eintlijk , in korten tijdt , uitkomt op een klimmen van den eenen op den anderen.

Achtiende Nieuwmaar uit Parnas , van 't tweede hondert.

De Blinde van Forly , vermaart quakzalver in Italië , zijnde , met verwondering van alle den Raat der doorluchtigen , door Apollo ontfangen in Parnas , wort van zijne Majesteit te werke gefelt in een' zaake van verlank.

CHrïftoffel van de Dooven , in de wandeling , de blinde van Forly , naamhaftigh Italiaanfch quakzalver , die geen , dien naagaat dat hem d'allerhelderfte Euterpe , ten danke voor de konft , die hy haar leerde om haar vlechten te blonden , befchonk met den vloeienden geeft van deuntjes , by duizenden op ftandevoot en onverziens uit de mouw' te fchudden , heeft nu veele jaaren lang gelegen voor de poorten van Parnas , van waar hy , zonder ophouden , dan met overootmoedigh fmeeken , fomtijts met heet aanhouden , en zeer dikwijls met quellijke klaghten , in dier voegen Apollo de ooren moede gemaakt heeft , dat hy de voorlede weeke , met lachen van alle de geleerden van dezen ftaat , zich verftoutte , op de voorneemfte en vermaartfte plaatfen van Parnas openbaare tartbrieven aan te doen plakken , by de welke hy te weten deed , dat byaldien , onder de geleerde Poëten , eenigh aardigh geeft gevonden wert , die met zingen van deuntjes uit het hoofd , de vedel in der handt , 't hart had tegens hem te proef aan te gaan , hy hem uitdaaghde in 't open velt van Euterpe , alwaar hy aan eenen iegelijken klaarlijk zoude doen verftaan , dat in Parnas geen Poëet altoos te vinden was , van zoo vloeiend eenen geeft , dat hy zoude kunnen wederftaan de kracht van den vloedt zijner gedichten , gezongen op 't onverziens , en waardt waar hem alleenlijk de veedel naa te draagen. Apollo , die voor dezen altijds gefcherft had met de ydele * voorwendfelen van dezen bloedt , leidde , op **pretensioni.* Donderdagh 's morgens , uit eige beweegeniffe , in den † vollen raadt der geleerden , zijnen naame d'onfterflikheit toe , en daar naa gaf bevel , dat hy met de gewoonlijke ftatfie van een' plechtige verzelfchapping , zoude werden ingelaaten tot Parnas , en binnen geleidt tot zijner jegenwoordigheit. Des anderen daaghs morgens dan wert den blinden van Forly geopent de triomfpoort , door de welke hunne intreë doen , de doorluchtigen , die van zijne Majesteit der heerlijke woonftede van Parnas waardigh geoordeelt worden , maar met zoodanigh een verdriet van alle de geletterde Baaroenen , van yder ander Prinffe der Poëten , en alle de maghtigen van dezen hove , dat juist , als hy den voet binnen den drempe van de poort zette , men een groot Oppervorft hoorde zeggen , dat *†publico.*
Par-

Parnas ook begon een woonplaats van dozijnlieden te werden, dewijl men daar gedooghde tot quakzalvers en zwermers toe. Deeze woorden, gesproken met een' stemme die eenighzins ontstelt was, werden gehoord van den blinden, die terstont zijnen leidsman vraaghde, wie de geen was die hem zoo zeer miszeit had. *Zwijgh*, antwoordde, daar op, de leidsman, *ô blinde, licht uwen boet, en gelijk het betaamt, bewijst, met een heel nedrig' nigen, eerbiedenis den geenen, die u te naa gesproken heeft; want het is geweest de grootmaghtige Konink van Engelandt Henrik de achtste.*

* *messer.* Toen begon wel stoutelijk de blinde aldus: * *Fonker Henrik, zoo ghy den Roelant spelen wilt, en de lieden, met snorcken verstickken, loop heenen naar uw Engelandt; want in Parnas zijn wy alle even veel meesters: en indien de quakzalvers onwaardigh zijn Parnas te bewoonen, ik versta my niet hoe ghy daarinne geraakt zijt, die wel weet met wat lapzalf ghy de Engelschen aan 't zwermen gebraght hebt.* Konink Henrik, door zoo bits een antwoord, ontstelde zich grootelijx, als die van zelve een grimmert in den aart was, en zoude den blinden in zijnen baart in folio gevloogen hebben, en hem de kin kaal gemaakt; maar hy bedwong zich, inziende de groote onverzichtigheit, die 't is voor luiden met eere, te knibbelen met woorden tegens de geenen, die geen' eer te verliezen hebben. Alzoo ras dan als de blinde verscheen onder de oogen van Apollo, deed hy zich van zijnen leidsman geven de hemelsche vedel, gemaakt van den doorluchtigen Pieter Petracci, die hy onlanx te vooren uit Italië ontfangen had, en verzocht vrymoedelijk zijne Majesteit hem te begunstigen, met voorstel van eenige stoffe, op de welke ('t speet het bakhuis van de hartlijvige bloetjes van Poëten, die veertigh weken drukken om een sonnet te maaken) hy zich uitbood hondert

† *ottavi.* tachtelingen, op 't onverzien te zingen. Apollo begon te deunen met den blinden, dat hy zich liet voorstaan, met zijne laffe dichten op staande voet, in zoo een' plaatze, behaaghlijk te wezen, daar, met haar welgevijlde dichten, gemaakt by 't licht van de kaars, de treffelijkste Poëten naulijx dat geluk hadden, en zeide hem aldus: *Blinde, om de genucht, zeker, van uwe dichten, op 't onverzien gezongen, en is 't niet, dat ik u ingank hier ter stede vergunt heb, maar alleen op dat ghy in de gemeene oeffenschoole, die men u wijzen zal, mijne geleerden naarstelijk leert de hooghnoodige konst van wel en vailighlijk te wandelen.* Alstoen Girolamo Morone, Secretaris van de Hartogen Sforzi van Milaan, hoorende dat de blinden, in de gemeene scholen, de zienden zouden leeren wandelen, borst uit, met lachen dat hy schaaterde, den welken Apollo, zonder eenighzins t'ontstellen, dus toefsprak: *Ik, o Morone, houd u ten beste deze verwondering, van de welke, ik, uit het verbaast aanschijn, van deze mijne wellieve geleerden, wel speure dat veelen niet vry zijn. Maar weet dat de straaten der jegenwoordige eeuw, zijnde zoo strompeligh en vol quaade slaagen, als elk een wel gewaar wort, de blinden die op hun gemak wandelen, leenende op hunnen leidsman met den stok in der handt, die de voeten opheffen, en gaan tastelijx, wonderlijk fraai zijn, om in 't wandelen te onderwijzen die vliegende verstanden, die levendige geesten, heevigh en onbedaghtzaam, die geen' omzichtigheit lijdende mogende, een grooten schrik hebben van de bedachtzaame rijpe lankzaamheit. En lust my u te zien zijn een exempel niet alleen voor u zelven, maar ook voor anderen, van deze waarheit.* Apollo, daar naa zich keerende tot den blinden, beval hem Morone by der handt te neemen, en met hem tweehondert treden te wandelen, gelijk terstont gedaan wert; en geviel, dat terwijl de blinde en Morone dus wandelden, de blinde met den stok, daar hy mede ging tastende, zeer wel gewaar wert, dat

zy aan een quaad slag waaren, en daarom hieldt hy Morone tegen, die spoeiende zynen gank, onverhoeds daar over wilde treden, en zeide hem, *sta vast Morone, wy zijn hier by een breek den hals, hef op den voet, en laat ons, ons wel verzekeren van de diepte van dit slag; en betast, gelijk ik doe, met uwen stok, van stukjen tot beetjen, alle de plaatsen, en meet naarstelyk de wydtte, lengte, en diepte van dezen kuil; 't en zy wy over hoeft over bol daar in willen tuimelen: opent het oog des oordeels, dat de rechte lantaren is, die in het mistighste weder, op de zorghelijke passaadjen, den mensche een klaare zon verstrekt.* Op een prik deed Morone, 't geen hem van den blinden bevoelen wert, en alhoewel met veel moeities en groote lankheit van tijde, quam in 't eindt gelukkig alle zwaarigheid te boven, en geraakte over den hachelijken pas. Toen beval Apollo dat Morone zich omkeeren zoude, en rijpelyk acht geven op die diepte, daar hy met geleide van eenen blinden zoo gelukkig over geraakt was; 't welk hy gedaan hebbende, liep vol van beschaamtheit en van schrik knielen voor de voeten zijner Majesteit, en haar biddende ootmoedelyk om vergiffenisse van zyn lachen, bekende, dat hy met geleide van eenen verachten blinden, met groote voorspoet, was geraakt over dien dootlijken pas van den Markgrave van Pescara, die hem op nieuw was dwers voor zijne voeten komen leggen, in den welken, toen hy verzien was met het geleide van de grootste Vorsten van Italië, hy ellendelyk den hals brak.

Ziet P. C. Hoofds twee en dertighsten brief.

Twintighste Nieuwmaer van 't tweede hondert uit Parnas.

Corbulo, hebbende t'zijner grooter eere geëindicht het tweede jaar van den tijdt zijner vooghdije over Pindo, wort door Apollo gunstelyk verzien met verlenging van zynen lastbrief voor noch een jaar, de welke hy weigert aan te neemen.

DOmitius Corbulo, hebbende gelukkig uitgevoerd het eerste jaar zijner vooghdije over Pindo, zoo wert hem gunstelyk van Apollo, als groot genoeg neemende aan zynen goeden dienst, toegeschikt bevesting daar in voor 't aanstaande jaar: en alhoewel Corbulo genoeg bewust was, dat alle de gemeente in zynen bedrijve van Pindo grootelijx daar naa was wenschende, zoo liet hy nochtans zijner Majesteit zoo plat uit weten, dat zy hem op 't spoedighst zynen naazaat overzenden zoude, dat, niettegenstaande, hy 't zag komen, dat dit zijn wederstreven oevel van Apollo genomen zoude werden, hy op nieuw aanhield om verwisselt te werden, ende men hem beliefte. Waarover gekeert zijnde in Parnas, van de deughdelijken, zijne vrienden, hem wert afgevordert rede waarom hy afgeslaagen had de bevestiging van dat ampt, daar veele anderē groote personaadjen naa stonden. Dezen gaf Corbulo t'antwoordt, dat de geen die 't lichaam in gezontheit; de achtbaarheid in kracht behouden wilde, van noode had, zulks meester van zich zelve te zijn, dat hy wiste, van tafel op te staan met graagheit, en uit de regeringe, op dat pas, als de gemeente best aan hem scheen te genoeg; om dat de amptluiden, (schoon onbequaam) het eerste half jaar van 't volk altijd worden aangebeden, het tweede bemint; en dat de goede in 't derde half jaar begonnen in den haat te geraaken, en dat ten einde van twee jaaren zelfs d'allerbeste stinkende werden, niet door

hunne ondiensten, maar door d'ondeught van nieuwsgierigheid der volken, dien even lichtlijk van goede als van quaade zaaken de walge steekt: dat daarom die dienaar en amptsperfoon van den Vorste den naam van voorzichtig verdiende, die naa eenen aanzienlijken dienst zijnen heere gedaan, zich zoo wel wist te beraaden, dat hy 't hof liete, en zijnen meester op hem verliest; zonder te verwachten den allerbenauwdsten tijdt, die doch, ten langen laatsten, in alle hoven komt, van schandelijk ten huize uitgestooten te werden, indien niet om eenige nieuwe en geringe onverdienste, die zoo zeer gewoon is de groote en oude verdiensten van voorleeden tijde uit te schrappen, ten minsten door dien men zijnes zat wort, 't welk niet alleen de Vorsten, maar ook de volken zoo dapper in den aart hebben, dat ze alledaaghs wat nieuws minnen, en genucht scheppen zelfs in zich te verergeren.

Een en twintighste Nieuwmaar uit Parnas,
van 't tweede hondert.

De helderste Vorst van den Venetiaanschen staat Sebastiaan Venier, naa zijne intrede tot Parnas, verzoekt aanstendelijk aan Apollo, te gaan voor alle de Erfkoningen, en Monarchen, en verwerft van zijne Majesteit een gunstigh raadt slot.

ALhoewel den heldersten Vorste van den Venetiaanschen staat Sebastiaan Venier, tot een teeken van ongemeene en zeer zeldzaame gunste, ook eer hy 't verzochte, Apollo, in Parnas, toegeschikt had een plaats naa waardije van de deughd, en grootmoedigheid van zoo treffelijk eenen Prinse, hy evenwel heeft in Parnas niet willen verschijnen, voor dat geslooten zoude zijn het geschil voor de vierschaar zijner voorschreve Majesteit hangende, tussen de drie grootmagtige bontgenooten, om de gloory van de zeege ter zee, die hy bevochten had by de klippen van Curzola, het welke lestelijk door Apollo beslecht zijnde, in der maniere, als t'zijner plaats zal geschreven werden, zoo hield de Prins Venier, op Woonsdaage, over elven, de openbaar' en plechtige * rystaatsie, de heerlijk-en aanzienlijkheit van de welke des te grooter was, om dat het niemandt geoorloft was te eeren, verzelschappen en dienen, dien heldersten Hartoge, te zijner intrede, als vrije luiden, in Parnas aangezien met benijden, bemint met † beweeghenis, geëert met zulke gediensfigheit, dat ze van alle de doorluchtigen met recht genoemt worden, de Koningen onder de geene die buiten regeringe zijn. Een ongewoonlijke troost was 't voor 't gansche gildt der doorluchtigen, t'aanmerken in den perfoon van Venier, tot hoe groot een' hoogheit van staate, de verdienst' der deughde verheven had eenen * onvorstelijken perfoon. En het gedeegh tot onetlijke achtbaarheid van de onsterflijke Venetiaansche heerlekije, dat zy met zoo mild een' belooninge der dapperheit, van eenen haaren raadsheer, opgespalkt had die poort der verdiensten en van vroomde daaden, die veele Oppervorsten met opzet geslooten houden; oft uit † grilligheit, meer openen voor onwaardige, als voor welwaarde doorluchtigen. Daarbenevens wert op d'intreë der Prinssen gaade geslaagen, als een zeer zonderlinge zaak, dat men de Grieken, die sedert den val van hunne heerschappije, zonder zich oit te verblijden, geleest hebben in een gestaadige zwaarmoedigheid, in die gelegenheit niettemin, vol van overgroote vreughde, zoo lustigh zaggh danssen en banketteren, als oft de Vorst Venier van hunnen landaart geweest waar, en de blijdschap van die

* cavalcata.

† tenerex.
z.n.

* privato.

† capriccio.

die staatsie hun alleen toegekomen hadde. Zommigen hebben zich laten hooren, zulks geschiedt te zijn, om dat de Grieken, jegenwoordelijk gevallen in d'ellende van den rampzalighsten staat ter werelt, van geene andere mogentheit meer verhoopen de verlossinge uit hunne slaavernije; als van den hooghmoogenden Veneetschen staat, over zeege des welken, door dien Vorst behaalt, tegens de dwingelandige regeeringe der Ottomannen, zy zich met reden verblijden, als oft ze hun eigen waar, behalven dat zy een onentlijke genucht schepten; uit het zien, dat de zelve Prins van den hooghachtbaaren Veneetschen staat, gekleedt was in 't oudt en staatelijk Grieksch gewaad, als tot een gelukkig en gewis voorspook, dat in den onsterfelijken staat van Venetië, als dan vernieuwt zal werden de grootheid van 't oude Grieksche rijk, als de groote Godt in zijnen welrechtvaardigen toorne, gestilt zal zijn tegens de scheuring van dat volk. Weenigh daagen naa zoo heerlijk een plechtigheit, op 't pas als alle de Prinssen, met de vroedschap der Poëten, met staatsie van wonderschoone ordeninge, gingen bezoeken de hooftkerk van dezen staat, om de Majesteit van den grooten Godt te smeeken, dat hem geliefde in de harten der Vorsten te verwekken, de miltheit over de deught- en konstrijke, zeide de allerhelderste Prins Venier, die van de meesters der Pegasische cerimonien, naa den gewoonlijken stijl, gezet wert, onder de andere Hartogen van de Veneetsche Heerlekije, vrymoedelijk uit, dat hem naa rechte toequam, te gaan voor alle Erfkoningen en grootste Monarchen der werelt. De Meesters der cerimonien baaden hem, met grooter eerbiedenis, dat hy zich wilde te vrede geven, met de gewoonlijke plaatse, en verhoeden het gevaar van zich zelve en gansch Parnas, zwaare ongenucht te maaken, met zoo zeer haatelijk eene nieuwigheit. Hier op antwoordde Venier rondelijk, dat dozijnluiden gehoorzaamden aan 't geen gebruikelijk was, zijns gelijken aan 't geen de gerechticheit vorderde: de welke, op een prik, weetende, wat hun betaamde, niet leefden naa d'oude misbruiken, maar die beterden. Daar waaren eenige groote Prinssen, die opentlijk loegen, om de nieuwigheit, die zich Venier onderwondt; maar andere, bekent van oversijnen oordeele te zijn, zaghen men daar in verschrikken, tot bestervens toe, en hoorde men rondelijk zeggen, dat het slechthoofden werk was, te lachen met de voorwendfelen der groote personaadjen, de welke zijnde brakken van uitnemen nauwe lucht, nemmermeer en quispelstaarten, oft zy waaren dicht by den entvogel: want luiden van verstande, hielden 't daar voor, dat lichtlijk uit te voeren waar een werk, alhoewel van veele moeiten, daar vernuften van die soorte, als dat van den Prinse Venier, de handt aansloegen: en dat te bedenken stondt, dat een man van die stoffe, in dat spel niet zoo rustigh teffens opgezet en zoude hebben alle zijn' achtbaarheid, zonder zich vijf en vijftigh in der handt te zien. De meesters der cerimonien, zoo ras als zy vast gingen in dit besluit van Venier, om argernis uit den wege te leggen, liepen ter vlucht naar Apollo, dien zy aandienden 't geen de zaak vereischte. Zijne Majesteit, tegens de meeninge van veelen, nam niet alleen geen' weërsmak daar in, maar buiten 't verwachten van 't meestedeel der doorluchtigen, ontrent hen zijnde, nam het voorwenden van Venier met grooter verwondering aan, en bleef grootelijx daar op suffende, dat die man, in der waarheit uitnemend, alleen gemerkt had die onbetamelijkeit, daar van een onentlijk getal Keurprinssen, die in Parnas gevonden worden, niet op gelet was: en alzoo, in 't uitsstellen van besluit, dezen aangaande, gelegen was, kenlijk gevaar van zwaare argernissen, en 't stuk noodtlijk haastigh afgehandelt

diende, zonder anderzins party te doen daagen, gebruikende de volheit der maght die hy heeft over zijne geleerden, besloot daatelijk, dat men den Prinssse Venier zoude laten genieten den voorgank, boven alle erfmonarchien, dien hy eischte: en zeide rondelijk dat, *generari & nasci à principibus, fortuitum, nec ultra aestimatur; Vorstelyke afkomst en geboorte wort een geluk, en meer niet geacht*, dat het daarom niet alleen zeer groote onrechtvaardigheid, maar eindelooze onweetenheit waare, dat de erfmonarchien, die zonder eenige verdiensten, van de blinde fortune, en ten aanzien van 't bloedt, den Prinssen opquamen, zy waaren die zy waaren, in zijnen staat, daar op de deughd van den man alleen acht gegeven wort, zouden gezien worden te gaan voor die perfoonen van waardye, die door 't gereedschap van een zeldzaame deughd, van een' zonderlinge verdienste, in een' welgeregelde keure van veele vroomme kiezers, geweeten hadden zich het Vorstendoom te verwerven.

Vier en twintighste Nieuwmaar uit Parnas,
van 't tweede hondert.

Aradin Barbarossa, door een noodt onweder gejaaght, lijdt schipbreuk op de klippen van Curzola, en Maturijn Ramagasso, Hopman van de wacht der Golfe van Lepanto, hem kunnende gevangen neemen, bevordert, dat hy daar af geraakt.

Aradin Barbarossa, groot roover van der zee, eenige daagen geleden, abelopen van een noodt onweder, verviel en stiet op de klippen van Curzola, daar hy veele scheepen verloor, en onentlijk getal van menschen. Niettemin met de geenen die zich in zoo zwaar een noodt geberghth hadden, zette hy zich om de galeyen te hermaaken, die hy over gehouden had, als wanneer de tijding van zoo groot een schipbreuk gebracht zijnde aan Apollo, de zelve in der yl deed verstaan aan Maturijn Ramagasso, Hopman van de wacht der Golfe van Lepanto, dat hy daatelijk had te gaan verdelgen dien algemeenen dief. Men is te weeten gekomen dat de overeunjere Ramagasso, ter zelve ure, eenen zijnen welvertrouwdten bootsman belastte, dat hy in aller naarstigheit en stilheit, des doenlijk waare, zich zoude vervoegen, aan die klippen, en doen weeten aan Aradin, dat hy, spoeiende van daar ten besten dat hy moghte, zich zoude elders schikken te bergen. De bootsman stondt ten hooghsten verwondert, over dit besluit van Ramagasso, den welken hy vraaghde, om wat reden hy dien zijnen doodtvyandt het leven behouden wilde, dien hy by deze zoo schoon een' gelegenheid, zeer lichtelijk kon dempen, en naardien hy, om dat hy dien schadelijken zeeroover belette de kusten van Lepanto te genaaken, het rechter oog van Apollo was, wat ander personaadje, hoe groot, oft hoe begunsticht hy ook waare, zoude by hem te gelijken zijn, als hy hem in der daat had t'ondergebraght? Op deze woorden zeit men dat Ramagasso min nocht meer antwoordde als dus: *De grootheit, vriendt, daar ghy my toe verbeeven ziet, is, zulker wijze, vast aan de mogenheit van Barbarossa, dat ik, zonder my zelven in den grondt te bederven, hem niet vernielen kan; en weet, dat op den eersten en zelven dagh, als ik zoo groot een' misslagh bestonde te doen, ghy my zoudt zien werden den laatsten en verachtsten persoon van dit Hof, om reden dat de trouw' der bewindsluiden bynaa ter werelt uitgebannen is, meer door 't gebrek van ondankbaarheid der geenen die regeeren, als door de zonde van trouweloosheit der geenen die in dienste zijn, waar door de orde zoo verre verlopen is, dat die bewintspersoon, de welke,*
in

*in zijnen dienst, niet heeft tot zijn uiterste oogmerk, den Prins te houden in gestaadige behoefte van zijnen persoon, meer goet, als wijs is. En ziet men den bedenschen krijg, door ons hopluiden, verandert in een *openbaare koopmanschap, geenzins door ons gebrek alleen, maar door de overwreede quaale, die ontallijken Vorsten in't gebeente gewortelt zit, van geen vilten te achten, dan in regenigh weder.*

* publica,
algemeene.

Zeven en twintighste Nieuwmaar uit Parnas;
van't tweede hondert.

Apollo, hebbende uit welrechtvaardige oorzaake Wilhelmus Budæus verlaaten van zijnen dienst van Schatmeester algemeen, begeeft den zelven, alhoewel de Fransche Monarchie daar veel tegens bybraght, aan Diego Covaruvia, eedelen geleerden Spanjaart en Deken van de Raadsbank der † Grootte wijzen van dezen Hove.

† Savii
grandi.
Zulk een
Majestraat
is te Vene-
tië.

Wilhelmus Budæus van Paris, die om zijne uitnemende ervarenheit in de kennisse van 't stuk der munte, met onuitspreekelijken lof, veele jaaren lank hier te Hove heeft bedient het ampt van algemeen Schatmeester van Apollo, wert op Maandagh 's morgens, onverziens, niet alleen, t'zijnen grooten hoon, afgezet, maar door uitdrukkelijk bevel zijner Majesteit eeuwlijk gebannen uit Parnas, smaat des te schandelijker, om dat men zeit, zoo groot een verbolgentheit verwekt te zijn door het treflijk inzicht, van dat hy zy besmet, met die nieuwe ketteryen, de welke alleen verziert zijnde van de staatzuchtige menschen, om de onderdaanen op te ruiden tegens hunne Vorsten, in der daadt niet waardigh zijn gevolght te werden, van de geenen, die zich opentlijk uitgeevende voor luiden van letteren, aan alle de werelt behooren te betoonen, dat zy, niet alleen die kennen, maar ook den hooghten afkeer hebben van de * volkdwaalingen der onweetenden; bequaam om by de neus geleidt te werden met het bedrogh der ongodlijkheden. Naa 't afzetten van Budæus liep terstont de maar door Parnas, dat zijne Majesteit het ampt van 't Schatmeesterschap toegeleit had aan Diego Covaruvia, voortreflijken Rechtsgeleerden uit Spanjen, man in dapperheit van letteren zoo uitneemend, als wonderbaar in effenheit van zeden, en oprechtigheit van onberispelijk leven. Het gerucht van dit besluit van Apollo, zoo ras het verspreit wert door Parnas, verwekte een' zwaaren yver in 't harte van de alderhelderste Fransche † eenighheerschappye, de welke zich liet bedunken, dat het haar niet meede gink, dat tot zoo voortreflijk een Majestraat, met welchen zy, doorgaands, veel heeft uitstaande, gevordert zoude werden een persoon gebooren in Spanje; wassende te meer de arghwaan en 't naadenken zoo groot eener Koninginne, door den straffen aart van Covaruvia, stip op de gerechtigheit staande, onbuighlijk, en die altijds zettende zijn' eigen' achtbaarheid, en den goeden dienst van zijnen Prinssse, boven alle andere inzichten, in de Majestraat van eersten Grooten wijzen, langen tijdt, met oprechtigheit van rechtschaapen gemoedt, door hem bedient, beweezen had dat hy luttel oft geen werk maakte van den haat oft gunste, van alle Vorsten wie zy ook waaren, van dezen Hove. Deze mogende eenighheerschappye dan, om Covaruvia te versteeken van de vordering tot zoo aanzienlijk een ampt, volgens den stijl en gewoonte der groote Hoven, zondt eerst uit, (maar onder schijn van andere handelingen) aan de Majesteit van Apollo, verscheidene haare toegedaanen, de welke vein-

* popolari.

† Monarchie.

zende vertrouwde vrienden van Covaruvia, en yverige liefhebbers van 't gemeene best te zijn, hem met de konstenaaryen van 't looven, lasterden, en met het bedrogh der geveinsde gunsten zochten afbrek te doen. Maar om dat deze bedrieghlijke manier van handel al te bekend is aan Apollo, zoo werden deze schijndeughden lichtelijk geweert van zijne Majesteit, in zulker voege, dat de Fransche Monarchie zelf, zich hebbende de grijns der hoflijke geveinstheit van 't aangezicht getrokken, op een buitentijdsche verhooringe die Apollo haar gunde, zich zoo onverzoenlijk een' vyandin toonde van Covaruvia, dat (zoo zeer bevlijtigen zich de Prinssen, op 't gaeslaan van de zeeden der geene, die in de hooven geschaapen zijn tot de hoogste bewintstrappen te geraaken) van den eersten dagh zijner geboorte af, tot dien zijnen hoogen ouderdoom, hem wist te vertellen, niet alleen de grooffte zonden door hem begaan, maar ook zijn allerminste onvolmaaktheden. Apollo, die met overgrootē verwonderinge hoorde, het pleit door de Fransche Monarchie gebouwt, op het leven en zeden van Covaruvia, met die rondigheid de welke haar zoo eigen is, antwoordde haar, dat hy, in zijne doorluchtigen, niet zoo zeer haatte de menschelijke onvolmaaktheden, oft, als hy, onder hondert gebreken, een paar volmaaktheden vondt, een' eenige zeldzame deughd, hy dacht een' zeer uitnemenden bewindtsperfoon in zijnen dienst te hebben, zijnde zijne gewoonte de gebreken op te wegen tegens de deughden, en dat Covaruvia (hy waare andersins die hy waare) in 't ampt van Grooten wijzen, dat hy met zoo groot een' oprechtigheit van gemoedt, en dapperheit van verstandt, lange jaaren had bedient, niet alleen bewezen had te verdienen het algemeen Schatmeesterschap, 't welk hy hem geven wilde; maar ook alle andere Majestraat van Parnas, hoe aanzienlijk die zijn moghte. En dat met het trekken van zoo voorneemen eenen amptman, uit den raadt der wijzen, hy die Majestraat alzulke eer bewijzen wilde. Hier op voeghde de Monarchie van Vrankrijk, dat de Grooten wijzen van Parnas twalef in getale waaren; en dat zijne Majesteit middel t'over had, om hun te doen hebben het genoeg, dat zy begeerden, kiezende uit den zelve eenen anderen in plaatze van Covaruvia, 't welk des te gevoeghlijker geschieden konde, om dat zy een voor een, alzaamen lieden waaren van uitneemende deughd en geleertheit. Alle de omstanders speurden klaarlijk, dat Apollo in zoo dringend een aanstaan, bittere weêrmaak vondt, de welke, met groote ontsteltenisse van gemoedt, der Fransche Monarchie antwoordde, dat het een opzet boven maate onbillijk was, onbenoegen te geven en afbrek in hunne eere te doen, aan die dienaars, die met hun zweet, van den Vorste, de voorneemste ampten verdient hadden, en dat, wanneer een Prins uit eenigen Raadt oft rechtbanke, eenigen perfoon trok, om hem te verheffen tot grooter staat, het een zaak vol gevaars was, te willen kiezen den allerdeughdelijksten, naardien, in zoodaanige keure, zelfs d'alleroprechtste meening des Prinssen quaame gedeutd te werden tot partijdigheit, om dat in diergelijke gelegenheden, de waarachtige rechter der waardye van veelen, was de outhheit van tijde, en dat Covaruvia, zijnde Deken van den raadt der Grooten wijzen, zoodaanigh een voordeel had van moeiten, zoo veele verdiensten voor uit, dat hy, zonder kenlijken laster des Vorsten, van hem niet kon werden verbygegaan, om rede; dat in alle raadsbanken, die perfoon verdiende d'eerste belooning, die in de gestaadige moeite langst gezweet had: een wet d'allerheilighste en rechtvaardighste, de welke ongeschent onderhouden werdende, alle eerlijke doorluchtigen, zich, tot een honk en uiterste wit van hunnen arbeit, voorstelden, den getrouwen dienst aan hun-

hunnen Prinſſe, daar, indien men anders deede, met den uiterſten ondergank van de rechte bedieninge des gerechts, en de grootſte verbeteringe van alle handelingen, zelfs zijne groote wijzen (Raadt, waar op het wel regeeren van zijnen ſtaat ſteunde) en alle zijne andere doorluchtige Majeltraaten, verlaatende den eerlijken wegh der verdienſten, zich zouden begeeven tot bedrijf van de ſchelmſche afgoderye van aan te bidden den geen, die by middel van gunſte, hem, in zijnen hove, beſt zoude kunnen helpen. Dat hy, derhalven, om de groote inzichten, die hy gezeidt had, niet om eenige zucht van genegen hart, tot Covaruvia, maar door dien hy hooghlijk gehouden was in zijne verdienſten; met de waardigheit van 't Schatmeesterschap beloonen wilde de verdienſten van dien doorluchtigen, en moedt geven aan de andere groote wijzen, om geen, arbeit te ſpaaren in hunnen dienſt, als ziende het loon niet alleen vaſt en zeker, maar (daar 't meeste aan gelegen is) in de handt des Prinſſen. Op alle deze dingen antwoordde de Franſche Monarchie, dat zijne Majelſteit was heer en meester van loon en ſtraffe in Parnas, en haar daaromme, in 't geen zy verzocht, te gevalle konde zijn, buiten beſtandinge van haare eere. Op dit nieuw aanſtaan, antwoordde Apollo, met merkelijke ontſtelteniffe van gemoedt, aldus: *Nocht ik, nocht eenigh menſch ter werelt is meester van dat loon, dat van rechtvaardige Vorſten geſtelt wort op den arbeit, op de deughd van de getrouwe dienſtluiden. Want de hooghſte waardigheden worden van de goede Vorſten begeeven uit ſchuld, alhoewel de eerbiedige dienſtluiden, die erkennen van de heuſſe mildheit hunner heeren. En weet Franſche Monarchie, dat die Prins die niet beloont den geen, die 't verdient heeft, begaat dwingelandye, van erger aart, als de geen, die zonder oorzaak het bloedt zijner onderzaaten vergiet, en die berooft van hunne goederen.* Op zoo rond een antwoordt hervoeghde vrymoedelijk de Franſche Monarchie, dat Covaruvia zijnde van geboorte een Spanjaart, zy, dienvolgens, hem grootelijks te wantrouwen had. De toorn, dien Apollo, om dusdanige woorden ontſing, in 't harte, was zoodaanigh, dat hy uitborſt tot dus eene verbolgenheit: *Maak u van hier, ghy die in ſtaaten van anderen wilt den meester maaken, en gaa t' uwen huize zoeken de vertroutheit; want ik in het mijne roem my te zijn d'ootmoedighſte slaaf van eens anders verdienſte; op de welke wanneer men alleen let in een bewindſdienaar, al waar hy ook uit der aart onheus, de groote Godt, niettemin, de welke altyds wil, dat de geen die wel doet verwerwe het genoegen, dat hem toekomt, maakt dat hy entlyk zeer aangenaam werde. Daar, daarentegen, die perſoonen zoo zeer en uitbondighlyk toegenegen, in de welke de Vorſten, in 't begeeven van de opperſte waardigheden alleen gezien hebben op die *vertrouwentheit, zijne godtlyke Majelſteit (waarachtigh meester van de vreemſte herſcheppingen) alleenlyk om te ſchande te maaken het bedorven oordeel der menſchen, heeft doen bevinden trouweloos en zoo raazende ondankbaar, dat zy zich hebben gewrooken over d'ontfangene weldaaden, als over doodtlyk ongelijk hun gedaan, gelijk door zoo veele onzaalige exempelen, gebeurt in de hoven, klaarlyk is blykende voor eenen iegelyken: alle welke zaaken u Vorſten doen verſtaan, dat het deughdigh dragen geſtelt moet werden boven alle andere dingen daar den menſchen aan gelegen is. Dies weet dat als de Prins verheft eenen ondankbaaren, maar nochtans bekend voor verdienſtigh, de laſter komt heel en al op den ontſanger der weldaadt, daar, wanneer het anders uitvalt, de ſchande en ſchaade gants op den Vorſt aankomt, die leelijken zich zelven ingebeelt heeft, te konnen met quaadt doen tegens Godt, weldaadt ontfangen van de menſchen.*

* confiden-

Vier en veertigste Nieuwmaar uit Parnas,
van 't tweede hondert.

De Hartogh van Alva in zijn nieuw Vorstendoom van Achaja hebbende, met uitnemende zorgvuldigheid, doen vangen, ombrengen en begraven in de gewankenisse zelf, twee voorneeme personaadjen van dien staat, over zoo wreed een stuk beschuldigt zijnde, verdaadicht zich ten volen voor Apollo.

O Nlangs naa dat de Hartogh van Alva bezit genomen had van 't nieuwe Vorstendoom van Achaja, waar af by den laatsten volle kondschap gegeven is, die ernsthaftige geest, de welke opgeleit van gauwigheit en wakkerheit schein geschaapen te zijn van de natuure in volmaaktheit van alles wat vereischt wort in eenen Prinse, die veiliglijk nieuwgewonne staaten wil regeren; naa dat hy scherpeijk had gaade geslagen alle de genegentheden, en 't bedrijf van de voorneemste personaadjen van zijnen staat, wendde d'alleruiterste naarstigheit aan, om te gerâaken tot kennisse van de geenen, die alle die beroerten onder de gemeente verwekt hadden, waar door de vrye staat der Achæen te gronde geholpen was, en entlijk wert tastende met'er handt; dat alle de voorledene quaaden hunnen oorspronk hadden, uit de staatzucht van twee voorneeme mannen, de welke zijnde rijk, mildt, zedigh, staatzuchtigh, tot zoo verre toe, dat hun geest, boven de gewoonte van onderdaanen, dorste naa heerschappye, zaaken, die in allerley bedorvene staatsregeringe, en in alle nieuwgestichte Vorstendoomen, vreesselijk maaken den geenen die ze bezit, (en om dies wille hartgrondelijk bemint van de gemeente) de Prins, om te verzekeren de rust van zijnen staat, achtte ten hooghten noodigh zoo zorgghijke luiden uit'er werelt te helpen, zulks hy ze met wonderlijke behendigheit en stilligheit in handen kreegh, en met een noodigh besluit, betaamende den aart van den geenen die 't wist te werk te leggen, deed ze ter zelve ure als ze in hechtenisse gestelt werden, killen en begraven. Deeze zoo wreede en stoute daadt, ongevoon gezien oft gehoort te werden in eenen staat, de welke noit de slaavernye gekent hebbende, niet wist hoe scherp een wraake de Prinzen uit yver van staate, gewoon zijn te pleegen, gelijk ze den adel gaf het genoegen, 't welk plagh te geven de wreetheit van eenen nieuwen Prinse gepleeght tegens die staatzuchtige hoofden der gemeente, die met hunne oproerigheden de vryheit misbruikt hebbende, de zelve leelijken geworpen hebben in dwingelandye, alzo was ze tot eenen geweldigen schrik, den volke: het welk, hoewel 't, tegens zijnen Vorst, grootelijks verdult wert, naadien 't zich nochtans zag zonder hoofden, en had nocht hart, nocht harssen, om zich te reppen, maar (gelijk het in diergelijke toevallen gebeurt) verwisselde zijn uitgelaatenheit in verwondering, zijn stoutheit in verbaastheit, zijn bedrijven met handen, werken vol wraakgierigheits, in klagen met woorden, in 't dreigen van die wraake, daar 't uit zich zelve geenen geest toe had, om ze uit te voeren. Het endt dan van zijnen wederwil was, dat het voor Apollo zoo groot een gerucht maakte tegens zijnen Prinse, dat zijne Majesteit hem scherpeijk geboodt, met den allereersten, tot verweeringe tegens deze beschuldinge, in Parnas te verschijnen. De Prins gehoorzaamde, en hebbende zijner Majesteit vertooght de hoedaanigheit der staatzuchtige aart van die twee, deed haar klaarlijk bliken, dat, om zich te handthaaven in de heerschappye van den nieuwen staat, hy gedwongen was geweest, zich te dienen van den gewoonlijken raadt, van de hoofden den oproerigen volke quijt

te maaken, waar meede Apollo niet wel schein voldaan te zijn. Want hy tegens den Prinss zeide, dat alhoewel de doodt van die twee wel noodigh schein, hy nochtans de wijze niet kon goetvinden, die men gehouden had, om dat zoo hunne eigene achtbaarheid als *'t verlanck van hunnen staat grootelijx verkort wert by die Prinssen, de welke, in 't hoogh-^{* interess: di stato.} wightigh besluit van eenigen hunner vassalen 't leven te neemen, niet wandelen met de voeten van een' welgeregelde en ordentlijke rechtspleging, en dat de Prinssen scherpelijk verplicht waaren, eenen iegelijken te openbaaren de oorzaak die hen beweeght om te woeden tegen hunne onderdaanen, en dat niet alleen tot verdaadiging des Prinssen, maar ook om anderen van 't quaaddoen af te schrikken, de straffe van den misdadigen behoorde te geschieden in 't openbaar. De Prins besturf, door deez' zoo ronde woorden van Apollo, en antwoordde t'zijner verweeringe, dat deeze twee personaadjen zoo vierighlijk bemindt waaren van de gemeente, dat, als men, tegens hen op de gewoonlijke wijze van rechtsvordering, gehandelt hadde, en de straf (gelijk hy bekende dat alle behoorlijkheit vereischte) op de gemeene plaats uitgevoert waare, men ooghschijnlijk gevaar liep, dat al het volk opgestaan zoude zijn, om hen te verlossen uit de handen der dienaaren van 't gerecht, tegens welke onorde, als men noch door wacht van gewaapende had konnen verzien: dat het niettemin een' zekere zaak was, dat het dooden in 't openbaar van zoo voorneeme personaadjen, en van de gemeente van zijnen staat zoo tederlijk bemint, zoo groot een' deernisse, en ontstellinge van gemoeden zoude gebaart hebben in zijne vassalen, dat, zoo niet op staande voet, ten minsten met'er tijdt, zy zich alles onderwonden zouden hebben om het te wreken. Om alle welke inzichten hy goedt gevonden had te schuwen den gewoonlijken raadt, van 't lijf van zijnen staat te zuivren, van die quaade zucht, daar hy 't mede vervult zag, met die konstmaatige geneesdranken, die gewisselijk, met den overvloed van zucht, die zy zouden gaande gemaakt hebben, het quaadt merkelijk zouden hebben verzwaart; want het was een † leerjongens regeerregel, dat men op de markten en andere gemeene plaatsen, alleenlijk met ten toon stellen van geringe persoonen, het slecht gespuis van 't bedrijven der schelmeryen moet afschrikken; maar dat de treffelijke personaadjen, bemint van 't volk, van welker leven de Prinssen zich alleen, om de rust hunner staaten verzekeren, van noode was op d'allerheimelijste plaatsen, eensklaps vast te houden, te dooden, en te begraven, om dat het monstren op schavotten, met de straffe der voortreffelijke mannen geen schrik, maar een' raazende wraakgierigheit verwekt in alleman. Apollo alstoen vraaghde den Vorst, sedert wanneer hy kennisse bekomen had van deeze leere. De Prins antwoordde, dat hy die had van eenen Florentijn, zijnen meester in de regeerkunde. Toen vraaghde Apollo, op nieuw, den Prins, waaromme hy in dat zoovermaant en * dootsch besluit dat hy genoomen had tegens den Prins van Egmondt en Graaf van Hoorn, het tegenspel in 't werk gestelt had. Stoutelijk antwoordde hier op de Prins zijner Majesteit, dat'er onderscheit was tusschen 't verlanck dat iemant heeft by 't regeeren eens landschaps onder hooger overheit, en tusschen zelf opperheer te zijn. En dat de natuur den mensche beeter verstant gegeven heeft, om zijne eige zaaken te regeeren, als de zaaken van zijnen meester; en dat veele, die in 't regeeren der staaten van anderen blind schijnen, daar naa, in toezicht op hunne eigene zaaken, meer ooggen hadden als Argus.

† trivial pre-
cetto poli-
tico.

* sunest.

Een en vijftigste Nieuwmaar uit Parnas,
van 't tweede hondert.

De Achæën door de wreede straffe van den Hertoge van Alva, gedaan over de twee hoofden des volks, uittermaate verwoedt geworden, drijven hem, met gemeene waapenen, ten Staat uit.

Terwile de Hartogh van Alva, in zijn Vorstendom van Achaja, naa de wraake, die hy nam van de twee voorneemste personaadjen des volks, waar af men by den voorgaanden geschreven heeft, met pleegen van groote strafheit door veel doodens, zich zocht te vestigen in den staat, heeft zich 't stuk van de ruste zijns Vorstendooms, van tijd tot tijd bezwaarlijker geopenbaart, zijnde niet altyds waarachtigh, dat in de eerste jaaren, in de nieuwe oft verdachte staaten het uitrooijen der persoonen, uitsteekende in adel, aanhank, waardije en rijkdoom, den Prins verlost van 't achterdenken dat hy heeft op edelen en gemeente. Want eenige van de voorneemste der Achæën, ziende de handt geleit aan die twee zoo uitmuntende luiden, alleenlijk om dat ze wel gewilt, en geacht waaren van de gemeente, gelijk in diergelijk vermoeden gewoonlijk geschiet, begonden zelve gelijken val te vreezen. En gemerkt luiden van moede, niet lang kunnen in angstee leeven, en om gevaar t'ontgaan, niet alleen achten* het stout bestaan eenen vailigen wegh te zijn, maar als hun niet toegelaaten wort in rust en zonder quaat vermoeden te leeven, zich boutelijk overgeven ten buite aan de reukeloosheit; worpen zich veele van de voorneemste verstanden der Achæën op tot hoofden der gemeente, verwoedt door de smarte van te zien, dat voor een misdaat der doot waardigh geoordeelt wert de hartgrondelijke liefde, die zy gedraagen had tot die twee personaadjen, de welke zoo rampzaligh een eindt hadden genomen. Der weege dat de strafheit, van den Hartoge van Alva, baarde, het geen zy altyds gewent is te baaren in die nieuwe dwingelandijen, de welke door de bittere tweedraght tuffen adel en gemeente, ingedrongen worden ten vryen Vaderlande, van te vereenigen in volmaakte vriendschap, in hartgrondelijke liefde†, het volk met den adel, alleenlijk om door eendraght weder te winnen, die vryheit, die men, door het zotte twisten, verlooren heeft. Waar over de gansche gemeente van Achaja, aangevoert door den adel, op zekeren bestemden dagh, de waapenen nam, en vallende op hunnen Prins, dreven hem met kleene moeite ten staat uit: en 't zijn reeds twee daagen dat de Hartogh van Alva vluchtende zich berghde in Parnas, en terstont quam eerbiedenis doen aan zijne Majesteit, van de welke hy niet alleen met zeer quaden ooge aanschouwt wert, maar de zelve beklaaghde zich uit der maate van hem, dat zy zoo leelijken zich bedroogen had gevonden in 't gevoelen, dat zy van hem gehadt had. De Hartogh wilde zich alstoen verschoonen, en veele reden bybrengen t'zijner onschult, als Apollo hem gebodt te zwijgen, ende daar naa hem zeide, dat eene zijns gelijk immers behoorde te weeten, dat om een vrygebooren volk te brengen tot gerustelijk t'ontfangen de volkome slaverny, de opperste onvoorzichtigheit was (gelijk hy gedaan had) in de eerste maanden te gebruiken de wreedtheden en onmensselijkheden tegens de groote personaadjen van den staat, de welke stellende de volken in openbaare vertwijffeltheit, alle mogelijke weegen verzoeken, om van den halze te schudden, dat zwaare juk der slavernije, dat zy ook ongewoon waaren te zien, en niet alleen te voelen, en dat een handel van zoodaanigh een gewichte gelukkig

ten

* *il precipitare.*

† *Arist. 5 B. 5, cap. De algemeene vrees bevredight zelfs de bitterste vyanden.*

ten einde te brengen is, alleenlijk met lankheit van tijdē; mits allens-
kens, ongevoelijker wijze, de slavernije, over de volken, invoerende,
en hen van de vryheit ontblootende, zulks zy het eene nocht het ander
gewaar worden. Daar op zeide de Hartogh van Alva, dat hy, van de
banniffementen van Augustus, door de welke, hy op eenen dagh ver-
delgende den moedighsten adel van Rome, den volke in der daat zijne
hoofden quijt maakte, geleert had, dat de nieuwe Vorstendommen ge-
grondslaaght werden, met de maniere van hem gebruikt; een raadt dien
hy ook geleert had van den grooten Tacitus, de welke rondelijk zeide: *Tac. 1. An-*
Nihil ausuram plebem, principibus amotis; Dat de gemeente geen hart heb-
ben zal, als de Vorsten aan een' zijde zijn. Op deze dingen hervoeghde *nal.*
Apollo, dat in zijn * raadsbesluit, altijd eenen schandelijken val deed, * *opini.*
de geene, die naa 't exempel van de voorledene zaaken, richtte zijne je-
genwoordige handelingen, niet hebbende den zelven aart en omstandig-
heden van den geenen, die hy zich tot eenen vailigen regel gestelt had,
om naa te volgen; en dat hy moest bedenken, dat die Vorst alleen in
de nieuwe heerschappijen te werke kon stellen die Tarquijnsche leere;
van den te hoogen mankopen den top af te slaan, 't welk zoo uitne-
mentlijk de groote August wist uit te voeren, die de zelve omstandighe-
den had van dien grooten Prinsse, de welke zich vindende gewapent en
gezegent, niet alleen vailighlijk konde doen geeven die vermaarde ban-
niffementen, maar met de zelve waapenen, daar hy den Roomschen adel
mede vernielt had, lichtelijk zoude hebben kunnen dempen, alle mui-
terijen der gemeente, die te Roomen gereezen moghten zijn; een onder-
stant, 't welk niet hebbende de Hartogh, in 't gebruiken van de zelve
wreetheit, die Augustus gelukkig gepleeght had, zich grootelijks had
bedroogen gevonden: en dat het exempel van den rampzaaligen Harto-
ge van Athenen, dien de Florentijnen geroepen hadden tot de heerschap-
pije van hun vrye Vaderlandt, zijnde het zijne zeer gelijk, klaarlijk ee-
nen iegelijken deed verstaan, dat de Vorstendoomen, tot de welke ie-
mandt, door de inlandsche tweedraght wort geroepen, niet door de schie-
lijke en strenge wreetheden, gebruikt tegens de voornaamste persoonen
van den staat, worden verzekert; maar met de konstenaarije van levend
en wakker te houden tussen adel en gemeente, die geschillen, de welke
hebbende uit den staat verjaaght de oude vryheit, daar de nieuwe slaver-
nije hebben ingevoerd, en dat alzulke Prinssen, zich met alle vlijt had-
den te wachten van iets te doen daar de gemeente zulke weêrsmak in
vindt, dat het de zelve kan brengen tot de vertwijfeltheit, van zich we-
der te vereenigen met den adel: dat hy alledaaghs klaarder bemerkte,
dat het Spaansch verstandt wonderlijk bequaam was, om te regeeren vol-
ken, die, gebooren en gestaadigh geleest hebbende onder opperheerschap-
pijen, de volle slavernije gedoogen konden: maar dat, om te regeeren
luiden die, oft om gebooren te zijn in de vryheit van ruime handtves-
ten, ofte die, uit de vryheit versch gekomen zijnde in de slaavernije,
Nec totam libertatem, nec totam servitutem pati possunt; Nocht volkome- *Tac. 1. Hist.*
ne vryheit, nocht volkomene slaavernij kunnen draagen, een werk was qua-
lijk voegende den verstanden van die volken, de welke hebbende *promp-* *Tac. 1. An-*
tum ad asperiora ingenium, Den aart waardigh tot strengheit, uit der maa- *nal.*
te waaren *prompti ferocibus, Gereet tot forsigheit.* *Tac. 2. An-*
nal.

Negen en vijftigste Nieuwmaar uit Parnas,
van 't tweede hondert.

*De Neef des Prinssen van Sparta, moettende, naa de doot van zijnen Oom, zich weder begeeven tot een *bewindtloos leeven, doet kleen bewijs van de kloekheit eens welgeschikten gemoeds, op dien gevaarlijken pas.*

DE Neef des Prinssen van Sparta, de welke, geduurende het leeven zijns Ooms, hooghloflijker gedachtenis, met ongewoonlijk groot gezagh, dien staat regeerde, heeft, door de keure van den nieuwen Prinse, de verlede maanden geschiedt, over twee daagen moeten keeren tot het leven van eenen ampteloozen onderdaan; en gemerkt de Regeeringe te beneemen eenen mensche, die de lekkernyen van 't heerschen eenigen tijdt lang gesmaakt heeft, ongelijk schriklijker dingk is, als het scheiden van lijf en ziel; en t'andere maalen gebeurt zijnde in Parnas, dat in diergelijke heeren, de overgrootte staatzucht, der voege verftikt heeft de deughd der ootmoedigheid, en die leefbaare geesten van de gemaatightheit des gemoeds, de welke in leven onderhouden de deughd des harten, van eenen welgeschikten aart, dat zy met een schandelijk †passaggio. schoorvoeten zoo groot een † overschreede gedaan hebben, Apollo beweegt tot meêdoogen, over zoo beklaaghelijke rampen, om zorge te draagen voor de behoudenis der achtbaarheid van zoo uitsteekende heeren, in dat yffelike punt, heeft over veele jaaren, in Parnas gesticht het medelijdende gezelschap van de barmhartigheid, in 't welke, de voor naamste Philosophen van dezen staat, hunne naamen geschreven staan. In der nacht dan, als 's morgens daar aan van dien Prins zoo schrikkelijk een werk gewrocht moest werden, mijn eerwaardige heer François Petrarcha met zijn oorbaarlijk boek *de Remediis utriusque fortunæ*, Van raadt tegens voor-en wederspoedt, de hooghgeleerde Hieronimus Cardanus met zijn werk *de utilitate capienda ex adversis*, Om voordeel met tegenspoedt te doen, en de welwaarde Annæus Seneca, prieur van de kame-re, met de dierbaare schriften van den allerheiligsten Boëtius Severinus, *de Consolatione Philosophiæ*, Van den Troost der Wijsheit, gingen zich vervoegen by dien Prinse, den welken zy met eenen langen ommewegh van overschoone woorden, aanzelden de yffelike tijdinge van de wederreize tot het bewintloos leeven, die hem des morgens naaftkomende stont r'aanvaarden. Een overdroeve boodschap voorwaar, en de welke hy verftont, met zulk een' ontsteltenisse van gemoedt, en beweeghenisse van geeft, dat hy, met schreijen, dat eenen ieder verdoofde, met nokken die tot in den heemel steegen, begon te kermen, en zich te beklaagen, over de boosheit zijner fortune, die hy zeide dat een moordtstuk aan hem beging, roepende overluid, dat zy hem nauwlijks had laten proeven de zoetheit der heerschappye, de lekkernye van 't regeeren, oft zy smeed hem van boven neder in de ellende des bevelleloozen leevens, hem doende opflorpen den bitteren geneesdrank, van 't regeeren te wisselen aan 't gehoorzaamen, waar over d'ellendige, in den zutren pas van dien uitersten nootd, zijns †conforta-
tors. zoo groot een' ongeluks, dikwils aan die heeren † staatzieketroosters, zijne achtbaarheid was beveelende, en ernstigh verzocht, in dien hooghdringenden nootd, niet verlaaten te werden. Toen namen Seneca, en Cardanus, en Petrarcha, met onuitsprekelijke vriendelijkheid, dien Prins, in den arme, dien zy minnelijken aantroostten, om moedt te toonen in deze zijnen tegenspoedt, en om hem te beeter te vrede te stellen, hielden hem t'elken stonde, met alle vlijt voor de weelde van het bevelleloos

loos leeven, de genoegten van de geruffte daagen, de gelukzaligheid die men geniet in 't regeeren van zich zelve, en zijne zaaken: en dikwils deden zy hem verhaalen die woorden van den meester der zinspreuken van Staare, *quam arduum, quam subiectum fortunæ, regendi cuncta o-* *Tac. 1 Ann.*
mus: Hoe veel dat het in heeft, en hoe wankel een staat het zy, alles te regeeren. Heilheilige woorden, en de welke gekaut wordende in eenen mondt, die daar de rechte smaak uit kauwen kan, zoo dapperlijk werken, dat ze eertijds de kracht gehad hebben, om 't gemoedt van Kai- zar Karel den Vijfden, meer als iemandt ter werelt verhart en stijfzinnigh in de staatzucht en begeerte tot het heerschen, te beweegen om de werelt te verlaaten, en een kluizenaar te werden: Maar tegens deze vertroostingenvet hardde die heer zoo leelijken, dat hy meer als eens, tegens die eerwaarde ziekentroosters van staate, zeide, dat het bevelleloos leven te verheffen boven 't regeeren, een † wonderleere was, boven maa- *† paradoffo.*
 ten, haatelijk, een * ontwerp dat met den monde gesproken, en met het harte niet geloofd werdt, een' leering, de welke, die geene die ze ten hoogsten vervloekten, anderen zoeken vroet te maaken. De morgen gekomen zijnde, wert die heer ontkleedt van alle zijn rechtsgezagh in de regeeringe; een werk waar in hy zich droegh, met zulk een lijden des gemoeds, dat de voorzeide kranketroosters, geenen raadt vindende om in 't leeven te behouden de geesten der geduldigheid, hy, tot drie- ** concessio.*
 maalen toe, bezweem onder hunne handen, waar over de ongelukkige Prins half doodt gebraght wert buiten 't pallais, de welke, zoo ras als hy gewaar wert de wreede galge van 't bevelleloos huis, stortte in noch erger zieltoogen, in voege dat de heeren troosters, het wonderlijken quaadt hadden, tot zweetens toe, om hem zoo verre te brengen, dat hy in dat punt van zoo groot een gevaar, te werke stellen moghte die deughd van een welgeschikt gemoedt, de welke de perfoonen van sterken aardt bewijzen konnen in de tegenspoedt, als zy met groote vrolijkheit, zich gelaaten uit vrye keure, te doen, 't geen daar hen de harde noodt toe dwingt. Maar die Prins in dat ongeval van tijdt tot tijdt vertwijfeler werdende, begoft in zulker maniere te raazen, dat hy openbaarlijk een ieder scholdt voor ondankbaar, en onerkennende, en speurde men klaarlijk, dat zijn geest meer gepijnicht, en zijn hart meer benauwt werdt, door 't geluk van den nieuwen Prinssse, de grootheit zijner neeven, en de voorspoedt van zijne nauwste dienaars en liefste vanden, als zijn' eigene ellende. Gekomen zijnde tot aan zijns vaders huis, had hy geenen moedt om dat t'aanschouwen, altijd zagh hy met de staart van 't oogh, ten stijfften dat hy moght, naa de plaats, van waar hy quam, en niet naa de geene, van waar hy eerst gekomen was. Waar over de heeren troosters, om d'uiteerste kraft te werke te stellen tot de behoudenis der achtbaarheid van dien Prinssse, staande in zoo kenlijk een gevaar van verlooren te gaan, hem de oogen blinddoekten, en om dieswille dat hy zijne voeten t'schoor zette, tegens den drempel van zijnen huize, werden de heeren troosters gedwongen, hem te schorten, en zonder aarde te raaken, daar over heenen te lichten. En hy quam zoo ras op de zaal niet, oft hy vloogh (zoo zeer ontstelt de wijn der heerschappy, als'er te veel af gedronken wort, de harssenen der menschen) naa de * verhe- ** la ringhera del palazzo.*
 ve plaats, van waar men 't woordt is gewoon te doen, roepende met luider stemme de Agenten en Ambassadeurs der Prinssen; met de welke hy wilde handelen zonder stof, en stelde zich aan, als willende voortvaaren met het regeeren der werelt, † zonder geacht te zijn, en wast' eenemaal bezigh met wichtige zaaken, zonder iets te doen te hebben. *† senza autorità.*
 Manieren van doen; met alle de welke, die quaalijk beraaden Prins een-

nen ieder bekend maakte, dat het geluk van in grootheit gestelt te zijn, met onbepaalde maght om te gebieden, menighmaal doet aanzien voor wijze Salomons, die geenens, de welke keerende daar naa, tot d'ellen-den van een bevelleloos leven, meenighmaal der werelt bekend maaken; dat ze niets breins genoegh hebben voor een gans.

Vijf en zestighste Nieuwmaar uit Parnas,
van 't tweede hondert.

*Een winkelhouder, ter zelve stondt dat hem de diefleidens vatten, wort
zonder ondervraaght te zijn, op de galei gebannen.*

DE winkelhouder, in de groote kraamstraat, in de twee kroonen, wert daaghs voor eergiftren van de rakkers der rechtkamere van de veertigh gevangen: en om dat men den armen bloedt, daatlijk een kapproen over 't hooft trok, en geschort naa de haven droegh, en op de galei smeed, was heel Parnas ten hooghsten verwondert, dat het uitvoeren van 't vonnis over dien rampzaaligen, gink voor 't bepleiten van de zaak. Men zeit dat al ditte geschiedt is ten aanstaan der voorneemste * Op-pervorsten van 't † heelal zich onthoudende in dezen staat, de welke zich hebben laten hooren groffelijk verongelijkt te zijn, door dien winkelhouder, om dat hy openbaarlijk sijne rook te hoop hield: een waare die de Vorsten staande houden, dat in geenerlei manier by onvorstelijke persoonen magh verkocht werden, en wort daarom geloofst, dat zy, met het exempel van dien ongelukkigen, de schrik hebben willen brengen in de anderen, om hun niet in den wege te zijn, noopende zaken die hunne * rechtspraak aangaan. Ende alhoewel de grovelingen van menschen meenden, dat de dwaaling van den winkelhouder, zoodaanigh een' straffe niet had verdient, die geenens nochtans die met hun gezicht den oorber van staate der groote Prinssen konnen gronden, geeven van zich, dat men hem veel eer al te zachtelijk heeft gehandelt; want de sijne rook dienende den Vorsten, in menigen gevalle, voor gemunt goudt, zoo zouden met'er haast hunne schatkaamers, hoe rijkelijk ook dat ze gestoffeert waaren, leedigh werden, wanneer die zoo gangbaare munt van sijne rook, by 't volk in kleinachting geraakende, de Vorsten gedwongen zouden zijn, hunne schulden, de gemeente, te betaalen, met baar geldt.

* Monarchi.

† univervo.

* Jurisdic-tione.

Acht en tachtighste Nieuwmaar uit Parnas,
van 't tweede hondert.

Marcus Anthonius Muretus verzoekt ernstelyk aan Apollo, om op 't openbaar gestoelte, der schoolen van Parnas, te mogen doen een' † reede tot lof van de genaadigheit des alderloflijksten Koninks van Vrankrijk Henrik den Vierden, en kan 't niet verwerven.

† oratione.

Marcus Anthonius Muretus, vermaart in geleertheit en groot François * Redenaar, zeide, luttel daagen geleden, tegens Apollo, dat hy, hebbende ten nauwsten onderzocht alle de deughden der voorledene Koningen van Vrankrijk, en die vergeleken met de vroomheit en glorie van den Koning Henrik den Vierden, bevondt dat'er niemandt, met reeden, by hem te gelijken was, hy liet staan, boven hem te zetten, en dat om
de

* Oratore.

de Françoizen t'ontsteeken met † overgevenheit en eerbiedenis tot zoo † *divorsione.*
groot een' Konink, en om alle Vorsten van Europe te verwekken tot die heldelijke deughd, hy zijne Majesteit zeer ootmoedelijk bad, om de gunste, van te mogen, tot lof eenes zoo glooryrijken Koninks, op het openbaar gestoelte van de schoole der welsprekenheit, een' reede voeren; en gemerkt te spreken van alle de deughden, die overvloedelijk in zulk eenen Konink gevonden werden, den tijdt van veele maanden zoude vereischen, op dat zijne reede niet langer duurde, als de gewoonlijke tijdt van een' uure, hy alleenlijk wilde neemen te vermaaren, die wonderbaare deughdt der genaadigheit, de welke zijnen Henrik zoo eigen was, dat men klaarlijk gewaar werdt, hy had met gestaadigh oefenen der zelve, zoo verre te boven gegaan alle menschelijke zaghtmoedigheit, dat het scheen niet veel te scheelen, oft hy had achterhaalt de godlijke barmhartigheit, dewijl hy aan zijne onverzoenlijke vyanden, had konnen vergeven zoodaanige ongelijken, die in 't harte van alle andere menschen, uitgezeit van eenen Franschen Konink, onuitwisselijk zouden zijn geweest, een deughd schijnende van des te meerder luister, in zoo groot eenen Oppervorst, om dat in de jegenwoordige zoo bedorvene tijden, 't vergeven van ontfangen leedt, niet voor een heldelijke en ten hooghsten deughdelijke daadt, maar groote verwerpelijkheit, uiterste bloodigheit van een moedeloos hart gehouden wort. De voorzeide Muretus vertelt eenen iegelijken, dat Apollo, recht tegens alle gissinge die hy gemaakt had, zich, boven maaten, ontstelde over dit verzoek, en hem met merkelijke verbolgenheit zeide, dat zijne onweetenheit wel grof was, indien hy voor genaadigh en barmhartigh wilde vermaaren, den allerwraakgierighsten en onverzoenlijksten Konink, die oit in 't † Heelal † *universo.*
gevonden waar: en indien hy in den allergrootsten Konink Henrik den Vierden, wilde neemen te looven de onentlijke vroomigheit van zijnen persoon, de stantvastigheit van 't gemoedt, onverwonnen in wederspoedt, * zedigh in voorspoedt, indien, d'uitnemende wetenschap der krijgs- * *moderato.*
konst, in de welke hy, een groot eindt, overtroffen had, alle de naamhaftighste Koningen en Hoofdmannen, die den roemelijken naam van strijdbaar met gewaapender handt gewonnen hadden, indien die overmenschelijke levendigheit van zijn alderkloekste vernuft, indien; de wakkerheit van dien onvermoeijelijken geest, het behendighste oordeel, in 't regeeren van dien overgrooten Konink, eenen iegelijken gebleeken, dat zijne ooren, en die van zijne geleerden, partijdigh, uit der maate, over de zijde van zoo groot een' Konink, geen zoeter maatzank en hadden kunnen hooren; maar dat, naa de doorluchtighste verovering die hy gedaan had, van 't rijk van Vrankrijk, zich hebbende veel wreedelijker gewrooken, over zijne vyanden, als die onbarmhartige Augustus oit deed, met die zoo vervloekte * voorschrijvinge, dat Parnas de plaats * *proscriptio-*
niet was, daar men de leugenen stofferen moest. Door dit zoo rond een *ione,*
antwoord, liet Muretus den moed niet zinken, maar voeghde daar weder op met groote eerbiedenis, dat hy met volle vlijt de deughden dezès zijnen Koninks van punt tot punt geschat hebbende, zijner Majesteit echter verzeckerde, daar onder geene gevonden te hebben, die hem met grooter glans versierde, als die van de genaadigheit. Apollo alstoen met een zeer vroolijk aangezicht Muretus aanschouwende, *Goedt is 't te zien, zaid' hy hem, o konst- en deughdrijke François, dat ghy niet hooger geleert zijt, als in de Letterkunst, om dat ghy bewijst niet te weten, dat niet alleen een Konink den naam van wraakgierigh verdient, die (gelijk Augustus deed) naa de zeege, zijne vyanden ombrengt, want uit de werelt te helpen eenen zijnen quaadtwilligen, op dat hy, door 't zien*

zien van triomfen, en voorspoedigheden zijns vyands, alle uure geen duizent smarten proeve, duizent dooden sterve, is een soorte van meedogenheit: wraakgierigh en onentliken wreedt is die geen, die hem laat leven, die hem † beschaamt maakt met de vergiffenis, en die hem, met zijne deughdelijke daaden, met zijnen geduurigen voorspoedt, alle daaghs, martelt, en 't vleesch van den lijve scheurt, gelijk meer dan alle Koningen die d'aarde oit droegh, mijn en uw Henrik voor aller menschen oogen, gedaan heeft, de welke altyds met meer en meer wreetheits verbitterende tegens zijne vyanden, door den gestaadigen loop zijnes geluks, door bewijzen aan de werelt van ontallijke deughden, van rechtvaardigheid, mildheit, * gauwigheit, en opperste genaadigheid, heeft alle daagen, meer en meer, bezwaart die zijne vyanden, de welke, om hem by zijne volken van Frankrijk in haat te brengen, hem opentlijk naagaven, dat, indien hy tot de heerschappye van dat overmaghtigh † Oppervorstendoom geraakte, hy voor gewis het zelve ten uitersten val zoude brengen. En hoe wee waant ghy, o Muretus, dat het den vyanden van dien grooten Koning gedaan hebbe, als zy, in de volkomene zeege van dat vernaamde Koninkrijk, zaagen d'allergrootste fortune, die hy met den beitel van eige deughd, met den hamer van zijne vroomigheid, zich geweeten heeft te stichten, en met wat harte, meent ghy dat zy hem aanschouwden, gezegent, triomferende, en niet alleen geëert, maar aangebeden van zijne volken, met d'oude Fransche * overgevenheit? en zoo glooryijk, dat, ten eersten daage, als hy tot het rijk quam, hy opperzeghsman over de werelt wert. En oordeelt ghy niet, dat dezen zulken, alle daagen, duizentmaal meer het hart brak, als zy zien moesten, dat die Koning van Navarre, om den welken te verdrukken, zy zoo veel t'zaamen gebaalt hadden, als toen was geworden overroemrijk Koning van Frankrijk, als zy dachten zijnen zekersten val in der handt te hebben? bevestigt zijnde, daar naa, in 't Rijk, door zoo wonderlijk een' vruchtbaarheid van kinderen, dat zy ook t'hunner bittere spijte, gedwongen zijn te belijden, dat ze hem van den hemel zijn toegezonden. Gelooft ghy niet Muretus, dat zoo veele gelukkigheden, zoo veele gaaven, van Gode, onzen Koning verleent, zijne quaadgunners rekenen voor hunnen smaadt, en hunne ellenden? Welgelukkig mogen genoemd werden alle de geenen, die in den toeleg, van hem de kroone t'ontzetten, gebleeven zijn, naardien zy in eenen stondt hunne ellenden hebben geëndicht; eeuwelijk gemartelt blijven die geenen, de welke, t'haarder meerder beschaamtheit, door vergiffenisse, te lyf gelaten zijn, gedwongen werdende t'aanschouwen de vailigheden van de jegenwoordige voorspoedt des allermaghtighsten Koninkrijks van Frankrijk.

Zes en negentighste Nieuwmaar uit Parnas,
van 't tweede hondert.

De grootmaghtighste Konink van Spanjen Philips de Tweede, grootelijks verbolgen over de woorden des Hartogen van Alva, in de gelegenheit zijner landtvooghdye over Nederlandt, gesproken tegens Apollo, terwyl hy zich over dien zijnen bewindtsman zoekt te wreeken, zijne Majesteit verwitticht van 't geene dat'er omging, doet den Koning voor haar komen en stilt hem.

N Oit vindt men hof, oft het was vol van die booze geesten, de welke voortskallende, 't geen behoort gezwegen te worden, een' grote graagheit toonen om ergernis te zien, en 't vuur der tweedraght t'ontstecken onder de menschen. Dit wort gezeit, om dat de Hartogh van Alva,

Alva, gewezen Vorst van Achaja, niet zoo ras had gezeit tegens Apollo, dat hy op de plaats van Brussel, alhoewel hy daar zwaare ergernisse uit te gemoete zag, op een schavot, in 't openbaare vertoont had de hoofden der Graaven van Egmond en Hoorne, alleenlijk om dat de menschen een ander oordeel hebben in 't regeeren van de staaten eenes anderen, en een ander in 't beheeren van hunne eigene, oft die woorden werden overgedraagen aan den allerwijsten Koning van Spanjen, Philips den Tweeden, de welke tegens dien zynen bewindtsman, uitermaate zich verstoorende, voornam, met de waapenen, zoo groot een leed te wreeken, en beval daarom eenigen edelluiden van zijner kamere, zich daatelijk te waapenen, en bejegenende den Hartogh, hem zoo dapper door te neemen als hun zoude mogelijk zijn. Dit voorneemen des Koninks, 't welk ontdekt wert en Apollo terstont te kennen gegeven, beweegde zijne Majesteit om voor haar te ontbieden den Koning van Spanjen, mitsgaaders den Hartogh van Alva, de welke verscheenen zijnde, zoo deed eerst de Koning, met groote ontsteltenis van gemoedt, zijne klaghten, over den Hartogh, dat hy, uit enkele staatzucht, om eeuwelijk te blijven in den last der landtvooghdye van Nederlandt, zijne erflanden gestelt had in die onreddelijke verwarringen, die alle de werelt zag, een zaake verdienende noch eens zoo groote straffe, om dat hy de zwaare misdaadt, van zoo quaalijk gehandelt te hebben nevens zynen Koning, bekent had, met zulk een' rondigheid als anderen zich roemen over deughdelijke werken. Op deze klaghte des Koninx, antwoordde t'zijner verweeringe de Hartogh, dat hy voor zynen Koning had geoorloght, in Afrieken, in Duitslandt, in Vrankrijk, in Nederlandt en in Italië, en altyds met zeege, en dat zijn getrouwe en eerlijke dienst, in den pais, zoo luttel beloont was, dat tot de landtvooghdye over de zelve gewesten, waar uit hy den vyandt verjaaght had, voor hem waaren gekooren niet alleen * langrokken, onbequaam tot de oeffening van den oorloge, maar ook vrouwen, by welke maniere van doen, hy le-

**humini di
robba longa.*

dighlijk oft zonder last, niet voegende eenen zijns gelijken, daar naa onderhouden was in de hoven, alleenlijk op dat hy bedreeve d'afgoderye van aan te bidden d'opperste mogenheit van Ruy Gomez de Silva, en andere perfoonen, by den zynen niet te achten, die in 't hof van zynen Koning 't meeste vermoghten, een vuiligheit, de welke in der daadt onwaardigh zijnde eenen zijns gelijken, en een brok onverteerlijk in zijner maage, ganschelijk was strijdende met zynen aardt, overvyandt van wederwaardigheit, 't welk niet alleenlijk van zijne quaadwilligen, maar ook van zynen Koning zelf, genoomen wert voor onverdraaghelijke trotsheit, van niet te willen, in zijn hof iemandt, zoo groot als hy, lijden, veel min grooter, en dat het, om zijne achtbaarheid te behoeden, en om niet te zien een personaadje als hy was, onder 't getal der gemeene hovelingen, waar was, dat hy gezocht had zich eeuwich Landvooghd van Nederlandt te maaken, om 't welke te bevreedigen hy wakkerlijk zoude gearbeidt hebben, als hy had mogen hoop hebben, om 't zelve ook in paize te blijven regeeren. Door dit zoo rond een antwoordt wert de Koning van Spanjen, boven maate, verbolgen, ende zeide, dat mits de belijdenisse van 't misdrijf zijns bewindtmans, verdubbelt zijnde, daar niet gebrek dan hem te verwijzen. Maar (antwoordde Apollo toen den Koning van Spanjen) *het is van noode dat, met het vrywijzen van den Hartoge, van alles wat ghy hem te laste hebt geleit, ik de groote Koningen uwsgelijken vermaane, die Hopluiden wel te handelen, de welke met de dierbaare en zoo waarde munte van hunnen bloede, hebbende geweeten te koopen den lof der waare kryjsvroomigheit,*

ook verdienen de volkomene gunste hunner Koningen te bezitten, om dat alle goedt recht vereischt, dat de Koninkrijken en groote landschappen werden geregeert in de vrede, van die geene, de welke in den oorlogh 't hart hebben gehad om ze te veroveren, oft die ze met wapenen tegens de openbaare vyanden hebben geweeten te beschermen: maar om dat veele van u luiden, geen werk maken van der gerechtigheid geoorzaam te zijn, en aan't geen dat door alle reeden van dankbaarheid betaamelijk is, naar dien ik u luiden luy en koel zie in't leeren, uit de vruchtbaare lesse der Historien, hoe en by wat middelen ghy volnoeght en te vrede moedt houden, die Hoofdmannen, die met de waapenen in der handt, ongemete belooningen van u hebben verdient, en wilt in een zaake van zulk een verhevenheit, u ten minsten niet schaamen, exempel te neemen aan de Othomansche Kaizars, de welke in de beroerde tijden van oorloge, met vorderlijke en *overeunjere militheit, aan geenen anderen geven het opperbevel van 't heir, als aan den eersten Vizier, een waardigheit van zoo hoog een' eere, dat de geen die ze bezit, als alleen zeghsman over pais en oorlogh, regeert het heele woeste Othomamische rijk. Waar door de eerste Viziers weetende, dat zy in vrede, veel vorderlijker en eerlijker staat hebben als in oorlooge, op hunne aanslaagen de waapenen zeer gelukkig handelen, alles om, door de vroomigheit, zich te bewaaren de waardigheit, die zy bezitten, behalven, dat zy om de staatzucht, van zoo voorneemen een ampt, te oeffenen, in 't winnen van nieuwe landschappen, oft afoorloogen des vyands, zich spoejen om de zeege te bejaagen. Philips, nocht in mijne, nocht in eenigen anderen Vorsts vermogen is 't, de menschen te bewegen, om het voordeel van anderen, te beminnen, boven hun eigen nut, en de waare konst, om zich de Hopluiden eeuwelijk getrouw te maaken, is de geene die ik daar terstont gezeyt heb, naamelijk hun, in de beroerten der oorlooge, te vertoonen de eerlijke en vorderlijke vrede te huis.

* sagaci-
ma,
schrandere.

GEDICHTEN

Van den Heere

PIETER C. HOOFT,

DROST te Muyden,

BALJUW van Goeylandt, enz.

Eertydts

verzaamelt en uitgegeven door

DEN HEERE

JACOB VANDER BURGH,

Raadt des Heeren van Brederode:

N U

Op nieuw overzien, en merkelyk vermeerdert.

OLD CHURCH

WALTER C. HOBBS

1880

NEW YORK

1880

NEW YORK

1880

NEW YORK

1880

1880

NEW YORK

Aen mijn Heer

CONSTANTYN HUIGENS,
R I D D E R,
HEER VAN ZUILICHEM,

Raedt en Secretaris van den Prinse van Oranje.

Et onzeeker oordeel in 't meerendeel der wetenschappen speelt immer zoo zeer in de genen die de weereldt ter noodt zou' kunnen missen, als die den menschen voor zout strekken. Dat onder de eerste de Poëzye de minste niet is, getuigt ons de zorgvuldige behoudenisse van zoo veel krachtige invallen der verloopenen eeuwen, die ons, in spijt van brand en oorlogh, zoo gezont zijn ter handt gekomen, gelijk of'er de Natuur zelve het oogh op gehad hadde. Aen dit schip zoekt yder een te reeden, om dat'er eere aen vast schijnt: Maer hoe schaers dat de bequaemheid daer toe is uitgedeelt, zulks zal het pappier, dat het ambeeld der zotten is, metter tijdt wel te kennen geven. Van die geene die 't verrotten ontgaen zullen, zijn der, mijns oordeels, by nae zoo weinigh als Cometen verschenen. D'onvruchtbaerste tijden van zoodanige lichten, dunkt my evenwel dat wy nergens nae beleeft hebben. Italië, daer de Musen, als in behouden haven, toen zy 't uit Griekeland verloopenen moesten, overscheepten, is voor en by ons leven ruim de rijkste geweest van schrandere verstandenen; hoewel het zich des niet hadde te wandanken, zoo der maer alle duizendt jaeren zoo edel een geest als DANTE, PETRARCHA, TASSO, GUARINI, of MARINO, te voorschijn quam. In Vrankrijk, andersins niet onverzien van gemeene vernuften, lichten MAROT, RONSARD, BARTAS, THEOPHILE, MALHERBE, S. AMANT, en meer anderen. Engeland pronkt met den diepzinnigen DONNE, en den geestigen, doch ongelukkigen, OVERBURY. En dat Holland in onze dagen van dien slagh geenszins is misdeelt geweest, daer van kan U Ed. beter als iemand anders oordeelen, gelijk zijne hooghdraevende rijmschriften ons genoegzaam getuygen. De treffelijke dichters van H. L. SPIEGEL, HEINS, KATZ, KOSTER, en VONDEL zullen den naekomelingen der Hollanderen getuygen dat ik niet

en doole. Doch wat plaets men alhier den Heere Droffaerd van Muyden schuldigh zy, wil ik (vermits mijn oordeel ontwijffelijk niet zoo goet, als dat van MICHEL ANGELO, gekeurt zal werden) op het vonnis van U Ed. en der genen daer reden en rijm vat op heeft; laten aenkomen. Dit weet ik; dat, die dit werk met Lynceus oogen inzien, daer vry wat meer pits als in anderen zullen vinden: Want het zal een schrandere ziel pijnlijck vallen deze rijmen zonder ontzettinge te lezen: zoo kunstigh heeft de dichter ten hole der zaeken de rechte toonen, daer onze gemoeden van geraekt werden, weten uit te boezemen, en met zulke onbereikelijke fragigheid op te pronken, datze alle de bewegingen van onze innerlijkste gedachten bemaghtigen. Die tedere hartjens daer het minnen zoo op vat, zullen hier recht hunne gadinge vinden. Die met rijper ooggen, op een toonneel, de drift van der menschen hertstochten, als in een schilderije, wil aenschouwen, die slaetze vry op deze bladen. Die zijn ziel met Bibellstoffe wil onderhouden, dien zal ontwijffelijk de uitbreidinge der Psalmen een zonderling vernoegen geven. 'T is boven 't gemeen over al t'huis te wezen, en zijnen lezer nergens t'ontvallen: By my leit het zoo; dat het de Heere HOOFD hier toe gebraght heeft: Doch ik stel de merkt niet; maar terwijl ik weet dat ik d'eere hebbe hier inne niet verre van U Ed. gevoelen te verscheelen, dat steltze my. Het meerendeel van deze werken waeren by zijn E. de vergetelheit al opgeoffert, 't en waere ikze met smecken hadde uit den brand gehouden, en met zijne bewillinge gemeen gemaakt. Het zijn zijne echte kinderen, en die hy daer voor houdt; maer terwijl hy bezigh is met de verwarde kennisse van de zware beginselen van onze vryheit t'ontzwachtelen, om de waerdije ende behoudenisse van de zelve de toekomende eeuwen klaer en smaekelijck te maeken, heeft hy my 't opzicht daer over betrouwt. De Latijnsche overzettinge van zijn Zinnebeelden is van D^r. CORNELIS G. PLEMP, de Fransche van NEREE. Dat ik d'opdraght van dit werk zoo onbeschroomt heb aengenomen, was door de waerde daer ik 't altoos in had: waer in ik, als gezeit, stemme met uwe Ed. wien ik 't opdraege, als zijnde

Uw' Ed.

ootmoedige en dienstschuldige

J. V A N D E R B U R G H.

P. C. H O O F T S

T O O N N E E L -
S P E E L E N .

G R A N I D A .

G E E R A A R T V A N V E L Z E N .

B A E T O .

W A R E N A R .

P A R I S O O R D E E L .

THE HISTORY
OF
TOWNSEND
COUNTY

BY
DEBRA J. YAMM
AND
W. A. L. W.
PUBLISHED BY

P. C. H O O F T S

G R A N I D A.

I N H O U D T.

GRanida, eenige dochter en erf-Prinsesse van Persia, op de jaght afgedwaalt van haaren sleep, koopt ter plaatse daar zy Daifilo Harder, met Dorilea, die hy op minne vervolgt, vindt koutende; de welke haar niet kunnende onderrechten van het spoor der voorgerede jaageren; van haar gevraagd worden naa eenige bron om den dorst te lesschen. Daifilo biedt der Prinsesse te drinken uit eenen schulp, met zoo heusch een' genegenheit, dat de zelve, geholpen van zoo wel te pas een' dienst, ook naa haar verscheiden van daar, der Prinsesse welgevallende nauwelijx uit den zinne gaat. Daifilo ter ander zijden besluit zich ten Hoove te begeven, om der tegenwoordigheid, en diensten wille van zoo waardigh een' Prinsesse.

Daifilo zich gegeven hebbende in dienst van Tisiphernes, op hoope, dat die als een Prins van groote verdiensten by de kroon van Persie, bekoomende het huwelijk van Granida, hy door dat middel aan haaren dienst moght geraaken, quijt zich zoo, dat zijn Heer hem grootelijx vertrouwende, hem zeindt aan de Prinsesse om haar' gonsste te hebben, in 't eindelijk verzoek, dat hy naa zoo lang vervolgh om haar ging doen aan haaren vader: alwaar hy ontzeidt wordt van zijn tegen-vrijer Ostrobas, zoone van den Koning der Parthen, tegens den welken hy aanneemt des anderen daaghs te vechten. De Prinsesse zoo bekommert over 't aanstaande huwelijk, als beweeght door het nieuw zien van Daifilo, komt dien avondt aan de venster, op geluk oft eenige passerende muzijke haar quellaadje wat verzachten moghte, ziende, zonder gezien te worden; door 't glas; en hoorende hem verzuchten, neemt zy 't zelve op, voor teeken van waarachtige liefde; zich daaromme beklagende over d'ongelykheid van de staaten der wereldt.

Daifilo verklaart aan zijn' Heer zijn' liefde, en d'oorzaake waarom hy in zijnen dienst gekoomen is, hem biddende te lijdén dat hy in zijn' steede, en met zijn' wapenen bedekt tegen den Parth mooge strijdén, tot het welke hy hem met redenen beweeght. Daifilo verwint en verslaat Ostrobas. Tisiphernes besluit des anderen daaghs de Prinsesse te bezoeken: Maar Daifilo; noch dien avondt onder haar venster passerende, wordt door haar bevel geroepen van haar Voester. Zy ontdekken elkandren hunn' onderlinge liefde: Granida zeidt gereedt om met hem te vertrekken; en een' Harderinnen staat getroost te zijn: welke aanbiedinge hy, naa dat hy haar de waarigheden van zulks

voorgehouden heeft, en verstaan de zelve van haar at te vooren overwoogen te zijn, met groote dankbaarheid aanneemt.

De Voester van Granida, op haar zijde gewonnen zijnde, komt verklaren voor den Koning, en Tisiphernes, dat de Prinsesse, met groot spook, voor eenen Godt geschaakt is. Tisiphernes; ziende op't Schoonste zijn loop te leure gesteldt, is om raazende te worden: Maar Daifilo, die haastigh ten hoof wedergekeert was, om quaad vermoeden voor te koomen, hem onderrechtende, doet zijn gemoed wat bedaaren. Hy nochtans, walgende van de wereldt, besluit met luttel gezelschaps voortaan door't Landt te reizen, en verklaarende Daifilo waarachtigen verwinmer van Ostrobas te wezen, levert hem zijnen staat over, den welken hy eerbiedelijk weigerende, belooft gaade te slaan tot'er tijdt toe, dat's Prinssen gemoedt wat bezaadige.

De Geest van Ostrobas verschijnt aan zijnen vriendt Artabanus, die met hem in Persie was gekoomen, hem opstufende, om wraake te nemen op Daifilo, de welke ter eerste morgenstondt op't land met de Prinsesse spreekende, van hem en zijn volk, met haar gevangen wordt, om opgeoffert te zijn aan het graf van Ostrobas; maar Daifilo ziende den overlaf van banden, die men de Prinsesse aandeede, breekt de zijne, te weere raakende tegens zijn vyanden; op welk gerucht Tisiphernes, die, by geval, niet verre van daar zijnen wegh volghde, de gelieven koomt ontzetten, de welke bekendt zijnde, beklaagen zich deerlijk dat d'eene ramp den andren jaagende, het geluk wel hardnekkelijk scheen beslooten te zijn tot haar bederf. Maar d'eedelhartige Prins, in plaats van zich tegens hen te verbitteren, verwondert zich over hunne zeltzaame liefde, en gebiedende haar goeden moedt te hebben, belooft en verkrijght hun hunnen zoen van den Koning, die ze beide met blijen vellekoom onthaalende, te zaamen huwt.

P E R S O N A A D J E N.

Gran.	Granida.	Ostrob.	Ostrobas.
Daif.	Daifilo.	Artab.	Artabanus.
Tisiph.	Tisiphernes.	Voest.	Voester.
Dor.	Dorilea.	R. v. I.	Rey van Joffrouwen.
Kon.	Koning.	R. v. H.	Rey van Harderinnen.

E E R S T E D E E L.

Dorilea.

Het vinnigh straalen van de zon
 Ontschuil ik in 't bosschaadje.
 Indien dit bosje klappen kon,
 Wat melde 't al vrijaadje?
 Vrijaadje? neen. vrijaadje? jaa.
 Vrijaadje zonder meenen.
 Van hondert harders (is 't niet schaâ?)
 Vindtme 'r getrouw niet eenen.

Een wullepsch knaapjen altijd stuurt
 Na nieuwe lust zijn zinnen.

Niet langer dan het weigren duurt,
 Niet langer duurt het minnen.

Mijn hartje trekt my wel zoo zeer,
 Zoo zeer, dard' ik het waagen;
 Maar neen, ik waag' het nemmermeer,
 Hunn' minnen zijn maar vlaagen.

Maar vlaagen, die thans overgaan,
 En op een ander vallen;
 Nochtans ik zie mijn vrijer aan,
 Voor trouwsten van hun allen.

Maar of 't u miste, domme maaght,
 Ghy ziet hem niet van binnen.
 Dan 't schijnt wel die geen' rust en waaght,
 Kan qualijk lust gewinnen.

Oft ik hem ook lichtvaardigh von,
 En 't bleef in dit bosschaadje?
 Indien dit bosje klappen kon,
 Wat melde 't al boelaadje?

Dorilea. Daifilo.

Dor. **D**Aar is hy. och hoe ben ik in de zaak belaaden!
 Best dat ik my versteek in 't schemeren der blaaden,
 En diepste van het bosch, al eer dat hy my ziet.
 Best is het. best is 't. jaa. maar vond hy my dan niet?
 Weet ik wel wat ik wil? ik ben vervaart voor 't minnen,
 Ontschuil mijn lief, en vreez' dat hy my niet zal vinnen.
 Neen, beter blijft ghy hier dan of ghy verder gingt,
 Hier komt hy doch voorby; maar luister wat hy zingt.

Daif. Die gebooden dienst versmaadt,
 Wenscht 'er wel om als 't is te laat.
 Windeken daar het bosch af drint,
 Weeft mijn brak, doet op het wilt,
 Dat ik jaage,
 Spreidt de haage',
 En de telgen van elkaâr,
 Mogelijk schuilt mijn' Nymphè daar.
 Nymphè zoo ras als ghy vermoedt,
 Dat mijn gang tot uwaarts spoedt,
 Loopt ghy schuilen,
 In de kuilen;

En het diepste van het woudt,
 Daar ghy met reën vervaart zijn zoudt.
 Vreesje niet dat de Satyrs, daar
 U eens moghten nemen waar,
 En beknellen,
 'T zijn gezellen,
 Die wel nemen t' uwer spijt
 'T geen daar een harder lang om vrijt.
 Zonder te denken, dat in't kruidt,
 Dikwils slangen gladt van huidt
 Zijn verhoolen,
 Loopt ghy doolen;
 Maar nochtans hoe zeer ghy vliedt,
 Dat ghy my haat en dunkt my niet.
 Want toen wy laaft van's avonds laat,
 Zongen tot den daageraadt,
 Met elkandre,
 En uit d'andre
 Tot den dans ik u verkoos,
 Bloofden uw' wangen als een roos.
 Mompelen hoord' ik op dat pas,
 Dat dat geen quaadt teeken was;
 En wanneer ik
 Heel begerlik
 Kussen quam uw' montje teer,
 Repten uw' lipjes, dochtme, weêr.
 'T weigeren, en d'afkeerigheidt,
 Voeght zoo wel niet, als men zeidt,
 Voor de vrouwen.
 'T kan haar rouwen.
 Die gebooden dienst versmaadt,
 Wenscht 'er wel om als 't is te laat.
 Zus, zus, wat of ik daar magh hooren
 Ritslen in de haagedooren?
 Is zy 't, zy zal my niet ontvliên.
 Neen Dorilea, al gezien.
 Nu zult ghy hier met geen een kusjen af raaken.
Dor. Houdt, Daifilo, ghy zult het veel te grof maaken.
 Laat, Daifilo, my staan.
 Laat, Daifilo, my gaan.
Daif. Maar Dorilea, mooght ghy zoo af keerigh zijn
 Van't geen daar alle menschen naa begerigh zijn?
 En vlieden stuurs van zin?
Dor. Wat doch? *Daif.* De zoete min.
Dor. Ghy noemt het zoete min, en zeght dat geene lieden,
 Behalven ik alleen, de zoete minne vlieden.
 Voort hoor ik van de min zoo veel quaadts, dat ik gruw,
 Van ieder een, en dien geloof ik bet dan u.
 Dus, Daifilo, van nu,
 Laat my voortaan te vrede.
Daif. Ach zult ghy dan dus schuw,
 Uw' groene jeughdt besteede?
 Deez' teedre schoone leeden
 En zijn u niet gegunt,

Dat ghy ze zonder vrundt
 Afgunstigh zoudt verslijten.
 En eens te laat bekrijten,
 Dat ghy, om niemant gonst, of wellust te doen aan,
 Verzuimelijken hebt u zelf te kort gedaan.
 Wilt reekeninge maken,
 Dat deze rooze-kaken,
 En deze lippen varsch,
 Die gloeijen als een kars,
 Die nu een ieder wenscht te kussen en te strooken,
 Van oudtheit zullen eens verwelken, en verschrooken.
 De diepe rimpel, met
 Der tijdt, dit voorhoofd net
 En gladt heel zal ontflechten;
 Deez' weelderige vlechten,
 Die met veel' strikjens nu zoo dartel zijn vertuit,
 Die zullen't gulden kleedt allensjens trekken uit.
 En 't geen ghy voor sijn goudt hielt, mogelijk, voor dezen,
 Zal zilver blijken, en alleen verguldt te wezen.
 Deez' wakker' oogen bly,
 Verleeren zullen zy,
 Hunn' lodderlijke treeken,
 Die zoo veel brandt ontfleeken;
 Deez' vlugge gauwigheidt,
 Daar grijz' aalwaarigheidt,
 Gaat zonder reën op gnorten,
 (Helaas!) zal ouderdoom
 Die't al maakt suf, en loom,
 Haar' vleugels dapper korten.
 Dan komt onnut berouw, als beetrens tijdt ontbreekt.

Dor. 'K weet, Daifilo, niet van wat schoonheidt dat ghy spreekt.

Naa dat ik kan bevijne'
 En is't niet van de mijne',
 Want onlangs, naar ik kon
 Verneemen uit de bron
 Die ongeroert was, quam het beeldt daar in verscheene,
 Met dit uw' zeggen niet al te wel over eene.
 Maar ziet ghy 't groene woudt, hoe lustigh dat het staat,
 Hoort ghy de vogeltjens die voor den daageraad
 Dankbaarder zijnd' als d'onvernoeghelijke menschen,
 De wellekooome zon met zang goën morgen wenschen?
 Ziet ghy dat blondt gewas om hoogh, en 't graazigh dal
 Met bloempjes, veelerley, gemarmert overal,
 'T wellustige banket der ruijsend' hoonighbijen?
 Hoe vroolijk licht het al in deze zoomertijen?
 Maar als de guure herfft komt met zijn buijen aan,
 Zal dezen dingen all' hunn' vroolijkheidt vergaan,
 En deez' bloeijende jeughdt der wereldt, zal verkeeren
 In dorren ouderdom, en haar sieraat ontbeeren.
 Nochtans, indien dat all'
 De bouwliën spanden t'saamen,
 En met een groot geschal,
 De Goden bidden quaamen,
 Dat donder, blixem, windt, en hagels groot geweldt,

Moght komen met der ijl vrybuiten over 't veldt,
 Berooven d'aarde van haar' spikkelrijke rokken,
 De bergen van hunn' kruin, de boomen van hunn' lokken,
 Om dies wil, dat doch eens d'aanstaande winter wreedt
 Het aardrijk plaagen zou met diergelijken leedt,
 Zoudt ghy niet zeggen, 't was hunn' nutter dat zy baaden
 Om redelijk verstandt? *Daif.* Jaa, trouwe. *Dor.* Zoudt ghy raaden
 Dat ik door min, een buy met zonnescijn vermomt,
 Die lichtelijk vernielt, wie dat zy overkomt,
 Dan krenken zouw mijn' jeughdt, om dies wil dat de jaaren
 Deez' mijne schoonigheên (genoomen dat ze waaren,
 Gelijk als ghy ze maakt) my zouden maaken quijt?
 Zoud' ik de schaâ des tijdts gaan zoeken voor den tijdt?
Daif. Dit doet ghy vast; want ik, ô Dorilea, reeken
 De leelijkheid zoo goedt als schoonheid onbekeeken,
 En al bekeeken, onbelonkt, en al belonkt,
 Noch ongenooten van den minnaar dien z' ontfonkt.
 Wat's jeughde zonder min, vol onbeweeghde koutheid,
 Doch beeter dan versufte en stijf bevroozen' oudtheid?
 En dat de zoete min van u beschuldight wordt,
 Als die de schoonheid krenkt; daar doet ghy hem te kort:
 Want noit en zach men hem het zuivere besmetten,
 Maar wel recht anders, 't geen dat zaluw was, blanketten,
 En leggen bloozend' roodt op wangen deeluwbleek,
 En 't hair vergulden, dat te vooren vaal geleek.
 En geene zag men oit het geen dat zy beminden,
 Afzichtiger dan 't was, maar wel veel schooner vinden:
 Maar, zegt ghy, ieder een
 Beklaagt zich, met geweên,
 Van minnens bijstre zwaarheidt.
 Zy spreeken buiten waarheidt,
 Al wordt de min bescheldt,
 'T is onmin die hen quelt,
 'T is onmin van 't verkooren.
 Want quam hunn' min te vooren
 Van huns bemindes zy,
 Zy wierden 't eens met my,
 En zouden ras bekennen,
 Dat minne niet kan schennen,
 Maar dat gebrek van min alleen den minnaar krenkt,
 Die minnens hoonighzoet met bittere galle mengt.
 Dus, Dorilea, denkt
 Dat min van beide zijen,
 Niet anders voort en brengt
 Dan welluft en verblijen.
 Daarom in deze tijen,
 Schijnt dat de wereldt dus blygeestigh opgepronkt
 In 't harte min gevoelt, en t'eenemaal verjongt,
 De hemel schijnt verliest, de visschen in de stroomen,
 De dieren in het kruidt, 't gevogelt in de boomen,
 De Nymfen in het bosch, natuuren van de min.
 Dat vogeltjen, dat nu vlieght uit den dennen, in
 Den boeke-boom, en schijnt onmooghlijk om vermakken,
 Dan uit den boeke-boom weêr in de myrte-takken,

En hippelt queelende zoo licht, zoo wildt, zoo wuft,
 Waar 't van natuur begaast met menschelijk vernuft,
 'T zouw zeggen; ach! ik brand' van min, ik brand' van minne,
 Tjilpende door het woudt; maar wel brandt het van binne,
 En zingt in zijne taal op liefelijke maat,
 Dat het zijn zoete lief, zijn' lieve lust verstaat.
 En luister, juist of zy 't om u te leeren deede,
 Antwoordt zijn lieve lust; Van minne brand ik meed.
 De min het al verwint.

Ach! aard' en hemel mint.

Zal Dorileas ziel mins krachten groot van waarde,

Alleene wederstaan, in hemel en op aarde?

Neen, want een ieder mensch wordt van de min geraakt,

En die ze jong ontgaat, bejaart haar' krachten smaakt:

De mingodt wil doch eens doen blijken in onz' harten

Hoe veel dat hy vermagh: dus vreeft hem vry te tarten:

En weet dat grooter smart noit iemand overquam,

Dan jeukering van min in leden oudt en sfram.

Het jonk hart, dat hy quetst, geneest de mingodt weder,

En hoope helpt het op, als 't leit van pijn neder:

Maar d'oude minnaar is geplaaght met dobbel rouw,

Die willend' niet en magh, en moogend' niet en wouw.

Veel feller vat droogh hout de vlam, dan groene spruiten.

Dor. Ghy andre vrijers kent deez' praatjens al van buiten,

En brengt'er veel in 't net;

Maar ik heb wel gelet,

Op 't geene dat ghy zeide,

Dat als de min van beide

De zijden is geplant,

Zoo valt het zoeten brandt.

Of ik dat schoon toefstonde,

Verklaart met welken vonde

Zoud' ik doch kunnen my

Verzeekeren, dat dy

De vlammen 't harte blaaken,

Die ghy my diets wilt maaken?

Oft als dat al zoo was,

Dat ghy niet zoudt, zoo ras

Ghy weérmins gonst moght voelen,

Verkeeren, of verkoelen?

Gelijk wy meiskens, die eenvoudigh zijn en slecht,

'T en zy wy stoppen 't oor, vaak worden uitgerecht,

Dewijl geveinsde min, en lichte wilspeltuurigheit,

Ons troonen met het zoet, en loonen met de zuurigheidt.

Daiflo. Granida. Dorilea.

Daif. O Nymf. maar. *Gran.* Schoone Nymf, en hebt ghy niet gezien

Met breideloozen ren, hier eenig' Edelliën

Vervolgen een wildt zwijn? weet ghy niet of zy 't vingen?

Of werwaarts reën zy op? *Daif.* Gerit, nocht hoovelingen

En hebben wy gezien, maar wel gehoord gerucht:

Dan 't scheen zoo ver van hier te wezen, dat ik ducht,

O eed'le maaght, ghy zult hen zwaarlijk rijden inne,

Zijt ghy een aardtsche maaght, en anders geen' Godinne;

Uw'

Uw' stem nocht aanschijn zweemt geen menschelijk geslacht.
Gran. Voorwaar, alzulker eer' ik my niet waardigh acht.
 Ik ben Granide, indien 't u liên bekent is, hoe men
 Ten hoof' hoort de Prinses, des Konings dochter, noemen.
 Dewijl's gezelschaps spoor u niet en is bekend,
 Zoo bidd' ik, wijft my doch waar, dat ik hier ontrent;
 Om's heeten middaghs brandt een' weinigh te verfrèsschen;
 Uit koele beek of bron; mijn' drooge dorst magh lesschen;
 Dat Ceres uw gewas, en Pan uw vee behoê.

Daif. Het bidden laat voor ons, 't gebieden komt u toe;
 Grootachtbaare Prinses: Ziet hier om u t'ontlaaden.
 Diana moê gejaaght, en zoude niet versmaaden
 Van deze zuivre bron den kristallijnen vloedt.
 Al zijn wy harders slecht, eenvoudigh opgevoedt,
 En onze zorgen nooit, door hooger vluchts verkiezen,
 Ons aangebooren bosch uit haar' gezicht verliezen:
 Wy weten lijkewel dat wy deez' groene laan,
 Dat wy de koele schaauw van deze bruine blaân,
 Deez' heuvels vrolijk, en dit heldre waters vlieten,
 En all' ons levens lust van's Konings handt genieten,
 'T en waar die 't wijsfelijk al te verzorgen wift,
 'T verwoefte met der haast, door woedigheid der twist.
 Die de begeerlijkheên der woelende onderzaaten
 Bescheelijk maatight in zoo veel' verscheide maaten;
 Dat niemandts minders list zijn' meerder iet ontruk.
 Dat niemandts meerder maght zijn' minder en verdruk.
 'T is hy, hy is 't alleen, die zorgh draaght voor ons allen,
 Dat wreede vreemdeling ons niet koom' overvallen
 Met ijsfeliiken krijgh, en schennen, in een uur,
 De draght van meenig' jaar, door 't ijzer en het vuur.
 Met dank behoort men voor een aardtschen Godt te eeren
 Dien 't lust om anders lust zijn eige lust t'ontbeeren:
 Maar ons' eerbieden is te laagh naa zijn' waardy.

Gran. Beleefde harder, noit de beste wijnen my
 Zoo zeer als deze daauw der frisse bron, bevielen.
 Ach wellukzaalge rust van lichtvernoeghde zielen,
 Die nijdt noch spijt des hoofs versteurt haar zoete vree!
 Wier zorgen wijder niet en weiden dan haar vee.
 De lusten daar zich 't hof met moeiten om beslommert,
 Werpt u natuure toe, en is voor u bekommert.
 Ghy trekt door honger, en door dorst, uit drank en spijs,
 De lust van 't hof gelokt door zoo veel lekkernijs;
 Het hof door drinken dorst, en honger zoekt door 't eeten,
 En jaaght de lusten voor, u zijnze toegesmeeten;
 'T lustzoekend' hof ontvliên de lusten daar 't om flooft;
 Ghy vollight de natuur, wy zien haar over 't hoofd.
 Eer zal dit lichaâm in een duister graf vernachten,
 Beleefde harder, dan my gaan uit de gedachten
 Uw wel te passe dienst: en oft gebeurde, dat
 Mijn hulp u nut moght zijn in 't hof of in de stadt;
 Vertrouwt dat my geen zaak zoo wightigh zal verletten,
 Of ik en zal' om u wel aan een' zijde zetten.
 Nu voeght my wederom te keeren, daar ik acht
 Dat my 't gezelschap der staatdochteren verwacht,

Welk' ik gebood, van haar vermoede tellen, neder
 Te zitten in het gras, tot dat ik keerde weder;
 Dewijl my niemandt van haar alle volgen moght,
 En my de lust der jaght niet te verzuimen docht.
 De hemel die bedauw' uw jaaren menighvuldigh
 Met eindelooze rust. *Daif.* Wy zijn 't u alle schuldigh,
 Alwaardige Prinsses. helaas! hoe leedt is my
 Dat onz' vermoogen min dan onz' begeerte zy!
 De hemel wil uw staat in eeuwigheid behouwen.

Gran. Vaart eeuwelijken wel. *Daif.* Is onder d'aardsche vrouwen
 Dan een', die waardigh is dat om haar dienst alleen
 Al d'andre men verzweer? *Dor.* Hoe koel gaat hy daar heen;
 En zonder afscheidt in het minst van my genomen?
 Best volgh ik, en bezie wat hem magh overkomen.

Gran. Hoe vrolijk is de geen die dankbaarlijke leeft,
 By ondankbaaren mensch, die geen' vernoeging heeft!
 Deez' harder toont meer danx voor not van bosch, en boomen,
 Dan meenigh eelman voor gefchonke vorstendoomen,
 Die vaak zijn Prinssse dankt, met oproer oft verraadt,
 En acht maar elken staat, een trap tot hooger staat.
 Met welk een iever komt my deez' zijn dienst aanbieden?
 Al het geveinst gelaat der dienstige edellieden
 Is my zoo veel niet waardt; want deze die betoont
 Zijn' heusheid, niet uit hoop van die te zien beloont.
 Ten hoof, op hoop van loon, is 't aanschijn vol genegenheid;
 Maar het onheus gemoedt vol van onwilge tegenheid.
 Ghy grootsche Prinssen, die door uw' uitheemsche pracht
 Verwond'ring zoekt by 't volk, om van het hoogh geslacht
 Der Goden afgedaalt te schijnen, uw' sieraaden,
 Uw' scepters, kroonen, en uw' purpere gewaaden,
 En maaken u niet zoo grootachtbaar aangezien,
 Als de natuure maakt een laaghebooren, dien
 'T haar lust, om lieffelijk de wereldt te verbaazen,
 Een' cedlen geeft in 't hart en in 't gezicht te blaazen:
 En sieren het aanschijn vol vrolijkheden zoet,
 Met deftigheid gemengt, van hoofde tot den voet;
 Besprengend' over al de welgemaakte leeden,
 Met goddelijker glans dan prinsfelijke kleeden.
 Gelijk d'eerwaarde zon is by ons aardsche vuur,
 Zulx is by d'arme kunst, de kunstrijke natuür:
 Wat handt heeft oit zich zoo vernuftigh merken laten,
 Dat zy, bootserende de koninklijke vaaten,
 Vormd' het gewrochte goudt in aardiger manier,
 Dan de natuur de schulp, daar ik uit dronk alhier?
 Dan 't hof en ziet niet schoons in dingen licht verkregen,
 Natuurs geboode dienst is hun onwaardt; en tegen;
 Maar ghy, eenvoudigh volk, ontfangt haar mildtheits blijk
 Met open' armen, en gebruikt des dankbaarlijk.

Rey van Jofferen.

GHy Nymfen pril en lodderzoet, Uw' lusten is u als een wet,
 Die nauwelijx een roozenhoedt Uw' lonkken is een tygezet,
 Om gouwe kroon zoudt geven; Uw' kouten is vrijaadje,
 Hoe wel lust u uw' leven? Uw' minnen is boelaadje!

De schaduw' die de kuilen heelt,
 Waar in ghy uw genoeghens steelt,
 En zoudt ghy niet verwinsfen,
 Om schaduwthroons van Prinssen.

Wanneer ghy aan de reije gaat,
 En dat het schalke lietje slaat
 Het diepft van uw gepeinzen,
 Hoe qualijk kunt ghy veinzen?

Maar zoo 't uw lief niet beter kan,
 En toont u dat zijn hartje, van
 Uw' hartjen wordt gedreven,
 Wat is'er om te geven?

Zoo ruidde ghy dat deuntjen niet
 Om avondtspel, of morgenliedt,

Dat voor Prinsessen deuren,
 Hunn' dunne slaap komt steuren.

Een appel, dien met gonste groot
 Uw boeltje werpt in uwen schoot,
 Daarom zoudt ghy versmaaden
 'S hofs tafel-overdaaden.

Als van uw lief gemeldet wardt,
 Zijn t'uwarts overgeven hart,
 Zoo zijt ghy bedt te vrede,
 Dan Prinssen aangebeede'.

'T eenvoudigh leven, hailigh, leidt
 Ghyliên in vreed' en vailigheidt,
 Uw' vryheidt gaat te booven
 De schijnwelluft der hooven.

Rey. Granida.

Rey. Mij'n' vrouw, Godt zy gedankt dat ghy ons hier ontmoet,
 M' T gezelschap is een deel te paardt, een deel te voet,
 Verstrooit om zoeken naar u op byzond're straaften,
 En hun byeenkomst is daar ghy ons hadt gelaaten,
 In 't naaste dal, en zijn in 't keeren al misschien.

Gran. En 't wilt? *Rey.* Gevangen is 't, Mij'n' vrouw, en zult het zien.

Dorilea. Daifilo.

Dor. Daifilo, beidt wat, hoe?
 D' T en gaat ten hoof niet toe
 Gelijk ghy u laat veurstaan.
 En wilt zoo licht niet deurgaen
 Met dat u wel gevalt.
 Hoort hoe Palemon kalt,
 Die zeidt dat hy verdoorde,
 Toen hem de lust bekoorde
 Van 't hof te volgen, hy

Meend' eeveneens als ghy,
 Dat heusheidt zoet van zeede,
 Dat vrundschap, weelde meede
 Daar was in overvloedt,
 Gelijk de rijkdom doet.

Daif. En als hy 't quam te proeven?

Dor. Toen vandt hy met bedroeven,
 Dat daar die dingen zijn
 Niet anders dan in schijn.

Wat snevel (zeit hy) och! was 't voor mijn groene jaaren,
 Als ik mijn zoete buurt en vryheidt zoo liet vaaren!
 En dienen ging ten hoof'; ik meende 't was al klaar
 Goudt dat'er blonk: maar 't is een mommevollik daar;
 Het aanschijn vol zachtmoedigheidts,
 'T gemoedt vol felle woedigheidts;
 Een minnelijk gelaat,
 'T hart vol van nijdt en haat:
 Zaaght ghy de visschers ooit om licht den visch te trekken,
 Den scharpen angelhoek met lokkend' aas bedekken?
 Recht gaat het zoo ten hoof. De dienstbaarheidt, die zy
 Zoo mildt u bieden aan, is lokbedriegery;
 Haar dienst, en hullep strekt maar om u te verrassen
 Met onvermoeden slag, en door uw' val te wassen.
 Oprechte vriendtschap, godsvrucht, onbevleete trouw,
 De veilg' onnoozelheidt, rechtuitheidt zonder vouw,
 Waarwoordigheidt en goedigheidt,
 Daar worden, voor kleinmoedigheidt,
 Voor slechtigheidt, veracht,
 Beguichelt, en Belacht.

Ten hoov' is 't al geveinst, wat men daar ziet vertoogen,
 Geveinst is hun gelaat, geveinst hun mondt en oogen,

Geveinst hun godsdienst, jonst, hunn' vriendschap, en hunn' vrede;
En g'lijk hunn' deughden zijn, zoo is hunn' weelde meê.

Wanneer de hooveligen
Een vrolijk liedjen zingen,
'T en is van vreughde niet,
Maar 't is, om het verdriet,
Daar 't hart af wordt verbeteret,
Een weinigh te vergeten,
Hunn' lachen is van spijt,
Of 't duurt den korten tijdt
Eens oogenblix, tot dat's gemoedts geduurge plaagen,
Die 't weeren uit het hart, 't ook uit het aanzicht jaagen.
Wat's al de wereldts lust,

Als 't hart niet is geruft?
Dus staakt, ô Daifilo, 't geen ghy hadt voorgenomen,
Ghy weet waar dat ghy zijt, maar niet waar ghy zult komen.
Die wel is, blijf. *Daif.* Jaa, maar
Of ik niet wel en waar,
En of ik beter winste?

Dor. Zoo zoudt ghy doch ten minste

Het hof niet volgen, dan
Slaat iet wat anders an,
En wilt dit groene woudt en deez' landouw' niet laten.

Daif. Ja Dorilea, ghy, noch al Palemons praaten,
En zult my meer zijn raadt doen volgen dan zijn daadt.

Dor. Zoo moght het u wel gaan, gelijk het hem nu gaat,
Die naa 't verdragh van zoo veel slaaverny en snoothedts,
Als hy verwaghte 't loon van ingebeelde grootheid,
Is wijs geworden dat zijn hoop niet was dan windt;
En klaaght, nu 't ommekomt, dat hy zich zelve vindt,
In plaats van een jonk hooveling,
Geworden een oudt schooveling.

T W E E D E D E E L.

Daifilo.

Daif. **H**oe haaghlijk is in een schoon lichaam ook de deughdt?
Hoe lieflijk heusheidt in den geen' die magh gebieden!
En gy dien 't goedt doen lust, daar gy wel quaadt doen meught;
Hoe heerlijk is de straal der goedtheit in u lieden!
Hoe veel' schoonheden heeft de schoonheidt t'saam geveught,
Eer zy genoeg kon aan 't schoon van een Granide?
O zuivre zon, als ghy verscheent in mijn gedacht,
Toen leerde my de dagh, dat ik in duistre nacht,
En onder vliezen op mijn oogen alle beide,
By rookrigh lampenlicht, het droomigh leven leide.
Want als begeerlijkheidt in eige lust verblindt,
Die schoonheids lichaam meer dan lichaams schoonheidt mindt,
My tot vereeniging van aardtsch met aardtsch deed poogen,
Toen zuiverde uwe glans de dikheidt van mijn' oogen,
Optrekkend' hun gezicht tot uwaarts, waar door mijn'
Ziel, kennend' haar' waardy, pooght met haar een te zijn;
Al zou zy kleene mugh, om in glans te verwandren,
Vliënd in de zon, met die vereenen, door 't verandren.
Maar belght uw schoone ziel zich, dat mijn' ziele kleen,

Al te vermetel, pooght met haar te wezen een,
 Zoo zal mijn ziel haar wil, in all's met d'uw' gemeen zijn,
 Behalven in (dat zy niet kan) niet willen een zijn.
 Zy wil al willen wat ghy wilt; dat kan zy niet,
 ('T en waare dat zy storf) zoo lang ghy 't haar verbiedt:
 Maar gaaft ghy haar verlof, en wilde ghy dat meede,
 Zoo maakten liefd', en weêrliefd' onz' vereende vrede,
 Dat zou de vriendschap zijn waar naa mijn liefde tracht,
 Dan ving ik dat ik jaagh: doch alhoewel mijn jaght
 Is zonder hoop van vangst, nochtans my lust te taalen van
 Naaby te volgen 't geen dat ik niet achterhaalen kan.
 Hoe quaalijk vat ik zelfs mijn' eige ziels beroer!
 Ik heb de waarheid, maar ik heb haar aan een snoer,
 En zy vlieght om end'om, met haar snorrende vlerken,
 En toont een ander zijd', eer ik wel d'een' kan merken.

Tisphernes. Daifilo.

Daif. **H**oudt Daifilo, te hoogh. maar ziet hier komt mijn Heer.

Hoe onbekent voor my was deze naam wel eer!
 Maar om aan 't geen dat my behaaght weêr te behaagen,
 Zoo moet ik leeren hem; met dienstbaarheid, verdraagen.
 Een ander zoekt om winst te dienen, en ik ly,
 Om wilgen dienst te doen, onwilge slaaverny;
 Ik zoek geen ander loon van dienst, dan dienst; mijn leven;
 Granide, tot uw dienst ik over heb gegeven.
 Het naaste middel schijnt, om daar te raaken an
 Deez' Prins te dienen; want wort hy uw echte man,
 Ik word'uw staâge slaaf, en krijg mijn hoop door dezen.
 En magh ik uw niet zijn, ik zal dan d'uwe wezen.

Tisph. Ziet hier den dienaar daar ik my best op vertrouw.

Hoort Daifilo. *Daif.* Mijn heer. *Tisph.* Gaat knielen voor Mevrouw
 Uit mijnen naam, en meldt, dat ik door 't vuur gedreven,
 'T welk staagh hooghaardigh klimt, en wallegh van den daal,
 In deze borst ontfonkt door haare schoonheids straal,
 De kroon van Persen eisch voor my, om haar te geven,
 Indien dat zy, dewijl ik eindelijk bescheidt
 Op mijn verzoek verbid, van's Konings moogentheid,
 Een windeken van jonst liet in haar harte waaijen
 Tot mywaarts, 't waar een wenk voor 's hemels heerschappy,
 Waar op zy passende zoud' het geluk tot my,
 Van duizendt aangezichten 't lacchenste doen draaijen.
 Bidt haar ootmoedighlijk, dat zy, daar 't al aan staat,
 Van mijn verneedert hart haar dit ontsmeken laat.
 Gaat heen, ik gaa ten hooft terstondt den Koning spreken.

Daif. Aan mijn dienstwilligheit, mijn heer, zal 't niet gebreeken.

Tisph. Mijn ijverige moedt, door moeilijke quel
 Van lang vertoef, is zadt van uitstel op uitstel;
 En mijn' gedachten, die ten top van eere strekken,
 Uit ijdele hoop voortaan geen voedsel meer en trekken.
 Dat deze dagh den draadt der hoop' aan stukken kort,
 Of my vergelde 't bloedt, zoo ruimlijk uitgestort
 In dienste van het Rijk; voor zoo veel zwaarigheden,
 Voor arbeit, lijfs gevaar; voor hoogh en laagh geleden,
 My loonende (naar eisch van zaaken uitgerecht)

Met 's Konings hooghste jonst, en de Prinsses ten echt;
Op dat de Persen zien, wie, als des Konings daagen
Verloopen zullen zijn, de groote kroon zal draagen.
De Raadt is al vergaart, 't is tijdt om in te treên.

Daif. Ay my! wat zoetigheidt vloeit my door al mijn'leên:
Mijn voorbaarige ziel zich wentelt in't verheügen,
Al eer de zinnen haar dat mededeelen meugen,
En loopt haar boôn voorby, onlijdtzaam van vertoef;
Waar door ik vreughd geniet al eer dat ik ze proef.
O hooge Venus, drijft mijn' tong door uwe goedigheidt;
Dat ik uitdrukken moog' het minst van mijn ootmoedigheidt;
Van d'overgeventheidt mijns harts tot haar, en van
D'erbiedigheidt, die niet dan haar verwondren kan:

Koning. Ostrobas. Tisiphernes.

Kon. **G**Rootachtbre Vorsten, ik heb tot noch toe gelaaten
Te noemen iemandt, die, mijn' dochters huwelijk
Waardt zijnde, aanvaarden moght den breidel van dit Rijk;
En heerschappije van zoo veel' verscheide staaten;
Om d'ingezeten door voorzichtig kloek beleidt,
Van het uitheemsch geweldt zorghvuldigh te bewaaren;
En voor my, naa't verloop der haast ontslipte jaaren,
Te stieren met ontzich, en met liefstalligheidt.
De oorzaak dat ghy niet, ô Tisiphernes, trouwde
Mer haar al over lang; naar uw verdienst en wins,
Is niet dat ik ontken, braave en welwaarde Prins,
Hoe veel dit Koninkrijk is in uw deughdt gehoude';
Maar 't is dat Ostrobas van hooghverheve stam,
Wiens vroomheids lofgeklank verdooft al 's wereldts kanten;
Dit ook door brief op brief, gezanten op gezanten,
Verzocht heeft, tot nu toe, dat hy hier zellef quam.
Onz' deught-vruchtbaare tijdt heeft, schijnt het, willen draagen
Twee mannen even groot van achtbaarheidt by my,
Den eenen in verdienst, den andren in waardy,
Den welken even zeer ik wensche te behaagen;
Maar dat en kan niet zijn: nochtans ik boven al
Niet meer op d'eene zy, dan d'andere zal hellen;
Maar ik begeer dat ghy, in't vrijen meêgezellen;
Komt overeen, wie dat den andren wijken zal.
Een ieder blijken doe den andren zijne reede.
De best gegrondste win, de zwakste willigh wijk,
Of dat het lot u schey, zijn uwe reên gelijk,
Zoo blijft inwendigh en uitwendigh 't rijk in vrede.

Ostrobas. Hoe nu? een onderdaan, een slaaf, dien de vooghdy
Van hooger wetten dwingt, gelijkt men die by my?
By't bloedt van Arfaces? wiens grootheidt hoogh gereezen;
De Parthen, 's wereldts vrees, alleen ontzien en vreezen;
Den Prins voor wiens geweldt d'opgaande zonne zwicht;
En nauw zijn vreez' verwerpt als hy zijn hielen licht.
Den donder van mijn naam zal Persen dien versmaaden,
Tot dat het ziet en voelt, den blixem van mijn daaden?
Ik wijken? jaa zoo wijkt de Nijl wanneer hy vliedt
Met onbetoomden loop, nocht letfel aan en ziet;
Wat hy vindt in den weg; versleept bosschaadje en dijken.

Puinbergen opgehoopt van uitgeroeide rijken,
 Die zullen baanen my den wegh tot hoogheids top,
 Daar mijn gemoedt naa staat; en om te klimmen op
 Den thron van mijn opzet, zy zullen zijn de trappen.
 En of de hemel viel; ik zal'er over stappen,
 Eer zijn getuimels drang mijn strengen moedt verdruk:
 Hy spuw zijn krachten uit, en 't buldrende geluk
 Vry klatre met zijn zweep, 't zal my geen vreez' inprenten;
 Ik trotsse zijn geweldt, en puf zijn' dreigementen.
 Maar ghy, ô teedre Pers, wat staat ghy naa mijn eisch?
 Die niet een' taaije peez' hebt aan uw weeke vleisch,
 Ghy halve-vrouw, laat mans't gebruik van 't heerschen houwen.
 Maar 't is u om de vrouw: ghy vindt wel andre vrouwen,
 Waar meê ghy oeffenen de troetel-kunste meught,
 Daar ghy u op verstaat, en die ghy van uw jeught
 Met geile zeeden leert, bedampt van wijn en roozen.
 Sardanapalus komt om Atlas te verpoozen.
 O Goden wacht uw' hals! Gelijk 't onedel bloedt,
 Zulk' uw' hanteering is. Maar ik ben opgevoedt
 Onder 't gekners van 't staal, 't geberst van helm en zwaarden,
 'T gekrijs van 't oorloghsvolk, en 't briesschen van de paarden,
 De dulle trommel, en d'opstookende trompet
 Zijn 't dartelst van mijn spel; d'hard'aard', als't nauwt, mijn bedt.
 Aanziet uw zwakheid om u zelve te verschoonen.
 Ghy 't rijk van Persen? hoe? de last van zoo veel kroonen
 Kneusde u het bekkeneel; het pak van zulk gebiedt
 Drukte u de schouders in, geeft u daar onder niet.
 De voorstandt van zoo veel te saam' gegroeide landen
 Vereischt een kloeker borst, en klem van groover handen.
 Voorts die zich wil by my gelijken in waardy,
 Moet daar geen proef van doen door lot of praatery,
 Maar door de deughtd alleen. Dat vroomheidt in het vechten
 Zich tegens vroomheidt stel, om ons geschil te slechten,
 Het rijk en de Prinsses zy des verwinners prijs.
 Dan, volgende mijn' raadt, zoo zult ghy, zijt ghy wijs,
 (Hoewel een onderdaan geen dienst zoo menighvuldigh
 Kan doen, of hy en blijft noch veel zijn' Prinse schuldigh)
 Uw laten loons genoegh voor uw verdiensten zijn,
 Dat haar de Koning heeft geleecken by de mijn'.

Tisiph. Als moedwil opstuift om den zeedetoon t'ontslippen,
 Gelijk de storm, dien ghy blaast uit verwaande lippen,
 Is 't onbesuisde windt, die vaak het minste schaadt,
 Maar scheurt zijn eige kracht op onbeweeghde klippen.
 Zoo doet uw raazery op Koning, my, en Raadt.
 Der Vorsten lange ry, uit welker braave zaadt
 Ghy u gesprooten roemt, en wordt hier niet versmeeten;
 Maar dat ghy d'eer van mijn doorluchtigh huis versmaadt,
 Om dat een oppervooght is boven my gezeten,
 Ik en deez' Persen all' u bittren ondank weten.
 Want onze Koning valt ons niet zoo wreedt en wrang,
 Nocht wy den onzen, als ghy, die trots en vermeten,
 Uw volk, met slaaverny ondraagelijken strang,
 Verdrukt, en overheert met hardt geweldt en dwang:
 Waar door uw moedt verheft, dat ghy 't met uw braveere'

Den Goden, zoo ghy waant, des hemels maakt te bang,
 Die (lacchenez'er niet om) 't u zullen ras verleere':
 Maar ons bezonder volk rechtvaardigh wy regeere':
 En met bescheidenheit de Koning 't algemeen,
 Deez' deughden houden wy op 't alderhooghst in eere,
 Die ghy verkeert, vervreemt van alle recht en reên,
 Zoo smaadelijk gewoon met voeten zijt te treên,
 En moedeloosheit noemt een' ondeughdt in de helden:
 Waar door ten aanzien van uw' overdwaalsche zeên,
 Ghy my en deze, komt voor halve vrouwen schelden.
 Maar uwe gramschaps dull' en ijdele gewelden,
 En vreez' ik meer niet, dan uw lompe lichaams kracht:
 En 't viel licht dat ghy nooit tot uwent naa vertelde,
 De troetelingen van deez' halve vrouwen zacht.
 Dan oft het beurde, dat ghy my al ommebraght;
 Zoo zouden u nochtans deez' Persen kloek, en moedigh,
 Niet kennen voor hunn' Prins (ken ik hen) maar verwacht
 Van al het rijk, en elk byzonder wraake bloedigh,
 Want nemmer zullen zy het heerschen fel en woedigh,
 Van een uitheemsch gebiedt staan toe in plaats van my:
 Maar wreeken bitterlijk een' Vorst hun allen goedigh,
 Van wiens verdiensten, en lofwaarde daaden, zy
 Oprechter oordelaars en kenners zijn dan ghy.

Ostrob. Een lekker trotst mijn kracht (wat zal my noch ontmoeten;)

En hy leidt niet vertreên aan mortel van mijn voeten?

Wat beurt u, Ostrobas? ghy dreight my met gevaar

Van uwe wraak; ik tart de Persen allegaâr.

Daar leidt de handtschoe, d'eerst van zoo veel' onvervaarde',

Taft zónder beeven aan, en hef haar van der aarde.

Zoo lang'er een zal zijn, die my dar tegenstaan

Van allen, en zal ik niet weigeren te slaan.

Ghy meught u vry met keur van wapenen verzorgen.

Tisiph. Mijn' is dan d'eerste beurt. Nu, dat dan tegen morgen;

Hooghachtbre Koning, ons een plaatse werd' besteldt,

Op dat de bleeke doot in een besteecken veldt,

Een' van ons beiden doe zijn stijf opzet vergeten.

Kon. Zijn uw' gramschappen op elkandren zoo gebeten,

Dat zachter middel niet kan einden uw krakkeel,

Zoo laat ten minsten u de roof van 't afgereten

Uws vyandts harnas, al vermoordt ghy hem niet heel;

Voll' overwinning zijn, en flechting van 't verscheel.

Granida.

WAnneer als d'aarde van des ruwen winters plaagen,

En zijn ontijdigh koudt omhelzen wordt ontslaagen,

Gevoelt zy in haar hart oprekenen, de schier

Heel uitgedoofde kracht van haar begraven vier;

Door dien de zoete lente in haar' verliefde weeken,

Haar streelt, en ondergaat met minnelijker treeken,

Wanneer dat die vernieuwt den oudts-bekenden brandt;

Een leefbre ritfeling doorkruipt haar 't ingewandt.

Alzoo gevoel ik veel' gepeizen, in my, wekken

Uit hunnen diepen slaap, en door mijn' leden trekken,

Die oorspronk naamen in mijn teer-beweeghden geeft,

Als ik eerst werdt gewaar het schoone, dat my meest
 Behaaghde, van al 't geen dat my ooit is verscheenen;
 Want naa 't verlies van dien, allensjens zy verdweenen,
 Met de gedaante, die my in den zinne lagh.
 En nu, door dien ik 't eens behaaghde schoon herzagh,
 Met meerder heftigheidt zy op een nieuw verrijzen,
 Om my de schoonheid van een' harder aan te prijzen.
 Maar zacht Granid', houdt op, houdt op. want waar toe dient
 Dus hoogh te zetten een, dien ghy tot heer en vriendt
 Geensins verkiezen meught? ghy, laas! moet leiden 't leeven
 Met, dien u andren keur uit weinigen zal geven.
 Wat leider boodtschap, uit wat aangenaamer mondt;
 Helaas! was, Daifilo, die ik van u verstondt?
 Ay my! wat vriendschap stondt, in 't voorhoofd, u geschreven?
 Helaas! het schijnt dat op de staaten hoogh verheven
 Wy zitten met gebiedt, maar die 't wel ondertast,
 Vindt ons verheert verdrukt van hunnen overlast.
 Helaas! meer droefheidt vreesst mijn hart dan 't hoopt verblijding.
 Ik gaa vernemen doch naa de verlangde tijding.

Rey van Jofferen.

WAt stort al gaaven groot;
 Bewoonders van der aarde,
 De hemel in uw schoot,
 Als ghyz', ondankbaar snoodt
 Niet met den voet en stoot,
 Maar vorder zorgen doodt,
 Om 't aangeboon r'aanvaarde'.
 Maan, sterren, 's nachts sieraadt,
 D'eerwaarde zonne-straalen,
 'T aardrijk met vloedt doorwaadt,
 Daar kruidt, en boom beblaadt,
 By blijde bloemkens staat,
 'T schoon menschelijke zaadt
 Met lust u 't oogh onthaalen.
 Het braaf of zoet gespeel,
 Van windt of teedre snaaren,
 Het lieflijk gequeel
 Van mensch of vogels keel,
 Spel en zang-menging eel,
 Door 't oor met lust, geheel
 Ter ziele binnen vaaren.
 De wierook, die men met
 De myrrhe placht te veugen,
 Musk, ambre, scharp civet,
 Groen kruidt, en bloemkens net,
 Roos, lely, violet
 Met reuken onbesmet
 Versterken, en verheugen.
 Een heel voll' overvloedt
 Van veele drank', en spijzen,
 Des menschen lichaam voedt,
 Als hy met lusten zoet,
 Zijn' graagen hunger boet;

Maar bruikt hy 'smeer, daar moet
 Gebrek, en last uit rijzen.

Van alle 's wereldts lust,
 Is zoete brandt van minne
 Voor d'heftigste bewust,
 Wanneer hy wordt gebluft,
 Als lief by lieve rust;
 Daar aardtsche mondt gekust
 Voldoet voor een Godinne.

Deez' lusten allegaâr,
 En duizendt van gelijken;
 Als oefnen, aafmen maar;
 En d'ongetelde schaar
 Van al ons handtgebaar,
 Voor liefde oprecht, en waar,
 Nochtans in vreughde wijken.

Zy doet dat vreughde ontspring,
 In twee verbonden' harten,
 En maakt dat ieder ding
 Een' dubble lust in bring;
 Door haar vereeniging,
 Jaa 't draagen onderling
 Trekt zoerheidt uit de smarten.

Deez' zaaligende deughdt
 Op aarde kan doen smaaken
 Een' goddelijke vreughdt,
 Die luttel liën verheught;
 Want meest een ieder veught
 Zich omme zijn' geneught
 Van leur, of niet te maaken.

Och hoe zwaar is 't te raaken
 Aan vriendschap onbevlekt,
 Daar vrienden keur ontbrekt!

Dien lust tot staat en ceren
Boven de maat verheft,
Moet deze lust ontbeeren
Die 't alles overtreft.

Want onder luttel lieden
Daar hy uit kiezen gaat,
Kan 't zwaarelijk geschieden,
Dat een hem annestaat.

Wat vriendschap vol van trouwe
En van geneughten bly,

Kan liefd' en minne bouwe',
Daar geen behaagen zy?
De nacht komt op der aarde
Gevallen met haar' schim,
En met haar bruine paarde'
Berijden onze kim.

'T gevecht zal morgen maake'
Mêvrouw haar huwlijk klaar;
En in zoo groot een' zaake,
Kiest het geluk voor haar.

Granida. Daiflo.

Gran. VAn wat bekommeringen,
Voel ik mijn' ziel bespringen!

De nacht, die 't al ontlast,
Maakt dat mijn' zorge wast.
De zwaarigheid genaakende
Houdt mijn' gedachten waakende:

Villicht dat hier voorby
Koom' zang of spel, om my
Wat uit den zin te stellen
De zorgen, die my quellen.

Maar wie komt gins gegaan
By 't schijnen van de maan?

Zoud' t Daiflo wel zijn? ik zal de venster sluiten,
Van binnen kan ik zien door 't glas, hy niet van buiten.

Daif. Kon 't lichaam als de ziel vervolgen daar 't naa staat,
'T was nu by mijn' godin, en niet hier op de straat;
Maar 't zoekt, naa zijn vermeugen,
Zich volgende te veugen,
Daar 't van zijn leidtsman 't hert
Naa toe getrokken werdt.

Ay my! Granida, doel van mijn genegentheiden,
Hoe nood' is liefde van haar lieve lief verscheiden?
Maar wat vertoef' ik lang; best is 't dat ik vertrek,
Eer iemandt my gewaar hier wordende, begek
Mijn lieven als verwaant, en zonder grondt verheve
Kasteelen in de lucht. Dan ik ben niet gedreve'
Door een' begeerte van bezit gelijk als zy.

Naa dienft is dat ik traght, en niet naar heerschappy.
Jupijn, Prinsesse waardigh,
Zy voor u zorreghvaardigh,
En 't heir van 's hemels Goôn
De wacht van uw Persoon.

Gran. Hoe meenigh klaaght van liefde, een' onbeproofde smarte?

Deez' openbaart ze niet daar hy ze voedt in 't harte:
Maar zy ontdekt haar zelf, en ongeveinsde vlam
Werdt nooit verborgen dat zy niet te voorschijn quam.
O rechten zonder reên! ô wetten zonder weeten:

Met recht magh 't opperst recht wel 't opperst onrecht heeten:
Bezit van staat, van landt, van geldts ontelbre som,
Dat deilt ghy naa 't geluk, niet naa de reden om,
Dies vaak, de slechste krijght hier van de grootste winste;
En die het meeste waardt is, lijdt zich met het minste;

Van d'erfgoên die natuur ons achterliet gemeen,
 Deilt ghy den eenen veel, den andren gantslijk geen.
 O rechten zonder reên!
 Verkeerder menschen lust, en snoode schelmerijen,
 U hebben voortgebraght: want in de gulde tijen,
 Toen 's wereldts kindtsheidt zoet niet deed, dan sliiep, of loegh,
 Toen niemandt voorder dan voor noodtdruft zorge droegh,
 En hadder niemandt veel, maar ieder had genoegh.
 Toen waart ghy onbekent, maar nu, door boosheids woeden,
 Zijt ghy een noodigh quaadt, om quaader te verhoeden.
 Toen koos men lief naa lust, nu dwingt het onderscheidt
 Van staaten, vaaken ons te maaken lief van leidt;
 En d'overvloedt die maakt, den meesten mensch van maghten,
 Behoeftigh in het geen dat aldermeest is r'achten.
 Twee eifchen my tot lief, de strijdt zal rechter zijn,
 En wie dat wint, helaas! 't verlies is altoos mijn.
 Want wien my 't blindt geluk van beiden toe zal leggen,
 Het kost mijns levens rust. Zoo luttel heeft te zeggen
 Een Koningin, in zaak, die haar zoo zeer betreft.
 De spits is hoogh, maar eng, daar 't luk ons op verheft.

D E R D E D E E L.

Tisphernes. Daiflo.

Tisph. **G**Hy liefst Granide, en hebt ten hoove dienst genomen;
 Om haar te dienen? *Daif.* Jaa, mijn heër, en ben gekomen
 In uwen dienst, op hoop, dat zy uw' echte vrouw,
 En door dat middel ik haar dienaar worden zouw,
 Om te besteden, in alzulken dienst, mijn' jaaren,
 Daar alle menschen, docht my, toe geschapen waaren.
 Dat my de reede wijft, kan ik niet laten naa,
 Verzuimen 't andre liên hunn' eige schuldt en schaa;
 Dies, dat ik voor haar stry, jaa sterve, dat 's mijn leven.
Tisph. Voorwaar van eedlen Godt is uw' gemoedt gedreven;
 Dan dat ghy voor my vecht, mijn' eere niet en lijdt.
Daif. Maar wie zal weten, heër, dat ghy het niet en zijt?
 Uit een beslooten helm zal 't niemandt kunnen raamen.
Tisph. Ik zelf zoud' t weten, en my in mijn harte schaamen.
Daif. Men vecht hier om uw lief, en 't Rijk, en niet om eer.
Tisph. Dat's waar. *Daif.* Kiest, wijslijk, dan het zekerste mijn heër.
Tisph. Maar of hy u versloegh? *Daif.* Dat hy dan u verbeide.
 Zoo 't u belieft. *Tisph.* Jaa, want gantsch Persen hy ontzeide.
 Maar proev' ik het zoo goedt dan niet ten eersten? *Daif.* Neen,
 Want hy lijdt meer gevaars van twee liên, dan van een.
 En of de wreede Parth niet waare te vernielen,
 Dan met den ondergang van bey der vechtren zielen;
 Wat kon 't u baaten dat ghy hem ter helle zondt,
 Indien ghy (Godt behoê't) bleeft dooddelijk gewondt?
 Maar zoo dat my gebeurt, wat is'er aan gelegen?
 De vruchten van de winst door mijne dootd verkregen,
 En zullen niet met my verrotten in het graf;
 Maar ghy zult erven, heër, al het genot daar af,
 En de Prinsesse, die 't veel zaaliger zal wezen
 Te leven met een Prins der Persen, uitgelezen,

Dan

Dan met een walscher raau, en overdwaalsch tyran.

Tisiph. Uw' reên zijn groot. Ik ken 't. Doet deze waapens an.

De Goden willen u en my het best verleenen.

Daif. Het is hoogh tijdt, mijn Heer, vaart wel, ik spoei my heenen.

Op dat my niemandt ken van die ons vechten zien,

Zoo zal ik zonder spraak 't gezelschap eere biên.

Ostrob. *Daiflo.* *Koning.*

Ostrob. **W**Aar blijft mijn vyandt? leidt hem 't hart in ijle reeden?
Heeft hy berouw? of is het harnas noch te smeeden;

Om dat 'er geen gemaakt in 't heele Perfen zy,

Daar hy zich in gerust vertrouwe tegens my?

Maar al bezwoer 't Vulkaan met dubbel' hardighede,

Zoo zal het wederstaan mijn punte, nocht mijn' snede.

Die zorgh verlet hem niet. dacht hy zoo ver. ik acht

Veel eer dat hy zich bet sint gister heeft bedacht.

Dan, zoud' hy daar wel zijn? zoo wilt tot bloedigh teeken,

Van den aangaanden strijdt, flux de trompette steeken.

Daif. Ontferffelijke Goôn, versterkt my nu de kraght,

Waar mede, toe ik noch was harder, ommebraght

Het vreesfelijkste van de wreede wilde dieren;

Voor al Granida, ghy, die my gaat herwaarts stieren,

Verdubbelt my den moedt, en krachten onder 't slaan,

Mijn vyandt waght op my, daar gaat het teeken aan.

Kon. Uw Prins, o Perfen, windt. verheught mijn onderzaaten,

De hemel vecht voor u. Ontslaagen zijn mijn staaten

Van d'ijffelijke vrees, daar leidt de Parth geveldt.

Dat Tisiphernes leef. geluk grootmoedigh heldt;

Den grooten scepter ghy zult voeren naa mijn leven,

En uw gewenschte lief ik u ten echt zal geven.

Ontwaapent u terstondt, en naa de ruste tracht,

Op dat uw' wonden, of vermoeitheidt zy verzacht.

Laat ons de Goden gaan met dankbaarheid vereeren,

Die op des vyandts hoofd zijn dreigementen keeren.

Daif. O opper Goden, en ghy opperste Godin

Granida, die uw' throon in 't diepft hebt van mijn zin,

U komt de zeege toe, ook zult gh'er 't not af erven;

En my is 't nots genoeg om uw not, not te derven;

Wat naakt u blijde maar, ó Tisiphernes, zal

U ziele kunnen wel de blyfchap draagen al?

Het zal schier zijn van nood dat ik u die verberge,

Op dat haar' heftigheidt niet al te veel en verge

Uw ingenomen hart met overige feest,

En haar omhelzen streng verdelg' uw' zwakken geest.

Rey van Jofferen.

LOf goedertiere
Goden, waard te viere',
Die, toen wy weenden,
Kracht, en moed verleenden
Over onz' zije,
In het bitter strije'
Om d'heerschappije.
Toen 's wereldts jaaren

Jong, en onervaaren
In boosheidts listen,
Van geen eigen wisten;
Kenden de liede',
Dienen, nocht gebiede',
Wat het bediede.
Ieder behoefde
Luttel, d'aarde proefde

Ploegen noch delve',
Willigh, uit haar zelve',
Droeghze de goeden,
Die de menschen voeden
In overvloedten.

Maar 't overtreden
Van noodtdruftigheden,
Dat dompt' een yder
In de zorgen wijder,
Doende, met pijnen
'T veele luttel schijnen,
Hen quam het mijnen.

Want, toen het vechten
Daar z'hen eerst naa rechten,
Henliê bezwaarde,
Zy verdeelden d'aarde;
Grachten en staaken
Zagh men toen eerst maaken,
Muuren en daaken.

Voorts met elkandren,
Om met krijgh den andren
Niet meer te stooren,
Zy een' Koning kooren,
Die hunne twiste'
Met zijn oordeel sliste,
Dat z'oprecht giste':

Die hen ook, tegen
Volken by gelegen,
Die z'overvielen,
Om hen te vernielen,
Leide ten strijde,
Daar hy t'geenen tijde
Zich zelve mijde.

Deze rechtvaardigh

Waaren 't rijke waardigh,
Maar hunn' naazaaten
Hebbende verlaaten
Deughdige wegen,
Luft in 't heerschen kregen,
En 't ontucht plegen.

Zoo dat (daar d'ouden
Liever dienen zouden)
Een Koning heede'
Nauw en is te vrede
Met zijne plekken,
Om 't gebiedt te rekken
Hunn' zinnen strekken.

D'ouden niet gaaren
Heerschten, daarze waaren
Daar toe gebede',
Deze, niet te vrede
Met die 't hun bieden,
Dwingen ook die lieden
Die voor hen vlieden.

Wat ongelukken
Komen 't landt verdrukken;
'T wellek moet lijn
Vreemde tyrannijen:
Nevens het plaagen
Des tyrans, 't moet draagen
Zijns vollix knaagen.

Lof, goedertieren
Goden, waardt te vieren,
Die, toen wy weenden,
Kracht en moedt verleenden,
Over onz' zije,
In het bitter strije'
Om d'heerschappije.

Daiflo.

AL peizend op zijn bed ik leggen vant mijn heer,
Gemat van hoop, en vreez', door 't trekken heen en weêr.
Mits hy my werdt gewaar, vloogh op met heftigh vraagen,
Wat 's d'uitgang van den strijdt? uw vyandt is verslaagen,
Zeid' ik. waar op hy my omhelzend' heeft gezeidt,
Geen' eeuw zou wisschen uit zijn heete dankbaarheid;
Nocht mijn' getrouwe dienst uit zijn gedachten vlieden,
Zoo lang als in zijn ziel Granida zou gebieden;
De welke morgen hy te gaan bezoeken dácht,
Indien zijn' blijdschap hem liet leven dezen nacht.
Tot morgen waar te lang; indien zijn ingeboore'
Geneightheidt t'haarewaarts, met aanhoudende spoore'
Hem prikkeld' als de mijn'. De naare nacht verspreidt
Haar schaduw over 't kruidt, en d'eedle zonne weidt
Zijn' afgeronne jaght ter westzijd' van de bergen.
De zorgen, die des daaghs het woeligh vollik tergen,
Die slaapen met den mensch. 't gevogelt en het vee
Zijn stom. de maane slaapt, Granida lichtlijk meê.

Maar altijd leeft mijn liefde. Een trek om te vereenen
 Drijft my naa mijn Godin, en dwingt my herwaarts heenen
 Zoo naar als 't lichaam kan. Dit zijn de vensters deez',
 Daar, als de zon opging, de tegen-zon verreez',
 En maakt' haar roodt van schaamt. Uit deze vensters plagh
 Te togen mijn Godin haar aanschiyn op den dagh,
 Als op 't onwaarde volk haar gonste zy laat regenen;
 En 't haar belieft daarmee beid heeml' en aard te zegenen.
 Ach zaaligh ik die 't zie! zoo zaaligh niet misschien
 Is die't genieten zal, en niet zoo wel zal zien.
 Ay my! ik vocht, ik wan, een ander zal braveeren!
 Dat's niet; maar die't zal zijn kan u niet vol waardeeren.

Granida. Voester. Daifilo.

Gran. HOe nu Granida? kloek, en vaardighlijk besluit.
 HO Voester. *Voest.* Dochter. *Gran.* Daar gaat Daifilo, treedt uit,

Om hem te roepen, ras; want geirn', uit zijnen monde,
 Ik, in wat staat zijn heer zich vinden magh, verstonde.

Voest. Ik vliegh, Mevrouw. *Gran.* Nu dan, dat zwakheid van gemoê
 U niet, het minst gegrondt in reede, kiezen doe.

Ziet dapperlijken toe.

Dat ingezooge waan, die 't mergh en 't hart zoo naar leidt,
 Door dien van kindtsheid af zy ons wordt ingeplant,
 Niet met haar' neevel dekk' de klaare naakte waarheid,
 Die de natuure prent in 't reedelijk verstandt.

Voorgangen overlegh met reeden van gewicht.

En d'ondervinding zelf heeft my wel onderricht,
 Dat zoeter lust en rust gemeenlijk wordt genooten
 In hutten, dan ten hoof, of op beveste sloopen.

Als dat al niet en waar; maar harders staat, gewis
 Waar vol van arbeit, moeit', en zorgh, en kommernis,

En ik daar inne moght zoo trouw een' liefd' bejaagen,

Wat vreughde zoud't my zijn, daaromme smart te draagen?

Voest. Keert Daifilo. *Gran.* Hy keert. Aym! Ayme! wat bezwaar,
 Kon quetsen my by u, ten waar 't het uwe waar?

Granida deze tijdt is gonst van Godt verkregen,

Dient u daar af. Hy naart. ik gaa beneên hem tegen.

Het zwaarste meest moet wegen.

Daif. Mevrouw, ziet my hier tot uwen dienst bereidt.

Belieft u iet van my? *Voest.* Niet anders dan bescheidt,

En kundschap van de wel- of quaaljkvaart uws heeren,

Mevrouw komt zellef of, en zeidt, dat zy begeeren

Heeft, om uit uwen mondt het zelve te verstaan.

Gran. 'T geliev' u, Voester, aan een zijde wat te gaan.

Daif. Hooghmogende Prinsses, ik bid den Prins der Goden,

Dat hy uw wenschen geef de kracht van zijn' geboden,

En dank hem dat mijn dienst u iet wat komt te staâ.

Gran. Ach Daifil'! *Daif.* Hoe Mevrouw? ô Voester. *Gran.* Laat dat naa.

Hadt ghy my, Daifilo, niet verre boven allen,

Toen ik u eerstmaal zagh, verheught en wel bevallen,

En uw te passe dienst mijn hart geneight tot dy,

Zoo moest uw heussche dienst gepleeght ten hoof, by my

De gonst verwekken, die ik u al droegh te voeren;

Nu heeft hy die vermeert: maar in my is gebooren

Een' lust om weten wat het zijn magh, dat u hier
 Dus in de naare nacht ontrent mijn vensters stier',
 Ontdekt het vrijelijk, en antwoordt op mijn vraagen.

Daif. Een oprecht hart, Mevrouw, dar van zijn grondt gewaagen.
 Prinsses als my verscheen dat heilzaam aanschijn schoon,
 Dit zeldtzaam wezen, dat zoo rijklijk stelt ten toon
 De grootheên uwer ziel', haar hoog' en heussche goedigheid,
 Haar ernst; oprechtigheid, bescheidenheid, kloekmoedigheid,
 Had toen een vierigh Godt mijn hart noch niet geleert,
 Dat u de hemel aan de wereltd had vereert
 Op voorwaardt, dat elkeen, die kend'eens uw' waardije
 Zich willigh geven moest, aan u, in slaavernije,
 Zoo moest ik van 't geslacht der eykenboomen hardt,
 Of wel een' steenklip zijn, die niet beweeght en wardt.
 Grootachting uwer deughd is vooght van al mijn zinnen.
 Die dreef my van het veldt; en deed my 't hof beminnen;
 Om de genegtheit mijns harts te uit'ren; want
 Dat zoekt zich aan het schoonst te geven dat het vandt,
 En met dat een te zijn. Maar waardste der Godinnen,
 Hoewel ik daar naa wensch, ik hoop het niet te winnen;
 Zoo waardt en acht ik niet, by een Godin, een mensch,
 Om mijn ootmoedig' hoop, verschoont mijn trotse wensch.
 Ik wensch het niet, maar zou daar wenschen aan te raaken,
 Moght ik door wenschen eerst my zelf dies waardigh maaken;
 Dit doet, Mevrouw, dat ik op 't naaft' uw byzijn zoek,
 En ver van u te zijn my valt de zwaarste vloek.

Gran. Ach Daifilo! door 't glas verstond ik de geruchten
 Van uw' verliefde klaght, en ongeveinsde zuchten.
 Nocht 't is nu d'eerstemaal dat ik die heb verstaan;
 Nocht 't is nu d'eerstemaal dat ik bespeurt heb aan
 Uw uiterlijke gunst, uw innerlijke vlammen.
 'K en acht geen beuzeling van onderscheidt der stammen,
 De deughd maakt edel. u en overtreffet dan
 Ter wereltd, dat ik weet, geen Prins nocht Edelman.
 Ik liev' u Daifilo, en zal uw' liefd' betaalen
 Ten diersten dat ik kan. De tijdt verbiedt te draalen
 In 't openbaaren van mijn ongemeten vier.
 Dit's, Daifilo, mijn raadt. leidt my terstondt van hier.
 Een harderinne kleedt, in plaats van goudt en zijde,
 Ik vrolijk ben getroost, indien ghy u kundt lijde',
 Met my in zulken staat, zoo vliênw' eer dat het daaght.

Daif. Ik kus de aard, Mevrouw, die uwe voeten draaght.
 Een hartzeer doodt my, groot, maar lieflijk boven maaten,
 Dat ik zoo groot een' gonst moet onvergouden laaten.
 Doordien my maght gebreekt. Maar overleghet Mevrouw,
 (Want liever dan uw' druk had ik mijn'eige rouw)
 Van welk een' hoogheid ghy zoudt klimmen gantsch beneden.
 Een' Koninginne, niet geëert, maar aangebeden,
 Zich geven tot een' staat,
 Daar niemant acht op slaat?
 Het braaf, opzichtig, groots, en hemelhoogh verheven;
 Van duizenden gewenscht voor zaaligh-maakend leven,
 Zoudt ghy verlaaten, om een leven zoet, en zacht,
 Maar heel afzichtig, slecht en needrigh, ongeacht.

Het welk u moght bedroeven,
Wanneer ghy 't quaamt te proeven.

Men raakt'er lichtlijk in, maar zwaarelijker uit.

Gran. Houdt, Daifilo, het mijn' voor geen verijlt besluit.

Eer ik met deze zaak dus ver ben voortgetoogen,

Heb ik in juiste schaal de dingen overwoogen.

De Prinsfelijke staat veel nutheids innebrengt.

Maar (Goôn!) wat tegenwicht is met dat nut gemengt?

Ach, ach, eenvoudige rust der hardren laagh gezeten,

Die luttel van 't gezwind ramps overromplen weten!

Ik zie nauw, dat ik iet, ô Daifilo, verloor,

Indien dat ik dien staat slechts om zich zelven koor;

Nu kiez' ikz' niet alleen om 't schuwen der verdrieten,

Die my genaaken, laas! maar meer, om te genieten

En te vergelden dier uw liefd', die my verwan;

De waardste vreughde, die de hemel deelen kan,

Om welke in midden't vuur ik zou te leven doogen.

Maar wat, ik doe't alreê, ghy ziet de proef voor oogen.

Wat last? wat smarte? wat quellaadje zoud' op mijn

Hart heften kunnen als ik een met u moght zijn?

Hoe dus verbaast, mijn vriendt? heeft u deez' maar verflaagen?

Daif. Verflaagen? jaa Mevrouw, nooit droefheidt in mijn daagen,

Vermeeesterde mijn hart met zulk een' overlast,

Gelijk de blijfchap nu dat heftigh annetaft.

Wat eer? wat lof? wat dank kan u de wereltd geven?

Te klein is mijn gedacht. Ach lief, en zaaligh leven

Van mijn' ootmoed'ge ziel! Ach moght mijn' ziel, van nu

Doch vaaren eeuw'lijk met der woon' uit my in d'uw!

En in een' wooning van die zuiverheidt, naa dezen

Onscheidelijk haar trouw-nechtige dienstboô wezen!

Gran. O Daifilo, de tijdt moet zijn genomen waar.

Vindt ghy mijn' voorflagh goet? *Daif.* Mevrouw dat wy daar

Niet langer op beraân. uw' voorzicht heeft veel varder,

Prinsses, en bet gezien, dan uw te slecht een harder.

Wat u belieft, geschiedt. *Gran.* Nu, Daifilo dat wy

Mijn' Voester dan terstondt gaan winnen op onz' zy,

En onderrechten haar de zaake te bestellen,

Dat mijn verlies op 't minst magh mijn heer vader quellen.

V I E R D E D E E L.

Daifilo.

TIs onder zoo zeer veel' sieraaden eël en braaf
Van 't vrouwelijk geslaght, geensins de minste gaaf
Des hemels, dat zy licht ter ijl een raadt verzinnen,
Dien, naa veel overlegghs, een man nau zoude vinnen.
Zoo ras de Voester had haar tegenreên gezeidt,
Zy waaren van mijn' vrouw wel krachtigh wederleidt.
Zoo ras de Voester zaght dat van verandering spreken,
In haar voornemen, was voor steene rotfen preeken,
En ons haar dienste bood, zoo hadden zy, om 't stik
Lichst uit te voeren, in min dan een oogenblik,
Een' loozen raadt bedacht, om zoo zeer te verblenden
Den Koning en al't hof, dat zy zich zullen wenden

Niet

Niet eens om onderzoek naa de Prinsses te doen.
 De zaaken zijn bestelt, en niemandt zal vermoèn
 Het minst op my. Neen, want in 't west noch niet gedaan zijn,
 De bruine grijzen van des hemels vrolijk aanschijn;
 Scharp uchtens goude kruin in 't oosten schittert, mit
 Haar verschgevlochte krans van roozen roodt, en wit.
 Niemandt van 't hofgezin is, weet ik, noch gerezen,
 En acht mijn heer zal meê noch by zijn bedde wezen;
 Maar laater diend'et niet, ziet, waar hy my ontmoet,
 De blijdschap steurt den slaap meer dan de droefheidt doet.

Tisphernes. Daifilo.

Tisph. **S**Poeit u eerwaardigh licht, om op my uit te spreiden,
 S'T beginsel, en 't vervul van mijn gelukkigheiden,
 O bloozende uchtendt, boet mijn ongerust gewagh,
 Verloopster van de zon, vroëmoeder van den dagh.
 En ghy glinst'rende star dekt uw verliefde stralen,
 Wat eer dan naa gewoonte, en om weêr te verhaalen
 Uw tijdt-verlies, zoo wilt u t'avondt liever spoên
 Wat vroeger, als uw licht my beter dienst zal doen.
 Stelt, heldere Godin, uw brallen uit, tot t'avondt,
 En neemt, zoo veel ghy nu te kort komt, aan den avondt;
 Indien ik willigh volgh uw overzoeten brandt,
 Nocht godtheit boven d'uw' verhef in mijn verstandt.

Daif. Ik wensch mijn' heer van daagh het hooghste luk te proeven.

Tisph. Zijt ghy daar, Daifilo; gaan wy ten hoof vertoeven,
 Tor dat de Koning rijz', om dan van stonden aan,
 Gelijk beslooten is, voort naa Mevrouw te gaan.
 Maar ziet haar Voester. Wat oft haar dus vroegh magh quellen?

Daif. Misschien, mijn heer, is 't om de staatsy te bestellen,
 Die tegens uwe koomst moet heerlijk zijn bereedt.

Tisph. Roept haar; op dat ik iet van de Prinseffe weet.

Daifilo. Voester. Tisphernes.

Daif. **M**Evrouw. *Voest.* O groote Goôn! *Daif.* Mijn heer zoud' u iet vragen.

Voest. Waar is de Koning? *Tisph.* Wel? hoe, Voester, dus verslaagen!

Wat's van Granida? he? *Voest.* O Goden wonderbaar!

Waar is de Koning? *Tisph.* Hoe, en is 't niet wel met haar?

De zaak betreft my meê, zeght wat'er magh gebreeken.

Voest. Dat men den Koning wek, ik moest den Koning spreken.

Tisph. Dat men den Koning wek. Maar geeft ons wat bescheidts,

Is 't qualijk of is 't wel? *Voest.* Ach arme! 't is van beids.

Tisph. Van beids? hoe zoud men hier bescheidt uit kunnen merken?

Voest. O eeuwelijke maght! ô wonderlijke werken,

Die d'aardtsche zinnen, en vernuft te boven gaan!

Tisph. O Goôn wat zal dit zijn? *Daif.* Terstondt zult ghy 't verstaan,

Mijn heer, de Koning is gewekt, en voort gereezen.

Tisph. Ziet oft hy komt. *Daif.* Mijn heer, hy zal terstondt hier weezen.

Tisph. Daar is de Koning, nu uw boodtschap, Voester, doet.

Koning. Voester. Tisphernes.

Kon. **W**At brengt ghy, Voester, ons dus schichtig? quaadt of goedt?

Voest. 'T believ' u heer, uit my te hooren de geschiedenis;

En zelf te oord'len of 't voor quaadt oft goedt te deden is;

De Koning met geduldt aanhoore mijn vertrek.

Kon. Spreekt klaarlijk, niemandt en zal steuren uw gesprek.

Voest.

Voest. Hoewel een eedel hart van uitgenome zinnen
 All' eedel harten vroom, en deughtzaam moet beminnen,
 Zoo heeft natuur nochtans gehecht aan ons gemoedt
 Een trek, die ver den een' voor andren kiezen doet,
 Om door vereende liefd' daar meê te zijn verbonden.
 Als zulk een wederpaar getreft wordt, of gevonden,
 Dan wast de liefd' gezwindt: zoo dat ze naar men vijndt,
 Geen nieuwe vriendschap, maar vriendschaps vernieuwing schijnt,
 Recht oft gepaart geweest al waaren onderlinge
 Die zielen eer zy lijf, en 't wereldsch licht ontvinge'.
 Des Tisiphernes zich niet belge, dat Mevrouw,
 Als zy giftr' avondt zich tot slaapen geven zouw,
 Om 't aanstaand' huwelijk was droevigh en t'onvreede;
 Om dat het haar gemoedt niet gantschlijk en voldeede.
 De treurige Prinsfes, zeer veel, en ijvrigh badt
 De groote Goden haar te gunnen, 't gene dat
 Die beter dan zy zelf voor 't best en schoonste kenden,
 En konden, was het hunn' geliefte; t'haarwaart zenden.
 'T woelziek gedacht had nauw van 't bidden eindt gemaakt,
 Als zy, en korts daar op, ik ben in slaap geraakt.
 Ik lagh in diepe rust, mijn leeden overgooten
 Met zachten slaap, en all' mijn' zinnen toegeslooten,
 Mijn' ziel gedompelt in een grondeloos vergeet,
 Zoo dat de droomen ook, die buiten tijdts met leedt
 En daaghschen arrebeidt des lichaams, komen quellen,
 Met hun vernieuwing niet vermoghten die t'ontstellen;
 Wanneer een groot geluidt heel schielijk d'ooren floegh,
 En overklaare glans mijn' vaak uit d'oogen joegh.
 Ik hoorde zoo, en zach, (ô Goden leert my zeggen)
 Dat d'opgetooge ziel 't lijf onbeweeght liet leggen.
 Ziet daar, de kamer leeft, en tziddert op de klank,
 En lieffelijke maat van hemelsch spel en zank
 Der negen zusteren gekroont met lauwertelgen.
 D'ontspronge vensters, op, en kunnen niet verzwelgen
 Het helle licht, waar van de volle kaamer blaakt,
 Vloer, wandt, tapiffery, het welffel vlammen braakt,
 En alles zonder brandt, niet om vernielen moordigh,
 Maar tot erkenenis der Godtheit tegenwoordigh.
 De zangsters schikken zich in 't rond', en midden in
 Den fraaigevoeghden ring, verheft zich een' Godin,
 Granide in all's gelijk; van welgeschikte leden,
 Van eerewaardt gelaat, van trony net befeden,
 Van olygroen gezicht, van dichte vlechten blondt,
 Van bleekheid der gedaante, en roô koraalen mondt.
 Het hoofr, tot teeken van haar' mannelijke luimen,
 Dat dekt een blanke helm, en blikkert door de pluimen.
 Maar haar voorzichtige arm gewaapent schijnt te zijn
 Met eenen schildt van klaar doorzichtigh kristallijn;
 En dat zy 's wijslijk bruikt, en niet en zoekt door dezen
 Dan zoete vrede, blijkt aan haar bezaadight wezen,
 En den olijventak, een tegenteeken van 't
 Krijghsduyend gras, die zy reikt met haar' rechterhandt:
 Zy wendt zich tot Granide, en Goddelijke zeden
 Ontsluiten haaren mondt, met dusdanige reden,

Die goddelijke kracht,
 Diep drukt' in mijn gedacht:
 Granide ontwaakt, dat rust u buiten slaape vinde,
 Ziet hier Minerva, die noch in de wiegh u minde,
 En haar' genade zandt. geen mensch valt u te lot,
 Maar in des hemels throon, de Liefde een eeuwigh Godt.
 Uw' liefde tot de liefd'; doet liefd' in liefde blaken,
 Die kiest u tot zijn Lief; ik zal het huw'lijk maken,
 Ghy zult de weêrliefd' zijn, zijn Bruidt, en zijn Godin,
 Een Vrouw van staåge liefd, niet van de wulpsche Min.
 Uw vryer wacht om hoogh, wy zijn u koomen haalen.
 Godinnen voert haar meê, de doorschijnige zaalen
 Des hemels zullen zich niet schaamen dit sieraadt.
 Voortaan Godin, uw hart van aardtsche last ontslaat.
 Uit hadze. mit ontsteekt het wellustige speelen
 Der negen zangstren, daar zy lieflijk onder queelen.

U ontslaat van d'aardtsche last,
 Beter past
 U de Godtheit aan te trekken.
 Zalige Godinne, wy
 Voeren dy,
 Naa des hemels hooghste plekken,
 Plekken altijd hel en klaar,
 Plekken, daar
 Nemmer last kan lust bevelken.

Zoo ras zy dezen zang met spelen heffen op,
 Ontlaskt zich het Paleys tot boven in den top,
 Het gulde welfsel split, en de gemetsste dakken.
 Granida voerenz' op olijf- en laurentakken,
 Dus zingend' hemelwaarts, al hoogh, en hooger-heen,
 Vervolght van mijn gezicht, tot datz'er uit verdween.
 Toen voeghde zich 't gebouw en alles in zijn' stede,
 Bedaarend', als ik meê ten langen lesten deede.
 Verbaafde sufheid van mijn' leên' allensjens streek,
 Ik reez', en 't geen ik wel bezien had, overkeek.
 Granidaas leêge koets ruight dat der oude vrouwen
 Gezichten, niet altijd voor droomen zijn te houwen.
 Hier is mijn geest af vol, dit koom ik dienen aan.
 De Koning oordeel nu na dat hy 't zal verstaan.

Kon. Mijn' dienaars, gaat terstondt, wat hier af zy, bespooren.

Tisph. Mijn Heer, de vrouwe raast. *Kon.* Zoo deed zy noit te voeren.

Tisph. Voorzeker raastze nu, al raafd'ze noit misschien.

Voest. Nocht oit, nocht nu. *Kon.* 'K en weet. *Tisph.* Men zal 't haast kunnen zien.

Ik spoei my derwaarts heen. *Kon.* Doet daar in uw behaagen.

En laat, op 't rascht', aan ons de tyding herwaarts draagen.

Koning.

O groote Goôn, zoudt ghy my hebben wel gespaart,
 Tot 't alderlaatste van den ouderdoom bejaart,
 Op dat ik troosteloos daar inne zouw versmachten,
 Berooft van 't geene dat alleen haar leet kon zachten?
 Maar hoe? indien alzo de zaaken zijn gestelt,
 Als ons de Voester voor de waarheid heeft vertelt,

Zoo loof ik dankbaarlijk uw goedtheit hoogh van waarde,
 Hoewel ik eenzaam blijv', en mis mijn lust op aarde.
 Want als ghy my onttrokt dit eenigh pandt zoo zoet,
 Door ongeval of doodt, gelijk misschien ghy doet,
 Zoo zoud' ik, tegens u en my misdoende, dwaalen,
 Indien ik op uw' wil, en wetenschap ging smaalen,
 My steurende dat ghy quaamt wedereiffchen, 't geen,
 Dat ik zoo lang van u genooten had te leen,
 Recht of ik bet dan ghy, wat oorbaar was, verstonde,
 Recht of ik my en haar meer goedts, dan ghy ons, gonde.
 Men zoek'; en zoo men haar nocht doodt nocht levend' vindt,
 Zoo neem ik 't blijklijkst aan, en houd dat zy bezindt
 Van een verheven Godt, ten hemel is gevaaren:
 Want de bescheide reën, en 't deftige verklaaren
 Der Voester brengen 't meê, wier trouwbevonde mondt
 Nooit spreken was gewoon versuft of ongegrondt.
 Maar ziet de vrouwen daar, die brengen nieuwigheden.

Rey van Jofferen. Koning.

Rey. **G**Rootachtbaar' heer, het slot van boven tot beneden
 Wy hebben heel doorzocht, en omgekeert ter vlught;
 Granide is nieuwers, maar een lieffelijke lucht,
 Met goddelijken reuk vervult haar' gantsche kaamer.

Kon. O groote Pallas, nooit was mensch u aangenaamer
 Dan Perseus door uw gonst gezegend wonderlijk;
 En noch ter tijdt op zijn naazaaten in het Rijk
 'T welk van hem naame voert, Godinne wijs van raade,
 Ghy duuren laat uw gonst, en aanhoudt uw genaade.
 Lof, zeeghbaare Godin, lof, hoogh verheve Godt,
 O eeuw'ge liefde, die van aardtsche bruiloft, tot
 Een hemels huwelijk Granida komt verheffen,
 Geen dankbaarheidt, geen lof uw' prijs kan overtreffen.

<i>Rey.</i> Lof, ô eeuw'ge liefde wy	Ten bezonden hemel binnen.
Geven dy,	Heiligh, goedertieren, eël
Die uw' hooge goedtheits straalen,	Zijt ghy heel.
Door de dikke wolken heen,	Die in uwe vlammen blaken,
Al beneên,	Kunt ghy ook op aardrijk hier
Laat tot op der aarde daalen.	Door uw vier,
Hem, die op uw' krachten let,	Met een' hemel zaligh maaken.
Ende zet	Zoo, wie dat u lieven zal,
Boven al op u de zinnen,	Zult ghy al,
Trekt uw goedtheidt overschoon	Niet alleen Granida schaaken.
Naa den throon	

Tisiphernes. Daiflo. Koning. Rey van Jofferen.

Tisiph. **D**Aar leit mijn throon in d'afch, en de beloften mildt
 Van het schoonpraatendt luk, en te vergeefs gespilt
 Zoo veel moeilijke last, ter nauwer noodt deurkroopen,
 Zoo veel gevaars, zoo veel' te leurgestelde hoopen,
 Zoo veel' anxstige vreez' en arbeit uitgestaan,
 Zoo veel treffende zorgh, en zoo veel weers gedaan,
 Zoo veel gezochte ramps, zoo veel verdriets geleden,
 Zoo veel verbete smarts, zoo veel' vertwijfelheden.

Ay dul geluk, ik ken uw onbescheide kracht!

Daif. Maar op een vroom gemoedt, mijn Heer, heeft zy geen maght.

- Tisiph.* Niet langer dan het zelf haar' overlaf wil lyen.
 Deez' zal my 't laafte zijn. Mijn' handt zal my bevryen.
 'T is lang genoeg geleef. Gaanwe. Mijn hart verftout
 U tot een kort verdragh. *Daif.* Mijn Heer, bezint u, houdt.
- Kon.* Houdt Tisiphernes. *Rey.* Ach. *Daif.* Heer geeft der reede plaatze.
- Tisiph.* 'T geluk en geeft haar geen'. *Dai.* Jaa 't. *Kon.* Hoe? *Daif.* Bedaart en vaatze
- Kon.* Hoe nu toe brave Prins? *Tisiph.* Gelijk mijn ramp my jaaght.
- Kon.* Is dit de liefde, die ghy tot Granida draaght?
- Tisiph.* Ik liefd' haar niet, 't en waar ik my 't verlies liet rouwen.
- Kon.* Niet haar verlies, maar 't uw, want zy is hoogh behouwen.
- Tisiph.* Zoo fpuwt het wreedt geluk op my haar' krachten uit.
- Daif.* 'T geluk en fteurt u niet, maar dat ghy 't qualijk duidt.
- Kon.* Misgont ghy aan uw lief Granid' een hemels houwelijk?
- Tisiph.* Neen, maar ik vlie de fmert van mijn misvallen grouwelijk.
- Daif.* Indien ghy, heer, haar liefd', het geen u is gefchiedt,
 Zoud u, om haar geluk, lief zijn, en rouwen niet.
- Tisiph.* Haar ben ik quijt, en zie voort al mijn toeleg flechten.
- Daif.* De Goden vinden 't goedt, wie zal hen onderrechten?
- Tisiph.* Zy vinden 't goedt, maar dat ik door het fterven my
 Bevry, dat zullen ook geensins beletten zy.
- Daif.* Ghy kundt wel leven, dat u 't luk zoo zeer niet hinder'.
- Tisiph.* Het is te wankelbaar, en licht. *Daif.* Vertrouwt het minder.
- Tisiph.* Vertrouwen? ik vertrouw 't naa dezen nimmermeer.
 Ik zie wel 't en verheft maar, om van boven neêr,
 Met yffeliker flagh 't verhevene te fmijten;
 Gelijk als d'arendt trots, die niet in fukken rijten
 De fchildtpad yzerhardt met felle klaauwen kon,
 Haar strengelijk om hoogh, fchier voert tot in de zon,
 Van waar zijn fcharp gezicht met kund van bergh en dallen;
 Haar op een harde rots dan laat te berfte vallen.
 My wallegh van de werldt, en leev' ik nu voortaan;
 Zoo zal ik haarder my al levendigh ontfiaan.
 Den laft, en het gebiedt van mijn' bezeete landen,
 Ik leever, Daifilo, van nu af, u in handen.
 Weeft ghy voortaan de Prins. Ik leeverz' u, door dien
 Daar mede niemandt kan zijn waardiger verzien.
 Uw trouwe dienft is meer dan iemandt kan verzinnen;
 'T heeft u belieft voor my u eigen lief te winnen.
 Deez' man verfloegh den Parth, en gaf zich in gevaar
 Der vreesfelijke doodt, om mijnent wil, en haar.
 Grootachtbaar' heer, wilt hem in mijnen ftaat beveften.
- Kon.* O wonderlijk beleid! maar 't is beleid ten beften.
- Tisiph.* Voor my, ik ben terftondt het hof te laaten, reê,
 Mijn peinzerigh gemoedt wil geen blijvende fteê;
 Maar mijn voornemen is van eenen tot den anderen,
 Met eenzaam zelfchap klein, te reizen, en te wanderen.
 Ik bid om oorlof voorts, want hier vertoev' ik niet.
- Daif.* Ik dank mijn heer, die my zoo groot een' eere biedt.
 Een hoog'en waarde gaaf wordt my van hem gegeven;
 Maar hy weet tot wat eindt ik kooz' het hooffche leven,
 Te weten om den dienft van de Prinffes; geensins
 Op hoop van voordeel, min van zelf te worden Prins,
 Welk pak voor mijnen hals ook veel te zwaar om draagen;
 Eens lagen harders ruft my beter doet behaagen.

Maar wel zal ik, mijn heer, als uw getrouwe knecht,
 Uw dingen gaade slaan, naa mijn bequaamheidt slecht,
 Tot dat ghy wat ontlast van 't schielijke bezwaaren,
 Met hulpe van den tijdt zult komen te bedaaren,
 Om met vernoeging weêr te keeren tot den staat,
 Dien 't lusteloos gemoedt door tegenheidt verlaat:
 Mijn' heer zoek het, gelijk hy 't goedt vindt, te bezaadigen.

Kon. Ach luttel wenschend hart! u luttel kan beschaadigen.

Ach wat ontrekt ghy, met begeerlijkheidts verhoên,
 Het speelzieke geluk al stofs om quaadt te doen?
 Dat 's Prinslijk, Daifilo, geen Prinslijkheidt begeeren.

Tisph. Ik bid u oorlof, heer, om tot mijn' reis te keeren.

Kon. Vaart wel mijn Prins, vaart wel, en zijt getroost. *Tisph.* Ik ty
 Van stonden aan op reis. Vaart wel mijn heer, en ghy
 Wel, Daifilo. *Daif.* Ik zal mijn heer tot huis verzellen,
 Om 't reddeloos gezin verbaaft, in rust te stellen.

V Y F D E D E E L.

Geest van Ostrobas. Artabanus.

Ostrob. **A**Rtabanus, ziet hier uw' Prins zoo braaf vernaamt;
 Maar hey, geweest! met wien ghy hier in Persen quaamt;
 Wien, toen hy leefde, ghy getrouw plaght aan te kleven,
 En nu verzuimt zijn wraak te nemen naa zijn leven.

Artabanus, ziet hier uw' Prins zoo braaf wel eer
 Vernaamt, wiens hooge roem nu leidt gevelt ter neêr;
 Gevelt, niet van een' Prins, (ay spijt!) en kunt ghy slaapen?
 Maar van een' harder slecht, vervalscht in Prinsien waapen.
 Hey laster! hey! flux rijst Artabanus, en boet
 Mijn' dorst, die raast naa wraak, ten minsten met zijn bloedt.

Artab. Hey, waapen! Prins ik volgh 't gebodt dat ghy verklaarde,
 Ik volgh, mijn Prins, ik volgh, al waar 't tot in der aarde,
 Ghy zijt vertrokken, maar inwendigh ik aanschouw
 Uw beeldt, en vast geprent in mijn gedachten houw
 Uw hair te zaam geklist met bloedt, uw' gantsch geschonden
 En bleeke troony, krank gezicht, gaapende wonden.
 Hey wapen! wapen hey! mijn Prins die roept om wraak,
 Flux op Artabanus, verhaalt terstondt de zaak
 Aan uw gezelschap, en ontsteekt het met uw' woorden;
 Om op gelege plaats den moorder te vermoorden.

Daifilo.

LAng over middernacht ik 't al te wezen gis,
 Het licht dat dwerrelt vast, gemengt met duisternis.
 De blonde morgenstondt met haar gebloofde kaken,
 En d'uur, dat mijn' Godin mijn' koomst verwacht, genaken.
 Want, toen ikz'op het landt gebragt had, liet ik haar
 In het gezelschap van mijn' trouwe zuster daar,
 En zoo de korte tijdt ons haastigh dwong te scheiden,
 Besloten wy, dat zy mijn' weêrkoomst zouw verbeiden,
 Eer dat de tweede Zon zoud' aan den hemel staan.
 Ziet hier den naaften wegh, dit dient my in te slaan.

Granida.

VAart sceptors wel. vaart wel, vaart wel verheve thronen
 Verheve zoo, dat my van uwe steilheidt yst,

Ghy dwingende gewaadt ook, en te zware kroonen,
Afgoden die met windt uw' ydle dienaars spijsft.

Uw' ydlen dien'ren ghy duizenderleye noodt breit,
Door uw' beloften loos die ghy zoo qualijk houdt;
Want zy, beziet men 't wel, verkleenen in de grootheid,
In 't heerschen flooven, en verarmen in het goudt.

Een laage en diepe rust my beter mag, verquikken,
Die my te zamen smelt met een lief ander-ik;
Ik laat u, warrigh hof, en kiez' voor zoo veel' strikken,
Een al veel strenger, maar och hoe veel zoeter strik?

Bedauwde bloemkens versch, en ghy gebloofde roozen
Die uwen mantel groen nu effen open doet,
Welkoom, en dank dat ghy verquikt mijn' amelloozen,
En afgepijnden geeft, met uwen aafem zoet.

Nu biggelt op het gras, en kruittjens onbetreden,
Mijn' laauwe traantjens, die den dauw zoo wel gelijkt;
Geen' traantjens meer van smart, niet meer van bitterheden,
Maar van een teêr gemoedt, dat schier van vreughdt bezwijkt.

O boomen schaduw-mildt, ootmoedelijk laat dalen
Uw neigend' hoofd, als ghy 't eerwaardigh aanschijn ziet,
Ghy ley- en morgenstar met weêrlichtende straalen,
Indien mijn blyschap slaapt, waarom wekt ghy hem niet?

Ghy blijde vogeltjens, die, nu 't begint te dagen,
Met uitgelaten zang het stille woudt onrust,
Ghy nachtegaal voor heen, vlieght uit de boodtschap dragen,
Dat hy zich haast, ik wacht alhier mijn' lieve lust.

Daifilo. Granida.

Daif. Ach! om mijn vliegend hart noch sneller te doen spoeijen,
A Hoeft men geen vogeltjens nocht nieuwe boôn te moeijen,
De liefde port dat staâgh, en drijft tot zijn' Godin.
Mijn' eerwaardige vrouw. *Gran.* Uw' dienstmaaght, uw' slavin,
Die 't nemmermeer om u te flooven zal verdrieten,
Die om uw minsten dienst haar leven zouw vergieten,
Leeft, handelt, naar uw' zin, met my: hoe dat ghy doet,
Verkoopt my, dood m', ik wil 't. *Daif.* Mijn' vrouw, en al mijn goedt.
Hoe onlangs noch zoud' ik niet hebben darren denken,
Dê vreughdt die 't u belijft genadelijk te schenken
Aan die z' onwaardigh was, die niet en had verdient
Uw' dienst, ik zwijg' uw' gonst. *Gran.* Ay my, mijn groote vriendt,
D'onschattelijke prijs, en uitgenome krachten
Van uwe deughden deên, dat noit uit mijn' gedachten,
O Daifil', uw' gedaant van ziel en lichaam ging,
Sint ik door 's hemels gonst daar kennis af ontfing.
Het zal voor uw waardy altijd te luttel vallen,
Wat ik u geven kan. *Daif.* En ik u niet met allen,
Al't mijn van recht en reên u toegeëigent wardt.
Ach mijn Godin, hoe vol is van u al mijn hart!
Gran. Mijn's harten bloedt. *Daif.* Mijn' zon, die boven d'andre klaar is,
Ik houd' u in mijn' arm, en twijfel of het waar is.
Mijn ziel is zoo beroert (ay my!) dat ik haar, van
De grondelooze vreughd, niet vol genieten kan.
Ik en geloove nauw mijn' staat dus hoogh gerezen,
En denk vast, of ik wel zouw Daifilo niet wezen.

Artabanus. Granida. Daifilo.

- Artab.* **N**U toe gezellen, maar dat ghy niët doodtlijk krenkt
Den valschen moordenaar, die noch op boelen denkt,
Val aan gelijk, en krijgth hem levendigh in handen,
Ghy zijt gevangen. Staa. knoopt hem in vaste banden.
Gran. Ach, ach! *Daif.* Hoe nu toe, wat wordt'er vereischt op my?
Artab. Het leven. *Gran.* 'T leven? och! dat het geen onrecht zy.
Draaght beter kennis van uw' vyandt, eer gh'u varder
Vergrijpt. *Artab.* Genoegh bekennt. het is de valsche harder,
De moorder van den Prins der Parthen wijdt vermaart.
Daif. Verwinner. *Gran.* De Tyran was zulk een' straffe waardt.
Daif. Wie eischt mijn leven? dat hy koom alleen, en maak strijdt.
Artab. Dat 's Ostrobas, wiens bloedt, en bleeke schim om wraak krijt.
Wy zullen, hem voldoende, u offren aan zijn graf.
Gran. Laat hem, hy heeft geen schult, en keert op my de straf.
Ziet hier Granide, om wie uw Prins leit neêrgeslaagen.
Deez' Godt heeft my geschaakt, en willigh weghgedraagen.
Verschoont hem, woedt op my den oorspronk van het quaadt.
Artab. Granida? ja Granid'. O wonderlijk verraadt!
Wy zullen (wilt haar ook met banden vast beladen)
De Prinselijke ziel met beider bloedt verzaaden.
Daif. Wat ziet ghy Daifilo? Granida lijdt, zy lijdt,
En staat het aan een' koordt, dat ghy haar niet bevrijdt?
Dat 's stukken. Goden nu, nu krachten, nu kloekmoedigheidt,
Nu arbey al wat magh. *Gran.* Och 't is vergeeffsche woedigheidt!
Artab. Gef hem maar, gef hem maar, doodt beter dan ontvloôn.
Gran. Och laat my voorgaan!

Tisphernes. Artabanus. Granida. Daifilo.

- Tisph.* **H**oudt, houdt op, werdt u geboôn,
Houdt op, houdt op 't gekrijgh, ghy vechters, scheid uw drangen.
Artab. Aan 't vliên, zy zijn ontzet. Aan 't vliên. *Tisph.* Ghy zijt gevangen.
Artabanus met wien is 't dat ghy twistigh zijt?
Zijt ghy hier Daifilo? hebt ghy alleen den strijdt
Met all' dien hoop! *Artab.* Verstaat, ô Prins, de valsche treken,
En wilt uw ongelijk benevens 't onze wreken.
Tisph. Hoe dat? *Daif.* Ach ramp op ramp! uit d'een' in d'andren last!
Gran. Och 't schein ontzet, maar laas! *Daif.* Een meerder vyandt was 't.
Gran. Ach hard geluks besluit. *Artab.* O Prins, ghy zijt bedroogen,
Ziet hier, Granide, en al de Voesters reden loogen.
Ziet hier den valschen Godt, van wien zy is geschaakt,
En trouwheidt daar ghy zoo veel werks af hebt gemaakt.
Zy kiest een' boer voor u, tot haar en uw verminderen,
Een boer den adel hoont, en schaakt der Prinssen kinderen.
Ik quam om Ostrobas te wreken, wreekt ghy nu,
Op beide, beider leedt van onzen Prins en u.
Tisph. Wat 's dit? *Daif.* Ach wildt uw leedt op my alleen vergelden!
Gran. Zijn trouw is onbevlekt; hem kan men niet beschelden;
Maar u op my verhaalt, en koelt uw' grammen moedt,
Met wraake, niët van 't quaadt dat u Granida doet,
Maar van het welk, op dat de doodt haar 't oogh zouw luiken,
Den Goden 't heeft belieft tot oorzaak haar te bruiken.
Tisph. O liefde! O vreemdt beloop! zeght, Daifilo, my, hoe
De dingen wonderlijk dus zijn gekomen toe;

Mijn geeft en kan 't beleidt nocht het vervolg niet vaaten.
Daif. Mijn heer, den laatsten nacht, passeerd' ik by der straaten,
 En onder 't venster van Mevrouw. gelijk ghy weet,
 Dat ver van haar te zijn my was het meeste leedt,
 En om haar byzijn, ik ten hove was gekomen,
 En om haar dienst, van u ik hadde dienst genomen.
 Mevrouw stondt voor 't glas, en zoo zy my zach gaan,
 Zondt zy haar Voester af, om my te roepen aan.
 Mevrouw verneêrde zich, en quam my zelve vraagen,
 Wat oorzaak in der nacht my daar ontrent moght jaagen;
 Gevraaght, heb ik ontdekt van myn gemoedt den grondt,
 Waar op, ô mijn' Godin, ghy bliken liet terstondt
 De gonst die ghy my droeght, door dien ghy van te veuren,
 Den rook van mijne vlam hadt kunnen wel bespeuren.
 Te laten boodze my haar' Koninklijken staat,
 Om met my naar het landt te trekken op der daadt;
 Onwaardigh kend' ik z' my, en hiel de zwaarigheden
 Van zulk bestaan, haar voor. maar haar gegronde reden
 Vertooghden my haar liefde, en dat zy bet met mijn'
 Zoo klein een' staat, dan met een' Prins vernoeght zouw zijn.
 De hemel zy getuigh van 't geen dat ik oorkonde,
 Dat ik, tot dien tijdt toe, Granide aan niemant gonde,
 Dan u, mijn Heer, want mijn gedacht dus hoogh niet steegh.
 Maar, toen ik onderrecht van haar, 't gevoelen kreegh
 Dat dit haar best zouw zijn, bestond ik het ten lesten,
 (De Goden weeten 't) meer om haar, dan my ten besten.
 Maar, ach verblinde mensch, hoe luttel kunt ghy zien,
 Of uwe wijste raadt tot schaade of voordeel dien!

Gran. O Prins, dus is 't mijn schuldt, straft my, 't wordt u gebede'.
Daif. Neen eedle Prins, maar zijt met my alleen' te vrede.
Tisph. O wonderlijk beloop! o raadt van 't hemelrijk,
 O liefde gantsch volmaakt, en zonder haars gelijk!
 Om haar getrouwe lief een' groote Koninginne.
 Verwiffelt haaren staat, en wordt een harderinne.
 Een harder weigert, om zijn Lief te laten niet,
 Een Prinsfelijkten staat, die men hem anbiedt,
 'T geen om elkanders wil ghy zijt t'ontbeeren vaardigh,
 Bet met elkandren ghy zijt te bezitten waardigh.
 Recht, *Daifil'*, is 't, dat ghy geniet het geen ghy wont.
 En ghy Granide, uw lief dien ghy den waardsten vondt.
 De hemel u vereent, de hemel deed' bereiden.
 Den wegh tot uw geluk. Neen, ik en zal niet scheiden
 Het echtste paar dat oyt ter wereldt is gezien.
 Gelieven zijt getroost, u zal geen leedt geschiên.
 Prinsesse rijst, en ghy haar bruigoôm, van der aarde.

Gran. Ach edele gemoedt! *Daif.* Ach heusheidt hoogh van waarde!
Gran. Ach onverwachte troost! recht Prinslijk, edel bloedt,
 Wie zal u deze deught doch loonen, dan 't gemoedt?
 Dat zal u lof en loon naa deughts waardye geven.

Tisph. Dit 's niet genoegh; dat ik u hier behoude 't leven;
 Maar ik begeere dat de Koning zelf volvoer'
 Uw lieden huwelijk, naadien 't de hemel zwoer.
 En op dat hy daar toe zich lichtelijker leide,
 Zoo schenk ik u noch eens den staat dien ghy ontzeide.

Ik weet, ik zal van hem verwerven uwliê vree,
 En dat hy u verhef tot zwager in mijn' steê.
 Mijn vollik wilt voorheen uw' gang naa 't hof versnellen,
 En aan den Koning al dit vreemt beloop vertellen,
 En mijn' begeerte meê; want valt het my niet zwaar,
 Ik acht het min voor hem zal zijn een droeve maar,
 Dat mijn gemoedt beweeght, zal zijn gemoedt bewegen.
 Wy volgen zachtelijk. *Gran.* Ach groote troost! verkregen
 Op 't aldertroosteloofst! lof Prins, u die 't dus veught.
Tisiph. Het lust my dus te doen. *Daif.* Mijn Heer, u lust de deughdt.
 Maar al verheft ghy my ver boven eige zaaken,
 Ghy zult my nemmermeer meer dan uw dienaar maaken.

Rey van Harderinnen.

<p>GRoote Goden, niet om raaken Is de grondt van uw besluis, 'T was uw lust dit huwlyk maaken, Komt en voert de Bruiloft uit. Harder die in lasten drukkigh, Van 's geluks genaê bestort, O gelukkigh! overlukkigh! Hemel-hoogh verheven wordt! Niet dat u een staf van gouwe Zoeter voorstaat dan een bloem, Maar dat ghy vereent in trouwe; Met uw waardigh' herten roem. Liefd' koos, toen ghy werdt ge- booren, U voor eigen uitgezocht, En de hemel, al te vooren, Had zijn' gonst u toegedocht. Alsmen by uw wieg quam queelen, Zoo bevallijk, loecht g'er in,</p>	<p>Dat u, vaak, om meê te speelen, Staalen watr' en bosgodin. Korts daar na begon te blijken, (Want de tijdt haast heenen vaart) Dat ghy van uw' tijdts-gelijken Meester, geen gelijk en waart. T'hans als d'eerste wol uw' kaaken Van den baardt beschaauwen deê, Harderinnen en ontstaaken Niet alleen, maar Nymphen meê. Duizent wenschten om uw paaren; Duizendt quijnden om uw' min, Maar de hemel wilde u spaaren, Voor een groote Koningin. Groote Goden, niet om raaken Is de grondt van uw besluit, Lust'et u dit huw'lyk maaken? Voert met gonst de Bruiloft uit.</p>
---	--

Rey van Jofferen.

<p>Liefd' en Min aan een vertuit, Beide ziel en lichaam-mengers, Heilighe oppervrienschap-strengers, Zalight Bruidegoom en Bruidt. Boven de gemeene maaten, Wild' hy zien een lievend paar, Des de hemel u en haar Las uit zoo verscheije staaten. Dat ghy twee vereenight blijft, Blijkt de Goden te begeeren, En de Koning wil niet keeren 'T geen de hemel merklijk drijft. Lang, al lang genoegh geleden, Blijks genoegh van vaste trouw;</p>	<p>Dat uw overlede rouw Dien' tot meerder vrolijkheden. O geluk zijt eenmaal zat, Van ellenden op ellenden, En ten laatsten moê van wenden, Schut den loop hier van uw radt. Godt en Koning willen staaken Der gelieven tegenspoedt, Liefde en Minne, lof uw' gloedt, Die nu zonder smart zal blaaken. Liefde en min aan een vertuit; Beide ziel en lichaam-mengers, Heilighe oppervrienschap-strengers, Zalight Bruidegoom en Bruidt.</p>
---	---

Tisiphernes. Granida. Daiflo. Koning. Rey van Jofferen.
Rey van Harderinnen.

Tisiph. Verheught, met bly gelaat, komt ons het hof te moet.
 Ziet daar den Koning zelf. *Gran.* Dat ik hem vall' te moet.

Ach Vader! *Kon.* Wellekoom mijn dochter, staakt uw vrezē;
 En ghy die my voortaan een waarde zoon zult wezen;
 Ik volgh der Goden wil. *Tisiph.* O Heer, houdt deze voor
 De schoonste tempels, die de liefde zich verloor,
 Om eens voor al ten toon haar' heerlijkheid te stellen.
 Gunt, Heer, dat eeuwelijk elkandren zy verzellen,
 En dat de hemel bindt, mijn Koning, niet en scheidt.
 Dit loon eisch ik alleen van uw grootachtbaarheid,
 Voor all' de dienſten die mijn leven haar oit dede.

Daif. Ach overeedle Prins. *Kon.* Stelt uw' gemoedt in vrede;
 Ach twijfelt langer niet; mijn' kindren! niet zoo blindt
 En ben ik, oft ik zie, dat zonderling bewindt
 Der Goden beezigh is met u te zamen hechten.

Gran. Ach onverdiende trooft! *Kon.* Mijn dochter, wilt u rechten,
 En rijft meê Daifilo. *Daif.* Laat, Goden; zich 't geluk
 In tegendeel van deez', met den voorgaanden druk
 Vernoeven; oft, en is 't daar meê niet te betaalen,
 Laat het de rést op my, niet op mijn Lief, verhaalen;
 Zoo 't zijn kan dat ik smaak' het geen zy niet en smaakt.
 Ach Koning! *Kon.* Daifilo, mijn dochter is geschaakt
 Van wijsheid en verzócht verſtandt, die haar bereidden
 Den alderhooghſten wegh, en tot de Liefde leidden.
 Zy liet om uwent wil het overladend rijk,
 Bezit het nu, met haar, voortaan min kommerlijk,
 Dit 's mijne, dit 's de wil der Goden wijs van raade.

Daif. Kleen zouw de dankbaarheid, en lof van uw genaade
 O Koning by my zijn, indien dat ik verſtondt,
 Dat zy verklaarbaar waar met menſchelijken mondt.
 Dies ik het minſte niet beſtaan magh uit te ſpreken.

Kon. Een zoon van Perſen kan 't aan geenē ſtaat gebreken.
 Des, *Tisiphernes*, niet uw heerſchappy verlaat.
 Wy danken u, dat ghy u zelve, nocht uw' ſtaat
 Verſchoont en hebt, om deez' gelieven t'zaam te veugen:
 Ghy hiellet in 't verdriet, nu hiellet in 't verheugen.
 En ghy gelieven komt, verquikt u van uw moeit.

Tisiph. Ik zie mijn' wensch. Den Parth gevangen, en geboeit
 Vergeev' ik zijn misdrijf, wil 't Daifilo vergeven.

Daif. Zijn voorgenome moordt ons diende tot het leven,
 In trouwe, jaa. 'k vergeef 't. En doet, o Prins, uw' zin.

Gran. Lof Goden wonder wijs! *Daif.* Lof groote Liefde en Min!

R. v. J. Godt en Koning willen ſtaaken
 Der gelieven tegenspoedt,
 Liefde en Minne, lof uw' gloedt,
 Die zy zonder ſmarte ſmaaken.

R. v. H. Groote Goden, niet om raaken
 Is de grondt van uw beſluit,
 'T was uw' luſt dit huw'lijk maaken.
 Voert met gonſt de bruiloft uit.

R. v. J. Liefde en Min aan een vertuit,
 Beide ziel en lichaam-mengers,
 Heilige oppervriendſchap-ſtrengers,
 Zalight bruidegoom, en bruidt.

E I N D E.

P. C. H O O F T S

G E E R A A R D T van V E L Z E N .

T R E U R S P E L .

I N H O U D T .

*N*a dat Floris de vijfde, Graaf van Hollandt, de gemeen-
te lang gequeekt hebbende om den adel te onderdrukken,
d'ongelijken ende wederwaardigheden den zelven toege-
dreven, opgekoopt had met het verkrachten van de huis-
vrouwe des Heeren van Velzen; zoo is de hatelijkheid
van dit stuk waargenomen van de voorneemsten der ont-
wings verbitterde Ridderſchab, voor een' gelegentheid om
de gemoeden des volks van den Vorſte af te keeren, ende,
onder eenen naam, hun aller leedt te wreken. Daar over, Geeraardt van Velzen
man, Harman van Woerden vader, Gijsbert van Amſtel neef van de onteerde
vrouwe, met verſcheide anderen der voortreffelijkſten des landts, in heimelijk ver-
bondt getreden zijnde, niet zonder hunnen raadt met uitheemschen ende gebuur-
vorſten te mengen, hebben den Graaf, onder dekſel van ten vederſpele te vaaren,
buiten Vitrecht; in de laage der gewapenden gevoert; ende gevangen, eerst op 't
huis te Kronenburgh, voorts in der nacht, naa't huis te Muiden: Alwaar de
vrouwe van Velzen, zonder van den aanſlagh te weten, haaren man verbeidende
was. Ende terwijl dit werk uitgevoerd wordt, rijſt de Twiſt uit der helle, ende
hitſt haare trauwanten Geweldt ende Bedrogh aan, ten bederve des landts.

De gevange Graaf wordt te Muiden op het ſlot gebraght, ende naa veel ſchel-
dens in yzers geſlaagen. Waar op Eendraght met haare gezellinnen, Trouw ende
Onnozelheid, den aardbodem verlaatende, ten hemel wel ontfangen innedaaren.

De Heeren van Velzen ende Woerden ontdekken den Heere van Amſtel 't ver-
borgen des aanſlaghs, ende hunne meeninge van den Graaf naar Engelandt in 's
Konings handen te brengen: waar van hy een' afkeer hebbende, ende drijvende
dat de zaake by den Staaten, 's landts opperſten, behoorde afgehandelt te werden,
zonder met uitheemsch gezagh de vryheid te verzeeren; ſcheidt twiſtig van hun,
om elk te ruſte te gaan, op naader beraadt. Ondertuſſchen de Schildknaap des
Heeren van Velzen, door laſt zijn 's meesters, vraaght eenen Tooveraar naa den
uitgang des aanſlaghs, ende krijght onzeker antwoordt.

De Geest des broeders van Geeraardt van Velzen verſchijnt den Graave in zijn
ſlaap, hem verwijtende d'onſchuldige doodt, die hy geleden heeft, onthalt door
zijn bevel. Waar over de Graaf geſlaagen in zijn gemoedt, aan Velzen zijnen
zoen ende vergiffeniſſe verzoekt, zonder verwerven. Ondertuſſchen daaght het,

ende openbaart zich de gemeente in waapenen, als om't slot te beleggen, 't welk den eedtverwanten raadt af te trekken met den gevangen.

Maar tot by Muiderbergh getoogen, ende aldaar van een' laage Naarders besprongen zijnde, ende door zulks genoodtzaakt den Graaf te verlaaten, wordt de zelve, naa dat hy van Geeraardt van Velzen doodlijk gequetst was, uit een' sloot getrokken, ende op 't hooge gebraght: alwaar hy zijnen geest geeft. 't Welk der vrouwe van Velzen gebodtschapt, haar in zwaare bekommeringe brengt, ende van gelijken haare staatdochters. De welke, naar veel droeflijk klaagens in slaape gevallen, den Stroomgodt van de Vecht zien verschijnen, die leerende dat deze zwaarigheden den wegh baanen tot den wasdom van Amsterdam, haar tegenwoordige wederspoedt vertroost, met verhaal der toekomende voorspoedigheden van die stadt ende staat des gemeenen Vaaderlandts.

Het Treurspel begint van den avondt naa't vangen des Graaven, ende eindight in den morgen daar aan, met zijn' doot ende beklagh daar op volgende.

Het tooneel is op ende om het Huis te Muiden.

P E R S O N A A D J E N.

<i>Heer Geeraardt van Velzen.</i>	<i>Bedrogh.</i>
<i>Graaf Floris van Hollandt.</i>	<i>Eendraght.</i>
<i>Vrouw Machtelt van Velzen.</i>	<i>Trouw.</i>
<i>Heer Harman van Woerden.</i>	<i>Ommezelt.</i>
<i>Heer Gijsbert van Aanstel.</i>	<i>Helsche Geest.</i>
<i>Schildknaap.</i>	<i>Trompetter.</i>
<i>Geest, van Velzens broeder.</i>	<i>De Vecht. Stroomgodt.</i>
<i>Timon. Tooveraar.</i>	<i>Rey van Aanstellandsche Jofferen.</i>
<i>Twist.</i>	<i>Rey van Hemellieden.</i>
<i>Geweldt.</i>	<i>Rey van Naarders.</i>

E E R S T E B E D R Y F.

Machtelt van Velzen.

endlooze overvloedt van gloory, die men stoppen
 Met haaren rijkdoom, ziet, des hemels hooge toppen;
 O alverquikkend licht, dat 's levens zuster zijt;
 Want, zonder u, men leeft, als waar men 't leven quijt;
 In rouwdraagende lucht, en troostellooze naarheidt:
 En ghy welzaal'ge Zon, o moeder zulker klaarheidt!

Die dat ontallijk heyr en all' der starren rey,
 Zoo hoflijk, dagh op dagh, beschenkt met uw lievrey;
 O zuivre zuiverheidt, o schoonste van de dingen,
 Die zichtbaarlijken standt van Scheppers handt ontgingen,
 Dat ghy verveelen zoudt een schepsel, daar oft ziel
 Zich inne metter woon, oft ziels gelijk onthiel,
 Dat ademende geest uw' lieflijkheidt zoud' schroomen,
 En duchten voor uw deughd, in wien zoud' 't konnen koomen?
 Zoo ver is 't ach, met my. Met my, helaas, die in
 Het bloeijen van mijn' jeughd', en 't weder, dat mijn' min
 Zoo minnelijk toeloegh, al hadd' het min gedragen,
 Van bliksem schielijk ben en onvoorziens geslagen,
 Verzengt, verdordt, en neêrgesmeten in het slijk,
 Tot een uitveeghsel snoodt, op eenen oogeblik!
 Zink goude Zonne, zink; en ga u lang vergeeten
 By 't gruwelijke wildt, en dieren ongemeeten,
 Die daar geschoolt, zoo wijd en woest te weide gaan;
 In den heel hollen schoot van vader Oceaen.
 En is uw fakkel schuw van boosheidts leelijkheden,
 Ghy zult in dat vertrek uw marren bet besteden,
 Dan oft uw hemelsch oogh voortvaarende, alle daagh;
 Der menschen goddeloos geslacht in 't aanzicht zaagh.
 Zink goude Zon, en wendt vry elders heen uw brallen:
 Noch veel te helder my de duisternissen vallen,
 En tintelt'er een star, die repp' haar hoofd gekruift,
 My dunkt z'een nevel neêr, tot op mijn hart toe, schuift.
 Zoo naar vind' ik het licht, en zoo zeer is 't my tegeh.
 O hemel, dat ghy droef afstortte een' dichten regen
 Van nachten, uit de lucht; dan dunkt my droeve Vrouw,
 Dat het benauwt gemoedt verlichting voelen zouw:
 Oft waar dit levend' lijk gemetst, met dikke muuren,
 In onderaardsche tomb', om d'ongelukkighe uren
 Te brengen aan een eindt, en d'overmaat van tijdt,
 Die 't straffe noodtlot my ontzeit te schelden quijt.
 Nu kan ik niet alleen aanschouwt te zijn, niet doogen;
 Maar ben, 'k en weet niet hoe, schuw voor mijn' eigen' ooggen.
 En elk gezicht vernuwt, waar 't op my valt, gering,
 Van mijnen kuiffen echt die oevle ontheiliging.
 Neen, neen, ik weet het wel, wie dat my komt t'aanschouwen;
 Dien schiet voort in 't gedacht; dit 's eene van de vrouwen,
 Die 's Róomschen Koninks zoon. o smart! o droefheidt! ach!
 Graaf Floris, dat nu op de Koning Willem zagh!
 De schaamt vol hartzweer, zoud een' vloedt van traanen dringen;
 Uit zijn genaadigh oogh; en deze woorden wringen

Uit zijn oprechte tong : Hoe ondiep schiet in 't bloed
 De deughd haar' wortel ! zoon: dan geen zoon naa't gemoedt ;
 Maar die my na den vleesch alleen bestaat, niet naeder,
 En in het beste deel verlooghent uwen vaader:
 Ik hield een' andren wegh, toen 't vliegende gerucht
 Mijn' loffelijken naam uitbromde door de lucht,
 Zoo dat daar meê bekoordt, de grootste van der aarde,
 My riepen om den staf van 't Roomsche Rijk t'aanvaarde'.
 Men geev' aan 't jeughdigh bloedt en top van staat wat toe.
 De ploegh is voor geen Spaansch genet gemaakt. maar hoe?
 Verkrachten? een' gehuwde? een' welgeboore vrouwe?
 Een' dochter van zijn' vriendt? een lief van zijn' getrouwe;
 Uit minne-dulheidt niet, maar om de rauwe smaak
 Van een gulhartigh woordt? en dat een boel te wraak?
 Hoe zoudt ghy Graaf, hier op uw' vaader antwoordt bieden?
 Hoe anders dan met van zijn aangezicht te vlieden?
 Gelijk ghy zeeker zoudt, 't en zy ghy onberaân,
 En eer en schaamt gelijk ter aarde hadd' gedaan,
 Op d'ongelukkighe uur, die bitter te vernuwen
 Den grondt leid' om all' mijn ellenden op te stuwen.
 Wat is het sterffelijk geslacht ook zwak en broos?
 O Godt, hoe licht vergrijpt een' uur, door 't radeloos
 Bestaan van moedwil flinks, 't geen eeuwigheids verlengen
 Met alle wijsheids raadt niet weêr te recht kan brengen!
 En die een schakel trok, uit mijner dagen reeks,
 Omz' uit te spoelen in 't nat des vergetelbeeks,
 Dat haarder heughde vriendt, nocht vyandt, nocht my zelve;
 Wat zoud hy argernis en ramps den wegh op delve'?
 Nu is 'er niemandt van mijn maagen, nocht mijn man
 Die 's lasters heughenis, helaas! af keeren kan:
 Verkropte gramfchap brouwt den schendere, met wrokken,
 'T bederf, al zoud m'er zich, en al de zijn, in brokken.
 Hollandtsche Vorst, hoe dier zal u uw' hoomoedt staan?
 Een voorboode is my 't hart van schrikkelijke quaân.
 Maar men beveeltze my diep in mijn' borst bedooven
 Te sluiten: Ja de rouw, die alzoo qualijk hooven
 En passen haren gang kan na geveinstheids ry,
 Te dwingen binnewaarts; om na te bootsen 't bly
 Gelaat, met dit aanschijn 't welk door verdriet en vreezen,
 In treurens kreuken nu al moest bestorven wezen.
 Maar waar ik steelsgewijs van 't zelschap wend mijn tredt;
 Dan is 't, dat eenzaamheit de sluizen open zet
 Voor mijnen vollen moedt; dan komt met grooter krachten,
 De droefheidt barften uit aan troostelooze klaghten,
 Aan zuchten al te diep, aan tranen ziedend heet,
 Dan zijgh ik t'eenemaal, en smelt ik in mijn leedt.
 Men laat my toe niet, dat ik afleg de sieraden
 Der weelde, om aan te doen zoo treurige gewaaden,
 Als mijn' rampzaligheidt wel passen; en men lijdt
 Niet, dat ik, midts in druk en kammers noodt, versmijt'
 De zorgh, en zinlijkheên, daar voorspoedt bly van wangen
 En groene frischheidt der jeughd meê zijn behangen.
 Maar, o mijn Bruidegoom, mijn uitverkooren schat,
 Mijn uitverkooren Heer, hoe zeere ducht ik, dat

Ghy 't weeuwelijke kleedt verbiedt in uwe daagen,
 Op dat ik 't kortelings hebb', om uw' doodt, te draagen!
 Dat ik verwachtend' hier, op 't huis te Muiden, bleef;
 'T welk in bewaaring is van Aamstel, mijnen neef,
 Was uw bevel. maar in wat schijn ik zal aanschouwen
 Uw' wederkoomst, dat heeft verhoolen my gehouwen
 De hemel, die den mensch zoo weinigh uirzichts laat
 In zaaken daar de tijdt noch eerst meê zwanger gaat.
 Ghy weer het rijke Godt, wiens oogen 't al ontfluiten,
 Wat dicht is voor de zon; die, daar haar' stralen stuiten;
 Passeeren zonder moeit; wiens oogen, t'geenen keer,
 En wemelen van vaak; wiens oogen nemmermeer
 Bezwalken van de nacht; wiens oogen t'geener vlaagen,
 En scheemeren van 't licht der schitterige dagen.
 Och slaatze, slaatze doch met een beweegen teêr,
 O goede vaader, eens ten langen laatsten neêr,
 Op deez' ellendige geschende onteerde vrouwe,
 Die t'eenemaal, helaas! gedompeldt leit in rouwe,
 Die ramp volgt als haar schim, die aanhangt eenen klis
 Van zwarigheên, daar geen doorredden aan en is.
 En naademaal 't weêrstreeft uw' goddelijken wille;
 Dat ik van dezen val herrijze, oft opwaarts tille
 Het overlaaden hoofdt, en beur het door mijn' quaal:
 Zoo gunt my dat de doodt het voorts heel onderhaal',
 En met haar killend' handt deez' weenende oogen luike:
 En graav' in d'aard' een' wegh, waar lanks dat ik ontduike
 Des levens leide licht, van al te sterk een' dagh,
 En al den druk, daar ik niet tegens op en magh.
 Doch, is de doodt, de doodt een van de zwaarste vloeken,
 Te waard een gast, om my verfoeide te bezoeken?
 Zoo zijt ghy welkoom my in mijnen bangen noodt,
 O zorghzachtende slaap, ghy naamaagh van de doodt,
 Die stillen kunt alleen het knaagen van mijn smarten,
 Die u ontfarmen laat der afgepijnde harten,
 En noodight 't matte lijf, en afgetreurt gemoedt,
 Nu tot den vollen kroes van het vergeetelzoet.
 Och oft de toogen zoo mijn harssenen bevingen,
 Dat 's lichaams rust den geest beschutte, voor 't bespringen
 Der beelden yffeljk, voetstappen diep geplant,
 Van 's daaghs verloopen' angst, in 't weekelijk verstandt!

Twist.

Hier opgedonderdt uit het diepst' der helsche graaven,
 Ben ik scheurzieke Twist: die ghy Hollandsche braaven,
 Met bijstren overmoedt bezwooren hebt, den kop
 Tot 's hoogen hemels hoon en spijt, te steeken op.
 En wordt hy noch niet paarsch? bezwalken noch de starren
 Niet van mijn adems gift? zal dan de Maan noch marren
 Met zaluw worden, van den gruwel dien zy ziet?
 En zweet van bangigheidt de naare nacht noch niet?
 Zy doen 't gewisselijk. 't vergiftight aardtrijk mede,
 Gevoelt dat ik 'er ben: en waar ik het betrede,
 Daar geeven haaren geest de bloemen en het kruidt,
 En wat mijn voetstap dekt; daar smoort de wortel uit.

De toorens schudden van het hooge Huis te Muiden,
 Niet anders oft de windt van tegens over 't Zuiden
 In 's aardrijks holligheid, benauwt met ongemak,
 Om aamtucht woelde, en al zijn' vinnen van zich stak.
 Zoo schrikt hen 't open doen van deze grijns: zoo angen
 Met giftigh blaazen, hen, deez' opgekrulde slangen.
 Aan 't aarzelen ik zie de Zuiderzee vervaart,
 En uit verbaastheid vliên haar' golven achterwaart,
 Begeevende de strandt, alwaar ik ben verzezen.
 Oft zoud mijn achtbaarheid, dacht ik, verwellekt weezen?
 Berdrogh verkeert van aardt, moedtwillige Geweldt,
 Ghy eersleep die my staagh met ziel en zin verzelt,
 En nu kort volgen moest, zoo ghy my oit verzelde,
 Waar blijft ghy?

Geweldt. Twist.

Gew. **W**Acht u voor verlaater my te schelde'.
 Verwijt my slappen moedt, nocht traagheits ongerucht.
 Uit boosheidts lendenen is noit gesprooten vrucht,
 Die zoo veel harde moeit', en arbeids heeft verzvolgen,
 Nocht ander zoon zoo fors, zoo dapper, zoo verbolgen.
 In 't oorlogh treed' ik staagh aan Mars zijn' rechter zy,
 En nergens houdt hy 't lijf verzekert zonder my.
 'K heb niet vergeefs gedooght, dat my de Godt der vonken
 In 't ruwe staal van hoofd tot voeten heeft beklonken;
 En nagelvast aan 't lijf dit knarssende gezeet
 Met kraft gedwongen, dat van riem nocht gespen weet:
 Maar naademaal ik, my t'ontwaap'nen t'geenen tyen
 Gezwooren heb by d'heiligheên der razeryen,
 Dus gaâ, dus staa, dus waak, dus slaap ik, nimmer uit
 Het barffe staal, en bruik het harnas als mijn' huidt.
 Dit zwaardt is m'in de vuist gesmeedt; naaktarmde reuzen
 Op aanbeeldt, zouden 't met geen' logge mookers kneuzen:
 Mijn zuster volght met vlijt; en kan niet wezen veer.
Twist. Bedrogh komt voor den dagh.

Twist. Bedrogh. Geweldt.

Bed. **G**Een ding en haat ik meer.
Twist. **G**In dikke duisternis en wordt geen eer verkregen.
Bed. Die jaagh ik niet. *Twist.* Noch ook geen aanzien. *Bed.* Dat 's my tegen.
Twist. Lust valsheidt u alleen? *Bed.* Daar is 't. *Twist.* Komt even graagh.
Bed. In 't duister tiertze best. *Twist.* Z'is aldergrootst by daagh.
Bed. Met weinigh pronks en is het licht zoo niet te mompen.
Twist. Uw voorschoot is zoo schoon. *Bed.* Dat net is voor de plompen.
Twist. Blanketselkorst beveinst uw aanzicht om end' om.
Bed. Blanketsel lieght te blaauw, wacht dat ik my vermom.
 Mijn sluyer, en het kap noch wat verschikt zijn moesten.
Gew. Onzalige Godin, wat neemt ghy te verwoesten
 Voor bloeyend rijk, 't welk sloopst vermaft van weelde en schat?
 Oft uit te roijen voor vermoge groote stadt?
 Oft voor doorluchtigh huis en stamme te vernielen?
 Waar hebt ghy 't heen gemunt? *Bed.* Wy volgen op uw' hielen.
 Mijn zinnen zijn, o alverdellegende *Twist*,
 Gescharpt tot uwen dienst op duizendtderley list,

En valsheidt weifelooghſch. al wat'er in 't vermogen
 Van blinde laagen is, en van verbloemde logen,
 Van arge ſchallikheidt, van dubbeltongsheidt ſtouwt,
 Van haatlijk veinzen, van deurtraptheidt meenighvouwdt;
 Van nijdigh' achterklap; al wat, met ſlimme treeken,
 Verradery vervloekt is maghtigh te beſteeken;
 Wat met meinedigheit, die Godtvergete pry,
 Is door te drijven; laat dat komen aan op my.
 En zigt geruft. heb ik de Grieken konnen leeren,
 De Goôn te roepen om een dakschaar, met haar zweeren;
 Te leiden om den tuin, de kindren door het ſpel,
 De mannen door den eedt; en met het voſſevel
 Behendigh aangenaait, te ſtoppen en vervangen,
 Al waar de leeuwenhuidt niet toe en moghte langē:
 Heb ik het Roomsche volk, nazaaten van dat vry
 Oprecht en preutſch geſlacht ('t welk tot verradery
 Te vroom, nauw anders ſtreed dan onder vliēde vlaggen)
 Doen keeren tot vergif, en tot bedekte daggen:
 Heb ik den helfchen Jood, bewaarder van de bus,
 Zijn' Meester en zijn' Godt doen levren door een kus:
 Ik zal wel ſtrekken nu een dochter van de boosheidt.
Twift. Aan werk ik helpen zal 't vernuft van uwe loosheidt,
 En uw' ſchenzieken arm aan oeff'ning te gelijk.
Gew. 'T zy ghy gegrepen aan wilt hebben 't Fransche rijk;
 Van de Garonn' en Lojr' het burgerschap onttuijen,
 De Seine krom van loop gaan tegens Rhofn' opruijen;
 Oft witte en roode Roos verhitten in 't geſchil;
 En ſtoppen toe, der Teems, met lijken, haare kil;
 Oft Duitſlandt ſchudden, dat de Vorſten zigh verzetten
 Uit heersheidt, tegens 't bondt der vrye ſteē; oft wetten
 Den Portugeeſchen haat, bet op den Caſtiljaan;
 Oft in het averouwdt Italien klaauwen ſlaan,
 En rijten het van een, door 't doodelijk krakkeelen
 Van Guelf en Gibelin de ſchaadelijke deelen:
 Oft dat het tegens Turk u luſt den Tartar rap;
 Oft tegens Mameluk der Perſen ridderschap;
 Den geelen Indiaan bepereldt, tegens Chine;
 Den ſchenſtraat Arabees tot moordt der Abiſſine';
 Oft tegens 't Kriſten volk des Moors verbolgen krop;
 Strandt tegens ſtrandt, zee tegens zee te maaken op;
 De Koningen vol prachts, Hertogen grof van have,
 Te doen in hun bederf met arren moede drave';
 'T aardrijk in vier en vlam te ſtellen; en in roer
 Weērſpannigh overeindt 's ontzetten wereldts vloer:
 Mijñ' handt en wederſtaan nocht wāapenen, nocht wallen.
 Z'is reedt, geeft, als ghy wilt, de looz' om aan te vallen.
 Mijñ ſpieren jooken. *Bed.* Ik van grooten yver zwoegh.
Gew. Waar leid de toght? *Twift.* Ghy zijt voor deez' tijdt ver genoegh.
 Legh krachten ghy te koſt, ghy konſt en liſtigheden,
 Aan 't plaagen van dit volk. op Adel, Graaf, en Steden
 Uw raazerye velt. gaat hen mēt loozen grondt,
 En gladde ſtrikken aan; en breng met helfchen vondt
 De verrezienſte by. bedrait hen de gedachten;
 Dat zy niet weeten waar vertrouwen, waar zich wachteñ,

Door al te scheeven gang verbijsterdt in het spoor.
 Houw mijn' voetstappen warm, ik treed' u moedigh voor.
 T'hans zullen koomen noch hen by de krijgh moordadigh;
 De leedtkauwende wraak, de wreedtheid ongenadigh,
 En de roodooghde rouw, de honger slijteveles,
 Met haaren quaaden raadt, de verwelooze vrees
 Met arghvermoên, haar naaste bloedt, ook d'armoê smaelijk.
 De moeite kort van aâm, de doodt van opzicht laalijk.
 Elk schriklijker om zien dan ander, met een zwerm
 Van zorgen knaagend' en te maghtigh alle scherm.
 Zy zullen elk' om strijdt verstrikken, steuren, stroopen,
 Beknellen en bekneên, vernielen; slijten, sloopen,
 'T betoverde geslacht. *Bed.* Vooghdes nu treê voorheên.
Gew. Wy volgen onvermoeit met evenwijde schreên.

Rey van Amstellandsche Jofferen.

Wie zal in Prinssen dienst voortaan,
 Zich quijten vroom, oprecht, en hailigh?
 De besten 't booste loon ontsaân,
 De trouw, helaas!) is nergens vailigh;
 De Velzerheer ver uit zijn landt,
 Lagh onder onbekende daaken,
 Als nijver, nechtigh, trouw gezant,
 En dreef de Graaf van Hollandts zaaken.
 Om 't voordeel zijns Landtsheeren, liet
 Hy 't zoete slapen alle nachten;
 Zijn nieuwe bruidt had hy'er niet,
 Die hem zijn' zorgen kon verzachten.
 Ach! geen vermoên, dat ouwde haat
 Hem had zoo verre doen verzenden,
 En midlertijdt, met oevlen raadt,
 De Graaf zijn' eere zocht te schenden.
 O Koninks zoon, zoo wijdt vermaardt,
 Wat oorzaak had uw onbezweeken-
 En moedigh hart, van eedler aardt,
 Met zoo verwoed' een brandt ontfteeken?
 Dat was een antwoordt al te straf,
 En qualijk op zijn hooffsch behouwen,
 Dat d'al te ronde Ridder gaf,
 Toen ghy hem verghde uw' boel te trouwen.
 Dat ik (Godt ly het nimmermeer)
 Zy tegens die schand opgewassen;
 Sprak Velzen tot zijn' landesheer,
 Uw fleete schoen mijn' voet niet passen.
 De Graaf verbeet zijn leedt, tot dat
 Men d'adelijke Maaght van Woerde,
 In staatlijk zelschap, uit haar stadt,
 Voor Vrouw op 't huis te Velzen voerde.
 Toen raakte, door verspeete smart,
 De Vorstelijke Boel aan 't raazen;
 En heeft het smookend vier in 't hart,
 Weêr door zijn ooren, opgeblaazen.
 Hoe zelden zal, in Minnegloedt,
 Den mondt die smeekt, zijn beede missen,

En ghy hovaard, en overmoedt,
Hoe kunt ghy 's menschen bloedt ophissen?

De Graaf reed heên naa 't Slotelijn
Dat in 't geboomt verschuult zijn kruinen;
Daar Hollandt op zijn smalst magh zijn,
En krimpt voor 't stuiven van de Duinen:

Duinen die by verwaait onweêr,
Met grondt met al de vruchten snoepen,
Als de Noordzee en Wijkermeer
Zich met oneve keel beroepen.

Vrouw Machtelt staakt' haar naaldwerk knap,
Als zy die tijding heeft vernomen,
En daalde van den wenteltrap,
Om haar' Landtsheer te moet te komen.

Nieuws van uw' Man, mijn Nicht, zeid hy;
Niet lang ghy spaanen zult uw Minne;
Lei my daar 't is om spreken vry.
Zy gaat. hy volght ter kamer inne.

Mits dat de grendel gaf een' kras,
Hoe zeer ontzetten zigh haar' leden?
De Graaf die werd gewaar wel ras,
Dat woorden daar geen proef en deden.

Zy riep zoo luid: kracht, en geweldt;
Wat maakt ghy, eedle Landesheere?
Waar daar een man op my gestelt,
Ghy zoudt hem met uw zwaardt af keere'.

Hoe zy meer riep, en kermde, en badt,
Hoe dat hy dwong en driefchte grover;
Tot dat d'heilooze lust was zat,
En gaf zijn hart der wroeging over.

Nu, ducht ik, brouwt de wraak versteurt,
Den gantschen lande quaadt met hoopen.
O Godt, wat d'Overheidt verbeurt,
D'onnooz'len al te dier bekoopen!

T W E E D E B E D R Y F.

Geeraardt van Velzen. Schildknaap.

Geer. **M**Yn paardt staat by de brug vast aan de teugelsnoeren,
Men doe 't terstondt gerak met havenen en voëren,
Eer het de kouwd bevang. *Schild.* Met blijdschap ik aanschouw
Uw wederkomst mijn Heer. hoe is 't vergaan? *Geer.* De wouw
Plagh eens de schrik te zijn van kiekens mak, en duiven.

Gekeert is't, en hy zelf benageldt in de kluiven
Van moediger gediert. *Schild.* Wat, is de Graaf in 't net?

Geer. Hy is gevangen; en zal hier haast wezen, met
De schaar van Edelliën en Heeren bondtgenooten,
Hem voerend' ordentlijk: ik koom voor uit gestooten
Met vollen ren, om deez' geschiedenis bewust

Te maaken, aan mijn' Vrouw. Waar is zy? *Schild.* Z'is te rust.
Geer. Ik gaa ter kamerwaart. Ontwaak mijn uitverkore.

Geeraardt van Velzen. Machtelt van Velzen.

Mach. **O**Yme. Wie wekt my? o mijn Heere welgebore'
Mijn Troost zijt welkoom. Maar, dus in de naare nacht,
Sff 2 Mijn

Mijn trouwe Bruidegoom, en waart gy niet verwacht.

Wat komt ghy, met gevaar, door duifternis gereden?

Geer. En ghy, wat weigert ghy, mijn lief, uw' waarde leeden

De zachtheid van den bedde, en rust dus in den stoel?

Mach. Ach wat kan maaken meer, dat ik uw afzijn voel,

Dan 't bedd'? ach wat kan meer doen naar uw' byzijn haaken

Met smart, dan 't bed? ach wat kan meer indachtigh maaken

My mijnen droeven val, dan 't bed, en zonder u?

Geer. Verandert is het met den Vrouwenschender nu :

Gevangen is hy, die te dwingen plagh voor dezen.

Mach. Van hoe veel quaadts, helaas! zal ik al oorzaak wezen!

Geer. Misschien ook van veel goedts: indien de Prinssen prat

Zich spieg'len willen maar. zy moogen leeren, dat

Geen man het recht ontwaft. De schrik van onderzaaten,

Die onlanks hield voor spel, te hoonen bey de staaten

Den adel, en de steên: met smaadigh onbescheidt,

Te tergen 's Ridderschaps waardy en achtbaarheidt:

Is een gevangen man. De Dwingelandt nu leere,

Wien hy onzuiver heeft verreukeloost zijn eere.

Geeft u ter venster: en verzaadt met wraak den geest.

Hy komt terstondt. *Mach.* Ach, wraak geen schennis en geneest?

Geer. Men zal hem, dat hy proef, wat leedt is, leedt toe drijven.

Mach. Ach nimmer moet ghy in leedtdoen zijn meester blijven.

Geer. De smaak van 't leedt zal hem doen leedtdoens lust vergaan.

Mach. Dat hoorde ik liever, dan zaagh zijn' ellenden aan.

Geer. Goedt is die 't quaadt verdraaght, en weldaadt weet te loonen.

Maar, wie met dank, en wraak van beids zich dapper toonen

Kan vriendt en vyandt, leeft doorluchtigh en vermaardt.

Mach. 't Doorluchtigh leven zy my nimmer zoo veel waardt.

Geer. Tijdt is het, vindt ghy 't goedt, om vensterwaart te poogen.

Mach. Ach! neen, geen grooter schrik en weet ik voor mijn' oogen;

Die, om hem noit gehadt te hebben in 't gezicht,

Zoo geirne zouden, (laas!) verwenschen 't lieve licht,

En kunnen in geen' schijn, hem aanzien met vernoegen.

Geer. Maar luister. 'k hoor gewagh en gaa my derwaarts voegen.

Mach. Godt geve dat ghy u ten besten mooght beraân.

*Geeraardt van Velzen. Graave Floris. Gysbert van Aamstel.
Harman van Woerden.*

Har. UW hooge sprongen zijn, Heer meester, nu gedaan.

Ghy zult, naa dezen tijdt, der voeren niet meer drijven:

In onzer handt is 't, u te spaaren of t'ontlijven.

Geer. 'T is daar gekomen toe, dat ghy vervloeken zult

En uur en stondt, toen werdt verdicht de valsche schuldt,

Tot mijnes broeders last, en 't trouwloos lak geweven,

'T welk ghy hem op den hals deed' werpen, om, naa 't leven

Hem smaadelijk ontroofst, uw klaauwen klem van bloedt,

Met holle gierigheidt, te slaan in 't wettigh goedt.

Verrader eerloos, streep, en schantvlek aller grooten.

Gysb. Onzaal'ge Prins, hoe ver heeft moedtwil u verstoeten

Van d'eedle gloory, daar ghy toe geroepen waart,

Door hoogheboorenheit, en door den vroomen aardt,

En 't Vorstelijk geluk van staatlijke overouwderen:

Die tot pylaaren van 's lands welvaart, uwe schouwderen

Verkooren hadden, en u in der handt gebreidt
Den erfelijken toom, om, met rechtvaardigheid,
Te ftieren volken trots, die tot verheve troone
U hadden opgevoert; van waar uw deughd ten toone
Moght (nevens 't loon bezet in een vernoeghd gemoedt)

Van yder zijn aanschouwt, en loffelijk begroet.
Belooningen dus hoogh en hebben niet vermogen
U 't hart te trekken, nocht genegentheid gebogen
Tot weldoen, door het welk zoo tallelooz' een tal
Bedegen zoude zijn, en vry van ongeval.

In fteede van uw Graaflijk hulfel te verlaaden,
Met deze peerlen, zoo minlokkende fieraden,
Hebt ghy u zelven (laas!) een' vuilen hoedt, besmet
Met ongerechtigheid, op 't reukloos hoofd gezet,
Verdoemende den geen', dien vry sprak uw gewiffe.
Maar wie daar op den mondt klopt den getuigeniffe
Zijns eigenen gemoeds; verdelght, met onbescheidt,
Het leven van de ziel, dat is de reed'lijkheid.

O gruwel, Eêlmans eer te doên met valsche schulden!

Har. 'T en bleef daar by niet. *Geer.* Dat heb ik verdient met dulden;

Men pass' het den Tyran. Wie door geen' vreeze zwicht,
Maar dapper is van deughd, hy op zijn hoornen licht:
En wie dat lijdzaam 't juk ontfangt met heelen lijve,
Daar is 't, laad op, laad op, tot hy daar onder blijve.
Maar oft ghy my al aanzaaght voor zoo flap van moedt,
Verrader, dacht ghy niet, dat iemandt van mijn bloedt
In hooger eer verweent, en ridderlijke maagen,
Die zich in duiftr' en licht gewoon zijn preutsch te draagen,
Dat iemandt van mijn groote en eedle zwagery,
Den lande deur ontzien, dat iemandt van dit vry
En vrank Hollandsche volk zijn dag eens zoud' ontblooten,
Om, door zijn' eige borst, ook u in 't hart te ftooten;
Tot lossing van dit alderwaardtste Vaderlandt,
En wraake van de Godt-en eervergete schandt,
Die van uw' moedtwil heeft mijn eerbare Vrouw geleden?

Har. Daar toe geboren wy, dat uwer dartelheden
Verwaande woestigheidt, die veel te weeldrigh klom,
Met onzen naam en haaf, naa lust zoud springen om?
Dat wy, in dienstbaarheidt verbluffet, zouden teelen
Voor beulen onze zoons, onz' dochters voor bordeelen?
W'en zijn van d'helden vroom en brave stammen, die 't
Noit vailigh was te smaên, die bastaardtspruiten, niet.
En dat het naaneef zy, Godt geev' het t'geenen stonde.
Nu trekt den Dwingelandt de handtschoe uit den monde:

Wat wil hy zeggen, *Gijf.* Welke uitvluchten dicht uw geeft?

Flor. Ghy Heeren, ben ik niet uw wettigh Vorst! *Har.* Geweest.

Ghy waart het, alzo lang ghy eer en eedt betrachtte:
Toen die verfturven in uw goddeloos gedachte,
Verftorf aan ons de staf der vorstelijke handt.

Gijf. Aan ons, die leden zijn der Staaten van het landt,
Dien ghy 't voorneemste der voorwaarden hebt gebröoken,
De welke waaren op uw huldinge besprooken.

Ghy zwoert met daaging Godts, en by gestaafden eed,
Dat gy dit vrye volk, in oorlogh en in vreed,

Berechten trouwlijk zoudt, en vroomelijk beweiren;
 Eer dat het Graaflijk goudt genaaken mocht uw heiren.
 Daar zijt ghy op gehult; en is u toegezeit
 By eede wederom, daar op, gehoorzaamheid.

't Welk toen ghy maakte los, los werden d'onderzaaten.

Flor. Zoo stelt my dan te recht voor 't lichaam van de Staaten.

't Geen my mijn kranffe gaf, dat oordeel' van mijn' krans.

Geer. De minste van het volk is halsheer des tyrans.

Har. Des rechts uitroijer is onwaardigh's rechts weldaaden.

Flor. Uw Broeder is gedoemt by wettigh Hof, en Raaden.

Gijf. Gekooren wettigh, maar wel wetteloos van stem.

Flor. Zy streeken 't vonnis uir. *Geer.* Ghy voerd' het tegens hem.

Flor. Is 't recht vervalst, zy deên 't: verhaal het op hen alle.

Gijf. Dat 's eerst de schelm, wien schiedt het schelmstuk te gevalle.

Geer. Welke onbeschaamtheit? dart ghy Vrouweschender nood

Ontschuldiging bereên? *Flor.* Mijn leven, en mijn dood

Zijn, Heeren, in uw maght; en wilt ghy my gebieden

Te zwijgen, 'k weet ik moet gehoorzaam zijn u lieden.

Indien ghy my gebiedt te spreken, ik beken

Dat ik gevallen, en niet zonder schuldt en ben.

Legt over ghy hoe ver die schuldt moet zijn getrokken.

Die darr' ik bidden, dat ghy niet en laat verrokken

Uw reedlijkheid, door tocht en hevigheid van moê.

Har. Het geene dat ghy wilt dat nu een ander doe,

Dy te betrachten stond, toen ghy uw korzelheden,

Door een vrypostigh woordt, en niet dan gulle reden,

Geraakt aan 't hollen, smet den toom los in den nek;

Daar zy niet waren zelf dan veel te hardt van bek.

Flor. My leert mijn schaê mijn feil, u leer zy niet te feilen.

Geer. Bevaare loodsman, zal ons uwe zorge peilen.

Te vooren onze zee? van waar dit hart zoo goedt?

Flor. Ik acht dat wijsheid nut aan vriendt en vyandt doet,

Des wensch datz' u verzell': al hadze my verlaaten,

Toen ik in mijn gemoedt, verbolgen boven maaten,

Besloot te doen den stap, die my aan 't gliffen bracht.

Laat werden ict verschoont mijn' misflagh onbedacht,

Door uitspek van de plaats, daar ik op was gezeten:

En wilt geen Vorst zijn ruimt', naar all'mans deunheidt meten.

Har. Wat ruimt? De woestigheid van uwe lusten boos,

En moedwil? *Gijf.* Wettigh Vorst en was noit wetteloos.

Hoewel hy, zonder het gemeene best te steuren,

Magh ongehouden, jaa moet wezen in veel' keuren;

Voor welke 't vollik heeft te buigen met geduldt.

Want wetten stelt altijdts de geen die wettigh huldt,

Te weeten 't eindt; waar toe hy iemandt gaat verheffen:

Dat is, op dat die 't volk in deughd zoud overtreffen,

Met meerder wijsheid, goedt bejaagen, quaadt verhoên,

En stieren 't al te recht, dan de gemeent' zoud doen.

Deez' wet verknoopt den Prins, ook binden hem de wetten

Die ons de hemel gaf; en die natuure zetten,

Met diepe letters deed, in 't reedelijk verstandt.

Deez' moet hy volgen: al waar 't maar ten spiegel. want

Elk onderzaat is op de wet gewent te luijeren,

Maar yder zoekt den Vorst zijn' wandel na te kuijeren:

Geoorloft acht men 't geen dat hy gebooden heeft:

Maar eerlijk eerst en schoon, het geen dat hy beleeft.

Har. De harder, als hy dwaalt met reukelooze beenen,

Beslommert zich en 't vee in grondelooze veenen.

Flor. Wat eischt ghy, voor de schuldt, dat ik tot beet'ring doe?

Geer. Uw leven, staat en bloedt zijn te gering daar toe.

Har. Dit is het voordeel van de grootste schelmeryen,

Dat nimmer naa verdienst de straf haar kan doen lyen:

En altijd d'arme wraak vindt haar verhaal te klein.

Flor. Heeft, dien zijn misdaadt rouwt, dan niet genoegh geleên?

Gijf. Genoegh voor zich; maar niet tot beternis van andren.

Har. Leidt ghyliê binnen t'zaam den queller der Holland'ren,

Ik gaa de ronde doen, en zellef neemen acht

Hoe brug en poort verzoght, en toorens zijn bewacht.

Verzeekert hem terwijl, ik zal my herwaart spoeyen.

Geer. Waar is mijn Schildknaap? breng hier yzers om te boeyen,

Men kan bewaaren den verrader niet te vast.

Gijf. De Schildknaap is daar al. *Geer.* Daar dient wel op gepast.

Eendraght. Trouw. Onnozelheid.

Een. **M**Yn heughelijke troost, o lieve gezellinnen;

Ghy, die met zuiver snoer gewent zijt op te winnen

Uw' zilvere perruik gebleekt van meenigh' eeuw,

En, met het witte floers, ophuift, deez' heilge sneeuw:

Wier loftenisse noit quetsuuren leedt of breuken;

Die nocht van lief, nocht ook van leedt uw woordt laat kreuken;

T'eenvoudigh om te doen 't gelaat, met schallikheid,

Ja zeggen tot het geen daar 't harte neen toe zeit;

O Trouwe groot van moedt. En ghy, dien, t'allen tijden,

Ondraaghelijker valt het letten dan het lijden,

Voldoende Onnoozelheid. ghy ziet om heind en veer,

Wat nemen, in dit landt, de zaaken voor een' keer.

De Twist met grooter feest ontfaan, is heel aan 't woeden,

Zy heeft doen barsten uit de brandende gemoeden

Der edelingen trots; en niet een groote stadt,

Oft daar en heeft het gift haar adems op gevat;

Den besten leden zit de smet diep in 't gebeente;

En loopt geweldigh voort in 't midden der gemeente,

Die morrend' t'zamen rot. Het aardrijk, daar ik treê,

Roept oorlogh oorlogh, en ontzeit mijn' zoolen vree:

Des ik mijn' hielen licht, beslooten te vertrekken

Van den vervloekten grondt, om 's hemels held're plekken

Te winnen; en van daar een vollek te bespiên;

Wiens open arm my troont, en my, te gunnen dien.

Trou. Ghy die de Staaten sticht, en spoedigh doet bedyen;

Die zijt der steden heil, en geest der burgeryen,

Der volken veiligheid, der Koninkrijken kracht;

Godin des landtbestiers, o wereldwijze Eëndraght:

Waar ghy bevochten wordt ontzeit men ons ten strijde;

Wy missen al te noodt de luwt van uwer zijde.

Onno. Grootmogende Vorstin, 't vernielende Geweldt

En 't eere loos Bedrogh zijn meesters van dit veldt.

Reift ghy, wy reizen meed', en zijn van hier verbannen.

Een. Aanzienlijk gesticht des hemels wijd gespannen,

Die buiten zijt omheint met muur van diamant,
 Gedopt met levend' goudt; en binnen d'heldre wandt,
 Met zon, by zon verfiert, aan d'hooge welffels keurigh;
 Deurvrolijkt met den galm van liefdes adem geurigh,
 Die d'aldergoedighste is der krachtelheden schoon.
 Uw armen open ons, o gloryrijke throon
 Des alderhooghsten, voor wien alle schepfels knielen:
 Der zaal'gen weeldigh huis, en burgh der vroomen zielen:
 Ontfang, ontfang, ons, o ghy tempel overgroot,
 Ons uw poortressen ouwdt in uw' gerusten schoot.

Rey van Hemellieden. Eendraght. Trouw. Onnozelheid.

R. v. H. O heil'ge Drietal wellekom,
 Die 't wereldlijk bezwaaren,

Komt ontvaaren:

En hebt den wegh gekooren, om

Met ons, vernoeghde schaaren,

Te vergaaren.

Op, opwaarts stijght, al hooger, tot

Dit hooghverheven blinkend' slot,

Vervult door alle leede',

Met weelde en wel te vrede,

Vrolijkhedē.

Een. Gelukzalige reyen,

Die 's hemels vloer bezwiert met zuivre voeten;

Daar ongeneught met schreyen

Zich zelve wars, aan niemandt kan gemoeten:

Nocht wrevelheidt,

Met prikkend' leidt,

De vensters dar genaaken;

Nocht nestelt tsaagen,

Nocht zorge met haar knaagen,

Aan de daaken.

R. v. H. Zweeft in, zweeft in, ghy zijt verwacht

In d'hooghverdiepte zaalen

Vry van quaalen,

En als t'ondankbaar aardtsch geslacht

U quaalijk zal onthaalen,

In zijn' daalen,

Zoo zullen u, o landliên mijn,

Deez' vaderlijke poorten zijn

Geslooten t'geenen tyen.

Zweeft in, en wilt u vlyen,

Tot verblyen.

Rey van Amstellandsche Jofferen.

O Rome, dochter braaf der loffelijk gemelde

Grootmoedigheidt, ghy klokke en reizige van leên,

O moeder vruchtbaar van zoo veel' vergode helde',

Die zijn door deughdes kerk ten eerslot' ingetreên!

Die in de wolken hebt eertijds uw' stoel verheven,

En uw doorluchtigh hoofd gekroondt met starren zaaght,

En met de nekken trots van 't aardrijk opgegeven,

En 's t'onderbraghte zee, uw' voeten hebt geschraaght.

Ghy

Ghy die hebt uitgestrekt uw armen, en bevelen
Intoomend' al het puik der wereldt onder tol,
Van 's gulden daageraads roosdragende priëelen,
Tot 's laten avonds koets, en schemervalligh hol.

Godin gebeden aan van allerleye standen;
Ontzichbre tuchtighster der Koningen vol prachts;
Vooghdes der volken, schrik der felle Dwingelanden;
Heil, en bevreedighster des menschlijken geslachts.

Nu zijt ghy immers meer niet, dan een onbegraven
Gebalfemdt lijk, verzelschapt met bestove kleën,
Beraaghde kroonen, opgehange scepterstaven;
En wapens uitgediendt, en zwaarden afgestreên.

Dies peinze niemant dat hy zal te boven raaken
'T vermogen der Fortuin', oft trouw' haar waiffen iet:
Haar speelkindt, daar zy lang in minnen om te blaaken
En op verslingerdt scheen, ten laatsten zy verliet.

Zich niemant en beloof dan, eenigh ding ter hoede
Te brengen, tegens quets van droeve sterflijkheidt,
Door zorgen kommerziek, oft stortinge van bloede,
Oft staadigh floven van bezweeten arrebeidt:

'T zy dat hy onderstaat, de volken t'hunnen besten
Te stichten burgerlijk door wetten wijs: oft tracht
Voor eindeloozen tijdt, eêldoom en eer te vesten,
In zijn doorluchtigh huis, oft Vorstelijk geslacht.

Oft dat hy bezigh wroet, om schatten te verzaamen,
Voor zijn' naaneven dwaas, zoo verre boven maat,
Dat zy in 't darde lidt zich zijnes zullen schaamen,
En dichten ouwders valsch van heerlijker staat.

Gestellet zijn al t'onverwikkelijke paalen,
Voor d'aardtsche grootheên, van de noodt onwinnelijk:
Die parst ten gronde 't zwaar, en dwingt het hoogh te daalen:
Die doemt met murwe fruit ter pluik', het rijp ten slijk.

Der zaaken beurten, en der Staaten wisselingen,
Roert om haar handt gezwind en nimmer woelens zat.
Deez' heeft ten laatsten u, o Rome grootst der dingen,
Door onontworstelbaare stormen afgemat.

Och had zy konnen ook de booze lusten breeken,
Daar uwer Koningen geslacht is toe gewendt!
En had doch Brutus, met het loffelijke wreeken,
Omziende vreeze den naakoom'ren ingeprent!

Zoo zouden nu ter tijdt de vreeze wy ontbeeren,
Die ons beleeget heeft met anksten en verdriet.
Maar, laas! hiet lichtè luk nocht trouwe wraak, verleeren
Der grooten kinderen hun' woesten moedwil niet.

Nu is 's lands rust gesteurd, de zwaarden uit de scheeden.
Ghy helden hooghgemoedt, ghy burgers trots, beziet
Erlegt in uw gedacht, bezint, eer verder treden,
Aan welke gruw'len ghy der poorten sleutels biedt.

Keert buiten, buiten keert dat beeft ontsteldt van harssen,
Den goddeloozen Krijgh: en bouwt hem geene brug,
Dien 't met bebloeden bek in 't yzer lust te knarssen.
Men kan wel nauwlijks, doch men kan nu noch te rug.

Maar t'hans, als 't al vervult zal zijn met schrik en duchten;
Door 't overromplen en verwoesten van het landt,

Der schuuren droeve smook, en het verbaafde vluchten
 Der huisliên opgejaaght, der flooten lichten brandt;
 Zal yder achten, dat zijn is de grootste schaade,
 En zijn de beste kans, in 't wrokkige gemoedt;
 En luchtigh open doen zijn ooren tot het quaade,
 En niemandt luift'ren naa verdragh oft vreedes goedt.

D E R D E B E D R Y F.

Harman van Woerden. Geraardt van Velzen. Gysbert van Aamstel.

Har. **I**K koom het in der yl daar alles deurgevlogen.
 De poort is wel bewaart, de bruggen opgetogen;
 Op elk een toren is een schildwacht uitgezet;
 Het wachthuis vol kryoels; een yder rustigh, met
 De wapens by der handt; en niemandt suf van allen.
 Verzeekert houd ik ons voor schielijk overvallen:
 'T en zy zelf 's hemels haat ten oorlogh ons ontzeg.
Geer. 'T en is de meening niet te wachten na beleg.
 Maar, om bequaamelijk de zaake te voltrekken,
 Vereischt de tijdt, dat wy 't verborgen nu ontdekken,
 Aan neef van Aamstel, als een treflijk medelid
 Van onz' verbintenis. *Gysf.* Wat 's dat verborgen? *Har.* Dit:
 Van all' die 't vaderlandt getrouwe liefd' toedraagen,
 De gulde vryheid, en gerechtigheid naajaagen,
 Ik wel geen' aanstoot vreez', zy prijzen ons verdragh:
 Maar op hun hulp men zich ook niet verlaaten magh.
 In quaade zaaken wordt de hevige bedrijver,
 Met haasten aangevoert van zijn' verblinden ijver:
 Gerechtige aanslagh sloert, door het beleidt, en raadt
 Der juiste reede, die nauw uit haar' treedt en gaat.
 Zoo zullen zy, des waar daar op te wachten, doolen.
 D'onkundige gemeent heeft d'oogen in de zoolen;
 En blindelings verkiest, en blindelings verfmijt;
 En vaak: mijn leven sterf, mijn doot die leeve, krijt.
 Des vailigh nergens wy in 't landt zijn van den Grave.
Gysf. Hoe dan doch toe? *Geer.* De Vorst die onder zijnen stave,
 'T gehoorzaam Eng'landt buight; en heeft in zijner maght,
 De kindren effen rijp, te scheiden van geslacht,
 En ouwders eeuwelijk (hoe zeer het ook doorsnijde
 Hun overhangend' hart) en prestenze ten strijde,
 Met boogen handigh tay, en flitsen scharp van dop:
 'T zy dat hy dreige met beschreilijk oorlogh, op
 Te koomen den François, wiens speer hy niet laat roesten;
 Oft met verslinnend' heirtoght Schotlandt te verwoesten;
 Oft te versteuren, met het yzer blank en 't vier,
 In zijne nachten lang, den ongastvryen Yer:
 Deez' heeft zich vast gemaakt by schriften, en by spraake
 Van eeden dier, belooft t'handthaven onze zaake.
 Des den verraader hem te geven in der handt
 Wy hebben, ons in zijn' bescherming ende landt.
Har. Daar is des Graaven zoon de Prins Johan van naame,
 Dien d'eer gebeurt is van in echte te verzaame'
 Met 's Koninks dochter. deez' als van de rechte struik,
 Een onbesprooke spruit, men zal, naar ouwdt gebruik:

Doen zweeren 't onderhoudt van alle vryigheden,
 Die 't land oit had voorheên, oft hebben moght met reden;
 En zoo bemoffelen zijn handen, dat hy 't spel
 Door hoogmoed, echter ons niet weêr in 't war en stel;
 Maar hebb' eerbiedelijk het Engelsch hoofdt te vreezen:
 En als hy zal gehuldt op deze voorwaard wezen,
 Verheffen tot den naam zijns vaders. deeze vondt
 Is d'eenighe uitkoomst die wy hebben. des terstondt,
 (Want ons geen ding zoo quaadt als sloffen is oft slepen)
 Bestelt ons, neve, drie van de bezeilste schepen,
 Ghy kent den hoek, gelijk uw volk de schipliën doet.

Gijf. Hoe scheepen? 'k ben gescheept daar ik meed' over moet.
 En vind my zoo ver t'zee met uw verhaafte kielen,
 Dat ik, helaas! vergeefs nu omzie naa mijn hielen.
 Maar weeldigh Uitrecht, o Bisschoppelijke stadt!
 Zoo ik noch binnen uw welfrijdbre vesten zat,
 Ik voerde den Tyran in handen niet den geenen,
 Die min het vaderlandt dan eige wraake meenen.
 De waarheid is (gelijk ik geensins en beneen)
 Dat ik in handeling en vrundtschap ben getreên,
 Op uw aanhouwden, met de Vorsten onz' gebuuren;
 Eer dat men iets bestond'; om binnen hunne muuren
 Te vinden uitvlucht, en niet zonder toeverlaât
 Te blijven, by aldien mislukt waar onze raadt,
 En aanslagh vol gevaars: die 'k helpen heb beginnen,
 Met goeden yver, om gelegenheid te winnen,
 Tot het vergaaderen der Staaten, 't welk dus lang,
 De schalke Dwingelandt door slimmer treekeri gang,
 Door dreigen en ontzich, geweeten heeft te weeren.
 Maar toegang in het land t'ontsluiten vremden Heeren;
 Om groote steeden met tantbiênde flooten vast
 Te dwingen; 't platte landt te treên met overlast
 Van knechten tuchteloos, en overzeesche koppen;
 Met oorloghsvolk uitheemsch onz' vestingen te stoppen:
 Te zetten d'Eedlen van hunn' ampten: burgers rijk
 Van hunn' vryheeden oudt: huisluiden op den dijk:
 'T was noit mijn meening. *Geer.* Wie kan ordentlijk verquikken
 Een' staat ter doodt toe krank, en weêr in orde schikken,
 Als d'Opperoverheidt onordlijk wordt beliedt?

Har. Dat konde d'eerste nocht de tweede Brutus niet.
 Nocht die in 't vrouwekleedt als mannelijk bevrijder
 Zijns Vaderlandts zich droegh. En waar 't dat het een yder
 Zoo nauw zoud nemen als Epaminond en ghy,
 Toen Thebe, en Hollandt nu, bleef in de flaverny.

Geer. Dan waar het straffeloos de volken te verslinnen.

Gijf. Onordes al genoegh, laat orde eenmaal beginnen.

Har. Dat zal 't, wanneer de Graaf zal zijn in 's Koninks handt.

Gijf. Ziet toe, ziet toe. ghy scheept 's lands welvaart uit het landt.

Geer. Wie is dat? de Tyran, dien wy te zaamen vingen?

Gijf. 'S lands hoogheidt is 't, die ghy verraadt aan vremdelingen.

Geer. Men zett' een' bill'ken Prins in Dwingelandt zijn stoel.

Gijf. Hoe lang doch billijk? tot dat hy zich meester voel?

Har. Zijns levens heele loop doet hem voor goedt befaamen.

Gijf. Het zy zoo: wie wil borgh zijn voor zijn' erfgenaamen?

Geer. Dat is te ver gezoght. In tusschen dagh en raadt.

Gijf. Noit zorghd' hy ver genoegh, die zorghde voor een' staat.

Har. Gemeen'lijk komen voort de vroomen van den vroomen.

Gijf. En als die regel mist, dan is het omgekoomen.

Geer. Men kan een' Vorst zijn macht bepaalen by verdragh.

Gijf. Volvoer dat, als zijn vremdt krijghevolk u over magh.

Har. Wat middel zoudt ghy dan goedt vinden te gebruiken?

Gijf. Den Graav' en Graaflijkheid hun wieken wel te snuiken,
Doch niet door vremdt geweldt: maar naa voorouwders zeên.

Beschrijft de Ridderfchap, beschrijft de groote steên,

Daar d'opperheidt by staat: en laat die wederhaalen

De buitenspoorsche macht in d'ouwbezette paalen.

Ik waarschuw. noch is 't tijdt, verblindt u niet de wraak.

Har. En zoo de Staaten zich niet kreunen onzer zaak?

Geer. Oft zoo zy, den Tyran ten dienst, ons tegen spannen?

Gijf. Wil 't beste deel des volks verheert zijn van Tyrannen,

Het oordeel staat aan hen: des dulden zy, elk een

Die dulde dan met hun, of geef zich elders heen.

Want, stoot men dit om, 't schuim van burgers en van boeren

Dat zal, gelijk als ghy, den Prins te land uitvoeren;

En zoo zy 't vinden goedt, met lasterlijk bedrijf,

Hem tasten aan zijn' kroon, hem tasten aan zijn lijf.

Des, zoo ghy niet en wacht u wijder dies te moeijen,

Zoo zullen eeuwelijk verspuwen, en verfoeijen

De tijdtgenooten en naaneeven uwen naam.

En, oft ik 't met u stond, zoo waar 't noch onbequaam,

Dus in der yle, volk en schepen toe te reede'.

Har. Dewijl de zaak by u dus staat, ik ben te vrede

Dat wy ons in de rust van deze nacht beraên.

Geer. Zoo ghy my overstemt, ik moet'er onder staan.

Maar zal doch nimmermeer 't hier blijven vailigh vinnen.

Gijf. Noit is'er heil gevolght uit raadt van bijstre zinnen.

Ay reddet d'uwe, en toon van rede wat meer blijks.

Har. Goe nacht zoon. *Gijf.* Neef, goe nacht. *Geer.* Ik wensch' u desgelijks.

Geeraardt van Velzen. Machtelt van Velzen.

Geer. 'T was wel dat wy den grondt voor Aamstel eerst verzwegen,
Wy hadden anders hem niet in 't verbondt gekregen.

't Is quaadt iet aan te slaan met nauwgezette liên.

Mach. Mijn' Heere, zijt ghy daar? wat quelt u? over wien

Is uw misnoegen? *Geer.* 'T schijnt oft Aamstel zoud bezwijken.

Mach. Hoe dat? *Geer.* Hy neight tot raadt, die geensins vailighlijken

Te werk te stellen is, nocht wel gedyen kan.

Mach. Wat doch? *Geer.* Maar zachtelijk te hand'len den Tyran.

Mach. Indien een vrouw betaamt te zeggen haar gevoelen,

Zoo bid ik, laat den brandt van onze smart bekoelen,

Zoo, dat de haat, ontfonkt door onz' bezondre schaâ,

Niet boven liefde van 't gemeene best en gaa.

Geer. 'k Heb groot verlangen naa mijn Schildknaaps wederkeeren,

Den welken ik heb heen, om antwoordt te begeeren,

Dat d'uitkoomst van de zaak, ontdekke naakt en klaar,

Naa Muiderbergh geschikt, aan Timon tooveraar.

Ik gis, hy is nu wel ten eindt van zijnen paade.

Mach. Wat quader raadsmán, lief, daar ghy meê gaat te raade!

Geer. Wat zal ik maaken? een verlangen zonder maat,
 My 't harte nemmermeer te snerven af en laat,
 Om weten wat geluk wy hebben te verbeiden.
 't Zy dat wy laaten ons van Aamstels zinnen leiden;
 Oft dat men 't aan de gunst der winden hangen zal;
 'T is rondom vol gevaars, en 't gelt my boven al.

Mach. Helaas! *Geer.* Zoo niet mijn trooft, mijn' ziele, spaart uw' tranen.
 Van vaak ik my en van vermoetheit voel vermanen.

Mach. 'T is wonder dat u die bevingen niet veel eer.

Geer. Treedt in. *Mach.* Ik volgh, mijn lief, treedt in, en geeft u neêr.

Schildknaap.

MYn leven, hoorde ik vaak en meenighmaals ten bresten
 Van spook gewaagen, en van toovery en geesten:
 Maar ondervond noit iet. doch 't hooren en het zien
 Van zulk bedrijf zomwijl getuigen kloeke liên,
 En die niet zijn gewoon de waarheid te bemeuz'len:
 Des ik wel 't meeste deel, maar al niet houd voor beuz'len.
 Als ongeluk my parst, vind ik my heughlijk som,
 En somtijds treurigh, dat ik niet kan zien waarom,
 Komt dat by geesten toe, die zwijgend' inne sluipen,
 En onze zinnen, door hun binnenste, bekruipe?
 Oft maaken zonnescijn, oft buijigh weder ruim,
 Den menschen nu een droeve en dan een blijde luim?
 Doet al uw best, somtijds een licht ding zal u missen:
 En somtijds rolt een' zaak van zelve tegens giffen.
 Zijn 't geesten, die alzoo beschertsen ons verstandt?
 Of is het wildt geluk der wereldt allerhandt?
 Nu schijnt te pikken iet op ons van alle zyen:
 Dan waarschuwt iet; oft helpt; en schijnt met ons te lyen.
 Wanneer men daar op let, dunkt my geloovens waardt,
 Hoe dat'er geesten zijn, van goed' en quaader aardt.
 Den quaaden geesten eer van wijsheid toe te schrijven;
 Aan hen te zoeken heil en raadt in ons bedrijven;
 En is, naa dat ik kan bevroên, niet wel gedaan.
 Nochtans belast mijn Heer my daarom uit te gaan.
 Een ander van zijn' hals dus duidend had geschoven
 Zijns Heers bevel: Ik leg de toortsen in den oven.
 Hoe dat ik naader koom aan Muiderbergh gegaan,
 Hoe dikker lucht; of laat ik 't my te vooren staan;
 Hier, in verlooren hol en heggen naar belooken,
 Een Timon, tooveraar van niemantd onbesprooken,
 Verschuilt zijn haatlijk hoofd. 't verkeerde schepsel leit
 En wallegh van den dagh, en alle lieflijkheid.
 Zijn eigen lichaam niet en wenscht hy wel te rieren:
 Maar scharp gebeent, bekleedt met onderaardsche spieren,
 Is schoonheidt in zijn' ziu, een' kinne die de schaar
 Haar ruigheidt noit besnoeide, en ongekemmet haar,
 En van geschrookte huidt de rimpels hem vermaaken;
 Lantaarenhoornsch gezicht, holl' oogen, hooge kaaken.
 Onzaalge mensch! is dan uw wijsheidt ongemeen
 Gebonden, aan dusdanige wanfchaapenheên?
 Oft kan de dwaasheidt yl van jongers en van vrouwen,
 Aan dezen woesten schijn te lichter toe vertrouwen

Verborgte weetenschap? voorwaar het moghte wel,
 Dat dit, en al uw doen, niet waar dan guichelspel.
 Ik zal 't doorzien. Wat kan 't my meer dan u doch deeren?
 Hou, luistert, konstenaar, die met afgrijslijk zweeren,
 Des afgronds heilloos volk kunt dwingen, naar ik hoor.

Tim. Ik hoor.

Schild. Ghy die mijn' eige stem te rugge kaatst, in 't oor,
 En antwoordt met mijn mondt, waar zigt ghy met uw wonder?

Tim. Onder

Schild. Indien ghy u vermeet te wezen een' vermonder
 Van 't geen dat zal geschiên; zoo gundt dat ik koom in.

Tim. Koom in.

Schild. Op zaake van gewicht ik hooren zoud' uw zin.
 Wat raadt om 't hol zijn deur te vinden in deez' hoeken?

Tim. Zoeken.

Schild. Ik zoek vergeefs, en zoud mijn' oogen schier vervloeken.
 Maar hier is 't duister, leidt de wegh hier naa beneên?

Tim. Neen.

Schild. Alom is 't dicht, waar ik het loch te vinden meen.
 Zegt van den ingang my, bid ik, een merrekteiken.

Tim. Eiken.

Schild. Hier staatze. maar het oogh geen' ingang kan bereiken.
 Kom buiten liever ghy, verwachten u ik zal.

Tim. Ik zal.

Schild. Waar wilt ghy dat ik toef, beneden in het dal,
 Dat vol van liezen staat, oft liever hier ter stede?

Tim. Ter stede.

Schild. Ik bid u help my voort. 't is middernacht alreede.
 Wanneer zoo zal uw konst doch komen voor den dag?

Tim. Voor den dag.

Schild. Beginnen zult ghy dan al zonder lang verdragh;
 De zon, om deez' tijdt 's jaars is niet gewoon te luijen.
 Wat zie ik? d'eike leeft. Het aardrijk met de kruijen,
 Rondom den wortel schudt. de boom springt uit zijn' grondt:
 Die waasemt rook, en vlam. och dit 's de hel haar mondt.
 Och, dreigen van de doodt my noit zoo zeer vervaarde.

Schildtknaap. Timon.

Tim. Hier ben ik Timon, die in water, lucht, en aarde,
 Hoer, over geesten, spook, en ikkers heerschappy.
 Al, waar de wereldt af verschrikt, dat schrikt voor my.
 In 't diepe van der zee, door kracht van heilloos rijmen,
 Bekommer ik de zon. Ik doe de Maan bezwijmen,
 Dat zy haar doodtverw zet. de winden, zonder toom
 Aan 't rennen, schut ik kort, en maak een' doode stroom.
 En mits het my beliest, help ik hen weêr aan 't hollen,
 En schud den hemel, dat de sterren suizebollen.
 Ontbinden kan ik de gemoeden van de min:
 En andren weder stuur ik harde zorgen in.
 By naare middernacht doe ik mijn' eunjers draven.
 Het kerkhof om, en driesch de dooden uit de graven,
 En breek hun yz'ren slaap; en dwing hen vaardigh, dat
 Zy my aanwijzing doen van een verborgen schat;
 Oft van kleinoodjen voor veel jaaren al verlooren.

Oft wil ik weten 't eindt eer dat het is gebooren,
 Van eenen aanslagh; zulks zal by een geest geschiên,
 Die door d'omftandigheên vervollighs noodt kan zien.
 Eifcht wat ghy weten wilt. *Schild.* De Velzerheer ontsteeken
 Met eedle gramfchap, om de schenniffe te wreeken,
 Bedreven aan zijn vrouw, heeft als een moedigh man,
 Zijn' handen kloek ter daadt geleit aan den Tyran:
 En houdt op 't Muider Slot gevangen den misdaadigen.
 't Geluk wat dreight het? zal 't zijn' aanslagh begenaadigen?
 Oft waar het beter noit in dit gevaar getreên?

Tim. Vertoeft zoo lang dat ik behoorlijk toe magh reên.

De mondt van eenen geest u 't antwoordt zal verklaaren.
 Verschrik niet, wat zich voor gedaanten openbaaren;
 Want alles is in dwang van deze roed' haar' kracht.

Schild. Daar koome wat het zy; al 't geen dat ghy verwacht,
 Dat ben ik wel getrooft. en zijt ghy voor de scharen
 Der helle veiligh zelf, ghy zult my wel bewaren.

Tim. Nu luistert naa my, ghy driekoppigh' Hekate,
 Nu vol, nu rechts, nu flinks, van trony hallef snee;
 O grootste dwaalstar, die de duister mint, van zessen;
 Ghy die in uw gewouwdt hebt alle tooveressen,
 En let van liever leed' op beevaardt, en gelol;
 Nachloopster, luistervink, weërmaakster, groote kol.
 En ghy gekroonde draak, vol van verbolge steuring,
 Die 's hemels burglary afvalligh bracht tot scheuring,
 En worpt u op tot hoofdt des heirs dul opgeruit;
 Dien 't muiten zuurft bequam, en die noch stadigh muit?
 Aanhiffend' hemelwaarts uw' booz' wanschaape schimmen,
 Hoewel nu t'zink zoo diep, als ghy dacht hoogh te klimmen.
 Tiran des zwavelpoels, voor wien al d'afgrondt beeft,
 En wat'er onder Maan, de wereld ommezweeft,
 Van toovergeesten, tuk op kruiden en venijnen;
 Oft onderaardsch gedroght gaat waaren in de mijnen.
 U lieden ik bezweer door deze teekens plat,
 Door deze beelden die gemaalt staan op dit bladt,
 Door deze naamen, groot by Arabiers en Mooren,
 Door deze roede, en door de kracht daar in bezwooren,
 En door 't versteurt gebeent van dezen sirkel rondt,
 Dat ghy verschijnen doet, alhier voor my, terstondt
 Een' geest, gezwind op reis, deurtrapt, rondomme zwierigh,
 Betweeter, tijdingziek, bemoeyal, en nieusgierigh,
 En die van loogentaal te spreken voor my schrikt.
 De Maan gehoorzaamt reeds. zy heeft my toegeknipt:
 Der hellen Koning meed'; oft ik ben onervaaren,
 Want d'aarde loeit van ankst, en arbeidt om te baaren.

Helsche Geest. Schildtknaap. Timon.

Hel. **D**E Vorst der diepten schikt my, uit den helschen brandt,
 Onwilligh, maar door dwang zijn' vaardigen gezant,
 Om, Timon, op de vraagh, die ghy hebt voor te stellen,
 T'antwoorden. vraaght maar kort, en oorlooft my ter hellen.

Tim. Den Graaf van Hollandt houdt de Velzerheer gevaân,
 Te muiden op het Slot, zeg hoe 't hem zal vergaan.

Hel. 'T is wel van hem verzint,

Dat

Dat hy 't zich onderwindt.

Tim. Vaar heen, ghy hebt voldient. *Hel.* Ik vaar. *Tim.* Deez' tijdning draagen,

Ghy jongman, mooght uw' Heer, dien zy wel zal behaagen.

Op loogen ghy den Geest zult vinden nimmermeer.

Schild. Ik gaa dan, Timon, dit laat u te loon mijn Heer.

't Is ongelooflijk dat zoo wonderlijke zaaken

Niet in der daadt geschiên, maar dat haar menschen maaken,

En geven valschen schijn. Nochtans hen maakt verdacht,

Dat zy dusdanigh spel niet spelen dan by nacht;

Een' tijdt die gunstigh heelt 't litteeken van de loogen.

Laat zien, hoe sprak de Geest? ik zouw't vergeten moogen.

'T is wel van hem verzint, dat hy 't zich onderwindt.

Hoe nu? het woordt verzint, men dubbelduidigh vindt.

Is 't van mijn Heer verzint, met zinnen wel gesleepen?

Oft heeft hy zich verzint, en wel te deegh vergreepen?

Wie leit my uit hoe ik dit nemen zal? Ja, ja,

Nu dat het ommekomt vind' ik my even na.

Rey van Aamstellandsche Jofferen.

OCh hoe veel beter waar het noit te zijn gebooren;

En 't licht te missen,

'T welk men zoo meenigh meenigh mensche ziet bekooren

Tot schendigh gliffen;

Dan uit voorouwers snoodt te zijn gesprooten;

En wezen van't veracht,

Onzuivere geflacht,

Verworpe looten?

Al wie dat het genot van hunn' begeerte vijnen,

Door booze daaden,

Dien moet hun lust, met naafmaak quaadt, in kort verdwijnen,

Tot eige schaaden.

En 't leelijk ongerucht sterft t'geener stonden:

Maar wispelt na en voor,

Met vaale wieken, door

Der menschen monden.

Geen ding en is'er, dat zoo zeer verleidt den vroomen,

Van vroomheidts wegen,

Als slimme voorgang; meest van ouders, en van oomen

Tot quaadt genegen.

In hunliê spoor, zijn' voeten ongebonden,

Elk licht verreukeloost,

En met 't gezelschap, troost

Zich in de zonden.

Hoe veele doen te kort, helaas! dan hunnen neven,

Naakomelingen,

De geen', die door bedompte toght des moeds gedreven,

In schande springen!

Gelijk de Velzerheer; die gaat besluiten,

Dat hy, om wraaks verzaân,

'S lands hoogheidt wil verraân,

Aan magt van buiten.

My lust in 't klaghbadt, (laas!) weemoedelijk te treden

Naa druks vermaanen,

En my te wasschen heel van boven tot beneden

In laauwe tranen :

O menschen broosch ! hoe glad is voor u allen
Heilzaame deughdes baan ;
Daar niemandt zeeker staan
En kan voor 't vallen !

Tot noch toe Velzen ging, zoo 't schein, dat niemandt vast
Zijn' treden spande.

Nu is (helaas ! helaas !) zijn lof verkeert in laster :

Zijn roem in schande.

Voortaan zal elk, die plagh te prijzen, smaalen ;

Voortaan zal niemandt meer,

Om d'onbesprooken' eer,

Zijn huis op halen.

O Gijsbrecht, waardigh' Heer van onzen vaderlande,

Wijs, goedertieren ;

Die daar den klaren Aamstel met zijn' groenen rande

Hebt te bestieren ;

Hoe is ook d'inflagh u bedekt gehouwen ;

Hoe zijt ghy ingeleidt,

Door uw' trouwhartigheid,

En goetd betrouwén ?

Nu vreez' een yder, die getoont wordt om gezworen

Aanslagh te maaken,

Dat daar iet anders schuilen magh, dan 't schijnt geschooren,

In 't hol der zaaken ;

Zoo dat men lichtlijk komt, door 't valsch bedieden,

Niet in gevaar alleen ;

Maar naa te jaagen, 't geen

Men meent te vlieden.

Niemandt verlaat zich hier op edel' oft oneële,

Vrienden oft magen.

Want, die te zamen spannen, doen 't, ten meesten deele,

Door haat te dragen ;

Oft hoop tot hooger luk, beid' eer vergeeten :

Neemt Aamstel uit hun rot ;

Wiens wit zal liefde tot

'S lands welvaart heeten ;

V I E R D E B E D R Y F.

Geest van Velzens broeder. Graaf Floris.

Geest. **W**Ee Graaf van Hollandt, wee Graaf Floris, wraak, wraak, wraak
Zy over u, die in mijn bloedt vondt zulk een' smaak.

U die, my afgesneên den draadt eerst aangeheven,

My uit den arm ontrukkt het alderlieffste leven,

En my ontweldight hebt des blijden lichts genot ;

En schendighlijk berooft van 't kostlijk overschot

Der zoete, en van natuur my noch gegonde daagen ;

Van 't zelschap smaakelijk van vrienden, en van maagen ;

En alles waar het hart zoo teeder over hingh ;

Met bitter scheiden en verlies van alle dingh.

Ghy die daar hebt gemaakt mijn lichaam tot een leêge

En maakzelooze romp ; ten akeligen wege

Gesleten van het spoor dat naa beneden leidt,
 My stuurend henen af, in mijner eenzaamheid;
 Om met het fluiſtrent volk der geesten te vergaaren,
 En zonder zonneshijn en zonder lucht te waären.
 Ghy rechter rechteloos, nu is uw tijdt naaby,
 Wee Floris, Floris wee, te wraak ontzeg ik dy;
 Dit wreekvuur, deze toorts, die zeindt u 't recht vergeten.
 De vlamme zenge u 't hart, en knaage 't vuil geweten.
Flor. Ay my! wat schrik is dit, die my de stem besluit?
 Mijn hairen staan te bergh, het zweet dat breekt my uit.
 Wat ankst beklemt my 't hart? och wat is my verscheenen?
 Mijn tijdt naaby? o ramp! hoe wroeght mijn' borst vol peenen!
 Heeft my de geest geraakt? oft is het dat, zoo fluks,
 Ik die bevangen was met dronkenschap des luks,
 En sluimervalligh, word gewekt van mijn verslegen moedt;
 En mijn geweten nu benuchtert door de tegenspoedt?
 Ay my? 'k zie noch den geest, en 't bloedt dat wraake raaft.
 O Velzen, Velzen!

*Geeraardt van Velzen. Harman van Woerden.
 Gijsbert van Aamstel. Graaf Floris.*

Geer. Wie vereischt my, zoo verbaaft?
Flor. O Velzen! *Geer.* Wat 's'er gaans? op Ridders, op, en knaapen!
 Op Woerden, Woerden. *Har.* Wat is 't onraadt? wapen, wapen.
 Op Aamstel, Aamstel op. *Gijf.* Hoe? vyand? wat 's'er of?
 Beleert hy 't slot? oft is hy in den binnenhof?
Har. Waar is 't te doen? *Geer.* Van wien is dit gerucht begonnen?
Flor. Van my, o Velzen! die van ankste ben verwonnen,
 En sprak u gaaren. *Geer.* My alleen, oft d'andren meê?
Flor. Alleen. Ik ben geparst aan u te zoeken vrec.
Geer. Wat zegt gy Heeren? *Har.* Doe 't. *Gijf.* 'T wort van my goed gevonden.
Har. Wy gaan dan weêr te rust. *Gijf.* Ghy mooght zijn hart doorgronden.
Geer. Ik zal hem hooren. wel, wat, Floris, wilt ghy doch?

Geeraardt van Velzen. Graaf Floris.

Flor. IK deed u ongelijk, och, neef van Velzen, och!
Geer. I Wat kent ghy aan het geen dat yder openbaar is?
Flor. Ach! ik heb u verkort, zoo dat het al te zwaar is.
Geer. Ik voel 't, en duid'lijk: spaar de woorden daar vry af.
Flor. Ik viel uw' broeder streng, en hielp hem in het graf.
 Den Raadt met dreigen doende al zulk een vonnis vijnen.
Geer. Geen arger onrecht, dan dat enkel recht wil schijnen.
Flor. 'T bewijs was niet bestaande en tegens hem te zwak.
Geer. Uw bloedtdorst stopt' het geen dat aan 't bewijs ontbrak.
Flor. My deert dat ik oit deed' onnooslen anneklaagen.
Geer. Dat denk ik wel, nu 't komt dus qualijk te beslaagen.
Flor. Ik was vol quaadt vermoëns en heel verblindt daar van.
Geer. Die iemandt quaadt toeschrijft, eer dat hy 't weten kan,
 En uit vermoeden haat, is waardigh dat hy snevel.
Flor. 't Is Prinssen ziekte, wy gaan al t'zamen aan dit evel.
Geer. Die veeler vreez' wil zijn, gaat veel te vreezen aan.
Flor. Helaas! noch heb ik u in zwaarder stuk misdaan.
Geer. Niet my alleen, maar haar die 'k eeuwigh heb te minnen.
Flo. De wederwaardigheid doorsporrelde mijn zinnen,

De spijt die wroug my 't hart, en dreef my tot die zaak.

Geer. Wel yder dan zijn beurt. nu drijftze my tot wraak.

Flo. Mijn boelschap terghd' me staagh; deez' heeft de schuldt van alle.

Geer. Zoo schendt ghy liên van eer, de hoeren te gevalle.

Flo. Ik vloek den tijdt dat ik bemind' haar' lichten aardt.

Geer. Maar Hollandt vloekt den tijdt, dat ghy geboren waart.

Flo. Ach Velzen! geef my pais; ziet hoe ik my verneder.

Geer. Geef ghy mijn' broeder 't lijf, mijn' vrouw haar' eere weder.

Flo. Doet afstandt van 't krakkeel, o Ridder! en ik zal.

Geer. Wat zoudt ghy, die nu hebt, dat uw is, niet met al?

Flo. Uw' bastaarddochter zal ik trouwen, laat my 't leven.

Geer. Te waard is zy m', ik wilz' aan geen' verrader geven.

Flor. Hoe hebt ghy 't met my voor? oft waar dan wacht ik naar?

Geer. Dat werdt ghy t'zijner tijdt in tijdts genoegh gewaat.

Ik gaa, de reede wordt hier doch om niet versleten.

Graaf Floris.

WAt is de mijn' een val? hoe ver ben ik versmeten!

Op gift'ren zat ik hoogh, verzelschapt met de pracht

Des Priesterdoms verwaant, en Heeren groot van maght;

In 't schoone midden van den drang der eed'le schaaren;

Omringelt met den stoet van lijfwacht en dienaren;

Als een vermoogen Vorst, en van dit vrye landt

D'uitsteekenste perfoon: en zoud deez' gulden bandt;

Die niet dan Graaflijk hair gewoon is te verschuilen,

Met meenigh Koninks kroon nood' hebben willen ruilen.

Nu leg ik als verslenst, van yder te versmaân,

Onwaardelijk geboeit, en op mijn' hals gevaân:

Des ik my zelven 't hoeft, van troosteloosheid, plonder.

In een', in eenen dagh, ben ik geworpen t'onder:

En is verdweenen heel, mijn gloory klaar, gelijk

Als van den hemel valt de sneeuw, en smelt in 't slijk.

Gaat heen, vertrouwt het luk. My, dien, met feestigh groeten,

De morgen annebad, en d'avond trad met voeten.

Maar hoe doch? Ay ik dool, mijn scheut begon veel eer.

Aan 't vallen was ik lang, maar gift'ren quam ik neêr.

O vlaaister vyandin, toen ghy 't onlijdzaam razen,

Met giftighe oogen, my ten aadren in quaamr blazen,

Dat greep my aan, gelijk, door de gebete wondt,

Zijn' schennis schiet het schuim van eenen dullen hondt,

En ongenadigh woedt op al de leên verwonnen.

Toen stiet mijn luk zijn kruin: toen viel ik: toen begonnen

Te wankelen mijn staat, te waggelen mijn' kroon:

Toen zweeken onder my de stijlen van mijn' throon.

O valsche vrouw, hoe dier staat my uw loos aanschouwen!

Hoe dier uw' lusten! och wat komt'er ramps door vrouwen,

Dat geblankette quaadt! Fy dat ik, ter begeert

Van uw vermetelheid, d'eerwaardigh' heb onteert!

Daar't zoo bederflijk in bestier van alle staten

Is, zonder eers genot, d'eerwaardigen te laten.

Wat ging my aan? 'k en weet. 't vernuft was flinks en krom:

Een averchtsen wegh mijn' zinnen sloegen om.

Nu is't te laat. O man, onzalighste uwer tijden!

Wat zal ik! wakker zijn, nocht slapen kan ik lijden:

Vol kommers't waaken is, de slaap vol anksten straf.
Ellend, wordt ghy niet mat, zoo mat my haastigh af.

Trompetter.

DE blanke uchtendt met haar' schoon geblousde kaaken,
In 't heughelijke kleedt van dundoek en scharlaaken,
Ruft toe ter hemelvaart, haar goude pruik alreê
In 't zilver schittert van de vlakke Zuiderzee;
En doet de schaduw vocht der duisterheidt verjagen:
Het zweeft een frisse dauw van roozen om haar' waagen.
De zonne volgt het spoor van 's ouden Thitons bruidt,
En steekt den hemel al zijn mindere oogen uit.
In 't Oofte daaght het op. De nacht begint te duiken.
Wie dat ter schildwacht staat, geen oog en laate luiken.

Geeraardt van Velzen. Schidknaap.

Schild. **I**K acht mijn Heer die neemt mijn meening zeer wel in,
En ziet den tweesprong van dit antwoordt dubbelzin,
En 't strijdige verstandt, in eendraght van geluiden.
Geer. Men neem' het zoo men will', voor my, is dat men 't duiden
Ten minsten op den zin kan, die my best gelijkt.
Dus, mijn gemoedt geensins van eersten raadt en wijkt:
Maar 't geen dat ik bezuur, dat zal hy meê bezuuren.

Geeraardt van Velzen. Schildknaap. Trompetter.

Trom. **O**P, wapen, wapen, mant uw' toorens, mant uw' muuren.
Op krijgshliên. vyand. op, en vaardigh in 't geweer.
Geer. Wat vyandt? *Schild.* Ridders op, *Geer.* Waar is hy? heind of veer?
Aan welke zijde ziet ghy, wachter, hen ontdekken?
Trom. Ik zie, langs Diemerdijs, een stofwolk herwaarts trekken;
In rep en roeren is de Waterlandsche zy;
Van schuiten zonder tal grimmelt het op het Y.

Gisbrecht van Aamstel. Schildknaap. Harman van Woerden.
Geeraardt van Velzen.

Gijf. **W**At is'er gaans? *Schild.* Op, op. *Har.* Hoe? *Schild.* Vyand. *Gijf.* Waar
verscheenen?
Geer. In 't Y, ook op den dijk van Diemen, en dat heenen;
In groote menight. *Schild.* Op, op mannen; op met vlijt;
Bezét uw' muuren. *Har.* 'T is geen muurbezettens tijdt.
Gijf. Zoo doet het zeeker niet. *Geer.* 'T is tijdt om te vervaren.
Har. Een ieder rust' zich toe. *Gijf.* Het vollek laat vergâren,
Om af te trekken. *Geer.* Gaat ghy om den Graaf te haal.
Schild. Ik gaa. *Geer.* Dat men terstondt de paarden toom' en zaal'.
Mijn vrouw, waar is zy?

Machtelt van Velzen. Geeraardt van Velzen.

Mach. **H**ier mijn Heer. *Geer.* Mijn lieve leven,
De tijdt wil dat wy ons van 't Huis te Muiden gèven,
In zulker yl, en wijz', dat zy niet toe en laat,
U liên te voeren meê. *Mach.* Waar blijf ik dan? wat raadt
Schiet my dan over? *Geer.* Mijn verkoore, stilt uw weenen.
D'onwetende gemeente is schendigh op de beenen.
Haar oploopenden moedt t'ontwijken is ons 't naaft,
En bot te geven, tot dat zy hebb' uitgeraast.

Want

Want wederstandt te doen is haar met spooren noopen.
 Maar laat men zonder stoot, haar t'eind' van adem loopen,
 Haar' dapperheid verslenst; en hoe zy hooger klom,
 Hoe dat zy logger zinkt. dan ziet een ieder om,
 Wat loon van zijnen dienst hy hebbe te verwachten:
 Dan schieten huis, en vrouw, en kindt in de gedachten.
 Dus hoopt ten besten, Godt zy met u, lief; ik gaa.
Mach. Hier blijv' ik dan alleen op 's woeden volks genaâ.
 Helaas, wat overlafst zal my al staan te lyen!
Geer. De vrouwelijke staat zal u genoegh bevryen;
 En 't mededogen van het leelijk onbescheidt,
 Daar ghy meê zigt verkort; en uw' onnozelheidt.
 De droefheit bindt uw' tong. och! laat dit schreyen achter,
 Dat doch verlooren is, en zet uw hart wat zachter.
Schild. Als 't u belieft mijn Heer, 't gezelschap is gereedt.
Mach. De Godt gedenk' aan u, die 't schijnt dat my vergeet;
 En wil u, betren wegh, dan 't hart my tuight, geleiden.
Geer. Een blijd' verzaamen gun hy ons, naa 't droevigh scheiden.

Rey van Aamstellandsche Jofferen.

DEn openbaren Dwingelandt,
 Met moedt te bieden wederstandt,
 En op de harssenpan te treden;
 Om, met het storten van zijn bloedt,
 Den vaderlande 't waardste goedt,
 De gulde vryheidt te bereeden;
 Dat is, van ouwder herkoomst wijdt,
 By d'aldertreffelijkste alijd
 Beloont met eerebeelden danklijk.
 Die roem is uitgeblazen; met
 Geleertheidts heldere trompet,
 In schrift, en dichten onverganklijk.
 De lofkranen groenens nimmer moê,
 Die komt het hair der zulken toe,
 Die 't al voor 't algemeene waagen:
 Gelijk de Heer van Aamstel tracht;
 Hoewel zijns zelschaps overmacht,
 Hem let zijn voorstel te bejaagen.
 Dan wie met wensch om goede krijt,
 Maar allerhande Prinssen lijdt;
 En 't geen hem overkomt te doogen,
 Zacht opneemt, dol in hoop en vrees;
 En 't ongelijk van weeuw, en wees,
 Kan annezien met goedige oogen:
 Zulk een blijft onvermaardt, en muilt
 Niet met het hoofd doorluchtigh uit:
 Zijn' doove faam kan hem niet bringen
 In 's werelds oogh, en aangezicht;
 Nocht, uit de duisterheidt, in 't licht
 Optrekken, tot aan 't roer der dingen.
 Zijn naam heeft klank by oudt, nocht jong,
 Nocht zoetheidt op des volleks tong,
 Oneël by burgers, en by boeren.
 Stilzwijgend' glipt zijn leven deur:

Maar zonder stoot, en zonder steur,
 En zonder trom in 't hart te roeren.
 Hem angst, geduurende 't beliedt
 Van zijnen aanslag, d'ontrouw niet,
 Oft lichtheid, van die t'zamen zwoeren:
 Nocht misluk als het annegaat:
 Nocht de vervarelijker haat,
 Des blinden volleks naa 't uitvoeren.
 De minste twijfel van geluidt
 En jaaght hem 's nachts ten bed niet uit;
 Nocht vluchtens noodt van vrouw, en vrinden.
 Het veel bestaan kan nauw bestaan:
 Gemakkelijk is vailighst gaan:
 En groote rust kleen onderwinden.

V Y F D E B E D R Y F.

Graaf Floris. Rey van Naarders.

Flor. **A** Ch! mijn getrouwe, zet; en draaght my verder niet:
 Mijn zwakheid is te groot. Een' beek van bloede vliet
 My door de wonden af, 'en verwet all' de kleeden.
 En bleekgedane slaauwt bekruipt mijn' laffe leeden.
 Ik heb volleeft, en ben ten eindé mijnen padt.
 Van deze wereldt heb ik wel mijn deel gehad:
 Geboortes hoogheid, lichaams frischheid, maght van staten,
 Ontzich by vreemdelingen, gunst by onderzaten.
 Gelukkig, och! al te gelukkig, zoo my maar
 In 't hoofdt de dampe niet des luks gestegen waar:
 Oft had ik noit aanschouwt het vrouwenbeeld aanminnigh,
 Waar onder school vermomt lichtvaardigheid krankzinnigh!
 U lieden dank ik, voor den dienst, en trouwe groot,
 Die ghy bewezen hebt my in mijn' laatste noodt:
 En moeit my, dat ik 't niet naa wensche kan beloonen.
 Maar wie mijn naazaat zy, Vorst zijnde, zal hy toonen
 Dat hem der Vorsten val, met mededoogen, sny;
 En weigeren geensins deez' laatste beede my:
 Dat is, dat hy alhier ter plekk' een' kerke bouwe,
 Waar by, d'aankomende ceuw my in gedachten houwe;
 En mijn' dankwilligheid. Het jaarelijksche geldt
 Tot noodigh onderhoudt dat zy daar by bestelt.
 Maar langer nu en heb ik kracht in geen' gewrichte.
 De leden slappen aan ten slaap', en het gezichte
 Wordt van een' yz'ren vaak veroverd. Het geluidt
 Ontzinkt my t'elken maal', en kan ter keel' nauw uit:
 Ik zijgh, ik zijgh. ik ben gekomen op het spade.
 O Schepper, ik ontschep, ontsluit my uw' genadè.

Rey van Naarders.

HY is verscheijen. Geest u op tot treuren.
 Heft nu aan te schreijen, D'Hollandsche hoogheit,
 Jongers en grijzen: Met beloken ooghe leit
 Droefheit wilt bewijzen: Deerlijk verslagen
 Kleeren verscheuren: Deerlijk verslagen!

Hem,

Went uw' stem tot klagen.
 Tranen laat vlieten:
 Zuchten opwaarts schieten.
 Ziet hem versmooren:
 Hem, die was gebooren,
 Uit's wijd bekenden
 Roomschen Koninks lenden.
 'T leven is heenen.

'T leven is heenen!
 Ach wat eindt van weenen:
 'T hoofd zal verrotten,
 Dat de Kroon der Schotten
 Had moogen dragen
 O bedroefde dagen!
 Weeflijke Landen,
 Slaat in't hair uw' handen.
 O zwaar verliezen!

O zwaar verliezen!
 Wie zal nu de Vriezen
 Echter bedwingen,
 Als zy boude bespringen
 'S Kennemers grenzen?

Hard is't om te penzen.
 Hy deedze tzagen,
 En het juk verdragen.
 Tijd is't te kermen.

Tijd is't te kermen,
 Wie zal nu beschermen
 'S Lands innezitter,
 Voor den Vlaming bitter?
 Deez' keerd' hunn' vlooten,
 Van de Zeeusche slooten:
 Plagh te vernielen;
 D'haatelijke kielen.
 Nu is't verlooren.

Nu is't verlooren.
 Brenget rouw te vooren.
 Thans zullen treden,
 In de zwarte kleeden,
 Burgers en Eëlen;
 Zonder hunn' juweelen,
 Treuren de Paarde':
 'T goudt moet van de zwaarde':
 'T lichaam ter aarde.

*Machtelt van Velzen. Rey van Aamstellandsche Jofferen.
 Trompetter.*

Mach. Trompetter, wel wat is't dat u te rugge jaaght?

Quaë maare speur ik uit uw aangezicht vertzaaght.

Verklaar u ras. *Trom.* Mijn' vrouw quaë tijding magh wel schromen
 Van haaften. *Mach.* Niet. Zy kan al meê te spade komen.

Uw' uitvlucht my benauwt. oft is mijn Heer gevaân?

Trom. Naaby. Maar zijt getrooft: hy is het noch ontgaan.

Mach. Dat zet my wat van't hart. En wat's hem wedervaren?

Trom. Toen wy aan't koorenlandt te Bergh gekomen waren,
 Verhief zich uit de laagh een drommel yz're liên.

Mijn heer van Velzen reedt voor aan, om uit te zien.

Hy hield zijn paard kort op, en vraaghd' hen wat zy zochten;

Hun antwoordt was; den Graaf, dien wy gevangen broghten.

Dat mist u, zeide daar de dappre Velzen op;

En wend, dewijl hy spreekt, 't gezwinde ros den kop;

En stoot ten Gravewaarts. daar zit hy van den paarde,

En treedt zijn' vyandt toe, met uitgetoogen zwaarde.

Die schrikt: en waande met een sprong t'ontgaan de doodt,

Gebonden op het paardt, maar snevelt in de sloot.

De strenge Ridder volghet, en geeft hem zoo veel' steeken,

Dat ik hem zeeker min niet dan voor doodt en reeken.

Het volk was handtgemeen geworden mid'lertijdt.

Eer Velzen ommezagh, was hy zijn paardt ver quijt:

Des ('t veld viel ons te nauw, die schier omringelt streden)

Beschrijdt zijn Schildknaaps paardt; en is'er afgereeden.

Wy worpen om; en boôn den vyandt al den rug;

En spreiden elk zijns weeghs. vrees maakt de voeten vlug.

'k En ben's geen verder ruigh'. oft iemandt quam in handen,

Oft op de plaatze bleef, oft werwaarts de vyanden

Getoogen komen, is my gantschlijk onbekent.

Maar

Maar veilig houd' ik my nocht hier, nocht hier ontrent.
Des bid verlof, dat ik my elders heen moogh' geven.

Mach. Ga daar ghy zeeker meent te wezen, van uw leven.
Maar waar blijft deze vrouw? waar heene neemtz' haar keer?
Waar zoekt zy veiligheids, aan leven oft aan eer?
Waar vindt zy troost? mijn' hoop gelegen in der affiche,
Is, dat in 't edel bloedt d'oneedle handen wassche,
Het onvermuruwt volk, eer dat den avondt stort.

R. v. A. Mijn' vrouw, ach! rust uw hart: dat vaak bevonden wordt
Meedoogen en bescheidt, in onz' gemeent, wy weten.

Mach. Wraakgierigheid te zeer hunn' harten heeft doorbeten:
Des ik de doot het best, dat my genaakt, vermoê.
Doch sterven vreez' ik niet: alleene vreez' ik hoe.
Ach! dat, op deze rui, geen woestaardt onverstandel,
Uit vuile bitterheidt, dit lichaam en mishandel:
Oft spotter en voltooy, uit dartelheden snoodt,
Mijn leelijk ongeval, met een mismaakte doot:
O Godt, wat knellen 't hart my toegewronge schroeven!

R. v. A. De seekre ramp is groot: dus wilt u niet bedroeven
In 't geen onzeker is. *Mach.* Ik bid 's laat my alleen
Vertrekken, dat ik my begeve tot gebeên.

Rey van Aamstellandsche Jofferen.

O roos vol geurs van deughd, aanzienlijkste spruit,
Die 't edel Woerder huis oit heeft gegeven uit;
Wat hebt ghy, in uw' Lent, getroffen straf een weêr!
Wat stort'er ongenaê des hemels op u neer!

O klare spiegel van getrouwigheidt en zeên,
Hoe zeer bezwalken u deez' eeuws verdorvenheên!
O eere des geslaghts der vrouwen, vol van druk,
Hoe eerloos doet by u't ondeughdige geluk!

O welgeboore vrouw! beschrijelijk voorwaar,
Voorwaar beklaghlijk zijn zoo veel' ellenden zwaar,
Die uw verwonne borst, met droefheidt opgevult,
Bedrukken altezaam, en geene by uw' schuldt.

Maar moeten noch veel meer d'ellenden zijn beklaaght
Des geene, die, by schuldt, daar mede wordt geplaaght:
Want, als de voorspoedt vliedt, zoo komen de misdään,
Die hy verborgen droegh, om 't hart, den boozen slaan.

Waar heenen dan gewendt? waar heenen dan gekeert?
Van binnen is 't gemoedt verettert en verzeert;
'T voorlachend schellemstuk toont yffelijk gelaat:
Van buiten houdt de plaagh op lichaam aan, en staat.

De vuilgevalle Graaf van Hollandt, is, door 't staal,
Onlanks geleên, verlost van dusgedaane quaal.

O Velzer Ridder! vleit ghy u met zulk een wraak,
Waar uw doodtvoyant door uit alle lijden raak'?

Te vooren vreesd' hy 't klem van uwen strengen moedt;
Te vooren kon de schrik zich prenten in zijn bloedt;
Te vooren vreesd' hy d'hoon des batsen ongevals:
Nu acht hy niemant, en is schootvry tegens all's.

En ghy eenvoudigh volk, wat's dat ghy klaghlijk mort
Om 't bloedt, oneelder wijz', in vangenis gestort?
Dat sjerlijker aan 't spits eens heirs in oorloghsbrandt

Gevlooten hebben zouw, ten offer 't vaderlandt?
 Dit 's late rouw. 'T was tijdt te schreijen, toen de ziel
 Van Vorstelijken lof, oneelder wijz', verviel
 In laster grondeloos; en storf, aan ontrouw groot,
 En aan meenedigheid, een' schandelijker doodt.

Tijdt is het, tijdt is 't nu, om te beschreijen (laas!)
 Den jammerlijken val der Eedelingen dwaas,
 Die door wraakgierigheid zoo verre zijn geraakt,
 Dat zy tot onrecht hebben hun goedt recht gemaakt.

Nu is het tijdt, om op u zelve 't oogh te slaan,
 En schouwen uw' ellend, en eige quaalen aan,
 En te beschreijen, met droef opgeheve klank,
 Uw scheuring, nederlaagh, verwoefing, ondergank.

Want Hollandt zie ik heel in 't war, (o droeve schijn!)
 De Goyers, Kennemaars, en buuren van den Rhijn
 In roeren; op de been Westvries, en Waterlandt;
 Het Huis te Velzen plat; en Woerden in den brandt:

Geverwet van het bloedt den Aamstel en de Vecht;
 Oneens den Adel, het gemeene vollek slecht
 Gespouwen en gespreidt: en (dat ik meest beweene)
 Een yder stuurt zijns weeghs, en niemant weet waar heen.

O edel Aamsterlandt, o meenigh maagh' en vriendt,
 Wat komt u over dat ghy niet en hebt verdient!
 O heilighe Eendraght ghy verlaat ons! en wanneer,
 Wanneer welvarens stut, wanneer zien wy uw weer?
 D'ooghscheelen worden zwaar, en kracht van vaak gedoogen:
 Het droevigh hart dat stemt met d'uitgewaakte oogen.

De Vecht. Rey van Aamstellandsche Jofferen.

Vecht. O harten pijnelijk bedooven in uw leidt,
 D'oorzaak is groot, die u drijft tot weemoedigheid:
 Want ghy onwetend zijt hoedanigh het besluit is
 Des hemels, ende waar het noodtlot over uit is.
 Niet schiet'er te vergeefs: veel min geschiet'er quaadt:
 Maar 't zoet met zuurheidt zout de goddelijke raadt.
 In plaats van jammerklaght, ghy grooten dank zijt schuldigh
 Den geenen, die door deez' quellaadjen menighvuldigh
 Uws lieven vaderlandts, verr' ziende maakt de baan.
 Waar lanks, ter eere, uw naaneeven zullen gaan.
 En telt 't geen u verschijnt niet onder ydle droomen:
 Ik ben de Vecht, de geest en godheidt van de stroomen
 En zilververwigh nat, daar ghy uit rijzen ziet
 Deez' frisse grijzigheidt, gemijtert met het riet.
 Waarzeggend is mijn' tong: dus luistert naa 't verklaren;
 'K zal de verborgentheidt des noodlots openbaren;
 En spelen voeren 't oogh van uw vervreemd gedacht,
 In schiedenissen, diep verhoolen onder nacht;
 Die van de Parken eerst op rokkens zijn gewonnen,
 En zullen werden, ter gezetter tijdt, volsponnen.
 Uw Aamstelheer, geparst door dezen overval,
 Tot noodtweer van zijn' staat; zal d'oude burreghwal
 Van 't nedrigh AMSTERDAM, en de begrave perken,
 Naa zijn vermoogen eerst omheint met eike werken,
 Voor overrompeling; verheffen, uit zijn plát,

Met vest en toorens; en voltoijen 't tot een stad.
 Van dezer tijdt af, zal 't beginnen, vol van moede
 Te beuren op het hoofdt, en met den tegenspoede
 Worstlende meenighmaal, weêr t'elkens uit zijn as,
 Beglanster opstaan, dan het oit te vooren was:
 En zeer ontzien van zijn' gebuuren, lang, door dezen,
 Van zijn' Landsheeren, lang, met gonst getroetelt wezen:
 Tot dat het eindelijk verwerf door diensten mildt,
 Des Kaizars hooghste pracht, tot top van zijnen schildt.
 Dan andre tijden, dan genaaken andre stonden.
 Een wrecker van den hoogen hemel afgezonden,
 Welhem genaamt verschijnt in Hollandt, en herplant
 De vryheidt, onderdrukt, in haren ouden standt.
 'T uitheemsch geweldt wordt uitgedreven t'aller steden;
 De groote onmenschlijkheidt, de groote afgrijslijkheden
 Der Spaansche tieranny; die stal had als een post:
 D'Iphigeniaas en Polixenaas verloft
 Van bloedighe alters. Het verworgen, branden, kerven
 Gaat af; en echter, geen begraven voor het sterven.
 Dan mooght ghy Amsterdam, en Hollandt algemeen
 Wat adems scheppen in uw borst schier toegetreên.
 'S Lands Staten, die gespaart en hebben bloedt nocht schatten,
 Nocht zorgh, in vryheids dienst, die zullen dan hervatten
 Het aanzien en gezagh, dat hen van oudts toequam:
 En stellen eenen Heldt, van Kaizarlijke stam
 En Nassausch bloedt, (het welk men ziet in deze dagen
 Als Kristenwerelds hoofdt de Roomsche kroone draagen)
 In 't Vorstelijk bestier; die Maurits zy genoemd,
 Na des verlossers naam van Duitslandt hoogh beroemt:
 Voor wien all' oorloghsman in zijnen tijdt zal wijken.
 Jaa tegens zijne koomst de Spaansche Koninkrijken,
 En overbuuren van den trouweloozen Moor,
 Op 's aardtrijsk einde, nu alreede schrikken, door
 Waarzegghren duidenis: en aan hunn' Monarchie,
 En haapert anders niet dan deze Prophezie.
 Zoo veel onmatigh' hoops, geluks, beleids, gewelds
 Stuit (wil 't de hemel) op den schildt af eenes helds.
 Deez' is 't, die wederom verkrijgen zal, in hande,
 Van Gelder de vooghdy, van Zutphen, en den lande
 Van Utrecht; die berecht te dezen daagh' altzaam
 Door zijne magen zijn, en den Nassauschen naam:
 Wanneer zy van die stam, en zeer doorluchte ranken
 Een' wijl zijnd' afgedwaalt, zich zullen dies ontdanken:
 Deez' zeven landen vry beschermen te gelijk:
 En siddren Habsburgh doen van ver, en Oostenrijk.
 Want, als een blijksen snel ten slinger uitgedreven
 Des yverigen Gods, zal hy ten strijde streeven,
 Afwerpend' en vertreënd' al wat zijn' spits ontmoet,
 Omheint met aardtsche Goôn, en helden van zijn bloedt:
 Met Henrik dapper, zijn' beleider van de paarden;
 Met Welhem Vrielandts heil, Philips den onvervaarden,
 Den vroomen Luidewijk, beid' waardigh andermaal
 Te leven; en Johan braaf als een punt van staal;
 Den nemmerfussen Ernst; Nassausch' al met elkander'.

Gelijk de werelds roem de weldighe Alexander,
 Bestuwt met all' de schaar der Vorsten trotsberaán
 En Koningen, die uit zijn hof zijn opgestaan,
 Viel in het Persisch heir, aanvoerende de Grieken.
 Elk van zijn vrienden strekte een slagheveér aan zijn wicken
 De schrandere Eumenes, de kloeke Ptolomeús,
 Perdikkas, Lyfimach, veroveraar des leeuws.
 Oft eer, als een Jupijn, die (toen vermetel snofte
 Aards onbesuift gebroedt) van boven neder bofte
 De lijven dikgespiert der reuzen groot en grof;
 Die lompe en overdwaalsch, Saturnus hooge hof;
 Met kracht van armen zwaar, te meestren zich vermatten;
 En schansten bergh op bergh, aan hemelhooge katten.
 De Koning stondt in 't mid: de Krijghsgod onvertsaaght;
 Latonaas kindren beide, en Pallas d'oorloghsmaaght,
 Neptuin en Liber, die had hy aan wederkanten;
 Al t'zaam van zijn geslacht, al t'zaam zijn bloedtverwanten.
 Alzoo zal onze Vorst; en zullen werden zijn
 Vyanden hem gewaar, in een zoodaanen schijn.
 Dat zeg' de Tielsche hey van zijn gerit vertreden:
 Dat zeg' de blijde stem der vrygemaakte steden:
 Dat zeg' het yslyk veldt vol uitgestrekte doôn:
 Daar zeges gulde wiek hem toevoer' laurenkroon.
 Des zijne faam met lof, van yder wijd geblazen,
 Tot onzer wereld uit zal barsten, en verbazen
 De volken, dien de zon haar flinkerzijd toewendt,
 Als noch zelf 't hierlandsch spook, en geesten nauw bekend:
 En 't schittren van zijn zwaardt zal wijder vreez' verwekken,
 Dan, met haar' stralen, veel' van onze starren strekken.
 D'Hollander, en de Zeeuw zal zijn vernaamtheit groot
 Uitbreiden onder hem, rondom den Aardekloot;
 En onbepaalden roem ten hemel hoogh verheffen.
 Zy zullen zeilen dan voorby, en overtreffen
 Al wat'er is van volk dat haven heeft oft ree:
 En bruizen door het blaauw als Vorsten van de zee.
 Dit zal hunn' konst, dit hun vermeeten zijn, te dwingen
 Den woeden Oceaen naar hunner handt; en wringen
 'T gebit den winden wederspannigh in den mondt;
 En 't morren te versmaên der baren zonder grondt.
 O borsten van bedrijf! o moeden onbesneeden!
 O harten kloek! o onverleemde dapperheeden!
 Rondom uw vaderlandt zult ghy zijn als een vuur,
 Uw hoofdtman min nocht meer dan een metaale muur.
 Die zal, verladen met den roof der Kastiljanen,
 De wapens van Leon, en de Bourgoensche vanen
 Besprenkelt van het bloedt, bekroozen van het stof,
 T'huis voeren zegenrijk, en hangen op het hof.
 Te weten Arragon dar denken, en Granaden;
 Dat zy de Zeeusche jeughdt met keetens zouden laden;
 D'Hollandsche Maaghtden slaan, zijnde eerst hunn' eer gerooft.
 Toledo val die vloek, en Saragosse op 't hoofdt.
 Ghy volken van een bloedt, houdt Eendraght met u beiden:
 Vertrouwt uw' Godt, uw zaak, uw' Vorst: hy zal beleiden
 Uw rotten streng, te veld; uw vlooten trots, ter zee:

En kneuzen 't woest geweldt; en helpen ons aan vreed.
 Dat spoedigh Amsterdam zal onder hem vermaaren,
 En luiken op; gelijk, aan 't eindt der kindsche jaaren,
 Een eedle maaght, die in haar jeughdes bloeijen treedt:
 'T gezicht ontfonkt; en 't rijpen van 't vernuft ontkleedt
 Het vlijtige gelaat, van slechtheidt vlak tot schroomen;
 De stal des lichaams, hals en heup begint te vroomen;
 En maaksel krijght het geen datz' in haar boezem sluit;
 Een braafheidt voeghlijk blinkt ten schoonen aanschijn uit.
 Dan perlen, goudt, en sleep. zy wordt geviert van veelen.
 Verborgte nijdt ontfaen haar' mindere gespeelen.
 De ver vernaamde stadt verdadight door zijn dolk,
 Zal nemen toe in maght, en menighte van volk;
 Meer dan te vooren, in driehonderdt zonneringen,
 En wijder uit de kreits van haare vesten dringen.
 Want, al wie tieranny te woedighlijk ontstelt,
 Bebloede wetten, oft vyandelijk geweldt
 Ellendelijk zal uit hun vaderlandt verjagen,
 Met vrouwen, kind'ren jong, en hoop beroide magen,
 Door ope poorten zy ontfaen zal, naakt en bloot;
 En met meedoogenheidt verquikken in haar' schoot.
 De trouwe burgery zich nyver zal geneeren
 By 't ploegen van der zee, by koopen en verteeren;
 En spijzen landen vreemdt, en Koninkrijken groot;
 In diere tijden en vertwijfeld' hongersnoodt,
 Met lijftocht allerhand, en voorraadt uit haar' schuuren:
 By 't afval van 't genot verovren haar' gebuuren.
 Van schepen af, en aan, om waar, om goudt te haal,
 Zal 't krielen op het Y, en zwart zijn in de Waal.
 Al zal 't 'er bezigh zijn, al woelen met onlede,
 Van voeren, lossen, laen, met wagen, schuit, en slede.
 'T gewin gedijt tot pracht, tot sier de rijkdoom zwaar.
 Dan bouwt men wel zeshonderdt huizen op een jaar:
 'T getal der kerken waft. daar ziet men sluizen graven;
 Een leeger arbeidslieën hier delven aan een' haven.
 Daar slaat men eenen grondt, zeediep, van palen sterk,
 En kroont den Aamstel met gewellest metselwerk,
 Onwikbaar door zijn wight; om boven op te laden
 Zwaarlijfde zuilen, 's Beurs voortreffelijke sieraden.
 Zoo beezigh zijn de byen, by zoomerzon, in 't Goby;
 Daar zoete boekweit bloeit; als zy (om in de kooy
 Te zeer bevollikt, niet elkandre te verdringen)
 Uitleiden haar geslachts bejeughde aanwasselingen:
 Oft als zy vliegen d'een' aan d'andre te gemoet;
 En nemen af den last van 't aangewonne goedt;
 Oft als zy yverigh den klaren honigh vaten,
 Met zoete lekkerny opvullende de raten:
 Oft als zy keeren uit, met al haar burgery,
 Den bommel, een gediert zoo nyver niet als zy.
 Het is'er drang, en drok, en nergens ziet men luijen:
 De honigh geurigh ruikt naa d'uitgezooge kruijen.
 O welke schatten! o welk overgrof gewin
 Zal komen aangeweidt tot hunne palen in,
 En vullen 't landt; wanneer het Y zal doen verflaauwen

Den Lissebonschen Taagh, en neêrslaan zijn winkbraauwen;
 Al hangen zy, van oudts begruift, vol gouden zands!
 Wat zal 't gemeene best gevoelen onderstands,
 Als hare jeughdt de hoop van Portugaal zal plukken
 In 't Oosten; en den oegst t'huis haalen der Molukken?
 'T bestaan zal manlijk zijn. maar wat voor woorden smeên
 Zal menschen tong, om niet te zeggen van de geen',
 Die reizen zullen uit, waar lanks zy noit en hoorden
 Dat iemandt was gekeert; en zoeken, in het Noorden
 'T welk nimmermeer ondoit, door 's pekels korter zway,
 Een' wegh naa 't machtigh Chin', en rijken van Kathay?
 Die tergers van de doodt, die henen zullen slippen
 Door midden 't driftigh ys aan hemelhooge klippen;
 Daar schors op sehorse schuift, en leit in 't lang, en 't breê;
 Als kerken boven, en als kerken onder zee:
 Die door den hagel blindt en ongebaande plekken,
 Gelijk ter helle, van de zon af, zullen trekken,
 Tot daar de maandt een deel is van den dagh, en daar
 Een dagh en nacht alleen' volmaaken 't heele jaar.
 Die, veele maanden, van de wereld afgescheiden,
 Begraven onder sneeuw hun leven zullen leiden,
 By 't hongrigh huilen van 't ruigh ongedierte fel,
 In 't koninkrijk der nacht, gelijk als in de hel.
 Voorwaar Alkmenes zoon en heeft zich noit vermeten
 Zoo onvertzaaghdt een daadt; al heeft men uitgekreten,
 Dat hy volk onderaardsch deed beeven van ontzagh,
 En sleipte Cerberus geketent voor den dagh.
 Nochtans en zal hunn' roem wijdvluchtigh hier niet marren;
 Als oft zy aan de weet op zeilsteen, vaste starren,
 Graadboogh, en Astrolaab, alleen gebonden was,
 En 't walen van de Naald aan 't luifternauw Kompas.
 'T zal Krijghsvolk wezen. Dat wil voelen en beschreijen
 De zee van Herkules: die (als zy breedt gaat weijen
 Den Oceaen te trots, met uitgelaaten vloedt)
 Het Amsterdamsch beleidt doen zinken zal haar moedt:
 Zoo dat zy golf, op golf, beteutert door 't vervaren,
 Zal florpen aarzeling, ter straat in, met haar' baren.
 Ik zie d'Hollandsche vloot den Andaluz' aan boordt:
 De rook en vlam van 't schut: de pekel roodt van moordt:
 't Bestorven Gibraltar van vreez' om 't hart beneepen:
 En all' de Westerstrandt geplondert van haar schepen:
 Dien baat het niet te zijn als flooten opgebouwt,
 Nocht dat zy spieglen doen de dijningen, van 't goudt.
 Zoo mannen harten, zoo, zoo moeden van vermogen.
 Dat 's in zijn' kroon den Vorst des ondergangs gevlogen;
 En, van 't vermetel hoofdt, de pracht gemaakt tot schandt.
 Zoo zeind men 't oorlogh uit; en haald men vrede in 't landt.
 O voorspoed spoedigh! des my 't wonder doet verftommen;
 Dat ghy zoo fluks, o stadt! zult wezen opgeklommen,
 En hebben u gezet, in zulk een' hooghte, daar
 Zoo meen'ge, te vergeefs, naa steigert duizendt jaar!
 Men bidd' de Matigheid dan maar, dat zy te vrede
 Zy; u te blijven by, in uw gelukkighede',
 En vestig' uwen stoel: Want nergens is zoo veil

De nietverwachte val, als op de toppen steil;
 Zoo slibbrigh staan, als op de kruin; zoo te bedinken
 Het gypen, als voor wind, en zoo gereedt het zinken.
 Gelijk ik zie, uit wenst tot weelde, te gemoet
 Al wat verbafterings der oude zeeden goedt;
 En, om het snood gewin, in last de goede wetten.
 Doch zullen daar de best' hun voorgang tegens zetten,
 Uitblinkend' als in goudt het heldere gesteent:
 Zoo dat daar schaamroodt door de goedige gemeent
 Zal raaken om te zien, en rouw haar hart te roeren,
 En volgen op het licht dar d'Overheden voeren.
 Oft ook, o groote stadt! u eenigh misverstaan,
 Tot al te nauw een' voet van heerschen zocht te raên,
 Waar door weêr tieranny mocht komen ingesloopen:
 Niet edel Hoofdtak, niet Kroondraaghster van European.
 Houdt vry der volken toom wel stadigh in der handt:
 Maar voor het uiterst schroom de teugel. met verstandt
 Van wight, den breidel rept, wat stijver oft wat zachter,
 Te ruim dat struikelt vaak, en al te kort leit achter.
 In vryheidt ordentlijk uw burgery laat treên,
 Recht tusschen dienstbaarheidt en wetteloosheit heen.
 Zoo groeit, zoo bloeit, zoo wast, o rechterhandt der Staaten,
 In moogenheidt, geluk, en tal van onderzaaten.
 En ghy, o vrouwen, wischt uw tranen af, en lijdt,
 Om den toekomenden, geduldigh dezen tijdt.

Rey van Aamstellsche Jofferen.

O wat heb ik gezien met mijn' beslooten' oogen!
 Wat heeft my, in den droom verscheenen, staan verdoogen,
 De Vecht voorzeggende, daar wonderheiden al!
 Voorwaar de hemel weet wel hoe hy 't schikken zal:
 En zegent dikwils, als hy uit schijnt op verdelgen.
 Des laat ons d'onspoedt als geneezedrank verzwelgen,
 Die, onvermaaklijk op de tong, den geeft wel smaakt,
 Door hoop van 't smaaklijk goedt, dat lijf en ziel vermaakt.

E I N D E.

B A E T O,

Oft

Oorsprong der Hollanderen.

T R E U R S P E L.

I N H O U D T.

DEnta, dochter van Vinlandt, tweede gemaalin van Katmeer, Koning der Katten, nu Hessen genaamt, naa't mislukken van verscheide verraderyen, aangeleidt om den Vorst Baeto, voorzoon haars mans, ende Rycheldin, zijne gemaalinne, haar' stiefsnaar, in's konings haat ende voorts uit den wege te helpen, zich vindende met zwaar vermoeden belast, ende van ieder mistrouwt, ende overzulks met valsch gelaat voorgeslagen hebbende van vriendschap te maaken, ende eenen dagh bestemt om die voor't outaar des vuurs te bezweeren, gaat des nachts te vooren, alzoo zy eene toveresse was, met helsche geesten te rade, om tot haar opzet te geraaken, ende leert een vuur toestellen, dat, zekeren tijd uuren in de klederen verborgen blijvende, daar naa ontsieken zoude, ende doodlijk bevangen allen die't genaakten.

De tijd van't bezweeren der vernieuwde vriendschap gekomen zijnde, zoo spreektze den Vorsten Baeto ende Rycheldin, op dat hunne doot, een' straffe Gods schijnende, zy te gelijk om eer ende leven quamen, dusdanigh eenen eed voor:

Oprechte vrundtschap zweer ik u van dezer uur,
Oft, meen ik't anders, sla my't helsch en't hemelsch vuur.

Met welke woorden haar de Vorsten niet konden laten te volgen.

Daar op, gezonden hebbende het helsche konstvuur, bezworen in eenen sluyer aan gouden toppet, tot Rycheldin, ende, in eenen hoedt met vederbos, tot Baeto, nevens verzoek dat zy daar mede, haar ter eere, op den avondfeest te zeven uuren wilden erschijnen, geviel het juist dat Baeto, verhit op de jaght, zoo laat uit het veldt quam, dat het vuurwerk aan de perriuk van Rycheldin ontsak, eer hy den hoedt had opgezet, ende de zelve, daar hy op een tafel stondt, mede aan brandt vliegende, hem ergh deed denken, toen nu Rycheldin doot lagh. Waar van de toveres verwitticht, doet den Koning boodtschappen, dat Rycheldin, als meinedigh, van hemelsch vuur verdelght was, ende

Baeto

Baeto zich even balsesterk in wapenen gaf. Zulks Katmeer, door haar aanbissen, beveelt den Vorst in verzekering te stellen.

Baeto, zich besprongen vindende, ende ongeraden in hechtenis te gaan, biedt weer, ende jaaght's konings volk tot in't hof. Voorts, verstaande de zake in punt te wezen dat een van beide noodtlijk ruimen moest, zoo verkiest hy ballingschap voor't rijk, ende wijkt daadtlijk met een goet deel des adels ende der burgerye tot op de landtscheiding.

Aldaar, terwijl hy wat bestaat te rusten, verschijnt hem Rycheldin in zijnen slaap, aanwijzende hem, voor zijn erfdeel ende have, eenen onbewoonden hoek landts, die nu Hollandt heet. Dies neemt hy derwaarts zijnen wegh, ende, de grenzen der Katten gepasseert wezende, wordt tot Koning gehult van de zijne, ende noemtze Baetauwers, naa zijnen naam.

Het treurspel begint ontrent des middernachts, ende eindight met het etmaal. Het tooneel is't hof der Katten.

P E R S O N A A D J E N.

Baeto. Vorst der Katten.

Rycheldin. Baetoo's gemaalin.

Katmeer. Koning der Katten.

Penta. Koningin der Katten.

Hes. Zoontje van Baeto.

Zegemond. Paapin.

Proserpina.	} Geesten.
Medea.	
Circe.	

Luidewijk. Heer van's Konings bloede.

Burgerhart. Heer van's Konings bloede.

Ot. Vinlandsch Jonker.

Rei van Joffrouwen.

Rei van Nonnen.

Rei van Soldaten.

E E R S T E B E D R Y F.

Penta.

DUs lang onwaardelijk versmaadt, en op het schotst
 Bejegt met de nek, getergh, getreên, getrotst,
 Door dwang geduldigh, 't leet verkropt met ydel pratten,
 Heb ik Vinlandsche vrouw, en koningin der Katten:
 Oft bromt dat niet genoegh. Ik, die voor Pluto stel
 De wetten die't my lust, verwooghster van de hel.
 Nu schijnt de minst des volks my over 't hoofd te wassen:

Maar elks eerbiedigheit men ziet met aandacht passen,
 (Dies wringt de spijt het hart) op het vervloekte paar,
 Den stiefzoon hatelijk, en hatelijker snaar.
 En wat ik onderwond tot baat, 't is niet bedegen:
 Dat arger is, my zelf mijn' konsten vielen tegen,
 En stonden naa mijn' hoofd. Want zoo mijn kamerling,
 Die van my opgemaakt, had toegestelt den spring
 Waar onder 't was gemeent mijn' vyandt te beknellen,
 Gemart had, tot de twee gevangens aan het mellen
 Geraakten door de pijn, en braghten in het licht,
 Hoe Baetoes staan naa 't rijk by henliên was verdicht
 Op zijn verzoek, misschien nu werden ware woorden
 Ten halz' hem uitgerekt, en ik gedreight niet koorden.
 'T is euv'ler noch dan 't dient. Elk van my af zich dreit,
 Gluurt over dwers, en zwijght: maar dat's genoegh gezeidt:
 Ik legh te laagh: en vind my (laas!) van alle zyen
 Verlaten en mistrouwt. Wat zal ik dan? my vlyen
 Tot duiken hangends hoofts, en met geboge nek;
 Ten eind ik, opgejukt, een kortswijl schoon verstrekt
 Aan d'opgeblazenheit; neem' aan, met zwichten, 't dreigen,
 En alle trots in dank, en alle schimp met neigen?
 'T waar best. Op dat, indien ik by mijn' man begordt,
 Een' wenschelijke vrucht tot mijnen schoot uitstort,
 De bloem des adels van twee koninklijke struiken,
 Zich zetten leer' van jongs tot dienen en tot duiken:
 Oft, dat men (sterft mijn man, en blijf onvruchtbaar ik)
 My fraaije koningin te rug naa Vinlandt schik,
 Om, in een' barren hoek, schier eenzaam, te verouwen,
 En, zonder inkomt van de afkomt, hof te houwen.
 Neen Rycheldin, toen ik uw vreê verzoeken liet,
 Ik had wat in den zin; maar dat en was het niet.
 Ten daag' aanstaande zal mijn' tong de vrundschap zweeren;
 Maar 't onbeëdicht hart zijn opzet niet verkeeren.
 Dewijle dat my dan geen dienst te wachten staat
 Van 'r menschelijk beleid, en maar quaé toeverlaat
 Hunn' suffe bystandt viel, slechts hangend' aan 't gelukken:
 Zoo zal ik all' de list der hel te hulpe rukken,
 En rijden zoo 't geval ten honk door wegen wis:
 Oft dwingen 't noodlot ook; indien 'er noodlot is.
 Daarom is 't dat ik dus in eenigheid my pijn
 Uit koninklijke koets opstaande, deez' woestijne
 Te zoeken barrevoets, by ontijd, en by nacht,
 Terwijl mijn grijze man leit van den slaap verkracht,

Door mankop in het hoofdt, en prevelen in d'ooren.
 Zelv' eunjers koom ik hier om eunjers raadt t'aanhooren:
 Want dit onzaligh dal dat is van aller tijdt
 Den vyanden des lichts, en ongoôn toegewijdt.
 Van alle kanten hier verzamelen de kollen,
 En voeren flordigh veer by onderaardtsche pollen,
 By't schemeren der maan', als't op een' fluistren gaat,
 En ieder om een' hoek van deze bosschen staat.
 Hier, met ontvlochten hair, omgordt met slangekranssen,
 Men leit verkeerde lust, en averechts danssen.
 Ter daghvaardt komt men hier om in't gemeen te raân.
 Een ieder heeft zijn' steê; daar Ikker boven aan,
 Zit rechter van't beleedt in hooghverheve stoelen;
 Neemt alle zaken op, en ieders eens gevoelen:
 Maar doet naa zijnen wil. Wie dat hier wordt verdaaght
 Der konstgenoten, ('t zy dat haar het aardrijk draaght,
 Oft dat zy door de lucht, van eenen geest beschreden
 Gevoert wordt over bergh, en dal, en groote steden)
 Is't nodigh dat terstondt den dagenden verschijn':
 Deez' handtvest' heeft de plaats van den verboôn Jupijn.
 Doch zulk' en zoek ik niet, zy zijn my t'onervaaren,
 (Het lijf beleeft geen eindt van onvolleerde jaaren)
 Maar zulke, die besteënd' haar' zinnen en haar' vlijt
 In't gronden van de konst, gescheiden uit der tijdt,
 Daar't lichaam traagh den geest te luttel laat verslimmen,
 Op't euvelst afgerecht zijn by de bleeke schimmen.
 Deez', en al's afgrondts heir zijn ook gebonden met
 Hier te verschijnens noodt, als een' gemeene wet.
 Komt voorts dan uit het rijk met negen vloên besloten,
 Geen' eunjers uit den hoop van oneël bloedt gesproten,
 Gelijk't gezelschap dat om nooddruft konst verhuurt,
 Wiens namen wijder niet bekend zijn dan haar' buurt;
 Maar zulke, die geen' eeuw den gloor haars roems zal lessen;
 En my gelijk van staat, vorstlijke toveressen.
 Zelv' Hecate voor al, rijst uit het helsche graf,
 Met uw' bezwalkte kroon, en bleeke sceptorstaf:
 En ghy, die levend' zworft van d'een' tot d'andre stranden,
 Prinses van Kolchos, en verschrikte liên en landen
 Met uwe wetenschap: de welke, in moede gram,
 Te trotsen oft versmaân, noit vyandt wel bequam.
 En ghy, die met het sap van heftige venijnen,
 O dochter rijk der zonn', in wolven, leuwen, zwijnen,
 Eertijds verschiept het volk uit menschelijken stal,
 Komt in de derde plaats, en sluit het hailigh tal.
Pro. Hier koom ik, opgeprest door't vloeken van beneënen,
 Uit het zwaarmoedigh dal, en kerker onbescheenen
 Van't helle licht der zonn': uit den bedroefden kolk
 Alwaar mijn Pluto streng het tsaaghachtighe volk
 Doet poplen met zijn' stem, jaa braaffstgeweze riddren,
 Gelijk de popelboom zijn' bladren staan en tsiddren.
 Wat port u, koningin der Katten, onbemindt,
 Om my te steuren in het drokste van't bewindt
 En moeilijkheên des rijks? die bezigh zat met schiften
 Der zielen uit elkaâr; die wy daar naa, by driften,

(Alzoo tot elke peen een oord bijzonder is)

Afvaarden, ieder hoop naa zijn' verdoemenis.

Pen. Waar blijft Medea? *Med.* Ziet my hier. Ik, die te zwichten
Voor hel nocht hemel plagh, gehoorzaam nu uw' dichten:
En stel my aan het recht der plaatsen onderdaan.
De hemel is't alleen die zonder wet kan staan.
Maar d'yffelike vrees, het ongenadigh dwingen,
De peenen overwreedt, handthaven onze dingen,
En al den staat der hel. Hier om een ieder past
Te doen het geen dat wordt van hoogerhandt belaft.

Pen. En Circ'? *Cir.* Hier ben ik, die verleijende de vreemden
Aan mijne kust verzeilt, door buitenweeghsche beemden,
Naa mijn gemarmordt hof, vervult met schat en pracht;
Geduurigh met mijn' zang deed galmen over nacht
De wonden droef van groen, en schittren door het blaken
Der toortsen zoet van reuk van onder gulde daken.
Indien oit iemandt mocht ter wereldt munten uit
In kennisse der kracht van droggen, en van kruidt,
Van wortelen, van zaadt, van watren, gommen, sappen;
En die te mengen naar hunn' aardt en eigenschappen,
Met steenen en met stof, met woorden en met schrift,
Met smettend slangebloedt van allerley vergift:
Ik ben't. Daarom, is't dat u iemandt magh gebreken
In wolv' oft beiremuil, of borstligh zwoordt te steken,
Zoo luistert naa mijn' raadt, en andre gaat voorby.

Pen. Helaas! 't geluk en is zoo dartel niet met my,
Dat het my beuren laat om kortswijl wraak te plegen:
Maar, hebbend' al den hoop van mijn' gemeente tegen
Met stiefzoon ende snaar, is't daar gekomen toe,
Dat, als ik my maar wreek, ik kreun's my weinigh hoë.
Zoo kiesch een' hunger niet en heeft mijn haat onmenschlijk,
Dan alle middel, die maar wis is, is my wenschlijk,
Om te verdelgen't paar, dat op mijn'eere gaat,
En draaiboomt my den wegh van mogenheidt en staat.

Med. Hitst op des ouwden mans gemoed om hun te hindren.

Pen. De vader is verdwaast, en ziet geen leedt aan kindren,

Pro. Het yzer en geweldt uw' vyandt help'er uit.

Pen. Maar ope vyandtschap de poort voor schade fluit.

Cir. Zy slaat haar' meester, en schikt wederzy ter weere.

Med. 'T verraad is trouwer, dat en dient maar eenen heere.

Pro. Men leg te werke dan de lagen en de list.

Pen. 'T is al geschiedt, maar al te schendelijk gemist.

Cir. Zoo zal uw vyandt dan gewaarschouwt zich wel hoeden.

Pen. Ik vind my om end' om bezet met quaadt vermoeden.

Med. Geveinsde vriendschap voegh' uw' bittren haat een' slag.

Pen. Dit brouw ik: en heb dies doen handlen van verdragh.

Pro. 'T wantrouwen eens verwekt, is zwaar in slaap te wiegen.

Cir. Wie is't, dien vlejery en eeden niet bedriegen?

Med. Zoo die noch niet bestaan, zet hun schenkaadje by.

Pro. In volle rusting treedt dus de verradery.

Pen. Ik zie't, de wegh is goedt om in't geloof te raken.

Maar om my voort dit paar behendigh quijt te maken,
Met Hes hunn' jongen zoon, alzo, dat voor noch naa,
Hier wacht ik uwen raadt, my zulk een aanflagh schar.

Pro. Ghy wift, Medea, met verbloemde valsheidts treken,
 U op uw' vyandt, door zijn' eigen' handt, te wreken.
 Zoo hielpen Pelias zijn' dochters in het graf,
 Dien hare deeghlijkheid uit liefd' den moordtsteek gaf,
 Op ydel toeverlaat van't deizen zijner jaaren.

Cir. In schijn van pais, en als begaan om dank te baaren,
 Gingt ghy den koning van Korinthen randen aan,
 En's konings dochter, zoo zy zouw te trouwen gaan:
 En op een oogenblik hebt haar, bekoort door gaven,
 Gedoodt, gebrandt, en met den val van't slot begraven.

Pen. Dat is, tot daar toe, schoon. Maar, wie't gedaan had, bleek.

Med. En zoud het niet? dat is mijn wit wanneer ik wreek.
 Dat's harten lekkerny. Geen ding en maakt my blijder
 Als dat, tot spijt en schaâ mijns vyandts, leer' een yder
 Wie dat Medea zy. Doch zoo met u de stondt,
 En de gelegenheid vereiffchen zulk een' vondt
 Van schelmery, om uw' wraakgierigheid te koelen,
 Dat wel uw vyandt magh, van waar't zich komt, gevoelen:
 Maar vorder niet en blijk' uw' onbewijsbre schuldts,
 Zoo luister toe. Uit my een'trek ghy leeren zult
 Van helsche schallikheid, zoo boos als ooit verzierden
 Die in een levend lijf den vorst des afgrondts vierden.
 Maar sint mijn' strenge geest 't belemmerende kleedt
 Der aardtsche leden lomp uitschuddende versmeet,
 En ik noch stadigh, om mijn' lust ter konst te sliffen,
 Omwroet al wat'er is van de geheimenissen
 Der wonderbare leer'; is van my ook doorsnuft
 Die onderwindalgeest, dat werkelijk vernuft
 Van hem, wiens lever door den gragen gier verflonden,
 Stof levert tot zijn' pijn, en aanheelt tot zijn' wonden;
 Prometheus zeg ik. Deez' heeft my geleert een vuur
 Zoo te bereiden, dat het in een kleedt, ter uur
 Toe die men't stellen wil, onzichtbaar zich verberge:
 Dan blaak', en slaa door vleesch en been tot in den merge,
 Op eenen oogenblik. Stelt ghy schenkaadjn toe
 Voortreffelijk in't oogh. En, daar men't minst vermoê,
 Laat zitten deze pest behendelijk gedoken.
 Voorts om u buiten's scheuts en t'houden onbesproken,
 Dus zult ghy't leggen aan. Zoo ras als het verdragh
 Geraamt magh wezen, doet verzoeken zekren dagh
 Om't zelve voor't autaar te vestigen met eeden.
 Dan past met eenen vloek uw' vyandt voor te treden,
 Vry roepend' op uw' hoofdt helsch vuur en hemelsch aan,
 Indien ghy valschlijck zwoert. Het zelve zy gedaan
 Van uwe haters ook: op dat zy, naa verflagen
 Van onvoorzienen brandt, verraders namen dragen,
 Als door der goden wraak op valsheidt achterhaalt.

Pen. Geen' wegh zoo duister, o Medea, daar ghy dwaalt.
 De dagh is al gestelt. Zoo ras de blanke morgen
 Versteurt het rijk der rust, en oprecht 't rijk der zorgen,
 Is het bestemt te gaan met onderlingen mondt,
 In't aangezicht der Goôn, bekrachtigen 't verbondt
 Der nieuwe vrundschap. Nu schort my alleen' te leeren
 'T bereiden van het vuur, en gaven te stoffeeren

Aanminnigh, en van schijn zoo schoon, dat d'achterdocht

Mijns vyandts daar door in bekoring werd gebrocht.

Pro. De giften staan u licht, daar aan en zal niet letten.

Cir. Maar 't is Medé' uw beurt de konst haar by te zetten.

Dus de verborgentheên ontsluit, en doet bediedt

Te recht van all's. *Med.* Die zaak is zoo geringe niet:

Nocht my hier by der hand voorzien haar toebehooren.

De grootste Razery in haar' geterghden tooren,

Wanneer zy wraak, en moordt, en woede wreedtheidt brult;

De blikken openspalkt, de lippen ommekrult,

Zoo doet met knarssen 't vuur zy uit haar' tanden springen,

Zorghvuldigh queekt men dat in doeken die 't ontfingen;

In doeken eens gebrandt, en tonder van het kleedt,

Besmet met Hydraas gift; waar meê dat ghy verdeedt

O Dejanir' uw' man. Noch moet men hebben vonken

Uit Sisyphs keizelfteen, met Plutoos staf geklonken:

En uit Kocyt gerukt steenkallek ongeflist:

En zwavel uit het diepst des jammerpoels gevist:

En van Megæraas toorts in Styks gedoofde kolen.

Al vuur dat veinzen kan, en houden zich verholeni.

Dit moet men roeren, en vermengen op zijn' maat;

En lerpen met een' windt die snel en scherrep slaat;

En jagen vlam door vlam, tot dat zy t'zamen helen,

Door tochtigh zwoegen van kortaâmde slangekelen.

In voorraadt heb ik dit vergadert al byeen.

Dus laat het op my staan: 't en schort maar aan 't bereên.

Eer dat de zonne komt het middaghpunt te naken

Zal ik 't u schikken toe, door eenen mijner draken.

Maar op wat ure wilt ghy dat zich 't vuur verbree?

Pen. De Koning is gezint den ingang van de vreê

Te vieren met banket: om, door het heughlijk woelen;

Het overschot des haats uit de gemoên te spoelen,

Naa gissing die hy maakt. Beginnen zal die feest

Wanneer zoo dat de zon aan 't dalen zy geweest

Vier uren over drien. Dus dunkt my niet te wachten

Met het ontspringen van het vuurwerk over achten.

En zoo 't ons dan gelukt, te lichter zal geschiên,

Dat het werd voor een straf der Goden aangezien;

Om tegens hunne faam al 's werelds haat te sterken.

Med. Dat neemt ghy wel. Ik zal dan op acht uren werken.

Pro. Zijt ghy voldaan? *Pen.* Ik ben 't. *Cir.* 'T is tijdt dan ons t'ontslaan.

Med. Zoo trekken wy onz' weeghs te zaam. *Pen.* Ik laat u gaan.

Rey van Jofferen.

TEn laatsten heeft het edel hof

Der brave Katten, hoogh van lof,

Gezet zijn' moed verbolgen neêr.

De vader ziet den zoon niet meer

Met achterdochtige oogen door.

De zoon en ducht niet langer voor

Des vaders dreigende ongenaê.

'T is tijdt eens dat de neef nu gaa,

En smeekend' grootvaêrs zorgen red.

Help Goon! wat brengt het tweede bed

Al onrufts en al scheurings in,
 Daar een voortrefflijk huisgezin
 Zich vlyen moet als onderdaan
 Van heersheid nieuw? gemeenlijk staan
 Den kindren ook goê stiefmoêrs duur.
 Maar als zy, met een grimmend vuur,
 Door forsse nijdt aan 't woên gebraght,
 Ontsteeken op haar mans geslaght:
 Wen leeuw oft tyger leedt geschiedt,
 En zijn zy zoo verbolgen niet.
 Dus quam te hoof, aan tweën gesplift,
 In zwang te gaan de zware twift,
 Die ieder zijde kiezen deê:
 En afkeer nemen van de vreê
 De beste en de gemeene liên.
 De moêrs begosten om te zien
 Met deernis en verslegenheidt,
 Naa 't wit van haar' genegenheidt.
 Een ieder zagh nu komen aan
 Inlandschen krijgh, bron aller quaân:
 Buur tegens buur; bloedt tegens bloedt;
 Verraadt, verrassing, arremoedt,
 Smaadt, ballingschap, aan allen oordt,
 Verwoesting, vangenis, en moordt.
 Wat zouden menigh wees en weeuw,
 O Goôn, bedroeven onze eeuw,
 Hing over 't menschlijk zaadt onvroedt
 Uw hart niet bet, dan 't eigen doet?
 Onz' levens tijdt spoeit zijne baân,
 En sukkel't 'geenen herbergh aan.
 Zy, die wel breedt zich open doet
 Wanneer men haar ziet in 't gemoet,
 Is, als men haar van achtren ziet,
 Een' stip, een oogenblik, een niet.
 Noch pijnt men zich (o blinde keur!)
 En 't moet'er af dat het ons beur';
 In plaats van zoete aanminnigheidt,
 Te zoeken met scherpzinnigheidt,
 Tot eige quelling, 's anders quaadt.
 Men voert met statigh opzet haat.
 'T lust, om zijn' vyand eens te slaan,
 Met onlust staâgh geplaaght te gaan.
 O dwaasheidt, zegt my doch, wanneer
 Is 't in een wrijtend hart moy weêr?
 De geest, bewerp'nd' anders kruis,
 Vol donders is, vol hagelbuis.
 Zijn' stormen zonder pozen zijn.
 Zijn' nevels breekt geen zonneshijn.
 Noch korten wy, met zulk verdriet,
 Deez' stip, dit oogenblik, dit niet.
 Gaat heen, en vry uw' wreeklust boet
 Met stoopen van vergooten bloedt:
 Indien geen zang uw ooren vleit,
 Zoo zeer als klaght en jammerheidt:

Indien uw' neus den amber rijk
 Verfoeit by reuk van vyands lijk:
 Indien uw' oogen steekt de walgh
 Van all's, behalven rad en galgh;
 En nemmermeer uw' aâr en zwelt;
 Als daar men stroopt 't gedofte veldt,
 Wen 't in zijn vollen rijkdom staat;
 En met hoefyzers maalt het zaadt:
 Oft, daar men vossen t'zamen bindt:
 Oft, met een' stokert van een' windt,
 De vlammen door het kooren jaaght;
 Dat, als ghy 't van een' tooren zaaght;
 Verdronken in een zee van brandt
 Zoud' leggen al het platte landt:
 Zoo bruiſt het vuur'er door, en ſtroomt
 Ten laaſten over 't hoogh geboomt;
 En weidt, met eenen veegh, te maal
 'T geweft van dorp en daken kaal.
 Hebt in deeſ' helſheidt uw vermaak:
 Maar, vroegh oft laat, wacht wederwraak.
 Oft nu Fortuin de wapens neemt
 Partijdigh in uw' eedt: 't is vreemdt
 Zoo eerloos als zy overloopt;
 En licht uw' eige benden floopt:
 En doet u zuchten naa den zoen
 De leeuw die krijgth de muis van doen.
 Wat ſchepfel heeft zoo klein geweldt,
 Dien quaadtdoen groote moeite valt,
 Wanneer 't geſteeken is van ſpijt?
 Een worrem neemt tot zijn ontbijt
 Het harte van een' groot' tyran.
 Een' Spaanſche vlieghe vermoordt een' man.
 Zwicht ieder nu voor uw geſlacht,
 'T wordt eens verneert, en uitgelacht.
 En magh men dan zijn' haat verhit
 Wel laten niet, van lidt tot lidt,
 Als heerlijk goedt ten errefdeel?
 Oft houden een' gehuurde keel,
 Die ſtaagh, uw leedt ophalend, gaap;
 En ſteur der wrevelheidt haar' ſlaap,
 Zoo ras maar als zy ooge luikt?
 Ik prijs den Vorſt die zeege bruikt
 Tot noodweer; en met zulk een' maat,
 Dat hy by vyandt dank begaat:
 Die alle togedreven leidt,
 En trots, en wederwaardigheidt,
 Kan ruſtigh ſtellen aan een' zy,
 Ter liefde van zijn' burgery.
 Met eenen Prins zoo wel geleert
 Heeft nu de hemel ons vereert:
 En 't hart van onze Koningin
 Beſtort met vredelijker zin.
 Ach! moeder, zonder 't hart, genaamt
 Te wezen, zich te leelijk ſchaamt.

Maar wie zich quijt in stiefmoërs staat,
 En niemandt onvernoeght en laat,
 Met eenen zet zy opwaarts streeft
 Tot lof, die weenigh weergaas heeft.
 'K Weet nauw, die heirkraft leiden weids,
 Oft z'hoeven meer bescheidenheids.

T W E E D E B E D R Y F.

Zegemond.

TZy veel oft luttel hun vernuft de menschen slijpen,
 Zy vinden dat'er meer is dan men kan begripen:
 En dat'er is iet Goeds, gewoon te nemen acht,
 Met hartelijke zorgh, op 't sterffelijk geslacht.
 Ooght op u: ghy zult licht bevroeden hoe uw' leden
 Zoo t'zamen zijn gevoeght, en op alzulke steden;
 Dat, die de maght had, en veranderde van plaats
 Een lidt alleen, hem zoud' berouwen zijnes raads:
 En bliken hoe al 't best', dat zijn verwaandt bedillen
 Wist uit te rechten, was gemak oft makfel spillen.
 Dus niemands reën voor deez' geschiktheit danken zal
 Het ongebonden lot van eenigh wildt geval.
 Nochtans uw vader, toen hy u besloot te teelen,
 Geen overlegh en maakt' hoe dat hy deze deelen
 Toereeden zoud' van minst tot meest; en zoo bequaam;
 Dat geen den andren let, zoud' mogen voegen t'zaam.
 Daar moet dan wezen kracht van wijsheid, die met naader
 Goedtgunstigheid, uw nut bevorder, dan uw vaader:
 En de gedaante ontwerp, en zoo de stoffe vly,
 Dat het in 't laatst tot dus een meesterstuk gedy.
 Dit's Godtheit. Geen verstandt magh dit verstandt bekriegen,
 'T en zy misschien een mensch verkeert wild' heeten zwijgen
 Zijn 's harten sterke stem, die luide roept hier van:
 En dat hy garen zoud' zijn boozter als hy kan.
 Dies weet mijn toeverzicht geen' gissinge te maken,
 Dat Godtheit emmermeer uit het geloof zal raken.
 Want d'yvrige gemeent met bidden, brandt, en rook,
 Voor Goden vieren zoud' veel eer ajuin en look,
 Dan zorgeloozelyk verwerpen 't innigh tsagen,
 'T welk rekent alle luk voor loon, en ramp voor plagen.
 Maar op wat zede dat de Godtheit wezen wil
 Met eer en lof gedient; hier in is groot verschil:
 En schier zoo menigh volk, zoo velerlei gezintheit.
 Wien wijsheid het verstandt genezen heeft van blindtheit,
 Die stemmen over een, dat geen ding bet gevalt
 Aan 't eeuwigh Wezen, dan de destige gestalt
 Van een oprecht gemoedt: en Godt niet aangenamers
 Heeft dan het heiligh hol en zuivre binnekamers
 Van vromer borst, daar zich een hart houdt met der woon
 In d'edele eerlijkheid der deughden opgezoon.
 Maar dwaasheid algemeen', slaande in den windt de reden,
 Zoekt Godt te paaijen met een pracht van staatlykheden.
 'T welk nutter is nochtans, en bet de zinnen schuimt,
 Dan woestheid, die den dienst der Godtheit heel verzuimt.

Doch naademaal men niet komt over een in dezen,
 (Hoewel elk heftigh houdt zijn' zede best te wezen)
 Zoo kan 't geloof des volks, gegrondt op wanklen waan;
 Wel lichtlijk walen, en geraken om te slaan,
 Door zatheldt van het oud', oft door het kloek bekleden
 Van eenigh nieuw gebruik, met schijn van betre reden;
 Die list oft yver dicht. In dit deel hangt de staat
 Des priesterdoms voorwaar aan eenen fijnen draadt.
 Nochtans, indien het wil zijn' konst te werke stellen;
 Het zal, met dezen draadt zoo teêr, om verre vellen
 De troonen hoogh gebouwt, en standers vast geplant,
 En bruiken tegens 't landt de wapens van het landt.
 Uit dit bedenken quam 't in Duitslandt, dat 'er d'ouden
 De kraft des priesterdoms den mannen niet betrouwden;
 Maar 't opperste gezagh in 't geestlijk stonden toe
 Aan 't vrouwlijk zaadt: op dat de slaauwte van gemoê
 Haar moght ontraân den staat der heerschappy te schaden,
 Het welk lichtdoenlijkheidt een stout hart' aan moght raden.
 De Vorsten boven dien, noch niet geruft van geest
 In d'onderpriesters, die men veel uit mannen leeft;
 Behouden aan zich zelf 't bewijzen der genaden,
 En willen dat zy straf doen over de misdaden.
 Zoo dat van hunner handt een mensch niet vordring smaakt:
 En ieder paap ontzigh; maar niemant anhang maakt.
 Dit rijk houdt dezen voet. 'T naastgoddelijk vermogen
 Des Konings heeft daarom my dus hoogh opgetogen
 Tot zegsvrouw van den zin des hemels. Dit beleidt
 Drijf ik, mijn best, naa reên, met d'andre geestlijkheidt.
 De goedtheên, die zich zelf ons oit te nut uitdeelden,
 Verheffen wy als Goôn; maar eeren z'in geen' beelden.
 Want sterflijk hoofd verziert (hoe diep het zich beraa)
 Geen maaksel, oft 't en gaat hunn' heerlijkheidt te naa.
 Ook zijn wy ongewoon, 't geen, dat zich niet begrijpen
 Van al de wereldt laat, in tempels te benijpen:
 Maar wijen wel, tot eer der heiligheên, in 't woudt,
 Een' levendige kerk, van ongekorven hout,
 'T welk, met zijn' telgen breedt en heemelhooge toppen,
 Het dartelmakend licht bestaat den wegh te stoppen:
 En stelt van binnen toe een' akelijken dagh,
 Die 's menschen hart bestelpt met ootmoed, en ontsagh.
 Wat marmorsteene vloer ook zoud' zich kunnen roemen
 By voettappeet van kruidt, gespikkelt met haar' bloemen
 Wat wanten rijk vermaalt, of wat beeldthouwery,
 Wat orde van gebouw is zulke, dat ze by
 Een' schaduwrijke beemd in majesteit magh halen?
 Al deden porfir, jasp, en goudt, des hemels stralen,
 Met spiegelgladden glans, afftuiten, en de zon
 Daar, met zijn hel gezicht, geen oogh op houden kon:
 Wat zoud' het wezen by de pylers der bosfschaadjen,
 Zoo reizigh, en gekapt met weelige pluimaadjen
 Van aardigh vloeyend lof? by stammen nemmer los
 Van klimop, geborduurt op groen fluweelen mos?
 Het kostelijke koor zal d'oogen haast verveelen,
 Maar nemmermeer het frisch der scheemrige priëelen:

Welk', als ghy duizendmaal en duizendmaal beziet,
 Van duizendmaal aanschouwt op een' gestalte niet.
 Want waar ghy opkijkt, oft daar is nieuw groen gesproten;
 Oft vogel schudt de blaân; oft windt verschiet de loten.
 Maar toeft. Hier komt de Rey van nonnen, die zich spoên,
 Met voorbereidt gemoedt, om offerandt te doen
 In dit bejaarde bos der opgeschoten' eiken,
 Van welke 's menschen oogh de kruin nauw kan bereiken,
 Aan de Godin des vuurs: en, volgens de geboôn
 Van onzen koning oudt, in 't aangezicht der Goôn,
 Als t'hunnen overstaan, en dat zy 's dragen kundschap,
 Te leggen vaste vrede, en stichten trouwe vrundschap,
 Daar de gemeente om wenscht, in 't heerschende geslacht.
 Komt voorts gewijde schar, een' ieder met uw' draght,
 Dien ghy godtvruchtigh hebt in handen puur geladen:
 Ghy met den hamer: en ghy met de drooge bladen:
 Ghy met het wierookvat: ghy met het heiligh zout:
 Ghy met de zoete meed: ghy met het vuurenhout.
 De goedige Godin des vuurs heeft geen behagen
 In 't reutlen van het bloedt der dieren neêrgeflagen,
 Door het moorddadigh woên van scherpe bijl oft knijf:
 Het stenen moedeloos, in scheên van ziel en lijf;
 En kan in haar gemoedt geen' heughlijkheid ontsteeken:
 Maar z' is van aardt als liefd', waar by zy wordt geleecken:
 Die alles wat'er is, in goedtheid, overtreft.
 Om 't autaar dan uw' keer doet, en haar lof opheft.

*Rey van Nonnen. Penta. Rycheldin. Baeto. Katmeer. Hés.
 Rey van Jonkvrouwen.*

R. v. N. **O** edelste Godin, geboren alzo ras
 Als van dit groot heelal de schets ontworpen was,
 Noodigh is het dat in schoonheid wijk.
 Alles voor uw' schoonheid zuiverlijk.
 Niet zoo klaar, niet zoo braaf, niet zoo streng, niet zoo fier,
 Niet zoo bly, niet zoo mild, niet zoo lief als uw vier,
 Naar het uitert zijn' kracht.
 Dies zingt uw' hoogen lof het Duitsch geslacht.
 O grootste vyandin der doot, ghy schut alleen'
 Haar' toght by wintertijdt, en laat ons niet vertreên
 Door 't geweld van sneeuw, en hagel koudt,
 Die zy, met een' noordschen moed, uitspouwt,
 Over duin, over del, over veld, over vlak,
 Over bos, over broek, over den, over dak,
 Over zee, over zandt;
 En jaagt een' bleekheid aan, 't bestorven landt.
 T'hans neemt ghy d'overhandt, en doet ontspringen uit
 Hunn' diepen doffen slaap, de boomen en het kruidt.
 Lover ende gras weêr winnen 't veldt.
 En de trotsé Rijn, van moede zwelt,
 Door het peklen der sneeuw op de bergen vergaardt,
 Door het smelten van 't ys, dat hem schorste zijn' vaardt:
 Des hy stort ongetoomt,
 En schuurt de stranden uit waar heen hy stroomt.
 Door 't speelziek windekijn, Wekleven bygenaamt,

Dat uit den westen dan met laauwe blaasjens aâmt,
 Minnevuuren ghy alomme stookt:
 En de raauwste harten murruw kookt.
 Des de tierende wolf, over zoo zoet een' pijn,
 Zet het woudt over end: en de leeuw de woestijn;
 En de walvisch de zee:
 En al het klein gediert dat vollegt meê.

Dan bloeit en zich verheught al waar een geeft in speelt:
 Elks bloeifel volgt het zaadt, dat zijns gelijk voort teelt.

U, Godinne, komt de dank hier af.

Zonder u, de wereltdt waar een graf.

Wat zou't zijn met den staat van het mênschelijk gildt;

Zoo ghy daar, o Godin, niet uw' handt aan en hildt?

Och! 't verging alzoo knap,

Door flauwt van min, en kraft van vyandschap.

Wie doch, Godinne groot, zoud' opwaarts ooge slaan,

Had ghy niet's hemels pel vernaait met goude draân,

Dat ze, met zoo menigh beeldt bemaalt,

Als een voettappeet der Goden praalt?

Och! de zon en de maan stonden zonder gezicht,

Zonder glans, zonder gloor, zonder lust, zonder licht;

Waar't dat ghy't niet en deedt:

En al de starren in den rouw gekleedt.

Zege. O zalige Godin, die niet in ope lampen

Wilt hebben, op gena van regen, windt, en dampen;

Bewaart het eeuwich vuur, naar andre volken zeên;

Maar het onleschbaar houdt in dezen keizelsteen

Van 't overoudt altaar: wilt gonstelijk ontsluiten

De korst, die't licht verschuilt; en laat de vonken spruiten.

Lof dy, Godin. Het vuur vat in de drooge blaân.

Reikt nu het zuiver zout, en vuure sporten aan.

Om de kruipende vlam tot blaakren op te stooken.

Daar is geglomme kool. Reikt wierook om te smoken.

O. zalige Godin, wy blaakren tot uw' eer,

Wy rooken tot uw lof: sla goedertieren neêr

De stralen van uw oogh, 't welk alles kan doordringen;

En voeren zijne kraft tot in het diepst der dingen.

Sla neêr, sla neêr uw oogh op't koninklijk geslacht:

En met uw' gloedt vermurwt van wederzy't gedacht.

En hecht te zaamen 't hart van onze Koninginne,

Door vaste vriendschap, met het harte der Vorstinne.

Dat d'eendraght van het hof tot's volleks heil gedy.

Mevrouwen; u gelief te komen naeder by,

En looft elkandre trouw te geener tijdt te breken.

Pen. Maar ghy, paapinne, moest den vloek des vuurs uitspreken,

Tot doemenis van die zal quetsen het verbondt.

Zege. Grootachtbre Koningin, mijn naam is Zegemond.

Ik bid, gebiedt mijn ampt niet dat het uit het spoor vaar'.

De misdaadt doemt zich zelf, en brengt haar vloeken voor haar.

Die keert des hemels gonst van de misdaders af,

En drijft hun heftigh tot de vreeze van de straf.

Maar wy zijn tusschen Godt en mensch gestelt in 't midden;

Om, als de misdaadt vloekt, de peenen af te bidden.

En't sterffelijk geslacht te lichten hunn' ellendt.

Pen. Nochtans, op dat alhier mijn yver werd bekend:

Zoo zal ik vloeken zelf, als die mijn' trouw' wil gaa slaan.

Rych. Gelijk uw' Majesteit my voorgaat, zal ik naa gaan.

Pen. Oprechte vrundschap zweer ik u van dezer uur:

Oft, meen ik 't anders, slaa my 't helfsch en 't hemelsch vuur.

Zege. Tot deez' beloften, o Godinne, geef uw' zegen.

En doet ghy, o Vorstin, hier uw' beloften tegen.

Rych. Oprechte vrundschap zweer ik u van dezer uur:

Oft, meen ik 't anders, slaa my 't helfsch en 't hemels vuur.

Zege. Tot deez' beloften ook, Godinne, geef uw' zegen.

Bae. Al wat mijn' vrouwe doet grijpt plaats van mijnen 't wegen.

Zege. Op dat men dit verbondt ten krachtighsten volvoer',

Uw' rechter duimen reikt, dat ik ze t'zamenfnoer,

Om 't laauwe bloedt daar uit van wederzy te prikken:

'T welk u gelieven zal elk's anders in te slikken.

Ghy, o Godinne, ghy die hebt in uw bestier

De werking van het uit-en van 't inwendigh vier;

Verduwt zoo met uw' warmt deez' droppelen van bloede,

Dat ieder dezer zich van 't bloedt der andre voede:

En 't bloedt met gonst gemengelt naar elkander trek'.

'T welk haar tot zaligheidt, en 't landt tot welvaart strek'.

Kat. O heughelijkste dagh die my oit quam te vooren!

My dunkt ik uit het graf verrijz', en word herboren

Ten leven van nu aan. O gemaal, uw' deughdt

My, in dees dorre schors, herscheppen doet een' jeughdt,

Bedauwt met vreughden, die de geest nauw kan verzwelgen.

'T zal nu eens zijn een endt van steuren en van belgen.

Mijn geest (die, alzo lang als vrouw en kindren streên,

Zich gaf te rekken twee verscheide wegen heen;

En deerlijk scheuren liet, om geen van bey de deelen

Te vallen af) gevoelt alreê zijn breuken heelen,

Mits uw' vereeniging. Waar door dat ik verwacht

'T geluk voortaan geveft te zien in mijn geslacht.

Pen. T'sint ghy my deze kroon, mijn heer, op 't hoofdt deed voegen.

Voeghd ik mijn zinnen om in alles te genoegen

Mijn' man en opperheer. Wat uwer harte smaakt,

Daar heeft mijn hart wel haast zijn' wellust af gemaakt:

En al mijn' eerzucht is uw' grootheidt te believen.

Kat. Mijn' kindren, nemmermeer laat deze vrundschap klieven

Van eenigh misverstandt. Maar dat vergolden zy

Door u, dit harte van de koningin tot my.

Bae. Voor trouw van onzer zijd', heer vader, wilt niet vreezen.

Rych. Heer vader, 't wit van onz' gemoên zal stadigh wezen,

U en haar' Majesteit, op 't nedright, dienst te biên.

Gelieve 't maar voor goedt te duiden, zoo misschien

Iet, tegens onzen zin, mócht onverhoeds gebeuren.

Kat. Die, zonder opzet, quetst, die quetst licht zonder steuren.

Zege. Mèvrouwen, eer dat ghy vertrekt van dezer steê,

Zoo drinkt, uit eenen kop, beid' van deez' zoete mee:

Die met haar' krachten u de zinnen zal verluchten.

Dit leer' u, maatschappy te maken van genuchten.

Godin, op dat uw brandt van geen onheiligh nat

Des regens last en lijd', zoo stort ik hier dit badt

Van warmmakenden drank, uit de gewijde vleeschén,

Op het gewijdt altaar, om heilighlijk te lesschen
 Het heiligh zichtbaar vier. Blijft gonstigh, en betracht
 Altijds den welstandt van het heerschende geslacht.
 Ghy, koninklijk gezin, versuft door 't angstigh duchten,
 Kleedt uw' gemoën in vreughd, en doet de zorgen vluchten.

Rey van Jonkvrouwen.

WAar zijt ghy Vorsten, die, alleenlijk om te woeden
 Met bloedtvergieten, staagh, uw nemmerzatte zwaardt
 Voert in der vuiste, daar 't
 Gegeven is tot dwang der muitige gemoeden?
 Leert, helden, eens, leert eens, en prent u in, te stroopen
 Het gebruineerde staal om geenerhande ding,
 Dan, daar men, met een' kling,
 Door hooge parssing, vree' genootzaakt is te koopen.
 De vree', de vree', de vreed' is, Vorsten, u bevolen,
 Te waren ongeschent, voor 't sterffelijke zaadt.
 Wie vree' te buiten gaat,
 ('T en zy om vredes wil) zet buiten 't spoor zijn' zolen.
 Oft, tot onwaardigheidt der welhooghwaarde wetten,
 Als schoon gebeurt, dat een met onrecht andren deer:
 Noch is het niet zoo zeer
 Uw ampt op 't billijk recht, als wel op vree' te letten.
 'T is kleene last het recht te kreuken oft te vlijen,
 Als 't het beloop der tijdt, tot vredes steun, begeert.
 Maar wordt de vree' bezeert,
 De wijze wetten zijn wel haast in bitter lyen.
 Want, onder 't krijgshgedruis, daar 't scherpe schieten hagelt,
 De woestmakende trom, d'aanschennende trompet
 En hooren naa geen wet:
 Met yzre punten wordt de mondt des rechts vernagelt.
 Die thans, stip op zijn' zaak, geen voordeel wilde ruimen
 Van eer oft van genot, waaght dan zijn' heelen staat,
 Naam, rijkdom, ziel, en zaadt,
 Als 't opgewekt geweer beknelt is van de duimen.
 Helaas! en waaght' hy maar niet anders dan zijn eigen!
 En dat den landtman arm het rieddak van zijn kot
 Niet af waar, eer men 't slot
 Van zijnen heere met den brandt begoft te dreigen?
 Als oversten verwaant de heilge vreed' onteeren,
 Eer dat de nooddwang op komt; wat ontgelt'er dan
 Helaas! al menigh man
 Dien 't scheel niet aan en gaat, de schuld van weenigh heeren!

D E R D E B E D R Y F.

Baeto. Burgerhart. Luidewijk. Rycheldin.

Bae. **M**En gaa 't gevangen wilt der Koningin vereeren.
 Vergift de zon zich niet, zoo was 't hoogh tijdt te keeren.
Bur. Zy nijght naa 's aardtrijs kim geheelijk het aanschijn.
Lui. Veel laater diënd' het niet. *Rych.* Mijn heer die zal daar zijn.
 En hoor ik geen geluidt, en 't baffen van de honden?
 Zijt welkoom, heer. **Bae.** En ghy, mevrouwe, welgevonden.
Rych. Is 't niet te lang getoest? de zevenste uur, gezet

Om ons te vinden op het koninklijk banket,
Is al voorby. *Bae.* 'K geloof 't. Maar die de jaght beminnen,
Zy stellen in het veldt te werrek hunne zinnen,
Met zulk een' yver, en zoo onvermoeibr' een' vlijt,
Dat hun de tijdt ontbreekt om letten op den tijdt.

Vergeeft deeze misdaadt aan de heete lust van 't jaagen.

Rych. De Koningin is 't, die ik duchte te mishaagen;
Die ernstigh, dat men op het uur past', had begeert.

Bae. Wy hebben met de vangst haar' Majesteit vereert.

Rych. Zy my met dit toppet, en ingekaste steenen;
U met dien hoed en pluim: ten eind, dat wy verscheenen
Met deeze schenkaadjen, haar ter eeren; op de feest.

Bae. Voorwaar, mijn gift is deeze zeer ongelijk geweest.

Dit goudt is hier te landt zoo konstigh niet gedreven.

Rych. De sluijer aan 't toppet is ook uitheemsch gewezen.

Bae. Dit zal t'erkennen staan altoos met daadt en dank.

Rych. 'T is over tijdt te gaan. Doch van den frisschen drank.

Gelief mijn' heere, tot verquikking, eerst te proeven.

Baeto. Rycheldin. Luidewijk. Burgerhart. Ot.

Ot. **G**Enadighst' heer, Mevrouw verveelt het lang vertoeven,
En schikt my herwaarts, om te porren uw vertrek.

Bae. Men drinkt eens jonker, meer is aan ons geen gebrek.

Ot. Tot dat mijn' heeren gaan, zal ik my hier onthouwen.

Bae. Neef Luidewijk, geluk. *Rych.* Zijt by der handt jonkvrouwen.

Lui. Ik dank mijn' heer' op 't hooghst. *Rych.* Ach! brandt in mijn perruik!

Bur. Wa, water joffren. *Bae.* Hoe? *Lui.* Rasch, lescht maar met de kruik.

Bae. Staat af. *Rych.* Ay my! *Bur.* Zy sterft. *Bae.* Houdt. Niemand en besmette

Zich met d'heilooze schuldt eens anders; en verzette

Zich tegen's hemels wil. Dewijl die kundight af

Haar' zware zond, laat hem geworden met de straf.

Van boven komt de plaagh. Der Goden recht te stooren,

Waar alle moeiten, en noch hunn' genaé verlooren.

O al te blindt verstandt! waar heb ik op vertrouwt?

O loghrijk menschen hart wat zijt ghy loos gebouwt;

Vol achterwinklen en verborgene vertrekken,

Om uw' toonbre quaé gezindtheên te bedekken!

De lieve Rycheldin (geweest lief. Ook niet. Geen'

Liefd droegh ik haar oit toe; maar zulk een' die zy scheen.)

Heeft nu op vroomheids proef bestaan zoo veele jaren!

En geen' genegentheên in hare borst en waren

My (waande ik) onbekent! Nu komt des hemels slag,

Beschuldight, en verdoemt, en wreekt op eenen dagh.

Acht echter nu geen' trouw zoo trouw in man oft vrouwe,

Dat, zonder ommezien, uw hart daar op betrouwe.

Onwetend handhaafd' ik een goddeloos bestaan.

Indien zy zonder klad door 't leven waar gegaan;

En haar' gedachten noit de valsheid lief en hadden,

Zy zoud haar' doot niet met meenedigheit bekladden.

Bur. De geest is heenen. *Lui.* Ach! 't is met haar al gedaan.

Bur. Daar brandt de vederbos: en niemandt steekt hem aan.

Lui. Wat wonderheên zijn deeze! *Bur.* O Goden wilt de zielen

Van 't koninklijk geslacht niet t'eenemaal vernielen.

Hier houd' de wrake stal. *Bae.* Heeft de drievouwde punt
 Des fellen blikfems het op mijn hoofdt ook gemunt?
 O Goôn! waar loogh ik u, dat ghy my dus komt dreigen?
 Is 't hart zoo duifter, dat ik niet zie in mijn eigen
 De schuldt die 'r schuilen magh? of, heb ik mijn gedacht,
 In 't zweeren van den eedt, niet zuiverlijk gewacht
 Voor argen inval, die den Goden moght vergrammen?
 Indien ik schuld heb, komt noch, slaat my 's hemels vlammen;
 My, en niet dezen hoed. Maar neen, ik zie niet mis
 In mijn geweten zelf, dat hier onscheldbaar is.
 Ik was nochtans gemeent. Verdelght men zoo de braven?
 'K bevroê wat hier af is. Ha moorddadige gaven!
 Al wat der Koningin was, momplend', naagezeit,
 Heb ik gestadelijk met yver wederleit,
 Zoo lang zy bitter viel. Nu dwingen my haar' gonsten,
 Verhoonight met fenijn op de Vinlandsche konsten,
 Het quaadtste te vermoên. Niet langer kan 't gemoedt,
 Dewyl 't het boost' gevoelt, zich 't beste maken vroedt.
 Weet, van haar' oorsprong af tot daar zy 't hair gaat doopen;
 De zon iet mijns gelijk in onspoedt te beloopn:
 Oft is de dagh, tsint zy bezweven quam de locht;
 Ontzuivert met een stuk dat hier by halen moght?
 Daar leit, daar leit verdelght, door des beveinsden haats laagen;
 Zy die aan arge list noit stem gaf in haar' raadtflaagen.
 D'onnozele, d'oprechte, d'onbevleete deught
 Leit daar geworpen neêr in 't bloeiendst' van haar' jeught,
 En ziet zich onverziens met helfsch bedrogh verrassen:
 Nu zy zoud zien, tot steun des rijks, de vrucht opwassen
 Uit hare borsten, die zijn lijftoght onlangs zoop.
 O blinde zorgen! o quaêgisslingmakend' hoop!
 Hadt ghy 't hier naa gemaakt, dat u niet wordt gegeven;
 O klare spiegel van getrouwheid! te beleven;
 Dat onz'gemeene weeld' uw zoontjen, over wien
 Zoo zeer hangt 's volleks hart, met deught, en daadt, verdien'
 Deez' overgeve goê genegenheidt der Katten,
 Waar meê z' hem, als een kindt van de gemeent', omvatten?
 Dat meer is (ay my! o verfoeide snoodtheit van 't
 Rampzaligh luk, 't welk met den afgrondt t'zamen spant,
 En dient hem schooner dan hy wenscht, en feller krenken
 Komt, dan de toveres heeft weten te bedenken,
 Wien ras eindende pijn voldeed!) my wordt het graf,
 My wordt de doot benijdt, my spaart men voor de straf;
 Op dat zy ommespring met my van liever lede:
 Op dat ik de heillooze konsten bystandt dede:
 Op dat ik ontrouw werd' door trouws te groot een' min;
 In spijt mijns harten wreedt, en schellemsch tegens zin:
 En in den doot verliet de deughtzaamheidt verheven;
 Voor wie ik vaardigh staan moest om te laten 't leven.
 Is dit, Fortuin, het spel daar ghy uw' lust meê boet?
 De bitste bitterheidt is die u 't zoetste zoet?
 O mijn verlooren troost! ten reukeloozen wangen
 Spoogh ik scheldwoorden uit, en lasterde de gangen
 Van uw gemoedt, dat noit een' scheeven wegh insloegh.
 Schuld ken ik veel te laat, schuldt gaf ik veel te vroegh.

- T'hans willen wagen van deez'grouwel alle talen.
 En waar men's ramps gedenkt, daar zal men my ophalen,
 Als medestander in d'oorzaaken van uw'smart:
 Gelijk een zuipbloedt, dien noit jammer roerde't hart.
 Wat zal ik zeggen? Goôn, aanschouwt dit uit den hoogen:
 Oft, keert uw aanschijn af, en sluit al's hemels oogen,
 Voor't deerlijk toonneel van't weërgaalooze leidt;
 En, schendt uw'lichten niet aan deez'afgrijslijkheid!
 Maar ghy, mijn lief, indien de ziel, des lijfs ontslegen,
 Wat wezens heeft van ons, en zy zich magh belegen
 Om nederwaarts te zien, en acht slaan op het geen
 Dat van het aardsch geslacht met yver wordt gebeën,
 U bid, u bid ik, ghy wilt my de schuldt vergeven
 Van't godloos quaadt, door mijn' godtvruchtigheid bedreven:
 Ik zagh voor's hemels straf des hels verwoedtheid aan.
 Zoo wonderteiken lieght, waar zullen wy op staan?
Lui. Mijn' heere, waar is uw' manhaftigheid gebleven?
 Der zinnelooze rouw dus, dus veel toe te geven,
 Daar meê men niet en wint, is immers geen bescheidt.
Bae. Rouw zonder endt wordt van den tijdt my opgeleidt.
Bur. De tijdt, in groot gevaar, eischt zorge van de vromen.
Bae. Hy zorgh'die hoopt oft vreeft, dat ben ik overkomen.
Lui. In noodt is uw persoon. *Bur.* Gewislijk is'er in.
Bae. Daar magh't niet quader meê, die storf met Rycheldin.
Lui. Die is, mijn' heere, noch voor een goedt deel in't leven.
Bae. Helaas! daar leit het lijk, en heeft den geest gegeven.
Lui. Zy leeft in uwen zoon, haar eenigh overschot.
Bae. Ach al te jonge wees! een monber strek u Godt.
Bur. Godt wil, en't is uw plight, dat ghy hem, heer, verdadight.
Bae. De toveres zal met twee zielen zijn verzadight.
Bur. De wreede bloeddorst wordt door't zuipen niet gestift.
Lui. 'T geweldt zal uiten't geen te kort quam aan de list.
Bae. O Goden! zoudz' 'er meer wel denken te verdelgen?
Bur. Al wat zich dezès heeft te klagen oft te belgen.
Lui. Een hart dat tocht naa't rijk, heeft onlijdzaame jaght.
Bae. Wie woelt'er om? *Bur.* Doorgaans de naaft die't niet verwacht.
Bae. Zy, die de kroone draaght, en hoeftze niet te werven.
Lui. De staatzucht strekt zich uit tot d'alderachterst' erven.
Bae. Om wettigh oir te zien zy noit veel hoopsen zagh.
Bur. Die heerscht, die hoopt en doet om oir meer dan hy magh.
Bae. Het onderwindt de mans, de stilte past de vrouwen.
Lui. 'T is een moeiziek geslacht, dat qualijk rust kan houwen.
Bur. Ontdekte schelmery zoekt heil aan stout bestaan.
Lui. Laat u gezeggen heer, en schiet het harnasch aan:
 En wapent uw gezin, eer dat zy ons verrassen.
Bae. Ik volgh u. Ieder schik op zijn geweer te passen.
Lui. Fluks wapent mannen, fluks, eer dat de vyandt kom.
Bur. 'K gaa zetten schildwacht uit, en sluiten't hof rondom.
Lui. Ik onderzoeken, oft ook eenighe andre lagen
 Hier binnen schuilen noch. *Ot.* En ik dit overdragen.

Penta.

BAlstuurige geluk! wat batfer tegenspoedt!
 Wat ramp weërspannigh is deez? die zoo spijgtigh doet

Mijn'

Mijn' konften hoon op hoon? d'uur is alreeds verlopen,
 En niemandt is noch hier. Hoe duur zal ik bekoopen
 Den aanflagh, by aldien hy t'ontijde is ontdekt!
 Miffchien is 't dat alreeds mijn vyandt herwaarts trekt,
 Om, eer ik 's Konings oor gewin, my t'overftelpen.
 Kan alle d'afgrondt met zijn' boosheidt bet niet helpen?
 Oft raaz' ik?

Penta. Ot.

Pen. Jonker Ot. Hier. Herwaarts. Wat voor mied'?

Ot. Van batfer ongeval, Mevrouw, en hoord' men niet.

Pen. Wat zeght ghy? *Ot.* Zy is doot. Hy quam zoo laat van't jaagen,
 Dat zy door kracht des vuurs ter neder was geslaagen,
 En ook de hoedt ontftak, eer hy dien had aanvaardt.

Pen. Hoe leit hy 't over nu? *Ot.* Hy heeft geraaden waar 't
 Hem herkomt: en, bevreesft oft hem geweld moght deeren,
 Geboon dat ieder denk' op overlafte te weeren.

Pen. 'T is nu geen fuffens tijdt. Let hier op. Ik zal gaan.

Ot. Om wat te doen, Mevrouw? *Pen.* Den Koning randen aan,
 Met onvertfaaght gelaat, zoo dat hy niet bevroede
 Dat ik 's met u verftaa. Ghy, in verbaasden moede
 Schikt dan te komen voorts met d'onverwachte maar.
 Stoffeert d'omftandigheên met uitspraak en gebaar
 Op 't hatelijkft: en vult des Konings borft met vreezen.
 Fluks aan een' zijd. Ik hoor gerucht. Daar zal hy wezen.

Penta. Katmeer.

Pen. **W**At traagheidt oft het zijn magh, heere, die dus laat
 De Vorften achterhoudt? *Kat.* 't Bezorgen van 't fieraadt
 Heeft zulk een' yver in, dat vaak de jonge vrouwen
 Haar tijdt vergiffen, oft haar uur; niet wel onthouwen.
 Doch 't is wel porrens nootd, en al te lang gebeidt.

Pen. Ik heb'er om gefchikt: en krijgh ook geen befcheidt.
 Daar komt mijn bode. *Kat.* Wat verbaastheidt magh hem jagen!
 Hoe gaat het jonker? *Ot.* Ach! my smart dat ik moet dragen
 Een' tijding, heer, zoo droef voor uwe Majesteit.

Kat. Wat is'er? *Ot.* Wonder: ongehoorde fchriklijkheidt.
 O ramp, dat my de Goon ten quaden bode namen!

Kat. Spreek uit. Twijfflende vrees vreesft alle quaden t'zamen.

Pen. Wat is'er dat u dus beteutert houden magh?

Ot. 't Geen ongelooftijk fchijnt ik met deez' oogen zagh.
 't Geen ongelooftijk fchijnt, en waarlijk doch gefchiede,
 Is 't nodigh dat ik breng tot al te droef een' miede.
 Dan 't is zoo 's hemels wil; die lange wordt begett,
 Die lange wordt verftaadt eer hy 't zich annetrekt.
 En, latend' haren loop vol uit de boosheidt rennen,
 Zoo dat de boozen tot de voorfpoedt heel gewinnen,
 Om de verweende bet te treffen met de fmaak
 Der droefheidt, spaart ten langen laaften toe de wraak.
 Zijn en des konings leedt deez' in het endt gewroken;
 En, met een' wonderdaadt het vonnis uitgefproken
 Heeft over de meinedt der dubbelde Vorftin.

Ik heb zien branden 't hoofdt der looze Rycheldin:
 En met de vlamme, dië 't vervloekt bedrogh verklaarde;
 Haar lichaamftaan omringt, tot dat zy zeegh ter aarde.

Kat. O Goden! en mijn zoon wat zeit hy nu hier af?

Ot. Hy, even halssterk, wijt zijn' oudren 's hemels straf:

En rust zich (geeft hy voor) om overlaf te weeren.

Pen. Die zich niet en ontziet zijn' ouders zelf t'ontreeren

Met oppraak van verraadt, wilt twijfflen niet oft hy

'T ontzich van eer en deughtd heel overkomen zy.

Wat hoefd' hy, rechts getroost, zich met geweldt te stijven?

En, vreesft hy 't recht, zoo zal 't by geen verweeren blijven.

Waar toe gefukkelt dan tot hy beleger 't hof?

Tot hy breng op de been de schuim en lichtste stof

Van 't reukeloze volk, dat geen verlies van have,

By oproer, vreesft? en troon' met vryjigheid de slave'?

Men loop' hem fluks op 't lijf, en kerf zijn' opzet spoëgh:

En help de kroon uit vaar. Is 't maar noch tijds genoegh.

Ot. Hooghtijdt, voorwaar. Hooghtijdt. *Pen.* Men redt met lanterfantien

Geen oproer. *Ot.* Daar dient in verzien. *Pen.* Schaf raadt *Kat.* Trauwanten,

Fluks in uw voll' geweer. *Pen.* Hunn' hopman draaght de zy

Van Baeto. Let'er op. *Kat.* Ik, jonker, wil dat ghy

Den last op u neemt van hun heden te gebieden.

Dit wil ik, gaffen, hoort; ghy ook mijn' edellieden,

Dat jonker *Ot* van daagh heb over u bevel;

En dat men datelijk mijn' zoon gevangen stel.

Dies wapen' al wat nut is wapenen te dragen;

En make zich op wegh. *Ot.* Schie 's Konings welbehagen.

Ras, jongen, by der handt, mijn harnasch, speer, en helm.

Penta. Ot.

Pen. **M**Ejonker, hoor. *Ot.* Mèvrouw. *Pen.* Mik ghy maar op den schelm,

Indien'er valt gevecht. Zoo niet; en hy zich geven

Wil zonder weêr gevaân; neem hem allijkwel 't leven.

De noodt doch dwingt dat uit. *Ot.* Ik vat het. *Pen.* Ik weet raadt

Om goedt te maaken by mijn' man 't onrechtbaar quaadt.

Rey van Jofferen.

WAt gedruis, wat drukheidt woelt'er door het flot?

Ach! ach! wat is my 't hart bezwaart!

Ach! wat loopt men met alzuik een' yver tot

De wapens, die ras zijn aanvaardt;

Maar af te leggen als z'hebben smaak van 't bloedt,

Vallen niet even goedt?

Wat voor dulheidt, mannen, heeft uw' borst gevat,

Die op doet wellen uw gemoên?

Wat voor razery bevangt uw' harten, dat

Ghy onvoorzichtigh slaat aan 't woen?

Als oft van binnen de toveres u met

Helgeesten had bezet.

Zoud 't wel wezen dat de quaê verstandelheên

Uw' harten hebben opgevult?

Waardigh zijt ghy dan dat ik uw ramp beweên',

Die schelmen wordt by haare schuldt.

Ofr heeft de vader u zelfs door stiefmoêrs list,

Op eigen bloedt gehift?

D'eeden hooghgezwooren voor de goê Godin,

'T banket zoo koninklijk bereidt,

'T sieren

'T sieren van de zalen, en van 't hofgezin,
Is't alles hier op toegeleit?
Bruikt men de Goden, de vreughd, en vrundlijkheên,
Tot schelmeryekleên?

O bedrogh, gepronkt van praat en van gelaat,
Oneens van hart en van aanschijn,
Geen penseel kan malen af't verholen quaad,
En etter vuil van uw venijn.
Onder de pijlen die't gram geluk uitschiet;
Weet ghy uw feller niet.

Wy, door u, zijn op een oogenblik gevelt
In der ellenden diepste poel:
Wy (die't luk voldoende, schein dat had gestelt,
Op heden in zijn' eigen stoel,
Om te genieten de vredevruchten tiigh)

Steeken in d'arghste krijgh.
Groote Goden, die het sterffelijk geslacht
Hebt onder dwang van uwe roê;
Om den mensch te geven 't hooghst daar hy naa tracht;
Hoe zijt ghy zoo gereedt daar toe?
En, om hem t'handthaven in zijn' voorspoedt breed,
Zoo bijster ongereedt!

V I E R D E B E D R Y F.

Ot.

En' groote stadt waar af te loopen met een' drommel
Zoo toegeruft als deez'. Men roer' trompet nocht trommel.
In orden. Scheidt u hier. Ghyliên trekt omme dit.
Bezet van achtren't hof. Houdt gy u in't gelidt,
En vollegt my, om aan de poort geweldt te baren.

Ot. Baeto. Burgerhart. Luidewijk.

Ot. Daar is de vyandt. Bae. Laat, mijn' heeren, deze scharen,
(Bid ik) doch onderlings geen' proef doen van haar' moedt.
Schouwt (bid ik) argernis, en storting van bloedt.
Indien men niet en acht verdiensten meenighvuldigh,
Men is zoo veel mijn' staat wel en mijn' afkoomst schuldigh,
Dat ik aan vailligheid en eere lijd' geen' schaê
Tot dat de Koning recht des handels grondt verftaa.

Lui. Waar henen mannen? in een enkel ooghvèdreijen
Kan't zijn dat Katmeer uit het leven koom te scheijen,
Zoo naar is Koning deez': en het en scheelt niet meer,
Oft ghy en velt uw' spits op uwen opperheer.

Bur. Onthoudt u van geweldt. Is anders u geheeten
Dat was door misverstandt. Ot. Is dit zich wel gequeeten
Gezellen? hoe? ghy suft. oft komt het iemandt toe
Dat recht hy tusschen den persoon des Konings doe,
En tusschen's Konings zoon? Der zaken reên te weegen
Is den landsheeren toevertrouwt: uw plicht geleegen
In de gehoorzaamheid. En twijfelt evenwel
Niet aan de billijkheid van't koninklijk bevel.

Valt d'oproermakers aan, en weder velt uw' speeren.
Lui. Rechtvaardigh strijdt hy, dien de noodt dwingt zich te weeren.

Bur. Moedt mannen, moedt, ons valt te baat de burgery.

Ot. Te rug. De hoop die wordt te groot aan 's vyands zy.

Bae. Houdt, burgers, hooger niet. Mijn' veiligheids is heden
Genoegh bezorght. Om lof nocht eere wordt gestreden,
Wanneer men heeft te doen met vader en met heer.

Op voordel denken waar van vroomheid veel te veer.

Lui. Houdt, mannen, staakt de jaght, en't al te woedigh moorden.

Bae. Keert burgers. *Bur.* Mannen, staat, en luistert naa de woorden
Van uwen Vorste. *Lui.* Bloedt is, zonder noodt, gestort,
'S verwinners naam' een vlek, die niet verwonnen wordt.

Bae. Dewijl 't gekomen is hier toe, dat by den vader
De zoon wort aangezien (o ramp!) voor een' verrader;
En d'een in zekerheid niet blijven met der woon
Kan by den andren; wijk', als billijk is, de zoon.
Wilgh ruimen zuivere mijn' noodweer van de smetten.
Wie zijn geluk by 't onz' getroost is op te zetten,
En aan te gaan een' reis, om neêr te slaan ter steê,
Daar 't zy des noodlots wil ons te beleenen meê:
Die gaa, beweegh de zijn', en daadtlijk schik zijn' zaken,
Om zich te mywaart, en ons voort op wegh te maken.
Wien zijn' gelegenheid is anders, zulks dat hy
Gedogen kan oft moet de Vinlandsch' heerschappy,
En't juk der looze vrouw; die spoei ter yl zijn' treden
Van hier, en steek' zich niet in onz' gevaarlijkheden.
Deez' klaarbeweze trouw, deez' gonst die ghy my draaght,
En wat ghy yvrigh hebt voor uwen Vorst gewaaght,
Ik tegens d'eene wil verschulden: tegens beide,
Zoo die my volgen, als de geen' daar ik afscheide,
Erkennen, alzoo lang my kennis overschiet.

Bur. Hier blijft het beste deel der burgerye niet:
O goedertieren Vorst, indien ghy onverkeerlijk
Beslooten hebt, de kroon en't rijk der Katten heerlijk
Te missen liever dan de kroone van de deughdt,
Die (zonder vlajen) ghy in top wel voeren meught:
Een' kroon, wier edel lof ontwoffen is 't verdorren.

Lui. Dit droef gelaat des volks, dit overdroevigh morren
Wil zeggen: vader's lands, wy zijn genegen om
Te volgen waar ghy voert. De rouw die maakt hen stom.
Het onrecht, dat u schiedt, wringt tranen uit hunn' oogen.

Bur. Wy volgen onzen Vorst, om met hem te gedoogen
'T onschuldigh ballingschap, en al wat meer voor ramp
De hemel zenden wil. *Lui.* Onz' eenigh licht en lamp,
In deez' starloozen nacht van steuringe der vreden,
In deez' holgaande zee, in deez' balstuurigheden,
O goedertiere Vorst en heere, die zijt ghy.
Het zy dat ghy te land zoekt uw geluk, oft 't zy
Dat ghy te water hebt uw' reis te doen besloten,
Voert ons te lande meede, oft waaght ons op uw' vloten:
Al waar 't ter wereldt uit, in't noorden ongezondt,
Daar 't grondeloze diep leit als een hooge grondt
Gestapelt door de vorst: Indien men slechts de kusten
Van Vinlandt schouwen magh. 'T zal alle ding ons lusten
Te lijden; over al te leven wel; mitsdien
Het zy daar wy maar niet alzulke grouwlen zien.

Bae.

Bae. Het volk verschoit te met. *Bur.* Ten hoof wilt spoedigh keeren,
 O burgers, die gezint zijt meê te gaan. *Bae.* Mijn' heeren,
 Wie neemt op zich den last dat hy de stadt doortrek
 Met deze troep; en 't slapst der burgery verwek
 Tot onze gunst; en hoed' den yver voor 't verkouwen;
 En zoo de quaên verbluff', dat stille zy zich houwen,
 Ter tijdt toe dat de hoop zy aan mijn hof vergaart.

Bur. Dat neem ik aan, mijn Vorst. Komt mannen. *Bae.* 'T volk te paardt
 Dient ook by een gerukt; om stal tot aan den morgen
 En 's vyands vollek op te houden, dat uit zorgen
 Een stuk voorheen geraak' onz' weere-loze schar
 Met d'oorloghslien te voet: en by aldien het waar'
 Men ons door bywegh zocht op 't zwakste t'onderscheppen,
 Daar voor te wezen; oft de sporen wel te reppen,
 Om ons daar kundschap af by tijdts te brengen aan.

Lui. Zoo 't u gelieft, mijn Vorst, laat dit op my slechts staan.

Bae. Ik dank u neef. *Lui.* Ik gaa vergadren de gezellen.

Bae. En ik naar binnen toe, op alles orde stellen.

Penta.

O hoon! hier staa ik fraaigediende Koningin:
 Zoo schoon een hoop van volk, en niet een man daar in,
 Die 't spel van 't gladde staal kan in 't gezicht gedogen;
 Oft zien dar onvertsaaght zijn' vyandt onder oogen?
 O de manhaftheid van den dappren jonker Ot!
 De hoop die was te groot. En oft hy? ghy moest tot
 Mijn' vyandt, met uw' dag, door spits heen, innelooopen.
 'K heb u van doen noch. Maar ghy zult het my bekoopen,
 En niet ontvliên (hoe zeer ook ghy ze vliedt) een' kling,
 Zoo ik in vailigheid mijn' zaken eenmaal bring.
 Dat ghy voor u meer dan voor my bevreesst zijt, reeken
 Ik even als verraadt: en hier in 't harte teeken
 Deez' my gespeelden trek. Hoe nu toe? dochter van
 Aëtes, vrouw in drogh, in stout bestaan een man,
 Ik heb besloten hoop op u alleen te stellen:
 By wien geleken, suf zijn alle Goôn der hellen.
 Komt handthaaft uwen raadt. Zeg my wat Baeto brouwt,
 Die ons genoegzaam hier in 't hof gevangen houdt,
 En hoe ik zijner word', en zijnes zoons ontsleege'?
 Kunt ghy in deze noodt my helpen aan de zeege;
 Ik zal (en by uw hoofdt dies loftenisse doe)
 Een staatsi naar, met pracht vol grouwels, rusten toe,
 Ter eeren u, o braaf sieraadt der helfche rijken,
 Met deze nagels zelf ontwaijen al de lijken
 Van Baeto, Rycheldin, en Hes; en scheuren fel
 'T hart onder rib van daan; en stropen 't taaije vel
 Der spieren blaauw; en booren d'oogen uit hunn' winkels;
 En schillen 't vleesch van 't been; en bouwen van de schinkels
 Voor u een' trots altaar; behangen 't met de pronk
 Des afvals; smelten t'zaam het mergh uit elke schonk;
 En branden 't met gedrooghde strotten hunner keelen,
 In lampen van hunn' afgerukte bekkeneelen.
 Dan zal ik uwen lof de kollen aanbesteên
 Te toeten over nacht in 't holle menschebeen;

En zellef, ongefchoeit, ontgordt, en ongevlochten,
 U dienen voor paapin, en, met oneve bochten,
 Omvoeren aarzeling de rey; en uw gemoedt
 Verfraaijen met den offer van 't geronnen bloedt.
 O grootste toveres, ik heb geraakt uw' ooren.
 Ik ken den grooten draak. Ik zie, naa dezen toren
 Uw' afgezonden boode ik nemen zie zijn' vlucht:
 Zijn' wieken gieren, hy vergifticht all' de lucht.
 De kruiden, daar zijn' fchaduw over zweeft; bezwijmen.
 Komt naader, felle dier, getemt door maghtigh rijmien:
 Komt rust op deez' kanteel 't gevlaakte lichaam bondt;
 En levert my den brief, dien ghy voert in den mondt.

Dat deze letter dy verklaar',
 Het geene veel te spijtigh waar
 Om te belijden mondeling.
 De konst vermagh niet alle ding.
 Dat iemandt Baetoes leven heb,
 Oft zijnes zoons; ons weigert 't web
 Geweven van oorzaaken t'zaam;
 Het welk heeft noodlot tot zijn' naam;
 En 's Heelals vooghd die 't zelve weeft:
 Uw vyandt al de starren heeft
 Eendragtigh op zijn' voorstandt uit.
 Alleene, tegens alle muit;
 En blijft van uwer zijde staan
 De wisselstaat vermoge maan.
 Deez' (nu zy niet te vinden weet
 Aan all' den hemel een komeet
 Die 't heeft op 's Vorsten hoofdt gemunt)
 Genoodtzaakt ook hem 't leven gunt:
 Maar, wat zy magh, zich pijnen gaat
 Om om te keeren zijnen staat,
 Zulks hy besluit, met moede flap,
 Te trekken wegh in ballingschap:
 En ghy (oft hy al schoon ontlijft
 Niet worden kan) verwinster blijft:

Nu fors. Het zy zoo. Dank hebt bode voor uw' tijding.
 Ik zal, van hier om hoogh, aanschouwen met verblijding,
 Hoe dat mijn' vyandt vlucht met all' de zijn'. Aanvaardt
 Ghy weêr de reis te rug, en t'uwer vrouwewaart.

Zegemond. Rey van Nonnen. Pentá.

Zege. O groote Goden, ghy ziet alles uit den hoogen,
 En neemt op alles acht. *R. v. N.* En kunt ghy dit gedoogen?
 En wankt uw bliksem niet? Is 't u gelegen 't quaadt
 Alleen te straffen in geringe liên van staat?
 Ziet door de ving'ren dan uw' wraak, om te verschoonen
 De grooten die 't geluk verheven heeft op troonen?
 Oft leit zy op haar' luim, om, met een' wiffen slagh,
 Te treffen eens voor al, dat werrek strekken magh;
 En van den val 't gedruis alomme te doen hooren?

Zege. Jupijn vergrimt met raadt. Traagh is des hemels tooren.

R. v. N. O grouwel! *Zege.* O ellend! o onverwachte druk!

R. v. N. O valsheidt fel! o godtvergeten schellemstuk!

Zege.

Zege. O deerenis! o rouw! o schaâ voor de gemeente!

R. v. N. O onvermurwbaar hart, en harder dan 't gesteente,
Dat nocht op aanbeeldt, nocht op zware mokers past!

Zege. O jammer! o verlies! o ramp die ons verrast!

R. v. N. O wreedtheid wreêr dan wreedt, moordadelijk bedreven!

Zege. Gaat burgers, gaat u aan de beste zijde geven.

Voeght u by uwen Vorst. De Goden in verdriet

En zullen eeuwelijk die vroomheid laten niet.

R. v. N. O yffeljk bestaan! o list! o goddeloosheid!

Zege. Lijdt liever met de deughdt, dan dat ghy smeekt de boosheid,

Die altaars, offerhand, eedtzweeringe gebedt,

Kerkzeden, 't geestelijk, en 't werrelijk besmet.

Hoewel groot onrecht drijft den Vorste toe dit lijden,

Indien dat hy nochtans bestonde te bestrijden

Zijn' vader en zijn' heer, ik zoude niemandt raân,

Om iemandt, tegens zijn landtoverst' op te staan,

Nocht met de voet te treên 't ontzigh der aardsche Goden.

Dat 's r'onrecht recht gezocht. Nu wordt 'er maar gevloten:

'T welk zonder onrecht kan geschieden van het rijk.

Wie magh, dan volge my die met den Vorste wijk,

Om in een ander landt te zoeken 's hemels zegen.

Pen. Wijkt henen, daar u smaadt en alle ramp bejegen.

Pentâ. Burgerhart. Zegemond. Rey van Nonnen. Baeto.

Bur. Eerwaarde moeder, vind ik u nu hier ter steê?

Zege. E Mij'n heer, wy zijn gezint den Vorst te volgen mee;
Ik, en al deze schaar van onbesmette nonnen.

Bur. I er goeder ure met den Godsdienst wordt begonnen,

En welk een troost zal dit den Vorste zijn, dat ghy

Zijn' zaak rechtvaardicht, mits u voegend aan zijn' zy

In tegenspoedt? *Zege.* Dewijl dat heiligh nocht onheiligh,

Mits d'uitlandtsch' heerschappy, is hier te lande veiligh,

Zoo zoeken wy een' plaats, daar ons werd' toegeleit,

Den Godsdienst gaa te slaan in zijne zuiverheid:

Zulks ons vertrouwen is met Baeto te bekomen.

Bur. Ziet daar den Vorst. Het schijnt hy van u heeft vernomen,

En zich u maken gaat eerbiedigh te gemoet.

Bae. Eerwaarde moeder, weest met aller eer gegroet.

Zege. Godt gunne dat mijn Vorst magh alle weerspoedt doorstaan.

Wy zullen volgen hem. *Bae.* Niet volgen dan, maar voorgaan.

De Godskund, 's hemels gaaf, beid nut voor best' en boost,

In voorspoedt 's menschen toom, in onspoedt 's menschen troost;

Bekomen wy door u. Dat d'heilzaame Godtvruchtigheid,

De geenen die op wet niet passen, houdt in tuchtigheid,

Erkent men van uw ampt. Dies ik, met groote reên,

U hooger eere geef. *Zege.* Voor onzen Vorst te treên

En leggen wy ons zelf niet toe. Van de gerechten

Is de Voorschepen 't hoofd: de Veldtheer van de knechten

Des krijghs: de toppaapin gelijk des hemels tolk.

Van 't geestelijke gildt: de Vorst van 't heele volk.

Daaromme wie dat maght tot Godsdienst heeft verkregen,

Zy zeker, en gedenk' hoe dat hy die; van wegen

Der hooger ovrigheidt, te voren heeft aanvaardt:

Gelijk uit dien naam, wet en wapen zijn bewaart.

De mijter, 't rechtboek, 't zweerdt en dienen niet gescheiden.
 De derde pylerveft: en d'andre met hun beiden,
 Wanneer hun d'een' begeeft, en weten geenen raadt
 Om staande't zwaar gebouw te houden van den staat.
 Zulks best den Vorste paff het hoogh gezagh in allen;
 Dat hy hen t'zamen bind, en ieder hoed' voor vallen:
 Gelijk, van oudtheidt af, den Katten heeft behaaght.

Bur. Verandering in een' staat zeer zelden wel beslaaght.

Zege. Mijn' Vorst gelieve d'eerst te zijn. *Bae.* U liên, de naaste.

't Lijk gaa voor aan. Dan volgh' de schaar: het krijgsvolk 't laafte.

Penta.

En ruimt ghy noch niet? hoe dan heeft men't in den zin?

Penta. Baeto. Zegemond. Rey van Nonnen. Rey van Joffren

Pen. Daar komt het lichaam van mijn' doode vyandin.

Daar komt mijn vyandt, met den balling van twee jaaren.

Zege. O Goôn, op dezen toght; wilt volk en Vorst bewaren.

R. v. N. O Goden, zegent ghy deez' toeleg, bidden wy;

Zoo dat dit droef begin ten goeden eindt gedy.

Pen. My blijft het veldt. Ik heb mijn' wil, en niet te schromen.

Zoo licht als ghy vertrekt en zult ghy weêr niet komen.

Nu sluit mijn' kroon op 't hoofdt. *Bae.* O hof! o hooge slot!

O overoudren erf! o woninge van Godt

Verkoren, om 't gebiedt der Katten op te vesten!

Was't dan; was't dan uw lot, in vreemdt geweldt ten lesten;

Niet storremenderhandt; door wijdtgebroken logh;

Maar, door de treken slim van 't vrouwelijk bedrogh,

Te vallen staandes muurs? dat jammere de Goden.

Die bid, die bid ik, dat van henlien werd' geboden

Eenmaal, te zijner tijdt, tot uw' verlossing, handt.

Dit's 't laaft dat ik u zie: en ruim mijn vaderlandt.

Staat hooge toorens. Lang moet u de hemel sparen.

Zege. O Goôn, op dezen toght, wilt volk en Vorst bewaren.

R. v. N. O Goden, zegent ghy den toeleg, bidden wy;

Zoo dat dit droef begin ten goeden eindt gedy.

Pen. Trekt heen om alle leedt en kommer te betrappen.

Bae. Onnozel zoontje, spoeit de kinderlijke stappen.

Wat ziet ghy deerlijk om naar uw grootvaders rijk?

Broos goedt is heerschen. Volght mijn' handt en moeders lijk.

Pen. Door gaanz'. Ik heb genoeg; en weet van dit verwinnen

Nocht krijg, nocht krijgsgodt dank; maar 't spits van eige zinnen,

En d'overgrootte konst van u, Medea groot.

Vliedt henen ghy. Ellend vervolgh' u tot der doodt.

Rey van Joffrouwen. Rey van Nonnen.

R. v. J. O zoete maaghschap, o trekkende bloedt!

Die, tegens't neigen van uw gemoedt,

Hier blijft in den strik!

O buurt, daar ik

Ben opgevoedt.

R. v. N. O Goden, zegent ghy den toeleg, bidden wy;

Zoo dat dit droef begin ten goeden eindt gedy.

R. v. J. Onz' vreughd wy plegen te brengen by een.

- Nu is't vergaren ons afgesneên.
 Het noodlot ons scheidt
 Van u, en leidt,
 Wie weet waar heen?
- R. v. N.* O Goden, zegent ghy den toeleggh, bidden wy;
 Zoo dat dit droef begin ten goeden eindt gedy.
- R. v. J.* De blijde feestten, naa tijde van't jaar,
 Daar met verlangen wy wenschten naar,
 Ach! komenze weêr,
 Verwacht niet meer
 Dit zelfchap daar.
- R. v. N.* O Goden, zegent ghy den toeleggh, bidden wy;
 Zoo dat dit droef begin ten goeden eindt gedy.
- R. v. J.* O burgh! o zalen! o koninklijk hof!
 Die, met festoenen van ooft en lof,
 Wy sierden met vlijt,
 Als't was de tijdt.
 Nu is het of.
- R. v. N.* O Goden, zegent ghy den toeleggh, bidden wy;
 Zoo dat dit droef begin ten goeden eindt gedy.
- R. v. J.* O zoete beeken! waar nevens in zwang
 Te gaan eendragtigh plagh onze zang.
 Hooghheffende 't doen
 Der helden koen
 Van over lang.
- R. v. N.* O Goden, zegent ghy den toeleggh, bidden wy;
 Zoo dat dit droef begin ten goeden eindt gedy.
- R. v. J.* Wy zullen echter, met lieffelijk liedt,
 Uw momplend ruiffchen verdooven niet:
 Nocht, met ons gerucht,
 Slaan op de vlucht
 'T wilt uit uw riet.
- R. v. N.* O Goden, zegent ghy den toeleggh, bidden wy;
 Zoo dat dit droef begin ten goeden eindt gedy.
- R. v. J.* Men plagh, o bosschen, o vrolijke blaân,
 In uwe schaduw ter rey te gaan,
 Elk met zijn gespeel.
 Dat is nu heel
 Met ons gedaan.
- R. v. N.* O Goden, zegent ghy den toeleggh, bidden wy;
 Zoo dat dit droef begin ten goeden eindt gedy.
- R. v. J.* Staat lang, o tomben, waar inne gevelt.
 Zijn onze Koningen hooghgemeldt.
 Die hebben geweirt,
 Met schildt en zweirdt,
 'T uitheemsch geweldt.
- R. v. N.* O Goden, zegent ghy den toeleggh, bidden wy;
 Zoo dat dit droef begin ten goeden eindt gedy.
- R. v. J.* O oude altaren der heiligen groot,
 Om u te laten drijft ons de noodt.
 De hemel bevry
 Onz' burgery
 Voor wederstoot.
- R. v. N.* O Goden, zegent gy den toeleggh, bidden wy,

Zoo dat het droef begin ten goeden eindt gedy.
En hoedt ons eeuwelijk voor twist en tyranny.

Rey van Joffrouwen.

<p>Wien zit de wreedtheit in 't ge- beent Zoo diep nu, dat hy niet en weent, En, met verslegen hart, betreurt De droefheit die ons valt te beurt? Die deez' versufte schaar ziet gaan, Met zorgh, met rouw, met angst be- laên, Schoorvoetend uit hun vaderlandt: Wel heeft hy 't hart van diamant, Ziet hy 't met onbewogen oogh. Houdt iemandt wang van traanen droogh, Geen mensch, maar eenigh woedigh dier Moet hem gewonnen hebben. Hier Voeteert de vrouw van kinde groot. Deez' draaght den zuigling in haar schoot, En tsiddert, duchtend' even zeer Voor man, voor kindt, voor lijf, voor eer, Waar dat zy hoort den minsten schreuw. Hier gaat de naagelate weeuw, Zoo kinderrijk als zonder kindt: En elk zijn' staat bekommerft vindt. Hier gaat de rijpe maaght verlooft; Die minnewalmt den boezem stooft: En treedt voor haren bruigom uit, In plaats van ingehaalde bruidt. Hier gaat de deirne vol van vrees, Der wereldt onverzocht: de wees</p>	<p>Onmondigh, voor zijn' vooghden heen. Hier strekt de stok het derde been Den ouden man, die niet als slaaf Gezint te vaaren is te graaf. Zoo groen is 't hart in dorre borst, Dat onverzaadt naa vryheidt dorst. Hier scheiden d'ouders van hun kindt 'T welk eedt in 's Konings dienst verbindt. De broeder van de zuster spreidt, De vriendt van oude kennis scheidt. De burger huis en hof verlaat: De heer zijn' ampt: de Vorst zijn' staat; En sleept zijn' zoon tweejarigh met. Onschuldigh balling! dien de wet, Al had hy schuldt, verschoonen zouw. Nu blijkt het, dat wy t'onrecht rouw Bedreven om de helden groot, Die aan een' loffelijke doot Geraakt zijn door huns vyandts weer. Gelukkig driemaal, dien een' speer Met yzre punt, oft houten staf, Door 't vuur gescharpt, in 't veiligh graf Geborgen heeft voor all' ellendt. U lieden is het onbekent, Hoe bitter dat de keure zy Van ballingschap oft slaverny. Wy trekken in een ommering Van droefheit en bekommering; Angstvalligh zelf, angstjagend' aan 'T volk daar wy zullen nederflaan.</p>
--	--

V Y F D E B E D R Y F.

*Baeto. Burgerhart. Zegmond. Rey van Nonnen.
Rey van Joffrouwen.*

Bae. **O** mannen kloek, in wien men vryheidts liefd bespoort gewis,
Meëbroeders van geluk, meëborgers van geboortenis,
Ziet hier de grenzen 's lands, en de vermoeitheidt van
Den hoop belemmert, die niet langer voort en kan.
'T is tijdt dat zy, en al die hebben t'hans gestreden,
Ververschen, met een poos van rust, hunn' love leden.
Godt geev' dat vredigh van hen over werd' gebracht,
In 't vaderlandt, een kleen deel van de laatste nacht.
Die naa den strijdt is bygekomen, vaak' in wapen,
En zoo voor 't vechten loon' de geen' die zullen slapen.
De weerelooze schaar zich in het midden vly.
Bur. 'T bezetten van de wacht, mijn' Vorst, neem ik op my.

Al wat ghy goedt vindt, daar zal niemandt tegens momplen.

Bae. Godt hoede mijn' gemeent voor 's vyands overromplen.

R. v. J. Godt zy met onzen Vorst, en zegen' zijn' bestaan.

R. v. N. De hemel Vorst en volk bewaar voor alle quaên.

Bae. Ghy jongskén, dien 't geluk onvrundtlijk komt begroeten,
Vroemorgens uwes tijdts, zult harden leeren moeten,
En rusten in mijn' schildt. *Zege.* Godt woud 's. 'T voorspook is goedt.

R. v. J. Hy achterhaal, in deughd en onverwonnen moedt,
Den vroomen Herkules. Wiens kindsheidt nieuwgeboren,
Zich, in gelijke wiegh, tot slapen liet bekoren.

Wiens wakkre manheidt zoo veel aanslaghs naa volbracht.

Bae. O moeilijk etmaal! ik gevoel aan 't eindt gewracht
Mijn lichaam en mijn' geest. *R. v. J.* Niet vreemdt is 't. Offren, jagen,
Berooft te worden van zijn lief, vergrammen, klagen,
Te duchten voor verlies van all's, ten strijde treên,
Besluiten tot een' reiz' als deez', die toe te reên,
En komen dus een einde weeghs te voet getogen;
Was, onverwinbaar heldt, alleen in uw vermogen,
Om uit te staan in zoo eens korten tijdts bestek.

Bae. 'T zal goedt zijn dat ik my gewapent nederstrek'.
Rust ghy my 't hoofdt, o baar, bekleedt met bruine doeken,
Die hebt geladen, daar ik rust aan plagh te zoeken.

R. v. J. De wouden zijn in slaap, daar rept nocht vee nocht wildt;
De starren stroijen vaak. Het leger raakt in stilt.
De Vorst, heel afgemat, schijnt van den slaap beschoten.
Hy plukt geen' puure rust met oogen half gesloten.
Rust gezellinnen ook een' korte wijl. Ik acht
Het wel ontrent een uur is over middernacht.

*Rycheldin. Baeto. Zegemond. Rey van Nonnen. Burgerhart.
Rey van Joffren. Rey van Soldaten.*

Rych. **O** Eegaâ waardt, wat lust u 't hart
Zoo zeere tot den rouw te tergen?
En wilt, met duldeloze smart,
'T gemoedt zoo veel niet langer vergen;
Uw' borst van alle der quellingen stoet
Opruimen doet.

Benevelt niet met weenen naar
Den glans manhaftigh van uw' oogen.
Vergeefs bewaart ghy deze baar,
Men moet my zoeken in den hoogen.
Mijn geest, ontslagen van 't sterffelijk pak;
Leeft in gemak.

My zal de dochter van den Vin,
Voor haar staatdochter meer niet houwen,
Het voorhoofd van de tirannin
En zal ik echter niet aanschouwen:
Nocht list, nocht leugen, nocht lagen mijn' eer
Bekladden meer.

Haar staat haar' straffe vast. Ghy zult
Dit, met een ander rijk, vergeten.
Het volk zal, ziende u buiten schuldts,
Eens 't rijk der Katten, Hessen heten;
Ter eeuw'ger eere van 't edele bloedt,
Dat ghy opvoedt.

Voor u, de Goden onbelaën
 Een leëghgelate plek bewaren,
 Die Maaz', en Rijn, en Oceaan
 Omheinen met hunn' fiere baren.
 Aldaar een'achtbare kroone verwacht
 Voor uw geslacht.

Daar zult ghy stichten volk bequaam,
 Om alle eeuwen door te duuren.
 Baetauwers eerst zal zijn hunn' naam:
 Hollanders naa, met hunn' gebuuren:
 Het welk in vrede, en in oorlogh, in al
 Uitmunten zal.

Vaart wel. Van onzen zone jonk
 En wilt uw harte nemmer scheiden.
 U, en uw volk, de hemel pronk'
 Met lof van zulke vromigheiden,
 Dat faam wijdtluchtigh uw' gloory uitbrom
 Al't aardrijk om.

En mart zoo lang niet hier ter plaats,
 Tot dat men u belemmert vinne.
 Op schennis, en veel droevigh quaadts
 Is't hart uit van uw' vyandinne.
 Trekt voort, en over de grenzen u geeft,
 Die Katten heeft.

*Baeto. Hes. Bürgerhart. Zegemond. Rey van Nonnen.
 Rey van Joffren. Rey van Soldaten.*

Bae. O zuiverlijke ziel, ghy die zijt opgevlogen
 Ter heilzaam helle plek: en, smet en smart onttoegen,
 Met trotscher schoonheid dan een sterffelijke bruidt,
 In't mid der starren steekt ten hoogen hemel uit:
 Voor wier vergoodt aanschijn de glooryrijke lichten,
 En sprenklen tintelgoudts aan't blaauwe welffel zwichten:
 Wier eerlijk gelaat dat menschen harten kon
 Verslaan op aardtrijk hier, daar sussen doet de zon.
 O eedle Rycheidin, hoewel wy zijn verscheiden
 Zoo menigh eeuwich mijl, en dat'er tusschen beiden,
 Een eindloos midden leit van zoo veel leëge lochts,
 Van zoo veel helder vuurs, van zoo veel mistigh vochts;
 Hoewel, in't zelschap van de lichaamloze beelden,
 Uw reine geest deurgalmt wordt met de ware weelden
 Van't onverkeerlijk hof, ghy neemt de moeiten aan,
 Van uit den hoogen, hier in deze diept te slaan
 'T verquikkend spel uw's ooghs: en laat meêwarigh dalen
 Op deez' verdoemenis die lukzalige stralen.
 Zulks dat het flonkren van zoo troostelijk een licht,
 In mijn verzonken hart een' hoogen hemel sticht.
 Wilt, ooren, dit geluid bemuuren; en doet stemmen
 Zoo stijf als diamant de goddelijke stemmen;
 En nageltz' in mijn borst: op dat ik, met haar' kracht,
 In spoedt en tegenspoedt, gewapent houw't gedacht.
 Ik volgh, Godinne, daar ghy henen raadt te trekken.
 Men steeke de trompet om't leger op te wekken.

*Baeto. Hes Burgerhart. Zegmond. Rey van Nonnen.
Rey van Joffren. Rey van Soldaten*

Bae. O trouw gezelschap, hier te marren is niet goedr.

Den vaderlande geev' nu elk de laatste groet,
En zich aan geen' zijd' van deez' grenzen. Eeuwigh duuren
De hemel doe uw' roem by vreemden en gebuuren,
Landouwe lief. Dit is't lest dat ik u betreê;
En laat u, op dat u niet laat d'inlandsche vreê.
Ghy jongske volghtme, en wenscht dat nemmer gaa verloren
De kroon die ghy verliest? al wasze u aangeboren
Van aver t'aver. Zegt; Godt hoed' mijn grootvaêrs rijk.

Hes. Godt hoed' mijn grootvaêrs rijk. *Bur.* Wy wenschen 't al gelijk.

Zege. De hemel, vaderlandt, spreide over u zijn' zegen.

R. v. N. De hemel houd zijn' gonst altijd tot u genegen.

R. v. J. O plaats van onz' geboort, die hoede u voor gequel.

R. v. S. O vaderlandt, wy gaan. Het gaa u eeuwigh wel.

Bur. Grootmoêge Vorst, wy zijn nu van de plaats begeben

Die met den eersten aêm opblies onz' aller leven;
Die met haar' vruchten eerst ons heeft al t'zaam gevoedt;
Uit wier gewas ons is gewassen vlees en bloedt.
Wy hebben nu geruimt, mijn Vorst, en zijn hier buiten
De grenzen van het rijk, en palen die besluiten
De koninklijke maght, daar onzer kleen en groot
Aan onderworpen werd zelf van zijn moeders schoot.
En vinden ons ter plek, daar niemandt te gebieden
Heeft over ons. Dies staat u vry ons vrye lieden
T'ontfangen in vooghdy: en ons te kiezen, wien
Wy toevertrouwen dat oorbaarlijkst zal gebiën.
Het openstaande rijk wilt over ons aanvaarden.

R. v. S. 'T is onze wil. *Zege.* Verstreckt den volk' een Godt op aarden.

Bae. Ik heb de maght niet om te weigren 't geen ghy wilt.

Bur. Laat ons ontfangen dan den Vorst op dezen schildt.

Hef op. *Bae.* Ik zweer, naa wijz' en wetten, d'heerschappye
By raadt van d'edelft' en de best der burgerye
Te voeren over u, mijn' lieden; dien naar my,
Met wien ghy 't houdt, voortaan uw naam Baethauwers zy.
Godt hoed' my voor 't aanstaande, en boete my 't vervlogen leidt,
Zoo waar als dit is. *Bur.* Hier is der Baethauwren mogenheidt.

R. v. S. Lang leev' de Koning. *R. v. J.* Lang gezondt. *R. v. N.* Altijds in eer.

En 't mangel zijner stam aan spruiten nemmermeer.

Bae. In vrede kloek als byên, in oorlogh kloek als leeuwen
Doorleev' mijn volk, met hunn' naakomelingen, d'eeuwen,
En nemmermeer en nijp' hen een te straf beleidt.

Zege. En nemmermeer en sloop hen d'ongebondenheidt.

Rey van Joffrouwen.

VOrsten hoogh, die wilt bekleeden	Naagekuiſt de zons sieraden;
Met glory eerlijk uw' hailige	Om u haar' zeden
troonen;	Naa te doen yvren, en toonen
Weten moet ghy, dat reden	Uw' genaden,
Zinnelijk heeft, met uw' glans-	Aan goên en quaden.
rijke kroonen	

E I N D T.

W A R E - N A R ,

Dat is ,

Aulularia van Plautus ,

Naa 's Landts gelegenheit verduitscht :

Eerst gespeelt in de eenige en Nederduitfche Academi.

B R I E F

van den Heere

H U G O D E G R O O T ,

in den jaare M DC XVII gefchreven , dienende tot antwoordt op
den achtften brief des Heeren P. C. HOOFT.

M Y N H E E R E ,

Ik zende U E. wederom de Aulularia , een tranflaat , 't welk , mijns oordeels , het origineel in veele deelen overtreft. Ik heb het zelve niet eens , maar meermaal overlezen , met zonderling plaizier , zulks dat ik het mede stel onder de instrumenten , gedient hebbende tot herneeminge van mijne gezondheid. Het dient ten eerften gemeen gemaakt , om veelen te verlustigen en met eenen te onderrechten

Op het Kluchtspel van

W A R E - N A R met zijnen Pot.

DEn Ridder HOOFT beving een zucht
Te volgen Plautus nutte klucht ,
Op Warnars naem , een vrecken zot ,
Beangft bekommert voor zijn' pot ,
Vol goude fchijven , lang gefpaert ,
En by geluk aen zijnen haert
Gevonden. met dien rijken buit
Besteedt de vader Klaertjen uit ,
Die , als zy vrolijk bruiloft hiel ,
Van eenen jongen zoon beviel ,
En was , het welk men zelden zag ,
Bruit , moeder , kraemvrou op een' dagh.

V O O R - R E D E N.

Miltheid. Gierigheid.

Milth. **G**Hy Amsterdammer burgers en ingeboren,
 En die boven al hebt tot woonplaats verkoren
 D'edele Stadt, die deurboren gaat de wolken met heur kroon,
 Van Keizerlijke handt ontfangen te loon,
 Zijt niet verwondert of schoon mijn gewaad wat wilt weit,
 Ik ben u meê Poortres, de ruimschottelde Miltheit,
 Die niet als een vilt leit, arm leven van groot goedt,
 Maar vrolijk haar zelven, en den behoestigen voedt
 Van den overvloet. Ik zal u niet zwijgen
 De reden waarom ik dus herwaarts koom stijgen,
 Het is om te krygen dit huis in mijn gewout,
 'T welk mijn doodtvyandin bezeten houdt,
 En zit te broên op het gout, 't welk daar in een pot leit begraven,
 Dwingende den eigenaar te leven als de slaven,
 Daar hy wel met graven mocht maken goê cier.
 Des Huis-heers Bestevaêr begroef het eerst hier
 In den haart by 't vuur, op dat het niemant zou kippen.
 Jaa toen hem de doodt quam op de lippen,
 Uit vrees dat het zoud slippen, en zaid' hy nooit woort
 Tegen zijn eigen zeun: daar naa sloegh hem de moort,
 En zijn zeun die moest hem voort op zijn renten geneeren,
 Die'er niet naar waren om wel op te smeeren,
 Maar kost en kleeren had hy sober genoegh,
 En moest zich zoo behelpen, tot dat hem de doodt ook sloegh.
 Over den zelven boegh zeilt nu dees zijn zoon mede,
 Hoewel 't hem nu langh geen noodt en dede.
 Want verleggende de stede van den ouden haart,
 Heeft hy de pot gevonden, met het gout daar in vergaart.
 De welke hy bewaart oft hy nar waar te degen,
 Daarom heeft hy Warnar tot zijn rechten naam gekregen.
 Op verscheide wegen heeft dees deze schat,
 Hier in huis tot meermaal begraven gehad:
 En de penningen glat heeft noch de vloer te bewaren.
 Maar zijn dochter heet Klaartje, die zelze wel klaren,
 Zoo z'r openbaren, naa dat ik kan bevroên;
 Dees is zwanger, en weet niet by wien te vermoên,
 Dat 's immers een zeltzaam doen, doch zult ghy 't bevijnen,
 Hoe leugenachtigh ook dat het zoud' mogen schijnen.
 De Jongman en de zijne, zijn wel vermogen liên,
 Van dit paar zoud' ik gaarn een huwelijk zien.
 'T welk komende te schiën, zal men my beter eeren,
 En ik in plaats des Gierigheids, dit huis beheeren.
 Alle kassen keeren, en alle tijdt heeft zijn bestek.
 Her uit oude toveres met jou magere bek.
 Die uw eigen drek wel van begeerlykheid zoud eeten.
 Ghy hebt dit huis lang genoegh bezeten,
 Ghy moet het weten, uw tijdt is verby.
 Gierigh. Vaart wel schoone gelt dat ik zoo vierigh vry,
 Al schey ik van dy, met droevigh schreyen,
 Mijn hart en kan daarom van u niet scheyen,

Och laat me wat beyen, dat ik haar noch eens kus.
 Miltheidt. Voort, uw tijdt is om. Gierigh. Och hoe overval je me dus?
 Ik zal noch flus bezwijmen door 't benouwen.
 Miltheidt. Ghy hebt hier lang genoegh mag're kooiken gehouwen.
 Gierigh. Och laat my den Ouwen noch leeren een les.
 Miltheidt. 'T heeft veel te lang geduurt. Ik wacht my des.
 Gierigh. Zoo zal ik hem het fles toe roepen van veere,
 O Waarnar, Waarnar, onthout mijn leere.
 Ziet dat men niet weere my heel uit uw gemoet,
 Gelijk men my uit uw wooninge doet.
 Zijt's altijd vroet, al moet ik spoén mijn gangen,
 Ik weet, hy heeft zijn hart zoo vast aan my gehangen,
 Dat hy zal blijven gewangen met liefde tot my.
 Al is 't dat ik door dwang van zijnent ty.
 Miltheidt. Dit spel zal Pottery heeten, zoo ghy 't meught veelen,
 Spraakmakende gemeent Plautus heeft het doen speelen
 Voor burgers en eëlen van 't Roomsche bloet.
 'T is een huis-godt die by hem de voorreden doet;
 Maar om dat ghy van zulk goet niet veel hebt hooren zeggen,
 Zoo heeft de Overzetter diens rol my Miltheidt toe gaan leggen.
 Plautus stelt de geschiedenis al had men ze t' Athenen bespeurt,
 Maar wat is'er ook dat t' Amsterdam niet en beurt?
 Dus nemen wy best bekende plaatsen en straatjens,
 Niemand trek hem iet aan, 't zyn maar hoofdeloze praatjens.

P E R S O N A G I E N.

Warnar.

Reym.

Geertruid.

Rijkert.

Ritsart.

Lekker, jongen.

Casper, Hofmeester.

Teeuwes, de Kok.

W A R E.

E E R S T E B E D R Y F.

Eerste Toonneel.

*Warnar. Reym.**Warn.* Er uit, zeg ik, her uit: ik zegje fluks her uit.*Reym.* Zy wroet mit heur oogen as ien varken mit zijn snuit.*Warn.* O mijn rug, o mijn kop, o mijn neus, o mijn wangen.*Reym.* Jae, jae, je bakkes moet altemet vliegen vangen.*Warn.* En waerom slaejeme nou, mijn neus en mongt die bloên?*Reym.* Vraeg je waerom totebel? om dat ik je zier zou doen.*Warnar.* En waerom mach ik dan in huis niet langer banken?*Reym.* Ziet deze baviaen, wat heb ik hier veur ranken?

Zel ik jou, denk ik, reên geven van mijn bedrijf?

Ik ty je tans wel mit ien kneppel op 't lijf.

Spoeit me van de deur, fluks, of je bakkes zel vliegen vangen.

Reym. Hoe wel waer men 'er an die zaligh waer gehangen!

Ten minsten hoefd' men niet te dienen zukken gek.

Warn. Wat preutelje? *Reym.* Niet. *War.* Zoo speult de nikker mit jou bek.

'T ierst dat ik weêr wat doe, koomje me dan daer op storen,

Ik zelje mit ien avager de oogen uit den kop boren.

Fluks hier, of ik leg je ien tang tusschen hals en buik.

Hoe gaet ze voort, as ien luis op ien terige huik.

Hier, bet hier na toe, zeg ik, nu nu is 't te degen,

Blijft me daer zitten spinnen, zonger voet te bewegen,

En kijkje om, of wijkje ien stroo briet van daer,

Je krijght goe koop de galgh tot je nuwe jaer.

Ik bin dus out, en heb meugelijk vijftigh maisjens versleten,

Maer van mijn leven noit haers gelijk geweten:

Z'is argh as de droes, en wil ze haer best temen,

Ik zorgh ze zel me noch iens uit den nest nemen,

Zoo deurtrapt slim is ze, en zoo duivels beus.

Krijght ze de snof van de pot mit gelt in de neus,

Ik bin armer man as de gevangen slaven.

Nu moet ik de vloer iens weêr op gaen graven,

En zien of ze noch staet zoo ik ze heb estelt.

Als ik denk dat'er iemant mocht raken after 't gelt,

Zoo word ik kilkout van boven tot onderen.

Reym. Jae wel ik en weet me niet genoegh te verwonderen,

Hoe mijn meester dus van zinnen komt berooft.

Wat dulheit magh hem wezen in 't ydele hoofd,

Tot mijn ellende, dus onlanks geslaegen,

Dat hy mijn tienmael op een dagh ten huis uit gaet jaegen?

De man heeft een wonderlijke worm in den kop;

Een hielen nacht leit hy wakker, en staet vijftigh mael op.

Een hielen dagh zit hy in huis, gelijk as op de winkels

De kreupele snijers met haer gekruiste schinkels.

Nu is 't immers ommekomen, en ik weet geen raet,

Van Klaertjens eer te bedekken, die op haer uiterste gaet

Beladen met kindt, en haest zal moeten baeren:

Nu is 't al verlooren, ik en zie 't niet te klaeren.

Wee my, verneemt hy'er of 't minste maer fles;
 Best dat ikme verhang hier ergens in de Nes,
 Aen een pastey-bakkers haek, zoo ben ik uit het vrezén;
 Mijn tanden wateren als ik denk watten kalkoen dat ik zouw wezen.

Tweede Toonneel.

Warnar. Reym.

Warnar. **N**U alle ding behouwen is, en sijntjes op zijn' steê,
 Bin ik wat beter emoet als ik flus wel deê.

Gaet binnen Reym, nu is 't datjet huis bevolen wort.

Reym. Wel ik mach het bewaren dat het niet estolen wort;

Want voor dieven is'er aêrs te halen niet een kruis,

Daar is toch niet as de wint en spinnerach in huis,

Of hy noch zorgt dat iemand die zel komen taaken.

Warnar. Toch onze lieve Heer mocht men om jouwent wil wel Paus van
 Romen maaken:

Of Koning van Spanjen, watje best quam te pas,

Bewaarje me de spinneraghen, nae binnen toe ras:

Arm ben ik, dat weet ik wel, en draegh 't lijdtzaam en geduldigh.

Wie dat'er komt kloppen en laet niemant in, weest me zorghvuldigh;

Ik loop om een bootschap, en kom terstont weêr hier.

Reym. En of'er een buurwijs quam om een kooltje vier?

Warnar. Dooft me al 't vuur uit zoo hebben ze gien spreken,

Of ik zelje zelve met den kop in den doofpot steeken.

Komt'er iemand om water, zoo roept met'er veegh,

We meugen niet missen, onze bak is leegh,

Roept het de lui deur de veinster, zoo krijght men geen sluiper.

Komt'er ien om een emmer, z'is tot de kuiper,

Om een dreg, om een puthaek, of ander leur,

'K hebze op straet vergeten, de dieven zijnder me deur.

Want by gans doot, hoe schoon datze praten,

Als ik uit bin wil ik niemant in hebben elaten:

Jae al quam 't Geluk zelve, ik waerschouwje, ziet

Je meught'er op passen, doet geen deur open niet,

Of je zelt me te byster schrikkelijk vertoornen.

Reym. 'T Geluk, zonder zorgh, voor haer brand' men hoornen.

'T geluk zou hier an de deur kloppen? poep.

'T liep aerzeling kreegh 't de lucht in de neus van je stoep:

En as noodigh hier verby moet haer wegh zijn genomen,

Zoo wacht zy haer wel an dees zy de middelstraet te komen,

Ze kreegh wel een koorts op haer hals, zagh ze de gevel maer aen.

Warnar. Je zelt je mongt houwen en binnen gaen. (ven;

Reym. Ik hou mijn mongt en gae binnen. *Warn.* 'T geboeft loopt dapper snui-

Daarom zel je bey de grendelen toe moeten schuiven:

Ik schey wel nood' van hier, maer ik moet nae 't Princenhof, daar zel
 men resolveren hoe men mit het gelt zal speelen,

Of men 't op de doelen verteeren zel, of an lepels ommedeelen.

Compareer ik nu niet zoo magh ik gissen wel,

Dat men al het resjen te zamen opsnappen zel:

Daer en boven zellen ze niet anders denken konnen

Waerom dat ik wegh blijf, als dat ik 't gelt heb evonnen.

Ze hebbe me lang erkent voor zuinigh en vroet;

Des zel het zeer lichtelijk worden vermoet

Dat ik nu verzuim haer te raden tot sparen,
 Om dat ik doende bin mit wat grooters te winnen of te bewaren;
 En hoe nauw dat ik het heel, noch schijnt het dat meest
 Al de werelt dat droomen ken, met fulken feest
 Zeggen ze goên dagh die my nu ontmoeten,
 Daer men my te vooren hiel magertjens pleegh te groeten.
 'T is goên dagh Warnar, waer heen Warnar? hoe vaert'et al vaer?
 Adieu, t'uwen besten, vaert wel, een goet jaer.
 Ik zorgh zy ruiken longt, dit ken veur niet niet komen.
 Maer ik wil gaen daer ik voor heb enomen,
 En helpen daer 't werk op 't spoedighft' aen een zy;
 Dat ik haest op de bien weêr nae huis toe ty.

Derde Toonneel.

Geertruid. Rijkert.

- Geert.* IK wilde wel broeder dat de woorden die ik huden
 Tegen u spreken zal, ghy my ten besten duiden,
 Gelijk een broeder hoort te doen zijn zusters reên,
 Hoewel ik zeer wel weet men acht ons vrouwen kleen,
 Ik laet dat voor 't geen het is, en heb daer niet met allen tegen te zeg-
 gen voor deesmael, maer is mijn bekeer,
 Dat je denkt hoe ik jou zuster ben, die voor uw eer
 En welvaert schuldigh ben zorge te dragen.
- Rijk.* Wat heb je te zeggen? *Geert.* Maer je wordt vast een man op jou dagen,
 En zoo ik jou verlies zonder kinderlijke erven,
 Zoo zal de naem van mijn vaders geslacht heel versterven:
 Dus heb ik al de nacht vast leggen peinzen, hoe
 Ik je best mocht uithylijken. *Rijkert.* Daer slae geluk toe,
 En tot meerder zoetigheid, een heel pont vijgen.
- Geertruid.* Ziet, je mocht schier of morgen een dut komen te krijgen,
 En raken ergens an een hoer vast, lichtvaerdigh en vals.
- Rijkert.* Mien je om 't wats zuster? *Geertruid.* Jae ik, in ernst. *Rijkert.* Ochi
 ik bin om den hals.
- Geert.* Wel, hoe zoo? *Rijkert.* Maer zulken reden kan ik niet gedogen,
 Binjer op beluft, ziet daer, slaet mijn een paer blaeuwe oogen:
 Niet mochtje me zeggen dat me meer verdroot?
- Geertruid.* Luister. *Rijkert.* Zoo mennigen woordt daar of, zoo mennigen
 stien veur mijn poot.
- Geertr.* Doet het op mijn woort. *Rijkert.* Raeje 't mijn? ik doe 't. *Geert.* An-
 ders, licht dat je sneefde.
- Rijkert.* 'T mocht wel dat'et zaligh waer als ik het slechts niet en beleefde.
- Geertruid.* Hoort eens nae mijn woorden, laet je raên, zalige man:
 Slaet het niet in de wint, je welvaert hanght'er an.
- Rijkert.* Wel ik ben te vreên, doet me morgen een bruidt op;
 Mits bevoorward' dat ik ze overmorgen 't gat uitschop;
 Weetje daer raet toe, ik loop terstont nae de barbier,
 En laat me scheeren, adieu. *Geertruid.* Ghy deunt'er me, hoor hier;
 Let'er iens te deegh op, alle jocke laet vaeren;
 Ik heb een weeuw op spoor van veertigh jaeren:
 Hoe veel meer of min weet ik niet, 't is daer ontrent,
 Die door een zeker getroggelt testament,
 Met temen en lemme van haren man heeft verworven,
 Dat de beste plok van zijn goedt op haer is verstorven:

- Zy kan ryen en omzien, en maekte dat klaer,
 Dat zy voordeel van hem hebben zou, en hy niet van haer.
Rijkert. Die trijp? *Geertr.* En steurtje niet, al lijkt het wat nae guitenspel,
 'T is huidendaeghs de werelt, zy vaert van de duiten wel,
 Wel gereedt, wel gekleedt, en heerlijk behuift,
 Van onderen tot bovenen, alle ding even juist;
 En zoo quiks te vryen als men een vryster in 't landt ziet.
Rijk. Hels vuur op een stokjen, zoo verbrandtze haer handt niet,
 Ik weet wel wie je mient, de weeuw van Klaesje klik:
 We dienen mekaër niet, Lobberich en ik:
 De valsche schoonpraet zouw geen peert nae mijn stal wezen:
 En as ik ook iens mal wil worden, zoo wil ik te degen mal wezen,
 Het waer wel mogelijk dat ghy me had bekoort,
 Had je een meisje van achtien jaer op espoort,
 Gelijk hier Warnarbuurs dochter, die mocht mijn kommer stelpen.
Geertr. As je daer an woud, ik mien je waert te helpen:
 Maer daer en zit niet ten besten, het volk is te slecht.
Rijkert. Maer 't meisjen is goelik, en de vaër is oprecht:
 'K wil gien schoon-vaër die'er den heelen tijdt om zijn schulde ren,
 Noch een huis vol meisjens om den gantschen dagh te bulderen.
 Ik bin die stoetery en dat gevaert al moe.
Geertr. Wel is 't jou zinn'lijkheid, Godt geef geluk 'er toe.
Rijkert. Kort beraet, goet beraet, ik gae'er de vaër af spreken,
 Ziet ginder komt hy juist van daen, nae huis toe gestreken.

Vierde Toonneel.

Warnar. Rijkert.

- Warnar.* IK dacht het zeker wel, en 't lagh my op mijn leën,
 Zoo nood' wild' ik van huis, dat ik vergeefs ging heen:
 Ik by 't Princen-hof komende, noch binnen, noch buiten, vant,
 Corperael of Lanspfaet, Kapitein of Luitennant;
 'T volk past niet op haar tijt, het is zeeker van 't mal,
 Nu ty ik weër na huis, want mijn hert is'er al.
Rijkert. Warnar-buur, goën dagh man, hoe staet het leven?
Warnar. Heb ik jou daer Rijk-buur, goën dagh wilje Godt geven.
Rijkert. En u een goet jaer, datje gien verdriet schiet.
Warnar. As de rijke d'arme zoo toe spreken, dat is om niet niet;
 De meit, zorgh ik, heeft hem 't spul van de pot gemelt.
Rijkert. Hoe gaet'et? *Warnar.* Hart en zwart, onbelaën met gelt,
 Gelijk slechte luitjens van mijnen doene plegen.
Rijkert. Wat het is juist allemael aen het gelt niet gelegen;
 Heb je goedt genoeg, je hebt een goet lot.
Warnar. Hoe smeerigh kan hy kallen, dit 's al om de pot:
 Zoo ras as ik t'huis kom, ten baet geen smeeken,
 Zel ik voor mijn eerste werk de meit de oogen uitsteeken,
 En daer nae de tong gaen tornen uit heur keel.
Rijkert. Buurman wat staetje en praet inje zelven dus veel?
Warnar. Ik klaegh over de armoed' die ik moet lyen;
 Ik hebb' daer een eenige dochter te vryen,
 Daer ik niet meê geven kan, mijn lieve maet,
 Zoo komt het toe datter ook niemant nae staet;
 En ik zoudze geirne by mijn leven met een man bezorgen;
 Wangt ik vrees zoo ik sturf, datze schier of morgen,

In deze ongeregelde tijden, moght flaen op het wildt.

Rijkert. Zoo je anders gien noot hebt, uw klachten vry stilt,

Ik wil'er wat by doen, geeft den moet niet verlooren.

Warnar. 'K weet wel waer hy wezen wil, maer dat gat zal hy niet booren,

Hy heeft het op het kats-hoofst emunt, daerom is't dat hy vrijt.

Rijkert. Ik hebje wat zonders te zeggen. *Warnar.* Och ik bin't gelt al quijt.

Hy heeft het opgegraven zoud' ik ramen,

En nu komt hy quanfuis allevongen me zamen,

Om mitme t'accorderen; och hoe wee is me te moe!

Rijkert. Wel buurman waer loopje zoo nechtigh nae toe?

Warnar. Ik heb in huis wat te beveelen dat ik vrees te vergeten,

Ik koom terstont weêr by je. *Rijkert.* Als hy komt te weten

Dat mijn bootschap is om zijn dochter te verzoeken tot

Mijn huisvrouw, hy zel denken dat ik met hem spot;

Want zoo ongelijk gegoedt men zelden ziet trouwen.

Warnar. Godt zy gelooft, de pot is behouwen,

Alle ding is zoo't was, door mijn hert ging een vlijm

Doen ik nae binnen trat, en ik vil schier in zwijm:

Wat zegje nou *Rijkert*? *Rijkert.* Wilje wel antwoorden op mijn vraegen?

Warnar. Zy mogender nae wezen datze me wel behaegen:

Zy mogen ook wel zoo wezen datje't weet,

Ik en antwoordje van al den dagh niet een beet.

Rijkert. Onbillikheidt zel ikje te voren niet leggen.

Wat dunkje van mijn geslacht? *Warnar.* Daar is niet op te zeggen.

Rijkert. Wat dunkje van mijn leven, schoeit het wel op de zelfde leeft?

Warnar. Wat, je hebt al jou leven een goet flokker geweest.

Rijkert. De jaeren die ik out bin weetje wel te mikken.

Warnar. Die hebben vry wat tellens an, ze slachten je brikken.

Rijkert. Wel ik heb ook van jou altijd gedacht

Datje een eerlijk burger waert, daer ikje noch voor acht,

Al binje van slechte luitjes, ze waeren onbesprooken.

War. Ik weet niet waer't hem lieght, maer hy heeft de pot gerooken.

Wat is nou voort *Rijkert*-buur jou bekeer?

Rijkert. Daer toe geef zijn zegen de opperste Heer,

Nae dien dat ghy mijn wel kent, en ik jou mede,

Zoo hoop ik je zelt me niet weigeren een bede,

Dat is datje me jou dochter ten wijve wilt geven.

Warnar. Maer *Rijkert*, ik hoorde noit van mijn leven

Datje zukken quant waert; heeft dit ook slot,

Mit een out arm man, as ik bin, te drijven den spot?

Heb ik dit opje verdient? ik kan't niet vermoeden.

Rijkert. Je moet mijn reden niet anders duiden als ten goeden,

Het verzoek is mijn ernst, ik zegje dat ik het meen.

Warnar. Ey lieve, laet my en mijn dochter met vreên.

Rijkert. Geloofst me buurman, ik doe't niet om te jokken.

Warnar. Gelijk by gelijk plech alderbest te fokken.

Den rijken dient wat rijks, den kalen dient wat kaels,

Je zout me niet kennen willen, en maken mijn dochter overdwaels,

Dan waer ik hiel in't onderspit, my dunkt het zel me niet gelijken.

Rijkert. Dat is wel de manniër van sommige rijken;

Maer ik zelje kennen voor een vader als't behoort.

Warn. Beloofje me dat? *Rijk.* Jae'k. *Warn.* Vaert'er wel meê, daer is me woort,

Je zelt de mait hebben, waer toe veel te sammelen?

Gans bloedt wat hoor ik daer binnen rammelen?

Daer is'er voorzeker een achter de buit.

Rijkert. Wat het maisjens zinlijkheid angaet: wel, hy vaert'er weêr uit,
Deur is hy, waer mach hy daer zijn gebleven?

Me dunkt hy speult neefje, heb je van al jou leven,

Wie quam'er oit zoo veer daer zulks is eschiet?

'T is mit hem, nou zieje me, nou zieje me niet,

Mit een wup is hy buiten, mit een wup is hy binnen:

'T is trouwen niet vreemt al maekt'et hem beteutert van zinnen,

D'arme luy, als de rijke haer spreken aen,

Mienen doch altijd zy zijn geslagen of gevaên,

En zoo verzuimenze somtijts een goe gelegenheit.

Warnar. Hout dit voor Euangely, je mooght dit overwegen meit,

En trek ik je niet mit wortel mit al uit de lel,

Zoo geef ik jou last, vol macht, en zonderling bevel

Dat je mit miester Jeurjaen den quakzalver, mit de kromme rubben,

Accordeert de beste koop dat je kent, om me te laeten lubben,

Ik zeg 't je mit een koelen moet, zift'er op verdacht.

Rijkert. Wel buurman me dunkt dat je me niet en acht,

Waer heb ik dit verdient, dat je mit me de gek zout scheeren?

Warnar. Neen zeker, ik hou je veur een man mit eeren,

Indien ik mit jou gek zoo slaet me de moort.

Rijkert. Hoe hebben wy 't dan t'zamen? staeje noch jou woort?

Warnar. Jae; maer gelijk gezeit is, ik kan'er niet meê geven.

Rijkert. Dat weet ik wel, daer en leit niet an bedreven,

Zy zal op die voorwaerd van my werden getrouet.

Warnar. Hoor hier, beeld je niet in dat ik een pot heb evongen met gout.

Rijkert. Wat een blaes, ik trou ze om haar goede manieren.

Warnar. Dat je 't dan wel verstaet, ik zel gien hylijksgoet uitkieren.

Rijkert. Wy zijn 't volkomen eens. *Warnar.* Jae, maer ik kenje wel,

'T is met de rijke luy geef stokje, neem stokje, stokje in de hel,

Nou beloof je ze me te nemen zonder beurs, zonder brikken,

Thans komen je de poppen in 't hoofd, zoo is 't hylik an stikken,

Jyluy en hout je woort niet dan by geval.

Rijkert. Ik zeg wat ik beloof dat ik het houwen zal,

En tot meerder bevesting van mijn verklaren,

Zoo laet me vrienden t'aevont by de jouwe vergaren

Om het hylik te beschrijven met gemeen accoort,

Ik zel gaen bestellen nu rechtevoort,

Dat'er wat komt daer wy of banken meugen,

Want ik weet wel de kosten daer keunje niet teugen.

Adieu tot flus toe, ik ty op de been,

En zel me mijn best spoeijen. *Warnar.* Daer stapt hy heen.

O lieve Heer, wat een ding is 't ook geldt hebben.

Deze man zou op mijn dochter zijn zin nooit estelt hebben,

En hadd'hy niet in 't hoofd (denk ik) van den gevonden schat,

Zoo komt'et dat hy dus aenhoudt as een klat.

Vijfde Toonneel.

Warnar. Reym.

Warnar. **W**Aer benje snapster, die over de buurt hebt gaen verbreden,
Dat ik mijn dochter met groot goedt ten huwelijk gae besteden?

Flux rept me jou handen nou en wacht'er niet meê,

Wascht knap de vaten om, schikt alle ding op zijn steê,

Voort

Voort, maekt'er een eind of, en zonder te spotten lank;
 Schrobt me vaerdigh de deel, en schtuurt de pottebank,
 Hemelt de kookken op, en stoft het voor-huis uit,
 Schuurt de glazen wakker, maer breek je ien ruit,
 Ik zel ze an jou huur korten, wit de muur in de kamer,
 En haelt voor een pennewaerd zageles tot de kramer,
 Ze meugen 't op den kerfstok zetten, 't mach'er nu wel of.

Reym. Miest'er wijl'er deur wezen, hoe gaeje dus grof?

Een hiel penning an zageles om de vloer te bestroyen?

Dus doende zel je al jou schoone goet wel vermoyen,

Denkt as je dat noch iens doet zoo is 't een duit.

Warnar. Dat 's alliens, 't moet nu vol staen, mijn dochter is de bruit.

Reym. Daer flae geluk toe: maer wie zel ze trouwen?

Warnar. Onze buurvryer Rijkert, t'aevont zel men maeltijt houwen

Op 't sluiten van 't hylik met de vrienden van elke zy.

Reym. Bylo dat zel wat kosten. *Warnar.* De bruigom hout me vry,

'T mach gien quaet, hy zel kost en drank beschikken.

Ik gae iens an den Dam, pas je op je stikken.

Ik koom terstont weêr in, de deur dicht sluit.

Ziet toe maekt het schappelijk, of je raekt'et gat uit.

Zoo mach pas een ander het bruiloftstuk genieten.

Reym. Nu steeken ik en Klaertjen ten ooren toe in de verdrieten.

De bruit, de bruit te worden, en z'is op het uiterste zwaer,

Nu zie ik'er gien muyeren langer an mit mekaêr.

Ik mach terwijl binnen gaen en doen mijn dingen,

Verwachtende hoe 't ongeluk met ons om zel springen.

T W E E D E B E D R Y F:

Eerste Toonneel.

Lekker Jongen. Casper Hofmeester. Teeuwes Kok.

Lekker. **W**El maets, dus gaen de Munneken by mekaêr,
 Dat den eene niet en weet dat weet den aêr.

Dus nyver in de praet? zijt samen gegroet.

Teeuwes. Wel Lekker waer heen? *Lekker.* Juist koom je me te moet.

Ik ging nae jouwent. *Teeuwes.* Wat is'er te quikken?

Lekker. Maer je moet met jou beiden de kruiken beschikken.

Mijn meesters hylik gaet t'aevont voort.

Casper. Wel das wat nuws, ik heb'er nooit iet of gehoord.

Wat krijght hy voor een? ik bidts ou dat ge ze dan nomt.

Lek. Heb je niet altijd hooren zeggen hoe een mens't hylik an komt?

Zoo dunkt me dat 'et den Baes ook overvalt.

Hy heeft van een wijf noit zijn leven gekalt,

Nu kreegh hy van daegh 'een buy, en is eens loefs getegen

Om Warnar onze buurman te bewegen,

Dat hy hem zijn dochter zou geven ten echt,

En ten duurde niet lang of zy hadden 't samen beslecht.

Teeuwes. Dat 's haest geklaert: wat 's jou bootschap nou? *Lekker.* Maar ditte;

Men zalder as kacx t'aevont op het hylik zitte,

En de vrienden als dan tot de bruidt worden vergaert.

Hier wil mijn Baes zijn eer hebben bewaert,

En dat zy al t'zamen daer blijven ten eeten.

Dit is zijn meening, daerom heeft hy me geheeten

- Terftont te loopen om Hofmeester en Kok.
Teeuwes. We hebben 't nu rechtevoort vry, wat drok.
Casper. Sieur Braetvarken heeft gasten gebeên tegen morgen,
 Daer moeten wy al de spijs met haer ordonnancy bezorgen,
 Bidd' ouwen Baes dat hy tot overmorgen wacht,
 Sieur voorschreven heeft genoit al zijn geslacht,
 Zoo wy hem begaven dat waer te stout dolen.
Teeuwes. Wy leggen 't rechtevoort over mit krijt en mit houtkolen,
 Uit de schotel in 't napjen, uit de roemer in 't glas,
 Hoe dat wy 't daer wel zullen maeken te pas.
Casper. Wa 't zijn kurieuse liêns, en daer gaet tijt toe.
Lekker. 'K weet je niet mier te zeggen, mijn Miestter wil dat ik vlijt doe,
 Om alles toe te rechten, zonder eenigh dralen,
 Keun je me niet helpen, zoo moet ik een ander halen:
 Daer gae ik heen. *Teeuwes.* Hoor hier: vertoeft noch een beet.
Casper. Ontbait, men zal 'er op paizen, en geven ou bescheet.
Lekker. Dat je 't ventjen allien zijt, hoef je niet te mienen,
 Die 'r t'aevont op past zel de bruiloft ook bedienen.
Teeuwes. Alsewe te nacht niêt slaepen gaen, zoo hebbe w' 'et an de tijt.
Casper. Nu men zal ou gerieven, om dat het oulieden zijt,
 Maer waer 't iemant vremts, men liet hem verleigen,
 Hoe kommet by dat den Bruygoom dees kosten zal dreigen?
 Dit plagh by de Bruidts vrienden te werden gedaen.
Lekker. Hoo, hoo! zou men om de kosten de Bruidts vaêr spreeken aen?
Teeuwes. Eleman veer van daer, dat zou niet willen lökken,
 Ik ken hem wel, hy is zoo droogh as een Maertsche bokken,
 Daer magh niet of, hy vloekt en hy drieght
 Het al te vermoorden, as 'er slechts wat rook uitvlieght,
 Dat is, laet hy hem dunken, zoo veel warmt verloren.
Lekker. Daerom heeft hy een zeil over de schoorstien eschoren,
 Dat de rook met een tocht zoo niet deur en kan gaen;
 Maer een half etmael legh en zoek nae 't open tusschen de draên.
 Eer hy 's avonts zijn hoofd neêrleidt op de sloopen,
 Stopt hy de pijp van de blaesbalk, dat 'er gien wint uit zou loopen,
 Op avontuur of ze haer verzuimde terwijl dat ze sliep.
Teeuwes. Hy mocht hem zelfs ook wel stoppen dat 'er geen wijnt uit liep.
Casper. Maer wat vint men hier in Hollandt scharpe gezellen?
Lekker. Men zou we jer wel een hiele Story of vertellen:
 Lestent zoo was hy eens tot zijn Trijn nisten te gast,
 Die gelegenheit nam hy waer, en heeft gevast.
 Drie daegen te voren, zoo veel als hy mocht lyen;
 En doen hy nu begon an 't eten te tyen,
 Zoo heeft hy zijn buik met zoo veel spijs gestoffeert
 Als in drie dagen daer an kan werden verteert;
 Zoo was hy uit te gast voor volle zeven daegen.
Teeuwes. As een man, hael in klaes lou, maer kond zijn maegh verdraegen,
 Of bequam hem dit gast gaen as den hondt de worst?
Lekker. Hy kreegh zulken monopoly in zijn buik, in zijn borst,
 Mit gorren, mit knorren, mit murmureren,
 Al haddender vijftigh luy over hoop elegen mit disputeren.
Casper. Ba wat zeiden de Medecijs van zijn urien?
Lekker. Wat men praten hy begeerden gien Doctoren te zien,
 Hy hadd' veel te grooten schrik van dat eeuwige geven:
 Doe 't nu zoo veer was dat hy hem zelf al had deur eschreven,

Warnar neef, denkt om je ziel, zeide doe zijn oude nift,
 Of men om een heer-oom liep, die jou een woortje zeide uit de schrift:
 Want 't is mit je al dood' sroom, jou leven is an 't ebben,
 Hy zoud' (zeid' hy) al een daelder willen hebben,
 En daerom bleef het achter, wat dunkje van zulken vrek?

Teeuwes. Gierige luy zouwen sparen, al metseldenze met den drek,
 Een daelder liever te hebben as een hemelsch troosjen.

Lekker. As hy zijn naeg'len kort, bewaert hy de spaenderen in een doosjen.

Casper. Ba dit 's de grootste vrek van het geheele landt.

Lekker. Lestent ging hy eens op de vismarkt met een netjen an zijn hant,
 Daer hadd' hy wat kat-aels inne kost, en spiering om te aezen,
 Mit komt de ouwevaer, (slok) en rokten een door de maczen.
 Hy op de bien, mit een staend' zeil, al kosten 't een ton mit gout,
 De veugelsteeg deur, de kercxbrug over, na mijn heer den Schout;
 Daer mat hy 't feit ten breedsten uit, en ging staen met veel menty temen,
 Hoe dat men zulken ouwevaer most' in apprehenty nemen,
 En duizent zukke dingen meer, recht hy zijn leven an;
 Wat, daer is'er zoo veel, dat ik ze niet al onthouwen en kan.
 Ook en dienen wy den tijdt niet te laeten verloop.

Teeuwes. Wel, maer as wy de provisy zouden gaen koopen,
 Zoo most men zeggen hoe veel volks dat'er wezen zal;
 En wy onze reekening maeken nae dat getal.
 Ziet dat dienen wy daerom van te voren te weten.

Casper. Men zal de pletsen nettekens af moeten meten.

Lekker. Wel gaen we dan derwaerts, en schikje nevens my.

Casper. Ba den hofmeester betamet te gaen aen de hooger zy;
 Als hy met zijn tweejen gaet, dus hebbe kik geen genuigen
 Dat ghy oulieden dus in 't mits komt vuigen,
 Want dat 's d'eerlijkste plets als men gaet by drijn.

Lekker. Neen bilo daer hadj'et niet; dat mach niet zijn,
 Ik zeg houw je rust, eer dat ik je om veer schop.
 Mijn komt het midden toe, ik representeer 't heerschap.
 Wie stelt je te werk as ik? an wie win je jou broot?

Casper. 'K en doe 's niet ik ik, al sloeghdy my doot.
 Zodd' ik een and'ren mijn plets laten bewaeren?
 Ik ik heb t'Antwerpen voor hofmeester gediend over dertigh jaeren,
 En zoude nu eenen lakker my doen dees hoon?

Teeuwes. Ay lieve, ik acht die leurey niet een boon,
 'T is my alliens of ik achter oft voor gae, of boven oft onder:
 Maer hoort nae mijn zeggen, op dat wy zonder
 Geschil en questy mogen raeken over straet;
 Zoo dunkt me best Lekker dat ghy voor heenen gaet;
 Op dat zonder schandael elk blijft in zijn eere.

Lekker. Dat 's gang, je meught volgen, ten is niet veere.

Casper. Ziet ik waer liever doot geweest, eer dat zoud' geschieden:
 Ik converseer dagelijks met eerlijke liën,
 Wa mochten ze paizen, dat ik ik dat ging gedoogen.

Teeuwes. Ghy hebt gelijk ook, zoo g'u zelf niet verhooght niemant zel je
 verhoogen,
 Elk nae zijn kaleteit dat tribelt alderbest.

Lekker Jongen. Reym oude Dienstmeit.

Lekker. Voor den dagh Reym, hier uit, doet de deur op van dit nest.
 Schikt uit de weegh, maekt ruim baen, dit volk moet naa de kooken.

Dddd

Reym.

Reym. Wel we hebben gien vuur in huis. *Lekker.* Zoo meugh je 't ftooken.

Reym. Of 'er turf is of niet, denk ik? *Lekker.* Al even gauw.

Heb je gien turf, legt hout an, of je krijght een grauw.

Reym. 'T is 'er niet. *Lekk.* Heb je gien planken op folder? liert met verstant spreeken.

Reym. Wat brabbelt me deuze vent, zoud' ik het huis an brânt steeken?

Lekker. Waerom niet? 't werk moet voort gaen, ten mach gien quaet,

'T is bruiloft. *Reym.* Hy raest, Godt betert. *Lekker.* Oft schaft ander raet.

Hier is hofmeester, kok en kocxknecht, die mogen niet toeven.

Gaet in maets, gaet in. Laet me de bruits wijn eens proeven.

Reym. Wijn? wijn in zijn mont nemen? men zoud' niet darren hier.

Kal je van bruits wijn Lekker; vraeght na bruits scharrebier,

Wijn quam hier noit over de drumpel, hoe praet je dus?

Lekker. Is ze noch niet ekomen? zoo kômpt ze dan flus,

De baes heeft ze al bestelt, de meit was om ceelen.

Adieu ik zel je zoo lang de wijsheit beveelen.

Tweede Toonneel.

Warnar. Teeuwes.

Warnar. IK miende de eer te bewaeren as vaeder des bruits,
Maer dusschen zootjen aeltjens as klink-snoertjens om zeven duits.

Nae schellevis, nae kabbeljau en was gien kijken,

Daerom ging ik van de vismarkt nae de hal toe strijken,

Maer lamsvleis, kalfsvleis, queen-vleis, als was 't uit de kerf,

Het pont ien reaal kijnt, ik hebt wel hondertwerf

Mijn leven zoo goet om ien braspenning zien koopen.

Ik docht in mijn zelf, dit volk zou ien mensch 't vel afstroopen.

Dan kost het noch van droopen, van turf en hout;

Jae wel alle ding is zoo duur dat 'er ien mensch of grout,

Ten is niet an te halen, ziet daer valt nie mier te zeggen.

In 't lest heb ik het ook by mijn zelf over gaen leggen,

Dat of ik nu al groffelijk de milde legh en speel,

As de bruiloft over is, zoo doet het even veul.

Een deel jonge spil-penningen mogender wat op smaelen,

Maer by de vroede zel ik 'er eer meê behaelen.

Die wat spaert, die wat het, dat leerde me mijn peet.

Het is 'er zoo makkelijk niet an te komen, dat je 't weet,

'T wort zoo licht niet ewonnen, as verslemp't of verzopen.

Wel wat beduit dit? de deur staet t' mijnent wijd' open,

Of ze de Pot ook opgraven? och ze hebben 't zoo drok.

Teeuwes. Wel is 'er gien spit? maekt 'er ien van ien bezem-stok.

De riemen die men heeft, daer moet men meê roeyen.

Daer is de spijs op ien briefken, jongen maekt me wat te spoeyen.

Zegt de Vleis-houwers en Vogel-wijven, dat ik je heb estuurt.

Speulnoot deze pot is te klein, lient ergens ien grooter by de buurt.

Suiker en kruit by den bak, dat ken hem niet krenken.

Warnar. Och daer hoor ik den Pot noemen, wel mocht ik het denken,

Daer heb ik voorzeeker de dieven after 't gelt,

Och hoe klopt me 't hert, och hoe bin ik ontstelt.

Ik zeller after her tyen mit roepen en krijten,

En zoo lang as ik staen kan niet op houwen van smijten.

D E R D E B E D R Y F.

Eerste Toonneel.

Teeuwes.

Teeuwes. **I**K bin by gort de leste, het is al op de bien.
 Heeft'er niemant meester Casper oft mijn jongen ezien?
 Zegt me doch vrome burgers, wat zijn ze op eslaegen?
 Gans doot dat we ons allegaer van ien ouwen man voort laeten jaegen,
 Ik bin bloedigh en blaeuw, zoo zat hy'er op mit de stok,
 Ten baete niet of ik riep, hou op, ik bin de kok.
 Ik zeg hy heeft ien quae dronkenschap, indien hy buis was.
 Somma 't gaet redelijk toe, nae dat'er gien hout in huis was,
 Hy heeft ons an hout geholpen iens voor al.

Tweede Toonneel.

Warnar. Teeuwes.

Warnar. **K**Omt mijn herwaert ghy rabaut, ik zeg je hout stal.
Teeuwes. Wel gecx-kap, hier stae ik nou, wat heb je te vraegen?
Warnar. Wat heb je me daer zukken opsteeker te draegen,
 Weet je wel wat dat je my dreighde daer meê?
Teeuwes. Waren mijn mijn zonden zoo leet, als dat ik dat niet en deê,
 Het zou men op men sterfdagh wel dapper vromen.
Warnar. Ik zeg dat'er gien arger schelm as jy uit en magh komen,
 En dat ik op niemant ben gebeten zoo fel.
Teeuwes. Dat en lieghje niet (sijn man) al kenj' 'et wel,
 De zaek is blijkelijk, ghy hoeft'er gien tuigh of te beleggen:
 Maar jy ouwe Zuzannesboef, wat heb je op ons te zeggen,
 Dat je dus 'et regement stelt zonder eenige reên?
Warnar. Vraeg je dat stukke diefs? bin je daer niet meê te vreên,
 Zoo berouwt me dat ik 'er niet bet op zat mit beuken.
Teeuwes. Ik zweert je, ik zel je dien kop weêr iens zoo murruw meuken,
 Dat zy d'ierste maent het niet vergeten en zal.
Warnar. Mogelijk is misselijk, by provisie hebjet al.
 Wat heb je in men huis te doen as ik bin buiten?
Teeuwes. Wel, zel men t'aevont tot jou gien hylijk sluiten,
 Ik en den hofmeester quaemen bereyen 't mael aldaer?
Warnar. Wat roert jou wat ik eten wil, 't zy raeuw of gaer,
 Ik zegje dat het veel is, ghy zijt mijn vooght, jae trouwen.
Teeuwes. Ik vraegh jou of je t'aevont gien gastebot zelt houwen?
Warnar. Ik vraegh jou of ik gien zorgh magh draegen voor mijn huis?
Teeuwes. Ik vraegh jou wie jou zoo veel verkort as een gruis?
 Zeg me waerom wy de maeltijt niet bereyen en moeten?
Warnar. Vraegh je dat stukke schelms? wat hebje te wroeten
 De kamer, de binnenhaert, en 't hiele huis deur?
 Men zel't je verliezen, dat hebjer veur.
 Waer't dat je jou allien emoeit hadt mit de kookken,
 Ik hadje mit de kneppel den kop niet ebrooken.
 Staet of, zeg ik je, en kom me den drumpel niet te nae,
 Of wil je dat ik je voort de poot in slae.
 Gaet niet deur, blijft daer staen, ter plaetze voorschreven.
Teeuwes. Ik zeg je dat je past mijn mantel weêr te geven,

En mijn eene kokmes met zilv'ren beflagh,
 Of ik gae van hier niet, van den hielen dagh.
 Gans lijden hoe gaet'et een mensch uit zijn mienen!
 Ik docht gelt an de hoenderen, en de barbier zelt an my verdienen.

Derde Toonneel.

Warnar. Teeuwes.

Warnar. **N**Een by gort, zoo lang as het daer leit en heb ik gien vreê:
 Waer ik gae, waer ik staet, het kats-hoofd moet meê,
 Of men dat gespuis daer eens ging in de aerde wroeten:
 Men loerd' me zoo niet, het moest uit de paerde voeten,
 Raekten z'er after het was voorzeeker hor.
 Loopt nou binnen, wil je kok, mit al jou gesnor,
 Ik geef je oorlof, en denk dat je blijft toe zint.
 Kookt en smookt, klad en knoeit nou zoo lang tot je moe bint:
 Loopt in kamer en kooken, en waer je begeert.

Teeuwes. Schoon bescheit, nou je ongs zoo schendigh of hebt esmeert,
 'T hoofd doet my zoo zeer dat ik me niet weet te laeten.

Warnar. Jy zint ehuert om te kooken, en niet om te praeten,
 Wil jet niet doen, gaet deur, ik pas'er niet veel op.

Teeuwes. Je zelt het miesterloon betalen van mijn geblutste kop.

Warnar. Ik zeg je niet veul, maer ik raed je te zwijgen.

Teeuwes. Fijnman, ik bin ehuert om te koken, en niet om slagen te krijgen,
 Verstaet je dat? *Warnar.* Wil je wat hebben roept me veur recht,
 Of loopt en haelt jou maets, en weest een goet knecht.

Vierde Toonneel.

Warnar.

Warnar. **H**Y gaet deur, wat zou hy rechten, zijn bewijs heeft geen klaerheit:
 Maer blommerhelten wat steekt hem een arm man in zwaarheit,
 Die mit een rijk man ansfant, men is voor zeeker in de ly,
 Of j'er an hylikt, of zijn compeer wort, of maatschappy
 Van eenige komenschap meê zoekt te maken,
 Je zelt voorzeeker in 't onderspit raken.
 Dat blijkt an dezen Rijkert, die staet as kacx nae de meit,
 Maer hy heeft'et 'er voorzeeker op toe eleit
 Om me de Pot behendigh t'ontmorsfen.
 Ik wed' hy dit volk, 't welk hem verstaet op lorssen,
 Expres ehuert had, en opgespeurt met vlijt,
 Om dat ze me de buit zouden maeken quijt.
 'T was quansuis om mijn zwaeger te worden: ay lieve hoe druigh maet:
 Maer Warnar is zoo slecht niet, as hem 't hoofd wel ruigh staet:
 Hy is dicht op zen penningen, dat meugh je verstaen;
 Daer heb ik noch een bataelje gehadt met onzen haen,
 Die leit ter doodt gewont, gesteecken en gekurven;
 O! die schelm hadd' my ook-ten naesten by bedurven,
 Maer de kop worde me kroes, en ik gaf hem zukken lap,
 Hy was daer in de vloer doende met zijn klauwen, schrap, schrap,
 Daer de Pot stondt begraven, by gans eleweeken,
 Ik loof niet of de koks hadden 't hem in esteeken.
 Gans lijden ik was zoo op men peertjen: ik was zoo quaet.
 Zouw ik niet? daer een dief te vijnen op hieter daet?

Terwijl dat hy in 't breeken was, ik liet me van de noot raên,
 Die een dief in zijn huis vijnt, mach hem zonder ommezien doot slaen.
 Maer holla, daer komt mijn toekomende zwager aen,
 Dat ik hem zoo zonder spreekken verby zouw gaen,
 Waer in deze gelegenheit een zaek die niet en dienden.

Vijfde Toonneel.

Rijkert. Warnar.

Rijkert. Somma daer heb ik esproken mit al de vrienden,
 Zy prijzen de vryster, zy prijzen de vaêr,
 Me dunkt ook dat'et wel dapper orber waer,
 Dat de rijke vryers altemet een arme dochter gingen trouwen,
 'T zou dienen om de stadt in beter eendraght te houwen.
 Voorzeeker wy zouwen min gequelt zijn van de nijdt,
 En als zy hoopten van rijkeluy kinderen te worden gevrijt,
 Zy zouden haer dan zoo lichtelijk niet begeven,
 Als zy nu wel doen, tot een oneerlijk leven,
 Wy zouwen 't ook met de kostelijkheid niet maeken zoo bondt.

Warnar. Wat een zwager zel ik daer krijgen! hoe wel is hy ter mondt!
 Hoe kan hy van de zuinigheit kallen, wat frayer reden!

Rijkert. Dat men al de dochters zonder goedt ten huw'lijk besteden,
 Zoo zouden zy 't altezamen daer nae moeten leggen an,
 Om mit haer goe manieren te raken an een man.
 Dan waer uit, het geen men nu dagelijks hoort snappen,
 Waerom zouw ik niet, 't zijn mijn schijven die'er klappen,
 Ik heb'er zoo veel ingebrocht, of mier as jy,
 'K wil Sondaeghs in 't tamast gaan, en 's werkedaghs in armozy.
 'K begeer een ketting as mijn nicht, je meught'er jou lijf nae zetten,
 Ons gebuurken het een nieuw fatsoen van brazeletten,
 Die wegen ontrent hondert daelders an gout;
 Ik heb stoelen laten maeken van ebben-hout,
 Het stuk kost slechts vijf pont-groot, ik en geef'er niet meer veur.

Warnar. Gans lichters hy kan de rijke wijven deur en weêr deur,
 Men mocht hem wel maeken toezinder daer op.

Rijkert. Een heelen dagh heb je an de deur zulken geklop,
 Oft altijd staet'er volk in 't voorhuis te tranten,
 Dan is'er de Neister mit dundoek en kanten,
 Ten baet niet, al zit'er staegh een op de vloer.
 Dan is'er de Bontwerker met zabelen voer;
 Schuursters en schoonmaeksters, schijnt dat'er schier woonen.
 Dan is'er de Borduurwerker met al zijn patroonen,
 Dit 's een nieuw werkjen, ik hebt eerst met houtkool gemorft,
 Dat aêr heeft Grietje Gooffens af, het is haer bruits borst,
 'T bloemtjen zal binnen gout wezen, en men zal 't om de rant groenen.
 Dat patroon heeft jou Truitje nicht aen een paer hantschoenen.
 Als die een wijl geteemt heeft, en noch niet hiel uit,
 Zoo komt'er een pot aerd'beyen uit de Leitse schuit,
 Die heeft ze daer al op voordeel laeten koopen.
 Dan komt de goutsmits knecht uit zijn naem geloopen,
 Om noch eens te deegh te vragen nae 't fatsoen van de ring,
 Niet anders dan of'er de zaligheid aen hing.
 Dan brengt'er een 't linnen van stijven en rekken.
 Dan komt'er de schoenmaeker nieuwe schoenen antrekken.

Dan brengt'er een proefjens van wijn, oft uitheemsch bier.
 Dan komt'er een reekening t'huis van drie vier vel pampier,
 By den snyer gefchreven op lefleden maendagh,
 Met itemtje, by itemtje, zoo dicht als ze gaen magh,
 Een mensch die 't aenzagh, kreegh de koorts op het lijf.
 Dan wert'er garen t'huis gebrocht van een oudt wijf.
 Of dit gelt kost, 'k wed men 't niet om een weldige fomme koopt.
 Dan heeft ze noch zoo veel laryfters an haer fnoer, datj'er 't hoeft of
 omme loopt,

Ik weet niet waer zy ze al opfteeken uit de gaet.
 Ze hebben vier Burgermeesters en een hiele raet,
 Mit zulken ordonnancy datj'et nimmermeer vol loven zout,
 Lijs labbekacx is ongder- en haer fnaer is boven-schout.
 Wijb'righ weetwel penzenaris; wat mien je bylo?
 Reim'righ kaekels procureur, en Niesje neuswijs steébo.
 Zy weten 't beter as de mans, wy zijn maer een diel knollen dom.
 Gans zakker lijsjes daer gaen zukke tollen om.
 Tweemaal ter week leeftmer van bladt tot bladt,
 De courante nouvellén uit de vier hoeken van de ftadt,
 Getrouwelijk vergadert door secretaris fnapal,
 Daer hoor je wie dat broets is, en wie'er in de kap zal:
 Waer Harmen bot gevangen heeft, waer Goris vrijt.
 Dat Jan onder de pels moet, en dat Krijn zijn wijf smijt.
 Dat Heimetjen een ftorting gehad heeft, en Dibberigh zwaer is,
 Wie dat de wurp zel krijgen, en wie dat de vaër is:
 Daer hout men pertinent register en neemt naerftelijk acht,
 Hoe veel bankerottiers dat Granmerchand heeft in zijn geflacht.
 Wat fnorker lijt jaerlijcx an zijn fchepen, zwaer gelane, ramps,
 Hoe veul bastarden dat Grootebroek heeft, hoe veul pollen Trijn ha-
 nekams,

Wat elke bruit veur klieren en veur juweelen al heeft.
 Hoe veul duizenden elk ten hylijk mit zijn kyeren geeft.
 En zy weten 't mit zulken gracy allemael, en zoo kloek te zeggen,
 Ik laet de Hollanders ftanen, de Brabandtsche Rederijkers mogender heur
 broek by leggen.

'T beleidt van lant-zaeken en van den oorlogh wort daer op een prik efchat.
 Men difputeert'er uit de Schrift, ergo dit, ergo dat.
 De droeve queftien die men zoo zeer befchreit,
 Zijn in dat collegie al lang al neër geleit,
 Zy konnen resolveren, al is de zaak noch zo zwaer:
 Zy gaender meê deur, of het klok-fpijs waer.
 Komt'er dan kok, hofmiester, beftay of banket-maeker, die moet zoo lang
 beyen,

Tot dat de befoingien of is, en den raet efcheyen,
 Somma fommarum, daer is zoo veul dat ik'er fchier of kook.

Warnar. Elementen, toekomende zwaeger, hoe keunje ook.

Rijkert. Heb jet ehoort? *Warnar.* Van ftukjen tot beetjen. *Rijkert.* Wie zoud'
 niet veur zukken laft grouwen?

Warnar. Ik heb ftanen lachen dat ik mijn buik mit bey mijn handen most
 vafst houwen.

Jae vaer, trouwen je keunt ondieft.

Rijkert. Noch heb ik je het duizenfte deel niet van haer ranken verbriefft.

'K lagh liever in vijf en twintigh vegevierén, dan ik ging mit een rijk
 wijf brallen.

Warnar.

Warnar. Wat het 'et te beduyen, je zoud' een mensch een jeught in 't lijf kallen,
Ik heb een welgevallen an jou zuinigen aert.

Rijk. Hoor hier, evenwel raed' ik je dat je de eer op je dochters bruiloft bewaert,
Zijn jou bruigooms klieren al of? *Warnar.* Of vaer? neen ze trouwen.
'K heb daer een grofgraine kasjak leggen, mit een paer verzette mouwen,
Daer zel ik het je wel meê aftouwen, den eersten en tweeden dagh,
Een iegelijk moet het anleggen nae dat zijn staet vermagh.

Die niet heeft, magh niet te werk gaen of 't rozenobels zou regenen.

Rijkert. Neen, je hebt noch al wat, en Godt ken 't meer zegenen,
En maken het kleintje tot een grootje. *Warnar.* Dat woort staat me niet aen.
Hy weet van de Pot, de meit heeft me verraên.

Ik wod byget dat ze mit haer naers op een heekel voer.

Rijkert. Wel heb je de praet allien? *Warnar.* Die verbrantste pekelhoer.

Rijkert. Op wien heb je te preutelen? hoe hebben wy 't nou?

Warnar. Op wien zou ik preutelen aers as op jou?

Rijkert. Wat heb ik anders gezocht as jou wel te believen?

Warnar. Dat meughje wel vraegen, je zond meê daer 't huis vol dieven.

Wat had ik daer ien krioel, wat was 'er gewauwels,

Een hiele galgh mit koks, en drie vier hondert krauwels,

Al eerlooze schelmen, overgeven en stout,

Elk mit twee paar handen, nae mijn beste onthout,

Zy grepen flegh toe, niet iens dat ze om ien pot of pan badden.

In fomma, 't was al diefachtigh tot de klieren toe die ze an hadden;

Die besmeert van kladden en klieken, waeren zoo grof,

Dat wat 'er iens anraekte, dat kreeghj 'er niet of

In de eerste drie weeken, of ten minsten viertien daegen:

Al hadj 'er ook ien dreg of ien anker ingeslaegen,

En spandem' 'er vier paerden an van iender haer.

Rijkert. Hoe geefj 'er wat after! *Warnar.* Ik zegje, 't is waer.

Rijkert. Nae dat ik dan hoor zoo heb jy ze al laete gaen.

Warnar. Al had men 't hiele lijf vol ooggen, 't was heur niet meugelijk gae
te slaan:

Zy waeren geduimt en gevingert, als ien raven gebekt.

Rijkert. Wat dunkje van de wijn, heeft de kraen al iens gelekt,

Of was ze, doen je uitgingt, noch niet ingekomen?

Warnar. Dat zel ik je niet zeggen, ik heb gien wijn vernomen,

Ik gever ook niet om, zy komt ien hiel jaer niet tot mijnent in huis.

Rijkert. Evenwel moet ik jou t'aevont iens maeken buis:

'T en past niet met allen dat men ien hylijk zoo droogh fluit.

Warnar. Ik houwer niet of. *Rijkert.* Ghy moet, of puis waar 't oogh uit.

Jy moet het welvaeren van 't hylijk drinken, bin je jou dochters vrunt.

Warnar. Ik houw 'er mijn gek meê: 'k weet waer hy 't op het emunt,

Hy meent me mit ien abelheit dronken te maeken,

Om moitjens en makkelijk after de duiten te raeken:

Maer lieve broer jy loert me zoo niet,

Ik zel 'er ien schot veur schieten; zoo ik aers *Warnar* hiet.

Ik zel 't buitens huis ergens, daer 't niemant en rooft, steeken,

Zoo zel zijn wijn uit wezen, en hy vergeefs zijn hoofd breeken.

Rijkert. Wat zegj 'er toe, zel je duits wezen van daegh?

Warnar. Alle wezen moet wezen, zaid' de man, en ik moet nae den Haegh:

Wy zullen iens ompoyen as alle ding klaer is.

Rijkert. Adieu dan tot t'aevont, ik gae om ien Notaris.

Warnar. Wat worden jou laegen eleit, ô ronde schijf!

O Pot! wat gaet 'er mennigh man op jou lijf!

Wel mocht ik het denken dat deze knecht niet veul ziels hadt.
 Waer schuil ik de Pot nou best? laet iens zien; in 't kniels vat.
 Bay zaft; ik moet veur me zien wat ik bedrijf.
 Lest ging ien barbier in de maneschijn wangderen mit zijn wijf,
 'T kerkhofjen om, tot dat zet an 't groot-school schier brochten:
 Doe zaid' hy, wijfjen of we hier ien doots-hoofdt uitzochten,
 Dat kars inne vars was, inne gaef, inne goedt.
 Ien dootshoofdt zaid ze, ien dootshoofdt, wat bin je ien nuwelijk bloedt.
 Jae ien dootshoofdt zaid' hy weêr, dunkt het jou ien gril zot?
 'T zou pronken in de winkel as ien bekken in 't mil schot,
 Jy meught zoo lang wachten: mits klom hy 'er in.
 Zy begon te roepen, miester Wybrant wat hebje in je zin?
 Komt ras of. Wacht, zaid' hy, dat ik 'er ien zonder wortel zoek.
 Doen hy 't had, quam hy, daer is 'er ien, draeght 'et onger jou schorteldoek.
 Doe gingen ze 't gravestraetje deur, de nuwedijk over, zoo lang wast te deegh.
 Maer mits as ze op het water komen, recht veur de zoutsteegh,
 Daer ien diel jongens liepen bochten, komt de wijnt en blaest 'er.
 Het schorteldoek op; daer was 't tovenaester,
 Toveraester, van roepen en mit goyen in 't til.
 Somma ze haddet zoo quaet as 't diende dat ze 't lijf behil.
 Neen, school ik je daer Pot, de droes mochtje moeten.
 Quamen de barbieren daer onder de dootshoofden te wroeten,
 Zy trapanneerde jou, zy anatomizeerde jou van leên tot leên.
 Die ong'er heur hangden komt daer is toch al veur ebeên.
 Vloogh ze die wegh op, ik zagh 'er noit veer of vlerk of,
 Ik gae ze liever begraeven op 't ellendige kerkhof,
 Daer wort niemant begraeven as verwezen liên,
 En daer zel tusschen dit en morgen gien Justicy geschiên.

V I E R D E B E D R Y F.

Eerste Toonneel.

Lekker.

Zou't'er byget zoo toegaen mit loopen, mit ritten,
 Ik wod niet dat m' er alle daegh op ien hylijk zou zitten.
 Daer heb ik ongze Ritfert ezocht om heind en om by,
 Ten lesten zey my ien van zijn speulnoots, hy was in de Libry.
 Daer vond ik hem leggen mit de neus in de boeken,
 Gañts lijden Ritfert, zaid' ik, hoe heb ik je loope zoeken,
 Tot Peteweinen, tot Heermans, tot de waert in de Luit,
 Op de dans-kamer, op 't scherm-school; kaetsbaen in, kaetsbaen uit.
 Wel, zaid' hy, hoe dus nechtigh? wat is 'er? laet hooren.
 'K zaid hem van zijn ooms hylik, 't was zukken donderslagh in zijn ooren.
 De kaerl besturf, zoo veranderd' hem zijn bloedt.
 Dat loof ik, hy had zijn mongt al emaaft op het goedt.
 Rijk-oom miend' hy zou 't hylikken wel voort staeken.
 Maer byget op ien ouwe Petemoei mach men reekening maeken.
 Met de Nooms gaet het dikwils uit de gissing, goe luy,
 Al zijn ze out en of, zy krijgen wel ien buy
 Somtijts alzo licht as de ierst aankomende vryeren.
 En ien oud' man mit ien jonge vrouw, wisse kyeren.

Tweede Tooneel.

*Warnar. Lekker.**Warnar.* IK moest bylo behendigh te werk gaen dat het niemant ziet.

Is hier ook volk in de vaynsters? neen, daer is niemant niet.

Hier zel ik mijn hert en nieren begraven.

O kerkhofje, kerkhofje, bewaert de haven

Datze niet in handen en val van ien aêr.

Lekker. Wie is daer op 't ellendige Kerkhof? 't is biget de Bruits Vaêr.

't Is duere tijt graven, ze gelden gelt mit hoopen.

Ik gis dat hy de Kerk dit hoekjen in 't gros of wil koopen,

Ommer ien graf voor zijn zelf te bouwen nae zijn staet,

En de rest onder de vrienden uit venten by de kleine maet.

Hy doet wel en wijfelijk dat hy deinkt om sterven;

En houdt hy 't al, hy laet zijn nakomelingen groot goet nae an erven,

Zy slaen geweldigh op, en rijzen van dagh tot dagh.

Wel, hy wroet in de aerd', wat of dit wezen magh?

Ik deink immer niet dat hy 'er iet het verloren,

'T en waer iemant van zijn voor-ouders daer hy uit is eboren.

Dit moet ik naesporen, wat dat het beduit.

Ik zouw 'er wel haest in wezen, waer hy 'er maer uit.

Wat blinde Gerrits grepen zijn dit, hy maekten 't noit grover.

Hy stampvoet of hy turf trat. daer klimt hy over.

Deur is hy, nu is 't mijn beurt. zoo de luy my hier zien,

Zy meugen denken dat ik ergens by ien tovenaer dien,

Den ouwen en ik bey dunk me dat we zin mal.

Warnar. O mijn hert begint te popelen, daer krijggh ik ien inval;

Of 'er iemant mocht hebben staen kijken deur ien glas.

Het hert dreunt in me lijf of 't ien danskamer was.

Jy schelm, wat doe je op de muur? de kop zel ik je breeken.

Flux, zeg ik je, geef over. *Lekker.* Wat hebje op me te spreken?

Wat brabbeld me deze gek, wie doet je te kort?

Warnar. Ik zeggh je stukkediefs geef 't over. *Lekker.* Ik weet niet wat jeschort.*Warnar.* Flux zeggh ik je geef 't weêr, 't en zinnen gien leuren.*Lekker.* Wat heb je te trekken, te stooten, te scheuren?

Ik zeggh je by gans honden je zelt me laeten gaen.

Warnar. Houdt dat, en dat, en dat. *Lekker.* Wat let je te slaen?

Wil je slaen, loopt heen, inne slaet jou eigen.

Warnar. Geef 't weêr, of je zelt noch bet anloopen. *Lek.* Wat let je te dreigen?

Heb ik jou gedaen eenigh ongerief?

Warnar. Vraegh je dat jou kerk-roover, jy driedubbelde dief?

Flux geeft 'et my weêr, of je krijggh noch mier slaegen.

Lekker. Wat, wil je me voor een dief schelden, wat heb ik je ontdraegen?*Warnar.* 'K wil 't je niet zeggen, jy schelm, jy Judas gelijk.*Lekker.* Jy raest, Godt betert, of je bint fantastijk,

Of 't verstant is op ter tril, dat jou zinnen zoo los speulen:

Of de kay leutert je, of je hebt jou hoofd verhuurt tot een ros-meulen:

Wat laet je jou dunken: Ik bin een eerlijk mans kijnt;

Bezoekt me vry over al, en ziet of je wat vijnt.

Warnar. En geef j'et niet weêr gauwedief, voor jou zijn de gerde reê:Waer zijn jou hangden? *Lek.* Daer is de een, en daer is de aêr. *Warn.* Flux de derde meê.*Lekker.* Gaet in jou consciency zien of die niet en wroegh.

Eeee

Warnar.

Warnar. Jae z', want ik en slae jou niet half genoegh;
 Maer ik zel 't sfraks verbeteren, of zeght, wat hebj' estolen?
Lekker. Waerachtigh niet, ik zweer 't. *Warnar.* Waer hebj' 'et escholen?
 'T manteltjen of. *Lekker.* Ik heb zeeker gien schult;
 Taft vry waer je wilt. *Warnar.* Waer is de broek meê evult?
 Wat steekt 'er in die zak? 'k wed nou de rabout zwicht.
Lekker. Je meught ze wel open doen, daer is niet in as een goutwicht.
Warnar. Schud uit, hokkeltje veur, en hokkeltje nae.
Lekker. 'T is den Baesen zak, daer ik om gelt meê gae.
Warnar. In dieffakken. *Lekker.* Daer is niet in van 'tjou, taft vry wat laeger.
Warnar. Wie is jou Baes? *Lekker.* Jou roekomende zwaeger,
 Die heb ik wel anderhalf jaer geweest zijn kassier.
Warnar. En as je gelt ontfangen zoudt, wat doe je dan hier?
Lekker. Ik zou voort egaan hebben, hadd' jy me niet bejegend.
Warnar. Loop al je best aen een galgh. *Lekker.* Dat 's moitjes ezegent.
Warnar. Daer laet ik de Pot niet, ik gae en graef hem weêr op;
 Flux deur, zonder om te zien, of ik breek je de kop.
Lekker. Wel ik gae immers deur, gans lijden hoe vloek je?
 Nu zel ik dit zoetjens langs sluipen, en kijken om 't hoekje.
 Me dunkt veurzeeker dat de gierige bloedt
 Hier een knoppeldoek met gelt begraeven hebben moet;
 Ken ik ze vynen, hy had van zijn leven geen snoor lot:
 Get zakker willigen daer het hy een hiele smoor-pot;
 Is die boorde vol gelts zoo ben ik eredt.
 Ik heb de kas een vier vijfshondert gulden ten afteren ezet;
 Hier kon ik het meê boeten, 'k word' van vreughd' schier een zanger.
 Get hy gaet 'er meê deur, hy betrouwt ze hier niet langer.
 Maer nu hy ze t'huis niet verzeekert houdt, denk ik evenwel
 Dat hy ze noch ergens al versteeken zel.
 Ik zel hem op 't spoor volgen, zonder eenigh sammelen.
 Hoe zel ik in grasduinen gaen, raek ik daer after te rammelen!

Derde Toonneel.

Geertruid. Ritsert.

Geertruid. **M**Aer Ritsert, wat hoor ik, gy Warnars dochter verkracht?
 Wat is de jeught reukeloos, dom en onbedacht:
 Wat loopt me al perijkels die kinderen te vryen hebben!
 Zoo dit an den dagh komt, wat zel men te lyen hebben?
 Verkrachten, verkrachten! dit 's te ver buiten reên.
Ritsert. Verkracht of niet verkracht, het gink zoo wat heen;
 Zy riep niet te luid' tot haer vaêr of haer buuren.
Geertruid. Hoe quamt je in je zin? hoe dorft j' 'et avontuuren?
 En docht je niet dat je jou brengen zoud' in groot verdriet?
Ritsert. Het quam al anders by, ziet dus is 't geschiet.
Geertruid. Jae wel 't is te wonder, wat ranken dat 'er omgaen.
Ritsert. Grietje Goossens was de bruidt daer zou ik veur mom gaen:
 'K had een poolfchen rok aen, een boogh, en een kooker vol schuts,
 Een fabel op zy, een haeneveer op mijn muts:
 'T lang hair boven t'zaemen gebonden, of ik het op zoud' wennen,
 Al hadd' ik de grijs aen mijn riem, de droes mocht me niet kennen.
 Dus quam ik met mijn kammeraets uit de kroegh, die 't moerjaens hoofd hiet;
 En terwijl dat we ons daer t'zaemen hadden gekliet,
 Was 'er een weldige dronk omgegaen, 't quam 'er op geen kroes aen.

Som-

Somma leek ik van buiten wilt, ik was van binnen noch wilder snoeshaen.
Dus gestelt, met het zelschap ik na de bruiloft ging,
Daer binnen was 't mit poyen te doen, of'er Holland aenhing,
Zoo quam dat de tafels noch niet op waeren genomen.

Doen we nou zaegen dat 'et noch te vroegh was om binnen te komen,
Zoo teegen we weêr mit mekaêr op de bien,

Om zoo lang den tijdt te verdrijven, en neering te bespiên,
Het zelschap ontging me, terwijl ik wat toef in een straetje,
Doe vijn ik Klaertjen an de deur, ik gae en maek een praetje.

Ik raek in huis, we waeren al moerlijk allien;
'T meisje was moy, ik hadd' 'et altijt wel mogen zien.

De wijn was in 't hooft, die men wel half deed' raezen,
'T was'er van passen donker, de maen scheen deur de glaezen.

Ik was noch onbekent, hoe nau ze mijn bekeek,
Doch zagh ze wel dat ik gien bootsgezel leek.

Doen schoot me in mijn zin dat ik wel had voort hooren bringen,
Dat haer vaêr haer gedreight hadd' den hals af te wringen,

Indien ze de deur open deed' nae dat hy te bedd' waer gegaen,
Daerom zal ze eer sterven, eer geluit derven flaen.

En of de vaêr al quam, die acht ik zoo veel as een kabouter-man;
Dit docht ik in me zelve, en daer op ging ik te stouter an.

'T stuk is niet moy, dat beken ik, maer ik heb 't volbracht.

Geertruid. Hoe weet je dat ze zwaer is? *Ritsert.* Maer ik heb naerfstelijk
acht;

Van die tijdt af, staedigh op haer geslaegen,

En gezien dat ze grover en grover worden, daerom moet ze draegen.

En ten zel niet veel daegen aen loopen, zoo ik raem;

Of zy moet komen te bevallen in de kraem.

Geertruid. Wat zel ik je zeggen? ik schaem me dat je van me zint eboren.

Ritsert. Ik bidd' u moeder versteurt u niet, want dat 's doch verlooren.

Maer indien by u dit feit zoo lelijken stinkt,

Zoo doet zoo wel dat 'jy 't te rechten brinkt,

Consenteert dat ik ze trouw, en helpe ter eeren.

Geertruid. Als wy een ander doen zellen gelijk we begeeren

Dat ons geschiedde, zoo waert wel recht.

Maet zulken hylik; wat het is al te slecht.

Dat je een perl waert van een knecht, had ik geloofd te met;

Nou heb je jou te lelikken hoed op het hooft ezet,

Dus, dus, te verhyliken jou schoone goedt.

Ritsert. 'T is een ding daer klaegen gien deught in en doet:

De persoon is eerlijk, 't is noch niet van 't booste.

Geertruid. Dat 's waer, men moet hem altijt met een arger troosten:

Ghy hadd' Jannetjen Joosten wel gekregen tot u diel,

Met twintigh duizent gulden, 't is zeeker een hiel

Zuiverlijke dochter, die altijt de kamer hout.

Ritsert. 'T is een quijlbab. *Geertr.* Of Weintje wispeltuers. *Ritsert.* Dat 's
een rechte stamerbout.

Geertruid. Zoo trouwen, een stamerbout, deinkt iens watten boel

Dat zy te verwachten heeft, de moêr zit noch op stoel,

As die komt te sterven, wat zel ze menigen duit zakken.

Ritsert. Zit ze noch op stoel, ze mach mit vreên uit kakken:

Geertruid. Ten is mit gien quakken te raaken an de kost:

Had ik jou daer gelaeten, 'k had je wel geloft,

Ik zegh, je waert niet veer verloren as zy jou gevongden hadt;

O die kan immers kallen. *Ritsert*. Of z'er tangt vol mongden hadt.
Geertruid. Al meê gien deegh: wel wat dunkje van Meins,
 Alle rijkelui nichten haer? *Ritsert*. Die is zoo puriteins,
 Al waer ze om die gezintheidt uit Engelant geweeken.
Geertruid. Dat verstaek ik niet, hoe zeghe daer? wat is ze? *Ritsert*. Puursteeken;
 Ay lieve, ik bidd' dat je me van gien malle luy en praet.
Geertruid. Jae 't magh'er nou niet in helpen, het is al te laet:
 Maer zeght iens wat raet, hoe wy 't mit jou Oom zullen klaeren?
 Om hem te beweegen dat hy de vrijster laet vaeren,
 Nu de tijdt van 't hylik sluiten al is bestemt:
 Hoe zel hy willen consenteeren dat ghy ze overnemt?
Ritsert. Wat doet hy lichtlijk, zoo hem 't verstand niet blind is.
Geertruid. Hoe zoo? *Ritsert*. Vraegh je dat? om dat ze met kind is.
Geertruid. Dat 's waer, waer zijn mijn zinnen? 't hoeft is mijn onstelt.
Ritsert. Hy staet'er ook uit gien kalver-liefd na, noch om het gelt;
 Ay gaet'em slechts zoetjens an, hy zal my niet een haer letten.
Geertr. Blijft hy die hy is, en neem jy ien meit mit niet, 'k magh 't ien
 tegen 't aêr zetten:
 En denken word' ik erfgenaem van zijn yzere kist,
 Dat je daer haest zoo veel uit krijght, as je aen 't hyliksgoed mist.
Ritsert. Gae je binnen, ik volgh je, 't waer geen tijt dat ik fliep wis.

Lekker.

Lekker. **G**ans duizent popelency, nu bin ik zoo rijk as 't water diep is.
 Waer is nu grootebroek, granmarchand, snorkop, en de signeurs?
 Kalevinken, kalevinken, al de premiers van de beurs:
 Quamen ze in mijn presency zy kregen de granjen.
 Puf al de kleine koninkjens, ik bin de Koning van Spanjen,
 Die met verlof niet eens op de heimelijkheid gaet,
 Of hy looft een graeffschap of een marquizaet;
 Die zoo dikwils als hy gaept, brokken gouts als boonen spiet;
 En niet en snuit dan scepters, en niet dan kroonen zwiet.
 Wel mach die Warnar zijn naam voeren, wat nar is dat?
 Daer ging hy de Pot dreumelen onder een steiger in de nieuwe stad,
 En stong dus veer in 't water, mit koussen, mit schoenen:
 Mit hy zijn hielen lichtte, (ik her achter) z'is vol ouwe dubbeloenen:
 Gans zakkerlijjsjens, dit is by gort een streck;
 'K moet me wat uit de weegh houwen, of hy'er weêr nae keek.

Derde Toonneel.

Warnar.

Warnar. **O**ch had ik het weêr, en waer slechts esturven dan.
 Wat komt my over, ik bin ien bedurven man.
 Hout den dief, hout den dief: wat dief? 'k weet niet, hy is al deur.
 Zijn mijn oogen ook gestoolen denk ik? hoe heb ik 't, gae ik after of veur?
 Ik weet het waerachtigh niet, onstelt zijn de pijpen.
 Zegh jy 't mijn iens goeluy, keun'et beter begrijpen?
 Heeft'er niemant de dief ezien? niemant niet? niemant niet?
 Of hy gaet, of hy staet, of hy loopt, of hy vliet,
 Ik zel hem nae schrijven in alle langden.
 Vroome burgers, ik bidd'et je mit gevouwe hangden,
 Vroome burgers staek by, helpt mijn op dezen tocht,
 Dat ik den schelm magh vangen die mijn om hals het ebrocht:

Dit

Dit 's 't eerst van mijn leven dat ik zoo schendigh bedroogen waer.
 Wat zegh je? ik ziet an jou neus wel, jy bint gien logenaer.
 Weet je waer hy vloopen is? ay! maekt'et mijn bloot,
 Ik zel dan maeken dat mijn toekomende zwager jou op zijn bruiloft noot.
 'T is nou ien kleintje, wilt'er mijn in gerieven.
 Wat grinnikje? onder jou luy is al meê verschiet van dieven.
 Ay betaft mekaêr daer iens, komt me zoo veul te baet.
 Is'er niemant die ze heeft? och ik wordt desperaet;
 Want den armen raekt zwaerlijk ten hemel binnen.
 Jae wel, verlies ik het gelt, ik verlies mijn zinnen.
 Wat zel ik beginnen? 't hoeft is mijn op het wilt,
 Al mijn moye dubbeloenen allemael t'evens espilt?
 Mijn hert dat trilt as ien Joffers honkje.
 Heeft'er niemant wat graft-waeters? ay schenk me ien dronkje.
 Magh'er van niemant wat of? och dit is te onheus.
 Houdr me ten minsten wat eeks veur mijn neus;
 Wangt ik zou wel kooken, ik bender zoo quax an.
 Heeft'er niemant provisy? ien pijpien tabacx dan,
 Of ik schey'er stracx van, ik kan 't dus niet lang harden.
 Ziet daer, ik scheur schier mijn reuzel an flarden.
 Foei, noit en benarde my zulken schavuit.
 Ik mocht wel leggen spaeren jaer in jaer uit,
 En dekken de tafel daer de Pot dan onger lagh,
 As ik zoo lang evaft had dat ik zwart van honger zagh:
 Nu denk ik ien jonger magh zitten speulen de gilt
 Mit de moye dubbeloenen: en noemen me vilt,
 Hondt, gierigert, vrek, terwijl hy hem verblyen gaet.
 Wat zeg j''er of goe luy? dunkt je dat'et te lyen staet?
 Om ien hair zoud' ik wel uit mijn vel springen van spijt.

Ritsert. Warnar.

Ritsert. Wat redjement is daer veur de deur; wie leit'er dus en krijt?
 Hier moet een otter in 't bolwerk, of een baers te gallen, wezen.
 'T is Warnar, (hier hebje 't) zijn dochter zal bevallen wezen,
 Hoe zal ik het in dezen best stellen aen?
 Zel ik vertrekken? of blijven, of by hem gaen?
 Wat zou 't passen dat ik hem hier liet staen karmen,
 'T groote woordt moet'er uit. *Warnar.* Wien heb ik daer? *Ritsert.* My
 och armen.
Warnar. Och armen magh ik zeggen. *Ritsert.* En wilt niet schromen.
Warnar. Och wat is mijn ien zwaerigheid over ekomen!
 Op aerden is niemant mijns gelijk in ellendt.
Ritsert. Hebt goe moet. *Warnar.* Och hoe zou ik? *Ritsert.* Ik heb 't ge-
 daen, ik ken 't.
Warnar. Wat zeg je daer? *Ritsert.* De waerheit. *Warnar.* Vryer wat gaet je an?
 Ik heb jou vaer zaliger ekent, dat was een angder man.
 Waer heb ik 't an je verdient? hoe quam 't in jou gedachten?
 Dat je mijn woud bederven mit 'al mijn geslachten?
Ritsert. 'K was'er toe gedrongen, het heeft zoô willen zijn.
Warnar. Toe edrongen? dat 's proper, ghy geeft'et een moye schijn.
 'T en deugh niet. *Ritsert.* Ik beken 't, ik heb groffelijk misdreven,
 En bidd' jou, neemt het dus euvel niet, maer wilt het my vergeven.
Warnar. Foei jou dat je zoo nae de mijnen zoudt staen.
Ritsert. Ik heb het uit een dronkenschap en uit liefden gedaen,

'T is mijn hertelijk leet, 'k bid je wil 't in 't goe slaen.

Warnar. Zoo trouwen? as de vrijsters nae de bruiloft toe gaen,
Meugh je dan komen strijken heur kettingen of, of neemen jou keur
Van haer gouwe brazeletten, in gaen'er meê deur?

En is 't dat de Schout gewaar wordt de vonken knap,

Zeggen 't is uit liefden eschiet en uit dronkenschap?

Moy gepraet, daer had j'et; kostelijk bescheit;

'K heb'er gien zin in (zeit Ouchert) 't is een schandelijk feit,

Ghy meught wel gelooven dat dat niemandt bekliven doet.

Ritsert. 'T is nu zoo veer gekomen dat het is als 't blijven moet,

'T versteuren en helpt niet, dus, zet uw hert te vreên.

Warnar. Zoo 't blijven moet? by get daer toe zegh ik neen,

Jy zelt ze mijn weêr geeven, of ik draei je de kraegh om.

Ritsert. Wat wil je van mijn hebben? jou dochters maeghdom?

Hoe zoud' ik je daer aen helpen, 't is immers te laet.

Warnar. Laet mijn dochter mijn dochter wezen, dit is een snoo daet;

Gy meugh je wel schamen voor de menschen te toonen.

Ritsert. Ik hebb'er berouw af, ay wilt 'et verschoonen,

Ik zel 't weêr in de rechte brengen zoo veel als ik kan.

Warnar. Willens quaet doen, en dan om vergifnis bidden? ik hou'er niet van.

Jy zoud'ze gelaeten hebben, zo jy ze vongt, en gedocht dat het zoo
niet zijn zou.

Ritsert. Om dat ik dat niet en deê, is 't reên dat ik ze veur de mijn hou.

Warnar. Veur de jou? daer ze my toekomt, je meught de moort.

Ritsert. Niet tegen uwen dank, maer my dunkt dat 'et zoo behoort,

Dat ze veur niemant aêrs as veur mijn is, ken je zelve verstaen wel.

Warnar. Veur niemant aêrs as veur jou? hoe of het hier gaen zel?

Gans elementen geef j'et niet weêr? *Rits.* Wat? *Warn.* Ik ty nae de Schout?

Ritsert. Wat ding zou ik je weêr geeven? *Warnar.* De Pot mit het gout;

Of ik zel terstont de diefleiders om je zennen.

Ritsert. Ik weet van Pot noch 't gout. *Warnar.* Jy hebt hier stracx staen
bekennen,

En wil j'et nou aen de pley hebben onderzocht?

Ritsert. Ik bekent van een Pot? ik en hebt niet gedocht:

'K weet'er niet of te zeggen, al waer ik geketent fel.

Warnar. Niet of te zeggen? al recht, jou ouwe schoenen die wetent wel.

Ritsert. 'K weet van gelt noch van Pot, noch van Pots gelijk.

Warnar. Vaer j' er nou weêr uit? dit's een quae praktijk:

Het zou mijn niet jammeren al gaf jou de beul een kerf.

Ritsert. Ik een Pot, waer van daen? *Warnar.* Van ginder by 't meulewerf;

Onder de steiger van daen, jy houtje zoo slegh.

En begint nou te vragen nae de bekende wegh.

Maer hoor hier, geef ze mijn weêr, en maekt gien mallen.

Ik zel liever ien diel van mijn gerechtigheit laeten vallen,

En maeken 't mit je of, en melden je niet.

Ritsert. Hoe heb ik het mit je *Warnar.* dat je me veur een dief aanziet.

Bin je al wel by jou zinnen? o dit is te smalik.

Warnar. Jy hebt het zelf bekent. *Ritsert.* Wy verstaen mekaêr qualik.

Warnar. 'K houw mijn an jou eigen confessy, 'k heb aêrs gien verstandt.

Ritsert. Ik miende dat ik om wat anders van u aen was gerandt,

En dacht dat ghy vernomen had eenige zaeken,

Die u en mijn beide ten hooghste raeken.

Daer sprak ik jou gaeren af, had jy 't an de tijdt.

Warnar. Zeght me de rechte waerheit of jy de dief niet en zijt?

Ritsert.

- Ritsert.* Neen ik trouwen. *Warnar.* Wie dan? *Ritsert.* Ik en kan 't niet ver-
klaeren.
- Warnar.* En zoo jy 't te weten komt, zel j'et mijn openbaren?
- Ritsert.* Van harten gaeren, dies u daer niet in quelt.
- Warnar.* En dat zongder eenige korting van berrighgelt?
- Ritsert.* Zonder berrighgelt, op genot en wil ik niet dringen.
- Warnar.* En zonder vrygheit voor den dief te bedingen?
- Ritsert.* Zonger dat, as j'em vijnt, vat hem vry by de kop.
- Warnar.* Beloof je me dat by eede? *Ritsert.* Ja. *Warnar.* Steekje vinger op.
- Ritsert.* Al ree man. *Warnar.* 'T is wel, wat heb je nou te zeggen?
- Ritsert.* Jy hebt mijn vader wel gekent, gis ik, Dirk in de drie dreggen,
Die een man van de oude wet was, effen en goedt.
- Warnar.* Zoud' ik niet? wy zijn in een buurt op evoedt.
Doen hy dusken jongen was, droegh hy al kammelotte aepsrokken.
- Ritsert.* En mijn moeder Geertruid? *Warnar.* Die is van 't geslacht van de
gaeps-stokken.
- 'K was zoo groot tot jou bestemoêrs, al by den heer;
'T was zukken zuinigen wijfsen, zy bakte boekendekoeken mit smeer,
Mit schijfsens van koolstruiken, in de steê van appelen en krenten.
Waer ze een 25 gulden by mekaêr had, terstont'er meê op renten,
Zoo maekt men de groote kluwes, dat sparen dat wint.
- Ritsert.* Van deze twee goeluiden bin ik een eenigh kint,
Zoo datje voor mijn staet niet behoeft te vrezen.
- Warnar.* 'K heb't al wel hooren zeggen, maer waer wil je wezen?
- Ritsert.* Jy hebt een dochter. *Warnar.* Ja, 't is noch een jonge meit,
Ik heb ze van daegh jou Rijk-oom ten hylik toe ezeit,
T'aevont is de tijdt bestemt dat me met de vrienden raet fluit.
- Ritsert.* Dit quam ik je nou zeggen, mijn Noom scheid'er uit.
- Warnar.* Dat hem byget Sint Felten schen, wel mocht ik'er vanne schromen.
Nu uitscheyen, nu uitscheyen, 'k heb't geluk al annenomen.
- Ritsert.* Hebt doch paciency tot dat ik zijn reden ontbloot.
- Warnar.* 'T huis is schoon emaeckt, al de naaste vrienden enoot.
Door hem komt mijn gelt-verloren, en al mijn druk toe.
- Ritsert.* Hoor, ik breng je goe tyding, zeght daer flae geluk toe.
- Warnar.* Daer flae geluk toe. *Ritsert.* Amen, den heer die geeft.
Ziet Warnar die een lelijk stuk aengerecht heeft,
En voelt hem in zijn gemoet daer van overtuigen,
Is't reên dat om genade bid, en hem schik tot buigen.
Daerom is op jou mijn hertgrondelijke beê,
Dat je mijn vergeven wilt, 't geen dat ik misdeê
Tegen u, en uw dochter, niet uit vileinige boosheit;
Maer uit een heete min en dronken reukeloosheit,
Ik zel ze te wijf nemen, indien jy't begeert:
Want ik moet het belyen, ik heb haer onteert,
En z'is rechtevoort op 't uiterste zwanger.
- Warnar.* Och wat komt mijn al over, waer toe leef ik noch langer?
Och't is te veel, 't is te veel. *Ritsert.* Hoe schrey jy dus luidt?
Jy zelt zoo rasch Besteveaêr wezen as uw dochter de bruidt.
- Warnar.* Op niemant en was de fortun oit grover gram.
- Ritsert.* Hierom was mijn Oom wel te vreên dat ik ze overnam,
Gaet vry in huis bezien of't niet is als ik jou heb ezeit.
- Warnar.* Noit ongeluk allien, noit leidt zonger leidt:
De voorspoet schijnt allemael van me te wijken.
- Ritsert.* Jy zult het zoo bevinden. *Warnar!* Ik moet het bekijken.

Och hoe bin ik? och hoe, och hoe is mijn hert bezwaert!
Ritsfert. Ik zel je volgen, 'k magh toeven tot dat hy wat bedaerdt,
 En hem alles verklaert de meit die hy heeft in dienste.
 De zaak is dunkt me nu op't ongezienste.
 'T zal'er voortaan op beteren, maer wat stae ik hier stil?
 Best gae ik een straetjen om, en keer als ik wil.

V Y F D E B E D R Y F.

Eerste Toonneel.

Lekker. Ritsfert.

Lekker. Gien Keuning mijns gelijk, 't zy Turk of Karften.
 Gjae wel an deze blijtschap eet ik mijn buik te barsten.
 Een smoor-pot vol dubbeloenen: ô de groote gek,
 'K wed byget dat ik ze onger gien steiger en stek,
 Zoo moest'er mit den vrek worden om esprongen.
Ritsfert. Zie ik daer ongzin Lekker niet? jae, 't is de jongen,
 'T is drie uren geleên dat hy quam in de Lybry,
 En hy zel noch niet t'huis geweest zijn, sint hy scheidde van my.
Lekker. Zoo hoort men hem deur te strijken, dien ouwen molijk.
Ritsfert. Lekker gaet hier, hoe staet het aenzicht dus vrolijk?
Lekker. Gans lyden 't is Ritsfert, waer laet ik den buit?
Ritsfert. Heb je gien schaemt in je lijf? *Lekker.* Hoe zoo? *Ritsfert.* Vraegh
 je dat, je guit?
Lekker. 'K bin bespiet, hy weet'er of. *Ritsfert.* Wat stae je en preutelt?
 Waer heb je zoo lang eweest? *Lekker.* Men leit en neutelt
 Mit het gelt, om deze zetting, 't is zeeker gien gemak.
Ritsfert. Heb j'et ontfangen? *Lekker.* Wat zeg ik best? was't in ien zak,
 Ik liet het hier zoetjens glyn tusschen twee stoepen:
 Maer dat de Pot brak, zy zou te luy roepen.
 Dus moet ik 't zien hoe ik 't hem best anders ontleggh.
Ritsfert. Wel bengel, zydy doof geworden? hoorje niet wat ik zeggh?
Lekker. Het gelt? jae wel, jae, jae, ik heb 't ontfangen:
 Maer hy deder mijn zoo veul kleuter-gelts by langen,
 Dat de propre som te draegen valt hiel zwaer.
Ritsfert. Zwiet je daerom zoo? wat zeg je van de wisselaer?
Lekker. Maer 't zel wel ien reis te pas kônen, dat wil ik hem zweeren.
Ritsfert. Laet dan zien, wat heb je jou al an laeten smeeren.
 Waer is de specificacy? *Lekker.* Ik heb ze in mijn taflet.
Ritsfert. Laet lezen. *Lekker.* Zoo ras as ik t'huis kom zel ik ze stellen in 't net.
Ritsfert. Ik heb elders te doen, toont ze me: waer toe dit getrantel?
Lekker. Het taflet is uit mijn zak. *Ritsfert.* Wat futzelje mit de mantel?
Lekker. Niet mit allen, ik heb zukken jeukt in me zy.
Ritsfert. Ik wedder bestaitjens schuilen of ander snoepery.
 De mantel op, men momt'er niet. *Lekker.* Get Ritsfert, konj'et heelen,
 Ik zou je de helft van 't profijt meê deelen,
 Jy meught al de waerden betaelen van de eerst tot de leest,
 En wezen noch ien wijl ien goet knecht op de rest.
 'K heb ien avontuurtjen ehadt dat te bijster nae mijn zin is.
Ritsfert. Je hebt ien doosjen evonden (denk ik) daer ien juweeltjen, 'k mien
 ien jouwetjen in is.
Lekker. Ik zeg'er ien jouwetje teugen, 't is niet qualijk ejout.
Ritsfert. Je hebt ien glaesjen by 't Boshuis geraept. *Lek.* Zegt ien Pot mit gout,
 Zoo

Zoo vol dubbeloenen as ik pas weet te draegen.

Ritsfert. Ik verschiet, gans lijden, hier komt het varken onder zijn maegen.

Waer heb j'et van daen ehaelt? 't is zijn leven niet ehoort.

Lekker. Ginder ongder ien steiger, by de heiligeweghs poort,
Daer lagh het wel dus diep in de modder eweecken.

Ritsfert. Jy deughniet, daer heb j'et ongze Warnarbuur zien steeken,
Die mijn toekomende schoonvader is. *Lekker.* Wat zeg je, is hy?

Ritsfert. Mijn toekomende schoonvaêr. *Lekker.* Dat komt zuiverlik by,
'K wil me laeten hangen verstaet ik me die zaeken,
Wel, jy en je Noom wil je compagny maeken?

Ritsfert. Mijn Noom is te vreên dat ik bruidegom bin.

Lekker. Wil je elk wat toeleggen, en reeden t'zaemen in,

Gelijk de kleine kometjes op de groote vaerten?
Ay zeg me doch iens, hoe verdiel je de paerten?
Ik bin om te lieren tot uwent besteet.

Ritsfert. 'T en is niet quaet dat men van alles weet.

Maer't is niet goet hem alles t'onderwinden.

Lekker. Dit staet me te zelzaam veur, ik ken't slot niet vinden.

Jy de bruijom mit Klaertje, wie droes zou dat raên?

Ritsfert. 'T is zoo ik je zeg, Rijk-oom heeft ze of estaen,
Door dien dat ze zwaer by my gaet, om mijnent willen.

Lekker. Gans lijden men geeft groot gelt veur deze nuwe brillen;
Maer ik gaf'er mijn leste gelt wel veur wift ik'er ien,
Daer ik in de luy haer boezem of deur heur lenden kon zien,
'K zouw'er mijn lijf nae zetten, gelijk de wayluy op het wilt loeren,
En zien van stukje tot beetje wat ze in heur schilt voeren.

Ritsfert. Jy meught jou mongt wel snoeren, deinkt iens wat het lijkt,
Van ien jongen as jy, die maer ierst in de werelt komt en kijkt,
Ik wed'er niet veul luiden vermaekt met jou klap zin.

Lekker. Ho, ho, zijn mongt te snoeren dat heeft lijdigh veul snaps in.
Men vint ze die haer niet en verstaen op dat stik,
Die wel de helft te langer school gegaen hebben as ik:
Ien benaude tong is zoo bitter as bakelaer.

Ritsfert. Jongen gae je zoo voort ghy wort ien aerts kakelaer,
En dient bet ien mackelaer, as ien koopman bynae.

Lekker. Neen zeeker, 't praeten komt de koopluy al te stae,
Om te verkleinen haer schae, en haer winst breedt uit te meten.

Ritsfert. Je diende somtijts wel wat op de huid esmeten,
Of ien wijltje beschuit te eten op de Spaensche galey.
Kom, gaet mit me nae Warnars toe. *Lekker.* Nae Warnars toe? ey.
Wat zel dat doch beduyen? ik heb't rains evongen.

Ritsfert. Vijnen is steelen: wat brabbelt me deuze jongen.

Lekker. Jae nou je de dochter hebben zelt; maer stelt je iens in mijn graet;
Tum casus mutatur, 'k wed j'et dan anders verstaet,
Indien dat je gaet in jou consciency.

Ritsfert. Gaet meê zeg ik, en maekt me van zulk gien menty.

Tweede Toonneel:

Reym.

NU ken ik'er deurzien, deur al't bezwaer;
Al komt'er ien kijnt't heeft ien rijke Vaer;
'T magh nou gien quaet, gans eele weeken:
Maer wat hebben wy in ien benauthheit esteeken.
Nu hy van haer te trouwen heeft gegeven zijn woort,

Ffff

Hoe

Hoe willen wy schranssen, gaet dit hylik slegh voort,
 Ik krijg uit den hoop ook mogelijk ien vryer dan.
 O't zel ien dubbelde feest zijn, bruiloft en kyerman.
 Al de zuinige luy zellen ons dit nae doen wel knap,
 'T komt profijtelyk uit, men slaet twee vliegen mit ien lap.
 Get as ik 'er om denk, ik wod ik al an 't pijpen was.
 'T is te veul op ien dagh, kandiel en ypen-kras.
 Ik wod men mes al te slijpen was, zoo verzuimden ik niet,
 Op edaen werk is goet rusten, zoo was mijn tuigjen riet.
 Mijn tangden wat'ren zoo, ik kan nau teuven laeter.
 Ik win nou vijf gulden's jaers, en ien paer nuwe klompen tot men deuve-
 kaeter,
 En krijg ien schrikkenburger tot men kermis maer,
 En ien Engelse vijf tot men nuwe jaer:
 Nu voortaan zoo win ik wel al de preutel's weeks.
 En wat zel ik een bruiloftstuk krijgen, ten minsten ien zulv're sleutelreeks,
 Met ongerriem, mes en schie: maer wat gae ik draelen,
 Ik zoud' Giertje gaepstocx as mans moêr in den arbeit haelen,
 Die hoort'er voor al te wezen, jae ze zeper wel.
 De deur is toe; waer vijn ik hier de bel?
 Maer beit wat, hier hangt ien ring daer me meê klopt.

Derde Toonneel.

Geertruid. Reym.

Geertruid. **H**ola daer, dat j''et huis niet van zijn steê klopt.
 Wat kloppen is dat? ô klopt doch mit bescheit.
Reym. Goên dagh. *Geert.* Begeerje iet? *Reym.* Jae, ik bin hier by Warnars meit;
 Jy weet van de zaak wel, jy moet je wat spoeijen,
 De schuit wil nae de volewijk, je zoud komen helpen roeijen.
 Kijkt je bint mans moêr, zou jer niet in worden ekent?
Geertruid. Warnarbuur doet wel dat hy om me zent.
Reym. Dat loof ik wel, wy zouwen't zong'er jou niet keunen maeken.
Geetr. Ik zet mijn huik op en gae meê, wannier het ze begonnen te kraeken?
 Zy het wel uit egaen de maenden haeres tals.
Reym. Och zy kreegh van angst den arbeit op den hals,
 Doe haer vaêr huinuchtent zei, dat hy ze an Rykert besteet hadt,
 Och dat verhoolen kijnt draegen dat weet wat;
 'K zoud' het mijn vyanden niet toewenschen, zoo bin ik 'er veur bevreeft.
Geertruid. Is'er de vroemoêr al? *Reym.* Diê het'er al lang eweeft:
 Want eer haer vaêr de waerheit uit jou zeun had vernomen,
 Zoo had ik al ien vroemoêr ter sluik laeten komen
 Van afteren deur 't kelder veinster, daer niemant op gift.
Geertruid. Maer hoe zoud men't bedenken? *Reym.* Maer je zein heeft niet
 qualijk evist.
Geertruid. Mach dat slegh waer wezen.
Reym. Heer't is zukken dochter, en't zel jou zukken snaer wezen,
 Ze kan alle ding verbet'ren wat'er in huis geschiet.
 Ik heb ze op mijn arm edragen, en an me hangt eliet,
 Dat het dusschen kleuter was: ik zel je niet vals spreeken.
 'T was ien kijnt as ien aep, 't kon hondert deuntjens den hals breeken.
 Heer, 't had zulke grepen, ien mensch worde schier aêrs.
 Wat zel ik zeggen? ik bin wel te helft te beter Klaertjes as Vaêrs.
 As je't askat op zijn zier trat, het wift je zoo dra te grauwen;

En wat'er langes straet eroepen worde dat wist het nae te bouwen.

As ik'et dan zou kauwen beschuit of angders wat,
Het aërde beetjen wod het hebben dat ik zelve at.

Geertruid. Maer of je trat over jou voeten wat stijver,
Jy vergeet je altemael in jou goeden yver,
We zouwen den tijdt wel verpraeten alhier.

Reym. Dat moet ik je noch zeggen, en dan niet mier,
'T was zukken zoeten dier, 't bedreef zukke ranken.
Doe 't nou begon te loopen by stoelen, by banken,
Dan was 't after de garzijnen, dan after de bom
Daer de suiker in was: kijk, 't quammer al ruimer om
By haer moertje zaligers leven; ô dat 's ien wijt schiel.
Peete Mains was ien vrou die goet huis in heur tijt hiel.
De Heer heb heur ziel, wy waren 't zoo wel iens,

We villen nimmermeer beschaemt, quam 'er ien mensch onverzien.

Geertruid. Maer wat zaid'er Warnar-buur toe dat je zoo grof gongt?

Reym. Och as hy'er noch om deinkt hy huilt as ien hof hongt,
Mit zulk steenen en zuchten dat'et hem schier vermoort

In nokken engaeuwen. *Geertruid.* Gauwe? wel, ik miende jy wout voort.

Reym. Hoor hier ien woort. *Geertruid.* Wat zou men dus lang tuilen?

Reym. As ik'er ook an deink, ik kan me niet onthouwen van huilen.

Mocht ik miester verruilen, dat vrou weêr quam, en hy voer.

Geertruid. Heb je uit? *Reym.* Luister. *Geertruid.* Wel. *Reim.* Klaertje is
op ind' op gelijk de moêr,

Of ik het al zwoer, wat zou 't veul baeten?

Op mijn simpele woorden meughje jou wel verlaeten.

Geertruid. Get zegen ongs, is dat praeten? ik gae liever veur heen!

Laet mijn huik gaen. *Reym.* Ik zeg, me ja is me ja, en me neen is me neen;

Jy zelt'et zoo bevijnen, ik weet niet van veul snakkes.

Kijk ik ken niet kallen. *Geertruid.* Zoo speelt de droes mit je bakkes.

Reym. Noch had ik wat vergeten. *Geertruid.* Is 't al weêr an? wat nou?

Reym. Maer je dient jou zeun te zeggen, dat hy heur wel in eeren houw',
Zy zel hem ien vrou (dat verklaer ik je) strekken.

Geertruid. Laet me los, 't is van 't mal. *Reym.* 'T is de tweede Rebekke,
Zoo zel ze op heur man passen. 'T is waer dat ik je zegh.

O heer! ik en zy keunen zoo wel over wegh.

Geertruid. Loop, loop. *Reym.* 'K heb terstongt uit, noch ien lutjen patiency.

'T is ien meit veur ien Keuning, veur ien Excellency,

Veur ien Graef, veur ien Hartogh, jae veur ien Banderheer,

Veur ien Prins, veur ien Keizer, ik zeg je niet meer.

Geertruid. Stae je woort. *Reym.* Jae ien Keizer, ien Keizer, zeg ik, zouw'et
zijn zeun an geven,

Zukken preussen dier is 't, zoo weet ze te leven,

Ze kan naeyen, ze kan brayen, mit garen en mit zy.

Geertruid. 'K heb'er de buik al vol of. *Reym.* Dit hoort'er noch by:

Van vaeten waffen, van ketelen schuuren; je zou je wel stom zien.

Geertruid. Heb je daer jou spraek verlooren? *Reym.* Zy ken ryen en omzien:

Van muuren te witten, van vloeren te failen, niemant haers gelijk,

Zoo weet ze'r te behelpen; 't waer schaê waer ze rijk:

Die 't iens ziet moet bekennen dat z'et altemael is.

Geertruid. Hoor hier, geeft ien gebrekkelik mensch de helft van jou tong
tot ien aelmis,

En stookt ergens noch ien paer ooren uit de gaet.

Reym. Houdt'et me ten besten Joffrou, hou ik je wat lang mitte praet,

Ik en ken onnze dochters deughden niet volprijzen.
Geertruid. De deur is t'uwent open. *Reym.* Dat 's veur, mit oorlof, om
 je de wegh te wijzen.

Vierde Toonneel.

Ritsfert. Lekker.

Ritsfert. **W**At is het gerucht ook een snelvliegend' ding,
 Gister wist niemant as ik en de mait dat Klaertje zwanger ging,
 En tegenwoordelijk is 't in de mont van al de lieden.

'T heeft me vry wat verlet dat geluk te bieden,
 Men had anders tot Warnars my zoo lang niet ewacht.

Lekker. Ay *Ritsfert* bedenk je noch wat, beslaept'er u op te nacht,
 'T weêr geven komt vroegh genoegh. *Ritsfert.* Waer toe zoud' ik beyen?

Lekker. Een gek en zijn gelt zijn haest escheyen:

Men zal ongs veur nek houwen; veur ien paer malle bloên.
 Laet'et ien half jaer op wissel loopen, dat meugh je mit eeren doen.

Ritsfert. Profijt van angder luy gelt te trekken, hoe zou dat betaemen?

Lekker. Wel waerom niet? daer zijn wel rijke luy t'zaemen

In compangny, daer den ien kan houwen van den aêr,
 Tien, twijntigh duizent gulden ongder hem jaer op jaer:
 Wat mien je dat ze die stil laeten leggen? zoo waeren 't wel uilen.

Ritsfert. Zulk volk mach'er wel ongder luy mit eeren schuilen,
 Maer scheelen'er vry wat van, al draegen ze de zelve teekenen,
 Zy mogen wel vry gifling maeken dat men 't haer wel nae weet te rekenen.

Lekker. Wat geven ze daar toch om: o lieve man.

Ritsfert. Maer as 't iens op ien sterven gaet, hoe vaere we dan?

Dan wil t'haer ten etter en ten bloedt uitzweeren:

Ook as de goederen zijn gewonnen mit eeren,
 Zoo blijven ze in 't geslacht, het angder vergaet,
 En erft niet voort tot in den derden graet:

Zelden dat zulk volk haer groot-vaêrs huizen bewoonen.

Lekker. Die regel magh gelden by gemeene perfoonen.

Ritsfert. En groote Potentaten zijn ze ontwossen de roe?

Lekker. Wel jae z', en daerom leggen 't de luy daer op toe,

Om in ien korten tijdt an zoo veul goets te raeken,
 Dat ze al hun kyeren tot Koningen meugen maeken.
 Klaer zijn haer zaeken, zoo de fortuin heur dat jont.

Ritsfert. Zoo niet, zoo raekt men wel mit het waere goet nae de gront,
 Gelijk Robert met het anker dat hy docht te kabassen.

Lekker. Nochtans die huden wat hebben wil moet op den haspel passen;
 'T goet wil te qualijk wassen, houdt men zijn handen stil.

Ritsfert. 'T mach blijven as 't is, zoo 't niet wassen en wil.

Meen je me te verleijen? wat zel me van deze guit schiên?

Vijfde Toonneel.

Warnar. Ritsfert. Lekker.

Warnar. **M**En zeit altemet, daer komt niemant van uitzien,
 Maar lijkwel zie ik *Ritsfert* daer ginder komen.

Ritsfert. *Warnar*-buur, noit heb je blijder tijding vernomen,
 Al bin je nou ien man by de tseventigh jaer out.

Warnar. Hoe dat? *Ritsfert.* Jou Pot is behouwen mit al het gout,
 Dit 's immers een tijng om recht op te springen.

Warnar. As 't geluk wil zoo wilt 't, ghy meught het niet dwingen,

Het

Het schijnt dat het my nu wil hebben verloft.

Waer is ze? *Lekker*. Zie daer. *Warnar*. O Pot! wat heb je me hertzeer ekost,

'K wil niet weêr an den dangs, 'k heb'er quaelijk by evaeren,

'K zel mijn leven gien potten mit gelt meer bewaeren.

Ik bin dat spul al moê, dat 's rain uit ezeit.

Ritsfert. Wel hoe dan toe? *Warnar*. Maer ik dank je van jou trouwigheit,

Ik heb genoeg om of te leven, en om dat ik voor dat kruis grouw,

Schenk ik je al 't gelt ten hijlik mit je toekomende huisvrouw.

Lekker. Get *Ritsfert* dat lok je te jammerlijke wel,

Hy mocht noch dertigh jaer leven; hy heeft zukken taijen vel.

Ritsfert. Dewijl 't jou is gequel met het goedt der aerden

U veul te bekommeren, zoo zel ik ze anvaerden,

En in uwen ouderdom u strekken tot ien steun.

Zeste Toonneel.

Reym. *Ritsfert*. *Warnar*. *Geertruid*. *Lekker*.

Reym. **V**Eul geluks bruigom heer, veul geluks mit jou jonge zeun.

Ziet, dat is ien kloek kijnt; ziet dat is ien vuizer;

Hy het ien paer wangen as ien Katuizer.

Ritsfert. Hier, laet ik hem meê zoenen. *Warnar*. Van blyfchap ik ween.

Hy lijkt me al waer hy uit mijn aenzicht esneên.

Lekker. Bylo ik moest allien niet in de peekel blijven steeken,

'K moet het yzer smeên t'wijl 't heet is. mach ik ook iens spreeken?

Reym. Boôn broot. *Ritsfert*. Zeg je nou op wat je schort.

Lekker. Maer ik koom vijf hondert gulden an de kas te kort,

Die ik onnozel verloren heb. *Ritsfert*. Lieght niet, hoe? *Lekker*. In de
kaets-baen:

'K loof 't ik zel mijn leven niet mier by zukke maets gaen,

Maer passen voortan op mijn dingen altijt.

Ritsfert. Had hy de Pot niet gevonden, men waer ze mogelijk quijt;

Maer om zijn eigen profijt docht hy ze te bewaeren.

Warnar. Ik bid voor hem, en laet hem niet allien in't bezwaeren,

Nu ongeluks stormen en baeren over al zijn geslecht,

Ritsfert. Ik schenk je de vijf hondert gulden, en weeft voortan ien goedt knecht.

Lekker. Dank hebt: in den echt moet je veul vreughts gewinnen.

Ritsfert. Mijn verlangt nae de kraem-vrouw. *Geertruid*. Z'is kloek nae den
tijdt. *Warnar*. Kom binnen.

Lekker. Uit luchtige zinnen in mijn handen ik flae:

Heeft het jou wel behaeght zoo klapt my allegaêr nae.

E I N D E.

PARIS OORDEEL.

T A F E L S P E L.

P E R S O N A A D J E N.

Merkuur.

Paris.

Juno.

Pallas.

Venus.

- Ven.* At zeght ghy daar Merkuur? weet ghy ons te bestellen
Een' rechter zonder zucht, en dienstigh om te vellen
Het vonnis over 't fruit? zoo maakt hem ons bekend.
- Mer.* Een zoon van Trooje gaat, Godinnen, hier ontrent.
Voor harder, fris en fraay, van leden welgeschaapen,
En die zich des verstaat. Ik zie hem leggen slaapen
(Oft mis ik? neen hy is 't) daar onder ginssen boom.
- Pal.* Te beter. dat hy ons in eenen klaaren droom
Bezichtig', en doe recht. Want, waakende de goden
T'aanschouwen, is (gelijk ghy weet) doorgaands verboden.
- Juno.* Ook moght hy 't hart, met al te groot een onbescheidt
Verheffen, zoo hy vast ging, dat hy overheidt
En Schepen had verstrekt der hemelsche overheden:
En licht besmetten al 't geslacht van hier beneden
(Want menschen maagen zijn) met zulk een' hovaardy.
Vertoont hem onzen zin. *Mer.* Zeer wel, Mèvrouw. Maar ghy
Zijt alle drie te vrede u aallijken te houwe'.
Aan d'uitspraak die hy doen zal. *Ven.* Jaawe. *Pal.* Gaaw'. *Juno.* In trouwe.
- Mer.* Ghy harder, die zoo vast in strikken legt verwacht
Van al te suf een' slaap, doet oogen op, en hart.
Op Paris eert de goôn. Want als zy naar behooren
Niet wordt geviert, ontsteekt zich eeuw'ge maght met tooren.
- Par.* Wat zie ik? wie doch staan dus achtbaarlijk ten toon?
- Mer.* Dit's hemels koningin. *Par.* Dat tuight de rijke kroon.
- Mer.* Dit's Pallas 't wijste hoofdt van die oit waapen droegen.
- Par.* In wat mannin haar'handt kan anders speer zoo voegen?
- Mer.* Die derde, dat's Vulkaans alomgevierde bruidt.
- Par.* De goddelijke min ziet haar ten oogen uit.
- Mer.* Ziet ghy dien appel? *Par.* Z'is bekoorlijk. In mijn'daagen
Zagh ik noit schoonder ooft. *Mer.* Hy is, terwijl zy laagen
Ter tafele, vereert der schoonste van haar drie.
Elk' eigent hem. Dies zy, op dat men twist ontvliê,
Daar steuring van de vreughdt des hemels uit moght rijzen,
Te vrede zijn; hem hebb', dier ghy hem toe zult wijzen.
- Juno.* Voor uwen rechter stoel, o Paris, komen wy
Onsterffelijke drie verschijnen, op dat ghy,
Wie dat de schoonste zy, oprechtelijk zoudt zeggen;
En dezen appel haar tot eenen prijs toeleggen.
Ghy ziet wel wie ik ben. Een' zuster van Jupijn,
En zijne gemaalin kan onbekent niet zijn.

Uw oogh vergaap zich niet alleenlijk aan leden
 Van zuiverlijke verw, op 't voeghelijsft besneeden;
 Oft aan een' fluksen standt; oft lodderlijk gelaat:
 Maar hooger zich verheff', zoo verre dat het vaat'
 De braave zwier van tredt, en aardt van sceptor draagen,
 Die niemant aanvalt, dan Saturn zijn' naaste maagen.
 Dan zult ghy licht bevroên, dat alles wat'er praalt
 Met naam van schoonheid, niet by deze schoonheid haalt.
 Wie, onder 't aardsche volk, in lijffelijke krachten
 Oft dapperheid van geest uitmunten, ziet men jaghten,
 Met heeten yver, naar gezagh en heerschappy,
 Als naar het opperschoon. Dit, zeeker, is in my.
 En, (uitgezeit mijn' man, daar niemant boven stijgen
 En kan) het moet voor my al zwichten, buigen, nijgen.
 Van 't menschlijk zaadt ben ik behoedster. Man en vrouw
 Ik aan elkandren knoop door huwelijksche trouw:
 En leerze niet alleen tot hun geneughte paaren,
 Gelijk de slingerlied; maar hechten heele jaaren.
 Van allen rijkdoom, die te lastren lichter es
 Dan te versmaaden, ben ik opperste vooghdes;
 Op aardrijk en verwerft geen man zoo klein een' loover
 Van haave (denkt eens) oft mijn aêm en gaat der over.
 De zwaare klompen schats, al 't zilver en het goudt
 Gemunt en ongemunt, dat is in mijn gewoudt.
 Dien ik ongunstigh ben, is 't quijt. En daar en tegen
 Van geel en wit metaal vol op heeft, dien ik zegen.
 Ontzaghlijk' oorlooghsmoedt, 't gewaapende geweldt,
 En wijsheid zelve, zijn gehoorzaam aan het geldt;
 En loopen 't achter aan. Daar baat geen tegenvechten:
 Die 't hooghste soldt geeft, koopt den andren uit zijn' knechten.
 Want, noit een kop zoo kroesch, noit terger van de doodt,
 Oft hy koos rust voor strijdt, als 't loon was eeven groot.
 Het geldt kan over recht en reede triomfeeren.
 Van eenen deughniet maakt het, geldt een' man met eeren.
 Vernaamtheit, edeldoom, aanzienlijkheid, ontzagh,
 Voortreflijkheid, gebiedt, al wat vernoegen magh
 Een groot en heerlijk hart, het geldt kan 't u doen winnen.
 Wat lieflijkheid van lust der menscheliker zinnen
 Bekoorlijk voorstaat, 't geldt verschafft het al ondieft.
 Wat schoonheid is zoo kiesch, die niet op geldt verliest,
 Al waar 't verzelschapt met mismaaktheit onbevalligh,
 En spieren uitgeteert door jaaren overtalligh,
 Met spottelijker geest, met zeden zonder bandt,
 Met leven reukeloos en overslobt van schandt?
 Dies oordeelt niet, oft wilt u wijsfelijk beraaden.
 Want zoo ghy me onrecht doet, 'k ontzeg u mijn' genaaden.
 Daar tegens, zoo ghy my toewijst dat gouden pandt,
 Ik geev' u 't geldt, dat is, de wereldt in uw' handt.
Pal. De Koningin die heeft, en 't gelt; zoo veel te geeven;
 Dat niets voor Venus en my over schijnt gebleeven
 Om goedt oft gunst te doen. Doch boven wild' in 't endt
 De waarheid: aangezien hy rondelijk bekent,
 Met errenstigh vermaan om wijsfelijk te wijzen;
 Dat zy aan wijsheid zoekt den prijs van alle prijzen;

En voor den welken zy te geeven alles biedt.
 Maar onze strijdt en is om 't meeste geeven niet.
 In wie van ons dat blijkt de schoonheid t'overtreffen,
 Haar komt de gifte toe. Zich zelve te verheffen
 Met opgeblaazen roem, dat past my niet met al.
 De rechter overlegg' oft schoonheids meeste val
 Bestaat in trots gelaat, dat lastigh is t'aanschouwen,
 En kraft moet bruiken om zijn' staatlijkheid te houwen:
 Oft in gluuroogen, gaile en weekelijke zeên,
 Die vaak manhaftigh hart in laster slibbren deên:
 Oft in de rustigheidt van vloeiende manieren,
 En eerlijk opzicht tussen 't koen en 't goedertieren.
 Hoewel ik dit, en 't geen in lichaams maaksel meest
 Geprezen wordt, niet acht, by schoonheid van den geest:
 Als deughd', goeddaadigheid, en vroomheid. Welke dingen
 Doorluchtigh, maaken ons tot hemelhovelingen.
 De loffelijke deughd is 't alderschoonste schoon;
 Haar' zuivre klaarheid blinkt wel anders dan een' kroon:
 Al waar zy ook gesmeedt van 't leevend licht der zonne.
 Door rijkdoom wel somtijds vernaamtheid wordt gewonne',
 Ook looze schijn van lof: maar de waarachtighe eer,
 Die, eeuwen deur, licht met haar' luister, nemmermeer.
 Wat vreughd schept eedel hart, en, van verstande, sneedigh,
 Doch uit een' blaas geruchts van loutre waarheid leedigh,
 Een' blaas, die, zonder 't pit te raaken van 't gemoedt,
 Wat kitt'lings uiterlijk alleen gevoelen doet
 Een' onbesleepen geest? Maar zinnen stijf-verbetert
 Door zellefs kennis, een vernuft te recht doorwetert
 In 't vlugge paardt zijn' bron, geen' smaak van lekkerny
 Kan vinden in de galm van ydle tuitery.
 Jaa 't quelt een tugtigh oor, en veelen heeft verdrooten
 Dat ongerijmt geschal, en enkle zang van nooten;
 Maar, als de waare deughd stijght naa der eeren top,
 't Geweeten, dichter, zingt dan andre stukken op:
 Die 't uiterlijk gekrijfch van lof, trompetten, trommen,
 En aller snaaren klank verdooven met hun brommen;
 Gelijk het kindfch geluidt van Cythar, door 't geweldt
 Van 't mondigh orgel met zijn' honderdt keelen, smelt,
 En laat zijn' klaarheid, door een' stijver stem, verduistren.
 'T geweeten heeft zoo veel naar eige Luit te luistren,
 Als 't van gewrochte deughd, en waaren lof gewaaght,
 Dat het, te vreê, naa geen' uitheemschen roem en vraaght.
 Maar, onder alle, die haar' eerlijkheid doen klinken,
 Geen' deughden, met sieraadt van zulk een' schoonheid, blinken,
 Als de voorzienigheidt en vroomheid, die 't geluidt
 Van haare naamen zoo wijdluchtigh breiden uit,
 In 't Oost en in het West, ten Noorden en ten Zuiden,
 Door dien haar raadt en daadt behoeden landt en luiden,
 En niet den eenen doen oft andren; stukwijz', baat;
 Maar aller volken rust en welvaart aan haar staat.
 Zoo eenig' heerschappy met gloory is omhangen;
 Die dankk'er deze voor, van wie zy z'heeft ontfangen.
 Wat is ter wereldt doch, dat niet door wijs beleidt,
 En onvertsaaght bestaan van de grootmoedigheidt,

Te weege wordt gebrocht. Een heldt, die, als geschaapen
 Ten hoogen handtgebaar en werkelijkheidt van waapen,
 Geen dink zoo lief als lof, zoo leedt als laster heeft,
 En, als een Herkules, by krijgh en kommer leeft,
 Magh alles over. 'T geldt staat onder dwang der klingen.
 Maar 't strijdbaar yzer laat zich van het gout niet dwingen.
 Niet, Paris, dat ik u met zulk een voordeel troon.
 'T is deughds gebruik niet. Deughd is selv' haar waarde loon.
 Maar, zoo ghy my vereert, die deughden zult ghy eeren.
 Zoo ghy die deughden eert, ghy zult haar ook begeeren:
 Wie t'haarwaarts bet gezint dan gierigh is oft geil
 Dien geev' ik weder haar ten besten met haar heil.

Ven. Lief is my, dat ik, niet voor kindsheit onervaaren,
 Daar rijpheidt mangelt, nocht voor oudtheidt af van jaaren,
 Welk' oordeel, heughenis, en geeft begeven, pleit.
 Want voordeel hebben zouw voorwaar haar' Majesteit,
 By eenen grijzaardt, die de zorghelijke schatten
 Meest naajaaght, als hy heeft daar aan het minste vatten.
 En Pallas lichtelijc belezen kon een kindt,
 Dat schoolpraat amelt, en niet ongelooflijcs vindt
 In wijtgehaalde reên van ingebeelde goeden,
 Die naa onzaadbren windt doen hongren de gemoeden,
 Tot dat zy, aan de proef, bevinden het bedrogh.
 Dan lastert men de hoop, als quaalijkdijgendt zogh.
 Maar, voor een' jongeling, die staat in 't beste bloeijen
 Van welgeaarde jeughdt, kan 't waare recht beroeijen
 De haven, die 't behoort. Daar ik mijn' troost op stel,
 Vertrouwende mijn' zaak en rechter beide wel.
 Minerve, zeker, heeft ten breedsten uitgemeeten
 Hoe veel gelegen is aan een oprecht geweeten.
 Maar quaalijc richt zy zich naar haar geweetens spraak.
 Want, en verftondt zy niet, hoe schoonheidt haar ontbraak,
 Zy zouw 't niet werpen hier en daar, en angstigh trachten
 U diets te maaken, dat de schoonheidt in gedachten
 Voor al bestaat, en dat de deughd het schoonste zy.
 Zoo doet de Koningin ook met haar' heerschappy:
 En toonen, u als licht te paaijen met die leuren,
 Van verr' een' schoonheidt, die nocht maakfel heeft nocht kleuren,
 En ongevoelijc is. Een dwaas, die dat gelooft.
 Maar ghy (lof zy der jeughd') hebt oogen in uw hoofd.
 Waar plat oft rondt voeght, bruin, oft bleek, oft blos moet leggen;
 Staat aan de kennis van 't gezicht. Het ooggh moet zeggen;
 Wat lang oft kort is, eng oft wijdt, wat hardt oft dwee.
 Doch nevens 't ooggh heeft ook de tast een' rechtersteê.
 De wijsheidt zoek' eens om, oft zy iet weet te vinnen;
 Dat vaster oordeel velt, dan beide deeze zinnen.
 Houdt u hier aan. Wat deez' bepaalen, dat staat pal.
 Is d'outerlijke zin meinedigh, 't lieght u al.
 Indien ghy u vergaapt aan spiegeljing van gedachten;
 Die zwindlen om end' om; en zullen thans verachten
 'T geen dat zy prijzen nu: en zelve noch in 't endt
 Bekennen, hoe dat haar geen' schoonheidt is bekent.
 Niet, dat ik waan', in 't geen daar zy zich meê verrijken;
 Dat's waardigheidt van ampt, haar eenighsins te wijken.

Zoo veel als Jun' aangaat; haar maghtige bewindt,
 Daar tegens zet ik maar mijn' zoon, al is 't een kindt.
 Jupijn, waar voor zy zelf bekent te moeten buigen,
 Is hem gehoorzaam. Zoo zy twijfelt, hy zal tuigen,
 Met werken daatelijk, hoe dat hy hem gebiedt.
 Maar haar gelaat zeit, dat zy 't liever looft dan ziet.
 Z'is huwlijkmaakster. Fraai. Indien ik niet ontfonken
 En deed den bruidegoom; daar lagh de bruidt te pronken.
 Zy weet, door rijkdooms kraft, te helpen ieder an
 De grootste schoonheid, daar ik mede loonen kan.
 Dat doet ze, zeker. En all' die met zulk een weelde
 Gepaait zijn, als de bloedt, die met den beenen beelde
 Te bedde zich begaf, (wie mocht doch van dat paar
 De koelste zijn! laat hen vry zoeken heil aan haar.
 Een' schoonheid lichtelijk zy henliên zal bestellen,
 Die men zoo voeghlijk vind', in 't minnelijke knellen,
 Als een gefneeden hout: die verre van genucht,
 In 's eenen armen legg' om 's anders min en zucht'.
 'T en zy dat ik dan lust op lust verhitt' in 't vryen,
 De geeft en speelt niet meê: 't zijn laffe lekkernyen.
 Het geen dat Juno zwerft te zijn in macht van 't geldt,
 Vermeet zich Pallas te bekoomen door 't geweldt.
 Maar 't is al zelfste werk. Het lichaam kan men dwingen.
 Dat leit daar. Ziel en zin naar hunnen hemel springen:
 Dat 's daar mijn' vlam haar trekt: daar de bekoorlijkheid
 Van het aanschouwde schoon, hart en gedacht bescheidt.
 Doch, boven dien, zoo schijnt Minerve boven maaten
 Daar in te groeijen, dat zy steden sticht en staaten;
 En de gemeene rust der volken staat aan haar:
 Dat pais en oorlogh door haar handen gaan. 'T is waar.
 Maar trok ik eens mijn handt van het geslacht der aarde,
 Dat nergens man beluft wierd, nergens vrouw en baarde;
 Eer dat men 't waande, waar van luiden leêgh het landt,
 En stond zy daar, gelijk een afgezette fant.
 Mijn is 't, mijn' heiligheid, die lieflijk doet verwoeden,
 En laaft met hemelsch sap de blaakende gemoeden
 Der dieren, dien het hart mijn' zoete kracht doorsnijdt.
 Ik scheld' den loggen struis, noch lichte musch niet quijt.
 Ik tem, door min, zoo wel als 't knijn de trotse leeuwen:
 En knoop, door 't teelen, een' eindloozen draadt van eeuwen.
 Geen' buy zoo bijster baart, geen storm zoo stijf en snuift,
 Oft fluks, op mijnen wenk, hy, uit den wege, stuift.
 Het aardtrijk leit te kostt zijn' konstt aan het bedenken
 En broên van bloemen, om'er my meê te beschenken.
 De zee, al is 't een schrik te zien haar in den mondt,
 Valt vlak, als ik verschijn', en lacht my toe terstondt.
 Niet komt'er op, in 't licht van 't heughelijke leeven,
 Dan door mijn toedoen. En, daar niet en wordt gegeven
 Mijn zegen, is het naar; het grijnst en grimt'er al.
 Dat ik begunstigh, blinkt van vrolijkheid en val.
 Ik ben de liefste lust van Goden en van menssen.
 Zouw Paris meer dan my, oft mijn' genaade wenssen?
 Het heerscht een' Koningin in Grieken; met den brandt
 Van wie, bevaên zijn all' de Vorsten van dat landt.

- Geen' andre magh by haar op puik van schoonheidt boogen.
 Een aanschijn; vast, als 't mijn. het zelfste spel van oogen.
 Alleens van handen, hair, en heelen lichaams leeft.
 Mijn' zinnen zoo gelijk, al leefd' zy by mijn' geeft.
 Oft zy moest Venus zijn, oft het en mocht niet naader.
 Ook zijn wy allebey' geteelt van eenen vaader.
 Men ziet, gelijk in my, in haar, Jupijns gelaat:
 Niet, dat hy over zich heeft, als hy zit te raadt;
 Maar als hy leit ter dis, in 't lest van 't banketteren,
 En loert, en lonkt, en wenscht iet goelijks uit de kleëren.
 Peist nu eens wat het zy, te laaven minnedorst.
 Met zulk een' schoonheidt. Deez' zal ik haar' binneborst
 Verwoesten door mijn' vlam: mijn zoon haar hart zal quetsen,
 Met uitgepikte pijl; en daar uw' naam in etsen
 Met staadighwerpendt vuur: op dat zy zoo verhit
 Naa Paris tocht', en hebb' nocht andren zin nocht wit;
 En hy geniete 't hooghst, dat mensche magh behaagen:
 Indien ghy schoonheids prijs mijn' schoonheidt wegh laat draagen.
- Par.* Stond my, Godinnen, vry, ten boogaard' in te treên
 Die zulke vruchten draaght, ik gink'er daatlijk heen,
 Om een paar applen noch. Want, als ik my bezinne,
 Zoo dunkt my ieder waardt der waarden prijs te winne'.
 Maar, moet ik, wie in all's de schoonste zy van drie
 Verklaaren, noodigh is 't dan dat ik alles zie.
 Dies bid ik, wilt my van dit rechterampt verschoonen.
 Want sterffelijken oogh' onsterfflijkheidt te toonen
 Die onbewimpelt zy, der Godtheidt gaat te naa.
 Behalven, dat ik my der wijze niet versta,
- Die men ten hemel houdt: wat eer oft schaamt magh lyen.*
- Pal.* Dat waar wat fraais. *Ven.* De geen, die weigert zich te vlyen
 Tot de berichting van den rechter; schreumt het recht.
- Juno.* U is niet onbekent, hoe d'overdwaalsche knecht
 Ixion, toen hy mondt ten hoof had, daar hy danker
 Moest zijn voor zulk een' gunst, bestondt den Venusjanker
 Aan my te maaken; en mijn man (o goedtheit!) schiep
 Een wolk my op end' op gelijk; die hy besliep.
 Wat wil ik, dunkt my dan, deez' monstering zoo straf vliên?
 Meer, dan die van den schijn, zal deez' van 't lijf niet afzien.
 Wie kan hem vergen, dat hy oordeel' blindeling?
- Pal.* Dus in gezelschap ik my uit trekk' om geen ding.
 Maar, dat hy, die doch droomt, (is deze zaak zoo wichtigh)
 Ons ieder, een' voor een', ter zijd' neem', en bezichtigh?
- Ven.* Daar tegen heb ik niet. *Juno.* Maar dezen riem af. *Ven.* Wel?
 Die dekt niet. *Juno.* Maar ghy drijft daar mede goochelspel.
- Pal.* Neen: dat en magh niet zijn. *Ven.* Laat my dan maar op zetten
 Een' verssen roozenhoedt. *Juno.* Dat wil ik niet beletten.
- Pal.* Ik staa 't ook toe, indien de rechter het toestaat.
- Par.* Geen' hinder het gezicht en lijdt by 't hairsieraadt.
- Pal.* Mèvrouw, uw majesteit gelieve voor te treden.
- Juno.* Daar in die dichte groent' zal ik my gaan ontkleeden.
- Mer.* Is 't errenst? moedernaakt? O Paris, hoe beny
 Ik u! waarom zijn zy's verbleeven niet aan my?
 Doch bittren haat van twee en zult ghy niet ontwijken.
 Is nergens hier een hoek, om heimlijk uit te kijken?

- Par.* Ik wacht' u, een' voor een', aan gins zijd' van die ruight.
Pal. Mijn hart dat popelt. *Ven.* 'T mijn my overwinning tuight.
Juno. Ik heb gedaan. Ghy moest u, Pallas, derwaart voegen.
Ven. Ik laat my geirne met de laatste beurt genoegen.
 Hoe is't gegaan mēvrouw? *Juno.* Ik gaf hem schier een' grauw.
Ven. Hy raakt niet immers. *Juno.* Houdt. *Ven.* Wat? ziet hy dan zoo nauw?
 Zijn ampt vereischt het. En dewijl hy van ons luiden
 Beroepen is, en magh men dat niet quaalijk duiden.
Juno. Het is Minerve, die ghy daar aankoomen ziet.
Pal. 'T en waare dat hy droomd', het stondt te dulden niet.
Ven. Ik gaa my spoeijen, om aan vonnis te geraaken.
Juno. Mijn' zorg is, dat ghy 't niet zoo kort, als wy, zult maaken.
 Ik ducht wy zijn geweest ten besten niet beraân,
 In het verblijven van een stuk zoo treflijk, aan
 Een' jongman onbedacht, in 't gailste van zijn leeven.
Pal. Zijn' reede, ducht ik, veel zijn' zinnen toe zal geeven.
Ven. Ik heb het uitgestaan. *Juno.* Een' wonderlijken last
 Voor u doch. *Pal.* U en is't niet nieuws. Ghy moght'er vast
 Toe wennen, toen Vulkaan, met al dien hoop getakels
 Van yzer dun gesmeedt, u ving; en door de schaakels
 Aan't heele hofgezin liet zien, in den soldaat
 Zijn' armen. *Ven.* Quelt my met mijn lief, en maakt my quaadt.
Juno. Komt vonnis hooren. Ziet, de rechter is gezeeten.
Par. Om my te quijten, naa den dwang van mijn geweeten,
 Kenn' ik, Godinnen; Jun' is maghtigh; vroom en wijs
 Is Pallas; Venus komt van schoonheit toe de prijs.
Juno. O droomert! wat een hoon? maar ghy zult in uw waaken,
 Wie ik ben, wat ik magh, (beloof ik) beter smaaken.
Pal. Ik zal u, t'zijner tijdt, doen proeven, wat het schaadt,
 Te wezen onverzien van koenheid en van raadt.
 En deze bittere smaadt, met bittere wraake boeten.
Ven. Bey bitter, ik alleen' meer dan genoegh verzoeten.
Par. Is dat een droom? ik zagh noit waakende zoo veel.
Mer. Daar gaat hy heen. Wie ziet het eindt van dit krakkeel?

EINDE DER TOONNEELSPLEN.

P. C. H O O F T S
M I N N E Z I N N E -
B E E L D E N,
V E R S C H E I D E G E D I C H T E N,
Z A N G E N,
E N
S O N N E T T E N.

P. C. H O O F T S
 M I N N E Z I N N E -
 B E E L D E N .

V O O R R E E D E .

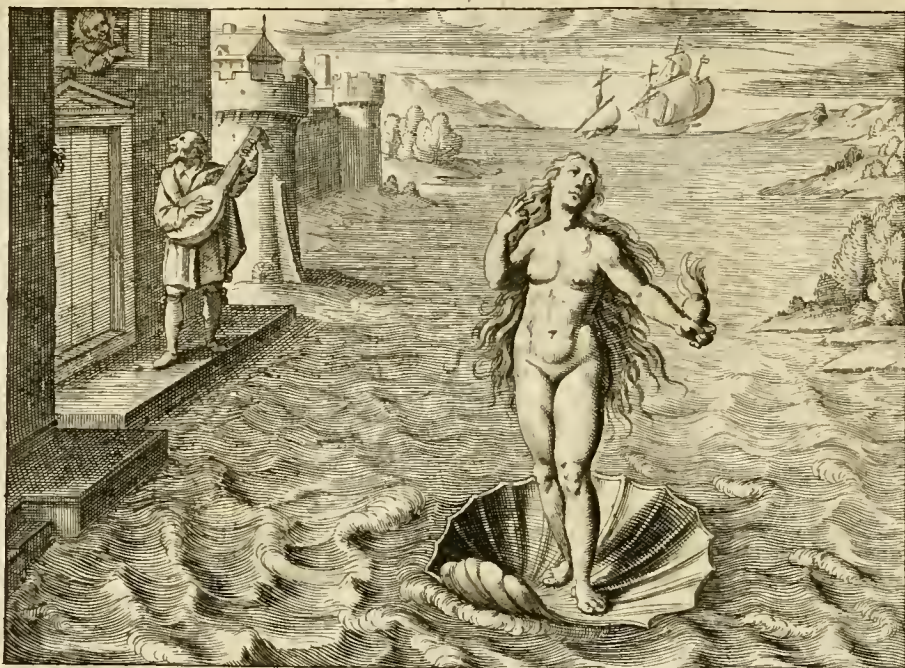
OP laatstverleên Maidagh, Maidagh, die is verkooren
 Uit all' den zoeten tijd der Lente niugebooren,
 Van't minnedraagers gildt, om met dankbaaren zin
 Jaaroffer uit te reên, zwank Venus de Godin
 Haar lieve lachend' oogh eens over all' de schaaren,
 Die, yrigh tot haar' dienst en overgeeven, waaren
 Ter aarde neêrgeknielt, om offerwerk te doen,
 Met wierook zuiverbrein, en versche roozenhoên.
 En in't aanschouwen van zoo veel' die op haar wachtten,
 Geneught reez' in haar' borst, en lust in haar' gedachten
 Om stygen halver lucht, van waar zy te gelyk
 Zagh op en nederwaarts haar wijdtverbreide rijk.
 Zy oversloegh't geslacht der sterffelyke dieren,
 En liet haar hel gezicht door's hemels oorden zwieren;
 Die zy bezeten vondt van ongemete goên.
 Saturnus, met zyn' star, in't hooghst: die haar' geboên.
 Stokoudt noch volgen moest, en Phillyra gaan vryen.
 Daar aan, Jupijn, berucht met zoo veel' snoeperyen,
 Als meenighvroude vondt wel van hem wordt vertelt:
 Nu zwan, nu sterke stier, dan weêr bekoorlyk geldt.
 Daar naa de strenge Mars, dien zy zyn' kroeze zinnen,
 In't branden van den strijdt, en dulle lust van't winnen,
 In't jaagen van't gescheurt en overrompelt heir,
 Alzoo t'ontlaaten weet, dat toom en gladde speir,
 Door't waalen van zyn' moedt, hem uit zyn' handen druipen;
 Als zy hem geeft een' wenk om t'haarent in te sluipen.
 Daar naa de Vorst van't licht, die dikwils heeft gesmaakt
 Het vlaaijen haarder kracht; die, in zyn' hart geraakt,
 Heeft uit den hemel hoogh ter aarde moeten daalen,
 En't hulsel koninklyk van zyne goude straalen
 Verworpen, om een' staf van een' olyven tak
 Te grijpen in der handt, en kleên een harderspak.
 Den kluchtigen Merkuur zyn' zoete val in't praaten,
 En schallikkeidt doortrapt niet hadden mogen baaten.
 Toen zy, met Herses min, ontstelde zynen geest.
 Hy was al mede, van dat evel, ziek geweest.
 De slaaperige Maan, haar' waterige zinnen
 Ontgingen daarom niet den heeten brandt van't minnen,
 Wanneer zy's middernachts, te daalen neder plagh,
 En kuste Endymion, daar hy in slaape lagh.

In't kort, zy vandt de Goôn, van minsten tot den meesten,
 En't middelbaar geslacht der langlevende geesten
 Haar' en haars zoons gevaân. Aan ieder zy vernam
 Lidteekens van zijn' pijl, brandtteekens van haar' vlam.
 Zy zag d'oneindlijkheid haars rijks zich openbaaren;
 Toen sprank haar't hart van vreughd, en rezen all' haar' aären.
 Toen gaf de roem aan't pit haars harten prik op prik.
 Des zy den vluggen Min toesprak: mijn zoon, dien ik
 Alleen voor all' mijn kracht en groot vermogen houwe,
 Als ik den omvang woest van 's wereldts rondt aanschouwe,
 Waar ken het hemelsch hof doch Godtheit ons gelijk
 In breedtheit onbepaalt van eeuwighstrekken rijk,
 Oft in waardije van de geen' die voor ons knielen,
 Oft in mildt daadigheid tot wellust aller zielen,
 'T welk aldermeest de Goôn van schepsels onderscheidt.
 Het smeekertje de Min heeft hier op dus gezeid:
 Wel magh men, moeder lief, getuigen zonder logen,
 Dat geene Goôn, by ons, op veer naa, haalen mogen.
 Maar is de spijt dies niet te grooter, dat'er zy
 Op aarde, 't laagste rondt, zoo snoodt een' kettery,
 Dat zy ons niet alleen en weigert eer, maar lastert,
 U voor onkuis, my voor een' aterlingschen basterdt!
 Van ons, komt, zeggen zy, den menschen gantsch geen goet:
 Ghy hebt my afgerecht, van jonks, en opgevoedt,
 Tot alle guitery: ons mogen zy het danken,
 Dat reukeloosheid slof, en ontrouw by hen banken.
 Onnutte zorgen zwaar, zijn, zeggen z', ons gebroedt:
 En zorgeloosheid weér, daar zorge wezen moet.
 Verzuim, en quisting zot, verwartheit, en bestommering,
 Ellende, en arremoede, en knaagende bekommering,
 En twist, en quaad vermoén, ja scheuring, oproer, krijggh,
 En duizendt plaagen meer, die ik om kortheid, zwijgh,
 Waar mede dat wy't al verwoesten en verwildren.
 Dus leelyk weten z' ons, by ieder, af te schildren,
 Om uit te rooijen't lof van onz' hooghwaardigh vuur.
 En, moghten zy begaan, zy geltten de natuur.
 Zoo dat, indien wy hen niet yffelyk en straffen,
 'T zal worden een' gewoonte, op onzen naam te blaffen,
 Met godtvergeete tong. En wie zal echter dan
 De schoone Venus, met den Minne, bidden an,
 Oft brengen offer, en gebeden, ten altaaren?
 Hier op zey Venus, zoet van harte; laat dit vaaren.
 Dat kraft zich tegens kraft verzet, is, zoon, bescheidt.
 Maar reden moeten zijn met reden wederleit.
 Indien dat ghy de zaak, met strafheid, gingt beginnen,
 Ghy zoudt alleen't gelaat, en niet het harte, winnen.
 De vreeze veinzers maakt. D'eerbiedigheid in't hart,
 Door de weldaadigheid alleen verkregen wardt.
 Geveinsde eerbiedenis kan geenen Godt vernoegen.
 En licht wint ghy met reên, die zich tot reên wil voegen.
 Des, die geen' reden acht, is't niet der pijn waardt,
 Dat ghy tot veinzen dwingt, en maakt, door straf, vervaart.
 Nocht heeft de strafheid dit; dat als men wil behoeden,
 Met haar, zijn' goede reên, zoo geeft het een vermoeden,

Dat elders hulp gezocht, en zwak de reede zy.
 Dus is het nut nocht recht, te straffen kettery.
 Maar zoekt, met onderwys van reden, hen te winnen.
 Vrouw moeder, zey de Min, hoe zoud' ik dat beginnen?
 Ik ben mijn' kindtsheid nauw ten einde; die ghy weet
 Ik meer in leeren doen, dan praaten heb besteedt.
 Mijn' handt, meer dan mijn' tong, bekent is allen oorden.
 De werken zijn my veel gereeder dan de woorden:
 Maar, oudt de kettters meest, en wel ter taal' altoos.
 Toen Venus: ghy, daarom, en zijt niet spraakeloos;
 Oft, boven uitspraak, schoon de daaden in u praalen.
 Derhalven volghet mijn' raadt, en gaat hunliën verhaalen;
 Als onderrichter, dat men niet misbruiken, dan
 De goede dingen, en ook meest de beste kan:
 Dat wy geen' oorzaak zijn van de gemelde quaaden;
 Maar dat zylieden die, zelf, op hunn' halzen laaden,
 Door dien z'ons bruiken vaak gansch zonder onderscheidt.
 Van rechte maat en tydt, en van gelegenheidt.
 Is lieffelykers iet op aarde, vroegh oft spaade,
 Dan Libers uwes ooms verheugende genaade?
 Nochtans d'onmaatigheidt, die weet ze te besteën
 Tot stichting van misval, en duizendt zwaarigheden.
 Wilt zoo de lusten van den minnebrandt gebruiken,
 Dat z'uit uw kindsch gebeent' het merregh niet en zuiken:
 Nocht uit en droogen u den ouderdoom gekromt.
 En port de minne niet, eer zy van zelve komt.
 Legt ook uw' zinnen, daar ghy veilig mooght genieten,
 Oft immers, daar 't genot is waardigh der verdrieten.
 Wie deze les betracht, die weet ons beiden dank,
 Laat deze reeden, zoon, op aardtryk geven klank,
 Met welbereede tong; en onderricht de dwaazen,
 Oft blaast ze een minnaar in, om, voor u, uit te blaazen.
 'T was wel van zynen zin. des zeyd' hy; ik weet raadt,
 En zonder meer, quam my verschynen in den staat,
 Waar in hy wordt gezien van 't eeuwigh hof vol weelden:
 En lastte my, ik zouw dit schryven voor de beelden,
 Die, van geleerder handt, hier naa, geteekent staan:
 Op dat de geen, die, nu oft dan, zal vinden, aan
 Het minnen, quelling vast, zich daar door niet verleiden laat';
 En, geef den Min geen' schuldt, maar 's minnaars onbescheiden raadt.

Sy steekt om hoog het hoofd.

EMERGIT

Jamais n'enfonce .

O Venus voestervrouw ,uw' vlammen niet en dooft
De grondelooze zee. ghy steekt om hoog het hoofd.

*Pulchra Venus ,ponto non mergere ; nascere ponto :
Si qua tuum tetigit ,jam tepet unda ,caput .*

Les flammes dont Venus embrase tout le monde ,
Ne s'amortissent pas pour les plonger dans l'onde.

Datje mijn haet en dunct my niet.

PELLUCES

Amour ne se cele .

Dekt vry uw vlammdt hart , met minneloos gelaat.
Ik zie , door 't glazen schildt , dat ghy my niet en haat.

*Perspicio : malè crystallo regis usa Minervæ
Insidias : vulnus das foris ; intus habes .*

Minerve couvre en vain d'une despite face ,
Les feux que l'Archerot void au travers sa glace.

Een trect mij.

VNA RAPIT

Une me tire .

Van zoo veel' schoonen, die des werlds dop bedekt,
En is'er niet dan een, daar hart en zin naa trekt.

*Mille stellarum rem lux habet unica mecum,
Os semper cujus vergit in ora meum.*

Quoy que le Ciel se pare, il n'y a qu'une flame,
Entre tant de flambeaux qui ravisse mon ame.

Van branden blinct hy.

ARDÉT ET INDE NITET

Amour vaillant.

Van heldre daaden, dan 't gerucht volmondigh spreekt,
Wanneer de minnevlam een edel hart ontsteekt.

*Non licet obscuro, nisi cum perit, esse calori.
Nemo, nisi ignotus notus, amanter amat.*

Un flambeau allumé monstre alors sa lumiere,
En qui aime c'est or qu'il a l'ame guerriere.

Hhhh 2

Ik

Ick buygh en breeck niet.

FERO NON FRANGOR

En endurent on dure .

Al verght de min my veel, door staadigh ongeval;
Hy moet my buigen lang, eer hy my breeken zal.

Arcus ego facilis flecti non frangor Amoris:

Non me, qui curvat, rumpere parvus amat.

Comme l'Archer son arc sans rompre, bande & tire;
Ainsi n'est surmonté l'Amant par le martyre.

Sy druct en heft.

PREMITQUE LEVATQUE

Tout vient d'Amour .

Nu heft ghy over eindt, dan druct ghy my heel krom.
Ach, wreede speelziekt! min, hoe springt ghy met my om?

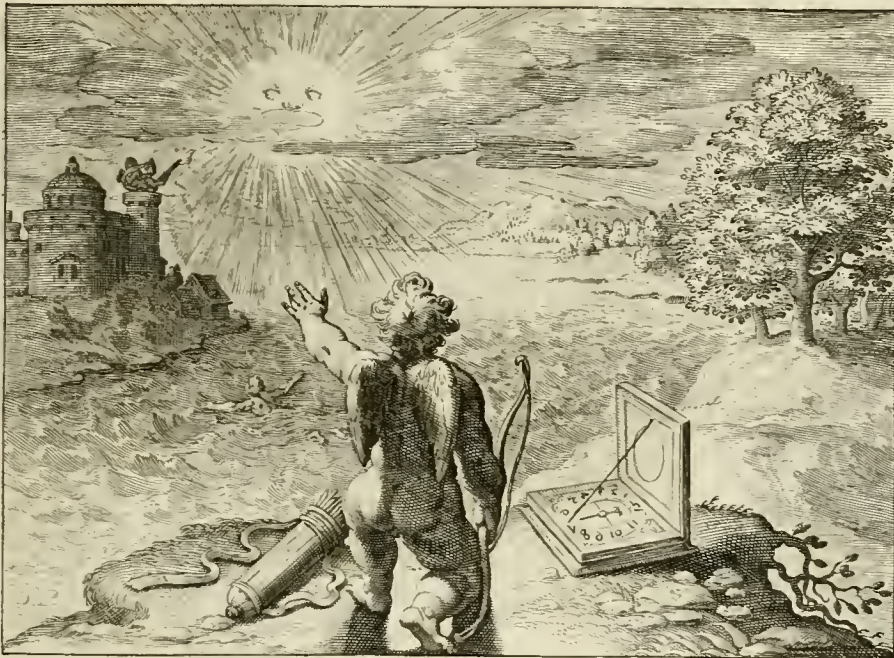
Deprimis, attollis frondosæ brachia sylvæ.

Deprimis, attollis? Caurus es, aut es amor.

Comme un vent violent les rameaux hausse & baisse,
Ainsi l'amour nous livre & plaisir & tristesse.

Geen ben ick sonder u.

NIL SINE TE

Rien sans toy.

'T is wat, als my mijn' zons almachtigh oogh aanziet.
Maar dekt z' haar aanschijn; dan ben ik, my zelve, niet.

*Cælestis cum me Sol aspicit ore sereno,
Protinus ad numeros mens redit apta suos.*

Je suis ce que je suis par ta clarté extremes,
Mais sans toy, mon Soleil, je ne suis plus moy mesme.

Ghy wect my vander doot.

HIS RADIIS REDIVIVA VIRESCO

De ses yeux depend ma vie.

Mijn flauwe leeven bleef verdelght van ongenoeght;
'Zoo ghy de dorre doot niet van mijn' lippen joeght.

*Vita semel fugiat languentem expuncta dolore,
Os mihi ni caleat Lucis ab ore meæ.*

La douleur qui saisit jusqu'à la mort mon ame
Ne me laisse jamais qu'en faveur de Madame.

H h h h 3

Waar-

Waerom ghy meer als ick?

CUR TU PRÆPONERIS MIHI?

Par rencontre, non par merite.

Ik quijn. Een ander zal mijn lief haar' trouw ontfæen.
Twee roozen even schoon; deez' plukt men; die blijft staan.

Hæc rosa, & illa rosa est: placet hæc, neque carpitur illa.

Non pariter meritis fit bene cuique suis.

De deux esgalles Fleurs de l'une on fait eslite.

De deux Amants pareils l'un n'a ce qu'il merite.

In lyden blinck ick:

SI FERIAM FULGEO.

Des tenebres la lumiere, et de la mort la vie.

Het slaan verwekt de vonk uit 's keizelsteens quetsuur.
In 't slaan van ramp, zoo blijkt en blinkt het minnevuur.

Splendorem fundunt, non vulnera nostra cruorem.

Pulchro percussus lumine claret amor.

Le feu sort du caillou si battre l'on le face,

Le feu d'amour paroist aux coups de la disgrace.

Sy blinct en doet al blincken.

CÆTERA SPLENDIDA REDDENS

Amour n'a rien a soy .

Mêvrouwe blinkt, en zet haar' klaarheid andren by.
'T is weërschijn van haar' glans, licht iet wat goeds in my.

*In speculum Sol effusus solet inde refundi
Aureus, in cujus lux cadit ista caput.*

Amour est au miroir tout esgal ce me semble,
Il prend d'ailleurs lueur & la redonne ensemble.

Dienende teer ick uyt.

SERVIENDO CONSUMOR

Pour servir ie meurs .

De minne kluiſt mijn vleefch. ik rammel in mijn' huidt.
Aan andren dient de lamp. zich zelve teert zy uit.

*Seſe ipſe exurit lucendo per atria lychnus.
Materies flammis eſt amor ipſe ſuis.*

Ainſi que le flambeau ſe paiſt de ſa ruïne
l'Amour vit par ſes feux, & par ſes feux ſe mitte.

Sy brandt en beeft.

TREMIT ET ARDET

Toujours en crainte et esperance .

Verwondert u de vlam, o Min, 't is weinigh reëns.
Het hart des minnaars brandt, en tsiddert al alleens.

Concalet, ac tremulo petit ignis acumine cælum.

Spe simul ardet amans, febricitátque metu.

La flamme en s'eslevant est toujours tremblotante,
l'Amoureux n'est jamais sans crainte & sans attente.

Ick voed een wond.

VULNUS ALO

Le nourris une playe .

Een lidt (ach!) dat ik voê, my in den strik verwacht,
Dat 's 't oogh. Door deze wond vaart my de pijl in 't hart.

Corde laborantis solum mea plaga videre est.

Esse, sed haud cæcum, te scio vulnus, amor.

Las je nourris mon mal, c'est l'œil qui me fourvoye;
Par cette bresche Amour obtint mon cœur en proye.

Sy leeft en doet oock leven.

MEÆ SPIRITUS VITÆ

Ame de mon ame.

Het leven van den windt baart leven in den gloedt.
Zoo leeft met my mijn lief, die leeft en leeven doet.

Fortius arsuras animant, en, flamina flammæ.

Quo vivo, vitæ spiritus ille meæ est.

Voyez vous les Zephyrs qu'ils allument la flame:
Madame elle est l'esprit qui avive mon ame.

T moet nu voort.

IRREVOCABLE

Il y faut obvier de bonne heure.

Die Minnes strengheidt schreumt koom' zjnen oorsprong veur:
Met my is 't al te laat. het moet'er nu meê deur.

Protinus intrabis, si tangas limen Amoris.

Pertinet ad scopulum missa sagitta suum.

Qui craint les traits d'Amour ne luy doit donner place,
Qui l'a fait une fois, quand il veut, ne le chasse.

Des eenes glans des anders brandt.

UNIUS SPLENDOR ALTERI ARDOR

La splendeur de l'un est l'ardeur de l'autre.

Het glinstren van het glas een' heeten brandt verwekt.
Mévrouwes glans, aldus, met minne 't hart ontsteekt.

*Quam Sol incussit Speculo, in me flamma resultat:
Famque foco muter; sim modo cespes ego.*

Par la lueur du verre un object prend la flame,
Ainsi par ta splendeur l'Amour brusle mon ame.

Hoe hoogher hoe heeter.

ALTIOR ARDESCIT

En courant il s'accroist.

Des middaghs steekt de zon, die zoet is, als het daaght.
Zoo groeit de minnebrandt, hoe ghy hem langer draaght.

*Emergis tepidus, mox attamen arduus ardes.
Num sedet in curru, Phæbe, Cupido tuo?*

Comme en son ascendant le Soleil se renforce,
Aussi va par degrez l'Amour croissant sa force.

Een die my past.

UNI PAREO

Que pour un.

Oft meenigh minnaar, elk om strijdt; zijn' brandt betuight:
Maar een, die tot my past; het pit mijns harten buight.

Una uni serulae clavis respondet; & uni

Arcano similis convenit una mihi.

Comme à une Serrure une Clef se rapporte;
N'ouvre aussi de ton cœur qu'à ton amy la porte.

Deur valsch.

INTIMÉ FALLAX

Trompeur à toutes restes.

O valschē spiegel, diep schijn ik in u te staan.
Maar ziet men, tast men wel, het is'er ver' van daan.

*O fallax speculum, tibi visus inesse profundo;
Specto repercussus meque, meumque locum.*

Madame est le miroir. J'y semblois avoir place;
Mais à bien y sonder j'en trouve nulle trace.

'Touwde deuntjen.

EADEM CANTILENA

Mon mal est sans fin.

Altijds hoop, nemmer heil, ben ik t'ontfaen gewent.
En wat ik loop oft jaagh, mijn slooven heeft geen endt.

More rotam inclusi volvo atque revolvo sciuri.

Fine carens captum circulus urget: amo.

Ainsi que l'Escurieul j'ay beau tourner sans cesse,
L'Amour tourne avec moy & jamais ne me laisse.

Branden't.

SI ARDEAT

Brustast il.

Wel is het wierookvat schoon, aardigh, en wat rijks.
Maar brandde 't hart, dan waar het eerst wat goddelijks.

Turibulum prædives opus, nil dignius aris.

Hoc flammis auctum ritè superbit opus.

Voyez vous l'Encensoir de presence honorable?
Mais s'on y met le feu c'est chose venerable.

Koudt

Coudt zijnde stichtse brandt.

FRIGIDA ACCENDIT

Froide, elle allume .

De kouwde vuurslagh vuur in 't drooge voedsel plant.
Koudt is mijn lief in zich, in andren sticht zy brandt.

*Quantumcunque simul frigent ferrumque silexque ;
Fomes at igniculos excipit inde suos.*

Le Fusil quoy que froid la mesche froide enflame ;
Un cœur marbré s'allume aux glaçons d'une Dame.

Van u mijn Licht.

ACCEPTAM FERRO LUCEM

Je recoi de m'amie, vigueur et vie.

De Zon vergult der Maan' haar zilvren aangezicht.
Dus houd' ik ook te leen, van u, mijn lief, mijn licht.

*Purum à fratre capit glacialis Luna colorem :
A Dominâ color est vivus in ore meo.*

Comme Phœbe reçoit du Soleil sa lumiere,
Ainsi fay-je & vigueur de ma belle guerriere.

Niet aen ghevangen.

VERBA DEDIT LUSO

En Amour n'y a point d'assurance.

De woorden in het oor, tot loon voor lange min,
Zijn winden in een net. Men vaart'er uit en in.

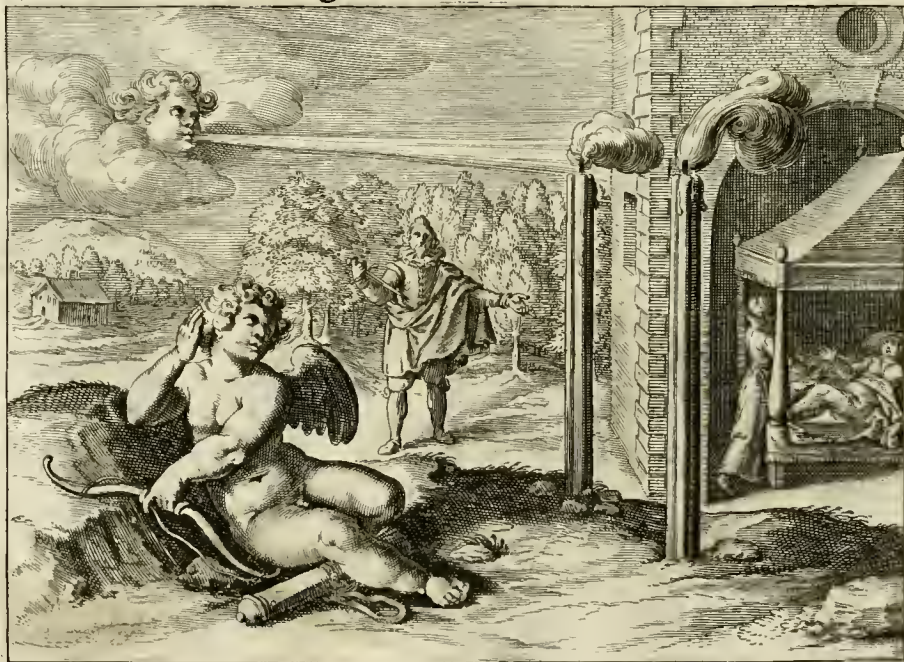
Verba bona auribus incantata haud verba merentis.

Bella irretiti praemia sunt Zephyri.

S'affeurer en Amour c'est estre temeraire,
Puis qu'il n'a que des vents pour folde & pour falaire.

Die Sielen neemt en geeft.

ANIMAT ET EXANIMAT

L'Amie, donne mort et vie.

De windt blaast op, en uit, de kaaressen, daar hy streeft.
Mijn' vrouw heeft ook een' kracht, die zielen neemt en geeft.

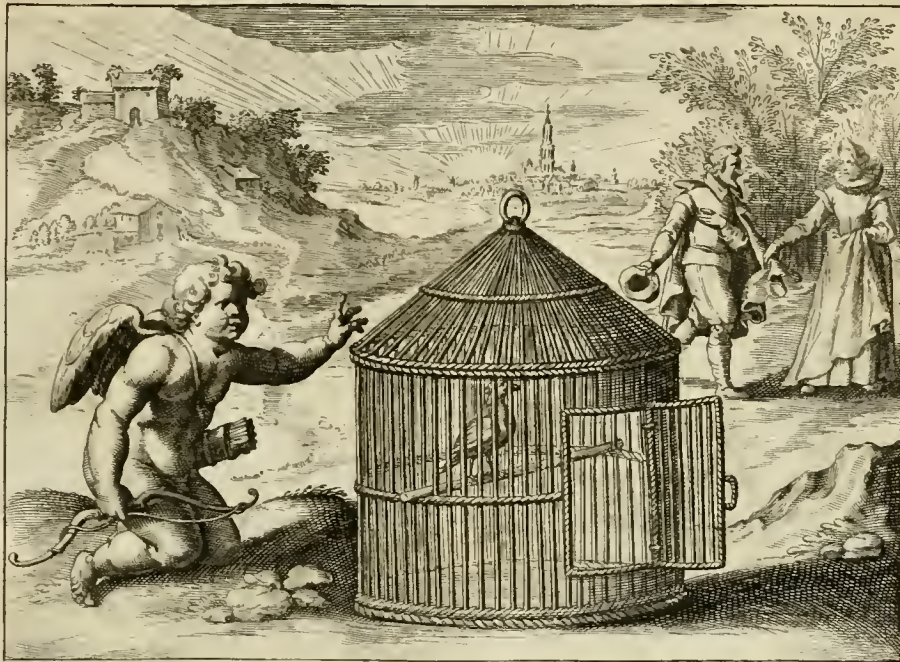
Accenditque facem, extinguitque facem Notis idem.

En Dea, quae vitam datque adimitque mihi.

Le vent tue un flambeau, ne le r'allume-il pas en suite
Ainsi de vous me vient la vie ou le trespas.

Willighe vanckenis.

CARCER VOLUNTARIUS

Ma prison est volontaire

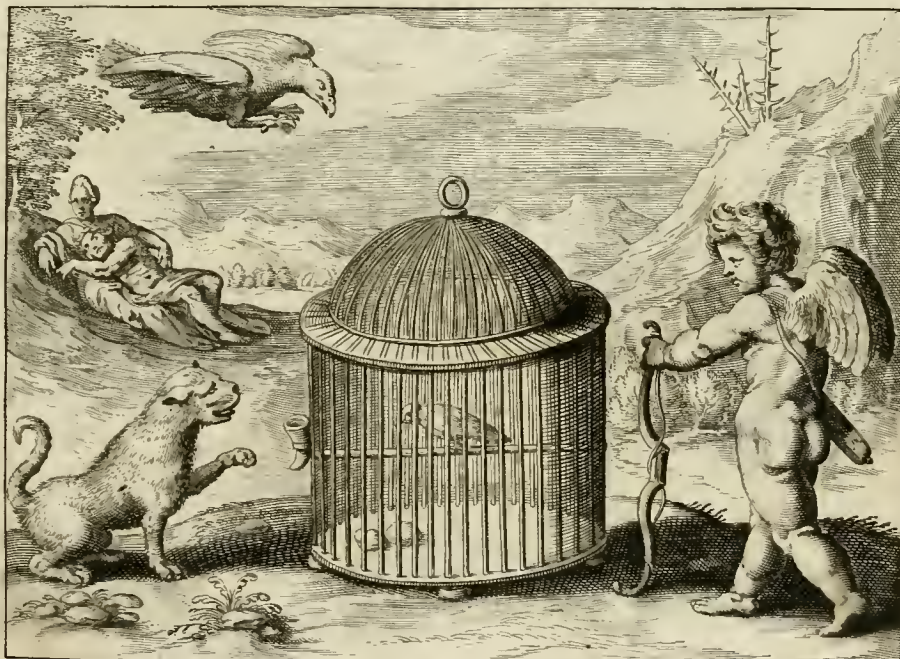
Ik vliê niet, oft men schoon mijn' kerker open doet.
Ik ben te wel gewent: mijn dienst is al te zoet.

*Carcere non clauso spatium patet ætheris ingens.
Non volo. Libertas carcere stare mea est.*

Le perroquet ne sort, bien qu'ouverte sa cage;
Aussi ma liberté c'est l'amoureux servage.

Voor vryheit vailicheit.

SERVA SED SECURA

Plus seur que libre.

In vanknis voedert my de min. En, waar ik vry;
Het ongeluk had ongelijk meer maghts op my.

*Inclusam accipiter frustra, felisque volucrem
Rapturiunt. nequeo captus amore mori.*

Libre n'est pas l'Amant, mais bien seur en servage,
Comme l'oiseau tenu presonnier en sa cage.

Daar

Daer schuylt.

LATET ERROR

Il y a de quoi craindre .

Met lekkre hoop, de Min staat, om te lokken, reedt.
Maar 't aas bedekt den hoek. Vast is men, eer men 't weet.

Vermiculo indutum cave perca voraveris hamum :

Me quoque speranda fronte fefellit amor.

Ainsi que le poisson se prend à cette amorce,
De mesme l'Amour nous trompe & nous force sa force.

Van't leven comt de doot.

EX ALMÂ LIBITINA

Tout se passe avec le temps .

Terwijl men jukt en lacht, maakt ons verlopen glas
Vernielster Venus van die voester Venus was.

*Labitur angustum per iter breve tempus : & alma
Per joca, per risus fit Libitina Venus.*

Comme passe le temps par un petit espace,
Aussi par jeux, par ris, enfin Venus se passe.

P. C. HOOFTS

P. C. H O O F T S

P S A L M E N.

P S A L M V I.

AL hitfen mijn' misdaaden, Ach die ter helle daalen,
 O Heer, uw' ongenaaden, Hun hart niet op en haalen;
 Tot mijner schennis aan; Nocht uwen lof, in 't graf.
 Wilt u, in arren moede, Het zuchten mat mijn' leden,
 Niet dienen van de roede, My doen de bangigheden
 Maar, met een weerzin, slaan. (Ach!) zwemmen in mijn zweet.
 Laat daalen, zonder strakheid, Mijn leger wordt gewasschen,
 Uw' oogen op mijn zwakheid. Den heelen nacht; door 't plasschen
 Uw' handt my heelen doe. Van traanen brak en heet.
 Door maateloos bezwaaren, Het teeren van den rouwe,
 Is my de schrik gevaaren. Doet dat ik heel verouwe,
 Tot in 't gebeente toe. En mijn' gedaante breekt.
 Mijn' smart is van de wrangste. Uw' knecht, aan alle zijden,
 De bitterheid der angste. De vreeslijkheên bestrijden,
 Mijn zinnen bijster maakt, Daar hy zoo diep in steekt.
 En ziele dreight te sloopen. Maar wegh, ghy wreede boeven,
 Hoe lang zal 't annelooopen; Die groeit in mijn bedroeven;
 Heer, eer my lichting naakt! Slaakt roof, en heene vliedt.
 O Godt, laat mijn' ellenden Want Godt, voor wien verscheenen
 Uw' afkeer omme wenden: Is mijn' gebedt, en weenen,
 In uw' aanschijn vervreemt, Versmaat mijn' smeeken niet.
 De vrundschap op doet daagen; Nu worden all' mijn' haaters
 Uit enkel welbehaagen, Verfoeide veldtverlaaters.
 Dat ghe in uw' goetheidt neemt. De vrees heeft hen vermant.
 Want, Heer, uw' weldaên meugen Als moedelooze lieden,
 Doch niet den dooden heugen. Den rug zy moeten bieden,
 Wat weten zy daar af? En storten in hunn' schandt.

P S A L M V I I.

O Godt, ghy zijt in mijn verdrieten,
 Een toevlugt, die niet kan ontschieten.
 Beschut my tegens d'ongenaên
 Van hun, die op mijn leven gaan;
 Op dat zy niet, met klaauw en tanden,
 Mijn ziel, als leeuwen, anneranden.
 Terwijle dat'er niemandt is,
 Die waakt om mijn' bevryenis.
 Leid ik op die verraaderyen
 Oit toe, daar zy my meê betyen?
 O Heere zijn mijn handen, met
 Verfoeibaare euveldaadt besmet?
 Wast oit, dat ik hem quaalijk loonde,
 Die zich, tot vreê genegen toonde?
 Bragt ik aan iemandt oit te pas,
 Dat hy my t'onreên vyandt was?
 Zoo wensch ik volgh' my op mijn hiele;
 Mijn vyandt, ende grijp' mijn' ziele;

Te grond mijn leeven treê, verneêr,
 Tot in het voetzandt toe, mijn' eer.
 Rijst Heer, en met ontsteeken yver,
 Valt op de grim van mijn' verdrijver;
 En my weêr in het ampt herstel,
 Dat ik bediende, op uw bevel.

Op dat de lieden zich begeeven,
 Om wederom u aan te kleeven,
 En dat hun, daar door, goedt moogh' schiên,
 Zoo laat hun weêr uw' hoogheid zien.
 Van oosten, westen, noorden, zuiden,
 Zijn onderdaan Godts recht de luiden.
 Naa dat ik, Heer, heb deughd gedaan,
 Laat over my uw vonnis gaan.

Zijn, Heer, niet lang genoegh geleden
 Der boozen ongerechtigheden?
 Hunn' goddeloosheidt haal de moordt.
 Uw' hulpe zett' de vroomen voort.
 Want ghy vol bilkheidts goedertieren,
 Kunt nemen proef van hart en nieren.
 De vroomen ghy handthaaven wildt;
 En zijt, o Heer, mijn scheutvry schildt.

Godts wetten buigen nocte neigen.
 Ons, daagelijks, vermaant zijn dreigen.
 Indien wy ons bekeeren niet,
 Zijn scherpe zwaardt de punte biedt:
 De steevighe armen zijner booge
 Zijn strak gestropt, en reedt ter tooge;
 De flits daar op; hy neemt zijn mik:
 Altzaamen in een oogenblik.

Zijn schut moet altijdt treffen noodtlijk,
 En maakt geen minder wondt dan doodtlijk.
 De doppen zijn van zulk' een' stof,
 Dat wie ze proeft, geen komt'er of.
 Die boosheidt in't gedacht toe reeden,
 Gaan zwanger met rampzaaligheden.
 Hoe gaauw zy schijnen, endtlijk zal,
 Hun baaren wezen een misval.

Die d'aard', tot's anders val opwroeten,
 Verraaden zelf hunn' eige voeten.
 Die ong'luk timmert, stort het op
 De winkel's quaads, zijn eigen kop.
 Wiens moedwil leedt bescheert den vroomen,
 Dien zal het op zijn kruin aankoomen.
 Gedankt zy Godts rechtvaardigheidt.
 Lof heb zijn' naam, en majesteit.

P S A L M XXIII.

MYn harders zijn de Goddelijke zorgen.
 Wien kan't misgaan, die rust op zulke borgen?
 Ik pluk de jeughd des velds, in groene weide,
 By frisse beek. En Godt met zijn geleide,
 (Wel op mijn' ziel) my wijst gewenschte wegen:
 Als die zijn' eer, daar aan, laat zijn gelegen.

Al stond ik ook, in naarheidt, onder aarde,
 En in mijn licht, de doodt; my en vervaarde
 Haar schaaduw niet. Want ghy, met uwe roede,
 My bystant doet. Des is my wel te moede.
 Ghy vult, daar 't zien de geenen die my haaten,
 Met eedle spijs en drank, mijn taafelvaaten.

Mijn hoofd van u, met oly, wordt bedroopen,
 Die lieflijk lucht. Uw miltheidt altijdts oopen
 Verzeekert my, dat ik te geenen daagen,
 Zal hebben stof, om, over u, te klaagen.
 In 's Heeren hof ik met der woon zal blijven;
 En waare weeld, aan mijnen geest, beklijven.

P S A L M XLV.

MYn togtigh hart reedt toe om aan te vanger
 Met, dat verdoof all' andere gezangen.

Mijn geest wordt vlug en opvaart om naa reën,
 'T verheven lof eens Koninks uit te breën.
 Gelijk een pen van wissel handt bewoogen
 Haar' konst ontvouwt, met voeghelijke toogen,
 Zoo wenscht mijn tong te weiden, en dien val,
 Met zijnen zwier; mijn rijm naaboosten zal.

By u, o schoonste in schoonigheidt geleecken,
 Blijft alle jeughd van schoonheidts eer versteeken,
 Gelijk als zwicht elk lidt, hoe groot in boogh,
 En strijkt zijn roem voor d'edelheid van 't oogh.
 'T koraal uws monds, die lippen lief besneeden
 Staan naa den standt van inborsts lieflijkheden.
 De zegen Gods, die alle rampen stuit,
 Houdt u, daarom beschut, eeuw in, eeuw uit.

De diere riem vermaalt met perleteikens,
 'T geeft gesmeedt vol blinkende oosterkeikens;
 Aan staale kling, in gulde yvoore scheë,
 Praal', op uw dy, en mann' o heldt uw schreë.
 De Koning leef. O Godlijk personaadje,
 Het mild geluk verlief op deez' sieraadje,
 En sleep' u naa. Trek op, der trouw te baat,
 Ter armen hulp, gerechtigheids soldaat.

Uw' rechterhandt u wondren zal met slaagen;
 En baaren schrik, en vlucht en nederlaagen;
 Uw scherpe pijl ontornen met zijn' moordt,
 In 't midden zelf, der vyanden slaghoordt.
 Uw troon en weet van wanklen nocht van zijgen,
 Nocht Mijn, nocht storm en zalze aan 't glyen krijgen.
 Tot uwent staaghs de scepter blijft gehuift,
 Dien billijkheidt u vestight in de vuift.

Gelijkdoens lust heeft uw gemoedt bevangen,
 Die afkeer maakt van goddelooze gangen;
 En dat u Godt, ver boven uws gelijk,
 Met zijn genaade en vreughdezalve strijk'.
 Komt ghy, met staat ter hooge poort uittreeden;
 Van 't elpen slot, zoo aassen uw' kleeden
 Een' zoete lucht van Kassia, waar meê
 Gebroken is de Myrrhe en Aloë.

De dochters preutfch der Koningen en heeren
 Vermaft van pracht uw' heerlijkheid stoffeeren.
 Hoe blinkt de Bruidt die t' uwer rechter staat:
 Van haar gezeet is klinkklaar goudt de draadt.
 Hoort, deyrn, en vat, hier is de knoop gelegen.
 Als met een fpons fchikt uit het hart te veegen
 Uw maaghfchap breedt, en wat de Nijlkant dorft;
 En hangt het heel aan uwen Oppervorft.

Uw' fchoonheid zal, zoodoend' hem 't hart ontfchaaken,
 En met een' vlam, die zelden fluimert, blaaken.
 Buigh vry de knie. uw' eer in ootmoedt leit.
 Hy is uw Prins. Aanbid zijn Majesteit.
 De Jofferschap der heerschende geflachten
 Van 't trotfe Thyr, zal aan uw' drempel wachten,
 Om, met fchenkaadje en overheuffche groet,
 Te vallen u, als ghy verfchijnt, te voet.

Bey rijkdoom zal u smeeken en gemeente.
 O koninks kindt, hoe fteekt ghy in 't gefteente!
 Het binnenft is naa 't buitenft t' eenenmaal,
 En alles ftijft van 't gloorende metaal.
 Als hoflijk ghy t' huis komt den Bruidegoome,
 In Paus gewaadt; met geborduuden zoome,
 Wat hebt ghe een fchaar gefpeelen tot geley,
 En maaghdenftoet, in orde van een' rey!

Zoo trekken heen die heughelijke troepen,
 Door drommeldrang en heil toewenfchend roepen,
 Ter braave burgh. De groote deuren gaan
 Aan weêrzijd' op, u wijken, en ontfaaen.
 Uw' afkoomft oudt, die eeuwelijke rye
 Van overheên der Memphifch' heerschappye
 Verrijzen zal, in uwe kindren, wien
 Hun lot zal zijn der wereldt te gebiën.

O zaaligh paar, dat ftraalt als hemellichten!
 Indien de doodt ontworftelen mijn' dichten,
 Uws klaren naams doorluchtige gefchal,
 Van lidt tot lidt, de naazaat hooren zal.
 Alzoo dat u de volken zullen danken,
 Met eenen zin, in veelerleye klanken,
 Al 't aardtrijk om, en nemmer nemmermeer
 En zal de glans befterven van uw eer.

P S A L M CIII.

OP op mijn' ziel, op mijn genegentheden,
 Maakt een gefpan, om t'zaamen uit te breedden
 Godts hoogen lof. uw kracht daar aan befteedt.
 Vergetelheidt, den dank doch niet en korte
 Voor all' het goedt, daar hy u meê beftortte;
 Gemerkt, dat hy uw' misdaadt fchoon vergeet.

Gemerkt dat hy uw' yflijke gebreeken
 In donker plompt, in 't diepfte doet verfteeken;
 Uw leven vryt van eenen vuilen val;
 En op uw' kruin laat daalen all' zijn deughden;
 En u gelijk een Arendt doet verjeughden;
 En gaande maakt uw tong, met bly gefchal.

Den geenen, die de wereldlijke haate
Verongelijkt, komt Gods gerecht te baate.
Zijn' wegen heeft hy Moyfes g'openbaart,
En aan 't geslacht van Israël. gestaadigh
Bewijst hy zich barmhartigh en genaadigh.
Zijn' goedigheid hy nemmermeer en spaart.

Zijn' steurnis, en zijn toorne geenszins duuren.
Zy doen ons niet, naar onze zond, bezuuren.
Veel kort hy aan het geen' dat ik verdien.
Het aardrijk leit zoo verre niet beneden
Den hemel, als hy zijn' genaadigheden
Breidt uit, met kracht, op hen, die hem ontzien.

Zoo wijd als strekt van Oost en West de scheeding;
Werpt hy, van ons, de klad der overtreding
Gelijkerwijs, als vaader over kindt,
Uit tederheid, met deernis, wordt bewogen,
Zoo wordt zijn hart, door die hem viert, getogen.
Want hy zeer wel, hoe broos wy zijn, verzint.

Hy, by zich zelf, verschoonende onze gangen,
Zeit: 't is maar stof, daar zy af t'zamen hangen.
De mensch heeft, met het kruidt, een levens lot.
Hy bloeit, als bloem, in 't midden van de grazen,
Die, door den windt, wordt met een vlucht verblazen;
Haar' steê verdwijnt, by feil van overschot.

Zoo tijdeloos is niet de gunst des Heeren.
Van eeuw tot eeuw, zy zegent die hem eeren.
Van kindt op kindt, erft zijn' gerechtigheid,
By hen, die, als zijn' trouwe bondtgenooten,
Zich hoên, van, met de voet, zijn' wet te stooten.
Maar toonen zich, tot zijn onthiet, bereidt.

In 't hemelsch hof, heeft Godt zijn' troon doen stichter.
Al wat'er is, voor zijn gebodt moet zwichten.
Ghy Engelen, ghy helden groot van kracht,
Verheft zijn lof, ghy heilighe oorloghsknechten;
Die zijn bevel gediensfigh uit moet rechten,
En op zijn woordt, en op zijn' wille wacht.

O alle ghy van Godt geschaape dingen,
Het staat u toe de gloory Godts te zingen.
Hest aan, bromt uit zijn' naam, met klaaren klank.
Vult op, met galm, die tot zijn lof gedye,
All' d'oorden van zijn' eindlooz' heerschappye.
En ghy, mijn' ziel, geeft hem prijs, eer, en dank.

De CIV Psalm Davids breedspraakelijk gerijmt.

O Godt op u, wiens schoonheid my beviel,
Wakk'r oogen slaa, zoo 't harte van mijn' ziel,
Dat het ontfang' uw' gloory ongemeeten,
En zwanger gaa met uwes roems geweeten.

'T veelvoudigh kleedt, van purper, zat, vermaalt
Met peerlen, goudt, en diergesteent dat straalt,
Is duister, doof, en maar een kleedt van rouwe,
By 't rijke licht daar ik u in aanschouwe.

Hoe gladt hebt ghy geschooren 't blaauw gordijn,
Daar beelden in van vlam geweven zijn?

Wie kan bevroên hoe t'zamen hangen blijven
 De watren die ons over 't hoofdt heen drijven?
 Een vlooke boogh van buijen staaghs beroert,
 Is't welffel daar ghy't hemelsch hof meê vloert.
 De wolken licht zijn uw'karros, daar vooren
 Spant ghy den windt gevlerkt, oft geeft hem spooren.

Tot boôn en uw'trauwanten uitgezocht,
 Zijn't vlammeend vier en de gezwinde tocht.
 Ghy hebt gegrondt onwikbaar's aardtrijs pakken
 Wien heifel strekt zijn eigen wight en 't zakken.

Ghy zijt het die, gelijk turkijne pel
 Het water staan deed over duin en del.
 Maar midts ghy straf't, uw' stem de vloeden hoorden,
 En vlooden voor des schorren donders woorden.

'T gebergte stak (toen ghy't ô vloên ontliept)
 Zijn'kruijen op. Tot hunn' bezette diept
 Ontvielen toen, en schooven neêr de daalen.
 Tzint zedigh is de zee, en past op paalen.

Dien dwingelandt ghy schanst van't aardtrijk af,
 Dat hy't niet weêr bedelve in 't natte graf.
 Maar straalen versch deedt ghy, ten bron uit, schieten,
 En beeken, door de klippen, ruischend' vlieten.

Daar ziet men't vee ten drenk, by driften, gaan;
 En't moede wildt zijn' heeten dorst verstaan.
 'T gevogelt wuft met zijn' bezonge keelen,
 Leert galmen daar de juichende priëlen.

Maar d'heuvels hoogh ontwassen strooms genot
 Bevochtight zy; o zorghdraagende Godt!
 Aan hunne vrucht, met een gestadigh zweeven,
 Van frissen dauw, inaazemende't leeven.

Dies't draghbaar jaar de boomen overlast
 En telgen kromt, daar't weeligh ooft aan wast,
 Als't aardtrijk zat door's milden hemels lekken,
 Met gras, vol op, het veldt, voor't vee, gaat dekken.

Het aardtrijk jaaght door zijn' gezonden hult,
 En tot den dienst der menschen, leevert uit,
 Al wat voor kruidt verquikt of rekt onz' leeven,
 En weite zoet van lucht, om kracht te geeven.

Op dat de zorgh van't klemmend' harte stuif,
 Met krachtigh nat ghy zwellen doet de druif:
 En schenkt ons wijn, schoon, smaakelijc, en geurigh;
 En vult met vreughd de borst te vooren treurigh.

Zoo waaght de geen, die suffigh zat eerlang,
 Van friffchen moed en uitgelaaten zang.
 De oly komt met haar welriekentheden
 Een' nieuwe jeughdt byzetten onzen leden.

Uw Cederhoudt op Liban weeligh tiert,
 Vol groeyzaam saps, daar woont het vlugh gediert;
 De Ooyevaar gekleedt in bonte pennen,
 Houdt daar zijn hof op hemelhooge dennen.

De steenen scherp, en steilten yselijc,
 Verkiest de gems t'zaaghachtigh tot een' wijk.
 En waar de rots zich uit wil hollen laaten,
 'T knijn is'er by, en legert in de gaaten.

De blonde maan met hoornen net gekromt,
 Dat zy verdwijnt en dat ze weêr verkomt,
 En dar zy, Heer, midts uw bevel, niet laten.
 Ghy hebt de zon geleert gaan haarder straat.

Als zy verrijft zoo valt ten hoolen uit,
 De jonge leeuw die brullend tocht naa buit:
 En 't heele woudt om spijze te bejaagen,
 Is op de beên, tot het begint te daagen.

Dan trekken ze af van hunn' aanflaagen stout,
 Elk naa de plaats daar het zich vayligh houdt.
 Daar tegen schiet de mensch aan zijn gewaade',
 Treedt uit en drijft zijn doen, tot 's avondts spaade.

O Godt, wat zijn gewracht met wijsheidt hoogh
 Uw' werken groot die my verbaazen 't oogh!
 U luste d'aard' dus overvloedelijken,
 Met midd'len, uit uw' eigen, te berijken.

Daar leit de woeste en ongemeete zee,
 En wrimmelt van het groot en kleine vee,
 Dat t'zaamen schoolt, en kemt de groene baaren,
 Waar over heen de witte zeilen vaaren.

De walvis woest is daar, die in zijn spel,
 Met schrik aanschouwt wordt van den bootsgezel,
 Wanneer hem door de zinnen komt geloopen,
 Dat deez' met eenen klink een schip kan floopen.

O Heer! naar u zien ieders oogen om,
 Dat hun, in tijdts, van daar hun voedtsel kom.
 Ghy werpt hun toe, zy nutten en verzaaden,
 Zich, als uw' handt ontsluit, van die weldaaden.

Maar weigert ghy uw' oogen neêr te slaan,
 Hunn' moed bezwijkt, en 't is met hun gedaan;
 Als ghy herroept de maght hunn' geest gegeven,
 Zy worden stof, en scheiden uit het leven.

En als ghy weêr uitzeindt uws adems kracht,
 Een' schepping volgt van alderley geslacht:
 En 't aardtrijk krijght, in steê van die vergingen,
 Een versch aanschijn met nieuwe aanvoeyelingen.

Dat, o mijn Godt, om u te looven dan,
 'T ontallijk tal der eeuwen t'zaamenspan;
 En nimmerme er, o Heere der heirschaaren,
 Versterve uw' lust om wonderdaên te baaren.

Als ghy een' wenk maar aan het aardtrijk geeft,
 'T ontzet zich straks, het siddert en het beeft.
 Den bergen komt (zoo ghy ze komt bestooken)
 De rook van angst ten toppen uit gebrooken.

Ghy zijt mijn' vreughd, o Godt, en in 't verbreên
 Van uwen roem ik 't leeven wil besteên:
 En zoo ghy u mijn' lofzang laat behaagen,
 Ik eind niet eer mijn' dichten dan mijn' daagen.

Hoe oft men noch ter wereldt schepsels vindt,
 Zoo ruw, zoo woest, dat zy, als dubbelt blindt,
 De klaare kracht der Godtheit niet bevroeden,
 Vol Majesteits, en oorspronk aller goeden.

Och oft verdween der goddeloozen schaar,
 En 't aardtrijk niet en wist, wat boosheidt waar!

Maar wy, laat ons Gods lof zoo veel te stijver,
Opzingen staaghs met onvermoeiden yver.

P S A L M C X I I I.

GHy, die u voelt getogen tot
Den dienst van onzen grooten Godt,
Hest aan met zangerige zielen,
Niet met den mondt alleen verbreidt
Zijn lof, voor welkes Majesteit
Dat alle schepsel heeft te knielen.

In't loven van den Heilighdom
Zijns naams, zy nemmer eeuwe stom;
Stry' uur met uur, om hem te eeren.
Van daar de zon ten hemel vaart
Tot daar zy wentelt nederwaart;
Brall' ende bromm' de roem des Heeren.

De volken vol van overmoedt
Kan hy vertreên met eenen voet.
Hoogh over hen is hy gezeten.
De geen die nemen kon de maat
Hoe verre zuid van noorden staat,
Zoud' noch zijn' eer niet kunnen meten.

Wat is 'er onzen Godt gelijk
Die, uit den top van Hemelrijk,
Dat hy bewoont als heil der heilen,
De vloer alleen niet van dat hof
Maar ook de diepte van de stof
Des aardtrijks, met zijn oogh kan peilen?

Hy heffende uit het slijk en zandt
Den armen, en den kleenen, plant
Hen aan der groote Vorsten zijde.
D'onvruchtbaar' huisvrouw afgemat
Van troosteloosheid, geeft hy, dat
Een zuigeling haar borst verblijde.

EINDE DER PSALMEN.

P. C. H O O F T S
 VERSCHEIDE GEDICHTEN.

DANKBAAR GENOEGEN.

Owondre Wijsheit, ghy die alles houdt benepen
 In uw volmaakte kund, en zelve niet begrepen
 Wort dan van uw vernuft, o onbepaalde maght,
 Van welke, al wat'er schiedt, te weege wort gebraght;
 O heiligh'hoogheit; o ghy goddelijke goetheit;
 O Schepper vol van overvaaderlijke zoetheit,
 Wiens liefde staadigh vloeit, en weet van geenen peil,
 In haar' milddaadigheit; o zalighmakend heil,
 Genaade zonder endt, die wat men hier ziet zwieren
 Op's vluggen levens wiek, bey menschen ende dieren
 Zoo vriendelijken stooft, dat het het sterven vliedt,
 Al zijn zijn' vreughden opgezoden in verdriet:
 U zing ik dezen lof, in't midden van het lijden,
 'T welk doorgaands kroont den kruin der jeughelijke tijden.
 Want, die nocht 't jonge vleesch, door tochten zonder maat,
 Aanschennen ten bederve op wijn oft wijven laat,
 Nocht dien de krijghsluft doet zijn' ziel te ritsen stieren
 Op koegelhaagel, en op punten van rappieren,
 Nocht dien het ongeval van quaale niet beloopt
 In frisscher jaaren ren, en 't lieve lijf afstroopt,
 Dien is beschooren 't leedt, dat al, waar hy behaagen
 In sचेpte, ontschaapen en ten graave wort gedraagen.
 Dien staat de zwarte rouw te draagen jaar op jaar.
 Dien volghet, van dagh tot dagh, het volgen van de baar.
 Dien plukt de droeve doodt zijn vrienden af by risten.
 Dien wandelt zijn gedacht in koor vol lieve kisten.
 Die wurght aan wanhoop van 't verzetten zijner schaë.
 Want hy komt tot de keur van eene bruit te spaë.
 Oft vindt hy vrouwe, die de reden en de zinnen,
 Met wijze eenstemmigheit, hem raaden te beminnen,
 Helaas hy leidt te laagh. Zijn oogh en aangezicht
 Zijn d'oude waapens quijt, en voeren toorts nocht schicht.
 En oft zijn rijper geeft zich beter kan vertaalen,
 Verwelkte lippen doen der woorden geur verschaalen.
 'T bedarde wederpaar is ook in 't hart verkoelt,
 En nauw, de kleedren door, de kracht der vlammen voelt.
 In dezen druk steek ik. Doch als ik koom te denken
 Dat ghy, mijn Schepper, 't oogh noch niet hebt laten krenken
 Van mijn vernuft, nocht my berooft van redes raadt;
 Maar dat die zielvooghdes my noch ten dienste staat;
 Zoo roert uw liefde 't hart, en raak ik te bevroeden
 Wat eer, wat lof, wat dank, dat ik voor all' de goeden
 Waar mede ghy my hebt gezegent ziel en lijf,
 Uw' jonste schuldigh ben, en eeuwich schuldigh blijf.
 Want Reede wijst my op genoote vroolijkheden,
 Van't bovenst mijner tijdt, bynaa tot heel beneden,

Herleidende't gedacht, door zoo veel' weldaën heen;
 En 't heughelijk gemoedt doet d'oude stappen treên.
 Jaa vorder gaat het noch dan d'heughenis kan reiken,
 En zeit, al eer ik was, dat ghy nocht klip, nocht eiken,
 Nocht leeuw te maaken, maar een mensch, van my, besloot;
 Jaa gunstelijk de slib, waar af ik biek, niet goot
 In onvolkoomme vorm, gelijk de vrouwebeelde';
 Maar vriendelijker dan de vaader die my teelde,
 Mijn stof met rijpen raadt, hebt tot een man gekneedt,
 Welk heeft in't huisgezin het opperste beleedt.
 Ghy plante m' in een landt, welks roem de Roomsche pennen
 Gepaart met Roomes roem, ten hoogen hemel mennen.
 De kleenheit van het welk verleent de rijkste stof,
 Tot de verwondering der grootheit van zijn lof.
 Uw zaaligende zorgh my 't leven heeft geweigert,
 Zoo lang, tot Hollant hooght in weelde stondt gesteigert;
 En d'Oosterling verhaart, en de bevrooze Noor,
 De naakte Westering, en de gezengde Moor,
 Aanschouwend', in onz' vlagh, den rooden leeuw zijn' randen,
 Uitkreet; voert vry die vaan, ô dwang der dwingelanden.
 Jaa in het zelfste jaar als't heldelijke volk
 Den hoet der vryheit haald' op spitze van den dolk,
 En met afzweeren't Spaansch gewelt in't onrecht stelde,
 By vonnis, dat het, op den Vorst des avonts, velde,
 Toen was't dat ik in't licht der zuivre zonne quam,
 En my tot Vaderstadt viel't maghtigh Amsterdam.
 Dat maghtigh Amsterdam, het welk all' Hollants steden
 Zoo verre zeilt voorby, als Hollant Neêrlands leden.
 Dat Amsterdam, 't welk hoeft en hart, zoo'k recht begrijp,
 Is van al't geene dat leit tussen Maas en Zijp.
 Ghy gaaft my ouders van veleerelike naamen,
 Die moghten staan bekend hun' afkoomst zonder schaamen;
 Want all' de geen' daar zy uitsprooten, en besprak
 Noit mensch die leeft, van eer-oft trouweloosheits vlak;
 Nocht gaf, in rechte lijn, hun naa, dat zy deën vloeyen
 Onnozel zweet en bloedt, om daar af grof te groeyen;
 En maakten dat hun't goedt eens anders eigen wart,
 Oft tegens't recht van't hof, oft tegens't recht van't hart.
 Maar weet mijn' burglary wel, aan hoe luttel't schorte
 Dat niet, in zelschap van noch dertien heeren, storte
 Voor welstandt van zijn landt, mijn vroomme vader't bloedt,
 Daar te doen slibbren in dacht Dudley vryheits voet.
 Uw' goedtheit en vergat een lidt niet, ten gerijve
 Dat dienen moght, oft tot vermaak van mijnen lijve;
 En schikte ze all' met zoo gevoeghelijk een' val,
 Dat niemandt billijk had te walgen van hun' stal.
 'T gebouw mijns lichaams hebt ghy Schepper zoo verheven,
 Dat het niet ver is van door's hemels lucht te zweeven.
 Want van de zool, waar med' het d'aard alleen geraakt,
 Het voorst en't achterst maar den bruinen bodem raakt.
 De rest verkeert in't klaar; en beezicht, tot zijn' weiden,
 'T blygeestigh element. Ach wat is dit verscheiden
 Van't kruipen van den worm, van't wroeten van de mol,
 Oft vissche, die ghy wilt dat met de golven roll'!

Den hopman aller leên, het hoofd, ghy van der hiele
 Geplaatst hebt allerwijdst, en, tot behoef der ziele,
 Mij vensters gefabrijkt, waar door haar wort gejoint
 't ontfangen 't geene noemt de weetzucht weetens grondt.
 Want alle zekerheid, daar z' iet opbouwt van binnen,
 Haar ingeboezemt wort, door d' uiterlijke zinnen.
 De vier van deez', 't gehoor, de smaak, de reuk, 't gezicht,
 Ghy, in den appel van den tooren hebt gesticht.
 De vijfde, daar wel meest zich op verlaat de reede,
 Ghy goedt vindt, dat zich all' het lichaam door verspreede.
 Doch vloeit 't gevoelen uit het hoofd als uit een speen,
 En van het zinrijk brein zijn leven houdt te leen.
 De leên die eenigh zijn bevaalt ghy even wijde
 Te neemen hunnen standt van d' eene en d' andre zijde:
 En hebt, die tweederley geschaapen zijn, verplicht
 Te staan ter wederzy, gelijk als in 't gewicht.
 Hadt ghy niet ieder handt gespleeten voor in vijven,
 Wy misten lichtelijk al 't geen de wijzen schrijven.
 Wat feil, zoo ghy niet by de vingers hadt vergaart;
 Den duim, die wederhandt, die knel van pen en zwaard?
 Van pen en zwaardt; de kracht van welke twee te zaamen
 Den hel de muil opbreekt, en scheurt daar uit de naamen
 Der helden, voerende triomfelijk ten toon
 De doot ter doot gedoemt, voor hun gewielden troon.
 Indien de knukkel geen verstandt en had van knikken,
 'T zoud' komen op den mondt aan, alles te beschikken
 Dat grijpens klem vereischt, en vaak te zijn gemoeit
 Met aan te tasten 't geen zijn' zinlijkheit verfoeit.
 Ook tanden noit zoo wel om ding, als vingers, klampten.
 Nu hebt ghy hem verzien met staatelijker ampten:
 Te weeten met bewindt van reedevoeren, smaak
 En kus, die vriendschaps bood is, en zoo zoet een zaak.
 Maar, goede Godt, terwijl ik zweev' in deez' gedachten,
 Komt d' allerlieffste mondt tot spraak, en maakt de klachten
 Van mijnen monde stom, en al mijn morren moordt,
 Verquikkende mijn ziel, door een gezeegent woordt.
 Mijn leven loopt te rugh, nieuw bloedt doorvliênde d' aëren
 Herplant de jeught in 't hart. Een jaa verjongt mijn' jaeren.
 Ghy opent, schoone mondt, mijn' mondt, en levert stof;
 Tot het ontvouwen van dit dierbaar lidt zijn lof.
 En, t' uwer liefde, lust my heerlijk te verheffen
 De gaaven, die het doen veel' leden overtreffen.
 O venster van 't gemoedt, door u, welwaarde mondt,
 Als ghy geen veinster zijt, wy zien in 's harten grondt.
 De quaade wiedt ghy uit, en plant de goede zeede'.
 Ghy zijt de Kancelier van 't koninkrijk der reede.
 Ghy voert haar wijze woordt. Uw' weet, daar hangt het aan;
 Dat wy elkanderen tot op een prik verstaan.
 Ghy zijt de bron van troost, ghy zijt het heil om helpen
 Den geenen, die zich voelt van angsten overstelpen.
 Ghy wekt den sussen op. ghy zijt de droefheits dwang:
 'T zy dat ghy smijdigh smeekt, oft vlaat met vloedt van zang.
 Ghy betert het misdoen van hevigheit der handen,
 En heelt gebrooke vreê van luiden en van landen.

'T gefchil van maagh met maagh wort door uw' konft beflecht.
 Ghy weert de daatlijkheit, en spreekt het heiligh recht.
 Des d'andre deelen van het lichaam voor u wijken;
 En geen en is'er van hun allen te gelijken,
 In noodigheit, genucht, oft nut, by uwen boogh:
 Ik zondere maar uit alleen het edel oogh.
 U gaf ik d'oppereer, en deed my dit niet marren.
 Met reede. want wat waar een hemel zonder starren?
 Mevrouw, geeft ghy my geeft, dat ik dit hoogh sieraadt,
 Waar in ghy't al, jaa zelfs de zon te boven gaat,
 Waardeere naa zijn' deughd. Wellieve tweejelingen,
 De mondt die schijnt gemaakt om van't gezicht te zingen.
 En zijn beroep, voor al, ik wisselijken waan
 Verschikt te wezen, om uw' lof ten dienst te staan.
 En lust' het Gode niet in't voorhoofd u te stichten,
 Zoo waaren voor den mensch verlooren alle lichten.
 Beweeging, verwe, stal, van water, dier, en plant,
 En schilderden zich noit naa't leven in't verstandt.
 Elk uwer beiden strekt een wereltjen van weelden.
 Want, in uw klein begrip, ghy d'allergrootste beelden
 In meenighten ontfangt, en aardigh stelt ten toon.
 Ghy zijt de vierschaar van het leelijk en het schoon.
 En zoo de schoonheit is het lekkerste aller zaaken,
 Ghy zijt de mondt, waar meê dat wy de schoonheit smaaken.
 De Min, de lieve lust, die't sterffelijk geslacht
 Bevrijt voor't uitgaan, krijght, van u, haar' meeste kracht.
 Men dicht van Minnegodt. Maar, in uw vuur, die stooker
 Zijn' toorts ontsteekt, en leent zijn' pijlen uit uw' kooker.
 Inzonderheit, wanneer ghy gloeit, met zulk een' gloor,
 Gelijk de lichten van mijn' lieve Leonoor;
 Mijn' lieve Leonoor, die vol van staassy praaien,
 En eere, jeughd, en vreughd, triomf en liefde straalen:
 Zoo zeer dat noit natuur tot jonst en konst bereit
 Oogh' anneblies een geeft van blyer majesteit.
 O vierigh bruin kristaal, wat stort'er vloedt van vonken
 En haagelt op mijn hart, wanneer't u lust te lonken!
 Schoone oogen, 't schijnt de ziel te pronk staat in uw'schoot:
 En by uw' leventheit zijn alle leden doodt.
 Op eenen driesprong, komt zich, tussen mondt en oogen,
 De neuze, 't vat der reuk, zoo wel geplaatst vertoogen,
 Dat, van al't geen de mondt kiest, om te slikken deur,
 Hy haar als deeling doet, en offert d'eerste geur.
 Zy weder maakt den mensch den reuk zoo diep indachtigh,
 Dat zich de mondt vertrouwt, daar aan te zijn deelachtigh.
 De reuk ontlast het brein, en heldert het vernuft,
 Wekt uit haar' slaap de ziel, als zy door't zwijmen suft.
 De lieffelijke lucht van bloemen en van kruiden,
 En alle droogery geplukt in't heete Zuiden
 Zich inneboezemen ten open van dit lidt.
 De geeft der spijs' is zijn; het lichaam voor't gebit.
 Ter wederzy van't hooft, zich vlyen beide d'ooren,
 Twee lepels scheppende, uit de lucht, het geen wy hooren.
 Deez' leeren ons de lust van kittelenden klank.
 Uit deze zuipt de ziel de zoetheidt van den zank:

'T zy dat zy luiften naa 't vermakelijke queelen
 Van het gewiekte wildt, oft naa geleerde keelen.
 Het is door deze, dat men 't galmen wort gewaar
 Van fluit, oft van trompet, van bolle oft snoggre snaar.

Z E D E R Y M E N.

EEn woeste geest is met geen' kraft te temmen.
 Want wrevelijkheid aanwakkert door den dwang.
 Maar moed wordt mak, door ingetooge stemmen,
 En klare reën van vroedmaakende zang,
 Die 's menschen hart, met Gods ontzich beklemmen.

O Godt, die met uw' achtbaarheid bevangen
 Om 't hart is, grenst aan wijsheid met zijn' voet.
 Want naar uw' gang hy aanzet zijne gangen,
 Verzekert, dat ghy uwes zegens vloedt
 Giet op de geen', die uwen aardt aanhangen.

Door slofheid een goedt opzet kan verfmooen.
 'T moet zijn vervolght met onverfufte vlijt.
 Welleevens konst wordt niemant aangebooren.
 Tot zeedigheid hoeft oeffening en tijdt.
 Te luttel moeite is alle moeit verlooren.

Die recht gewent zijn' flimtrekkende zinnen,
 Dat hun niet meer der oude kromheid heught,
 Geraakt, in 't eindt, door zijn volharden, binnen
 Het heerlijk hof der eerentfeste deughdt;
 Daar vaste vreughd is, voor 't gemoedt, te winnen.

Wie, met het hooghste goedt, zich wil verrijken,
 Moet koelen, en zijn' eige liefdes brandt
 Met liefde tot zijn' naaften vergelijken:
 Maar vlamme, met zijn' ziel, zin, en verstandt,
 Op 't godlijk schoon, dat niet en kan bezwijken.

Wacht u, uw' faam met schande te befmetten.
 Ontfticht geen' mensch met werrek oft met woordt.
 'T is niet genoegh aan goedt nocht bloedt te letten,
 En yder een' te geeven 't geen hem hoort.
 Eert Overheidt, en vreedhoudende wetten.

Slaap, spijs, en drank, zijn noodigh om te leeven.
 Maar maatight haar, naa 't eiffchen van de noodt.
 Want, zonder dat, zy doen zeer dikwijls sneeven.
 Een slaapend mensch scheelt weenigh van een' doodt.
 Een flemper, met goedt voedsel, wordt vergeeven.

Aan lekkerny van mondt, ook oor, en oogen,
 Aan vlugge kost der welluchtende reuk
 Geeft meer niet toe, dan ruim uw staat kan doogen.
 Grootdaadigheidt krijght een' misstaande kreuk,
 Als zy de bron der middlen doet verdroogen.

Een wulpsche moedt, opstookende de vieren.
 In 't harte, dat de Min ten deele won,
 Maakt byftren staat, berooit hoeft, vooze spieren.
 En wie hem dempt, verwaarelooft de zon;
 Uitrooijend' het geflacht der ziende dieren.

Als in een' zee, wy staadigh 't leeven waagen,
 Omringelt van 't buivallige geval.

Spitst dan 't gemoedt, om rustigh te verdraagen,
 Daar 't noodt, oft nut, oft deughd vereiffen zal;
 Voor vremdt, voor vrundt, voor vaaderlandt, voor maagen.

Gelijk als een, die wandelt by de weegen,
 Indien hy, met het oogh, geen acht en geeft,
 Op 't geen, dat voor zijn' voeten is geleegen,
 Licht struikelt, en in put oft grafte sneeft;
 Zoo dijdt hun doen, die onbedachttheid pleegen.

Raadt is het oogh der ziele. Die dat luiken,
 Hunn' welvaart meest verbrodden niet alleen;
 Maar vaak den standt van een' gemeent' verstuiken.
 Het wreevle luk treft alderminst de geen',
 Die, naa den geest, voorzienigheidt gebruiken.

De noodiging van nachts bekoorlijkheden,
 Dat, hallestijds twee liên een deksel warm';
 Bekruipenis van lieffelijke leden,
 Waar inne zinkt het binnenst van den arm;
 Slaapmaatschappy, bet bindt dan duizendt eeden.

Doet alle vlijt om vrienden te bejaagen;
 Alleen niet, die van afkoomst u bestaan.
 Want zinnen, die te zaamen overdraagen,
 Voor hun geslacht elkandre neemen aan.
 D'eenzeedigen zijn naader bloedt dan maagen.

Doodtschuldigh gildt, geteelt tot druk en traanen,
 Ziet, wat geweldt van onverwachte ellendt
 Gestaadigh stort uit Noodlots ope kraanen.
 'T welk ramp op ramp uw' broosheidt over zendt.
 Uw leeven zwiert op slibberige baanen.

Den eedlen valt zijn' armoê zwaar te draagen.
 D'uitwendighe eer vereifcht te zijn bewaart.
 Nochtans, als 't hoort, van voorzaats deughdt, gewaagen,
 Ontwaakt een hart ter deughd': oft 't is veraardt.
 Dan stopt het zijn' behoest', door snoode laagen.

De wraak ('t en zy gepleeght tot misdaads weering)
 Is wreedtheidt; zond, die alle zonden trotst.
 Die 't leedt houd in zijn' krop, en met vermeerung
 Duidt alle werk op 't wrevelft, woordt op 't schotst,
 Maakt bitter 't zoet der menschelijk' hanteering.

De droomen, spook, en wichlaarijs berichten,
 Voorzegging, slot van menschelijke reên,
 Zijn welgrondt, zoo m'er waarheidt op wil stichten.
 Elk' aardsche lamp heeft donkren top. Alleen
 Zijn zonder rook des heilgen hemels lichten.

Wanneer, daar twee geraaken te verschillen,
 Elk, aan zijn wit 't staarrogend zielgezicht
 Gespijckert heeft, met heftigheidt van willen;
 In voege, dat hy schijnt onteert die zwicht:
 Wordt ramp gelaên, meer dan men op kan tillen.

Rijkdoom met weelde en maklijckheit verlaaden
 Een' roffter is, die's menschen hart tot min
 Des leevens lokt. De vreez' van 't lijf te schaaden
 Drijft spot met lof. Geen' forsser vyandin
 Dan bloodigheidt, van heerelijke daaden.

N O O D L O T.

Fælix, qui potuit rerum cognoscere causas.

Gelukkigh, die d'oorzaaken van de dingen
 Verstaat; en hoe zy vast zijn onderlingen
 Geschaakelt zulks, dat geene leventheên
 (Godt uitgezeit) ooit iet van zelve deên,
 Oft leên; maar al, door andere oorzaaks dringen.
 Door oorzaaks kracht, men al wat schiedt ziet drijven.
 Waar die te slaauw, geen' werking zouw bekliven;
 En oorzaak zijn geen' oorzaak. Wat gewracht
 Ter wereldt wordt, is dan te weegh gebragt,
 Door kracht zoo groot, dat het niet naa kan blijven.
 Elke oorzaak heeft haar' moederoorzaak weder.
 'T gaat al zoo 't moet; en daalt van Gode neder.
 Zijn' goedtheidt wijs en maghtigh, is de bron,
 Daar 't al uit vloeit, als straalen uit de zon.
 Hy kon, en zouw, waar't nutst, ons helpen reeder.

Troost in wederspoedt: aan eenen Vriendt.

WEgh met dat nutteloos geweest,
 Geen mannen voer; de treurigheên
 Ten borst uitstorm; rek uit de vrouwen
 Die 't voorhoofd, vrundt, betraalyt houwen:
 Wanneer der zon niet juist haar' lach
 Zoo hartlijk afgaat als ze plagh;
 Wanneer 't geluk, te zoet op sullen,
 Den teirling u doet tegen rollen.
 De zee, die nu gegeeffelt rookt
 Van Noorde winden; wort gestrookt
 Op morgen van een' labber koelen.
 De Vorst des lichts zal af gaan spoelen
 Te nacht zijn rouw, in 't klare nat;
 En met een aanzicht fris en gladt
 Van nieuwe jeughd, te voorschijn stijgen.
 'T geschrey weêr voor de lach moet zwijgen.
 Elk staat zijn' poos te roer niet lang.
 Zy zingen, beurt om beurt, hun' zang.
 De drooge jok, de vochte traanen
 Ons, beurtswijz', om hun' uure maanen,
 Als droefheidt zich op't hooghst verflaat;
 Weet, dat zy dan in arbeit gaat,
 Om de gelaade vreughd' te baaren.
 Dit 's noodlots nuk. De vlucht der jaaren
 Waait heel doormengt met quaadt en goedt.
 Die heden achter ploegh gaan moet,
 Oft met de graaf den akker spitten,
 Op morgen zal ter vierschaar zitten
 Als rechter over 't Roomsche rijk,
 En kennen niemandt zijns gelijk.
 Het afgement gespan der offen
 Zal hy van't kneuzend juk verlossen,

Op dat het nu de nekken dwing'
 Van volk veroverd door zijn' kling.
 Dien d'avondt om den kost zagh wroeten
 De morgenstar ziet Koning groeten.
 Indien Fortuin maar krijght een gril,
 En ernst met spel doorvlechten wil;
 De boer, voor wien men 't al zagh stuipen,
 Zal weêr in 't kot van gister kruipen,
 En leevren staatelijke stof
 Aan 't graauw, en liên van 't neederhof,
 Tot spot en lach. Thans by de schooven
 Hy in de schuur zijn hout gaat klooven:
 Waar in de bijl, met lauwerblaên
 Gepronkt, hem zal ten dienste staan.
 Ontbreekt het hem aan wilge takken,
 Hy zal in 't vuur de roede smakken,
 Die de trauwant thans voor hem droegh,
 Als hy der wereldt anxt aanjoegh.

E I N D E.

P. C. HOOFTS

P. C. H O O F T S
Z A N G E N.

Wijze: *Phillide mea, se di belta' sei vagha, &c.*

HEilige Venus, die't roer houdt aller harten;
Hoe komt mijn' Nimsjes hart zoo ongevoelijk,
Daar z' is zoo goelijk?

Zoud' het wel wezen, dat uw' vermoge vlammen,
Op boezem, die de golven staadigh natten,
Niet kunnen vatten?

Neen zeker, neen, neen, ghy zelve zijt gesprooten
Uit grondelooze zee. Nochtans verdronken
Daar niet uw' vonken.

Maar ik geloove, wilt ghy uw konst betoonen,
Dat ghy die raauwe borst, in sneeuw bedooven,
Wel gaar zult stooven.

Maar ik geloove, dat ghy noch eens zult kneeden,
Met uw' albuigend' handt, dat hartjen, steenigh;
En maaken 't leenigh.

Dat wederspannigh, dat hartjen schuw en schightigh,
Van't schittren uwer toorts, zal ommekeeren,
En minnen leeren.

Andere fierheidt zal eens haar' boezem mannen.
Zy zal, (hoe fel zy nu vliedt) zonder tsaagen,
Uw' vlam naajaagen.

Schreumende maaghden, en onervaare borsjes
Kunt ghy, wanneer't u lust, haar' vreeze korten,
En moedt instorten.

Dan leert men, luchtigh, ten zachten bedd' uit stijgen,
En in een' onderkeurs ter venster vaaren,
Op zang en snaaren.

Dan leert men, zaghjens, om d'oude liên te mompen,
Zijn' voetjens zetten, dat het niemant luister,
Alleen, by duister.

Dan leert men, listigh zijn' boel rer sluik in laten,
En vloeken 't kraaken van de deur en trappen,
Die 't willen klappen.

Dan leert men lasjes, als afgement van minne,
Het geeven op, en in liefs armen glyen;
De lipjes vlyen.

Dan leert men, flauwtjes de weerlooze oogghjes luiken;
En lieve lipjes aan liefs lipjes lijmen,
En zoo bezwijmen.

Dan leert men entlijk, aan liefjes hals besterven,
Dan, stoutertjens, op liefs mondt zijn' verloren
Zieltjen naafpooren.

Dan is het vrede, en het verwonnen hartje
Verzweert te sribblen tegens de geboden
Der Minnegoden.

Wijze: *J'aymeray tousjours ma Phillis, &c.*

V Luchtige Nimf, waar heen zo snel? Wil-je, blus-je,
Galathea, wacht u wel, Dat ten deel, en wort bedankt.
Dat uw' vlechten Geef-je dan meer, dan ghy ontfant?
Niet en hechten, Wil-je my niet die gunste doen;
Met haar opgesnoerde goudt, Lijdt dan, dat ik u eens zoen,
Onder de takken van dit hout. Voor uw' lippen.
Wakkere Nimfe, wendt, en ziet Ghy gaat glippen,
Eens te deegh van wien ghy vliedt, Denkend', ik zoud' voort ter steê
Sneller dan de Kuffen uw' hals en ooghjens meê.
Hinden van de Mogelijk, jaa, kust' ik van all's,
Honden? die'r, met ope keel, Ooghjes, lipjes, witten hals,
Vollegen, tot hun achterdeel. En niet traager
Immer en jaagh ik u niet naa, Noch wat laager
Met begeerte van uw' schaâ; Iet wat poezelachtighs. Dan
Maar van zinne, Dartele dier, verloor-je'r an?
Om uw' minne Alle mijn' lust, en lekkerny,
Te verwerven voor de mijn'. Galathea, dat zijt ghy.
Waant ghy dat groot verlies te zijn? Komt wat naader.
Nimfe, ghy vlucht al even stuurs, Want wat spaader,
En ik heb de borst vol vuurs. Als de jonkheid neemt haar' keer,
Met een kusje, Zal't u zoo wel niet passien meer.

Wijze: *Gister avondt spaë sloot ik mijn' deur, &c.*

Min. Galathea, ziet, de dagh komt aan.
Gal. Neen, mijn lief, wilt noch wat marren,
'T zijn de starren.
Neen, mijn lief, wilt noch wat marren; 't is de maan.
Min. Galathea, 't is geen' maanefchijn.
Gal. Hoe? 't is noch geen een geslaagen;
Wat zoud' t daagen?
Hoe? 't is noch geen een, 't en kan de dagh niet zijn.
Min. Galathe' aanschouwt den hemel wel.
Gal. Laas! ik zie den dagh toereeden,
'T licht uitbreeden.
Laas! ik zie den daageraad. De tijdt is snel.
Gal. Waarom duurt de nacht tot t'avondt niet,
Dat wy bleeven met ons beiden,
Zonder scheiden;
Bleeven vrolijk, tot dat ons de dootd verriedt?
Min. Nu, adieu mijn' lust, en blijft gezondt.
Gal. Wilt my noch een kusjen geeven,
Ach mijn leeven,
Gunt my noch een kusje van uw' blyen mondt.
Gal. Ach! mijn leven, komt ghy t'avondt weêr?
Min. Laas! uw' moeder moght het speuren,
En zich steuren.
Maar, zoo ghy's getrooft zijt, ik koom even zeer.
Gal. Ach! mijn' weeld', hoe raak ik van uw' hals?
Min. Laas! de dagh en wil niet lyen
'T langer vryen.
Dank hebt van uw' zachte kusjes, en van all's.

Wijze:

Wijze: *Amarilli mia bella*, &c.

KRaft, met smeekende geluyen,
Deed Thirsis, om tot een kus te bekooren
Zijn' Doris hart bevrooren:
Die niet bezof, wat dat het mogt beduyen:
Heden komt ze (welke buyen?)
Zonder hem blyer
Oogh oft gelaat te gonnen,
Aangeronnen,
En kust den vryer.

Thirsis, met een hart vol klaghten,
Zat, op zijn krank geluk deerlijk te maalen;
Diep in gedachten,
Wanneer zijn' mondt vernam de malfse kraalen:
Hy verschoot, en zey: wat quaalen
Volgen my staadigh?
'T zy, Doris, dat ghy roosten,
Oft komt troosten,
Altijds moorddaadigh.

Wijze: *Alle caccie, alle caccie pastori*, &c.

ROozemondt, had ik hair uit uw tuitjen,
'K wed ik kneveld' het goodtjen, het guitjen,
Dat met zijn' brandt, met zijn' boogh, met zijn' flitsen,
Landt tegen landt over einde kan hitsen:
En beroofde den listigen stooker,
Van zijn' toorts, zijn geschut, en zijn kooker.

Oft en had ik maar een' van die vonken,
Die daar laatst in uw kijkertjes blonken:
'K plantte ze boven de minne zijn' kaaken,
Om dezen blinden eens ziende te maaken:
Dat, als immer hy oorloogen wilde,
Hy zijn' pijlen, met kennisse, spilde.

Maar ghy wedt, had ik een van die wensjes;
Dat ik alle me lusjes allensjes,
Daar ghy my nu om verlegen laat blijven,
Makkelijk weeten zouw deure te drijven:
En en wilt my geen waapenen gunnen,
Die u zelve veroveren kunnen.

Wijze: *Pourquoy me fuyez vous cruelle*, &c.

WAar heenen Amaril, waar heenen?
Ghy verrecht uw' voetjes te bitter
een' last.

Keer om, staa vast.
Wat mooghje meenen;
Oft waan je den geenen;
Die 't al verrast,
Den wakkeren Minne t'ontgaan?
Helaas! het is'er ver van daan.
Sterffelijk lichaams logge pak
Valt hier in snelheid veel te zwak.

Dat geesje, met geen lijf verlaaden;
Kan harten en hinden, al vlieden ze
snel,

Inloopen wel,
Op alle paaden;
En naayen zijn' naaden,
En speelen 't spel,
Dat alle gemoeden ontrufft,
Met deeze wonderlijke lust;
Waar door men, als uitzinnigh, wart
Verlegen met zijn eigen hart.

M m m m z

Dari

Dan heeft hy noch van pluim en pennen
 Gespikkelde wicken. Die zijn hem zoo reê,
 Tot elker steê.
 Al wat niet kennen

Zijn' zoolen berennen,
 Beroeit hy daar meê.
 Het luchtigh geveederde kindt
 Naakijken laat den noorden windt :
 En wat hem dan noch is te veer,
 Beschiedt hy met zijn vlug geweer.

Wijze: *Je voudrois bien, o Cloris, &c.*

WRang' Amaril, zal Min nooit murruw meuken
 Uw hart zoo raauw, eer ouderdoom 't beklimt,
 En van de borst maakt een gordijn vol kreuken,
 Die 't elpenbeen nu tart, hoe zeer het glimt?
 Hoe lang zal noch de blinde schutter borgen
 Uw' wilden wil, die schopt de minnezorgen?
 Uw' wilden wil, die noit en proefde 't quijnen,
 En 't willigh wee, dat innerlijken slijt;
 Nocht hoe dat die bekommeringen bijnen,
 Die knaagen aan afwezens taayen tijdt;
 Nocht 't vinnigh vuur der lieffelijke lonken,
 Die kroppen 't hart met overvloedt van vonken.
 Wanneer zal u eens lieve lust bevangen,
 En geven, aan dien strakken zin, een' boght?
 Ach, die u eens zagh smelten van verlangen
 Naa lekkerny van kusjes kiesch en vocht!
 En bieden zelf uw lippen, nu gebeden!
 Wat zoeter wraak van all' uw' koeligheden?

Wijze: *Jonkvrouw ik bid, vertrouwt, &c.*

IN het Idalisch dal
 Heeft Venus zonder gal
 Een' gaarde; daar in bloeit het al,
 Wat zoetjens door de zinnen lekt,
 Wat hartjen lokt, wat zieltjen trekt.
 Het is niet lang geleên,
 Dat, by geval, dat heen
 Eens quam de schoone Doris treên.
 Zy gaf der poorte een' kleene klop.
 Die sprong terstont gewilligh op.
 Haar keurigh ooghen ging
 Waardeeren alle ding;
 En wat in fraaiheidt zonderling
 Uitmuntend boven ander steegh,
 Dat mijnd' z', en plukt' het met een'
 veegh.
 Zeer luttel liep het aan,
 Oft z'had haar' schoot gelaên
 Met puik van allerley sieraên.
 En toen het beste was gebuit,
 Zoo streek ze deur, ten lusthof uit.
 Maar toen zy zich alleen
 Bevondt, daar zy met vreên
 Moght schiften de bekoorlijkheên,
 Die z'in haar' bouwen had verzaamt,
 Zoo voeghde z'ieder, daar't betaamt.

Zy plantte in 't oogh een vonk,
 En steld'er by te pronk
 Een' lieven lach, en looze lonk.
 Zy gaf der tong' een' vliet van taal,
 Der keel 't gefchal van nachtegaal.
 Voetstapjes wis en net
 Zy toemat haren tredt:
 En maakte vast, aan elk verzet
 Van vingertjens, op boogh oft snaar,
 Een' zwier, dien 't hart wel wordt
 gewaar.
 Ik meen, ghy, Venus, voelt
 Uw vlammen wel verkoelt,
 Sint dat zy u dus heeft gedroelt.
 En, zoo ghy niet ras op en zijt,
 Ghy raakt den minneschepter quijt
 Ziet wat zich onderleit
 De schrandre geestigheidt:
 Op een vermaalden klood, die dreit,
 Speurt zy den wegh des hemels naa.
 Zoo zy hem vindt, zy is'er draa.
 Dan gaav' ik niet een zier
 Voor al zoo meenigh dier,
 Als daar geschildert staat met vier.
 'K wed, zy den hemel plondren dar,
 En laat'er niet een' groote star:

En

En als zy, met der vaart,
 Die t'zaamen heeft vergaart,
 Dat zy z' in geen en paauwestaart
 Zal zaaijen, voor een' kar oft fleê;
 Als Argus oogen Juno deê:
 Maar naar uw' kranse staan,
 En zelve zitten gaan
 In uwen waagen, dan gelaên
 (Na mijn verstandt) met beter vracht:
 Doch niet genoeg en aan de jaght:
 Maar slaan in elke lijn,
 Voor duif, een minnekijn;
 En, met de starren schoon van schijn,

Bespikkelen de wieken vlug
 En windtgraagh, van hunn' naakten
 rug.
 O welk een duivekot
 Waar dan het hemelsch slot,
 Als't niet en hieldt, dan 't overschot?
 En Venus zonder roozenhoedt,
 Wat zoud' zy wezen? vrouw te voet.
 Geen gootje bleef'er, dat
 Niet liever, op de krat
 Van schoone Doris wagen zat,
 Dan huis, in lufthof zoo vernielt,
 Oft afgezetten hemel, hieldt.

Wijze: *Volez petit Archer droiët à Madame, &c.*

O Doris, zoo ghy licht kunt overwinnen,
 In schoonheid d'alder schoonst' die'r zijn te vinnen,
 Laat vaaren andre zorgh, en brandt van minnen.
 Laat u de minnebrandt in 't harte zinken,
 Onnutte treurigheit wilt niet gedinken.
 Gelijk een steen in 't goudt zult ghy dan blinken.
 Maar ghy hebt uitgedooft de minnevonken;
 Verzuimt uw helder voorhoofd op te pronken.
 Uw bloeiend harte schijnt zijn jeughd ontzonken.
 Mijn hart, gelooft het vry, 't zijn zotte zeden,
 Te zorgen tegen morgen, en t'onvreden
 Alzoo te brengen deur den dagh van heden.
 De felle doodt, die't alles doet verfmachten,
 Vernielt all's menschen opzet en gedachten;
 Maar op genooten goet heeft zy geen' krachten.
 Genoote lust wordt nemmermeer verlooren.
 Nocht noodlot, nocht fortuin en kan ze stooren.
 Dewijl de tijdt het lijdt, wilt vreughd oorbooren.
 Gelijk de snelle pijlen uit de boogen,
 Zoo komt ook d'ouderdoom snel aangevlogen.
 O Doris, brandt van min, terwijl wy mogen.

Wijze: *Het daaget uit den Oosten, &c.*

Z Al nemmermeer gebeuren my dan, naa dezen stondt,
 De vriendschap van uw oogen, de wellust van uw' mondt,
 De vrundschap van uw' oogen, van uw' oogen?
 De vrundschap van uw' oogen, de wellust van uw' mondt,
 De gunste van uw hartjen, dat voor my open stondt,
 De gunste van uw hartjen, van uw hartjen?
 Zoo zal ik nochtans blijven uw eeuwich' onderdaan.
 Maar mijn' verstrooide zinnen, wat zal hun annegaan?
 Maar mijn' verstrooide zinnen, strooide zinnen?
 Mijn' zinnen mogen zwerven, den leiden langen tijdt,
 Nu zy, mijn' overschoone, zijn' u, mijn' leidstar, quijt.
 Zijn quijt, mijn' overschoone, overschoone.
 De schoon' borst uit, tot traanen, 't en baatte geen bedwang.
 De traantjens rolden neder, van d'een' en d'andre wang.
 De traantjens rolden neder, rolden neder,
 De zuivre traantjens deden meer dan een lachjen doet.

Al in zijn hooghste lijden, zy troosten zijn gemoedt.

Al in zijn hooghste lijden, hooghste lijden.

Vrouw Venus met haar' starre t'hans klaarder dan de maan,

Bespiedde die vryaadje, en zagh het wonder aan.

Bespiedde die vryaadje, die vryaadje.

En hebben teedre traantjens, zey zy, zoo groot een' kracht,

Waarom en is het schreyen niet in der Goden maght?

Waarom en is het schreyen, is het schreyen?

De traantjens rolden neder. Maar de Godin; al zoet,

Bey, liever zoud' ik schennen, zey zy, mijn' roozenhoedt:

Bey, liever zoud' ik schennen; zoud' ik schennen.

En eer zy kon gedoogen, dat iemandt die vertrad,

Ving zy de laauwe traantjes in een koel rooze blad.

Ving zy de laauwe traantjes, laauwe traantjes.

Wat geev' ik om mijn roozen, oft't maakfel van mijn' krans?

Ik zal gaan maaken perlen van ongemeenen glans.

Ik zal gaan maaken perlen, maaken perlen.

De traanen werden perlen, zoo ras haar't woordt ontging,

Die zy met goudt deurboorde, en aan haar' ooren hing.

Die zy met goudt deurboorde, goudt deurboorde.

Als Venus in de spiegel zich ziet met dit sieraadt,

Zy wenscht geen' tooverrieme, nocht kransse tot haar' baat:

Zy wenscht geen' tooverrieme, tooverrieme.

Wijze: *Volez petit Archer droiët à Madame, &c.*

'T gemoedt herwenscht verloore vrolijkheden,

En wentelt in den schijn van het voorleden,

Wanneer't de stapsteên ziet, die't heeft getreden.

Hoor' ik haar' naam, oft komt me min my tegen,

Het bloedt komt uit mijn teen naa't hoofdt gestegen.

Uw hartje, Lief, en voelt dat geen bewegen?

Waar is verzonken't zoet van die gedachten,

Die't teedre lichaam naamen vaak zijn' krachten?

En heught u niet, me ziel, van d'oude nachten?

En heught u niet, me lust, wat blyde daagen

Zoo veelerleye vondt van kusjens zaagen.

Wat Goodtjen zet my weêr op d'oude waagen?

'T gezelschap, van zijn' heusheidt, wy bedanken,

Bezit, in Venus naam, de voorste banken.

Ghy kooft het krat, als wy, wist ghy de ranken.

Ik wouw, ghy waart gepaart ook van gelijken,

Zoo moght het u niet beuren, om te kijken;

En leeren ons, in plaats van kussen, prijken.

Fy, dat'er uren van die nachten liepen,

Die ons verwijten mogen, dat wy sliepen;

Daar ons de Goden tot hunn' weelde riepen.

Tot hemelsch broodt wy lepten hemelsch wijntjen.

Toont ons, noch eensjens maar, dat zoet aanschijntjen,

Ay goude Venus, met uw malle kijntjen.

Maar vliedt de schoone tooveres van dezen,

(Haar' onlust moet ik bet dan mijne vreezen)

Zoo toont ons, Venus, vry wat koeler wezen.

Wijze:

Roozemondt, die lagh en sliep,
Blies vyoolen uit haar lippen.
Pan die zagh 't, en ylinks liep
Zoetjes op haar borsje knippen.
Mits, dat hy zijn' duim liet slippen,
Viel een beez' van 't Moorelof;
Die 't recht op haar' boezem mikte.
Dies hy riep (want hy verschrikte)
Ach, ach, ach! de speen is of.

Wijze:

HAasjen op het rennen stelde
Beid' haar' loopertjens; zoo
gaw,
Dat ze, met haar' zoolen, nauw
Kreukte 't kruidtje van den velde,
Dat gelaên was met den dauw.
Denkt, oft 't binnenst haarder ziele
Was, van vrees, in zwaare smart.
Geeraardt was haar op haar' hiele'.
Welhem lagh haar in haar hart.

Wijze:

VAlkenooghje zat en loerde,
Achter 't riet met smalle blaên.
En zy zagh het veer vast aan,
Dat haar vryer boksvoot voerde;
Die niet verre was van daan.
Pottert, riep haar helle keeltjen,
Hoort uw hart alleen dan my?
Want hy arremd' haar gespeeltjen.
Die keek bril, en deur droop hy.

Wijze:

ZWaantjen, die haar hartenwee
Niet en dard' haar lief verklaaren,
Zat en klaaghd' het aan de baaren,
Op den oever van de zee:
Straf is hy, en batser meê
Dan de Noorde windt te vijnen;
Koeler dan de watervliet;
Spitser dan het scheutigh riet;
Schooner dan de zonneschijnen.

Wijze:

EErrikkjen zat onbelaaden,
Sluimerlog, in 't bolle gras,
Daar haar schaapjes, op dat pas,
Hunnen honger, graagh, verzaadden.
Bloemert wierp, met roozeblaaden,
In haar aanzicht, nek, en krop.
Haar gelaat begon te strangen.

Hy, gedienstigh, van haar' wangen.
Las ze, met zijn' lippen, op.

Wijze:

KLaare zoud' een kransje maaken.
Mits zy hutfelt om het kruidt,
Hippelt daar een vorsjen uit.
Zy betterft als linnelaaken.
Eelhart vlieght 'er toe; en spuit
Snorrendt sap uit wijngaardbeezen
In haar aanzicht; en onthaakt
All' haar krop, tot op het naakt.
Daar meê was ze straks geneezen.

Wijze:

HEt gezelschap zoud' een reisje
De gulgaauwe Gloorroos quellen.
'T goft haar' jaaren op te tellen;
En besloot: 't is tijdigh vleisje.
'T looze Tesje, dat liep pruien.
Toen dacht ieder, aan haar huilen,
'T was een jeughje van een meisje.

Wijze:

HOoger, Doris, niet, mijn gloedte,
Spaar uw' krachjes wat op my.
Al te zoet is de lieflijke ly,
Daar ik flauwende los in gly.
Die lachjes,
Die klaghjes
By draghjes,
Die daghjes,
Die nachjes,
Dat alderzoetste zoetje
Mengen moetje
Met een roedte,
Oft ik stik aan lekkerny.
Als je droef oft dartel dichje
Onder zang van snaaren queelt:
O de wond, o de wondere weeldt,
Die mijn' harffen, mijn hartjen steelt!
Die quikjes,
De hikjes,
Die snikjes
Zijn strikjes
En prikjes
Der zielen. Uw gezichje
Is het schichje,
Van het wichje
Uit Diones bloedt geteelt.
Immer, Doris, stort de kasjes
Van uw' tedere treekjes uit.
Maak gelonk, maak gelach, maak
geluidt,

Dat

Dat de zinnetjes zachjes zuidt.
 Wat vreesje?
 Mijn geesje,
 Mijn vleesje
 Geneesje,

Die 't peesje
 Der Minne braght in lasjes.
 Spoeit uw' pasjes,
 Eer dat gasjes
 Felle brandt mijn ziertje buit.

Wijze: *Bedrijft geneught, ghy jonge jeughdt, &c.*

O P's Winters endt,
 Wanneer de Lent,
 Dat *prille puik der tyen, *pril. Latine
 venus. aar-
 digh.
 Zoo aangenaam,
 Voortsdoet de kraam
 Van haar' kleenooderyen,
 Het menschlijk zaadt
 Alleen niet gaat
 Naa blaen en bloemen reiken:
 Juppijn versmaadt
 Het goudtsieraadt,
 En pronkt zijn kruin met eiken.
 Alcydes, dien
 Men heeft gezien
 All' ongediert verdelgen;
 Die braave lanst
 Zijn voorhoofd kranst
 Met zwakke popeltelgen.
 Zijn' zinnen Mars
 Verlucht; hoe bars
 Zy zijn. Tot vreughdeteeken,
 Die dulle droes
 Den kop zoo kroes,
 Met veldtgras laat besteecken.
 Een heel priëel
 Op 't bekkeneel
 Bouwt Bachus, en laat hangen
 De breede blaen
 Vermaalt met draen,
 Tot op zijn bolle wangen.

'T lof aangebroght
 Wort, door 't gedroght
 Van Satyrs gaauw in 't plokken.
 De Zon stelt toe
 Een' lauwerroë,
 En hult daar meê zijn' lokken.
 De strenge maaght,
 Die niet en haaght
 Dan wetenschap en waapen,
 Nu onlanks brak
 Een olytak,
 En vlijd' z' om beid' haar' slaapen.
 Diones bloedt
 En heeft geen' moedt
 Om 't schorre groen te draagen.
 Met myrteblaen
 Laat zy begaan
 Den Min, die siert haar' waagen.
 'T is pas haar' maght
 De roos, op 't zacht
 En teder hair, te lyen:
 Haar' kamenier
 Weet, met een' zwier,
 Die geschakkeert te vlyen.
 Zoo zeer verfreit
 De frissigheid
 Van blaen en bloemen 't leeven.
 Maar all' die schat
 Gaav' ik, om 't bladt,
 Van Doris handt, beschreven.

Wijze: *Maintenant les Dieux, ont quitté les cieux, &c.*

A Maril had lang
 Onder 't zelfchaps zang,
 Beluifert Thirsis stem.
 Zy, zong hy, was zijn' ziel.
 Haar ooghjen viel
 Op niemandt anders dan op hem.
 Vaak haar lip en mondt
 Op het tipjen stont,
 Om t'uitren haare smart.
 Staagh 't woordtjen, van de tong,
 Te rugge sprong, (hart.
 En dook weêr in 't schreumvalligh
 Vaake dacht z'ik raak,
 Door de vingerspraak,
 Zoo ver eens, dat hy 't vat.

Staagh wert de kneukel fram,
 Wen 't 'er toe quam,
 Als had zy gansch geen hart gehad.
 Op een' morgestont
 Zy zich zitten vondt
 Eens, aan de koele beek.
 Hy zette zacht zich daar
 Dicht achter haar,
 En haar' gedaante in 't nat bekeek.
 Ziende naa den grondt
 Zy vernam terstont
 Zijn maakfel daar beneen.
 Om zagh z', en 't geen dat leeft.
 Toen zaid z', ik geeft
 Nu; al te veel is 't, twee op een.

Wijze:

Wijze:

'T Minnegoodtje, wondziek geesje,
 Klaaghde aan Venus, dat zijn peesje
 In mijn' traanen was geweekt;
 Zoo dat hy, in lange wijlen,
 In mijn hart, niet van zijn' pijlen
 Een kon schieten, dat ze steekt.

Wilt ghy, zaid' ze, zijn geraaden:
 Ziet maar, dat ghy twee drie draaden,
 Doris uit haar hair kabast.

Nemmer zult ghy, hartevooghje,
 Peesje spannen op uw booghje,
 Dat bet by uw' pijlen past.
 'T boefje quam, als zy zich kemde,
 Steelen dard' het niet; maar lemde
 Met een' bedelende stem,
 Tot dat zy 'r hem drie liet raapen.
 Klaar had hy, daar meê, zijn waapen;
 Ik een scheutje; 't schichje klem.

Wijze: *C'est trop couru les eaux, &c.*

DE vlammen, die ik voê
 Met mijnes harten dauw,
 De wondt, daar ik af bloê,
 En angel, dien ik knauw,
 My branden, smarten, prikt, met een' vertwijfeltheidt:
 Want d'eêlheidt mijner min zich zelve loon ontzeit.

De schoonheidt, daar begeert'
 My, om te dienen, leidt,
 Een' ziel is, gestoffeert
 Van volle mogenheidt.
 Z'en heeft geen' dienst van doen. En als'er iemandt waar,
 Die 'r diend', hem zoud' zijn dienst zijn dienstiger dan haar.

Hy waar te veer verwaant,
 Die 't ooge leid' op loon.
 Een' hemelsche gedaant'
 Bewoont van heiligh schoon,
 Kan vallen in geen' schuldt. Zy is zoo veele waardt,
 Dat haar komt loon van hem, wiens dienst dat zy aanvaardt.

Indien ik diensten doe;
 Der dienstigheidt, die 'k toon,
 Komt geen' vergelding toe.
 Zy is haar eigen loon.
 De zoete dienst ook zoo voor haar verdiensten zwicht,
 Dat, met ontfang van dienst, zy my tot dienst verplicht.

Ik slaav' om slaaverny'.
 Naa dienst is 't dat ik dorst.
 Om vankenis ik vry';
 Maar gont ze m'in uw' borst:
 Op dat ik afzijns pijn, Mèvrrouw; daar door ontgaa.
 Gelijk my loon misvoeght, misvoeght u ongenaê.

Wijze: *Je voudrois bien o Cloris, &c.*

SUkkende Tijd, met uw ontijdigh luyen,
 Hoe komt ghy, nu te spoeyen staat, dus loom?
 Zijn mogelijk uw' wieken in het ruyen?
 Oft zijn ze stijf door ys van ouderdoom?
 Dat ghy, als suf, de daagen die my drukken,
 Dat ghy ter ren omslingren moest, laat tukken.

'K heb geen gezicht van Doris te verwachten,
 Voor dat uw' zon, tot negen maal' toe, brall':
 En vind my zoo gedoemt in achteen nachten,

N n n n

Mits

Mits my de mijn' niet eer verrijzen zal.
Slaa voort, flaa voort, wegh met het mottigh marren.
Wring 's hemels as, aan ringen rek de starren.

Mijn wensch den tijdt in traagheidt schijnt te sterken.
Dies keer, o min, ik t'uwarts mijn' gebeên.
Hecht aan zijn' rug zoo lange doch uw' vlerken;
Uw' vlam ontdooy zijn' kleumde strammigheên;
Bruik op zijn vel, voor spooren, uwe pijlen:
En hem verleer dit sleepen van de wijlen.

Wijze: *Cessez mortels de soupirer, &c.*

SChendt uw perruik, vertreedt haar' schat,
SFier Amsterdam. 'T is omgekoomen.
Fortuin is uwer liefde zat.
Haar hart heeft eenen keer genomen:
De glans, daar ieder u omme benijdt;
Dien gaat ghy quijt.

De schoonste Kloris, 't hoogh sieraadt,
Voltooying van uw' oppereeren,
In 't blaaken van wiens lief gelaat
Zijn' moeder en de Min hoveeren,
Misgunt haar' zilveren voet aan de zoom
Der Aamstelstroom.

De Nimfen zie 'k, met bittre greep,
De kranffen van haar' kruinen smakken;
De gulde Venus met haar' sleep
Opbreeken, en kleinoodje pakken.
Van all' haar' zoete bekoorelijkheên
Blijft hier niet een'.

Zoo gaat het, daar men, naa waardy,
De Godlijkheên verzuimt te vieren.
Men kent geen goedt, voor 't is verby:
Dan woedt berouw met ydel tieren.
Ghy boodt dier hemelsche schoonheidt niet meer,
Dan menschlijke eer.

Uw dubbeldt nat, door deze noodt,
Veryft, wordt stijf als steenen vonder.
Zoo Y, als Aamstel leit voor doodt.
Zy haalden beid' hunn' hoofden onder;
Mits zy vernaamen het droeve gesprek
Van haar vertrek.

Ghy waant misschien, het groote licht
Zal hunne schobben doen verschooyen.
Die hoop is windt. Alleen 't gezicht
Van Kloris oogh plaght hen t'ontdooyen.
Nu dat in 't zuiden zijn' wooninge vest;
Dit 's noordens nest.

Vergeefs verwacht de Landtman, dat
Het kruidt, door tandt der kouw, verbeeten
Zich weder pronk', met bloem en bladt:
'T zal zijn verrijzenis vergeeten;
Naar dien de levende zonne, die 't spijft,
Niet en verrijft.

Nocht leelybol, nocht rooze-struik

Luft aan den arbeit van het baaren ;
 Nu Kloris, die gewoon was 't puik
 Van hun verweent gewas te paaren,
 Haar' handt aan planten van anderen grondt
 (Ach arme!) gont.

Treurt roozelaar, treurt bollen, treurt ;
 Laat vry de mol uw' plaats verwildren.
 Uw' kindren minnelijk gekleurt
 En zal zy echter niet uitschildren.
 Nu wordt de geestigheid van haar' penseel
 Eens anders deel.

Wijze: *Sei tanto gratios' & tanto bella, &c.*

Zichtbaare Godt, te praalen,
 In wiens aanschijn, natuur haar' ziele zette,
 Vol eindelooze stralen
 Van vroolijk licht, en levendmaakend' hette,
 Die 't al verquikt,
 Die 't al beschikt
 Wat leeft, oft hellept leeven ;
 Zulks u, met reeden,
 De krans der wetentheeden
 Wordt gegeven.

Heel goedt, en heel bescheiden
 Schift ghy van een de dootvyandsche tijden,
 En lascht ze tussen beiden
 Met Lent en Herfst, die niet zoo bitter strijden.
 Zoo d'eene dagh
 U hoogh gaan zagh,
 En d'ander dagh ver neder,
 Scheen niet aan 't hollen
 Des werelds geest, by 't follen
 Van het weder?

Geen hart en hoeft t'ontbeeren
 Uw' milde gunst; ghy lonkt zoo vriendelijken
 Op slaaven als op heeren,
 Op slordighe armen, als op pratte rijken.
 Geen straf bestier
 Is, aan uw vier
 Vol deughds, belast te voeren;
 Maar alle dieren,
 Met vreughd, tot in de nieren
 Te beroeren.

Ghy roert, op d'aardsche steede
 De menschen, by hunn' geest van lichaam dwergen;
 Alleenlijk niet, maar mede
 In woeste zee 't woest ongediert als bergen:
 Dat nemmer stil
 Zich rusten wil,
 Dan dobbert op de vloeden,
 Geeft zich tot speelen,
 Wanneer uw oogh komt streelen
 Hunn' gemoeden.

Lof hem, die heeft geschaapen

U, die mijn' oogen licht geeft, om t'aanschouwen
 'T sieraadt daar zy naa gaapen,
 D'eerwaardighste van 't gansch geslacht der vrouwen,
 Die all' haar tredt
 Van zeden zet,
 Om d'eere t'achterhaalen,
 Die ghy kunt wenschen
 Van dankveirdige menschen,
 Voor uw' straalen.

Toen schoonheidt zagh haar' konste,
 Besteedt aan uw aanschijn, zoo wel gelukken,
 Mévrouw, beving haar gonste
 En lust, om daar een zweemken by te drukken
 Van goedheids aardt,
 Die zit, gepaart
 Met d'eerentfeste Reede,
 Diep in uw' aëren.
 In daadt zich openbaaren
 D'eerst' en tweede.

Smelt ghy, is 't nut, te zaamen,
 O eeuw'ge liefd', die zeeker 't best zult geeven,
 Onz' zielen en lichaamen,
 Dat zy my strekke lief, en lust, en leeven.
 Geen' borst is dicht
 Voor uw gezicht,
 Ghy kent mijn borst van binnen.
 Is z' als ik toone,
 Zoo laat my van mijn' schoone
 Troost gewinnen.

Wijze: *Fortuin helaas bedroeft, &c. Oft: C'est trop couru les eaux, &c.*

V Ooghdesse van mijn' ziel, uitmuntend hoogh sieraadt,
 Die op den top des lofs in mijnen zinne staat,
 Die zweeft door mijn gedacht, en door mijn' adren zwiert,
 En mijn vervreemdt gemoedt, met zoeten dwang, bestiert:
 Een trekje van uw beeldt noit uit mijn hart verdeen,
 Sint dat uw glans, aan mijn te keurigh oogh, verscheen,
 'T welk toght naa 't overschoon, en schoon by schoon versmijt;
 Dies aaklighe eenzaamheidt de bloem mijns leevens slijt.
 Doch lichaams schoonheidt my geensins mijn' rust ontroofst;
 Al flonkert kruivend goudt, zoo zwaddrigh, om uw hoofd,
 Al vlamt uw hel aanschijn van blank en bloozend licht;
 Al straalt ghy Min en Eer, in 't zwenken van 't gezicht;
 Al troont geleerde handt, met vingren wis en snel,
 Vloeizoete wijzen uit het zangrigh snaarenspeel;
 Al lokt uw sneege zang, met streelend lief geluidt,
 De vlotte ziele tot het zwijmend lichaam uit;
 In strikjens van uw hair mijn geest niet is verwart.
 Uw blinkend aangezicht sticht my geen brandt in 't hart.
 Van 't schitteren uwes ooghs en word ik niet verblindt.
 Nocht stem, nocht konstigh spel mijn zacht gemoedt verwint.
 Maar wijze goedheids kracht, en 't needrigh braaf gelaat,
 Dat tedre borst verquikt, en trotsse borst verslaat,
 Maatwijze geestigheên, bevallighlijk vertaalt,

Deez' hebben op mijn' ziel verwinning's roem behaalt.

Waart ghy Penelope, en ik Laërtes zoon,
Tocht weigerde ik, indien de Grieken my ontboon:
Ik dacht, gelijk als hy, wat geldt my naam en eer,
Oft dat ik Priams stadt het onderst' boven keer?

Al ging my Kalchas aan, en leide 't voorspook uit,
Dat ik mijn vloot te rug zoud' wenden, vol van buit,
Van zilver en roodt goudt, en van gestikte kleên,
En slaaven zonder tal; hy kreegh tot antwoordt, Neen.

Ik gaf my uit uw' schoot om geenerlei vertoogh.
Ik waan, ik veel te vast zoud' kleven aan uw oogh.
Een lonkje had ik daar af liever, op een' dagh,
Dan dat, den heelen tijdt, 't gansch leger op my zagh.

Doch waar't dat edelheid zoo prikkelde uw gemoedt;
Dat ghy my voor mijn landt te waagen riedt mijn bloedt,
Gelijk Panthea'r man met harnas heeft bekleedt,
Van haar kleenoodjes spijs, toen hy voor Cirus streedt;

Ik voer naa Troje toe. Maar als het lagh in as,
En ik ontrent de strandt, daar Napels nu leit, was;
Onnoodigh, dunkt my, waar't, dat ik (my zelve) vast;
Met koorden, knoop op knoop, deed binden aan de mast.

Loftuiterly de kloekst' men vaak bekooren ziet.
Maar meereminnen zang belas mijn' ooren niet;
Al queelden zy haar best: Ulisses, herwaarts jaaght,
O alderbraafste heldt, daar Grieken roem op draaght!

My dunkt, al waar' ik vry van keeten, en van snoer,
Ik deede mijn' peilloot niet eens verwrikken 't roer;
Maar hield mijn' rechten loop, (met stijfheit van gemoê,
Naa d'Ithakoische wal, op u, mijn' leidstar, toe.

Mijn' vlam, in spijt des tijds, zoud' blijven ongebluft.
Der Zeegodinnen min, nocht der Prinsflessen lust,
En zoud' den yver doên, die my tot uwaarts dreef,
Nocht stillen 't wee, in 't hart, daar liefde uw' naam in schreef:

De glaafde dochter van de glinsterige zon,
My, met haar goochelspel, wat marrens brouwen kon.
Maar uw' verheve deughd te wiên uit mijn gedacht,
Had tijdt, nocht toovery, nocht zoet, nocht zuur de maght.

Wijze: *Esprits, qui souspirez, &c.*

GHy, die met zulk geweldt gaat uit zijn' boezem rukken
Mijn volghsaam hart; hoewel op weenigh toeverlaats;
Gezworven heeft het lang genoegh in ongelukken:
Ach! rooft zijn' plaats niet, oft geeft het beter plaats.

Uw' elpe borst, is die zoo vol van mededoogen,
Als wel uw' reeden en uw' zeeden geeven schijn,
En als'er zoetheidt vloeit uit uw' vermogen' oogen,
Zoo huift mijn hart aldaar, en 't zal'er beter zijn.

Dan lust u, helder op te klaaren al mijn treuren,
Godin, uw edel hart weêr in mijn' boezem voeght.
Dus verre strekt mijn wensch. Want oft my schoon moght beuren
Uw lichaam zonder 't hart, noch bleef ik onvolnoeght.

O nesk' Hippomanes, wiens wilde wufte zinnen
De flukse schoonheidt zwichtte, in Atalantes loop,
Uw duldelooze lust moght licht haar lichaam winnen,

Door gulden appels gloor: maar't hart is niet te koop.

Belghzieke Venus, ghy behoord' hem te vergeeven,
Dat hy, ten outer, duif, nocht zwaan, nocht wierook braght;
Dewijl ghy hem geleert hebt winnen boel en leeven,
Niet met uw'eige, maar met manke Plutoos kracht.

Trek tot Endymion deed quijnen en verdroogen
Het sluimervalligh hart van de vergulde Maan.
Staagh sliep hy; en zy lonkte op zijn' belooken' oogen,
En kustte en strooktte, en prangde, om't lusjen te verzaên.

Ach! waarom niet zoo lief omhelst de koude klippen,
Als't lichaam, daar de ziel af elders is verwart?
Wilt ghy my troosten, Troost? als ghy my leent uw lippen,
Zoo laat my eigendom genieten aan uw hart.

Wijze: De traantjens die zy weende, die deén den ruiter weê, &c.

Wie zoud'er kunnen toomen
Uw' krachten en geluidt,
O moedwillige stroomen,
Die geesselt deeze schuit?
Nochtans doet ghy my denken,
Dat al uw nats geweldt
Niet uit zoud' kunnen drenken
De vlam, die't harte smelt.

Gelijk ghy, met vergrammen,
De scheepjens wieght en rolt,
Op leevendige vlammen
Wordt zoo mijn hart gefolt.

Mijn hartjen geen geleide
My op de reiz' en doet.
Maar toen ik van haar scheidde,
Die't met haar' schoonheidt voedt,
Het kon zoo naa niet ylen,
Als wel mijn' voeten veur.

Zoo kleefd' het aan de stijnen
Van mijn' bemindes deur.

Daar blijft het hangen; eeven,
Mijn troost, mijn toeverlaat,
Als ghy'er bleeft aan kleeven,
Versmaênde't heete quaadt;
Toen ghy zocht, welgebooren,
Uw moeder krank van pest,
Door wederstandt en schooren,
Te blijven by, in't leest.

Oft ghy uw' deur doet fluiten,
Met wervel, grendel, bout;
Al blijft mijn hart daar buiten,
Het ziet door't eiken hout.

Het ziet de pracht van zeeden,
Die nergens u begeeft,
Maar met bescheidenheden
In all' uw' handel leeft.

Wijze: Bedrijft geneught, ghy jonge jeughd, &c.

Zoo Venus schoon
Aanschijn, ten toon
Door's hemels blaauw, verscheenen,
Met vlechten blondt,
En morgestondt
Van schitterende steenen,
In die gestalt,
Gelijk zy bralt,
Daar't tijdt is om te boogen,
Zonk jeughd en min
Der wereld in,
Met neêrslaan van haar' oogen;

Het donker vocht
Der gramme locht
Voorvluchtigh zoude wijken,
De woede zee
Haar hoomoedt meê,
Hoe dul zy baarde, strijken;
In stang, in stroom,

In gras, in boom,
'T gedierte dartel speelen;
En't ongeruft
Gevogelt lust
Gevoelen, om te queelen.

Elk een zijn' gaê
Zoud' ylen naa,
En die, maar schertsend, vlieden;
En zoete smart
Doorsnijden't hart
Van aard-en waterlieden:
Voort bloem en kruidt,
Ten velden uit,
Met geile tier, gesprooten,
Het blijbeblaêrt
Hoofdt, hemelwaart
Opheffen, met zijn' looten.

Doch Venus, of
Zy vroolijk lof,

Goude en scharlake bloemen,
 Dan op dat pas
 Te zaamen las,
 En reuken waard om roemen;
 En nam opzet
 Van iemandt, met
 Dat hoopje, te verfrooijen,
 Door eere van 't,
 Met eigen' handt,
 Hem op de kruin te strooijen:
 Indien zy daar

My lokte naar,
 En ope gunste toonde,
 Mijn lief, en ghy
 Aan d'andre zy,
 My tot een kusje troonde;
 Tot u ik liep,
 (Ook oft zy riep,
 En dreighde schier te vloeken)
 Mijn troost, mijn goedt,
 Mijn' ziel, mijn bloedt,
 Mijn' hoop, mijn heil te zoeken.

Wijze: *Esprits qui souspirez, &c.*

MYn licht, als d'eerste dagh uw' oogen opzien leerde,
 M'S bekoorden hemels oogh zoo teder op u viel.
 Dat, van uw' eedlen geest, hy sint het noit en keerde,
 En 't lieve lichaam in bezorghden arrem hiel.

Al was het in zijn schik; de Goden t'zaamen schooten;
 Van vreughde Venus bloofde; en 't ongemeeten rondt
 Verstandelheidt, nocht geest, nocht kracht, nocht zin beslooten,
 Dan t'uw' waart welgeneight, in zijnen schoot en vondt.

All' spraaken z' uit een' mondt hunn' zegen, eeven minlijk.
 Dies dauwden nederwaarts hunn' gaaven, ongetelt,
 En spitsten uw gemoedt met deughden onverwinlijk,
 Uw' harssen met vernuft, uw' oogen met geweldt.

Apollo, die zijn gunst van niemandt overtreffen
 En wilde zien, bestondt, met laur' in 't hair vertuit,
 Zijn keel t'ontfluiten, om deez' dichten op te heffen,
 En huwde met de stem den weêrklank van zijn' luit.

Gelijk ik, ieders vriendt, verheuge, met mijn' straalen,
 Al wat gevoelen, en wat geen gevoelen heeft,
 Wast, dochter, op, om zoo, met deughd, gelaat, en taalen,
 En val, en spel, en zang, t'ontroeren al wat leeft.

Uit had hy. En, gelijk verknocht met sterke banden
 Is waarheidt aan zijn woordt, beleeft het onze tijdt.
 Dies, met haar' eigen' handt, u Venus stelde in handen
 Haar' sceppter, daar mijn' ziel zich nijgend' onder vlijt.

Uw zinlijkheden zijn my heilge waarde wetten,
 O moogende Godin, die 'k onderdaanheidt biê.
 In kan, nocht dar, nocht wil daar tegens my verzetten.
 Maar opent my uw hart, dat ik ze beter zie.

Wijze: *Aanhoordt doch mijn geklagh, &c.*

GHy heilighheedtjens, die, in bloemen en in kruiden,
 G U legert, en bezwemt de stroomen van de Vecht,
 Die zacht van zin, en slecht,
 Haar' vloeden drijft in zee, voor 't hooge huis te Muiden:

O ghy Godesjes, die, met danssen, rijmen, queelen,
 In weeldes keur besteedt uw' staadigh jongen tijdt,
 Die 't nu te zijn gevrijt,
 Nu zelf te vryen lust, met lachchen, jokken speelen;

Met wakkre schallijkheidt nu zellef te verlakken
 De geile veldtgoôn, als zy 'r minst op zijn verdacht,
 En nu hunn' heete jaght

T'ont-

T'ontschuilen achter 't riet, oft achter d'elzetakken;
 Nu uit het zilvren nat uw' straalende perruiken,
 En min dan hallefweeghs het blank doorschijnigh vel
 Te toonen, nu weêr snel,
 Indien u iemandt meent, des minnaars brandt t'ontduiken;
 Ghy hebt (ter eere my) wel eer, door gunst gedreeven,
 Met aardigh lof, gepronkt het aardtrijk en de lucht;
 Het zy dat Venus vrucht
 Oft Zanggodin goed; mijns u dat had ingegeeven.
 Bloeit noch uw' zoete gunst, en weet ghy te verziern
 Uitheemsche verw en reuk van bloemen en van kruidt,
 Zoo leeft ze keurigh uit;
 Om my niet, maar 't sieraadt van Aamstellandt te vieren.
 Niet dat ghy, koomend' haar eerbiedelijk t'ontmoeten,
 Zult, om het heiligh hair van zonnelyken glans,
 Gaan vlyen krans op krans:
 Maar pakt ze tot mijn hoofdt, en legt ze voor haar voeten,

Wijze: *Aanhoordt 't geklagh o bloeyende jeughdt, &c.*

WAt nevel met zijn' laauwe bron
 Bezwalkt, o levendige zon,
 'T eerwaardigh licht
 Van uw gezicht;
 Dat my verwon?

Wat droefheidt is'er zoo verwoedt,
 Dat zy uw eedel vroom gemoedt
 Raauw aangetast,
 Met overlact
 Beklemmen doet?

O Kaukasus staêgh ongeweekt,
 Die vol van scherpe distels steekt,
 Een traantjen zouw,
 Dat uit mêvrouw
 Haar' oogen leekt:

Een traantjen zouw vermurwen snel
 U, tot in 't steenigh harte, wel,
 En 't wreedt gebroedt,
 Dat u doorwroet
 Het schorre vel.

Dies droefheidt vliedt, en schaamt
 u, smart
 T'ontwekken in haar teder hart:
 Die vaaligheidt
 Der wicken spreidt,
 En licht uw' start.

De pijn, de kommer, en 't verdriet,
 En hebben zoo veel strafheidts niet,
 Oft ik en ly
 Die licht, zoo ghy
 Maar van haar vliedt.

Wegh fluks: onz' harten zijn ver-
 strengt;
 Ons beider geeft en ziel geplengt
 Zijn, onder een;

En 't mergh in 't been
 Niet onvermengt.

Wijze:

O Phœbus fiere pronker,
 Geen' rust ik u misgon.
 Vaar vry, met uw geflonker,
 In zee der vloeden bron.
 Den avont met zijn donker
 Is voorboô van mijn zon.

Niet dat gh' in mijn zin, wijken
 Moet voor uw' zuster klaar,
 En 't heir dat 's hemels rijken
 Beklimmen komt met haar.

'K wil by u niet gelijken
 Haar' lichten allegaêr.

Maar in de duisterheden,
 Die koomen zwieren aan,
 En met een mist bekleeden
 Uw' afgeleide paên,
 Zal ik, te mijner beeden,
 Twee starren op zien gaant.

Twee starren die met blaaken,
 Verdrijven 't naare zwart:
 Die teelen, en ontwaaken
 Doen vier, dat starren tart,
 In mijn gemoedt, en maaken
 Een hemel van mijn hart.

Die zal ik, op het spaade,
 Meer dan een' morgenstondt,
 In blinkenden gewaade
 Zien glinstren als verzont:
 En proeven de genaade,
 Die min zijn' dien'ren gont.

Wijze:

Wijze: *C'est trop couru les eaux*, &c.

GHy, die met heerlijkheid
Verdooft Jupijn zijn troon,
En van wiens majesteit
Hy houdt te leen zijn' kroon,
Die, als 't u lust, den hoogen hemel, met een' zwier
Van uw' geduchten staf, bedoven zet in vier:

Ach, ach! geen' enkle straal
Doorvljimt mijn ingewandt;
Maar ghy zijt t'eenemaal
Met pijlen, boogh, en brandt,
In my gevaaren. En dien het begrip zoo wijdt
Der wereltd naauw omvat, zit, in mijn borst, gevlijt.

De graage gloedt, die woedt
Met zulk' een vlammevloedt,
Door boezem, en door bloedt,
Dat overloopt mijn moedt:
En my 't gesmolten hart ontzinkt als ziedend loot.
O schoonste schoonheid, vangt, en stooft het, in uw' schoot.

Wijze: *Questa dolce Sirena*, &c.

O mijn' verzonke zinnen:
Hoe zoet wordt ghy gezeelt!
Dewijl dat u van binnen
Almaghtigh' heusheid streelt:
En 't vlijmen van haar' vinnen
Met welkoom wonden speelt.

Mijn lief, mijn licht, mijn leven;
Van al mijn lot het wiel
Wordt door uw' handt gedreven,
Daar ik zoo vlak in viel.
Ghy hebt mijn' ziel vergeven,
Vergeven ik mijn' ziel.

Want uit uw' aamende oogen
'T vergift zy dorstigh dronk.
Zich waanende te zoogen,
Verzwolgh zy vonk op vonk.
Ik, om haar te verhoogen,
Haar aan uw' ziele schonk.

Des brandt z'om die te naaken,
Daar in te zijn gegrift;
En smelt van 't weldigh blaaken,
Dat ghy door 't ooge zift.
Maar ghy kunt heelzaam maaken
Dit dubbele vergift.

Want zoo ghy, in het steedtjen
Van mijne ziele, dart
Een kleen genegenheetjen
My gunnen van uw hart,
Verlichten zal het leedtjen,
Dat nu mijn' boezem smart.

En zoo ghy d'eedle straalen
Vol vriendelijker geur,
Die op my nederdaalen,
Doch daalen zonder keur,
Laat gaan, om in te haalen
Mijn ziel; zy is'er deur.

Wijze: *Alle caccie, alle caccie, Pastori*, &c.

Rozemondt, hoor je speelen nocht, zingen?
Ziet den daageraad op koomen dringen,
Dartele duiven, en zwaanen, en mussen,
Zouden den vaak uit uw' oogen wel kussen;
Zoo't u luste de doode te ruimen,
Om de lust van de leevende pluimen.

Alle weiden, en duinen, en daalen
Hunnen aem met verheugen ophaalen.
'T jeughelijk jaar, met zijn' vroolijke tyen,
Is rechtevoort op zijn quikste te vryen.
Kruyen, bloemen, en boomen verovren,
En zich pronken met leevende lovren.

'T weeligh vee, op de graazige zooden,
 O me min, ons te bruilofte nooden.
 Al hun gezicht, hun gebaar, en hun spreek
 Loopen op 't lef van de minlijke treeken.
 Op, op, op, eer de zon in den dauw schijn:
 Laat ons alle gedierte te gauw zijn.

Wijze: *Amarilletje mijn' vriendin*, &c.

KLaare, wat heeft 'er uw hartjen verlept,
 Dat het verdrietjes in vroolijkheid schept,
 En t'aller tijdt even beneepen, verdort,
 Gelijk als een bloempjen, dat dauwetjen schort?

Krielt het van vryers niet om uwe deur?
 Moogh je niet gaan niet te kust' en te keur?
 En doe je niet branden, en blaaken, en braên,
 Al, waar 't u op lust een lonkje te slaan?

Anders en speelt 'er het windetje niet,
 Op elzetakken, en leuterigh riet,
 Als: lustighjes, lustighjes. Lustighjes, gaat
 Het watertje, daar 't regen 't waltetje slaat.

Ziet d'openhartige bloemetjes staan,
 Die u, tot alle blygeestigheidt, raên.
 Zelf 't zonnetje wenscht' u wel beter te moê,
 En werpt u een lieffelijk oogelijn toe.

Maar zoo ze kunnen, door al hun vermaan,
 Niet steeken met vreughd uw' zinnnetjes aan,
 Ik leg u te maaken aan 't schreyen de bron,
 De boomen, de bloemen, de zuivere zon.

Wijze:

ROozemondt, als my zich meldde
 En ten toon den rijkdoom stelde
 Van uw bliksemend gezicht,
 Zoo bekoorelijken blonk je,
 Dat mijn zieltje waaghde 't spronkje,
 Ende worp zich in dat licht.

Eeven als des waaters beeven
 Zonneschijn te rug gedreven
 Nu beneên, nu boven plaatst;

'T waaterspel van 't lichte looghje,
 Dat'er flikkert, in uw ooghe,
 Met mijn zeeziek zieltje kaatst.

Ach oft ghy dat stuiten staakte,
 En te grond mijn zieltje raakte,
 En uw hartje dat ontfink!

Die, op zulke holle baaren,
 Lijf loos moet te solle' vaaren,
 Kan niet beter gaan, dan t'zink.

Wijze: *Aanhoort doch mijn geklagh ghy Ruiters*, &c.

VOor 't al te schittrigh licht,
 Dat Venus, uit haar' lampen
 Geblaazen, heeft gesticht
 In uw hel aangezicht,
 En aard, en hemel zwicht,
 En afgrondt met haar' dampen.

De Nimfen fris en gladt,
 Die door den Aamstel zwieren,
 O pracht van onze stadt,
 Die hebben nijdt gevat
 Op 't blinkend schoon, en dat
 Met nijgend voorhoofd vieren.

Zy quellen haar gemoedt

Met hondert duizendt smarten,
 Om dat uw' schoonheid doet
 Ontsteeken, in haar' vloedt,
 Met onleschbare gloedt
 Der watergoden harten.

Met moedeloos geweên
 De Meereminnen queelen,
 Dat uw' volmaakte leên
 Van boven tot beneên
 Met nieuwe konst gesneên
 Haar all' haar' vryers steelen:

Een troosjen hebben zy.
 Dat 's hoop om te beleeven,

Dat

Dat, door uw' strafheid, ghy Van zoete vryery,
Den tijdt zult gaan verby En hebben niet bedreven:

Wijze: *Belle qui m'avez blessé d'un trait si doux, &c.*

O Orlogh, oorlogh blaazen My inneprenten
D'oogen vol van gloedt, Eén jooke naa den strijdt,
Van ongetemden overmoedt, Daar ghy zoo graagh naa zijt.
Maar zy verbaazen Al dit braave tarten,
(Wat toght daar ook uit ziet) Dat my krijggh bereidt,
Mijn' dapper' inborst niet. Door lieflijk licht, is aangeleidt
Deeze dreigementen Op den strijdt der harten
Stoffend' op de kracht In vrundschap en in vree.
Van all' uw' ziel, zin, en gedacht, Zoekt ghy 't, ik zoek het meê.

Wijze: *Belle qui m'avez blessé d'un trait si doux, &c.*

O Oge onverwonnen, Zacht, met uw blaaken.
Die mijn' geeft bevrucht Ziet voor u, wat ghy doet:
Met deze wonderlijke vlucht Ghy dreight uw eigen goedt.
Van jonge zonnen, Zoo ghy te verdelgen
Die plondren, met haar' brandt, Waant mijn hart, ghy doolt.
Al 't reedschap van 't verstandt: Het is al over lang verkoolt,
Straalen, die ik raaken Door 't vlammezwelgen,
Voel het diepste pit, En al zijn wezen schier
Dat in mijns harten wortel zit: Leen van uw heerschendt vier.

Wijze: *C'est trop couru les eaux, &c.*

D E Ichoone tooveres,
Voor wie Damasco boogh,
Door Hydraottes les,
Als zy om roof uit toogh,
En naar haar' wensch den onverwonnen Reinout zagh;
Die, door pluimstrijkery van slaap, veroverst lagh:
Dit 's zeege, zaid ze, ghy
Zult mijn gevangen zijn.
Maar om uw' leên, wat vly
Ik, yzer best, oft lijn?
Neen, neen, voor geen geweldt uw sterkheidt zwicht; mên moet
Haar maaken dwee, door trek van eenigh smeekendt zoet.

Stal hield haar zoete taal.

Toen gluurde 't oogh rondom:
En, met een' schoone straal,
Uitpikte een' schoone blom:
Toen noch een', toen noch een'. Haar' rijke schoot die zwol;
Tot dat zy was van roos, ligustre, en lely, vol.

Zy strengelde de roên,
En daar 't haar voeghlijk docht,
Zy, tussen 't vroolijk groen,
Nu blank, nu blos, in vlocht:
En hem, terwijl hy sliep, met deeze zeelen float:
En voerde, daar hem noit zijn' vangenis verdroot.

Maar, o mijn licht, by een,
Leest yvrigh mijn verstandt
All' uw' bekoorlijkheên,
En breidt een' taayen bandt;

Die hart en zinnen boeit, bet dan Armidaas snoer.
Ay my, die mijne boeister in mijn' boezem voer!

Wijze: *Mes pleurs se sont changéz en ris, &c.*

<p>DE Min, met prikjens van zijn' straal, Wekt op den fieren nachtegaal. Het schelle nachtegaaltjes kaaken Doen al 't gevedert gildt ontwaaken. Op galm van hun geluidt, Schiet uit zijn' slaap mijn' fluit. Laat zien eens oft de fluite klank Ontsteken aan den voglenzank, Zal strekken daageraad, en konnen Doen rijzen Roozemondt, uw' zonnen Belet van fluimerzucht, Te stralen door de lucht. Op hemelsch stemmetjen, op, op: Den mond van 't vlug gedierte stop. Door 't heffen aan van zoete rijmen, Zoet' af, den nachtegaal, zijn lijmen: Dat hy, uyt lust tot leer, Zijn' stem in ooren keer. Ook niet te bruske, o zangrigh riet: Haar' slaap slechts tokkel; steur hem niet. Om al het groen der maijeboomen</p>	<p>En ruild' zy niet, misschien, de droomen, En schilderige spraak Der zoetvlaaijende vaak. Misschien zy my te woorde staat, En doet wel, dat zy waakend laat. Haar' lipjes mooghelijk mijn' lippen Met lodderlijke toghjens knippen: En dat haar ooghe zeit, Nu lipjes doet bescheidt. Maar ziet, terwijl ik woordtjens stouw, Die drenken in de morgedouw, De duifjes, met haar trekkebekken, Haar droomen, en het mijn begekken, En werpen, bet bezint, Geen' kusjes in den windt. Op Roozemondt, eens uit de boght, Zijn wy niet lang genoeg verpocht? En zullen wy niet darren plokken, De lusjes, daar zy ons toe lokken? Het tart ons al te gaêr; Zy, en de jeughd, en 't jaar.</p>
---	--

Wijze: *Amarilli mia bella, &c.*

EDel paar, zielzoete lichten,
Die, zonder bystandt van helle geluiden,
Uw' meening kunt beduiden,
En met een zwenk een' rijke reede stichten;
Smeênde van gezwinde stralen
Teekens en taalen.
O zon, wat's nu uw boogen?
Stomme steeken?
Laat uw' strecken
Leeren spreken
Van Klaares oogen.

Wijze: *Fortuin helaas bedroeft, &c.*

MEdea straf van aardt, in welker schorre borst
De felheid heeft haar nest, die niet dan wreedtheid dorst,
Uit wier genaêloos oogh noit eene traan en viel,
Met uw verhardt gemoedt en onbeweeghde ziel:
De langduurige koud maakt ys tot kristalijn.
Door koud acht ik uw hart in steen verkeert te zijn.
Maar 't ys, in steen verkeert, en blijft niet langer koudt:
Daar uw bevroozen hart versteent zijn' koudtheid houdt.
Kijkt vry door 't gulden glas, en boet uw' lust aan my.
Het bittere weder is zoo bitter niet als ghy.

Van binnen quelt my brandt, van buiten quelt my kouw,
Een' dubble martelaar tot schouwspel van mijn' vrouw.

Ondraghlijk is mijn last, ondraghlijk is mijn leit.

Ik laster ook den Min, uit onverduldigheid.

Uw' strafheit loopt te hoogh; mijn lijden is te groot.

O gunt my een van twee, het leeven, oft de doot.

Mijn' vreughde neemt begin, zoo ghy my't leeven zendt.

Verwijst ghy my ter doot, zoo neemt mijn' smart een endt;

Dan, naa mijn leeven, oft mijn' doot, verlangt ghy niet:

Maar naa mijn sterven wel; daar ghy uw' lust aan ziet.

Waarom betoovert ghy, en trekt met kracht mijn' zin,

Indien't u tegen is, dat ik uw' aanschijn minn'?

Oft, zoo u niet mishaght mijn brandt dus vast gesticht,

Wat bant ghy my van uw vermogen aangezicht?

Zerpzoete tooveres, oft waant ghy dat de windt,

Wiens overstrenghe kouw, mijn' stramme leden bindt,

Uitblussen zal de vlam van dit mistroostigh hart?

Ach neen. door toght mijn vuur bet opgeblaazen wardt.

Wijze: *Esprits qui souspirez, &c.*

IK loos de zuchten, die mijn' bange borst verstoppen.

Maar (laas!) zy vallen all' den noordenwindt te buit.

Mijn' traanen rollen neêr onder de regendroppen,

Die vloeijen over straat. Wie zal z'er leezen uit?

Ach traly alzoo hardt, als't hart van mijn' Godinne,

In wreedheids teeken, die geverwet zijt met bloedt,

Ghy weikt zoo luttel van den heeten brandt der minne,

Als haar verstaalde geest van mijn' naabye gloedt.

Ach yzer, om my't hoofdt zoo batselijk te bieden,

Wat reeden hebt ghy doch? is't trouwheid voor uw' vrouw!

Helaas! dat's misverstandt. Want het kan wel geschieden,

Dat ghy my gunste toont, en blijft haar even trouw.

O weilekoome slaap by de vermoeide dieren,

Is dit rechtvaardigheid, zachtzinde zoete Godt?

Mijn hart is aan de zood', gestookt met duizendt vieren:

En zijne stookster slaapt. Ach hoe verscheiden lot!

Als ghy haar' oogen luikt, blijft voor my niet t'aanschouwen.

Waarom dan luikt ghy niet mijn' oogen te gelijk?

En zoo zy eeuwlijk wil my haar gezicht onthouwen,

My is niet lievers dan uw eeuwigh duister rijk.

Maar neen; van u en is al meê geen troost te wachten.

Ghy drie maakt een gespan tot mijnen ondergangk:

En wilt, dat ik zoo wel de starrelooze nachten,

Als droeve daagen slijt', met jammerlijken zangk.

De duisternissen aard' en hemelveldt bekleeden.

Slechts Venus en haar kindt my lichten toe; en raên

Te wenden t'huizewaarts van hier mijn' ydle treden,

Die nevens traan, en zucht, en klacht, verlooren gaan.

Wijze: *Je voudrois bien o Cloris, &c.*

UItheemsche schoonte, o aanschijn rijk van glooring,

Dat my't gemoedt doet scheemren van uw licht!

O oogen vol van kracht, en van bekooring,

Die fellen brandt in mijnen boezem sticht!

Wat buit, op my, wil dat paar sterren haalen?

Ik geef mijn' geeft den geesten die zy straalen.

De Morgestondt liet, acht ik, zich ontschaaken

'T behaaghelijkt der kleuren versch en bly,

Op dat natuurs penseel, op uwe kaaken,

Haar' konst beweez', met doorschijnschildery.

Ach, ach! die bos is brandt: en in mijn' nieren,

Kan ik de kracht gevoelen van die vieren.

'K zie Venus kindt, en 't lachje dartel dwerlen

Door 't voortjen van der lippen frisse gloedt.

Daar brallen z' in hun purper ende perlen.

Daar voên zy zich, met reuk van amber zoet.

Heer meester Min, moet ik mijn' zieltje missen,

Zoo sluit het doch in die gevankenissen.

Wanneer dat Jun' is in haar' troon gezeeten,

Geloof ik niet, dat hy haar' achtbaarheidt

Zoo staatelijk en prachtigh uit kan meeten,

Als dit gelaat, dat gloort van majesteit.

Wijk, wijk Godes, en cert met lof van daadel.

Deez' braafheidt, waar Idée van den adel.

In 't hoogh bewindt, t' en past u te volharden.

Den koninksstaf is 't reede dat ghy staakt.

Laat Rozemondt voortaan daar meê bewarden.

Haar' handen tot den sceptor zijn gemaakt.

Zy zal, daar meê, den ondergoôn tot leering,

Wel beter slaan de maate der regeering.

Haar' sterk vernuft, dat boven's hemels ringen,

Op zijn gemak, verheffen kan de vlucht,

Met hallef ooggh, de toppen van de dingen

Bereikt, en baart, met halve regels, tucht.

Door toovertaal, doet zy, dat by de lieden

Gebodt gebedt, en bidden strekt gebieden.

Wijze:

L Eonor, mijn lieve licht,
Voor uw ooggh de zonne zwicht
Met haar blonde straalen,
Die gansch niet, in mijn gezicht,
By zijn' gloory, haalen.

Vonken foely van die git,
Gitjes met uw gouden pit,
Bliksemt niet zoo fellik,
Dat het hart, dat u aanbidt,
T'eenemaal verwellic.

Lieve Leonor, ghy moordt
'T harte dat u toebehoort,
Met die lieve lonken;

Zoo my niet een troostigh woordt
Komt in 't hart geklonken.

Woordtjens kunt ghy duizendt
smeên,

Die daar, geestigh, aardigh, heen
Vliên als Minnegoodtjes.

Maar tot troost en komt 'er geen
Uit d'yoore flookjes.

Houdt uw' eigen slaaf te raê.

Zaaligh kunt gh'hem maaken draa;

Zoo ghy slechts laat slippen

Op zijn' beede een gunstigh jaa,

Uit die lieve lippen.

Wijze: *Su, su, su, non dormite pastori, &c.*

N Aare nacht van benauwde drie jaaren,

Sint me zon is ter aarde gevaaren,

Wegh met de droefheidt, die plaght my te pijnen.

Legtze te kost aan uw eigen verdwijnen.

Van den glans, in mijn hart, die 't doet daagen;

Ghy te zwak zijt de kracht te verdraagen.

Nieuwe zon mijn gezicht is verzezen,
 Die, met vroolijk en vriendelijk wezen,
 Straalende sterrek door ribben en spieren;
 Weelde komt wekken, in inborst en nieren,
 Doende schreyen en schrikken verschoyen,
 En het mergh in de schenkels ontdoyen.
 Leonor, lachend licht, lieve leven,
 Die de deughd draaght in 't aanschijn geschreven,
 'T roode koraal van uw minnelijk mondtjen
 Dauwend' een Ja is mijn morregeftondtjen.
 Uwer oogen bekorende klaarheid
 My verlicht van de nacht en de naarheid.
 Heldere oogen, waar inne, de schoonheid
 All' haar' heerlijkste schatten ten toon spreidt,
 Flonkrende starren, men ziet, in uw zwinken,
 Goedigheid, vroedigheid, moedigheid blinken:
 En de geen', die den hemel bedolen,
 Schouw ik doof, by uw' gloeiende kolen.
 Frisse mondt, met uw aangenaam aëmen,
 By den welken de rozen zich schaamen,
 Kan het geluidt uwer tovrende taalen
 Ieder, het harte, ten ooren uit haalen,
 Wat is 't vreemdt, dat mijn zieltje, door 't kleven
 Van een kusje, gevaën is gebleven?
 Zuure keert ghy in zoetlijke zuchjes,
 En me quaalen in gulle genughjes.
 Lekkere lipjes, en loddrige lonkjes
 Baaren, by beurten, en blussen de vonkjes,
 Die mijn' adren verquikken van binnen,
 En ontsteeken, met ziedende zinnen.
 Edele oogen, gezegende viere,
 Ach hoe branden uw' braave manieren!
 Bronnen van blyschappe, brallende baaken,
 Alle mijn ingewandt doet ghy my blaaken.
 En uw vlaaijende vlammen haar' krachten
 All' de mijne versmelten, versmachten.
 Ach! mijn geest, ach! mijn geesje ging glippen,
 Zoo de lieve, de laavende lippen
 'T zelleve niet, in het droogende roosten
 Voort met het vocht van een kusjen en troosten.
 Des zich magh haar' genade verboogen,
 Even als de triomfe der oogen.
 Maar al nagelen scherrepe schichten
 My het hart aan uw' lonkende lichten,
 En alhoewel zoete zoentjens en stemmen,
 Tussen uw' lippen, mijn zieltje beklemmen,
 Niet en nijpt 'er zoo zeer als de lijnen,
 Daar uw deughden mijn boezem meê bijnen.

Wijze: *Ik zoud, Jonkfrouw, vertrouwt, &c.*

MEvrouw, zoo ik vernam,
 In uwer oogen vlam,
 Een vonk, die uit uw harte quam.

Zy keerde van mijn brandt de pijn
 In zoetheidt van een' zonneshijn.
 Maar dat bekoorend licht

Van

Van't Goddelijk gezicht,
 Waar aan ik heb mijn ziel verplicht,
 Dat bliksemt duizendt lieflijkheên,
 En gunt'er my (helaas!) niet een'.

Ik heb u vaak verklaart,
 Wat ik u offer. Waar 't
 Niet beter lijf en ziel aanvaart,
 Om eeuwig u ten dienst te staan,
 Dan die te doen in't vier vergaan?

Ghy ziet, hoe dat ik slijt,
 En word mijn' krachten quijt,
 Door hitte die mijn hart bestrijdt:
 En schijnt, Godin, alleen vereert
 Met offer schoon tot asch verteert.

Mijns levens lust verdort,
 In traanen, die ik stort,

Uw' strengheid niet geweekt en
 wordt.

In windt van zuchten, die ik loos,
 My laastmaals docht, uw hart bevroos.

Indien ik u verhaal
 Den aardt der vremde quaal;
 Het schijnt, ghy niet verstaat mijn'
 taal:

Oft dat uw wijze geest begekt
 De tongen daar de Min meê sprekt.

Tot wraak van al dit leedt,
 Wensch ik aan u besteedt
 Al't goedt, dat ik te wenschen weet:
 En nemmer u de dienst, dien ghy
 Onwaardigh vindt, van noode zy.

ZANG, in den jaare M D C I I I. gerijmt.

Wijze: *Esprits qui souspirez, &c.*

WEEt iemandt beter saus als honger tot de spijzen,
 Of bedde dat zoo zacht als vaake slaapen doet,
 Weet iemandt beter smaak, in drank, als dorst te wijzen:
 Of koopt men dees om gelt, zoo acht ik rijk zijn zoet.

Indien de Winter meer zijn handen vreeft te zengen
 Aan't armelynen voer, als aan een wollefsvel,
 Of kan een ruim Paleis veel meer gemaks inbrengen,
 Als maat'lijk huis-begrijp, zoo wenschte ik rijkdom wel.

Indien de rijken met beminde bedgenooten
 Veel beter zijn voorzien dan de gemeene liê;
 Oft zoo de rijkdom waare liefde kan vergrooten;
 Zoo dunkt my, dat ik in den rijkdom voordeel zie.

Maar zoo saletten met getapiffeerde wanten,
 Tegen de kouw en 't nat niet meer doen als een hut;
 En 't hangfel geborduurt om gulde ledekanten,
 Geen kommerlijke zorgch noch heete koortsen schut.

Maar zoo de honger en de dorst zijn licht verzaadigh;
 Vebetert geene wijn zijn smaak in't gouden vat,
 Zoo uit het midden der banketten overdaadigh,
 Niemandt met goê bekoomst, en smaak, meer eet als zat.

Maar zoo de kleêren, die van't goudt en zilver kraaken,
 Met glinsterigh gesteent' en peerlen dicht bezaait,
 Zijn geen bequaamer draght, als zijd' of wollen laaken,
 Dat met zeer luttel, oft geen steeksel is benaait.

En zoo een bedgenoot, schoon, jonk, gelijk van zinnen,
 Onder gemeene liên, die veel zijn in't getal,
 Veel eer, als onder weinigh rijken, is te vinnen;
 Zoo vraagh ik, waarom dat men rijkdom wenschen zal?

Zeit iemandt dat een mensch is tot het schoon geneegen,
 Het oogch door 't schoon verheught, door 't leelijk wordt gequelt.
 'T is klare waarheit, dat, ik heb'er gantsch niet teegen,
 Het schoon gezicht vermaakt, maar zien en kost geen gelt.

Aanschouwt d'eerwaarde zon, en het bescheiden werken
 Der geestige Natuur; dit 's schoonheit in haar kracht.

De kunst is bootfery. Zeght ghy, door 't staadigh merken
Wort men dit ras gewoon? Zoo doet men ook de pracht.

Of bidt ghy 't Avontuur dat het u wil verlienen
Rijkdom, om landt en liên te krijgen in vooghdy?
Als men die recht gebruikt, zoo moet men 't ampt bedienen.
En zorgh voor andre liên, dunkt u dat heerschappy?

Of waant ghy dat de eer alleen is by de rijken?
Bestondt de eer in schat, daar zy niet in bestaat,
Zoo zou Fabricius voor Crassus moeten wijken,
In Eer, daar hy hem nu verr' in te boven gaat.

Bestondt de eer in schat, wat roemen kond' hy draagen?
De geen die zeide, dat zijn meeste hoovaardy,
Was dat hy had geslooft met moeiten al zijn daagen,
En (dank rechtvaardigheid) nooit quam hem rijkdom by.

Eer is het lof der Deught; maar hier is niet te zetten
De wankelbaare roep des volliks licht als windt,
Tegen het braaf gekrijs, en 't staadigh loftrompetten,
Van een vernoeght gemoedt, daar Deught haar Eere vindt.

Is rijkdoms overvloedt en staat niet waardt te wenschen,
En is de waare Eer 't vernoegen van 't gemoedt:
Zoo zijn de wenschelijkste dingen voor de menschen
Eerlijk gemoedt, en luttel zorgh, en maatigh goedt.

In plaatze dan van een van Godes beste gaaven,
Zoud' ik verkrijgen niet dan ydelheid en rouw,
Indien dat ik verliet om overvloedt van haaven,
Om staat, of 's werelts eer, een waardtverkooren Vrouw.

DE WELKOOM VAN IDA QUEEKELS HOOFTS,

gebooren den xx van Louwmaandt des jaars MDCXVIII,
oude stijls, tot Londen.

Op de wijze: *Wanneer ik slaap, &c.*

KRaftige zon, om wien de wereld dreit,
Ghy lichten ook van minder helderheid,
Stadthouderessen van de zon by nacht,
Werpt een lieve lonk, op het nieuw geslacht
Uit een vrundtlijk paar gesprooten:
En houdt uw slinker ooggh geslooten.

O dochter, die niet met de klank alleen,
Van de naam Ida raaken zult, de geen
Dien uwes moeders deughd zit in 't gemoet:
Maar het fijnst gezift uit haar vleesch en bloedt,
Uit haar geest en ziel vertoogen,
Haar oogen voerende in uw oogen!

Zijt welkoom, ô weleedel schepsel, ghy
Die, zoo veel bet als beeld oft schildery,
Uw oudren, aller eeren waardt, uitdrukt.
Schepper, Schikker, geef, dat het haar gelukt
Al d'aanzenelijke zeeden
Noch bet te treffen dan de leeden.

Schiet op en met uw' wasdoom zeilt voorby
Den traagen treedt van 't kinderlijk gety;

Pppp

Den

Om ras een flonkerftarre van de jeughdt
Te verftrekken: en met uw klaare deughdt
Landt en lieden door te lichten,
Dat alle lichten voor u zwichten.

Het hart dat tught, en 't leidt my op de leên,
Dat aan uw licht, ach hoe veel meer als een
Dan zullen gaan ontfteeken haar gemoên:
En haar zelve met lekkere ijtheit voên,
Tot dat al de wensch van allen
Aan een alleen komt toegevallen.

Gezeegend' een, die zich verdubben met
Uw ziele zal, in jonften onbefmet;
En werden zoo gequeekt door eene vlam,
Met de bloeme van H O O F T en Q U E E K E L S ftam,
Dat haar ook, in haare daagen,
Gebeure zaligh zaat te draagen.

Den VII van Lentemaandt des jaars MDCXVIII.

K L A C H T E.

Wijze: Amynte l'Amoureux dont la plus riche gloire, &c.

INdien het klagen kan verzachten d'ongenade
Van 't wankelbaar geluk, zoo klaagh ik niet om niet,
Maar klaagh ik te vergeefs, het is een kleene fchade,
Verlies van klaghten, voor die 't al verlooren ziet.

Den Hemel die beschreit, met uitgestorte ftroomen,
Door mededoogentheit, de grootheit van mijn quaadt:
En 't zuchten van de windt, beweegt de droeve boomen,
Om te beweenen mijn bedroefd' en bange ftaat:

De blygeestige May heeft zellefs een mishagen,
In haar kleenoodje en pracht, van bloemen meenighfout;
En wendt, ô Vogelkens, uw teere ftem tot klagen,
En klaaght, wanneer ghy Minne-liedjtens queelen zoud.

De zware dampen uit mijn droevigh hart getogen,
Benevlen de Natuur met al haar vrolijkheit:
Maar op uw klaar aanschijn, ô Vrouw van groot vermogen,
En heft noch droeve damp, noch naare duyfterheit.

Uw dreutsche fchoonheit kan met een gezicht verftroyen,
En drijven in de vlucht de nevels en de nacht.
Hoe zoud de wedermin een yzigh hart ontdooyen,
Op 't welk meedoogentheit met allen heeft geen macht.

Ach mijn Godinne al waart, al fchoon, al goedertieren,
Kondt ghy u niet tot hulp, door medelyden, spoen?
Zoo trooft de Slave van uw edele manieren,
Naar heufcheit uwes aardts, uit lust om goet te doen.

Wijze: Fortuin eylaas bedroeft, &c.

VErheven grootsche ziel, die 's werelts doen belacht;
Die rijkdom boven maat, en heerschappy veracht;
Eerwaarde wijze Vrouw, die met uw hoogh verftandt,
Der andren glans verdooft, en zeden maakt te fchand'.

Dit 's mijn hooghdragentheit, dit 's al mijn hoovaardy,
Dat uw verheven ziel kooft over een met my.
Dit 's al mijn hooge moedt dat ik u waarde ken;
Dit 's my mijn vryheit waardt, dat ik daar slaaf van ben.

Mijn Vrouw, ik ben uw slaaf nu heel, want ghy verwondt;
't Weerspannigh deel mijns harts, dat u noch tegenstondt;
Wanneer uw heufcheits kracht beweeghde mijn gemoedt,
Gelijk de zachte slaap den afgesloofden doet.

Vol oproers was mijn borst; vol felle windt en brandt,
Een onbesuyfde storm quelde mijn ingewandt;
En mijn verdeelde geest was heel met twist beroert,
Dewijl men in mijn hart een heftigh oorlogh voert.

Mijn vrouw, 't verwonnen deel van 't hart was op u zy;
En 't overwonnen deel weygerde slaaverny;
Hier was een harden strijdt, tot dat uw heufcheit quam,
Die licht de rest van 't hart vermeestert inne nam:

Gelijk den zachten slaap, die veel ellenden sust,
De moede leden stookt met aangenaame rust:
Alzoo uw heufcheit, die van 't hart was lang verbeit,
Streelt my 't gemoedt, met noch heftiger zachtigheit.

Door uw verwinning Vrouw eindight den harden strijt:
In mijn verwonnen hart ghy de Princeffe zijt:
Daar uw verheven deught op 't rijkst geschildert staat,
Ach zoete slaverny, die boven vryheidt gaat!

Wijze:

De traantjes diese weende, &c. Ofte: Waren't al mijn vrienden, &c.

HOe diep zijt ghy gezonken,
Met uw gewenschte smart,

O zoete zachte vonken,
En borrelt in mijn hart!

Ghy komt my staagh vermanen
Van mijner zielen Bruit,
Som parft gy blye tranen,
Ten droeven ooggen uit.

Geen onweer u en bluffen
Uit mijn verheert gedacht,
En of gy som wat rusten,

't Was gad'ren van uw kracht.

Uw krachten die my gliffen
Door 't merrig in 't gebeent,
Zoud' ik niet willen missen,
Om 's dageraats gesteent.

Al doedy somtijts quijnen,
Als 't lichaams oog ontbeert,
Mijn ziel ziet lijkwel schijnen,
De schoonheit die zy eert.

En scheidt zoo groot behagen,
In 't Goddelijk cieraat,

Dat zy naa smart te dragen;
Voor zulken wonder staat.

Een wonder dat verflaauwen
Alle ander schoonheit doet,
En dalen haar wijnbraauwen,
En zinken haren moet.

De leden ende zeden,
En 't vierigē verstandt
Op Pallas leest gesneden,
Van Pallas eigen handt.

Omhelst mijn geest vol minnen;
En zy, van hare kant,
Omhelzen al mijn zinnen,
Met even strakken bandt.

Had my dit heil begeben;
Zoo was mijn weelde voos;
En al het doffe leven,
Ontzeegh my smaakeloos.

Des die van 't overwelven,
Des werelts Bouwheer is,
Geef dat ik mis my zelve,
Eer ik uw liefde mis.

r Z A M E N Z A N G.

Wijze: *Boerinnen als ghy gaat water halen, &c.*

C E P H A L U S. A M A R I L L I S.

C. **A**Ch Amarillis!

A. Zeght wat uw wil is.

C. Mijn harte gloeyt als vuur van
binne.

A. Wel neemt het zoete Wey van
Geyten inne:

C. Maar zoo 't geen baat voelt?

A. Neemt Cicorey die koelt.

Pppp 2

C. Al-

C. Alwaar 't er mee bespoelt,
't En lescht geen Minne.

A. Soud't Minne wezen?

C. Jaa't zoud ik vreezen:

A. Die hoor ik plagh een mensch te
schenden.

C. Och! 't is een zware ziekte vol
ellenden.

A. Is't ziekte die besmet?

C. Och jaa zy altemet.

A. Zoo wil ik dan mijn tret
Van u gaan wenden.

C. Och wilt niet vlieden.

A. Mijn Ouders't rieden.

C. Wat rieden die tot mijns ver-
achten?

A. Dat ik my dapper van de Min
zou wachten

C. Och blijft my doch de naaft.

A. Neen zeeker niet. Wat haaft?

C. Zoo moet ik dus verbaaft,
Van Min verfmachten.

A. En of ik bleve?

C. Zoo hiel ik't leven.

A. Zoud' ik u dan uw leven baten?

C. Jaa, want ik storve, gingdy my
verlaten.

A. Adieu ik neem mijn keer.

C. En ik beswijkte zeer

A. Ik heb wel Vryers meer
Zoo hooren praten.

C. 't Zal zoo gebeuren.

A. Praatjens' zijn leuren.

C. Uw vlucht zal my mijn leven
rooven.

A. Neen neen ik moet Vryers niet
gelooven.

C. Uw Moeder gaf 't u in.

A. Adieu ik vrees de Min.

C. O jonge domme zin!
Ik zing voor dooven.

A. Of ikze kregē?

C. Zoo waar 't te dege.

A. Wanneer wy bey ziek zouden we-
zen?

C. Jaa, want dan zouden wy eerst
bey genezen?

A. Neen, dat geloof ik niet.

C. Wel proeft het, en beziet.

A. Neen neen mijn Moeder riet
My nooyt aan dezen.

C. 't Is zoet, dus wijkt,, niet

A. Aan u dat blijkt,, niet.

C. 't Zijn zoete smerten die niet
deeren:

A. Om smert is't niet de pijnne waardt
te keeren.

C. Ghy weet niet wat ghy mijdt.

A. Adieu ik vlie met vlijdt.

C. Wel Amaril de tijd
Zal u bet leeren.

Wijze: *Si tanto gratiosa, &c.*

V Ooghdeffe der gemoeden,
Die, zonder Circes krachtige ve-
nijnen,

En zonder gulde roeden,

Slaat, met uw ooghs vermogen zon-
neschijnen,

Wie't levend' licht,

Door zijn gezicht,

Bekoort wordt in te zuynen,

't Harte moet dalen,

En, voor de schoone stralen,

Willigh buygen.

Natuur besprengde' uw leden,

Van 't helder voorhoofd tot het net-
te voetjen,

Met eerwaardige zeden,

En strooyd'er in een lodder lekker
zoetjen:

Daar aan veraaft,

Zich met'er haaft

Een grooten hoop Minnaren;

Die voor u knielen,

En bouwen, in haar zielen,

Uw Altaren.

Niemandt is zoo stikziende,

Van oogen uyerlijk noch van ver-
stafte,

Of hy wordt wel bespiende,

Van verr' uw schoonheid als een kla-
ren brande:

Zoo komt het by

Mijn Vrouw, dat dy

De drange scharen wijken,

Als gy getreden,

Komt, vol bevallikheden,

Deur haar strijken.

Die

Die Chimons grove zinnen Van boersheidt raauw kan wenden tot hooveeren, Door flonkervlam van minnen, Hoe naauw zoud' die een edel hart regeeren! Dat, in zijn schik, Haar oogeblik Zou voor gebodt ontfangen; En yverigh voegen, Alleen tot haar genoegten, Zijn verlangen.	Den Heemel overdaadigh Zeegende 't uur, wanneer hy werdt gebooren, Die, van uw oogh genadigh, O nieuwe Zon! zal werden 't Lief verkooren, Maar ik zal veel Meer als mijn deel, Van 't schaars geluk ontdragen. Wilt slechts verlienen, Dat uw yet van mijn dienen Magh behagen.
--	--

Wijze: *Uit liefden ziet,, lijd' ik verdriet, &c.*

Schoon Nymphelijc,, ach mindje mijn,, wat zoud ik al vercierén;
Om naa mijn wensch,, dees bedetjens,, zoo wel gemaakt, te cieren!
Met blinkend goudt,, of perlen zoudt,, ghy voelen ras belasten
Uw halsjen zoet,, dat kraal als bloet, daarom niet beter passen.
Ik zoud u kleen,, met keursjens reên,, van lichte verwen blijjens,
Die zouden staan,, geschildert aan,, uw breedachtige zijdtjens.
Uw voetjens mit,, haar schoentjens wit,, daar by geval in 't bokken;
Het intarnaat,, zoo wel by staat,, van hoosjens net getrokken.
Uw armkens meê,, zoo wit als snee,, zoud ik koraal om schikken,
Dees vlechjens blondt,, op nieuwe vondt,, zoud ik u leeren strikken,
Met snoertjens veel,, nu groen, nu geel,, by lodderlijke beurtjens;
Voor watren 't haar,, of kruyven 't daar,, en duyzent zoete leurtjens.
't Perruykjen zou,, ik trekken nou,, wat laaghjens, dan wat hooghjens;
En als het klaar,, gefutzelt waar,, my spieglen in uw ooghjens.
Dan werpen licht,, nu mijn gezicht,, op 't eene, nu op 't ander:
Dan nemen raam,, hoe 't altezaam,, zou voegen by elkander.
Indien dat ghy,, uw ooghjens bly,, en liefelijke zeden,
Zoo vreughderijk,, zoo vriendelijk,, zoo vol bevallijkheden,
En uw aanschijn,, vernoeght, tot mijn,, dan, met een lachjen, wenden.
Zoo zoud ik, hiel,, in u mijn ziel,, gaan, metter woone, zenden.
En als ik wat,, belonket had,, den brandt van alle knechjens,
Uw zedetjens, uw ledetjens,, uw fray getoyde vlechjens;
Zoo zoud ik strength,, met armen engh,, uw jente lijfjen prangen;
Tot ik, daar uyt,, kreegh, buyt om buyt,, uw zieltjen weêr gevangen.
De verwe van,, mijn lippen, an,, uw wangsjens, zoud ik plekken,
Door soentjes facht,, en met haar kracht,, uw ziel te mondt uyttrekken.
Ik wed, ik weet,, ghy dan beleedt,, dat niemandt van uw fusjens,
Daar gy, verblint,, nu smaak in vint,, gaf ooyt zoo zoete kusjens.

Wijze:

PERIOSTA, die met traage stroomen glijt
Door d'akkers vet, en 't altijd groene velt,
Die spiegel voor de laage boomen zijt,
Wel dicht op u begraafde kant gestelt,
Ach! stondt ik ook op uwen oever groen,
Zoo groeyd' ik meê, gelijk uw Elfen doen.

Niet om dat ik mijn voeten spoelen zouw
Als 's middagsbrandt mijn hoofd en haren zengt;
Of dat ik op uw zoete koelen douw,

Verlekkert ben, daar ghy mijn wijnen mengt.
 Noch om dat met uw vochte sauce mijn
 Aardtrijk vermengt, zou vetter voedzel zijn.

Maar om dat ghy mijn Vrouw te stade staat,
 Als zy haar spiegelt in uw loome vloedt,
 Sorgvuldighlijk met u te rade gaat,
 Hoe dat haar past een Stroón of Roozen-hoedt.
 En ghy verbeeldt haar oogh en aanschijn hiel,
 Geen aanschijn niet, geen ooge, maar haar ziel.

Haar ziele, die bereyde flaven baart
 In 't spreekend' oogh, en 't duydende gelaat,
 Met pronkwijs opgespreyde gaven waart,
 Kloek, edel, wijs, zoo braaf ten toone staat,
 Dat ik verwardt met al mijn zin in die
 Niet van haar oogh noch van haar aanschijn zie.

Electra, zint der Goden waarde min,
 Iphiginé ons allen heeft ontschaakt,
 Zagh ik hun noodtgeboden nader in,
 En vand uw erf haars maghts op my gemaakt,
 O brave, die uw braaf geslachte slacht,
 Van vroomen werden vroomen voortgebracht.

Uw Vader was 't, die moste stieren veel
 Gemeenten met zijn treffelijk gebiedt,
 Niet hy, die daar verwoeste 't vierendeel
 Des weerdts, neen ! die Agamemnon niet,
 Maar die natuur tot heerschappye schiep,
 Of schoon 't geluk niet hoogh genoegh hem riep.

O Koninklijk grootmoedigh edel zaadt,
 Van Moeder zijd' ook vol voor-ouders deught,
 Indien dat gy uw goedigh ooge slaat
 Op 't hart dat zich, terwijl 't u dient verheught,
 Zoo zal 't versmaên, leedt, naerheidt, dooddes pijn,
 En ghy, mijn lief, mijn licht, mijn leven zijn.

K L A G H T

van Koning

H E N R I K D E G R O O T E,

over 't afwezen van

CHARLOTTE MARGRIETE van MOMMORENCY

Prinfesse van Condé.

Wijze: *Où luis tu Soleil de mon ame.*

Waar blinkt ghy, klaarheit van mijn' oogen?
 Waar blaakt ghy licht van mijn' gemoedt,
 En zal men, uit den zouten vloedt,
 U nemmer hemelwaart zien hoogen?
 Nu ik mijn' schoone Zielzon mis,
 Schaft my de dagh maar duifternis.

Noch-

Nochtans, niet tegenstaand' het daalen,
 Van uw' perruik in 't diepft der zeen,
 Gevoel ik, door het aardrijk heen,
 De prikkels van uw scherpe stralen,
 En, in de schaduw, grooter gloedt,
 Dan meenigh, op den middagh, doet.

Wat baat my uitgestaan het strijden
 Als yzre klip in zee van bloedt?
 Wat baat vermorzelt met den voet,
 De koppen, die mijn' eer benijdden;
 Zoo 't lof van mijnen lauwerkrans
 Blijft onbescheenen van uw' glans?

Wat baat genoomen, oft gegeven,
 Naa dat het mijner vuift geviel,
 In 't midden van het krijsgekriël,
 Aan duizenden van helden 't leeven;
 Terwijl mijn geest gestaadigh quijnt;
 En volle doodt nocht leeven vijndt?

Al wat'er aangespannen, tegen
 Het recht van mijnen sceptor, was,
 Dat sprongk aan scherven, bros als glas,
 Oft zwicht voor 't schittren van mijn' deegen.
 Maar deze slapt nu, en ontlaat,
 Door brandt, die my ter borst uit slaat.

De punt en sneê, die wonder wrachten,
 Door 't bloedigh spel van Mars, gefart,
 Die aarden nu naa 't boghtigh hart,
 Vermurwt in smijdige gedachten.
 Omleggen gaat het staal, te week
 Voortaan tot klem van kerv' oft steek.

Doch, kan men van die leelybloemen
 Vermengt met roozen op uw' koon,
 En 't kruivend goudt, waar by mijn' kroon
 Is op geen' eenen dagh te noemen,
 Niet worden, dan door 't yzer, heer;
 Mijn' kling krijght haast haar' temper weêr.

Zoo d'opslagh van die flonkerstarren,
 Zoo 't kleinoodt van doorschijnigh smalt,
 Daar 't geurigh mondelijn meê bralt,
 Niet zijn te naaken, dan door warren;
 Laat wanken waapenen; en brom
 Dan, onder 't schut, trompet en trom.

De zelfste vlam, die nu doet zijgen,
 En, door de kracht, der hitte, smelt
 Het zwaardt, van mijnen duim, beknelt,
 Zal tot zijn' steevigheidt gediigen:
 Tien jaaren oorloghs, in een uur,
 Zal voeren uit het minnevuur.

Doch zoud' het my niet meer verveelen,
 Indien 't my met den tijdt ontschoot,
 Dan 't vechten om Heleen verdroot
 Aan twee van 's werelds derdendeelen:
 Dewijl een' dochter van Jupijn
 Geen' hooger prijs, dan ghy, kon zijn.

Op de Mus van Oreade.

'T Musje, lusje van mijn meisje,
 Plant zijn' pootjes op het vleisje
 Van haar' blanke poefle krop;
 Ende steekt zijn bekjen op,
 Om te prikken naa de perlen.
 'T schelmpje denkt, ik wed, die kerlen
 Moeders zijn van 't lekkre meel,
 Daar men toertjes, voor de keel
 Van Jupijn en all' zijn gasten,
 Af gaat bakken. En de basten
 Smelt men ('t is doch hemelsch ys)
 Tot een dronkjen op die spijs.
 Ach! hoe zouw der eentje smaaken,
 Kond' ik slechts daar achter raaken?
 Hadde my 't geluk zoo lief,
 'K paste op kat nocht kiekendief.
 Oft zy beeten, greepen, greezen,
 Doodt en moght my niemandt teezen.
 Die een brokje van dien kost,
 Die een flokje van die most

Eens te lijf slaat, met dat brassen
 Is hy straks der doot ontwassen.
 Maar al wat ik hap oft stip;
 T'elken reisen haal ik slip.
 'K zie een vogeltjen in 't glaasjen,
 My de neb biên. quaamj' 'er, baasjen,
 Uit; je waart haast opgesnapt.
 'K heb zoo meen'gen mug geknapt,
 Die, bekoort door 't versche bloozen
 Van mijn meisjes kaakeroozen,
 'T bloedtje snoepte, wen ze fliep,
 Dat, daar over, wraake riep.
 'T glibbrigh graantje spat daar heenen.
 'T houdt de spot met al mijn steenen.
 Vat ik het; het wil te noô
 Van zijn al te taay een stroo.
 'T hoeftje wort my heet. het faalen;
 Wil ik 't op den grondt verhaalen?
 Neen: 't waar jammer, hals gekraft,
 Daar zoo schoon een koorn op wast.

T'zaamenspraak tussen Oreade en de Mus.

MUsje, lusje, gaauwe diertjen,
 Wie zag byetjen oit, oft miertjen
 Zoo zorghvuldigh als ghy zijt?
 Niet een speltje word ik quijt,
 Oft ghy vischt het uit den zande,
 Ende brengt het my ter hande.
 Naay ik, nemmermeer en faalt
 Ghy te passen op de naaldt:
 Haar, zoo ras zy uitkijkt, trekje
 Naa je, met uw naayend' bekje.
 Zie je dat ik my onthul;
 Even als een loome sul
 Staaje niet; maar uit me vlechten
 Plukt de speltjes, die haar hechten,
 Mits dat ik een hairtje raak.
 Dus zei Joffrouw; op zijn spraak

'T musje toen, dat voelde rijzen
 All' zijn' aëren, door dit prijzen;
 'T spel begint eerst, wat je waant.
 'K ben een musje van een' maant.
 Loopen, moertjes taaltje spreken,
 Leert een mensch 't in hondert weken;
 Welgevochten. op een prik,
 Vast, in vijf, al dit heb ik;
 Dan noch 't vliegen, 't naaldeflieren.
 En de kunst van 't kamenieren
 Zeeker op een lutje naa.
 Heeft mijn geesje wedergaê?
 Wacht. studeer ik noch een jaartje;
 'K wed, ik geef 't te raên aan Saartje.
 Maar leef ik 'er negentien;
 Wonder zult ghy aan me zien.

Op een afzeggen.

Lieve lichte Leonoor,
 Ik en hield u daar niet voor,
 Als ik lieve lichte' zey,
 'K meende uw ooghjes allebey:
 Niet, dat, in het geen ik sprak,
 Al te dobbel waarheit stak.

Op den eenen avontstondt
 Zeide my uw schoone mondt;
 Liefste, lievren heb ik geen.
 'S andren avonds zegt gy neen.
 Zinnetjes te wispelziek,
 Ziet oft uw gepluimde wick

Andre reën van wenden vindt,
 Als het wenden van den windt.
 Dikwils windt noch ftaadigh waait.
 Maar dat gy geduurigh draait,

Oft ghy neen waarachtigh zweert,
 Gh' hebt het van een tol geleert.
 Al die volgen haaren draf
 Delven zelven zich een graf.

Op Liefs afweezen.

L Eonor, als ik zagh daalen
 Uwer oogen bruinen blink,
 Strax bezweek de zon, en gink
 'T hoeft mistrooftigh, onder haalen;
 Eeven oft zy, van uw' ftraalen,
 Slechts te leen haar licht ontfink.

Lieve lippen, fchoone mondt,
 Die, met leevende robijnen,
 My zoo dikwijls deedt verfchijnen,
 In den dagh, een' morgenftondt;
 Keert, om 's hemels graauwengrondt,
 Met uw roodt, te doen verdwijnen.

Wakker' handen, radde kneuklen,
 Die, met ftookend fnaarensfel,
 Plaght, alleen niet voorhoofds vel,
 Maar de ziele te verneuklen;
 Denkt eens aan het hartekreuklen
 Van gefcheiden mingezel.

Doodfch, en eenzaam leidt de tuin,
 Dien uw' vroolijke manieren
 Plachten weeligh te doen tieren.
 'T huis is maar een hoop van puin.
 'T heeft niet leevends, dan de kruin,
 En 't krioel der vlugge dieren.

Treurigh fuffen my de weyen.
 Niet dan fchimmel fchijnt haar groen.
 Bloem en blaaden niet en doen,
 Dan de wolken helpen fchreyen.
 Al hun trooft leidt in 't verbeyen
 Van uw haaftigh herwaarts spoên.

Daagen zijn my logh als loodt.
 Droomen wat verquikkings geeven.
 Denkt, hoe verr' is hy verdreeven,
 Uit gewenfte blijdschaps fchoot;
 Dien de flaap, een foort van doodt,
 Leevender is, dan het leeven.

Zachte Vechtvocht, loome baaren,

Die, van Uitrecht, komt gegleên.
 Knelt het maxel van haar' leên,
 Wilt het, bidd' ik, wel bewaaren;
 Zoo het ergens, in uw klaar en
 Helder fpiegelglas, verfcheen.

Oft ghy dat te Muiden broght,
 Hoe zouw zich mijn geeft verblyen,
 In de zuivre fchilderyen,
 Daar penfeel nocht quaft aan wrocht?
 Maar, en laat z'u, van 't gedrocht
 Doch der veldtgoôn niet ontvryen.

Birzer zorge knaaght mijn' zinnen.
 Dat 's, zoo iemant van hunliên
 Komt het roerend beeldt te zien,
 Hy 't zal met een' fprong verfwinnen
 Doen; en 't geen hy waant te vinnen,
 Beiden, my en hem ontvliên.

Waar dan vifchten wy de kleur,
 Waar dan zochten wy de toogen,
 Die, gefmolten en vervloogen,
 Zweefden al uw waater deur?
 Ach! hoe leelijk waar te leur
 Ik gefelt, en hy bedroogen?

Veldt- of Stroomgodin ook faalen
 Moghte, tegens haare gis,
 Zoo zy, uit eerbiedenis,
 Naar een' handtkus quaam te taalen.
 Goede meening meenighmaalen
 Schoot, ook als zy raakten, mis.

Vlijtelijken voorts verhoedt,
 Dat noch fchuit, nocht riem, nocht
 haaken

'T lieflijk anfschijn fchichtig maken,
 Met het paffen in uw' vloedt.
 Zoo geef Venus, dat uw' zoet.
 Nemmer 't zout der zee moogh'fmaaken.

Aan Mejoffrouw

T R A J E C T I N A O G E L.

O Ogel, oogelij n der jeughd,
 De min te vlieden is geen' deughd.
 Want volgt men Venus met befcheidt,
 Geen' weêrgaa heeft haar zoetigheid.
 Doch wie haar op de hielen treedt,
 Dien ftraft ze met onlijdlijk leedt.

De wijze warmt zich by haar' gloedt:
 Maar voor het bystre branden hoedt,
 Gedachtigh hoe der mug bequam
 Het vliegen in een' schoone vlam;
 Gedachtigh dat de hevigheit
 Geen ding ter werelt wel beleidt.

Op't schryven eener schoone handt.

T hailighjen, daar ik by zweere,
 Schildert, met een' witte veere,
 Nat van gietelijke git,
 Uit, in het gemaalen wit,
 Troonytjens van haar' gedachte':
 En zoo ver papier, en schachte
 Met haar' zuiverheidt het wint
 Op den raavezwarten int,
 Worden zy verwonnen van de
 Versgevalle sneeuw der hande';
 Handetjens geschaapen tot
 Wetbeschrijven van mijn lot.
 Deed de zilververwde Lede,
 Door bekooring der schoonhede',

Oit de pruitsche Junoos man
 Zich verscheppen in een' zwan:
 'K wed, hy speelt de potsen weder
 En verkeert in zwaaneveeder,
 Haakend' om te zijn gehuift
 In den schoot der blanke vuift.
 Maar hy zal't'er quaalijk houwen.
 Pallas en de Min, aanschouwen
 Zy een' veder, die vereert
 Wordt van vingers zoo geleert,
 En zoo schoon dat z' hem behaagen;
 Ieder zal ze willen draagen;
 In zijn' wiek Diones bloedt;
 Pallas op haar' storremhoedt.

Wijs boek in schoone handt.

O ghy wijsheidt, die begrepen
 In het boek zijt, dat beneepen
 Wordt, door't leenigh elpenbeen
 Van die lieve vingerleên;
 Wacht u. Dat besneedèn duimpje
 Leit gewislijk op zijn luimpje,
 Met de rest der schoone handt,
 Om de parkemente want
 Te doorbooren met zijn' treeken,
 En u, naar het brein te steeken.
 'T welk gelukt het haar, ghy zijt
 Zekerlijk u zelve quijt,
 Dwaalend' in bekoorlijkheedtjens
 Van zoo lodderlijke leedtjens.

Dus zoo sprak, met ydlen zin,
 Ik, der wijsheidt, wijsheidt in.
 Zy veerzieniger beloegh de
 Zotte zorg, en t'antwoordt voeghde:
 „Baat is tegens alle schaê.
 „Zoo ik my verliezen gaa
 „In dat blank geblaauwt met aëren,
 „Winnen zal ik heele schaaren
 „Wederomme, die getroot,
 „Door de poezelige schoont',
 „My, met yverige zinnen,
 „Zelve zullen koomen vinnen.
 „Maar verlooren gaan, wie kan't
 „In een' zoo behouwen' handt?

Volmaakte mondt, kon hy kussen.

V leesrobijnen, leenigh kraal,
 Mondtjen minnelijk van taal,
 Karmozijnfatijne boordtjes;
 Oft ghy schoon die zijde woordtjes
 Met een' schrandereidit gemengt
 Wonderlijk ter wereldt brengt;
 Oft ghe, in lustige geluidtjes,
 Levert loovren, bloemen, fruitjes
 Van het geesjen eener maaght
 Dat, eer't is gewortelt, draaght;
 En, door zulke lekkernyen,
 'T puik van geesten onzer tyen
 Zoo verlokt, verleidt, veraaft,

Dat, met duldeloozer haaft,
 Ieder pooght te zwelgen inne
 Hoek en hangel haarder minne,
 Eer hy naadruk overwoegh;
 Dit en is noch niet genoegh.
 Oft ghy ook de tooverstemmen,
 Om te vaster hen te klemmen,
 Schoon verzelt met kluijsterklank
 Van een' zielzuigenden zank,
 Met die geur van aëm, die lachjes;
 Noch gebreekt'er aan uw' krachjes.
 Wilt ghy, dat zy u volmaak'?
 Bidt haar, dat haar borsje blaak';

En

En, met bevend klevend reppen,
Zy u leer dat brandtje kleppen.

Maar hoe hoogh zouw dan het mijn
Boven alle huizen zijn?

Aan de oogen mijner vrouwe.

Ooghjes, levendige staaltjes
Van de schitterendste straaltjes,
Die de zuivre zonne schiet,
Herwaarts naa der aarde niet,
Maar, uit haar' veel klaarder oogen,
Die gewent zijn naa den hoogen,
Daar zy meê den hemelliên
Is gewoon goên dagh te bien:
Is uw jeughje noch zoo jonkjes,
Dat ghy, die, die diere vonkjes,
Vonkjes kosteler dan goudt,
Beter niet te raad'en houdt?
Dat gy zoo vergeefs mooght strooijen
Vonkjes maghtigh om t'ontdooijen
En te stellen in een brandt,
Harten hardt als diamant?
Letters, lijnwaat, koude steenen
Worden van hunn' glans bescheenen,
Zonder spaarzaamheid altoos.
Immers zijn z'er vruchteloos.
Ach! wat onbedachter wildtheid?
Stort ze liever, met die mildtheid,
Op de kooltjes zonder licht
Van mijn glimpeloos gezicht.
Zoo ze my die doofheid dooven,

En van duifternis berooven,
Roemen zal ik hoogh de maght
Die daar in de klaarheid braght.
Doch, ik ken 't, het is geschaapen,
(Raakt mijn oogh aan zulk een waapen,
pen,)
Dat ik het op't ooge wett',
Daar 't my af is bygezet;
En, met weêrlicht uit mijn' lampen,
D'uwe weêr aan boordt koom' klampen.
Want, om die te wonden, nut
Niet is, dan hun eigen schut.
Zoo ghy, daarom, met uw blaaken
My niet wilt zoo weerbaar maaken;
Jaaght ze dieper, door de korst,
'Tot in't binnenst van mijn' borst,
Daar der is een hoop gehaagelt,
Die ze my, met vlam, doornaagelt.
'T hart zoekt lichtenis, aan meer
Meerdereaars van't zoete zeer,
Dat het knaaght tot aller uuren.
Vinnighst vallen kleene vuuren.
Als ik immers branden moet;
Liefst dan in een' grooten gloedt.

Gespan van schoonheden.

Zuiver' hebbelijke handtjes,
Zinnediefjes, stookebrandtjes,
Die een zieltje, waar ghy tast,
Blijft, aan elke vinger, vast:
Scheutig paartje van robijntjes,
Ambarkustjes, perelmijntjes,
Die de zoete stempjes stort,
Daar de droefheid blijd af wordt;
Lodderlijke, lieve lipjes:
Tandetjes, albaste klipjes,
Daar het hobbелende boot
Van mijn hart op stukken stoot:
Blixemschuitjes, vroolijke ooghjes,
Helderschitterende looghjes,
Die, met glimpen, van uw * smalt, <sup>* Af-
mal.</sup>
Boven 't goudt der starren bralt; <sup>Smal-
to.</sup>
Die bet door den dagh kunt breken,
Dan zy, in de nacht, uitsteeken;
Die, van sterker glans, niet by
'T groote licht, verdwijnt, als zy;
Die bet rijzen doet mijn aëren,
Dan de zon de natte blaëren:
Elpe scheeltjes, doorschijn floers,

Luiftrend' op zijn perlemoers,
Die my, met die vonkjes vierigh,
Dan te mildt zijt, dan te gierigh,
En mijn zieltje derwaarts troont,
'T zy dat ghy ze dekt oft toont:
Overjuifte passertooghjes,
Teêr sieraadtjen, ebbe booghjes,
Booghjes, die de Min ontleent,
Als hy niet te schertsen meent;
Nette lijsjes, daar zoo eêltjes
In gekast zijn die juweelrjes:
Kaakjes, zacht, van ys en gloedt;
Leelymelk en roozebloedt;
Nektar, roodt, in zilvre kelken;
Blosjes, die my doet verwelken;
Porfelaintjes vol granaat;
Kooltjes, die mijn hartje braadt:
Voorhoofdts aardigh' ommetrekje,
Zonder voortje, zonder vlekje;
Troonys gladde derdendiel,
Sullebaantje van mijn' ziel:
Braave bekkeneelsieraadtjes,
Welgevlochte dunne draadtjes,
Qqqq 2 Zach-

Zachter dan het geen u bindt,
 Fijner dan de worrem spint;
 Geestezweepjes; wispeltuurtjes,
 Daar de Min af leert zijn' kuurtjes,
 Peesjes tot zijn boogh af dreit,
 Netjes ende strikjes breidt,
 Om de minners te belaagen;
 Boeitjes, die hy my doet draagen:
 Helder halsje, nette nek;
 Fraaijer, om de kruifde plek
 Van de lokjes, die gaan doolen
 Over't sleufje daar verhoolen;
 Die't versieren, als het blondt
 In den blanken bloem zijn' mondt;
 Ghy hebt, lodderlijke schaartjen,

Elk zijn arghjen, aasjen, aartjen,
 Daar ghy hartjes mede tokt,
 En verlekkert, en verlokt.
 Ghy mijn' schipbreuk hebt gezworen.
 Ghy hebt my mijn' smart beschoren.
 Ghy my vlecht mijn' slaaverny.
 Maar wat was't van nood, dat ghy
 Tot mijn banden, tot mijn stranden,
 Tot mijn branden, t'zaamenspanden?
 Daar en hoeft maar eene klip,
 Om te scheuren 't zwakke schip.
 Lichtlijk zengen zich de diertjes,
 Die staagh henglen om de viertjes.
 En hy is zoo ras gezeelt,
 Dien zijn' vrygheidt verveelt.

Gebrek in Lief gezocht.

NAademaal de felle brandt,
 Die my woedt in 't ingewandt,
 Brandt zoo groot als die van Troye,
 Niet en kan het ys ontdooye',
 'T welk zy, die my t'over haaght,
 In een' borst van yzer draaght;
 Raadt my 't bitter der ellenden,
 Die my geeft en lichaam schenden,
 Weigrende vernufts bestier,
 Ys te werpen in mijn vier.
 Dies ik, die uw' fraaijgheden
 Eerst, Mévrouw, heb aangebeden,
 Speur, met allen yver, naa
 Ietwes nu, dat u misstaa.
 Maar, dewijl 't zoo zwaar is, in de

Overvloedt der goên, te vinde'
 Eenigh quaadt; doch zoo veel doe;
 Licht my met uw' oogen toe.
 Laat wat dienen 't helder staaren,
 Aan mijn' blindtheid, voor lantaaren,
 Om bespiên een kleen gebrek,
 Dat my tot verkoeling strek.
 Niet; mijn' zinnen zich verzinden.
 Bet zoud' my dat licht verblinden.
 Dek die starren. Mijn gedacht,
 Uit haar' klaarheid puurt zijn' nacht.
 Ach! hoe zoud' zich misstal toogen?
 D'uwe steeken uit mijn' oogen;
 Zie ik die. Zoo ik ze mis;
 'K steek in diepe duisternis.

Aan de vloersteen.

LEenigh marmor, vleesche steenen,
 Die, vermurruwt door mijn wenen,
 All' de traantjes houdt te raadt,
 Die mijn weemoedt loopen laat;
 Die de deerelijke dropjes,
 Rollend' uit de volle kopjes
 Mijner oogen, innezuipt,
 Schier zoo ras als yder druipt;
 Hoope zoud' ik mogen raapen
 (Waar, van uwe stof, geschaapen
 D'inborst mijner vyandin,
 Die ik boven vrienden min)

Dat de laauwe brakke beeken,
 Die my lanks de wangen leeken,
 In haar hart, gedrongen door,
 Heel niet zouden gaan te loor.
 Maar, wat scheelt, by mijn bezwaaren,
 Dat van andere minnaaren?
 Groote Min, hoe ongelijk
 Gaat het in uw koninkrijk?
 Andere, in hunn' grootste smarten,
 Klaagen over steenen' harten;
 En (helaas!) ik wensch de geen',
 Die my smelt, een hart van steen.

Op de Oogen van HELIONORA.

WErelds welffel wijdtgespannen,
 Daaken van saffiere pannen,
 Oft ghy zijt met goudt vermaalt,
 Dat, als diamanten, straalt;
 Oft u d'heerlijkheên versieren
 Van den vaader aller vieren,

Lusthof daar zijn waagen vaart,
 Kraamkoets daar hy daagen baart;
 Helder' hemel ongemeeten,
 Noch schijnt aan u iet vergeeten:
 Want de geene, die het kon,
 Schiep geen' weêrgaê tot uw' zon.
 Dies,

Dies, wanneer z'haar' blonde kuiven
 Nederstrijkt, om z'op te huiven
 Met het zilver van de zee,
 Blindt z' 'er al het aardrijk meê.
 'T aanschijn van mijn uitverkoore
 Ziet men met twee zonnen gloore'.
 Als haar ooghscheel d'eene sluit,
 Blinkt de dagh tot d'ander' uit.
 Dies (door enkele gezichten

Als verpoozen haare lichten,
 En zy toonen wild' haar' kracht)
 T'mijnent wierdt het nemmer nacht.
 Zonnen, die doorstraalt zoo grondig,
 Zonnen, daar ik tegen zondigh,
 Als ik in uw klaarheid zie;
 Anders, dan gekreukter knie;
 Denkt mijn' ziel, tot aller stondt, leit
 Zonder u, in ongezontheit.

Aan Mèvrouw.

MEvrouw, als met papier,
 De rijmen dezer blaaden
 Uw' boekery verlaaden,
 Beveelt ze maar aan't vier.

Dat zy hun lijf en leeven
 Weêr leevren aan den brandt
 Is niet onbillijk: want
 Die heeft het hun gegeven.

*Op d'eerste kerffen van den Zomer, gezonden in een
 doosje met roozeblaaden.*

IN de blaaden van een roosje,
 Vindt ghy, o mijn zoetste Troosje,
 Kleene gift. Waar zy zoo groot
 Als de gunst, te klein een doosje
 Waar de gansche wereltdkloot.

P. C. H O O F T S
S O N N E T T E N.

Anneer, door 's wereldts * Licht, de blindgeboore jongen
Gezicht verkreegh, hy stondt verwondert en bedeeft. *Christus.
Beweeving, verwe, stal, van plant, van mensch, van beest,
Verbluften zijn gedacht van allen oord besprongen:
Voort slooten, toorens door de wolken heen gedrongen,
Het tijdtverdrijf van 's menschen onderwindalgeest:

Maar ver die zighbre Godt, de schoone zonne meest.
Zijn tonge zweegh: 't gemoedt dat riep om duizendt tongen.
Aleeveneens, mijn licht, wanneer ghy my verschijnt,
En dat mijn' ziel, ontdekt uw' ziels sieraden vijnt,
Die 't ooge mijns verstands, dat t' hunwaarts strekt, gemoeten;
Zoo zwelt my 't hart van vreughd, en van verwondring diep,
En dank tot uwaarts en den geenen die u schiep,
Tot dat het berst, en valt gebrooken voor uw' voeten.

Vonkvolle Godt, oft geest van Godes naaste neeven,
Die hart tot hart door vuur gezuivert innelijfr,
Waar in uw' goude grif gloeyheete wetten schrijft,
Daar niemands wil af schrikt, oft tegens denkt te streeven;
Ontternt mijn borst, en bidt de voester van mijn leeven,
(Die met een' warmen windt mijn' zwakke zinnen drijft)
Zoo lang, tot op mijn hart haar ooge stilstaan blijft,
Aanschouwen wat daar in is van uw' handt geschreven.
Daar zal zy leezen mijn' endtlooze slaverny,
En d'onbepaalde maght der opperheerschappy,
Die haar' verheeve deughd heeft op mijn' ziel bevochten,
Waar voor haar mijn gemoedt eerbiedenis betoont,
En haar gezegent hair met groene kranffen kroont,
Van heerlijk lauwerlof, en zoete mirth gevlochten.

Wanneer de Vorst des lichts slaat aan de gulde toomen
Zijn' handt, en beurt om hoogh, aanzienlijk, uit der zee,
Zijn' breedtgespraaide pruik van leevendt goudt, waar meê
Hy naar' ankstvalligheidt, en vaak, en kreple droomen,
Van 's menschen lichaam strijkt, en bergh, en bos, en boomen,
En vollekrijke steên, en velden met het vee
Verdwaalt in duisternis, weêr levert op hunn' steê;
Verheught hy met den dagh het aardtrijk en de stroomen.
Maar d'andre starren, als naaryvrigh van die praal,
Begraaft hy in zijn' glans. Zy zwichten all' te maal;
En van d'ontelbre schaar magh 't niemandt by hem houwen.
Aleeveneens, wanneer uw geest den mijnen roert,
Word ik gewaar, dat ghy, in 't hailigh aanschijn, voert,
Voôr my den dagh, mijn' zon, de nacht voor d'andre vrouwen.

Myn' zorg, wanneer ik peins, dat u zoo zeer behaage
Mijn overgeeve dienst, en waarder by u zy
Dan all' des werelds zorg, faam, rijkdoom, heerschappy;
Hoe onwaardt wordt my dan het lichaam, dat ik draage?
My dunkt, dat arbeit, pijn, nocht geenerhande plaage

Zoo wreedt een aangezicht te toonen heeft aan my,
 Dat ik, waart ghy belaën, om u te maaken vry,
 Door leevens zoete lust, oft eige liefde, ontzaage.
 Ach! roert haar effen aan. Ach! krenkt haar niet mijn goedt.
 Mijn' ziel is uitgespreidt door all' haar vlees en bloedt.
 Het minste, dat haar deert, doorsnijdt my ongenaadigh.
 Mijn teedre trooft, naar uw gelaat is my te moê.
 Uw' lieve vrundschap zwaait mijn hart, ik weet niet hoe.
 Uw treurigh ooge scheurt my't ingewandt moorddaadigh.

Gezwinde grijzaardt, die met wakkre wicken, staêgh
 De dunne lucht doorsnijdt, en zonder zeil te strijken
 Altoos vaart voor den windt, en ieder naa laat kijken,
 Die vyandt zijt van rust, en woelt by nacht by daagh,
 Onachterhaalbre tijdt, wiens honger heet en graagh
 Verslokt, verslindt, verteert, al wat'er sterk magh lijken,
 En keert, en wendt, en stort steên, staaten, koninkrijken,
 Voor ieder een te snel, hoe valt ghy my zoo traagh?
 Mijn lief, sint ik u mis, verdrijv' ik met mishaaagen
 Den schoorvoetenden Tijdt, en tob de lange daagen
 Met arbeit avondtwaarts. Uw afzijn valt te bang.
 En mijn verlangen kan den Tijdtgodt niet bewegen.
 Maar 't schijnt verlangen daar zijn' naam af heeft gekregen,
 Dat ik den Tijdt, dien ik verkorten wil, verlang.

Zelfwasse ranken van het alderfijnste goudt,
 Die dwaalend' houden best den wegh der aardigheden;
 Een elpen aanschijn naa de puikidee gesneden,
 Daar't lachen nestelt, en de staatsy hof op houdt;
 Een lichaam, van zijn' voet tot in zijn' vorst, volbouwt
 Met lodderlijke pracht van netgemeete leden,
 'T welk wijkt uit voegens loodt met zwieren nocht met treden,
 En met een' eedle geur zijn' zoete zeden zout;
 Almaghtigh' oogen, die staêgh lust en leven straalen,
 En daagen doen de nacht, en hel in hemel haalen;
 Zinzuiverende zang uit zielzuigenden mondt,
 Die vingers leidt ten dans op gehoorzame snaaren;
 Vernuftteelende taal; en deughd die deughd kan baaren;
 Deez' wondren hebben mijn verwonnen hart gewondt.

MYn lief, mijn lief, mijn lief. Zoo sprak mijn lief my toe
 Terwijl mijn' lippen op haar' lieve lippen weidden.
 De woordtjes alle zes, wel klaar en wel bescheiden,
 Ten ooren vloeiden in, en roerden 'k weet niet hoe,
 All' mijn' gedachten om: die nemmer maalens moê,
 Het oor mistrouwdn, en zijn oordeel wederleidden.
 Dies ik mijn Troosje badt, my klaarder uit te breiden,
 Den zin van't zoet geluidt. En zy verhaald' het doe.
 O rijkdoom van mijn hart, dat overliep van vreughden!
 Bedoven viel mijn' ziel in d'haare vol van deughden.
 Maar toen de morgenstar nam voor den dagh haar wijk,
 Is, met de blijde zon, de waarheidt droef verzezen.
 O hemelgoôn, hoe komt de schijn zoo naar aan't weezen,
 Het leven droom, en droom het leeven zoo gelijk?

WAar 't dat Jupijn ten hoof my in zijn' hemel baade,
 En, t'mijner koomste, met zijn' trotse gemaalin,
 Opreez' uit zijnen troon, en zette my daar in,
 En voor my, fijn van goudt een tafel overlaadde
 Met goddelijke spijs', en wijnen vol genaade,
 Daar zang nocht spel ontbraak', en zoete reuk veel min;
 En hy week' uit de zaal, met al het bly gezin,
 En liet my eenigh daar; my dunkt ik 't al versmaadde.
 Maar waar Jupijn te vreë, dat hy u, in mijn' steë,
 Mèvrouw, in zijnen stoel ter disse zitten deë,
 En gonde, dat ik stond' en zagh u lust genieten;
 Mijn' weelde waarder zijn zouw, dan geneught en rust.
 Zoo lief waar my uw lief; zoo lust my anders lust;
 En lusten eenzaam zijn my meer nauw dan verdrieten.

HEt menschelijk geslacht, 't welk lichtlijk zich vermeet,
 Droegh roem van dat het was zoo weerbaar t'aller zyen,
 Dat het zich van't geweldt des Mingods kon bevryen,
 Behalven in het oog, het welk zich vaak vergeet;
 En hem, als laag van moedt, hooghmoedelijk verweet,
 Dat hy, uit weêrstandt vrees, de zinnen wist te myen,
 Die bet gewapent zijn, en quam met voordeel stryden:
 Bravade die hem smartte en bitterlijken speet.
 My koos hy, tot bewijs van buitencoghsche wonde,
 En schoot, door't oor, een pijl, die my liefs lof verkonde,
 Zoo, dat eerbiedenis begeerte neêr deed slaan.
 Maar nu ik vind by't zien, meer dan ik hoorde kallen,
 My achting tochten doet; ontzich, in stoutheidt vallen;
 En d'opgeblaaeze vlam, schier naa genaade staan.

Z E E G E D E R E E R E.

MInerve en Juno korts gedenkend' ouden spijt,
 In wrevlen moedt, tot hoon van Venus, spanden t'zaamen,
 De welgebooren' Eer zy in den arme naamen,
 En deden tegens haar aanvaarden schoonheids strijdt.
 De Cypriotte dacht; dit oorlogh my gedijdt
 Tot d'opperste triomf. Maar ziende zich beschaamen,
 Door oog en aanschijn rijk van aadelijk betaamen,
 Bestorf zy om den mondt, en werdt haar' roozen quijt.
 Jupijn stooft op en riep; deez' voeghelijke vroedtheidt
 Vol heiligh' hovaardijs, doorhoonight met een' goedtheidt,
 Waarom en wordt zy niet op altars naagespeelt?
 Mijn zwinksel, antwoord' Eer, en mengt men op geen' pletten:
 Nocht marmor, nocht metaal kan daar zijn lijf naa zetten.
 Maar die Arbele ziet, die ziet mijn levend beeldt.

GHy Minnaars, dien, door brandt, het watrend' ooge ziet;
 Die steen in traanen weikt, die balken buight met klaagen,
 En doet liefs wederzin den naam van wreedtheidt draagen;
 Indien ghy dingt naa loon, uit liefde en dient ghy niet.
 Met ander scherp de Godt, dien ik ten doel staa, schiet.
 Zijn' vlamme bluft my 't vuur van eigen welbehaagen.

De zinnelijkheid van haar, wier lust mijn' lusten jaagen,
 Zijn deughden in mijn zin. En wee, dien deughd verdriet.
 O mannelijke min, die voor genaë de neenen
 Zoo wel neemt als de jaan! ghy loopt geen' blaauwe scheenen.
 'T moet wezen uw meestres haar wil, al eer ghy vrijt.
 Mèvrouw, en belght's u niet, dat ik het smeeken schuwe.
 Ik wacht slechts op geboën. Zoo dapp'r een' schoon, als 't uwe,
 Met krafteloozer liefd', dan deez' zich niet en lijdt.

VAn purper en van goudt het heerlijk gewaadt,
 Dat 's morgens het tooneel des hemels op komt pronken,
 'T en is de Zonne niet; maar 't voorspel van haar lonken,
 De jeughdt van 't lieve licht, dat in het ooft op gaat.
 Alzoo de heughlijkheid, die voeghelijk beslaat
 Het aanschijn van Mèvrouw, als zy bevroedt de vonken,
 Die leeven in het hart, dat ik haar heb geschonken,
 En is geen lachjen, neen: maar lachhens daageraadt.
 In dat gelaat de Min vergiftight zijne schachten.
 Dan wordt dat kindt een man van meer dan eige krachten.
 Wat scheidt vrouw Venus, uit dat wezen, hoogen moedt!
 Ach! deez' daageraadt, welwaardigh aangebeden,
 Blaast op mijns harten vuur, met zijne frissgheden:
 En feller brandt bynaa, dan heete middagh doet.

Zoo 't uiterlijke schoon' mijn' zinnen annerandt,
 Met flonkering van blos op leelywitte wangen;
 'T en zengt my maar de borst: 't is vatten, en geen vangen.
 Mijn' vryheid worstelt fluks den Mingodt uit der handt.
 Zoo 't innerlijke schoon, de deughd, in mijn verstandt,
 Verschijnt, met veel sieraadts van lof en eer, omhangen;
 In open' armen wordt het, van mijn' geest, ontfangen,
 En stooft my zachtelijk, doch sticht my geen' brandt.
 Maar mijn' liefzieke ziel zich zelve slaat in boeyen,
 En wenscht met all' haar' wil, tot smeltens toe, te gloeyen,
 In 't levendt vuur, dat haar geweldelijk ontfonkt,
 Als minnelijk gelaat tot borgh van zoete zeeden,
 Een welgeschaapen beeldt bevloeit met voeghlijkheden,
 En d'erentfeste deughd uit twee schoone oogen lonkt.

Als eerstenmaals verscheen, in mijner oogen zin,
 Die kruifde zijd', waar af ik zelf mijn' banden strengel;
 En 't dubbel starrelicht, waarom ik leg en hengel,
 Gelijk de mug om toorts, tot haar de vlam verflin;
 En 't heiligh aangezicht, dat ik beschonken vinn'
 Met errenst ende lach van minnelijk gemengel;
 Zagh ik uw' schoonheidt aan voor eenen enklen engel,
 Mijn lieve licht, en steekt daar noch een engel in?
 De zuivre goeljkheên der hemelhoofsche knaapen
 Zijn (naar men ons vermelt) alleen van geest geschaapen:
 Men heeft 'er aan, het geen aanschouwt wordt, meerders niet.
 Onzighbre geest, wiens gunst d'onwaardigen komt stooven,
 (Wat zweemt der godtheit bet?) in u gespeurt wort, boven
 Een' engelsche gedaant, zoo klaar, dat mensch haar ziet.

O Ntzaghelijke min, de zuchten mijn' gezanten,
 Aan uw' hartmogenheid, die 'k opwaarts veirdigh' af,
 Is niet haar' boodschap, u te smeeken, dat gh' een graf
 In 't hart maakt van Mèvrouw, om 't mijn daar in te planten.
 Huisvesting en verdient niet in die heil'ge wanten
 Het geen, dat van waardy aan haar noit proef en gaf.
 Zy ziet geen' reên tot gunst: dies blijft, met reden, straf.
 'T waar zond, my tegen deez' rechtvaardigheid te kanten.
 Maar dit is mijn gebedt. Bestaat een ridderstuk,
 En jaaght een' wisse schicht, door ribben van het Luk;
 En weikt het in uw vlam, dat het op my verslinger':
 Zulks ik, bestooven met zijn' meenighvoude goên,
 Al't geen, dat het my doet, weêr aan Mèvrouw moogh doen;
 En wijz' mijns wils waardy, met de Fortuin haar' vinger.

S Int dat meêlijdelooze en overbolge ramp,
 Aan haar, die was mijn dagh, de lichten heeft gelooen,
 En dat mijn zoete brandt verkeerde in bitter smooen,
 Bestelpt van wightigh wee, en doodelijken damp,
 Die willen, dat ik krimp', en rouw op rouwe klamp,
 En heeft mijn' ziel noit lucht van lichtenis gerooken,
 Voor dat, Mèvrouw, ghy my vuur in 't hart quaamt stooken,
 Vuur, dat ontsteeken schijnt aan mijn' geleschte lamp.
 Zoo heeft u de natuur met gulle gunst omvaademt,
 En heughlijk' heerlijkheên ten oogen in geademt,
 En 't adelijk gelaat geart naar achtbre stam.
 Die vorstelijke zwaay van zinnelijke zeden,
 En zoete staatlijkheid, mijn droef gemoedt verfmeeiden,
 En heldren van zijn roeft, in deeze versche vlam.

O geestige Natuur vol juister zinlijkheid,
 Wat moest ghy op uw' dreef, en op uw' sneedighst wezen,
 Wanneer 't u inviel, zoo veel schoonheên t'zaam te leezen,
 Als zijn, aan 't scheppen van mijn lief, te kost geleit!
 Die geeft, wiens toovertaal uit zoete lippen vleit;
 Waên puurde ghy hem, en de klaarheid noit volprezen
 Van 't dubble licht, het welk, als zonnen versch gerezen,
 Haar' heerlijke persoon bekleedt met majesteit?
 Mijn' suffe ziel verdwijnt in diepheid van gedachten,
 Als zy de wondren ziet der overaardsche krachten,
 Van 't hemelsch oogh, en meer dan menschelijken mondt.
 Zulks ik gedwongen ben haar voor Godin te roemen.
 Maar (laas!) ik kan ze niet dan afgodinne noemen,
 Als zy geen wonder doet, tot heeling van mijn' wondt.

A Ls, aan Jupijn, om 't hart de minne was geslaagen
 Der zuiverlijke Alkmeene, en om het blank en blondt
 Der nek zijn' elleboogh; wierp hy, der Morgenstondt,
 Van duizendt kusjes, die 't daar regende by vlaagen,
 Een hemelsch kusje toe, in haaren gulden waagen.
 Daar meed' ontnuchterd' hy de nuchtent haarer mondt;
 En maakt' haar dronken: zoo dat zy der raaden rondt
 Liet deizen, en vergat, voor eenen dagh, het daagen.

Wat schreijen over aard? wat kermen over zee?

Wat weenen? wat misbaar? wat rouw? wat hartenwee

Trof om de doot der Zon (zy waanden't) Noor en Mooren?

Deez' droom des Levens schein de schaaduw van een' droom.

Nocht veldt, nocht voglezang, nocht beek, nocht bloem, nocht boom

Loegh iemandt toe. 'T gaat zoo; daar vrundfchap wort verlooren.

Op een' kinds geboorte.

O jonghe en versche vrucht, die, uit het slaaprich leven
In moeders schoot gefuft, door spooren van den tijdt,

Die niet in stilte laat, tot oudren vreughde, zijt

In't werkelijk zingewoel, en't waakend licht, gedreeven:

Geboorte nu aan't luk u over heeft gegeven,

Dat school van wissel houdt, de droevigen verblijdt,

De blijden droevigh maakt, verheft en neder smijt,

En tuffen hoop en vreez' doet alle zielen zweeven.

Op onbezweeken moedt, de zegenrijke Godt

Geev' u te schurten af de pijlen, daar het Lot

In zijn' verbolgentheidt, u meede zal beschieten:

Ook zijne gaaven, als't u mildelijk bedenkt,

En rijkdoom, welluft, eer, uit volle vaaten, schenkt;

Met dankbaare genoeght voorzichtightigh te genieten.

Op de vrundfchap van

A R B E L E en A S T R E E:

OF

Joffr. Sufanne van B A A R L E, ende Marie van der S T R A A T E.

Doorluchtigh paar, wiens lof ik in den boezem queek,

Toen mijn gespannen geest dat pooghde te verklaaren,

Hy zocht in't hof, in stadt, in't veldt, en op de baaren,

(Om t'uitren zijn begrip) iet, dat uw' glans geleek.

Maar't zinnelijkste schoon voor uwen luister week.

Daar by, moght haalen't puik van aard nocht waaterschaaren,

Om een' gelijkenis moest hy ten hemel varen;

En, met een' moedt van vuur, naa't vuur der starren, keek.

Geen' lichten, maar, en vond ik daar van uw' eenpaarigheidt;

Behalven avondtstar en morgenstar vol klaarigheidt:

Dies ik gelijken ging u beide, by die twee.

Toen quam Uranie, met godlijke meëwaarigheidt;

'T waar wel geleeken, maar hier in bestaat de zwaarigheidt;

Deez' twee zijn een; zaid' zy: en ik; zoo zijn die meë.

Aan Joffrouw ANNE ROEMER VISSCHERS.

Zo't u met diamant iust op het glas te stippen,

'T is in de vlinderteelt. Het geestige gedrocht

Ziet oft het laaffenis aan sap van druiven zocht;

En zit zoo kuin, men zoud' het van den roemer knippen.

Vat ghy penseel of naaldt; daar worden kuil' en knippen

Geschaapen, bos en bergh; en't vochte veldt bedocht

Met groene graazen, daar't welvaarendt vee naa toght.

Dat haalt zijn' aëm, zoo 't schijnt, en staat met gaande lippen.
 Bootseert uw' aardigh' handt, en maakt een' mensch van leem,
 'T haalt by Prometheus werk. Maar als gh' u in de veem
 Der zanggodinnen vlijt; en woorden, schoon geschreven,
 Een' reedelijke ziel, met wakkren zin, instort,
 Zoo blijkt, dat ghy al 't geen, dat lijf oft leeven schort,
 Van beids kunt geeven; dan den dichten 't eeuwigh leeven.

Aan Joffrouw **A N N E R O E M E R V I S S C H E R S**,
my een' looze perruik gemaakt hebbende.

D'Aalouwde dichters, kloek in wijsheid naa te spooren,
 Beschrijven Pallas, dat zy alle dingen ziet

Met een doordringendt oogh. En waarom zouw ze niet?

Z'is uit haars vaaders brein, en met een *helm gebooren.

Ghy, Jonkvrouw, die met geest de geestighst' kunt bekooren,

'K had hooren zingen wel, dat uw' geboort geschiedt

Was uit een bekkeneel, daar ghy door heenen stiet,

En met het brein, als zy, gewaapent quaamt te voeren.

Maar 'k waand' het kettery, tot dat mijn hoofdt, berooit

Van aangeboore pruik, wierdt, door uw' konst, voltooit,

En 't zwakke brein behoedt met koker noit volpreezen.

Toen docht ik in mijn hart: die de natuure wraakt,

En beter, dan zy doen kan, harssenhelmen maakt,

Met eigen hoofdt bewaart moet zy wel dubbeldt wezen.

* 't graauw geloof,
 dat die met eenen
 helm gebooren
 zijn, de geesten
 zien.

Op 't Licht der Zeevaart van **W I L L E M I. B L A A U**.

EN was den Leeuw zijn hart niet grooter dan zijn nest,
 Neptuin hem lichtlijk had, door nooddrufts noodt, te temmen.

Maar zijn' verstaalde borst zich bernen kreunt nocht bremmen

Van Scyll' oft haar' gebuur; springt uit der duinen vest:

Om onvermoeyelijk, Noord, Zuiden, Oost, en West,

D'onburgerlijke zee, zijn aas naa, door te zwemmen.

De vork des Zeegods, om d'oneffe vloën te kemmen,

O Vorst der dieren, drijft hier aan uw' strandt, in 't lest.

Dit boek, dat wijst, om u, in 't vaaren, vaars t'ontslaan,

Der klippen dreigen, en der banken laagen aan.

Het leert u's hemels oordt, by meenigh helder teeken.

En weet men van haar' wegh, en tredt, geen wis bescheidt,

De starren zijn, in zee, nauw meer dan duisterheidt.

Zoo wordt dan, aan dit licht, des hemels licht ontfteeken.

Op de verduitsching van Lucaan, door den Heer **S T O R M**.

*Lucanus. Libertas ultra — Rhenum — recessit,
 Germanum — bonum.*

HOe dat de Roomsche maght verspuwt der wetten toom,
 Den stijl der orde kneust, en treedt de tucht met voeten,

En, uit verwoedtheidt, komt in haaren boezem wroeten

Met averechterhandt, verscheurend' eigen groom;

Waar door, de staat, die stondt als hemelhooge boom,

Wiens breede schaduw kan des middaghs brandt verzoeten,

'T afknotten van zijn' kroon heeft deerlijk lijden moeten;

Verhaalt ghy, **S T O R M**, en stort gelijk een' waterstroom.

De vryheidt, ongewoon in burgerkrijgh te duuren,
 Begaf, van dien tijdt af, uit de beroemde muuren,
 Zich over Rijn, en kreegh in Duitsche taalen smaak.
 Dies zich Lucaan verheught, (wiens overvrye dichten
 Wetlooze mogenheidt zoo spitsfelijk betichten)
 Met u zijn' meester in de Duitsche vryheidts spraak.

Aan den Heere Ridder H U I G E N S, op zijn boek, genaamt,
 D E L E E D I G E U U R E N.

POoght ghy, met vliet van rouw, Gods toornevliet te stoppen,
 Voor koninginnen oor een peerle is elke traan.
 Al, wat uw zanglust weeft in 't juichen, zie ik aan
 Voor purper tot verbandt van koninklijke koppen.
 Zoo strooit de droeve dauw bekoorelijke droppen,
 En breekt, met sprenkelblank, het bloozen van de blaên;
 Als d'ongerepte rooz' 't ontmommen dar bestaan,
 En dat de nuchtre zon uitkipt de koele knoppen.
 Al, wat uw' pen ontmoet, zy zinkt'er grondigh in;
 Doorwroet de donkre mijn'; en spit, met spitschen zin,
 Het diepe wonder uit, dat t'schuil liep in de zaaken.
 Dit 's meer. Die meenighmaals dat wonder wel doorgrondt,
 Vindt daar niet wonders in, dan uwer wondren vondt.
 Dies moet hy, van uw' geest, der wondren wonder maaken.

Op het steuren van P E T R A R C H A A S graf.

TErwijl Petrarchaas geest omreift des aardrijks kimmén,
 Lagh 't lichaam, derdhalv' eeuw', in vankenis beknelst.
 Toen komt een wraakziek dwaas, met dom gedroght, verzelt,
 Op 't hailige gebeent, in arren moed', aangrimmen.
 Hoort hier, o ghy, die met de wallen te beklimmen
 Van 't weerloos graf, u waant te weeren als een heldt,
 En breeker van den windt, met euvle wreedtheid, velt,
 Gelijk een booze bok, uw' hoorens op de schimmen.
 Deez' as, terwijl zy, naa haar' geest, verdrietigh toght,
 Tien vijfentwintigen van jaaren, overbroght.
 Dank hebt, dat ghy haar, nu, komt door de lucht verspreiden;
 En wijst haars heeren spoor. Eer lange vindtz' hem al;
 En stuivend' in den mondt van duizendt dichters, zal
 Hun kittlend' op de tong, zijn lof bet uit doen breiden.

Aan C: H U I G E N S.

MEn voedde Achilles op met mergh uit Leeuwen schonken;
 Dies ziedende oorloghzucht reed door zijn leden rapp:
 Van rusten wierd hy mat, van woelen frisch; en schrapp
 Stondt hy viel liever dan hy stak in lust verzonken.
 Maar Huigens inborst, die voor zogh heeft opgedronken
 Der eedler konsten klaar en zinnzuiv'rend' sapp,
 Vlamt op het eerlijk fraai, waar naa zijn vryerschapp
 Uit allen yver rent geprikt met heil'ge vonken.
 Dies luistren nu zijn luit, zijn stem, zijn streelend dicht,
 Na wetten van dien geest op alles afgericht.
 Na deze schikt haar 't puik zijn' r uitgelezen zeden.

Doch dit 's maar voorspel; t'hans de welvaardt van zijn landt,
 En vry gevochten volk, aanstellen wil haar trant
 Op maatflagh eenes ziels zoo vol van rijm en reden.

Des zelfs Antwoordt.

Ick by den held gestelt, die uyt de Leeuwen-schoncken
 Den oorloghyver zoogh en 't Leeuwelicke rapp,
 Die Troye hielp in d'asch, en stelde Hector schrapp!
 Zoo diep en leggh ick niet in eigen waen verzoncken,
 Zoo veel en hebb ick niet uyt Lethe opgedroncken,
 Dat ick 's my weerdigh kenn'; al paert het vloeyend' sapp
 Van uwe hooffsche penn 't onwetend vryerschapp
 Van een' rond' Batavier by d'edel' Griecksche voncken.
 Wat kan hy waerdigh zijn, die noch op stemm noch Dicht
 Ervaren, noch op Luyt magh heeten afgericht?
 Veel minder op het puyck van uytgelezen zeden?
 Dies vind ick in uw Dicht, puyck-dichter van ons land,
 Konst, gonst, genegentheid, maet, rijm, en regeltrant;
 (Vergeeft my 't redelick ontkennen) maer geen' reden.

P. C. H O O F T S Weder-antwoordt aan den zelve.

Niet by, maar boven zelfs Achilles grove schoncken
 En dommekrachtigh hert, stel ik de geesten rapp
 Dien niet opkomen kan, of fluks en staan ze schrapp,
 Die noit in 't welzand van de suffery verzoncken.
 Granaadsche wol had noit het gloei-roodt bet gedroncken
 Daar 't voeder verwer is, aan groene kruiden sapp,
 Als kennis heeft gegrijft uw groene vryerschapp,
 Waar aan men werdt gewoon zoo Goddelijke voncken.
 Maar looft Musæus om zijn zieleflepnd' dicht,
 Amphions vingertuk ter luiten afgericht,
 Of Orpheus zang, die 't wildt inscherpte tamme zeden,
 'T is ydelhoofdts bestaan gewaaght door ieder landt,
 Van 't geest verleiden, steens-voeghzaamheid, boomen trant,
 Het mijn ook yver is, beken ik, en geen reden.

C. H U I G E N S besluit aan P. C. H O O F T, tot afscheidt,
 staande om te vertrekken naa Engeland.

Danck hebbe 't leeuwen mergh en grow' Achilles schoncken,
 Die mijn' verklemde hand van kramp-stijf maecten rapp,
 En stelden tegen 't Hoofd der hoofden hoofdstuck schrapp,
 Daer zy te vooren lagh in schimmel-schae versoncken,
 Och had ick eenen dropp op Helicon gedroncken,
 Van dat daer boven heet het henksteklauwen sapp,
 En onder 't groene hout van 't vochtigh vryerschapp,
 Een blakend' vier gestoockt in plaets van dese voncken!
 Wat hadd ick lang mijn' stemm, mijn danckbaerhertigh Dicht,
 Mijn' snaren op den toon van uw' lof afgericht,
 Daer nu mijn' onmaght is de regel van mijn' zeden.
 Vaert wel volherffent Hooft; mijn Schipper wil van land,
 Daer gae ick springen heen op Thetis baren-trant;
 Ick geev' u d'eerste eer, gunt my de leste reden.

Noch

Noch op den zelven trant, door Joff^w ANNA ROEMER
VISSCHERS, aan P. C. HOOFT, en C. HUIGENS.

DIt hebb ick noch gelickt uit d'uitgesopen schoncken
Daer van mijn stramm verstandt en stijve penn werdt rapp,
Niet, weerde Vrienden, om mijn zelfs te stellen schrapp
Tegen u lieden geest; dan lagh ick laegh verzoncken
In diepe hovaerdy; Maer om dat ick gedroncken
Van zuyver vriendschapp hebb het smaekelicke sapp,
Soo ben ick bly dat ick de groene vryerschapp
Met rijpe manheidt hebb in vriendschapp doen ontfoncken.
Gelijck mint zijns gelijk, bei zijt ghy door uw Dicht
Vermaart, en beide in geleertheit asgericht;
Oock beide uitmuntend in verstandt en brave zeden.
Waer vindt men zulcke twee in 't gansche Nederlandt,
Want zoo den eenen speelt zoo gaet den aer zijn trant,
Dat ghy dan vrienden zijt, is (dunkt my) meer als reden.

Door Joff^w TESSELSCHADE ROEMER
VISSCHERS, noch op den zelven trant.

HOewel ick noit en zoogh pitt uyt der Leeuwen schoncken,
Zoo voel ick evenwel mijn geesten werden rapp,
Gemoedicht door uw Rym hunn krachten stellen schrapp
Om kanten tegen 't luy dat d'yver hield verzoncken.
U zuyghling als vermint lagh overstalligh droncken
In weeldens vette schoot, en zoogh het zuchtigh sapp
Uit Koppers boesem daer de quixe vryerschapp
Vitblusten met hunn vier als water uwe voncken.
Noch hield' ghy d'overhand, dies stel ick uw gedicht
Verr boven Heldery ten oorlogh asgericht:
Die dwingen met geweld, ghy met beleefde zeden.
Moetblasers alle bei van 't luckigh Nederlandt
Al wat van voeten weet moet dansen na uw trant,
En wel getroffen galm op sleutel van de reden.

Door I. van BROSTERHUYSEN,
Noch op den selven trant.

KOst ick, ick maecte een Fluyt van d'uytgesopen schoncken,
Waer op ick speelde uw lof' met vingers wis en rapp,
Ghy geesten die uw Naem set tegen d'eeuwen schrapp,
En all wat haest sal zijn in Lethes vloed verzoncken.
Maer 'k hebb noyt (dat ik weet) uit d'Heinstenbron gedroncken.
Dit dicht ick door een zwier van 't zinneroerend sapp
Uw 's werckelicken dichts beweecht: wat vryerschapp,
Hoe luy en zouw daer door in yver niet ontfoncken?
Doch yver is'er maer te speuren in mijn Dicht,
Dat noch op wetenschapp, noch konst is asgericht.
Dies niet op lof van ziele-slepde eële zeden,
Zingt zelver urwen lof Hoofdichters van ons land,
Zoo neury' ick u na en houw zoo wat den trant
Van uw geleerde rym en welbelejde reeden.

Noch

Noch op den zelven trant, door G. R. DOUBLET.

K Reegh maar Achilles eens een slurpjen uyt de schoncken
 Zoo dickmaal nu herschaft; hy wierdt van dootd weer rapp,
 Hy stelde tegen hell' en all zich zelfs wel schrapp,
 In wiens geweld hy leit zoo domm en diep verzoncken.
 Want schoon hy heeft nu lang uyt Lethe opgedroncken
 Die all-vergetens vocht, dat zinne-sluim'rend sapp,
 Zyn dood-vervroosen herts manhafte vryerschapp
 Zou door dat pittich merch weer heel van nieuws ontfoncken,
 En lichtlick wierd' hy beid' in sterckt' en zoet gedicht,
 Op zwaardt en penn daar door gelijklick afgericht:
 Zoo dat zyn wreed gemoet getemt door macker zeden,
 d'Herschaffers van dat merch, Puyck hoofden van ons land,
 Danck weten zou dat zyn wildwoesten oorloghs-trant
 Verzelt wierd met vernuft, met geesticheid, met reden.

OMNIBUS HOC VITIUM EST.

Behouden reis naar Engeland.

Door P. C. HOOFT, aan C. HUIGENS.

T Rompetter van Neptuin heb ik op u een beê?
 Rondt met de wangen, en te werke legt uw' longen;
 Op dat de stijven aâm ten hooren uitgewrongen
 Doe luistren weer en windt: en kundicht over zee
 Uit uwes Koninghs naam, zoo trouwe valste vree,
 Als wordt geviert wanneer d'Ysvogel is in't jongen.
 Zyn volk, Ooft uitgezeit, houd' Æol al bedwongen,
 Zoo lang tot Huigens heb bezeilt gewenschte reê.
 Oft draalt ghy en wilt eerst uw' Meeſter oorlof vraagen?
 Geen nootd ook. Schipbreuk kan Arion niet vertzaagen?
 Dien de Dolfijn, als 't nauwt, moet dienen tot een' schuit.
 Zyn zang zal baren bats, en luitruftige buijen
 Licht, tegen eigen aardt van tochten woest, opruijen;
 En maken zeedigh zee en stormen met zyn Luit.

Omnibus idem.

Daar op C. HUIGENS.

A Rions Zwanen-treur en dood-bereide beê,
 Het niterste gepoogh van zyn geleerde longen,
 Heeft het hem't leven ook den rooveren ontwongen?
 Neen. een beleefder Visch ontvoerde hem de Zee.
 Hoe? by de menschen vrees, en by de beesten vree?
 Ey, grijze logen-eeuw: komt leert het by de jongen,
 Wie water, wind en weer al zingend' heeft bedwongen,
 Tot zyn gescheepte vriend bezeilde Jacobs Reê.
 Ick geve vol bescheid op't ongeloovigh vragen,
 Ick, Thetis toren laast, der Schipperen vertzagen,
 Ontzwoommen op de kiel van Hoofds bewenschte schuyt.
 Corinthen, hoort, en wijckt. Noordwestelicker buyen
 Te dempen met een woord, Zuydooster' op te ruyen,
 Dat kan een Hollands lied, meer als een Griecsche Luyt.

Op

Op 't rijmen van den Heer Ridder HUIGENS in 't leger voor
Grol, in Oestmaandt; 1627.

O Ctaviaan, als hy verhit op zusters spijt
Bestooken quam ter zee de trotst der Koninginnen,
En waagde in eenen worp, oft hy de wereldt winnen,
Oft, nevens zijnen kop, zoud' zijn de wereldt quijt,
Gebood' zijn' harte slaap, in 't naaken van den strijdt,
Tot dat hy werd gewekt om 't vechten te beginnen.
Zoo kort had hy in dwang zijn' onderdaane zinnen.
O sterke zielen van min afgeleefden tijt!
Hoe zelden wordt Natuur, zich pijnende ten goeden,
Nu blijde moeder van zoo krachtige gemoeden!
'K en zie maar Vastaarts ziel uitblinken als een baak;
Die onbekommert rijmt in woel en krijsvervaartheit,
De daagelijksche doot beziende met bedaartheit.
Zoo rustigh was August niet in zijn vaste vaak:

Aan den Spanjaardt, op 't verovren van Grol.

M Adrilsche Geryon, die, met getal van handen,
Naa Zuid, en Noord, en Oost, en West alleen niet tast;
Maar zelf de zon vervolght, daar zy in 't diepe plast,
En uwe klauwen slaat in andren dagh zijn landen.
Die, teffens, Turk, François, Italiaan, met banden,
Het mijn' en 't Engelsch volk dorst dreigen met den bast,
Hoe, nu uw' legers all' gewendt zijn t'onzen last,
Spijt u, 't gegrepen Grol te slaaken uit de tanden?
Ghy rukt en Indisch goudt, en Spaansche klingen t'zaam,
En Roomsche schalkheit, om te raaken aan den naam
Van moordal, stookebrandt, stichtdwinglandy, en schenrijk.
Maar als uw' geldt, geweldt, en list zijn in hun krits,
Zoo suft uw' brein, verrookt uw' schat, en zwicht uw spits,
Voor rasheit, raadt, en rap gemoedt van Fred'rik Henrijk.

Aan den Heere HUIGH DE GROOTE:

W Eldige ziel, die, met uw scherp gezicht,
Neemt wisse maat van dingen, die genaake';
En al de fleur der overlede zaake'
Begrepen houdt met ieders reën en wight;
Vermogend' uit te breën, in dierbaar dicht,
Wat-raadt oft recht oit Godt oft menschen spraake';
Zulks Hollandt ooght, als zeeman op een' baake
In starloos weër, op uw verheeven licht:
O groote zon, wat zal ik van uw maaken?
Een' adem Gods, die uit den hemel laaken
Komt in een hart wel keurigh toegericht?
Oft een vernuft in top van 's hemels daaken;
Gezuivert, om op aardt te komen blaaken,
Daar 't landt en liën, met leer en leeven, sticht? 1616

P. C. H O O F T S

BRUILOFTSDICHTEN.

Ten huwelijke van

ADRIAAN WOUTERSZOOM VERHEE,

en

KATHARINE GERRITS KOP.

 Iet hier den tijd, om loon voor lang verdriet t'ontfangen,
 O heete Bruidegom, wiens yverigh verlangen,
 Dus lange, van een uur heeft eenen dagh gemaakt.
 De luye hemel is ten laaften om geraakt.
 De langgewenschte nacht ons aspunt komt beklimmen,
 En blindtdoekt deze bel der weerd, met haar' schimmen.
 Met fluimerige stilte is al, wat leeft, bespoelt;
 Behalven 't Bruilofthuis, dat schatert en krioelt.
 Het vrolijk woelen barst door zijn' gesplete muuren,
 En steurt, in hunnen droom, de slaaprige gebuuren.
 Ghy jeughlijk' Hymen, die de Bruilofsfakkelt draaght,
 Geleiden beddewaarts komt de gekranste maaght.
 Zijt gunstigh Hymen, stiert uw gang tot dezer stede,
 En brengt uw' broeder den gekruifden Min doch mede,
 Den Min, die, met u, uit een moeders schoot gebaart,
 Naa Vaders strengheid, en naa Stiefvaers hitten aart.
 Ghy heil'ge Venus, o, die lieflijk doet verwoeden,
 En laaft met hemels sap de blaakende gemoeden
 Der dieren, dien ghy 't hart met uwe kracht doorsnijdt!
 'T gevogelt snaversnel, in 's jaars verjeughden tijd,
 Bevaen met minne, doet ghy quelen, tjilpen, schreeuwen;
 En knoopt, door 't teelen, een eindloozen draadt van eeuwen.
 De stuurffe buyen zijn, Godin, voor u gedweegh,
 En vlieden van uw' komst, en stuiven uit den weegh.
 De zee verkeert in lach, voor u, haar grimmigh stooren,
 En zoete bloemen werpt u 't aardtrijk op te vooren.
 Niet rijst'er zonder u, in 's levens Godlijk licht.
 Nocht vreughdt, nocht minlijkheid wordt zonder u gesticht.
 O eeuwich lieffte lust van menschen en van Goden,
 Zijt gunstigh aan dit paar, in minnen opgezoden;
 In eenen vlecht de twee (dies heeft hunn' wensche noodt)
 En stooft hen, o Godin, in uwen gulden schoot.
 Gelieven, wijslijk moet, u, Venus gunst toedraagen.
 Ik raaz' in mijne borst, van hare kracht geslaagen.
 Mijn' ziel ontvliegh my. Wat 's dit anders dan bescheidt,
 En helder teeken van haar tegenwoordigheit?
 Genade! ik zieze, daar de drie Jupijns voor nijgen.
 Ik zie z'in volle pracht uit haren wagen stijgen.

Ik zie dat de Godin haar' zilver zoolen zet,
 En vlijdt zich lankzaam t'zeet, op't sierlijk bruiloftbedt.
 Het kostel laken van haar' schoot, en langen bouwen;
 Bevloeit de gansche spreij, met al zijn' rijke vouwen,
 Die kraaken van het goudt. 'T huis is met heiligh spook,
 En weerlicht van haar' glans vervult. Een' zoete rook
 De kamers uit haar blondt en bolle toifel zuiken,
 Dat hoogh getimmert bralt met pruiken op peruiken.
 O driemaal zaaligh paar! om lijf en ziel in een,
 Door hare mengelvlam, te smelten van u tweek;
 Wacht u de Koningin des heughelijken levens;
 In grondelooze weeld, en duizendt lusten tevens.
 Een overzeldzaam lot. Ach, dat dit eeuwich duur!
 En hier verliez' haar recht Fortuine wispeltuur.
 Beslaat uw' willen; ik word' borge voor't gelokken.
 Maar de Godinne wacht. De duifjens, die getrokken,
 Dus ver, haar hebben, zijn met kussen drok te werk.
 Haar leege waagen hangt en dobbert op het zwerk.
 T'haarwaarts gelieven spoeit, dewijl 't u magh gebeuren;
 De noodt kan veel, en geen genote lusten steuren.
 Gebruikt uw' tijdt. Wat's dit? Ghy sammelt schoone Bruidt,
 Uw wakkre voetje sleept, en traantjens springen uit,
 Die't lieve blinken van uw ooghjens heel bezwalken.
 Is't errenst? oft geveinst, om't zelschap te verschalken?
 Ach laas? 't is errenst is't. De steden die't geweldt
 Van overvallend heir, in rep en roere stelt,
 Wat komt haar harders op, van een verwinnend woeder;
 Als dat hy scheur' het kindt van lieve Moei en Moeder?
 Van Moei en Moeder scheur't op haar verslingert kindt,
 Voor wien de bittre noodt een eeuwich scheiden spint!
 Dit roept uw droef gelaat: ghy, met bedropte wangen,
 Blijft, aan uw' armen om haar' hals bestorven, hangen.
 Nochtans ghy hadt uw' borst gemoedight, met het sap
 Der wijsheidt tegens ramp: en valt ghy nu te slap,
 Daar't tijdt is, onverflaauwt zich in het quaadte toogen?
 Ach anders is't van ver, en anders onder d'oogen!
 Nochtans u heught wat die vernaamde Justus zeit
 (Wiens vyandt ghy veel laaft) in zijn' Standtvastigheit.
 En (sint zy spreken Fransch) hebt dorstigh ingenomen
 De Meesters van den boost' en besten Prins van Romen,
 Plutarch en Seneka; waar naar u lust beving,
 Om te doorgronden een' hunn' beider leereeling,
 Den Godlijken Gascoen. Zoo magh men billijk heeten,
 Die zoo wel, wat wy zijn, en hy was, heeft geweeten.
 Der ouden wijsheidt smeedt, met list, ons, naar haar wensch.
 Deez' roept, ghy blaast vergeefs; de stof is maar een mensch.
 Elk van elkandren scheelt; dies, tot haar zaligh leven;
 En kan de wijsheidt geen gemeenen regel geven.
 Den zulken barst het hart; zulk is, in onspoedt, tai:
 De zon biek, dien van broofsch, en deez' van beter klai.
 Al hangt het aan de noodts onbrekelijke wetten.
 En niet zoo kleen of't is een schakel aan die ketten,
 Met eindt en aanvang vast. De leering dient te nut,
 Aan't hart van Godt bereidt: de dwaas geduurigh dur.

D'aaloutwden vatten wel het fierlijkst in de dingen :
 Montagne ziet waar 't schort, en komt, door 't diepste, dringen,
 Der waalende natuur, welk' hy tot hair toe klooft,
 En leert (oft ik dool wijdt) zijn' Meesters over 't hoofd.
 Komt in zijn' handen iet, dat aanzien heeft gekregen
 Ter weereldt, hy mistrouwt zijn oogh, verzoekt te degen,
 Of 't waan, oft ydel is, gespleten, oft ondicht,
 En klopt, en blaast, en wikt, en draait het tegen 't licht.
 Onnoazel en oprecht vindt hy, dat kleene zoetheidt
 Aan 't vliênde leven kleeft, zoo 't vriendschap mist en goedtheidt.
 Hy zoekt Faams nut: maar dat die tot zijn graf uit zwel,
 Daarom en zweet hy niet, hy kent haar veel te wel.
 Hy spikkelt zeer uitheemsch, zijn ruimvloeyende reden,
 Met bloeifel van zijn' taal; en, op haar' eige steden,
 Voeght hy zeer aardigh in, al wat'er aardighst is
 In Pallas heilighdom, 't zy spreuk oft schiedenis.
 Zijn' zwakke heughnis kon deez' zeer verhaalt bewaaren,
 Oft trekken, uit geschrift vergaart in d'eerste jaaren,
 Waar van hy luttel heeft in taalen doorgebracht.
 Al 't werk van valsheidt walght, en van de beuzelpracht.
 Doch als een dichter ik dit oordeel gaa belyen,
 Die naauw weet wat hy zeit vervult met razeryen.
 Ben ik te ver verrokt; de Moeder van de Min
 Gaf 't my misschien, tot lof haars ouwden dienaars, in.
 Maar ghy, verloofde maaght, uitmuntend puik der vrouwen,
 Wiens opwaartsziende geest zich niet en heeft gehouden
 By 't sierfel van de naald: maar met een' hooger lust,
 'T onsterffelijk verstandt der overleên gekust,
 Indien ghy geene stut by henliên kunt bespeuren
 Voor uw bezwijkend hart, het wellek yst te schéuren
 Van Moeder en van Moey, zoo troost u hier dan meê;
 Dat haast een Wouter, oft een jonge Jan Verhee
 Uit u verrijzen zal; die met zijn zoete vaarsen,
 'T gedicht zijns tijdts verdoof, gelijk de zon de kaarsen.
 My dunkt, ik zie dat deez' u troetelt, vleit, en smeekt,
 Terwijl de vader in huishoudens zorgen steekt.
 Deez' winst een groot deel zal van dat verlies verzoeten,
 En d'overgeve gunst, uws liefs, al 't ander boeten.
 Dies u van 't nooffelijk omhelzen eens ontslaat,
 'T welk, hoem'er meer af zuipt, hoe dat het min verzaadt.
 Zy gaat. Hoe klopt nu 't hart den heeten lieveloozen!
 Zy reift. Haar aanschijn blooft, en schuilt heel in de roozen.
 Haar hemelsche gezicht zweeft by der aarde heen.
 De milde Venus zy waardinne van u tween.

xx *Julius*, C I O I O C V I I I.

BRUILOFTZANG

op 't huwelijk van den Heere

C O R N E L I S P L E M P ;

der rechten Doctor,

en Joffrouw

G E E R T R U I D D O B B E S.

O schoonste zoon Jupijns Apollo, dien van alle
 D'aanzienlijkste krans te beurt is toegevalle';
 Der starren voesterheer, des hemels braafste pronk,
 Met uw aanschijn vol glans, en altijdts even jonk;
 Die 't al vermaakt wat leeft, en mengt met blijde zoetheit
 Van dicht, en zang, en spel, uw' albescheide vroedtheid;
 Latones waarde vreught, Dianes toeverlaat;
 Oft u van Daphnes tijdt noch iet te voore staat?
 Toen 't blank der schoone leeft zoo poefel als besneden
 U in het ooge sloegh, en voortvloogh door de leden.
 Uw Godlijk harte klaaghde en quijnde, 'k weet niet hoe.
 'T verlangen zoop het uit. Dus is nu Plemp te moê.
 Gezwinde flits, van 't kindt op handel zijner booge
 Te zeer goeddunkend, is zijn' ribben door gevlooge'.
 En baaten moght hem niet, dat hy u, voor altijd,
 Zijn' handen, lippen, en zijn hart heeft toegewijdt:
 Nocht dat gh'hem inneblaast gedichten hoogh van waarde,
 Waar door hy treedt gelijk uw leevend beeldt op aarde.
 Hy peinst, hy vreeft, hy weent, hy zorgt, hy zucht, hy steent.
 'T ineetend gift verteert hem 't merregh in 't gebeent.
 Gaat heen, verwoede Min, beluft op staadigh plaagen,
 En spant de zwaanen vry voor uw' vrouw moeders waagen.
 De smijdigh' halzen van 't gailachtige gediert,
 En zelfs de goude kar met mirtetelgen siert;
 En dat haar bloeifels reuk besmette aan alle zyen
 Den aassem van de lucht, waar u gelief te ryen.
 En tot volvoering der triomfe, zet u (zoo 't
 Magh helpen) op het pruitst in Cypriottes schoot.
 Een' heerelijke roem, een' treflijke vermaardeit
 Is 't zeker voor een' Godt, te quellen met vervaardeit
 Het menschelijk geslacht, 't hartschieten overfel.
 Te pleegen voor zijn' lust, en 't branden voor zijn spel!
 Als oft het sterfelijk vleesch daar mede waar te voeden.
 Hecht zulk een' bitterheid in d'hemielsche gemoeden?
 Indien u lof vermaakt, is 't u om eer te doen;
 Zoo keert uw' zinnen om; houdt eenmaal op van woên;
 Aan stukken breekt uw' boogh, daar 't alles voor moet zwichten.
 En knakt, tot splinters toe, den kooker en de schichten.
 Verbrandt ze, met uw vlam, gelijk verweezen buit;
 En daar naa dooft uw' toorts in minnaars traanen uit.
 Dan, valt het u te zoet de schutterkonst t'hanteeren,
 Zoo schiet, in Venus naam, de pijlen, tot de veeren;

In menschelijke borst. Maar als de minnaar blaakt,
 Zoo draagt wel zorge, dat ghy zijn' beminde raakt.
 En niemandt is zoo woest, dat hy op u vergrammen
 Zal met een' euvlen moedt, als uw vermoge vlammen,
 Aan d'eene en d'andre zijde ontsteeken 't ingewandt
 Gelijkelyk, met een' onlesfelijken brandt.
 Ik laster niet zoo zeer uw' Godtheidts hoogh vermogen,
 Om dat ghy tot elkaër de hoornen hebt geroogen
 Der taaije boogh, toen van uw' schichten scherp en ros
 De snelste ging, op 't hart van onz' Apollo, los;
 Als dat ghy Daphne, wier gedaante staêgh gevlooten
 Door zijn' gedachten komt, liet koudt en ongeschooten.
 Apollo, zeg ik, onz' Apollo: want de man
 En roerde Apolloos konst niet uiterlijken an;
 Maar paste, door de schors in wijsheidts pit te dringen.
 'T geheim van onzen aardt, 't gekriewel van de dingen,
 Al heeft hy 't doorgeboort. Het recht, verwacht in naar'
 En diepe duisterheidt, is voor zijn' oogen klaar.
 De godtheit grondeloos heeft hy zich onderwonden
 Met een beschreumt vernuft eerbiedelyk te gronden.
 Der ziekten nukken zijn hem ook niet onbekent:
 En wat voor tegenweer moet worden aangewendt,
 (Tot lichtenis en baat der neêrgeflaage luiden)
 Van berghwerk, en van groene oft drooghe uitheemsche kruiden.
 De Zanggodinnen zijn hem onderdaanigh. Haar
 Bindt hy aan tijdt en maat, als oft hy Phœbus waar.
 Hy streelt het lekker oor met uitgeleeze sierfel
 Van treffelyk gedicht, en overschoon verzierfel.
 Te troonen weet zijn' handt, met vingers wis en snel
 Vlaaijende wijzen uit het zangrigh snaarespel.
 Zoodaanigh eenen man hebt ghy ontstelt de zinnen,
 O Min! en doet ghy hem niet van zijn lief beminnen?
 Ach! leght, op Geertruid aan, uw' boogh, en voeght'er op
 Een' welgeveerde pijl met een' gewette dop;
 En verght uw' spiëren wat, eer ghy de pees laat slippen:
 Dat immer diep het riet magh in haar harte slippen.
 O blanke Daphne, ghy vervolghde veldtgodin,
 Houdt op, en schorst uw vlucht. Begeeft u geensins in
 Den spiegelklaaren vloedt van 't altijds koele Spaaren.
 Uw' zorgh is laate zorgh. Laat laate zorge vaaren.
 De Min heeft u gewondt. Het Spaaren, nocht het Y,
 Nocht 't onverzwelghbaar nat der holle Meer daar by
 En is het in hunn' maght, den schoonen brandt te blussen.
 Maar zachten zal hem best uws trouwen minnaars kussen.
 O Min, ik zeg u dank; dat ghy, naa mijn gebedt,
 Tot doele van uw' boogh deez' lieven hebt gezet.
 De hemel zegen', o gelukkigh paar, uw' daagen,
 Dat nemmer ghy van ramp, en minst van Min mooght klaagen.

BRUILOFTZANG

Op't huwelijk van den Heer

ALLART VAN KROMBALGH,

en Joffrouw

TESSELSCHA ROEMER VISSCHERS.

Mingod streng van heerschappy,
Ziet ghy wel die Maaght aan
't Y,

Op het eélste van haar' daagen;
Die uw' moeder heeft ontdraagen
Blos van kaaken, en den slag
Van die lieffelijke lach?

Wat, zich, trekt zy zorgen aan?
Zinnen werken, handen gaan.
Doende zijn haar' oogen zeedigh.
Keel en lippen zijn onleedigh.
Magh een' jeughtd zoo groen en fris
Tegen zoo veel moeyenis?

Vat zy diamant; een kras
Spreeken doet het stomme glas.
Ziet dien duim, met goude draaden,
Maalen kostele gewaaden:
Vingers voeren pen, penseel:
Knokkels kittelen de veel.

Ziet dan gaan dat mondjen weêr,
Met de nooten, op en neêr:
'T oogh zich aan de letters lijmen;
De gedachten aan het rijmen:
Tong zich krommen in de klank
Van den Roomer en den Frank.

Wie krijght, uit die vlijtigh' handt,
Den gesteelden diamant?
Wie die knokkels, van de snaaren?
Duimpjes uit het gouden gaaren?
Uit die vingers, pen, penseel?
Van den zang, die klare keel?

Wie beneemt die tong de smaak
Van de Fransche en Roomsche spraak?
Wie kan, oogen zoo belaaden
Scheuren van de wijze blaaden?
Maaken wie dien geest zoo duf,
Dat hy op het dichten suff?

Naademaal gevonden wart
Niet een hokkeltjen in't hart,
Oft het is bezet; o Minne,
Aan wat eindt zult ghy't ontginne?
Aangezien uw eisch en wensch
Is een heel en leedigh mensch.

Op stoof Mingod, met een' veegh

Korzelheidt in't kopje steegh.
Zoud' een' maaghd ik nu niet dwin-
gen,

Die door oorloghs drok kan dringen;
En ontvallen doen de spies
Kan, aan Cæsars en Henries?

Meenighmaals heb ik gezien
Mijnen vaader Mars, by wien
D'onverfaaghde krijslui' zweeren,
Zijnen helm, met bos van veeren,
Beukelaar, en zijdgeweer,
(Tokkelde ik flegh) smijten neêr.

Mijn' vrouw moeder desgelijks,
In de bezigheên haars rijks,
Als zy zal bescheidt, naa reden,
Doen, op duizenden gebeden;
Ziet haar Mars eens vierigh aan,
Alle zaaken laat zy staan.

Laat my, Mars, oft anders een'
Uit zijn aangezicht gesneên,
Doen eerbiedelijk, met zijnen
Uitgestorten moedt verschijnen
Voor die Venus van gelaat;
'K wed zy Venus gangen gaat.

Uit had hy. Met eenen quam
Marssen weêrgaa t'Amsterdam,
Haar bestryen met de treeken,
Die hem Min had ingesteecken;
Voor een jaatjen van haar' mondt,
Biênde al wat te bieden stondt.

Wonder, wonder groot. Ik zie't;
En mijn oogh gelooft het niet.
Kan men zoo een maaghd bezweeren?
Tesselscha vaart uit haar' kleeren;
Schiët een' vlieger aan, voor deez':
Tesselscha vaart uit haar vlees.

Krombalgh, tot haar' boezem in,
Voert een heel nieuw huisgezin,
Nieuwen geest, en nieuwe krachten;
Nieuwe kennis van gedachten,
Nieuw verstandt, en nieuwe reên,
Nieuw'lijke genegentheên.

Als Medè uittaptent tot
Haars schoonvaarders dorre strot

'T kie-

'T kiemigh bloedt, en uit de pullen
Welbepreutelt, weêr opvullen
Met een' versche ziel hem liet;
Æson was 't, en Æson niet.

In zijn' borst bleef niet van 't ouw,
In zijn voorhoofd niet een' vouw.
'T was een van die Grieksche zeunt-
jes.

Lichte dansjes, nieuwe deuntjes,
Mooije meisjes, minnekeur,
Ritselden zijn' aëren deur.

Teffelscha schier Æson slacht,

Stift, en schrijf-en schilderschacht
Druipen door haar' losse vingren.
Snaaren slaapen, boeken slingren.
Naald, bôrduurtuigh, ende raam
Zy vergeet, om beter kraam.

Jonge Krombalgh volgh'er naa,
Oft een' derde Teffelschaa.

Want de tweede wy beleeven:
En haar dezen keer vergeeven:
Mits, voortaan, zy nemmermeer
Doe te rug gelijken keer.

M D C XXIII, 20 *van Slachtmaandt.*

Z A N G

ter bruiloft van Heer

C O N S T A N T Y N H U I G E N S,

Ridder, geheimschrijver des Prinssen van Oranjen,

en Joffrouw

S U S A N N E V A N B A A R L E.

Trouwende den VI in Grasmaandt, des jaars CIO IO CXXVII.

HEf aan, me Zanggodin, om heerlijk te vermaaren,
Met adelijken toon, 't onscheidelijke paaren
Van 't bestgegaaide paar, dat min met minne loont.
De weeld is in haar' krits. 'T gaat op een hooghtijdthouwen.
Het edel hoofdtsieraadt der Aamstelsche Jonkfrouwen
Versiertmen; en de kroon der maaghden wordt gekroont.

'T en is van geenen doen, met vierige gebeden,
Te daagen, westwaart aan, de Paphisch' heiligheden,
Om over zegening van 't bruiloftbed te gaan.
Onnodigh is het, dat zich zelve zy besnoeijen
De gunst van Epikuur, en deezer feeft moeijen.
De bruidt, voor Venus, Min, en Hymen kan bestaan.

Indien dat, in den vleesch, met haar' betaamlijkheden,
D'heilheilig' Eer verscheen, zy zoud' haar' eige zeden,
Hoe zinlijk datze zijn, met wanstal zien bekladt:
Niet rustend' oft z'en had gelaat en zwier gebogen
Naa 't wezen van Sufann'; en zeggen, deze toogen
Zijn van de voeghlijkheid een passer zonder dat.

Want haar verheven geest ontzindelt in de klaarheid
Van ongrefronste deughd, blinkt met de blijde waarheid
Eens zuiveren gemoeds, daar niet schijnheilighs schuilt.
Alzoo dat elks gezicht gezoogen door 't geflonker
Daar heene vliet, gelijk als naar een licht in 't donker,
Waar mede d'aardeschim der zonneshijn vervuult.

Zorgh-

Zorghvuldige Natuur, wat waart ghy wel beraaden;
 Toen ghy die zoete ziel niet anders dacht te laaden
 Als in een lichaam haar van fraaijigheên gelijk!
 Wanschaapenheidt bezwalkt den luister der manieren.
 Hier maaken een gespan het schoon en 't goedertieren,
 En haar beid lief en waart aan aard en hemelrijk.

Maar lief nocht waardt zijn kan zoo lief den hemel smeeken;
 Dat hy ons aflat gun van 't bijster hartebreeken,
 'T welk uit het woeden van den brandt der liefde ontstaat:
 Dat maaghdelijk vernuft wel eer gewoon te lonken
 Alleen op wetenschap, nu grondelijk verzonken
 In minnekommer, weet tot haaren wil geen raadt.

Op nieuwe wijze staan haar' lichjes in de lochjes.
 Haar' helder' harffen zijn' bedwelmt met teêre toghjes.
 Haar hartje dobbert, en gantsch oneenpaarigh slaat.
 De zoete zinnertjens nu luchtigh zijn en wufjes,
 En in een oogenblik weêr mijmerigh en sufjes.
 De klopp der adren weet van geen' gerijmde maat.

Zy komt te koor, te keur, te knoop, die niet moet glien!
 En scheidt uit het bezit van zoo veel' heerschappyen
 Haar opgedraagen door de jeughd van heusscher aardt.
 Wat lust u, Koningin der harten, in te haalen
 Van uw vermogen rijk de wijdtgestrekte paalen?
 Oft is een hart u meer als duizendt harten waardt?

En ghy, o Bruidégoom, en vindt gh' u niet verflaagen
 Van ankst, dat ghy alleen 't gebiedt zult moeten draagen
 Van haar, die duizenden regeerde met een rijs?
 Ach, ach! wat grooter gloedt is 't, dien ik zie genaaken
 Uw ingewandt, nu zy is zellev' aan het blaaken,
 Die zoo veel' vlammen plagh t'ontsteeken in haar ys?

Alwaar 't de dapperste en bestendighste aller helten,
 Hy zoud' in zulk een' brandt gedwongen zijn te smelten,
 Gelijk de witte sneeuw by 't heetgestookte vuur.
 Maar smelt vry, dat uw ziel gesmolten in magh vloeijen
 Ter wakkre wonde, die z' heeft in haar' borst te voeijen;
 En strek een balsam aan die leevende quetsuur.

Ik zie uw' vuist verlangt naa dat zy zich ontfouwe.
 Ghy biedt haar d'ope palm, het zegel van de trouwe,
 Der zege zeeker, zoo zy die slechts annerandt.
 Maar ghy, o maaghd, zie toe, wat gh'op u laadt voor lasten;
 Indien u vingers zich vervordren toe te tasten.
 Susanne, denk, gh' aanvaardt des Prinssen rechterhandt.

Doch geene rechterhandt geschoeit met yz're platen,
 Waar meê dat hy den geen' die Hollandts vryheidt haaten,
 Het bekkeneel in beukt, en 't holle brein verplet;
 Maar een', die dient den Vorst voor tweede taal en teeken,
 Stadthoudster van zijn mondt, in onweêrroeplijk spreken.
 Die 't zeggen maakt tot zien, en van een woordt, een wet.

Een' handt de moeder van die konstelijke trekken,
 Dewelke ons schildery van eenen geest verftrekken,
 Die aan't bevallijk lijf, in schoonheid niet en wijkt.
 Een handt, die blijdschap kan, in droefheidts boezem, baaren.
 Als zy, met troetelstem begaavende de snaaren,
 'T geschal der klaare keel, door leengeluidt, verrijkt.

Deez' draagt u aallijk op een hart, dat al zijn grootmoedt
 Bestaat in dienstvaardy, en overgeven ootmoedt;
 Een borst, die anders niet, dan vuur en vrundschap, aêmt.
 De schaamte maakt u schuw. Ach! denk hoe zich doorfnyen
 Gevoelt al wat'er leeft, van't lieffelijke lyen:
 Jaa zelfs, dat zich der Min; nocht aardt nocht hemel schaamt.

Hunn' Mingod is de Zon. Wen die haar komt verwarmen,
 Ontfluit zy zich van drooghte, en als met open' armen,
 Den hoogen hemel lokt, dat hy haar' lust verzaê.
 Des hy bewogen tot het weelderige boelen,
 Komt, daalend' in haar' schoot, die vruchtbaarlijk bespoelen
 Met regen; en zich quijt als mannelijke gaê.

Haar' handt reedt toe; zy reikt; zy raakt. Maar in't verbeelden
 Van't groote woordt bevrucht met alle's bruigooms weelden,
 'T verstandt weêr steeken blijft. 'T oogh van't begrip wordt wijdt;
 En maalt; ten breedst' haar af veroorloven van kusjes,
 Omhelzingen, en die vervaareljke lusjes;
 En hoeze, wintz' een hart, weêr gaat het haare quijt.

Des deift het, daalt, en dut. Ach is hier aan geen helpen?
 Haar' starren duiken in de parlemoedre schelpen.
 Die werpen perlen op van waater doorschijnhel.
 Nochtans de zedigheidt verbiedt haar't volle schreyen,
 En weigrende over boordt de traanen te geleyen,
 Doet haar tot foly't oogh, tot kasse dienen't vel.

Ach met wat verwe zal z'haar uitspraaks zin verbloemen?
 Hy kan geen neen, en dar het tegendeel niet noemen.
 Haar' heughnis schijnt die stem te bergen in een hoek.
 Hoe datze't reedschap van de taale tracht te stellen,
 'T en weet geen duitsche silb van J en A te spellen.
 Oft huppeltze op haar tong, zy is terstondt weêr t'zoek.

In welk een' arbeit gaat haar geeft, om te geleggen
 Van't lastige geluidt, en met een zaalig zeggen
 Te loonen't lijden, dat haar' minnaar nooit verdroot?
 Ik zellef moed'en mat van haar' bekommeringen
 Ten eindt van adem ben, en suffend' op het zingen,
 Mijn' deun besluiten zoud', indien dat zy besloot.

Haar hartje magh niet meer. De kneeder van de stemmen
 Gevoelt bewegenis. 'T yvoor vergeet zijn klemmen.
 'T bewillight altemaal tot op de lippen naa.
 Te twisten schijnen deez' twee roô koraale dijken,
 Wie d'eerste voor den vloedt der klank zal moeten wijken.
 Zy waaght het endelijk, en slaakt het zwangre Jaa.

Beslaaze Constantijn. Ras rep u. hartebrander,
 Vang op 't gewiekte woordt. 'T en won noit Alexander
 Zoo veel in all' zijn' tijdt, als ghy op eener stóndt.
 Hy heeft het: en om wis te wezen t'eenenmaale,
 Dat zy't herroepend' niet weér in haar hals en haale,
 Verzegelt met een klevend kusjen haaren mondt.

E C H T Z A N G

ter bruiloft van den Heere

L A U R E N S R E A A L,

Ridder, Oudopperste van Hollandts wege, over OostIndien,

en Mèvrourwe

S U S A N N E D E M O O R.

Verzaamt den vii van Oegstmaandt, des jaars c i o i o c x x i x.

WAt suft ghy, Amsterdam, en staat gelijk belaa'den,
 Om d'ongewoone glans, en zeldzaame sieraaden
 Der blaakend' Avondstarr' oft waant ghy't's hemels stem,
 Die, door dit glooren, bet dan oit haar' stralen deden,
 Het onderworpen aardtrijk dreight met nieuwigheden?
 'T plaght zoo. Maar, deze reis, regeert het aardtrijk hemi.

'T is, dat de star, gelokt door overheldre vonken
 Van twee gemoeden elk aan 't andere verschonken,
 Dus heerelijk verschijnt met vlammen zonder smet;
 En, uit begeerte om die gelieven te vergaëren,
 Nauw passend' op haar' dienst in d'uure te verklaaren,
 Meer dan gemeene toorts in 't helder weste zet.

O moeder van de Min, die niet en dart benyen
 'T uitwendigh praalbewijs der weirlijk' heerschappyen,
 Aan Jun' oft haar gemaal, nocht staan naa staf oft kroon;
 Maar noegend' aan den staat van 't geestelijk gebiedén,
 Der zielen wandel stuurt, Pauin der hemellieden,
 Daalt vry van boven neér, hier vindt ghy beter troon.

Ziet ghy die rijke koets met zijd' en goudt uitstrijken,
 Die, d'allerfriste jeughd, met zulk een' drang loopt kijken?
 Hoe pracht in vreughd gezult beschiñt die legersteê?
 Naar hunnen last (zoo't schijnt) verlangen de fluynen,
 En naa 't geheim hun toe te trouwen, de gordijnen.
 Dat bedt is voor Reaal den bouwer van uw zee.

Reaal, die onvertzaaght, in 't waardste zijner jaaren,
 Zoo lang bewoonde bergh en dal der brakkè baaren
 Daar ghy uit zijt, Godin, gesprooten met uw brandt;
 Dat, onder 't driftigh dak van flodderende draaden,
 Hy burger niet alleen werdt, maar, door dappre daaden,
 Het ridderschap bevocht in uw vócht vaaderlandt.

'T is hy, die, in triomf, van daar 't begint te daagen,
 Eerst' Overste over quam, als oft hy, uit zijn' waagen,

Neptuin gestooten had, en mende zelf zijn' jaght,
 En voor zich heen, tot blijk der brave ridderstukken,
 Dreef den schatrijken Oest der kruidigē Molukken;
 En meer, in Hollandt, dan een zoomer teffens bragt.

Wat was 'er een krioel? wat leefd' het door de gassen,
 Wanneer hy cerst, op landt, treënd' uit de pekelplassen,
 Met 's waters overwint, het aardrijk eeren quam?
 Het juichend volk vloogh toe, van allerleyen gilde,
 Het scheen dat Amsterdam de wereldt worden wilde,
 (Zoo sneeuwde' het menschen) oft de wereldt Amsterdam.

Nauw meer en moest'er zijn te doen, naa mijn vermoeden,
 Als ghy gebooren werdt, en opbeurde uit de vloeden,
 Uw' schoonheidt aller vreughd en goelikheden bron;
 En met uw versche vier, al teffens, eerstmaal blaakte
 Wat 's hemels opperkreis besloten hielt, en maakte
 Meer levens, in een' uur, dan in een eeuw' de zon.

Deez' heldt, die uwen Mars, door versgevalle dooden,
 Door bliksem van 't geschut, door haägel van de looden,
 Zoo manlijk heeft gevolght, en noit zagh dan voor uit,
 Trekt nu, ten zoeten storm, geterght van uw trompetten,
 En ankergrondt genaakt, om 't veiliglijk te zetten,
 Met voorwindt, in den schoot van zijn' doorschoote Bruidt.

Naa zoo veel kommers, naa zoo veel gevaarlijkheden,
 Die zijn rappier en pen zijn endtlijk doorgestreden,
 (Want op gebruik van beid' hem richtte Pallas af)
 'T lot, dat in euvlen moed, met rennen en met draaven,
 Zoo lang hem naajoegh, lijdt, nu, dat zijn kiel hier haaven':
 Doch kribt noch al, en maakt zijn bruiloftbed een graf.

Maar 't kribt om 't joks. Dit graf dat webben overwelden
 Van glinsterende draen, daar zal hy in bedelven
 Zijn overleden leedt' gelijkende eenen droom.
 De bitter' heughenis van ramps gesteurde buijen
 Zal hy hier hellewaart, met klank van kusjes, luijen,
 Haar' naafmaak spoelen af in den vergetelstroom!

Dit graf zal, aan zijn' lust, den wegh, ten leven, wijzen.
 Een' vreughd met vrucht (gunt ghy 't) zal uit dit graf verrijzen,
 En dobbren doen zijn hart, in weelden u bewust.
 Ach wat verandering, als hy, gewent op woelen
 Der golven hol van gang, te schoppen, komt te voelen,
 Voor waagh van 't werkelijk zout, deez' wiegh der zoete rust?

In 't frifs' en nette doek, gaat frisser noch en netter
 Hem toeven een' Moorin: Moorin slechts naa de letter,
 Blank naa den geest en vleesch, zoo datze 't zilver tart.
 Want zy haar' Bruidegoom grootachtend', en verkleinft
 Van eigene waardy, haat vainzen, hoeft geen vainster,
 In d'elpe borst, daar 't wit door blinkt van 't zuiver hart.

Ten offer, op dit bed, brengt zy dat hart ontslooten,
 Hy 't zijn ook, om van 't een geent in 't ander, looten

Te wachten, die, in deughd, naaraarten hunne stam.
 Daalt, Venus, dan, om u naa deze koets te spoeijen:
 En vest den stoel uws rijks, op dit altaar, daar gloeijen
 Twee harten, t' uwer eer', in een onlesbre vlam.

Op 't negende verjaaren des bruilofsdaghs

van Joffrouw

TESSELSCHA VISSCHERS,

en Heer

ALLART VAN KROMBALGH.

<p>An de zoete Tesselschaë En haar' uitverkoore gaë Heeft, tot noch toe, op 't verjaaren Van hun echtelijk vergaëren, De Godin der huwlijksplicht, Met haar' fakkel, toegelicht; Om de zorgen hen te leeren, Die geen' huishouw kan ontbeeren, Oft zy gaat, in kort, te grondt. Alles heeft zijn' maat, en stondt. Wegh, dit maal, met Junoos blaaker. Komt, o Phœbus vroolijksmaaker, En ghy negen zusters, voorts. Een van negen' houd' de toorts, Op het negenste verjaaren Van hun allereerste paaren. 'T huis heeft nu een' goede plooi. Dies die zorgen geeft de gooi, Voor een' tijdt; en wilt ontfonken</p>	<p>'T vuur der geestigheid, verdronken In bekömring met gezin. Blaast haar 't jonge leeven in. Doet die Venuslijke vingren Weder op vyool versflingren: Wanken pen, penseel, en stift; Teelers van een edel schrift. Lang genoegh is 't, dat zy suften. De doorluchtige vernuften Hebben lang genoegh gevast Naa de lekkerny, te gast Daar zy hen op placht te nooden. Wekt, uit het getal der dooden, Een', aan wien d'onsterfelijkheid Over lang is toegezeidt. Doet haar't heughlijk hoefnat leppen, En een' versche jeughde scheppen, T'allen negen jaaren weër: Zoo verouwt zy nemmermeer.</p>
--	---

Aan Juffrou

SUSANNE VAN BAARLE,

nu Vrouwe van Zuilekom.

Op haar huwelijk.

<p>Levend kleinood, deughdenvat, Hemels weelde, werelds schat, Stichteress van blijde branden, Licht der edele verstanden, Flonkerbag in Hollands pruik, Die voor schoonheids prachtig puik Gaat by jongen en bedaaghden, Ooghjen van het gildt der maaghden.</p>	<p>Dank heb Venus dat z'u veught 'T ooghjen by, der mannejeughdt. Want al is een minlijk ooghjen Noch zoo gaauw, zoo glad van looghjen, Het een heeft geen vollen aardt, Voor het wel en is gepaart.</p>
---	--

P. C. H O O F T S
 LYK-en GRAFDICHTEN.

L Y K K L A G H T

over den Heer

PIETER DIRKSZON HASSELAAR,

Overleden den xxvii van Oegstmaandt, c15 15 c xvi.

Oo Rome recht had om te kleën in eenen rouwe
 Den Raadt, den Ridder; en de welgeboore Vrouwe,
 Wanneer men bragt, van't vuur der onderaardsche kolk,
 Gebeent, welks vleesch oft bloedt noyt kostlijk voor het volk,
 Maar zielmild was geweest: moght Alexander scheeren,
 Om zijn Hephæstions lijkstaatsy te vereeren,
 Zoo muur en hoogen toorn, zoo wel als volk en vee,
 Tot dat men geen kanteel en zagh aan slot oft steê:
 Zoo mooght ghy Amsterdam met recht dan nu wel scheuren
 De * strooken van uw' rok, van al uw' kleën de kleuren,
 En d'hairen uit uw' hoofdt: 't welk bloot zy, als van ouwds,
 En schaam' zich al't jaar lang des Kaizarlijken gouds,
 Slecht vry aan allen oordt de borstweer van uw' schanffen,
 Zwart het vergult sieraadt, breekt de doorluchte tranffen
 Van al uw' toorens af: voorneemlijk van den geen'
 Die Haslaars wijk bewaakt, want hy is overleên.
 De nietspaarende noodt heeft hem 't gezicht geslooten.
 Draaght rouwe, rouw draaght. Zeil doet strijken al uw' vlooten
 Op stroom, en in de Waal, met jammerlijk geschrey:
 En dat van dezen dagh geen vendel uit en wey.
 Doodt leit de Vendrigh, die, hoewel hy viel in handen
 (Toen Haarlem 't juk ontfing) der woedige vyanden,
 Het eenigh vaandel bragt, tot Spanjens spijt'er af.
 Zoo luttel gaf hy 't op, toen 't al de stadt op gaf.
 O heldthaftrige borst! 't en docht u niet belegen
 Te zijn, zoo lang uw' handt moght bruiken bus en degen,
 Oft schoon de Kastiljaan uw' stadt benauwt en sluit,
 Dat, zonder lijfsgevaar, geen vogel vlieght daar uit,
 Zoo luistert ghy, ziend' u van all' uw' Overheden
 Gelijk haar overhoofdt, geboon niet, maar gebeden,
 Naar een' vermaning, die op deze wijze viel:
 D'onwaardste by zich zelve is ons de waardste ziel,
 Hartvochtrigh Jongeling. wy hebben op de vesten
 Uw' klaarblaakende liefd tot het gemeene besten,
 En strengen prikkel die uw onverzaaght gemoedt,
 Naa waaren lof en eer van vroomheid jaagen doet,
 Bespeurt: zulks dat wy zelf daar in, en hier beneven
 Soldaat en Burgery gesticht zijn en gesteven:

Wy

*T zijn langwerpte teekenen van zijde en zilver, die de Overheden by tijde van halsrecht op de tabbaarden draagen.

Wy hebben, in den storm, den Spanjaardt, alzo haast
 Hy u kreegh in 't gezicht, zien aarzelen verbaast:
 Als had het blikkend spits van staal, dat ghy quaamt toogen,
 Zoo verre toegereikt als 't branden van uw' oogen.
 D'uitvallen hebt ghy meê zoo forfelijk verzelt,
 Dat, voor het Spaansche vet, uw' handen dankt het veldt,
 Waar in ze, om 't reedste werk, zijn overhoop bedolven.
 Zoo grabbelt moêge Leeuw in 't midden van de wolven,
 Wen hy, daar onder fluks van steilen heuvel ploft,
 Als ghy in 's vyandts troep, van alle kanten troft.
 Uw wel manhaftighe arm heeft ieder haast doen weten,
 Dat uw gestampt staat in 't gemoedt, end' is vergeten
 De deerelijke doot van uwen vaader niet,
 Dien ongewaapend zijnde een Spaansch Lansier doorstiet,
 Met een' quetsuur, die in uw hart zal eeuwigh bloeden:
 Dat u steekt in den krop het bitter slaan met roeden,
 En smaadt doods meerder aan uw' Oom gedaân (helaas!)
 Om dat hy zaid': ('t was waar), de Prins is over Maas.
 Van zulk een' yver was 't, dat Pyrrhus werdt gedreven
 Op Priams zoone, die zijn' vader roofde 't leven,
 Met voordeel niet van moedt en braave vroomheids eer;
 Maar van getal en plaats, en heimelijk geweer.
 Zoo past het een' naa lof en vryheid 's landts te dorsten,
 Die den Ruikhavren rechtgeschapene oorloghsborsten,
 En dappren Kiezen in bloedvrundtschap naa bestaat:
 Een', dien zijn' moeder niet slaphartigh af en raadt
 Voor aan te treên by daagh, by duister uit te vallen;
 Maar aandraaght kruidt, en loodt, en voedsel op de wallen:
 Een', die tot eige moey heeft Kenu onvertzaaght,
 Heldin, die Hopmans hart in vrouwe boezem draaght.
 O spruit daar 't oogh op valt van moeder, moey, en neven!
 O stijve stijl van 't huis, dat zich zoo overgeven
 Ten dienste van het hoogh geslacht van Nassau toont!
 Ghy ziet hoe ons de Spaansche Graaf van Hollandt hoont.
 Daar zijn' Voorzaaten noit, noit schatting en ontfingen
 Dan by inwilging, zich vervordert hy te dwingen
 Dit vrye landt, en zoo veel treffelijke steen,
 Om op te brengen van tien kooppenningen een'.
 Dat meer is, het geloof, het vrijdst van alle zaaken
 Vermeest hy zich (o trots!) tot een slaavin te maaken;
 Om (zeidt hy) 't erfdeel Godts te houden uit gevaar.
 Al alleens oft hy vooght, Godt minderjaarigh waar.
 Want waar hy 's hemels knaap, 't zwaardt stak hy in de scheede,
 En floegh met woorden doot, gelijk als Cephass deede.
 Om dat wy weigren zulk een' onwettige wet,
 Ziet ghy hoe hy ons dreight. En zoo daar geen ontzet,
 Oft geen' verversching komt, hoe manlijk wy ons quijten,
 De honger, 't lood, het staal zal zoo geweldigh slijten
 Onz' krachten en getal, in korte dagen, dat
 De Toletaansche vloek te duchten staat der stad.
 En de bequaamste wegh om hulpe lanks te wachten,
 De fuik is 't. Ook verstaan 't de Spanjaardts zoo, en trachten
 Met ernst te werpen op een schans, ter plaats daar zy
 Vermeester' en gebied' al wat'er komt verby

By weêr, by onweêr, en by nacht by daagh gevaaren.
 In veuge dat nocht kruidt, nocht volk, nocht eetbre waaren
 Te krijgen zullen zijn, ten zy m' er raadt in schaf.
 Wy bidden, wekt u zelf. ziet hun dit voordeel af.
 De braafften van de jeughdt die zullen t'zaamen spannen,
 Zoo ghy des zijt getrooft, om een' galey te mannen,
 En te bestooken, en te steuren in zijn werk
 Den vyandt met geweldt, en maaken zelve sterk
 Den afgeloopen hoek. 'T zy dat het te beslaagen
 Oft wel oft quaalijk koom, de Faam zal omdraagen
 De wijde wereltd deur, met grooter pracht, uw' eer:
 En dappren burgers naam ontstaan u nemmermeer;
 Al quaam ter halver daadt u ook t'ontstaan het leven.
 Want onvolbraghten wil men vollen lof moet geven,
 Als zy zich rustigh in een stout stuk blijken doet.
 De Jongman stondt verbaast, zoo trof hem in 't gemoedt,
 De lieflijkheid des lofs. De glans der schoone daaden
 Daaghde in zijn boezem op. En, zonder lang beraaden,
 Sprak hy: Ik staa gereedt. Eer was noit dier gekocht,
 Sprak Nikolaas zijn broêr, ik zal u op dien toght
 Niet zenden zonder my. Een' hoope Jongelingen
 Treên vaardigh met hun, en in de galey springen.
 De vyandt smalende op de kleenheid huns getals
 Was reeds te ver beschanft; en valt hun op den hals,
 Met zulk een' menigthe van schepen, en van schuiten,
 Dat Hasflaar om zich niet rondom te laten sluiten
 Het naa de Meer toewendt, en brengt het door de Kaagh
 Te Leiden binnen. Maar zijn yver even graagh
 Om vaaderlijke stadt, en vrienden handt te bieden
 Liet hem hier suffen niet. De Prins, dat pas, zocht lieden
 Met hoop van overloon te wilgen, om te gaan
 Met brieven door 't belegh. Ghy Hasflaar neemt het aan
 Uit loutre liefde alleen: en zweert met hailighe eeden
 De lettren, die men liet in loode kookers kleeden,
 Door midden van het heir te leevren in de stadt;
 Oft te doen zinken in den grondt van't diepe nat,
 Indien ghy wierdt bezet: en (om t'ontgaan het quellen
 Der wreede pijnbank, die misschien u moght doen mellen
 Den schuilhoek van den brief, tot naadeel van de steê,)
 Te vluchten met der handt, gelijk als Brutus deê.
 De vyandt hielt alleen het hooge niet; maar standen
 Van wacht, op elke kamp van de gebrooke landen.
 Ghy treedt oft zwemt'er doch op aan: en waaght aldaar
 Al't eindt van leven dat een mensch van achtiën jaar
 Zich zelyen toeleidt, op gevaar van's vyands woedigheidt,
 Van's waaters lichte trouw, en van uw eigen moedigheidt;
 Om ook beleidt te zijn daar voorraat was zoo schraal.
 Waar toegh oit iemandt om zoo rijken buit te haal?
 Ach! niet zoo vierigh moght Menœceus Theben minnen,
 Als u's lands liefde stondt gewortelt in de zinnen.
 De* Muizen die zich voor de Roomsche burgery
 Tot in den vloek der doot toe overgaaven, zy
 En waren niet de geen'die grooter naam verdienden:
 Nocht beid' de Bruten, meer dan ghy waart, vryheidts vrienden:

* *Decii Mures.*

Nocht

Nocht die sprong willigh in den poel, nocht die getrooft
 Zijn handt heeft op 't altaar, bet der fortuin getrooft,
 O overedel hart ter waare deughdt genegen!
 Wel, tegens eenen Graaf, moght u't geluk opwegen.
 Noch deed het u te kort, als't, om te lossen u,
 In handen vallen deed den Ammiraal Bossu.
 Om u, die, ziende dat Don Fredriks oorloghs-gasten;
 Voor uw' persoon, Niklaas uw' broeder annetasten,
 Hen onderrechtte, en zeide, u maakende bekend:
 Zoo ghy den Vendrigh zoekt, laat dezen los, ik ben 't.
 Om u, door wiens beleidt onz' jeughdt naar Indien vaaren
 Moest om den^a Opgang voor den^b Ondergang te waaren.
 Om u, die, toen met list de booze vyandt quam
 In Engels schijn, moest helpen hoeden Amsterdam
 Voor 't juk, 't welk men vergeefs had van den hals gaan trekken,
 Zoo 't weêr met vreemden dwang zoud blutsen onze nekken.
 Met raadt en rustigheid, deedt ghy niet weinigh baats
 In dat gevaar, altijd Nassaus, en altijd Staats.
 In Godtsvrucht docht u dat d'ontdekte waarheidt leeren
 Best vordren konde, en 't.al te diep grondeeren deeren.
 Te meer u blaakte dies de daatelijke deughdt.
 Gelijk als vaders zorgh hangt over teedre jeughdt
 Van eige kinderkens, alzoo hebt ghy gedraagen
 De goedige gemeent. Zulks duizenden beklaagen
 Dat zy ontbeeren, die haar stooftde in zijnen schoot,
 Haar help met handt en hart, in brandt, in waternoodt,
 In onraadt, misverstandt, en dieren tijdt van graanen.
 Zoo komt de stadt vol rouws, en al de straat vol traanen:
 Een' eer gewisselijk, waar toe dat alleman
 Van Alexander niet gedwongen worden kan.
 Voor al uw weldoen ook en is u niet met allen,
 Dan deze goede lof alleen te loon gevallen:
 Daar ghy noch nooit naa stondt; volnoeght en zoo te vreên
 Met uw gewetens roem, dat in uw leven schein
 Oft naulijks iemandt van zoo veel' verdiensten wiste.
 Zoo zagh men eerst; toen Kato doot was, wat men miste.
 Doch zal u missen niet, ter eere zulker daên,
 De lofkrans eeuwigh groen, in's hemels hof t'ontfaên,
 Daar nemmer hongersnoodt, oft vyandt in de gracht en is:
 Nocht missen ons van zulke deughden de gedachtenis,
 Die't Hollandsch bloed met lust van naa te treên ontsteek,
 Zoo lang geen Hollandsch hart in Hollandt en gebreek.

^a Oriens, Oosten.
^b Occidens, Westen.

G R A F S C H R I F T.

*Dit graf houdt Hasselaar geborgen in den schoot.
 Geen man oit achtte meer de deughdt, oft min de doot.*

G R A F S C H R I F T

van Joffrouw B R E C H J E S P I E G L S,
 Overleden, den xv van Louwmaandt, des jaars M D C V.

G Oedtheidt zonder laffery; Eere zonder roem te draagen;
 W ijsheidt zonder hovaardy, Ope borst inzonderheidt
 S choonheidt zonder zich te haagen, Had zy, die hier onder leit.

V v v v

Blan-

Blandula funesto sub marmore BRECHIA SPIEGLIS,
 Ceu rosa vix orto sole, rejecta jacet.
 Quam Charites luxere, Venusque, immitibus, alma
 Ante diem, fatis, est sibi quæsta rapi.
 At festis Astræa choris excepit, alumnam
 Sede locans animam lucidiore poli.

PIu vagha tomba in quæsta tomba, amanti,
 Si cuopre, & già di BRECHIA SPIEGEL'S fu;
 Infin che l'alma adorna di virtu
 S' degnando y bey, ma pur caduchi manti,
 In festa il ciel pose, la terra in pianti.

G R A F S C H R I F T

van den Ammiraal J A K O B V A N H E E M S K E R K.

HEemskerk, die dwers door 't ys, en 't yzer darde streeven,
 Liet d'eer aan 't landt, hier 't lijf, voor Gibraltar het leeven.

G R A F S C H R I F T

van R O E M E R V I S S C H E R.

DEwijl de kindtsheidt vryft' van zorgen en van schrikken
 In 't broosse leven is het zoetelijkste pas;
 En langer, dan de mensch, een roemer duurt van glas;
 Te recht flect, zinrijkkindsch, zijn' tijdt met popp' en quikken,
 De ronde Roemer, die nooit rijk van roemen was.

Ander.

ROemer Visscher rust hier binnen, Schreef, en popte met de zinnen;
 Moê gespeelt met Hollansch jok. Ziende all's werlds wetenschap
 Want hy quikken by de schokk' Aan, voor vulsel van de kap.

G R A F S C H R I F T

van meester H E N R I K D E K A I Z A R,

vermaart Steen- en Beeldthouwer,

Gestorven op zijn' geboortedagh.

DEn konstenaar alhier gekuilt,
 Daar de beeldthouvery om huilt,
 Is sterf- geboortedagh geweest.
 Een steen zijn lichaam ons ontschuilt:
 Maar duizendt toonen der zijn' geeft.

G R A F S C H R I F T

CHRISTINAAS VAN ERP, HOOFDEN.

CHristina, de Drostin van Muiden, eert dit graf.
 Noit vrouw meer gunst verdiende, en min zich diende'er af.

G R A F S C H R I F T
M A R I A A S V A N E R P, V A N U F F E L E N S.

VAn Erp Maria koos, om rusten, deze steê.
Vol geest en goedheids was ze, en pronkte noit daar mee.

G R A F S C H R I F T
G E E R T R U I D S V A N E R P, H A S S E L A A R S.

G Eertruid van Erp, als bloem, ten middagh, afgemeit,
Leit hier. Zy sierd' haar' deughd met een' vrymoedigheid.

G R A F S C H R I F T
V A N M A R G A R I T E P R O O S T E N, A P P E L M A N S.

MArgarite Proosten fleet	Haar den boezem op, met trots.
Noit, met wrevelheidt, haar leet.	Eer, en vreughd, en geestigheid
Noit en blies de gunst des Lots	Dreeven 't lichaam, dat hier leit.

Op de doot van

G U S T A A F A D O L F, Koning der Zweden;

D E Zweedsche Zon, gepruikt	Is 't eevenwel dat deez',
Met yz're stralen, duikt	Die, in het Noorden reez',
Aan 't middaghpunt. Wat wonder	Gaat in het Zuiden, onder:

Ander.

D E Zon, in 't Noorden, opgegaan met yz're stralen,
Gaat, aan de middaghlijn, en in het Zuiden, daalen.

G R A F S C H R I F T
van meester J A N P I E T E R S Z O O N Z W E E L I N G,
Orgelift der Stadt Amsterdam,

Die de Psalmen Davids op maat zang gestelt heeft,

Hier leit, die stelde wijz' den koninklijken woorde,
En Sion galmen deed, dat men 't in Hollandt hoorde.

L O O S G R A F,

Oft, op de gevankenis van den Heere Ridder REAAL tot Weenen.

Hier hutfelt, hem gevaên, fortuin, als in een' val,
Dien zy noch zelf niet weet, waar dat ze werpen zal.

Anders.

H E t wispeltuurigh Lot	Die ('t zy waar hy belandt)
Hem hutfelt, in dit kot,	Geworpen uit der handt,
Gelijk een' dobbelsteen,	Zal blijven op de beên.

G R A F D I C H T

voor ANNE ROEMERS VAN WEZEL,
levende in de Zijp als begraaven.

DE donkre doot, bevroënd' hoe lichtlijk kon haar straalen
Een' halve Roemers Ann' ontrijden met haar' draf,
Dacht, zelfs voor stervens tijdt, die schaade te verhaalen,
En groef haar in de Zijp, van al de wereltd af.
Zy moght, met geest met al, ook in geen kleender graf.

Graffchrift van M^r. PIETER VAN VEEN,
Schilder, en Pensionaris van den Haage.

VAN Veen had op zijn duim de wet, Hy draaid' 'er alle harten op.
En daar en boven droegze 't plet. Zijn' deugd, in die (of 't lijf hier sneeft)
Noch steegh zijn' eere bet in top. Als levendige graaven, leeft.

G R A F - E N T Y D T D I C H T

op de doot van zijn' Hoogheit.

WAAR noCh baard' hOLLant heLt, zoo VVeIrt, zoo VVIIs, zoo groot,
ALS DeLft ontf Ing, eerst op, lef In, (ACh VVeê!) zIn fChoot?
M D C X L V I I.

G R A F D I C H T.

NOoit Hollant baarde een Heldt, zoo goet, zoo groot,
Als Delft ontging, eerst op, lef in zijn schoot.

Anders.

PRins FREDRIK was zoo rijk van vrede in zijn gemoedt,
Dat hy nooit t'onvree bleek, in 't midd' van brandt en bloedt.

P. C. H O O F T S
MENGELDICHTEN
E N
B Y S C H R I F T E N.

Mengeldichten en Byschriften.

Op het uitkomen der dichtten

van den Heere

C O N S T A N T Y N H U I G E N S .

Nieuw, en niet herboore rijmen,
 Die de strengste zielen
 zwijmen,
 Dobbren, jaa verdrenken doet,
 In de weeldigh' overvloedt
 Der geleeze lekkernye,
 Die die borst der Poëzye
 Huigens vlieten laat voor zogh,
 Komt ghy niet te voorschijn noch?
 Poëzy, ó, die ten eeten
 Daaglijks by Jupijn gezeeten
 'T wellekoomste zelschap zijt,
 Dat hem maakt zijn hooftzweer quijt;
 Die hem best verbint de zeeren,
 Door de zorgen van 't regeeren,
 Hem gebeeten in zijn geest;
 Wen een liedt zijn leedt geneest,
 Dat geen Esculaap kon kleinen:
 Uit het hemelsch porzelain, en
 Ganymeeds kristaalen kelk,
 Wint ghy over, deeze melk.
 (a) Taafellestjes van goddinnen,
 Die de zaadzaamheit verwinnen,
 (b) Achternærtjes, daar haar hart
 Meê verfroit, ter slaapgang, wart;
 Nectar noch niet, maar zijn mostje,
 Zijn het drankje, zijn het kostje,
 Daar het zogh af is gegroeit,
 Dat'er uit dat borstje vloeit.
 'T heught me, dat het wist te teelen,
 In mijn' ooren, kraanekeelen,
 En, als door een' dichte zeef,
 Door mijn' zinnen lekken bleef.
 Open staan mijn' geest zijn adre'
 Nu en snakken allegaadre,
 Als, by brandt, naa bron, de vis,
 Naa de lieve laaffenis.
 Alle jeughjes hier naa haaken;
 Zoo die schand van 't minnen maaken
 En van 't minbelijden zond,

'K meen ten minsten met den mond;
 Als die drijven, dat een Ridder
 Speelt hy niet den minnebidder,
 En zijn eigen hart vergeeft,
 Zonder hart en leeven leeft.
 Hier naa jooken alle grijzen;
 Alle dwaazen, alle wijzen,
 Die 't maar hebben eens geproeft.
 Ieder hoopt wat hy behoeft.
 D'ouwde waant dat hy verkindren;
 En zijn jaaren zullen mindren
 Afdedreeven door dat sap.
 Dwaasheit zoekt'er weetenchap.
 Wijsheid zoekt'er malligheeden,
 Maar gezult in eek van reeden,
 Dat haar 't groen en 't geil vergaet.
 Nut is neskeheit by de maat.
 Naa de zoetheit wappert zoetheit;
 En de vroetheit naa verroetheit.
 Want haar rijpheit al te groot
 Leidt een leeven als een doot.
 Des, met grillen van de gekken
 Wijsheids drooghte wel te spekken,
 Recht is dat men zich verpijn,
 Als z'in reên gepepert zijn.
 Rijmers zulk gerecht opzetten,
 Welker prachtige banketten
 Kitteltongighs niet ontbreekt,
 Als Apol den zegen spreekt.
 Zulke suikerzoete zaakjes,
 Zulke geurtjes, zulke smaakjes
 Over lang men kauwen moght
 Uit het vrolijk vroede vocht,
 'T welk die borst der Poësije
 Huigens nijver als de bije
 Met de meeste miltheit straalt;
 Had het aan u niet gefaalt,
 Haaperhandt des zachten zettters,
 Van de logge loode letters.
 Letterzetter spoeit u iet;
 Ende let ons langer niet.

O P D E L E E D I G E U U R E N

van den Heere

C O N S T A N T Y N H U I G E N S.

Orenstrikken, zieljaghts garen,
 Hartenetten, zoete snaren,
 Banden, die mijn zinneroer
 Vaster boeit, dan eenigh snoer
 Van bekooring, de gemoeden
 Die zich voor geen wellust hoeden;
 Kronkelkoorden rank en sluik,
 Die, van levendigen buik,
 Uw' geslacht en afkomst reekent,
 Ende maakt den dooden spreekendt;
 Lange lijven wervelvast,
 Staande aan hals en buik gepast,
 Ieder naa zijn eisch gewrongen;
 Tongen, buitemondsche tongen
 Van de gallemrijke luit,
 Waagens die de klanken kruidt
 Van de hongerige keelen,
 En met haar als uw gespeelen,
 Trouwlijk op en neder gaat,
 In een maatschappy van maat;
 Neuryzieke stemmeflingers;
 Tolken van geleerde vingers;
 Ach! wat is 't u wel gelukt,
 Dat u Huigens duime drukt!
 Hemelhoogh wel mooght gy vrylijk
 Stoffen, op zoo hoogh een hyljik
 Als ghy door zijn handtgeprang,
 Doet aan zijn doorluchten zang.
 Zang, die, met haar staatigh zwieren,
 Slaat de maat van goê manieren;
 Die door wrevele ooren wringt,
 En met destigh smeeken dwingt.
 Zang die met de geur der reeden,
 Wufte zinnen kan doorkneeden,
 Die de tong tot lof bereidt
 Nevens 't hart ten Hemel leidt:
 Die met neep van schrander schempen
 Weet de wullepsheidt te stempen;
 Dieze te geneezen weet,
 Met een baatelikke beet.
 Die den wettelijken Hymen
 Heerlijk maakt met rijpe rijmen;
 Welook waarschouwt voor het quaat
 Van den ingetoomden staat:
 Die in pracht van mommeryen,
 En de vrolijkheidt van 't vryen,
 Aan den dagh brengt geen en vondt
 Als die zoet is en gezondt.

Zang, die met een kluchtigh praaten
 Geeft in print verscheide staaten,
 En een ieder weeten laat,
 Wat'er in het zijn, toestaat.
 Zang die de gestemde Steden
 Door de slaaverny gestreden
 Loffelijken draaven doet,
 Boven Spanjes overmoedt:
 Die de Dorpen van het ouwde
 Rijn- en Dellefland, bevrouwde
 Met een Maaghd, wiens eergeklank
 Hen zal hoên voor ondergank,
 En al eeuwen door doen duuren,
 Beter als de Goôn de muuren
 'T werrek hunner handen, deên,
 Ruchtbaar door een licht' Heleen.
 D'ouwde blinde, die beschreeven,
 Troyes doot heeft tot haar leeven,
 Deed wel zeven steeden t'schrap
 Staan om zijne burgerschap.
 Wat wil ons dan oorloghs naaken?
 'K hoor, ik hoor verscheide spraaken
 Hestigh en in arren moe,
 Roepen, ons hoort Huigens toe.
 Cæsar wil zijn Tienders wenden,
 Medici zijn bruine benden
 Veldt in; en hem doen door 't slaan,
 Roomer heeten oft Toscaan.
 Maar der Vranken glans de Groote
 Met zijn draaken aan komt stoote',
 Die van verre schreeuwen hard,
 Is 't Bartas niet, 't is Ronfard.
 Doch my dunkt hy niet ontstelt zeer
 Zeidt, als oft hy op den Veltheer
 Zijn genant van Nassauw wees,
 Gunt g'hem my niet, geeft hem dees,
 Dees is ook een van de ranken
 Van de braave stam der Vranken;
 Zulks hem meede raakt de roem
 Van de goude Leelybloem.
 Maar Prins Henrik om het leeven,
 Wil niet neemen als gegeeven,
 'T geen hem, door geboorte, komt.
 Oft zijn tong de zanger kromt
 Schoon in drie bezondre bochten,
 Hy en is ons niet ontvochten,
 Roept hy, 'k waagh'er aan een slag,
 Zoo goedt recht niet helpen magh.
 Wijft

Wijft men waar men onder Waalen,
 Oude oft nieuwe Roomfche taalen,
 Emmer mondt van menfche von'
 Die zoo wel zijn Hollandsch kon?
 Dus geraakt 'Euroop' in roeren.
 Ieder hoopt het uit te voeren.
 Maar de bittre Kafiljaan
 Ziet het met een dwersoogh aan:
 En, gelijk tot alle tyen,
 Vreede valt hem 't zwaarste fryen:
 Maar hier is 't hem grooter spijt
 Vat te missen aan den strijdt,
 Overmits hy niet voor zijnen
 Landsman Huigens ziet te mijnen,
 Die dat holle zwetsen straf
 Leerde wel den blaaskaak af;
 Maar de betgesleepe spraaken
 Niet en wilde roestigh maaken
 Door dat rompelig gemor:
 En, haar gladde keelen, schor.
 Maar daar zie ik als Sabijnen
 Met het open hair verschijnen,
 Maaghden die door zanggevley
 Steuren al dat veldtgeschrey:
 Om te stillen deze buyen
 Laaten zy zich dit verluyen.
 Eedle volken, die vermaart
 Zijt voor 't puik van 't puik der aard,
 D'eere die u doet krakkeelen
 Is wel met gemoë te deelen.
 Roomer en Toscaan en Vrank
 Moet genoeg zijn, dat de klank

Van de Constantijnsche nooten
 Hem te weenigh docht te vlooten;
 Zoo zy niet geraakte meê
 In hun volle taalen t'zee.
 Zijn geboorte, dat 's een ander.
 Niemandt als de Nederlander
 Heeft daar ietwes eigens aan:
 Hollandt heeft hem hooren slaan;
 Hollandt hooren geven knipjes,
 Met de teere vingertipjes;
 Op 't getaakel van de luit,
 Effen was zijn zuigen uit.
 Hollandt zal u wel verhaalen;
 Hoe gepaarde Nachtegaalen
 Voor een slaapdrank schonken hem
 Haare schelle waaterstem;
 En, met op en af te vliege',
 Deeden hobblen in de wiege
 'T kleene wichjen; dat, al eer 't
 Haare lijmen had geleert,
 Scheen, aan zijn gesnikte kreuntjes,
 Bezigh met gedicht van deuntjes.
 Lijdt dan dat daar roem af draagh
 Het geweest van 's Graven-haagh.
 'K zie dat ieder vat de lessen
 Van de Rey der zanggodeffen,
 En zoo ras zy vreë geboë,
 Al de gramschap van de zoë.
 Maar zoo groot een twiſt met dichten
 D'oogelooze zanger stichten
 In zijn eeuw kon: en nu weër
 Grooter Huigens als Homeer.

D A N K H E B T

voor den goeden avont van den Heere

C O N S T A N T Y N H U I G E N S

gewenscht in mijn afwezen van Muiden.

W Egh ghy, die voor beuzelingen
 Houdt het wonderlijke zingen,
 En geen' dichten toevertrouwt,
 Dat zy ooren maaken 't woudt,
 Ooren maaken harde klippen,
 Vaak hoorde ik (dat 's meer) de lip-
 pen,
 Van geboomt, en steilen steen
 Kallen naa gerijmde reën.
 Menschen woorden hoorde ik vaaken
 Bauwen naa van layen daaken;
 Kalk ook en gebakke klay
 Zoo langtongt zijn als de lay.

Bergh en daalen staadigh zouwen
 Snaatren, konden zy onthouwen
 Hun gehoorde les, zoo fraay,
 Als een Spreeuw oft Papegaay.
 Hy die 't Moye mall zoo kluchtigh
 *Loofde, vondt'er zoo vernuftigh
 Dat z'hun' les onthielden lang
 Drie maatslaagen van een' zang.
Vasthart meen ik. 'T was ten tijde,
 Als hy Golf zijn' bruidt ontvrijde,
 En het huwlik maakte klaar,
 Tusschen Oceaen en haar.
 Trouwe zijne reden snerpen:

X x x x

Zoo

Zoo weet hy 't hun in te fcherpen.
 'T komt niet staâgh by leerlings geeft
 Dikwijls is de meester 't meest.
 Maar wie dacht, dat hy zijn klaagen
 Zoud' doen heugen, veertien daagen,
 Aan die groote grove romp,
 Dien'er meenigh schout voor plomp?
 Aan dien stapel ruw van moppen,
 Dien de baaren d'ooren stoppen,
 Baaren van het Zuider zout,
 Dat daar op zijn spijt uitspouwt.
 Meer, nochtans, als t'halver weege,
 Van 't onzighbaar bos gelege'
 Met zijn toppen averecht,
 Hoord ik roepen over Vecht,
 Heftelijken voer het weenen
 En het steenen van de steenen
 Tegens windt en tegens stroom,
 My te moet aan Diemer zoom.
 Daar verhaalden zy van *Vasthart*
 Woordjes zoeter als de bastart,
 Zoeter als de nieuwe most,
 Dien de Duits te Dordrecht loft.
 Daar verhaalden zy zijn deunen,
 En zijn kermen en zijn kreunen,
 Met een opgesteeken klok,
 Hallef errenst, oft heel jok;
 Om dat, eer zijn jaght de schooten
 Streek, het zaght zijn steeven stooten,
 En moest vaaren over stuur,
 Groetende, van verr, den muur,
 Daar de Velzer ongedulden
 Hollands Overheer onthulden:
 En hoe deeze bijstre ramp
 Overmits mijn afzijn quamp.
Vasthart, weet ghy met uw' stemmen,
 Zoo te streelen, zoo te kemmen
 Eenen steenhoop wild en woest,
 Tot, zy 't hebben overnoeft
 Met uw' klaghjes uit te schild'ren?
 Weet ghy met uw' zang t'ontwild'ren
 Steen, die staâgh met hun geroes
 Waatr' en wind den kop maakt kroes?
 Lichtlijk zoudt ghy dan den zinnen

Van de Zuider Meereminnen
 Leggen 't vuur zoo naa, met moy
 Zingen, dat z' al 't was van 't Goy,
 Op deên, om uw woordtjes buiten
 Het bekoorbaar oor te sluiten:
 Als die drogh vol kattequaats
 Eertijds leefde met zijn maats.
 Ik verlekkert op uw vleyen,
 Voel de vreeze voor verleyen
 Staan in mijnen boezem stil.
 Uwe keel heb al haar wil.
 Maar is't reên dat ik zal moeten
 Tegens uwe belghzucht, boeten
 Breuken, die des Noodlots raadt
 Oft het reukloos luk begaat.
 'K was verzeilt aan Circes haven,
 Die, met haar vergifte gaven,
 Bey bedaaghtheidt en de jeughd,
 Wentelt in een verkens vreughd,
 Tuiffchen, teemen, slempen, slaapen
 Is het oorlogh daar. Dat wapen
 Ik en leerde t'geener tijdt
 Voeren: en in zulken strijdt
 Had ik noit oft hart oft handen,
 Bet mijn' ooren waatertanden
 Naa de lekkerny van een
 Kort ontbijten uwer reên,
 Als naa, wat men op kan zetten
 In een bruiloft, in banketten
 Bruilofts taarten, die zoo wel
 Meenigh mesten uit zijn vel.
 Maar wat is 't? des Weerelds winden
 Zijn in geenen zak te binden.
 Beter, zomtijds loopen aan,
 Daar zy drijven, als vergaan.
 Waart ghy my in tijds verscheenen
Vaste star, ik had daar heenen
 Daar ghy leidde, loop gewendt.
 En is 't dat ik hier ontrent,
 U een reis magh zien gerezen,
 Dan zal 't die goed' avondt wezen,
 Daar uw zang van heeft gerept.
 Ondertuffchen veel dank hebt.

Op d'intreê der Koninginne moeder van Vrankrijk
 t'Amsterdam,

uit het Latijn van den Heer CASPAR BARLÆUS.

De Stadt spreekt.

MEt zulke eerbieding, als der Heidensch' Heiligheden
 Geachte moeder, door der Phrygen landt en steden,

Gevoert wert, en geviert alomme waar zy quam;
 Bewellekoom u nu ik nijgend Amsterdam,
 Hooghtachtbre Koningin. vaar in ter goede stonde,
 Verhef uw hel gezicht, en zwaai het oogh in't ronde.
 Al wat ghe aanschouwt, is winst. Mijn' kerken trots van kruin;
 Mijn' huizen, haavenen, bewijzen mijn' fortuin.
 Gewoon, op houten ros; door zout, door zoet te draaven,
 Ontfang ik in mijn' schoot de kostelijkste gaaven
 Van Oost, West, Zuid, en Noord, die ik dan ommedeil.
 D'ouwde en de nieuwe wer't, zy staan hier beide veil.
 Dank heb des uw gemaal, die trooster der verdrukten;
 Voor wien't heel' aardtrijk beefde, en alle bergen bukten.
 Dank heb uw' Majesteit: dank heb uw groote zoon:
 Die m'hunne gunst en handt tot deze steig'ring boôn.
 Doch, is't wat grooters, goôn, en Koningen, en helden
 Te baaren; laat by u, zoo veel mijn ootmoedt gelden,
 O Moeder, allergrootste, en zonder wedergaâ,
 Dat uw' gewenschte jonst my nemmermeer ontstaa.

1638.

Op den Nederduitschen Zendtbrief-schrijver
 van den Heere DANIEL MOSTERT:
 Geheimschrijver der Stadt Amsterdam.

K Loeke vondt der reisbre spraaken, Die haar stomheit hoorlijk maken, Meenigh hondert mijlen veer; U toewijd' ik d'Opperheer, Onder al, wat 's menschen listen Uit hun brein te puuren wisten. 'K zet geen geestigheid zoo hoogh, Als dat luistren in het oogh. Maar, tot noch toe, was dit praaten, In ons Hollandsch enkel blaaten,	Van een wildt en laf geluidt. Dat het voortaan innekruidt Zijne zinnen, ten verstande Lieffelijk belezen, van de Smaak der welgeschikte klank: Heb de schrandre <i>Mostart</i> dank: Die ons geur van schrift leert kennen, En de Nederduitsche pennen, Aardigh, met de sneedigheên Zijns vernufts, dus heeft versneên.
---	--

Op het Orgelbruik van den Heere van Zuilichem,
 CONSTANTYN HUIGENS
 Ridder, Raadsheere en Geheimschrijver
 zijner Hoogheit van Oranje.

Wie vlijtigh 't oogh op 't boek der wereldt velt,
 In elke soort van schepsels vindt gespelt
 Des Scheppers lof. De byen en de Mieren
 Getuigen 's met haar' geest. De domme dieren,
 Van groot tot klein, jaa d'alderminste worm,
 Verklaaren 't met geschiktheit hunner form.
 'T onroerend' tuigh, de leevenlooze dingen,
 Die zeggen 't niet alleen, maar leeren 't zingen.
 Het drooge been, het dorre hout, het tin,
 Verheft zijn' stem, en zwaait des menschen zin
 Tot deftigheid, tot ootmoedt, tot eerbieding

X x x x z

Aan

Aan zijnen Godt; met wonderlijke uitwieding
 Der woestigheid: en preekt in taal, verstaan
 Van Noor en Moor, Oost- en West-Indiaan.
 Dank heb 't vernuft, uitvinder van de keelen
 Des Orgels, dat de zielen weet te streelen,
 En ment ze, met geneughte, tot het puik
 Haar heils. Het pleit, gevoert om 't slim gebruik,
 Waar uit voorheen veel aanfoots was gerezen,
 Heeft Huigens nu beslecht, en 't Recht gewezen.

K O E L T E V A N A N T W O O R D T
 O P V U U R E N V L A M

van den Heer

C O N S T A N T Y N H U I G E N S ,

vorderende van Joffrouw T E S S E L S C H A V I S S C H E R S , nieuw-
 gehouwde met den Heer A L A A R D V A N K R O M B A L G H ,
 voorspraak by Joffrouw M A C H T E L T V A N K A P N E M .

N Uchtre montje, minnevaftert,
 Hoe komt u vrouw Venus bastert
 Dus geloopt in het hoofd,
 Dat u teffens zijn ontroofd
 Loddertong en troeteltaalen,
 En ghy hulpe in moet haalen,
 Om voor u te houden 't woordt
 Afgerecht op maaghdoommoordt.
 Wilt ghy dat mijn' woorden woorden
 Strecken, die in fuik van koorden
 Lokken andere enden, (moy)
 Wijzend' hun den wegh te koy,
 Daar my in een* Adlaar lokte,
 Die zijn hartjen overdokte,
 En te gijzel stelde, dat
 Het bedenkelijke padt,
 Dat zoo meenigh end doet schreyen,
 My met lieffelijk verleyen
 Zoud', door aller weelden oeft,
 Brengen daar ik wezen moest?
 Woorden maghtigh om bezweeren,
 Quaadt van buitene te leeren,
 Zijn noit opgezocht door my,
 Uit Armidaas boekery.
 Noit en heb ik neus gesteken
 In de snoô bibliotheken
 Van Medé', oft Circe. Trek
 Om van vlees te maaken spek
 Had ik noit. En zoo mijn gorgel,
 Die ghy prijft al waar 't een orgel,
 Iet kolachtighs heeft gezeyd,
 'T moest my wezen aangeweid.
 Speelnoots van de groote dieren

Die het hemelhol bezwieren,
 'T vollek dat den grooten kreeft
 Oft den stier bereden heeft,
 En die woeste slang van starren
 Onder 't ooge kijken darren,
 Waar de man, om met de maan
 En haar geesten om te gaan.
 My zoud', midden onder 't kallen,
 Lichtelijk de moedt ontvallen,
 Zagh ik hooren maar, oft start.
 'K ben een zoetemellex hart.
 Dies u paste best het vloeken.
 'T zingen moest ghy eens bezoeken,
 Dat zijn woordt meê reêlijk doet;
 Hebt ghy tot geen zeggen moedt.
 Laat voor Machtelt nooten kraaken,
 Die uw meesterschap verzaaken
 In de min, daar A, Be, Ce,
 Hooger is als effen, E.
 Hiet de stralen, die van buiten
 Op uw staalen oogh afstuiten,
 Nevens 't helst van uw gezicht,
 Vinnigh vliegen in haar licht:
 Even als de spiegel draaijen
 Doet, de maan oft zonneraaijen,
 Heenen, daar ze 't aanzicht wendt,
 En de klaarste kijkers blendt.
 Lichtlijk zoud 't dat licht verpeutren,
 Dat haar harsenen aan 't leutren
 Raaken moghten meê, gelijk
 'T riedt doet aan de Volewijk,
 Dat van boven t'onder schier beeft,
 Als de gootlingdonder vier geeft.

Moge-

* Letterverzetting van Alaard.

Mogelijk (wie weet?) door deezen
 Dat zy raakte t'overlezen
 Uwer zwarte klaghten grol;
 En die bijbel in haar bol.
 Lukt dat, 'k wed z' uit vrees voor
 vallen

Van de smalle burreghwallen,
 Voor de beste buurt aanschouwt
 'T lof der linden in 't voorhout.
 Lichtlijk dat haar niet zoud vaaren
 Het vervaaren, door de baaren
 Van 't onminnelijke meer
 Dat'er leidt in 't Leider veer.

Vaartaartje, beleefde baasje,
 Wil je nu juist op een aasje
 Weegen, wat ik my mishad,
 Toen ik u te bruiloft bad,
 Aan des Ys en Aamstels zoomen?
 Zeg me, wie zoud' darren drôomen,
 Wie zoud' darren denken, dat
 Oogenvlam zoud' konnen vat
 Op uw schootvry borsjen vinne',
 Daar de baarelijke Minne
 En zijn schicht noit meer op deê,
 Dan een taaije Dorrepee?

Hebben niet als duifstre kleuren
 Mogen uwen huid gebeuren,
 Neemt daar inne geen verdriet.
 Koop en zal dat breeken niet,
 Vaaken zagh ik 't meisjen tasten
 Naa de karffen bruinst van basten.
 'T heeft zoo wel verstandt daar of,
 Als de grootste van het hof.
 Zy behoeft u niet te bleeken.
 Bruin by blank best af kan steeken.
 Laffe schilders vinden 't hart.
 Konstigh diept men wit met zwart.

Hebt ghy niet te veel van duiden?
 Dat doet meenigh huwlyk stuiten.
 Maat in geldtkas luidt zoo wel
 Niet, als maat in zangkappel.
 Maat in zwijgen, maat in kallen,
 Maat in wijs zijn, maat in mailen,
 Maat in spijsze, maat in drank,
 Maat in stilstaan, maat in gank,
 Maat in winnen, maat in waaren,
 Maat in spillen, maat in spaaren,
 Maat in moede, maat in min,
 Maat in zuchte, maat in zin,
 Maat in slaapen, maat in waaken,
 Magh men niet voor schaadlyk laa-
 ken.

Overmaat van moony baat
 Om te worden meisjens maat.

Wil je jaagen zulk een wiltje,
 Laat haar, door uw gulden briltje,
 Niet kleen zandt, oft ander gruis,
 Of de schoonheidt van een luis,
 Maar tot onder in den rijken
 Welgespekten geldkift kijken:
 'K wed u, dat dukaat en kroon
 Straalen als mijn bruiloftstroon.
 Kondt ghy 't glaasjen daar naa zetten
 Dat goudtguldens pistoletten
 Werden, 't waar noch wel zoo goedt.
 Zelf de Mingod, weet ghy, moet
 Hebben, zoo hy brandt zal stichten
 Goude doppen aan zijn schichten.
 Belght u dan niet dat ghy zoudt
 Weenigh opdoen zonder goudt.
 Laat van geene zeedigheiden
 U altoos zoo ver verleiden
 Dat ghy minder zegt als 't is.
 Dat waar 't heele doelhuis mis:
 Veel van lettren te gewaagen
 Die ghy hebt te lijf geslaagen,
 Weet ik nauw, of 't is geraên.
 Letters doch voor letters gaan,
 En zy letten meest de vrouwen,
 Heb ik Katzen les onthouwen;
 Die ten oorlogh heeft het boek
 Doen ontzeggen van den doek.
 Eevenwel en zoudt niet deeren,
 Dat gh' haar averechts kondt leeren
 T'zaamenspielen tot een stem,
 Uw' hoofletters K, V, M. . . .
 Maar wie plagh dus voort te stuiven
 Als ik doe? die zoek te schuiven
 Van my huwlykmaakens last:
 En, ik hijlikmaak al vast.
 'T welk, wanneer 't my schoon moght
 voegen,
 Schaamte moest nochtans my wroe-
 gen,
 Dat ik onderwijs, die wis
 Over al mijn wijzer is.
 Venus kindt, de looze stooker,
 Betren pijn in uwen kooker
 Vinden kan, dan ik u zen;
 Al en waar het maar uw' pen.
 Ghy zegt; zy zich niet begeeven
 Dar te lucht, om hoogh te zweeven,
 En maar maatelijke vaart
 Weet te maaken by der aardt.
 Schoon, men schill'er af de veeren,
 'T vliegen zal zy niet verleeren,
 Aardend' altijd naa den grondt,
 Daar ze, toen ze wies, in stontd.

Jaa, dat meer is als ze speelen
 Voer ten hemel, naa te queelen,
 Leide ik haar noch toe; den zwan,
 Die haar aan zijn wieken wan.
 Woordtjes zoud' zy op die wijzen
 Lichtelijk zoo hoogh doen rijzen
 Dat het galmen werd' gehoort
 Tot ontrent den * hoogen oordt.
 Moghten opgezonge spraaken
 'T kamperhoofd die ooren maaken,
 Daar ghy wilt dat ik by vat;
 Wel bequam u 't hoefslaghnat.
 Want al kout ghy, oft uw' lippen
 Niet en hadden mogen stikken
 In 't gewiekte paardt zijn bron;
 Noit in my dat koomen kon.
 Recht daar tegens, ben ik reede
 Op een lutjen naa, by eede
 Te verklaaren, dat ghy nooit
 Zoo veel wijns en hebt gepooit,
 Als van deeze vocht geslobbert.
 'K zeg, ghy hebt'er in gelobbert;
 Jaa gedompelt uwen kruin.
 D'afgeloope droppen bruin
 Van het smetten uwer haaren,
 Ghy in eenen pot vergaaren,
 Wel Poëtsch en potsigh, gingt,
 En ons smeeren aan, voor inkt.
 Goedt hebt ghy dan blonde kuiven
 Met Poëtsche schaft te kruiven,
 Datze blijder blinken schier,
 Als de kant van uw papier.

Welgeschaape zijn uw leden.
 Treffelijke tooverreden
 Dunken uwe letters my,
 En uw starrekijkery.
 Maaken kunt ghy groot getokkel,
 Met uw' ongeknoopte knokkel,
 Die de snaar manieren leert.
 En uw keel is wel gesmeert.
 'T rollen van uw koppelrijmen
 Heeft de kraft van afgodt Hymen.
 Windt zijn meisjes. 'T moest'ergaan
 Zeldzaam, bleef ze in 't vriesgat staan.
 Zegt ghy dat uw gaaven meer zijn
 Niet als van haar glans de weêrschijn?
 Goedt. Het is wel eer geschiedt
 Dat van weêrschijn ijs ontliet:
 Zoud' het als een ooven gaapen,
 Dat ghy zijt van haar geschaapen?
 Dat waar veel. de liefde is sterk,
 Die men leidt op eigen werk.
 Vleidt ghy my om Alaards vleyen?

Een apteeker, aan't bereyen
 Had den dagh van doen, niet min.
 Zoo veel kruyen gaan'er in.
 Al 't gelaatje stond belaaentjes;
 Halve zuchjes, heele traantjes;
 Stompe kusjes, lonkjes sneegh;
 'T meeste zaid' hy, als hy zweegh.
 'T vuur en moet hem zeer niet bijten,
 Die zoo luide brandt kan krijten,
 Door een keel, daar hitte in haart,
 Wil geen' stemme bovenwaart;
 Dacht ik; in 't gelaat van deezen
 Kunnen enkele oogen leezen,
 Wat in 't hart geschreven staat.
 Vaart ghy in den Haag zoo, maat?
 Kunt ghy daar in 't voorhoofschet-
 tren,

Duid'lijk zien de duifstre lettren,
 Van het harte, koopt ghy geen
 Glas, geen glas? ik denk wel neen.
 Glas en kristalijn tot brillen
 Moet ghy hoopen gelds in spillen,
 Zoo ghy 't hart eens op wilt slaan,
 En doorzien de binneblaên.
 Alaards woordelooze praasje
 Meest heeft uitgekijpt het jaasje,
 Dat wat laager als mijn krop
 Lagh als in een yzendop.
 Evenwel ik kan niet zeggen
 Dat ghy 't ook zoo aan moet leggen.
 Hachelijk waar zulk een raadt.
 Wat weet ik hoe zy 't verstaat?
 Ieder eene moet men zoeken
 Naar haar aangezicht te doeken.
 Mislijk oft zy waar gestelt,
 Op wat woorden voor haar geldt.

Vastaartjen, hoe 't zal gelukken
 Zoud' my konst zijn uit te drukken,
 Altijd is het vraagen vry,
 En het weigren staat'er by.

Zoudze zulk een' storrem afstaan?
 Neen ze: ziet gh'haar voor zoo straf
 aan?

Jaa ze: zy gelooft te laauw.

Neen ze: Vastaart is te gaauw.

Jaa ze: z'heeft geen' zin in zoenen.

Neen ze: Minnezon doet groenen.

Jaa ze: z'hangt haar' moeder aan.

Neen ze: dat kan overgaan.

Jaa ze: z'is te jong van jaaren.

Neen ze: jong're ziet men paaren.

Jaa ze: zy zoekt maaghdoomslof.

Neen z': een ieder steekt naar 't hof.

Jaa

*een plaats aan 't Y, tot Amsterdam.

Jaa ze: z'heeft te veele kroonen.
 Neenz': hy magh de zijn wel toonen.
 Jaa z': hy heeft der daagen veel.
 Neen ze: 't is het passe scheel.

'K magh hier by een speltje steken.
 Als 't u moght aan jaa gebreeken,
 Lijden zoudt ghy, zoo ik meen,
 Vastaart, u met dus een neen.

Zoetjes, toef wat, noch een woordt-
 Ik u bijten moet in 't oortjen, (jen,
 Dat mijn hoofjes rammelrad
 Schoontjes schier vergeten had.
 Spreekje 't meisjen blond van haaren,
 Past voor al haar te verklaaren,
 Klaarder, dan ghy 't my bediedt,
 Vastaart, oft ghy 't meent oft niet.

Aan den Heere HUGH DE GROOT,

Op 't beroepen van twee Leeraars ter doorluchtiger Schoole, en zijn
 koomst tot Amsterdam.

SO uw geluk zijn' opgang nam,
 SO hooghgereezen Amsterdam,
 En trof uw' eerezucht noit het wit;
 Daar nu haar' heerepijl in zit;
 Naardien gy u gingt stellen t'schrap,
 Tot winst van waarde weetenschap,
 En t'uer onderrechting riept,
 Twee helden, die der dingen diept
 En steilte afpeilen op een prik,
 Van 's hemels kruin in 't hart van 't
 flik.

Noch mangelde aan uw grootheid
 wat,

Tot dat het Delphisch puik in stad
 Quam storten uit den boezem Goodts.
 Hier mede zijt ghy buiten schoots
 Van 't alverblindend onverstandt,
 En midden in de zon geplant
 Der gloory en voorzienigheid.
 Kent dan uw' kans, eer datze dreidt.
 Een aardekloot verciert en drukt
 Het spanfel uwer kroone. Rukt
 Die blaauwe perel van haar' top,
 En zet'er 't oogh der wijsheit op
 Den overgrooten Hugh de Groot,
 Apollos dierbaarste kleinoodt,
 'T welk glad doorkeek, wat Griek,
 Latijn,
 Egyptenaar bekend moght zijn;
 Gezuivert boven dien, is meê

En afgespoelt, in all' de zee
 Van 't hof der Frankisch' heerschap-
 py;

Daar eeuwich gaat zoo heet een' ty
 Van wereldwissels eb en vloedt,
 Dat het eendwaas kan maken vroedt,
 En sneedigh slijpen door 't verzoek,
 Veer beter dan 't geleerdste boek.

O blaakende vernuft, zoo puur
 Als 't rookelooze starrevuur,
 Wanneer hem wolk noch schaduw let!
 Gy stelt aan krijgh en vreê de wet;
 'T wargaaren van 't gerecht gy schift;
 Verlicht de duisternis der schrift;
 De naamen die uw lof verbreidt
 Vergoedt gy met onsterflijkheid,
 Oft eeuwelijk onzaaligh maakt
 De geene die uw oordeel wraakt;
 Baardt wonderwerk by wonderdaadt;
 En altijds even zwanger gaat.

Maar alle wondren streeft verby,
 O Lief der deughde, dat, daar gy
 Die groote wonderen bedrijft,
 Zoo kleen noch by u zelve blijft.
 Dan mits dat ghy u dus verneert,
 Houdt zich der Eng'len schaar ver-
 eert,

Met zich te draagen onderdaan,
 Aan u, en staâghs ten dienst te staan.

1633.

K L A G H T E

der Prinsesse van Oranjen, over 't oorlogh voor 's Hartogenbosch.

Schoon Prinssenoogh gewoon te flonkren,
 Met zuiver' hemelvlam, kan ook
 De grimmigheid, u dan verdonkren,
 En smetten, met een aardschen rook?

Wat

Wat tocht verleert die glinsterlichten
 Hunn' zoeten zwier?
 Om liever brandt van Mars te stichten,
 Dan Venus vier?

Zoo glooryzucht uw' zinnen prikkelt,
 Voert, in triomf, mijn' slaverny.
 Een krans van bloemen bly gespikkelt,
 (Geen lauwergrœn en heeft 'er by)
 Zal ik u vlechten, heel doorwaassemt,
 Op nieuwen vondt,
 Met geur, mijn handtjens aangeaassemt,
 Van uwen mondt.

Op goude lelyen, en sraalen,
 Laat trotsen Fransche en Spaansche kroon.
 Om daar een perrel af te haalen,
 En streeft zoo niet, door duizendt doôn.
 'K zal d'uw' al aardiger doen blaken,
 Van steê, tot steê,
 Met traantjens dauwend' op mijn' kaken,
 Uit minnewee.

Ik pooghde 't gloedje van mijn' liefde
 Misschien te koelen, voor een' stondt,
 Kon nijptang 't flitsjen, dat my' griefde,
 Wat trekken uit de diepe wondt.
 Maar 't schijnt geweërhaakt, dit is 't mangel.
 Helaas! mijn hart
 Voelt maklijk inwaarts gaan den angel;
 Te rug, met smart.

Mijn' zughjens, tedere getuigen
 Van d'ongeneezelijke quaal,
 Die plagh uw open oor te zuigen.
 Nu stoppen 't kooper, en metaal.
 Terwijl ghy breidelt d'oorloghskanffen,
 Met wal en graf,
 Trompet, en schut (ach arme) schanffen
 Mijn' klaghten af.

Indien 't u lust, Jupijn te speelen,
 Zijn' vriendtlijkheên te volgen traght.
 Zijn' hooghste lof, in mensche keelen,
 Nocht donder is, nocht bliksemjaght.
 En beter, dat mijn' smijdigh smeeken
 Uw hart verfraay,
 Dan in gedruis, van slaan en steeken,
 Het veldtgeschraai.

'K hoor alle daaghs van versche dooden
 Gevelt in hol, oft galery.
 Elk overlijdt aan eige looden,
 Maar aller koegels moorden my.
 Want ik my elkmaals voel bezeeren,
 Als van een punt,
 Die denk; op 't hoofd met witte veeren,
 Was dat gemunt.

Wat mooght ghy, die u niet en zoeken,
 Bestooken, in hun voordeel, gaan.
 Zoo veel en is 'r niet waardt, de vloeken
 Van heel Kastilje, op zich te laân.
 Denkt liever, hoe Madril zoud' stoffen,
 En zijn verquikt,
 Vernam 't, van scherp te zijn getroffen
 U. Ach! my schrikt.

Maar is, om lief, om lijf, om leven,
 Om kindt, om zoon van vaders naam,
 Zoo veel, op veer naa, niet te geven,
 Als om een' glooryrijke faam,
 Zoo gunt my dat ik met u rijde,
 Door koudt, door heet,
 En voert my by 't rappier, op zijde,
 Waar dat ghy treedt.

Dit aldus overgezet in Spaansch, door eenen Portugees.

C A N C I O N

de la Princefa de Orange,

sobre la partida del Principe a Belduque.

Prinçipe noble y apazible
 Tan blando y dulce en el mirar,
 No me direys como es possible
 Ser amoroso y pelear
 Que ley que fuerça os obliga
 A tal rigor,
 De querer mas guerra enemiga
 Quel proprio amor.
 Si pretendey, como ymagino,
 For gloria y bien mio suspirar,
 Marchad que yo me determino,
 Hazervos della coronar
 Una corona mas preciada
 Que de laurel,
 Darà de flores adornada,
 Mi pecho fiel.
 Si de la corona d'España
 Aquesta perla deseays,
 Mirad que el alma vos engaña,
 Si a tantas muertes la pagays
 Dexalda estar por que mis ojos
 Os pagaran,
 Que de sus lagrimas y enojos,
 Perlas baran.
 Una alma en amor abrasada,
 Como es possible sossegar,

*Si està la flecha tan clavada,
 Que es impossible de arrancar,
 Està passado de tal suerte
 Mi coraçon,
 Que solo curara la muerte
 Esta passion.
 Bien servirian mis sospiros,
 Para testigos deste mal,
 Mas no los oys con los tiros,
 Que suena mas hierro y metal,
 Teneys en guerra los cuydados
 Y no mirays,
 Que por mirar por los soldados,
 Me dexays.
 Si por el bien de ser famoso,
 Con Jupiter os igualays,
 Por que no soys tan amoroso,
 Pues de imitarlo vos prezays?
 No es mejor en mis amores
 Imaginar,
 Que de la guerra los dolores,
 Oyr llorar?
 Quien puede oyr todos los dias,
 Tanto morir sin desmayar,
 Nel campo y en las galerias,
 Todo es morir y pelear,
 Yyy*

Es

*Es fuerça el alma se consume,
Solo de oyr,
Que tirar a la blanca pluma,
Hasta morir.*

*Por que buscays quien no vos cansa
Ni vos afige el coraçon,
Ser causa de tanta matança,
Por toda España no es razon,
Ni por Madrid ni por Castilla,
Hazer deveis;
Lo que por sola una Villa
Que pretendeis.*

*Mas ya que por amor ni vida,
Ni por hazienda lo dexays,*

*Ni vos impide esta partida,
Un hijo solo que adorays,
Llevadme os ruego siempre atada,
Si me amays,
Al lado de la fuerte espada
Que llevays.*

*Atrevida y confiada,
Aparece esta cancion,
Por que lleva por blason,
Que ha de ser por vos cantada,
Si este bien la concedeys,
O señora de cantarla,
Todos podran alabarla,
Por que vos la enobleceys.*

A N T W O O R D T

aan den Vryheer van Asperen, op zijn gedicht my, by Joffr^{en}
ANNE ende TESSELSCHA, toegezonden,

beginnende: *Deez Nimfen allebey versiert met rijke gaaven.*

SInt dat de gierigheid maakte onderscheidt van have,
SWorp elk een schallik oogh op onverdiende gave',
Die makkelijke winst. Jaa zeit men, dat verdoort
Met menschenmal ook vaak de hemel is bekoort
Door loftenis van gaaf; en dat hy 't oor genegen,
Tot bodt van offer, heeft; als anders geen bewegen
Aan zijnen wil en was. 'T geloof, een ding zoo vry,
In alle vormen past. Maar dit is kettery.
Oft is 't een waare waan, zoo zoud' ik lichtlijk darren
Een vonnis vellen, om de burglary der starren
Te leggen balling 's lands; en maakte een' leêge loots
Van dat doorluchtigh hof, en all' den hemel doodtsch.
En, om met waarder volk zijn' zaalen te stoffeeren,
Keurde ik ze weder vol van Ridders en van Heeren,
Die wel op gaaven zien; maar gaaven, die zy niet
En lichten van de plaats, daar men ze lichten ziet;
Maar gaaven van vernuft, van zinnen, en van zeden,
Gelijk de hemel plaght aan iemandt te besteden
Dien hy, tot kandelaar van zijne mildtheid, koor,
En draagen doet te pronk het zweemsel van zijn' gloor.
Uw' oogen vierighlijk, op zulke gaaven, lonken,
O Vryheer, die in 't hart voedt ongeleschte vonken
Der welgeboorenheid, en dien te dezer stontd
Noch de gezonde smaak der oude deughde mondt:
Zulks niet en haakt de dorst van uw' begeerlijkheden
Naa gaaven van der aard', oft't geen men bet beneden
Haar snijdt als van haar vlees, wanneer men scheurt haar' schoot,
Versmaênde 't geen zy baart, om 't schennisbaarend roodr.
En, al wordt elk gerukt van hartstoght heet en driftigh,
Schier zonder wederstandt, naa gift van goudt vergiftigh,
Ghy vlamt gestaadigh op de gaaven der gemoên,
Die vaaken d'afkoomst van een' mensch ontwassen doen

Den menschelijken naam: gelijk als wel bewijzen
 De geen' die ons uw dicht voor Nimsen aan komt prijzen.
 Dies ik (dewijl z' 'er zijn, (hoe quaalijk dat het past,))
 Die aan gaafgierigheidt den hemel maaken vast,
 Van waar dat zy, voor al, behoort te zijn gevloten)
 Van u heb beter waan, dan andren van de Goden.

Op 't * *verziersel* van VENUS en ADONIS.

* de Fabel.

DE zwaarste stond van ramp, het uiterst' ongeval,
 En bitterste uure, schein, beschooren voor 't † heeal,
 Wanneer, zelv' angebrandt, de prikkelfter tot teelen,
 Bekoopend' haare lust van staêgh met vier te speelen,
 Adonis, dien zy droegh in 't harte, zagh ontmant;
 En in den mondt der hel gestelt door 't zwijn zijn' tandt.
 Ach, hoe wordt haar te moê? de doodt, in wie 't vermaaken
 Noit wies tot lachens toe, die kreukte toen de kaaken,
 Mits zy d'onsteltenis der bijstre zinnen zagh,
 En liet haar' tanden zien als wappren naa de lagh.
 Zoo kitteld' haar de hoop van 't ongehoopt verwinnen
 Op d'allereeuwighste der doodtvrye Godinnen,
 De leevengeeffter zelf. Zy vloogh haar aan, te fel;
 En had, met eenen zet, veroverf al haar vel.
 Daar plante z'haar' lievrey, tot veegh en zeegeteeken,
 En deed het helder blank, met loode doofheidt, bleeken.
 Dies Venus voor een lijk van elk' geoordeelt wert;
 Behalven van Jupijn, die kijken kan in 't hert.
 In dus een' deerlijkheidt, die 't hemelsch hof verschrikte;
 Door dien in oorsprongs grondt all' 's wereldts wortel stikte,
 Ontviel, van groote vreughd, haar' vinnigheidt der moort.
 Zy dutte in 't wonder 's werks verwart, en voer niet voort.
 In tuffen streed de vaagh der innerlijke laauwte,
 En wekte weder op de geesten uit de flauwte.
 Quijt was de doodt haar' kans, en deifde. Maar zoo naa
 Was Venus 't leeven quijt, door 't sterven van haar' gaê.
 Als de Godin nu was een weenighsken bekommen,
 En de geblufte kool weêr, in haar oogh, geglommen,
 En 't blos haar' wang weêr mijnde, en 't blaauw haar' lippen liet;
 Zoo werdt de tonge vlot, en tuigend' haar verdriet.
 Doch deed haar 't woede wee geen' ydele gedachten
 Uitwerpen met een' stoet van nuttelooze klaghten,
 En woorden voor den windt: maar reên, daar ieder een
 Kan worden door gesticht, die ooren heeft tot reên.
 Ach minnaars! zaid ze, leert, dat wie zich gaat begeeven
 Met errenft tot de liefd, die leeft een dubbeld leeven;
 Het zijn' en zijnes liefs. Hem treft haar not en noodt.
 Wie dubbeld leeven leeft, die sterft ook dubble doodt.
 En ghy, die wijflijk zoekt te vlieden het verfteuren,
 Te blijven buiten vrees, beschut te zijn voor treuren,
 Voor eigen reekent u van 's wereldts goedren geen':
 Dan die alleen gebruikt lofhartigh, als te leen.
 Maar ghy, die wordt gevolgt van goddelijke minne;
 Gevrijt van 's hemels stem, hoe zet ghy uit den zinne
 Zoo lichtlijk 't opperschoon, van 't wellek opgetilt

† univ. s.

Behoorde uw geest te zijn; en jaaght op wereldsch wild?
 Zoo deed Adonis ook. Men heeft geen' ope schooten
 Voor gunsten van om hoogh. Haar scheen' de starren stooten.
 Verschijnt'er aardtsche lust; daar brandt men vierigh heen.
 Daar toont men zijnen aardt; en speelt het drooge veen.

Aan A R B E L E, datze haare rijmen't licht gunne.

GHy ooghen onzer eeuw, wier leden, reden, zeden,
 In vriendelijken strijdt van haar' bevallijkheden,
 Om voordel staadelijk zijn d'een' op d'ander' uit,
 Waar toe verbiedt ghy 't licht van uwe rijm te lichten?
 Doe klinken op den zwier der goddelijke dichten,
 En zeegen d'aarde met dat hemelsche geluidt.

Ghy zult Kalliope met queelen overtreffen,
 Indien 't uw' stemme lust haar' toonen te verheffen,
 En van dien eedlen geest te toonen ons de vrucht:
 Waar't mijner ooren lot, al is de gorgel heesjes,
 Mijn vlotte geest gescheept op gallemende geesjes
 Van uwen aëm voer heen verdwijnen in de lucht.

A R B E L E 't liedt gedauwt uit uw' geleerde lippen,
 Een' lustelijke luim braght in de Noorsche klippen,
 Dien eeuwigh zoud' die lach in 't aanzicht blijven staan.
 'T gediert in 't lief geschal zijn' ooren zoude weiken.
 Ik zie den toeloop reëds van esschen en van eiken,
 En al't gestruikte volk tot zulk een' preke gaan.

O mijn robijne mondt! ghy zoudt de diepe daalen
 De bergen en het woudt in hovaardy doen dwaalen.
 Zy vielen plotsigh in verwaantheids ydle zondt,
 Door dien dat zy uw' zang, zijn wenden en zijn keeren,
 Zijn' vlughjes en zijn' val, verliest af zouden leeren,
 En kaatsen met uw klank; o mijn robijne mondt!

De snaatrende Echo, die men noit verdubblen hoorde
 Meer dan de laatste reën, viel snakkend' in de woerde'
 Van uw' gesmolte spraak ten vollen naagedeunt.
 Zoo steurt de Florentijn op vorstlijke toonneelen
 Met morrende teorb't gesprek der geen' die spelen,
 En schijnt dat hunne wijz' op het gedommel steunt.

Luste u te stichten stadt vol koninklijke daaken,
 Het waar' u kleene konst de steenen vlug te maaken.
 Fabrijkte ghy slechts, zelf zy zouden staaplen op
 Zich tot zwaarlijvigheid zoo braaf, dat d'eedle vesten
 Amphions zouden niet dan nederige nesten
 Zich dunken, en van schaamt' intrekken hunnen top.

Ik waan indien uw' maat mijn' geesten quaam' verheeren,
 In eenen Phoebus zoud' zy lichtlijk my verkeeren,
 Waar' tot zoo fijn een beeld mijn marmor niet te grof.
 Doch, wilde d'handigheit van uw vernuft zich reppen,
 Ik weet, uw wetenschap kon met een' zet verscheppen
 Het maaksel niet alleen, maar zellef ook de stof.

Maar waar ik Phoebus en bezat het rijk der daagen,
 Ik zette u bovens my in 't blaakenft van den waagen,
 Ik lichte met perruik met al mijn laurenhoedt:
 En zoud' 't gevlochten lof met lokken gouds daar tuffen
 Opperende doen uw' zilvre zooltjes kuffen,
 Gelukkigh hoofdtsieraadt, waar 't kuffen uwer voet.

Ghy zoudt voor vracht, en ik alleen voor voerman ryen.
 Voor voerman? neen. Ik zoud' de toomen laten glyen.
 Mijn hengften hoefden dan bestier van lerp nocht reep,
 Om 't hollen te verhoên, oft aan te binden 't rennen.
 Ghy hadt met deunen slechts mijn' jaght by 't oor te mennen.
 Uw' stemme rijden zoud' voor breidel ende zweep.

Quam menssenbeê my tot een' zoeten dagh verspreken,
 'K ging om een lonkjen lichts, met inlijke ootmoedt smeken
 Uw overgodlijk oog, tot fausse van mijn' schijn.
 Dies't aardtrijk baaren zoud' zulk' ongewoone goeden,
 Dat zijne burgery had lichtlijk te vermoeden
 De zonne maar een maan van nieuwe zon te zijn.

Uw' troetelende tong, met kittelkeurigh vormen
 Van nooten noit gehoort, zoud' de luitruste stormen
 Doen vallen op hun vlakst. Als Æolus genoot
 Het drifzoet uwer taal', de worstelende winden
 Zoud' hy in zeemen zak, oft hun de keel toe binden;
 Behalven die u naa, met bolle blaasjes, float.

Wat 's wereld en wat 's windt? Ik zie de zeven ringen
 Des hemels luistervast aan uw bekoorend zingen,
 En hunnen draay aan trant van dat geschal verplicht:
 Uw' stemme noodt ter rey de grootste personaadjen,
 Die daar op schildwacht staan voor d'hooghste timmeraadjen,
 Maakt al 't goud harnast' hairs gespoorde voeten licht.

Maar hoe? waar reis ik heen? mijn geest door wonderwerken
 Der heil'ge Poëzy, bezeilt, met volle vlerken,
 Het opperste gewelf van d'onbeheinde klóot.
 Godinne zoo ghy my in dit onaardigh brallen
 Begeeft, wat naakt my dan, (ach arm!) ellendigh vallen,
 Noch viel ik liever, waar 't maar in haar' schoonen schoot.

'T LOOT VAN DEN DIAMANT

des Heeren H U I G E N S,

genaamt L A U R A L A T R O N I.

L A U R A T O T D E N R O O V E R.

'T zy u, verwoede nijdt, oft dulle boosheidt jaagt,
 Ghy die het waardt gebeent, mijns trouwen minnaars plaaght,
 En pooght al 't overschot, onmenschlijk te verstrooyen,
 Om zijne beeltenis, op aardtrijk uit te rooyen,
 Hoe woelt ghy te vergeefs, o booswight al te snoodt?
 Hoe schiet uw arbeit mis, en loopt zich zelve doodt?

Vernielen moest ghy eerst, all' d'onvergeetle daagen
 Van een' drievoudighe eeuw, die van zijn lof gewaagen.
 Ghy moest der wereldt eerst zijn' liefde maaken quijt,
 En blussen Lauraas naam, zoo ver de zonne rijdt.
 Hoe zeer ghy mooght verhardt in wrevle wreedtheit weezen,
 'T zweet brak u uit, te bergh uw borstligh' hairen reezen
 Door 't gruwen voor u zelf, nochtans naa dat ik acht,
 Wanneer het hailigh hair verscheen in uw gedacht:
 Het hailigh hair, dat blaên van mijnen naame drukken,
 Die, geen zoo laat een dagh, nocht zelf Jupijn zal rukken
 Van het naamhaftigh hoofdt, wiens overvliênde geest,
 Al medeburger van de starren is geweest,
 Eer hy het graf verstiet, dat ghy nu komt verstoeten:
 Te weeten, dit geraamt van schenkels en van kooten.
 Uw dulheidt doet zijn' zin. Hy zelf had voor onnut,
 Dit afgesleten kleedt, gewilligh uitgeschudt.
 Wat mooght ghy doodtlijk gift, op eenen man, uitbraaken,
 Die, met drie woorden, zich onsterflijk weet te maaken?
 Bestrijder van een schim, wat waant ghy, met die smaadt,
 Een wondt te delven, die tot in den hemel gaat?
 Dien hondt en was aan geen verlies van graf gelegen.
 Zoud' mijn Diogenes dan min daar mogen tegen?
 Hoe woelt ghy te vergeefs, o booswicht? weirlijk quaadt
 Stort op des doenders kruin, en treft geen hemelzaadt.
 Jaa, tot uw' meerder spijt, op my, die ingetooogen
 Ter zaal'ge zaalen ben, en heeft het geen vermoogen.
 Die armen, ik beken 't, gevlochten met de mijn',
 Vaak, om elkanders hals, eertijds, gelsingert zijn.
 Mijn klimop noemde ik die, mijn' boeijen. In 't vergaëren,
 Was 't dikwijls konst te raên, wiens d'eene oft d'andre waaren.
 Die rechterhandt, ik ken 't, had met de mijn', gemaakt
 Een huwlijk; waar' het, door het Noodlot, niet gestaakt:
 Die rechterhandt, die al haars meesters brandt beschreven,
 En, daar, getuigenis zoo breedt, heeft af gegeven.
 Maar 's levens korte droom vervloogh met alles. Ook
 Op mijn minwaardighst was ik zelve niet dan rook.
 Maar heil'ge liefd, met brandt tot d'eeuw'ge liefde ontfleeken
 Vlamt op een vlam, die 't aan geen voedsel kan ontbreken.
 Het graf van mijn' Poëet verwoest ghy heel. Ik zie 't.
 Maar stroomt het mijn vry meê. Hier kreun ik my des niet.
 Dat rottigh overschot van twee verliefde lijkken
 Verteere voort, waar 't wil. Ik geef het keur van slijkken,
 O beenen, die weleer, u eerlijk queet, in 't bedt,
 Arm, die mijn' poeslen arm, zoo dikwijls hebt ontredt,
 Ghy komt my niet te staê. De glans, en 't heerlijk blaaken
 Mijns liefs omvaêmt my staagh, met een volmaakt vermaaken.
 Petrarcha, dien ik hier geniet vernoeght en bly,
 Is fraaijer ongelijk; niet heeft'er d'eerste by.
 Quam, met dat broosch gewaadt, ons iemandt weder doffen,
 Verwerpen zouden wy 't, en als een' ballast lossen.
 Ons van elkandren af te scheuren, was het wit
 Der felle doot. Maar uit haar' gissing gink haar dit;
 Mits dat het leven, 't welk haar krachten ons benaamen,
 Herbooren door 't geloof ons eeuwlijk holp te zaamen.

Gaat heenen, krijzman, nu; verdwaalt vry, in uw lof,
 Moordt een' gestorven man, en rooft een handt vol stof.
 'T gebeente dat ghy schaakt, uit onderaardsche kuipen,
 Zal thans niet zijn dan as, en door uw' vingers druipen.
 De drooge buit zal deur, en met een wufte vlucht,
 Gaan stuiven over 't zandt, gaan zwieren door de lucht.
 De Zephirs zoet van aêm, de zuider doodshooftblaazer,
 Beleefder veel dan ghy, o zinnelooze raazer,
 Die zullen 't dierbaar stof, in plaats van zoo te woên,
 Den laatsten dienst van dus een' eerlijke uitvaart doen.
 De geene, dien de nijdt, de wereldt wil verbieden,
 Zich strekken zal alom, door landen ende lieden.
 Een hoek Ovid', een hoek Virgil lijkberging gaf.
 'T gansch aardrijk is van doen tot een' Petrarchaas graf.

Aan den B A R O E N V A N A S P E R E N ,

*Naa dat hy te Muiden op de verpachting der gemeene middelen
 geweest was, in den jaare M D C X V.*

Niet heel end al misschien en zal u zijn vergeeten,
 Wie dat'er is van 't slot en vesting ingezeeten,
 Die 't heirijk Goelandt scheidt van 't erfarm Amsterdam.
 O eedel' hoofdttak van uw' overoude stam;
 Van daar komt dit papier. Kan drokheid u toelaaten,
 Te denken, hoe ghy lest waart heffen, voor de Staaten,
 De zeenuw, zonder wie noit oorlogh lang bestondt,
 Op waater rijp gezoôn, en wijnen gaar gezont;
 Ter plaatse, daar een heldt van daadt en niet van dulden,
 Slechts Velzens heer een' Graaf van Hollandt darde onthulden:
 Van daar komt dit papier. En, die door 't witte veldt
 De kleene zwarten dus heeft in 't gelidt gestelt,
 Is een gebuur der zee gebynaamt van het Zuiden;
 En suft zijn' suffery op 't eenzaam huis te Muiden.
 Al zeg ik, in 't gelidt, de teekens die ghy ziet
 En neemt ze voor ontwerp van een' slaghorde niet.
 'T en grimmelt hier van geen geschilderde oorloghslieden,
 Om uit te beelden, hoe voor Troye plaght te schieden
 De schildvergaëring, daar Homeer af doet verhaal:
 Nocht harde leeringen, die, met zijn' zoete taal
 D'Athener Xenophon, zoo wijs en zoo bewandelt,
 In 's ouden Cyrus school, oft 's jongen toghtboek, handelt.
 Ik heb my wel gewacht te maalen op dit blad
 De Phalanx van den Griek die 's opganks roem vertrad;
 En hoe zy, ongewoon het zeegewit te missen,
 Aan 't moorden was met haar' toelagende sariffen,
 Al eer de vyandt trof; hoe dat zy werdt verknocht,
 Hoe dat ze (als 't pas gaf) floopt', hoe zy werdt aangebroght,
 Hoe, zonder hindernis, zy aarzeld' haare schreden,
 Hoe dat zy kromp in een, en zich wift uit te breeden.
 De Roomsche keurebend verkleenster van de grootst'
 Die 's werelds bodem droegh, staat hier niet naagebootst,
 Met haare ridderfchap, als vleugels op de zyen,
 En hoe zy d'oorloghskans opzette aan drie parthyen.

Haar' oefning, haar geweer en wordt hier niet ontdekt,
 En wat men uit Polyb, oft Cæsar zellef trekt:
 Nocht ook des laaften tijds krijskunde. Geen' standaarden
 Van onverharnast volk, nocht benden lichte paarden
 En draaven door dit vlak. En, wat voor waapenspel
 Monluk te Siene leerd', oft Noüe te Rochel,
 U voor te draagen, waar, mijns oordeels, heere, doole'.
 Ghy, onder Mauritz, zijt geweest ter hooge schoole;
 Die schildert met den zwaarde, en met de spietsse schrijft,
 En preekt met grof geschut, hoe Mars zijn' handel drijft.
 Want overoudren deughd, dier 't landt plaght te genieten,
 En eige moedt u 't hart niet ongeprikkelt lieten,
 Oft ghy en waart te paard, in 't yzeren gezeet,
 Het zinkroer in de vuist, oft karabijn gereedt,
 De toeverlaat op zijd', om 't Spaansche juk te knakken,
 En, nevens uwen Vorst, 's lands vyandt op zijn' hakken.
 In deze dartelheên heeft zich uw' jeughd besteedt.
 Haar ambar was het stof, haar roozewaater 't zweet,
 Het toegemeten broodt, als 't noodt deed, haar' banketten,
 Haar' zoetste morghedeun de trommels en trompetten,
 Het lof haar opperlief: dat liever onder 't selst
 Van de gevaarlijkheên der strijden is omhelst,
 En onder 't zeildoek met zijn' minnaars wensch te speelen,
 Dan onder loofrijk dak van koetsen oft priëlen.
 Maar sedert dat ghy, met een' streng' Agrippaas plicht,
 Voldaan hadt uw' August, bestondt u het gewicht
 Der bezigheên van staat aan 't roer des lands te trekken,
 Om, met de zinnen, een' Mæçænas te verstreken.
 Dien volght ghy, niet alleen in nechtigheid en vlijt,
 In voorzicht raamwijs van gelegenheid en tijdt,
 In oordeels wisheid, in beleit kloek en behendigh,
 In vaakelooze zorgh, in trouw altijds bestendigh,
 Aanminnigheit van zeên, en destigheit van doen;
 Maar ook in letterliefde. Ach moght, met lauwegroen
 De maaght van Hollandt eens gekranst, ten tuin uitsteeken
 Haar hoofdt, als Rome eertijds, en door de wolken breeken;
 Dat ghy te loonen waart naar uw' verdienste en bloedt,
 En uw vermoghen wiert zoo ruim als uw gemoedt!
 Hoe zouw de blanke Lek vergeeten dan haar stroomen,
 En luistren naa den galm van de gebuure boomen,
 Antwoordend' op 't geschal ontheven by den drang
 Der Flakken rijk van maat, en Maroos braaf te zang?
 Die uw' grootdaadigheit, gezint om t'overtreffen
 Elkeen' in gunstbewijs, tot Vorsten zouw verheffen.
 Tot Vorsten zeker. Want, was Maro niet gelijk
 Een' zuil van koper aan de puy van 't maghtigh rijk?
 Geen raadsheer, daar August wel rustigh op moght slaapen,
 Wiens wijsheid hem te staê quam meer dan meenighs waapen?
 Waar dat ghy vinger ook zelf aan de penne slaat,
 Ghy stort zoo Duitsch als Fransch, dat naa de gloory staat
 Van den Hebreeuwfschen harp, wiens helderheit van snaaren
 De schrik des Philistijns plaght met zijn' stem te paaren.
 Moght u de kromme Sein, de welvaart van de stad,
 Daar Henrik ('t is vijf jaar') ten troon der zeege, zat,

Eens hooren, ik en weet, oft blijder dan oft droever
 Hy om 't uitheemsch François, ten* burge van den oever
 Dus richten zouw zijn' spraak. „Ik vind wel groot bescheidt
 „Om u geluk te biën, o hof der Christenheid,
 „Met d'eere, die 't u is, dat ook van vreemde tongen
 „Uw' taale wordt gebouwt en heerlijk opgezongen.
 „Dan dit verdriet my, dat Ronfard, Bartas, Marot
 „En konden kroonen niet met zulk een lof dit slot,
 „Als een Baroen van naam, die onder d'eerstelingen
 „In Hollandt wordt getelt, doet met zijn heerlijk zingen.
 „Want nemmer wordt een' taal in hooger eer geplant,
 „Dan als haar, buiten 's lands, verheft een groot verstandt.
 „Deez' eer, o Vrankrijk, heeft voor u verdient uw Koning,
 „Die hier aan d'Oeverburgh den * Tichelhof en woning
 „Verheelen deed; door 't rak der groote galery.
 „Die u in aanzien bragt, de wereldt deur, was hy.
 „Hem quam wel toe, voor al, de smaake dezer eeren.
 „Maar 't Lot wil dat hy haar, wy teflens hem ontbeeren.
 „Ontbeeren! langer nu vindt onder zijn beleidt
 „De hemel al te groot de Fransche mogentheidt.
 „O voer al uit vernuft! o goedtheid, ingebooren!
 „O zeeghbaare oorlogshandt! Geen man zouw licht van vooren
 „Hem hebben 't spits geboôn, als hy gewaapent trad,
 „Oft een schuimbekkend ros in dwang der spooren had.
 „Maar hebt gedult François. 'T is hoogh genoeg met klaghlyk
 „Geschrey, en rouw. De troost zy, dat zijn naam ontzaghlyk
 „U binnen houdt in rust: en buiten, met zijn dicht,
 „De nieuwe Apoll' uw' taal brengt in een eeuwich licht.
 Dus, acht ik, zouw de Sein van u zijn' reden maaken,
 En heffen hemelhoogh, den dichter in twee spraaken.
 De Fransche konstgenoot, met een' ontelbre schaar,
 Zouw koomen offren op zijn rijm aan uw altaar.
 Gelijken yvers brandt is 't, die my heeft gedreven,
 Dit stuk van kostle draën onkonstelijk geweeven
 Te doen verschijnen, tot een staal van mijn gemoedt,
 Voor u met heete groet. Niet schuppen met den voet
 Zult ghy 't: dewijl, in plaats van rijklijke sieraaden,
 'T goedt hart de Goôn vernoeght met een' festoen van blaaden.

* Chasteau de
Louvre.

* Tichelhof.

K L A G H T

over 't vertrek des Heeren

L A U R E N S R E A A L,

Oud-Oppersten van Hollandt in Indien.

In Bloeiimaandt des jaars M D C XXIII, van Amsterdam.

DE Maan had ellefmaal haar aangezicht verschaapen,
 De Zon driehondert maal' in Thetys arm geslaapen,
 Driehondert maal' te prijck gestaan aan 's hemels-luik,
 Dat Zwaantje liefde droegh tot Edelaart, het puik
 Het oogelijn der jeughd, van d'Amstelsche landdouwen;
 En zelve wist zy 't niet. Maar toen hem niet kon houwen

Z z z z.

De

De buurt van zijn geboort, en hy trok noordwaart an,
 Braght zijn te haast vertrek haar daar de tijding van.
 Aan 't zachjes zuchten toen, aan 't binnenmondsche steenen,
 Aan 't ooghjes kleên in rouw, aan het bedeesde weenen,
 Een arbeit van 't gemoedt, die voor de middernacht,
 Op klaghten uit quam, en dit liedt ter wereld bragt.
 Wat leght ghy u te kost, met opgespanne kaaken
 Aan 't ronden van het zeil, en blaast te bersten 't laaken,
 Windt ongenaage windt? nu ghy gaat maaken t'zoek
 Mijn Eedlaart, maakt ghy my doodteetster aan * Schreyhoek.
 Ach neemt het zachjes op. Ghy hebt zoo veel te slepen
 Aan al den windvang niet van d'Amsterdamsche schepen,
 Als aan den grooten man, daar ghy meed' heene veeght,
 Zoo ghy de zwaarte alleen van zijne deughden weeght.
 Ach neemt het zachjes op: oft hem noch in moght vallen
 De kinderlijke liefd' tot straat en burreghwallen,
 Die in der heughenis vernieuwen zuur en zoet,
 En naagelen den geest, daar 't lijf was opgevoedt.
 Maar straat en burreghwal, en markt, en kerke mede,
 Jaa ieder ledemaat der vaaderlijke Stede
 Aan d'uwen zijn verplicht, door weldaên zonder tal;
 Doch zijn verplicht aan u wel verre boven al.
 Gelijk de zeevaart is de praal des Aamsterlanders,
 Gelijk de mast het schik van 't schip is, en de standers
 De staatsy van de mast, des hopmans stal het zwaardt,
 Zoo zijt ghy all' de eer der uwen, Edelaardt.
 Wat vliedt ghy dit gewest? laat loopen hen, die gaaren
 By onttijdt leggen toe, op achter uit te vaaren,
 Wanneer de schuldenaars verliezen hun geduldt.
 Oft vliedt ghe om dat de Stadt zoo diep staat in uw' schuldt,
 En zoekt, uit heusheidt groot, u zelve haar t'ontdraagen,
 Om haar gestaadigh geen roodt aanzicht aan te jaagen
 Met jegenwoordigheit, die haar gedenken doet
 Dat zy in eeuwigheit u schuldigh blijven moet?
 Avrechtsche bankrottier. Oft hebt ghy hooren praaten
 Dat de weldaaden zich met lust genieten laaten,
 Zoo lang wel als men weet tot haar' vergelding raadt,
 Maar datmen ze, alse gaan daar booven, loont met haat?
 Dat vaak verdienste sprong verdiender voor de scheenen,
 Belijden in haar' biecht Cartago, Room', Athenen:
 Der welk' ondankbaarheidt de dwingelanden dwank
 Het volk te leeren, dank biên tegens zijnen dank.
 Doorgaands is 't waarheidt ook, dat niemandt wel magh veelen,
 'T verheffen van Propheet, met wien hy jong liep speelen.
 Cekrops zijn' burgery steld' op het droogh te pronk
 De kiel (die zegerijk veel vyands kielen zonk)
 Als afgedankt. Die niet doorluchtighs en bedreven,
 Galeyen slecht van dienst, wel in 't vaarwaater bleeven.
 Maar als een dappre deughd gemeene deughd ontwaft,
 En in haar' schaduw bluscht; gelijk de Noordsche mast
 Die naa de starren toght, met zijn' dikhairde pruiken,
 Den glans der zon verbiedt aan braam en brosse struiken:
 Men houtze voor een straal der Godtheit, en dat hy
 Die daar meed' is begaaft, alleen moet heerschappy

* Een tooren
 aan 't T, zoo
 geneemt naa
 't schreyen der
 vrouwen, die
 haar' mans-
 zien afvaaren.

En voeren in der handt het loonen en het straffen.
 De nijdt dar, aan den staf, van zulken heldt niet baffen.
 Geen ander voesterzoon heeft oit de stroom van 't Y
 Doen draagen hooger moedt, o Edelaardt, dan ghy:
 Noit iemandt van de stam der Aamstellandsche jeughden,
 Den overoudren bet doen poplen 't hart van vreughden,
 Noit Amsterdammer kindt, van overzeefche strandt,
 Met zulk' een' heerlijkheit, t' huis komend', is gelandt.
 Wat vloede 'er volks dat pas? wat grimmelden de gassen?
 Hoe hadden schuit en jaght gevloert de groote plassen?
 Wat viel 'er ooghs op u, en op uw oogen fier
 Ontsteeken 't een aan Mars, het tweede aan Venus vier?
 Hoe ouwling d'Oorloghsvorst by d'achtbaare Quirijten
 Ontfaen werdt, als hy quam van treden en versmijten
 Der dwingelandsche trots, hoorde ik u eens verslaan.
 Naa dat ik kan bevroên, daar moest het zoo toe gaan.
 Het staat my leevend voor. Ik zie de meeste luiden
 Zich aan gezelschap, pracht, en sleep, verydeltuiden,
 En reek'nen hoe ghy quijt een' grooten horren waart
 Van 't aardfche leeven quaer gespilt dan op der aardt.
 Die wijder denken, en uw' afkomst oit beminden,
 Deez' maakten staat van d'eer, die ghy voor u, voor vriden,
 Voor Hollandt hebt behaalt. Deez' roemen aldermeest
 De welgeschaapenheidt van uw' verheven geest,
 Die op het heetft der jeughd, nocht smelten kon, nocht slappen;
 Maar in de waapens zweette, en in de wetenschappen:
 Dien moed op waapen en op wetenschap, 't verstaan
 Der handeling van koop, geenszins en deed versmaên.
 Daar was 'er wel zoo week, dat d'oogen traanen droegen,
 Tot tuigen hoe in 't hart de zielen lieflijk loegen,
 Mits zy beleefden, dat hun Aamstel was geraakt
 Aan eigen burger, die had Koningen gemaakt.
 Wat hooger hoogheid weet de staatzucht ook te toonen,
 Dan dat men magh, naa lust, verschenken opperkroonen?
 Dan zonder tegenspraak, gelijk des hemels handt,
 Staat op ghy Vorst, zit ghy, te schrijven aan de wandt?
 Daar was 'er die 't beleidt van stip tot stip, naa reeden
 Van staat gekuijert, die, zoo veel zorghvuldigheden
 Bekroopen nooit van vaak, opwoegen boven al;
 Als daar ghy minst voor waart gehouden in 't geval.
 Deez' sutfen in het zien op zinnen zoo ervaaren,
 En afgerecht op list des rijks, in 't lompt der jaaren,
 En van uw' lof vervoert, en vonden nauwlijks naam
 Voor deughde, staand' aan 't roer van zoo veel toelegs t'zaam.
 Maar onze schitter-jeughd, die ziedende gemoeden,
 Uw' rapheidt en uw' raadt, in 't midden van het woeden
 Des oorloghs, maalen af, met trommelslaanden mondt;
 En hoe ghy den foldaat aan uw' geboden bondt;
 Hoe Mars met een gezicht meer moeds u in kon blaazen,
 Dan daar zy veiligh stoft, men zuipt uit Bacchus glaazen:
 Hoe 't hart den Spanjaardt klopt, wanneer men uw's gewaaght:
 En meer, dat ik wel zaid', zoo d'adem eener maaght
 Niet al te zwak en viel, en dat mijn kaaken moghten
 Bezwangren een trompet, van zoo veel kopre boghten,

Als daar toe zijn vereifcht. Met zulk' een glans men zagh
 U keeren uit het Ooft, en 't krieken van den dagh,
 Als oft ghy zijd' aan zijd' had met de zon gereden,
 En van haar ftraalen braght tot in d'Hollandsche fteden:
 Oft, oft ghy voerde met uw' vlooten diep gelaên,
 De rijke zomers van Molukken herwaarts aan,
 En ftrekte een volle zon van onwaardeerlijk wonder.
 En nu gaat ghy my, laas! recht in de kruinfip onder;
 Te zoet op 't zout der zee. Ach! zoo ghy dat bemindt,
 Ghy voert wel beter, by het waater en den windt
 Gevloten uit mijn licht, getogen uit mijn longen.
 Hier had uw fchip geen' noodt van doodelijke fprongen,
 In plaats van dat de baar daar vyandtlijken dreight,
 Zoudt ghy hier fpeuren blijk van hart u toegeneight.
 Hoe ver hebt ghy 't gemunt door d'ongebaande wegen?
 Gelooft my Edelaardt, die voorwindt is u tegen.
 Wat kan bejaagen een die vliedt van die hem mindt?
 Hoe dat ghy fneller zeilt, hoe dat ghy minder wint.
 Maar windt verwindt mijn' klaght, eer zy u komt ter ooren.
 En ziet ghy niet eens om naa de Schreyhoeker Tooren?
 Als ghy de daaken, recht oft Amsterdam verdween,
 Ziet kleenen, lieve doch, wordt dan uw hart niet kleen?
 Wat laat ghy, nevens my, hier maaghden arm van zinnen:
 U zullen janken naa de blanke Meereminnen,
 Wanneer uw' fteven flipt de koele Vecht verby,
 De Vecht, die speelgenoot van 't ong'lijk rijker Y.
 De toorens die daar ftaan, hoe zullenze op die zangen,
 Hunn' kruinen trekken in, kanteelen laaten hangen?
 De boomen in flaghoord rondom haar houden ftal.
 De planten van beneên beklimmen nu den wal.
 Maar deze leide maar zal hun zoo zeer verdrieten,
 Dat willigh, weeligh eerft, wil weigren lot te fchieten.
 De vroolijke ype zal gelijk vergeven ftaan,
 En kladden met een roeft de groente van haar blaên.
 'T ooftdraagende geflacht, door grooten rouw, gedwongen,
 Zal 't zogh ontzeggen aan zijn uitgeworpen jongen,
 En roepen om de bijl, en geeven zich aan 't vier;
 Als nergens meer toe nut. Wat zal de gaardenier?
 Indien dat mijn penfeel zijn droefheidt uit moest fpreken,
 Hy zouw gefchildert ftaan (tot een weemoedigh teeken
 Van onuitdrukkelijken druk) 't aanschijn bedekt:
 Gelijk zich hier mijn hoofd miftrooftigh onder trekt.
 Met een beneveld' zy haar' lichten met het laaken,
 En nam de goede flap haar af den laft van 't waaken.

DE HOLLANDSE GROET

aan den Prinffe van Oranjen,

over de zeege van den jaare C I O I O C XXIX.

Hollandt fpreekt.

ZYt, groote Vorft, gegroet, in uwen zeegewaagen,
 Wien, bet naa rechte, dan den voerman van de daagen,

Toe-

Toekomt een krans van lof, dat nemmer dorr' of quijn'.
 Want ghy, van hooger geeft dan zelf de zon, gedreven,
 Doet, door uw' dapperheid, my eenen dagh beleven,
 Die blijder is van licht dan duizendt van de zijn'.

Mijn zon, mijn zoon, terwijl dat andre landen floofden
 'T mergh hunner lenden uit, in teelt van oorloghshoofden
 En vorften vol verftands, om hoogh te zijn gemelt,
 Zoo deed, eeuw in, eeuw uit, ik niet dan krachten gaëren,
 Om t'overtreffen tal met deughd, en u te baaren
 Tot puikftaal zonder vlek van een' volmaakten heldt.

Maar zoo wanneer met ernft mijn' oogen u aanfchouwen,
 Zy fuffen, nauwelijks zich darrende vertrouwen,
 Te zien van my gebragt, ter wereldt, eenen zoon
 Begaaft met heerlijkheid van meer uitnemenheden,
 Dan, zy, die draaght een' kroon van toorenrijke fteden,
 In all' haar afkomst roemt de moeder van de Goôn.

Want onder haar geflaght fchijnt Mars alleen gefchaapen
 Tot het moorddaadigh zwaardt, dat recht manhafte wapen:
 Apoll' is afgerecht op felle flits en pees:
 Minerve op lange spiets: op 't handelen der toomen,
 Helenes halve broër: op vork, de vooght der ftoomen:
 Op vuurpijl, 's hemels Vorft, der aardfche Vorften vrees.

Maar als ghy 't hel gezicht befchaduw't met de pluimen,
 Krijght alle krijgthuigh kracht en leven van uw' duimen.
 Grijp maar den degen aan, ghy zijt een Mars in fchijn.
 Als Phœbus, pafst u fchicht; als Pallas, fcherpe speeren;
 Als Kafter, fchuimend ros te wenden en te keeren;
 De gaffel, als Neptuin; de blikfem als Jupijn.

Wy zaagen 't voor den Bos, daar ghy de dikke drommen
 Van krijsvolk niet alleen aantrekken, op uw' trommen,
 Maar zelf het aardrijk ook met zandt en zoön, en deedt,
 Dat, naa 't te paffe quam, eerbiedelijken fteegen
 De dellen voor u op, de duinen voor u neegen:
 En d'elementen al bragt onder uwen eedt.

'T hoefzyer leerden daar gedoogen de moeraffen;
 In fpoor van dijken gaan verdoolde waterplaffen:
 Die zich eerst waanden een hardt harnas voor de Stadt.
 Dit deedt ghe als effen maar de weeke weekken weeken:
 En braght de drooghte, al eer de zomer was ontfteeken.
 Uw' rasheidt joegh verby 't *beradde zonneradt.

Gelijk verweze man, die tuffen yz're ftaaven
 En eike balken leit, als levendigh begraven,
 Zoo leit 's Hertogenbos gevangen op zijn hals.
 Het klaaght, den Berger graaf, zijn noodt, met menigh teiken.
 Maar hoe? den hemel zal hy met zijn' handt bereiken,
 Eer dan hy ftuiten zal de froom zijns ongevals.

*Men zeit, die waagen is beradt, wanneerze zoo lange gereden heeft, dat de fchorheid van de affen ende naven is.

Die forffe borft nochtans tot hoogh bedrijf gebooren,
 Al proeft hy veel vergeefs en geeft geen' kans verlooren,
 Maar houdt de hoop gevat met onbezweken tandt.
 Ja, daar't weêrspannig Lot zoud' leeuwen hart doen flauwen,
 Wordt hy, door 't farren maar te strenger, en zijn' klaauwen
 Wel denken dar te slaan zelf in ons ingewandt.

Den Yfel, zich te zeer verlaetend' op zijn' stroomen,
 Hy buigen onder 't juk, en hechten doet zijn zoomen,
 Ter wederzyden, aan een' stijfgebouwde brug.
 Helpt goôn! hoe dier moest zy haar zorgeloosheit boeten?
 Wat trappen en wat treên van volk en paardevoeten,
 En wight van schut kreegh toen de Veluw op haar' rug?

Vermeete Spanjerdt, Waal, Hooghduitschen en Kroäten
 Moedwilligh, beter tot straatschenders als soldaten,
 Het allersnoodst der jeughd van Napels en Milaan,
 Met uitgelaaten loop van woestheid, zich verspreyen,
 En storten schielijk, als een winter op de weyen;
 Verflinden vrucht en vee, zien Godt nocht menschen aan.

Ellendigh Amersfoort verlaên met volle schuuren,
 Uw' rijkdom maakt u arm. Deez' en uw' zwakke muuren
 Bekooren 't woedend heir. Ghy houdt een oogenblik.
 Daar meê lagh Utrechts trots. Het graauw licht op te blaazen
 Met windt van voorspoedt, licht met weêrspoedt te verbaazen
 Valt plotfigh op zijn plat, en ieder *vat de schrik.

Niet ghy, kloekmoedigh Vorst, oft die uw deughd bedenken.
 Uw stevigh hart en weet van zwellen nocht van flenken;
 Is altijd even groot, en vult zijn' boezem net.
 Gelaat nocht tonge flauwt. Een geeft van eedle fiertte,
 Straalt tot uw' oogen uit, versmaênde dat gedierte,
 En met zijn' braafheids geur, den blooden moed by zet.

Gelijk een Herkules naa knodzen en naa kolven,
 Zoo grijpt ghy, tot geweer, de rustelooze golven
 Des hollen Oceans, en keert daar't onweêr meê.
 De winden aangemaant fluks op uw' woorden passen,
 En doen, tot boven't veldt, de brakke baren wassen.
 Gins maakt ghy 't water landt, en hier het landt tot zee.

Daar houdt het stroopen stal, en blijft de vyandt steeken
 Verlegen met zijn maght, weet niet dan windt te breeken,
 Dies wreekt het vocht met vier, en koelt zijn' moedt in vlam.
 Maar ongetrooft het diep der vloeden te bezoeken,
 Hy hel en hemel scheldt, en braakt een' vloedt van vloeken
 En dreigementen, op zijn buitdoel Amsterdam.

O ritse razery! niet dan een bitse dooren
 Is in haar eigen hart de maghtelooze tooren.
 Vergh' 't uiterst vry uw' kraft, en spier, en zenuw span.
 Zet schrap uw' schenkels, rek uit het gewright uw' dyen.
 De Vecht en 't blinde veldt zult ghy niet over schryen.
 Geen stap, die dat begaapt, geen sprong die 't halen kan.

* *Prendre l'espouvent*, zeggen de Françoizen.

Ghy, daar en tegens, Prins, bestormt de Stadt; en onder
En boven't aardtrijk, dreunt het alles van uw' donder.

De glinsterende gloedt verzelschapt dat gerucht.

Ghy schudt, met uw geschut, de bergen en de daalen,
En bliksem niet alleen met scherp van schitterstraalen,
Maar flingert krijsvolk als een' bliksem uit de lucht.

Uw krijgsvolk, dat, al eer de Maar daar iet af mompelt,
Den Spanjerdt op een' sprong, en Wezel overrompelt.

Dank heb het waakend oog, en zorge die gy droeght.

Deel heb ook aan den dank, uw mannelijk beleiden,
Tot het volvoeren van zoo groot een stuk bescheiden,
O Dieden, die den slag des Staatfien hemels sloeght.

De faam steekt haar' trompet, en doet ze zeege schreeuwen.
In lamren, door die kreet, verandren straks de leeuwen.

Elk deerlijk omziet naa zijn' hielen en den Rijn.

Waal, Italjaan, en Duitsch, elk zoekt zijn ramp t'ontryen.
Kroaat en Kastiljaan laat allen hoogmoedt glyen.

Zakt wat hy kan, en ducht zelf in een zak te zijn.

De graaghst is ieder om den wegh te rug te baanen.

De standaars van Leon, en de Borgoensche vaanen

Met quaastigh kruis van bloedt, gaan strijken aan den windt.

Des ^a arendts kromme bek, die 't alles dacht te kraaken,

Gedwongen is zijn' roof en Amersfoort te slaaken,

En ziet nu datm' ^b er meer als Roomsche vogels vindt.

Maar't leger voor den Bos, daar moedt en yver wiesfen,

Ontsteekt een ^c bos van vuur, op opgerechte spieffen,

En heftigh steêwaart in, den roep van zeege, jaaght.

O ^d Schetz, die de fortuin van den Naslauschen bloede

Te leur tot tweemaal steld', hoe werd u toen re moede,

Als ghy al't veldt in vlam, uw' hoop in affche zaaght?

De krijgsgodt uit het hoogh' afziende dat geberren,

Wat's ditte? zeid hy, draaght dan ook het aardtrijk sterren?

Oft pronkt verwinner met de ^e pracht van's wereldts top?

My lust met mijn perfoon die feeste te versieren.

Mijn' ^f toorts vervoege zich by al die zegevieren.

In zulk een' hemel haal ik doch mijn hart best op.

Mits daalt hy onder't heir beschorft met yz're korsten.

Een nieuwe lust terstondt bevangt die brave borsten:

Gemerkt zijn' godtheit kracht en koenheit van zich geeft.

Elk man die wordt'er tien; gaat zich ten aanval stellen,

Met ^g neêrgebogen hoofd, ontziende doôn nocht hellen,

En vol van dezen geeft, door kling en kogels streeft.

Vla-

^a De Kaizarsche vendels, daar een arendt in gevoert wordt.

^b Dat is; dat men meer arenden, oft meer kloeke vogels vindt als Roomsche arenden.

^c De zege van Wezel werdt in't leger voor den Bos geviert met brandende stroowissen boven op de spieffen.

^d Dit is den naam van 't geslacht van Grobbendonk, die 's Hartogebos tweemaal te voren heeft verdaadigt, ende der Staaten leger zien opbrecken.

^e De pracht van't bovenste der wereldt is't gesternte.

^f De Star van hem Mars.

^g à *reste baiffée*: zeit de François.

Vlamaemende mortier spuwt, uit metale kaaken,
 De zwangere granaat, die ploffend' op de daaken,
 Met yflijk bersten, werpt haar alvernielend pit.
 Dat bruske geweld doet kerk en toorens hoogh van huiven,
 En loodt, en hout, en steen, aan gruis en splinters stuiven:
 En waar een kerren treft, zy komt om lijf oft lidt.

In arbeit gaat een' Mijn. Die brult, en baart ten lesten,
 En slaat een gapend gat in de gescheurde vesten:
 Zoo dat men 't krijsvolk ziet in waapen staan, voor 't vak.
 De Wal, voor windt, voor vuur, zoo ver en steil gevlogen,
 Door 't ydele gewest, als oogen opzien mogen,
 Komt weêr aan klompen neêr, en valt een zware smak.

Die trapt u op het hart, o Aubremont, en 't beuken
 Van buldrende kortouw verbiedt de boet der breuken.
 D'uit aem gekreete keel van uw geschut wordt stom.
 Ghy wenscht te wordt te zijn; laat het u daar op steeken
 Nochtans, dat vyands bood' u aanzook' om verspreken.
 Maar niemandt komt. Dies slaat ghy 't voorspel met de trom.

Ghy Prins, dien zoete slaap nocht zachte pluim kon houwen,
 Waart op voor dauw voor dagh, om 't werk der Mijn te schouwen,
 Te wel bezeffend' hoe des hoofdtmans byzijn dringt:
 En uwen dierbren hals maar schattend' op de waarde
 Van slechte zielen, die daar wroeten in der aarde,
 Voor een musketbal ^a veil, ter galerye gingt.

Uw' heerlijkheid behaaght zich daar bet als in trooneri.
 Mits ghy die trom geen moordt, maar troetelende toonen
 Hoort neuren, tuight uw geest dat de verweerder kreukt.
 Dies zeindt ghy 't oorloghsoogh den heuffen' Wijtz naa binnen,
 Die ziet, door 't ^b veinzen heen, hoe dat diè wrange zinnen,
 Door uw voortvaarentheid en harden, zijn gemeukt.

De strijdbre Grobbendonk gedwee nu, is te vrede,
 Dat Bisschop, burgery, soldaat, in handel treede;
 Eer 't leste lor het al verderf tot in den grondt.
 Wel doet hem wee zich zelf uit zijn gebiedt te bannen.
 Maar hoe? wat zal hy? plat zijn muur is, mat zijn' mannen.
 Zijn kruidt verschooten: dies verlooren loodt en lont.

Het yzer walght van bloedt; stomp is zijn tip en sneede.
 De helbaardt naa den haak, het zwaardt toght naa de scheede.
 Het oorlogh geeuwt van vaak. men twist maar met de tong:
 Die met het spits rappier thans pooghden uit te munten,
 Nu bieden in papier elkanderen de punten,
 Waarmeê Schertz vry vertrek, mijn Vorst de stadt bedong.

O hoogh gewasse Bos, uw afhouw is verscheenen.
 Drie daagen hebt ghy, om als jonkvrouw te beweenen
 Den staat, daar ghy op stofte en trotsste onze oorloghslieën.
 Wat baat een' handt vol tijdts verplicht aan ydel schreijen?

Door

^a Veil, is zoo veel als te koop; veilig is wat anders, en bediedt buiten noodt.

^b De vyandt verborgh met uiterlijk gelaat zijn benautheid.

Door is ze reed. ghy moet van uwen ^amaaghdoom schein;
 En in der eeuwigheidt zult haar niet weder zien.

Maar kende ghe uw geluk, in blijdschap keerde uw treuren.
 Uw krimpen is om 't hoofdt maar beter op te beuren.
 Ghy wint by uw verlies; door schaade aan voordeel raakt.
 De goude vryheidt zal, met goddelijken zegen,
 'T kleen goedt der slaverny gemaklijk overwegen,
 Nu dat men van uw hout ook Staaten ^b pijlen maakt.

De groote dagh gaat in. met menschen ziet men kranffen
 Den kreis van legerwal en ingevlochte schanffen;
 Van waar het platte veldt wijdluchtigh wordt beschouwt.
 Banket en borstweer dient den landtzaat en den vremde
 Tot zetel. En 't geveirt, waar meê ghe uw vyandt temde,
 Zich tot een ^c schouwburgh vindt van uw' triomf gebouwt.

Het hof, en hopmanschap wel prachtigh uitgestreeken,
 Bedooven in een' schat van goudt en zilver steeken.
 Gewaadt, geweer, elk is om 't meesterlijkst gewrocht.
 In knechts in kostlijkheit, de grootst schier wijkt den kleinsten.
 'T geflonker heeft schoon spel, op dartlen draf van heinsten.
 De klepper briescht, en blaast te neus uit moed en toght.

Ghy Vorst munt uit alleen met oogh en aanschijn vreedigh.
 Denkt om geen' overdaadt, maar blijft al even zeedigh,
 En melt hier wederom uw' altijdt effe ziel.
 Zoo, zeit men, Piso, dat wanneer hy was gekomen
 Van balling, onverziens, tot d'heerschappy van Romen,
 Niet ^d huppelhartighs zijn gelaat oft mond' ontviel.

De landsknecht staat vierkant: de ruiter daarentegen
 Aan heggen uitgerekt, en boordt de buitewegen.
 De toegeroefte Stadt men endelijk ontsluit.
 De deuren spalken zich wijd op ter weder zyen.
 De Staaten vendels, en de Prinssen ^e liveryen
 Zich spoeijen innewaarts; de roode sluijers uit.

Ghy goedertiere Vorst, bevel doet omme zenden,
 Dat niemant snork' oft smaal' op d'overwonne benden,
 Die met pakkaadje en sleep nu nemen hare wijk.
 Gekapte kruinen, en gehellemd' heenen rukken.
 De fiere Grobbendonk noch schoorvoet, en met tukken,
 Den spaaden avondt wint, eer dat hy ruimt zijn rijk.

Hy ruimt het evenwel, en komt te paard' aanschokken,
 Met fris en lustigh oogh; en kookt in 't hart de wrokken,
 Vergadert door den hoon en dwersheidt van het Lot.

A a a a

Ghy

^a 'S Hartogenbos roemde zich maaghdte zijn, dat is, onverwonnen. 'T welk waar was, ten minsten in deze oorloge, om de vryheidt gevoert.

^b Dat is: nu dat het hout van 't bundel pijlen, 't welk de Staaten voor blazoen voeren, met het hout van den Bos vermeerdert wordt.

^c Theatre

^d Dat is: dat men noch aan zijn gelaat, nocht woorden gewaar werdt, dat hem 't hart eenighfins huppelde van blijdschap. *Pisonem nullum exsultantis animi motum prodidisse*: zeit Tacitus.

^e *Livree*: zeit de François. Maar 't is lievery, een duitfch grondtwoordt, ende bediedt eenteeken dat iemandt draaght van liefde oft genegenheit tot eenigen persoon oft parthy. Alzoo hebben de Françoisen van ons geleent het wnoord *serlâteur de vin*, dat is, wijnverlaater: *Cortau*, dat is, kortoor, een paardt met gekorte ooren: ends andere.

Ghy Prins bejegt hem, met heuffe minlijkheden,
En toont, hoe niet alleen ghy kneuft de sterkfte fteden,
Maar de gemoeden dwingt te ftaan tot uw gebodt.

De fchutsheer zelf Sint Jan, by wien de Bosliên zweeren,
Der Spaansche wreedtheidt warfch, gaat haar de nek toekeeren.

^a En uwen winpel draaght, die van zijn' tooren waait.
Hy kiest d'Oranje ^b zijd', voor de getakte ftruiken
Met dwerffen trek gekruift; en zijnen weërhaan duiken
Doet onder uwe vlagh, die beter zege kraait.

De poorten, alhoewel zy naa de wolken fteigren,
Voor u zijn veel te laagh, en heuffelijken weigren
Uw' hooge grootheidt te doen bukken onder haar.
Zy wijzen u de breuk, daar half gerotte lijken
Verminkt en overftolpt, tot flijk en puin uitkijken.
Deez' haalt u heerlijk in met uw' beroemde fchaar.

Ach wie en zoude doch zich zelve niet vergeeten,
Beschonken met de kracht van fpoedt dus ongemeeten,
Die zelfs bedwelmt een welgeflooten bekkeneel?
De geen' die in beleg en veldtflagh eer bevochten,
Doch de bekooring van 't geluk niet uitftaan moghten,
Maar smolten in de weeld, dier Vorften vondt men veel.

Uw vaftegebouwde brein en wordt, door vyands rampen,
Niet eens van vreughde vlot, nocht dobbert op de dampen
Der dartelheidt, maar blijft gedachtigh aan zijn' plicht.
'T is Godt, weet ghy, die duin tot del, en del tot duine
Kan maken. 'T fchoon gelaat der lachende fortune,
Met haar lichtvaardigheidt, en maakt u 't hoofd niet licht.

Gedachtigh aan uw' plicht, en hoe, ten halven wege,
Door flap vervolgh, men vaak verwaarelooft de zege,
Den koenen Kazimir ghy ftuurt naa d'Yffelkant.
Die komt de nefelaars beftooken en verftroyen.
En doet met een gezicht, dat overfchot verfchoyen,
Als waar het wegh geveeght. Vol is nu d'overhandt.

Vol is nu d'overhandt. kortouw en klokken fpreken
Uw' eer volmondigh uit. de vreughdevlam ontfteecken
Ten derdenmaale, dooft de ftarren, met haar licht;
Waar voor zich op de vlucht begeven nacht en naarheidt;
Gelijk als, voor den glans van uw' doorluchte klaarheidt,
Zich fchamende de lof van allen veldtheer zwicht.

Welkoom, verheve Vorft: koom ftaatlijk ingetogen,
Niet tot het metfelwerk van hooge zegeboogen,
Bros, en verganklijk door der eeuwen ongenaên:
Maar tot gewelven, die de nijdt des tijdts uittarten,
Die u mijn burgery bouwt van gebogen' harten.
Noit was gezegent heldt met hooger eer ontfaên.

^a Het Oranje vandel werdt op Sint Jans tooren gefteft.

^b D'oranje zijd': dat is; het zijden doek van oranje verwe, oft de zijde, te weten, de parthy van Oranjen.

R Y M E L O O Z E V E I R Z E N

uit den Latijne van Heer C. H U I G E N S

H U W E L Y X H A A T E R.

Rampzaalge bruilofsdagh, quaê nachtfest voor de mannen,
 Mijn kennis zijt ghy niet: 'k wil ook geen kennis maaken.
 Dat lekker huwlijksgoedt, die kostelijke dingen
 Ten huisraat, huis en hof, en groote staat van booden
 O slechthoofdt, dunkt u dat een brok om te vermuilen?
 En was'er niet aan vast het wijven harssebekken,
 En't deegelijk berouw van't slaaven in het bedde.
 Ik ben een Godt. Ghy moght de moordt. De beste rijkdoom
 Te wenschen voor een man, ach! dat's de diere vryheidt
 Gesprooten uit de goôn, geen goudt kan haar betaalen,
 Zy maakt ons Hollanders, door haar is't dat wy stoffen
 Met deezen trotsen naam. Hoe kan't in iemandt koomen
 Dat hy u geeft om geldt? wie zoud u willen geven
 De schop, en willighlijk, ten vaderlande uitbannen?
 Wy hebben dan een wijf. De Droes. men magh dat vreughje
 Verby den Schout zijn deur wel draagen: wat betaalt men
 Het boven zijn waardy! ik zeg dat zy ons hebben.
 De tweede bruilofsdagh en koome maar te voorschijn,
 Tot tuigen neem ik u ghy meisjens, die gevloogen,
 Met vlugge voeten, komt naa deeze fraaye staatsy.
 Hoe doovekooligh dan den man'er't aanzicht uitziet,
 'T welk gisteren van vreughd ontsieken scheen te gloeyen:
 Toen hy zich voor liet staan, dat zich de zon verzuimde
 Te lange boven d'aardé, en't licht der avondtstarre
 Te traaghlijk voerde voort de uren van zijn wenschen.
 Hy magh wel lachen, en recht op als vrolijk springen,
 En kussen zich aan't endt, met zulke lekkre zoentjes
 Als ooit Neëra proefde, oft' Lesbie in haar toghjes
 Naa waatertanden moght, dat Rossa moest bekennen
 Z'en had'er noit van haar Poët die beter smaakten.
 Ik heb weleer gezien van Valerans gezellen
 Den lachert spelen, als't de zotte kluit vereifchte;
 En quakken tot een krop vol grooter droefheidt uitflaan,
 En deunen op't roonneel, die t'huis had stof tot schreyen
 Door dringen van natuur, om't sterven van zijn vader.
 O bloedt! 't was giftren feest, nu is het een roonneelspel.
 Men is te gast genoot, men komt'er om een kijkje.
 De Bruigoom, dien in't eerst de blyschap ging ter harte,
 Nu bootst ze naa, en voor een' grijs gebruikt zijn' troony.
 Hy zucht van d'eene zijde in't hart, van d'ander zijde
 In't drillend ooghen een gemaakte lach laat schittren:
 En pooght de gasten, jaa zich zelven ook, is't moog'lijk,
 Te mompen met den wijn. Hy leert zijn lippen schaatren;
 En, tegens heugh en meugh, gedwonge boerterien.
 Terwijlen eet zijn hart en houdt hy Bely binnen.
 Wegh Hymen 't is genoegh van uwe toortsen. Jongen
 Van Venus met uw boogh en pijlen, fluks ten huis uit.
 Ghy hebt getriomfeert, houdt u daar meê te vrede,

'T is lang genoeg gedruilt met mal niet zonder zeer doen.
 Al evenwel men vraaght, hoe 't bykomt dat zijn verwe
 Verandert is op 't vel, en hoe hy zoo drulloort zit,
 En haald hem gaaren uit, wil ik u dat eens zeggen?
 Een eenigh nachjen hem zijn oogen heeft geopent.
 De zoete tovery der losse minnedroomen
 Vervloogh met eenen, toen de nacht haar hielen lichtte.
 Wat ding ook dat het zy als 't is ten top gesteege
 En hooger niet en kan, zoo raakt het aan het wagglen
 Voorbarigh tot den val. al wat natuur te leeven
 Gebooden heeft, dat heeft zy ook verboón te duuren.
 Wat hoope dat het zy, helpt ghy haar aan haar wenschen,
 Ghy helpt haar aan haar' doodt. Wat hitte, vreeze, gramfchap,
 Oft welluft dat'er zy, zy komen daar zy stuiten.
 Zoo komt dat zich 't gemoedt zet in verscheide stonden,
 En verf om verwe ruilt; zoo komt het te beminnen
 Het geene dat het hoopt, het geen het heeft, te haaten;
 En had het liever niet. Benieuwt het u? dit moetge
 Bedenken, dat die toght ter hooghste trap geklommen
 Nu vorder niet en moght, het was haar tijdt van vallen,
 De reden en de laagh der dingen dit vereischen.
 Het is gelooflijk dat Jupijn zich heet gebaakert
 Aanfelde in Junoos Min, toen hy haar naa moest loopen,
 En, door veel smeekens, eerst kon krijgen in zijn' armen.
 Hy had ze nauw'lijks heel, 't geluk was noit geboden,
 En die zijn' zuster was, zijn' gemaalin geworden,
 Wat gaat hem over? ach de vaader van de goden
 Der menschen koning quijnt, en als een nieu galeyboef
 Verschrikt hy, ziende zich die boeyens aan de beenen:
 En wenschte niet te zijn 't geen hy altijd moet blijven.
 Bewaart is Danaë niet in den koopren tooren,
 (O dochter van Saturn zie toe) men magh wel waaken.
 De snoepert regent in, daar hy niet in kan klimmen.
 Een stier geworden voert hy wegh de schoone Europe,
 En zijn verboode lust maakt een bordeel van Kreeten.
 En Leda, onder schijn van eene zwan, bedroogen,
 Doet u een' onderstek, en uitkipt de gebroeders,
 Dien men den valschen naam van Tyndars stam doet draagen.
 Nu met een' krommen bek, geworden zijnde een Arendt
 Heeft hy Asterië beknelt, en in zijn' kluiven.
 Mnemosijne die brengt hy by, in schijn eens harders:
 En aan Nycteis raakt hy met een Satyrs aanzicht,
 En voor Amphytruo zich uitgeeft by Alkmene.
 Heeft Amphitrite ook niet 't omhelzen moeten missen,
 Daar niemandt eigendoom, als zy, aan had, en aanzien,
 Dat ghy Ennosigeer, die 't schrikkelijk ontzagh zijt
 Der diepten zonder grondt, in een Dolphijs gedaante,
 En als een jonge stier vermomt liept, en bevonden
 Dat van haar bruiloftbed u lang al stak de walge?
 Ziet hoe de Gooden 't geen zy hebben, niet en achten,
 En huwlijks eerste nacht, de lef is hunner minne.
 Maar wat voor zaaligheidt aan knoop, die niet kan slippen
 Gebonden zy, laat ik de bruigooms zelve zeggen.
 Maar wie doch is'er, die zijn' vingers niet zoud' lekken

Naa voordeels lekkerny? wie zoud daarom de boeyen
 Niet lijden aan zijn been, en flooven dat hy kikhalz?
 Behaaght de bruidt u niet, de vlieger doet het; geldkift,
 En huis en huisraadt doen 't: dit 's loon van onz' ellende.
 Men slaaft niet zonder nut, 't gerijf verzoet de vanknis.
 Fy schande! quaalijk pafst die spraak d'Hollandfche vroomheidt.
 Zal dan een man een slaaf van 't voordeel zijn, en knielen
 Voor 't geldt, daar de natuur hem heeft gegunt te treden
 Met voeten alles wat ter wereldt wordt gevonden.
 Wat zal hy, die zoo breedt gefelt in heerschappye
 Is over landt en zee, zich om 't gewin verhuuren,
 Om d'opgeblaazenheidt eens wijfs te voet te vallen?
 Hoor hier wat wijf; ghy dien 't gelukt is meê te deelen
 In eenen boedel, daar het boter tot den boom was,
 En elke wrat, hoe groot zy zijn, met geldt kunt dekken.
 Een eedler geeft, en moedt van heerlijker fierheidt
 In deeze borften steekt. Zy ftaan zoo niet te koope.
 Wat heeft een dapper man op rijkdoom veel te paffen,
 Die alles ('t gaat doch vast) is over 't hoofdt gewaffen?
 Gestreng borften, moed; niet zal ons in den wegh zijn,
 'T en zy wy 't zelve zijn. Zoo my fortuna wil fteilen
 In ftaat, dat my de noodt een ambacht dwingt te leeren,
 Mijn handen weeten raadt om rijkdoom, die genoegh is,
 En daar en boven, zal ik noch mijn vryheidt hebben,
 En vooght zijn van mijn werk, en zoo mijn eigen fchuitjen
 Van alles ftrekken, vracht en fchipper, en getakel.
 Wil 't gunftiger geluk my in den tabbart fteeken,
 Zoo hellept my het hof aan eenen hoop kalanten,
 En deez' aan geldt, indien men dit een goudmijn noemde
 'T en waar niet ongerijmt miſſchien: wat wil ik meerders!
 De leedigheidt, die peft, die zal ik, met de penne
 Oft met de tong, doen vliên: en zal niet heel luileedigh
 Verfuffen, nocht in zorgh verzingen tot de ooren.
 In 't kort gezeit, ik zal eens heelen vryers heer zijn.
 Besterven zal ik niet van vrees, voor 't voorhoofdt fronsen
 Van knorrende overvrouw, voor fchelden, nocht voor toffel.
 En als ik wandlen wil, niet hoeven naa te fleepen
 Mijn' kindren quaadt van ftal, die my de lenden kosten.
 Ik zal niet zorgen dat de knecht de maaghd bekruipe,
 En fchud ter fluijk haar bedd', en met een klughtigh' opleg
 Het huis verrijck: en (zoo 't geoorloft is te zeggen
 Al wat my inſteekt wel de moeijelijke prikkel
 Der waarheidt al te ftreng) ik zal my zelf niet kruiffen
 Dat iewers, in een' hoek, aan een' verborgen venfter
 Haar boel belooppen wordt; want by de fchemeringe
 Bevindt de vrouw zich beft, en boven 't licht der zonne,
 De maanefchijn verheft: en als ik op een' reize
 My uit der ftadt begeef, zoo zullen zwaare droomen
 My rooven niet mijn' ruft; nocht met den geest doen vaaren
 Daar my gegrondt vermoen beteekent, dat het lichaam
 Gevoirt is van den pol, die my bezaait mijn' akker,
 En voor Amphitryo bereidt een grooten hooren,
 Op dat zijn werk niet ftill en ftaa terwijl hy uit is.
 Maar 'k heb de Satyrs al verzaat met Satyrdichten,
 En zie, naa dat my dunkt, de ktul in iemandts neuze.

Op het twaalfjaarig

B E S T A N D T,

Des Jaars 1609.

WAt komt'er ongewoons van verre zich vertoogen?
 Wat uitheemsche gedaant verrijster voor mijn oogen?
 Luister, ik hoor; ik hoor het dreunende gekras
 Van spieffen en van roers, van schild' en harrenas.
 Een voeder wapens is 't. Het aardrijk overladen
 Van 't rollen t' ziddert, en beswijkt onder de raden
 Van 't sakkende geschut. 't Gaat langzaam voort. Maar wie
 Magh 't wezen, die ik daar in 't alderopperst' zie?
 Komt hier ook onvermoedt [de langverwachte *Vreede*?
 Neen: z' heeft een zwaart: maar 't is gezegelt in de scheede.
 Te slaan en dreightze niet; doch houdt het in der handt:
 't En is geen *Vrede*, maar 't veeljarige *Bestandt*:
 Weêrloos en afgewendt houdt zy 't geweer bezeten,
 En sleept het *Oorlogh* naa, gevleugelt aan een keten;
 Die schoorvoet wederstreeft met lichaam en met ziel:
 Zoo garen hy te rugh den tragen wagen hiel.

D' *Aarts-Hertogen* gevoert zoo 't schijnt van eedle zinnen,
 's *Lands Liefd* en *Zeedigheid* met trekken voorwaars winnen.
 Maar Voerman *Vader Naey* bestiert den disselboom,
 En graauwt, en smeekt, en viert de paarden haaren toom.
 Wilde *Ontucht* en *Elendt* zijn t' onder heel verstootten:
 Maar op den wagen zijn 't *Bestandt* haar speelgenooten,
 De ruime *Voorspoedt* met haar horen rijk bevrucht,
 En met haar breidel nut, de welgeschikte *Tucht*;
 Die duurende den tijdt van 't al te bloedigh strijden,
 Onveilig en beschreumt verr' moesten staan ter zijden,
 En wierden van trompet en trommelslaan verdooft:
 Nu komen zy ten toon, en steeken op haar hoofd.

Twee Prinçen haren gang omtrent den wagen maken,
 Die neemt vry beter schoot, waar zy de wielen raken
 Slechts effen met den tip van haare vingers aan:
 Zoo luistert naar haar kracht den wagen zwaar gelaan.
 Is 't wonder? d' een die is den Koning groot van moede,
 Die 't Rijk hem eigen van bloeds wegen, met den bloede
 Daar toe gewonnen heeft, en (dank zijn rechterhandt,
 Niet min als zijn geslacht) de Fransche Kroone spandt;
 Minnervaas vriendt, bezint in haar Ulysses stede,
 De Zoon des Krijghsgods, en de Vader van de *Vrede*.
 Den andren voert den staf verheven en ontzien,
 Van Groot Brittanjen, dat zijn naam al verr' deed vlien
 Van outs; (hoewel 't de vloen van 't vaste landt afpaalden)
 Zijn naam, waar mee zoo breet de Roomsche Keyzers praalden.
 Hem hebben opgevoedt de dochters van Jupijn,
 Die op den dubbeltop *Parnas* gezeten zijn;
 Dees deden hem altijdt ook luistren naa haar winken,
 En gaven hem van jonks uit d' Hoefslagbron te drinken,
 Waar voor hy t' zijner beurt, volwossen dankbaarlijk
 Haar burgerinnen maakt, en voedert in zijn Rijk:

't Welk zy weer onder haar niet zullen laten blijven;
Maar, voor altijd, zijn naam den dagh in 't voorhoofd schrijven:

Dus raakt den *Wagen* voort met dommeligh geluyt,
Den *Nederlanden* wordt zy welkoom toegekruyt,
En heeft tot eenen sleep de treurende Soldaten;
En of'er veel al schoon mistroostigh haar verlaten,
Welke elders haar geluk te zoeken dwingt de noodt,
Zoo blijft doch evenwel den hoop geweldigh groot.
Benedens handts haar roers; haar spiessen treurigh slepen
Met omgekeerde punt, en schrijven 't stof vol strepen.

O Nederlanders! die zoo lang om ruste riept,
En nooit geruften slaap in veertigh jaren sleet,
Rust nu een goede poos met maatelijk verblijden,
Doch op uw hoede blijft wel van der Staten zijden;
Laat u 't Bestandt de schrik en angst ten deel ontslaan;
Maar vrylijk hangt *Vermoen* en *Sorgh* den *Wagen* aan.

Den Wapenheere *Mars*, die lust heeft overmoedigh
In 's Zeemaats grimmigh oogh, op zijnen vyandt bloedigh;
En groeyt in 't veldtgeschrey, in 't dondrigh schuts getier,
En 't blikren van 't geweer, en 't blaakren van het vier,
Is 't al te lange spel begonnen te vervelen:

En 't lust hem langer bet' met *Venus* wat te spelen;
Dies hy zich voegen, voor een nachje, gaat by haar.
O Krijghsliê, dat 's voor u een nacht van twaalef jaar.

Doen 's Hemels Koning groot zijn minlust heeft genoten
Van schoone Alcmene, en lag in haren schoot gegoten,
Bezwaddert om end' om van armen wit en zacht,
't Half etmaal docht hem niet dan een kort halve nacht,
Den dagh vernesteld hem te vroegh; dat aan 't verloop
Nachjen, hy noch een nacht gedrongen was te knoopen,
Zoud' hy zijn lust verfaên, in steê van haren man:

En d'onverwonnen heldt *Alcides* quam'er van,
Die Goddelijk van aard zijn booze lusten snoerde,
En levende gedaant des deughts in 't harte voerde,
Die voor d'onnoosle streedt, d'onbillijke besprong,
De dwingelanden wreedt, en woede dieren dwong.
Och of met haar gelaat, en minnelijke treeken
D'Alscheppende Godin zoo streelen en besmeeken
Den forssen Krijghs-Godt kon, en lieflijk onderging,
Dat hy zijn hevigh hart zoo vast aan 't minnen hing,
Dat zy bezwangert in den nacht van twaalef jaaren,
Hem moght de *Vreede* tot een zoete dochter baren!
Of ghy haar, ô *Vulcaan*, doch nu betyen liet!
Ghy zaaght wel eer zoo naauw tegen Anchifes niet.
Of lust het u in 't net haar weder te bekeyen,
Zoo sluit haar dan zoo vast dat zy niet konnen scheyen
Op haar bestemde tijdt, die snellijk om zal spoên:
Het een Bestandt mocht staagh dan uyt het ander broen:
Maar hebby zorge, dat terwijl zy vreught bedrijven,
Uw ambacht wonderlijk zal ongeoeffent blijven,
Uw Aanbeeldt ledigh en uw konste stil zal staan;
Door 't stilstaan van den krijgh, en keert u daar niet aan;
Ik weet uw tijdtverdrijf. In plaats van roers en speeren,
En helmen gladt; gewoon uw winkel te stoffeeren;

Smeedt een *Colos* van goudt, zoo grof en hoogh, dat hy
 Halfwossen, van het Hof de Vijver overschry,
 Dan volle rusting dek d'aanzenelijke leden,
 Gemaalt met Slotenval, en met verwonnen Steden,
 Daar maateloofe moeit en tijdt in zy gespilt,
 En drijft de groote slag van Vlaandren in den schildt,
 Daar ghy dit opschrift om zult stellen met uw handen:
 BESCHERMER VAN DE VRY VEREENDE NEDERLANDEN.
 En als het zware werk voltooit is tot den top,
 Zoo zet'er 't hooft van 't Hooft des Huys van Nassau op:
 Beeldt op den hellem uit *Volständigkeit* geduldigh,
Naarstigen Arrebeidt en *Wakkerheit* zorghvuldigh,
Tjdtgryping, *Gauwberaad*, en *Vorstelijke kunst*,
 Die, zonder haat of smaadt, verwerft ontzich en gunst;
Voortvarentheid en *List*; ook wild' ik dat ghy veughden
Schikwetenschap daar by, met vier voornemen *Deughden*,
 En dat het *goedt geluk* uit haarlie herffen wos,
 En hield, voor 't zeil, gevat den woesten vederbos.

De wijze Vaders door lange' oeffening ervaren,
 Die geen kommer, moeit, noch zware kosten sparen,
 Maar waken, dagh en nacht, met hart, zin en verstandt,
 Zorghvuldelyk beducht voor 't liefste Vaderlandt,
 Waar van zy het bestier met rijpe reden mennen;
 Die grootelyks van hem haar vryheid waardt erkennen,
 In haar gemoeden vol van heete dankbaarheid,
 Hem hebben dus een Beeldt te rechten toegeleidt.
 Maar, overmits het van geen menschen waar te smeden,
 Zy u, ô Godt des vyers, dit werrek aan besteden,
 Zoo 't te vergelden is met offer en met eer;
 En wenschen dat uw tong 't volmaakte zoo bezweer;
 Dat, of de weerdelt smolt door 's Opper-Godts vergrammen,
 Het zelve niet en werdt veroverd door de vlammen.
 Dan zoo de noodt, die 't al verheert, u dit verbiedt,
 Het zal daar even wel om achterblijven niet:
 Maar wy en ons geslacht die zullen t'allen dagen.
 Zoodanigh heerlijk beeldt in onz' gedachten dragen,
 En vieren in onz' hart met dank en lof, alzins,
 De weldaadt en de deught van den *Nassauschen Prins*.

B R I E F,

Uyt Florence, in 't Jaar 1607 of 8. aan d'oude Amsterdamsche
 Kamer in *Liefd' Bloeyende*.

De Broeders in Liefd' Bloeyende wenscht P. C. HOOFT voorspoet.

ZYN Groet zend, die niet weet, ô konstrijk Broeder-tal,
 Of hy u Meesters, of zijn Broeders noemen zal.
 Terwijl het wit gebergt en moeyelijke weegen,
 De Boffchen, en de Zee die tusschen ons geleegeen,
 En meenig vruchtbaar Veldt en Akker my belet
 Mijn geest met uw Gezang te voeden altemet:
 Zoo doe ik by gebrek van die gewoone weelden,
 Het geen ik kan, dat is, uw doen my in te beelden.

En daar ik u, noch ook uw kunst niet kan verstaan,
 Laat ik dees Dichten, die noch ruw zijn, tot u gaan,
 Getuigen van mijn doen, en van mijn wil een teeken,
 Om zoo ghy niet tot my en kont, tot u te spreken.

Die stad, wiens vryheit is in Vorstlykheit verkeert,
 En die zich eindlyk van haar Burgers ziet verheert,
 Van Burgers, die door list en koopgeluk, haar zeegen,
 't Groot Hartoghdom en eer en heerlykheit verkreegen,
 Florence, 't schoonste dat mijn oogh oit heeft ontmoet,
 Wiens vruchtbaare landouw van d'Arno werdt gevoedt,
 Doet om haar gierlykheit van taal my in haar blijven,
 Daar my gebeurde laast, het geen ik nu gaa schryven.
 Het was noch nacht, noch dagh, als ik naa buiten tradt,
 En liet al het gewoel van de verreze stad.
 En ging na mijne lust, gezelschap latend vaaren,
 Daar Febus bleeke glans speelde op de zoete baaren
 Van d'Arno, die in zijn kryстал ontrent de kant
 Verdoppelde 't geboomt van zijn begraafde strant,
 Door yvrigh peinzen liet zich hier mijn geest verleyen,
 Zoo dat ik naauw kon schijn van waarheit onderscheyen.
 En zoo ik d'eene voet voortzette naa 't geviel,
 Zoo was 'er 'k weet niet wat, dat d'ander achter hiel,
 Terwijl my heel verbaast, zich schielijk quam vertoogen
 Een vrouw, gewijnbraauwt zwart, en zwart als git van oogen,
 Van lip en kaaken roodt, haar schoone vlechten blondt,
 't Welriekend hair, getooit met een uitheemsche vondt,
 Uitheemsch van maakzel 't kleedt, van verwen was 't verscheiden,
 Heel zagh men hals noch borst, dan eensdeels allebeide,
 Het weezen groots en preuts, niet lichter dan 't betaamt,
 Zy zagh wat dertel, maar zy was niet onbeschaamt.
 Aan haar besneen gedaant schein 't dat haar dagen waren
 Niet min dan twee- noch meer dan vijf-en-twintigh jaren,
 Haar handt droegh Mirth, haar arm Fruithoorenen ten toon,
 Ook zagh men op haar pruik een kleene laure kroon,
 Veel jongmans, die in spel en zingen eendraght houwen,
 En mengen spel met spel, en zang van jonge vrouwen,
 Die volgen achter aan, vermomt voor het gezicht,
 En melden vremde min, en roemde Venus schicht,
 De zommige zijn bly, en zommige die klaagen,
 En beide geil en zeer jaloers in min te draagen.

Dewyl ik staa verzet, verwondert, stokstil, stijf,
 En niet dan 't hoeft, en oogh, en leefde aan al mijn lijf,
 Ontfloot die groote Vrouw, die nader quam getreden
 Haar lippen van Coraal, en sprak my deze reden:

O vreemdling, die om my verliet den Amstelftroom,
 Hier zietge Italie, die heet u wellekoom.
 Die vlijt die gy om my met moeit' hebt aan gaan wennen,
 Is waardigh dat ik u mijn waardigheit doe kennen,
 En d'oorzaak dat mijn naam is over al verbreit,
 Mijn ingeboorner daen, en Landts gelegentheit,
 En, zonder 't welk dit al zou in vergeeten blijven,
 Mijn Landzaats schrandre geest, die 't levend kan beschrijven
 Hier vloeit het al van daan, die dees lof is bekent
 Die weet van deze twee 't beginzel en het endt.

Van dien dan die mijn doen doorgaans de Weerelt noemen
 Zal ik, want dat's genoegh, my maar alleen beroemen.
 Ons oude Taal 't Latijn van voor twee duizendt jaar
 En week de Grieksche niet in geenen deel, noch haar
 Wijkt ons Tuskaansche niet. Zoo zien wy in dees tijden
 Mijn geesten kloek in schrift met al de Weereldt strijden.
 Mijn roemen is niet yl; dit zeize, en met'er handt
 Vertoontze my om laagh een groot wellustigh landt,
 Welks klippigh hoogh gebergh met dik besneeuwde wegen
 Waakt tegens het geweldt der volken aangeleegen,
 't Hooft steekend uit in Zee met d'een en d'ander zy,
 En dreigende Oost en West met trotze slaaverny.
 Een stadt die heerlijk leit in marmer timmeraadje,
 Rijk van Galeyen, en zeer maghtigh van zeilaadje,
 Verscheen ons in 't gezicht: Toen sprak de fiere vrouw;
 Hier blinkt de Vorstlikheit in 't borgerlijk gebouw,
 Dit zijn van Genua de dik bemuurde wallen,
 Wiens burgers Prinssen zijn, en zelf is 't niet met allen.
 Dit zeggende, zoo komtz' haar lieflijk oogh te slaan
 Op 't Fransch en Spaans krakkeel, de groote stadt Milaan,
 Dees roemt op Alciaat die 't al te moeilijk twisten
 Der wetten zeer verwerdt, met weinigh moeite sliste,
 Die onder 't zuur gepleit vermengde 't zoet gedicht;
 Het een en 't ander houwt zijn naam in 't eeuwigh licht:
 Maar gins vertoont zich noch een stadt met oude muuren,
 Dien Rome dank weet dat haar tijtelen noch duuren,
 Een Paduaan was't die 't geen 't Roomsche volk oit bedreef
 Met zijn vermaarde pen in zoo veel boeken schreef.
 Uw oogh volg (voer zy voort) de vloedt, die gints en weêr
 Haar kant verciert ziet, door 't gebouw van meenigh Heer.
 Daar leidt de rijke stadt in de Slavoensche baaren,
 Daar Petrus Bemd' eertijds en meer geleerde waaren;
 Drydubbelt in 't geluk is wel dees Heerschappy,
 Rijk, vreedzaam, en vol glans van heerlijkheit daar by.
 Van hier wilt weer 't gezicht naar 't vaste landt toe stieren,
 Naa de vermaarde Po, de koning der Revieren,
 Daar leit Ferrara, dat zijns lofs geen eind en weet,
 Om dat zy was de wiegh van d'aardighste Poët,
 Wiens schriften Spanjaarden, jaa Arabiers ontvouwen:
 Die zulke gunste won by Ridders, en by Vrouwen,
 Als zijnde schuldigh aan zijn geeft wel dubble dank,
 Om dat hy al haar deught, en min, en heusscheit zank.
 Dees zang veel ondeughts, en veel deughts van oude tyen,
 Van Karels wijsheit, en zijn vyandts razernye,
 Van Roelandts dapperheit, en minnelijke ellenden,
 En van d'ontrouwe, die Olimpia dorst schenden,
 In 't kort, 't is Ariost. Wat landt leit zoo verscheyen
 Door bergh of baaren, 't welk zijn lof niet hoort verbreyen?
 Dan laat Ferraar en 't Bolognees, door 't bouwlandt vet,
 Aanmerkt al 't ander eerst, dan op Toscane let.
 Ziet ghy dat grof gebouw van uitgehouwe steenen,
 Wiens rondt hovaardigh Hof dringt door de wolken heenen?
 Dit's ROOME, daar men nu niet meer vindt eenigh werk,
 Dat Roomens waardigh is, dan de Sint Peters Kerk.

Oudt Roome leidt ter neêr, en geeft ons stof tot weenen,
 En van dien grooten naam zie 'k nu maar weinigh steenen.
 Den Heemel floegh het hoofd, en 't was des blixems buyt,
 D'aardt heeft de voet bewelt, de rest schuilt onder 't kruyt.
 O stadt het valt my zwaar u in de zin te koomen:
 Hoe ongelijk zijt ghy u zelve nu, ô Rome!
 Ghy waart het groot vertrek in de voorleede tijdt
 Van alle wetenschap; toen hier van wijdt en zijdt
 Verzaamde binnen u geleerde en wijze Hoofden;
 Wiens lichaam u de doodt maar nooit haar geeft beroofde:
 Hier was de Mantuaan, die 't landt verbeetert heeft,
 En in wiens godtlijk Dicht Anchises zoone leeft.
 Dicht dat de meester wou als ongeschaaft verbranden,
 En waardigh was gebergt door Vorst Augustus handen.
 Alhier was Naso, die door minnekonst verblindt,
 Al zingende de wegh naa 't kille Pontus vindt.
 Hier deed Horatius uw stroom zijn snelheidt laten;
 Die door het hooren van zijn zang en nieuwe maaten
 Veel zachter liep naar zee en langs zijn vruchtbre strandt.
 Hier woond' ook in uw muur Mecœnas, mildt van handt.
 De voesterheer van die door brein naar glory steeken;
 En onzen Cicero de vader van 't welspreken,
 Salust, Catul, Properts, Lucaan, en Seneca,
 En Tacitus; en meer, die d'eere volgde naa.
 Dan Romens lof is klaar, verlaat die oude muuren
 Om naar ons Parthenoop 't nieuwsgierig oogh te stuuren;
 Te Napels, 't welk ontveinst, verstoort door 't Spaansche juk;
 Door uiterlijke vreught zijn innerlijke druk,
 Met al zijn straaten breedt en prachtigh om t'aanschouwen,
 Vervult met koetzen, vol van Ridders, en van Vrouwen;
 Voort ziet hier Maroos, en ook Lamioraas Graf,
 Die aan dit Koninkrijk geen kleene naame gaf.
 Ziet ook Puzzoles strandt, de kuilen, bergen, daalen,
 Die Cælia haar lof wel plachten op te haalen,
 Wanneer d'Auguriaan vertrok zijn waare min,
 Poëtery geacht van zijne Afgodin,
 Zoo dat zijn min en pijn geen ander loon moght beuren
 Dan, laas! met eigen handt, zijn lijf en ziel te scheuren.
 Beweeghlijk ongeluk! Waarom werdt, (dit 's mijn vraagh)
 Bedrukte min gestraft die zelf doch is een plaagh?
 Dan mooghlijk zijn misschien u moeilijk lange reden.
 Laat ons veel liever dan een stuk te rugge treden.
 Hier voor ons leidt een stadt, in 't vlak en open velt,
 Nu eerst voor d'eerste van Hetrurien getelt,
 Wiens kerk van marmor blinkt, wiens recht en effen straaten
 't Gebouw een glans geeft van voorvaders naagelaaten;
 Florence, 't schoonste dat ik in mijn pracht vertoon;
 Een plaatze daar wel eer Minerve toogh ter woon,
 Als't Aziaansche juk, het welk Euroop doet beven;
 Het wijs Atheene dwong zich onder hem te geven.
 Petrarcha quam hier voort, die al zijn leven lang
 Met schaamt zijn tijdtverlies, hoe zeer 't hem moeide, zang.
 Zijn Dicht zoo godtlijk meer als menschlijk uitgesproken,
 Had beesten wel getemt, en klippen wel gebroken

Door kracht van 't zoet geluit, en 't hadde nooit de maght,
 Dat het de wreedtheit van een Laura t'onderbraght.
 Dees van Cupido zong, den triumphanten Wagen,
 Waar voor de grootste meest de zwaarste ketens dragen,
 Hier voor gaat oudt en jong, en Vorst en Onderdaan,
 Geleertheit grijs en oudt laat hier zijn boeken staan,
 Zoo d'alderzachtste zijn de meest gemeenste plaagen,
 Wie zou zijn smart met zulk gezelschap niet verdragen?
 Ook komt dit Vaderlandt een deel van Dantes lof,
 Wien 't aardrijk docht te klein tot hooge dichtens stof.
 Dees twee zijn oorzaak van mijn breedt hovaardigh treden.
 Ook overtreft Florens nu al mijn andre Steden
 In groote, meenight van verstanden hoogh en eel,
 Waar van ik niemandt noem; om datze zijn zoo veel
 Datze al onnoemlijk zijn. Want zoo 'k maar iemandt roemde
 Ik deed groot ongelijk, aan dien ik niet en noemde.
 Zoo dat ghy nu kont zien, dat niemandt nooit bedroogh
 Die groote naam die u zoo verre herwaarts toogh.
 Dit is 't voornaamste dat mijn gunst u wil verklaaren.
 'k Wensch u geluk, en dat ghy t'onzent wel mooght vaaren.
 Dus maakt dees Vrouw een endt, en keert zich van my snel,
 Zoo dat ik bleef alleen, en hoorde zang noch spel.
 Doch als ik voort mijn treen naar stadt toe wilde strekken,
 Voel ik my onverziens te rugh van achtren trekken,
 En haastigh ommeziend' zoo zagh ik toen wel ras
 Een heufche Vrouw, die met een wolk betoogen was,
 En naa mijn landtaardt zweem, en riep: Weest mijns gedachtigh
 O HOOF! laat dat ghy ziet in u niet zijn zoo krachtigh
 Gelijk 't kruidt Lotho was voor d'Ithacoische Vloot,
 Die 't wederkeeren tot haar Vaderlandt verdroot.
 In Hollandt klimt men ook tot lof langs deughdes trappen.
 Ook tracht geleerdheid hier oudt Room verby te stappen.
 Men vindt tot Amsterdam, die met zijn hoogh gedicht
 De duistere wegh tot lof en waare deught verlicht.
 En Kampen, die met kunst 't gemeen beloop der dingen
 Het nut der deught en 't quaadt der ondeught weet te zingen,
 En Koster, Vondelen, Breeroô, en Victorijn,
 Die nu al toonen watz' hier naamaals zullen zijn.
 Dit riepze zoo van ver gelijkz' haar quam vertoogen,
 En met het laatste woordt verloor ikze uit mijn oogen,
 En bleef verrukt, verbaaft alleen aan d'Arnoos kant,
 En in my bleef een trek naar 't zoete Vaderlandt.
 Nu trekt mijn hert naar huis, naar Ouderen en Neven,
 En al wat minnens waart is zonder my gebleven:
 En uw gezelschap zal my haasten doen mijn gang,
 Dat ik zoo zeer bemin, en hertlijk naar verlang.
 Godt spaar u tot mijn vreught, dat ik u zien en spreek
 Als van te vooren magh, en dat in weinigh weeken.

Veranderen kan't.

STOFFE

S T O F F E D E S B R I E F S

V A N

M E N E L A U S aan H E L E N E.

Paris koninks zoon van Troye, reizende om de Grieksche steden, zeden, en zinlykhelden, te bezichtigen, werdt tot Lacedamon gefesteert van Koning Menelaus, en te hove geheberghit. Terwylte geviel 't, dat deze, moete, om zekre hem aangestorve goederen, naa Kreten trekken, zijner gemalime Helene 't onthaalen van den uitheemschen gast bevolen liet. Maar Paris, het oogh op de Koninginne geworpen hebbende, is zoo schelmsch te raade geworden, dat hy haar, met het dierbaarste der kleinnoodjen, en grooten schat, ter waargenome tijdt, in zijn' galeyen smeet, en naa Troye vervoerde. Menelaus, op zijn 't huis-koomst, heeft zich, in zoo leidi een' maare, onziet gelijk men denken magh, en beslooten

haar weder te hebben; ende dienvolgende all' de Grieksche vorsten bewillight, om, uit gemeenen naame, gezanten heen te schikken, die betennis van 't ongelijk verwerven, oft Troye ten oorlogh ontzeggen zonden. By henluiden besteld' hy, ter sluik, dezen brief; ten einde Helene omzage naa haaren plicht en trouwe; zoo die misschien, door 't lang afwezen van hem, ende 't liefkoozen van Paris, haar eenighsins waaren deurgewaait. Zy, tegens dank, verbouden, heeft geen middel kunnen hebben, om tot haaren man te keeren, voor dat Troye overvallen werdt. Te welker stonde haar' onschuldt by hem volkomenlyk is aangenomen; ende 's leevens overschot sedert van hun beide, in koninklyke weelde, en groote eendracht, gesteeeten.

B R I E F.

DE groetenis belet by mondt te doen, in deezen
Zeiendt Menelaus d'uwe; oft die het plaght te wezen;

O dochter van Jupijn, die hy by Lede wan

Vermomt in pluimgewaadt van zoetzingende zwan.

Ghy staat misschien en suft, hoe deze brief een open

En wegh gevonden heeft, waar lanks hy ingesloopen

Komt t' uwer handt, door all' de scherpe wacht, waar met

U d'yverzieke boel heeft om end' om bezet.

Want, naa dat ik verftaa, zoo wort ghy kort gehouwen

Van nijdighe onmans, en van afgeleefde vrouwen,

Door rustlooze zorg van die zich innebeeldt,

Dat hem een ander speel' het geen dat hy my speelt.

Nochtans de min is kloek, en alles zijn bestendigh

Geduldt verwinnen kan. Zijn' listigheid behendigh

Door alle zwaarigheên zich redt (ach arm!) en lacht

Om Argus oogen zelf, als hy op Iö wacht.

Doch d'Asiaansche wijz' is, 't lichaam te bewaren:

Speel' het gemoedt zoo 't wil. Te Sparte lijdt men gaaren

Een' medevryer. Daar gebruikt men anders geen

Vooruitdeel, dan goên dienst en eighe aanvalligheên.

Maar dat men met geweldt, oft door bedrogh, vermindre,

De vryheidt van zijn lief, en haar haar' keur vermindre,

Dat acht men hier oneël. En my gedenkt de tijdt,

Dat ghy die vuiligheidt scholdt met den naam van nijdt.

Noit heb ik u belet met iemandt te verkeerren:

Noit laakte ik 't prijzens waardt in vorsten oft in heeren.

Maar Paris ver van daár, en heel van andren zin,

Verlaat zich op zijn' deughd niet, en op d'uw' noch min.

Hy gunne my, met u, gelijk hy leeft, te leeven,

En wie van tween u dan kan best vernoeging geeven,

Die hebbe uw' vriendschap. Ik ontslaa u van uw' trouw:

Indien hy zoo verwint, dat hy u eeuwich houw'.

Bbbbb 3

Nu

Nu smart my, dat ik ben verfteeken, door zijn' laagen,
 Van middel om aan u, door diensten, te behaagen:
 En schrikt het afzijn zoo langduurigh. 'T welk gewis,
 (Houd' ik) de felste kouw van Minnes winter is.
 De liefde groeit nocht bloeit, ontbeert zy byzijns hitten.
 En, oft haar' kracht al schoon gaat in den wortel zitten,
 Gelijk als 's winterdaaghs de krachten van het kruidt,
 Zoo vrieft, by lange vorst, doch vaak de wortel uit.
 Nochtans, tot smoorens toe kan kouw mijn liefd niet sluiten.
 Haar' hitte is veel te groot: zy zouw door 't sneeuw opspruiten.
 'K magh dan mijn' Kreefsche reis wel vloeken menighwerf;
 En mijn' onnutte zorgh, en 't beuren van het erf,
 Indien ik, midlerwijl, door 's roovers overtreden,
 Onterst zal moeten zijn van uw' genaadigheden.
 Ik denk, ter harte ging den goden mijn verdriet.
 Ook treffelijke ramp komt zonder voorspook niet.
 By een' starlichte nacht, op 't wederomme reizen,
 Te bedde in de kajuit, had ik lang leggen peizen
 Hoe verr' ik van u waar, en oft, te zulker stondt,
 Wanneer ik waakte om u, ghy ook wel slaapen kondt.
 De zee was goedes moeds, en scheen haar' gunst te veilen.
 Een weeligh windtjen lagh en flabberde in de zeilen.
 De stuurman queelde aan 't roer, en werdt geen neurjens moe.
 En d'eene golf (zoo ging 't) luisterde d'andre iet toe.
 De slaapgodt, op zijn' luim, om vaak in my te werken,
 Speelde al 't gefluister naa, met wiegen van zijn' vlerken:
 En zuijefust zoo lang, dat hy 't gedacht verdooft:
 Toen viel hy toe, en sloot zijn' wieken om mijn hoofd.
 Gedaanten, straks, wel vremdt, van droomen quaamen boven.
 'T was over middagh, en ik zocht u in de hoven
 Des ouden Tyndars, door der galeryen groen
 En de pryëlen van oranjen en limoen.
 De telgen van een' heg, die, by geval, ontvlochten
 Door hoveniers verzuim, mijn padt niet vryen moghten
 Van zijdelingsch gezicht, my deeden zien ter zy'.
 Daar quaamt ghy uit een bos, en Paris was'er by.
 Ghy bloofd', hy was begaan. Ghy hadt het drok te zaamen,
 Uw' oogen te gemoedt, zoo 't schein, elkandren quaamen.
 Ghy zaaght eens om, als had uw' kleedren wat gelet.
 En hy verschikte iet aan den sluijer van 't toppet.
 'T en had geen ander oogh (magh men de waarheid spreken)
 Dan, oft ghy, steelsgewijs, te zaamen hadt besteecken,
 Dat ghy u vinden zoudt op zulk een' uur' en steê:
 En dat'er niemandt om moght weezen, dan ghy twee.
 Het schein dat ghy, beducht, gewaar wert met u beiden
 Een zwenk van my. Dies ghy kort van elkandren spreidden.
 Eerst quam my groeten, met den welkoom, de Troyaan,
 En sprak my heel voidcende, en met veel heusheidts, aan.
 Ten laaften quaamt ghy meê ('t en kan my niet vergeeten)
 Quansuis, als hadt ghy d'een van andren niet geweeten.
 Het veinzen heelt somtijds, maar als het wordt gesmaakt,
 Hoe dat men beter veinst, hoe 't meer bedenkens maakt.
 Zijn' oorlof Paris, van my, nam; en wandeld' heene.
 Ik weet niet wat ik zei: maar leid' u toen alleene

Van 't volk, naar een pryëel van myrthen dicht geblaadt.
 Daar was de schaaduw koel: maar koeler uw gelaat.
 En wat ik u ook smeekte, oft eere zocht te toogen;
 Die zighbre vonken meer niet dropte gh' uit uw' oogen
 Die ghy my snerken deedt wel eer in 's harten bloedt,
 Gelijk een toorts, in 't nat, gegloeide droppen, doet.
 Ik vraaghde, op 't vriendelykft, van waar deez' vreemdigheden,
 En oft u Paris vrijd'. Hier hebt ghy my beleden,
 (Zoo veel vertrouwd' ghy noch) hoe 't met my was gedaan;
 En Paris meester 's harts, door 't ftaadigh ommeaan.
 Ik reedde toe, hier op u wederom te vraagen,
 Hoe ver de liefd dan ging, die ghy my noch moght draagen.
 Want dit vertrouwen kon niet zonder liefde zijn.
 Mits vloogh de flaapgodt deur, met droom en loozen fchijn.
 Allensjens trok de vaak met haar' beteutertheden
 Ten oogen uit, en streek d'onfteltheit van mijn' leden.
 Doch 't hart, dat bleef gemat, en quijnde van den flagh:
 Gelijk een koortzigh lichaam op zijn' beter dagh.
 My luste fint geen trooft, my noopte noit verblijding,
 Maar briedt verfmachte dorft naa d'een' oft d'andre tijding.
 Ik landde in 't left; en vraagh in 't treden over boordt,
 Naar u. Elk zweegh. My was dat zwijgen 't groote woordt.
 Ik zit in mijn' karros, en laat niet af van quellen,
 Met dreigen ook, mijn volk; tot dat zy my vertellen
 'T verraadt van Priams zoon, en mijn rampzaligh lot.
 Ik vaar ter poorten in, en berge my in 't flot.
 Daar, docht my, tegens my, fteil op de vloeren reezen,
 Daar ghy, met uw gezin en dochters placht te weezen.
 'T geduldt ontgink mijn' moedt, door 't nijpen van 't verdriet.
 Wie weet wat mensch oft Godt ik onbeschuldigh liet?
 Toegreens my d'eenzaamheid met droevige vertooning.
 'K ontsluit het kabinet. Hier vind ik uw verfchooning
 By naargelaaten fchrift in aller yl gefelt;
 En dat ghy tegens dank ontvoert werdt met geweldt.
 My trooft wel, dat ghy blijkt onwilligh, by uw fchrijven.
 Maar zijnde daar, wie weet hoe lang dat ghy 't zult blijven?
 De blonde Gaanymed was mede zeer vervaart
 Wanneer hem d'Arendt greep, en opvoerd' hemelwaart.
 Zijn' armen van elkaër floegh hy, zijn' helle lichten,
 Al weenend neder, naa de kundighe aangezichten,
 En een benauwt geluidt. Die bek, dier naaglen klem,
 Al vierden zy zijn vlees, beneepen hem zijn' ftem.
 Maar thans ontfangen in de goddelijke zaalen,
 Als hy den fchaaker zagh hem mildelyk onthaalen,
 Met vriendschap in 't gezicht, met blikfem in der handt,
 Vergat hy makker, maagh, met vaadr' en vaaderlandt.
 Doch, by Jupijn en wil ik Paris niet gelijken,
 Nocht zoo ver werpen wegh de Grieksche koninkrijken.
 Men roept dat Troyes maght voorby all' andre treedt.
 Wie roept het? Troye zelf. En is 't daar om zoo breedt?
 'T weet met den dreun van roem de flechten te verbaazen,
 In weel'ge tijtels, en zijn' grootheidt op te blaazen.
 Die zeden heeft het Ooft. Hun Vorst ('t zy ver van ons)
 Is altijs morgest'ar, oft bastaardtbroërs des Zons.

Dat 's aas voor 't lompe graauw; 't welk oordeelt van de paarden
 Naa 't geborduurt sieraadt, en naa 't verguldt der zwaarden,
 De heirkraft naa 't getal, de steden naa 't begrip,
 Het harnas naa 't vermaal, en naa de standers 't schip.
 Wat zeit de man van staat, wiens zinnen wuftheid derven;
 De gulde beukelaar laat zich van 't staal deurkerven.
 Helmlokken vechten niet. Krijssorde, moedt, en tucht,
 Slaan meenigte ongeschikt, en woestheid, in de vlucht.
 De Troysche middlen zijn wijdt uitgespreit, met allen
 Licht om te schudden, en voorbaarigh om te vallen.
 Zijn' volken overheert zijn niet zoo wel verknocht,
 Oft oproer kost nu die, nu Priam deze tocht.
 Beknopt is mijn bedrijf. Het hun licht uit kan spatten.
 Ik houw meer in den arm niet, dan ik kan bevatten.
 Hunn' praal weeght over van sloddrende dartelheên.
 Men acht daar heerlijker 't verquisten dan 't besteên.
 Geschikte staatlijkheên mijn hof oorbaarlijk sieren.
 Van marmor is mijn' schouw; maar geen' kaneele vieren.
 Van gulzigh' overdaadt mijn' taafel heeft geen' boogh.
 Mijn' spijs is voor de smaak, mijn' vaaten voor het oog.
 Geen vlaaijer kort mijn tijdt, met ongebonden klappen:
 Maar heusche konsten, en de Grieksche weetenschappen.
 Aanzienlijk is mijn' sleep in deftigheid van pracht:
 Maar telbaar: geen gespuis, en hoop van boevejaght,
 Dat Paris reede toe op schuimen, rooven, ruiten;
 En breek' zijn ydel hoofdt, om Troye rijk te buiten.
 My noeght wel aan mijn rijk ('t is waar) van minder maat:
 Maar 't zal mijn' gifling mis gaan, zoo 't niet langer staat.
 Doch oft het hooge luk, geneight tot staadigh keeren,
 Schoon, uit zijn wicken trok, om Troyes wil, de veêren:
 En dat het met der woon zich eeuwich troonen liet
 In Troyes grootsheid: noch is Paris Troye niet:
 Neen zeker, nocht het wacht alleen op zijn' beveelen.
 En, zoo naa Priams doot zijn zonen 't rijk gaan deelen,
 Dat ieder een bezitt' al eeven veel daar af;
 'K wedd' ik om Paris deel geen Lacedæmon gaf,
 Maar mogelijk hy u zal zoeken vroedt te maaken,
 Dat hy zal krijgen in der handt 't bewindt der zaaken
 Alleen; en boven all' zijn' andre broeders gaan.
 Die zullen 't lijden. Jaa: ziet Hektor daar voor aan.
 Oft zullen zy het rijk gezaamentlijk bestellen?
 Geloofst; dan heeft men zoo veel' meesters als gezellen.
 Ook acht ik wierden zy wel lichtlijk zijnes moê,
 Dien veel gezaghs wel lust, en weenigh doenz' 'er toe:
 Doch hoop ik niet, dat ghy, o zuster van Minerve,
 Zoo dwaas geworden zijt, en boghtigh ten bederve,
 Dat ghy, geblinddoekt van het uiterlijk sieraadt
 En ydel blinken, zoudt verlieven op zijn' staat.
 Die schande waar te groot, en zouw te leelijk ruiken,
 Dat ghy, om snoedt genot, uw lichaam liet gebruiken.
 Een welgebooren hart, dat van den vroomen quam,
 Brandmerkte noit alzo de gloory van zijn' stam.
 Laat zien wat fraaijgheên in zijn' perfoon dan bloeijen.
 Hier zal ik alles niet afgunstelijk verfoeijen,

En lastren goedt met quaadt. Noit was ik van dien aardt.
 Zelf prees ik wel voor u, 't geen hy had prijzens waardt:
 En, toen ik toogh op reis, beval hem wel t'onthaalen.
 Wat het geslacht belangt, waar af hy komt te daalen,
 Dat heeft, in treflijkheid, niet veele zich gelijk.
 Doch my en dunkt het niet, dat ik hem daar in wijk.
 Van lichaam is hy schoon, bevallijk in 't aanschouwen.
 Wat ik ben, dar ik op mijn oordeel niet betrouwen.
 Dit evenwel is waar, dat om my heeft gebrandt
 Al meenigh' edelvrouw in onze Griekenlandt.
 En van d'uitheemsche weet Egipten, dat mijn' minne
 De Joffren niet alleen ontstak, maar een' Vorstinne.
 Beroem' zich Paris dan, al wat hy roemen magh,
 Van de boerin Oenone, oft andren lichten slag
 Van wijven zonder naam, uit welker ommegangen,
 Wat onbeschoftheit vry aan hem is blijven hangen.
 My gaaft ghy zeker zelf, met vrye keur, den lof
 (Toen all' de Grieksche jeughd lagh aan uw vaaders hof,
 En ieder leide toe, op huwen, schaaken, sluiken)
 Dat ik alleenigh waardt uw bloeme was te pluiken.
 Ook heb ik u verthoont mijn' min met andren schijn:
 En volghde u, (als 't betaamd' een' dochter van Jupijn)
 Met 't uiterste bewijs van ootmoedt en van eer naa.
 Dat Paris hooghlijk acht uw' schoonheidt zonder weêrgaê,
 En loochen ik geensins. De blinden zouden daar
 De schemeringen zelf wel worden af gewaar.
 Maar die zo' onheuffelijk begoft heeft zijn' vryaadje,
 En met ontsigh zoo kleen, en zulk een personaadje
 Heeft darren vergen met dien onbeschaamden mondt,
 'T geen dat hy eerloos zelf en ongeoorloft vondt:
 Wat deed hy anders, doch, dan kennelijk betoogen,
 Dat brein zijn hoofdt ontbrak, en zuiverheidt zijn' oogen,
 Om te bespiên de gloor die uw gelaat uitbreidt,
 En 't zweemsel van Jupijn, en van zijn' Majesteit?
 Hy, die zoo raauw bestondt te slaan handt aan uw' leeden,
 Bewees wel, dat hy van de grootachtbaare zeden,
 Vol goddelijker geur, (daar ik voor was bedeeft)
 Te luttel smaaks had in zijn' smaakeloozen geest.
 Doch, 't is de wijze, dat, die zich, in 't minnen, toonen
 Zoo brullend onbeleeft, het met den naam verschoonen
 Van duldeloozen brandt. Jaa Paris wil misschien,
 Om dat hy eetbreuk doet om u, zijn aangezien
 Voor vieriger. Maar acht niet wat hy daar af revel'.
 Hy verght het ieder, niet uit oordeel, maar uit eevel.
 Licht dat hy zondighde ook, en stouter anneving,
 Op 't praatjen, dat van u en Theseus ommegang.
 Bevroedt te rechte dan, o gloory aller vrouwen,
 Wie dat my u onthoudt, en wie u wordt onthouwen.
 Hy quetst der volken recht, ontrukkt een' andren 't zijn.
 Ik min tot niemandts schaade, en eisch niet meer dan 't mijn.
 My is het, my, dat ghy, het eerst in all' uw leeven;
 Den naam hebt van uw lief, en van uw' man, gegeven.
 Dat ben ik. Wat is hy? Een roover vuil befaamt,
 Die, willends, weetends, doet, 't geen, des zijn hart zich schaamt.

Met goddelijker eer plaght ik uw' naam te zeeghnen,
 En zoudt ghy my nu min dan menschelijk bejeeghnen?
 En breeken uw beloft zoo meenighmaals gedaan,
 Dat, alzo lang Helen' haar' oogen open staan,
 Geen' andren opperheer zy in haar hart zouw lijden,
 Dan Aëropes zoon, den jongsten der Atryden.
 De daaghraadt uwer jeughd my gunde, dat ik laas
 De roozen met den dauw, de fruiten met de waas.
 Uws leevens zoete lent voor niemandt heeft gerooken,
 Uw' lustelijkste Mai haar bloeifsel opgelooken
 Voor niemandt, dan voor my. En zouw (wat zwaarder kruis!)
 De herfst my zenden nu zoo wrange vruchten t'huis.
 Gedenkt eens welk een' vlam ging door uw zinnen weiden,
 Toen Venus, 't eerstemaal, een maakte van ons beiden.
 Toen ongerepte maaghd, door grondeloozen gloedt
 Van minne, ghy my opgaaft lichaam en gemoedt.
 Hoe vaak heeft sint de lust, met goddelijk vermogen,
 Ons van der aard' om hoogh in Venus troon getogen?
 Daar smoorden d'andre altzaam, zoo dat'er van de vijf
 Maar een zin over bleef. Die vulde 't gansche lijf.
 Genaakte uw vinger my, hy scheen een' toorts te wezen;
 Zoo vloogh een felle brandt door d'aadren opgerezzen,
 En velde m'in uw' schoot ter volle weeld' bereidt.
 Daar smolt ik, en ghy smolt in mijn gesmoltenheidt.
 O onbegrijpelijk goedt, wie kan uw' kracht verklaaren?
 'K geloof, geen menschlijk bloedt en spande toen mijn aëren,
 Maar eenigh rijper vocht, gelijk als wordt vertrouwt
 Te wezen 't geen de goôn in eeuwich leven houdt.
 Ach, ach! hoe meenighwerf zijt ghy gezegen tusschen
 Mijn' armen door, als flap van 't flibberige kussen,
 Tot u uw' okzel schortt? hoe dikwijls (ach!) bezweek
 De star van uw gezicht, als't mijn haar gaf den steek.
 Dan gingen d'oogen t'schuil, en bey' de scheelen dooken,
 Als had een' bloede schaamte oft flauwte die gelooken.
 Ook hebt ghy m'ingefnakt, met onverzaaden brandt,
 En zwangre Jonkfrouw droeght uw man in 't ingewandt.
 'T welk, negen maanden lang, u lastelijk bezwaarde,
 Tot uwen tijdt toe, dat ghy, blijde moeder, baarde,
 En my ter werelddt bracht een' vrucht schoon van aanschijn;
 Waar in men zagh uw krooft gedommelt onder 't mijn.
 En is het dat de dooddt niet heeft aan het vernielen,
 (Gelijk men zeggen wil) der doorluchtige zielen,
 Zoo zal de ziel, die van ons tweeën 't affetsel is,
 Van onze liefde zijn een eeuwich tuighenis.
 Ook had ik van uw' borst den sleutel te bewaaren.
 Hoe dikmaals gingt ghy my het heimlijkst openbaaren,
 Dat u op 't harte lagh? en koutte, dat pas, my
 Veel van Laomedons trouwloosheidt toe; hoe hy
 De goede goôn bedroogh met overgeeven' eeden.
 Ghy wist te haalen op, een deel lichtveirdigheden
 Van Paris, waar by bleek, dat hem ter harte ging
 Der geenen leven, daar hy 't leeven af ontving.
 Wat scheutjens, onder 't spel der schrandre boerteryen,
 Kreegh hy al, die 't niet voelde, op zijn onedel vryen,

Van u, die bybragt, hoe ghy wel gelooven kondt
 Oenone een' Nimf te zijn, dewijl 't gelaat haar stontd
 Zoo waterkoel, dat, die gezien haar hadden, zwooren;
 Zy waare midden uit een' grooten stroom gebooren:
 En andre strecken meer, die ghy des nachts daar an,
 Met al te zoet een' lach, verrekende uwen man.
 Verborgentheden van verlang en wight veel groover
 Vertrouw ik aan geen' brief. Legt ghy die zelf eens over,
 En overlegt met een, wat aanzien 't hebben zal,
 Dat ghy my hemelhoogh verheven hebt ten val.
 Want, is't dat ghy, aan my ontfanger van weldaaden
 Zoo groot en ongemeen, nu komt te speuren quaaden
 Te vooren onbekent, zoo zal men u altoos
 Lichtveirdigh achten, en uw oordeel reukeloos;
 Om dat ghy onbedacht alzulke gunste wendde
 Tot iemandt dies onwaardt, en kooft al eer ghy kende.
 Is't ook, dat ghy my noch den man te wezen raamt,
 Voor wien ghy my, in't eerst van onze vriendschap, naamt,
 En echter elwaarts heen nu keert uw min te vuurigh,
 Geeft eens den naam van deft een ding zoo wispeltuurigh.
 Uw zeggen zal misschien zijn, dat ghy op dat pas
 Toen ghy my koort, wel kend', en dat ik ook wel was:
 Maar dat ik, die my plagh naa wijsheidts wet te draagen,
 Sint van het padt der deughdt ter flinker ben geslaagen.
 Gelooft my, wie de deughd met kennis eens hanteert,
 Verlieft'er op, dat hy zijn hart ook nemmer keert.
 Haar'schoonheidt is zoo groot van buiten en van binne,
 Dat hy haar niet vergeet (oft Godt en krenkt zijn' zinnen)
 Maar volghet den rechten wegh, hoewel hy slibbert dik,
 En schiet het wit wel mis, maar nemmer buiten 't stik.
 Dan breekt ghy uwe trouw, zoo zal ik moeten meenen,
 Dat ghy noit kenster waart, al hebt ghy 't wel gescheenen,
 Van d'eerentfeste deughd. 'T welk is het geen ik acht,
 Dat van u t'mijnen last zal werden voortgebracht.
 Wijft dan de stukken aan die van my zijn bedreven.
 Heb ik u oit gestaen moorddaadelyk naa 't leeven,
 En, als die geen ontzigh had voor 't gerecht der goôn,
 Uit gouden drinkvat, u vergiften wijn geboôn?
 Oft weet ghy, dat ik zwarte altaaren heb doen wyen
 Tot 's afgronds eer, en door vervloekte tooveryen,
 (Aan welke konsten heil een heilloos schepsel zoekt)
 Den schimmen van der hell' uw hoofdte heb toegevloekt?
 Toen ghy in arbeit zaat met baarens noodt belaaden,
 Kocht ik de vroevrouw om, dat zy uw lijf zouw schaaden,
 Oft loofde ik 't al den goôn, wat men te looven zagh',
 En worp den hemel, met gebeden, over stagh:
 Juno voor al, dat zy wild' uw' verlossing spoeijen?
 En bloedden van mijn' bijl, dien dagh, geen honderdt koeijen?
 Gewilligh deed ik al, wat ik u deed voor goên,
 En tegens wil zoo liet al wat ik liet te doen.
 En noit ontfing mijn hart gedacht om u te deeren.
 Laat u dat Paris eens (acht hy een eedt iet) zweeren.
 Noch is in mijn gemoedt niet dat het u verfoeit.
 Maar stelt my weêr ten staet, waar in ik heb gebloeit:

Men magh de geenen, die in oude minne blaaken,
 En dapper zijn verknocht, zoo niet vertwijfelt maaken.
 'T gedacht des minnaars wil staâgh weiden. Zoo men 't laat
 In 't goede graazen niet, zoo kropt het aan het quaadt:
 En berft wel dikwijls uit, ten treurſpel en ten bloede.
 En is u niet bekend, hoe dat Medea woedde,
 Toen wederwaardelijk Iäſon haar verſtiet,
 En om een' nieuwe bruidt zijn' eegaa zitten liet,
 Die zoo veel zoets en zuurs had met hem t'zaam genooten?
 Zy heeft een' hoogen raadt in haaren geeft beſlooten.
 De ſmaadt braght haar op rui, de wanhoop voerd' haar aan.
 Daar 't quaader niet meê magh, magh alles onderſtaan.
 Zy help haar' man in rouw van hoofde tot de zoolen,
 De Jonkfrouw aan haar' doodt, en Kreons hof aan koolen,
 Korinthen over eindt, wien, in den bijſtren brandt,
 Het water viel te kort van d'een en d'andre ſtrandt.
 Zoo ſlaat de wraake voort, als minnen keert in haaten:
 Gelijk de waagen, tot den loopſtrijdt, uitgelaaten,
 Rekt wat zy rekken magh, (te ſchorten waar een droom)
 Veeght met den voerman heen, en luifert naa geen' toom.
 Hoe meent ghy dat my zy te moê, wanneer ik treede
 Tot uw' ſlaapkamer in? oft zie een' andre ſteede,
 Daar ik genooten heb den trooſt, dien ik nu mis?
 Gelijk'er nauwlijks ſteê vry van vernieuwing is.
 Hier plaght z'haar gulden hair met elpe kam te ſtreelen.
 Daar ging ze baaden. Daar was zy gewoon te ſpeelen,
 Met haar' ſtaatvrouwen, als de maaltijdt was gedaan:
 Daar te borduuren op fijn doek met goude draên.
 Hier jokken, lonken daar, hier kuffen, gins omarmen.
 En oft ghy yzer waart, noch zoud' u mijns ontſarmen,
 Wanneer ik eenzaam ſuf ter diſ, zoo ghy verſtondt,
 Hoe dat de drooge ſpijs my aanwaſt in den mondt,
 Aan mijnen vinger blinkt, en ſtaadigh heeft geblonken
 De ringe, met gevaar van opſpraak my geſchonken,
 By duifre nacht, ter fluike, ter venſter uit, toen ghy
 Bedeeſde maaget droeght verhoole min op my.
 De brieven, vlechten hairs, die my van u vermaanen,
 Kus ik, en wederkus, en zulte z'in mijn' traanen;
 En ſlaake zucht op zucht, en queel een' droeven zang;
 En mijmer, zonder ſlaap, de lange nachten lang.
 O jammer! kan het zijn dat ghy my hebt verſmeeten?
 Zoo veel' beloſten en gemeenſchaps, ſchoon vergeeten?
 En vindt men een gedacht zoo achtloos zonder endt,
 Dat zulke dingen zich niet dieper in en prent?
 De Goden hoeden des. Zouw voor geen' ſchande ſchroomen
 Een dochter van Jupijn? 't en kan in my niet koomen.
 Ik acht, u tegens wil de looze ſchaaker houdt,
 En dat ghy gaarne, zaaght ghy middel, keeren zoudt.
 Bedenkt wat Grieken moght, indien het waar gebleeken
 Dat ghy my willigh liet, wat all' de wereldt ſpreeken,
 Op zulk een voet. Dat ghy van Theſeus waart gerooft,
 Daar heeft men niet tot noch dan kuſjens aan gelooft.
 Nu mompelt men alreeds, en zeit (dit is mijn vreezen)
 Die 'r tweemaalſ ſchaaken liet, geſchaakt heeft willen weezen.

Dies maakt uw' onschuldt klaar: oft wacht niet anders, dan
 Een' al te vuilen klank: twee boelen tot een' man.
 Misschien, dat Paris u wel gaarne deed gelooven,
 Dat zijne mogeheid zal allen roep verdooven.
 Ach jaa: hy kan 't gerucht den windt doen houden in,
 Oft dat het niet en blaaz' dan deuntjes naa zijn' zin.
 Men maak' dat kindren dietsch van zes oft zeven jaaren,
 Dat iemandt maghtigh zy de tongen te bewaaren.
 Wat dwaasheid is doch dit? Ik weet het, dat de faam
 Wel schamper ommespringt, en guichelt met zijn' naam.
 De waarheid wil 'er uit. Zy past op gunst nocht tooren.
 Jaa moet een Oppervorst somtijds zijn' onwil hooren:
 Ik laate Paris staan. En ghy mooght weten; hoe
 Hy wordt gesproken van zijn' ouder broeders, toe.
 Ook hoor ik hier wel, dat zijn' zusters niet en toeven
 Met zeggen. Vraaght ghy, wat? Ik zoud' u noo bedroeven.
 Doch, schoon genoomen, spraak' ook niemandt uit dit tal;
 Oenone, waant ghy, dat zy zwijgen kunnen zal.
 En oft zich alleman tot eeuwich zwijgen stelde,
 De steene pijlers, 't riet, dat Midas ooren meldde,
 De trappen van een hof en zijn'er zoo niet aan,
 Dat zy, om iemandts wil, hun klappen laten staan.
 Dus is, voor die der faam' meent op den mondt te kloppen,
 Geen ander raadt, dan van zijn' ooren toe te stoppen.
 Maar giet ze vry vol was: zoo zal men noch daarom
 'T getuigenisse van 't gemoedt niet maaken stom.
 Indachtigh is u wel, hoe, toen met minnevlammen
 Ontsteeken waaren all' d'hoofdttakken van de stammen
 Der Grieken, dat men zagh krakkeelen te gemoet,
 Die nemmer anders, dan met stortinge van bloedt,
 En burgerkrijgh, geweest en zouden zijn te sliffen;
 Mits niemandt kon verstaan tot zulk' een' bruidt te missen:
 Ook, met wat overleg, en welbezinden raadt,
 Uw schoonvaer Tyndar schoot een schot voor zulk een quaadt.
 Eer hy zich dringen liet u iemandt te belooven,
 Hieldt hy vergaadering van all' de Grieksche hoven;
 En droegh de zaake voor, met errenstigh besluit,
 Dat hy niet was gezint u te besteeden uit,
 Ten waar de Vorsten all' hem van te vooren zwoeren,
 Dat onverzoenelijk zy oorlogh zouden voeren
 Tot schaë des geenen die moght naaderhandt bestaan,
 Oft u, oft, met geweldt, uw' man te randen aan.
 Hun allen billijk docht, en dat hen oorbaar prangde,
 Te weeren t'zaam de vrees, daar ieder naa verlangde.
 Nu zijn zy op ontboën, en ganschelijk gereedt
 In waapen; elk om naa te koomen zijnen eedt.
 Doch is, ten overloedt, eer wy ons leger planten
 Verstaan te schikken uit, naa Troye toe, gezanten;
 Van welke 't hoofdt zal zijn Ulisses wel ter taal.
 Deez' heeft volkomen last, dat hy u weder haal':
 Oft, zoo de Phrygen iet daar tegens over leggen,
 'T rechtweigerende rijk, te vier, te zwaardt, r'ontzeggen.
 Houdt ghy nu met hem aan; met hem te spreken tracht
 Uit eenen mondt; voeght reën by reeden, klaght by klaght:

En uitert u alzoo, dat de Troyaanen rieken,
 Hoe daar uw lichaam is, maar al uw zin in Grieken.
 End' is het, dat ghy keert, zoo zult ghy, wel ontfaèn,
 Met grooter eer en feest, te Sparte koomen aan.
 En keert ghy niet, zoo houdt, als Paris, my ten besten,
 Dat ik mijn' spietse vell' op de Troyaansche vesten,
 Die t'elkens houden op, den trouweloozen, 't hoofdt;
 En eerlijk winne, 't geen hy schellemsch heeft gerooft.
 De wraak is op de been met haar' bebloede zweepen.
 Eer lange zult ghy zien de zee beslaan met scheepen;
 Daar naa, de strandt met volk in ordening gestelt;
 Daar naa, de lucht met stof; en dan, met lijken 't veldt.
 Mijn veelgeterghde kling, getoogen uit de scheede,
 En zal van bloedt verzaèn de punte nocht de sneede;
 Nocht wijken eenen voet ik uit des vyands landt,
 Ter tijdt toe, dat ik raak aan doot oft overhandt.
 Indien de hemel zich mijnr' onverdiende smarten
 Meêdoogentlijken kreunt, en neemt het recht ter harten;
 En, met zoo zwaar een' straf vervolgt de snoode schuldt,
 Dat de voorzeggery van Kalchas wordt vervult;
 Die uitvaart tegens Troye en dreight de gulde daaken
 Met droeve nederfcheut van branden en van blaaken,
 Des Koninks ouderdoom met blussen zijnes zaads,
 De Troische maaghden met de koorden des soldaats;
 Zoo zal het blijken noch, dat wy ons niet verhitten
 Op vreemde Vorsten landt, met hoogmoedt, te bezitten:
 Maar dat alleenlijk zy, door zoo vernaamt een' toght,
 Een spiegel voor de quaên, en ghy voor my, gezocht.
 Is ook Fortuin zoo blindt, dat, by haar, recht en reeden
 Niet beter zijn gezien, dan d'ongerechtigheden:
 En zijn de goôn gedient met Menelaüs bloedt;
 Zoo daar een Oosterling zijn' speer in verwen moet:
 'T lijf maak ik u. Ghy zult u immers noch verpijnen
 In 's kouden troony, naa te speuren d'oude lijnen;
 En volgen, met een' zucht, mijn' ziel voor uit getreên.
 Dat 's alle 's wereldts troost: en daar meê gaan wy heen.

H A R D E R S K O U T

tussen *Haagenaar* en *Bosman*.

Haa. **U**W' troony, Bosman, en het waalen van uw wezen
 (Oft ghy uw spraak verbijt) my hebben voorgeleezen
 'T verloop van uwen geest, een' wijl nu, dagh op dagh.
 En, zoo men op gelaat zijn' gissing vesten magh,
 Ik speur, uit eb en vloed van wangenroodt, uit repping
 Van winkbraauw en van oogh, in u, een' heele schepping
 Van eenigh nieuw gemoedt: doch kan noch niet verstaan
 Wat dat het worden wil. Nu heft ghy deuntjens aan,
 Veel wilder dan het woudt, veel scherper dan de dooren.
 'T vee staat en gaapt'er naa, maar heeft'er toe geen' ooren.
 Ook breekt gh' hun all' den hals; en stort in sufheid, rad,
 Zoo plomperlooren, oft uw' ziel de slaapzucht had.

Werkt

Werkt in u bosgodin oft stroomgodin by tyen?

Oft vult u vaader Pan met heil'ge razeryen?

Want ik heb wel gehoord, dat men, door zulk geweld,
Nu boven menscheidt vlieght, dan onder beestheid valt.

Gelijk den sterfer (laas!) geen' grootheid kan gebeuren,
Oft z'heeft haar wederwicht. Ghy plaght my hier te veuren

T'ontsluiten wel uw' borst, toen ghy my, vroegh en laat,
Hadt hangen aan uw' riem, en hielt voor naauwsten raadt.

Daar waare vrundschap eens wat wortels heeft geschooten,

Zy gaat 'er nemmer uit. En 't zoetst dat oit genooten

Van vrundschap wezen moght, is hartenmaatschappy.

Uw' vreughde, bid ik dan, oft droefheid deelt met my,

Dien ghy wel mooght het pit van uw gedacht vertrouwen.

Bos. Verhoolen zoek ik niet, o Haagenaar, te houwen

'T geen in mijn boezem broeit. Ook is het geensins van

Zulk eenen aardt, dat het versteeken worden kan.

Wat lidzaart wist met list zich oit zoo te behelpen,

Dat hy verschafte raadt om vlamme te bestelpen

Dat zy niet uit en keek? En oft ik schoon voor mom

Zaagh, in dit stuk, te gaan, zoo zie ik niet waarom.

De vlamme, die my blaakt, gaat buiten het betaamen

(Mijns oordeels) niet; dat ik my harder heb te schaamen.

De min van Gloorroos is 't, die my mijn ziel herbaart.

Haa. Wie is 't ook, dien de Min, oft wie, dien Gloorroos spaart?

Rampzaaligh knaapjen, noemt ghy dat herboortenisse?

De gladtheit van de slang, de sprenklen der hegdisse

Al zijn ze lekk' in 't oogh, tot zulk een onbescheidt

Bekooren niemandt, dat hy daar zijn' zin op leit.

De forste Gloorroos zwicht voor traanen nocht gebeden.

Zy bralt met bitter woën, en met moorddaadigheden.

Haar' eer is ongenaë. Voor zege reket zy

'T vertwijflen van Verveen, en Wouters raazery,

En dat zy Eelhart ziet zijn blijden geest verslimmen:

Dat Dierrijk, als kopy van d'onderaardsche schimmen,

Versleten slingren loopt, met geenen vaster voet,

Dan 't lijvelooze volk by Plutoos straaten doet.

Ik zwijgh van Ypenaar, van Lindeman, en honderdt

De fraaisten van 't gewest: dien zy de zinnen plondert,

Dat zy nauw weeten, oft zy voor oft achter gaan.

Hunn' arme beesjes zijn vast alalleens daar aan.

En niet te min, het vel, de verw, 't vernis der oogen,

Die, met een heet vergift, de menschen uit doen droogen,

Die loopt men achter an. Wat hoeft men dan zoo bang

(Ach! zegt my doch) te zijn voor haagedis oft slang?

Ouwe Eerrijk ('t heught my pas,) te zingen, tot een' leering

Van onzen Landtraadt, plaght: „O mannen, al de neering

„ Het eene dorp zoo vet en grof mest, dat het vast

„ All' d'ander' over 't hoofdt, in maght en weelde, wast;

„ Als 't een geslaght van 't dorp komt 't ander t'overtreffen,

„ Zoo ver als boven braam de beuken zich verheffen;

„ Dan gaat het nemmer wel. Een voet zoo groot als 't been,

„ Al waar ze noch zoo schoon, misstaat het niet alleen,

„ Maar is een last van 't lijf. Gelijkheid houdt de zeden

„ En 't recht in hunne kraft; en ieder doet betreden

„ Het padt van zijnen plicht. Maar al, wat boven maat
 „ In grootheid uitsteekt, los, en lichtlijk zijdgang gaat.
 Wel maakt dit Gloorroos waar: door dien dat alle wijven
 Haar' schoonheid zeilt verby, de gansche jeughdt laat drijven,
 Om deze minnezorgh, de zorgh van alle ding.
 Wat staat'er boogaardts wildt, en roept om haavening?
 Wat gaan'er koeyen met haar' uijers overlaaijen?
 Wat leit'er velds vol gras, dat noodight tot het maaijen?
 Wat klaaght'er koorens, dat gewiedt wordt niet genoegh?
 Hoe meenighe akkerkorft verlangt'er naa de ploegh?
 Zoo die halssterke maaghd noch ieder veronwaarde,
 Op eenen naa, en dien tot haaren man aanvaarde,
 Ik zagh'er deur. Maar zy en acht'er (laas!) niet een'.

Bos. Ach! lastert Gloorroos niet. In alles heeft zy reên.
 Slaa 't oogh maar op. Gelijk als, boven het bekroozen,
 Het vers gewasschen schaaap heeft recht, te zien verkoozen
 Zijn' zuiverlijke wol; gelijk gewilde roos
 Te maghtigh is, in verw en reuk, de Tijdeloos;
 En Pan zich zijner leest' moet by Diane schaamen;
 Zoo wint het Gloorroos af der schoonten al te zaamen.
 Wat wilt ghy, dat die handt, die met haar' sneeuw verblendt,
 Zich in de vingren van een' houten harder ent' ?
 Ent dan de pers op eik. Wat wilt ghy, dat die haaren,
 Die, zoo met fijnte als glans, braveeren 't dierste gaaren,
 Aan eenen lompen arm verstreken waarde boey?
 Naait dan de zak met zijd', en huift met goudt de koey.
 Wat wilt ghy hebben, dat dat schaapemellekszopjen,
 Dat blanke stremfel van dat poezelige kropjen,
 Door zeedeloozen mondt gezoopen werd? die blaên
 Van versche roozen, daar haar wang meede is belaên;
 Wat wilt ghy, zegt doch, die daar leezen ende strooken,
 Van lippen die de lucht deed droogen en verschrooken?
 Die lieve lipjes voort, zoo gloeyend' en zoo vers
 Als, tuffen 't zuur en 't zoet, de glimp is van een' kers;
 Wat wilt ghy, dat een boer die, met zijn' grooven aassem,
 En damp naa zwaare spijs, wanhebbelijk bewaassem?
 Laat dan het kalf vry toe, dat het de room in flok;
 En geeft den roozelaar ten besten aan den bok.
 Laat dan, al lescht ze dorst, bet dan de koelste stroomen,
 De karmozijne kers vry rotten op de boomen.
 Wat wilt ghy, dat die klare en kraghtighe oogen, wien
 De veerverwonne zon haar' waagen hoort te biên,
 Die tintelstarren, daar de starren, die gaan doolen,
 Aan 's hemels welffel, niet by zijn dan doove koolen,
 Met matrijk zwieren van haar' stralen, spreken aan
 De geen, die zich niet op haaren loop verstaan?
 Dat meer is; ieder boer en wachter van de schaapen
 Zich aan den buitenbast van 't lichaam blijft vergaapen;
 En niemandt en belonkt het geen, daar aldermeest
 De liefde op staaren moest, de gaaven van haar' geest:
 Dien goddelijken geest, die op haar voorhoofd schildert
 Dat lieflijk ontzigh, dat d'allerwoefte ontwildert:
 Dien goddelijken geest, die all' der dingen drang,
 Die zonder naadruk zijn, oft van gering verlang,

Zoo zoetelijk belacht: maar, met doorvljmende oogen,
Opvliënde tegen 't steil, ontdekt, tot in den hoogen,
De zaaken van gevolgh, welke, aan al wat'er is,
Zijn geevende de wet, en de beweeghenis.

Wat waant ghy, Haagenaar, dat zy magh zijn genegen
Om weeten waar de min van Zwaantjen is gelegen?

Wie Wolfaart in der daadt, wie dat hy vrijt in schijn?

Van hoe veel' morgen lands dat bouwers bruikers zijn?

Oft hoe veel' beesten Duif tot noch toe heeft gemolken?

Zoo doen geen' geeften, die met voeten treên de wolken.

Haar' lust is overleg van 't wightige beleit

Der wereldlijke goôn, en met bescheidenheid

Te wikken hun bestier; te raamen op het naauwste,

Waar dat hun raadt op 't rijpft, waar dat die was op 't raauwste,

Noch dunkt haar dit een' deun. Zy stijght, met yver, op,

En voert zich krachtelijk tot aan des hemels top,

Zien wat de Wijsheid, die daar is ten troon gezeeten,

Voor lessen leeft; en voeght de werken naa haar weeten.

Dus komt, in haar bedrijf, te schitteren zoo zeer

Dat deftiglachend licht van overblinkende eer,

Die uit de deughde spruit, met eeuwige sieraaden

Van onverganklijk lof, bekroonend' haare daaden.

En is 't niet meer dan reên dan, dat zy oudt en jonk,

Dat zy 't al steek aan brandt, en niemandt haar ontfonk'?

Haa. En is 't niet meer dan reên dan ook, dat ieder trachte

Van een onleschbaar vuur, zorghvuldigh zich te wachte'!

En niemandt waan' te gaan van ongenade vry?

Bos. 'K weet waar ghy wezen wilt. Ghy maakt besluit, dat my
Geen beter lot en is beschooren dan den anderen.

Maar wijdt hun wit en 't mijn verscheelen van elkanderen.

Elk hunner dient om loon: is meer zich zelve vriendt

Dan haar. Ik dien alleen, op dat zy zy gedient.

Zy luiden vol zijn van begeerte om te genieten.

Ik staa naa niets van 't haar. *Haa.* Dit kon u licht ontschieten.

De liefde vlaat alzo den minnaar in het eerst:

Maar maakt zich met der tijdt zoo maghtigh, dat zy heerft

Beid' over lijf en ziel: en doet hem deerlijk quijnen;

'T en zy zijn lief haar' zin laat' vallen op den zijnen,

En sluit' een vast verbondt van zoete minlijkheên.

Gelooft my, liefde pooght van twee te maaken een:

En als haar dat mislukt zoo moet zy lodzigh glyen

In zorgen zonder eindt, en een mistroostigh lyen.

'T intoomen van die vlam vertrouwt u zelve niet.

Bos. Indien het ongeluk wil, dat het my ontschiet',

Zoo dat dit vuur met pijn mijn zinnen komt te snerpen,

Het zal my dus te bet haar' waardigheên inscherpen.

En als 't gedacht van smart geklopt wordt, zal het daar,

Tot antwoordt, dit geluidt op slaan: Ik lijd' om haar.

Ten quaadsten, dat de brandt mijn mergh en been verteere,

En dat ik heel end al in eenen gloedt verkeere,

Opoftrende mijn Zijn, haar' wonderheên ten dank;

En doe, gelijk de zon, een' schoonen ondergank.

Want (ziet ghy 't niet?) de star der starren, nu zy daalen

Komt in de Wester zee, met fijner goudt van stralen

D d d d d

Zich

Zich ophult, en verheught der sterffelijken oogh,
 Bet, dan toen, in haar' kraft, zy midweghs hing om hoogh.
 Maar eevenwel, zy zinkt: en, eer wy kunnen stallen
 Ons zatgeweide vee, zal het de nacht bevallen.
 Dies ik goên avondt zeg. *Haa.* En ik u goeden nacht.
Bos. 'T is altijs dagh met my, tot dat mijn' vlam verfmacht.

Op het Daghwerk van den Heere

C O N S T A N T Y N H U I G E N S,
 Ridder der orde van Sant Michiel, Heere van Zuilichem, Raadt
 en Geheimschrijver van de Hoogheit des Prinzen van Oranje.

<p>Daghwerk, dat den plicht vervaat 'S menschen die in eere staat; Daghwerk, dat, in weenigh stonden; Komt kompas en streek oorkonden, Om te doen behoude reis, Met de schuit van 't doolziek vleis: Veel is 't waardt voor liên en landen, Dat ghy komt uit Huigens handen; Die geen ander zeedespoor</p>	<p>Schildert dan zijn hart verkoor. Daar, in 's werelds onderrechten, Praat en daadt te zaamen vechten, Vecht men om des Leeraars zin, En zijn' woorden gelden min. Veel die van deughde schreeven, Wischten 't uit met strijdigh leeven. Maar zijn letter en zijn geeft Schoeijen juist op eene leeft.</p>
---	---

Op **D I R K K O O R N H A R T S** beeltenis.
 'Kontfing tot Amsterdam, ik gaf ter Gouw mijn' geeft,
 'KWiens strijdt voor Zeeden, Schrift, en Vryheit is geweest. 1614.
Op 't zelve.

HY proefd'er zeven, en haast zat was elken staat:
 Maar bleef, van wetenschap en vryheidt, onverzaat.

Op het beeldt van den Heere

G E R A R D U S V O S S I U S.
EEn' inborst, blanker noch van deught,
 Dan 't hoeft van vlokken, die 't besneeuwen,
 Draaght Vossius. O Griek, wat meught
 Gy van uw Nestors kennis schreeuwen?
 Heughd' hem van drie: den onzen heught
 Van meer dan een half hondert eeuwen.

Op het afmaafsel van den Heere

C A S P A R V A N B A A R L E.
ALs 't Baarles spraak vernam, zey Roma, dat 's de tong
 Van mijnen Cicero. Thans hoord' het dat hy zong:
 En zey, dat 's Maroos keel: de weerelt wort weêr jong.
 Maar nu 't zijn beeltenis aanschout in deeze prent,
 En dat paar zielen in een' enklen man bekent,
 Staat het verbaast, en denkt, de weerelt is op 't ent.
 Want wie beleefde'er oit den dagh?
 Dat hy zoo vreemt een wonder zagh?

Anders.

HAdd' aan dit beeldt Sandraart de stem ook kunnen geven,
 Gelijk de rest van 't leeven:
 'T verblijdde Augustus, en deê Catilina beeven,
 De Vorst waande aan den zang, dat Maro voor hem stontd.
 De schelm, dat Cicero blies blixem uit dien mondt.

Op

Op den naam van zijn' Hoogheit den
P R I N S V A N O R A N J E.

PRins Vreedrijk vocht, tot dat men werd om vreê gebeden.
Prins Heinrich heeft den staat beheint met negen steeden.
Zoo quam des dubb'len naams heildiediges geluit,
Met dubblen rijkdoms hoop, op enkle waarheit uit:
En wracht des hemels Raadt, door hem, 's landts zaligheden.

G O D T S G O E D T H E I T.

Z Oo uwer kindren beê	Zal niet met heil veel meer,
Z U boozen maakt gedweê,	Uw vaader 's Heemels Heer
En kan tot weldoen zwenken:	Zijn' bidders dan beschenken?

'S M E N S C H E N P L I C H T.

A Ankleevet God', in bandt	Hangt uwen naaft' ook an,	
V an liefde, met verstandt,	Met liefde, die niet kan	
Hart, ziel, uit al uw' kraghten.	U zelve waarder achten.	1646

M A A T S T A A T.

AL's menschen doen is vlug oft vlot, verstuipt oft smelt,
'T en zy bescheidenheidt hem eindt en maate stelt.

L O T E R Y S P R E U K.

DE kindtsheidt zorgeloos, die ons zoo ras ontschiet,
Slacht rijpe wijsheit; hoopt op Wat, noch vreesft voor Niet.

Anders.

Die van des menschen hart de winklen konde ontdekken
Zoud' blindling licht een Wat uit al de Nietten trekken.

Anders.

Ontdekt de wereldt niet. Waarom?
De grijns is moyer dan de mom.

Om voor 't Aalmoesseniers huis te stellen.

DEn vremdeling door noodt ten landt gedreeven uit,
Baat open poort niet, zoo gy 't harte voor hem sluit.

Anders.

DEn vremd' en vondeling van alle ding ontbloot,
Strekt helpers handt
Zijn vaaders landt,
En moeders schoot.

Op d'afbeelding der Gerechtigheit.

Wie wil dit wezen? De gestrenge dochter Godts,
Die ieder 't zijne geeft. Wat doet ze met den zwaarde?
Als iemandt overtreedt 't bestek zijns rechten lots,
Zoo waapent d'Overheit haar handt tot rust op aarde.
Waar toe geblindtdoekt? 'T oog door haat noch liefd' moet dwaalen,
'T oor luitre; Reden zy den evenaar der schaaln.

Uit het Italiaansch.

MEn doet de vrouwen doch op aard geen grooter spijt,
Dan als m'er ouderdom of leelijkheid verwijt.

D d d d d 2

Vit

Uit het Latyn van Juvenalis.

TOt rymzucht is geen raadt, dat zeer is veel te snoodt.
Een dichter zeven jaar moet dichten na zijn doot.

Uit het Italiaansch.

'S Landsheeren doen wort haast gemeen bedrijf:
Want de Landsheer heeft ieders oogh op 't lijf.

Aan Joffrouw TESSELSCHADE ROEMERS.

'K weet van dichten noch van deunen.
Niet dan keetelachtigh dreunen
Is het, dat mijn snaren
Baren.
Was de keel oit glad en hel,
Ze is nu byster van haar stel;
Slaat niet, dan een schor
Gemor.
'T hart, al heeft het Phoebus tegen,
Wil, tot uw verzoek genegen,
Boven zijn vermeugen
Deugen.

Op een gemaskerde Joffrouw.

Joffrouw Lysbeth lapt haar kaken
Met fluweel of wat fatyns.
'T aanzicht om aan wit te raken,
Krijght tot korst een zwarte grijs.
Slaatze niet te degen mis?
Bleeken wilze, en gaat het maken
Bruiner dan 't van zellef is.

Op de Afbeeldinge van HENRIK DEN VIERDEN;
Koning van Vrankrijk.

Voor vyandt zwichtte noit, of hem genade ontzeide,
Dit aanschijn, op wiens wenk de Christe werrelt dreide.

Op de doot des zelven.

DE hemel, langer al te groot ondr' het beleidt
Des grooten Henriks, vondt de Fransche mogentheit.
O alvoeruit vernuft! o goedtheit ingeboren!
O zeebare oorlogshandt! geen man zou hem van voren
Licht hebben 't spits geboôn, als hy gewapent tradt,
Of een schuimbekkent paart tusschen twee spooren hadt.

Uit het Latyn.

DE goede uit liefd' ter deught de zonden haat.
De quade uit vrees voor straf' de zonden laat.

Uit het Fransch op Henrik den Vierden.

O gy doorluchtigh bloet van Vrankrijk, wat ontknoopen
Wil uw geblinthokt oogh? Kent, koener Vorst, uw schult.
Verschooning zijnze waardt, die zich slechts eens, verlooopen,
Maar wie volhardt in 't quaadt, die heeft zijn ramp gehuldt.

E E N M A I E B O O M ,

aan Joffr^{en} ANNE en TESSELSCHA VISSCHERS, naa
haar vertrek van Muiden, gezonden, spreekt:

ORpheus, met zijn stem en vinger, En loop achter aan uw' keelen?
Maakt' eertijds den bomen voeten; Ik die ben van 't zelve volk?
Dat ze, by gekroonde stoeten, En, was hy der Goden tolk,
Liepen naa, den zoeten zinger. Ghy zijt speelnoots van Godinnen.
Is 't dan vreemd, dat ik verslinger Ende, zet Thali' haar' zinnen
Op uw queelen, Eens tot trouwen, zoo zult ghy
Op uw speelen, Ieder zitten aan een zy.

Aan Joffrouw FRANCISCA DUARTE.

JOffrouw, nu neem ik het aan; Op haar neuren, nederwaart?
Nu geloof ik, dat de kollen Ghy doet, met uw' zang, de schaaren,
Ros en wagen met de maan Van beneën, ten hemel vaaren.
Van den hemel af doen hollen Dat heeft wel een' andren aardt.
Wat is 't wonder, dat ze rollen,

Op een drinkscheepjen, ADAM VAN VIANES werk.

INDien ghy 't ankerloos uit uwer handt wilt stellen,
En maakt het gulden schip niet, tot den bodem, droogh;
De gladde watergoôn, die 't omendom bewellen,
Die zwemmen, op een kort, daar licht meed' uit het oogh.

Op den duim van 't metaalen beeldt des Hartogen van Alva.

DEN duim, de rechte wederhandt,
Die, eertijds, van gansch Nederlandt,
Zich kussen deedt, terwijl hy 't schond,
Heeft nu Matroos in zijnen mondt,
Of wringt hem, wil hy, in een hol,
En bruikt den dwinger voor een' dol.

Uit het Latyn.

In groote daën
Magh wil bestaan.

*Op de zwemmende Roomsche maaghden, by den Heere
PIETER RUBENS, geschildert.*

GEen wegh is ongebaant voor vroomheid: zoo de maaghden
Gons leeren, die op stroom haar lijf, om vryheid, waaghden.

LUCRETIUS, *in 't eerste van zijn tweede boek, gevolght.*

DOor 't geeslen van den windt, wanneer de zee gemartelt,
Met grauwen, tegens 't zwerk en jaght der wolken, spartelt;
Is 't zoet te zien, van duin, oft haven af, hoe dat
De bootsman worstelt met de doodt, in 't holle nat.
Men schept geen vreughd nochtans, uit iemandt zijn bedroeven;
Maar 't zien van 's anders ramp doet best onz' welvaart proeven.

Uit den Ridder MARINO, gevolght.

DE mensch, die zich, door lust tot broosheid, laat ontschindelen,
En hijgende van toght, naar ydle winsten draaft,
Is even als een tol, die, met geduurigh zwindelen,
Zich zelve licht den voet, en eige graffteê graaft.

T Y D T - D I C H T.

op de Zeege te waater behaalt, by den Prinſſe van Oranjen
FREDRIK HENRIK, tuſſen den twaalfden en
dertienden van Herſtmaandt, des jaars 1631.

EEn heLt ten eInDe bracht, VoorzIChtIgh, op een' naCht,
EAL 't geen Daar SpaanfChe kraCht, VIlf Iaaren oVer WraCht.
DDCCCLLVVVVVIIIIII.

Op 't verbondt van Hollandt en Venetie. *Anapæſten.* oo ———.

Waar is paar van vernuſt en van krachten zoo kloek,
Als de Leeuw met het zwaardt, en de Leeuw met het boek?

Aan den Ed^{en} Heere

R O C H U S V A N D E N H O O N E R T,

eerſten Raadsheer in den Hoogen Raade van Hollandt,

op zijn Treurſpel MOSES DE TAFELBREEKER.

<p>ALmagtighe uitspraak, die ons met Uw' klank, als dreunende trom- pet, Erinnert d'overdwaalsche daadt En afval van 't meenedigh zaadt; 'T welk ging zijns Scheppers eer ver- raên, En bad zijn eigen ſchepſel aan: Terwijl uw yver met beſcheidt</p>	<p>Uitdondert, in verbolgenheid; Hoe luttel 't wederſpannigh volk Acht op den mondt van 's hemels telk; Blijkt niet alleen, hoe 't hoogſte Recht Is billijk, aan uw' tong, gehecht: Maar dat heel Hollandt en zijn' liên Behoorden naar uw mondt te zien.</p>
---	---

Uit HORATIUS.

VOorzichtelijk bewimpelt Godt
Met dikke wolk 't genaakend lot,
En lacht'er om, wanneer het vleifch
Meer ſiddert, dan naa redes eifch.

Uit LUKANUS.

NAa Vorſten maatslag zich de werrelt roert oft ſtilt.
Voor weenigh luiden is geſchapen 't menſchlijk gildt.

Uit SENEKA.

HEt geen, daar alle man voor zwoight,
Te temmen is manhaftheids plicht.

Uit LUKANUS.

'**T** groot ſtort van zelve in. En heeft des hemels wet
Aan 't ſteigren des gelux dit tot een peil gezet.

QUIK geacht van FLORUS gemaakt.

*V*Enerunt aliquando rosæ. Proh veris amæni
Ingenium! una dies producit ſpicula florum:
Altera pyramides nodo graviore tumentis:
Tertia jam calathos. Totum vix quarta peregit
Floris opus. Pereunt hodie, niſi mane legantur.

Verduitscht, ter begeerte des Heeren VAN DEN HOONERT.

I	Mmers gloort de roos in 't endt.	Puilend' om de naaveltipjens.
I	Maar wat is die blijde Lent	Op den derden staan de lipjens
	Ook een aardigh geesjen! d'eerste	Als een napjen zonder spits:
	Dagh bootfeert het alderteerste	'S vierden daaghs, in volle krits.
	Knopjen maaghdsgewijze sluik.	Sloft men 's morgens haar te pluiken;
	'S andren daaghs zoo zet het buik,	'S avondts druipt zy van de struiken.

Uit 's Hartogenbos, aan mijn' huisvrouw

HELIONORA HELLEMANS.

A	ller deughd en vreughden bron,	Over Ling en over Lek;
	Leonor mijn' helle zon,	Naa de zee genaamt naa 't Zuiden,
'	Kzooop my, dezen avondt, dronken	Op het hoog' huis te Muiden,
	In de straalen van uw' lonken,	In des oostertoorens schoot:
	Zoo mijn hartje met zich broght	Daar het lieflijk avondtroodt
	Wieken alzoo wel als toght.	Van uw' lippen, van uw' kaaken
	Want de toght, die zouw me draagen,	Zich zouw mengen met mijn blaken.
	Over graften, over haagen,	Maar, van vlerken, 'k heb'er geen'.
	Over wal en over paal,	En de Min, die my, te leen,
	Over Maas, en over Waal,	Met de zijne kon stoffeeren,
	Over d'akkers zwaar om bouwen,	Wil ze niet een uur ontbeeren:
	Die van Baeto naam behouwen,	Ende merkt, wat ik hem vergh,
	Nederlands vermaartste plek,	In den Bos, mijn' herrebergh.

Op de drinkglaazen beschreven by Joffrouw

TESSELSCHAROEMER VISSCHERS,

WAt suft ghy, Lezer, opgetogen in de toogen
 Zoo lüchtelijk gezwaait, en vloeiende op haar pas?
 Zy zijn, van loome handt, gesleept niet; maar gevloogen
 Uit een' doorluchten geest: wiens wakkre penne was
 Doorluchte diamant, papier doorluchtigh glas.

Op een Kersnachjen, gezongen door Joffrouw TESSELSCHA.

O loflijk keeltjen, naa dat ghy
 All' 's wereldts stemmen waart verby
 Gestreeft, en zat der aardfche dingen;
 Ontbrak'er meer niet, dan parthy
 Met 's hemels Engelen te zingen.

Op 't Pesthuis t' Amsterdam gesticht in den jaare M D C X X X.

A
 Ls het driekruisfgh jaar, naa zefstien eeuwen, quam, || | Werdt dit gesticht, by 't driekruisvoerend' Amsterdam. |

Ander.

I
 N 't zefstien hondert en noch driemaal tienste jaar, || | Leid' hier den eersten steen Kornelis Hasselaar. |

Ander.

S
 Taat af, gezonden; en van dezen ingang yft. || | Dit 's maar een graf, daar doch somtijds een lijk verrijft. |

Ander.

D
 E felste dagg' der doodt, die bindt men hier in scheê: || | En een' onzuivre plaats houdt zuiver al de steê. |

Ander.

Ander.

Hier smoort men 't smettent vuur, dat wonden broedt uit wonden.
 Zijn zieken dient elk huis: dit zieken en gezonden.

LETTERKEER aan den Heere van Zuilichem.

GHy, die met doen verheugd', en 't ieder heugen deedt,
 Is HUIGHENS aan uw' naam, of HEUGHNIS best besteedt?

*In 't kraamersglas der Zuiderkerke t' Amsterdam, op 't beeldt
 der uitdeelende Gerechtigheid.*

Mits giffing schemerooght in staat te raamen eeven
 Van klein en groot, van veel en luttel, zwaar en licht,
 Gerechtigheid verzierde, om ieder 't zijn te geeven,
 Gereedschap, tot haar' hulp, van maat, en tal, en wight.
 Wie valsch zijn' elle scharst, het innerlijk geweeten
 Zal lust en rust hem toe met scharstter elle meeten.

Voor 't Weeshuis tot Weesp.

D'Onrijpe kindtsheidt (ach!) den Weezen heeft onthouden
 Verstandt van eige zorg, naar 't eissen van de noodt.
 En d'ouwders, die hun troost en zorge strekken zouden
 Ontschaakt' hun al te vroegh de noitverzaade doodt.
 All' die dit huis beschouwt, ontfermt u over deezen
 Onnooslen hoop; zoo ghy geen' Weezen Gods wilt weezen.

Op een' geschilderden Amphyon.

D'oor troeteling der Luit', en smeeksmakende dichten,
 Liet de Thebaansche stadt zich van Amphyon stichten.

*Op een' Venus met de drie *Bevallijkheden op een' klavesim, *grain,
 geschildert.*

'T omroerend minnedicht, en zangerige snaaren,
 Als Venus sluimert, haar het hel gezicht opklaaren.

Veirzen gelezen voor de schoorsteen in 't huis des Ambassadeurs
 van Zweden, den derden in Bloeimaandt des jaars 1619.

P *Auperies pacem dat, opes pax, copia luxum.*
Luxus dat bellum, bellaque pauperiem.
Fons amor est odii, vitæ mors, turba quietis.
Stant qui deciderant, quique stetera cadunt.
Et capti capiunt; & qui domuere domantur.
Fit victo supplex, qui modo victor erat.
Sic plebi indomitæ, sic stant sua fata tyrannis.
Sic Deus alternas versat in orbe vices.

Dus verduitscht.

GEbrek geeft pays. Uit vreë komt rijkdoom. Overvloedt
 Maakt weelde; weelde krijggh. Het oorlogh armoë broedt.
 Haat spruit uit liefde; uit doodt het leven; rust uit woelen.
 Hooghzitters raaken van; laaghleggers op de stoelen.
 Die was gevangen, vangt. Getemt, die temde, wordt.
 Voor den verwonling de verwinner neder stort.
 Nocht volk, nocht dwingelandt woedt over zijn' bestekken.
 De beurten wisselt Godt dus, en verhangt de hekken.

*Op den ſchipſtrijdt voor Gibraltar, geſchildert in een glas der Zwi-
derkerke, door bevel van den Zeeraadt.*

DE pijlvoerende Leeuw beſpringt de Weſter ſtrande',
En houdt het groote veldt. Dat was, met braaven toon,
Den Vorſt des onderganks gevlogen in zijn' kroon,
En, van 't vermeetel hoofd de præcht gemaakt te ſchande.
Hoe bleek ziet Gibraltar beſtorven? Door uw' hande',
De vlugge blikſemdrighs haar afgods zijn gevelt,
O Zeegegodt, wien dit, tot lof, de Zeeraadt ſtelt.

*De Tuchtiging oft ſtraffe, in ſteen gebouwen voor 't Spinhuis
't'Amſterdam ſpreekt.*

SChrikt niet. Ik wreek geen quaadt: maar dwing tot goedt.
Straf is mijn' handt: maar lieflijk mijn gemoedt.

Op d'afbeelding van J E S U S kindtsheidt.

DUs kleen, in 's leevens licht, quam 't Leeven en het Licht,
Dat kindt, wiens woordt en werk de wereldt heeft geſticht.

Op de V E R T O O N I N G E N,

Over het twaalef jarigh Beſtandt, gedaan by de Oude Kâmer
In Liefd' Bloeyende, t'Amſterdam. Den 5. May, des Jaars 1609.

Opſchrift boven het Toonneel.

WIl boven eigenbaat, elk een de Vryheidt minnen,
Uw t'zaamgevelechte Staat geen vyandt magh ontginnen.

I. V E R T O O N I N G.

D'hovaardige *Tarquijn* veld' d'hoogſte bloemen neêr,
Dat 's, ſlaat de Hoofden, de Gemeent is uit der weer.

II.

DEn dwingelandt *Tarquijn* het volk vertreden hiel;
En *Brutus* ſpeelt den Sot, al of 't hem wel geviel.

III.

Wle eerſt zijn Moeder kufft, verkrijgt de heerſchappy.
Elk loopt voor *Brutus* heen: maar d'aarde kuffet hy.

IV.

HEt heilighſt dat *Lucrees* haar Man had toegewijdt,
Rooft *Sextus*, 's Koninghs Soon, uyt dulle brandt en nijdt.

V.

VAn *Lucretias* trouw getuigen zijn geweest,
Haar bloedt voor haaren man, en voor de Goôn haar geeft.

VI.

Lucretias miſval 't verdrukke volk zoo deert,
Dat het op *Brutus* eifch de Koningen verzweeert.

VII.

T*Arquijn* en zijn geſlacht van d'alderhooghſte trap
Verſtooten, moeten uyt, en gaan in ballingschap.

E e e e e

VIII. Staat

VIII.

STaat op geslacht. De slaaf beluystert heimelijk,
Dat *Brutus* Zoons *Tarquijn* beloven 't oude Rijk.

IX.

DE Vryheid van zijn Lant staat *Brutus* voor zoo waart,
Dat hy zijn Zoons daar voor niet van de doot en spaart.

X.

BESLUIT.

Vereende Landen, wilt ghy zoo de Vryheid minnen,
Dat zy u waarder zy als yeders eigenbaat,
Zoo magh geen Dwingelandt; uw t'zaam gevlechte staat;
Met list, noch met verraadt, noch met geweld ontginnen.

Op de V E R T O O N I N G E N

Van de Bruiloft van

P E L E U S en T H E T I S,

Gedaan voor *Frederik Phals-Grave* aan den Rhijn; en *Elisabeth*,
Dochter des Konings van Groot Brittanje.

t'Amsterdam, in Maymaandt, des jaars MDCXIII.

D'Engelsche *Thetis*, waard om Goden te verwarmen,
Met Min, gelijk men zingt dat *Nereus* Dochter deê,
Verlaat haars Vaders Hof, en 't Rijke van der zee,
En komt den *Duytsche Vorst* der Vorsten in zijn armen.
De Hemel wek' ons een *Achilles* uit deez' twee.

Op de BEURS t'Amsterdam.

GODinnen slibberglat des *Amstels*, die de voet
Van dit zwaarlijvigh werk belikt, wilt u niet belgen
Dat gy benauder speelt met uw zwierende vloet,
Hier, daarze keelen vijf met kunst gemetst verswelgen.
De BEURSE rijster, tot ontfang der volken vrent,
Van de langarmde Zee, den Vader aller Meeren,
En van uw maaghschap, dat aan 's weerelts bodem swemt,
Gezonden om uytheemsch uw schulpen te stoffeeren.

E I N D E.

D R U K - F O U T E N

<i>In de Lijkreede van G. Brand over den Hr. Hoofd.</i>			<i>In het Werk,</i>		
<i>Bladt</i>	<i>regel</i>	<i>lees</i>	<i>Bladt</i>	<i>regel</i>	<i>lees</i>
2	7	ben. Spreek	114	13 <i>van ond.</i>	met den Paus,
5	24	den Vaderlande	291	16 <i>van ond.</i>	om dat het
7	26	daar vrucht	304	17 <i>van ond.</i>	hebben zoude,
11	14	ziel: de	327	1	geraakt te zijn?
13	11	geboren worden.	361	33	die ons verbieden
—	3 <i>van ond.</i>	verspreit	372	17	niet voor sprink-
		<i>Mnyden in rou.</i>	417	14	onderzaaten
2	12	schichten	442	19	te koop hield:
—	34	doorluchtig lijk	485	<i>laatste</i>	vall' te voer.
3	26	haar vlam	511	1	die wrong my
—	39	<i>de punt (.) weg agter kunst</i>	533	4	lichtlijk dwalen
			548	14 <i>van ond.</i>	goedt te heerschen.
			633	10	op het krat
			643	14 <i>van ond.</i>	Ik kan, nocht dar,

